ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ

ਕਰਤਾ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਪੰਥ ਰਤਨ ਵਿਦਿਆ ਮਾਰਤੰਡ
ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ
ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨ ਆਇ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ

ਅਰਥਾਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਕਠਨ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ

ਕਰਤਾ-
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਪੰਥ ਰਤਨ ਵਿਦਯਾ ਮਾਰਤੰਡ
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'
ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ (ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ-
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ
ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ (ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ)

ਭੇਟਾ 50-00 ਰੁਪਏ

ਅਠਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ

ਜੁਲਾਈ ੧੯੮੯

੧੭੦੦ ਕਾਪੀ

ਪੁਸਤਕ ਮਿਲਣ ਦੇ ਪਤੇ :–

੧. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ
ਡਾਕਖਾਨਾ ਖਾਸ, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ।

੨. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ, ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ ਬੋਪਾਰਾਇ
ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ।

੩. ਡੇਰਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ,
ਚੌਂਕ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਥੋਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਰੇਤਾ :–

ਖ਼ਾਲਸਾ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ–ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਲਾਕਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਚੌਂਕ ਬਾਬਾ ਭੌੜੀ ਵਾਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ

ਦਾ

ਤਤਕਰਾ

ਅਪੀਲ

ਬੁੰਗਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ, ਚੌਂਕ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੪੩੦੦੧ ਵਿਖੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਵਲੋਂ ੧-੪-੮੩ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਕੀਰਤਨ-ਵਿਦਿਆਲਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਗ ਭਗ ੧੫ ਬੱਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਿਖ ਰਹੇ ਹਨ । ਯਤੀਮ, ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਨਾਥ ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੈਰ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਲੰਗਰ, ਵਰਦੀ, ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਦਾਨੀ ਸਜਣ ਇਸ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁਣ ਹੇਠਾਂ ਛਪੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣ ।

ਲਾਈਫ਼ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸਜਣ

੧. ਹਰ ਸਹਾਇਕ ਮੈਂਬਰ ਐਫ. ਡੀ. ਆਰ. ਰਾਹੀਂ ੧੨੦. ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਡੰਗ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਕੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਦੱਸਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਪਿਛੇ ਇਕ ਡੰਗ ਦਾ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੨. ਜੀਵਨ (ਲਾਈਫ਼) ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸਜਣ ੧੨੦੦. ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ । ਇਹ ਰੁਪਏ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੇ ਫਿਕਸ ਡੀਪਾਜ਼ਿਟ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿਚ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਵਿਆਜ ੧੨੦.ਰੁਪਏ ਬਣੇਗਾ । ਇਹ ਸਹਾਇਤਾ ਸਦਾ ਲਈ ਦਾਨੀ ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਦਾਨੀ ਸਜਣ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਇਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਦਾਨੀ ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਸਹਾਇਕ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸਹਾਇਕ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣਾਂ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਰਕੇ ਇਸ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣ ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਆਪ ਮਿਲੋ ਜਾਂ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ ਲਿਖੋ । ਮਾਇਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੇ ਭੇਜੋ ।

ਦਾਸ :–

ਮੈਨੇਜਰ

ਗੁਰਮਤਿ ਕੀਰਤਨ ਵਿਦਿਆਲਾ,

ਚੌਂਕ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ

ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ

ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ

ਜਨਮ :-ਮਾਘ ਦੀ ਪੂੰਨਿਆ, ਫਗਣ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸੰਮਤ ੧੯੫੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ
ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੨ ਫਰਵਰੀ ੧੯੦੨ ਈਸਵੀ
ਸਚਖੰਡ ਵਾਸ :-੧੫ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੨੦੨੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ੨੮ ਜੂਨ ੧੯੬੯ ਈਸਵੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਬੰਧੀ ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਪੀਰਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ
ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਜਗ ਬਉਰਾਨੰ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਨੇ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਲਯਾਣ ਕੀਤੀ। ਦਸੋਂ ਸਰੂਪਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਲਯਾਣ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਸਿਖੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਡਾ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਦਸੋਂ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਣਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ, ਕਮਾਉਣ ਤੋਂ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹਾਂਵਾਕ ਸਾਡਾ ਰਿਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰਿਦਾ ਮੇਲ ਦੇਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਕਦੇ ਵਿਛੜੇਗਾ ਨਹੀਂ, ਵਾਸਤ੍ਵ ਖਾਲਸਾ ਆਤਮ ਤਤ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤ੍ਵ ਆਤਮ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

'ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਦੇਵ।
ਪ੍ਰਭ ਮੈ, ਮੋ ਮੈ, ਤਾਸ ਮੈ, ਰੰਚਕ ਨਾਹੀ ਭੇਵ।'

ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਭੀ ਪੜ੍ਹਾਏ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਟਕਸਾਲ ਚੱਲੀ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਆਏ। ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਖਾਲਸਾ' (ਜੋ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਖੱਲਸ ਸੀ) ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਰਖ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਕੇ, ਨਗਰਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਵੱਡੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਥੋੜ੍ਹੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ (ਲਗ ਭਗ ੧੦੦ (ਸੌ) ਦੇ ਕਰੀਬ) ਸੋ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਪੋਥੀ, ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ :–

'ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ' ਅਸਲ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਉਣੇ ਅਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਲਿਖਤੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ.ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਐਸਾ ਹੀ ਸੁਭਾਵ ਸੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਟੀਕਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਿਰਫ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਨਾਮੇ ਜੀਵਨ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਲਓ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਪੋਥੀ ਛਪਣ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਸਿੰਘ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਅਰਥ ਸਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ (ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ) ਉਹ ਵਖਰੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਤੇ ਔਖੇ ਪਾਠ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਲਿਖ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਤੇ ਔਖੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਪਦ ਛੇਦ ਚਿੰਨ ਜਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਬਿਸਰਾਮ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੇ। ਇਉਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਭੈ ਅਤੇ ਅਦਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਵੱਖਰੇ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਰੀਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਇਉਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਸਿੰਘ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਪਾਠ ਕਾਪੀਆਂ ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਕਠਨਤਾਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਛਪਵਾ ਹੀ ਦਈਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਜੱਥੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਇਹ ਲਾਭ ਲੈ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭ ਹੋ ਜਾਊਗਾ। ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਕੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਕਿਹਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਛਪਵਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਫਿਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਭਾਈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਛਪਵਾਉਣੀ ਹੈ ਛਪਾ ਲਓ, ਅਸੀਂ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਦਸ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਸੋ ਇਉਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਪੋਥੀ ਛਪਵਾ ਦਿਤੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭ ਪੁਜਣ ਲਗ ਪਿਆ ਇਉਂ ਇਹ ਪੋਥੀ ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਛਪਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਸੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੰਕੋਚ ਸੀ ਸੋ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਧ ਛਪਵਾ ਕੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗਿਣਵੇਂ ਮਿਣਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਆਦਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਛਪਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ, ਜੋ ਨਗਰਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੱਥੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਔਖੇ ਪਾਠ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਟਕ-ਸਾਲੀ ਛਪੇ ਹਨ ਉਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਭੀ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਸਹਿਤ ਟਕਸਾਲ ਵਲੋਂ ਛਪਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ, ਸਪਤਾਹ

ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਿਵੇਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਿਥੋਂ ਚਲੀ ਹੈ, ਲਿਖਕੇ ਛਾਪਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਗੁਰ-ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਰਮ ਸੰਸਕਾਰ ਜਥਾ (ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ, ਵਿਦਿਆ ਸੰਸਕਾਰ ਆਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਤਕ) ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਕ ਲਿਖੇ ਜਾਣ । ਅਗੇ ਦੱਸ ਹੀ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਲਿਖਣ ਲਿਖਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੁਭਾਵ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਭਾਈ ਜੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖ-ਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਕਥਾ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਵਾਈ ਜਾਇਆ ਕਰੋ । ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗੇ । ਹੋਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੂਗਾ । ਸੋ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਜੋ ਪੋਥੀ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ।

(ਇਹ ਵੀ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਭਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਟੇਪ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਕਥਾ ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਮਹਿਤੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਖ ਕੋਲ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਕਥਾ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਉਥੋਂ ਖੋਜ ਦੁਆਰਾ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ।)

ਜਾਂ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਉਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਦੀ ਹੈ, ਇਉਂ ਸੁਣਾਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਟੇਪਾਂ ਭਰ ਲਦੀਆਂ ਸਨ । ਪਿਛੋਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰਕੇ ਛਪਵਾ ਦਿਤੇ । ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਅਤੇ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਾਂ, ਕਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਝਵੇਂ ਮਜਬੂਨ ਲਿਖ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਹੋਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਇਨ ਬਿਨ ਲੇਖਣੀ ਵਾਂਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਸ਼ ਜਥਾ :–

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮਸਤੂਆਣਾ), ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ) ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਮੱਘਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾਮ ਗੜ) ਵਾਲੇ ਆਦਿ ਬੜੇ ਕਮਾਈਆਂ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਐਸਾ ਅਸਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀਚਾਰ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਥੇ-ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁੱਠ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਸਦਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਰਹੀ । ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਥਨੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਣ । ਉਹਨਾਂ ਐਸੇ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ

ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ 'ਖਾਲਸਾ' ਜੀ ਦੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਾਧਾਰਣ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਖੇ, ਕਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਵੀਚਾਰ, ਸਾਦੀ ਤੇ ਸਰਲ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਹੈ ਬੜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਪੂਰਤ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਪੋਥੀ ਦੀ (ਸਤਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਹੋਰ ਮੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ੀ (ਜੋ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਛਪਵਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹਨ) ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਫੋਟੋ ਸਟੇਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਪਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੇਗੀ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਵਧੀਆ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਇੰਨੇ ਪੈਸੇ ਕੌਣ ਲਾਊਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਹੋ ਸਕਿਆ ਆਪਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਬਾਕੀ ਉਹ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਫੇਰ ਦੇਣ ਲੈਣ ਹੋ ਜਾਊਗਾ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਨਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੈ, ਨਾਂ ਆਪਣੇ 'ਚ ਇੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਰ ਲਵੋ। ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ (ਕਿ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਤੇ ਖਰਚ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ) ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਲਾਭ ਲੈ ਲੈਣ। ਇਸ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਅਗੜ ਪਿਛੜ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੀ, ਜੋ ਕੋਈ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਅੱਖਰ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਂਝ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਕ ਰਚਨਾਵਲੀ ਭੂਸ਼ਣ ਰੂਪ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪੂਰਤ ਸਮਝ ਕੇ ਇਨ ਬਿਨ ਉਹੀ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਭੁਲ ਚੁਕ ਦੀ ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ।

ਦਾਸਨ ਦਾਸ

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ

ਵਲੋਂ–ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਾਬਕਾ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸੰਸਕਾਰ–

ਸੰਸਕਾਰ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ–(੧) ਸੁਧਾਰਨਾ। (੨) ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ। (੩) ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਖਿਆਲ। (੪) ਧਰਮ ਰੀਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਕਰਮ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਚਿੱਤ ਤੇ ਬਣਿਆਂ ਰਹੇ। ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਕਾਰ–ਜਨਮ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਅਨੰਦ ਆਦਿ ਸੰਸਕਾਰ।

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਮਕ ਸੰਸਕਾਰ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ–ਉੱਤਮ, ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਖਿੱਧ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਲਛਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ–

(੧) ਉੱਤਮ ਸੰਸਕਾਰ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਸਮੇਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕੁਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਧਾਰਮਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰੇ ਜਾਣ ਉਹ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਣ। ਜਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ, ਸਿੱਖ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(੨) ਮੱਧਮ ਸੰਸਕਾਰ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬੁਰੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਐਸੇ ਧਾਰੇ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਿਵੇਂ ਜਟਾ, ਭਸਮ, ਜਨੇਊ ਤੇ ਕੰਠੀ ਆਦਿ ਲੋਕ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।

(੩) ਨਖਿੱਧ ਸੰਸਕਾਰ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਖੰਡਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੇਹ ਜਾਂ ਦੇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਰਨ ਬੇਧ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਨ ਆਦਿ।

ਹਰ ਧਰਮ, ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਮੱਤ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਵਾਧੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੇਗਾ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਜਾਤਾਂ ਦੇ ਕੁਲ ਸੋਲਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ–

(੧) ਗ੍ਰਭਾਧਾਨ। (੨) ਪੁਨ ਸਵਨ। (੩) ਸੀਮੰਤ। (੪) ਜਾਤ ਕਰਮ। (੫) ਨਾਮ

ਕਰਮ। (੬) ਨਿਸ਼ਕ੍ਰਮਣ। (੭) ਅਨ ਪ੍ਰਾਛਨ। (੮) ਚੂੜਾ ਕਰਮ (ਮੁੰਡਨ)। (੯) ਕਰਨ ਬੇਧ। (੧੦) ਉਪਨਯਨ (ਜਨੇਊ)। (੧੧) ਵੇਦਾਰੰਭ। (੧੨) ਸਮਾਵਰਤਨ (੧੩) ਵਿਵਾਹ। (੧੪) ਗ੍ਰਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ। (੧੫) ਵਾਨਪ੍ਰਸਥਾਸ਼੍ਰਮ। (੧੬) ਸਨਯਾਸਾਸ਼੍ਰਮ।

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਭੂਪਿੰਦਰਾ ਨੰਦ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੪ ਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਲਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ :-

ਨਿੰਮਣ, ਜੰਮਣ, ਝੰਗਾ ਪੁਨ, ਨਾਮ ਧਰਣ, ਕ੍ਰਿਤ ਚੂੜ॥
ਵਿਦਯਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਮੰਗਣੀ, ਵਯਾਹ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਹ ਰੂੜ॥
ਛਠੀ, ਕਰੇਵਾ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੁਨ, ਜਾਤ੍ਰਾ, ਸੁਧੀ ਵਿਚਾਰ॥
ਕਰਨ ਬੇਧ, ਉਪਨਯਨ ਇਹ, ਖੋੜਸ ਹੈਂ ਸੰਸਕਾਰ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰ–

ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਮੁਖ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ–

੧–ਜਨਮ–[(ੳ) ਗਰਭਾਧਾਨ। (ਅ) ਜਨਮ। (ੲ) ਨਾਮ ਕਰਣ। (ਸ) ਝੰਗਾ। (ਹ) ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਕਰਨਾ। (ਕ) ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣੀ।]

੨–ਅੰਮ੍ਰਿਤ–[(ੳ) ਰਹਿਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ। (ਅ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਬਿਧੀ। (ੲ) ਸ਼ੁੱਧੀ। (ਸ) ਵਿੱਦਿਆ।]

੩–ਅਨੰਦ–[(ੳ) ਕੁੜਮਾਈ। (ਅ) ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ। (ੲ) ਕਰੇਵਾ, (ਪੁਨਰ ਵਿਵਾਹ)। (ਸ) ਗੁਰ ਧਾਮ ਯਾਤ੍ਰਾ।]

੪–ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ–[(ੳ) ਸਸਕਾਰ। (ਅ) ਕ੍ਰਿਆ (ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ) ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿ।]

ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਤਰਤੀਬ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੈ, ਪਰ ਚਾਰੇ ਮੁਖ ਸੰਸਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਮਨੁਖ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਫਲਸਫਾ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਖਲਾਕ ਦੀ ਉਚਿਤਾ ਤੇ ਆਚਰਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਤਸਵੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਧਰਮਾ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਦਗੀ, ਸਰਲਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਜਜ਼ਬਾ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਆਮ ਕਰਕੇ ਤੇ ਹਰ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਸ ਅਠਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ੨੧੬ ਸਫੇ ਦਾ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਬੰਸਾਵਲੀ, ਚਾਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰ, ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ; ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤਰ, ਰਹਿਰਾਸ, ਸੋਹਿਲਾ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ, ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਦਰਜ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ–

(੧) ਗੁਰ ਬੰਸਾਵਲੀ–

ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਾਮ, ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਸੰਤਾਨ, ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ, ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਸੰਮਤ, ਥਿੱਤ, ਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ, ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਰਜ ਹਨ।

(੨) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰ–

(ੳ) ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿਚ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ 'ਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਬੀਬੀ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਤੀ ਪਤੀ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਅਤੇ ਗ੍ਰਭਾਧਾਨ ਸਮੇਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸਿੱਖ ਯੋਧਿਆਂ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜੈਦ ਪਰਾਣੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਭਾਧਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਧੀ ਦਾ ਢੰਗ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

(ਅ) ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਸਕਾਰ–ਵਿੱਦਿਆ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿੱਦਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਦਾ ਤੀਜਾ ਨੇਤਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਵਿੱਦਿਆ ਹੀਨ ਮਨੁਖ ਪਸ਼ੂ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਧਨੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ। ਵਿੱਦਿਆ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਾਂਗ ਰਖਿਆ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਾਂ ਬਾਪ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ।

ਦੂਜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿੱਦਿਆ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿੱਦਿਆ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਸਲ ਆਪੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਕੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕ੍ਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁਕਤਿ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ–ਇਕ ਪਟੇ ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਵਾਂਗ ਲੋਕ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਹਾ ਹੈ–ਪਹਿਲੀ ਹੱਡ ਖਾਣ ਵਾਂਗ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਤਰਕ

ਕਰਨੀ, ਦੂਜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੇਵਲ ਪੇਟ ਪਾਲਣਾ ਇਹ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਇਹ ਮਗਜ਼ ਖਾਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਤੱਤ ਇਹ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿੱਦਿਆ ਅਥਵਾ ਧਾਰਮਕ ਵਿੱਦਿਆ ਵਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਰੇਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਕਿ ਉਹ ਉੱਤਮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਸਕੇ।

(ੲ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ—ਸੁਧਾਈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਧੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਮਰਜਾਦਾ, ਸਿੱਖਿਆ, ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣਾ, ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ, ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ, ਚਾਰ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ, ਪੰਜਾਂ ਤਖਤਾਂ, ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਤੇ ਪੂਰਨ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਦਸਵੰਧ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ? ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਪੰਜ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ (ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਹਿੰਮਤ, ਇਸਥਿਤੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਿਜੀ ਅਨਭਵ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਤਿਤ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਦੀ ਬਿਧੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਹੈ।

(ਸ) ਅਨੰਦ ਸੰਸਕਾਰ—ਕੁੜਮਾਈ, ਜੰਞ ਦਾ ਜਾਣਾ, ਵਿਵਰਜਿਤ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਜੰਞ ਦਾ ਢੁਕਾਉ, ਜੰਞ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਲਈ ਤਿਆਰੀ, ਜੋੜੀ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਬੈਠਣਾ, ਕੀਰਤਨ, ਲਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਿਆ, ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਮੁਖਵਾਕ ਆਦਿ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਮਹਾਤਮ ਆਦਿ ਦਰਜ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਫਲ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਦੇ ਲੱਛਣ, ਇਸਤ੍ਰੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਤੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਯੋਗ ੧੩ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸਿਹਰਾ, ਜੰਡੀ, ਵੰਗਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਲਾਵਾਂ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਣਾ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ। ਦਾਜ ਤੇ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਮਨਮਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਆਦਿ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਨਵੀਨ ਤੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਵਾਕਫੀਅਤ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

(ਹ) ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ—ਮੌਤ ਦਾ ਵਰਨਣ, ਮਨਮੁਖਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਅੰਤਰ, ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਧਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਕੁਝ ਕੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਘਰ ਤੋਂ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਤੱਕ

ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮਤਿ ਬਿਧੀ, ਸਸਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਸਹਿਰੇ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਉਲੇਖ ਹੈ।

(੩) ਪਾਠ ਮਰਯਾਦਾ—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ (ਸਹਜ) ਅਖੰਡ, ਸੰਪਟ, ਸਪਤਾਹਕ ਤੇ ਕਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਅਰਥ ਸੰਜੁਗਤ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਧੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਧੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀ, ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ੩੪ ਖਾਸ ਨਿਯਮ, ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਦਬ, ਕਥਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ੨੫ ਨਿਯਮ, ਅਰਦਾਸ, ਸੇਵਾ ਕੁੰਭ, ਜੋਤਾਂ, ਧੂਪ, ਆਰਤੀ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਭੋਗ ਲਗਵਾਉਣਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਕਰਨੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ, ਖੂਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਉਣਾ ਮਨਮਤਿ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਉਣਾ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਾ ਨਾਮ ਆਦਿ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਇਹਨਾਂ ਸਬੰਧੀ ਭਰਪੂਰ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰਨ ਮਰਯਾਦਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਗਮੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਦਾ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਨਿਰਣਯ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(੪) ਰਾਗ ਮਾਲਾ—ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦਾ ਦਲੀਲਾਂ, ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਲਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਛਾਪਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਛਾਪਣ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(੫) ਰਹਿਰਾਸ—ਤੇ ਸੋਹਿਲੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਬਾਰੇ ਅਸਲੀ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਰਹੁਰੀਤ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਕ ਨਿਰਣਯ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ੧੩੯ ਸਫੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਈਆਂ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਪੰਥ ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰਹੇ ਗਾ ਤੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਪਾਠੀ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਕਥਾਵਾਚਕ, ਖੋਜੀ ਲੇਖਕ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਪ੍ਰਾਰਥਿਕ—**ਗਿ: ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ**
ਸਾਬਕਾ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ
ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਨਵੰਬਰ ੧੯੮੭
ਅਜੀਤ ਨਗਰ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿੰਡ ਰੋਡ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

*** ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ***

ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ' ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ

– ਦਾ –

ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ' ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਮੀ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਹੀ ਵਾਕਫ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਨਜ ਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣੀ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਨਮ ਮਾਘ ਦੀ ਪੂੰਨਿਆਂ, ਫੱਗਣ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਸੰਮਤ ੧੯੫੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਕ ੧੨ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੯੦੨ ਈ: ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਢਾਈ ਵਜੇ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ, ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕ, ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ ਅਤੇ ਪੂਜਨੀਕ ਮਾਤਾ ਅਨੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨਿੱਤ ਨੇਮੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਰਮਾ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਂਦੇ ਰਹੇ।

ਮਾਨ ਯੋਗ ਤਾਇਆ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੰਧਰਬ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਅਰੰਭਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਰੰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਤੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਾਈ ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਢੇਰ ਚਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਰਹੇ। ਐਉਂ ਆਪ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਾਨਦਾਨ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਰੰਗਣ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਤਾਇਆ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਭੂਆ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਪਾਸ ਕਿਸ਼ਨ ਪੁਰੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਉਰਦੂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਡੇਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਲਾਲ ਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ, ਰਾਮਾਇਣ ਅਤੇ ਵੈਦਕ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੇ। ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡ ਰਾਜੋਆਣੇ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਦੀ ਸਪੁਤਰੀ ਬੀਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਗਈ।

੧੯੨੦ ਈ: ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਪੁਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਸੀਲੀ ਕਥਾ ਤੇ ਅਨੂਪਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਚਿੱਤ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ। ਏਥੇ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਪਾਸੋਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੰਡ ਰਹੇ, ਫਿਰ ੧੯੨੧ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਸਾਵਣ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਭਿੰਡਰੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੱਥੇ 'ਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ।

੧੯੨੧ ਈ: ਤੋਂ ੧੯੩੦ ਈ: ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਚਾਰ ਕਥਾ ਸੁਣੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਪੜ੍ਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਈ ਵੇਰ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਸੁਣੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰੇ। ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਨਜ ਮਤਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬੜੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਅਨਜ ਮਤ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਜਾਪ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ, ਸੇਵਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ, ਪਿਆਰ, ਤਿਆਗ ਆਦਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਆਪਣੀ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਲਬਾ ਲਬ ਭਰ ਲਿਆ। ਆਪ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਆਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜਾਗਣਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਦਬ ਤੇ ਸੇਵਾ, ਸਰਲ, ਸਾਦਾ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਭਰਪੂਰ ਸੁਭਾਉ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਸਤੀ ਤੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਗ ਸਮਝਕੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਜੱਥਾ ਫੇਰਨ ਅਤੇ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਪੱਕੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਪਿਆਨੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਵ ੧੫ ਫਰਵਰੀ ੧੯੩੦ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੨੮ ਜੂਨ ੧੯੬੯ ਈ: ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਡੇਢ ਸੌ (੧੫੦) ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲਗ ਪਗ ੩੯ ਸਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਉਂਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ, ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੇ ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਬਣੇ। ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਰਾਹੀਂ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੈਂ

ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ 'ਗ੍ਰੰਥੀ' ਦੀ ਮਹਾਨ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰ-ਦਾਨ ਨਾਲ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਦੇ ਅਜ਼ੀਮ ਰੁਤਬੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ।

ਆਪ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਜਾਦੂ ਵਰਗਾ ਅਸਰ ਸੀ ਜੋ ਨਾਸਤਕਾਂ ਤੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਰੰਗਣ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਸੀ । ਬੇਅੰਤ ਗੁਨਾਹੀ ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਉਦਾਰਤਾ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਸਾਨੀ, ਦੀਵਾ ਲੈ ਕੇ ਢੂੰਡਿਆਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਤੇ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਬੇਅੰਤ ਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।

ਆਪ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨਰਮ, ਸੰਕੋਚਵਾਂ, ਸਹਜ, ਸਾਦਾ, ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਵਡੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੰਤਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਗੀ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤੇ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਜੰਗਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਲਗ ਪਗ ਡੇਢ ਸੌ (੧੫੦) ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਵਾਰ ਦਿੱਲੀ, ਕਲਕੱਤਾ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬੰਬਈ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪੁੱਜਣਾ, ਕਰਨੀ ਹੀਣ ਤੇ ਨਾਸਤਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਪ ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਣੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਸਨ । ਵਿਖਾਵੇ ਨਾਲੋਂ ਅਮਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸਦਾ ਹਸਮੁਖ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਨ । ਆਗੂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚਦੇ ਪਰ ਗੁਪਤ ਰਹਿਕੇ ਨਿੱਗਰ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜੁਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਆਪ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ :—

ਤਾਲਬਾਨੇ ਹੱਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਾ ਅਦਬ ॥
ਬਾ ਅਦਬ ਬਾਸ਼ੰਦ ਦਾਇਮ ਬਾ ਅਦਬ ॥

ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ

ਆਪ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਇਕ ਮਹਾਨ ਅਚਾਰਜ ਸਨ। ਆਪ ਕੇਵਲ ਅੱਖਰੀ ਜਾਂ ਦਿਮਾ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਹੀ ਦਾਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਅਮਲੀ ਸਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਬਣਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਤ ਵਰੋਸਾਏ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਉੱਚ ਸ਼ਖਸੀਅ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਵਜ਼ਦਾ ਹੈ।

'ਘਲੇ ਆਵਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸਦੇ ਉਠੀ ਜਾਹਿ' ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਦ ਸੱਦਾ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ੨੮ ਜੂਨ ੧੯੬੯ ਈ: ਮੁ: ੧੫ ਹਾੜ ੨੦੨੬ ਬਿ: ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਪਿੰ ਮਹਿਤਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿਖੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਵਾ ਦੋ ਵਜੇ ਜੱਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ; ਪਰਵਾਰ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਕੇ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ।

ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ—ਆਪ ਦੇ ਪੰਜ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਹਿਤੇ ਤੋਂ ਬਸਾਂ, ਟਰੱਕਾਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਕਾਫਲੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ, ਸਰਹਾਲ ਹਰੀ ਕੇ, ਮਖੂ, ਜ਼ੀਰਾ ਤੇ ਈਸੇ ਖਾਂ ਦੇ ਕੋਟ ਰਾਹੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਿੰਡਰੀਂ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਗਲੇ ਸਵੇਰ ਭਿੰਡਰਾਂ ਤੋਂ ਮੋਗਾ, ਜਗਰਾਉਂ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਸਮਰਾਲਾ, ਕੁਰਾਲੀ ਤੇ ਰੋਪ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀ ਵਿਖੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਪੂਰ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੇ ਅਤਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਭਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੜੀਸਾ ਵੀ ਬਲ ਰਹੀ ਚਿਖਾ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਗਨ ਭੇਟ ਗਏ। ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਤ ਚੰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਉੱਦਮ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ੩੯ ਸਾਲ ੪ ਮਹੀਨੇ ੧੦ ਦਿਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੁਲ ਉਮਰ ੬੭ ਸਾਲ ੪ ਮਹੀਨੇ ੧੪ ਦਿਨ ਜਗ ਦੀ ਮਹਾਨ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ।

ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ—੨੯ ਜੂਨ ੧੯੬੯ ਸੁਬ੍ਹਾ ੭ ਵਜੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾ ਜੀ ਦੇ ਨਮਿਤ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ੮ ਜੁਲਾਈ ੧੯੬ ਮੰਗਲਵਾਰ ਦਸਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਕਾਲ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਅੰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਦਿਨ ਦੇ ਦੋ ਕੁ ਵਜੇ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸੰਪਰਦਾਇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਦੇ ਮੁ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਰਮੁਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾ ਜਪੀ ਤਪੀ, ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਥਾ

ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀ ਸੰਪਰ-ਦਾਇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਰਮੁਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਦੋਹਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਦਸਤਾਰਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਸਜਾਈਆਂ। ਇਹ ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਨ—੧. ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ, ੨. ਸੰਪਰਦਾਇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਲੋਂ, ੩. ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ, ੪: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ੫. ਨਿਰਮਲ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜੇ ਵਲੋਂ। ਪੰਜਾਂ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਲੋਂ ਆਏ ਸਿਰੋਪਾ ਬਖਸ਼ੇ ਗਏ। ਫਿਰ ਮੁਖੀ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਦਸਤਾਰੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਨ ਤੇ ਦਸਤਾਰੇ ਦੇਣ ਲਈ ਆਈਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ :—

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਸੰਤ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ, ਪੰਡਿਤ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਨਿਰਮਲ ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜਾ, ਸੰਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਧਾਈ ਕੇ, ਸੰਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲੇਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਆੜ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਰਾੜੇ ਵਾਲਿਆਂ, ਸੰਤ ਹਰਖੋਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਤ ਕਹਾਰਪੁਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ, ਸੰਤ ਰਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੰਦਪੁਰ, ਸੰਤ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਕਰੀ ਤੇ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰੇ ਵਾਲੇ, ਗਿਆਨੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗਿ: ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬੈਰਾੜ' ਗਿ: ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸੀਸ ਗੰਜ ਦਿੱਲੀ, ਸ: ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਂਝ, ਗਿਆਨੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਿੰਘ, ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ: ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸ: ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ, ਸ: ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਜਮੰਤ੍ਰੀ, ਸੰਤ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਬੁੰਗਾ ਮਸਤੂਆਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ, ਗਿਆਨੀ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ, ਗਿ: ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਦੋਕੇ, ਗਿ: ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਗਿ: ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਛੀਨੀਵਾਲ, ਗਿ: ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ 'ਪ੍ਰੇਮੀ', ਗਿਆਨੀ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬੜੂਵਾਲ, ਜਥੇਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਸੁਧਾਰ, ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਹਰਪਾਲਪੁਰ, ਸੰਤ ਭਗਤ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਾਨਾ ਕਾਛਾ) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਗੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪੁਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੯ ਮਾਰਚ ੧੯੧੯ ਈ: ਮੁ: ੧੩ ਚੇਤਰ ਸੰਮਤ ੧੯੭੬ ਬਿ: ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਸ: ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਧਰਮ ਕੌਰ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਨੰ: ੧੩੦ ਸਾਊਥ ਬ੍ਰਾਂਚ ਜ਼ਿਲਾ ਸਰਗੋਧਾ (ਹਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਾਸੋਂ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਹੌਲਦਾਰ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੰਡ ਸਿੰਬਲੀ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸੀ। ਕਿੰਗ ਜਾਰਜਿਸ਼ ਰਾਇਲ ਇੰਡੀਅਨ ਮਿਲਟਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਤਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਵੈਰਾਗੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੇ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤ ਘਨਈਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਠਲਾਵੇ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਆ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਏ। ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਵੀ ਸੀ। ਗਿ: ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ' ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅੱਗੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਣ। ੧੯੩੮ ਈ: ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਭਿੰਡਰੀਂ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਿੰਡਰੀਂ ੧੨੭ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜੱਥੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਰਹੇ । ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਥਾਵਾਂ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੬ਵੀਂ ਤੇ ੧੦ਵੀਂ ਵੀ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ ਲਿਖੇ।

੧੯੪੪ ਈ: ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤ, ਨਯਾਯ, ਪਿੰਗਲ, ਵੈਦਕ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਏਥੇ ਗਿਆਨੀ ਅਣੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ, ਮੋਖ ਪੰਥ ਤੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਤਰਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਨਯਾਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੜ੍ਹੇ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੁਹਰਾਈ। ਪੰਡਿਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਰੂਪ ਦੀਪ ਪਿੰਗਲ ਤੇ ਛੰਦ ਰਤਨਾਵਲੀ ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ । ਸੰਤ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਿਆ ਸਿੱਖੀ। ਫਿਰ ਜੱਥੇ 'ਚ ਆ ਗਏ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਬੁੰਗਾ ਮਸਤੂਆਣਾ ਵਿਖੇ ਦੋ ਸਾਲ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

੧੯੫੬ਈ: ਵਿਚ ਧੀਰੇ ਪਤਰੇ ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਕੁਟੀਆ ਬਣਾਕੇ ਭਜਨ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪਿੰਡ 'ਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਥਾ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ।

੧੯੫੬ ਈ: ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜੱਥੇ 'ਚ ਸੱਦ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਟਾਈਮ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘ ਭੇਜਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜਥੇ 'ਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ, ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਕੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਪ ਪਿਛੇ ਪੜ੍ਹ ਆਏ ਹੋ ਕਿ ੮ ਜੁਲਾਈ ੧੯੬੯ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਥਾਪੇ ਗਏ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਆਪ ਸੰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ

ਦੂਜੀ ਐਡੀਸਨ ਮੁੱਕੀ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸ਼ਨ। ਵਡੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿ: ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬਰਾੜ' ਅਤੇ ਦਾਸ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀਆਂ ਉਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੇਦਾਂਤੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਨਚਾਰਜ ਬੁੰਗਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਚੌਂਕ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਛਾਪਣ ਛਪਵਾਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਹਕੂਕ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੀ।

(ਮਿਤੀ ੨੪-੪-੭੩)

ਚੌਥੀ, ਪੰਜਵੀਂ, ਛੇਵੀਂ ਤੇ ਸਤਵੀਂ

ਐਡੀਸ਼ਨ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਠਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਖੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਛਾਪੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ
ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਅਤੇ ਸਾਬਕ ਜਥੇਦਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

੧ ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਬੰਸਾਵਲੀ

ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬੰਸਾਵਲੀ

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਬੇਦੀ ਬੰਸ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕੁਸ਼ੂ ਦੀ ਵੰਸ ਦੇ ਕਾਲਕੇਤ ਨੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜਾ ਕੇ ਬੇਦ ਪੜ੍ਹੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਚਲੀ।)

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਰਾਇ ਭੋਏ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ)

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੫੨੬ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ, ਦੋ ਘੜੀ ਰਾਤ ਢਲੀ ਤੋਂ ਅਨਰਾਧਾ ਨਛੱਤਰ ਸੀ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ (ਕਲਿਆਣ ਚੰਦ), ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਸ਼ਿਵਰਾਮ ਜੀ, ਦਾਦੀ ਬਨਾਰਸੀ ਜੀ, ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਦਾ ਦਾਦਾ ਕਲਪਤ ਰਾਏ ਜੀ।

ਭੈਣ–ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵਡੇ ਸਨ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ, ਚੋਣੇ ਗੋਤ ਵਿਚੋਂ ਪੱਖੋ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ (ਬਟਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ) ਤੋਂ। (ਇਥੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੰਧ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੰਧ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।)

ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ–ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟੇ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੫੯੬ ਬਿ: ਅਸੂ ਵਦੀ ਦਸਮੀ, ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

ਸੰਨਤਾਨ–ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ੧੫੫੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ੧੫੫੪ ਬਿ: ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟੇ।

ਹਕੂਮਤ–ਬਹਿਲੋਲ ਲੋਧੀ (ਜੋ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ), ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਤੇ ਬਾਬਰ।

ਦੂਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਤੇਹਣ ਵੰਸ । ਲਛਮਣ ਦੇ ਤੱਖ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਤੇਹਣ ਵੰਸ ਚਲੀ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਂ (ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਂ) ਤਹਿਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੫੬੧ ਬਿ: ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਏਕਮ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਭਰਣੀ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਸਭਰਾਈ ਜੀ (ਦਯਾ ਕੌਰ ਜੀ) ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਮਲ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਕੀਰਤ ਮੱਲ ਜੀ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ।

ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੰਮਤ–੧੫੯੬ ਬਿ: ਅੱਸੂ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸਰਾਧਾਂ ਵਿਚ, ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਪਹਿਲੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੬੦੯ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਚੌਥ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ।

ਸੰਨਤਾਨ–ਬਾਬਾ ਦਾਸੂ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਦਾਤੂ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ।

ਹਕੂਮਤ–ਹਮਾਯੂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।

ਤੀਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਭੱਲੇ ਬੰਸ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਭਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਭੱਲਣ ਤੋਂ ਭੱਲੇ ਬੰਸ ਚਲੀ ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਬਾਸਰ ਕੇ (ਸੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ) ਜ਼ਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–*੧੫੨੬ ਬਿ: ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਤਕਾ ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਜੀ (ਰੂਪ ਕੌਰ ਜੀ) ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਤੇਜ ਭਾਨ ਜੀ ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਰਾਮੋ ਜੀ, ਖੇਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ।

ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੰਮਤ–੧੬੦੯ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਏਕਮ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਾ: ਦੂਸਰੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੬੩੧ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ।

ਸੰਨਤਾਨ–ਬਾਬਾ ਮੋਹਣ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਦਾਨੀ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ।

ਹਕੂਮਤ–ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ ।

---

*ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਿਤ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੭੭ ਉਪਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ) ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ ੫੮੭ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੩੬ ਬਿ: ਵਿਸਾਖ ੯, ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

ਪੰਦਰਾਂ ਸੋ ਛੱਤੀ ਵੈਸਾਖੈਂ । ਨੌ ਦਿਨ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸੈ ਚਾਖੈਂ ।
ਅਮਰਦਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਤਬ ਭਏ । ਸਾਇਤ ਨੇਕ ਨਖੱਤ੍ਰ ਲਏ ।

ਚੌਥੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਸੋਢ ਬੰਸ । ਲਊ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਚੋਂ ਕਾਲ ਰਾਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਸਨੌਢ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਵਿਆਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸੋਢ ਬੰਸ ਚਲੀ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਲਾਹੌਰ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੫੯੧ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਦੂਜ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰਾ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਦਯਾ ਕੌਰ ਜੀ (ਖੇਮ ਕੌਰ ਜੀ) ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ।

ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ–੧੬੩੧ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਤਰੋਦਸ਼ੀ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤੀਜੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੬੩੮ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਤੀਜ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ।

ਸੰਨਤਾਨ–੧੬੧੫ ਬਿ: ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ, ੧੬੧੮ ਬਿ: ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ੧੬੨੦ ਬਿ: ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟੇ।

ਹਕੂਮਤ–ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।

ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸੋਢ ਬੰਸ ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੬੨੦ ਬਿ: ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ਸਪਤਮੀ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਮਉ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ।

ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੰਮਤ–੧੬੩੮ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਦੂਜ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਚੌਥੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੬੬੩ ਬਿ: ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਚੌਥ, ਲਾਹੌਰ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ।

ਸੰਨਤਾਨ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ।

ਹਕੂਮਤ–ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ ।

ਨੋਟ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪੇ ।

ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਢ ਬੰਸ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਵਡਾਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਹੈ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੬੫੨ ਬਿ: ਹਾੜ ਵਦੀ ਏਕਮ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਤ ਸੀ। ਪੁੱਖ ਨਛੱਤ੍ਰ ਸੰਗਰਾਂਦੀ ੨੧ ਹਾੜ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਡੱਲੇ ਤੋਂ, ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਤੋਂ, ਮਾਤਾ ਮਰਵਾਹੀ ਜੀ (ਮਹਾਂਦੇਵੀ ਜੀ) ਮੰਡਿਆਲੀ ਤੋਂ।

ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ–੧੬੬੩ ਬਿ: ਜੇਠ ਵਦੀ ਅਸ਼ਟਮੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ (ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਪਰ)।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–*੧੬੯੫ ਬਿ: ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ (ਪਤਾਲਪੁਰੀ) ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

ਸੰਨਤਾਨ–(੧) ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ,(੨) ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ, '(ਦੋਨੋਂ ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੇ),
(੩) ਅਣੀ ਰਾਏ ਜੀ, (੪) ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਰਾਏ ਜੀ, (੫) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ, (ਤਿੰਨੋਂ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ।)
(੬) ਸੂਰਜ ਮਲ ਜੀ, (ਮਾਤਾ ਮਰਵਾਹੀ ਜੀ ਦੇ।)

ਹਕੂਮਤ–ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੀ।

---

*ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ੧੭੦੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ੧੬੯੫ ਬਿ: ਹੈ, ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਵਿਚ ਵੀ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ ੧੭੦੧ ਬਿ: ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਸਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਨਾਮ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਢ ਬੰਸ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ-ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ-੧੬੮੭ ਬਿ: ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਭਰਣੀ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ-ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ (ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ।)

ਮਹਿਲ*-੧. ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ, ੨. ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ, ੩. ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ, ੪. ਕਲਿਆਣੀ ਜੀ, ੫. ਤੋਖੀ ਜੀ, ੬. ਅਣੋਖੀ ਜੀ, ੭. ਲਾਡੋ ਜੀ, ੮. ਪਰੇਮ ਕੌਰ ਜੀ।

ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ-੧੬੯੫ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਤਰੋਦਸ਼ੀ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ-੧੭੧੮ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਨੌਮੀ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਤਾਲਪੁਰੀ।

ਸੰਨਤਾਨ-ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟੇ।

ਹਕੂਮਤ-ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸੀ।

*ਗੜ੍ਹ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਸ ਅਨੂਪ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਠਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੇ 'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ' ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਹੈ।

ਅੱਠਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਢ ਬੰਸ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੭੧੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਵਣ ਵਦੀ ਨੌਵੀਂ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।

ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ–੧੭੧੮ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਨੌਮੀ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੭੨੧ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ਦਿੱਲੀ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ।

ਹਕੂਮਤ–ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸੀ।

ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਢ ਬੰਸ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਵਿਖੇ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੬੭੮ ਬਿ:, ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਦੁਆਬੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ (ਪਹਿਲੇ ਲਖਨੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ।)

ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ–੧੭੨੧ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੇਜੀ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਥਾਂ ਜੋ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਸੀ, ਤਿਸਦੇ ਹੱਥ ਭੇਜੀ। ਆਪ ਜੀ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਗੁਪਤ ਰਹੇ ਤੇ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣੇ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੭੩੨ ਬਿ: ਮਘਰ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਦਿੱਲੀ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਖੇ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ।

ਸੰਨਤਾਨ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।

ਹਕੂਮਤ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸੀ।

ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੋਢ ਬੰਸ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ–ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ (ਬਿਹਾਰ ਪ੍ਰਾਂਤ।)

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ–੧੭੨੩ ਬਿ:, ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ, ਧ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਖਗ ਨਛੱਤ੍ਰ ਸੀ। ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ ੨੩ ਪੋਹ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ–ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।

ਮਹਿਲ–ਮਾਤਾ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਕੇ ਰੋਹਤਾਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸੀ।

ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ–੧੭੩੨ ਬਿ: ਮਘਰ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੇਜੀ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ–੧੭੬੫ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ, ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਦੇੜ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ।

ਹਕੂਮਤ ਕਿਸ ਦੀ ਸੀ–ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਵੇਲੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮੀ

ਸਪੁੱਤਰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ–੧੭੪੬ ਬਿ: ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਸਪੁੱਤਰ ਮਾਤਾ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ–੧੭੪੯ ਬਿ: ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ੧੭੫੨ ਬਿ: ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ੧੭੫੪ ਬਿ: ਬਾਬਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ੧੭੫੬ ਬਿ: ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ।

ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ੧੭੬੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।

ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ–ਪੋਹ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ (੮) ਅੱਠ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ; ਤੇ ਦੋ (੧੩) ਤੇਰਾਂ ਪੋਹ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।

ਸੀਸ ਭੇਟ ਦੇ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਚਲਿਆ—

ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਨਾਮ

(੧) ਪਿਆਰੇ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਲਊ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਨ, ਪਿਤਾ ਮਈਆ ਰਾਮ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਸੋਭਾ ਦੇਈ ਜੀ, ਛੱਤ੍ਰੀ ਬੰਸ, ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ੧੭੨੫ ਬਿਕਰਮੀ, ਫਗਣ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਾਂਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ । ੧੩ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਸੀ, ੧੭੬੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਅੱਸੂ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ।

(੨) ਪਿਆਰੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਭਗਤ ਧੰਨੇ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ, ਪਿਤਾ ਪਰਮ ਸੁਖ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਅਨੰਤੀ ਜੀ । ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ । ਜੱਟ ਜਾਤ ਸੀ । ੧੭੨੭ ਬਿ: ਨੂੰ ਵਿਸਾਖ ੧੩, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ੨੫ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਸਨ । ੧੭੬੮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ।

(੩) ਪਿਆਰੇ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਚਤ੍ਰ ਭੁਜੀ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਫੰਧਕ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ । ਪਿਤਾ ਮਾਲ ਦੇਉ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਲਾਲ ਦੇਈ ਜੀ ਸੀ । ਜਗਨ ਨਾਥ ਦੇ ਵਾਸੀ ਝੀਵਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਨ । ੧੭੨੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ, ਜੇਠ ੧੫ ਨੂੰ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਨੌਵੀਂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਖੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ । ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ੧੭੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ।

(੪) ਪਿਆਰੇ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸੀ, ਪਿਤਾ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਇ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਸੰਭਲੀ ਜੀ ਦਵਾਰਕਾ ਵਾਸੀ । ੧੭੩੬ ਬਿ: ੫ ਚੇਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ੧੫ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਮੇਤ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਖੇ ਆਏ ਸੀ । ੧੭੬੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ।

(੫) ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸੀ, ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਨਰੈਣ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਅਨਕੰਪਾ ਜੀ ੧੭੩੨ ਬਿ: ੫ ਮਘਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ਬਿਦਰਪੁਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਨ । ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ੧੧ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਖੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਸੀ । ੧੭੬੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ

੧੭੬੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਦੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਇਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਤਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜਿਗ੍ਹਾ ਕਲਗੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿਕਲੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ–(੧) ਪਿਆਰੇ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, (੨) ਪਿਆਰੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, (੩) ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਘੌਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, (੪) ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, (੫) ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਗੀ ਜਿਗ੍ਹਾ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ

(ਸਦਾ ਅਚੱਲ ਗੁਰਿਆਈ)

੧੭੬੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ, ਕਤਕ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਦੇੜ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ, ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਤਾਬਿਆ ਖੜੇ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ–

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ ॥
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਐ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸਬਦ ਮੈ ਲੇਹ ॥

ਨੋਟ :—ਇਹ ਪੂਰਬੋਕਤ ਦੋ ਦੋਹਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਸਚ ਖੰਡ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ 'ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ–(੧) ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। (੨) ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ। (੩) ਪਿਆਰੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ। (੪) ਸੇਵਾਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ। (੫) ਭਾਈ ਹਰਿ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਲਿਖਦੇ ਸੀ।

–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ–

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖ਼ੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

(ਨੇੜੇ ਮੋਗਾ ਸ਼ਹਿਰ)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਜੀ ਨਿਵਾਜੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਉ ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਐਸੀ ਨੇਤ ਰਚੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਜੀਆਂ ਦਾ ਉਤਪਤ ਹੋਣਾ, ਜੀਆਂ ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਹੋਣੇ, ਇਹ ਸੁਭਾਵ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਬਲ ਵਰਤਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਬੀਬੀ ਦੇ ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ–

'ਅਵਰਾ ਦੇਖਿ ਨ ਸੁਣੈ ਅਭਾਖੈ ॥'

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਸੁਣੇ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ, ਨਾ ਗੁਪਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਲ ਦੇਖੇ, ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਦੇਖੇ ।

'ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਪ੍ਰਿਉ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥
ਧੰਨੁ ਸਤੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨਿਆ ॥'

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ ਓਹ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ 'ਸੇਵਾਂ' ਜੀ–ਜਿਸਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਬਜ਼ਾਰ ਹੈ ਇਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਐਡੇ ਗੁਣ ਐਡੀ ਵਡਿਆਈ ਸੀ । ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਹਰ ਰੋਜ ਗੱਡੀ ਦਵਾਰਾ ਆਉਣਾ ਭੀ ਔਖਾ । ਇਸ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਿਚ ਪਤੀ-ਬ੍ਰਤਾ ਕਰਕੇ, ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਸੀ । ਕਾਬਲ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਤੀਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ–ਹੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ! ਸਿਖ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਈ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ।

ਮਾਈ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪਕੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਿਸ ਵਕਤ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪੁਜਿਆ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ । ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਸੁਣਿਆਂ । ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗੀ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ । ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸਸ਼ ਹੈ, ਐਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਵਾਰਾ, ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਦਵਾਰਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਰਾਤ ਪਈ ਤੋਂ ਫੇਰ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ । ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ! ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਬੀਬੀ ! ਇਕ ਹੋਰ ਭੀ ਸਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿਤਾ । ਫੇਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਜੀਊਂਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ–

'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ ॥''

ਇਕ ਆਪਣੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦੇ ਜਤ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰਾਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ ਸਮਝੇ । ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ–

'ਪਰ ਧਨ ਪਾਹਨ ਤੁੱਲ, ਪਰਤ੍ਰਿਆ ਮਾਤ ਹਮਾਰੇ ॥'

ਪ੍ਰਾਇਆ ਧਨ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਪ੍ਰਾਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਤਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਖ ਸਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਵਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਛੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

''ਦੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ ॥''

ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਐਸਾ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ । ਐਸੇ ਜਿਹੜੇ ਪਤੀ ਸਤੀਬ੍ਰਤਾ ਹਨ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹਨ ।

ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਉਹ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚੰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ :-ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲੇ, ਸੰਤੋਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ (ਨਰਮ ਸੁਭਾਉ) ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਤ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੇਤ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

'ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੀਗਾਰੀਆ ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੀ ॥

ਸਤ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੋਣ। ਹੋਰ ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਣੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਤ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੈ।

'ਭਰਤਾ ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨੀਐ, ਇਹੁ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ ਰੀ ॥'

ਜੋ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਜੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਮੇਤ ਜੋ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਬੀਬੀਆਂ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਮੰਨਣ ਰੂਪ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਬੀਬੀਆਂ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਹਲੇ ਚਮਕੀਲੇ ਲੀੜੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅਤੇ ਸੁਭਾਉ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਵਿਕਾਰੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ ਮਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੂਹਾ ਵੇਸ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਬਸਤਰ ਭੀ ਸਾਦੇ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਭੀ ਸਾਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗਹਿਣੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ-

'ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਿਣਾ ਹੋਵੈ' ਆਦਿਕ ॥
'ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ, ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ, ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥'

ਜਿਹੜੀ (ਨਿਵਣੁ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਰਖਣੀ ਹੈ ਇਹ ਜੰਤਰ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ (ਖਵਣ) ਸਹਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਖਿਮਾਂ ਰਖਣੀ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਟੂਣਾ ਤਾਗਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮਿਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣੇ ਹਨ ਇਹ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਅਤੇ ਇਕ ਭੈ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਮਝ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਗਏ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਕਾਰ ਭੋਗਣੇ। ਇਹਨਾਂ ਅਉਗਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਭੈ ਦੇ ਸੰਜੁਗਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਮੇਤ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੱਕੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਤਾ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥' ਉਹਨਾਂ ਦੇ 'ਕੰਤ' ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਵਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,

ਵਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਵੱਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਫੇਰ ਓਹ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਾਲੇ, ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਛਲ ਕਰਕੇ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾ ਹੋਣ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਸਵਰਗ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਆਗਿਆਕਾਰ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਆਪੋ ਵਿਚੀਂ ਇਹੋ ਹੀ ਸਵਰਗ ਦਾ ਸੁਖ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੜੀ ਜੋੜੀ ਹੈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਹੈ) ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਰਕੇ ਜੋ ਗਰਭ ਅੰਦਰ ਬੱਚੇ ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ–

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥
(ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ)

(੧) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ

(੨) *ਸਿਰ ਮਸ੍ਤਕ ਰਖ੍ਯਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ ਹਸ੍ਤ ਕਾਯਾ ਰਖ੍ਯਾ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰਹ ॥*
ਆਤਮ ਰਖ੍ਯਾ ਗੋਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਧਨ ਚਰਣ ਰਖ੍ਯਾ ਜਗਦੀਸ੍ਵਰਹ ॥
ਸਰਬ ਰਖ੍ਯਾ ਗੁਰ ਦਯਾਲਹ ਭੈ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨਹ ॥
ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਅਨਾਥ ਨਾਥੇ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤਹ ॥

(੩) ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ ॥
ਸੱਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ ਤਊ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ ॥
ਰਾਖੱਤ ਹੈ ਅਪਨੋ ਕਰ ਦੈ ਕਰਿ ਪਾਪ ਸੰਬੂਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ ॥
ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹਿ ਤੋ ਸੌ ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ ॥

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(੪) ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ ॥
ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ ਰਾਮ ਕਾਰ ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ ॥੧॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਆ ਜਿਨਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਦੀਆ ਏਕਾ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਤਿਨਿ ਰਖਨਹਾਰਿ ਸਭ ਬਿਆਧਿ ਮਿਟਾਈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਸਹਾਈ ॥ ੨ ॥

ਇਤਿਆਦਿਕ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਇਹ ਗਰਭ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਜੋਗ ਹਨ, ਹੋਰ ਟੂਣੇ ਟਾਮਣ, ਤਵੀਤ, ਤਾਗਾ, ਤੜਾਗੀ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਣੀ, ਇਹ ਉਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਓਟ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(੫) 'ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਕਾਰ ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ ॥'

ਸਾਡੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਤਾਈਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੁਖ ਨਾ ਲਗੇ।

ਜਿਹੜੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਤੀ ਤੇ ਸਤੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਓਥੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਯੋਧਿਆਂ ਸੂਰਬੀਰਾਂ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਮੰਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਭੈੜਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਨ ਭੈੜੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਐਸੇ ਫੋਟੋ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ। ਐਸੇ ਫੋਟੋ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ, ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੋਪੜਾ ਲਹੌਣ ਵਾਲੇ, ਐਸੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਹੋਣ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਭਰੇ ਜਾਣ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸਦਾ ਮੱਥੇ ਲਗਣ ਕਰਕੇ। ਇਸ ਤੇ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਾਖੀ ਹੈ—

ਹਜ਼ੂਰ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਰ ਮਰ੍ਹਾਜ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਦਾ ਜੰਗ ਕਰਵਾ ਕੇ ਫੂਲਕਿਆਂ ਦੀ ਜਿਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਗੇ ਸਨ, ਓਥੇ ਜੈਦ ਪੁਰਾਣਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਜੋਧਾ ਸੀ। ਉਹ ਜੋਧਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਓਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਾਲੇ ਤੇ ਬਰਛੀ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆ; ਕਾਲੇ ਦੇ ਦੰਦ ਭਜ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਜੈਦ ਪੁਰਾਣਾ ਬੜਾ ਬਲੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਬਰਛੀ ਲਗੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋ ਦੰਦ ਹੀ ਤੋੜ ਸਕੀ ਹੈ, ਐਡਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਨਹੀਂ ਭਾਈ! ਇਹ ਜੈਦ ਪੁਰਾਣਾ ਬੜਾ ਬਲੀ ਸੀ। ਓਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕੋਠੇ ਤੇ ਸੁਤੀ ਪਈ ਸੀ, ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਛੱਪੜ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਬੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਸੁੱਤੀ ਜਾਗ ਪਈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦਿਸਿਆ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ ਮਥੇ ਲਗਾ, ਉਸ ਕਰਕੇ ਜੈਦ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਸੀ। ਉਹ ਬੜਾ ਬਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਲ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਲਿਆ! ਤੂੰ ਇਉਂ ਨਾ ਸਮਝ ਲਈਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਰਛੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦੋ ਦੰਦ ਹੀ ਭੰਨੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ

ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਅਹਿਰਣ ਪਕੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਡੌਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਬੀਰ ਚੰਬੇੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਦੋ ਸੂਰਮੇ ਲਤਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬੇੜੇ ਸਨ ਫੇਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਬਰਛੀ ਮਾਰੀ ਸਾਡੀ ਹਥੇਲੀ ਵਿਚ ਅਗੇ ਅਹਿਰਣ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਰਛੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਹਿਰਣ ਤੇ ਰੋਕਿਆ ਫੇਰ ਭੀ ਸਾਡੀ ਹਥੇਲੀ ਵਿਚ ਜੋ ਅਹਿਰਣ ਫੜੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਡੀ ਤਲੀ ਵਿਚ ਬਰਛੀ ਲਗੀ। ਤਲੀ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਤਲੀ ਤੇ ਲਗ ਕੇ ਬਰਛੀ ਠਹਿਰ ਗਈ ਉਹਦੇ ਧਕੇ ਨੇ ਤੇਰੇ ਦੰਦ ਭੰਨੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਲੈ ਐਡਾ ਵਡਾ ਬਲੀ ਜੈਦ ਪੁਰਾਣਾ ਸੀ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਕਾਲੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਗ਼ੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੋਰ ਕੌਣ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਖਣ ਵਾਲਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਵੇਲੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਭੈੜੇ ਅਸਰ ਵਾਲੀਆਂ ਫੋਟੂਆਂ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ,ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਗੁਣ ਅੰਦਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਸੂਰਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਪੁਤਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਬੜੇ ਬਲੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਲਕ ਜਨਮ ਲਵੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰੇ। ਸੰਤ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਖਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ ਖੜੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਮਾਤਾ ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੰਜੀ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗਰਭ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ। ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਤਨੇਮ, ਬਾਣੀ ਦਾ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਭਜਨ ਕਰਦੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰੇਮੀ ਤੇ ਭਗਤ ਬਣੇ ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਦਾਤੇ ਬਣੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ—

'ਜਨਨੀ ਜਨੈ ਤ ਭਗਤ ਜਨ ਕੈ ਦਾਤਾ ਕੈ ਸੂਰ ॥

ਸੋ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਗੁਣ ਸਨ।

ਅਤੇ ਫੇਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ। ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਤੇ ਪਤਾਸੇ ਪਾਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ, ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਜੋ

ਦੋ ਕੁ ਘੁਟਾਂ ਸੀ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਡਕਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ।

ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਆਕੇ, (ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ) ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਦੇਗ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਸੇ ਵਕਤ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ, ਆਪ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

'ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੈ ਦੀਆ ਭੇਜਿ ॥ (ਆਸਾ ਮ: ੫)

... ...

'ਜਿਸ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ ਨਾਸਹਿ'

... ...

'ਪੂਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ ॥' (ਗੂਜਰੀ ਮ: ੫)

ਇਤਿਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੪੦ ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ।

ਫੇਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬਾਲਕ (ਸੰਤਾਂ) ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ, ਸਿਖੀ, ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਭਰੋਸਾ ਆਦਿਕ ਖਾਲਸੇ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਨਾਮ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲਿਆ। ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਖਰ ਤੋਂ ਨਾਮ ਰਖਿਆ ਤੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਤਾਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੁਧ ਚੁੰਘਾਇਆ ਸੀ। ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਚਾਲੀ (੪੦) ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਬਚੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਵਾਜ਼ ਪੈਂਦੀ ਰਹੇ। ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰਕੇ, ਫੇਰ ਚਾਲੀਵੇਂ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਲੰਗਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਸਭ ਨੂੰ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣੇ ਸਨ।

ਜਨਮ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਉਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ, ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚੇ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਦੋ ਕੁ ਘੁਟਾਂ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਵਕਤ ਕੇਵਲ ਭੁਝੰਗੀ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਮਥਾ ਟਿਕਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਨਾ ਜਾਏ ਜਨਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ('ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੈ ਦੀਆ ਭੇਜਿ') ਆਦਿਕ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ

ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ, ਜਨਮ ਦੀ, ਨਾਮ ਰਖਣ ਦੀ, ਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਰਖ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਏ ਤੇ ਉਸੇ ਵਕਤ ਹੀ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਜਾਂ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤ, ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਾਂ ਸਪਤਾਹਕ, ਸਹਜ ਪਾਠ ਕਰਾਏ। ਜੋ ਉਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਵੇ। ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਲੰਗਰ; ਜੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰੇ। ਬਚੇ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਦਿਕ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਲਾਵੇ। ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੁਣਾਵੇ। ਪਠਾਣ ਵੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਭੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਤੁਬਕੇ ਪਾਕੇ ਬਾਕੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ, ਅਖਾੜੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਲਕ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਹੋਣਹਾਰ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਲਕ ਜੰਮਦੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਕਾਨ ਸਿੰਘ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆ (ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ), ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ, ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ੧੩ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ! ਉਸ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਹਾਰ ਬਾਲਕ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ। ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਇਉਂ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਬਹਾਦਰ, ਹੋਣਹਾਰ, ਉਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਾਲਕ ਭਗਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦਾਈ ਵੀ ਸਿੱਖਣੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਵਕਤ ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਝਟ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਕਲੇ। ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਤੇ ਮਥੇ ਲਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਹੋਣ। ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਰਿਸ਼ ਵੀ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖ ਕਰਨ ਜੋ ਸਿੱਖ ਹੋਣ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਿਡਾਵਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੱਤੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਫਰੀਦ ਕੋਟੀਏ ਦੇ ਖਿਲਾਵੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੱਚੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਖਿਆਲ ਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲਕ ਸਿੱਖ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਵੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਖਿਲਾਵੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਮਾੜੇ ਖਿਲਾਵੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੋ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸੀ) ਇਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਨ। ਇਹ ੫੦੦ ਸਿਪਾਹੀ ਲੈ ਕੇ ਮੱਤੇ ਆ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਕੈਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਡਾਂਗਾਂ ਚੁਕ ਕੇ ਆ ਪਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਕੇ ਵਾਪਸ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਖਿਲਾਵੇ ਸਿੱਖੀ ਖਿਆਲ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮਨਮਤੀਏ ਨਾ ਹੋਣ, ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਿਖੀ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ–

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਸਕਾਰ

ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਦਿਆ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਧਨੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਓਥੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਖ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਸੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿੱਦਿਆ ਪੁਰਖ ਦੀ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ ਹੈ । ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਤਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆਂ ਹਨ । ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੀ। ਸੋ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਸੋਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਹਣਾ ਰੁਜਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਦਾਗਰੀ ਨਾਲ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਲਾਭ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਸਿਰਫ ਮਾਇਆ ਕਮਾਉਣ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਸਤੇ, ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ, ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ, ਓਹ ਪਦਾਰਥ ਖਰਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਖੋਟੇ ਪੁਰਖ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੈਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਕੇ ਤੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਛਲ ਕਰਕੇ ਬਤੀਤ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਖ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਥੈਲੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ—

'ਸੰਚਤਿ ਸੰਚਤਿ ਥੈਲੀ ਕੀਨੀ ॥
ਪ੍ਰਭ ਉਸ ਤੇ ਡਾਰਿ ਅਵਰ ਕਉ ਦੀਨੀ॥'

ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਥੈਲੀ (ਮਾਇਆ) ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੋ ਲੋਕ ਸਿਰਫ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ

ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿੱਦਿਆ, ਵੈਦਕ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕਰਕੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਣੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜ ਦਾ ਕੂੜ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਭੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜੋ ਵਿੱਦਿਆ ਹਨ ਓਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ–

'ਜੀਵਤ ਚਲਤ ਜਗਤ ਕੇ ਕਾਜਾ ॥
ਸ੍ਵਾਂਗ ਦੇਖ ਕਰ ਪੂਜਤ ਰਾਜਾ ॥'

ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਆਂਗ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਭੀ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਪੂਜਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਵਿਦਿਆ ਇਹ ਦਸੀ ਹੈ–

'ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥'

ਵਿੱਦਿਆ ਜੇ ਵਿਚਾਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਚਾਰ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਹੁਨਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਵਿੱਦਿਆ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਜੇ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ ੧੪ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਸੁਣਾ ਦਿਆਂਗਾ: ੧੪ ਵਿੱਦਿਆ ਗਾਉਣ ਦੀ, ਵਜਾਉਣ ਦੀ, ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ, ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿਕ ਖਟ ਅੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ।

ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਕੇ ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਹੇ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਰੰਗ ਰਸ ਚੂਸ ਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿਆਂਗਾ, ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਇਕੋ ਵਿੱਦਿਆ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ?

ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ ਕਿਹਾ–ਨਾਰਦ! ਤੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਓਹ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ।

ਕਿਹਾ–ਜੀ! ਓਹ ਕਿਹੜੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ? ਕਿਹਾ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੀ ਜੇਹੜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰ

ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸੁਣਕੇ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ ਸਨਕਾਦਿਕਾ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਅਧਿਆਤਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਫੇਰ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ–ਓਹੋ ! ਪਹਿਲਾਂ ੭੫ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਾ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਟਿਕਾਣ ਵਾਲੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ ।

ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਅਹੰਗਰੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ' ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਿਆ ਕਿ 'ਮੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ ।' ਏਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ––

'ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਆਵੀ ਵਿਦਾਂਤ ਮਥ
ਹਉਮੈ ਅੰਦਰ ਤਪਤ ਤਪਾਇਆ ॥'

ਵਿਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਥ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਾ ਆਈ, ਚਿਤ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਪਦਾ ਰਿਹਾ । ਫੇਰ ਏਹ ੧੧ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਾ ਕਾਰਕ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਆਈ । ਫੇਰ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ । ਫੇਰ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਨਵਾਦ ਉਚਾਰ ਕੇ ਦਸੇ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

'ਬਿਨ ਸਰਨੀ ਨਹੀ ਕੋਇ ਤਰਾਇਆ ॥'

ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤਰਿਆ । ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੋ :–

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੁਸਤਕ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਜਾਗਵਲਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਤਾਈਂ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ 'ਗਰਧਭ ਗੱਛਨੀ' ਕਿਹਾ– ਗਧਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਰਿਖੀ ਬੜਾ ਤੇਜ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗਧਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਉਂ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਰਿਖੀ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ–ਹੇ ਜਾਗਵਲਕ ! ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਬੇਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਬੇਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਰੇਂਗਾ ? ਕਹਿੰਦਾ–ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੇਰੀ ਸੁਰ ਚੰਗੀ ਚਲਦੀ ਹੈ । ਦਵਾਈਆਂ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਸੁਰ ਕਰਕੇ ਵੇਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ । ਫੇਰ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਦੋਂ ਤੇਰੀ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ, ਕਫ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਕੰਠ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਓਦੋਂ ਵੇਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕੇਂਗਾ ? ਓਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਰਾਧਣ ਕਰਕੇ ਵਰ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਬਾਦ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਆਉਂਦੇ

ਹਨ, ਸੋ ਇਉਂ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ-

"ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਬਿਖਿਆ ਵੇਦਾ ॥"

ਵੇਦ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਂਤਕੀ, ਰਾਜਸੀ, ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਾਮਸੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਸੀ ਪੁਰਖਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਤਕੀ ਪੁਰਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆਨ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਿਆ, ਕਲਪ, ਨਿਰੁਕਤ, ਜੋਤਸ਼, ਪਿੰਗਲ, ਵਿਆਕਰਣ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੇਦ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜੇਹੜਾ ਇਹਨਾਂ ਛੇਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਓਹੀ ਵੇਦ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਭੀ ਵੇਦ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਹੋ ਕੇ, ਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਪਦੇਸ਼ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਵਿਤ੍ਰ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਭਾਈ ਪੈੜਾ ਮੋਖਾ ਜੀ ਤੋਂ (ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਸਿੱਖੇ ਸਨ) ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬਣਵਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਕੀਤਾ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚੌਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਾਈ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਰਾਪੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਓਹ ਜੂਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਭਟ ਸੰਗਿਆ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਿੱਖੇ ਭੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

ਰਹਿਓ ਸੰਤ ਹਉ ਟੋਲਿ ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰੇ ਡਿਠੇ ॥
ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ ਮੁਖਹੁ ਏ ਪੰਡਿਤ ਮਿਠੇ ॥
ਬਰਸੁ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ ਲਾਯਉ ॥
ਕਹਤਿਅਹ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ ਰਹਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ ਤਿਨ੍ ਕੇ ਗੁਣ ਹਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ॥
ਗੁਰ ਦਯਿ ਮਿਲਾਯਉ ਭਿਖਿਆ ਜਿਵ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਜੋ ਹੈਂ ਭਾਈ। ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੀਖੇ ਜਾਈ ॥

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ ਇਹ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜਾਕੇ ਸਿਖੇ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਉਦਾਸੀ ਮਤਵਾਲੇ ਤੋਂ ਸਿਖੋਗੇ ਤਾਂ 'ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ' ਨੂੰ 'ਓਅੰ' ਹੀ ਸਿਖਾਉਣਗੇ। ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ 'ਇਕ ਓਅੰ' ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਦੇ, ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ 'ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ' ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ– 'ਏਕਾ ਏਕ ਇਕਾਂਗ ਲਿਖ ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰ ਵਿਖਾਇਆ ॥'

ਗੁਰਮੁਖ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਕਰੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸਵੈਯੇ, ਸ੍ਰੀ ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਰਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜੋ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਦਾ ਭਜਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੇੜੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਆਸ ਹਨ ਇਉਂ ਸਾਰੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਭੀ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਦਿਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸਿਖ ਕੇ, ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਕਹਿਣੀ, ਸਹਿਣੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਵੇ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ; ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਉਚੀ ਸੁਚੀ ਵਿੱਦਿਆ ਕਰਕੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :–

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਗੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨਾ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਗਾਵੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਅਪੁਨੀ ਸੋਭਾ ਲੋਰੈ ॥
ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਛੋਰੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਡਰੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੈ ॥
ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥੫॥

ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਮੁਕਤੀ ਭਗਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ

ਜੰਮੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਡਾਵੇ ਭੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਣ, ਉਹਨੂੰ ਚੰਗੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਮਤ ਵਿਚ ਗੁੱਲੀ ਡੰਡਾ, ਤਾਸ਼ ਖੇਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਕਦੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੂਆ, ਗੰਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦੇਵੇ; ਹਰ ਵਕਤ ਓਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਦੋਹਰਾ– ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਮਿਲ ਬਹੈ, ਚਰਚਾ ਕਰੈ ਅਪਾਰ ॥
ਭਜਨ ਸਿਖਾਵੈ ਪੁਤ੍ਰ ਕੋ, ਹਰਿ ਭਜ ਬਾਰੰ ਬਾਰ ॥

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੀ ਮਾਸਟਰ ਮੰਨੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਿਆ ਦੇਵੇ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਾ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ–

(੧) ਧ੍ਰੂ ਭਗਤ ਦੀ, ਸਤਜੁਗ ਵਿਚ ਜੋ ਧ੍ਰੂ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲਾਡ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਰਾਜੇ ਉਤਾਨਪਾਦ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮਤੇਈ ਮਾਂ ਸਰੁਚੀ ਨੇ ਈਰਖਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਸੇ ਹੋ ਕੇ, ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਟਿੱਕਾ ਕਹਾ ਕੇ, ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਾ ਬਣ ਬੈਠੇ। ਮੈਂ ਪਟਰਾਣੀ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਉਤਮ, ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ। ਸੋ–

ਧ੍ਰੂ ਹਸਦਾ ਘਰ ਆਇਆ ਕਰ ਪਿਆਰ ਪਿਉ ਕੁੱਛੜ ਲੀਤਾ ॥
ਬਾਹਹੁ ਪਕੜ ਉਠਾਲਿਆ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਸ ਮਤ੍ਰੇਈ ਕੀਤਾ ॥
ਡੱਡਹੁਲਿਕਾ ਮਾਂ ਪੁਛੇ ਤੂੰ ਸਾਵਾਣੀ ਹੈਂ ਕਿ ਸਰੀਤਾ ॥

ਧ੍ਰੂ ਭਗਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ–ਮਾਤਾ ! ਤੂੰ (ਸਾਵਾਣੀ) ਰਾਜ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈਂ ਕਿ (ਸਰੀਤਾ) ਗੋਲੀ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਕਿਹਾ ਹੇ ਪੁਤਰ ! (ਸਾਵਾਣੀ ਹਾਂ ਜਨਮ ਦੀ) ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਹਾਂ ਤੇ ਤੇਰੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਟਰਾਣੀ ਹਾਂ। ਪਰ ਰਾਜ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ–

'ਨਾਮ ਨ ਭਗਤੀ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜੀਤਾ ॥'

ਤਾਂ ਧ੍ਰੂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ–

'ਕਿਸ ਉਦਮ ਤੇ ਰਾਜ ਮਿਲੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਤੇ ਸਭ ਹੋਵਨ ਮੀਤਾ ॥'

ਮਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਹੇ ਪੁੱਤਰ ! :–

'ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਆਰਾਧੀਐ ਜਿਦੂ ਹੋਈਐ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ ॥'

ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ–

'ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਕਰਨ ਤਪ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਅਤੀਤਾ ॥
ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਅਮਿਉ ਰਸ ਪੀਤਾ ॥'

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਮਿਲੇ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ।

'ਪਿਛਹੁ ਰਾਜੇ ਸੱਦਿਆ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਨੀਤਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਾਰ ਚਲੇ ਜਗ ਜੀਤਾ ॥'

੩੬੦੦੦ ਵਰ੍ਹਾ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਅਚਲ ਪਦਵੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਰਕੇ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

(੨) ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਲਛਮਣ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਬਨਬਾਸ ਨੂੰ ਚਲੇ ਸਨ, ਕਿਹਾ ਸੀ-ਹੇ ਪੁਤਰ! ਵਡੇ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਹ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਾ ਤੇ ਨਾਲ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਹਾਰਨਾ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਮਾਤਾ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਸਮਝਣਾ। ਇਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਛਮਣ ਨੇ ਕਮਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਬਨਬਾਸ ਵਿਚ ਨਾਲ ਰਹੇ ਤੇ ਸੀਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੇਵਲ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਦੇ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਕਿਆ।

(੩) ਤੀਸਰੀ, ਫਰੀਦ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸ਼ੱਕਰ ਖਵਾ ਕੇ, ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਇਆ ਸੀ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ੱਕਰ ਰਖਣੀ ਭੁਲ ਗਈ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਨੇ ਮੁਸੱਲੇ ਥਲੇ ਸ਼ੱਕਰ ਹੀ ਸ਼ੱਕਰ ਵਿਛਾ ਦਿਤੀ। ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਖੰਡ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਸ਼ਹਿਦ ਆਦਿਕ ਖਵਾਂਦੀ ਰਹੀ। ੧੨ ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਕੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਪੱਤੇ ਧੂਹ ਧੂਹ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਸਿਰ ਵਿਚ ਲੀਖਾਂ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਕੱਢਣ ਲਗਿਆਂ ਮਾਤਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕੇਸ ਖਿੱਚੇ, ਸੀ! ਸੀ! ਕਹਿਣ ਲਗਾ। ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਧੂਹ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜ ਨਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ? ਤਾਂ ਫਿਰ ਟੁਟੇ ਪੱਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਖਾ ਕੇ ਫਿਰ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ, ਫਿਰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਮਕ ਕੇ ਤੇ ੧੩ ਸਾਲ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਹੋਏ। ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-

'ਸਕਰ ਖੰਡੁ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜੁ ਮਾਖਿਓ ਮਾਝਾ ਦੁੱਧ ॥
ਸਭੇ ਵਸਤੂ ਮਿਠੀਆਂ ਰਬ ਨ ਪੁਜਨਿ ਤੁਧ ॥'

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਿੱਠੀ ਨਹੀਂ।

(੩½) ਅੱਧੀ ਮਾਤਾ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਵੈਰਾਗ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਛਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰੋ ਪਈ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਤਾ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਚਾਹੇ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਲਾਵੇ ਚਾਹੇ ਬੁਰੇ ਪਾਸੇ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਲਮੀਕ ਬਟਵਾਰੇ ਨੂੰ ਜੀਅ ਘਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੇਰ ਕੇ ਤਿਆਰ 'ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਮਾਤਾ ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰੇ।

ਸੋ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਖਾਵੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਧਾਰਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਗੁਣ ਆਏ ਹਨ, ਕਿਤਨੇ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਅਉਗੁਣ ਛੁਟੇ ਹਨ, ਜੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਉਗੁਣ ਛੁਟ ਕੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹਜੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

'ਸਗਲ ਗੁਣ ਅਵਗਣ ਨ ਕੋਈ ਹੋਹਿ ਨੀਤਾ ਨੀਤਾ ॥'

ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਿਉਣ, ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਜਿਊਂਦੇ ਰਹਿਣ। ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਣ ਅਉਗੁਣ ਕੋਈ ਨਾ ਰਹੇ, ਓਹ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਓਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਇਸ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬੀ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਹੋਣਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੇ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਫਿਕਰ ਛਡਣੇ ਹਨ, ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਕਰਕੇ "ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ" ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਵਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰੇ।

"ਵਿਦ ਧਾਤੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਰਥੇ" ਜਿਹੜੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੀਵ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਸਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਸਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਸਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਸਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਐਸੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਵੀਚਾਰੇ। ਵਿੱਦਿਆ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :—

ਇਕ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਪਟੇ ਬਾਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰਤੱਬ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ, ਛਾਤੀ, ਪੱਟ ਆਦਿਕ ਤੇ ਆਲੂ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹੋ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਉਪਰ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਲੂ ਪਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਗਾਜਰ ਜਾਂ ਮੂਲੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਰੋਮ ਨੂੰ ਛੇਦਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਓਹ ਕਰਤੱਬ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹੁਨਰ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ, ਆਪ ਦਾ ਪੇਟ ਤੋਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਪਟੇ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇਹੜੇ ਪੰਡਤ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਡਿਆਈ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਦਾਰਥ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਓਹ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੀ ਪਟੇ ਬਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ।

(੨) ਦੂਸਰੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ, ਸੂਰਮਾਂ ਬਹਾਦਰ ਜੋ ਹੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਆਪ ਜੂਝ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਹਨ, ਤਥਾ ਅਗਿਆਨ, ਰਾਗ, ਦਵੈਖ, ਨਿੰਦਿਆ ਆਦਿ ਅਉਗਣ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਖੰਡੇ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਚਲਾ ਕੇ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਰੂਪੀ ਢਾਲ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੰਜੋਅ ਪਹਿਨ ਕੇ ! ਜਿਸ ਕਰਕੇ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਹੋਣਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਲੋਕ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ–

'ਅਬ ਤਉ ਜਾਇ ਚਢੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਮਿਲਿਹੈ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ ॥
ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ਏਕ ਭਏ ਹੈ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਪਛਾਨੀ ॥'

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ । ਸੂਰਮਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੇ ਬਾਜ਼ ਕੇਵਲ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਤਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਸੂਰਮਾ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਛੇਦਨ ਕਰਕੇ ਸਾਖਿਆਤ ਰੂਪ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਤ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਓਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਵਿੱਦਿਆ ਸਫਲੀ ਹੈ ।

ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਬਾਬਤ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ—

'ਪੁਛਣ ਖੋਲ੍ਹ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਵਡਾ ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ ।'

ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ? ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ । ਇਕ (ਉਸਤ) ਹਡ ਖਾਣਾ । ਦੂਜਾ (ਗੋਸ਼ਤ) ਮਾਸ ਖਾਣਾ । ਤੀਜਾ ਮਗ਼ਜ਼ ਖਾਣਾ ।

(੧) ਜੋ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਿਸੇ ਤੇ ਤਰਕ ਕਰਨੀ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੀ ਵਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹਾਂ, ਇਹ ਉਸਤ ਖਾਣਾ ਹੈ ।

(੨) ਦੂਜਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਤੋਰਨਾ ਇਹ ਗੋਸ਼ਤ ਖਾਣਾ ਹੈ ।

(੩) ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਸਮਝ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣਾ-

'ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ਆਪਣਾ ਪਾਛੈ ਅਵਰੁ ਰੀਝਾਵੈ ॥'
'ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥'

ਇਹ ਮਗ਼ਜ਼ ਖਾਣਾ ਹੈ ।

ਜਿਵੇਂ ਤਿੰਨ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਮਣੀ ਵਾਲੇ ਸਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

(੧) ਇਕ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਮਣੀ ਕਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਰਖ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ । ਪਾਸੇ ਮਾਰ ਕੇ ਰੇਤ ਵਿਚ ਲੇਟਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਮਣੀ ਦੇ ਉਤੇ ਰੇਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਾਸੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਲੱਭਣ ਤੇ ਫਣ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਓਥੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ-ਕੁਤਾ ਬਣਿਆਂ ਪੰਡਤ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸਰਾਪ ਨਾਲ, ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੀਉਂਦਾ ਕੀਤਾ, ਇਉਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰਾਪ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਿਆ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ, ਪਛਤਾ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ।

(੨) ਦੂਜੇ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕਢ ਕੇ ਚਾਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਚਾਨਣ ਉਤੇ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਖਾ ਕੇ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਹਨ । ਇਉਂ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵਿੱਦਿਆ ਕਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਹਨ ।

(੩) ਤੀਸਰੇ ਸੱਪ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਵਾਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਵਾਕ–

'ਸੋਮ ਵਾਰ ਸਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਝਰੈ ॥
ਚਾਖਤ ਬੇਗ ਸਗਲ ਬਿਖ ਹਰੈ ॥'

ਇਉਂ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਮਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਦਾ ਪੂਰਨ ਵੈਰਾਗ ਸਹਿਤ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਕਾਮ ਆਦਿ ਦੀ, ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਮੇਟਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰੋਣਾਚਾਰਜ ਪਾਸ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਤੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਛਣ ਤੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕਾਇਦਾ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਭਾਲ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਭਲਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ–ਦੋ ਅੱਖਰ (ਗੱਲਾਂ) ਪੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ। ਇਕ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਚਪੇੜ ਮਾਰਨ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਦੂਜਾ ਸਚ ਬੋਲਣਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕਸਾਈ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਗਊ ਅਗੇ ਭਜਾਈ ਗਿਆ ਆਪ ਬੋਹੜਾ ਪਿਛੋਂ ਗਿਆ ਤੇ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੂੰ, ਗਊ ਲੰਘੀ ਹੈ? ਇਹ ਪੁਛਿਆ। ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬੋਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵੇਖਦੀ ਨਹੀਂ। ਹੱਥ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਇਉਂ ਸਾਰੇ ਇੰਦਰੇ ਹਨ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਦਸੇ? ਤਾਂ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਚਰਨੀ ਪਿਆ ਕਿ ਸੱਚ ਵੀ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਧਰਮ ਵੀ ਰਖਿਆ। ਸੋ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਫਲ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ

'ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥'

... ...

'ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹਿ ॥'

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਜੀ ਨਿਵਾਜੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ !

ਪਿਛੇ 'ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ' ਤੇ 'ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਸਕਾਰ' ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਾਰ ਜੋ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ' ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸੁਣੋ। ਚੌਥਾ ਸੰਸਕਾਰ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿਆਹ ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਜੋ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭਾਵ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਸੁਣੋ। ਅੱਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਾਬਤ ਆਪ ਸੁਣੋ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ–

'ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਕਾ ਹੁਣ ਨਿਬੇੜਾ ਨਰ ਮਨੁਖਾ ਨੋ ਏਕ ਨਿਧਾਨਾ ॥'

ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਨਬੇੜਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਵੇਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਸਮ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ, ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਲਖ ਦਾ ਜੇਹੜਾ ਤੰਬੂ ਸੀ ਓਹ ਤਾਨਣਾ ਕੀਤਾ। ਸੁੰਦਰ ਚਾਨਣੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ 'ਗੂਹੜ ਕਥਾ' ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪੋਥੀ ਹੈ, ਓਹਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਪਤ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜਦਾ ਲਵਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਅਨੰਦ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆਏ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦੀ, ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਝੁਕਦੇ ਹਨ।

ਦਸ ਲੱਖ ਦੀ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਬੁਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਭ

ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਣ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਹਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਗਾਤਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ, ਕੜਾ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਦਾ, ਕੰਘਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਕੇਸ ਹਨ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਪਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰ ਕੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਓਤੇ ਆ ਕੇ ਪੁਜੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਸਜ ਗਏ।

ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਚੁਕੀ ਜਿਸ ਵਕਤ, ੧੭੫੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਚੋਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਚਮਕਾ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਲਿਸ਼ਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਚਿਤ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜੀ–

ਨਮੋ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਬਢੈਲੀ ਸਰੋਹੀ॥
ਕਰੇ ਏਕ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਸੁਭਟ ਹਾਥ ਸੋਹੀ॥

ਇਹ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਤੋਤ੍ਰ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਲਿਖੀ ਹੈ ਓਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅਸਤੋਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਚਮਕਾ ਕੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਖਤ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੧੩ ਮਹੀਨੇ ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਥੇ ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੇਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਰਚੇ ਹਨ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਖਿੱਚੀ, ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਲਿਸ਼ਕ ਪਈ, ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਭਾਈ! ਇਕ ਸਿਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ, ਸਾਰੇ ਮਸੰਦ ਆਦਿਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਕਿਉਂ ਮੰਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕੱਟਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਈਆਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਦਿਉ! 'ਮਾਤਾ ਜੀ' ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਓਹ ਭੇਜੇ, ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਕੌਤਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਏਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਤੀਜਾ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

(੧) ਭਾਈ 'ਦਇਆ ਸਿੰਘ' ਜੀ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਨ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜੋ ਲਉ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ। ਲਾਹੌਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਵਸਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਹ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਬਚਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ, ਮੇਰੀ ਗਲਤੀ ਮਾਫ ਕਰੋ। ਦੂਜੇ ਬਚਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ, ਗਲਤੀ ਮੁਆਫ ਕਰੋ। ਤੀਜੇ ਬਚਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਠਿਆ ਹਾਂ ਜੀ ! ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰੋ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਕਹੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੈਂ, ਕਿਉਂ ਸਿਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ? ਕਹਿਣ ਲਗਾ-ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਸਿਰ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਦੇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਏਸ ਗਲਤੀ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਕੱਟ ਲਵੋ । ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਗੁਹਝ ਪੋਥੀ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਈ ਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਲਿਖਤ ਦੀ ਪੋਥੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਹਜ਼ੂਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਮਤ ੧੯੯੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਦਾਸ ਨੇ ਉਹ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕਰਕੇ, ਓਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਨ ਉਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਕਟ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਕਰੇ ਵੱਢੇ ਹਨ, ਓਹਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਹੀਣਿਆਂ ਨੇ।

(੨) ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਦੋਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਤਲਵਾਰ ਲਹੂ ਦੀ ਲਿੱਬੜੀ ਹੋਈ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵੇਖ ਕੇ ਕੰਬ ਗਏ। ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਸੀਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਭਗਤ ਧੰਨੇ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਗੁਰਦੁਆਰਾ (ਅਸਥਾਨ) ਵਿਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਆਪਣਾ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੀਸ ਨੂੰ ਕਲਮ ਕਰਦੇ ਭਾਵ ਕੱਟਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰਾ ਸੀਸ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ।

(੩) ਤੀਜਾ ਸਿਰ ਫਿਰ ਮੰਗਿਆ, ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਫੰਧਕ ਸਨ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਵਿਚ, ਚੰਦ੍ਰਕ ਮੁਨੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਜਾਨਵਰ ਪਕੜਨ ਵਾਸਤੇ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਓਸ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਕ ਮੁਨੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਲੇ ਜਾਨਵਰ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਭੇਟਾ ਕਰਾਂਗਾ । ਚੰਦ੍ਰਕ ਮੁਨੀ ਜਿਥੇ

ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਓਥੇ ਓਹ ਲੈ ਕੇ ਗੁਥਲੀ ਜਿਹੀ ਖੋਹਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ-ਲਓ ਜੀ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਲੋ, ਮੈਨੂੰ ਅਜ ਬੜੇ ਜਾਨਵਰ ਮਿਲੇ ਹਨ । ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਾਪ ਲਗੇਗਾ, ਮੈਂ ਸਰਾਪ ਦਿਆਂਗਾ । ਜੇ ਸੁੱਖਣਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸਰਾਪ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਬਾਬਾ ! ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇਈਂ । ਰਿਖੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਜਾਨਵਰ ਪਕੜ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਹ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ-ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਸ਼ਿਕਾਰ-ਗਾਹ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਗਿਆ, ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਜਾਨਵਰ ਕਿਥੇ ਮਿਲਣਾ ਸੀ । ਇਸ ਬਿਆਧ ਫੰਧਕ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਕਹਿਣ ਲਗੀ-ਐਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਸਾਧ ਨੇ ਬਹਿਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਜਾਨਵਰ ਕਦੇ ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ? ਇਹ ਛੁਰਾ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆ, ਓਹ ਰੋਟੀ ਸੁਟ ਕੇ ਭਜ ਗਈ, ਫਿਰ ਇਸ ਨੇ ਚਿਖਾ ਬਣਾ ਲਈ ਤੇ ਸੜਨ ਲਗਾ ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਧ ਦਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਪੰਛੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਉਠ ਖੜੋਤਾ ਚਿਖਾ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਪਕੜਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਝਾੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ, ਪਕੜੇ ਨਾ ਜਾਣ । ਫਿਰ ਇਹ ਆਪ ਦੇ ਛੁਰਾ ਮਾਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੜ ਕੇ ਖੜ ਗਏ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ । ਫਿਰ ਇਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਜਾਲ ਪਾ ਕੇ ਪਕੜ ਕੇ, ਮੋਢੇ ਤੇ ਰਖਕੇ ਚੰਦ੍ਰਕ ਮੁਨੀ ਜਿਥੇ 'ਹਰੀ ਹਰ ਛੇਤ੍ਰ ਤੇ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਓਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ-ਲਉ ਜੀ ਸੰਤ ਜੀ ! ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ।

ਉਸ ਵਕਤ ਚੰਦ੍ਰਕ ਮੁਨੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਫੰਧਕ ਦੇ ਅੜਿੱਕੇ ਕਿਉਂ ਆ ਗਏ ? ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਪਕੜ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਹ । ਓਹ ਤੇਰਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ।

'ਭਾਵੋ ਹੀ ਵਿਦਤੇ ਦੇਵਾ ॥'

ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰੇ ਓਹ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਬਣਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਚੰਦ੍ਰਕ ਮੁਨੀ ਨੂੰ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੰਧਕ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬੜੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ । ਕਹਿੰਦਾ; ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰੋ । ਕਹਿਣ ਲਗੇ-ਭਾਈ ! ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦਸਮ ਸਰੂਪ ਧਾਰਾਂਗੇ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਂਗੇ । ਇਹ ਵਾਕ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ । ਫਿਰ ਉਹ ਫੰਧਕ ਤਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਫੰਧਕ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੀਜਾ ਸੀਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

(੪) ਚੌਥਾ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੁਆਰਕਾ ਪੁਰੀ ਵਿਚ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੱਪਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਮੋਈ

ਗਾਂ ਜਿਊਂਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਉਸ ਭਗਤ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਭਗਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸੀ । ਇਹ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਚੌਥਾ ਸੀਸ ਦੁਆਰਕਾ ਵਿਚੋਂ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ।

(੫) ਪੰਜਵੇਂ ਬਿਦਰਪੁਰੀ ਵਿਚ ਸੈਣ ਭਗਤ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਬਿਦਰਪੁਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ ਓਦੋਂ ਦਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਤਲਾਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਿਚ ਝਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੁਰੀ ਦੇ ਸੈਣ ਭਗਤ ਜੀ ਸਨ, ਇਹ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਨ, ਸੈਣ ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਵਾਂ ਸੀਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੀਸ ਲਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ।

ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਜੋ ਛਕਊਏ ਕੁਨਕੇ ਕੇ ॥ ਭਾਗ ਗਏ ਇਕ ਠੁਨਕੇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਕੇਵਲ ਕੁਣਕਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਇਕ ਠੁਕਣੇ ਵਿਚ ਭਜ ਗਏ ਕੋਈ ਵੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਦਸ ਲਖ ਦੀ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਇਉਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ–

"ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ॥'

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਛਿੜਕ ਕਰਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀਊਂਦੇ ਕੀਤਾ, ਨਵੇਂ ਸਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ । ਪੋਥੀ 'ਗੁਹਝ ਕਥਾ' ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ–

'ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਪਾਇਓ ਤਨ ਸਾਸਾ ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥'

ਮਰਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਪਾ ਦਿਤੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਫਰ ਦੀ ਜੇਹੜੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਨਾਮ 'ਗੁਹਝ ਕਥਾ' ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖ ਕੇ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਣ ਵਕਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਫੇਰ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਤਟਸਤੀ ਲਛਣ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਵੈਯੇ, ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਸ੍ਰਾਵਗ ਸੁਧ ਵਾਲੇ ਦਸ ਸਵੈਯੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਚੌਪਈ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜੋ

ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ। ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ੪੦ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜੇ ਪੂਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਚਾਲੀ ਪਉੜੀਆਂ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਲੀ ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ (ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਸੇਵਕ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਚਿੜੀ ਤੇ ਚਿੜਾ ਆਏ ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾ ਦਿਤਾ ਉਹ ਪੀ ਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਏ।

ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਮਾਤਾ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਪਾਸ ਭਜ ਕੇ ਗਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਸਿਖ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਲੜ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚੀ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਕੋਈ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਲ ਵੀ ਬਣਿਆਂ ਰਹੇ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਸ ਵਕਤ ਪਤਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਈ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ! ਚੰਗੇ ਵਕਤ ਆਈ ਹੈਂ, ਓਹ ਪਤਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪਾਏ ਤੇ ਕਿਹਾ–ਚੰਗਾ ਮਿਠਾਸ ਵੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ, ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਥੇ ਯੋਧੇ ਹੋਣਗੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–'ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਇਉਂ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਈ ਹੈ।' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬਿਬੇਕਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਤਾਸੇ ਪਾਏ ਹਨ ਕਪੋਲ਼ ਕਲਪਨਾ ਹੈ । ਸੋ ਪਤਾਸੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਕੇ, ਫਿਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾ-ਇਆ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬਣਾਕੇ ਛਕਾਓ।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ! ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਬਖਸ਼ੋਗੇ ? ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਸਰਬੰਸ ਦਾਨ ਦਿਆਂਗੇ, ਸਾਰੀ ਬੰਸ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਾਂਗੇ, ਦੇਸ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਵਾਰਿਆ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਵਾਰਨੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਾਂਗੇ ਆਪਾ

ਵਾਰਾਂਗੇ। ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੋ, ਆਪ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮਣ ਵਾਲੇ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਕੇ ਲੰਕਾ ਤੁੜਵਾ ਦਿਤੀ ਸੀ ਇਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੋ ਕਰ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ।

ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਛਕਾਏ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹਨ, ਪੰਜ ਪੰਜ ਸੀਸ ਵਿਚ ਪਾਏ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਚੁਲੇ ਨਾਲ-

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਬੁਲਾਈ ਹੈ।

ਮਗਰੋਂ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ! ਤੁਸੀਂ ਅਸਾਡੇ ਤਾਈਂ ਛਕਾਓ।

ਉਸ ਵਕਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਵਡੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੌਤਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ॥'

ਉਸ ਵਕਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਿਸਮਾਦ ਹੋ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਓਵੇਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਬਿਸਮਾਦ ਹੋ ਗਏ।

ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰੀ ਜੇਹੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਵਾਰੀਖ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਓਥੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ (ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ) ਨੇ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਦਾਸ ਨੇ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਬਿਧ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ, ਤੇ ਮਾਤਾ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ; ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਪੁਟੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਪਟੇ ਨਿਕਲੇ, ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾਵਾਂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੇ। ਮਗਰੋਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਗੁੰਮ ਕਰ ਲਏ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਲੈ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ਸਨ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ, ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਓਸ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਰੀਪੋਰਟ ਭੇਜੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਜ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ

ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ, ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ, ਗੋਤ ਸਾਰੇ ਛਡ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ੮੦ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਵਕਤ ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ ਛਡ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਗਏ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਵੇਂ ਪਾਨ, ਕਥ, ਸੁਪਾਰੀ ਤੇ ਚੂਨਾ ਮਿਲ.ਕੇ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਕਢ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਉਂ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ। ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਜਗਾ ਜਗਾ ਭੇਜ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਾਇਆ। ਜਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਬਹਾਦਰ ਬਣ ਗਏ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਲੁਜ ਦਾ ਜਲ ਮੰਗਵਾਇਆ ਸੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤੇ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਘਟੋ ਘਟ ਛੇ ਸਿੰਘ ਤਿਆਰ-ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੋ ਜਾਂ ਇਕ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਹੋਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਬਰਤਨ ਸਾਰੇ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੇ ਵਰਤਣੇ, ਬਾਲਟੀ, ਗੜਵਾ, ਬਾਟੇ ਕੜਾਹੀ, ਖੰਡਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਦਿ ਤੇ ਵਰਤਣ ਸੋਧਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਪਰੇਮੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਾਸਤੇ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤ ਮਾਇਆ ਭੇਟਾ ਕਰਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਫਤ ਛਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੁਧਾਈ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਣੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਵੀ ਸਣੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ। ਬਸਤਰ ਆਪਣੇ ਸਵਛ (ਸਾਫ) ਪਹਿਰਨ; ਮੈਲੇ ਬਸਤਰ ਨਾ ਹੋਣ ਚੰਗੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਰਕੇ ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਦਾ ਚੋਲੇ ਦੇ ਉਪਰ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਗਾਤਰਾ ਚੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ, ਸਦਾ ਕਪੜੇ ਦਾ ਰਖਣਾ। ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਹਰ ਵਕਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤਕ ਖੜਾ ਰਹੇ। ਜਲ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਖੂਹ ਜਾਂ ਦਰਿਆ ਦਾ ਵਰਤਣਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਵਡੀਆਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ (ਗਾਤਰੇ ਦੀਆਂ) ਮਾਂਜ ਕੇ (ਸੋਧ ਕੇ) ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨੇ ਕਰਕੇ, ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਕਮਰ ਕਸੇ ਕੱਸ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋਣ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ

ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਕਿ-(੧) ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖਦੇ ਹੋ ? (੨) ਪੰਜ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਯਮੀ ਹੋ ? (੩) ਬਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ?

ਗੁੰਥੀ ਸਿੰਘ ਦਸੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਚੌਹਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਭੁਲਣਹਾਰ ਹਾਂ, ਅਗੇ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਚਾਈ ਰਖੇ ਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਹਿਣ ਜੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਤਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕੋ । ਗੁੰਥੀ ਸਿੰਘ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਖਲੋ ਕੇ, ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਗੁੰਥੀ ਸਿੰਘ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੋਰ ਲੈ ਕੇ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਪੂਛਦਾ ਜਾਏ, ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਗੁੰਥੀ ਸਿੰਘ ਇਕੱਲਾ ਇਕੱਲਾ ਆਪਣੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰਵਾਵੇ ।

ਸੁਧਾਈ ਦੀ ਅਰਦਾਸ

ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੰਨ ਜਾਣ ਕਿ ਠੀਕ ਅਸੀਂ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਆਪਣੀ ਸੂਖਮ ਭੁਲ ਚੁਕ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਤੇ ਕਹਿਣ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈਣੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਬੁਲਾਉਣੀ।

ਨੋਟ-ਜੈਕਾਰਾ, ਸਿਰਫ ਪਿਛਲੀ ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਗਜਾਉਣਾ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸੁਧਾਈ

ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ, ਕਮਰ ਕਸੇ ਕੱਸਕੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਪਰ ਹੋਵੇ। ਸਾਫ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ, ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਵੇ। ਜੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀ ਇਕੱਠੇ ਆਉਣ, ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੰਗੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹੋ। ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਬੋਲੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਜੇ ਕਹੇ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਛਕਣਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਪਿਆਰਾ ਕਹੇ। (੧) ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹੋਗੇ ? (੨) ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਮਝੋਗੇ ? (੩) ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਦੇਣਗੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ ? ਜੇ

ਉਹ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨਾਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ। ਜੇ ਕਹੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁਛੇ ਕਿ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਛਕਣਾ ਹੈ ? ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ? ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕੀ ਕੁਰਹਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ? ਕੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਈ ਹੈ ? ਤਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਦੱਸੇ, ਝਿਜਕੇ ਨਾ, ਸੱਚ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਉਪਰੰਤ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਮਿਲਕੇ ਗਲਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਨਖਾਹ ਲਾਉਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਉਗਣਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਕਰਨ।

'ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭ, ਆਗੈ ਮਾਰਗ ਪਾਵੈ ॥'

ਇਹ ਰਸਤਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਗੇ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬਖਸ਼ਣ ਲੱਗਣ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਬਾਹਲੇ ਤੁਅੱਸਬ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ। ਨਰਮ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਉ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਪਤਾ ਖਬਰੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੀ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਚਿਤ ਕਦੇ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠਣ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਰਸ ਨਾਲ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਤਨਖਾਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਲਾਉਣ, ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਲੱਗੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਤਨਖਾਹ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰੇ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਡੰਡ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਉਗੁਣ, ਦੂਸ਼ਨ ਮਿਟੇ ਨਾ ਸਮਝੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਤਨਖਾਹ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਦੇਗ ਕਰਾ ਕੇ ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸਮਝੇ ਤੇ ਫੇਰ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਕਤ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪਜਾਮਾ ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਹਿਣਾ ਹਥਾਂ ਗਲ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਦਾੜ੍ਹਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਾਈਆਂ ਦੇ ਸਭ ਗਹਿਣੇ ਚੂੜੀਆਂ, ਘੁੰਡ ਆਦਿਕ ਲੁਹਾ ਦੇਣੀਆਂ ਤੇ ਗੁਤਾਂ ਤੇ ਮੀਢੀਆਂ ਆਦਿਕ ਨਾ ਗੁੰਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਸਭ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਜੂੜੇ ਹੋਣ ਸਭ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ। ਗਾਤਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਉਪਰ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਫੇਰ ਇਕ ਵੇਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਛਣ ਕਿ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਸਭ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ ? ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਕਹਿਣ ਕਿ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਖੜੇ ਰਹਿਣਾ। ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਮੁਖੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਹੋਵੇ, ਚਕਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੰਘ ਬੈਠ ਜਾਵੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ

ਫਿਰ ਭੂਰਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਵਿਛਾਉਣਾ, ਉਤੇ ਸੁਨਹਿਰਾ (ਕੂੰਡਾ) ਪੱਥਰ ਦਾ ਰਖਣਾ

ਉਪਰ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ ਬਾਟਾ, ਖੰਡਾ ਰਖ ਕੇ, ਖੂਹ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਪੁਣ ਕੇ ਪੰਜੇ ਪਿਆਰੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ। ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁੰਭ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾ ਲੈਣਾ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੂਹ ਜਾਂ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੇ ਬਰਤਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨੰਗੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪਕੜ ਕੇ ਪੂਰਾ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇ।

ਫਿਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹ-ਮਣੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਨਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨੌਣ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੇੜੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰੋ ਆਦਿ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਣਾ—ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਣਾ। ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਖੜੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬੀਰ ਆਸਣ (ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਖੜਾ ਕਰਕੇ) ਬੈਠਕੇ, ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਜਲ ਤੇ ਜਲ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪਾਉਣ ਤੇ ਸੱਜੇ ਹਥ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ (ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ) ਸਜੇ ਹਥ ਖੰਡਾ, ਚਾਰੇ ਉਂਗਲਾਂ ਮੁਠ ਨੂੰ ਤੇ ਅੰਗੂਠਾ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਫੜੇ ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਤੇ ਖੱਬੇ ਹਥ ਨਾਲ ਵਡੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਟੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਤੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਲਗੀ ਰਹੇ। ਬਾਣੀ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਨਿਗ੍ਹਾ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ਤੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ ਤੇ ਫਿਰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ? ਓਹ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਉਚੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖੰਡਾ ਜਲ ਵਿਚ ਫੇਰੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿੰਘ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਬਾਟੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦਸ ਅੱਖਾਂ, ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪੈਣੀ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਬਾਟੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਗੇ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ। ਸੂਰਮੇ (ਨੇਤਰਹੀਨ) ਨੂੰ ਤੇ ਅੰਗ ਹੀਣੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ।

ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ, ਉਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮੁੱਖ ਵਿਚ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਣ ਤੇ ਸੁਣਨ। ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੰਡਾ ਫੜਾਵੇ, ਖੰਡਾ ਫੜਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਾਵੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ

ਨਾ ਕਢੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵੀ ਬਾਟੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗੀ ਹੀ ਫੜਾਵੇ । ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਤੋਂ

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥'

ਬੁਲਾਉਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਸਿੰਘ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਤੀਜਾ ਸਿੰਘ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਸਵੈਯੇ ਪੜ੍ਹੇ। ਤੇ ਚੌਥਾ ਸਿੰਘ ਕਵਿਯੋ ਵਾਚ, ਬੇਨਤੀ, ਚੌਪਈ ਪੜ੍ਹੇ, ਸਾਰੀ 'ਤੀਰ ਸਤਦ੍ਰਵ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ।' ਤੱਕ । ਉਪਰੋਕਤ ਸਵੈਯਾ 'ਪਾਂਇ ਗਹੇ' ਉਪਰੰਤ ਦੋਹਿਰਾ–'ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕੋ ਛਾਡ ਕੈ' ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰਾ (੪੦ ਪਉੜੀਆਂ) ਪੜ੍ਹੇ ਹਰ ਇਕ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥'

ਬੁਲਾਉਣੀ। ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਗੱਲ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਪਾਸੇ ਕਰਨੀ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਰ ਆਸਣ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣਾ, ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਖੜਾ ਕਰਕੇ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਹੜੇ ਫੌਜੀ ਹਨ ਉਹ ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਨਿਵਾ ਕੇ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਖੱਬਾ ਗੋਡਾ ਨਿਵਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖੱਬੇ ਗੋਡੇ ਨੂੰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਸੱਜੇ ਗੋਡੇ ਨੂੰ ਖੜਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬੈਠਣਾ, ਇਹ ਬੀਰ ਆਸਣ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਰਫਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਨਿਵਾ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਕਮੇਟੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹੁਣ ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਨਿਵਾ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਖੱਬਾ ਗੋਡਾ ਨਿਵਾ ਕੇ ਸੱਜੇ ਗੋਡੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ—ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਏ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਕੇ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਬਾਟੇ ਨੂੰ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਚੁਕ ਕੇ, ਖੰਡਾ ਫੇਰੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ । ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਸੋ ਮੁਆਫੀ ਬਖਸ਼ਣੀ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਆਕਰਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਭਰ ਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣਾ ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਆਦਿ । ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਾਟਾ ਸੁਨਹਿਰੇ ਤੇ ਰੱਖ ਦੇਣਾ, ਉਪਰ ਰੁਮਾਲਾ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਫੜੀ ਰਖਣਾ । ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾ-ਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਣਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ—ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਮੇਜ਼ ਆਦਿਕ ਤੇ ਉੱਚਾ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਖਾਲੀ ਬਾਟਾ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ ਥੱਲੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਬੀਰ ਆਸਣ ਬੈਠਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ । ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਰਖ ਕੇ ਬੁੱਕ ਵਿੱਚ

ਪਾਉਣਾ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਚੁਲਾ ਹੱਥ ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਪਿਲਾਉਣਾ ਮੁਖੋਂ ਕਹਿਣਾ–ਬੋਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥' ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਚੁਲਾ ਛਕਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਬੁਲਾਉਣੀ ਤੇ 'ਸ੍ਰੀ' ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਨੇ 'ਬੋਲ' ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਆਖਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਵਾਰ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਸੀਸ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਉਣਾ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਤਹ ਬੁਲਾਉਣੀ।

ਸਭ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੋ ਬਾਟਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਸਭ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਇਕ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜੇ ਕਰਕੇ, ਦੋ ਦੋ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਾਟਾ ਫੜ ਕੇ, ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਤਕ ਛਕਾਈ ਜਾਣਾ। ਛਕਾਉਣ ਵਕਤ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਵੀ ਨਾਲ ਲਵਾ ਲੈਣੇ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ।

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਾਈ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਣ, ਕੋਈ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਰਲ ਕੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਅਗੇ ਬੋਲਣ, ਮਗਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਮਾਈ ਭਾਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਬੋਲਣ–

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਜਪੁ ॥
ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਪੰਜ ਵਾਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ। ਉਪਰੰਤ ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਜਪਾਉਣਾ ਤੇ ਫਤਹ ਬੁਲਾਉਣੀ! ਉਪਰੰਤ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਹਿਤ ਦੱਸਣੀ ਜਿਹੜੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਰਹਿਤ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਸਿੰਘ ਦੱਸੇ, ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਫੇਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਣੇ ਦੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਰਹਿਤ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਉਹਦੀ ਮੁਆਫੀ ਦਿਓ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ, ਨਵੇਂ ਨਾਉਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਣੇ ਤੇ ਫਿਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਉਣਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਥਾਂ ਛਕਾਉਣਾ।

ਨੋਟ :–ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਅੱਗ ਆਦਿਕ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਿਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਉਸ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕੰਮਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦੇਣੀ।

ਸਿੱਖਿਆ—ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਵੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਭੀ, ਖੜੇ ਹੋਕੇ, ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸੁਣਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਫਤਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖੇ–

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਗੀ-ਧਰ ਜੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋ। ਨਿਗੁਰੇ ਪੁਣੇ ਦੀ ਜੂਠ ਲਾਹ ਕੇ ਅਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੇ ਹੋ। ਇਹ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਚੋਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ–

'ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੋਜਦੇ ॥'

ਰਹੇ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ–

'ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥' 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਆ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆ ॥'

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵਹੁ ਸਦਾ ਚਿਰ ਜੀਵਹੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਅਨਦ ਅਨੰਤਾ ॥'

'ਏਕ ਬੂੰਦ ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਨੋ ਤਾਂ ਅਟਲ ਅਮਰ ਨ ਮੁਆ ॥'

ਇਹ ਮਨ, ਤਨ, ਧਨ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੈ। ਅਜ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪਿਛਲੀ ਜਾਤ, ਪਾਤ, ਗੋਤ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਤਮ ਪੂਜਾ, ਕੁਲ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਸਭ ਛਡ ਦੇਣੇ। ਅਜ ਤੋਂ ਆਪ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਬਣੇ ਹੋ ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਹੈ ਸਦਾ।

ਅਜ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ–

'ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥'

ਅੱਜ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ–
ਧਰਮ ਦੇ ਪਿਤਾ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।
ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਤਾ–ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਕੌਰ ਜੀ ਹਨ।
ਜਨਮ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ।
ਜਨਮ ਖਾਲਸਾ–ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।
ਵਾਸੀ–(ਜਨਮ ਨਗਰ) ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ।
ਨਾਨਕੇ–ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਹਨ।
ਇਸ਼ਟ–ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ–ਦਸੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ।

ਤੁਹਾਡੇ ਸੀਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝ ਕੇ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ। ਜੇ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਿਆਰ-

ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹੋਗੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ–

ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥'

ਫਿਰ ਚਉਰਾਸੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਵੋਗੇ । ਕਦੇ ਪੰਥ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ । ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ 'ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ' ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਇਸਾਈ ਆਦਿ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚਾ ਹੈ । (ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ) ।

ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ–'ੴ' ਤੋਂ 'ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਤਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ । ਇਕ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਜੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ, ਦਲ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਦੂਜਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ-ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਤੀਜਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਚੱਕਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਾਰਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ । ਸੋ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਫਲ ਵੀ ਤਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਸੰਪੂਰਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਕੁਛ ਅੱਖਰ ਛਡ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਸੋ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਾਈਂ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ।

ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੂੰਹ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੀਵ ਦੇ ਸਮੂੰਹ ਪਾਪਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਲਕੱਤੇ ਇਕ ਸਾਧ ਨੇ ਕੱਚਾ ਤੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ, ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਤਾਰ ਬਣਾਕੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ, ਸਿੰਘ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਲਟਕੇ ਉਸ ਸਾਧ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਲਾਟ ਨੇ ।

ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ–ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸ਼ੁਧ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ । ਜਿਸ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਰੋਮ ਰੋਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈ । ਰਿਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸਭ ਕ੍ਰਿਤਮ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਡਾ ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਜਿਵੇਂ ਸਾਖੀ-ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਉਤੇ ਟੁਰੇ ਗਏ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ 'ਸੋਹੰ' ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਵੀ 'ਸੋਹੰ' ਦਾ ਜਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਿਛੇ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ! ਕਹੁ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' । ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣ

ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਫਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਉਤੇ ਟੁਰਨ ਲਗ ਪਿਆ।

'ਗੁਰ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਨੀ ਕਾਹੇ ਧਾਵਹੁ ॥' ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ।

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਦਾ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਰਾਰੇ ਨੂੰ ਦੁਲੈਂਕੜ ਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਹੀ ਠੀਕ ਉਚਾਰਨ ਹੈ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੁਲੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹੁਗੁਰ' ਤੇ ਕਈ 'ਵਾਹਗੁਰੂ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਜੋ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰਾਂ (੧੩) ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਭਾਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਨਾਮ ਕਹਿਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਏ ਤੇ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ । ਉਸ ਵਕਤ ਲਾਲਚੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ੰਕਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ ਬਾਨੀ ਨਹੀਂ, ਭਗਤ ਬਾਣੀ, ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ । ਮੰਗਲ ਸਾਰੇ ਉਤੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ 'ਵਾਹਿ' ਤੇ 'ਗੁਰੂ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਰਹਿਰਾਸ ਅੱਧੀ 'ਖੜਗ ਕੇਤ' ਤਾਈਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਆਦਿ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ 'ਵਾਹਗੁਰੂ' ਜਾਂ 'ਵਾਹੁਗੁਰ' ਜਾਂ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਆਦਿ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ '੧ਓ' ਤੋਂ 'ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਤੱਕ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਤ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਇਕ ਵੇਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਵਾਸਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ, ਤ੍ਰੇਤੇ 'ਚ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ, ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਰਾਮ, ਇਹਨਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਬਣਿਆ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਰੂਪ ਹੈ।

ਕਈ ਮਹਾਤਮਾਂ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜਪਣ ਬਾਬਤ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਆਵੇ ਤਾਂ 'ਵਾਹਿ' ਕਹੋ ਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ' ਕਹੋ ਤੇ ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਆਵੇ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ' ਕਹੋ ਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਵਾਹਿ' ਕਹੋ ਇਉਂ:-

'ਨੀਠ ਨੀਠ ਮਨ ਕੀਆ ਧੀਰਾ ॥'

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਆਸ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ

ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ । ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਹੌਲੀ ਚਲ ਕੇ ਇਕ ਮੋਹਰ ਲਗੇ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੱਕਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਛੇਤੀ ਚਲੇ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਕਈ ਸਿੱਕੇ ਮੁਹਰਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ–

'ਇਕ ਸਾਹਾ ਤੁਧੁ ਧਿਆਇਦਾ ॥'

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜਪਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਸਾਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ੨੫–੩੦ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਛੇਤੀ ਵਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਮਾਈ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ।

ਇਕ ਇਉਂ ਵੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ 'ਵਾਵਾ' ਨਾਭੀ ਵਿਚ 'ਹਾਹਾ' ਰਿਦੇ ਵਿਚ 'ਗਗਾ' ਕੰਠ ਵਿਚ ਤੇ 'ਰਾਰਾ' ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਜਾਣ ਕੇ ਜਾਪ ਕਰਨਾ, ਇਉਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਨ ਮੇਰ ॥
ਸਭ ਤੇ ਊਚੋ ਜਾਨੀਐ ਲੇਤ ਨ ਕੀਜੈ ਦੇਰ ॥

ਸੋਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ । ਹੋਰ ਨਾਮ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੋਪਾਲ, ਦਾਮੋਦਰ, ਮੁਰਾਰੀ, ਅੱਲਾ, ਖੁਦਾ, ਓਅੰ ਸੋਹੰ ਆਦਿ ਅਸਤੋਤ੍ਰ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਹ ਕ੍ਰਿਤਮ ਨਾਮ ਹਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ।

'ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸਖਾਈ ॥'

ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ–

'ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ॥'
ਯਥਾ–'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥'

ਇਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਹਉਮੈ ਮੇਟ ਕੇ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਜਥਾ–'ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇ ਸਦ ਕਾਮ ॥'
ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਜਪਣਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ ।

ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ–ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਬਾਣੀ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਚਾਰੀ ਹੈ । ਸੋ–

[੧] ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ–ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ।

[੨] ਸ੍ਰੀ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ–ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲੱਖਣ ਤੇ ਤਟਸਤੀ ਲੱਖਣ ਹਨ ।

(੩) ਸਵੈਯੇ—ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ।

(੪) ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ—ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਵਾਸਤੇ ।

(੫) ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ—ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਨ ਵਾਸਤੇ । ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ । ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਚਾਲੀ (੪੦) ਪਉੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ।

ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨਾਂ ਹੀ ਕਾਰਜ ਅੜਿਆ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਚਾਲੀ (੪੦) ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਧੂਰਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੂਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮੀ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਇਹ ਬਾਣੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੰਠ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤੁਕ ਤੁਕ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਨੀਆਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ—ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਦਾ ਭਜਨ ਹੈ । ਅਠ ਪਹਿਰ ਸਫਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ—ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

ਸ਼ਾਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ—ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਥਾਉਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ । ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀਆਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ:-

ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਈਂ ਵਿਖਾਈ ਸੀ । ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇੱਕ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕਨਾਂ ਦੇ **(੧) ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ** ਹੋਏ ਵੇਖੇ । ਪੁਛਿਆ ਤੁਸੀਂ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਹੋ ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ **(੧) ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਕਰ** ਗਏ ਸੀ । ਇਉਂ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਅਗੇ ਹਨ । ਅਗੇ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ **(੨) ਗਰਦਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਲੇ ਠੁਕੇ ਹੋਏ** ਵੇਖੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਦੋਂ **(੨) ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਓਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਠ ਕੇ ਆਦਰ ਨਹੀਂ** ਸੀ ਕਰਦੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜੇ ਨਾ ਹੋਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਰਦਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਲੇ ਠੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੀ। ਉਹ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ। ਤੇ ਫੇਰ ਅਗੇ ਗਏ, **(੩) ਸੂਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ** ਵੇਖੇ **(੩) ਜਿਹੜੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ** ਸਨ।

ਫੇਰ ਅਗੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ,ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ **(੪) ਬੇਮੁਖ ਹਨ।** ਉਹਨਾਂ ਦੇ **(੪) ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵੇਖੇ।** ਤੇ ਫੇਰ ਅਗੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ **।(੫) ਲੜਕੀਆਂ, ਆਦਮੀਆਂ ਸਹਿਕਦਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।**

ਪੁਛਿਆ-ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ? ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਡੇ ਪਿਓਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮੁੱਲ ਵੇਚਿਆ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਛਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਮਾਸ ਮੁੱਲ ਵੇਚਿਆ ਸੀ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਅਸੀਂ ਮੁੱਲ ਵੇਚੀਏ। ਉਹ ਸਾਡੀ ਇਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਿਉ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਵੱਢ ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਾਂ। **(੫) ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਰੁਪੈ ਲਏ ਸਨ।**

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਗੇ ਗਏ ਤੇ ਅਗੇ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸਚ ਖੰਡੋਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰੇ ਆਉਣ। ਪੁਛਿਆ-ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ? ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਤਾਕਤ ਹੈ ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ-ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ! ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕੰਨ ਲਾਏ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਪ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ-ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਚਲੇ ਆਏ ? ਕਹਿੰਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦਾ 'ਸੋਦਰੁ' ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਓਦੋਂ ਦਾ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਰਹਿਰਾਸ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦਾ 'ਸੋਦਰੁ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਮਾਨ ਵਿਚ ਰਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਓਦੋਂ ਦਾ 'ਸੋਦਰੁ' ਦੇ ਵਕਤ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਸੀਂ ਰਹਿਰਾਸ ਵੇਲੇ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ 'ਸੋਦਰ' ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ। ਸੋਦਰ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ।

ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ-ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਜੀਵ ਬੇ-ਗਤ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ। ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕਰਕੇ ਭੈੜੀ ਚਿਤਵਨੀ ਤੇ ਭੈੜਾ ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਇੱਕ ਅਯਾਲੀ ਜਦੋਂ ਪਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਝਰੀਟਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਸਿਖ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉ। ਅਯਾਲੀ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਪੁਛਿਆ-ਸਿੱਖਾ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਤੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ। ਬਾਣੀ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਕੰਡੇ ਲਗਣ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਕੰਡੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅੱਜ ਤੋਂ ਇਹ ਨੇਮ ਕਰ ਲਓ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਿਰਾਜਨਾਂ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਕਤ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਕੇ, ਆਸਣ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੌਦਾਗਰ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ। ਏਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇ ਹੋਰ ਜਿੰਨੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਏ, ਉਤਨਾ ਲਾਭ ਹੀ ਹੈ। ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਰੱਖੋ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਯਮੀ ਹੋਵੋ। '੧ ੴ ਤੋਂ ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ' ਤਕ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਪੰਜ ਕਕਾਰ

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਚੀ ਰਹਿਤ ਦਸਦੇ ਹਨ-

੧ ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾ: ੧੦ ॥ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ-

ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਸਿਖੀ ਪੰਜ ਹਰਫ਼ ਅਸਤ ਕਾਫ਼ ॥
ਹਰਗਿਜ਼ ਨ ਬਾਸ਼ਦ ਈਂ ਪੰਜ ਮੁਆਫ਼ ॥ ੧ ॥

ਕੜਾ ਕਾਰਦੋ ਕੱਛ ਕੰਘੇ ਬਿਦਾਂ ॥
ਬਿਲਾ ਕੇਸ ਹੇਚ ਅਸਤ ਜੁਮਲੇ ਨਿਸ਼ਾਂ ॥੨॥

ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਹਨ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕੜਾ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕਛਹਿਰਾ ਅਤੇ ਕੰਘਾ ਜਾਣ ਲਓ, ਬਿਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਮੂਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ।

ਸਿਖੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਹਨ ਕੰਘਾ, ਕੇਸ, ਕੜਾ, ਕਿਰਪਾਨ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸਿੱਖ ਨਾ ਤਿਆਗੇ।

(੧) ਕਛਹਿਰਾ—'ਕੱਛ, ਕਿਰਪਾਨ ਨ ਕਬਹੂੰ ਤਿਆਗੇ ॥' ਕਦੇ ਕਿਰਪਾਨ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਲਾਹ ਕੇ ਨੰਗੇ ਨਹੀਂ ਸੌਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਸਦਾ ਰੇਬ ਪਾਵੇ, ਦੂਜੀ ਕਛ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਂਗੂ ਰੇਬ ਕਛਹਿਰਾ ਪਾਏ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕ ਪਹੁੰਚਾ ਲਾਹਵੋ, ਪਹਿਲਾ ਪਾ ਲਵੋ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲਹੁਣਾ ਕਰੋ, ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਲਾਹ ਦੇਵੋ, ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਵਰਤਣਾ ਕਰੇ। ਜੇ ਅਚਾਨਕ ਦੋਵੇਂ ਪੌਂਹਚੇ ਲਹਿ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵੇ। ਇਕ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਪੰਜ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਘਟ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ।

ਕਛਹਿਰਾ ਜਤ ਸਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ–

'ਸੀਲ ਜਤ ਕੀ ਕੱਛ ਪਹਰ, ਪਕੜਹੁ ਹਥੀਆਰਾ ॥'

ਸੀਲ ਰਖੋ, ਜਤ ਰਖੋ।

'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ ॥'

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛਹਿਰਾ ਧਾਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਛਹਿਰਾ ਕਦੇ ਪੁਠਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਜੇ ਪੁਠਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਲਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ।

ਕਛਹਿਰਾ ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਲੰਕਾ ਵਿਚੋਂ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਿਆਂਦਾ। ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲਛਮਣ ਜਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਅਨੇਕਾਂ ਬਹਾਦਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ 'ਰਾਮ' ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਰ ਜਦੋਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਛਹਿਰਾ ਹੀ ਦਿਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਵਸਤੂ ਜਾਣ ਕੇ। ਇਹ ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪੜਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਠਾਨ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਲੋਥ ਲੜਕੀ ਦੀ ਰੁੜ੍ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਵੇਖੀ, ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਾਈ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬਸਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪੜਦਾ ਪਾ ਦਿਉ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਜੀ ! ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤੇੜ ਕਛਹਿਰਾ ਹੈ ਜੋ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਮਰਿਆਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁਣ ਵੇਖ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ, ਐਸੀ ਖਿੱਚ ਪਈ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਆਈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ।

ਕੜਾ—ਕੜਾ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ ਪਹਿਰਨਾ, ਕਦੇ ਸੋਨੇ ਜਾਂ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਨਾ। ਗੁਟ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਘਸ ਘਸ ਕੇ ਮੋਹਦੇ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ 'ਕੜਾ' ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਵੀਣੀ ਬੰਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੜਾ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਕੜ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਇਉਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕੜ ਕੇ ਰੱਖਣਾ।

ਕੜੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ

ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ, ਠਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ । ਕਿਤੇ ਵੀ ਝੂਠੇ ਦਸਖਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ। ਝੂਠਾ ਅੰਗੂਠਾ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ, ਇਹ ਸੁਭਾਉ ਰਖੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਕੜ ਕੇ ਰਖੇ । ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਗਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਪੱਕਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਕੜਾ ਮਿਹਦੇ ਤੇ ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੰਘਾ—ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਾਠ ਦਾ ਰਖਣਾ। ਦੰਦ ਦਾ ਮਸਾਲੇ ਦਾ ਨਾ ਰਖੇ, ਕੰਘਾ ਜੇਹੜਾ ਕਾਠ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਬਿਜਲੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਹੈ ਕੇਸ ਜਦੋਂ ਹਨੇਰੇ ਵਾਹੀਏ, ਓਦੋਂ ਤਾਰਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ । ਕਾਠ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਇਉਂ ਕਾਠ ਦਾ ਕੰਘਾ ਹੀ ਭਾਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਹੈ ਇਹ ਜੋਗ ਹੈ, ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ। ਕਈ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਘਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਘਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਸ ਉਖੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ—

'ਕੰਘਾ ਦੋਨੋ ਵਕਤ ਕਰੇ, ਪਾਗ ਚੁਨੇ ਕਰ ਬਾਂਧਈ॥
ਦਾਤਨ ਨੀਤ ਕਰੇ, ਨਾ ਦੁਖ ਪਾਵੇ ਲਾਲ ਜੀ॥'

ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੰਘਾ ਦੋ ਵਕਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਘਾ ਕਰਕੇ ਦੋਨੋ ਵਕਤ ਦਸਤਾਰ ਚੁਣ ਕੇ ਝਾੜ ਕੇ ਸਜਾਉਣੀ। ਕਈ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਮਾਵਾ ਤੇ ਪਿੰਨ ਲਾਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਹ ਹੀ ਟੋਪੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਤੇ ਰਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਟੋਪੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ—

ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਸਿਰ ਟੋਪੀ ਧਰੈ॥
ਸਾਤ ਜਨਮ ਕੁਸ਼ਟੀ ਹੋਇ ਮਰੈ॥

ਸੋ ਚੁਣ ਕੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣੀ ਹੈ । ਇਕ ਇਕ ਪੇਚ ਕਰਕੇ ਸਜਾਏ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਪੇਚ ਕਰਕੇ ਲਾਹੇ । ਫੇਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਵੇ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ । ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਘਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ? ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਤੂੰ ਕੰਘਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਓਹ ਕਹਿੰਦਾ ਅਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੰਘਾ ਕਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੰਘਾ ਕਰਾਇਆ । ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣਾ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਘਾ ਕਰੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਚਨ ਹਨ।

ਕੰਘਾ ਸਦਾ ਸਾਬਤ ਰਖੇ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਕ ਦੰਦਾ ਵੀ ਟੁਟ ਜਾਏ, ਜਾਂ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੰਘਾ ਲੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾ ਕੇ ਫਿਰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੁੜ ਪਾਉਣਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਿੰਘ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੋ ਦੋ ਕੰਘੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕੰਘਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਿਰਾ ਕੇ ਸੀਸ ਤੇ ਕੇਸ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੀਸ ਤੇ ਸਜਦਾ ਹੈ।

ਇਉਂ ਆਪਾ ਭਾਵ ਮੇਟ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਿਰਾ ਕੇ) ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮਨ ਕਰਕੇ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਦੀ ਧੂੜ ਬਣਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਜਣਾ ਹੈ।

ਯਥਾ–ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ–'ਸਭ ਹੂ ਤਲੈ ਤਲੈ ਸਭ ਊਪਰ॥

ਯਥਾ–'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਊਚ ਤੇ ਊਚਾ॥
ਮਨਿ ਅਪਨੈ ਹੈ ਸਭ ਤੇ ਨੀਚਾ॥'

ਕੰਘਾ ਜਿਵੇਂ ਟੁਟੇ ਰੋਮਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਫ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਸੀਸ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਵਕਤ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਕੰਘਾ ਫੇਰਨਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜ ਚਹੁੰ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ, ਕਿੰਨਾ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ, ਕਿੰਨੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਇਆ, ਅਨਥਾ ਵਾਕ ਬੋਲੇ; ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਅਉਗਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮਾੜੇ ਸੰਸਕਾਰ ਤਿਆਗਣੇ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਸੰਸਕਾਰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣੇ ਹਨ।

ਕਈਆਂ ਦੇ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਦਸਤਾਰ ਲਹਿ ਕੇ ਕੰਘਾ ਵੀ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰੇ ਨਾਲ ਜੂੜੇ ਦੇ ਪੇਚਾਂ ਨਾਲ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸਜਾਉਣ ਤਾਂ ਕੰਘਾ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸੀਸ ਤੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੇਸ ਬਿਲਕੁਲ ਥੋਹੜੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਇਕ ਲੜ ਨਾਲ ਕੰਘਾ ਸਜਾ ਕੇ ਸੀਸ ਪਰ ਸਜਾਵੇ। ਜੇ ਬਹੁਤੀ ਬੇ-ਬਸੀ ਹੋਵੇ ਦਸਤਾਰ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੌਣ ਲਗੇ ਢਾਠਾ ਮਾਰ ਕੇ ਦਸਤਾਰੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਕੰਘਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆ ਰਹੇ, ਭਾਵ ਕੰਘਾ ਕਰਕੇ, ਕੇਸ ਸਜਾਉਣ ਸਮੇਂ (ਜੂੜਾ ਕਰਨਸਮੇਂ) ਉਰੂ (ਪੱਟਾਂ) ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਲਵੇ, ਇਉਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰੱਖੇ।

(੪) ਕ੍ਰਿਪਾਨ—ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕਾਲ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਢਾਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵਰਤਣਾ ਕਰੇ। ਧੀਰਜ ਤੇ ਖਿਮਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਦਾ ਗਾਤਰੇ ਰਖਣੀ, ਕਦੇ ਵੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਜਿਹੜੀ ਹੈ–ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨ ਧਾਰੀਅੰ ॥ ਕਰੋਰ ਪਾਪ ਟਾਰੀਅੰ ॥

ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋਲ ਰੱਖਣੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ । ਜਿਵੇਂ ਲੰਕ ਸੂਤਕ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਜਿਥੇ ਪਹਿਰੀਆਂ ਸਨ ਉਥੇ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਾਓ । ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ ।

ਜੇਹੜੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਹਿਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਦੀ ਅਵਸਥਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ੧੦੦ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਤੇ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪਹਿਰੀਆਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਡੇਢ ਫੁੱਟ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗਾਤਰੇ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਸਨ । ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਨੇਮ ਰਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ । ਇਹ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨੌਂ ਇੰਚੀ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੇਹੜੀ ਕਿ ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕੇ । ਜੋ ਕੰਘੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ, ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ, ਧਾਗਾ ਪਾ ਕੇ ਜਨੇਊ ਵਾਂਗੂ ਰਖਣੀ ਇਹ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਓਦੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਰਖਣ ਲਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ, ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਵਡੀਆਂ ਰਖਦੇ ਸਨ । ਜਿਵੇਂ ਤੇੜ ਲੱਕ ਪਰ ਕਛਹਿਰੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਤਰੇ ਸਣੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਰਹਿਤ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ । ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਕੰਘਾ ਕਮਰਕਸੇ ਸਜਾ ਲਵੋ । ਪਿੰਡੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮੇਂ ਸੀਸ ਪਰ ਸਜਾ ਲਓ । ਕਈ ਕੁ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਛਹਿਰੇ ਵਿਚ ਲੱਕ ਨਾਲ ਟੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਭੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਅਦਬ ਨਹੀਂ । ਕਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਦਾਤਨਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਆਦਿ ਚੀਰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਕਿੱਲ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਠੋਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਬੜਾ ਪਾਪ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਾਡਾ ਸਰੂਪ ਹੈ । ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਅਦਬ ਧੂਪ ਦੀਪ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਕਰੇ । ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਿਰਫ ਦੋ ਜਗ੍ਹਾ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਕ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦੂਜੇ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ, ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ।

(੫) ਕੇਸ—ਕੇਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ । ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ । ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕਲਫ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ, ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ, ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਤੋਂ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਕ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਸਮਝਣੇ ਅੱਗ ਨਾਲ ਨਾ ਸਾੜੇ । ਕਿਸੇ ਦਵਾ, ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਘਸੋਣੇ, ਪੁਟਣੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਧੌਲੇ ਨਹੀਂ ਚੁਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ

ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਓਵੇਂ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ-

'ਜੇ ਜਰਵਾਣਾ ਪਰਹਰੈ ਜਰੁ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀ ਆਈਐ ॥'

ਜਿਹੜਾ ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ ਬਾਨਾ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ, ਧੌਲੇ ਚੁਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬੁਢੇਪਾ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਓਦੋਂ ਕੀ ਕਰੇਗਾ। ਧੌਲੇ ਚੁਗ ਚੁਗ ਕੇ, ਕਲਫ ਲਾ ਲਾ ਕੇ, ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਫੂਸ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਚੇਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

'ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ ॥'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਗੁਣ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਆਹ ਗਾਚਨੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਕਰਨੇ। ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਦਾਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਕਦੇ ਕੁਛ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਕੇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਧਾਉਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਬਿਰਤੀ ਰਖਣੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਚਾਰ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ

ਹਰਫ਼ ਹਾਯਕਾਇਤ ਅਸਤ ਅਜ਼ੀਂ ਪੰਜ ਕਾਫ਼ ॥
ਬਿਦਾਨੰਦ ਬਾਵਰ ਨ ਗੋਯਮ ਖਿਲਾਫ਼ ॥ ੩ ॥
ਹੁੱਕਾ ਹਜਾਮਤ ਹਲਾਲੋ ਹਰਾਮ ॥
ਬਾਰੀਸ਼ੇ ਹਿਨਾ ਕਰਦ ਰੂ ਸਿਆਹ ਫ਼ਾਮ ॥੪॥

(੧) ਤਮਾਕੂ–ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਨਿਖੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਕੰਧ ਪੁਰਾਣ ਦੇ (ਬਵੰਜਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ, ਬਵੰਜਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚ) ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ-

ਧੂਮਰ ਪਾਨੰ ਰਤੰ ਬਿਪ੍ਰੰ ਦਾਨੰ ਦਿਦੰਤੀ ਜਿ ਨਰਾ ॥
ਦਾਤਾ ਰੌਰਵੇ ਜਾਤਿਅੰ ਬ੍ਰਹਮਣੰ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਸੂਕਰਹ ॥

(ਸਕੰਧ ਪੁਰਾਣ ਧਿ: ੫੨, ਸਲੋਕ ੫੨)

ਧੂਮਰ ਪਾਨੀਏ ਬਿਪਰ ਕੋ, ਦੇਹੈ ਦਾਨ ਜੇ ਕੋਇ ॥
ਦਾਤਾ ਨਰਕੇ ਬਾਸ ਲਹੈ, ਬਿਪ੍ਰ ਸੂਕਰ ਪੁਰ ਹੋਇ ॥
(ਗੁਰਪੁਰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਹੜਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਤਾ ਰੁਰੂ ਨਾਮੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਹੜਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਸੂਰ ਬਣ ਕੇ ਨਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਟਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਥੋਂ ਤਕ ਏਹ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਕੰਧ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਜੀ ਤੇ ਸਾਮਕਾਰਤਕ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੀ ਸੰਬਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡਨ ਦੇ ਛੱਬੀ ਸਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ–

ਸੁਣ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਰਹਿਤ ਇਹ, ਤਜੇ ਤਮਾਕੂ ਸੰਗ ॥
ਮਰਹੀ ਮਰੈ ਤੌ ਅਤਿ ਭਲਾ, ਜਗਤ ਜੂਠ ਨਹਿ ਅੰਗ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਸੁਣੋ ! ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਰਹਿਤ ਇਹ ਹੈ, ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮਰ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਤਮਾਕੂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਤਮਾਕੂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਣਾ, ਪੀਣਾ, ਮੰਗਣਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਸਰੀਰ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤਮਾਕੂ ਨਾਲ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਛੁਹਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਜੇਹੜੇ ਤਮਾਕੂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਗਰਟਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਨਸਵਾਰਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਈਆਂ, ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਖ ਅੱਜ ਕਲ ਤਮਾਕੂ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ 'ਜਰਦਾ' ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਨਾਮ (ਜਰਦਾ) ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਜਰਦਾ ਨਾਮ ਏਹਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤਮਾਕੂ ਚੱਬਣ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਔਗੁਣ ਛਡਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ–

'ਹਿੰਦੂ ਹਲ ਕਾ ਮੁਕਤਾ ਤਜੇ ਤਮਾਕੂ ਸੰਗ ॥'

ਹਿੰਦੂ ਜੇਹੜਾ ਹਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਓਹ ਮੁਕਤ ਹੈ ਪਰ ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾ ਕਰੇ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਛਡੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜਿਹੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

'ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜ ਜਾਇ ॥
ਪਾਣੀ ਤਾਕੇ ਹਾਥ ਕਾ ਮਦਰਾ ਸਮ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥'

ਜਿਹੜਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਵੇ,ਨਸਵਾਰ ਲਵੇ, ਸਿਗਰਟ ਪੀਵੇ, ਬੀੜੀ ਪੀਵੇ, ਓਹਦੇ ਦੇਵਤੇ ਜੇਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਹਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਪਿਤਰ ਦੇਵਤੇ ਸਾਰੇ ਓਸਦੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਓਹਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਂਗੂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਐਨਾ ਭੈੜਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਪਿਤਰ ਜੇਹੜੇ ਹਨ, ਓਹਦੇ ਹਥੋਂ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਵੀ ਓਹ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਓਹਨਾਂ ਦੇਵਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

'ਜਿਸ ਸਿਮਰਤ ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸਹਿ ਪਿਤਰੀ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ ॥
ਸੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੁਮ ਸਦਹੀ ਜਾਪਹੁ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਰੋ ॥'

ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਚਾ ਮਨੂੰ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ–

ਬਿਜੀਆ ਪਾਨ ਕਲਪ ਮੇਕੰਤੂ ਦਸ ਕਲਪੰਤੂ ਨਾਗਨੀ ॥
ਬਾਰਨੀ ਸਹੰਸਰੇਸੂ ਧੂਮਰ ਸੰਖਯਾ ਨ ਬਿਦਿਯਤੇ ॥'

ਜਾਂ 'ਬਿਜੀਆ ਏਕ ਕਲਪੰਤੇ ਦੋਇ ਕਲਪੰਤੇ ਨਾਗਨੀ ॥
ਵਾਰਨੇ ਸਹੰਸਰ ਕਲਪੰਤੇ ਧੂਮਰ ਪਾਨ ਨ ਬਿਦਿਯਤੇ ॥'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਤਮਾਕੂ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੰਘਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ–

ਜਿਉ ਜੋਰੂ ਸਿਰ ਨਾਵਣੀ ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥
ਜੂਠੇ ਜੂਠਾ ਮੁਖਿ ਵਸੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਵੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਮਾਹਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਗਲੀਚ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੜ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਜੂਠੇ ਗਲੀਚ ਹਨ। ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗਲੀਚ ਹਨ।

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ–'ਬਿਖਿਆ ਲੈ ਡੂਬੀ ਪਰਵਾਰ ॥' ਜਗਤ ਜੂਠ ਭਾਵ ਤਮਾਕੂ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਹੀ ਲੈ ਡੁਬਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਪੁੰਨ, ਦਾਨ, ਬਰਤ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋ ਕੇ ਕਈ ਕਲਪ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਦਰਾ ਦਹਿਤਾ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਗ ਰਹੈ ਤਨ ਏਕ ॥
ਜਗਤ ਜੂਠ ਸਤ ਕੁਲ ਦਹੈ ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ ॥ (ਸੌ ਸਾਖੀ)
ਤਮਾਕੂ ਕੇ ਬਰਤਬੇ ਹੂੰ ਜਪ ਤਪ ਸਭ ਨਾਸ ॥
ਜਿਉਂ ਚਿਨਗਾਰੀ ਅਗਨ ਕੀ ਪਰਤ ਪੁਰਾਨੇ ਘਾਸ ॥

ਤਜੇ ਤਮਾਕੂ ਪੁਰਖ, ਕਲਿ ਉਧਰਿਆ ਦਰ ਪਰਵਾਨ ॥
ਪੂਰੀ ਭਈ ਤਿਸ ਭਾਵਨੀ ਸਫਲ ਕਮਾਈ ਜਾਨ ॥

ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਣੇ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨ ਸਾਰੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕੁਤੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਟਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੁਤੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਟੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਜੂਨੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ [illegible] ਕਰਕੇ ਕੁਤਿਆਂ ਦਾ ਪਿਸ਼ਾਬ ਪੀਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਪਲੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [illegible] ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ [illegible] ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ [illegible] ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [illegible] ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ [illegible]

[illegible]
ਵਾਸਤੇ [illegible]

ਫਿਰ ਜਦੋਂ [illegible] ਅਗੋਂ ਧਰਮ [illegible] ਧਰਮ ਬਚ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਅਹਿਲਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਜਪ ਤਪ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਹੁੱਕਾ ਬਣਾ ਕੇ ਤਮਾਕੂ ਪਾ ਕੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਇਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਸਾਧੂ ਨੇ ਪੀਤਾ। ਬਸ ! ਪੀਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਜਪ ਤਪ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਪਈ ਤਾਂ ਰਿਖੀ ਬਹੁਤੇਰੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਿਥੋਂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਲੜਕੀ ਨੇ ਆ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਧਰਮ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਪੀਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਜਪ ਤਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਬੁਧੀ ਦੀ ਚੁਸਤੀ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਭਾਈ ਕੇ ਦਿਆਲ ਪੁਰੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਮੁਲਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸਾਵਧਾਨ ਚੰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਅਕਲ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਕਿਉਂ ਹਨ ?

ਕੁਝ ਕੁ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਠਦੇ

ਸਾਰ ਹੁੱਕੇ ਨੂੰ ਭਜਦੇ ਹਾਂ । ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੱਟੀ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਨੂੰ ਭਜਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਤਮਾਕੂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਕਮਜੋਰੀ ਹੈ । ਜੂਠ ਹੁਕੀ ਦੀ ਤੇ ਝੂਠ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਾਂ ।

ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤੇਬਾਂ, ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਅੰਜੀਲ ਆਦਿ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਭ ਨੇ ਜਗਤ ਝੂਠ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਦਵਾਲੇ, ਮਸੀਤ ਤੇ ਗਿਰਜੇ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ । ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ, ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਕਰਕੇ ਬਿਬਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ । ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ।

ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼–(੧) ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਸਹੰਸਰ ਬਾਹੂ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਜਮਦਗਨੀ ਜਦੋਂ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ।

(੨) ਪੱਛਮ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ, ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗਵਾਲੰਭ (ਗੋ ਮੇਧ) ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਗੋਮੇਧ ਯੱਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗਊ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ ਤੇ ਉਸ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਬੂਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਓਥੋਂ ਭਾਲ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕੀਤਾ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ । ਸੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ ਗਊ ਦੇ ਰਖਿਅਕ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਊ ਭਖਸ਼ਕ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਤਮਾਕੂ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਪੈਗੰਬਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ।

(੩) ਇਕ ਵੇਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਵੱਛੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਖੁਭਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ, ਜਾਂ ਹਠ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਕੰਨ ਫੜੇ ਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਪੂਛ ਤੇ ਉਠਾਉਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਕੰਨ ਤੇ ਪੂਛ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਟੇ ਗਏ ।

ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ । ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਪੂਛ ਗਾਰੇ ਵਿਚ ਦਬਕੇ ਉਪਰ ਕੰਨ ਲਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਏਥੇ ਬੂਟੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਵੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਧਰਮ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

(ਕੁੰਡਲੀਆ)

ਲੁੱਚੇ ਹੁਕਾ ਪੀਂਵਦੇ ਫੀਸ ਅਧਰਮੀ ਖਾਹਿ ॥
ਸੁੱਖਾ ਪੀਂਦੇ ਬਾਵਰੇ ਔਤ ਪੋਸਤੀ ਜਾਹਿ ॥
ਔਤ ਪੋਸਤੀ ਜਾਂਹਿ ਚਰਸ ਕੇ ਪੀਵਣਹਾਰੇ ॥
ਖਊਂ ਖਊਂ ਕਰਕੇ ਮਰਤੇ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ ਹਤਿਆਰੇ॥
ਕਹਿ ਗਿਰਧਰ ਕਵੀ ਰਾਇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿ ਏਕ ਨ ਸੁੱਚਾ॥

ਪੀਤਾ ਹੈ ਜੁ ਸ਼ਰਾਬ ਗਲੀ ਮਹਿ ਅਹਿਮਕ ਲੁੱਚਾ ॥

(੨) ਕੁੱਠਾ—ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਕਲਮੇ ਵਾਲਾ ਜਿਬ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਮਾਸ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਸ਼ੂ ਵਰਗੀ ਬੁਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਪਰੇਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਪ੍ਰਸਟ ਹੋ ਕੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਮਾਸ ਦਾ ਨਿਖੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰਕੇ, ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਸ ਤਾਂ ਇਹ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਤਪ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੂਖਮ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਮਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਝਟਕ ਕੇ ਸਚੇ ਦੀਦਾਰ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਹੀ ਝਟਕਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭੈ ਧਾਰਨਾ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਮਾਸ ਦਾ ਭੋਜਨ ਹੈ। 'ਭਉ ਮਾਸ ਆਹਾਰ' ਦਸਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਿਹਾਗੜੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ। ਭੈ ਧਾਰਕੇ—

'ਭੈ ਪਇਐ ਤਨੁ ਖੀਨੁ ਹੋਇ ਲੋਭ ਰਤ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥'

ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

'ਸਚ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰੁ ॥'

ਅਥਵਾ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਢਾਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਮਾਸ ਦਾ ਨਿਖੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਲੇਇ ਜਬਾਬੁ ਖੁਦਾਇ ॥
ਦਫਤਰ ਲੇਖਾ ਨੀਕਸੈ ਮਾਰ ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਸੁਆਦੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਓਹ ਹੋਟਲਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਦੀ ਏਨੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਕੜੀ ਮਰਵਾਉਣੀ ਹੋਵੇ, ਬੱਕਰਾ ਮਰਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹਲਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬਿਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਝਟਕਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਂਜ ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਦੂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਬੱਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ—

'ਬੇਦ ਪੜੇ ਮੁਖ ਮੀਠੀ ਬਾਣੀ ॥ ਜੀਆ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਗੈ ਪਰਾਣੀ ॥'

ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਿਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ (ਮਾਸ ਮਾਸ ਕਰ ਮੂਰਖ

ਝਗੜੇ) ਓਥੇ ਖਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਮਾਸ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਏਸ ਮਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ! ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਓਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ–

'ਮਾਸੁ ਛੋਡਿ ਬੈਸੁ ਨਕੁ ਪਕੜਹਿ ਰਾਤੀ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ॥'

ਜਿਹੜੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਨਕ ਫੜ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਏ ਘਰਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਪਾਪੀ ਹਨ। ਮਾਸ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਛੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

'ਏਤੇ ਰਸ ਛੋਡਿ ਹੋਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥'

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸਾਰੇ ਕੁ-ਕਰਮ, ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟੇ ਉਹ ਤਿਆਗੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜੋ ਕਾਜ਼ੀ ਕੁਕੜੀ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚਰਦੇ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਚੋਲੇ ਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਛਿੱਟ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਚੋਲਾ ਪਲੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ–

ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੈ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ ॥
ਜੋ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲੁ ਚੀਤੁ ॥

ਜੇ ਜਾਮੇ ਨੂੰ ਲਹੂ ਦੀ ਛਿੱਟ ਲਗ ਗਈ ਤਾਂ ਪਲੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜਾ ਖੂਨ ਪੀਂਦੇ ਹੋ ਸਾਰੇ ਮਨੁਖਾਂ ਦਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਤ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ? ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਮਾਸ ਹੈ। ਯਥਾ–

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥
ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥

ਪ੍ਰਾਇਆ ਹੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰ ਦਾ ਮਾਸ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਗਊ ਦੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ। 'ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮੁਰਦਾਰੁ ਖਾਇ ॥' ਕੂੜ ਬੋਲ ਕੇ ਖਾਣਾ ਮੁਰਦਾਰ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਇਆ ਹੱਕ ਖਾਣਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਖੂਨ ਪੀਣਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਹੂ ਪੀਣੇ ਵੀ ਕਈ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਲਾ ਕੇ ਖੂਨ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈੜਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਾਖਸ਼ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਹ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਹੜਾ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਕੁੱਠੇ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਹੈ ਓਹਦਾ ਬਿਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਤਿਆਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਚਿਤ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਭਾਈ (ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ) ਜੀਆਂ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣੇ।

ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਰ ਮਾਸ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ

ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਮਾਸ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਓ। ਬੇਦ ਕਤੇਬਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਗੈਂਡਾ ਆਦਿ ਮਾਰ ਕੇ ਯੱਗ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਮੰਨੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਬਿਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ–

'ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੈ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ ॥ ਜੋ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲ ਚੀਤੁ ॥' 'ਅਸੰਖ ਗਲ ਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ ॥' 'ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥ ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥' 'ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ੍ਹਿ ਖਾਇਆ ॥' 'ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਉ ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ ॥' 'ਕਾਹੇ ਕਉ ਝਖ ਮਾਰੈ ॥' 'ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ ॥' 'ਏਕ ਜੀਅ ਕੈ ਜੀਆ ਖਾਹੀ ॥' 'ਕਬੀਰ ਖੂਬ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੋਨੁ ॥ ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥' 'ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਲੇਇ ਜਬਾਬੁ ਖੁਦਾਇ ॥' 'ਭਾਂਗ ਮਾਛੁਲੀ ਸੁਰਾ ਪਾਨ ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਖਾਹਿ ॥ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਕੀਏ ਸਭੈ ਰਸਾਤਲ ਜਾਹਿ ॥'

ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ 'ਭਉ ਮਾਸ ਅਹਾਰ' ਖਾਣਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜੋ ਖਾਣਾ ਹੈ ਸੋ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ । ਹੁਣ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਲਓ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕੁੱਠਾ' ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਲਮੇ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਨੇ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਉਸ ਮਾਸ ਕੁੱਠੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਚੌਥੀ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਵਾਲਾ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਪ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਖਾਲਸਾ ਬੀਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਵੈਸ਼ਨੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਸਾਈ-ਪੁਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਖਾਲਸਾ, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਕਸਾਈ, ਵੈਸ਼ਨੋ ਸਭ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । (ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ ਹੈ) ਜੇ ਕਿਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅੰਨ ਆਦਿ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਖਾਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਹਥੀਂ ਝਟਕਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਏ। ਉਹ ਭੀ ਜੇ ਕਰ ਕੇ ਚਿਤ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਉਂਜ ਵੀ ਛਕਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਹੱਥੀਂ ਝਟਕਾ ਕਰਕੇ, ਪਰ ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਕਰ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਮਨ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਫੁਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਭਰੇਗਾ। ਜੋ ਕਤਲ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਕਤਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਰਖਿਆ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਧਨੇ ਕਸਾਈ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—

'ਮਹਾ ਕਸਾਬਿ ਛੁਰੀ ਸਟਿ ਪਾਈ' ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਛਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਾਸ ਛਕਣ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਤਾਕਤ ਤੇ ਦਿਲ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਰਕਤ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਚਿੱਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਰਕਤ ਕਰ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇ ਸਤਾਸੀ ਬਰਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨਾਸ ਕੀਤੇ ਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕੇਵਲ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਸਤਾਸੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਏਨੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕੱਚੇ ਬੇਰ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਚਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਿਖੇ, ਜੋ ਚੌਂਹ ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਕਦੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧਾ। ਹੁਣ ਤਕ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ; ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ, ਜਥਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(੩) (ਹਰਾਮ) ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ—ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਹਰਾਮ) ਪ੍ਰਾਏ ਘਰਾਂ ਨੂੰ

'ਦੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ॥'

ਵਡੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ, ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਸਤੀ ਹੈ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ, ਓਹਦੇ ਸਤੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਵਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤੇ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪਤੀ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਹ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੋਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ। ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਜਤ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਰਹਿਣਾ।

'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ॥'

ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਉਹ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਿਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਤਪਤ ਥੰਮ ਗਲ ਲਾਤਿਆ॥' 'ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰਾਵਣ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾਲਾਜੀਅਹਿ॥' ਤੇਲ ਦੇ ਕੜਾਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਧਿ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ॥
ਪੂਤ ਇਹੈ ਪ੍ਰਨ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ॥
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹੁ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢੈਯਹੁ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ॥੫੧॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕਲੰਕ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜਾ ਜਿਵੇਂ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਲੰਕ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਵਿਭਚਾਰੀ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

'ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਸਹਸ ਬਾਸਵ ਭਗ ਪਾਏ ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਚੰਦ੍ਰ ਕਾਲੰਕ ਲਗਾਏ ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤ ਸੀਸ ਦਸ ਸੀਸ ਗਵਾਯੋ ॥
ਹੋ ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤ ਕਟਕ ਕਵਰਨ ਕੋ ਘਾਯੋ ॥ ੫੨ ॥

ਪਰ ਨਾਰੀ ਸੋ ਨੇਹੁ ਛੁਰੀ ਪੈਨੀ ਕਰ ਜਾਨਹੁ ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਕਾਲ ਬਯਾਪਯੋ ਤਨ ਮਾਨਹੁ ॥
ਅਧਿਕ ਹਰੀਫੀ ਜਾਨਿ ਭੋਗ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਜੋ ਕਰਹੀ ॥
ਹੋ ਅੰਤ ਸ੍ਵਾਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹਾਥ ਲੇਂਡੀ ਕੇ ਮਰਹੀ ॥ ੫੩ ॥

(੪) ਹਜਾਮਤ–ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਣ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਲਫ ਲਾ ਕੇ ਦਾਹੜੀ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹਦੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ–

ਹੁਕਾ ਹਜਾਮਤ ਹਲਾਲੋ ਹਰਾਮ ॥
ਬਾਰੀਸ਼ੇ ਹਿਨਾ ਕਰਦ ਰੂ ਸਿਆਹ ਫ਼ਾਮ ॥

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ–ਹੁੱਕਾ ਪੀਣਾ, ਹਜਾਮਤ ਕਰੌਣੀ, ਕੇਸ ਕਟੌਣੇ, ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਘਸੌਣਾ, ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣਾ, ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ, ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਕੇਸ ਉਤਾਰ ਦੇਣੇ ਇਹ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਕਈ ਆਦਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੈਂਚੀ ਨਹੀਂ ਲੌਣੀ, ਉਸਤਰਾ ਨਹੀਂ ਲੌਣਾ । ਕਾਚੂ ਕਟੀਏ ਨੇ ਕਾਚੂ ਨਾਲ ਕੇਸ ਵੱਢ ਲਏ ਸੀ ਓਦੋਂ ਦੇ ਉਹ ਕਾਚੂ ਕਟੀਏ ਵਜਦੇ ਹਨ । ਇਉਂ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਦੇ ਹਨ ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜਿਹੜਾ ਮਰਾਸੀਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ, ਏਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ 'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਸੀ । ਹਾਫਜਾਬਾਦ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਏਸ ਦੇ ਤਾਈਂ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਵੇ ਮਰ ਜਾਣਿਆਂ ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦੇ ਵਿਚ ਖੇਲਣ ਆਇਆ ਸੀ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ–'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਕਉਣ ਹੈ ? ਤਾਂ ਮਾਈ ਕਹਿੰਦੀ–ਜੀ ! ਇਹ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਅਗੇ ਸੱਤ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜੰਮਦੇ ਹੀ ਮੈਂ 'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ–ਮਾਤਾ ! ਏਸ ਦੇ ਕੇਸ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖ, ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ 'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸੀਂ ਮਰਦਾਨਾ ਰਖਦੇ ਹਾਂ । ਭਾਵ 'ਮਰਦਾ ਨਾ' ।

ਉਸ ਵਕਤ ਮਾਈ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਰਖਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਬਾਬੀ ਬਣ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਉਂ ਮਰਦਾਨਾ

ਬਣਾਇਆ (ਆਬਿਹਯਾਤ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਇਆ, ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਐਸੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਇਉਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੇਸ ਰਖਾਏ । ਜਿਹੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚ ਕੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਬਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਢਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਾਹੇ ਹਿੰਦੂ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਰਖਾਉਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਖਣੀ ਯੋਗ ਹੈ ।

ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰੱਬ ਦੀ ਭੰਨੇ ਬੇਦੀਮਾਨ ॥
ਦਰਗਹ ਢੋਈ ਨਾ ਮਿਲੇ ਕਾਫਰ ਕੁੱਤਾ ਸ਼ੈਤਾਨ ॥

ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਕੇਸ ਸੜੇ ਪਛਤਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸਿਸਪਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਟੇ, ਜੂੜਾ ਕਟਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਉਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ । ਅਗੇ ਸਿਰ ਵਢਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਦਿੰਦੇ, ਇਹ ਮੌਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਉਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖਣੀ ਹੈ ।

(੫) ਸ਼ਰਾਬ—ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਬਿਬਰਜਿਤ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ 'ਦੁਰਮਤਿ ਮਦੁ ਜੋ ਪੀਵਤੇ ਬਿਖਲੀਪਤਿ ਕਮਲੀ' ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਓਹ (ਬਿਖਲੀ) ਬੇਸਵਾ ਦੇ ਪਤੀ (ਕੰਜਰ) ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁਧੀ ਕਮਲੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਏਥੋਂ ਤਕ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵੀਸਰੈ ਦਰਗਹਿ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨ ਪਛਾਣਈ ਖਸਮਹੁ ਧਕੇ ਖਾਇ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਧਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਏ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ—

ਏਕ ਮਦੀ ਦੂਜੇ ਤਰੁਨ ਤੀਜੇ ਧਨ ਹੋਇ ਧਾਮ ॥
ਪਾਪ ਕਰੇ ਬਿਨ ਕਉ ਬਚੇ, ਬਚੇ ਬਚਾਵੈ ਰਾਮ ॥

ਪਾਪ ਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਆਦਮੀ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਜੋ ਜੁਆਨ ਹੋਵੇ, ਜੇਬ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਹੋਣ, ਫੇਰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਵੇ, ਓਹ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਜਿਵੇਂ ਪਠਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਓਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ ਚਾਹੀਦੀ—

ਧ੍ਰਿਗ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾਨ ਕਰਸਨ, ਧ੍ਰਿਗ ਆਪ ਕੋ ਸਿੰਘ ਕਹਾਵਹਿੰਗੇ ॥ (ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ)

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪੰਜ ਤਖਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ–

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਤਖਤ

(੧) ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ–ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ।

(੨) ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ)–

ਦੂਜਾ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਹੈ । ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਤਖਤ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

(੩) ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜੀ–(ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ) ਤੀਜਾ ਤਖਤ ਹੈ। ਪਹਾੜ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿਥੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ ਸੀ।

(੪) ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ–ਚੌਥਾ ਤਖਤ ਹੈ । ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਵੇਖੇ ਹਨ । ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਤਖਤ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੁਹਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਥੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

(ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਂਸੀ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀਦਮਦਮਾ ਜੀ)

ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ 'ਧਾਮ' ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਓਥੇ ਤਖਤ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਨਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਖਤ ਅਖਵਾਏ ਤਾਂ ਓਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ।

(੫) ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)–

ਸ੍ਰੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਨਦੇੜ ਪੰਜਵਾਂ ਤਖਤ, ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਓ ਤਾਂ ਸਵਾ ਸਵਾ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇਗ ਕਰਵਾਉਣੀ ਤੇ ਸਵਾ ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ। ਗੋਲਕ ਦਾ ਸਾਵਾ ਰੁਪਿਆ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਜਿੰਨੇ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਸਾਰੇ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਓਹ ਮਾਇਆ ਦਿੱਲੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜਦੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸਮਝ ਕੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਪੂਜਾ ਭੇਟਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੇ । ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ।

ਧਾਮ—੧. ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੨. ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ। ੩. ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਜੀ। ੪. ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜੀ।

ਚਾਰ ਰੰਗ—ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਚਾਰ ਰੰਗ ਹਨ–੧. ਨੀਲਾ, ੨. ਕਾਲਾ. ੩. ਚਿੱਟਾ, ੪. ਖੱਟਾ। ਇਹ ਚਾਰ ਰੰਗ ਮਾਈਆਂ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭੀ ਹੋਣ । ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਨਾ। ਸੂਹਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਨਾ। ਭਗਵਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਨਾ। ਸਾਦਗੀ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਹੋਵੇ। ਭੜਕੀਲੇ ਲਿਬਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾ ਫੁਰਨ।

ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀ ਕਰਨਾ

(੧) ਮੀਣੇ—ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੀਣੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਉਲਾਦ ਕੋਠੇ ਵਾਲੇ ਸੋਢੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਦਾਈ ਦੇ ਅਸਥਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਲਾ ਕੇ ਭੇਜੀ ਸੀ । ਸਪੇਲਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਦੁਆਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਅਕਾਰਨ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੀਣੇ ਕਰਕੇ ਛਡ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਵੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਦੋਂ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੌਲ ਸੋਢੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ. ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਹਾਂ ਭਾਈ ! ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਵੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੇਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਕੌਲ ਸੋਢੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆ ਕੇ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੇਲਿਆ ਸੀ। ਇਉਂ ਜਿਹੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ, ਉਹ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਾਪੀ ਸੰਗਤ ਮੀਣਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

(੨) ਰਾਮਰਾਈਏ—ਦੂਜੇ ਰਾਮਰਾਈਏ ਹਨ ਡੇਹਰਾ ਦੂਨ ਵਾਲੇ। ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਬੜੀ ਈਰਖਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਈਰਖਾ ਕਰਕੇ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ । ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਸੰਦ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ' ਨੂੰ 'ਮਿਟੀ ਬੇਈਮਾਨ ਕੀ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਤੂੰ ਖਾਰਜ ਹੈਂ ਤੇ ਏਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਾ ਵਰਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੈਸਾ ਟਕਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਓ।

ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿਆਂ ਨੇ ਰੁਪੈ ਤੇ ਮੁਹਰਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਚੰਗਾ ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ, ਤੁਸੀਂ

ਖੋਟੇ ਬੰਦੇ ਹੋ । ਇਹ ਬਚਨ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੀਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰੀਏ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਹੜੇ ਰਾਮ ਰਾਈਏ ਹਨ, ਡੇਹਰਾ ਦੂਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਦੇ ਛੇਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

(੩) ਧੀਰਮੱਲੀਏ—ਜਿਹੜੇ ਦੁਆਬੇ ਵਾਲੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀਏ ਸੋਢੀ ਹਨ ਤੇ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਡੇਹਰੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਸਨ ਉਸ ਵਕਤ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਥੰਮ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਉਸ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਧੀਰ-ਮੱਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਸੀ । ਉਹ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਦਲ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਪਾਸ (ਜੋ ਕੈਂਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ) ਪਤਾ ਦੇ ਸਕਿਆ ਤੇ ਨਾ ਆਪ ਹੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ਵਾਹਿਆ । ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਥੰਮ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਵਕਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ [illegible] ਤੁਰਕਾਨੀਆਂ [illegible] ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ ।

ਇਹ ਧੀਰ-ਮੱਲੀਏ ਤਿਆਗੇ ਹੋਏ ਹਨ । [illegible] ਧੀਰ ਮੱਲ [illegible] ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ [illegible] ਕਰਤਾਰਪੁਰ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ [illegible] ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ [illegible] ਧੀਰ-ਮੱਲੀਏ [illegible] । [illegible] ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕੀਤਾ । [illegible] । ਜੇਕਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹੋ । ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਨੌਵੀਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਮਸੰਦ ਤੇ ਚੇਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈਣ, ਰਹਿਤ ਰਖਣ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਹਨ ।

(੪) ਮਸੰਦ—ਮਸੰਦ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਕਾਰ ਭੇਟਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਗ੍ਰਾਹ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲ ਰਖਦੇ । ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਉਹ ਮਸੰਦ ਹਨ ।

(੫) ਗੰਗੂ ਸ਼ਾਹੀਏ (ਹਿੰਦਾਲੀਏ)—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੀਹੇਂ ਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜਾ ਕੇ ਜੇਹਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦਾ

ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਜੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈਣ, ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਫਿਰ ਇਹ ਸਾਡੇ ਗੁਰ ਭਾਈ ਹਨ ।

ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ ਤੇ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਯਥਾ–

[੧] ਮੋਨੇ [ਰੋਡੇ]–ਜੋ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਸੀਸ ਮੂੰਹ ਦੇ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਪੋਲਾ ਮੂੰਹ ਤੇ ਫਿਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ।

[੨] ਸਿਰ ਗੁੰਮ–ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਸਿਰ ਮੁਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਤੋਂ ਕੇਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਰ ਗੁੰਮ ਹੈ ।

[੩] ਨੜੀ ਮਾਰ [ਤਮਾਕੂ ਪੀਣੇ]–ਤਮਾਕੂ, ਸਿਗਰਟ, ਨਸਵਾਰ ਬੀੜੀ ਤੇ ਜ਼ਰਦਾ ਤਮਾਕੂ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ,ਹਨ ।

(੪) ਲੜਕੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ–ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮੁੱਲ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ।

(੫) ਕੁੜੀ ਮਾਰ–ਜੰਮਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ । ਜੇ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈਣ, ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ, ਖੋਟਾ ਪੁਣਾ ਛਡ ਦੇਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਉਹ ਭਾਈ ਹਨ । ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਕਰਣੀ ।

ਉਪਦੇਸ਼–ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਸੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਜਾਨਣੇ ।

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਉ ॥

ਦਸ ਸਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹਨ ਤੇ–

'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ ॥'
'ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ ॥
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਐ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸਬਦ ਮੈ ਲੇਹ ॥

ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈਨ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ।

ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਤੇ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਓਦੋਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਭਾਈ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਸਿੱਖ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਉਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਦੇਹਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ । ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਣੇਗਾ ਤੇ ਚੇਲੇ ਬਣਨਗੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਵਕਤ ਸੱਪ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਮਰ ਕੇ ਸੱਪ ਬਣਨਗੇ ਤੇ ਚੇਲੇ ਕਿਰਮ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਾਣਗੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ, ਗੁਰ ਭਾਈ ਸਮਝਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–'ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਚ ਸਖੇ ਗੁਰ ਭਾਈ ॥' ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰਭਾਈ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ—ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ । ਸੋ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ–

'ਸਬਦ ਗੁਰ ਪੀਰਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨੰ ॥'

'ਇਹ ਬਾਣੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਾਸਾ ਹੋਇ ॥' ਦੇਹਾਂ ਤਾਂ ਏਥੇ ਨਾਸਵੰਤ ਹਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਏਥੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਤੇ ਵਿਛੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ– 'ਸਬਦ ਮਿਲੈ ਸੇ ਵਿਛੁੜੇ ਨਾਹੀ ॥'

'ਸਿਮਰਹੁ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਲੇ ॥
ਇਹ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜਤ ਕਤ ਮੁਹਿ ਰਖਵਾਲੇ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨ ਬਸੈ ਜੀਅ ਨਾਲੇ ॥
ਜਲਿ ਨਹੀ ਡੂਬੈ ਤਸਕਰੁ ਨਹੀ ਲੇਵੈ ਭਾਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਲੇ ॥'
'ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਧਰ ਮੁਕਤ ਜਨਾਵੈਗੋ ॥'

ਨਾਮ ਤੇ ਨਾਮੀ ਦਾ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

'ਵਡਾ ਸਾਹਿਬ ਊਚਾ ਥਾਉ ॥ ਊਚੇ ਉਪਰਿ ਊਚਾ ਨਾਉ ॥'

ਸਾਖੀ–ਨਾਰਦ ਨੇ ਅਨਲ ਪੰਛੀ ਦੇ ਖੰਭ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਚਲਾਏ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਏ । ਸਗੋਂ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਇਉਂ ਬਾਣੀ ਅਨਲ ਪੰਛੀ ਦੇ ਖੰਭ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਦਾਕਾਸ ਸੱਚ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ।

ਹੋਰ ਭੇਖ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੇ । ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵਜੀ, ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਆਦਿ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ, ਨੌਂ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੇ । ਭੈਰਉ, ਭੂਤ, ਗੁਗਾ, ਸਖੀ ਸਰਵਰ, ਸੁਲਤਾਨ, ਕਬਰਾਂ, ਜਠੇਰੇ, ਪੀਰ ਫਕੀਰ, ਅਵਤਾਰ, ਪੈਗੰਬਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੇ। ਰੋਜੇ ਤੇ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੇ । ਦੇਵੀ, ਦੁਰਗਾ, ਚੰਡੀ, ਭਗਵਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ । ਮੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ, ਤੰਤ੍ਰ, ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ। ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਗੁੰਦਣਾ, ਦਸਤਾਰ ਰੱਖਣੀ । ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਕੰਘਾ ਕਰਨਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ, ਮੁਸਲੀ ਨਹੀਂ ਭੋਗਣੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਭੋਗਣੀ। ਵੇਸਵਾ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਭੋਗਣੀ। ਨਾ ਹੀ ਵੇਸਵਾ ਆਦਿ ਦੇ ਗੰਦੇ ਅਖਾੜੇ ਵੇਖੇ ਤੇ ਨਾ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣੇ। ਨਾ ਗੰਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਆਦਿਕ ਸੁਣੇ।

ਮੇਰੇ ਮੋਹਨ ਸ੍ਰਵਨੀ ਇਹ ਨ ਸੁਣਾਏ ॥
ਸਾਕਤ ਗੀਤ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਗਾਵਤਿ ਬੋਲਤ ਬੋਲ ਅਜਾਏ ॥

ਦਸਵੰਧ–ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਧਰਮ ਅਰਥ ਖਰਚਣਾ। ਭਾਵ ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ । ਸਾਰੀ ਵਸਤੂ, ਪਦਾਰਥ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਖਰਚ ਕਰਨਾ, ਅੱਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਜ਼ਰੂਰ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ; ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਕਢਣੇ।

ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣਾ । ਸੋਚਾਚਾਰ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਹਥਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਾਂਜ ਧੋ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਤੇ ਬਰਤਨ ਵੀ ਦੋ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਂਜਣਾ। ਕੁਰਲੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਦਾਤਣ ਕਰਨੀ ਤੇ ਫੇਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਣਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਰੇ।

ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨੇ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ। ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹਰ ਵਕਤ ਬਹਿੰਦਿਆਂ, ਉਠਦਿਆਂ, ਸੌਂਦਿਆਂ, ਤੁਰਦਿਆਂ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ, ਕਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰ ਵਕਤ ਕਰਨਾ । ਸੁਰਤ ਟਿਕਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ । ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਰੋਜ਼ ਦਸਵੰਧ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਨਿਤਨੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਹੁ ਫੁਟਦੀ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ । ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ-ਮਹਲਾ ੪ ॥
ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ, ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ, ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ, ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ, ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਸੋ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ, ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ,ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਫਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨਾ । ਦਿਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ । ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ, ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦੇਣਾ । ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨੀ । ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਕੇ ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਜਪਣਾ । ਬਿਰਾਜਣ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ । ਦਸਾਂ ਨੋਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ । ਆਏ ਗਏ ਅਤਿਥੀ ਅਭਿਆਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ । ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਲਈ, ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਵਾਰਨ ਤਕ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹੇ ।

ਉਲਾਦ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਪਾਸੋਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣੇ, ਹੋਰ ਵਿੱਦਿਆ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਪੜ੍ਹੇ । ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੀ ਸਭ ਰੀਤ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨੀ । ਹੋਰ ਸਭ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵੀ ਰਹਿਣਾ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫੇਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲਾਵਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਸੁਣ ਲੈਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਾ ਦੇਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ । ਰਹਿਤ ਰਖਣ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ?

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵਕਤ ਹੋਏ. ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੰਸ ਖੜ੍ਹ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਉਪਚਾਰ ਕੀਤੇ ਪਰ ਉਲਾਦ ਨਾ ਹੋਈ । ਅਖੀਰ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ । ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਪੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਿਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਚੌਪਈ ਉਚਾਰੀ ਸੀ ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ । ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਖੜ੍ਹ ਗਈ ਹੈ, ਪੋਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ ? ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜੀ ! ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭੱਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਿਹਣਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਢੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ ਤਾਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਚਲੇਗੀ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਓ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇਗਾ, ਓਹ ਬੜੇ ਬਲ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਕਾਠ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਚਲਾਏਗਾ।

ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਦੇੜ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਕਤ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਜਾਣ ਕੇ, ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦੇ, ਤਿਹਣ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਭੱਲੇ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਬਣਾਓ । ਉਸ ਵਕਤ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ। ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬੇਦੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਰੀ ਹੋਈ।

ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਭਾਈ ਗੌਰੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਸੀ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਠਿੰਡੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇਉ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਨੇ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਲੰਗਰ ਛਕਣਾ ਕਰੋ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋਗੇ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਛਕਾਂਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾ ਛਕਿਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਲੰਗਰ ਨ ਛਕਿਆ ਤੇ ਅਗੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ।

ਉਸ ਵਕਤ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ ਤੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੱਡਿਆਂ ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਲੈ ਚਲੋ ਕਦੇ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ਣਗੇ ਤਾਂ ਨਾਲ ਟੁਰ ਪਏ । ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਆਦੇ ਓਥੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਤਰੇਹ ਲਗੀ, ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਲਲਚਾਇਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਡਿੱਗੀ ਤੇ ਕੀਤਾ ਪਰ ਘੋੜੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਤਾ ਕਿ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਦੇ ਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਗੁਰੇ ਪੁਣੇ ਦੀ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਠਿੰਡੇ ਗਏ ਓਥੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਲੰਗਰ ਗਡਿਆਂ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਨਾ ਛਕਿਆ । ਫੇਰ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ

ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਿਆ ਲੰਗਰ । ਓਹ ਲੰਗਰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਰਮ (ਕੀੜੇ) ਪੈ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਬੇਹਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸਜਰਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਗਰਮ ਗਰਮ ਮਖਿਆ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਿਆਲ ਪੁਰਾ ਨਗਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬਣਿਆ।

ਇਹ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਬਾਬਾ ਭਗਤੂ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਦੀ ਅੰਸ ਵਿਚੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਲੰਗਰ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਉਸਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਡੱਲ ਸਿੰਘ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਨੌਕਰ ਹਟਾ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਵਰ ਮੰਗ ਤਾਂ ਡੱਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿੰਨੀ ਥਾਂ ਦਿਓ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਤਾਂ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਸਵਰਗ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ ਤਾਂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਸ ਮਿਲੇਗਾ । ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿੰਨਾਂ ਕੀ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨਾਂ ਚਾਹੋ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਮਿਲੇਗਾ।

ਏਵੇਂ ਹੀ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ ਔਲਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿਛੜ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਹਾਂ ਭਾਈ ! ਅਸਾਂ ਨੇ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋਗੇ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਓਗੇ । ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਬਚਨ ਮੇਟ ਕੇ ਮੇਲੇ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਦਾਨਾ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਕੇਸ ਮੁਨੌਂਦਾ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਪੀਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਦੀਨੇ ਨਗਰ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਇਆ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਮਾਕੂ ਛੱਡ ਦੇਹ। ਕਹਿੰਦਾ–ਜੀ ! ਜੇ ਤਮਾਕੂ ਨਾ ਪੀਵਾਂ ਤਾਂ ਆਫਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਆਫਰੇਂ ਗਾ। ਸੋ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਛੁਡਾਇਆ। ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ ਕੇਸ ਰੱਖ। ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜੀ ! ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਸਿੱਖ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੇਖ ਕੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਦਾਹੜੀ ਵੇਖ ਕੇ ਕੱਢ ਲੈਣਾ ਜੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਹਾਡ ਜਲੇ ਜੈਸੇ ਲਕਰੀ ਕਾ ਤੂਲਾ॥
ਕੇਸ ਜਲੇ ਜੈਸੇ ਘਾਸ ਕਾ ਪੂਲਾ॥

ਤਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕਿਵੇਂ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਏਥੇ ਹੀ ਜਲ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦਿਖਾ ਦੇਈਏ ? ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜੀ ! ਦਿਖਾ ਦਿਓ । ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਾ ਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਖਾਈ। ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ–

'ਬਿਨ ਕੇਸਾਂ ਸਿਰ ਕੁਟੀਅਨ ਚਿੰਘਾਰੈ ਕੌਣ ਛੁਡਾਇ ਹੈ' (ਮਾਲ ਕੌਂਸੀਏ ਦੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਖਤ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ) ਕਿ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰ ਕੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰੋ ਕੇ ਕਿਹਾ–ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕੇਸ ਰੱਖਾਂਗਾ । ਸੋ ਕੇਸ ਰੱਖ ਲਏ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਕਾਢੀ ਨਰਕ ਤੇ ਧੂਹ' ਨਰਕ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਵਾਂਗੇ।

ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ; (ਪਿੰਡ ਦੇ) ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਹਿਤ ਰਖਣੀ। ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਜੀ ! ਅਜੇ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਦੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ— ਅਸੀਂ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਵੀ ਜਰੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਗਾਤਰੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਕਛਹਿਰਾ ਆਦਿ ਪੰਜੇ ਕਕਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਹਿਤ ਰੱਖੀ। (ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਸਤਕ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਨਿਸਤਾਰੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ–ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੈ ਗਿਆ ਫਿਰ ਭਾਵੇਂ ਗਲਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਪਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕ ਅਸੀਂ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿਆਂਗੇ । ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਦਿਆਂਗੇ। ਕਦੇ ਤਾਂ ਰਹਿਤ ਰਖਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਕਰਕੇ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਮੌਤ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਵਨ ਤੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਵਰਗੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਵਹਿਮੀ ਫਕੀਰ ਕਬਰ ਵਿਚ ਜਿਊਂਦਾ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਨਾਮ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਚਿੜੀਆਂ ਨੇ ਬਾਜ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਸੀਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜੰਗ ਕੀਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ,(ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਬੁੰਗਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਪਿੱਛੇ ਹੈ) ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਸਾਊ ਸਿੰਘ ਜੀ

(੧੮੧੭ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ) ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ), ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਖੋਪਰੀ ਲੁਹਾ ਕੇ ਵੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਕਰਕੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕੀਤਾ। ਆਕੀ ਥਾਂ ਸਰ ਕੀਤੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਦਵੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ–

'ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੋਜਦੇ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥'
'ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾ ਦੂਆ ਤੀਆ ॥'

ਇਹ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਲੋਕ ਹੋਰ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਓਹ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ–

੧. 'ਸਮੁੰਦਰ' ਵਿਚ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖਾਰਾ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ ?

੨. 'ਚੰਦਰਮਾ' ਵਿਚ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਲੰਕੀ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ, ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਕਰੇ, ਕੰਵਲ ਕਿਉਂ ਮੁਰਝਾਉਣ ?

੩. 'ਸੁਰਗ' ਵਿਚ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਵਤੇ ਈਰਖਾਲੂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਈ ਕਿਉਂ ਹੋਣ, ਇੰਦਰ ਕਿਉਂ ਕੋਹੜੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੰਨ ਭੋਗ ਕੇ ਮਰ ਕੇ ਫਿਰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਉਣ ?

੪. 'ਮਣੀ ਵਾਲਾ' ਸੱਪ ਵਿਚ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ ?

੫. 'ਪਤਾਲ' ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਪ ਜ਼ਹਿਰੀ ਕਿਉਂ ਰਹਿਣ ?

੬. 'ਕਾਂਤਾ ਦੇ ਹੋਠਾਂ' ਵਿਚ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੰਡੀਆਂ ਕਿਉਂ ਹੋਣ ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉਪਦੇਸ਼–ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਸਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਓਹ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ (੧) ਦਇਆ, (੨) ਧਰਮ, (੩) ਹਿੰਮਤ, (੪) ਇਸਥਿਤੀ, (੫) ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

੧. ਦਇਆ–ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਇਆ ਆਈ ਹੈ। (ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਣ) ਜਿਵੇਂ ਸੱਤਾਂ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਿਲਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵੈਣ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਸੂਰਬੀਰ ਨੇ, ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾਈਆਂ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਪਕੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ, ਕਹਿਣ

ਲਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਫੇਰ ਛਕਾਂਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਲਈਏ । ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਭੁਖੇ ਸਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਗਏ, ਬੱਲੋ ਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ ਦਰਿਆ ਦੇ ਉਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਾ ਕੇ ਓਹਨਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ, ਓਹਨਾਂ ਗਿਲਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਛੁਡਾ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਘਰੀਂ ਵਾੜੀਆਂ, ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਭੀ ਸਨ ।

ਚੰਬੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਬਾਹਲਾ ਸੁਹਣਾ ਸਰੂਪ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਵੇਖਦਾ ਸੀ ਮੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਆਓ । ਤੁਸੀਂ ਜਤ ਸਤ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹੋਗੇ । ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਆਏ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਦਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀਆਂ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਕਾਰ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੁਰੀ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜਤੀ ਸਿੰਘ ਸਨ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਓਹਨਾਂ ਪੈਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਪਟ ਕੇ ਖਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਖਾਲਸਈ ਝੰਡੇ ਝੁਲਾ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਉਹ ਸਿੰਘ ਏਡੇ ਬਲੀ ਸਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਇਆ ਹੈ । ਪੂਜਾ ਵਾਂਗੂ ਪੱਟੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਛਡਣੀਆਂ ਏਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਗੋਂ ਜਿਹੜਾ—

ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰੇਇ ॥

ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਰਸ ਕਰੇ, ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਓਹ ਬਾਨ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਛੁਡਾਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਰਜਵਾੜੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੁਡਾਈਆਂ । ਇਹ ਦਇਆ ਕਰਨੀ ਹੈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ । ਇਹ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਇਆ ਆਈ ਹੈ ।

੨. ਧਰਮ—ਜਿਥੇ ਦਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਧਰਮ ਹੈ–'ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ' ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਹੈ ਦਇਆ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ । ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਧਰਮੀ ਸਿੰਘ ਬਣੇ ਹਨ । ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਜਤ ਸਤ ਵਿਚ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਜਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦੇ ਸੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਸੀ । ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇ-ਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਕਿਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੜਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋੜਦੇ, ਕਿਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਹੈ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ–

'ਦੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ ॥'

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਓਹ ਪੁਗਦੇ ਸਨ, ਤੁਗਦੇ ਸਨ, ਜਿਤਦੇ ਸਨ । ਸਾਡੇ ਇਹ ਆਚਾਰ ਅਜ ਘਟ ਗਏ ਹਨ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ

ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਆਇਆ ਸੀ।

੩. ਹਿੰਮਤ—ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਿੰਮਤ ਆਈ ਸੀ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਭੁਖਿਆਂ ਤਿਹਾਇਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਫੇਰ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੀ। ਜਿਹੜੇ ਚੋਰ ਤੇ ਡਾਕੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲੁਟੇਰੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੰਗ ਆ ਪਵੇ ਓਦੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘ ਹੀ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਵਾਰ ਕੇ ਵਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਵੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਡਾਕੂਆਂ ਚੋਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਹਿੰਮਤ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਓਹ ਤਾਂ ਲੁਟੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

੪. ਮੁਹਕਮਤਾਈ (ਇਸਥਤੀ)—ਫਿਰ ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਮੁਹਕਮਤਾਈ) ਇਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਟਿਕਾਉ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਦਾਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਹਨ; ਇਹ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ।

੫. ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ—ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਫਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।

ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਦੂਜਾ ਤ੍ਰੀਕਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

'ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹਿ ॥'

ਦੂਜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹੋ? ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੈ–

'ਨਰ ਮਨੁਖਾ ਨੋ ਏਕ ਨਿਧਾਨਾ।'

ਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੋ ਤੇ ਇਹ ਹੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ ਤਾਂ ਸਿੰਘਣੀ ਵੀ ਛਕੇ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ।

ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ, ਧੋਤੀਆਂ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਨਾ ਛਕਾਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸਾਡੀਆਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਹਨ। ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਯਾਦਾ ਵੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤੇ ਖੰਡੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਵੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਓਥੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਵੀ ਛਕਾਉਣ ਲਗ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭ ਇਕੋ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਾਈਆਂ ਭਾਈਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੱਕ ਹੈ ਛਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਪਦੇਸ਼—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਦੂਸਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਤ ਵਾਲੇ ਜੇਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ **ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ**

'ਹੁਕਾ ਹਜਾਮਤ ਹਲਾਲੋ ਹਰਾਮ' ਆਦਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੇ-ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਏ ਦਾ ਜੂਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਦਾ ਜੂਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਪਤੀ ਤੇ ਸਤੀ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ **'ਸਿੰਘ'** ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ **'ਕੌਰ'** ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਫਤਹ ਗਜਾ ਕੇ ਬੁਲਾਵੇ, ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਦੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਹੜਾ **ਸੁਨਹਿਰਾ** ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਨਹਿਰੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਚੱਲ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ, ਚਿਤ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਸੁਨਹਿਰੇ ਵਾਂਗੂ ਅਚੱਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕੰਬਲ ਭੂਰਾ ਉੱਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਥਲੇ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ।

ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਾਟਾ—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਲੋਹਾ ਇਕ ਧਾਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲੋਹੇ ਦੀ ਧਾਤ ਹੈ। ਏਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸੋਇਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਧਾਤ ਵਿਚ

ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਹਦੇ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰੜੀ ਧਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ।

ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ **ਜਲ** ਪਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। **ਪਤਾਸੇ** ਮਿਠਾਸ ਤੇ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ **ਖੰਡਾ** ਜੇਹੜਾ ਫੇਰਿਆ ਹੈ ਦੋਧਾਰਾ, ਕਿ ਆਪਣੀ ਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਖਿਚਣਾ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਹੜੀ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਨੂੰ ਪੋਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਿਚਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚੇ ਅਤੇ ਜੇਹੜੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਖਿਚ ਕੇ ਚਲਾਉਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਉਗੁਣ ਛੱਡਣੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜੇਹੜੀ **ਨਿਗ੍ਹਾ** ਹੈ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪਾਉਣੀ ਹੈ ਇਹ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ **ਬਾਣੀ** ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਨਾ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਅਤੇ—

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲੱਖਣ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈ।

ਸਵੈਯੇ—ਵੈਰਾਗ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ—ਰਖਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਅਤੇ—

ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ—ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ।

ਇਹ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਕ ਇਕ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਣੀ ਨਾ ਕੰਠ ਹੋਵੇ ਇਕੱਲਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਲੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਬਾਣੀਆਂ, ਇਕੋ ਆਦਮੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਚੌਪਈ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਜਣਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਏਕਤਾ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਬਾਣੀ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਏਸੇ

ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਛਕਿਆ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ, ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ। ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ, ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਹੀ ਲਾ ਛੱਡਣ।

ਕਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਚੌਪਈ 'ਖੜਗ ਕੇਤ' ਤਕ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ (ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ)ਜਦੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਭਾਵ ੧੭੦੦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ਪੂਰੀ ਚੌਪਈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾਸ ਭੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬਾਣੀ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਘਟ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵੱਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਘਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਬਾਣੀ ਘਟ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਬੀਬੀ ਹੇਹਰੀ ਆਈ ਵੇਖੀ ਸੀ, ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ ਫਿਰ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਂਝਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਰਹੀ, ਓਹਦਾ ਹੱਥ ਲੁਆ ਲਿਆ ਕਰਨ। ਬਾਣੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਕੰਠ ਤੇ ਦੂਜੇ ਗੁਟਕੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਸੀਸ ਦਿਤੇ ਸਨ ਓਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮਾਈ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਭਾਵ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਹੀ ਯੋਗ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਹ 'ਹਮਾਰੀ ਪਿਆਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ ॥' ਏਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਿਆਰੀਆਂ ਹਨ ਸਾਡੀਆਂ ਜੇਹੜੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸਾਡੀ ਪਿਆਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਚ ਖੰਡੀਏ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਏਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਹੜੀ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣੀ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮੁ 'ਕ੍ਰੇਸਕੀ' ਰਖਿਆ ਹੈ, ਪੰਜਵੇਂ ਕਕਾਰ ਦੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਥਾਂ। ਜਦੋਂ ਕੇਸ ਸਿਖੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ ਜੇ ਮੋਨੇ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾ ਦੇਈਏ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਪਾ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਕੜਾ ਪਾ ਦੇਈਏ, ਕੰਘਾ ਦੇ ਦੇਈਏ ਕਿਥੇ ਟੰਗੇਗਾ, ਓਸ ਦਾ ਅਸਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਮੰਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਥੱਲੇ ਨਾ ਹੋਵੇ,

ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਸਭ ਵਿਚ ਦਿਸੇ ਦ੍ਵੈਤ ਵਾਲੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾ ਰਹੇ, ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਖਿਆਲ ਨਾ ਹੋਵੇ।'

ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਅਗੇ ਨਾ ਝੁਕੇ, ਮੜ੍ਹੀ ਮਸਾਣਾਂ ਅਗੇ ਨਾ ਝੁਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-- 'ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ ॥'

ਨਾ ਕਬਰ ਨੂੰ, ਨਾ ਮੜ੍ਹੀ ਨੂੰ, ਨਾ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮੱਟ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨੇ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਾਰ–

ਮੁੱਖ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਉਣਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਕਰਣ ਵਾਸਤੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੁੱਖ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿਕ ਪਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨਮਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

ਲਖ ਟਕਿਆ ਕੇ ਮੁੰਦੜੇ ਲਖ ਟਕਿਆ ਕੇ ਹਾਰ ॥
ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸੇ ਤਨ ਹੋਵਹਿ ਛਾਰ ॥

ਗਹਿਣੇ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਛੇਦਣੇ, ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਖਣੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਨੱਕ ਬਿਨਾਂ ਛੇਦੇ (ਵਿੰਨ੍ਹੇ) ਬਿਨਾਂ ਗਹਿਣੇ ਪਾਏ ਵਿਆਹੁਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੁੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੰਨ ਨੱਕ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿਕ ਪਾ ਕੇ ਵਿਆਹੁਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਤ ਲੜਕੀਆਂ ਸਨ, ਸੱਤੇ ਅਨਵਿੱਧ ਵਿਆਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਨ ਨੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ। ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਅਨਵਿੱਧ ਵਿਆਹੀਆਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਏਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ-ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੜਕੀ ਹੋਵੇ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਕਿਤੇ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਨਾ ਸਾਂਭ ਲਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਪੁੱਤਰ ! ਜਾ ਕੇ ਇਉਂ ਕਹਿ ਕਿ ਕੰਨ ਨੱਕ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਵੇ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨੱਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੁਇਨਾ ਪਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਦੇਵੇ ਫੇਰ ਏਸ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਬਹੁਤਾ ਹੋਊ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੇ ਨਾਰਦ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕਰ ਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਨੱਕ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕਰ ਕੇ ਵਿਆਹ ਦਿਤੀਆਂ; ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨ ਨਾ ਲੱਗਾ।

ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੇ ਇਕ ਲੜਕੀ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸਤੀ' ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਯੱਗ ਕਰਨ ਲਗਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾ–

ਪਤਿ ਨੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਭਾਗ ਨਾ ਰੱਖਿਆ । ਸਤੀ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਮਰ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦਾ ਸਿਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗਣ (ਦਾਸ) ਬੀਰ ਭੱਦਰ ਜੱਛ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਉਂ ਓਹਦੇ ਪੁੰਨ ਸਾਰੇ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਸੀ । ਇਹ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨੱਕਾਂ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਸੋਇਨਾ ਗਹਿਨਾ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਲੱਗਾ ਸੀ । ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਲਾਉਣਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੰਗਾਂ ਆਦਿਕ ਪਾਉਣੀਆਂ ਜਾਂ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿਕ ਪਾਉਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ । ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਾਦਗੀ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭੜਕੀਲਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਤੇ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਿੱਧਾ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਟੂਣੇ, ਟਾਮਣ, ਵਹਿਮ, ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ । ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੌਣ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਿਨਮੇ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਤਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਖੇਡਣੀ, ਜੂਆ ਨਹੀਂ ਖੇਡਣਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਸੂਲ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਵਿਵਾਹ ਆਦਿਕ ਤੇ ਗੰਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

ਚੰਚਲ ਚੀਤ ਨ ਜਾਇ ਤਮਾਸੇ ॥ ਜੂਏ ਜਾਇ ਨ ਖੇਲੇ ਪਾਸੇ ॥

ਕੁਰਹਿਤੀਆ—ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਣਕ ਹਰੀ ਹੋ ਕੇ ਹੁੱਲ ਜਾਵੇ ਦਾਨਾ ਨਾ ਪਏ। ਉਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਤੂੜੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ। ਕੁਰਹਿਤੀ ਆਦਮੀ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪੇਟ ਤਾਂ ਤੋਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਖੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੱਥਾ ਟਿਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ । ਜੇ ਕੁਰਹਿਤੀਆ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਵੇ, ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮਦਾ ਭਰਮਦਾ, ਜਿਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਵੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਾਵੇ, ਫਿਰ ਕਲਿਆਣ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਚੱਕ੍ਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਉਚਾ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ।

ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ—ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਸਫਲ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਨ, ਮਨ ਧਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਹਨ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਊਂਦੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਪਤਿਤ ਦੀ ਸੁੱਧੀ–ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਚੋਹਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਨਕਦ ਦਮੜੇ ਆਦਿ ਲਾਉਣੀ, ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੁੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਤਨਖਾਹ ਆਦਿ ਲਾ ਕੇ ਬਖਸ਼ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ । ਜੋ ਕੋਈ ਜੇਹਲ ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਜੂਠ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸਿਗਰਟਾਂ ਵਿੱਚੇ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ ।

ਕਈ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾ ਕੇ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ । ਇਹ ਮਨਮਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਸ ਲਾਹ ਕੇ ਥਾਂ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਤਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਵੱਡੇ ਪੁਣੇ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਲਾਹੌਣ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਖੋਪਰੇ ਉਤਰਾ ਲਏ ਪਰ ਕੇਸ ਨਾ ਲਹਿਣ ਦਿੱਤੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਰਗੀ ਰਹਿਤ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਣ ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਦੋਹਰਾ–ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਜੀ, ਕੀਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨ ॥
ਦਾਸ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦੀਓ, ਕਾਪੀ ਵਿਖੇ ਮਹਾਨ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ–ਸਭ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਬੰਦਨਾ, ਬਿਨਤੀ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨ ॥
ਭੂਲ ਚੂਕ ਭਈ ਮੋਹਿ ਤੇ, ਸੋਧ ਲੇਹੁ ਬੁਧਵਾਨ ॥੨॥

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ,

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸੰਸਕਾਰ

(੧) ਕੁੜਮਾਈ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸਾਜੀ ਨਿਵਾਜੀ ਗ਼ੁਰੂ ਖਾਲਸ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੜਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁੜਮਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅੱਜ ਕੱਲ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭਾਲਦੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਲੜਕੇ ਵਾਲੇ ਉਥੇ ਕੁੜਮਾਈ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਂ ਨਾਈ ਆਦਿਕ ਜਾ ਕੇ ਠੀਕ ਠੀਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵੇਖਕੇ ਕੁੜਮਾਈ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਲੋਭ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਅਸਲੀ ਤਰੀਕਾ ਛੱਡ ਕੇ ਅਯੋਗ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸਗਾਈ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਘਰ ਵੇਖਣ ਲਗੇ ਤੇ 'ਕੁੜਮਾਈ' ਕਰਨ ਲਗੇ । ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੈ—

ਕੰਨਿਆ ਦੇਵੇ ਸਿਖ ਕੋ, ਲੇਵੈ ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਦਾਮ ॥
ਸੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਕੇ ਧਾਮ ॥

ਸੋ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਤਾ ਹੋਵੇ । ਕੁੜਮਾਈ ਕਰਨ ਵਕਤ ਕਈ ਗੁਣ ਪਹਿਲੇ ਵੇਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਗੁਣ ਮਿਲਣ ਓਥੇ ਸਗਾਈ ਕਰੇ, ਕੁੜਮਾਈ ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਸੋ ਲੜਕੇ ਤੇ ਲੜਕੀ ਦੇ ਘਰ, ਸਰੂਪ, ਰੰਗ, ਘਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਸਮਾਨ, ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਸਿੱਖਿਆ, ਵਿੱਦਿਆ, ਨਿਯਮ, ਸੁਭਾਉ, ਗੁਰ, ਇਸ਼ਟ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਭਾਵ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਪਾਠੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜੀ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਤੇ ਸੋਦਰ, ਸੋਹਿਲਾ, ਸੁਖਮਨੀ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਯਮੀ ਹੋਣ । ਲੜਕੇ ਦੀ ਉਮਰ ਲੜਕੀ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਵੱਡੀ ਹੋਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵੀ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। (ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।) ਇਤਿਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਫੇਰ ਸਗਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਬੰਧੀ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਤੇ ਕੁੜਮਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦਮੜਾ, ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਜਣ। ਅੱਗੇ ਲੜਕੇ ਵਾਲੇ ਘਰ, ਸਬੰਧੀ ਆਦਿਕ ਜੇ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਤਦ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਦਿਕ ਲਿਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ- 'ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਮ: ੪ ਛੰਤ ॥' 'ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਮਿਲਾਇ ॥' 'ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮ' ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ, ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮੜਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਜੋ ਲੜਕੀ ਵਾਲੇ ਲਿਆਏ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ-

ਸੋ ਸੰਜੋਗ ਕਰਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ॥
ਜਿਤੁ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰੇ ॥

ਤੇ ਦੇਗ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਹੋਰ ਕੇਸਰ ਦਾ ਤਿਲਕ, ਛੁਹਾਰਾ ਖਾਣਾ, ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਵੰਡਣੀ ਤੇ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣੇ ਸਭ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਜੋ ਬੱਕਰੇ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਣੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਹੈ ਇਹ ਕੁ-ਸ਼ਗਨ ਅਤੇ ਪਾਪ ਹੀ ਹਨ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ। ਗੰਦੇ ਰੀਕਾਰਡ, ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਕੁੜਮਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ—ਜਿਸ ਵਕਤ ਭੁਝੰਗੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਈ ਦਿਨ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਸਾਹੇ ਕਢਾਉਣੇ ਮਨਮਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਕਮ ਹੈ—

'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ ॥
ਸਾਹੇ ਊਪਰ ਏਕੰਕਾਰ ॥'

ਸੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਦਿਨ ਮਿਥ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦੇਣੀ। ਚਿੱਠੀ ਉਪਰ-

ਲਿਖਣਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਦੇਖੋ- ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ-

ਵੈਸ਼ਨੋ ਅਨੰਨ ਬ੍ਰਹਮੰਨ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਾ, ਗੀਤਾ ਭਾਗਵੰਤ ਸ੍ਰੋਤਾ ਏਕਾਕੀ ਕਹਾਵਈ ॥
ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਦੇਵ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਉ ਪੰਡਿਤ ਪੂਛ, ਕਰਤ ਗਵਨ ਸੋ ਮਹੂਰਤ ਸੁਧਾਵਈ ॥
ਬਾਹਰ ਨਿਕਸ ਗਰਧਬ ਸ੍ਵਾਨ ਸਗਨਿ ਕੈ, ਸੰਕਾ ਉਪਰਾਜਿ ਕੈ ਬਹੁਰਿ ਘਰਿ ਆਵਈ ॥
ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਗਹਿ ਰਹਿ ਸਕਤ ਨ ਏਕਾ ਟੇਕ, ਦੁਬਿਧਾ ਅਛਤ ਨ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਵਈ ॥੪੪੭॥

-ਕਬਿੱਤ-

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੋ, ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ ॥
ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਕ ਅਰੁ ਬੇਦ ਥਿਤ ਵਾਰ ਕਛੂ, ਗ੍ਰਿਹ ਅਉ ਨਿਛਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉਰ ਧਾਰੀ ਹੈ ॥
ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ ॥
ਸਿਖ ਸੰਤ ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ॥
(ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਨੰ: ੪੪੮)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੇਹਲ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਥਿਤ ਵਾਰ ਜਾਂ ਮਹੀਨਾ ਕੱਤਕ, ਪੋਹ, ਚੇਤ ਜਾਂ ਨਰਾਤਿਆਂ, ਹੋਲੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਭਰਮ ਸਭ ਮਨਮਤ ਹੈ ।

ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਉਣ । ਬੀਬੀ ਦਾ ਤੇ ਭੁਝੰਗੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਛਕਿਆ ਹੋਵੇ । ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਭੁਝੰਗੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ਜਾਵੇ ।

ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਲੜਕੇ ਵਾਲੇ ਘਰ ਘੋੜੀਆਂ (ਵਡਹੰਸ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) 'ਦੇਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ' ਆਦਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੜਕੀ ਵਾਲੇ ਘਰ-ਵਡਹੰਸ ਮ: ੪ ॥ 'ਮੇਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ ਰਾਮ ॥' ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦ ਗਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਜੰਞ ਦਾ ਜਾਣਾ—ਭੁਝੰਗੀ ਵਾਲੇ ਕੀਰਤਨ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾ ਕੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਜੰਞ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ-(ਬਿਖ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਟਿਆ) ਜੰਞ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਆਣੇ ਸਿੰਘ ਸਾਊ ਸਾਊ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ।

ਬਿਬਰਜਤ ਕੁਰੀਤੀਆਂ—ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਗੰਦੇ ਗੀਤ, ਗੰਦੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ, ਸਿੱਠਣੀਆਂ, ਦਾਲ ਖਵਾਉਣੀ, ਖਾਰੇ ਨਹਾਉਣਾ, ਬਟਨਾ ਮਲਣਾ, ਚੱਪਣੀਆਂ ਭੰਨਣੀਆਂ, ਸਿਹਰਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਮਾਂਗਾ ਗੁੰਦਣੀਆਂ, ਜੰਡੀ ਵੱਢਣੀ, ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਗਾਉਣਾ, ਖੇਡਣਾ, ਗੰਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਲਾਉਣੇ, ਵਾਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਬੁਰਕੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ, ਖਾਰੇ ਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਸਿਰ ਗੁੰਦਣਾ, ਜੂਠ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਪਾਉਣੇ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਭ ਮਨਮਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ । ਜੰਞ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਜਾ ਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਚਾਲੇ ਪਾ ਦੇਣੇ ।

ਜੰਵ ਦਾ ਪਹੁੰਚਣਾ—ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭਾਵ ਦਿਨੇ ਦਿਨੇ ਲੜਕੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਢੁਕਾਉ—ਇਸ ਵੇਲੇ ਢੁਕਾਉ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਲਣੀ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸਿਰਫ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਬੁਲਾਉਣੀ। ਭੁਝੰਗੀ ਉਪਰ ਦੀ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਣੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਪਰੇਮ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ਤੇ 'ਹਮ ਘਰ ਸਾਜਨ ਆਏ' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਵ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜੰਵ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਬੈਠਾਣਾ, ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਾ ਕੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

ਸੇਵਾ ਆਦਿ—ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਜੰਵ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਣੀ, ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਗਾਉਣੇ, ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਾਉਣੀਆਂ, ਇਹ ਸਭ ਮਨਮਤ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਣ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਪਰੋਸੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਸਲੋਕ–

'ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹੁ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰਮੇਵ ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰਦੇਵ ॥'
'ਨਾਨਕ ਭੁਸਰੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ ਪਾਈਆਂ ਥਾਲੈ ਮਾਹਿ ॥
ਜਿਨੀ ਗੁਰੂ ਮਨਾਇਆ ਰਜਿ ਰਜਿ ਸੇਈ ਖਾਹਿ ॥'

ਪੜ੍ਹਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲੈਣਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ ਨਾਲ ਬਿਠਾਉਣਾ, ਜੈਸਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਸਕੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕ ਕੇ ਜੂਠ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੇ ਤੇ ਜੂਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ। ਛਕ ਕੇ ਚੁਲੇ ਕਰ ਕੇ, ਚੁਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਉੱਠਣਾ ਤੇ ਜੰਵ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆ ਜਾਣਾ ਤੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ।

ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਤਿਆਰੀ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਸਭ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀ ਵਾਲੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਤੇ ਜਾਂਵੀ ਮਾਂਵੀ ਆਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣ।

ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਬੈਠਣਾ—ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ, ਪਹਿਲੀ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਵਿਛਾਈ, ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਿਛਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾਣਾ। ਲੜਕਾ ਸੱਜੇ ਹਥ ਬੈਠੇ ਤੇ ਲੜਕੀ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ 'ਗੁਰਮੁਖ ਬੈਸਹੁ

ਸਫਾ ਵਿਛਾਇ' ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਰੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਥੱਲੇ ਕੋਈ ਵਖਰਾ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਵਿਛਾਉਣਾ ਤੇ ਬੀਬੀ ਆਪ ਤੁਰ ਕੇ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠੇ।

ਕਈ ਲੋਕ ਲੜਕੇ ਤੇ ਲੜਕੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਵਖਰਾ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਗੋਰੀ ਗਊ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਪੁਠੀ ਕਰਕੇ ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਥੱਲੇ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜੁਜਰ ਵੇਦ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ । ਫੇਰ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਤੁਲਾਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾਉਣ ਲਗੇ। ਸੋ ਇਹ ਵਿਛਾਈ ਗਾਂ ਦੀ ਖਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਛਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਨਮਤ ਰੋਕੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਦੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਦਬ ਵਿੱਚ, ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿੱਚ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੱਦੀ ਲਾਉਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਫ ਵਿਛਾਈ ਤੇ ਸਭ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠਣਾ ਤੇ ਲੜਕੀ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਬੈਠੇ, ਘੁੰਡ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ, ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਹੀ ਕਰਾਉਣਾ । ਸੋ ਫਿਰ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਪਾਕੇ– 'ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ'
ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ।

ਅਰਦਾਸ–ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਗੁਪਤ ਕਰਨੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਲੜਕੀ ਲੜਕਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਖੜੇ ਕਰ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ (ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ) ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਲੜਕੀ ਦੇ ਤਾਈਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ (ਜੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚਾਚਾ, ਤਾਇਆ, ਮਾਮਾ, ਭਰਾ) ਨੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਪੱਲਾ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ—

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੈ ਹਭ ਵੰਞਾਈ ਛੋਡਿਆ ਹਭੁ ਕਿਝੁ ਤਿਆਗੀ ॥
ਹਭੇ ਸਾਕ ਕੂੜਾਵੇ ਡਿਠੇ ਤਉ ਪਲੈ ਤੈਡੈ ਲਾਗੀ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ–

*ਜੇ ਕਰ ਗਹਹਿ ਪਿਆਰੜੇ ਤੁਧੁ ਨ ਛੋਡਾ ਮੂਲਿ ॥

---

*ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਹੈ ਬੀਬੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਾਸੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਲੜ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਫੜਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਮਾਂ ਆ ਬਣੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗੀ। 'ਰੂਖੋ ਭੋਜਨ ਭੂਮਿ ਸੈਨ ਸਖੀ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸੂਖਿ ਬਿਹਾਤ ॥' ਪੂਰਨ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਵਿਚ, ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਾਂਗੀ।

*ਹਰਿ ਛੋਡਨਿ ਸੇ ਦੁਰਜਨਾ ਪੜਹਿ ਦੋਜਕ ਕੈ ਸੂਲਿ ॥

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ—ਫਿਰ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸੁਣਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕੁੜਮਾਈ ਮੂਲ ਚੰਦ ਚੋਣੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਵਟਾਲੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਸਨ ਉਸ ਵਕਤ ਚੋਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਚੀ ਕੰਧ ਦੇਥੱਲੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ 'ਕੰਧ ਸਾਹਿਬ' ਅਜੇ ਕਾਇਮ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਪੰਜ ਸੌ ਵਰ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਕੰਧ ਦੇ ਪਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੰਞ ਵਾਸਾ ਸੀ ਓਥੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲਾਵਾਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ। ਸਤਿ-ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਸ਼ਟ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪਰਕਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ।

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਓਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੂਲੇ ਚੋਣੇ ਦੇ ਤਾਈਂ ਕਹਿਣ ਲਗੇ—ਤੇਰਾ ਜਵਾਈ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਜੇ ਕਹੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੂਲੇ ਚੋਣੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਸ ਥਾਂ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਕ, ਹੁਣ ਉਹ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਨਵਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਟਾਲੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਕੰਧ ਦੀ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਓਵੇਂ ਹੀ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਹ ਕੰਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਸੁਟਣ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੇਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਿਉਂ

*ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਣ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਸੁਮਤੇ ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲੜ ਲਗੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸਮਝ ਕੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ, ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸਲਾਹ ਲਵਾਂਗਾ। ਤੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਰਖਾਂਗਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਰੇਮ ਨਿਭਾਵਾਂਗਾ। ਬਿਨਾਂ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਛਡਾਂ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਪਾਵਾਂਗਾ । ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਹਨ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਚੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣਨ ਲਈ।

ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

ਬੇਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। (ਵੇਦੋ ਅਭਾਵਾ ਬਿਪਰਾ) ਜੇ ਵੇਦ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰ ਲਵੇ ਅਤੇ (ਬਿਪਰਾ ਅਭਾਵਾ ਅਗਨੀ) ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਗਨੀ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੇਦ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਸ਼ਟ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨਾ ਨਾਮ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–'ਸਫਲ ਚਰਨ ਪ੍ਰਦਖਨਾ ਕਰਨ ਕੈ' ਪੈਰ ਸਫਲੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰੀਏ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵੇਖੋ, ਜਿਹੜਾ ਸਿੰਘ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਦਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਖਤਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ । ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਜਾਵੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਰਹਿਤ ਰੱਖੇ, ਉਹ ਹੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਕੰਧ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਭੈ ਦੇਣ ਲਗੇ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰੁ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਡਰਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ?

ਇਕ ਬਿਰਧ ਮਾਈ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ–ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਕੰਧ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸੈਨਤ ਨਾਲ ਉਠਾਉਣ ਲਗੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਕੰਧ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਬੈਠੋ, ਕੰਧ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਓਧਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਅਚਾਰਜਾਂ ਨੇ ਆਦਮੀ ਡੇਗਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ।

ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਮਾਤਾ ! ਭੈ ਨਾ ਕਰ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਰਹੇਗੀ ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਈਆਂ ਤੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਾਡੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ। ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਕਾਇਮ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਬਟਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੰਞ ਵਾਸੇ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੀ ਹੈ ਉਹ ਕਾਇਮ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! 'ਕੰਧ ਸਾਹਿਬ' ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਲਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਉਹ ਮੂਲ ਚੰਦ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ । ਓਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਹਣ ਹਾਰ ਚੁਕੇ, ਜੋਰ ਨਾ ਚਲਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਹਰਿਦਆਲ ਪਰੋਹਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜਨੇਊ (ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ) ਗੁਰੂ ਮਹਾਹਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਆਪ ਦੱਸੋ ਲਾਵਾਂ ਕਿਸ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ ? ਜਿਵੇਂ ਜੰਞੂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜੰਞੂ ਦਸਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਜਜਮਾਨ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਰੋਹਤ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ–

ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹਮਰਾ ਵੀਵਾਹੁ ਜਿ ਹੋਆ
ਜਾ ਸਹੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾ ਜਾਨਿਆ॥

ਇਹ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮਰਯਾਦਾ ਦਸੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 'ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ' ਸੱਚ ਖੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ।

ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗਵਾ ਦਿਓ, ਇਕ ਕਲਮ, ਇਕ ਦਵਾਤ, ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਇਕ ਚੌਂਕੀ ਮੰਗਵਾਓ, ਫਿਰ ਦਸਾਂਗੇ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਚੌਂਕੀ, ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਤੇ ਰੁਮਾਲ ਮੰਗਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਿਆ–

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਇਹ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਕੇ ਜੋ ੩੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਰੁਮਾਲ ਵਿਛਾ ਕੇ ਉੱਤੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਸਨ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ–

'ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹਮਰਾ ਵੀਵਾਹੁ ਜਿ ਹੋਆ॥'

ਪੋਠੋਹਾਰ ਦਾ ਓਦੋਂ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਪੋਠੋਹਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਉਂ ਮੰਨਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਹਰੇਕ ਮੰਨਦੇ

ਰਹੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਨੂੰ । ਭਾਵੇਂ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਧਰ ਆ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਲਈਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ, ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ । ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ।

(੨) ਪਾ: ਤੀਜੀ ॥ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ (ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨਾ)–

ਏਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਆਪ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ।

(੩) ਪਾਃ ਤੀਜੀ ॥ ਭਾਈ ਸੱਚਨ ਸੱਚ–ਫੇਰ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਭਾਈ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਮਸਤਾਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਹਰੀ ਸੈਨ ਜੋ ਹਰੀ ਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਈ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਲਿਆ ਸੀ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਘੁੰਡ ਕੱਢਣਾ ਸੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਮਲੀ ਨੇ ਕਿਉਂ ਆਉਣਾ ਸੀ ? ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਹ ਕਮਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ । ਰਾਜਾ ਉਸ ਵਕਤ ਭੈ ਦੇ ਸੰਜੁਗਤ ਵਾਪਸ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕਮਲੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ ।

ਭਾਈ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਲਿਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਕਮਲੀ ਆ ਚੰਮੜੀ । ਇਸਨੂੰ ਲੱਕੜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਘਰੂੰਡ(ਨੌਂਦਰਾਂ) ਮਾਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ । ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਕੀ ਗਲ ਹੈ, ਬੜਾ ਡਰਦਾ ਹੈਂ ? ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਮਲੀ ਚਿੰਬੜ ਗਈ ਜੋ ਰਾਣੀ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਕੇ ਆਈ ਸੀ । ਆਪ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਮਲੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਕੋਲੋਂ ਘੁੰਡ ਕਿਉਂ ਕਢਿਆ ਹੈ ?

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ–ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਖੜਾਂਵ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰ ਕੇ ਰਾਜੀ ਕਰ ਲਿਆਵੀਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਉਹ ਭਾਈ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਗਿਆ, ਲਕੜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਜਦੋਂ ਓਵੇਂ ਕਮਲੀ ਬਾਂਹ ਉਲਾਰਦੀ ਆਈ ਉਸ ਵਕਤ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਟਕਾ ਕੇ ਮਾਰੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆ ਗਈ ਕ਼ਮਲ ਉਤਰ ਗਿਆ । ਉਸ ਵਕਤ

ਕਿਹਾ ਭਾਈ ! ਮੈਨੂੰ ਬਸਤਰ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਢਕਾਂ । ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੰਬਲੀ ਦਿਤੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਬੜੇ ਹੱਸੇ । ਕਹਿੰਦੇ ਚੰਗਾ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ! ਤੇਰਾ ਇਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਉਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਉਂ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ । ਉਹ ਖੜਾਂਵ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਹੁਣ ਬਹਾਦਰ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕੋਲ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਇਕ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਕੌਲੇ ਪਿੰਡ ਹੈ; ਉਥੇ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਹੈ ।

(੪) ਪਾ: ਚੌਥੀ ॥ ਲਾਵਾਂ ਉਚਾਰਨ–ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫੇਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ। ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਈ ਦੇ ਪੰਡਤ ੨੫) ਰੁਪਏ ਮੰਨ ਕੇ ਹੁਣ ਜੰਵ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਜਦੋਂ ਠੀਕ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ੫੦) ਰੁਪਏ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਵਾਂਗਾ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਕ ਰੁਪੈ ਦੀ ਇਕ ਮਣ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਕਣਕ ਆਉਂਦੀ ਸੀ । ਐਨ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆਏ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਐਸੇ ਲੁਟੇਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਉਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਜੀ, ਜੇਠਾ ਜੀ, ਪੈੜਾ ਜੀ, ਲੰਗਾਹਾ ਜੀ, ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਸਾਲੋ ਆਦਿਕ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ–ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਆਪ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੌਂਚਰੇ ਨਾ ਛੱਡੋ । ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕਾਰਜ ਕਰੋ ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਜੰਵ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਓ, ਲੜਕੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆ ਜਾਓ । ਉਸ ਗਰੀਬ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਲਾਵਾਂ ਉਚਾਰ ਕੇ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਦੇ ਹੇਠ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਅਜ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ਅਸਾਂ ਲਾਵਾਂ ਉਚਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਵਹਾਰਕ ਸੱਤਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਸੱਤਾ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਉਂ ਲਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਪਾ: ਛੇਵੀਂ–ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰਾਂ ਸਮੇਂ ਮਰਯਾਦਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਵੀ ਇਸੇ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ ।

(੬) ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ–ਇਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਝਬਾਲ ਜਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਕੇ ੨੬ ਜੇਠ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਓਥੇ ਹੁਣ ਤਕ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨ

ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ। ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ੨੯ ਜੇਠ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਮਹਾਤਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਇਉਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਰੀ ਹੈ।

(੭) ਪਾ: ਦਸਵੀਂ ॥ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਮਹਾਤਮ—ਕਲਗੀਧਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਧਰਮ ਵਿਜੇ ਮੁਕਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਹਨ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–

'ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪਿ ਵਰਤਾਰਾ ॥
ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ ॥'

... ...

'ਕਈ ਕੋਟਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੂਕਰ ਮ੍ਰਿਗਾਚ ॥'

ਇਹ ਜਦੋਂ ਤੁਕ ਉਚਾਰੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਭਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਹੋ ? ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਘਟ ਗਏ ਹਾਂ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਘਟ ਕਿਉਂ ਗਏ ? ਕਹਿੰਦੇ–ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਬੇ-ਗਤ ਹੋ ਕੇ ਮਰੇ। ਅਸੀਂ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਕੜਾਹੀ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਦੋਂ ਅਸੀਂ ਲਾੜੀ ਤੇ ਲਾੜੇ ਦੇ ਕੌਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰੋਮ ਤੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗਲੀਚ ਹੋ ਕੇ ਮਰਨ ਓਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਰਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਾਵਾਂ ਜਿਸ ਵਿਆਹ ਤੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕੰਮਿਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਸਾਡਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਪਰੇਤ ਜੂਨੀ ਸਾਡੀ ਇਉਂ ਘਟ ਗਈ। ਸੁਣਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ– ਸਿਖੋ ! ਨਿਤਨੇਮ ਬਣਾ ਲਓ, ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ।

'ਕਰ ਕਾਜ ਚਲੇ ਸੁ ਅਨੰਦਨ ਕੇ ॥'

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਪੱਕੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ।

(੮) ਪਾ: ਦਸਵੀਂ—ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਈ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਸ ਅਨੰਦ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਇਹ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਧਰਮੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀਬੀ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਵੇ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਸਾਮਾਨ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਵਧ ਘਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਰਕ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਉਂ ਉਲਾਹਮੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਹੋਰ ਵਿੱਦਿਆ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿੰਨੀ ਪੜ੍ਹੇ। ਧਾਰਮਕ ਵਿਦਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਜਾਣੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ਨਿਯਮੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਦਾ ਭਜਨ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਉਨਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਹ ਜੋੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਉਮਰ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਲੜਕੀ ਦੀ ਉਮਰ ਬਾਹਲੀ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਏਦੂੰ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਲੜਕੀ ਦੀ ਉਮਰ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਛੋਟੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਲੜਕੇ ਦੀ ਥੋਹੜੀ ਜਿਹੀ ਵੱਡੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭੁਝੰਗੀ ਤੇ ਭੁਝੰਗਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ—ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ, ਸਰੂਪ, ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਸਿੱਖਿਆ, ਇਸ਼ਟ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗੁਰੂ, ਨਿਯਮ, ਸੁਭਾਉ, ਕਰਮ, ਧਰਮ, ਨੇਮ, ਇਸ਼ਟ, ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਖਾਣ ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ, ਇਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼੍ਰਮ ਨਿਭ ਸਕੇ । ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਵਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਆਉਣ ਜਾਣ ਦਾ ਗੇੜਾ ਮਿਟ ਜਾਵੇ, ਸਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਣ । ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਨੇ ਵਿੱਦਿਆ, ਗੁਣ, ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਆਸ਼੍ਰਮ ਤੋਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਬਾਕੀ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਹੋਰ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼੍ਰਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿਤੀ ਹੈ—

'ਜੋਗੁ ਨ ਭਗਵੀ ਕਪੜੀ ਜੋਗੁ ਨ ਮੈਲੇ ਵੇਸੁ ॥
ਨਾਨਕ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸ ॥'

ਜੈਸੇ ਵੇਲ ਨਾਲੋਂ ਖਰਬੂਜ਼ਾ ਤੋੜ ਕੇ ਪਕਾਈਏ ਤਾਂ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਵੇਲ ਨਾਲ ਖਰਬੂਜ਼ਾ ਪੱਕੇ ਤਾਂ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੌੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵੀ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਵੇਲ ਵਾਂਗੂ ਹੈ । ਜੇ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ-

ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਜਿ ਬਨ ਖੰਡਿ ਜਾਈਐ ਚੁਨਿ ਖਾਈਐ ਕੰਦਾ ॥
ਅਜਹੁ ਬਿਕਾਰਿ ਨ ਛੋਡਈ ਪਾਪੀ ਮਨੁ ਮੰਦਾ ॥

ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਕਲੰਕੀ, ਦਾਗੀ ਤੇ ਕੌੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ-

'ਜਿਹ ਘਰ ਬਨ ਸਮਸਰ ਕੀਏ ਤੇ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ॥'

'ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗੁਰ ਬਚ ਬਚਨਿ ਉਦਾਸੀ
ਜਿਉ ਕਮਲੁ ਰਹੈ ਵਿਚਿ ਪਾਣੀ ਹੇ ॥'

'ਰੇ ਮਨੁ ਐਸੋ ਕਰਿ ਸੰਨਿਆਸਾ ॥
ਬਨ ਸੇ ਸਦਨ ਸਭੈ ਕਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ ॥'

ਦਸ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ -

'ਘਰਿ ਬਾਰੀ ਹੋਇ ਵਰਤਿਆ ਘਰ ਬਾਰੀ ਸਿਖ ਪੈਰੀ ਪਾਏ ॥'

ਹੋਰ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ-

-ਕਬਿੱਤ-

ਜੈਸੇ ਸਰੁ ਸਰਿਤਾ ਸਕਲ ਮੈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਡੋ, ਮੇਰ ਮੈ ਸੁਮੇਰ ਬਡੋ ਜਗਤ ਬਖਾਨ ਹੈ ।
ਤਰਵਰ ਵਿਖੈ ਜੈਸੇ, ਚੰਦਨ ਬਿਰਖੁ ਬਡੋ, ਧਾਤੁ ਮੈ ਕਨਿਕ ਅਤਿ ਉਤਮ ਕੈ ਮਾਨਿ ਹੈ ।
ਪੰਛੀਅਨ ਮੈਂ ਹੰਸੁ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਨ ਮੈ ਸਾਰਦੂਲੁ, ਰਾਗਨ ਮੈ ਸਿਰੀ-ਰਾਗੁ ਪਾਰਸ ਪਖਾਨ ਹੈ ।
ਗਜਾਨਨ ਮੈ ਗਜਾਨ ਅਰ ਧਜਾਨਨ ਮੈ ਧਜਾਨ ਗੁਰ, ਸਕਲ ਧਰਮ ਮੈ ਗ੍ਰਿਹਸਤੁ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ।

-ਕਬਿੱਤ-

ਤੁਸ ਮੈ ਤੰਦੁਲ ਬੋਇ ਨਿਪਜੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗੁਨੋ, ਦੇਹ ਧਾਰ ਕਰਤ ਹੈ ਪਰਉਪਾਰ ਜੀ ॥
ਤੁਸ ਮੈ ਤੰਦੁਲ ਨਿਰਬਿਘਨ ਨ ਲਾਗੈ ਘੁਨ, ਰਾਖੈ ਰਹੈ ਚਿਰੰਕਾਲ ਹੋਤ ਨ ਬਿਕਾਰ ਜੀ ॥
ਤੁਸ ਸੈ ਨਿਕਸ ਹੋਇ ਭਗੂਨ ਮਲੀਨ ਰੂਪ, ਸ੍ਵਾਦ ਕਰਵਾਇ ਰਾਧੇ ਰਹੈ ਨ ਸੰਸਾਰ ਜੀ ॥
ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੈ ਬੈਰਾਗੀ, ਗ੍ਰਿਹਿ ਤਜ ਬਨ ਖੰਡ ਹੋਤ ਨ ਉਧਾਰ ਜੀ ॥

(ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਨੰ: ੩੭੬, ੧੨੧)

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਘਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਕਰਮ—ਗੁਰ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਰਮ, ਧਰਮ, ਨੇਮ, ਬਰਤ, ਪੂਜਾ ਕਿਹੜੇ ਛਡਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ? ਗੁਰ ਸਿਖ ਕਰਮ ਗੁਰ–ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

(ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਮ: ੪)

ਗੁਰ ਸਿਖ ਭਲਕੇ ਉਠ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਰ ਨਾਵੰਦਾ ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ਕੈ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਕਰੰਦਾ ॥
ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇਇ ਪ੍ਰੀਤ ਸੁਣੰਦਾ ॥
ਸੰਕਾ ਮਨਹੁ ਮਿਚਾ ਕੈ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ ॥
ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਕਰ ਧਰਮ ਦੀ ਲੈ ਪ੍ਰਸਾਦ ਆਨਿ ਵਰਤੰਦਾ ॥
ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਇ ਕਰ ਪਿਛੋਂ ਬਚਿਆ ਆਪ ਖਵੰਦਾ ॥
ਕਲੀ ਕਾਲ ਪਰਗਾਸਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਸੰਦਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲੰਦਾ ॥ ੧੧ ॥

(ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੪੦ ਪਉੜੀ ੧੧)

'ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥' 'ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਬਿਨ ਅੰਨ ਸਿਉ ਕਰੇ ਨ ਨੇਹੁ ॥' (ਰਹਿਤਨਾਮਾ) ਇਹ ਭੀ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਹੈ. ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। 'ਨਾਨਕ ਜੇ ਸਿਰ ਖੁਥੇ ਨਾਵਣਿ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਸਤ ਚਟੇ ਸਿਰ ਛਾਈ।' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ– 'ਅਤਿ

ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥ ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥' 'ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਨ ਨਾਮੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਕਰਿ ਕਟੀਐ ॥' ਬਿਨ ਸਿਮਰਨ ਐਸੇ ਸੁਆਸ ਸਹਿਤ ਹੈ॥ ਜੈਸੇ ਭਸਰਾ ਫੂਕ ਬਹਿਤ ਹੈ॥' ਦਾਨ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਕਢੀਏ ਉਹ ਪਾਣੀ ਗੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 'ਜੋ ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਾਮ ਨ ਦੈ ਹੈ॥ ਤਾਤੋ ਗਹਿ ਬਾਬਰ ਕੇ ਲੈਹੈ ॥

ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ–

'ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰ ॥

ਧਰਮ–ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਜੰਞੂ ਤਿਲਕ, ਬੋਦੀਆਂ ਆਦਿ, ਸੋਨ ਚਿੜੀਆਂ ਉਡਾਉਣੀਆਂ, ਸੁੰਨਤ ਕਰਨੀ, ਨਕਟਾਈ ਪਾਉਣੀ ਆਦਿ ਈਸਾ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਾਉਣਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਧਰਮ–ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨਾ, ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣੀ, ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ।

ਕੇਸ–ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੇਸ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਦੇ ਸੜ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਕੀਤਾ, ਖ਼ੁਦਾ ! ਮੇਰੇ ਕੇਸ ਨਾ ਸੜਦੇ ਮੈਂ ਬੇਸ਼ਕ ਮਰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਕਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੰਘਾ–ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ ਪੀਰ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੰਘਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਣ ਕੇ।

ਕੜਾ–ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਸਮਾਂਗਤ ਦੈਂਤ ਨੇ ਕੜਾ ਹੀ ਮੰਗਿਆ ਸ਼ੀ।

ਕਛਹਿਰਾ–ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ ਖਬਰ ਲਿਆਂਦੀ ਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਲਿਆਂਦੀ ਪਰ ਸਰਬੰਸ ਦਾਨ ਵੇਲੇ ਕਛਹਿਰਾ ਹੀ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਪੜਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਪਾਨ–ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਈਸਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬਦਨ ਦੇ ਕਪੜੇ ਵੇਚਕੇ ਭੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖ੍ਰੀਦ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ–

ਬਸਤ੍ਰ ਹੀਣ ਕਬਹੂ ਨਹਿ ਹੋਈ ॥
ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ ਸੋਈ ॥
'ਸਿਖੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪੰਜ ਹਰਫ਼ ਅਸਤ ਕਾਫ਼ ॥'

ਹਰਗਿਜ਼ ਨ ਬਾਸ਼ਦ ਅਜ਼ੀ ਪੰਜ ਮੁਆਫ਼ ॥
ਕੜਾ ਕਾਰਦੋ ਕੱਛ ਕੰਘੇ ਬਿਦਾਂ ॥
ਬਿਲਾ ਕੇਸ ਹੇਚ ਅਸਤ ਜੁਮਲੇ ਨਿਸ਼ਾਂ ॥

ਸਿਖੀ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੰਜ ਕਕਾਰ–ਕੜਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕਛਹਿਰਾ, ਕੰਘਾ ਤੇ ਕੇਸ ਹਨ।

ਨੇਮ—ਕੋਈ ਗੰਗਾ ਜਾਕੇ ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਣੀ ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਫਲ ਖਾਣਾ, ਕੋਈ ਬਸਤਰ ਪਾਉਣਾ, ਕੋਈ ਸੌਣਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ:—

ਗੁਰਮਤਿ ਨੇਮ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ । ਨੇਮ ਕਰੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ, ਨੇਮ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਣ ਦਾ, ਨੇਮ ਕਰੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ, ਜਤ ਸਤ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਚਾਦਨਾ ਚਾਦਨੁ ਆਂਗਨਿ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਅੰਤਰਿ ਚਾਂਦਨਾ ॥ ੧ ॥
ਆਰਾਧਨੁ ਅਰਾਧਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਨਾ ॥ ੨ ॥
ਤਿਆਗਨਾ ਤਿਆਗਨੁ ਨੀਕਾ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਤਿਆਗਨਾ ॥ ੩ ॥
ਮਾਗਨਾ ਮਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਮਾਗਨਾ ॥ ੪ ॥
ਜਾਗਨਾ ਜਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਜਾਗਨਾ ॥ ੫ ॥
ਲਾਗਨਾ ਲਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗਨਾ ॥ ੬ ॥
ਇਹਿ ਬਿਧਿ ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤੇ ਜਾਕੈ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗਨਾ ॥ ੭ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਨੀਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਾਗਨਾ ॥ ੮ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੦੧੮)

ਬ੍ਰਤ—ਕੋਈ ਬਰਤ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਭੁਖੇ ਰਹਿਣ ਦਾ । ਫਿਰ ਬਹੁਤਾ ਖਾ ਕੇ ਔਖਾ ਹੋਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਇਕਾਦਸੀ ਦੀ ਭੁਖ ਦੁਆਦਸੀ ਵਿਚ ਕਢਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ, ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਦਾ, ਮੰਗਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਤ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਬਾਵਨ ਦੁਆਦਸੀ, ਰਾਮ ਨੌਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦਾ, ਇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ–'ਸਗਲੀ ਥੀਤਿ ਪਾਸਿ ਡਾਰਿ ਰਾਖੀ ॥ ਅਸਟਮ ਥੀਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਨਮਾ ਸੀ ॥' 'ਭ੍ਰਮ ਭੂਲੇ ਨਰ ਕਰਤ ਕਚਰਾਇਣ ॥' ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਵਰਤ ਹੈ–'ਓਨੀ ਦੁਨੀਆ

ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ ॥' 'ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ ॥' (ਪਾ: ੧੦) 'ਥੋੜਾ ਸਵਣਾ ਖਾਵਣਾ ਥੋੜਾ ਬੋਲਣ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ॥'

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਤ—ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਸੰਤ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਪਰੇਮੀ ਸੀ। ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਹ ਡਿਓੜੀਦਾਰ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲਾਹੌਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਭਾਈ ਸੰਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦੇ ਨੂੰ, ਦਿਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਤੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੇਗਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ।

ਬੇਗਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਬੇਟੀ ! ਹਠ ਨਾ ਕਰ, ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹਾਂਗੇ।' ਕਹਿੰਦੀ—ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਕੋਲ ਬੇਗਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਅੱਛਾ ! ਆਪਾਂ ਇਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਿਕਾਹ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਉਸੇ ਬੇਗਮ ਦੀ ਟਹਿਲਣ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿਪਾਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਖ ਸੰਤ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਡਿਓੜੀਦਾਰ ਸੀ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸਿੱਖਾ ਤੈਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੂਬੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਮੈਂ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਤਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛਡ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਆਹ ਫੜ ਰਫਲ। ਰਫਲ ਫੜਾ ਕੇ ਜਿਉਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੱਠਾ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਦਿਨੇ ਟਿਕ ਰਿਹਾ ਕਰੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੱਠ ਪਿਆ ਕਰੇ, ਪਸ਼ੌਰ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉਧਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੁਲੀਆ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਏਥੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਲਿਆਓ, ਜੇ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਸਿਖ ਦਾ ਸਿਰ ਕਤਲ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਓ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਤੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਪਸ਼ੌਰ ਵਿਚ ਗਿਆ ; ਪਸ਼ੌਰ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਵੜਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿਆਣ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਪਕੜ ਲਿਆ।

ਪਸ਼ੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਓਏ ! ਜਿਹੜੀ ਗਲ ਮੇਰੇ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਲੜਕੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਸਿਖਾ ! ਤੂੰ ਧੰਨ ਭਾਗ ਆਪਣੇ ਸਮਝ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ– ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਧਰਮ ਦਿਤਾ ਨਹੀਂ ਛਡਣਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਤੈਨੂੰ ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਹੁਕਮ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ– ਕਤਲ ਬੇਸ਼ਕ ਕਰ ਦਿਓ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਗਰਦਨ ਝੁਕਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਕੱਟੀ ਗਈ । ਸਰੀਰ ਉਸ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਰੋਹੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਲਾਹੌਰ ਜਦੋਂ ਸਿਰ ਆਇਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਥਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ, ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ—ਲੈ ਸਿੱਖ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਵੇਖ ਐਡੇ ਉਹ ਕਾਫਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੜਕੀ ਉਸ ਵਕਤ ਸਿਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੌਣ ਲਗੀ । ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਸਵਾ ਗਲਿਸਟ ਸਿਰ ਉਠਿਓ ਤਊ ਨ ਕਬੂਲੀ ਨਾਰ '।

ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਪਸ਼ੌਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ । ਓਹ ਲੜਕੀ ਦੇ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਵਾ ਗਿੱਠ ਸਿਰ ਉਤਾਂਹ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਖੁਦਾ ! ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਕੀ ਗਲ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ–ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਪਿਤਾ ! ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿਊਂਦੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਬੂਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਰੇ ਦਾ ਧਰਮ ਖੁਦਾ ਹੁਣ ਆਪ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਛੋਹਣਾ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

'ਸੁਧ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ ॥
ਪੂਤ ਇਹੈ ਪ੍ਰਨ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ ॥
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹ ਤੁਮ ਨਿੱਤ ਬਢੈਯਹੁ ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲ ਸੁਪਨੇ ਹੂ ਨ ਜੈਯਹੁ ॥
'ਪਰ ਧਨ ਪਾਹਨ ਤੁਲ ਤ੍ਰਿਆ ਪਰ ਮਾਤ ਹਮਾਰੇ ॥'

ਪ੍ਰਾਇਆ ਧਨ ਪੱਥਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਈਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਹਨ। ਛੋਟੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ । ਇਸ ਬੱਚਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ ॥'
'ਵੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ ॥'

ਇਸਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਤ—ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਹ ਗੁਣ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਾਬਲ ਦੀ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਸੀ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਉਲੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇ । ਦਿਨ ਛਿਪਦੇ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਟੋਕਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੂਟਾ ਦੇਵੇ ਜਿਵੇਂ ਪੰਘੂੜੇ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ–ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਇਹ ਬੀਬੀ ਕੌਣ ਹੈ ? ਰਾਤ ਨੂੰ ਛਿਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਬੀਬੀ ! ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਆਈ ਹੈਂ ? ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕਾਬਲ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਬਲੋਂ ਜਾਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰੂੰਗੀ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਹੋ । ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਾਬਲੋਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਏਥੇ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ । ਵੇਖ ਲਓ ! ਗੱਡੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਭੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਬੀਬੀ ਵਿਚ ਐਡੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ–ਬੀਬੀ ! ਇਤਨੀ ਤਾਕਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ–ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ । ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ । ਇਕ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਕਤ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਪੰਘੂੜਾ ਹਲਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ—ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਗੋਦੀ ਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਣੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਘੂੜੇ ਤੇ ਲਿਟਾ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੱਚਾ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਥੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਟੋਕਰੇ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ । ਏਡੀ ਤਾਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ ਤੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋਈ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਹੇ ਬੀਬੀ ! ਤੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅਗੇ ਵੀ ਸਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸਤੀ ਪਿੰਗਲੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਖਾਰੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਕ ਰਿਖੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਸੂਲੀ ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ । ਖਾਰਾ ਨਾਲ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ, ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਮਰ ਜਾਵੇ ? ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਰਜ

ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹੇਗਾ । ਸੋ ਸੂਰਜ ਹੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਈ । ਅਖੀਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ । ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਪਤਾ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਸਤੀ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇਹ । ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਮਰ ਜਾਏਗਾ । ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਸੋ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਐਡੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਬੀ ਰਜਨੀ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਪੱਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਮਿਲਿਆ ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਲੰਧਰ ਦੈਂਤ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਮਰਿਆ । ਸਾਰੇ ਹਾਰ ਗਏ ਤੇ ਜਾਲੰਧਰ ਦੈਂਤ ਨੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੰਗ ਕਰ । ਅਖੀਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਦੀ ਸਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਤ ਨਾ ਤੋੜਿਆ ਜਾਏ ।ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ । (ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਿੰਦ੍ਰਾ ਸੀ ਧੂਮਰ ਲੋਚਨ ਜੋ ਸੁੰਭ ਰਾਜੇ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸੂਰਮਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ) ।

ਸੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਜਾਲੰਧਰ ਦੈਂਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸਦਾ ਸਤ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਤੋੜਿਆ ਤੇ ਸਤੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ; ਜਿਸ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਹ ! ਪੱਥਰ ਬਣ । ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਪੱਥਰ ਬਣੇ । ਸੋ ਸਤੀ ਦੇ ਸਤ ਟੁੱਟਣ ਕਰਕੇ ਜਾਲੰਧਰ ਦੈਂਤ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਐਡੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਵਡੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ, ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਭਾਈ ਦੀ ਨਿਆਈਂ, ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਏਸ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਯੋਗ ਹਨ ।

ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਤੀ ਭਾਵੇਂ ਵਿਭਚਾਰੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਜਤੀ ਸਤੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰਾਵਣ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾਲਾਜੀਅਹਿ ॥
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਹਰਹਿ ਪਰ ਦਰਬ ਛਿਦ੍ਰ ਕਤ ਢਾਕੀਅਹਿ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪਰਾਏ ਘਰ ਤੱਕਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਿਦਰ (ਦੋਸ਼, ਪੜਦੇ) ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਕਿੱਥੇ ਢਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਦੇ

ਕੜਾਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ (ਤਾਲਾਜੀਅਹਿ) ਤਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਪਰਾਏ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਡੰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਤੋਂ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿੰਨੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ। ਪਾਪ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਉਘੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਪੜਦੇ ਪਾੜ ਕੇ ਪਾਪ ਉੱਘੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ ਮਹਿ ਕਮਾਵਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥
ਖਿਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਹਿ ਸੰਸਾਰ ॥

ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ–

ਜੇ ਕਰੁ ਗਹਹਿ ਪਿਆਰੜੇ ਤੁਧੁ ਨ ਛੋਡਾ ਮੂਲਿ ॥
ਹਰਿ ਛੋਡਨਿ ਸੇ ਦੁਰਜਨਾ ਪੜਹਿ ਦੋਜਕ ਕੈ ਸੂਲਿ ॥

ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਖੀ ਹਨ। ਏਥੇ ਉਗਾਹ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜਿਊਂਦੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਾ ਤਿਆਗਾਂਗੀ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਣ ਹੈ–ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨੂੰ ਛੱਡਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਨਰਕ ਦੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਾਂਗਾ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਈ ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੂਜਾ–ਕੋਊ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੋ ਮਾਨਤ ਹੈ ਅਰ ਕੋਊ ਮਹੇਸ਼ ਕੋ ਏਸ ਬਤੈ ਹੈ ॥
ਕੋਊ ਕਹੈ ਬਿਸਨੋ ਬਿਸਨਾਇਕ ਜਾਹਿ ਭਜੇ ਅਘ ਓਘ ਕਟੈ ਹੈ ॥
ਬਾਰ ਹਜਾਰ ਬਿਚਾਰ ਅਤੇ ਜੜ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਭ ਹੀ ਤਜਿ ਜੈ ਹੈ ॥
ਤਾਹੀ ਕੋ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੀਏ ਜੋ ਥੇ ਅਬ ਹੈ ਅਰ ਆਗੇਊ ਹ੍ਵੈ ਹੈ॥੧੬॥
(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਕਈ ਪਾਹਨ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ–

ਜੌ ਜੁਗ ਤੇ ਕਰ ਹੈ ਤਪਸਾ ਕਛੁ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਪਾਹਨ ਕੈ ਹੈ ॥
ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧ ਸੋ ਜੜ ਤੋਹਿ ਕਛੂ ਬਰ ਦਾਨ ਨ ਦੈ ਹੈ ॥
ਕਉਨ ਭਰੋਸ ਭਯੋ ਇਹ ਕੋ ਕਹੁ ਭੀਰ ਪਰੀ ਨਹਿ ਆਨ ਬਚੈ ਹੈ ॥
ਜਾਨ ਰੇ ਜਾਨ ਅਜਾਨ ਹਠੀ ਇਹ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਸੋ ਭਰਮ ਗਵੈ ਹੈ ॥ ੨੨ ॥

'ਏਕੈ ਪਾਥਰ ਕੀਜੈ ਭਾਉ ॥ ਦੂਜੈ ਪਾਥਰ ਧਰੀਐ ਪਾਉ ॥'
'ਜੇ ਓਹੁ ਦੇਉ ਤ ਓਹੁ ਭੀ ਦੇਵਾ ॥ ਕਹਿ ਨਾਮਦੇਉ ਹਮ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥'
ਜੇ ਉਹ 'ਆਪ ਡੁਬੇ ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਤਰਨਹਾਰ ॥' 'ਪੂਜਹੁ ਰਾਮ ਏਕ ਹੀ ਦੇਵਾ ॥'

ਪੂਜਾ ਕੀਜੈ ਨਾਮ ਧਿਆਈਐ ॥' 'ਪ੍ਰਭ 'ਪੂਜਹੁ ਨਾਮ ਅਰਾਧ ॥'
'ਸਾਚ ਸੀਲ ਸੁਚ ਸੰਜਮੀ ਸਾ ਪੂਰੀ ਪਰਵਾਰ ॥'

ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ ਹੋਣਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਹੋਣਾ, ਪੂਰਨ ਨਿਯਮ ਸਹਿਤ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਬੀਬੀ ਹੈ ।

ਸੰਜਮ—ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ, ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ, ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚ ਨਾ ਕਰਨਾ ਐਸੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰਨ (ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੀ) ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਤੀ ਸਤੀ ਵਿਚ ਏਨੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਧਨ ਪਿਰ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਬਹਨਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ॥
ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥

ਕਈ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾਂ ਸੁਭਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ, ਟੂਣੇ ਟਾਮਣ ਕਰ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਈ ਵਸ ਕਰਦੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਕਰਕੇ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਤੋਂ ਹਥ ਧੋ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਕਵਣ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਕਵਨ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ॥

ਉਤਰ—ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆਂ ਮੰਤੁ ॥
ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥

ਜੋ (ਨਿਵਣ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ ਇਹ ਜੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ । ਜੋ ਪਤੀ ਦੇ ਕਹੇ ਬਚਨ ਨੂੰ (ਖਵਣ) ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਇਹ ਗੁਣ ਟੂਣਾ ਹੈ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਜੋ ਜ਼ਬਾਨ 'ਚੋਂ ਪਤੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਮਿਠੇ ਬਚਨ ਹਨ ਇਹ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਮਣੀਆ) ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ।

ਮਿਠਾ ਬੋਲਣ ਨਿਵ ਚਲਣ ਹਥੋਂ ਦੇ ਕੇ ਭਲਾ ਮਨਾਇ ॥

ਕੌੜਾ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਬੜੇ ਬੜੇ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਭਰਮ ਤੇ ਵਹਿਮ ਸਭ ਛਡ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ–

'ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗੈ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥'
'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਸਾਹੇ ਉਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥'

ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਹਾ ਸੋਧਣ ਵਾਲੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੁਨੀ ਜੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਰਿਹਾ । ਮੁਲਾਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਰੰਡੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਹਾ ਸੋਧਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਤਾਂ ਹੀ ਜਲ੍ਹਣ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

ਮੁਲਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਿੱਟਣਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਰੰਡ ॥
ਚਲ ਜੱਲ੍ਹਣਾ ਘਰ ਆਪਣੇ, ਸਾਹਾ ਸੋਧ ਨਿਸੰਗ ॥

ਭੁਝੰਗੀ ਤੇ ਭੁਝੰਗਣ ਦੇ ਧਾਰਨ ਯੋਗ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਨਿਯਮ

(੧) ਧਰਮ ਇਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਕ੍ਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਕਬਰਾਂ, ਦਰਖਤਾਂ, ਗੁੱਗੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ।
ਯਥਾ 'ਰਹਿਤ ਰਹਿਤ ਰਹਿ ਜਾਹਿ ਵਿਕਾਰਾ ॥......'
'ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ॥'

(੨) ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣਾ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਨਣਾ ।

'ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰ ॥'
'ਗੁਰ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥'

(੩) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣਾ । 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ ॥'

(੪) ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਿਯਮੀ ਹੋਣਾ ।
'ਜਿਨ ਹਰਿ ਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਤ ਪਾਈ ਤਿਨ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਾਸ ॥'
'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਭਾਈ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥'

(੫) ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ–

ਜਾਕਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ਸਗਲ ਕੀ ਰੀਨਾ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਿਨ ਘਟਿ ਘਟਿ ਚੀਨਾ ॥

(੧) ਲੜ ਲੱਗਿਆਂ ਦਾ ਸਚਾ ਸਾਥੀ ਬਣ ਕੇ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ।
ਜੇ ਕਰੁ ਗਹਿਹ ਪਿਆਰੜੇ ਤੁਧੁ ਨ ਛੋਡਾ ਮੂਲਿ ॥'
'ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤੇ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਪੋਚ ॥'

(੭) ਦੇਸ ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ।

(੮) ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ ।
ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਈ ॥
ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਦੇਵੇ ।
ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਦੇਵੇ ।

(੯) ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ

ਸਰੂਪ ਸਦਾ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਰਾਖੇ ਜਾਨਣਾ।
'ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਇ॥
ਓਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥'
'ਆਪਿ ਨਰਾਇਣ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਅਉ॥'
'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ॥'

(੧੦) ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।
'ਇਸ ਜਗ ਮੈ ਪੁਰਖ ਏਕੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਸਗਲੀ ਨਾਰਿ ਸਬਾਈ॥'
'ਧੰਨੁ ਸਤੀ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨਿਆ॥'
ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਤੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
'ਸੁਧ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ॥
ਪੂਤ ਇਹੈ ਪ੍ਰਣ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ॥
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢਈਯਹੁ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲ ਸੁਪਨੇ ਹੂ ਨ ਜਈਯਹੁ॥' (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)
ਵਾ-'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ॥'
'ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ॥' (ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ)

(੧੧) ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ।
'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨ॥'

(੧੨) ਸਾਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਣਾ, ਮਨਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।
'ਧੁੜੀ ਵਿਚਿ ਲੁਡੰਦੜੀ ਸੋਹਾਂ ਨਾਨਕ ਤੈ ਸਹੁ ਨਾਲੇ॥'
ਵਾ-ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗਹੁ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਰੇ॥

(੧੩) ਧਰਮ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਣਾ।
'ਮੰਨੈ ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਸਨਬੰਧ॥'
'ਕੰਨਿਆਂ ਦੇਵੇ ਸਿਖ ਕਉ ਲੈਵੈ ਨਹਿ ਕਛੁ ਦਾਮ॥
ਸੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੈ ਪਹੁੰਚੇ ਮੇਰੇ ਧਾਮ॥'

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ, ਜਨਮ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਫਲੀ ਹੋਵੇ। ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਗੁਣ ਹਨ ਜੇਕਰ ਕਬੂਲ ਹਨ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕੋ।

ਸਿਹਰਾ—ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਹਰੇ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਸਿਹਰੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ—ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਕਾਣਾ ਸੀ, ਓਹਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਫੋਲਾ ਲੁਕੋਣ ਵਾਸਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ, ਓਦੋਂ ਦਾ ਸਿਹਰੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਿਹਰਾ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਜੰਡੀ—ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੰਡੀ ਵੱਢਣ ਦੀ ਜੇਹੜੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੈ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ ਜੰਡ ਤੇ ਧਨੁਖ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰ ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਤੇ ਧਨੁਖ ਕਮਾਨ ਵੀ ਤੋੜ ਦਿਤੀ।

ਜਦੋਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਉਠਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ-ਤੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ? ਓਹਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਓਹਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਦੋਂ ਮਰ ਗਿਆ ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਾਹਿਬਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਗਈ। ਓਦੋਂ ਦੀ ਆਸ਼ਕੀ ਮਸ਼ੂਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਿੱਠਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਓਦੋਂ ਦਾ ਜੰਡੀ ਵੱਢਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਵਿਆਹ ਤੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਵੰਗਾਂ—ਰੁਕਮਣੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਦੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਓਦੋਂ ਦਾ ਵੰਗਾਂ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਭਾਉ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਵਾਲਾ ਮਾੜਾ ਸੁਭਾਉ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ—ਲੜਕੀ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਬੈਠੇ ਪਰ ਸਿਰ ਨੰਗਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਘੁੰਡ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤੀਸਰੀ ਵਕਤ ਘੁੰਡ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਰਾਣੀ ਕਮਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਹੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰੇ। ਜੋੜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰ ਕੇ ਰੁਪਏ ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ।

ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭੈੜਾ ਰਿਵਾਜ—ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਫੇਰੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤੋਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਬਹਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਫੇਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੰਙੀ ਕੁੜੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਫੇਰਨੀ ਹੈ । ਓਦੋਂ ਦੀ ਇਹ ਆਦਤ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਫੇਰਦੇ ਹਨ।

ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ (ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ)—ਗੁਪਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪਤੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਫੜਾਣਾ, ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ। ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣਾ ਕੇ ਲਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ । ਇਉਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਇਕ ਲਾਵ ਦਾ ਪਾਠ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਕਰੇ ਤੇ

ਉਸ ਵਕਤ ਜੋੜੀ ਬੈਠੀ ਰਹੇ । ਫਿਰ ਉਸੇ ਪਾਠ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਕਰਨ ਤੇ ਲੜਕਾ ਤੇ ਲੜਕੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨ । ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਰੁਮਾਲਾ ਪਾ ਦੇਣਾ । ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਓਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕਾ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣ ਤੇ ਫਿਰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੂਜੀ ਲਾਂਵ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਜੋੜੀ ਬੈਠੀ ਰਹੇ । ਫਿਰ ਓਸੇ ਦੂਜੀ ਲਾਂਵ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਕਰਨ ਤੇ ਜੋੜੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰੇ ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਜੋੜੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰੇ । ਚਾਰੇ ਲਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੜਕਾ ਤੇ ਲੜਕੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣ । ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਉਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਪਤ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ।

ਲਾਵਾਂ ਵਕਤ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠੇ—ਇਹ ਬਚਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਸਿੰਬਲੀ ਅੰਬਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਸਨ । ਜਿਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਕਤ ਉਠਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੁਣਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਖਲੋਏ; ਚੌਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਵਿਆਹੀ ਜਾਊ। ਉਹ ਕੁੜੀ ਜੇਹੜੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ? ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਜੋ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ?

ਜੋ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਘੋਰ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਤਾਬਿਆ ਵਿਚੋਂ ਚੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਠ ਕਿਵੇਂ ਖਲੋਵੇ । ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਵਿਆਹੀ ਜਾਊ ।

ਕਈ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਗਿਆਂ ਨਾਈ ਨਾਲ ਤੋਰਦੇ ਹਨ, ਓਦੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਿਆਹੀ ਜਾਂਦੀ ? ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ

ਫੇਰਦੇ ਹਨ । ਕਿਡੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਕਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕੁੜੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਜਾਏਗੀ । ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਭੈੜੇ ਸੁਭਾਉ ਧਾਰਨੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣੋ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਗ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵੀ ਸਿੰਘ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਣਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਲਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਕ ਕੁੜੀ ਲੰਡੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਾਵਾਂ ਨਾ ਕਰਾਈਆਂ ਤੇ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਜਾਊ ਤੇ ਜਾ ਚੁਕ ਕੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਾਉਣ ਲਗ ਪਏ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਵਿਚ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਹੈ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਹਿਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ, ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰੋ । ਇਕ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਲਾਵਾਂ ਲੈਣ ਵਕਤ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ।

ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰੋ, ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰੋ । ਜੇ ਉਹ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰੋ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹੋ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ।

'ਸਫਲ ਚਰਨ ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ ਕਰਨ ਕੈ ॥' 'ਵਾਰੀ ਫੇਰੀ ਸਦਾ ਘੁਮਾਈ ॥'
'ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਬਹਿ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਫੇਰੇ ਤਤੁ ਦਿਵਾਏ ॥'

ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਦਤ ਹੈ, ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਲਾਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰਦੇ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਹਨ ਇਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਭੈੜੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਾਰੀਆਂ ਮਨਮਤ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ "ਪੰਚ ਖੰਡ" ਵਾਲੇ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਉਂਞ ਤਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਇਕੋ ਵਾਰੀ, ਮਗਰੋਂ ਅਨੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ । ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ

ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਲਾਵਾਂ ਚਾਰ ਹੀ ਚਉਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਾਵਾਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਹੀ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਪੰਜਵੀਂ ਉਚਾਰਦੇ, ਪੰਜਵੀਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰੰਮਿਆਂ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ, ਆਪਣਾ ਕੀ ਹਰਜ ਸੀ ? ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਥੋਹੜੇ ਜਿਹੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਨਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਮਨਮਤਾਂ—ਕਈ ਖਾਰੇ ਤੇ ਨਹਾਉਂਦੇ, ਚੱਪਣੀਆਂ ਭੰਨਦੇ, ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ, ਘੋੜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਗੁੰਦਦੇ, ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ, ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ, ਸਿਹਰਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਰੁਪਏ ਵਾਰ ਕੇ ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ, ਸਿਠਣੀਆਂ ਦੇਂਦੇ, ਬੁਰਕੀਆਂ ਦੇਂਦੇ, ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਂਦੇ, ਸਿਰ ਗੁੰਦਦੇ ਤੇ ਖਾਰੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਜੂਠ ਵਿਚ ਪੈਜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਛੰਦ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਵਟਣਾ ਮਲਦੇ ਹਨ, ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਆਦਿਕ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਭ ਮਨਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ । ਕੰਨ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿਆਹੁਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤ ਦੇ ਪੁੰਨ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ (ਵੇਖੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ) ਛੰਦ ਸੁਨਾਉਣੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 'ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫' ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ।

ਫੁਲਕਾਰੀ—ਕਈ ਉੱਤੇ ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਜੋ ਹਨ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਧਰਾਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਤੋਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਓਦੋਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਖੋਟੇ ਰਿਵਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। (ਇਹ ਧਰਮ ਵਿਜੇ ਮੁਕਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਗਏ। ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭੀਆਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ ਤੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਉਹ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲੜਕੇ ਦੀਆਂ ਤੇ ਲੜਕੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗੇ । ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲਾਵਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਪੰਡਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਭਾਈ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਬੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਾਕੇ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲ ਤੇਰੀ ਪਿੱਠ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਲਾਵਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਫਿਰ ਲੈ।

ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਏਧਰ ਦੀ ਲੰਘੇਂਗਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲ ਤੇਰੀ ਪਿਠ ਹੋਊ, ਇਹ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਲੜਕੇ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਲਿਆ । ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਫਿਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਿਆ, ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ । ਕਹਿੰਦੇ—ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ? ਪੰਡਤ ਜੀ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ, ਬੱਚਾ ਸਿਆਣਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ ?

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲਈਆਂ ਸਨ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਕੀ ਲਗਦੇ ਹੋ ? ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਸਨ ।

ਪਹਿਲਾਂ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪਦਮਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਮੈਰਜ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ।

ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਨਜਾਇਜ਼ ਹੈ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਤਾਂ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਆਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਅਯੋਗ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਦ ਹੋਣ ਲਗ ਗਏ ।

ਦਾਜ ਤੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ—ਅਤੇ ਫੇਰ ਭਾਈ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਵੇਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਲੜਕੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਨੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ, ਐਨੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਦਿਓਗੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਆਦਿਕ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਕ ਲਵਾਂਗੇ, ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਮਨਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਜ, ਕਪੜੇ, ਭਾਂਡੇ, ਨਕਦੀ ਆਦਿਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਖਾਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੇ ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ—

'ਹੋਰ ਮਨਮੁਖ ਦਾਜ ਜਿ ਰਖਿ ਦਿਖਾਲਹਿ ਸੁ ਕੂੜੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਚੁ ਪਾਜੋ ॥'

ਜੇ ਦੇਣੇ ਹੋਣ ਉਹ ਗੁਪਤ ਦਿਤੇ ਜਾਣ । ਡੋਲੇ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਪੈਸੇ ਆਦਿਕ ਸੁੱਟਣੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਦਾਜ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਭੈੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

ਕੰਨਿਆ ਦੇਵੈ ਸਿਖ ਕਉ ਲੇਵੈ ਨਹਿ ਕਛੁ ਦਾਮ॥
ਸੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੈ ਪਹੁੰਚੇ ਮੇਰੇ ਧਾਮ॥

ਲੜਕੀ ਸਿਖ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕੁਸੰਗੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਭਾਈ ਆਕਲੀਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਿਖ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਦਾ ਸਾਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਦੇ ਤਾਈਂ ਕਰ ਆਇਆ ਉਹ ਸਾਧੂ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਹਨ ਤਾਂ ਬੜਾ ਝੂਰਿਆ । ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਆਪਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ ਤੇ ਕਦੇ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਲੜਕੀ ਤਕੜੀ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਭਾਈ ! ਸਾਧੂ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਤੋ ਡਰੌਲੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਆਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਸੀ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਡੋਲੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬੀਬੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਸਾਧੂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਘੂਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਆਪਾਂ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਹਾਂ ਤੇ ਤੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਹੁਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜਾਹ ਲਿਆ ਘੂਰ ਕੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਘੂਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਓਹਦਾ ਚਿੱਤ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ।

ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਵੇਖ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ। ਤੇਰੀ ਸੁਪਤਨੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਬਣ । ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਏਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਧੂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ– ਤੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਰੋਟ ਨਹੀਂ ਪਕਾਉਣੇ, ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਿਆਹ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਸੀ, ਲੈ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਗਈਆਂ । ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ । ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ । ਉਸ ਵਕਤ ਲੋਕ ਆਖਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਤੁਕਲਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਉਸ ਵਕਤ ਵਸਾਇਆ । ਰੂਪੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਹ ਪੁੱਤਰ ਚੰਗੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸੀ ਨਾਉਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਰਖਾਇਆ ਸੀ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਬੰਸ ਬਾਗੜੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਹੈ । ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵਕਤ ਵੀ ਭਾਈ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਲੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਹ ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸਨ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਸੂਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੀ । ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ

ਚਲਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਮਨਮਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਸਨ। ਇਉਂ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ ਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਸ ਪਧਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਮਨਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਹੋਰ ਮਨਮਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕੌਮ-ਨਿਸਟ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪੀ ਲੈਣਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਲੈ ਕੇ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਤੀ ਤੇ ਸਤੀ ਦੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਬਨਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਬਾਬਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੇਦੀ ਤੇ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾਮ (ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਅਜੇ ਤਕ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਕੰਧ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ!

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਬਦ ਫੈਲੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤਾਈਂ ਮਾਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਹਨ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸ਼ਰਾਬ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਗੜਿਆਂ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਥੋਹੜੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਕਿਰਤੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਪੱਟੀ ਦੇ ਤੇ ਸਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ, ਉਥੇ ਭੂਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ। ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂਞੀ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਰੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਧਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋਇਆ। ਜਲ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਪਿਆ ਕੇ ਹੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਮਾਝੇ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਉਸ ਵਕਤ ਲੜਕੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਗੁਟ ਨੂੰ ਘੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ—ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਘੜੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਾਉਣੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਪਿਉ ਵੀ ਆਕੜ ਖਲੋਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫੇਰੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ, ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਚਾਇਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਨਾ ਹੀ ਮੰਨੇ।

ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੰਞ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ

ਉਠ ਖਲੋਵੇ। ਜੰਞ ਨੂੰ ਉਠਾ ਦਿਤਾ, ਫੇਰ ਪਿਉ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦੱਬ ਕੇ ਕੁੱਟਿਆ ਕਿ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਿਆ, ਪੱਟੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਥਾਣਾ ਸੀ, ਪੁਲਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਫੇਰ ਭੂਰਿਆਂ ਦੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਲਈ ਫਿਰਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿਓ । ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਜਾਂਞੀਆਂ ਦਾ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਉਥੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ, ਵਿਚੋਂ ਐਨੇ ਜਾਂਞੀ ਭਜੇ, ਕੋਈ ਖੇਤਾਂ ਥਾਣੀ ਭੱਜਿਆ, ਕੋਈ ਕਿਤੋਂ ਦੀ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ । ਠਾਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚੰਗੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਹਲ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ ਨਾਲੇ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਪਏ । ਫਿਰ ਭੂਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਪੰਚਾਇਤ ਛੁਡਾ ਕੇ ਲਿਆਈ, ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਜ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਤ ਹੈ, ਦਾਜ ਆਦਿਕ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

'ਹਰਿ ਕਪੜੋ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਦੇਵਹੁ ॥'

ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਕਪੜਾ ਦੇਵੋ, ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਸੋਭਾ ਦੇਵੋ। ਇਹ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦਾਜ ਦਿਓ । ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ, ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਬੋਪਾ ਰਾਇ ਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਕਤ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਲੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਾਜ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮਾਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਡਰੁੱਖਿਆਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਊਂਦੀ ਨੂੰ ਮੱਘੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਦੱਬ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਭਾਈ ਗੁੱਦੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਗਊ ਮਰ ਗਈ ਹੈ, ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲਗੇ-ਜੀ ! ਕਿਹੜਾ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਥਾਂ ਪੁਟਿਆ ਤੇ ਜਿਊਂਦੀ ਲੜਕੀ ਮੱਘੇ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਚੁੰਘਦੀ ਦਿਖਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਹ ਲੜਕੀ ਏਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ—

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮੈ ਰਾਜਾਨ ॥

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੋਕ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਾਜ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਹ ਮਨਮਤ ਕਰਨ

ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਰੇਮ ਰੂਪੀ ਪਟੋਲਾ ਮੰਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਦਾਜ ਰਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਲੜਕੀਆਂ ਤਾਹੀਏਂ ਹੀ ਮਾਰਨ ਲਗ ਗਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਦਾਜ ਦਹੇਜ ਮੰਗਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਕੋਈ ਰੇਡੀਓ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰ ਮੰਗਦਾਂ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ਏਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ ਲੈ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਜ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਦਗੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–ਜਿਹੋ ਜੇਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਤਾ ਹੈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਯੋਗ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਜਿਹੜਾ ਸਾਦਾ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਾਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਦੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਟਰ ਪਟਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਸ ਉਤੇ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਉਹਨੂੰ ਵਿਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਬਾਉਂਦੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਲਤ ਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚੰਚਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਆਪਣੇ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਸੁਆਰਥੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ ॥
ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੇ ਫਿਕੀ ਸੋਇ ॥
ਫਿਕਾ ਦਰਗਹਿ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਥੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਹਿ ॥
ਫਿਕਾ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਹ ਜੁਤੀਆਂ ਖਾਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ-ਦਾਸੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਕੁਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਸਿਧਾਂਤ—ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚਾਰ-ਪਹਿਲਾਂ ਲੜਕੇ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾ ਕੇ, ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਚੱਲਣ। ਤੁਰਨ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਊ ਜਾਂਞੀ ਨਾਲ ਜਾਣ । ਢੁਕਾਉ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ, ਮਨਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਤੇ 'ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮ' (ਸ਼ਬਦ), ਅਰਦਾਸ ਗੁਪਤ, ਪੱਲਾ ਫੜਾਉਣਾ 'ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ' ਸ਼ਬਦ

ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ, ਸਿਖਿਆ, ਲਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ, ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ, ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ, ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ, ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਪਤੀ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ, ਪੱਲਾ ਫੜਾਉਣਾ, ਦੇਗ ਵਰਤਾਉਣੀ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਆਦਿ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਰਹੁਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਭ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ।

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ,

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਾਜੀ ਨਿਵਾਜੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਉ ! ਪਿੱਛੇ ਪਹਿਲਾ 'ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ', ਦੂਜਾ 'ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਸਕਾਰ', ਤੀਜਾ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ', ਚੌਥਾ 'ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸੰਸਕਾਰ' ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਜਵਾਂ 'ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ' ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ।

ਜੋ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹਨ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ:—

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥
ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥
ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥
ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥
ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥

ਜਿਹੜੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਗ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ–

ਘਲੇ ਆਵਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸਦੇ ਉਠੀ ਜਾਹਿ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਘਲੇ ਹੋਏ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਹਨ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕੋ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਮ ਨਾ ਪਕੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ ਆਜ਼ਮ ਦੇ ਵਕਤ ਇਕ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੁਰਖ

ਅਫਲਾਤੂ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅਫਲਾਤੂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਉਸ ਨੇ ਰਬੜ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮੂਰਤਾਂ ਘੜ ਲਈਆਂ । ਇਉਂ ਬਹੁਤੇ ਅਫਲਾਤੂ ਬਣ ਬੈਠੇ । ਜਮਦੂਤ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਫਲਾਤੂ ਕਿਹੜਾ ਹੈ । ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਅਫਲਾਤੂ ਓਥੇ ਕਈ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ–ਜਿਹੜਾ ਅਸਲੀ ਅਫਲਾਤੂ ਹੈ, ਓਹ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਆਹ ਵੀ ਤਸਵੀਰ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਆਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਦਾ ਕਹਿ ਦੇਈਂ ਨੱਕ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ, ਇਕ ਦੇ ਕਹਿ ਦੇਈਂ ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਚੰਗੇ ਬਣੇ, ਇਕ ਦਾ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ ਕਿ ਸਿਰ ਭੈੜਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੋਗੇ ਜਿਹੜਾ ਅਸਲ ਅਫਲਾਤੂ ਹੋਊ ਬੋਲ ਪਊ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਜਮਦੂਤ ਜਾ ਕੇ ਸਲਾਹੁਣ ਲਗ ਪਏ–ਆਹ ਭੀ ਤਸਵੀਰ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਆਹ ਭੀ ਤਸਵੀਰ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨੱਕ ਵਿੰਗਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕੰਨ ਵਿੰਗਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਫਲਾਤੂ ਬੋਲਿਆ—ਕੌਣ ਹੈਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣ ਵਾਲਾ ? ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ ਗਲ ਘੁਟ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ । ਇਉਂ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਲੇ ਸਿਆਣੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਨੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਅੰਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

'ਜਗੁ ਮਰਣੁ ਨ ਭਾਇਆ ਨਿਤ ਆਪੁ ਲੁਕਾਇਆ
ਮਤ ਜਮੁ ਪਕਰੈ ਲੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਸੋ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ ਓਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਧੁਰੋਂ ਸਾਹ ਲਿਖਾ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਓਹਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ । ਓਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹਨ । ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਹ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਮੇਤ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਵੇ ਇਉਂ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ । ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਸਮਝ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਾ ਦ੍ਵੈਖ ਹੈ, ਨਾ ਰਾਗ ਹੈ । ਓਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਸੋਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਮੇਤ ਉਹਨਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਬਤ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

'ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਰੈ ਹਾੜੰਬੈ ਤ ਸਗਲੀ ਸੈਨ ਤਰਾਈ ॥'

ਜੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸੰਤ ਹਾੜੰਬੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ (ਜਿਥੇ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕਿ ਇਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ? ਤਾਂ ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਏਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਮਰ ਕੇ ਗਧਾ ਬਣੇਗਾ, ਪਰ ਉਸ ਥਾਂ (ਧਰਤੀ) ਤੇ ਜੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ) ਮਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਉਕਤ ਵਾਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਤੇ ਛੁਟ ਜਾਏ, ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੱਡਾਂ ਰੋੜ੍ਹੇ ਤੇ ਛੁਟ ਜਾਏ ਓਹ ਸਾਰਿਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਓਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪੁਰਖ ਹਨ। ਬਿਦੇਹ ਮੁਕਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਹ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਛੱਡ ਚੁਕਦੇ ਹਨ, ਮਗਰੋਂ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਚੁਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦੇਈਏ ਉਹ ਕੁਝ ਚਿਰ ਗਰਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ, ਦੇਹ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਾਰ ਕੇ ਓਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਜੀਵਨ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਰਖ ਦੇਈਏ ਇਉਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਾ ਦੇਈਏ, ਘੜੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖੀਆਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦੇਈਏ, ਉਹ ਇਉਂ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ, ਅਸੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ । ਏਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਮੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਦੂਸਰੇ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਸੋਗ ਦੇ ਸਹਿਤ ਮਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਗ ਦੇ ਸਹਿਤ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

'ਮਨਹੁ ਕਠੋਰ ਮਰੈ ਬਾਨਾਰਸਿ ਨਰਕੁ ਨ ਬਾਂਚਿਆ ਜਾਈ॥'

ਜੋ ਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਕਰੜਾ ਹੈ ਭਿੱਜਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭਿਜਦਾ। ਮਨ ਨਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਆਕੜ ਨਹੀਂ ਛਡਦਾ, ਆਪਣੀ ਕਠੋਰਤਾਈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛਡਦਾ, ਜੇ ਓਹ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਭੀ ਜਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਨਰਕ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇਗਾ । ਪਰੇਤ ਦੀ ਜੂਨ ਨਰਕ ਸਮਝੋ। ਪਰੇਤ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਮੈਲ ਹੀ ਭਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਧੋਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਓਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਐਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਪਰੇਤ ਦੀ ਹੈ। ਸੋ, ਓਹ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਰੇਤ ਦੀ ਜੂਨ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ।

ਪਾਣਨੀ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਵਿਆਕਰਣ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਓਹ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਰੇਤ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦੋਂ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ–

'ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੇਹਿ ॥'

ਉਚਾਰ ਕੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾ ਕੇ ਉਸ ਪਰੇਤ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਵੇਂ ਹੀ ਨੌਂਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਦਿਲੀ ਵਿੱਚ ਭੂਤਾਂ ਵਾਲੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਉਤਾਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਪਰੇਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੋਨਾ ਗੰਨਾ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ। ਪੋਨਾ ਗੰਨਾ ਚੂਪ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਛਿਲਕਾਂ ਸੁਟੀਆਂ ਉਹ ਛਿਲਾਂ

ਛੂਪ ਕੇ ਉਸ ਪਰੇਤ ਦੀ ਜੂਨ ਛੁਟ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਉਂ–

ਪ੍ਰੇਤਹੁ ਕੀਤੋਨੁ ਦੇਵਤਾ ਤਿਨ ਕਰਣੈਹਾਰੇ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਤਾਂ ਏਡਾ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਵਿਗੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਹਨ, ਓਹ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਰ ਕੇ ਭੀ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਪਰੇਤ ਦੀ ਜੂਨ ਕੋਈ ਨਰਕ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਿਆਨਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਰਨ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਪਰੇਮੀ ਭਾਵੇਂ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਾਣੀ ਭਾਵੇਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਤੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਠਕੁਰ ਵਾਲੀਏ ਨੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸਿੰਘ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਅੱਠਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ–ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਇਹੋ ਜੇਹਾ ਇਕਾਗਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਨਾ ਚਿੱਤ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬੁਲਾਓ ਨਾ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਓਹਦਾ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਸ ਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਕਤ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਿਆ ਕਿ ਰਥ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ–

'ਜਿਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਿ ਮਿਲੇ ॥
ਖੰਮੇ ਛਤ੍ਰ ਸਰਾਇਚੇ ਦਿਸਨਿ ਰਥ ਪੀੜੇ ॥'

(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਤ ਆਦਰ ਦੇ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਲਾਇਲਪੁਰ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗਏ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਦਨ ਤੋੜ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਲਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਓਹਦਾ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਬਦੋ-ਬਦੀ ਉਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਇਹ ਪੰਜ

ਸਿੰਘ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਉਸ ਆਪ ਕੀਤਾ, ਆਪ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਧਰ ਅਸੀਂ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਡਾ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਸਾਰੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਤਕ ਗਏ ਸਨ। ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਉਹ ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਉਪਾਸ਼ਕ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਉਹ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬੋਪਾਰਾਇ ਦੇ ਭਾਈ ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ–ਮੈਨੂੰ ਸੰਤ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਲ ਭਾਈ ! ਤੈਨੂੰ ਸਚਖੰਡ ਲੈ ਚਲੀਏ, ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਸੁਭਾਉ ਸੀ, ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਚੋਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਾਂ ਸਮੁੰਦ੍ (ਦੁੱਧ) ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਉਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਕਈਆਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਜ਼ਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ, ਜਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ, ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕਰਨੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਹਿਜ ਪਦ ਦੇ ਸਹਿਤ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜੇ ਬੀਮਾਰੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਏ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਏਗਾ, ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਵੇ, ਓਹਦੇ ਪਾਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਘਟੋ ਘਟ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਕਰੋ। ਜੇ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਓਹਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਏ, ਬਾਣੀ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ, ਬਾਣੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਹਲਾ ਸੰਸਾਰੀ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੂੰ ਦੂਜੀ ਅਸਟਪਦੀ– ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ਦੇ ਦਾ ਪਾਠ, ਉਹਦੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਸੁਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਹੋਵੇ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਵੇ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਇੱਕਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਜਿਹੜੀ–

'ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ' 'ਏਕ ਰੂਪ' ਵਾਲੀ–

'ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਤਬ ਕਹ ਤੇ ਹੋਤਾ ॥'

ਉਸ ਅਸਟਪਦੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜੇ ਸਾਰਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਰੋਣਾ ਪਿੱਟਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜੇ ਉਹ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਤ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਪਰੇਮੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਹੀਂ ਨਾਲ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਪੰਜੇ ਕਕਾਰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਜਿਵੇਂ ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਰੱਖਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣ ਤੇ ਸਸਕਾਰ ਵਿੱਚੇ ਹੋਣ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਾਏ ਜਾਣ ।

ਪੰਜੇ ਕਕਾਰ—ਗਾਤਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕਛਹਿਰਾ ਤੇੜ ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕੁੜਤਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ, ਗਲ ਵਿਚ ਪਰਨਾ ਤੇ ਕਮਰ-ਕਸਾ ਕੱਸ ਕੇ ਦੂਜਾ ਕਛਹਿਰਾ ਪਰਨਾ ਸੁੱਕਾ ਲੈਕੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ। ਕੰਘਾ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ, ਹਥ ਵਿਚ ਕੜਾ, ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕੜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬਸਤ੍ਰ, ਗਾਤਰਾ, ਦਸਤਾਰ ਤੇ ਕੰਘਾ ਆਦਿਕ ਨਵੇਂ ਪਹਿਨੇ । ਕੜਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਦੇਹ ਦੇ ਪਾਸ ਉਚੀ ਥਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੀੜ੍ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ, ਸਿਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਲ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਲ ਚੇਹਰਾ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਸਿੱਖ (..............ਸਿੰਘ) ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ! ਜੋ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ, ਭੁਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ, ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਜਾਣ ਕੇ ਬਖਸ਼ੋ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ–

'ਘਲੇ ਆਵਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸਦੇ ਉਠੀ ਜਾਹਿ ॥'

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ । ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੁਣ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਪਤ ਰਖਣੀ। ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਇਉਂ ਅਰਦਾਸ ਅਰਦਾਸੀਏ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਵਡਹੰਸ ਦੀ ਵਾਰ' ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ ਖਲੋ ਕੇ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਅਗੇ ਹੋਣ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰਾਗੀਆਂ ਵਲ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹੋਵੇ । ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅੱਧ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਿਵਾਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ, ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਭੰਨਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਡੋਲ੍ਹਣਾ, ਕੂਕ ਧਾਹ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੀ, ਤਿਣਕੇ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ, ਡੋਹਣੀ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਰੋੜ੍ਹਨੀ, ਕੋਈ ਨੂੰਹ ਜਾਂ ਸੁਪਤਨੀ ਆਦਿਕ ਘਰੋਂ ਸਾੜਨ ਤੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਜਾਂ ਚਿਖਾ ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਗਿਆਂ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ, ਹੋਰ ਫੁੱਲੀਆਂ, ਮਖਾਣੇ ਆਦਿਕ ਉਪਰੋਂ ਸੁੱਟਣੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਪੋਤ੍ਰਾ ਆਦਿਕ ਘੋੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਦਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਪੈਦਲ ਸਾਰੇ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਜਾਣ।

ਜਿੱਥੇ ਚਿਖਾ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਲੱਕੜਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਗੋਹਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਰੀਰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਚਿਖਾ ਦੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦੇਣਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨੀ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਣ । ਇਕ ਪਰੇਮੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਵਲ ਖਲੋ ਕੇ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਏ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਚਿਖਾ ਸੁਵਾਰਣ ਤੇ ਪਾਠ ਸੁਣਨ।

ਜਦੋਂ ਚਿਖਾ ਸਾਰੀ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਗਨੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ ਲੈਣਾ । ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਮੁਆਫ ਕਰਨੀਆਂ । ਇਉਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ–

'ਕਿਰਿਆ ਸਹਿਤ ਸਿੱਖ ਸਸਕਾਰੇ ॥'

ਸਿੱਖ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਹਿਤ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਬਣਾਵੇ ਜਦੋਂ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਛਹਿਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਚਲੋ ਕੀ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵਣਜਾਰੇ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲਪੇਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਜਿਵੇਂ ਜਿਊਂਦੇ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਭੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਰਹਿਤ ਵਿਚ, ਪਰ ਫੇਰ ਜ਼ਰੂਰ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਹਿਰਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ, ਇਉਂ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਮੇਤ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਓਹਦੇ ਜਨਮ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਅਗਨੀ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚੰਡਾ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਧਾਹ ਕੂਕ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅੱਧਾ ਕੁ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਓਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕਪਾਲ ਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਮਨਮਤ ਹੈ।

ਫੇਰ ਓਥੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕਰ ਕੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਓਥੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਓਸ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਅੰਤਮ–

(੧) 'ਅਲਾਹਣੀਆਂ' ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਪੰਜੇ ਸ਼ਬਦ ਪੰਨਾ ੫੭੮) ਤੇ—
(੨) ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ 'ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ' (ਪੰਨਾ ੩੫੮)
(੩) ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ॥ 'ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ' (ਪੰਨਾ ੭੪੭)
(੪) ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ॥ 'ਖੁਲਿਆ ਕਰਮੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਈ ਠਾਕੁਰ' (ਪੰਨਾ ੧੦੦੦)

ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਵੇ ਤੇ ਓਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦੇਵੇ । ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਏ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਓਸ ਵਕਤ ਓਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਪਿਛਲਾ ਪਹਿਰ। ਜੇ ਤਾਂ ਹਿੰਮਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਵੇ, ਜੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦਸ ਦਿਨ ਉਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਮਿਤ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰੇ। ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ, ਰਹਿਰਾਸ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਪਾ: ਨੌਵੀਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ । ਜੇ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਨਿਤਨੇਮ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰੇ ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸੇ ਨਿਤਨੇਮ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ।

ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰ ਦੇ ਵਕਤ ਜੈਤਸਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ 'ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ' ਦੇ ਛੇ ਛੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਹੋਵੇ ਦਸ ਦਿਨ ਤਕ ਕਰੋ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਕਤ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ । ਸਭ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ । ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਵਗਤ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੂਜਾ ਇਕੋ ਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕੋ ਦਿਨ ਹੀ ਸੁਬ੍ਹਾ ਦੇ ਵਕਤ ਸਾਰੀ ਜੈਤਸਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਪੜ੍ਹ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਖ ਚੁੱਕਣ ਵਕਤ 'ਜੈਤਸਰੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਤੇ 'ਵਡਹੰਸ ਦੀ ਵਾਰ' ਤੇ 'ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ' ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਕੀਰਤਨ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਹੋਵੇ, ਸਵੇਰੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗਮਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ। ਦੇਗ ਦੁਸਹਿਰੇ ਤਕ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ । ਹੋਰ ਜਿੰਨਾਂ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਜਾਏ ਉਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਣੀ ਜਾ ਕੇ ਰੋਣਾ, ਪਿੱਟਣਾ, ਸੋਗ, ਮਾਈਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿਆਪੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਈ ਹੈ–ਬੀਬੀ

ਭਾਨੀ ਜੀ ਰੋਈ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਬੇਅੰਤ ਬੀਬੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਰੋਣਾ, ਪਿੱਟਣਾ, *ਸਿਆਪਾ ਕਰਨਾ ਉਸ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ । ਇੱਕ ਇੰਞ ਅੱਥਰੂ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਛੱਡਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਾਂਗੂੰ ਡੋਬਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਜੋਗ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਰੋਣਾ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮਾਈ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ । ਇਕ ਰਾਤ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਪੁਛਿਆ—ਪੁਤ੍ਰ ! ਬਾਕੀ ਸਭ ਦੇ ਅਗੇ ਚਾਨਣ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਅਗੇ ਹਨੇਰਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਤੇਰਾ ਦੀਵਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਗਦਾ ? ਤਾਂ ਕਿਹਾ—ਤੇਰੇ ਰੋਣ ਕਰਕੇ, ਅੱਥਰੂ ਵਗ ਕੇ ਦੀਵਾ ਬੁਝਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਨੇਰਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮਾਈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੋਈ ਸੀ।

ਬਾਕੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਹਿੰਦੂ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਉਹ ਵਾਈ ਲਕੀਰਾਂ ਕਢ ਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸੋਟੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕਪਾਲ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਪਾਲ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨੀ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ । ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਚਿਖਾ ਨਹੀਂ ਫੋਲਣੀ. ਧਾਗੇ ਕੱਚੇ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਣੇ, ਕਿੱਲੀਆਂ ਗਡ ਕੇ ਚੌਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਈ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ ਚੁਣ ਕੇ ਕੋਈ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਕਿਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੀਠਾ ਨਹੀਂ ਫੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਚੁਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਜਿਹੜੀ ਰਾਖ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸਮੇਤ ਅਸਥੀਆਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਓ। ਜਾਂ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਤੋਂ ਸਾਂਭਣੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਟੋਆ ਪੁਟ ਕੇ ਰਾਖ ਸਮੇਤ ਦੱਬ ਦੇਵੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਕੜਾ ਵਿਚੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ। ਜਾਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਜਾਕੇ ਸਮੇਤ ਰਾਖ ਸਭ ਕੁਛ ਪਾ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ।

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ. ਉਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਮੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ । ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀਓ ! ਮੈਨੂੰ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ

*'ਪਾਰਸ ਭਾਗ' ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਲਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਪਿੱਟਣ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਹੀ ਮੂੰਹ, ਛਾਤੀ ਤੇ ਪੱਟ ਕੁਟਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ 'ਹਾਇ ਹਾਇ ! ਓਇ ਓਇ !' ਆਦਿਕ ਰੋਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ।

ਪਾਇਓ, ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰੋ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ! ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਹੇਂ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ । ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਸਕਾਰ ਕੇ, ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੀ ਰਾਖ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿਤੀ ਸੀ । ਇਹ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੰਗਿਆ ਸੀ । ਓਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਮਝਣਾ ।

ਜਿਹੜੇ ਅਧਮ ਆਦਮੀ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਗਤੀਆਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਮਧਮ ਆਦਮੀ ਹਨ ਉਹ ਫੁੱਲ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉਤਮ ਹਨ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਅੰਗੀਠਾ ਨਹੀਂ ਫੋਲਦੇ । ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਮਝਣਾ ।

'ਫੂਲ ਹਰਿ ਸਰਿ ਪਾਵਏ' ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਓਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਹਰੀ ਦੇ (ਸਰ) ਸਦਰਸ਼ ਫੂਲ ਪਾ ਦਿਓਗੇ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

'ਨਾਮਿ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥'

'ਹਰਿ' ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਹੈ । 'ਹਰਿ ਸਰਿ, ਗੰਗਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਖਿਚੋ ਖਿਚੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । 'ਹਰਿ ਸਰਿ' ਇਕੱਠਾ ਗੰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਸ਼ਾਂ ਆਦਿਕਾ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਹਰਿ' ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਸਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–

ਗੰਗਾ ਗਇਆ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਕਾਮਾ ॥

ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਬਦਲੇ ਕੋਈ ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਨਾਰਾਇਣ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਤ ਸੇਵਕ ਨਾਮਾ ॥

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ।

(੧) ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਵਿਚ ੪੦ ਦਿਨ ਸੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਵੈਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਤਾਰੀਆ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਾਰ੍ਹੀਂ ਤੇਰ੍ਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਭ ਨਿਯਮ ਸੁਤੰਤਰ ਵਹਿਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਸੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੁਸਹਿਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਸਤਾਰ੍ਹੀਆ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।

ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਸਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭੋਗ ਪਾਵੋ । ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਜਾਂ

ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਜਦੋਂ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਭੋਗ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਅਰੰਭ ਵੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਵਕਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਅਤੇ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤ ਮਾਇਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰ, ਬਰਤਨ ਆਦਿਕ ਭੇਟ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹੋ ਜੇਹੀ ਹਿੰਮਤ ਹੋਵੇ ਅੰਨ ਲੰਗਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਛਕਾਂਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਜਾਣ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਦੇਣੇ ਇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂ ! ਦੂਜੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਤਾਰੀਆ ਕਰਨਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ' ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਿਰਫ 'ਸਦ' ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ । ਜੇ ਫਿਰ ਬਰਸੀ ਮਨਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰੱਖਣੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਤਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਤਕ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਗ ਦੇ ਸਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ—

ਮਤ ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੋਈ ਰੋਵਸੀ ਸੋ ਮੈ ਮੂਲਿ ਨ ਭਾਇਆ ॥

ਜਿਹੜਾ ਰੋਵੇਗਾ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ । 'ਜੋ ਰੋਵੈ ਸੋਈ ਪਤ ਖੋਵੈ' ਆਪ ਦੀ।

ਏਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣਾ ਹੈ । ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਏਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁ-ਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਜਾਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨੀ ਲਾ ਲੈਣਗੇ, ਬਖਸ਼ ਲੈਣਗੇ।

ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ–ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰੇਗਾ, ਜੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਵੇਗਾ ਫੇਰ ਵੀ ਓਹਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਮੁਆਫ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦਾ ਸਿੱਖ ਜਾਣ ਕੇ, ਓਹਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਕੱਢ ਲਵਾਂਗੇ ਇਹ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਦਾਹੜੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਣ ਲਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਜਿਹੜੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਥੇ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖ ! ਤਾਂ ਦਿਖਾਇਆ

ਮੱਥੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ 'ਮਾਲ ਕੌਂਸੀਏ ਦੀ ਵਾਰ' ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਓਹਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ—

'ਬਿਨ ਕੇਸਾਂ ਸਿਰ ਕੁਟੀਅਨ, ਚਿੰਘਾਰੇ ਕੌਣ ਛੁਡਾਇ ਹੈ ॥'

ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੇਗਾ, ਪਥਰ ਦੀ ਜੂਨ ਪਾਇਆ ਜਾਏਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਥਰ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਜੁਗ ਬਣਕੇ ਪਿਆ ਰਹੇਗਾ । ਏਸ ਕਰਕੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ 'ਕਾਢੀ ਨਰਕ ਤੇ ਧੂਹ' ਜਿਵੇਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਉਂ ਸਿਆਣ ਕੇ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਮੁਆਫ ਕਰ ਕੇ ਨਰਕ ਵਿਚੋਂ ਧੂਹ ਕੇ, ਕਢ ਕੇ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਵਾਂਗੇ, ਮੇਲ ਲਵਾਂਗੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ 'ਬਿਜੈ ਮੁਕਤ' ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹਨ ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਜਾਵੇਗਾ—

'ਜੇ ਕੋ ਗੁਰ ਤੇ ਵੇਮੁਖ ਹੋਵੈ, ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ॥
ਪਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਰਥੈ ਕੋਈ, ਪੁਛਹੁ ਬਿਬੇਕੀਆ ਜਾਏ ॥
ਅਨੇਕ ਜੂਨੀ ਭਰਮਿ ਆਵੈ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਏ ॥
ਫਿਰਿ ਮੁਕਤਿ ਪਾਏ ਲਾਗਿ ਚਰਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਵੀਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਏ ॥

ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਵੇ, ਇਉਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ ਉਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸੰਗਤ ਹੀ ਮਿਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਏਸ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ'।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪਾਠ ਮ੍ਰਯਾਦਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸਾਜੀ ਨਿਵਾਜੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਉ ! ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸਿਧੇ ਰਸਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਰੇਸ਼ਟ ਰਸਤਾ ਦਸਣ ਵਾਸਤੇ, ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ–

ਆਪਿ ਨਾਰਾਇਣ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਦਸ ਰੂਪ–

ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ ॥

ਧਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਸਤੇ ਲਾਇਆ । ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ, ਗੁਣ ਦਿੱਤੇ, ਮਰਯਾਦਾ ਦੱਸੀਆਂ, ਸੰਸਕਾਰ ਦੱਸੇ, ਸਭ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰਕ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਐਸੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਹਨ । ਉਹ ਦਸਮ ਸਰੂਪ ਤਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਆਂਗੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ 'ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ' ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਦੱਸੀ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲੋਂ ਆਪ ਕਮਾ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਧਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ

ਸੇਵਾ, ਵੈਰਾਗ, ਨਿਰਲੇਪਤਾ, ਪਰੇਮ, ਅਦਬ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਜਨਮ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਸ਼ਾਦੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ, ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਹਨ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਕਮਾਏ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਉਹਨਾਂ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੰਚਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਖਾਏ ਤੇ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ੧ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਦੁਬਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰ ਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਾਏ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਵਕਤ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਕਤਕ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ—

'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ॥'

ਸੋ ਐਸੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਆਦਿ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਆਪ ਵੀ ਸਾਰੇ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੁਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਪੰਚਮ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਨੌਵਾਂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਭੀ ਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਬਲਦੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਤੋਂ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰੇ ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ, ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ, ਰਹਿਰਾਸ ਵੇਲੇ ਦੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ, ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਭਜਨ ਵਾਸਤੇ, ਮਹੀਨੇ ਸਫਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾਂ ਆਦਿ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ।

ਓਥੇ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਦਾਤ ਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗੁਣ ਹਨ—(੧) ਇਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ (੨) ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ, ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਸਕਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ, ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ।

ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਸਕਾਰ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ ਉਥੇ ਦੁਖਾਂ, ਪਾਪਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵੀ ਚਲਾਉਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਹਰ ਕਾਰਜ ਭਾਵ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵੀ।

(੧) ਪਾਠ—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ

ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਚਲਾਈਆਂ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ।

(੧) ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ–੧. ਸਾਧਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ । ੨. ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਤੇ ੩. ਸੰਥਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਆਦਿ।

(੨) ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ।

(੩) ਸੰਪਟ ਪਾਠ—੧, ਅਖੰਡ ਸੰਪਟ ਪਾਠ। ੨. ਸਾਧਾਰਨ ਸੰਪਟ ਪਾਠ।

(੪) ਸਪਤਾਹਕ।

(੫) ਕਥਾ ਪ੍ਰਮਾਨ ਅਰਥਾਂ ਸੰਜੁਗਤ।

(੬) ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ–੧. ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ। ੨. ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ।

(੨) ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ–ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਵਿਧੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਓਸੇ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਦਾਤ ਵੀ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ–ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਕੁੰਭ, ਜੋਤ, ਨਰੇਲ, ਧੂਪ, ਫੁੱਲ, ਆਰਤੀ, ਫੁੱਲ, ਸਿਹਰੇ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਣਾਉਣਾ, ਵਰਤਾਉਣਾ, ਅਰਦਾਸ, ਵਾਕ ਲੈਣਾ, ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ ਆਦਿ।

(੩) ਪਾਠ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੇ ਅਦਬ–ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਾਠ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਉਥੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਕਤ ਨਿਯਮ ਤੇ ਅਦਬ ਕਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ।

ਪਾਠ ਦੀ ਸਫਲਤਾ–ਪਾਠ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਫਲਤਾ ਵਾਸਤੇ, ਨਿਰ ਵਿਘਨ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇਂ, ਪੂਰਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਦਿ।

ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਤਿੰਨਾਂ ਤ੍ਰੀਕਿਆਂ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਊਣਤਾਈ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਪਾਠ ਦਾ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਾਇਆ ਜਾਏ। ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਫਲਤਾ ਬਖਸ਼ਣਗੇ। ਸੋ ਉਹ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਇਹ ਹਨ–

(੧) ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਸਾਧਾਰਨ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਆਦਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨੇ ਹਨ।

(੨) ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂ, ਪਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂ, ਜਪੁਜੀ, ਧੂਪ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਜੋਤ ਆਦਿਕ।

(੩) ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਅਦਬ, ਪਾਠੀਆਂ ਦੀ ਰਹਿਤ, ਪਾਠ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਗਮ ਧਾਰਨ ਜੋਗ।

(੧) ਪਾਠ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਕਿਥੋਂ ਪਾਠੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। (੨) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਧੂਪ ਆਦਿ ਰੱਖਣੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਜੁਗਤੀ ਅੱਗੇ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਦਿੱਤੀ

ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (੩) ਨਿਯਮ ਅਦਬ ਆਦਿ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤਾ ਪਾਠ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਵਕਤ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਪਾਠ ਸਫਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਅਦਬ

ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ—ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਵੇ । ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮੀ ਹੋਣ। ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖਦੇ ਹੋਣ। ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਣ। ਜੂਠ ਝੂਠ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਣ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮੀ ਹੋਣ। ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਵਾਲੇ ਹੋਣ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣ। ਕਾਮ ਆਦਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਣ। ਅਮਲੀ ਨਾ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਮਲ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਨਾ ਹੋਣ। ਜੁਆਰੀਏ ਨਾ ਹੋਣ। ਕੱਚਾ ਗੰਢਾ ਤੇ ਲਸਣ ਕਦੇ ਨਾ ਖਾਣ। ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਤਕ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਮੁਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਨਾ ਬੈਠੇ।

ਪਾਠ—ਪਾਠ ਸ਼ੁਧ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਟਕਸਾਲੀ ਪਾਠੀ ਹੋਣ, ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੋਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ (ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ) ਕਰੇ, ਚੁਲਾ ਆਦਿ ਕਰੇ । ਸੁਤਾ ਉਠੇ ਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਬੈਠੇ।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ—ਮਿਟੀ ਦਾ ਪੋਚਾ ਕਰਕੇ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਫ ਕਰਨੀ। (ਗੋਹਾ ਪੋਚੇ, ਬਾਲਣ ਆਦਿ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ) ਪੱਕੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ। ਸੁਚਤਾਈ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣਾ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ । ਬਣਾਉਣ ਵਕਤ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਤਾਬਿਆ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ ਤੇ ਭੋਗ ਵਕਤ ਸਲੋਕ ਮ: ੯ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰੇ । ਜੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਚਤਾਈ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਅਰਦਾਸ—ਸ਼ੁਧ ਹੋ ਕੇ ਪਰੇਮ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਸਹਿਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਜਰ ਨਾਜਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਮਝ ਕੇ, ਸ਼ੁਧ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ। ਅਰਦਾਸ ਵਕਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ। ਅਰਦਾਸ ਵਕਤ ਦਰਸ਼ਨੀ ਭੇਟਾ ਰੱਖ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ।

ਸੇਵਾ—ਘਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਣ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ । ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਕਰਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ

ਦੁਧ, ਦਹੀਂ, ਘਿਉ ਆਦਿਕ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪਾਠੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੈਣੀ। ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਜੋਤਾਂ— ਰਾਤ ਵਕਤ ਘਿਉ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਗਾਇਆ ਜਾਏ। ਦੇਗ ਤੇ ਜੋਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਦਾ ਘੀ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਦੀਵੇ ਤੇ ਲਾਲਟੈਨਾਂ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ।

ਧੂਪ— ਧੂਪ ਰੋਜ਼ ਧੁਖਾਈ ਜਾਏ।

ਧੂਪ ਸਮਗ੍ਰੀ— ਕਸਤੂਰੀ ੨ ਰੱਤੀ, ਕੇਸਰ ੪ ਮਾਸੇ, ਮੁਸ਼ਕਪੂਰ ੩ ਮਾਸ਼ੇ, ਸੁਚੇ ਮੋਤੀ. ਗੋਰਾ ਘਿਉ ੩ ਛਟਾਂਕ, ਦੇਸੀ ਖੰਡ ੨ ਛਟਾਂਕ, ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ, ਦੇਸੀ ਜੌਂ, ਇੰਦਰ ਜੌਂ, ਛਲ ਛਲੀੜਾ, ਕਪੂਰ ਕਚਰੀ, ਚੰਦਨ ਚਿਟਾ, ਚੰਦਨ ਲਾਲ, ਬਾਲ ਛੜ, ਭੋਜ ਪੱਤਰ, ਅਗਰ, ਤਗਰ, ਅਲਾਚੀ ਛੋਟੀ, ਅਲਾਚੀ ਵੱਡੀ, ਸਭ ੧-੧ ਤੋਲਾ। ਖੋਪਾ, ਗਰੀ ਬਾਦਾਮ, ਛੁਹਾਰੇ, ਖਸ, ਧੂਪ ਲੱਕੜ, ਕਾਲੇ ਤਿਲ, ਚਿਟੇ ਤਿਲ, ਨਾਗਰ ਮੋਥਾ ੨-੨ ਤੋਲੇ, ਬਾਸਮਤੀ ਚੌਲ ੩ ਤੋਲੇ। ਅਤਰ ਗੁਲਾਬ, ਬ੍ਰਹਮੀ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ, ਹਊ ਬੇਰ, ਫੁਲ ਧਾਵੇ, ਲੋਹ ਬਾਨ, ਮੁਸ਼ਕ ਅੰਬਰ, ਕਚੂਰ ਉਚ, ਦਾਲ ਚੀਨੀ।

ਖਾਸ ਨਿਯਮ

(੧) ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੋਵੇਂ ਵਕਤ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਣੀ।

(੨) ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਉਣੀ।

(੩) ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਧੂਪੀਏ ਹਰ ਵਕਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ, ਧੂਪ ਜਗਾਉਣ ਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ।

(੪) ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੋ ਭੀ ਛਿੜਕੇ।

(੫) ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸੰਕੋਚ ਹੋਵੇ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਜਾਰੀ ਰਖਣਾ।

(੬) ਬਹੁਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਉਤਨੇ ਹੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਣੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣਾ।

(੭) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣਾ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਖਾਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੮) ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ, ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣਾ । ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਗਣੀ ਕਿ ਆਗਿਆ ਹੈ ? ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

(੯) ਹਰ ਪਾਠ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(੧੦) ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਵਕਤ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਤੇ ਚੌਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ । ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣਨੀ, ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ।

(੧੧) ਹਰ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਸੁੰਦਰ ਰੁਮਾਲਾ (ਪੁਸ਼ਾਕਾ) ਕਰੇ ।

(੧੨) ਹਰ ਪਾਠ ਤੇ ਆਦਿ, ਮਧ, ਅੰਤ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਨਾ । ਸਿਰਫ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ।

(੧੩) ਪਾਠ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਕਤ ਅਤੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ ।

(੧੪) ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਆਰਤੀ ਕਰਨੀ ।

(੧੫) ਸੰਪਟ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਰੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਰੰਭ ਸਮੇਂ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਨਾ ।

(੧੬) ਹਰ ਇਕ ਪਾਠ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ।

(੧੭) ਹਰ ਪਾਠ ਤੇ ਕੁੰਭ, ਧੂਪ, ਨਰੇਲ, ਜੋਤ, ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣੇ ।

(੧੮) ਭੋਗ ਪੈਣ ਵਕਤ ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ ਜੋ ਸਰੂਪ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਏ, ਸਗੋਂ ਪੰਜ ਰੁਪੈ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

(੧੯) ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ।

(੨੦) ਦੇਗ ਠੰਢੀ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਲਾਉਣਾ, ਗਰਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ।

(੨੧) ਭੋਗ ਪੌਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਕਤ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੇ ਰੁਮਾਲਾ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿਣਾ ।

(੨੨) ਭੋਗ ਲਾਉਣ ਵਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੇ ਵਿਚ ਖੁਰਚਣਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

(੨੩) ਹਰ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਆਰਤੀ ਉਚਾਰੇ । (ਬਿਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ)

ਨੋਟ—ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਨ ਦੀਵੇ ਨਹੀਂ ਬਾਲਣੇ ।

(੨੪) ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਪੱਕੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਏ। ਜੇ ਕੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪੋਚਾ ਫੇਰਿਆ ਜਾਏ । ਗੋਹਾ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ । ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਦੀਵਾ ਘ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜਗਾਉਣਾ । ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ, ਕਿਉੜਾ ਛਿੜਕਣਾ ।

(੨੫) ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਕਮਰਾ, ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਕਰਕੇ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਸਫਾਈ ਰਖਣੀ ।

(੨੬) ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਕਸੁੰਭੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਾ ਪਹਿਨੇ, ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰੇ । ਕਸੁੰਭ ਰੰਗ ਦਾ

ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ।

(੨੭) ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਕਤ ਸਦਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਟਕੇ ਬੈਠੇ, ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਥੱਲੇ ਪੈਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉੱਤੇ ਕੂਹਣੀਆਂ (ਅਰਕਾਂ) ਆਦਿ ਰਖ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠੇ । ਪੱਤਰਿਆਂ ਤੇ ਹੱਥ ਨਾ ਰੱਖੇ ਲੋੜ ਪਏ ਤਾਂ ਰੁਮਾਲਾ ਰਖ ਲੈਣਾ। ਪੱਤਰੇ ਸਦਾ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਉਲਟਾਣਾ ।

(੨੮) ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਮੁਫਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਗੁਰਪੁਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(੨੯) ਅਖੰਡ ਪਾਠ ੧੬ ਪਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਠ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਹੀ, ਸਪਤਾਹਕ ਪਾਠ ਦਾ ਸਤਵੇਂ ਦਿਨ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ । ਬਾਕੀ ਜਦੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ।

(੩੦) ਹਰ ਇਕ ਪਾਠ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਫ ਹੋਵੇ, ਲੇਪ ਮਿਟੀ ਦਾ ਕਰਨਾ, ਜੇ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧੋਣਾ, ਥਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਿੱਥੇ ਹਵਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆ ਸਕੇ ।

(੩੧) ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਵਕਤ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਪਾਠੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ।

(੩੨) ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਲੈਣਾ। ਫਿਰ ੧ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਸਮੇਂ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ ।

(੩੩) ਮੱਧ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ੭੦੫ ਅੰਗ ਜੈਤਸਰੀ ਵਾਰ ਦੇ ਅਰੰਭ ਸਮੇਂ ਅਰੰਭ ਕਰਨੀ, ਫਿਰ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ 'ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ' ਮਗਰੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਫਤਹ ਬੁਲਾਉਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਦੇਗ ਵਰਤਾਉਣੀ ।

(੩੪) ਜਦੋਂ ਵੀ ਤਾਬਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜੰਗਲ (ਮੈਦਾਨ) ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਦਬ

(੧) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਪੰਜਵੀਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਲਗਦੇ ਸਨ, ਪੋਥੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਬਸਤ੍ਰ ਵਿਛਾਏ ਜਸ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ।

(੨) ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਇਕ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਆਪ ਪੈਦਲ ਨੰਗੇ ਚਰਨੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਆਏ ।

ਇਥੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਹੋਣ, ਇਕ ਚੌਰ ਕਰੇ ਤੇ ਇਕ ਅੱਗੇ ਜਲ ਛਿੜਕੇ, ਇਕ ਘੰਟੀ ਵਜਾਏ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੰਗੇ ਚਰਨੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੋੜਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਨਾ।

(੩) ਪੋਥੀਆਂ ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਕੀਰਤਨ ਕਰਵਾਇਆ।

(੪) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ, ਚੌਹਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਸਰ ਤੋਂ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਤਾਈਂ ਥਾਪਿਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਦੇ ਤੇ ਚੌਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਕਰਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਚੌਰ ਆਪਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਛਾਈ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਅਦਬ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿਤੀ–

'ਮੰਦਰਿ ਭਾਗਿ ਜੁਗਤਿ ਸਿਵ ਰਹਤਾ॥'

(੫) ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਨ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਪ ਇਕ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪਲੰਘ ਦੇ ਥੱਲੇ ਭੂਮ-ਆਸਨ ਤੇ ਬਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਲੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਦਰੀ ਤੇ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਾਦ ਵਿਚ।

(੬) ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਤੇ ਕਾਬਲ ਆਦਿ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਅ ਈ ਤੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਝੱਟ ਉਠੇ, ਛੇਤੀ ਉਠਣ ਕਾਰਣ ਗੋਡੇ ਤੇ ਪਲੰਘ ਨਾਲ ਵਜ ਕੇ ਸੱਟ ਲਗੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਅਦਬ ਵਿਚ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੀਆਂ?

ਇਹ ਸਤਿਕਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਭੁੰਜੇ ਸੌਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੱਦੀ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਤਖਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਥੱਲੇ ਇਕ ਵਾਧੂ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਥੱਲੇ ਇਕ ਕਪੜਾ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ

ਸਿਰਫ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਥੱਲੇ ਇਕ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਆਦਿਕ ਥਲੇ, ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ, ਜਿਥੇ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੋਵੇ, ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ, ਲੰਗਰ ਛਕਦੀ ਹੋਵੇ ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਵੀ ਮੰਜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ ।

ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ—ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਚੀ ਥਾਂ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਕਤ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਲ਼ਈ ਵਿਛਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਝੱਟ ਵਿਛਾਈ ਚੁਕੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰੀ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ । ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਕਤ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ—

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਾਇ ਇਸਨਾਨਾ ॥
ਨਵੀਨ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਿੰਘਾਸਣ ਬਾਨਾ ॥
ਸਦਾ ਘਿਰਤ ਕੀ ਜੋਤ ਜਗਾਵੇ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਫਲ ਪਾਵੇ ॥
ਏਕ ਜਾਮ ਜਬ ਨਿਸ ਰਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੁਨ ਹੀਆਂ ਆਵੈ ॥
'ਲੈ ਅਵਾਜ ਜਪੁਜੀ ਕਾ ਪਾਠ ॥'
'ਸਾਰੋ ਦਿਨਸ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੈ ॥'

(ਇਹ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੁਛ ਕੁ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ)

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੰਥਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯਮ

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚਾਰੈ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਖਾਏ—

(੧) ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮੰਨੇ । ਗਾਤਰੇ ਕਿਰਪਾਨ ਧਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ । ਪੰਜਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਵੇ। ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਯਮੀ ਹੋਵੇ। ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਆਦਿ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਸਾਰੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਕੰਠ ਹੋਵੇ।

(੨) ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ ਹੋਵੇ।

(੩) ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਲੜਾਕਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

(੪) ਸਭ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਕਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਪਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ । ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਕ ਰਸ ਪਰੇਮੀ ਹੋਵੇ।

(੫) ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਣੇ। ਪੰਥ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪੰਥ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਸੂਰਬੀਰ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੀਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕਾਇਰ ਨਾ ਬਣੇ।

(੬) ਦਸਮ ਤੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਰਥ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

(੭) ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ '੧ਓ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ' ਤਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਭਾਵਨਾ ਕਰੇ।

(੮) ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

(੯) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ। ਦਸਮ ਦੀ ਬੀੜ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਿਸਚਾ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੇ।

(੧੦) ਹੋਰ ਮਤਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਣ, ਵੇਦਾਂਤ ਆਦਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇ।

(੧੧) ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਆਸ਼ਕ ਹੋਵੇ। ਦੋਵੇਂ ਵਕਤ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਦਮੀ ਹੋਵੇ।

(੧੨) ਕਿਸੇ ਮਤ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਆਪਕ ਜਾਣ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰੇ। ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ।

(੧੩) ਮਨ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ, ਮੁਖ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ।

(੧੪) ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਤੇ ਪਰਾਏ ਅਉਗਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕਰੇ, ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਕਪਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਗੁਰ ਸੇਵੀ ਹੋਵੇ।

(੧੫) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਹੋਵੇ । ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਜਾਣੇ। ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮ ਚਿੱਤ ਰਹੇ । ਬਾਹਜ ਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾ ਕਰੇ । ਸਭ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਾਲੋਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਜਾਣ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਜਪੇ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ

ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰੇ।

(੧੬) ਨਾਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਲਿਵ ਲਗੀ ਹੋਵੇ।

(੧੭) ਸ਼ਰਾਬ, ਮਾਸ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਮਲ ਨਾ ਵਰਤਦਾ ਹੋਵੇ, ਹਠ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਪਾਰਟੀ ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ। ਕਾਮ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਰਹੇ।

(੧੮) ਅਲਪ ਅਹਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਥੋੜਾ ਸੌਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਥੋੜਾ ਬੋਲਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋਵੇ।

(੧੯) ਧਾਰਮਕ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੋਵੇ। ਕ੍ਰਿਤਘਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ। ਆਲਸ-ਹੀਣ ਹੋਵੇ।

(੨੦) ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਰੱਖੇ, ਪਾਖੰਡੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ। ਬਕਤੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਹੋਵੇ। ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ ਵੇ ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਪਕਾਵੇ।

(੨੧) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਿਯਮੀ ਹੋਵੇ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਵੇ।

(੨੨) ਲਾਲਚ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਮੁਫ਼ਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ਼ ਇਲਾਕੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮੇਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਵਾਰਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇ।

(੨੩) ਆਪ ਜੋ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਅੱਗੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਵੇ। ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਦਬ ਕਰੇ, ਪਿਆਰ ਕਰੇ।

(੨੪) ਠੱਗੀ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਿਆਰੀ ਸਿੱਖੀ ਨਾ ਤਿਆਗੇ। ਨਾਸਤਕ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਣੇ।

(੨੫) ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਸੱਚਾ ਪਰੇਮ ਲਾ ਕੇ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪੇ। ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਜਪਾਏ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ—ਇਹ ਨਿਯਮ ਦੋ ਜਹਾਨ ਦੇ ਵਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਰਖਾਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਰਤੇ। ਇੱਕੀ ਵਾਰ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸੰਥਿਆ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਰਹੇ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਤੇਰਾਂ ਸੌ (੧੩੦੦) ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧੦੦੦ ਪਾਠੀ, ੨੦੦ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ੧੦੦ ਗਿਆਨੀ ਹੋਏ । ਸਦਾ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਵਿਚਰਦੇ। ੪੦-੫੦ ਸਿੰਘ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ । ਕਥਾ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿੰਘ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ, ਬਸਤ੍ਰ, ਕਰਾਇਆ ਆਦਿ ਦਾ ਖਰਚ, ਹੋਰ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਂਦੇ । ਇਉਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਈ। ਸੱਤ ਲਖ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਦਬ—ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਜੋੜੇ ਵਾਲੇ ਚਰਨ ਧੋਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੁਰਾਬਾਂ, ਦਸਤਾਨਿਆਂ, ਪਜਾਮੇ ਆਦਿ ਸਹਿਤ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਿਆਂ ਮੁਖ, ਮੁੱਛਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਹਥ ਲਾ ਕੇ ਜਾਂ ਖਾਰਸ਼ ਵਗੈਰਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹਥ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਸਤਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸਫਾਈ ਕਰੇ । ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਾ ਇਲਾਚੀ ਆਦਿ ਨਾ ਖਾਏ।

ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹੋਣ ਓਥੇ ਮੰਜਾ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਡਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਭੂਮ ਆਸਣ ਬੈਠੇ । ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ [ਸੁਪਨ ਦੋਸ਼ ਆਦਿ] ਵੇਲੇ ਸਣੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ, ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਤਾਬਿਆ ਜਾਵੇ, ਘਿਉ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਗਾਏ, ਧੂਪ ਧੁਖਾਏ, ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼, ਤਾਗੇ ਆਦਿ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਾ ਰਖੇ । ਦਸ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਭਾਵਨਾ ਕਰ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨੇ।

ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਥੱਲੇ ਪੈਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਿਛੇ ਹਟ ਕੇ ਤੇ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖ ਕੇ ਪਾਠ ਨਾ ਕਰੇ। ਪੱਤਰਾ ਸਦਾ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਲਟੇ। ਪੱਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਲੇ ਜਾਂ ਥਿੰਧੇ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਏ, ਪੱਤਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਦਾਗ ਨਾ ਪਏ, ਹਵਾ ਆਦਿਕ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੁਮਾਲਾ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਪੱਤਰੇ ਫੜੇ, ਬਿਨਾ ਰੁਮਾਲੇ ਤੋਂ ਹਥ ਉੱਪਰ ਨਾ ਰੱਖੇ, ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਤੇ ਕੂਹਣੀ (ਅਰਕ) ਨਾ ਰੱਖੇ। ਆਪਣੇ ਸਹਾਰੇ ਬੈਠੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚੰਦੋਏ ਚਾਨਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ।

ਇਹ ਨਿਯਮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਸਵੀਂ ਜੀ ਨੇ ਅਠਤਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਰਖਾਏ ਸਨ। ੧੭੬੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਕੰਠੋਂ ਉਚਾਰੀ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ੯ ਮਹੀਨਿਆਂ ੯ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਏ ਤੇ ਨਿਯਮ ਰਖਾਏ।

ਨੋਟ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ

ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ । ਜਦੋਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਾਲਾ ਪਿੱਪਲ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਚੰਦਨ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਛਿੜਕ ਛਿੜਕ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਹਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਗੁਰ-ਦਵਾਰੇ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਹਿਰ ਤੋਰੀ ਸੀ।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ—ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਭਾਵਲੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰ ਕੇ ਭੋਗ ਲਵਾਇਆ ਜਾਏ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਕ ਵੇਰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ ਬ੍ਰਿਧ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਬਿਨਾਂ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਹੇ—ਮਹਾਰਾਜ । ਅਸੀਂ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਖਤ ਚੀਜ਼ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤੇ ਭੁਖ ਵੀ ਲਗੀ ਹੈ ਸੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਕੁਛ ਛਕਾਓ । ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਘਿਉ, ਮੈਦਾ, ਖੰਡ ਤਿੰਨੇ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਖੁਆਇਆ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਤਾਈਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮੇਲ ਦਾ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਿਰਭਾਵਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਭੋਗ ਲਗਾਇਆ ਕਰੋ । ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ ਓਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ—ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ । ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਵੇ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਕੁਰਹਿਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮੀ ਹੋਵੇ। ਚੰਗੀ ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਕਰੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰੇਤੇ ਨਾਲ ਮਾਂਜਣਾ ਕਰੇ । ਫੇਰ ਸੋਹਣੇ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੇ ਸੁਚੇ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਚਾ ਜਲ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਵੇ। ਭਾਵ ਖੂਹ ਦਾ ਦਰਿਆ ਆਦਿ ਜਿੱਥੇ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ ਓਥੋਂ ਲਿਆਵੇ, ਮੈਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਲਿਆਵੇ।

'ਨਵਤਨ ਕੁੰਭ ਪੂਰ ਕਰ ਲੇਹ ॥'

ਤੇ ਫੇਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪੋਚਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਗੋਹੇ ਦਾ ਪੋਚਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ । ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪੋਚਾ ਹੀ ਦੇਵੇ ਜਿਥੇ ਦੇਗ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਥਾਂ ਕੱਚਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

ਘਿਉ, ਮੈਦਾ, ਖੰਡ ਤਿੰਨੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ, ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਸ ਉਬਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਪੁਣ ਕੇ ਰੱਖ ਲਵੇ। ਜੇਕਰ ਖੰਡ ਵਿਚ ਮੈਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚਾਸ ਵਿਚ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਭਾਵ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਥੋਹੜਾ ਜਿਹਾ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇ, ਸਾਰੀ ਮਿੱਟੀ ਥਲੇ ਬੈਠ ਜਾਏਗੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਟਾ ਭੁੰਨਣ ਲੱਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਚਨ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਜਦੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ਓਦੋਂ ਆਟਾ ਐਨ ਭੁਜ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਾਵੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਗ ਉਥੇ ਹੀ ਠੰਢੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਦੇਗ ਠੰਢੀ ਕਰ ਕੇ ਤਾਬਿਆ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਸੁਰਤਾਈ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ—ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਦੇਗ ਲੈ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅਗੇ ਜਲ ਛਿੜਕਦੇ ਜਾਣਾ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ੪੦ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਮੁਕਤ ਮਾਰਗ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਜੁਗਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਸੋ ਥੋਹੜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦਸਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਵਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੇ ਰੁਮਾਲਾ ਪਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਰਮ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹਿਆ ਹੋਵੇ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਬਦ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ:—

(੧) ੴ ਤੋਂ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥

(੨) ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਜਾਪੁ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥ ਛਪੈ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਤੋਂ 'ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ ।. ੧ ॥' ਤੱਕ ॥

(੩) ਸਾਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ੪੦ ਪਉੜੀਆਂ ॥

(੪) ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀ ॥

(੫) ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ 'ਗੋਬਿੰਦੇ' ਤੋਂ 'ਅਕਾਮੇ' ਤੱਕ ॥੯੫॥

(੬) ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ 'ਨਮਸਤੁਲ ਪ੍ਰਣਾਮੇ ਤੋਂ ਅਭੰਗੀ ਬਿਭੂਤੇ' ਤੱਕ ॥੧੯੯॥

(੭) ਸਲੋਕ ॥ 'ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ' ਤੋਂ 'ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ' ਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਬੁਲਾਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ।

ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਕਠਨ ਤੋਂ ਕਠਨ ਕਾਰਜ ਜੋ ਅਟਕਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੇ ਕੋਈ ਪਾਠ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਭੀ ਰਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਖੜੇ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਰਹਿਤੀਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਨਾ ਕਰੇ, ਉਹ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ ਪਏਗੀ।

ਜਿਹੜੇ ਅਨੰਦ ਛੇ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਦਤ ਹੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਿ ਚਲ ਥੋਹੜੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਸਾਰ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਇਹ ਲੋਕ ਪੁਜਾਰੀ ਨੌਕਰ ਆਦਿਕ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਿਰਫ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੂਜਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਐਸੇ ਲੋਕ ਆਪ ਵੀ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਐਸੇ ਲੋਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਧੀ ਹੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਛੇਤੀ ਵੇਹਲੇ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ।

ਸੋ ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਵੇਂ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ੪੦ ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਯੋਗ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਥੋੜੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਹੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਥੇ ਸਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਕਿਥੇ ਥੋਹੜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭੋਗ ਲਗਾਉਣਾ—ਗੁਰ ਪਦ ਪਰੇਮ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਕ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪੰਜਾ ਲਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਤਕ ਕਾਬਲ ਆਦਿ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਕ ਪੰਜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਨਾ ਲਗੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੁਟਿਆਈ ਸਮਝ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰੇਮੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਓਥੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਵੇਖ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲਿਆਂਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਸਿੱਖਾ! ਓਥੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਇਹ ਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ।

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ । ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਭੋਗ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ । ਸਿੱਖਾਂ ਪੁਛਿਆ, ਇਹ ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ? ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇਗ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗੀ ਇਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਦਾ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਚਲਾਈ ਹੈ।

ਭੋਗ ਲਗੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੇ—ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਕਤ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲੱਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ-

'ਕਰੀ ਪਾਕਸਾਲ ਸੋਚ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਹੁਣ ਲਾਵਹੁ ਭੋਗ ਹਰਿ ਰਾਇ'

ਭੋਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਛਕਣ ਦਾ, ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਪਸੰਦ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕੀ ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹਨ ਭਾਵ ਪਸੰਦ ਹਨ ? ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਵੀ 'ਭੋਗ ਲਗੇ' ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਣ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਕੇਵਲ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹਨ ਭੋਗ ਆਦਿਕ ਦਾ ਭੋਗ ਹਿੰਦੂ ਲਵਾਉਂਦੇ ਜਾਣ ਕੇ 'ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋਵੇ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਣ ਲਗ ਗਏ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਕਦੋਂ ਕਰਨੀ—ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹੀਏ ਕਿ 'ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗੇ' ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਰਪਾਨ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਿਸ ਵਕਤ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਹੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਦੇਗ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਵੇ ਉਸ ਵਕਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਹੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਵੰਡਣੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਕਤ ਭੋਗ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਹਿਣ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਕਹੀਏ 'ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗੇ' ਉਸ ਵਕਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਚਿਠੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾਈਆਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਡੁਬ ਗਈਆਂ। ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇਕ ਚਿਠੀ ਨਿਕਲੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹੋ 'ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗੇ' ਉਸ ਵਕਤ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਕਰੋ। ਤਾਂ ਸਭ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਭੋਗ ਲਵਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਸਾਰਾ ਰੁਮਾਲਾ ਦੇਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੰਡਣਾ—ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਛਾਂਦੇ ਕੱਢ ਕੇ ਤੇ ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਦਰ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਛਾਂਦਾ ਇਕ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਤੇ ਫੇਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਾ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲਗਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੋਗ ਲਾਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਛਾਂਦੇ ਕੱਢ ਕੇ ਤਖਤ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਛਾਂਦਾ ਭੇਜੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਛਾਂਦਾ

ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਛਾਂਦੇ ਪਾਠੀਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਰੱਖ ਕੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਾਵੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਤਕਰੇ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਉਣਾ ਹੈ।

ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ—ਕਈਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਹ ਲੋਕ ਵਰਨ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਖੁਆਜੇ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪੂਜਦੇ ਸਨ, ਖੂਹਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਓਦੋਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

'ਸੌ ਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਖੁਆਜੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਰਨ ਦੇਵਤਾ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਛਾਂਦਾ ਮਿਲਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ—

'ਗੁਰ ਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ॥'

ਗੁਰੂ ਦਰਿਆ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਕਿ ਦਰਿਆ ਗੁਰੂ ਹੈ ਅਰਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਰਿਆ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਦੂਵੀ ਰੂਪ ਕਿਰਪਾ ਵਿਚ ਢਲਣ ਵਾਲੇ।

'ਗੁਰੁ ਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਿਲਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ'

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਦਰਿਆ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਜਲ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਹਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਉਂ ਵਹਿਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਦਰਿਆ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਅੱਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਪਉਣ ਗੁਰੂ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਿਆ ਕਰੋਗੇ ?

ਸੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਸਭ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿਕ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਢ ਨੂੰ ਪਾਨੀ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਟਾਹਣੀਆਂ, ਪੱਤੇ, ਫੂਲ ਫਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਾਨੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

'ਸਿਖ ਪੰਚਨ ਮੈ ਮੇਰੋ ਵਾਸਾ ॥'

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਫਿਰ ਆਮ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਰਤਾਉਣਾ ਹੈ। ਕਈ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕੱਢਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਕੱਢਕੇ ਵਿਚੇ ਹੀ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹਥ ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਜਿੰਨੇ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਵਰਤਾ ਕੇ ਬਾਕੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ।

ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਣਾ—ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ

ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਵੇ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਦਾ ਬੁੱਕ ਭਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਇਕ ਨੂੰ ਹਥ ਹੀ ਝਾੜ ਦੇਵੇ। ਵਧ ਘੱਟ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੋਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ—

'ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕੋ ਬਾਂਟਈ ਮਨ ਮੇ ਧਾਰੈ ਲੋਭ ॥
ਕਿਸੇ ਥੋੜਾ ਕਿਸੇ ਅਗਲਾ ਸਦਾ ਰਹੇ ਤਿਸ ਸੋਗ ॥

ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਨਾ ਛਕੇ—ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਰਤਾਵੇ ਨਾਲੋਂ ਲੋਭ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲਿਆ ਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਰੱਜ ਕੇ ਛਕਾਂ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਛਕ ਗਿਆ। ਥੋਹੜੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਕੁਰਲਾਉਣ ਲੱਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਉਸ ਦੇਗ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਹਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਜੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਛਕਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੰਨ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਨਸੀ ਨਿਕਲਦੀ, ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਇਉਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕੋਹੜ ਵੀ ਹਟ ਜਾਂਦਾ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਾਂ ਤੈਂ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਧਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਦੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਉਠਾਏ ? ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਲੋਭ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਾ ਛਕੋ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਜੋ ਵਰਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਛਕੋ।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਾ ਨਾਮ—ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' (ਭਾਵ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ ਲੋਕ ਮਾਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪੁਜਾਰੀ ਲੋਕ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲੱਗੇ।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੋਂ ਕਹਿਣ ਕਿ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮਾਸ ਖਾਧਾ ਹੈ ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਮਾਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਾਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੋ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਛਕਣ ਕਰ ਕੇ ਜਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਮਾਸ ਕਿਵੇਂ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਸੁਖਆਸਣ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ

(੧) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ । (੨) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ । (੩) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ। (੪) ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ। (੫) ਨਾਮ ਰਖਣਾ ਆਦਿ।

(੧) ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਜੋ ਆਤਮਕ ਸਰੂਪ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹੋਣੇ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਇਕਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

(੨) ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੈ।

(੩) ਜੇ ਬਚਨ ਪੁੱਛਣਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਵਾਜਾ ਲਵੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਣਾ ਕਰੇ।

ਪੂਜਾ—ਜੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ। ਦਸੇ ਪਾਤਿ-ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ।

(੧) ਪ੍ਰਕਾਸ਼—ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ, ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਤਿਨਾਮ 'ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ' ਆਦਿ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਆਦਿ ਪਾਸੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ।

(੨) ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰਨਾ—ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰੇ ਜੇ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ—ਪਹਿਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਦਿ ਵੱਲ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ । ਦੁਪਹਿਰ ਮਗਰੋਂ ਮਧ ਵਿਚ ਲੈਣਾ, ਅੰਤ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ । ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤ ਪਾਸੇ ਦੂਜੇ ਪੱਤਰੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ।

ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ--ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ। ਭੁਝੰਗੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸਿੰਘ' ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਬੀਬੀ ਦਾ 'ਕੌਰ' ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ। ਜੇ ਬਹੁਤ ਇਕਠੇ ਨਾਮ ਰਖਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵਕਤ ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ, ਦੂਜੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਆਦਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਖਣਾ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਖ ਆਸਣ ਵਿਧੀ

ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ੧੬੬੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ–

ਸੌਚ, ਰਾਮ ਸਰ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਬਦਰੀ ਤਰ ਬੈਠੇ ਕਰ ਧਿਆਨਾ ॥
ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਲਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਚ ਕਹਯੋ ਰਸਾਲਾ ॥੨੮॥
ਬੁਢਾ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰ ਗ੍ਰੰਥ ॥ ਆਗੇ ਚਲਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਪੰਥ ॥
ਮਾਨਿ ਬਾਕ ਲੇ ਭਯੋ ਅਗਾਰੇ ॥ ਚਮਰ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕਰ ਧਾਰੇ ॥੨੯॥
ਸੰਖ ਅਨਿਕ ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ ਬਾਜੇ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਊਚ ਸੁਰ ਗਾਜੇ ॥
ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਦ ॥ ਸੰਗ ਚਲਤ ਹੋਇ ਸੋਭ ਬਿਲੰਦ ॥੩੦॥
ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ॥ ਰਾਗੀ ਰਾਗ ਕਰਤ ਸੁਰ ਊਚੇ ॥
ਮੰਜੀ ਸਹਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਤਹਿ ਥਾਪ ॥ ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਗੁਰੂ ਤਬ ਆਪ ॥੩੧॥
ਵਾਰ ਭੋਗ ਕੇ ਸੁਨਿ ਮਨ ਲਾਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥
ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਖੋਲਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ॥ ਲੇਹੁ ਅਵਾਜ ਸੁਨਹਿ ਸਭ ਪੰਥ ॥੩੨॥
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਰੁਚਰ ਮਨ ਲਾਇਕ ॥ ਸਤ ਬਾਕ ਮੁਖ ਜਲਜ ਅਲਾਇਕ ॥
ਅਦਬ ਸੰਗ ਤਬ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਖੋਲਾ ॥ ਲੇ ਅਵਾਜ ਬੁਢਾ ਮੁਖ ਬੋਲਾ ॥੩੩॥
(ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੫੦)

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ॥

'ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ
ਹਰਿ ਕੰਮ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥'
ਸੁਨਿ ਸਭ ਹੂੰ ਤਬਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥
ਦੀਨ ਬੰਧੂ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਲਖ ਪਾਯੋ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ ਤੇ ਚਮਰ ਫਿਰੰਤਾ ॥
ਬੁਢਾ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕਰੰਤਾ ॥੩੪॥
ਸੰਗਤਿ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੁਨਿ ਕਹੈ ॥
ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਲਹੈ ॥
ਜਪੁਜੀ ਭੋਗ ਪਾਇ ਜੈਕਾਰਾ ॥
ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤ ਸਭਨਿ ਓਚਾਰਾ ॥੩੫॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮੁਖਵਾਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਗਜਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਦਿਨ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।

ਇਮ ਉਤਸਾਹਿਤ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ॥ ਸੰਧਿਆ ਭਈ ਤਰਨਿ ਅਸਤਾਯੋ ॥੪੧॥
ਬੁਢੇ ਬੂਝਨ ਕੀਨਸ ਤਬੈ ॥ ਗ੍ਰੰਥ ਰਹੈ ਕਿਤ ਨਿਸ ਮਹਿ ਅਬੈ ॥੪੨॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਬਾਰਾ ॥ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰਾ ॥
ਡੇਢ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਜਬ ਜਾਇ॥ ਪਠਹਿ ਸੋਹਿਲਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਇ ॥੪੩॥
ਬਹੁਰੋ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਅਸਵਾਰਾ ॥ ਜਿਸ ਕੋਠਰੀ ਰਹਨਿ ਹਮਾਰਾ ॥
ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਹੁ ਜੁਤੁ ਮਾਨ ॥ ਜਾਮ ਡੇਢ ਜਾਮਨਿ ਰਹਿ ਆਨਿ ॥੪੪॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਤਬਹਿ ਸਨਾਨਹੁ ॥ ਫਰਸ਼ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਠਾਨਹੁ ॥
ਦੀਪਕ ਸਦਾ ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਬਾਰੋ ॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਜਬ ਰਹੀ ਨਿਹਾਰੋ ॥੪੫॥
ਰਾਗੀ ਆਸਾ ਵਾਰ ਸੋ ਗਾਵਹਿ ॥ ਅਨਿਕ ਰਾਗ ਕੇ ਸਬਦ ਸੁਨਾਵਹਿ ॥
ਦ੍ਵੈ ਖ ਘਟਿਕਾ ਜਾਮਨਿ ਰਹੈ ਜਬੈ ॥ ਆਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਬੈ ॥੪੬॥
ਵਾਰ ਭੋਗ ਤੇ ਖੋਲਿ ਪਢੀਜੈ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਰ ਨਿਤ ਕੀਜੈ ॥

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ (ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ) ਲੈਣਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਉਹੋ ਹੀ ਵਾਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ।

ਬਹੁਰ ਸੋਹਿਲਾ ਪਠਿ ਕਰਿ ਪਾਸਿ॥ ਉਠ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥
ਬੁਢੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲੀਨ ਸਿਰ ਧਾਰੀ ॥ ਚਵਰ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਵਾਰੰ ਵਾਰੀ ॥੪੮॥
ਸੰਖਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ਬਾਦਤ ਅਪਰ ਬਜੇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥
ਰਹੈਂ ਕੋਠਰੀ ਮਹਿ ਗੁਰ ਸਦਾ ॥ ਗਮਨਹਿ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਕਦਾ ॥੪੯॥
ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਲੇ ਕਰਿ ਜਬ ਗਏ ॥ ਸੁਭ ਪ੍ਰਯੰਕ ਤਬ ਡਾਸਤਿ ਭਏ ॥
ਸੇਜ ਬੰਦ ਗੁੰਫ ਬਡ ਜਰੀ ॥ ਸੁੰਦਰ ਫੂਲਨ ਮਾਲਾ ਧਰੀ ॥੫੦॥
ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਕੀਨੋ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭੂਤਲ ਨਿਕਟ ਅਸੀਨੋ ॥੫੧॥

[ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੫੦, ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ]

ਸੋ ਇਹ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਬਾਕੀ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਫਿਰ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਤ ਵਕਤ ਦਿਨ ਛਿਪੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ—ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ।

ਤਖਤ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ—ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਨ। ਫਿਰ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਹਲਣ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਫਿਰ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ। ਜੇ ਅਸਥਾਨ ਪੱਕਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕ ਕੇ ਝਾੜੂ ਫੇਰੇ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਝਾੜੂ ਹੀ ਫੇਰੇ, ਇਉਂ ਸਫਾਈ ਕਰੇ।

ਤਖਤ ਦੀ ਵਿਛਾਈ—ਨਰਮ ਵਿਛਾਈ ਕਰੇ, ਦਰੀ ਵਿਛਾ ਕੇ ਉਪਰ ਗਦੈਲਾ ਵਿਛਾਏ, ਉਪਰ ਸੁੰਦਰ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾਏ। ਫਿਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਥਲੇ ਦੋਹਰੀ ਵਖਰੀ ਚਾਦਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਖਰੀ ਰੱਖੇ। ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਥਲੇ ਇਕ ਦੋ ਕਪੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਛਾਏ ਜਾਣ, ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੀਵੀਂ ਰਹੇ। ਕਈ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛੇ ਗੱਦੀ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗਲ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਗੱਦੀ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿ ਸਕਦਾ ਤੇ ਜੋ ਗੱਦੀ ਲਾਕੇ ਬੈਠੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਜਾ ਵਖਰੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਡੁਬ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਡੁਬਣਗੇ। ਤਖਤ ਦੀ ਵਿਛਾਈ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦਰੀਆਂ ਵਿਛਾਏ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਿਰਫ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਕਥਾ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਦਰੀ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ।

ਵਿਛਾਈ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ—ਸਾਰੀ ਵਿਛਾਈ ਝਾੜੇ। ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੇ ਪੈਂਦ (ਦੌਣ) ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿਰਹਾਣੇ ਦਾ ਪਾਸਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਵਲ ਰੱਖੇ। ਫਿਰ ਹੋਰ ਛੋਟੀ ਦਰੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਵਿਛਾਏ ਤੇ ਉਤੇ ਗਦੇਲਾ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਰੁਮਾਲਾ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਿਰਹਾਣੇ ਤੇ ਉਪਰ ਵਾਸਤੇ ਰੁਮਾਲਾ ਪਾਸ ਰਖੇ। ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਦੋ ਵਡੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਘਟ ਲੰਮੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਪਾਸ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਣੀ।

ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਉਣਾ—ਕਈ ਸੰਖ ਪੂਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰੂਪ ਲੈ ਜਾਣ ਵਕਤ ਘੜਿਆਲ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ--ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪਲੰਘ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਪਰੇਮ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਲਿਆਉਣ। ਇਕ ਸਿੰਘ ਚੌਰ ਕਰੀ ਜਾਏ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ, ਛਪੈ ਛੰਦ (ਪਾ: ੧੦) ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਤਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਤਕ, 'ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾਂ ਗੁਰ ਤੇਰਾ' ਆਦਿ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਸੁਖ ਆਸਣ ਤਕ ਰੁਮਾਲੇ ਲਾਹ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪਲਕ ਰਖ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ

ਚੁਕੇ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਇਕ ਰੁਮਾਲਾ ਰਖ ਕੇ ਉਪਰ ਸਰੂਪ ਰਖੇ । ਫਿਰ ਸੁਖ ਆਸਣ ਵਾਲੇ ਰੁਮਾਲੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਪਰ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ, ਵਲ (ਵੱਟ) ਕਿਸੇ ਰੁਮਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੁਖਆਸਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਨਾ ਵਿਛਾਈ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਨਾ ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ । ਉੱਪਰ ਸਿਰਹਾਣੇ ਰੱਖੇ ਤੇ ਫਿਰ ਰੁਮਾਲਾ ਵਿਛਾਏ । ਫਿਰ ਅਦਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ।

ਦੋਵੇਂ ਪਲਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਉਪਰ ਪੰਜ ਰੁਮਾਲੇ (ਘਟੋ ਘਟ ਦੋ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ) ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੋਣ । ਗਰਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਤਲੇ, ਜੇ ਠੰਡ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੋਟੇ ਭਾਵ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੀਮਤੀ ਸੁੰਦਰ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਰੁਮਾਲੇ ਹੋਣ ਤੇ ਫਿਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹੇ :—

(੧) ਸੁ ਕਹੁ ਟਲ ਗੁਰ ਸੇਵੀਐ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥
ਦਰਸਨ ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਜਾਇ ॥

(੨) ਹੋਵੈ ਸਿਫਤਿ ਖਸੰਮ ਦੀ ਨੂਰ ਅਰਸਹੁ ਕੁਰਸਹੁ ਝਟੀਐ ॥
ਤੁਧੁ ਡਿਠੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਮਲ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਕਟੀਐ ॥

(੩) ਸਜਣ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ ਦੈ ਸਾਹੁ ॥
ਜਿਸੁ ਪਾਸ ਬਹਿਠਿਆਂ ਸੋਹੀਐ ਸਭਨਾ ਦਾ ਵੇਸਾਹੁ ॥

ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲਵੇ ਤੇ ਫਤਹ ਬੁਲਾਏ । ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਫਤਹ ਬੁਲਾਏ । ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਬਾਕੀ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ । ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰੇ । ਫਿਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰੇ । ਫਿਰ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ । ਜੇ ਸਮਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ । ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਕਰਦੇ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ । ਵਾਰ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ ।

ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਾ ਸਿੰਘ ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੈਠੇ, ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ, ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮੁਛਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹਥ ਨਾ ਲਾਏ, ਖੁਰਕ ਨਾ ਕਰੇ, ਖੁਰਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਰਨੇ ਨਾਲ ਖੁਰਕੇ । ਜੇ ਹਥ ਮੂੰਹ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਧੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਉਣਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ । ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਾ ਲਾਚੀ ਆਦਿ ਨਾ ਖਾਏ । ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ । ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਜਿੰਨੀ ਹੋ ਸਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ।

ਰਹਿਰਾਸ—ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਨੀ । ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਓਥੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨੀ ।

ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰਨਾ—ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਵੇ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਕੇ ਸਲੋਕ 'ਪਵਣ ਗੁਰੂ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੰਤੋਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ । ਸੁਖਆਸਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੁਮਾਲੇ ਖੁਲੇ ਤੇ ਸੂਤੀ ਆਦਿ ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੁਖ-ਆਸਣ ਦੇ ਰੁਮਾਲੇ ਪੰਜ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਘਟੋ ਘਟ ਦੋ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣ । ਸੰਤੋਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤੇ ਉਪਰਲੇ ਰੁਮਾਲੇ ਤੈਹ ਲਾ ਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਰੁਮਾਲੇ ਵਖਰੇ ਤੈਹ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੇ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਉਤਲੇ ਰੁਮਾਲੇ ਕਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਥੱਲੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਨਾ ਵਿਛਾਏ ।

ਸੁਖ-ਆਸਣ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ਪਾਠ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਖ-ਆਸਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਲੰਘ ਤੇ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰੇ । ਸੁੰਦਰ ਪਲੰਘ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੌਂ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਕਈ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਹੀ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਲੰਘ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਿਨੇ ਸੁਖ-ਆਸਣ ਕਰਨੇ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਕਤ ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਸੌਣ ਦੇ ਵਕਤ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ । ਗਰਮੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿਨੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਈਂ ਪੱਖਾ ਝੱਲਣਾ ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਠੰਢੀ ਰੱਖਣੀ । ਸਰਦੀ ਦੇ ਵਕਤ ਗਰਮ ਰੁਮਾਲੇ ਉਪਰ ਦੇਣੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਜਾਈ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਕੰਬਲ ਆਦਿ ਉਤੇ ਦੇਣੇ ।

ਸਾਰੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਨੀ, ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਲਾਲਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ । ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਦਾਸ—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲਾ ਕਰੇ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ । ਕਈ ਗਲਤ ਤੇ ਅੱਖਰ ਬਦਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਜੋ ਅੱਖਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੋਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਖਲੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤੇ ॥

ਸ੍ਰੀ *ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਏ ॥ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ()ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ ॥

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥ (ਦਸਵੀਂ)

ਪ੍ਰਿਥਮ ?ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈਂ ਧਿਆਇ ॥
ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈਂ ਸਹਾਇ ॥
ਅਰਜਨ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸੁ ਡਿਠੇ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ ॥
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰਿਐ ਘਰ ਨਉ ਨਿਧ ਆਵੈ ਧਾਇ ॥
ਸਭ ਥਾਂਈ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ॥

ਕਈ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਕਈ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਕਈ ਵਿਚ ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪਾਪ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਵੇ । ਫਿਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ, ਸਮੂੰਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਬਰਕਤ, ਫਿਰ ਸਮੂੰਹ ਗੁਰਦਵਾਰੇ, ਤਖਤਾਂ, ਧਾਮਾਂ, ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਮ ਫਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਬਾਬਤ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਲਈ, ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤਹ, ਪੰਥ ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ, ਫਿਰ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ, ਭਰੋਸਾ ਨਾਮ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ ਲਈ, ਫਿਰ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤੇ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ । ਅੰਤ ਨੂੰ—

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ । ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ।

ਫਿਰ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ । ਫਿਰ ਉਠਕੇ–

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਫਿਰ ਦੋਹਿਰੇ—

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ ॥
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥ ੧ ॥

*ਤਲਵਾਰ । () ਸ਼ਕਤੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ । ?ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਐ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸਬਦ ਮੈ ਲੇਹ ॥ ੨ ॥

ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨ ਕੋਇ ॥
ਖੁਆਰ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲੈਂਗੇ ਬਚੇ ਸ਼ਰਨ ਜੋ ਹੋਇ ॥੩॥

ਨੋਟ—ਇਹ ਪੂਰਬੋਕਤ ਦੋ ਦੋਹਿਰੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਵੀਂ ਜੀ ਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਸਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੀਜਾ ਦੋਹਰਾ (ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲਾ)–ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੱਕੇ ਵਿਖੇ ਰੁਕਨਦੀਨ ਕਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਨੀ-ਨਾਮੇ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਰੁਕਨਦੀਨ ਦੇ ਪੁਛਨ ਤੋਂ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਕ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਹੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦ੍ਵੈਸ਼ੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਹੋਰ ਦੋਹਿਰੇ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਬੁਲਾਉਣਾ।

ਨੋਟ—ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ, ਤਾਬਿਆ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ, ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਭਾਵ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਅਦਬ ਨਾਲ, ਭਾਵਨਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ,ਮਨ ਇਕਾਗਰ, ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰਨੇ ਪਾ ਕੇ, ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਉਂਗਲਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਰਖਕੇ, ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ, ਦੋਹਾਂ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਭਾਰ ਹੋਵੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣਨੀ ਹੈ ਤੇ ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ ਵੀ ਰਹਿਤ ਵਾਲਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੋ ਕੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਵੇ ਤੇ ਦੂਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਨਾਮ ਲਵੇ, ਉਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਕਰੇ। ਭਾਵਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਆਪ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਰਦਾਸ ਬਾਹਲੀ ਲੰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੰਕੋਚਵੇਂ ਢੁਕਵੇਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੇ ਅੱਖਰ ਹੋਣ।

ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ—ਜਦੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਟੇਕੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਮਝ ਕੇ। ਮੱਥਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੱਖੇ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੱਥਾ (ਸਿਰ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਵੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਨਾਲ ਪੁੱਠੇ ਲੇਖ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮੋਹਰ ਦੇ ਅੱਖਰ ਪੁਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਆਹੀ ਲਾ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਕੇ ਪੁੰਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਦੁਖ ਮਿਟ ਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਸਵੀਂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਤੇ

ਜਿਹੜੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਕਤ ਅੰਜੁਲੀ (ਬੁਕ) ਜਿਹਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਝੋਲੀ ਅੱਡਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਤਲੀਆਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੧) ਸਾਧਾਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪਾਠ

ਦੋਹਰਾ—ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਲਜੁਗ ਭਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮਹਾਨ ॥
ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਰੂਪ ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨ ॥੪੧੩॥
ਦੋਹਰਾ—ਬਾਤ ਕਰਨ ਗੁਰ ਸਉ ਚਹੈਂ ਪੜ੍ਹੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਨ ਲਾਇ।
ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਜਿਹ ਦੇਖਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸਾਇ ॥੪੧੪॥
ਦੋਹਰਾ—ਧਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਮਨ ਲਾਇ ॥
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋ ਭੋਗ ਜਪੁਜੀ ਤੇ ਪਾਇ ॥

ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਦੇ ਸਲੋਕ ਮੁੰਦਾਵਣੀ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਲੋਕ ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਫਤੇ ਗਜਾ ਦੇਣੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਕਰੇ। ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਕਤ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲਿਆ ਕੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਨਣਾ, ਭੋਗ ਵਕਤ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲਿਆ ਕੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਦੇਗ ਤੇ ਕਰਨਾ ਤੇ ਭੋਗ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸਹਿਤ ਪਾ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ।

ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਖਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਠ ਸਿੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਹ ਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜੋ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਉਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਬੱਚੇ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸੁਣਦੀ ਰਹੇ। ਕੁੰਭ, ਨਰੇਲ, ਧੂਪ ਆਦਿ ਰੱਖਣੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੀ ਜੋਤ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ ਨਿਤਨੇਮ, ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭੋਗ ਪਾਏ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ, ਲੰਗਰ ਕਰੇ।

ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਵੱਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚਾ ਭਗਤ ਤੇ ਸੂਰਮਾ ਆਦਿ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਠ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬਾਕੀ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਠ

(੧) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਮਿਤ ਕਰਾਇਆ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਉਮਰ ਕੈਦੀ ਪ੨ ਰਾਜੇ ਛੁਡਾਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਾਪਸ ਦੁਆਏ ਸਨ । ਇਉਂ ਜੇਹਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਹ ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਮਿਤ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਰਖਾਇਆ ਤੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸੱਦਿਆ ਜੋ ਆਪ ਦੀ 'ਤੋਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ' ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਕਰਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਡੇ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਫਕੀਰ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਪੀਰ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਵਰਗੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ *ਸੁਖਮਨੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ । ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿੱਖ ਬਣ ਜਾਣ।

ਇਸ ਗੁਸੇ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਚੰਦੂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਉਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੱਤੀਆਂ ਸੜਦੀਆਂ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਅਜਰ ਜਰਿਆ । ਉਬਲਦੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ।

ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਹੇ ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਰਮੀ ਦਾਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਮੈਥੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਭਾਈ ! ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਾ ਦੇਣਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਸਬਕ ਨਾ ਸਿਖਾਵਾਂਗੇ, ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ ?

*ਜਿਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਜਲੋਧਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹਟੀ ਸੀ।

ਭਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਣਗੇ ? ਕਿਵੇਂ ਅਜਰ ਜਰਨਗੇ ? ਕਿਵੇਂ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਾਉਣਗੇ ? ਕਿਵੇਂ ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੁਹਾਉਣਗੇ ? ਕਿਵੇਂ ਸਤ ਸਤ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਭੁਖੇ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉ-ਣਗੇ ? ਸਵਾ ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਲੜਨਗੇ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਭੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਜਿਵੇਂ ਈਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਨਕਟਾਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ੌਕੀਨ ਵੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਸੂਲੀ ਟੰਗਣ ਵੇਲੇ ਈਸਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ ਹੇ ਖੁਦਾ ! ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਈਸਾ ਨੂੰ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਸੂਲੀ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਦਸੋ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੌਣ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ? ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਵੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।

ਇਹ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਗੌਣ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤੱਤੀਆਂ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾ ਦਿਆਂ ਦਿਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਤਾੜੀ ਵਜਾ ਦਿਆਂ, ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਵੇਖ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ! ਕਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਅਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹਨ। ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਰੇ ਖੜੇ ਹਨ, ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ ਗੋਰਖ ਸਮੇਤ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਖੜੇ ਹਨ। ਸਿਪਾਹੀ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂਰਛਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਦਸ ਐਨੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਲੇ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਆਗਿਆ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਇਸ ਖੇਲ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਾ ਦਿਓ। ਅਸੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਉਂ ਸਿੱਖ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ। ਇਉਂ ਅਜਰ ਜਰਨ।

ਇਹ ਜਦੋਂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਕਵਲ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਸਿਰ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਹੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ! ਰਜ਼ਾ ਮੰਨ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣੀ ਹੈ ਕਿ–

ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕ ਮਾਂਗੈ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਉਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੱਤੀਆਂ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ, ਉਬਲਦੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਤੇ ਤੱਤੇ ਰੇਤੇ ਪਵਾ ਕੇ ਫਿਰ ਵੀ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਉਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ।

ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਪਾਠ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਸਾਹਿਬ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਰੀ ਹੈ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਵਾਇਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਣਾ ਗਏ ਸਨ ਓਹਦੇ ਪਾਸੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤੇਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਸ੍ਰਵਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ—

ਸਾਹਿਬ ਬੁਢੇ ਐਸ ਉਚਾਰਾ ॥ ਜਗਤ ਰੀਤ ਗੁਰ ਕਰੇ ਸੁਧਾਰਾ ॥
ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰੀਤ ਕਰਾਈ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਾਠ ਧਰਾਈ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਕੋਠੀ ਮਾਹੀ ॥ ਸਾਹਿਬ ਬੁਢਾ ਪਾਠ ਸੁਨਾਹੀ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਕੋਠੀ ਆਗੇ ॥ ਲਗੈ ਦੀਵਾਨ ਅਧਿਕ ਰਸ ਪਾਗੇ ॥
ਕਰਤ ਗੁਰਦਾਸ ਚਉਰ ਕਰ ਧਾਰਾ ॥ ਸਾਹਿਬ ਬੁਢਾ ਪਾਠ ਉਚਾਰਾ ॥
ਆਗੇ ਚੌਂਕੀ ਧਰ ਕੜਾਹ ॥ ਗਾਵਤ ਰਾਗੀ ਸ਼ਬਦ ਉਮਾਹ ॥

ਦੋਹਿਰਾ-ਲੈ ਆਗਿਆ ਸਭ ਕੀ ਤਬੈ ਬੁਢੇ ਪਾਯੋ ਭੋਗ ॥
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜੋਗ ॥

ਚੌਪਈ-ਪੁਨਹਿ ਰੁਮਾਲ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਪਾਯੋ ॥
ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ ॥
ਜਰੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਅਮੋਲਕ ਚੀਨੀ ॥
ਸਾਹਿਬ ਬੁਢੇ ਕੋ ਗੁਰ ਦੀਨੀ ॥

(ਗੁ: ਬਿ: ਪਾ, ੬, ਧਿ: ੮)

ਭੋਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਭੋਗ ਪਵੇ ਚੋਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਇਆ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਘੋੜੇ ਇਕ ਹਾਥੀ, ਪੰਜ ਸੌ ਮੁਹਰ, ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਸਾਰੇ, ਇਹ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਤੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਹਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਪਾਠ ਦੀ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਚਲਾਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਯੱਗ ਕੀਤਾ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਉਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤੋਰੀ ਹੈ ਤੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਓਦੋਂ ੧੩ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੧੩ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਸਰੂਪ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਸੀ।

(੨) ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨਮਿਤ ਪਾਠ—ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਜਦੋਂ ਸਮਾਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਨਾਲੇ ਨੌਂ ਧੁਨਾਂ ਲਿਖਾਈਆਂ।

(੩) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਮਿਤ—ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ ਚੋਹਲੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਓਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਮਟੀ ਨਾ ਬਣਾਇਓ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੇਰੀ ਗਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਏਥੇ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਉਂ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਸਾ ਤੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗੀਠੇ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਆਸਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਪਾਸੋਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

(੪) ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨਮਿੱਤ—ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਗਮਨ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਰਾਮਦਾਸ ਨਗਰ ਵਿਚ। ਓਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ, ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਸਾ ਕੇ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਮਿਤ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰਾ ਕੇ ਯੱਗ ਕਰਾਇਆ ਸੀ।)

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਚਲਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭੋਗ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਗ ਦੀ ਦੇਗ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਵੇ ਫਿਰ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਵੀ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਾ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਠ ਸਾਧਾਰਨ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਮ੍ਰਜਾਦ ਚਲਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਰੀਤੀ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਤੋਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ—ਜਿਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਏ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਆਉਣਾ (ਸਾਰੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਦੇਖੋ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ) ਤੇ ਜਿਥੇ ਦੇਗ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ 'ਅਲਾਹਣੀਆਂ' ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਕਤ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦੇਣੀ ਤੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਗ ਵਰਤਾਉਣੀ। ਫਿਰ ਸਰੂਪ ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ। ਜਾਂ ਅਲਾਹਣੀਆਂ ਸੁਣ ਕੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਉਸੇ ਵਕਤ ਨਵੀਂ ਦੇਗ ਨਾਲ ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਅਸਲ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਵਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੁਬ੍ਹਾ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣਾ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਤੋਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਵਕਤ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸਚਖੰਡ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਨ ਵਾਲੀ ਜਗਾ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਪਾਠ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਜੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨੇ ਹੋਰ ਦੇਹ ਧਾਰ ਲਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਨੂੰ ਜੀਵ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ਤੇ ਸੁਬ੍ਹਾ ਕੀਰਤਨ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ। ਪਾਠ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਨਾ। ਘਰ ਦੇ ਪਰੇਮੀ ਸਾਰੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਠ ਸੁਣਨ। ਰੋਣਾ ਪਿੱਟਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਸਮੇਤ ਹੀ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਭੋਗ ਪਾਏ। ਤੇ 'ਸਦ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ, ਪਲਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸੁੰਦਰ ਰੁਮਾਲਾ ਭੇਟਾ ਕਰੇ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ। ੧੦ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਨੀ. ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪੂਰਨ ਪੜ੍ਹੇ। ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਵੇ। ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਮਿਤ ਲੰਗਰ, ਪੁੰਨ ਆਦਿ ਕਰੇ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤ ਮਾਇਆ, ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ।

ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਬੰਧੀ ਆਦਿ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਰੱਖੇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦਸਹਿਰੇ ਤਕ ਜਿੰਨੇ ਪਾਠ ਹੋਣ ਸਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਜੇ ਇਕ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਅਠਵੇਂ ਦਿਨ ਰੱਖਣਾ ਜੋ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਤਕ ਭੋਗ ਪੈ ਜਾਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਨਮਿਤ ਜਦੋਂ ਬਰਸੀ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਸਾਧਾਰਨ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਾਂਗੂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾਏ। ਫਿਰ ਸਦ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਕਰਨੀ, ਹੋਰ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ੪੦ ਦਿਨ, ਵੈਸ ੧੭ ਦਿਨ, ਛਤ੍ਰੀ ੧੩ ਦਿਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ੧੧-੧੨ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸੋਗ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੈ ਦਸ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਦਸਹਿਰਾ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਮਿਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ, ਪਾਠੀ ਲਈ ਕਪੜੇ, ਬਿਸਤਰਾ, ਬਰਤਨ ਜੋੜਾ ਆਦਿ ਕਰੇ ਤੇ ਲੰਗਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਵਰਤਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ—

ਚੌਪਈ ਨੰ: ੪੧੪ ੧. ਆਗਿਆ ਔਰ ਸੁਣੋ ਮਨ ਲਾਇ॥
ਸਭ ਹੀ ਮਨ ਧਾਰੋ ਸੁਖ ਪਾਇ॥
੨. ਪਾਛੇ ਚਲੀ ਰੀਤ ਇਹ ਆਈ॥
ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਛੇ ਐਸ ਕਰਾਈ॥
੩. ਗਰੜ ਪੁਰਾਣ ਪਢਾਵਤ ਕੋਊ॥
ਔਰ ਪੁਰਾਣ ਪੜਨ ਮਤ ਲੋਊ॥
੪. ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਅਬ ਸਭ ਮਥ ਲੀਨੇ॥
ਸਭ ਕਾ ਸਾਰ ਜੀ ਕੀਨੇ॥
੫. ਮ੍ਰਿਤ ਪਾਛੇ ਇਸ ਰੀਤ ਸੋ ਕਰੋ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਾਠ ਸੋ ਧਰੋ॥
੬. ਪਾਵੇਂ ਭੋਗ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ॥
ਛਿਨ ਮਹਿ ਪਾਪ ਜਾਹਿ ਤਾਂ ਕੇ ਸੜ॥
੭. ਕੜਾਹਿ ਪ੍ਰਸਾਕ ਤਿਹ ਨਮਿਤ ਕਰਾਵੈ॥
ਨਰਕ ਦੁਆਰ ਕੋ ਸੋ ਨਹਿ ਜਾਵੈ॥
੮. ਪਾਛੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਸ ਬਿਧ ਕਰੋ॥
ਜੀਵਨ ਜਤਨ ਐਸ ਬਿਧ ਧਰੋ॥ (ਪੰਨਾ ੭੭)

ਦੋਹਿਰਾ :—ਧਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ, ਪਾਠ ਕਰੈ ਮੰਨ ਲਾਇ॥
ਰਾਗ ਮਾਲ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋ, ਭੋਗ ਜਪਜੀ ਤੇ ਪਾਇ॥

ਕੇਵਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਪਾਬੰਦੀ ਵਿਚ ਪਏ ਤੇ ਸਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਬਾਕੀ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਜਦ ਚਾਹੋ ਭੋਗ ਪਾਓ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ।

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ

(੧) ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਾਗਰਾਜ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਓਥੇ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੋਤਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ੪੫ (ਪੰਤਾਲੀ) ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਮੈਂ ਪੋਤਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਸ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਇਆ, ਬਖਸ਼ਣਗੇ।

ਧਰਮ ਵਿਜੈ ਮੁਕਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਇਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਜਬ ਹੀ ਜਾਤ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਭਏ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਿਨ ਕਰਤ ਬਿਤਏ ॥

ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਚੰਗਾ ! ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਓ। ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗਊ ਘਾਟ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਰਾਇਆ। (ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਵਿਖੇ) ਜਿਥੇ ਬੜੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਤ, ਉਸ ਥਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਧਰਮ ਵਿਜੈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਪਾਠੀ-

(੧) ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ, (੨) ਭਾਈ ਦਇਆਲਾ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ, ਜੋ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। (੩) ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੀ ਮਸੰਦ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪੰਜੋਖਰੇ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੱਤੀ ਵਜਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸੀ। ਅਠਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹੇ ਸਨ। (੪) ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ, ਜਿਹੜੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਥਾਂ ਸਨ। (੫) ਅਤੇ ਇਕ ਸਤੀ ਰਾਮ, ਇਹ ਅਠਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ।

ਇਹ ਪੰਜੇ ਪਾਠੀ ਲਗੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਵਾਸਤੇ-

'ਤਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ'

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤੋਰੀ ਹੈ।

(੨) ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤੋਰੀ ਹੈ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੰਠੋਂ ਉਚਾਰੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਲਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਇਆ ਸੀ।

ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੪੮ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਦੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਸਿੰਘ, 'ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ, ਕੇ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ ॥

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ-'ਕੈ ਜਾਣੈ' ਨੂੰ ਕੇ ਜਾਣੈ' ਕਿਉਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ? ਇਕ ਲਗ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਦਿਵਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਥੱਪੜ ਵੱਜਣ ਤਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ ? ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਣੀ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਲਗਾਂ ਸਾਡੇ ਰੋਮ, ਸ਼ਬਦ ਅੰਗ, ਰਾਗ ਵਡੇ ਅੰਗ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁਧ ਪੜ੍ਹੋ।

ਤਾਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸੁਣਾਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਹੁਣ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਜੰਗ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋਵਾਂਗੇ ਓਦੋਂ ਅਰਥ ਸੁਣਾਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਆਪ ਜੀ ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹੋ ਜੀ। ਤੁਰਕ ਸਭ ਹਾਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਏਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਓ।

ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰ ਮਲ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਪੱਚੀ (੨੫) ਸਿੰਘ ਭੇਜੇ। ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਉਸੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਦਸਵੇਂ ਸਰੂਪ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਿਉਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ? ਆਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਚ ਲੈਂਦੇ ? ਆਪ ਸਮਰਥ ਹਨ ਉਹੋ ਰੂਪ ਹਨ ਦਸਵੇਂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ। ਸਿੰਘ ਵਾਪਸ ਖਾਲੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸਭ ਕੁਛ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਵੇਂ ਡਰੋਲੀ ਵਿਚ ਬੀੜ ਜੋ ਨੰਦ ਚੰਦ ਨੇ ਪਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਸਾਧਾਂ ਤੋਂ

ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਬੀੜ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਬੰਨੋ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸਨ ਪਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਜੇ ਕੰਠੋਂ ਨਾ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਘਟ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੰਠੋਂ ਹੀ ਉਚਾਰਾਂਗੇ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਕੰਠੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਲਗੇ।

ਕੰਠੋਂ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ '੧ੳ' ਤੋਂ 'ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ' ਤਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ। ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਣਾਹਠ (੫੯) ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜੇ ਸਨ ਤੇ ੫੬ ਸਲੋਕ ਤੇ ੧ ਆਪਣਾ ਸਲੋਕ ਇਹ ਵੀ ਕੰਠੋਂ ਨਾਲ ਲਿਖਾਏ। ਇਕ ਦੋਹਰਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ—

ਬਲੁ ਛੁਟਕਿਓ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਕਛੂ ਨ ਹੋਤ ਉਪਾਇ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਬ ਓਟ ਹਰਿ ਗਜ ਜਿਉ ਹੋਹੁ ਸਹਾਇ॥

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਬਲ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਹੋਤ ਉਪਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਹਾਥ ਮੈ ਤੁਮ ਹੀ ਹੋਤ ਸਹਾਇ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ (ਦਸਵੀਂ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ, ਅਠ ਕੋਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਲਿਖੀ ਬੀੜ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਓਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਲਾ ੧੦ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁਖੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਰਣੀ ਵਾਲਿਆਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਉਚਾਰਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ, ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦਿਲੀ ਵਿਚੋਂ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਦੋਹਰਾ ਤੇ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਸੋ ਪੁਰਖ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੯ ਮਹੀਨੇ, ੯ ਦਿਨ, ੯ ਘੜੀਆਂ, ੯ ਪਲ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ। ਨਾਲੇ ਅਠਤਾਲੀ (੪੮) ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਤੋਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਏ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀ ਸਿੰਘਾਂ, ਅਠਤਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'

ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਅਰਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਏ। ਜਦੋਂ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਅਰਥਾਂ ਦੀ, ਉਸ ਵਕਤ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਵਾਹੀ, ਜੈ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਈਂ ਨਰੰਗੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਦਿਲੀ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ ਤੇ ਨਰੰਗੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਬੜਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਸਨ, ਓਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਰੀਰ ਅਲੋਪ ਕਰ ਗਏ ਤੇ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਡਰ ਦਿਖਾਇਆ, ਇਹ ਕੌਤਕ ਕੀਤੇ। ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਖੰਡ ਦਿਤੇ। ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੌਜਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਰਦੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ-ਨਹੀਂ ਭਾਈ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਸਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਨਾਲੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ਣੀ ਸੀ ੧੭੨੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ। ਸਾਡਾ ਅਵਤਾਰ ੧੭੨੩ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਜਾਣਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ-ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਦਿਲ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਥੋਂ ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ-ਚੰਗਾ ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਉਸ ਵੇਲੇ ੧੭੬੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਵਣ ਸੀ) ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਲੇ ਕਥਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਪ ਸੁਣਿਆਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ—(੧) ਪੰਜ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ ਲਾਏ, ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਕੇਸਾਂ ਸਹਿਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ। (੨) ਪੰਜ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਲਾਏ। (੩) ਪੰਜ ਧੂਪੀਏ (ਵਰਨੀਏ) ਲਾਏ। (੪) ਪੰਜ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਲਾਏ ਤੇ (੫) ਪੰਜ ਲਾਂਗਰੀ ਲਾਏ। ਨਾਲੀਏਰ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਭੇਟਾ ਮਾਇਆ, ਕੁੰਭ ਆਦਿ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਦੇਗ ਲਿਆ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਾਇਆ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾਈਆਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ੨੫ ਸਿੰਘ ਲਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਇਆ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਖੜਿਆਂ ਹੋਕੇ ਆਪ ਸਾਰਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆਂ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੇਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਜਲ ਪਵਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ੧੧੦੦) ਰੁਪਇਆ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਰਖਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਲੰਗਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ! ਸ਼ੰਕਾ ਨਾ ਕਰ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼

ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਆਪ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ। ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਓਥੋਂ ਚਲੀ ਸੀ।

(੩) ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੰਗਾਂ ਜੁਧਾਂ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਾ ਕੇ, ਕਥਾ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਚਲਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਕਾਲ ਕਢਦੇ ਹੋਏ ੧੭੬੪ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਦਖਣ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੀਰਾ ਘਾਟ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਡੇਰੇ ਲਾਏ। ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਘਾਟ ਮੂਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਹੇ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚੋਂ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ, (ਜੋ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ।)

ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ (ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ, ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਗੀਨਾ ਘਾਟ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੀਰ ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਪ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਮੁਹਰਾਂ ਵਿਛਾ ਕੇ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਲੋਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਲਿਖਾ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ। (ਓਥੇ ਹੀ ੧੭੬੫ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ, ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ, ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ ਜੋ ਮੁਕਤ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ)।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਮਸਿਆ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਾਇਆ। ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਰਖੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਿੱਟਾ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਇਕ ਚੌਂਕੜੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣਿਆਂ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਓਥੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਜਲ ਉੱਪਰ ਪੁਵਾ ਲੈਂਦੇ।

ਸੋ ਕਤਕ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਸੁਬ੍ਹਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਉਪਰੰਤ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ, ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ-(੧) ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੈ ਤੇ ੩੦ ਹਜ਼ਾਰ ਅਬਦਾਲੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। (੨) ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ। (੩) ਪਿਆਰੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ। (੪) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ। (੫) ਭਾਈ ਹਰਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਡਾਇਰੀ ਲਿਖਦੇ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਤਾਬਿਆ ਖੜੇ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਨਲੇਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ

ਦਾ ਤਿਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਇਆ। ਤਿਲਕ ਚੰਨਣ ਤੇ ਸੁਚੇ ਕੇਸਰ ਦਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ–

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ ॥
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸ਼ਬਦ ਮੈ ਲੇਹ ॥
ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨ ਕੋਇ ॥
ਖੁਆਰ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲੈਂਗੇ ਬਚੇ ਸਰਨ ਜੋ ਹੋਇ ॥

ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਪਾਇਆ। ਫਿਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਇਆ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਲੰਗਰ ਇਕ ਰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ।

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਲੇ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਸਧਾਰਨ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਚਲਾਈ ਹੈ।

(੪) ਸਿੰਘਾਂ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ–ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਚਲਾਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਿੰਘਾਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਪਿਆ ਸੀ।

ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਿਪਤਾ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਔਕੜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਓਦੋਂ ਜਦੋਂ ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸੁਨਣਾ ਫੇਰ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਇਉਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ੧੯ ਹਜ਼ਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਤੁਰਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬੱਲੋ ਕੇ ਤੋਂ ਛਡਾਈਆਂ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਇਹ ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਤੋਰੀ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

(੫) ਸੰਮਤ ੧੮੦੯ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਜਸਪਤ ਖਤਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵੈਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਲਖੂ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ। ਫਤਹ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਕਾਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਛੰਭ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਬੀਬੀ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਖ਼ਮ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸੋਲਾਂ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸੁਣਾਇਆ।

ਜਦੋਂ ਭੋਗ ਦੇ ਪਤਰੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ, ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਭੋਗ ਪਾਇਆ। ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਰਤਾਇਆ। ਬੀਬੀ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਵੀ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਛਕਿਆ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਭ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫਤਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ।

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ (ਜਾਂ ਕੋਈ ਪਾਠ) ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਫ ਹਵਾਦਾਰ, ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਹੇਠੋਂ ਉਤੋਂ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫੋਂ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ, ਸਿੱਖਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਲਾ ਕਰਕੇ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਹੋਰ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਵੀ ਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਸੁੰਦਰ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਆਂ ਜਾਏ। ਵਿਛਾਈ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਨਰਮ ਹੋਵੇ।

ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਵਿਛਾਈ ਕਰਕੇ ਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਥੱਲੇ ਇਕ ਬਸਤਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਘਟ ਹੋਵੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਿਆਉਣ ਵਕਤ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣ ਜੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਲਿਆਉਣਾ ਹੋਵੇ ਸਭ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਨੰਗੇ ਹੋਣ। ਪਾਣੀ ਅੱਗੇ ਛਿੜਕਦੇ ਉੱਪਰ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਿਆਉਣਾ। ਲਿਆ ਕੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਛਾਈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ ਚਾਨਣੀ ਥੱਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਮੰਜਾ ਆਦਿ ਨਾ ਡਾਹਿਆ ਜਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਤਨੇ ਸਿੰਘ ਲਾਏ ਜਾਣ ਪਾਠੀ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ, ਲਾਂਗਰੀ, ਧੂਪੀਏ ਸਭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ, ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਯਮੀ, ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਣ। ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪਾਠੀ ਹੋਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ—

'ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ।'

'ਇਕ ਸਿਖ ਦੁਇ ਸਾਧ ਸੰਗ ਪੰਜੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸਰ।'

ਸੋ (੧) ਪੰਜ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ। (੨) ਪੰਜ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ। (੩) ਪੰਜ ਧੂਪੀਏ ਜਿਹੜੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। (੪) ਪੰਜ ਪਹਿਰੇਦਾਰ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। (੫) ਪੰਜ ਲਾਂਗਰੀ।

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਤੇ, ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਸਹਿਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੌਚ ਹੋ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੁਤੇ ਉਠੋ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਠ ਤੇ ਲੱਗਣਾ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪਾਠ ਕਰਨ ਬੈਠਣਾ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸਿੰਘ ਜੰਗਲ (ਮਦਾਨ) ਜਾਵੇ ਚਾਹੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ, ਚਾਹੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਚਾਹੇ ਸੁਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹੋਣ, ਤਾਬਿਆ ਸਜਣਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹਜ਼ੂਰੀ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਨਾ, ਗੋਡਿਆਂ ਤਾਈਂ ਚਰਨ ਧੋਣੇ। ਚੁਲਾ ਕਰਨਾ, ਚੇਹਰਾ ਧੋਣਾ, ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਆਦਿ। ਸੁਤੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦਲਿੱਦ੍ਰ, ਆਲਸ, ਨੀਂਦ ਆਦਿ ਸਭ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੀ ਸੁਚਮਤਾਈ ਨਾਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਲਗਣਾ। ਪਤਰਾ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੜ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਲਟਣਾ, ਥਿੰਧੇ ਤੇ ਗਿਲੇ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਉਣੇ। ਮੂੰਹ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਖਾਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਏ ਧੋ ਕੇ ਲਾਏ ਜੇ ਖਾਰਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਕਰੇ। ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਉੱਪਰ ਪਰਨਾ ਰੱਖੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠੇ। ਖੁਰਾਕ ਨਰਮ ਖਾਣੀ। ਰੁੱਪਾ, (ਗੰਢਾ) ਲਸਣ (ਥੋਮ) ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਦਬੂ, ਆਲਸ ਆਦਿ ਨ ਆਵੇ। ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹੇ। ਜੇ ਕਦੇ ਸਰੀਰ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਣੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੇਂ (ਧੋਤੇ) ਪਾਉਣੇ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਤਾਬਿਆ ਜਾਣਾ।

ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਕਤ ਅਰਦਾਸ ਓਦੋਂ ਕਰਨੀ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਪਾਠੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਪ੍ਰਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸੀ ਘਿਉ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠੰਢਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰੀਅਲ, ਕੁੰਭ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਭੇਟਾ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਨੀ। ਧੂਪ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਧੁਖਾਉਣੀ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੋਤਾਂ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਜਗਾਉਣੀਆਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨਾ, (ਪਿਛੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ।)

ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ (ਅਖੰਡ ਪਾਠ) ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਕਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਮਗਰੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਉਂ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਰਦਾਸੇ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਖੜੋਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਦਾਸ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾਂ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਏ ਉਸ ਵਕਤ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹਰ ਵਕਤ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਆਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰੇਤਾਓ।

ਪਾਠ ਲਗਾਤਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹੋਵੇ, ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੋਲ ਕੇ ਸੁਨਾਉਣਾ। ਹੋ ਰਹੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਪਾਸ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਪਾਠੀ ਬਦਲੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਤਾਬਿਆ ਸਜ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਜਾਏ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਠੀ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਵਾਂ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਰਹੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਵੇ। ਅੱਖਰ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰੇ। ਏਧਰ ਉਧਰ ਨਾ ਵੇਖੇ। ਜੇ ਤੁਕ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਲੈਣੀ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵਾਰ ਵਾਰ ਤੁਕ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ। ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭੋਗ ਪਵੇ।

ਰਾਤ ਵਕਤ ਜੋਤਾਂ ਅਚਨਚੇਤ ਬੁਝ ਜਾਣ ਤਾਂ ਖੰਡਤ ਪਾਠ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਐਸਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ। ਪਾਠੀ ਪਾਸ ਬੈਟਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜੋਤ ਬੁਝ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਪਾਠੀ ਉਸ ਤੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕੇ ਤੇ ਪਾਠ ਖੰਡਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜੀ ਤੁਕ ਮੁਖ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਓਹੋ ਹੀ ਵਾਰ ੨ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾਕੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਠ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਵੇ।

ਮੱਧ—ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਪਾਠ ਮੱਧ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ ਤੇ ਓਦੋਂ ਭੋਗ ਲਾਉਣਾ। ਕਈ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੋਠੋਹਾਰੀਏ ਮੱਧ ਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਗ ਜੈਤਸਰੀ ਵਿਚ (ਪੰਨਾ ੭੦੫) ਵਾਰ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇ। 'ਆਦਿ ਪੂਰਨ ਮਧਿ ਪੂਰਨ' ਇਹ ਤੁਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਓਦੋਂ ਅਰਦਾਸੀਏ ਨੇ ਖੜੋ ਕੇ—

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਰਦਾਸ ਆਰੰਭ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮਧ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਇਆ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰ-ਵਿਘਨਤਾ ਸਹਿਤ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਦੇਗ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਕਤ ਇਕ ਸਿੰਘ ਚੌਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਪਾਠ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ।

ਭੋਗ—ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਆ ਜਾਏ, ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ

ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕਿ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੋ ਸਿੰਘ ਮਿਲ ਕੇ ਉਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸਮੇਤ ਪਾਉਣ ਤੇ ਫਿਰ 'ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ' ਮਗਰੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਰਨਾ ।

ਧਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਮਨ ਲਾਇ ॥
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਭੋਗ ਜਪੁਜੀ ਤੇ ਪਾਇ ॥

ਮੁਕਤ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਪਾਠ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭੋਗ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਹੋਣ ਤਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਚੌਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾ ਦੇਣਾ । ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦੇਵੇ । ਹਰ ਅਰਦਾਸ ਵਕਤ ਸਭ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਹਾਜਰ ਹੋਣ । ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਹੀ ਆਰੰਭ ਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਵੇਲੇ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਲੈਣਾ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ੧ ਰੁਮਾਲਾ ਤੇ ੨ ਪਲਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਤੇ ਤੇ ੧ ਪੋਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ । ਅਤੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਭੇਟਾ ਕਰੇ । ਆਰਤੀ ਉਚਾਰਨੀ ਦੀਵੇ ਨਹੀਂ ਬਾਲਣੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਫਿਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੰਡਣਾ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲੰਗਰ ਕਰਨਾ ।

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਕਤ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਲੰਗਰ ਅਤੁਟ ਵਰਤਾਏ । ਆਏ ਗਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਕੇ ਭੇਜੇ । ਗੁਰਮੁਖ, ਸਿੱਖ, ਸਾਧੂ, ਬਿਹੰਗਮ ਆਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੋਰੀ ਹੈ ।

ਸੰਪਟ ਪਾਠ

ਜਿਹੜੇ ਸਾਧਾਰਨ ਸੰਪਟ ਤੇ ਅਖੰਡ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਹੈ, ਪਿਆਰੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰਾ 'ਮੁਕਤ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪਟ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਕਰੇ ਅਤੀ ਕਠਨ ਕਾਰਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਕ ਤੁਕ ਤੇ ਸੰਪਟ ਕਰੇ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਡੰਡੀਆਂ ਆ ਜਾਣ ਉਥੇ ਹੀ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣਾ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਭ ਸੰਪਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ।

ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਕਤ ਪੰਜ ਵਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣਾ ਤੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ 'ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ' ਤੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣਾ, ਆਰੰਭ ਅਤੇ ਭੋਗ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਰੋਜ਼ ਧੂਪ ਦੀਪ, ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਤੁਕ ਜਿੱਥੇ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹੇ, ਫਿਰ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਫਿਰ ਤੁਕ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਫਿਰ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਈ ਜਾਣਾ।

(੧) ਸੰਪਟ ਸਾਧਾਰਨ--ਜੇ ਸੰਪਟ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤਾਂ ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਨਾ। ਮੱਧ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਨਾ। ੧੮ ਪਤਰੇ ਰੋਜ਼ ਕਰੇ ਸੰਪਟ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਓਹੋ ਹੀ ੧੮ ਪਤਰੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰੇ। ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਤਕ ਸੰਪਟ ਲਾ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ।

ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਜਾਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਸੰਪਟ ਨਾਲ ਕਰੇ, ਇਉਂ ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕਰੇ। ਆਦਿ, ਮੱਧ, ਅੱਤ ਇਸ ਦੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਨਾ। ੧੮ ਪੱਤਰੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਬਿਰਾਜੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਖਆਸਣ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਉਠੇ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਧੂਪ, ਦੀਪ ਤੇ ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਉਥੇ ਪਾਠ ਹੋਵੇ। ਇਉਂ ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਜੋ ਕਾਰਜ ਚਾਹੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਇਗਾ।

(੨) ਸੰਪਟ ਅਖੰਡ ਪਾਠ--ਦੂਜਾ ਸੰਪਟ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਹੈ। ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੋ ਸੰਪਟ ਪੜ੍ਹਨੇ ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਫਿਰ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਪਟ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਈ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਤੁਕ ਤੁਕ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ੴ ਤੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੱਕ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਉਹ ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਜਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਪਟ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ 'ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਤੱਕ ਰਖੀਏ ਤਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਸੋਲਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ 'ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਗੋਬਿੰਦੇ ਤੋਂ ਅਨਾਮੇ ਅਕਾਮੇ' ਤਕ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਸੰਪਟ ਰੱਖ ਲਈਏ ਤਾਂ ੨੪ ਜਾਂ ੨੫ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ। ਮਰਯਾਦਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਾਲੀ । ਪੰਜ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ, ਪੰਜ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠੀ, ਪੰਜ ਧੂਪੀਏ, ਪੰਜ ਪਹਿਰੇਦਾਰ, ਪੰਜ ਲਾਂਗਰੀ ਆਦਿ ਤੇ ਧੂਪ, ਕੁੰਭ, ਨਾਰੀਅਲ ਜੋਤਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਾਲੀ ਕਰਨੀ । ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲਿਆ ਕੇ ਅਨੰਦ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈਣਾ ਇਹ ਪੰਜ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਪੜ੍ਹਨਾ।

ਫਿਰ ੧ਓ ਤੋਂ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣਾ। ਫਿਰ 'ਜਪੁ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣਾ । ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਡੰਡੀਆਂ ਆਉਣ ਉਥੇ ਹੀ ਦੋ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣੇ। ਛੰਤ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਸ਼ਬਦ ॥ ਤੇ ਸੰਪਟ ਲਾਉਣੇ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ।

'ਸੰਪਟ' ਨਾਮ ਡੱਬੇ ਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਹਰ ਇਕ ਪੰਗਤੀ ਦੇ ਬਾਦ ਦੋ ਸੰਪਟ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਸੰਪਟ ਪਿਛਲੀ ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਅਗਲੀ ਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪੰਗਤੀਆਂ ਸੰਪਟ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੰਪਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਏ। ਫੇਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਨਾ । ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੋਤਾਂ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਜਗਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ ਤੇ ਮੱਧ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਵੇ ਓਦੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭੋਗ ਲਾਉਣਾ ਤੇ ਭੋਗ ਵਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸੰਪਟ ਨਾਲ ਹੀ 'ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਸੰਪਟ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੁਬਾਰਾ ਸੰਪਟ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ । ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਮਾਇਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਭਾਵਲੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਵੇ ਲੰਗਰ ਕਰਨਾ।

ਸੰਪਟ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਸੰਪਟ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਪਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜ ਸੰਪਟ ਮਗਰੋਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਮੁਕਤ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਉਂ ਇਹ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਕੋਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਹ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਪਤਾਹਕ ਪਾਠ

ਇਹ ਪਾਠ ਵੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ ਜੋ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਪਤਾਹਕ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਤੇ (ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰਨਾ, ਨਾਰੀਏਲ, ਕੁੰਭ, ਧੂਪ ਆਦਿ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਣੀ।

ਫੇਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਆਵੇ, ਸਾਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ। ਫੇਰ ਪਾਠ ਦੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ। (ਕਈ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਠ ਹੋਣ ਤਕ ਅਖੰਡ ਜੋਤ ਵੀ ਰਖਦੇ ਹਨ) ਤੇ ੧੦੨ ਪੱਤਰੇ ਪਕੇ ੨੦੪ ਅੰਗ (ਪੰਨੇ ੧੪੩੦ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਦੇ) ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਉੱਠਣਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੋਲਣਾ। ਪਾਠੀ ਇਕੋ ਹੀ ਪਾਠ ਕਰੇ, ੧੦੨ ਪੱਤਰੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ੧੦੨ ਪੱਤਰੇ ਤੇ ਉਪਰ ੧ ਪੱਤਰੇ ਦਾ ਸਤਵਾਂ ਹਿਸਾ ਇਕ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਖ ਆਸਣ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਸਤਵੇਂ ਹਿਸੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ।

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਿਓ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਉਣੀ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ। ਦੇਗ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ ਰਹੇ ਤੇ ਧੂਪ ਵੀ ਧੁਖਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ। (ਜੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ ਤੇ ਭੋਗ ਪਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ)। ਫਿਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਉਣ ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ੧੦੨ ਪੱਕੇ ਪੱਤਰੇ ਪੜ੍ਹਨੇ। ਭਾਵ ੨੦੪ ਅੰਗ ਪਾਠ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗਲ ਨਾ ਕਰੇ, ਮੋਨ ਰੱਖੇ। ਬਾਣੀ ਨਿਤਨੇਮ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਜੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਵੇ, ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣ।

ਉਤਨਾਂ ਚਿਰ (ਉਤਨੇ ਦਿਨ) ਸਿੰਘਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਰਖੇ । ਜੇ ਬਿਹੰਗਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ । ਕੁਰਹਿਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਖਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਪਨ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਜੇ ਸੁਪਨ ਦੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਣੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਧੋ ਕੇ ਪੰਜੀ (੨੫) ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜੰਗਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ।

ਪਾਠ ਮੱਧ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰੇ । ਇਕ ਸੁਬ੍ਹਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮੱਧ ਵਕਤ ਪੰਨਾ ੭੦੫ ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਦੋ ਵਾਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪੂਰਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਪਾਵੇ ।

ਪਾਠ 'ਰਾਗਮਾਲਾ' ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਤੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ । ਮੱਧ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੋ ਵਾਰ ਦੇਗ ਕਰਨੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਨੇ । ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਗ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪਾਠ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਾਂਗੂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਮਿਰਚ, ਲਸਣ, ਗੰਢਾ, ਗਰਮ ਮਸਾਲਾ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰੇ । ਕੱਚਾ ਗੰਢਾ ਤੇ ਲਸਣ ਖਾ ਕੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੋਗ ਵਕਤ ੨ ਪਲਕਾਂ, ੩ ਰੁਮਾਲੇ ਭੇਟਾ ਕਰਨੇ (੧ ਰੁਮਾਲਾ ਉਪਰ ਵਾਸਤੇ, ੧ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਤੇ, ੧ ਸਾਹਮਣੇ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋਣ) ਤੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ, ਸਰਬ ਬਸਤ੍ਰ, ਜੋੜਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਪਤਾਹਕ ਨਾਲੋਂ ਦੂਣੀ ਮਾਇਆ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ । ਭੋਗ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਵੀ ਕਰਨਾ । ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਸਤੇ ਦਿਨ ਉਸ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਭੁੰਞੇ ਆਸਣ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਵੇ ਪਰ ਥੋਹੜਾ ਸਵੇਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਭਜਨ ਕਰੇ ।

ਪਾਠ ਜਿਸ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਆਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਚੁਪ ਕਰ ਕੇ ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੇ । ਹੋਰ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਨਾ ਜਾਵੇ । ਮਾਈਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਉਣ । ਧੂਪ ਵਾਲਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਦੇਗ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੈਠਾ ਰਹੇ । ਪਾਠ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਸੂਰਜ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰੇ ।

ਨੋਟ—ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਖੰਡ ਜੋਤ, ਪਾਠ ਹੋਣ ਤੱਕ ਇਹ ਵੀ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਪਾਠ ਹੋਣ ਤਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਮਰਯਾਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ।

(੨) ਸਪਤਾਹਕ ਦੂਜਾ—ਆਦਿ ਵਿਚ ਦੇਗ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰੇ। ੧੦੨ ਪਤਰੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੇ। ਭਾਵੇਂ ਦੋ ਪਾਠੀ ਕਰਨ ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਖ-ਆਸਣ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਮੱਧ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਨਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸਮਾਪਤੀ ਵਿਚ ਭੀ ਦੇਗ ਕਰਨੀ। ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ। ਰੁਮਾਲਾ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ ਪੂਜਾ ੧੦੧ ਰੁਪੈ ਹੋਵੇ। ਹੋਰ ਵੀ ਜਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕੇ ਕਰੇ ਤੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਸਤੇ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਸੂਚਨਾ—ਕਈ ਲੋਕ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਕੁਝ ਸਵੇਰੇ ਕੁਝ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਰੰਭ ਵੀ ਪਤਾਸਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੱਧ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਛੇਆਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸਤਵੇਂ ਦਿਨ ਸਿਰਫ ਭੋਗ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਪਤਾਹਕ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਹੈ ਤੇ ਉਤਨਾ ਹੀ ਮਹਾਤਮ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦੀ
ਪਾਠ ਮ੍ਰਯਾਦਾ

(੧) ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ (ਆਰੰਭ)—ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋਤ, ਕੁੰਭ, ਨਾਰੀਏਲ, ਧੂਪ, ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਰੀਤੀ, ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੰਡਣਾ।

ਮਧ—ਪਾਠ ਦਾ ਮਧ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੇ ਲਾਉਣਾ।

ਭੋਗ—(੧) ਪਿਛਲੀਆਂ ੨ ਹਕਾਇਤਾਂ ੧੧ਵੀਂ ੧੨ਵੀਂ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਰਤੀਬਵਾਰ-(੨) ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧, (੩) ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥ ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਰੇ ਮਨ ਐਸੋ ਕਰਿ ਸੰਨਿਆਸਾ । (੪) ਸਵੈਯੇ ਤੇ ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਲੇਖ ਲਿਖਿਓ ਬਿਧਨਾ ॥ (੫) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਦਾ ਧਿਆਇ ੧ ॥ (੬) ਚੌਪਈ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕੀ ਜੋ ਸਰਨ ਪਰੇ ਸੋ ਲਏ ਬਚਾਇ ॥ ਛੰਦ ੩੬ ॥ ਤੇ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਅਫਜੂੰ ॥ ਤੱਕ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ।

(੨) ਸਾਧਾਰਣ—ਸਾਧਾਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਜਾਪੁ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ੫ ਪਉੜੀਆਂ—ਨਮਸਤੰ ਅਨਾਮੰ ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਧਾਮੰ ॥੫॥ ਤੇ ਇਕ ਅਖੀਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ॥ ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਵਰਤੀ ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਭੁਗਤੇ ॥੧੯੯॥

ਨੋਟ—ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦਲਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੈਂਤ ਆਦਿ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਸਿੰਘ ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਨਰੇਲ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਮੱਗਰੀ ਕਥਨ

ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ— ਜੋ ਹੁਕਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰਨ ਉਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਰਯਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੋਰੀਆਂ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਪੂਰਾ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ।

(੧) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ? ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਏ ਤੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(੨) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੇਈਂ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ–

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ–

ਜਪੁ ॥
ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥੧॥

ਉਚਾਰਿਆ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਣਗੇ ਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ

ਰਾਸ ਹੋਣਗੇ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ' ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਾਰਾ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਉਚਾਰਿਆ । ਆਸਾ, ਗੂਜਰੀ ਦੇ ਛੰਤਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ' ਹੈ ।

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ 'ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ' ਹੈ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿਕ ਵੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਮੂਲ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਾਨੋਂ ਜਿਵੇਂ ਟੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਦਸੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਿੱਖ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਈਂ, ਭਾਈ ਗੋਪਾਲੇ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ਣ ਲਗੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਜੋ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੋਨੇ ਆਦਿ ਦੀ ਕਾਠੀ ਲੈਣ ਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਪਦਾਰਥ ਘੋੜਾ ਤੇ ਕਾਠੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ।

ਸੋ ਇਕ ਸ਼ੁੱਧ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਇਤਨਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਸੋਲਾਂ ਪਹਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਏ । ਜ਼ਰੂਰ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ ਓਥੇ ਕਿੰਨਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਪੜ੍ਹੇ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਮਨ ਟਿਕਾ ਕੇ ।

(੩) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੁਤੇ ਹੀ ਲਗ ਕੰਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸਵਾਸ ਲੈਣ ਵੇਲੇ, ਉਬਾਸੀ ਜਾਂ ਨਿੱਛ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਪਾਠ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅੱਖਰ ਵੱਧ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚੋਂ ਅੱਖਰ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪਰੋਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਾ ਸੁਸਤੀ ਨਾ ਕਰੇ ।

ਇਉਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਪੂਰੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਇਹ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਉੱਚੀ ਮਹਾਨਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰਨਾ ਪਏ ਤਾਂ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਕਰੇ ।

ਕੁੰਭ—(੧) ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਕੁੰਭ ਰੱਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਵੇਂ ਹੀ ਚਲਿਆ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕੋਈ ਅੱਗ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇ, ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁੰਭ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦਾ । ਜੇ ਅਚਨ ਚੇਤ ਅਗ ਕਰ ਕੇ ਵਿਘਨ ਪੈ ਜਾਏ, ਜੋਤਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਝਟ ਹੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬੁਝਾ ਦੇਣੀ, ਪਰ ਰਖਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ ।

(੨) ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਹੜੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁਧਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਉਹ ਵਿਗੜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਜਲ ਦੇ ਛਕਣ ਕਰ ਕੇ ਰੋਗ, ਕਸ਼ਟ ਆਦਿ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਕੀਰਤਨ ਬਾਣੀ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸਰੋਵਰ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਰੋਗ, ਕਸ਼ਟ, ਕੋਹੜ, ਪਾਪ, ਵਿਘਨ ਆਦਿ ਸਭ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹਰ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ । ਸੋ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਜਲ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਾਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਕੇ ਛੋਟੇ ੨ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੇ ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ।

ਕੁੰਭ ਭੀ ਸੁਚਾ ਹੋਵੇ । ਕੁੰਭ ਭਰਨ ਵੇਲੇ ਨਵਾਂ ਘੜਾ ਲਿਆਵੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਧ ਹੋ ਕੇ, ਸੁਚੇ ਰੇਤੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜ ਕੇ ਖੂਹ ਦੇ ਸੁਚੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਵੇ। ਬਰਤਨ ਸਰਬਲੋਹ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਵੇਂ ਘੜੇ ਵਿਚ ਪੁਣ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਰੱਖਣਾ ਥੱਲੇ ਰੇਤਾ ਪਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਲਪੇਟ ਦੇਣਾ ਕਿਤੋਂ ਨੰਗਾ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੂਠਾ ਹੱਥ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਏ । ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇਕ ਨਾਰੀਏਲ ਜਾਂ ਖੱਟੇ ਸੁਚੇ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਰੱਖੋ ।

ਨਾਰੀਏਲ—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਨਾਰੀਏਲ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਸੀਸ ਭੇਟ ਦੇ ਥਾਂ ਹੈ । ਸੀਸ ਭੇਟ ਜਿਵੇਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਆ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ । ਜਿਵੇਂ ਦੂਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅੱਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਾਰੀਏਲ ਰੱਖ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਇਕ ਰਸ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਰੀਏਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਰੀਏਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਸੰ: ੧੫੯੬ ਬਿ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਲਗੇ ਸਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਅਸੂ ਵਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਰੀਏਲ ਤੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ੀ । ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾਦਿਆ ਭਾਵ ਆਪ ਹੀ ਦੂਜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਬਾਬੇ ਬੁਢੇ ਜੀ ਤੋਂ ਤਿਲਕ ਦਿਵਾਇਆ ।

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤਕ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵੇਲੇ ਇਕ ਨਾਰੀਏਲ ਤੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ । ਛੇ ਸਰੂਪਾਂ ਤਕ ਤਿਲਕ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੀ ਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਦੂਜ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਰੀਏਲ ਤੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਨਾਰੀਏਲ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਸਾਰੀ ਬਿਭੂਤੀ (ਮਾਇਆ) ਅਰਪਣ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾਰੀਏਲ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨੀ ਭੇਟਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਸੀਸ ਭੇਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਨੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਭਾਵ ਨਾਰੀਏਲ ਦੇ ਬੰਦੇ ਬਣਾਏ ਤੇ ਉਹ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਣ, ਨਾ ਪੀਣ, ਨਾ ਮੋਹ ਆਦਿ ਕਰਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾ ਬਣਾਓ । ਸਾਡਾ ਵਰ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਨਾਰੀਅਲ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਫਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਦੇਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਜੋ ਨਾਰੀਏਲ ਇਕ ਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭੰਨ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਰਤਾ ਦੇਵੇ । ਪਰ ਜੇ ਪਾਠ ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ,

ਰਹਿਤ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੇ ਪਾਠ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਨਾਰੀਏਲ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਗਿਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਰਤਾਉ।

ਧੂਪ—ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਗੰਦੀ ਪਉਣ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਨਾ ਕਰੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਧੂਪ ਧੁਖਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੁਗੰਧੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਚੂੰਕਿ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਧੂਪ ਜ਼ਰੂਰ ਧੁਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਂਵ -

'ਧੂਪ ਦੀਪ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਨ ਲਾਗੇ ॥' (ਪੰ: ੧੨੨੯)

ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਹੈ, ਸਮਝ ਲਓ।

ਜਦੋਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬੇ ਗੁਰਦਿਤੇ ਜੀ ਦੇ ਤਾਈਂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜ ਪੱਤਰਿਆਂ ਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ਕਰਨਾ, ਘਿਉ ਦਾ ਦੀਵਾ ਕਰਨਾ। ਧੂਪ ਧੁਖੌਣੀ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

ਇਹ ਬਾਬੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਸ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਓਦੋਂ ਦੀ ਇਹ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਚਲੀ ਹੈ।

ਜੋਤਾਂ—ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਹਨ, ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਨੇਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਬੱਦਲ ਕਰ ਕੇ ਹਨੇਰਾ ਪੈ ਜਾਏ, ਬਿਜਲੀ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਏ, ਓਦੋਂ ਉਸ ਦੀਵੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਅਖੰਡ ਜੋਤ' ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਜੰਗਾਂ ਜੁਧਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਪਰ ਸਰੂਪ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਕਰਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰਖਦੇ ਜਦੋਂ ਜੰਗਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੇਹਲ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰਖਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਵਲੋਂ ਜੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਕਰਕੇ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੰਬੂ ਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਇੱਕ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਦੇ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਹਵਾ ਹਨੇਰੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਖਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਘਿਉ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾ ਕੇ ਗੁਪਤ ਥਾਂ ਰੱਖ ਛੱਡਦੇ ਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾ ਕੇ ਰਖਦੇ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਹਵਾ ਹਨੇਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੋਤਾਂ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਝਟ ਹੀ ਗੁਪਤ ਜੋਤ ਕੱਢ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਹਵਾ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਫਿਰ ਠੰਢੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾ ਕੇ ਉਹ ਜੋਤ ਫਿਰ ਗੁਪਤ ਥਾਂ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਇਹ ਗੁਪਤ ਜੋਤ ਸਿਰਫ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਜਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪੰਗਤੀ ਤੇ ਜੋਤ ਬੁਝ ਜਾਏ, ਜੋਤ ਜਗਣ ਤੱਕ ਉਹੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੋ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੋਖੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਜੋਤਾਂ ਜਗਣ ਤੋਂ ਫਿਰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਵੋ। ਕਈ ਜੋਤਾਂ ਬੁਝਣ ਤੋਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜਪਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਪੰਗਤੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਿਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਆਦਿ ਬਦਬੂਦਾਰ ਚੀਜ਼, ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਜਗਾਉਣੀ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਤੇ ਹੋਰ ਬਦਬੂਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨਾ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਏ।

ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇਲ ਦੇ ਦੀਵੇ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਣੇ। ਜਰਮਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਫੌਜੀ ਤੰਬੂਆਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ ਓਦੋਂ ਉਥੇ ਘਿਉ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਦੀਵੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਜਗਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ ਓਦੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਲਾਲਟੈਣਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹੋਰ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਜਾਂ ਭੋਗ ਦੇ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਦਬੂਦਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਉਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰੂਹਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ।

ਆਰਤੀ—ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਰਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਆਰਤੀ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲ' ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਪਾਂਡਿਆਂ ਨੇ ਆਰਤੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਥਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਆਦਿ ਰੱਖ ਕੇ ਆਰਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ।

ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਤੁਸੀਂ ਜਗਨਨਾਥ ਦੀ ਆਰਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਠੇ ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਆਰਤੀ ਉਚਾਰਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚੀ ਆਰਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਗਨ ਨਾਥ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੇ ਝੁਕ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਰਤੀ ਅੱਖਰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਰਤੀ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਧੂਪ, ਦੀਪ, ਜੋਤ, ਥਾਲ, ਕੇਸਰ, ਫੁਲ ਆਦਿਕ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਰਤੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ ਤੋਂ ਬੈਠ ਕੇ ਆਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਦਿ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਆਰਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਸ, ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸਤਤ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਇਹ 'ਅਕ੍ਰਿਤ ਸੰਗਿਆ' ਹੈ ਜੋ ਰਾਤ ਬਿਨਾਂ ਦਿਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੱਕ ਨਾਲ ਰਹੇ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਜਾਇ ਅੰਦਰ ਦਰਯਾਇ ਨਾਂਵੰਦੇ॥
ਸਹਜ ਸਮਾਧ ਅਗਾਧ ਵਿਚ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪੰਦੇ॥
ਮਥੇ ਟਿਕੇ ਲਾਲ ਲਾਇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਚਲ ਜਾਇ ਬਹੰਦੇ॥
ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਲੀਣ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ ਗਾਇ ਸੁਣੰਦੇ॥
ਭਾਇ ਭਗਤ ਭੈ ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਪੁਰਬ ਕਰੰਦੇ॥
ਸੰਝੇ ਸੋਦਰ ਗਾਵਣਾ ਮਨ ਮੇਲੀ ਗੁਰ ਮੇਲ ਮਿਲੰਦੇ॥
ਰਾਤੀ ਕੀਰਤ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰਿ ਆਰਤੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਡੰਦੇ॥
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮ ਚਖੰਦੇ॥

(ਵਾਰ ੬ ਪਉੜੀ ੩

ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ ਹੋਈ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ॥
ਪਹਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਮੰਜੀ ਬੈਠ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ॥

ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਓਨ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸਿਰ ਉਪਰ ਧਾਰਾ ॥
ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੌਲ ਨ ਪਾਲਿਓ ਮਨ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ ॥
ਬਾਣੀ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੀਏ ਹੋਇ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਮਿਟੇ ਅੰਧਾਰਾ ॥
ਗਿਆਨ ਗੋਸ਼ਟ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਉਠੇ ਧੁਨਿਕਾਰਾ ॥
ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਰ ਅਥਰਬਣ ਧਾਰਾ ॥

(ਵਾਰ ੧ ਪਉੜੀ ੩੮)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਦਸੀ ਹੈ—

ਪੁਨਾ—ਮੰਗਲ ਆਰਤੀ ਜੋ ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਪੁਨਰਪ ਗਰਭ ਨ ਲੇਟੈ ॥
ਵਿਸ਼ਵ ਬਿਭੂਤ ਆਰਤੀ ਕਰਹਿ ਜਮ ਜਾਗਾਤ ਨ ਫੇਟੈ ॥
ਕ੍ਰਿਤ ਅਘ ਦੋਖ ਬਿਲਾਤ ਤਿਨਾਕੋ ਆਪਦਾ ਕਾਲਖ ਮੇਟੈ ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੈ ਪੜਤ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫੇਟੈ ॥
ਪੁਨਾ—ਅਸਟ ਗੰਧ ਸੁਭ ਆਰਤੀ ਧਰੈ ॥
ਪੁਨਾ—ਅਬ ਕੇ ਪਾਪ ਪੂਰਬਲੇ ਪਾਪ ॥ ਮਿਟੈ ਸਗਲ ਜੀਵਨ ਸੰਤਾਪ ॥
ਪਰਬ ਪਰਬ ਉਤਸਵ ਵਿਧ ਕਰੇ ॥ ਆਰਤੀ ਸਮੇ ਪੂਜ ਅਨਸਰੇ ॥
ਆਰਤੀ ਸਮੇ ਸਮੇ ਪਰ ਕਰੈ ॥ ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਹਵੈ ਪੂਜ ਅਨੁਸਰੈ ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦੋਂ ਢਾਕੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਮਸੰਦ ਭਾਈ ਬਲਾਕੀ ਦਾਸ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਆਰਤੀ ਕੀਤੀ—

ਤਬ ਉਠ ਕਰ ਸਭ ਸੰਗਤ ਰਾਸ ॥ ਜਿਨ ਮਹਿ ਅਗ੍ਰ ਬਲਾਕੀ ਦਾਸ ॥
ਦੀਪਕ ਬਾਰ ਆਰਤੀ ਕਰੀ ॥ ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਅਗਾਰੀ ਧਰੀ ॥
ਫੂਲਨ ਮਾਲ ਗਲੇ ਪਹਿਰਾਈ ॥ ਅਧਕ ਸੁਗੰਧੈਂ ਢਿਗ ਛਿਰਕਾਈ ॥

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੧੧ ਅੰਸੂ ੫

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਗੁਰ ਸਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸੰਝ (ਸ਼ਾਮ) ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ। ਆਰਤੀ ਪੜ੍ਹੇ। ਸੋਣ ਵਕਤ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹੇ। ਬੀਬੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ। ਫਿਰ ਇਹ ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਤੁਹਾਡੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

(ਵਿਜੈ ਮੁਕਤ ਸਾਖੀ ੪੪)

ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ ਪਾਠ ਭੋਗ ਪੜ੍ਹੇ ਆਰਤੀ ਗਾਵੇ।

(ਵਿਜੈ ਮੁਕਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਾਖੀ ੪੭)

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਕਤ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪੰਜੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ।

(੧) ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਆਰਤੀ—੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ 'ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲ'
ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ-ਅਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਥਾਲ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਰੂਪ ਦੀਵੇ, ਤਾਰੇ ਰੂਪ ਮੋਤੀ ਪਉਣ ਰੂਪੀ ਚੌਰ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਆਰਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ—ਵੈਰਾਟ ਰੂਪ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਦੇ ਲੱਖਣ ਕਹੇ ਹਨ।
ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ-ਉਸ ਜੋਤੀ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਚੌਥੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੌਰਾ ਬਣਾਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਰੂਪ ਪਪੀਹੇ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ (ਮੰਗੇ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ।

(੨) ਧਨਾਸਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਨਾਮ ਤੇਰੋ ਆਰਤੀ ॥ ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਆਰਤੀ, ਕੇਸਰ, ਦੀਪਕ, ਤੇਲ, ਫੂਲ ਮਾਲਾ ਆਦਿ ਹੈ।
(੩) ਧਨਾਸਰੀ ਸ੍ਰੀ ਸੈਣ ਜੀ-ਧੂਪ ਘ੍ਰਿਤ ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ ॥
(੪) ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ ਦੇਵ ਦੇਵਾ ਕਰ।
(੫) ਧਨਾਸਰੀ ਧੰਨਾ ਜੀ-ਗੋਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ।
(੬) ਅਤੇ ਸਵੈਯਾ-ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ॥ ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕਉ ਛਾਡਕੈ ॥
ਅਤੇ ਕਈ ਸੋਰਠ ਕਬੀਰ ਜੀ-'ਭੂਖੈ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ' ਭੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬੈਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਯੋਗ ਹੈ। ਥਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਕੇ ਆਰਤੀ ਦਾ ਖੰਡਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* *
*

ਰਾਗ ਮਾਲਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਇਕ ਬਾਣੀ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਹੈ, ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੈ । ਓਹੋ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਓਹੋ ਸਿਆਹੀ ਹੈ, ਓਹੋ ਲਿਖਤ ਹੈ ।

ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਧਮਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸੋ ਕਿਉਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(੧) ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿਚ ਮਹੱਲਾ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਮਹੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕੀ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮਹੱਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਿਚ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਮਹੱਲਾ ਲਿਖਣ ਚਾਹੇ ਨਾ ਲਿਖਣ ।

(੨) ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉੱਤਰ-ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਜਿਵੇਂ—

ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥
ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥
ਸਮੁੰਦ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਗਿਰਹਾ ਸੇਤੀ ਮਾਲੁ ਧਨੁ ॥
ਕੀੜੀ ਤੁਲਿ ਨ ਹੋਵਨੀ ਜੇ ਤਿਸੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰਹਿ ॥

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਕੀ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਐਡੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਦੋ ਸਵਾਲ ਵਡੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਨ ਇਹ ਉੱਤਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਨ ।

ਫਿਰ ਹੋਰ–

ਸਜਣੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾਂ ਦੈ ਸਾਹੁ ॥
ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਬਹਿਠਿਆ ਸੋਹੀਐ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਵੇਸਾਹੁ ॥

ਇਹਦੇ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ 'ਮੰਨੇ ਕੀਆ' ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਭਾਇਆ ਹੈ, ਓਵੇਂ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਓਹਦੇ ਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨੀ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

(੩) ਤੀਜਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਤਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੀ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੋਦਰੁ ਦੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ–

ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਨਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੇ ॥

ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗਾਉਂਦੇ ਦਸੇ ਹਨ । ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ 'ਰਾਗ ਏਕ ਸੰਗਿ ਪੰਚ ਬਰੰਗਨ' ਇਕ ਰਾਗ ਹੈ ਪੰਜ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਾਗਣੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ–

'ਰਾਗ ਰਤਨ ਪਰਵਾਰ ਪਰੀਆ ਸਬਦੁ ਗਾਵਣਿ ਆਈਆ ॥'

ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਾਕ ਹਨ । ਏਕੇ ਚੋਰਾਸੀ ਰਾਗ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਹਨ ਉਹ ਰਾਗ ਰਾਗਣੀਆਂ ਤੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜਿਹੜੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਰਾਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੈ ।

(੪) ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਲਮ ਕਵੀ ਦੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਸੋ ਉਹ ੧੭੧੨ ਤੋਂ ੧੭੭੪ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਤੱਕ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੂਪ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਭ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਆਲਮ ਕਵੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਕਿੱਸੇ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੭੪ ਆਪ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ

ਦੇ ੫੨ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ । ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਜੋਧ ਕਵੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪੁਸਤਕ ਮਾਧਵਾਨਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਲਥਾ ਆਲਮ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਲਮ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਆਪਣੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ । (ਵੇਖੋ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਰਾਸ ੩, ਅੰਸੂ ੪੮ ਅੰਕ ੪੧ ਦੀ ਟੂਕ ਪੰਨਾ ੨੧੧੮)

(੫) ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਉਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਲੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸੀ ਈਸਾਈਆਂ (ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ) ਨਾਲ ਈਸਾਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਮੁਕਦਮਾ ਜਿਤਾ ਦਿਆਂਗੇ, ਤੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪਾ ਦੇਹ । ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਲਿਖ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਂਦਾ ।

ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਚਿੱਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ? ਇਹ ਤਾਂ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ।

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਜੇਕਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹਨੋ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜੇਕਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨੀ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸੰਗਤ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਪੈ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਫਿਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਲਿਖ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੈਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ੇ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਓਹਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀੜੇ ਹਟ ਗਏ ।

ਉਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪਟਿਆਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਬੁਰਜ ਧੂਪ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ । ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਲਿਖਤ ਲਓ । ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਲਿਖਤ ਹੋਈ ਉਸ ਵਕਤ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਦੀ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਸੀ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਉਂ ਡੰਨ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਛੱਡਣ ਕਰਕੇ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਜ਼ਿਕਰ ਹਨ ।

ਸੋ, ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨਾ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੀ ਨਾ ਲਿਖਦੇ । ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਹਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ, ਬੰਨੋ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਵੀ।

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸਿਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਉਹ ਵੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਉਲਟ ਸਨ, ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਦਾ ਜਦੋਂ ਝਗੜਾ ਪਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਉਹੋ ਅੱਖਰ, ਉਹੋ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਉਹੋ ਲਿਖਤ ਵੇਖ ਕੇ ਮੰਨ ਗਏ ਕਿ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਛਡਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਾਈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਬੀੜ ਰਚੀ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਬੀੜ ਤੋਂ ਚਾਰ ਉਤਾਰੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਹੜਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕੋਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਵੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਤੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–

ਭੋਗ ਪਾਵਹੁ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ।
ਖਿਨ ਮਹਿ ਪਾਪ ਜਾਇ ਸਭ ਸੜ ॥
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਹੋਵਤ ਪੂਰਾ ।
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਬਿਨ ਪਾਠ ਅਧੂਰਾ ॥

ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਪਾਠ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪਾਠ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਅੱਖਰ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਛਡਦਾ ਹੈ ਸਮਝੋ ਓਹਦਾ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਓਹਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਣੇ ।

ਗੁਰ ਸਿਖੋ ! ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਾਲੀ, ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ, ਹੁਣ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਲੱਥ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਥ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਛੱਡਣੀ ਭਾਵ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨੀ ਕਿਡੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਉਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੰਨਣਾ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ—'ਥਿਰ ਘਰ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਪਿਆਰੇ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਛਿਲਾ ਕੱਢਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਮੁਕਦਮਾ ਜਿਤਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਤਾਂ 'ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫' ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ 'ਰਹਾਉ' ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ! ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਧ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਬੈਠਾ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਐਨਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮੁਕਦਮਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ। ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਛਿਆ-ਭਾਈ ! ਤੂੰ 'ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਤੇ ਰਹਾਉ' ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਕਹਿੰਦਾ-ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਾਠ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਫੇਰ ਦੋਬਾਰਾ ਪਾਠ ਕਰ। ਉਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਤੇ ਰਹਾਉ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਫਿਰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਕਿ ਠੀਕ ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਗਲਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵੇਖੋ ਐਨਾ ਅੱਖਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਭੀ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਐਡੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਛੱਡਾਂਗੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੇ ਹੋਣਗੇ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਕਰਕੇ ਵਿਖੇਪ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਦੀ ਛੱਡਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਪੂਰਾ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਵੇਂ ਘੁੰਗਰਾਣੇ ਗਿਆਨੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਓਦੋਂ ਓਥੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਪਾਰਾਇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦਾਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ, ਸੰਤ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਹਜੂਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ–ਕਿਉਂ ਜੀ ! ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਕਿ ਨਾ ?

ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਤੇਰੇ ਥਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੁਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਵੀ ਦੇਂਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਪਾਪ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਚਲ ਓਏ ਮੁੰਡਿਆ ! ਪੜ੍ਹ ਅਗੇ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਪਾਠੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ਇਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਅਰਥ ਘੁੰਗਰਾਣੇ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਵਡੇ ਅਸਥਾਨ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸਭ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਈਆਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਬਾਦ ਹੈ ਓਹਦੇ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਹ ਗਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੧ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਸੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੋਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ! ਉਸ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਧਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ।

ਫਿਰ ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾਇਆ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ' ਦੇ ਥਾਂ 'ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੈ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨੂੰ 'ਵਾਹੁਗੁਰ' ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨੀ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਫੇਰ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨੀ ਬੰਦ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਗੜਗੱਜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੰਦ ਕੀਤੀ। ਇਉਂ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਪਿਆ ਹੈ।

ਅਖੀਰ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ੧੯੨੮ ਸੰਨ ਈਸਵੀ ਮੁਤਾਬਕ ੧੯੮੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਏ ਕਰਾਰ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।

ਪੂਰੇ ਕਾ ਕੀਆ, ਸਭ ਕਿਛੁ ਪੂਰਾ ਘਟਿ ਵਧਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਐਸਾ ਜਾਣੈ ਪੂਰੇ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹੀ ॥

ਭਸੌੜ ਦੇ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਬੀੜ ਗਲਤ ਛਾਪਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਤੇ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਛਾਪੀਆਂ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾ ਛਾਪੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕੀਤੇ । ਇਸ ਉਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਅਤਿਅੰਤ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਫੈਲੀ। ਗੁਣੀਆਂ ਗਿਆਨੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ, ਡੇਰੇ ਦਾਰਾਂ, ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨਾਂ, ਪੰਥਕ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ, ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਿਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਗੁਰਮਤੇ ਆਏ । ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਮੂਹ ਪੰਥ ਦਾ ਇਕੱਠ ੧੦ ਜੁਲਾਈ ੧੯੨੮ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਥ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ–

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ

ਵਲੋਂ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ (ਪੰਚ ਖੰਡ) ਭਸੌੜ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੋਰਸ ਨਾਮੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਤੇ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਅਰਦਾਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਿਰੰਜਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸ਼ਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਿਖ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਵਲੋਂ ਛਪੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਖਰੀਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖੇ, ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਹੋਣ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਘਲ ਦੇਣ।

੨੬ ਸਾਵਣ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ੪੫੯

੨੬ ਸਾਵਣ ਸੰਮਤ ੧੯੮੫

੯ ਅਗਸਤ ਸੰਨ ਈਸਵੀ ੧੯੨੮

(ਮੋਹਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ)

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੯)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਲਤ ਛਾਪਣ ਦੀ ਭਸੌੜੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ

ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਸੌੜੀਆਂ ਨੇ 'ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੋਰਸ' 'ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ 'ਭੰਡਾਰ' ਆਦਿ ਪੋਥੀਆਂ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਲਾਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਮੰਗਲ '੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲ ਬਦਲ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਕੱਢ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਭਗਤ ਬਾਣੀ, ਰਾਮਕਲੀ ਸਦ ਤੇ ਸਤੇ ਬਲਵੰਡੇ ਦੀ ਵਾਰ ਆਦਿ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗੇ (ਫਿਰ ਸਵੱਈਏ ਭਟਾਂ ਦੇ ਫਿਰ ਰਾਮ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਾਹੁ,ਤੇ ਹਰਿ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਲਿਖਾਂਗੇ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਕੱਢ ਦੇਣੇ ਹਨ) ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ੧੩ਵੀਂ ਅਸਪਟਦੀ ਕੱਢ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਾਧ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁੱਖ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅੱਛਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਦੇਣਗੇ। ਆਪਣੀ ਧੁਰ ਕੀ ਅਕਾਲ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪ ਅਖੰਡ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹੋ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਆਪ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਨ।

ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜੋ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਥੋਹੜੇ ਜਿਹੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖੋ ਜਿਹੜੇ ਬਾਣੀ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹਨ। ਮਗਰੋਂ, ਜਦੋਂ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਲੁਕਣ ਨੂੰ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਛੱਡੇਗਾ ਓਹ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇ-ਸਿਦਕਾ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੂਰੇ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਘੱਟ ਵਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਂਦੇ ? ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਿਖਦੇ ? ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਿਉਂ ਲਿਖਦੇ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਠੀਕ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਮਤ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਗਰ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰੋ ਗੁਰਸਿਖੋ ! ਕਿ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* *
*

ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜਿਹੜਾ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨੌਂ (9) ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਉਹ ਅਤੇ ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਕਈ ਦੋਹਰੇ ਆਦਿ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ, ਪਉੜੀ ਤੇ ਸਲੋਕ:—

ਤਿਸ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਟੇਕ ਨਾਨਕ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ॥
ਜਿਸ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਜਾਹਿ ॥

ਤੱਕ ਇਹ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ । ਸੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਦੋਹਰੇ ਹਨ । ਇਹ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਕਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜੁੜ ਕੇ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿੱਚ ਦਸਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚੌਪਈ ਨਾਲ ਦੋਹਰੇ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ, ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਗੇ ਪਉੜੀ ਅਤੇ 'ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਅਰਾਧਨਾ' ॥ ਰਖੇ ਰਖਣਹਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਤਨੀ ਰਹਿਰਾਸ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਜੋ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜ-ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਹੀ ਸਹੀ ਰਹਿਰਾਸ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਰਹਿਰਾਸ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਣ ਦਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸੀ । ਪਹਿਲੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ (ਪੁਨਿ ਰਾਛਸ ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ) ਜਿਥੋਂ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ

ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਲਹਿਰ ਵਾਲਿਆਂ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ, ੧੯੭੭ ਬਿਕ੍ਰਮੀ, ੧੯੨੦ ਈਸਵੀ ਤੱਕ ਐਨੀ ਹੀ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੈਂਟਰ ਮਾਝੇ ਵਾਲਿਆਂ 'ਗੜਗੱਜਾਂ' ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਜੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਲਾਸ ਵਾਲੀਆ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਣਿਆ ਉਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਘਟਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜ ਖੰਡੀਆਂ ਭਸੌੜੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਉਤਨੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਚੌਪਈ ਦੀਆਂ ਉਨੀਆਂ ਪੰਝੀ (੨੫) ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਦੋਂ ਦੀ ਰਹਿਰਾਸ ਘਟਾ ਕੇ ਪੰਝੀ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ 'ਅਨੰਦ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ' ਤੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ 'ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਗਰਲੇ ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ (੧) ਤਿਥੈ ਤੂੰ ਸਮਰਥ (੨) ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਅਰਾਧਣਾ (੩) ਰਖੇ ਰਖਣਹਾਰ ਛਡ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ 'ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਧੀ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ । ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ੧੯੮੭ ਬਿਕ੍ਰਮੀ (੧੯੩੦ ਈਸਵੀ) ਤਕ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪਾਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਜਿੰਨੀ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ੧੯੮੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ (੧੯੨੩ ਈਸਵੀ) ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਫਿਰ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਅੱਧੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਪਰ ੧੯੮੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ (੧੯੨੬ ਈਸਵੀ) ਤੱਕ ਵੀ ਸਾਰੀ ਰਹੀ । ੧੯੮੭ ਬਿ: (੧੯੩੦ ਈ:) ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ੧੯੮੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ (੧੯੩੨ ਈਸਵੀ) ਵਿੱਚ ਪੰਚ-ਖੰਡੀਆਂ ਵਾਲੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹੀ ਗੜਗੱਜ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਝੀ (੨੫) ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸੀਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਰਹੀ, ਸੰਗਤ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਉੱਠੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਰਹਿਰਾਸ ਸੰਗਤ ਪੜ੍ਹਦੀ ਰਹੀ; ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਅਰਦਾਸੀਆ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਚੁਪ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਇਹ ੧੯੮੯ ਬਿ: (੧੯੩੨ ਈ:) ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਨੇ

ਰਹਿਰਾਸ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ।

ਫੇਰ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਕੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ੨੦੦ (ਦੋ ਸੌ) ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਲਿਆ ਕੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਏ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਰਹਿਰਾਸ ਇਹਨਾਂ ਆਪ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੀ ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਵਾਲੀ, ਓੱਨੀਆਂ ਪੰਝੀ (੨੫) ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਜਬਰਦਸਤੀ ਅਰਦਾਸ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ੧੯੮੯ ਬਿ: (੧੯੩੨ ਈ:) ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਜਿਵੇਂ, ਪੰਜ ਗੁੰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪੰਥ, ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ (ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ,) ਨਿਰਮਲੇ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੈਂਟਰਲ ਮਾਝਾ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਤੇ ਪੰਚ ਖੰਡੀਆ ਦੀਵਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਓਦੋਂ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਓਦੋਂ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਟਕੇ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ । ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਰਹਿਰਾਸ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬੰਦ ਹੋਈ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੋ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਕੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਜੇ ਆਪ ਦੀ ਮਰਜੀ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨਿਸਚਾ ਸਾਡਾ ਖਰਾਬ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੋ ਪੁਰਾਤਨ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣ, ਤਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਭਾਈ! ਅੱਧੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਤਾਂ ਫ਼ਲ ਮਹਾਤਮ ਘੱਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਪੁੰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬੇ-ਮੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਅੱਧੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਫਿਰ ਸੁੱਖ ਕਿਥੋਂ ? ਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਲਟ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵਲੋਂ ਬੇਨਤੀ

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਹ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਬਾਰੇ ਕਿ ਸੰਪੂਰਣ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਵੀਚਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਉਸ ਸੰਪੂਰਣ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੋਂ ਚਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਆਮ ਕਰਕੇ ਐਸ ਵਕਤ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦੋਹਰਾ—

ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਹ ਮੋ, ਕੋਟਿਕ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਿਤੇ, ਰਵਿ ਸਸਿ ਕ੍ਰੋਰ ਜਲੇਸ ॥

ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਉਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਬਾਕੀ ਇਕ ਹੋਰ ਛਾਪੇ ਵਾਲੀ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਾਨੂੰ ਰੋਪੜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਖਿਜਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ, ਨਾਭੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਛਾਪੇ ਦੀ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ।

ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਹੈ । ਓਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਹਰੇ ਬਾਰੇ ਥੋੜੀ ਅਜਿਹੀ ਹੋਰ ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਰਾ—

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਹਿ ਮੋ, ਕੋਟਿਕ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਿਤੇ, ਰਵਿ ਸਸ ਕ੍ਰੋਰ ਜਲੇਸ ॥

ਇਸ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਭਾਵ ਜੋ 'ਅਕਾਲ' ਪਦ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ (ਕਾਲ) ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਹਵਾਲਾ ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਣ ਸਰੂਪ) ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਜਥਾ÷ਦੋਹਰਾ=ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਹਿ ਮੋ, ਕੋਟਿਕ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਿਤੇ, ਰਵਿ ਸਸਿ ਕਰੋਰ ਜਲੇਸ ॥

(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਸਨੂ ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦੋਹਰਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੯੨)

ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਵਲੋਂ-

ਦੋਹਰਾ-ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਹਿ ਮੋ, ਕੋਟਿਕ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਿਤੇ, ਰਵਿ ਸਸਿ ਕਰੋਰ ਜਲੇਸ ॥

ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਣ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਏ ਵਲੋਂ ਛਪੇ ਹੋਏ ਗੁਟਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਬਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ 'ਕਾਲ' ਪਦ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਥਾ :—ਕਾਲ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਪ ਧਰਾ ॥ ਕਾਲਿ ਪਾਇ ਸਿਵਜੂ ਅਵਤਰਾ ॥
ਕਾਲ ਪਾਇ ਕਰਿ, ਬਿਸਨ ਪ੍ਰਕਾਸਾ ॥
ਸਕਲ ਕਾਲ ਕਾ ਕੀਆ ਤਮਾਸਾ ॥ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੨੪੪)

ਆਦਿ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸਭ ਜਗਤ ਦਾ, ਕਰਤਾ, ਹਰਤਾ, ਧਰਤਾ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਚਉਬੀਸ ਅਉਤਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਚੌਪਈ ਦੇ ਨੌਂ ਨੰਬਰ ਰੂਪ ਛੰਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਥਾ-ਚੌਪਈ ॥ ਅੰਤ ਕਰਤ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਕਾਲਾ ॥ ਨਾਮ ਕਾਲ ਤਾ ਤੇ ਜਗ ਡਾਲਾ ॥
ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਪਰ ਹੋਤ ਸਹਾਈ ॥ ਤਾ ਤੇ ਸੰਖਿਯਾ ਸੰਤ ਸੁਨਾਈ ॥ ੯ ॥
(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੋਥੀ ਪੰਨਾ = ੧੪੦) ਚੌਬੀਸ ਅਉਤਾਰ ਸ਼ੁਰੂ)

ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਆਪ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਸਭ ਜਗਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਫਿਰ ਅਖੀਰ ਤੇ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਦਾ (ਕਾਲ) ਲੈ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਾਲ ਕਰਕੇ (ਡਾਲਾ) ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ "ਪਰਿਭਾਸਕ' ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਛੂਛ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਸਾਰਥਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਨੌਵੀਂ ਚੌਪਈ ਰੂਪ ਛੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸੰਤ ਪਦ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਰਥ ਕਰਦਿਆਂ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ-

'ਸਮੇ ਸੰਤ ਪਰ ਹੋਤ ਸਹਾਈ ॥ ਤਾ ਤੇ ਸੰਖਿਯਾ ਸੰਤ ਸੁਨਾਈ ॥'

ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਤ ਪਦ ਦਾ ਵਿਆਕਰਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਧੀ ਕੱਢ ਕੇ

ਸ-ਅੰਤ = 'ਸ' ਓਹ ਅੰਤ ਸਮੇ ਤੇ (ਆਪਣਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ) ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਥਾ-ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ॥ ਤਾਂ ਤੇ= ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੰਖਿਆ = ਗਿਣਤੀ 'ਸੰਤ' ਪਦ ਕਰਕੇ ਸੁਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਾਪੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜੋ 'ਅਕਾਲ' ਪਦ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿ 'ਕਾਲ' ਪਦ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪਦ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ 'ਪਰੀਭਾਸ਼ਕ' ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸ ਹੀ ਆਏ ਹਾਂ ਭੁਲ ਚੁੱਕ ਦੀ ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ।

ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖਤ ਦਸਮ ਦੀ ਬੀੜ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਸਨ, ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਫੇਰ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਰਹਿਰਾਸ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਨੀ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨੀ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੋ ਹੋਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘਟਾ ਜਾਂ ਵਧਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ੨ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* *
*

ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ

ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਉਥਾਨਕਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਰੋੜੀ ਮੱਲ ਖੱਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ! ਇਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਓਥੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਦੋਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਵਕਤ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਦੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਤੇ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਤੇ ਝਰੀਟਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੇਰੀ ਦੇ ਕੰਡੇ ਖੁਭੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਉਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਜੰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ।

ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਿਆ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਏਥੇ ਹੋ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜੇ ਝਰੀਟਾਂ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ? ਅਤੇ ਕੰਡਿਆਂ ਦੇ ਚੋਭ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਏ ? ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੇਜਕੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਅਯਾਲੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਓ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਉੱਤਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਇਕ ਸਿੱਖ ਭੇਜਿਆ। ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੇ ਉਸ ਅਯਾਲੀ ਨੂੰ ਜੋ ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋਇਆ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੁਣ ਕੇ ਅਯਾਲੀ ਬੜੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਹੇ ਭਾਈ! ਇਹ ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤੂੰ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪਰੇਮੀ 'ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ' ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਕਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਪਰੇਮ ਦੇ ਵਿਚ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਸੁਣਦੇ ਤੇਰੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖ ਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਝਰੀਟਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਕੰਡੇ ਵੱਜੇ ਹਨ। ਸਿਖਾ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਨਹੀਂ ਵੱਜਣ ਦਿਤੇ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਸਹਾਰ ਲਏ ਹਨ, ਸੁਣ ਕੇ ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—'ਹਜ਼ੂਰ! ਆਪ ਜੀ ਜਿਵੇਂ ਆਗਿਆ ਕਰੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ–ਭਾਈ! ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਸੌਣ ਲਗਿਆਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਈ ਐਨੀ ਢਲਿਆਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਪੰਜ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਲੰਮੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਪਰੇਮੀ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਮਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਸੁਪਨੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦਬਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗੀ। ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਜੇ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਲ ਵੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ ਭੂਤਾਂ ਪਰੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦੇਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹੋਣਗੇ।

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ-ਜੋ ਰੋਜ਼ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਸੌਂਵੇਗਾ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲਗਿਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਹਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ੩ ਸ਼ਬਦ ਸਨ, ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ੧ ਸ਼ਬਦ ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ੧ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣਾ ਰਲਾ ਕੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਹਿਲਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ।

ਸੰਝੈ ਸੋਦਰੁ ਗਾਵਣਾ ਮਨ ਮੇਲੀ ਕਰੁ ਮੇਲ ਮਿਲੰਦੇ ॥
ਰਾਤੀ ਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰ ਆਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੰਡੰਦੇ ॥
[ਵਾਰ ੬ ਪਉੜੀ ੩]

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਸਵੇਰ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟਾਇਮ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਟਾਇਮ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਉਥਾਨਕਾ—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰਤਾ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਖਵਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੰਗਤ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸੌਦਾਗਰ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਉਹ ਸੌਦਾਗਰ ਸਿੱਖ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਇਕ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਦੂਜੀ ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਸੌਦਾਗਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਦੇ ਮਗਰ ਚੋਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਜਾਵੇ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਕਰਨ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰੇ।

ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਮੈਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਚੋਰ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਥੋਂ ਉਪਾਵ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦਾ, ਆਪ ਜੀ ਕੋਈ ਉਪਾਵ ਦਸੋ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਖਸ਼ੋ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਚੋਰੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾ! ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਬਿਰਾਜਿਆ ਕਰ। ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਤੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ, ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਣਗੇ। ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਖਸ਼ੋ ਜੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦਸੇ–

(੧) ਇਕ ਸ਼ਬਦ-ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦ ਰਖਵਾਰੇ ॥ ਚਉਕੀ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ ॥ (੨) ਦੂਜਾ ਸ਼ਬਦ–ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫ ॥ ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ ॥ (੩) ਤੀਜਾ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਜਹਿ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਨਾਨਕ ਨੀਤ ॥ ਣਾ ਹਉ ਣਾ ਤੂੰ ਣਹਿ ਛੁਟਹਿ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਈਅਹੁ ਦੂਤ ॥ (੪) ਚੌਥਾ ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸਲੋਕ ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਚਿਤਵਨੀ ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਉਠਿ ਨੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਕਾ ਆਹਰੋ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮੀਤ ॥

ਅਤੇ ਕਿਹਾ–ਸਿਖਾ! ਇਹਨਾਂ ਚੌਂਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰ।

ਇਹ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ–(ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਦੋ ਸਲੋਕ) ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਅਰਦਾਸ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਿਰਾਜਿਆ ਕਰ, ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਤੇਰੇ ਅਗੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੇਂਗਾ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਕੋਟ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਹੀ ਪਕੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਘੋੜੇ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਆਇਆ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨੇ ਘੋੜੇ ਬੰਨੇ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੋਰ ਆ ਗਏ। ਸਿੱਖ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੌਂ ਗਿਆ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਨਾ ਵੜ ਸਕੇ। ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਚੋਰ ਵੀ ਗਿਝੇ ਹੋਏ ਮਗਰੇ ਲੱਗੇ ਰਹੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਆਲਸ ਆ ਗਈ, ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤੇ ਆਲਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਉਹ ਕਿਲਾ ਕੋਟ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਉਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਦਾਅ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ ਖੋਹਲ ਲਈ, ਕੜਿਆਲਾ (ਕੰਡਿਆਲਾ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸਮੇਤ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਿਚੇ ਹੀ ਚੋਰ ਰਹਿ ਗਏ ਉਹ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ।

ਅਖੀਰ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਹਟ ਗਿਆ। ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਇਸ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗੇ ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਪਕੜਾ ਦੇਵੇ ਭਾਵੇਂ ਕੈਦ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ।

ਸਿੱਖ ਜਦੋਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਚੋਰ ਬੈਠੇ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ—ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ? ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚੋਰ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਘੋੜੇ ਚੁਰਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਕੈਦ ਕਰਾਵੋ ਪਰ ਸਿਖਾ ! ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਿਲਾ ਚੁਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਭਾਈ ! ਇਹ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਲਿਆਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚੋਰੀ ਛੁਡਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਸੋਹਿਲੇ ਦੀਆਂ ਉਥਾਨਕਾ ਹਨ।

ਸੋ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹ ਨਾ ਮਾਰਨ, ਲੁਟ ਨਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਚੋਰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਨ ਨੂੰ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਸੰਪਤ ਰੂਪੀ ਸ੍ਰਵਣ ਰੂਪੀ ਮੰਨਣ ਰੂਪੀ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਕੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਟਿਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਇਹ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ। ਅਤੇ ਏਸੇ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰਿੰਘ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਫਿਰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਫਿਰ ਦਸਵੀਂ ਅਰਦਾਸ ਇਸੇ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ,

ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਐਨਾ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦ (ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਦੋ ਸਲੋਕ) ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 'ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ' ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ ਤੇ ਮਗਰੋਂ 'ਸਿਰ ਮਸਤਕ ਰਖਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ' ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਚੌਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਹ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਇਹ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤੋਰੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਰੀ ਹੈ! ਉਹ ਜਿਉਂ ਕੀ ਤਿਉਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਿੱਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚੋਂ ਬਾਣੀ ਛੱਡਣ ਕਰ ਕੇ, ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਿਨਾਂ ਭਰੋਸੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਲਾਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਕਿਲਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ?

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* *
*

ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ

ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਵਕਤ ਸੰਤ ਰੇਣ ਆਦਿ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਉਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਨ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸੀ ਸਭ ਦੇ ਕੇ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਰਸਦ ਪੁਚਾ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਰੇਣ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਨਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ, ਅਤੇ ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਜੀ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ—

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਜਪੁ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥੧॥

ਤੱਕ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਅਜੇ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ, ਪੁੱਛ ਕੇ ਦਸਾਂਗੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੂਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ

ਪੁਛਿਆ-ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ । ਜੋ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਆਈ ਹੈ ਉਹ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?

ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਸਾਡਾ ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ—ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਕਈ ਲੋਕ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ 'ਵਾਹਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਔਂਕੜ ਨਾਲ 'ਵਾਹੁਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ-'ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗ ਜੁਗ ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭ ਸਦਕਾ' ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਤੇਰਾਂ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ' ਇਥੇ ਬਾਰਾਂ ਵਾਰੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ' ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮਗਰੇਂ ਦੋ ਵਾਰੀ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ ਹੈ 'ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ' ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਭੇਦ ਜਿਵੇਂ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ- 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਆਪਿ ਅਖਾਇਦਾ' ਅਤੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਾ ਬਡਾ ਤਮਾਸਾ' ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸਰੂਪ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਏ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ-'ਵਾਹੁ' ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਰਕ ਦਾ ਹੈ। 'ਵਾਹਜਯੰਤੀ ਕਾਰਜਯੰਤੀ' ਜਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਜਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਹਨ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਆਦਿਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪਰੇਰਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਪਰੇਰ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰਚਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਪਰੇਰ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਪਰੇਰ ਕੇ ਸੰਘਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਸ ਪਰੇਰਕ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵਾਹੁ' ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ 'ਵਾਹ' ਨਾਮ ਵਿਸਮਾਦਤਾ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਹਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ 'ਵਾਹਿ' ਅਸਚਰਜ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ।

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ' ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਭੇਦ ਜਿਹੜੇ ਹਨ (ਵਾਹੁ) ਪਰੇਰਕ ਹੈਂ ਤੂੰ ਅਤੇ (ਵਾਹ) ਤੇਰਾ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵਿਸਮਾਦ ਹੈ ਸਰੂਪ ਅਤੇ (ਵਾਹਿ) ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈਂ। ਵਾਹ ਤੇ ਵਾਹਿ ਸਿਹਾਰੀ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਲਘੂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੈ।

ਅਸਚਰਜ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਉਤਪਤੀ; ਪਾਲਨਾ, ਲੈਤਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹ' ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ (ਸ੍ਵੈ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਚੰਦ, ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਖਟ ਜੋਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ ਅਤੇ (ਵਾਹਿ) ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ, ਪੌਣ ਦਾ, ਪਾਣੀ ਦਾ, ਅਗਨੀ ਦਾ, ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ, ਆਸਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ ਆਪ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਹਿ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—'ਵਾਹ ਨਾਮ ਅਸਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ ॥ ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰ ਉਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥' ਵਾਹ ਨਾਮ ਅਸਚਰਜ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਵਿਸਮਾਦਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਹੁ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਖਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਓਹ ਤੇਰਾਂ ਵਾਰ ਜਿਹੜਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ ਓਸੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫਤਹ' ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਫਤਹ ਬੁਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਨਾ ਹੈ।

ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਵੀ '੧ਓ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਓਹ ਨਾਮ ਲਿਆ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ।

ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਤੇ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਰੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ) ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਦਰਾਂ ਵਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਬਾਕੀ ਦੇ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਦੋ ਨਾਮ ਹਨ ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ, ਔਂਕੜ ਨਾਲ ਵੀ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਾਚਕ ਹਨ ।

ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਸਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਵਾਹੁਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹੁਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤਾ । ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਦੇ ਹੈਨ ਉਹ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਹੁਗੁਰ ਜਾਪ ਹੈ । 'ਗੁਰੂ' ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ । ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

'ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇੜੇ ॥'
'ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥'

ਉਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਉਚਾਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਤੇ 'ਗੁਰ' ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹੁਗੁਰ ਹੈ ਸੋ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਫਰਕ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ (ਤੋਸੀਫੋ ਸਨਾ) ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮੇਲਨ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਿਰੰਜਨ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਭੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਏ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਏ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਿਸੇ ਤਖਤ ਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ॥' ਇਹੋ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਸੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਾਹਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਵੀ ਉਸੇ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ, ਵਾਹੁਗੁਰ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚਾਲੀ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਓਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ । ਦਸੋ, ਇਤਨੇ ਸਿੱਖ ਜਪਦੇ ਆਏ ਹਨ ਓਹ ਸਾਰੇ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ ? ਤੁਸੀਂ ਨਵੇਂ ਜੰਮ ਪਏ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੰਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ, ਉਹ ਦੱਸੋ ਗਲ ਕਰੋ ਦੇਖੋ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿੱਥੋ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਰੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜਿਹੜਾ ਪੰਚ ਖੰਡੀਆਂ ਨੇ ਛਪਵਾਇਆ ਸੀ ਓਹਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਲਾ-ਜਵਾਬ ਕੀਤਾ ਸੀ ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਰ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਵਾਹੁਗੁਰ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਸੀ ਸੋ ਇਥੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ਅਸਚਰਜ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਨਿਸਚੇ ਕਰੋ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੁਲੇ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਹੈ ਓਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ । ਤੇਰਾਂ ਵਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵੀ ਹੈ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ ਓਹ ਬਿਸਮਾਦ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਵਾਹੁ ਪਰੇਰਕ ਦਾ ਵਾਚਕ ਨਾਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਚੇਤਨ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ।

ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਿਅ ਵਾਚਕ ਹੈਨ, ਪ੍ਰਿਅ ਵਾਚਕ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ, ਔਂਕੜ ਨਾਲ ਤੇ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਤਿੰਨਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਾਚਕ ਸਮਝਣੇ, ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਮਨਮਤ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੁਲੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਰਖੋ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਅਸਤੋਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਉਸਤਤ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾਮ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਆਪ ਅਖਾਇਦਾ ॥

ਵਾਹੁ ਓਹ ਅਸਚਰਜ ਸਰੂਪ ਹੈ । ਵਾਹੁ ਵਿਸਮਾਦ ਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ (ਅਖਾਇਦਾ) ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼

ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਹੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸੱਚਾ ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੱਤ ਪਦ ਦਾ ਲੱਖ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲੇ ਟੀਕੇ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੁਜਾਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹੋ ਮੰਨੇ ਹਨ।

ਵਾਹ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾਹ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਹੈ। ਇਕੱਲਿਆਂ ਬੈਠ ਕੇ ਜੋ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਇਹ ਉਹਦੀ ਸਿਫਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਉਣਾ ਇਹ ਸਲਾਹ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ਭਾਈ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਤਾਈਂ ਜਿਹੜਾ (ਵਹਿਗੁਰੂ ੨) ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਇਹ ਬਾਣੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਵੋ । ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਵੀ ਇਸੇ ਦਾ ਵਾਚਕ ਸਮਝੋ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਵੱਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਨ ਆਏ ਹਨ—

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ੧੩ ਵਾਰ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਸਵੱਈਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸਵੱਈਆਂ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ—'ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭ ਸਦਕਾ' ਭੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਵਾਹੁ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਤੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਏਕਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਜਿਹੜਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' ਸ਼ਬਦ ਆਵੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਪ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ—

ਸਉਦੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਉਚਰਹਿ ਉਠਦੇ ਭੀ ਵਾਹੁ ਕਰੇਨਿ ॥

ਅਤੇ ਫੇਰ ਫੁਰਮਾਇਆ—'ਸੁਤਿਆ ਗੁਰ ਆਲਾਈਐ ਉਠਦਿਆ ਭੀ ਗੁਰ ਆਲਾਉ' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੋਪ ਮੰਤ੍ਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਗੋਪ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ) ਭੱਟਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ 'ਲੰਗਰ' ਸ਼ਬਦ ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਲੰਗਰ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਘਿਆਲੀ ॥

ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਸਵੱਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ੧੩ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ—

'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ' ॥

ਇਹ ਸਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' ਸ਼ਬਦ ਗਉੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਅਸਟ-ਪਦੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ 'ਰਾਮ' 'ਹਰਿ' ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਵਾਸਦੇਵ ਜੋ ਜਾਪ ਹੈ ਇਹ 'ਵਾਵੇ' ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ 'ਹਾਹੇ' ਤੋਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਗੱਗੇ' ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। 'ਰਾਰੇ' ਤੋਂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆਂ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਚਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਅੱਖਰ ਹਨ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ—

ਛਤੀਹ ਜੁਗ ਵਰਤਿਓ ਗੁਬਾਰੇ ॥ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਸਿਰਜਨਹਾਰੇ ॥

ਇਹ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਲੋਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ੯ ਜੁਗ 'ਵਾਵੇ' ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ੯ ਯੁਗ 'ਹਾਹੇ' ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ, ੯ ਯੁਗ 'ਗੱਗੇ' ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ੯ ਜੁਗ 'ਰਾਰੇ' ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਵਾਸਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ ਸਫੁਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਾਵੇ' ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਵਾਸਦੇਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਾਵੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵਾਸਦੇਵ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਮਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਵੇਲੇ 'ਹਾਹੇ' ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਜਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਅਵਤਾਰ ਵੇਲੇ 'ਗੱਗੇ' ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਜਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ

ਜੀ ! ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਜ ਵੇਲੇ 'ਰਾਰੇ' ਵਿਚੋਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੋਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ । ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਹੈ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ–

ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ॥

ਇਹ ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਕਤੇਬਾਂ ਤੋਂ ਅਗੋਚਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਪ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਉਹ ਵਰਜ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਾਇਆ ਹੈ।

ਵਾਹ–ਨਾਮ ਅਸਚਰਜ ਦਾ ਹੈ। ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਥਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁ–ਨਾਮ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹੈ।

ਰੂ–ਨਾਮ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ।

ਗੁ–ਨਾਮ ਭੂਮਾ ਸੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੈ । ਰੂ–ਨਾਮ ਚੇਤਨ ਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ।

ਵਾਹੁ–ਨਾਉਂ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਹੈ, ਅਸਚਰਜ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਸਚਰਜ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਸ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਐਸਾ ਜਿਹੜਾ ਅਸਚਰਜ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ।

ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਰਥ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਵਾਹੁ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਟਕਸਾਲ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤੀ ਨਿਯਮ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਚਕ ਸਮਝਣਾ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਔਂਕੜ ਨਾਲ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਮੁਕਤੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਚਕ ਜਾਣ ਕੇ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੋ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਰਥ ਪੰਡਿਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੰਡਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ੫੦੦ ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਸੁਰਤੀਆਂ ਦੇ ਕੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਮੰਨਣੀ ਪਈ। ਇਹ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗੋਰਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੜੇ ੨ ਝਗੜੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਹੜਾ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅਗੋਚਰ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਕਈਆਂ ਨੇ 'ਵਾਹੁਗੁਰ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੁਲੇ ਨਾਲ ਪੰਥ ਰਚਨ ਵੇਲੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੁਲੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਇਹ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲਤ ਸੰਸਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੱਟਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ 'ਲੰਗਰ' ਸ਼ਬਦ ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭੱਟਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਤੇ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲਿਖਾਈ ਕਰਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ–

ਸਤਿਜੁਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਸਦੇਵ ਵਵਾ ਵਿਸ਼ਨਾ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ॥
ਦੁਆਪਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ॥
ਤ੍ਰੇਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ਜੀ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਜਪੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ॥
ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਅਲਾਵੈ॥
ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁੰ ਜੁਗੀ ਪੰਚਾਇਣਿ ਵਿਚ ਜਾਇ ਸਮਾਵੈ॥
ਚਾਰੋਂ ਅੱਛਰ ਇਕ ਕਰਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਾਵੈ॥
ਜਹਾਂ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਫਿਰ ਤਹਾਂ ਸਮਾਵੈ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੧)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਲੈ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਚੁਪ ਚਬੋਲਾ ॥
(ਵਾਰ ੪)

ਪਉੜਣ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ॥
(ਵਾਰ ੬ਵੀਂ)

ਵੇਦ ਨ ਜਾਣੈ ਭੇਦ ਕਿਹੁ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਨ ਪਾਏ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਲਾਹਣਾ ਗੁਰ ਸਬਦ ਅਲਾਏ ॥
(ਵਾਰ ੯ਵੀਂ)

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲ ਹੋਇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਣਾਇਆ ॥
(ਵਾਰ ੧੧)

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਕਰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਯਾ ॥
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਯਾ ॥
(ਵਾਰ ੧੨ਵੀਂ)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥ (ਵਾਰ ੧੩ਵੀਂ)

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ? ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਇਹੋ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਉਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ।

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ— (ਸਵੈਯਾ ਛੇਵਾਂ)

ਸ਼ਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫਤੇ ਸਤਗੁਰੂ ਕੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਚ ਮੰਤ੍ਰ ਅਖਛੈ ॥
(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾ: ੧੦ ਸਵਯੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਕੇ)

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਯਥਾ-ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਕਾਮਰੂ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਜਿਹਨਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੇਡੂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ) ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਦਿਆਂ ਇਹ ਉਚਾਰਿਆ—

ਨਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਰਦਾਸ ਤਿਹਾਵਲ ਕੀ ਕਰੀਯੇ ॥
ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿਗੀ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੇ ਧਰੀਯੇ ॥
(ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ–

ਸਿਖ ਸੰਤ ਆਇ ਤਾ ਪੈ ਮੰਤ ਨ ਚਲਾਇ ਨਿਜ,
ਟਹਿਲ ਬਨਾਇ ਕੀਜੈ ਛੋਰ ਰੀਤਿ ਮਾਨ ਕੀ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪੋ ਮੁਖ ਜਾਹਿ ਭਵ ਜਨਜ ਦੁੱਖ,
ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਰੀਤਿ ਜਯੋਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾਨ ਕੀ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਹਾਰੂ ਪੁਰ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ–

ਹਾਰੂ ਪੁਰ ਇਕ ਟਾਪੂ ਮਾਹੀ ॥ ਤਹਾਂ ਚਲਨ ਕੀ ਭੀ ਮਨ ਚਾਹੀ ॥ ੫੪ ।!
ਮਰਦਾਨੇ ਸੇ ਬੋਲੇ ਤਬ ਹੀ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਆਵਹੁ ਸਭਿ ਹੀ ॥
ਊਪਰ ਸਾਗਰ ਕੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ਹਮ ਕੋ ਲੇ ਗਮਨੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੫੫ ॥
ਗੁਰੂ ਕਰੈਂ ਸੋਹੰ ਕੋ ਜਾਪੁ ॥

(ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ)

ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਕਿਵ ਡੁਬੈ ਨ ਆਪੁ ॥
ਸਾਗਰ ਬੀਚ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬ ਹੀ ॥ ਜਾਪੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਬਹੀ ॥੫੬॥
ਸੋਹੰ ਕਰਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਮਤਾ ਚਹਿਤ ਅਯਾਨਾ ॥
ਬੂਡਨ ਲਗਾ ਸਿੰਧ ਕੇ ਮਾਹੀਂ ॥ ਬਹੁ ਡੁਬਕੀ ਲੀਨੀ ਜਬ ਤਾਹੀਂ ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ–ਗ੍ਰੀਵ ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਖਾ ਭੀਗ ਗਏ ਜਿਹ ਚੀਰ ॥
ਬੂਡਤਿ ਤਿਹ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕੇ ਬੋਲੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੫੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ–ਗੁਰ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ ਕਾਹੇ ਧਾਵਹੁ ॥

(ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ)

ਚੌਪਈ–ਸੁਨਿ ਸਮਝਯੋ ਪੁਨ ਮਨ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਪ ਬਖਾਨਾ ॥
ਅੱਗ੍ਰਜ ਹੀ ਸਮ ਚਲਤਾ ਭਯੋ ॥ ਸਿੰਧ ਬੂਡਨ ਤੇ ਸੋ ਰਹਿ ਗਯੋ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੮੭੧)

'ਸ਼ੀਹਾਂ ਤੇ ਗੱਜਣ' ਦੋਨੋਂ ਭਾਈ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ–

ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਫਾਂਸ ॥

ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ–

ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਦੇਇ ਪਦਾਰਥ ਸੋ ਤੁਮ ਤਾਈ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ੧੧੨੯)

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਥਾਇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਹਿੰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ਮਨ ਕਰਿ ਸਬਦ ਕਮਾਵਨ ਕਰਿਹੀਂ ॥
ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਰਹਿਤ ਅਕਾਮ ॥ ੫੧ ॥
ਸੋ ਜਮ ਕੋ ਨਹਿ ਦੇਖਨ ਪੈਹੈਂ ॥ ਸੁਖ ਸੋਂ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਿਨ ਹੁਵੈਂ ਹੈਂ ॥
(ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਹਨ)

'ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੇਵਹੁ ਮੀਤਾ ॥ ਗੁਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਹੁਕਮ ਏਹ ਕੀਤਾ ॥'
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਅਗਾਧ ਜੋਈ,
ਤਾਹਿ ਕੋ ਬਖਾਨੈ ਗੁਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਜਾਨੋ ॥ ਪੰਚ ਪਿਆਰੇ ਦੇਵਤ ਮਾਨੋ ॥'
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ—ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦਿੱਤਾ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ-

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਜਪੁ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥੧॥

ਤਕ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਈ ਲੋਕ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ–'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਇਹ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਏਕੰਕਾਰ ਇਕਾਂਗ ਲਿਖ ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰ ਲਿਖਾਇਆ ॥
ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਹੁਇ ਨਿਰਵੈਰ ਸਦਾਇਆ ॥
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਪ੍ਰਤਖ ਸੋਇ ਨਾਉਂ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਭਾਇਆ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰ ਹੋਂਦਾ ਆਇਆ ॥
ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਸਚ ਨਾਉਂ ਸਚ ਦਰਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ ॥
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣ ਹੁਇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਇਆ ॥
(ਵਾਰ ੩੯ਵੀਂ)

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੀਸ ਤੇ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚੱਕ੍ਰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਉਤੇ '੧ ਓ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਤੱਕ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਉਪਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ਤੇ ਵੀ '੧ਓ ਤੋਂ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਤੱਕ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੋ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੂਰੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਪਿਛੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਨੋਟ–ਪਿਛੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜੋ ਬਾਣੀ ਦੀ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਖ੍ਰੀਦ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਾ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਫੁੱਟ ਪਵਾਈ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਿਤਨੇਮ, ਸਿਮਰਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਆਦਿ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪੂਰੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ।

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* *
*

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—(੧) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਿੰਨੇ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹਨ ਕਿ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ?

ਉੱਤਰ–ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਦਿਕ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚਖੰਡ ਤੋਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸੂਤ੍ਰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਹਜ ਭੇਦ ਸੂਤ੍ਰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਰਖੇ ਹਨ । ਉਹੋ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹਨ ।

'ਸੈਭੰ' ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਵੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਉਹ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੋਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ । ਆਪ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ ।

'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਅਸਚਰਜ ਦਾ ਹੈ 'ਗੁ' ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ 'ਰੂ' ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਾਕ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਰੂਪ ਵਾਕ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੀ ਹੋ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-(੨) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਉੱਤਰ-ਜਿਤਨਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸਮਝਣਾ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਜੋ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਦੀ ਵਲੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਾਕ

ਹਨ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਜਾਣ ਕੇ ਸੁਣਨੇ ਹਨ । ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਜਦੋਂ ਮਨ ਪੂਰਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਚਾਹੇ ਓਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹਰ ਵਕਤ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਇਕ ਰਸ ਅਨੰਦ ਨਿਰਵਿਖੇਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਾਪ ਦਾ ਫਲ

ਜਾਪਕ ਉਲਟ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਕਦੇ ਟਿਕ ਜਾਵੇ, ਕਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹੇ ਓਦੋਂ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਮਨ ਪਾਪ ਵਿਕਾਰ ਚਿਤਵੇ ਇਕ ਖਿਨ ਭੀ ਨਾ ਟਿਕੇ ਓਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ। ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਔਕੜ ਕਰ ਕੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਲਵੇ । ਅਜ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਤਨੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਾਲ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਇਉਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਵੇ, ਇਉਂ ਮਨ ਵਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਚੇਤੇ ਰਖੋ—

(੧) ਹਉਮੈ ਤਜਨ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਨ ॥
ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਪੰਥ ਇਹ ਪਾਵਨ ॥

ਕਦੇ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੀ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਹਉਮੈ ਕਰੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਾਹੀ।
ਯਥਾ—ਆਪ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥

(੨) ਦੂਜਾ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ।
ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਇਕਤੈ ਲਿਵੈ ਮੰਨੇਨਿ ਹੁਕਮ ਅਪਾਰੁ ॥

(੩) ਤੀਜਾ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕਰੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹੇ । ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮੰਦਾ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਥਾ–ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ ਸਾ ਮਸਲਤ ਪਰਵਾਨ ॥ (ਪੰਨਾ ੬੭੭)
'ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕੈ ਆਸਰੈ ਕਲਮਲ ਸਭ ਨਸਨਾ ॥'

ਇਉਂ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ । ਇਉਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾ ਜਾਪ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਇਕ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮਨ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਅੜੀ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਲਾਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਬੇ-ਰਸੀ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਫੋਕਾ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਜਿਹਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਓਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਮਨ ਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਜਿਤਨੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਅਭਿਆਸੀ ਪੁਰਖ ਹਨ ਅਤੇ ਤੱਤਬੇਤੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਛੱਡਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਫਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿਚ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਥੰਮ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-ਦਾ ਪਾਠ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਸਮੇਂ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਕਰੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਗੇ ਨਮਸਕਾਰ, ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਣ ਸਮਝਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਸਵੈਯੇ-ਵੈਰਾਗ ਵਾਸਤੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ-ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ-ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ।

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ, ਤੇਤੀ ਸਵੈਯੇ ਆਦਿ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੰਕਾ ਵਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬੱਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਾਕੀ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜੋ ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਨਿਆਰਾ ਤੇ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਦੱਸਿਆ ? ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਪਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕਿਉਂ ਆਗਿਆ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ? ਇਸਦੇ ਸੰਖੇਪ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਕੀ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਦਸ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਕ੍ਰਿਤਮ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। [੧] ਜਾਤੀ, [੨] ਗੁਣ, [੩] ਕ੍ਰਿਆ, [੪] ਸਬੰਧ, [੫] ਵਿਅਕਤੀ।

[੧] ਜਾਤੀ ਕਰ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਜਾਦਮਰਾਇਆ, ਰਘਬੀਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਜਾਤੀ ਨਾਵ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਰਹੇਗਾ।

[੨] ਗੁਣ ਕਰਕੇ- ਸਜਾਮ ਆਦਿਕ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹੇਗਾ।

[੩] ਕ੍ਰਿਆ-ਰਾਧਾ ਰਮਣ ਆਦਿਕਾਂ ਕੌਤਿਕਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹੇਗਾ।

[੪] ਸਬੰਧ-ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ ਹੀ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

[੫[ਵਿਅਕਤੀ-ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਰਹਿ ਕੇ ਲੋਕ ਏਕੰਕਾਰ ਦੀ ਸੂਝ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ, ਸੱਚਾ, ਸੁੱਚਾ ਨਾਮ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਇਉਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨਿਆਰਾ ਤੇ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜਪਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤਾਕਿ ਥੋਹੜੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਭੀ ਜਪ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਰਹਿਤ ਰਖੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖੇ। ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਮਾਵੇ।

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
ਜਪੁ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥੧॥

ਇਸ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ-੧-ਅਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ। ੴ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਤਿ-ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਨਾਮੁ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਵਾਲਾ। ਕਰਤਾ-ਜਗਤ ਨੂੰ ਰਚਨ ਵਾਲਾ। ਪੁਰਖੁ-ਪੂਰਨ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਨਿਰਭਉ-ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਨਿਰਵੈਰੁ-ਵੈਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਅਕਾਲ-ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਮੂਰਤਿ-ਸਰੂਪ, ਹਸਤੀ ਹੈ, ਅਜੂਨੀ-ਜਨਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਸੈਭੰ-ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਮੇਟ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਪੁ-ਜਪਨੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਆਦਿ ਸਚੁ-ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਸੀ। ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ-ਜੁਗ ਰਚਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਸੀ। ਹੈਭੀ ਸਚੁ-ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅੱਗੇ ਨੂੰ (ਭਵਿਖਤ ਸਮੇਂ ਨੂੰ) ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਲਈ, ਜਾਪ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਹਨ? ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਮਹਾਤਮ ਕੀ ਹਨ?

ਉੱਤਰ-ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦੇ ਤੜਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਲਈ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਟਿਕਾ ਕੇ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਰੋਜ਼ ਜਾਪ ਕਰੇ ਨਿਰਆਲਸ ਹੋ ਕੇ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ' ਨੂੰ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਲਿਵ ਲਾਉਣੀ ਯੋਗ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾਈ ਮੇਟ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋ ਅੰਦਰ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ

ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਚੀ ਲਿਵ ਦੇ ਆਸਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲਿਵਲੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅੰਗ—(੧) ਚਿਰਕਾਲ ਤੱਕ ਜਾਪ ਕਰਨਾ । (੨) ਦਸਾਂ ਸਤਿ-ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਮਝਣਾ । (੩) ਅਰਥ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਉਣੀ । (੪) ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਰਨੀ। (੫) ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝਣਾ। (੬) ਮਨ ਦਾ ਸੰਤੋਖ । (੭) ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ ਹੋਵੇ। (੮) ਨਿਰ-ਵਿਕਾਰ ਹੋਵੇ। (੯) ਬਾਨੀ ਦੀ ਮੰਨਤਾ । (੧੦) ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਨਾਲ ਕਰਨਾ। (੧੧) ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਰੱਖਣੀ । (੧੨) ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹੋਣਾ । (੧੩) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਅਖੰਡ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਣੀ। ਇਹ ਚੀਜਾਂ ਛੇਤੀ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਸਰੇਸ਼ਟ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ੋ।

ਉੱਤਰ-ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੱਖਣ ਹਨ । ਪਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਦਾਰਥ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ) ਉਕਤੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਸਹਿਤ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰਾਗ, ਵਿਵੇਕ, ਪਰੇਮ, ਗਿਆਨ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਨਾਮ ਅਉਖਧੀ, ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਰਸਾਇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਦੇ ਲੱਛਣ, ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਗਿਆਤ, ਇਹ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਭਗਵੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪੰਥ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲੇ ਨਾਮ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਸਭ ਲਾਹੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ । ਜੋ ਲੌਕਕ ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :—

ਸਭਸੈ ਊਪਰਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰ ॥
ਹੋਰ ਕਥਨੀ ਬਦਉ ਨ ਸਗਲੀ ਛਾਰ ॥

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'

ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਮੁਖ ਬੰਧ

ਵਲੋਂ—ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਬਕਾ ਹੈੱਡ ਗਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ?—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਆਏ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ, ਸੱਚੀ ਬਾਨੀ, ਸਾਚੀ ਬਾਨੀ, ਸੱਚ ਕੀ ਬਾਨੀ, ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ, ਬਾਣੀਆਂ ਸਿਰ ਬਾਨੀ ਅਤੇ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਦਿ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਵਜੋਂ ਹੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਤਿੰਨ ਸੋਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਤਕ ਅੱਪੜੀ ਹੈ।

[੧] ਜਗਤ ਉਧਾਰਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਆਪੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਅਕਹਿ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਰੂਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉਸ ਅਸਲ ਆਪੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਸੰਗੀਤਕ ਲਹਿਰਾਉ ਵਿੱਚ ਗਾ ਉਠਦੇ। ਜਿਸ ਆਤਮ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦੈਵੀ ਨਾਦ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਹੋ ਖਲੋਂਦੇ।

[੨] ਕਈ ਵਾਰ ਅਤਿ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਉਗਮੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੜੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਦ੍ਰਵ ਕੇ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਜ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਛਿੜਦਾ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ।

[੩] ਕਈ ਪੜਾਵਾਂ ਤੇ ਯੋਗੀਆਂ, ਸਿੱਧਾਂ, ਨਾਥਾਂ, ਪੰਡਿਤਾਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਕਾਜ਼ੀਆਂ, ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਬੜੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਅੜਾਉਣੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕੋਮਲ ਗਲੇ ਤੋਂ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਭਰੀ ਰੱਬੀ ਰੰਗਣ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਕਰਣੀ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਚੇਲੇ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ, ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਡਿੱਠੇ।

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਕਲਨ–

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਦੀ ਛਾਪ ਲਾ ਕੇ ਅਸਲ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਕਲੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰਲਗੱਡ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਅਸਲ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਤਾਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਹਰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੇ ਚੌਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਭੱਟਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਬੀੜ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ 'ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ੧੬੬੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪਰਮ ਸਿੱਖ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੀਅਤ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਦਬ–

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਥਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖੁਦ ਆਪ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਦਬ ਰਖਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ।

[੧] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚੌਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੁਮਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਸਜਾ ਕੇ ਆਪ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਨੰਗੀਂ ਚਰਨੀ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਜੇ ਤੇ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਬੇਰ ਤੇ ਅਠਸਠ ਘਾਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ 'ਚ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਛਤਰੀਦਾਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਥੜੇ ਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਪੋਥੀਆਂ ਪਾਸ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਗਰਾਤਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪੁ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

[੨] ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਰਾਮਸਰ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਾ ਕੇ ਆਪ ਪੈਦਲ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਭਾਰੀ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਵਾਜਿਆਂ ਗਾਜਿਆਂ ਤੇ ਨਰਸਿੰਙਿਆਂ ਦੀ ਘਨਘੋਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਬਿਆ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ। ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਸੁਣਿਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਗੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

[੩] ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਕਮਰੇ ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ [ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਟੀਆ ਵੀ ਆਖਦੇ] ਜਿੱਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪ ਬਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਨਵੇਂ ਪਲੰਘ ਤੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਆਪ ਪਲੰਘ ਦੇ ਹੇਠ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਦਰੀ ਤੇ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਬਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ।

ਗ੍ਰਿੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਦਰ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ਭੂਤਲ ਸੈਨੇ ਗੁਰੂ ਸਮੇਤ ॥੧੫॥

... ...

ਤਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਕੀਨੋ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭੂਤਲ ਨਿਕਟ ਅਸੀਨੋ ॥੫੧॥

[ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੫੦]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਅਦਬ ਰੱਖਣ ਚੰਦਨ ਤੇ ਕੇਸਰ ਘਸਾ ਕੇ ਧੂਪ ਧੁਖਾ ਕੇ ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ–

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਸਰੀਰ ਜੋਊ, ਸਭਿ ਥਾਨ ਸਮੈ ਸਭ ਨ ਦਰਸੈ ਹੈ।\
ਗ੍ਰੰਥ ਰਿਦਾ ਗੁਰ ਕੋ ਇਹ ਜਾਨਹੁ, ਉਤਮ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲ ਰਹੈ ਹੈ॥\
ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਯਾਂ ਤੇ ਹੈ ਦੀਰਘ, ਸਾਹਿਬ ਜਾਨਿ ਅਦਾਇਬ ਕੈ ਹੈ॥\
ਪੂਜਹੁ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਕੋ ਘਸਿ, ਧੂਪ ਧੁਖਾਇ ਕੈ ਫੂਲ ਚਢੈ ਹੈ॥

[ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੫੦]

[੪] ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੋ ਸਿੱਖ ਕਿਸੇ ਦੂਰ ਦੇਸ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ 'ਚ ਨਿਮਗਨ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹਿਤ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਹੇਠ ਉਤਰਦਿਆਂ ਆਪ ਦੇ ਗੋਡੇ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜੀ।

ਸੁਨ ਬਾਣੀ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗੇ ॥ ਕਰੀ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਿਹਜਾ ਤਿਆਗੇ ॥\
ਹਰ ਬਰਾਇ ਜਬ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਿਆਗੀ ॥ ਪਾਟੀ ਚੋਟ ਗੋਡ ਪਰ ਲਾਗੀ ॥੮॥

(ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੨੧)

ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਦਬ ਤੇ ਭੈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਜੋ ਸਿੱਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੈ ਕਰੈ ॥ ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੈ ॥ ੧੫ ॥

ਜੋ ਗੁਰ ਭਗਤ ਸੋ ਸਿਖ ਹੈ ਮੇਰਾ ॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਭੈ ਤਿਸੈ ਘਨੇਰਾ ॥
ਜਿਨ ਭੈ ਅਦਬ ਨਾ ਬਾਨੀ ਧਾਰਾ ॥ ਜਾਨਹੁ ਸੋ ਸਿਖ ਨਹੀ ਹਮਾਰਾ ॥
(ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੨੧)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਭੈ ਅਤੇ ਅਤਿ ਉੱਚੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਯੁਗ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਭੈ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਭੈ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹਨ—

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ ॥
(ਨਟ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੋ ॥
(ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੀਐ ॥
(ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਪਉੜੀ ੯)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦਾ ਮਹੱਤਵ—

ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹੋਰ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਦਬ ਤੇ ਭੈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਮਨ ਜੋੜ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਦਬ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਮਤ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੇਠ ਲਿੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਦਾਹਰਣ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਜੋਧਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਸਜੇ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ ਸੁਧ ਜਪੁ ਮੋਹੀ ॥ ਜਾਚਹਿ ਕਹੈਂ ਸੁ ਦੇਵੋਂ ਤੋਹੀ ॥
(ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੬ ਅੰਸੂ ੪੬)

ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ 'ਗੋਪਾਲ' ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਤੇ ਲਿਵਲੀਨਤਾ ਨਾਲ ਅੱਖਰ ਤੇ

ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਸੋਧ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸਰੇਸ਼ਟ ਆਪਣੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਜੇ ਤਿਆਰ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਉੱਖੜ ਕੇ ਇਕ ਲੱਖ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਕੀਮਤ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਾਠੀ, ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਲੈਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਬੈਠਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਰਮ ਵਰਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ । ਅਗਰ ਸਿੱਖ ਨਿਰ-ਸੰਕਲਪ ਰਹਿ ਕੇ ਪਾਠ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ।

ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦਾ ਦੋਸ਼—

ਜਿਥੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਤਾਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ ਉੱਥੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਭਾਰੀ ਤਾੜਨਾ ਭਰਿਆ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੂਜੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਥੱਪੜ ਮਾਰੇ ਤੇ ਕਿਹਾ 'ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ' ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ! ਇਸ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਾਡਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਵਜਾਇਆ ਹੈ । ਤੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਤੁੱਕ ਨੂੰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੈਂ । ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਸੀ 'ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ 'ਕੈ' ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ ॥' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਕੈ) ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੈਂ 'ਕੇ' ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ ॥' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ (ਕੇ) ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੇਖ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇਕ ਲਗ ਦੇ ਅਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਜੇਡਾ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸਰੂਪ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਤੇ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਤੇ ਰੋਮ ਹਨ ।

ਦੂਸਰ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨੋ ॥ ਆਪਨ ਅੰਗ ਮੇਰੇ ਕਰ ਮਾਨੋ ॥
ਰੋਮ ਰੋਮ ਅੱਖਰ ਮੁਹਿ ਲਹੋ ॥ ਬਾਤ ਯਥਾਰਥ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹੋ ॥
(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਤੇ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦਾ ਬੇਅੰਤ ਮਹਾਤਮ ਤੇ ਫਲ ਹੈ । ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ

ਸੱਚਾ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸੁੱਖ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੀਖ ਇਹ ਮੇਰੀ ॥ ਬਾਣੀ ਪਢਹੁ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰ ਕੇਰੀ ॥
ਪਢੈ ਮਹਾਤਮ ਲਹੈ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲਾ ॥
(ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੩੪ ਛੰਤ ੨੮)

ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਬਿਨਾਂ ਅਰਥ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਸ਼ੁੱਧ, ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ ਸ਼ੁੱਧ ਬੋਧ ॥
ਸ਼ੁੱਧ ਬੋਧ ਵਿਗਿਆਨ ਸ਼ੁੱਧ, ਬੋਧ ਅਬੋਧ ਸੁਬੋਧ ॥
(ਲੇਖਕ)

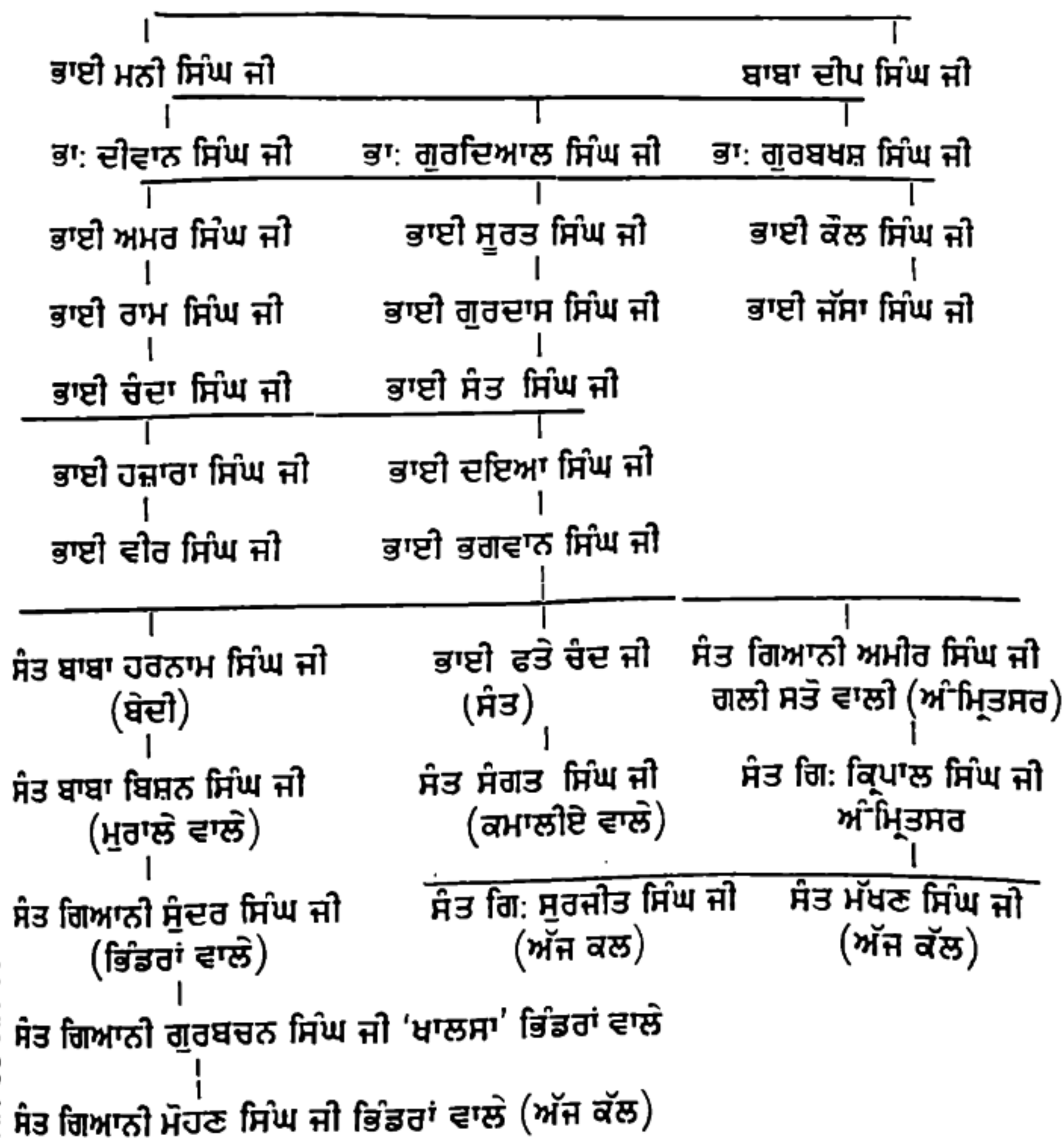
ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਮੁਖੀ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਹਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਧੀਰ ਮੱਲ ਪਾਸੋਂ ਉਹ ਬੀੜ ਮੰਗਵਾ ਭੇਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ। ਧੀਰ ਮਲ ਵਲੋਂ ਅਨੁਚਿਤ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ) ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਬੀੜ ਕੰਠੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਇਕ ਆਪਣਾ ਦੋਹਰਾ ਲਿਖ ਕੇ ਬੀੜ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤੀ। ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ 'ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਹੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ।

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀੜ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ। ਐਉਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਰਥ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਰਾਹੀਂ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਵਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆਂ ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ ਤੇ ਬੀੜ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਅੱਗੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠਾਂ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਚੱਲੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਈ ਸ਼ਾਖਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਐਉਂ ਹੈ–

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ–

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਗਿਆਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਸੀਨਾ ਬਸੀਨਾ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਚਲੇ ਆਏ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ । ਮਗਰੋਂ ਵੇਦਾਂਤਕ ਤੇ ਸੂਫੀਆਨਾ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਰੰਗਣ ਚਾੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਪਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪਾਠਾਂ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਰਹੀ ਜਿਸਦਾ ਸਦਕਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਹਨ ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਲੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲੜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮੋਤੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ ਤਿਆਗੀ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਨਾਮ ਨਾਮੀ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹੈ। ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉੱਚੇ ਤੇ ਅਮਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਢਾਲ ਕੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ । ਮੁਖ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਤੇਰਾਂ ਸੌ [੧੩੦੦] ਸਿੰਘ ਪੜ੍ਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ [੧੦੦੦] ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ, ਦੋ ਸੌ [੨੦੦[ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਇਕ ਸੌ [੧੦੦] ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਤਿਆਗੀ ਬਣੇ ।

ਆਪ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਦੇ ਸੁਸਿੱਖਯਤ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਆਪ ਦੇ ਜੱਥੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਕਤ ਲਗ ਪਗ ਡੇਢ ਸੌ (੧੫੦) ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਮਾਨੋ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਇਕ ਚਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖਰਚ ਦੀ ਹਰ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਨੂੰ ਆਪ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਸਨ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੰਘ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕਾਂ–ਪਾਠ, ਅਰਥ, ਭਾਵ ਅਤੇ ਅਲੋਚਨਾ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਮਲੀ ਸਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਕੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਬਣਦੇ ਸਨ ।

ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਭਰੀ ਚੁੰਬਕ ਤੇ ਪਾਰਸ ਆਤਮਕ ਛੋਹ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਫੀ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਆਪ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ—

ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਸੰਪੂਰਨ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕਠਨ ਪਾਠਾਂ, ਬਿਸ੍ਰਾਮਾਂ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਨਿਰਣਯ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਸੁਘੜਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਸਨ :–

(੧) ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਪਾਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਹਿਤ ਅੱਪੜਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 'ਕਠਨ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ' ਆਪ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਿੱਕਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਛਾਪੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

(੨) ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਠ ਦੇ ਨਿਸਚਤ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਬਹੁਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠਕ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਲੋਂ ਨਿਸਚਤ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਬੜੀ ਬਿਹਬਲਤਾ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

(੩) ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਦੇ ਇੱਛਾਵਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਘਰੋਗੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅੱਪੜ ਕੇ ਪਾਠ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਢੂੰਡ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਸਤੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਅਚਾਰਯ, ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ' ਭਿੰਡਰਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ੧੯੫੯ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ ੧੯੬੯ ਈ: ਵਿੱਚ, ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ੧੯੭੩ ਈ: ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਾਧੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ' ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਤੀਸਰੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੀ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ—

(੧) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੀਆ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਸੰਕਲਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਠਨ ਪਾਠ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਤੁਕ ਦੇ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਪਦ ਛੇਦ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(੨) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੰਬੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਠਹਿਰਾਓ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ ਅਲਪ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਾਮੇ (,) ਨਾਲ ਅਰਧ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨੂੰ

ਬਿੰਦੀ ਕਾਮੇ (;) ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਦੁਡੰਡੀ (॥) ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(੩) ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਠਨ ਪਾਠ ਨੂੰ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਉਲਟਾਵੇਂ ਕਾਮੇ (' ') ਵੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ–ਬਲਤੋ ਜਲਤੋ 'ਤਉਕਿਆ 'ਗੁਰ ਚੰਦਨ 'ਸੀਤਲਾਇਓ' ਤੁਕ ਵਿੱਚ 'ਤਉਕਿਆ' ਤੇ 'ਸੀਤਲਾਇਓ'।

(੪) ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਨੰਬਰ ਲਾ ਕੇ ਸਫੇ ਦੇ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਤਾਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕੇ।

(੫) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਖੇਪ ਉਥਾਨਕਾ ਵੀ ਪੈਰ ਟੂਕਾਂ 'ਚ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਤਾ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ 'ਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕੇ।

(੬) ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਾਠ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਪਾਠ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ,ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ (੨) ਨੰਬਰ ਲਾ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(੭) 'ਰਾਮਕਲੀ ਸਦ' ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ 'ਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

(੮) ਹਰ ਇਕ ਰਾਗ ਜਿੱਥੇ 'ਮਹਲਾ' ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਮਹੱਲਾ ਅਤੇ ਘਰ ਆਦਿ ਦੀ ਉਹੋ ਸੂਚਨਾ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੌਖ ਲਈ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(੯) ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਯੱਯੇ' ਅੱਖਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ 'ਯਯੇ' ਅੱਖਰ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਕੇ ੨੫੧ ਪੰਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਅਰਥ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

(੧੦) ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਨਿਰਣਯ ਵੀ ਸੂਚਨਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ੨੫੧ ਪੰਨੇ ਤੇ ਹੀ ਦਰਜ ਹੈ।

(੧੧) ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਛਪੀਆਂ ਦਮਦਮੀ ਸਰੂਪ (ਬੀੜਾਂ) ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੀੜ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਂਹ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਸਪਰ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(੧੨) ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਨ ਵਾਂਛਤ ਤੁਕ ਜਾਂ ਪਾਠ ਲੱਭਣ ਦੀ ਔਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਤੁਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ੧੪੩੦ ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਛਾਪੇ ਦੀ ਉੱਨੀਂ (੧੯) ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪੰਨਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਤੁਕ ਦਾ ਨੰਬਰ ਤੀਜੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਪੰਨਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਜਾਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਚੋਂ ਵੀ ਪਾਠ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

(੧੩) 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ ਅਰਥ ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਹਿਤ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

(੧੪) ਕਈ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬ੍ਰੀਕ ਟਾਈਪ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ "ਮਹਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ "ਮਹਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਣ ਮਹੱਲਾ ਹੈ ਮਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦਾਸੀ, ਨਿਰਮਲੇ, ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ, ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਹੱਲਾ ਉਚਾਰਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ ਐਸਾ ਉਚਾਰਣ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟਕਸਾਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਗਲੀ ਸਤੋਵਾਲੀ ਟਕਸਾਲ, ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਟਕਸਾਲ, ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟਕਸਾਲ, ਸ਼ੇਖਵਾਂ ਤੇ ਮਾਣੂਕੇ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਗਿਆਨੀ ਟਕਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ "ਮਹਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਮਹੱਲਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਹੱਲਾ ਉਚਾਰਣ ਹੀ ਸਿਖਾਲ ਰਹੇ ਹਨ।

੩. ਅਰੰਭ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸਾਰੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆਦਿ ਸਭ ਥਾਵੇਂ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਮਹੱਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਹੱਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ—

ਮਹਲਾ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹਲੂਲ (ਉਤਰਨ) ਦੀ ਥਾਂ। (ਦੇਖੋ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੨੭੯੫) ਇਸ ਦੀ ਧਾਤੂ ਹੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਰਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਹੱਲ, ਤੇ ਮਹੱਲਾ ਆਦਿ ਬਣੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਇਸ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ

ਉਚਾਰਣ ਹਾਹੇ ਅੱਖਰ ਉਪਰ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਹੈ । ਅਰਬੀ ਦੇਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਤੇ ਮਤਫਿੱਕਾ' ਰਾਇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਧਾਤੂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਹਾਹੇ ਉਪਰ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਮਹਲਾ ਹੀ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਆਮ ਕਰਕੇ ਇਹੋ ਉਚਾਰਣ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਤੇ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਉਚਾਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੀਰ, ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਹ ਸੰਕੇਤਕ ਪਦ ਮਹਲਾ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖ ਵਜੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਇਕ ਵਚਨ ਪੁਲਿੰਗ ਨਾਵ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੰਖਿਅਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵੀ ਪੁਲਿੰਗ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਕਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਪਹਿਲਾ (ਪੰਨਾ ੧੪) ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੩ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੫੮੨।

ਇਹ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ।

੧. ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੫੮ ਉਰਮੀ ੨੨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਪੰਨਾ ੫੧੩-੧੪ ਉਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਮਹਲਾ (ਮਹੱਲਾ ਪੁਲਿੰਗ ਅਰਬੀ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਹਲਾ (ਮਹਿਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ) ਕਲਪਤ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਅਰਥ ਇਸਤਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ "ਸਖੀ ਭਾਵ ਕੀ ਭਾਵਨਾ ਸੇ ਹੀ ਬਾਨੀ ਰਚਨਾ ਕਰਤੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੋਂ ਨੇ ਆਪਨੇ ਕੋ ਮਹਲਾ ਲਿਖਾ ਹੈ" । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖੰਡਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ੧,੨,੩,੪,੫ ਤੇ ੯ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਪਹਿਲਾ ਘਰ ੧ (ਪੰਨਾ ੧੪) ਜੇ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਮਹਿਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਹਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਅੰਕਾਂ ੧,੨,੩,੪,੫ ਤੇ ੯ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ, ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ, ਪੰਜਵੀ, ਨੌਵੀ ਆਦਿ ਬਣਦਾ । ਪਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਉਚਾਰਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਫਿਰ ਇਹ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸੰਕੇਤਕ ਪਦ ਹੈ। ਜੋ ਪੁਲਿੰਗ ਇਕ-ਬਚਨ ਹੈ । ਐਉਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਮਹਿਲਾ ਤੇ ਅਰਥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਖੰਡਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੨. ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਬਾਣੀ ਬਿਊਰਾ" ਵਿਚ ਵੀ ਉਕਤ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ । ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਮਹਿਲ ਤੇ ਅਰਥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਉਚਾਰਣ ਮਹੱਲਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਵ

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ।

੩. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ" ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੨ ਤੋਂ ੨੬ ਤੱਕ "ਲਫਜ਼ ਮਹਲਾ ਉਚਾਰਨ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਲ ਮਹਲਿ ਮਹਲੁ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖਕੇ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲਾਂਭੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਮਸਲਾ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਅਰਥ ਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਹਲ ਮਹਿਲ ਤੇ ਮਹਲੁ ਪਦ ਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਆਏ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਮਹਿਲਾ ਕਰਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਂਗ ਅਰਥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਕੇ ਅਰਥ "ਕਾਇਆਂ" ਦੇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਦਸ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦਸ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ।

੧- ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੋਹਣੇ ਪਕੇ ਕੋਟ ਹਜਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ ੬੩)

ਅਰਥ:–ਸੋਹਣੇ ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਤੇ ਮਹੱਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੱਕੇ ਕਿਲੇ। (ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੪੨੯)

੨- ਮਹਲਾ ਮੰਝਿ ਨਿਵਾਸ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੮)

ਅਰਥ:–ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਸੁਧਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਹ ਮਾਨੋ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿ ਚ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ। (ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੮੬੧)

੩- ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੨੫)

ਅਰਥ:–ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਵਸਣ ਲਈ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਹੋਣ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਪਲੰਘ ਹੋਵੇ। (ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੭੯)

੪- ਦਰ ਦਰ ਮਹਲਾ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਛੋਡਿ ਵਿਲਾਇਤ ਦੇਸ ਗਏ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੫੮)

ਅਰਥ:–ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਰਾਜ ਮਿਲਖ ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੂਹੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਤਨ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲੀ ਚਲੇ ਗਏ। (ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੬੬)

੫- ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਦਰ ਮਹਲਾ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਨ ਕੋਈ ਸੰਗਾਰ। (ਪੰਨਾ ੩੭੯)

ਅਰਥ:–ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ (ਆਖ ਹੇ ਭਾਈ) ਘਰ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ ਇੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ (ਅੰਤ ਵੇਲੇ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ। (ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੭੪)

੬- ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲੇ ਹਦੂਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੪੧੭)

ਅਰਥ:–ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮਹਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੀਆਂ ਸਨ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਹਲਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਢੁੱਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

(ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੭੩)

੭– ਕਹਾ ਸੁ ਘਰ ਦਰ ਮੰਡਪ ਮਹਲਾ ਕਹਾ ਸੁ ਬੰਕ ਸਰਾਈ।

(ਪੰਨਾ ੪੧੭)

ਅਰਥ:–ਕਿੱਥੇ ਹਨ ਉਹ ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸਰਾਵਾਂ।

(ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੭੬)

੮– ਸਬਦ ਪਤੀਜੈ ਅੰਕ ਭੀਜੈ ਸੁ ਮਹਲ ਮਹਲਾ ਅੰਤਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ ੭੬੭)

ਅਰਥ:–ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਹਿਰਦਾ ਨਾਮ ਰਸ ਨਾਲ ਭਿਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਵ ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। (ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀ, ਪੰਨਾ ਪ੩੯)

੯– ਗੜ ਮੰਦਰ ਮਹਲਾ ਕਹਾ ਜਿਉ ਬਾਜੀ ਦੀਬਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ ੯੩੬)

ਅਰਥ:–ਕਿਲੇ ਪੱਕੇ ਘਰ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ (ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਸਭ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ) ਇਹ ਤਾਂ (ਮਦਾਰੀ ਦੀ) ਖੇਡ ਹੀ ਸਨ। (ਪੋਥੀ ਛੇਵੀਂ, ਪੰਨਾ ੮੩੩)

੧੦– ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਗੈਰ ਮਹਲ ਪਾਏ ਭਾਣਾ ਬੁਝਿ ਸਮਾਹਾ ਹੈ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੦੫੯)

ਅਰਥ:–ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਲਾ ਮਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ (ਵੱਸਦਾ) ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀ, ਪੰਨਾ ੭੨੯)

ਉਪਰੋਕਤ ਦਸ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਹ ਦੋ ਤੁੱਕਾਂ ਵੀ ਨੰ: ੮ ਤੇ ੧੦ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੪ ਤੇ "ਮਹਲਾ" ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ "ਕਾਇਆ", ਦੇਹ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਪਿਛੇ ਪੜ੍ਹ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸੰਕੇਤਕ ਪਦ ਮਹਲਾ ਇਕ ਵਚਨ ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਦਸਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਵਾਰ ਆਇਆ "ਮਹਲਾ" ਪਦ ਬਹੁ ਵਚਨ ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਮਹੱਲਾਂ ਜਾਂ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਚਾਰਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਕ ਨੰ: ੧,੩,੪,੫,੭, ਤੇ ੯ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਬਿੰਦੇ ਰਹਿਤ ਮਹਲਾ ਹੈ ਪਰ ਅਰਥ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਬਹੁਤੇ ਮਹੱਲਾਂ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਕ ਨੰ: ੨,੬,੮, ਤੇ ੧੦ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਬਿੰਦੇ ਸਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਉਹੋ ਹੀ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਮਹੱਲਾਂ ਜਾਂ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ "ਮਹਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਕੰਨੇ ਦਾ ਬਿੰਦੇ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰਣ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਕੀ ਪਦ ਆਏ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ

ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਅਸਾਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਹੇਠ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਤੇ ਪੰਨੇ ਵੀ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੁ ਪਾਠਕ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ਦਾ ਉਚਾਰਣ "ਮਹਿਲਾ" ਤੇ ਅਰਥ ਕਾਇਆਂ, ਦੇਹ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਇਕ ਵਚਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਤੁਕ ਨੰ: ੮ ਤੇ ੧੦ ਉਚਾਰਣ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਟੀਕ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਮਹਲਾ ਦੇ ਅਰਥ ਮਹਲਾਂ (ਸਰੀਰਾਂ) ਬਹੁ-ਵਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਪਦ ਮਹਲਾ ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਤੁੱਕਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਢੇਰ ਫਰਕ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਲੇਖ ਵਜੋਂ ਆਇਆ ਪਦ ਮਹਲਾ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਮਹੱਲਾ ਤੇ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਤਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ, ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਵਿਆਕਰਣ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ ।

ਦੂਜੀ ਗਲ ਜੋ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਬਾਰੇ ਕਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰਹਤ ਬਹਰੇ, ਬਹਲੇ, ਸਹਜ ਆਦਿ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਮਹਲਾ ਦਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ।

(ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਪੰਨਾ ੨੨੩-੨੫)

ਅਸੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਧਾਰਨ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ "ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤ" ਵਿਚ ਮਹੱਤ ਦੀ ਥਾਂ ਉਚਾਰਨ ਮਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਇਵੇਂ ਹੀ "ਬਹਤਰਿ ਘਰਿ ਇਕ ਪੁਰਖ ਸਮਾਇਆ" ਤੁਕ 'ਚ ਬਹੱਤਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਉਚਾਰਣ ਬਹਿਤਰਿ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਐਸਾ ਉਚਾਰਣ ਕੋਈ ਅਣਜਾਣ ਪਾਠੀ ਵੀ ਨਹੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਉਚਾਰਣ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਉਥੇ ਅਰਥ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਉਚਾਰਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਅਰਥ ਨਾਲ ਹੈ । ਸਧਾਰਨ ਜਾਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਨਹੀ । ਉਚਾਰਣ ਉਹੋ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਅਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ । ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਪਦ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਅਰਥ ਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰੀਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਪਦ ਤੇ ਅਧਿਕ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਨਹੀ ਕਰੀਦਾ ਪਰ ਦੂਜੇ ਤੇ ਅਧਿਕ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ :—

(ੳ) ੧–ਅਜ ਕੈ ਵਸਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਕੇਹਰਿ ਕੂਕਰ ਤਿਨਹਿ ਲਗਾਈ ਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੮੧)

ਚਲਣੁ ਅਜੁ ਕਿ ਕਲ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੬੯)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ ਅਜ ਦਾ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬੱਕਰੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ 'ਚ ਆਏ ਅਜੁ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਅੱਜੁ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਵਰਤਮਾਨ ਦਿਨ ਹੈ ।

(ਅ) ੧–ਅਬੇ ਤਬੇ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਿਉ ਦਰਗਹਿ ਪਾਵੈ ॥
(ਪੰਨਾ ੪੨੦)

੨–ਅੰਮ ਅਬੇ ਧਾਵਹੁ ਮਿਠੜਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੭੩)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ ਅਬੇ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਬਿਨਾਂ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਬੇ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਣੇ ਖਣੇ ਦੀ ਭਾਵ ਹਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਜਾ। ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ ਅਬੇ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅੱਬੇ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿਤਾ। (ਅ: ਅਬਾ–ਪਿਤਾ)

(ੲ) ੧–ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਕੀਨੀ ॥
(ਪੰਨਾ ੩੫੮)

੨–ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ ਕਉ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੬੫੦)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ 'ਸਿਖਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਖਾ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਬੋਦੀ । ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ ਸਿਖਾ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਸਿੱਖਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ।

(ਸ) ੧–ਖਟ ਸਾਸਤਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਵਿਖਿਆਨ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੬੫)

੨–ਲਾਵੈ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਦਾ ਗਲ ਸੇਤੀ ਮਨ ਜਾਣੈ ਖਟਿ ਖਵਾਏ ॥
(ਪੰਨਾ ੭੬)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਚ ਪਦ ਖਟ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਚ ਆਏ ਪਦ ਖਟਿ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਖੱਟਿ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪਦ ਖਟ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ–ਛੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਦ ਖਟਿ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ–ਖੱਟ ਕੇ, ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ ।

(ਹ) ੧–ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੭੪)

੨–ਦਯਿ ਵਿਗੋਟੇ ਫਿਰਹਿ ਵਿਗੁਤੇ, ਫਿਟਾ ਵਤੈ ਗਲਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੫੦)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਗਲਾ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਅਧਿਕ ਰਹਿਤ ਗਲਾ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ ਗਲ ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਚ ਗਲਾ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਗੱਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸਮੂੰਹ, ਸਮਦਾਅ, ਜੱਥਾ ।

(ਕ) ੧-ਮਲ ਭਰਮ ਕਰਮ ਅਹੰ ਮਮਤਾ ਮਰਣੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵਏ ॥
(ਪੰਨਾ ੪੫੮)

੨-ਖੁੰਢਾ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿ ਕੇ ਦੇਨਿ ਸੁ ਮਲ ਸਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੩)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਚ ਮਲ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ ਮੈਲ ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਚ ਮਲ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਮੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੱਲ-ਪਹਿਲਵਾਨ ।

(ਖ) ੧-ਤਾ ਕੇ ਪਗ ਕੀ ਪਾਨਹੀ ਮੇਰੇ ਤਨ ਕੋ ਚਾਮ ॥
(ਪੰਨਾ ੧੩੬੭)

੨-ਫਰੀਦਾ ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ ਪਗ ਦਾ ਮਤੁ ਮੈਲੀ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥
(ਪੰਨਾ ੧੩੭੯)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਚ ਆਏ ਪਦ ਪਗ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ ਚਰਨ-ਪੈਰ । ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਚ ਆਏ ਪਦ ਪਗ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਪਗ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਪਗੜੀ-ਦਸਤਾਰ ।

(ਗ) ੧-ਈਤ ਊਤ ਜਤ ਕਤ ਤਤ ਤੁਮਹੀ ਮਿਲੈ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ॥
(ਪੰਨਾ ੬੮੦)

੨-ਪਾਂਚ ਤਤ ਕੋ ਤਨੁ ਰਚਿਓ ਜਾਨਹੁ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ ॥
(ਪੰਨਾ ੧੪੨੭)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਚ ਤਤ ਪਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਧਿਕ ਰਹਿਤ ਤਤ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ ਤਿੱਥੇ, ਉਥੇ ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਚ ਆਏ ਪਦ ਤਤ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਤੱਤ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ (ਅਕਾਸ਼, ਹਵਾ, ਅੱਗ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਆਦਿ) ਪੰਜ ਤੱਤ ।

(ਘ) ੧-ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦ ਚਾਉ ॥
(ਪੰਨਾ ੧੬)

੨-ਇਕਿ ਵਣ ਖੰਡਿ ਬੈਸਹਿ ਜਾਇ ਸਦ ਨ ਦੇਵਹੀ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੨੮੪)

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਚ ਆਏ ਪਦ ਸਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਧਿਕ ਰਹਿਤ ਸਦ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ ਸਦਾ-ਹਮੇਸ਼ਾ । ਪਰ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਚ ਆਏ ਪਦ ਸਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਸੱਦ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਹੈ ਆਵਾਜ਼ ।

ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸੈਂਕੜੇ ਪਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਇਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ । ਇਕ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਅਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ । ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਦ ਤੇ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਉਸ

ਸਬੰਧੀ ਸਾਡੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੀਰਘ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਲਈ ਉਚੇਚ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਪਾਠ ਵੀ ਅਸ਼ੁਧ ਤੇ ਅਰਥ ਦਾ ਵੀ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਧਿਕ ਚੂੰਕਿ ਦੀਰਘ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਲਈ ਉਚੇਚ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪਏਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ (ੱ) ਨਹੀਂ ਲਾਏ। ਪਰ ਕੁਝ ਪਦਾਂ ਉਪਰ ਅਧਿਕ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਅਧਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਕ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਝ ਕੁ ਪਦ ਇਹ ਹਨ :—

ਪਦ	ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਨ	ਪਦ	ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਨ
ਅਕਥ	ਅਕੱਥ	ਅਥਕ	ਅਥੱਕ
ਅਖਰ	ਅੱਖਰ	ਅਧ	ਅੱਧ
ਅਖੜੀਆ	ਅੱਖੜੀਆਂ	ਅਨਰੁਧ	ਅਨਰੁੱਧ
ਅਗਥ	ਅਗੱਥ	ਅਪਰਸ	ਅਪੱਰਸ
ਅਠ	ਅੱਠ	ਇਖ	ਇੱਖ
ਅਚਲ	ਅਚੱਲ	ਇਛਾ	ਇੱਛਾ
ਅਠਤਰੇ	ਅਠੱਤਰੇ	ਇਠੜੇ	ਇੱਠੜੇ
ਅਠੇ	ਅੱਠੇ	ਸਚ	ਸੱਚ
ਅਤੁਟ	ਅਤੁੱਟ	ਸਮਰਥ	ਸਮਰੱਥ
ਅਤੁਲ	ਅਤੁੱਲ	ਸਵਦ	ਸਵੱਦ

ਇਹ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪਦ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪਦ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ। ਉਂਝ ਮੈਂ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ਪਦ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ 'ਚ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੧ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਪਹਿਲਾ ਪਦ ਦੇ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦਾ 'ਹ' ਮੁਕਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਮਹਿਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦੇ 'ਹ' ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਹਾਰੀ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਮਹਲਾ ਪਦ ਦਾ 'ਹ' ਮੁਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਲਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਹਤ ਤੇ ਬਹਤਰ ਪਦਾਂ ਦੇ ਹਾਹੇ ਮੁਕਤੇ ਹਨ

ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਹੇ ਅੱਖਰ ਉਪਰ ਅਧਿਕ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸੰਕੇਤਕ ਪਦ ਮਹਲਾ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਮਹੱਲਾ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਸ ਰਾਇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ :—ਦਬਿਸਤਾਨਿ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦੇ ਲੇਖਕ ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ, ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ: ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰੋ: ਆਫ ਸਿਖਇਜ਼ਮ, ਡਾਕਟਰ ਟ੍ਰੰਪ ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਾਲਫ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਰੀਸਰਚ ਸਕਾਲਰ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਡਾ: ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਭਾਗ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰੋ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸੰਤ ਗਿ: ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਭਿੰਡਰਾਂ (ਅਜ ਕਲ) ਸੰਤ ਗਿ: ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਲੀ ਸਤੋਵਾਲੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸੰਤ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ, ਗਿ: ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਕੀਨ, ਸ੍ਰ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੀਸਰਚ ਸਕਾਲਰ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਲਵਾੜਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਮੈਂਬਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਵੇਦਾਂਤੀ" ਅਰਦਾਸੀਆ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ।

'ਰਹਾਉ'

(੧੬) 'ਰਹਾਉ' ਨੂੰ ਇਕ ਰਹਾਉ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ 'ਰਹਾਉ' ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਦੁਪਾਸੀਂ ਡੰਡੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕਾ ਅੰਗ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨਜਾਣ ਪਾਠਕ 'ਇਕ ਰਹਾਉ' ਪੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਏਕਾ ਅੰਗ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 'ਰਹਾਉ' ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ। ਪੰਨਾ ੯੬ ਤੇ ਚਾਰ ਵਾਰ ਤੇ ਪੰਨਾ ੯੨ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਛੇ ਵਾਰ ਰਹਾਉ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੰਡੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕਾ ਅੰਗ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਰਹਾਉ ਬਿਨਾਂ ਇਕਾਂਗ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਅੱਖਰਾਂ 'ਚ 'ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਇਕ ਰਹਾਉ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸਗੋਂ ਸਭ ਥਾਈਂ ਕੇਵਲ 'ਰਹਾਉ' ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ।

ਇਹ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ' ਪੁਸਤਕ, ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਅਪੇਕਸ਼ਾ (ਨਿਸਬਤ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਹਜ ਪਾਠੀਆਂ, ਅਖੰਡ ਪਾਠੀਆਂ, ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ, ਰਾਗੀਆਂ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ, ਖੋਜੀਆਂ, ਲਿਖਾਰੀਆਂ, ਨਿਤਨੇਮੀਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਲਈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਕ ਚੰਗੇਰੇ ਉਸਤਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੇਗੀ।

ਮੈਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਕਦਰਦਾਨਾਂ ਪਾਸ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹਰ ਘਰ ਤੇ ਹਰ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਨ।

-ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਦਾਸ-

ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

੨੩ ਫਰਵਰੀ ੧੯੯੮ ਈ:
ਕੋਠੀ ਨੰ: 258 ਅਜੀਤ ਨਗਰ
ਨੇੜੇ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਗੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਫੋਨ : ੪੬੬੦੦

ਯਯੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ)

ਪਾਠ	ਉਚਾਰਨ	ਅਰਥ
ਦੁਯਾ	ਦੁਇਆ	ਦੂਜਾ
ਦਯੁ	ਦਈਉ	ਪ੍ਰੇਰਕ, ਦਿਆਲੂ
ਦਯੈ	ਦਈਐ	ਪ੍ਰੇਰਕ ਨੂੰ
ਦੁਯੈ	ਦੁਇਐ	ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵ
ਭਯਾ	ਭਈਆ	ਭਾਈ, ਭਰਾ
ਰਯਤਿ	ਰਈਅਤਿ	ਪਰਜਾ
ਦਯਿ	ਦਈਇ	ਪ੍ਰੇਰਕ, ਦਿਆਲੂ
ਮੁਯੇ	ਮੁਈਏ	ਪਿਆਰੀਏ
ਪਾਯੰ	ਪਾਇਅੰ	ਪਾਉਣਾ
ਰਮਯੇ	ਰਮਈਏ	ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ
ਅਯੋ	ਅਇਓ	ਆਇਆ
ਦੁਯੀ	ਦੁਇਈ	ਦੂਜੀ
ਅਯਾਨਾ	ਅਇਆਨਾ	ਬਾਲਕ ਅਞਾਣਾ
ਕਾਯਾ	ਕਾਇਆ	ਦੇਹ, ਸਰੀਰ
ਪਯਾ	ਪਇਆ	ਪਈ, ਲਿਖਤ
ਕਾਯਉ	ਕਾਇਅਉ	ਦੇਹ
ਭੈਯਾਨ	ਭੈਇਆਨ	ਭੈ-ਦਾਇਕ
ਤੁਯੰ	ਤੁਇਅੰ	ਤੇਰੀ, ਤੇਰੇ ਤੇ
ਮਯਹ	ਮਇਅਹ	ਸਰੂਪ
ਧਾਯੰਤੇ	ਧਾਇਅੰਤੇ	ਧਾਵਾ ਕਰਨਾ
ਰਮਣੀਯ	ਰਮਣੀਅ	ਸੁੰਦਰ
ਪਯਾਲ	ਪਇਆਲ	ਪਤਾਲ
ਦ੍ਰਿੜੰਤਣ :	ਦ੍ਰਿੜੰਤਣਹ	ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨਾ
ਮਯ	ਮੈ	ਸਰੂਪ
ਚਾਯ	ਚਾਇ	ਉਤਸ਼ਾਹ
ਨਯਣਿ	ਨੈਣ	ਨੇਤ੍ਰ, ਅੱਖਾਂ
ਬਯਣਿ	ਬੈਣ	ਬਚਨ
ਜਯੋ	ਜਇਓ	ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ
ਜਯ	ਜੈ	ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਖਾਸ ਖਾਸ ਅੱਖਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ

ਸੂਚਨਾ

ਉ–ਔਂਕੁੜ ਤੇ ਹੋੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਸੁੋਈ–ਦੁਮਿਆਨੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਸਤੇ
ਗਾਵਨਿ੍–ਪੈਰ ਹਾਹੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਗ੍ਯ਼ਾਨ–ਅੱਧੇ ਯਯੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਕੰੀ–ਬਿੰਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਹੱਉ–ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਕ੍ਰਿਸੰ–ਅੱਧੇ ਨੱਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਨ
ਗ੍ਰਿਸ–ਅੱਧੇ ਟੈਂਕੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਟ
ਕਲੁਚਰੇ–ਅੱਧੇ ਊੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਬਿਸ੍ਵ–ਅੱਧੇ ਵਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਅਸੰਰਜ–ਅੱਧੇ ਚੱਚੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਚ
ਦ੍ਰਿੜੰਤਣ:–ਹਾਹੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਅਚਿਥੰਤੰ–ਅੱਧੇ ਸੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਦਸਗੀਰੀ–ਅੱਧੇ ਤੱਤੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਤ

ਨੋਟ—ਸਹਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਯੱਯੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਓਹ ਐੜੇ ਦੇ ਥਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਖਰ ਹੇਠ (_) ਔਂਕੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਊੜੇ ਦੇ ਥਾਂ ਬੋਲੇਗਾ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਚਰਨੀ ਯੱਯੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗਾਂ ਭੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਅਤੁੰਤ' ਇਥੇ ਚਰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਯਯਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸਮਝੋ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀਚਾਰ

ਨੋਟ—ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਨਿਰਣਾ :—

(੧) ਜਿਥੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ (-) ਸਬੰਧਕ ਚਿਨ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਉੱਤੋਂ ਖੁਲ੍ਹਾ ਛਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-ਬਹੁਰਿ ਹਮ ਕਾਹੇ ਆਵਹਿਗੇ ॥ ਆਵਨ ਜਾਨਾ ਹੁਕਮੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਹੁਕਮੈ ਬੁਝਿ ਸਮਾਵਹਿਗੇ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਵਹਿਗੇ, ਸਮਾਵਹਿਗੇ, ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਂ ਨਾਲ 'ਗਗੇ ਅਖਰ' ਨਾਲ਼ ਬੋਲਣੇ ਹਨ; ਜਾਂ ਵਖਰੇ। ਇਵੇਂ ਹੀ-ਆਨੀਲੇ ਕਾਗਦੁ ਕਾਟੀਲੇ ਗੂਡੀ; ਅਕਾਸ ਮਧੇ ਭਰਮੀਅਲੇ ॥

ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਆਨੀਲੇ, ਕਾਟੀਲੇ, ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ 'ਲਲੇ' ਅਖਰ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵੱਖਰੇ।

ਉੱਤਰ:-ਐਸੇ ਪੂਰਬੋਕਤ ਪਦਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਤੋਂ ਮੇਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (-) ਸਬੰਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਕਿ ਅਖੀਰਲਾ ਅਖ਼ਰ ਪਦ ਦੇ ਨਾਲ ਭੀ ਹੈ ਪਰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਦੂਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰਖ਼ਣ ਤੋਂ ਉਤੋਂ ਲਕੀਰ ਨਹੀਂ ਮੇਲੀ ਗਈ। ਪਦ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਬੋਲਣਾ ਭੀ ਨਖੇੜ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਆਵਹਿ-ਗੇ, ਸਮਾਵਹਿ-ਗੇ, ਆਨੀ-ਲੇ, ਕਾਟੀ-ਲੇ ਆਦਿ।

(੨) ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੁਛ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾ-ਕਉ, ਮੋ-ਕਉ ਆਦਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਖਰਾ, ਐਸੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਤੋਂ ਮੇਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (-) ਥੋੜਾ ਦੂਰ ਦਾ ਸਬੰਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਐਸੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਜਾਂ ਦੂਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬੋਲਣੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।

(੧) ਐਸੇ ਪਦ ਜੋ ਉਤੋਂ ਲਕੀਰ ਮੇਲ ਕੇ ਵਿੱਚ (-) ਸਬੰਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਸਾਰਿੰਗ-ਪਾਣ, ਗੁਣ-ਤਾਸੁ ਆਦਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪ੍ਰਮੇਸਵਰ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਜੁੜਵੇਂ ਪਦ ਕੇਵਲ ਰੂੜੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਗੋਂ ਯੋਗ ਰੂੜੀ ਮੰਨ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਅਰਥ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਆਪੋ ਵਿਚੀ ਪਦਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੇੜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪਰ ਬੋਲਣੇ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।

(੨) ਇਵੇਂ ਹੀ ਪਰਜਾਰੇ, ਪਰਜਾਲੀਐ ਆਦਿ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਤੋਂ (-) ਸਬੰਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਉਤੋਂ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ–ਪਰ-ਜਾਰੈ, ਪਰ-ਜਾਲੀਐ ਆਦਿ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਪਦ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਐਪਰ 'ਪਰ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੱਖਰਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(੩) ਐਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆ, ਵੇਪਰਵਾਹ ਅਤੇ ਨਿਮੁਨੀਆਦਾ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ 'ਪਰ' ਦਾ 'ਵੇ' ਅਤੇ 'ਨਿ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਖਰਾ ਐਸੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ (-) ਸਬੰਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਉਤੋਂ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ–ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀਆ, ਵੇ-ਪਰਵਾਹ ਅਤੇ ਨਿ-ਮੁਨੀਆਦਾ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਪਦ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ (-) ਸਬੰਧਕ ਚਿਨ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਉਤੋਂ ਮੇਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ।

(੪) ਇਵੇਂ ਹੀ– ਤੁਮ ਕਹੀਅਤ-ਹੌ ਜਗਤ ਗੁਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਜਾਂ ਤੋਆ ਆਖੈ-ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ; ਤੋਐ ਬਹੁਤ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ਇਹਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਹੀਅਤ-ਹੌ, ਆਖੈ-ਹਉ ਦਾ ਅਰਥ 'ਕਹੀਦੇ ਹੋ, ਅਤੇ 'ਆਖਦੇ ਹੋ' ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਿਚਾਲੇ (-) ਨੇੜ ਦਾ ਸਬੰਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਉਤੋਂ ਮੇਲ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ, ਪਦ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ 'ਪਾਠ-ਭੇਦਾਂ' ਦੀ ਵੰਨਗੀ

ਪੰਨਾ	ਤੁਕ	ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪਾਠ	ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਪਾਠ
੧	੪	ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥੧॥	॥੧॥ ਨਹੀਂ ਹੈ
੧	੫	ਚੁਪੈ ਚੁਪਿ ਨ ਹੋਵਈ	ਚੁਪ
੨੫	੪	ਕਰਣੀ ਬਾਝਹੁ ਘਟੇ ਘਟਿੰ	ਵਾਝਹੁ
੫੪		ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਖੜੀ ਤਕੈ	ਥਕੀ ਤਕੈ
੭੪	੭	ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਇਆਲਿਆ	ਲੋਆ
੮੨	੯	ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ ਕੇਇ	ਕੇ
੧੩੬	੧੦	ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ	ਜਿਨ
੧੩੬	੧੭	ਕਹੀਐ ਕਿਥੈ ਵੈਣ	ਵੇਣ
੧੪੩	੧੮	ਅਫਜੂ ਖੁਦਾਇਆ	ਖੁਦਾਇ
੧੪੬	੫	ਤਾ ਕਿਆ ਹੋਰਿ	ਕਿਅ
੧੫੮	੧	ਕਰਣੈ ਵਾਲਾ	ਕਹਣੈ
੧੫੭	੧੦	ਨਿਰਭਉ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ	ਸੋਹੇਲਾ
੧੭੩	੧੭	ਸਭ ਦਾਲਦ	ਸਬ
੧੭੮	੧੫	ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਨੈ	ਕਿਆ
੧੮੮	੧੩	ਕਉਨ ਵਡਾ ਮਾਇਆ	ਕੋਉ ਨ
੧੯੯	੧੭	ਜੀਅ ਕੈ ਸਾਥੇ	ਸਾਥੈ
੨੧੩	੧੪	ਸਭਹੂ ਕੋ ਰਸੁ ਹਰਿ	ਸਬ ਹੂ
੨੧੯	੧੬	ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ	ਪਤਤਿ
੨੨੦	੭	ਜਾਨਹੁ ਗਿਆਨੀ	ਜਾਨਉ
੨੫੬	੧੫	ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ	ਦਿਣਸੁ
੩੦੪	੧੪	ਜੋਰਾ ਪੁਰਖ	ਪੁਰਸ
੩੧੧	੧੧	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩	ਸਲੋਕ ਮਹਲ ੩
੩੧੫	੧੭	ਉਸਤਤਿ ਵਿਚਿ	ਉਸਤਤੀ
੩੧੬	੨	ਖੜਿ ਪਾਇਅਹੁ	ਪਾਇਹੁ
੩੧੭	੧	ਓਨ੍ਹਾ ਗੁਣੈ ਨੋ	ਗੁਣਾ ਨੋ
੩੨੩	੧੭	ਸੂਅਟਾ ਤੋਰ	ਸੁਅਟਾ
੩੨੪	੧੩	॥੧॥ਰਹਾਉ॥	ਰਹਾਉ

ਪੰਨਾ	ਤੁਕ	ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪਾਠ	ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਪਾਠ
੩੨੪	੧੬	ਕਬ ਕੇ ਹੋਏ	ਹੁਏ
੩੨੬	੯	ਉਠਿ ਆਇਆ	ਆਇਅ
੩੩੩	੧੬	ਗਉੜੀ ਪੰਚਪਦਾ	ਪੰਚਪਦ
੩੪੬	੧੭	ਜਾਤੇ ਆਵਾਗਵਨੁ	ਜਾਤਿ
੩੪੮	੬	ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ ਜੀ ਹਉ	ਭੁਗਤਾ ਹਉ
੩੫੬	੫	ਪੰਚਪਦੇ	ਪੰਚਪਦ
੩੭੫	੧੬	ਆਸਾ ਮ: ੫	ਆਸਾ ੫
੪੦੯	੭	ਆਸਾਵਰੀ	ਆਸਾਵਰੀ
੪੩੬	੧੨	ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧	ਮਹਲਾ ੧
੪੩੮	੯	ਸੰਸਾਰਿ ਜੀਉ	ਜੀ
੪੪੨	੧੫	ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੈ ਜਾਹਿ	ਰਾਮੁ
੪੫੦	੧੦	ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ	ਭੁਖ
੪੫੦	੧੫	ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪	ਮਹਲਾ ੪
੪੫੫	੧੪	ਜਪ ਤਾਪ ਸੰਜਮ ਕਿਰਿਆ ਪੂਜਾ	ਕਿਰਿਅ
੪੬੦	੧੮	ਮਹਲਾ ੨	ਮਹਲ ੨
੪੭੩	੧੨	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	ਸਲੋਕੁ
੪੭੫	੧੫	ਰਹਾਉ	ਰਹਉ
੪੮੦	੧੬	ਸੁਪਨੀ ਸੁਪਨੀ ਕਿਆ ਕਹਉ	ਕਹਹੁ
੪੮੯	੭	ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੈ ਗੁਬਾਰਿ	ਜਾਵਤ
੫੦੦	੧	ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫	ਮਹਲ ੫
੫੦੯	੨	ਸਲੋਕ ਮ: ੩	ਸਲੋਕੁ ੩
੫੧੬	੧੮	ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ	ਅਗੈ
੫੧੯	੩	ਨਾਉ ॥੧॥ ਮ: ੫ ॥ ਸਿਮਰਤ	॥੧॥ ਸਿਮਰਤ
੫੨੪	੧੬	ਤਨਨਾ ਬੁਨਨਾ	ਤਤਨਾ
੫੨੫	੮	॥ਰਹਾਉ॥	॥ ਰਹਉ ॥
੫੨੯	੮	ਗਰੀਬ ਬੁਲਾਵਉ	ਬਲਾਵਉ
੫੫੯	੪	ਮਿਲਾਏ ॥੨॥ ਮੇਰੀ	ਮਿਲਾਏ ਮੇਰੀ
੫੬੮	੧੭	ਗੁਰੁ ਆਪਣਾ	ਅਪਣਾ
੫੯੮	੧੦	ਪੰਚਪਦੇ	ਪੰਚਪਦ
੬੧੭	੧੬	ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫	ਸੋਰਠਿ ਮਹਲ ੫

ਪੰਨਾ	ਤੁਕ	ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪਾਠ	ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਪਾਠ
੬੩੨	੩	ਨਾ ਗੁਰ ਜਨੁ	ਨ ਗੁਰ ਜਨ
੬੪੮	੧੨	ਮ: ੩	ਮ: ੧
੬੬੧	੯	ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧	ਮਹਲਾ ੩
੬੬੬	੬	ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ	ਦੂਆ
੬੯੨	੧੬	ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ	ਮਾਰਕੰਡ
੬੯੫	੧੨	ਸੈਣੁ ਭਣੈ	ਸੈਨੁ
੭੨੧	੧੦	ਅਤੀਤੁ	ਤੀਤੁ
੭੩੧	੧੯	ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ	ਕੀਜੈ
੭੭੯	੧੦	ਹਮ ਬਹੁਰੀਆ	ਹਮਾ
੭੮੭	੧੦	॥ ੨ ॥ ਮ: ੩ ॥	॥੨॥੩॥
੮੦੨	੮	ਜਾਨੜੀਏ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਣਾ	ਜਾਨੜੀਏ ਕੈ ਘਰਿ
੮੧੭	੧੨	ਦੀਨੋ ਦਾਨਿ	ਦੀਨੋ ਜਾਨਿ
੮੨੨	੪	ਚੀਤਿ ਚਿਤਵਉ	ਚੀਤਿ ਚਿਤਉ
੮੩੧	੧੮	ਊਤਮ ਕਰਾਮੰ	ਊਤਮਾ ਕਰਮੰ
੮੫੩	੧੩	ਨ ਮਰੈ	ਨੰ ਮਰੈ
੮੭੫	੧੮	॥੪॥੨॥੧੧॥੭॥੨॥੪੯॥ ਜੋੜੁ	॥੪॥੨॥
੮੭੭	੪	॥੧॥ਰਹਾਉ॥	॥੧॥
੮੮੯	੧	ਕਤਹੂ ਨ ਧਾਵੈ	ਕਤਹੂ ਧਾਵੈ
੯੦੮	੧੦	ਮਹਲਾ ੩	ਮਹਲ ੩
੯੪੨	੮	ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀ	ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਾਹੀ
੯੫੩	੧੨	ਲੇਖਾ ਰਬ ਮੰਗੇਸੀਆ	ਮੰਗਸੀਆ
੯੫੪	੩	ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ	ਕਿਰਪ
੯੫੪	੧੧	ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਦੀ	ਜਾਣਨੀ
੯੫੭	੪	ਪੂਰੈ ਵੇਖਾਲਿਆ	ਦੇਖਾਲਿਆ
੯੬੫	੯	ਮਹਲਾ ੫	ਮਹਲ ੫
੯੬੮	੬	ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀ	ਕਿਅ
੯੬੮	੧੨	ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਤੂ	ਅਮਰੂ
੯੬੮	੧੬	ਦੂਣੀ ਚਉਣੀ ਕਰਾਮਾਤਿ	ਦੂਣੀ ਚਊਣੀ
੯੮੩	੮	॥੧॥ਰਹਾਉ॥	॥ ਰਹਾਉ ॥

ਇਤਿਆਦਿਕ ਕ੍ਰੀਬਨ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੌ ਪਾਠ ਹਨ ਜੋ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।

ਜਪੁ ਜੀ ਉਥਾਨਕਾ

ਇਕ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਰੇਣ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾ ਕੇ ਸਚਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਓਹ ਸਹਿਤ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਆਏ ਗਏ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸੰਤ ਰੇਣ ਨੇ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪਦਾ ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਪੁ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਪਰ ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ, ਪੁਛ ਕੇ ਦਸਾਂਗੇ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆ ਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪੁਰਖਾ! ਮਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਤਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ, ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਉਚਾਰ ਆਏ ਹਾਂ, ਲੈ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਫੇਰ ਨੰਬਰ ਵਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਖੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਾਇਆ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ।

ਜਪੁ ਨੀਸਾਣ

੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥੧॥

ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸੁਖੈਨ ਅਰਥ ਨੰ: ੧

੧ = ਜੋ ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਅਦਵੈਤ ਸਰੂਪ ਅਖੰਡ, ਓ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਨਾਮੁ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਕਰਤਾ=ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਨਿਰਭਉ=ਪੁਰਖੁ= ਪੂਰਨ ਹੈ। ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਨਿਰਵੈਰੁ=ਵੈਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਅਕਾਲ=ਕਾਲ, ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਮੂਰਤਿ=ਸਰੂਪ ਹੈ। ਅਜੂਨੀ=ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਸੈਭੰ=ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਗੁਰ-ਪ੍ਰਸਾਦਿ=(ਗੁ) ਅਗਿਆਨ ਅੰਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ (ਰ) ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਪੁ=ਜਪੋ ਇਸ ਨੂੰ। ਆਦਿ ਸਚੁ=ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਮਧਿਕਾਲ ਵਿਚ ਸਚ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਜੁਗਾਦਿ=ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਭੀ।

ਨੰ: ੨ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਕੇਤੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪਦ ਅਰਥ

੧-ਏਕਾ ਏਕੰਕਾਰ ਲਿਖ ਵੇਖਾਲਿਆ।

ਤਥਾ ਹੀ-ਏਕੰਕਾਰ ਇਕਾਂਗ ਲਿਖ ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰ ਲਿਖਾਇਆ ॥ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਹੁਇ ਨਿਰਵੈਰੁ ਸਦਾਇਆ ॥ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੋਇ, ਨਾਉ ਅਜੂਨੀ ਸੰਭੰ ਭਾਇਆ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰ ਹੋਦਾਂ ਆਇਆ ॥ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਸਚ ਨਾਉਂ ਸਚ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਲੀਣ ਹੁਇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਇਆ॥ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਚੜਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਅਲਖ ਲਖਾਇਆ ॥ (੩੯ ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਭਾਵ ਏਕਾ ਇਕ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਿਖਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ । ਵਾ ਏਕਾ ਅਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ। 'ਤਿਸਦਾ ਸਰੀਰ ਕੋਇ ਨਾਹੀ ਜਿਸਨੋ ਲਵੈ ਲਾਇ ਸੁਣਾਇਆ ॥' ਜੋ ਜਾਤੀ ਬਿਜਾਤੀ ਸ੍ਵੈਗਤ, ਭੇਦ ਸੋ ਰਹਿਤ, ਸੋ ਕਹੀਏ ਇਕ। ਦੇਸ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਛੇਦ ਸੇ ਰਹਿਤ ਸੋ ਕਹੀਏ ਇਕ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ੧-ਏਕਾ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ? ਏਕ ਮੇਵਾ ਅਦੁਤੀਯ ਬ੍ਰਹਮ।

ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਖੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮਤਾਂ ਦੇ ਓਅੰਕਾਰ ਅਖਰ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ੬੩ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ੧-ਏਕਾ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਏਹ ਇਕ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਹੈ । ਵਾ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ, ਰੂਹ ਉਕੱਦਸ, ਖੁਦਾ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰ ਮੰਨੇ ਹਨ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਖੁਦਾ ਤੇ ਪੈਕੰਬਰ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਇਹ ਭੇਦ ਮੇਟਣ ਲਈ ਏਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਵਾ(ਓਅੰਕਾਰ ਤੋਂ) ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ੀ ਅਰਥ-ਨੁਖਾ ਸਹੁਰੇ ਵਾਂਗ ਸਭ ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ।

ਓ ਰੂੜੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਕਰਨਾ ਹੈ।
ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ-ਸਰਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਾ ਨਾਮ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ।

ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ—ਅਵ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ (ਰਖਯਾ ਅਰਥੇ) ਜੋ ਉਚਾਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸੇ ਰਖਯਾ ਕਰੇ।

ਜੋਗ ਅਰਥ :—ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਊਰਧ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਸੋ ਕਹੀਏ ਓਅੰਕਾਰ। ਭਗਤਿ ਅਰਥ-ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਆਪਣੇ ਪਯਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋ ਕਹੀਏ ਓਅੰਕਾਰ।

ਲਕੀਰਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ :—(ਅਕਾਰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਰਜੋ ਗੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਕਰਕੇ (ਓਕਾਰ) ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। (ਮਕਾਰ) ਤਮੋ ਗੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ । (ਅਰਧ ਬਿੰਦੂ) ਕੁੰਡਲ ਜੋ ਇਹ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਲਖ ਭਾਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸੋ ਕਹੀਏ ਓਅੰਕਾਰ।

ਲੈ ਚਿੰਤਨ ਸੇ ਅਰਥ :—(ਅਕਾਰ) ਜਿਥੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਖੇ ੪੨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਸਫੁਰਨ ਹੈ ਤਿਸਦਾ ਵਸਜਟੀ ਭੇਦ ਸੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਮਾ ਜੀਵ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਵੈਰਾਟ ਹੈ । ਇਹ ਵੈਰਾਟ ਅਭਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਵ ਨਾਮੇ ਜੀਵਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ । ਓਹ ਵਾਚ ਸਰੂਪ ਹੈ । (ਓਕਾਰ) ਵਜਸਟੀ ਭੇਦ ਸੇ ਤੈਜਸ ਨਾਮਾ ਜੀਵ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ । ਸਮੱਸਟੀ ਭੇਦ ਸੇ ਸੂਖਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੋ ਕਾ ਹਿਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ) ਗਰਭ (ਕਾਰਨ) ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ । ਓਂਕਾਰ ਹਿਰਨ ਗਰਭ ਤੇਜਸ ਨਾਮੇ ਜੀਵ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਓਹ ਵਾਚ ਸਰੂਪ ਹੈ। (ਮਕਾਰ) ਇਸ ਪ੍ਰਾਗ ਨਾਮਾ ਜੀਵ ਸੁਖੋਪਤ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਸਰਬ ਦੀ ਸੁਖੋਪਤ ਦਾ ਈਸ਼ਰ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ । ਈਸ਼ਰ ਅਭਿੰਨ ਪ੍ਰਾਗ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਚ ਸਰੂਪ ਹੈ । (ਅਰਧ) ਅਧੇ ਭਾਗ ਦਾ (ਬਿੰਦੂ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੋਣੇ ਸੇ ਸ਼ੁਧ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ (ਵਾ) ਪੁਰਖ ਪਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਿਤੁਤ, ਤ੍ਰਿਪਾਹੰਕਾਰ, ਸੂਖਮ ਪੰਜ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪੰਜ ਤੱਤ, ਪੰਜ ਸਥੂਲ ਤੱਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੇਰ ਲੈ ਕਰਕੇ ਲਖ ਭਾਗ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ ।

ਸਤਿ—ਤ੍ਰੈ ਈ ਕਾਲ ਅਬਾਧਤ੍ਰੰ ਸਤ੍ਰਵੰ । ਜੋ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਨਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਸਤਿ ਹੈ । (ਵਾ) ਜਿਸਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤਾ ਹੈ (ਵਾ) ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਤ ਰੂਪ ਹੈ ਵਾ ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਾ ਸ਼ਫੁਰਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੋ ਸਤਿ ਹੈ ।

ਨਾਮੁ—ਪ੍ਰਸਿਧ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਨਾਮੁ (ਯਥਾ) ਰਲਾਣੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸਿਧ (ਮਸ਼ਹੂਰ) ਹੈ । ਸਚਾ ਨਾਮ (ਸਬੰਧਕ ਅਰਥ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੋਧਕ ਭਾਵ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਹੀਏ ਨਾਮੁ (ਸਤਿ ਬੋਧ ਰੂਪ ਤੇ (ਨਾਮੁ) ਬੋਧਕ । (ਵਾ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ—ਆਮ—ਆਮ ਖਾਸ ਪ੍ਰਪੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ । (ਵਾ) ਰੋਗ ਨਹੀਂ (ਵਾ) ਮਾ—ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੋ ਕਹੀਏ ਨਾਮੁ ।

ਕਰਤਾ—ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਵਾ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੂਪੀ ਤੇ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾਂ ਰੂਪੀ ਤਾਰ, ਜਿਸਦੇ ਹਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਸੋ ਕਹੀਏ ਕਰਤਾ। (ਵਾ) ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਭਰਿਆ ਹੈ ।

ਪੁਰਖੁ—ਪੂਰਨ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ (ਵਾ) ਪੂਨਰਕਾਦਿ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਣ—ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਪੁਰਖੁ ਏਕੁ ਹੈ ਹੋਰ ਸਗਲੀ ਨਾਰਿ ਸਬਾਈ । (ਵਾ) ਪੁਰ—ਖੈ—ਦੋਹਾਂ ਰੂਪੀ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚ ਖੈ, ਸੈ—ਸੈਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । (ਵਾ) ਪੁਰ—ਖੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਰੂਪੀ ਪੁਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਭਉ—ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ 'ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ' । (ਵਾ) ਨਿਰ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਲਿਆਨ ਭਵ—ਸਰੂਪ ਹੈ । (ਵਾ) ਉਤਪਤੀ ਸੇ ਰਹਿਤ ਹੈ (ਵਾਂ) ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਭੀ ਰਹਿਤ ਹੈ ।(ਵਾ) ਨਿਰ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਨਿਰਭੈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ?

੧. ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਜੀਵ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ ।

੨. ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਈ ਅਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਇਕ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ । (ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣ) ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਨਿਰਭੈ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ।

ਨਿਰਵੈਰੁ = ਵੈਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ ਹੈ (ਵਾ) ਨਿਰ-ਵੈਲ-ਵੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ = ਕਾਲ (ਕਲਪਨਾ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਮੂਰਤੀ) ਹਸਤੀ ਹੈ ਸਪੂਪ ਹੈ (ਸੰਸ:) ਸਰੂਪ । (ਵਾ) ਅਕਾਲ ਸਭ ਕਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਵਾ) ਕਾਲ-ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਕਾਲਖ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਾਲ (ਦੁਰਭਿਖ) ਪੈਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਵਾ ਮੂ-ਰਤਿ-ਮੇਰੀ ਉਸ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਵਾ (ਅ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਕਾ) ਬ੍ਰਹਮਾ (ਲ) ਸ਼ਿਵ ਸਰੂਪ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ-ਅਕ-ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਲ-ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਜੂਨੀ = ਜੂਨੀ ਸੇ ਰਹਿਤ ਹੈ ਵਾ ਸਰਬ ਦਾ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈ ਵਾ(ਆ)ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਭ ਵਿੱਚ (ਵਾ) ਅਜ-ਊਨੀ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਭੀ ਊਣੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ (ਵਾ) ਅਜ-ਮਾਇਆ ਦਾ ਭੀ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ (ਊਨੀ) ਉਸ ਤੋਂ ਉਰੇ ਹੈ।

ਸੈਭੰ = ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ। (ਵਾ) ਸੈ-ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਭੈ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਵਾ) ਭੰ-ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਵਾ) ਸੈ-ਸੰਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰ = ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਆਪ ਹੈ। (ਵਾ) ਗੁ-ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਰ-ਰੂ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। 'ਗੋ-ਤਮ ਨਾਮ ਅਗਿਆਨ ਅਨਿਤ ॥ ਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਯੋ ਜਿਨ ਚਿਤ ।।' (ਵਾ) ਵਡਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਢ ਰੂਪ ਹੈ (ਸੰਸ:) ਗੁਰ ਗੀਰ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਅਰਥੇ : ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਾਦਿ = ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਵਾ ਸੁਆਦਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪਰੇ ਹੈ ਵਾ (ਮੰਦਰ) ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਸਰੂਪ ਜੋ ਹੈ, ਵਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਜਪੁ = ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ-ਜਪੁ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਜਪਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਜਪਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

ਆਦਿ ਸਚੁ = ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਸਚ ਸਰੂਪ ਸੀ।

ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ = ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਆਦਿਕ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ (ਪ੍ਰਾਰੰਭ) ਵਿਚ ਭੀ ਸਚ ਸਰੂਪ ਸੀ।

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ = ਹੈ ਹੁਣ ਵਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭੀ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ ਹੈ

ਨਾਨਕ = ਦਵੈਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ = ਭਵਿਖਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭੀ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸਚੁ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ। (ਇਥੋਂਦਕ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ)

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ
੧	੫	੧	ਸੋਚੈ, ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥ [ਲੱਖ ਪੜ੍ਹੋ]
			ਚੁਪੈ, ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥
			ਭੁਖਿਆ, ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ; ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥
	੧੦	੨	ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ; ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ [ਬੁੱਝੈ ਪੜ੍ਹੋ]
	੧੦	੩	ਗਾਵੈ ਕੋ ਤਾਣੁ; ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ ॥ ਗਾਵੈ ਕੋ ਦਾਤਿ; ਜਾਣੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥
			ਗਾਵੈ ਕੋ; ਗੁਣ 'ਵਡਿਆਈਆ' [1]ਚਾਰ ॥
			[ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ 'ਗਾਵੈ ਕੋ' ਤੇ ਹਨ]
੨	੪	੪	ਫੇਰਿ, ਕਿ ਅਗੈ ਰਖੀਐ; ਜਿਤੁ ਦਿਸੈ ਦਰਬਾਰੁ ॥
			ਮੁਹੌ, ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ; ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
	੬	੪	ਨਾਨਕ, ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ; ਸਭੁ ਆਪੇ ਸਚਿਆਰੁ ॥
	੮	੫	ਦੁਖੁ [2]ਪਰਹਰਿ ਸੁਖੁ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਇ ॥
			ਗੁਰਮੁਖਿ [3]ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ [4]ਵੇਦੰ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥
			ਗੁਰੁ [5]ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ [6]ਗੋਰਖੁ, ਬਰਮਾ ਗੁਰੁ; ਪਾਰਬਤੀ [7]ਮਾਈ ॥
	੧੦	੫	ਗੁਰਾ; ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥ [ਗੁਰਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ]
	੧੧	੬	ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ; [ਨ੍ਹਾਵਾ ਪੜ੍ਹੋ]
			ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ, ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ ॥ [ਨ੍ਹਾਇ ਪੜ੍ਹੋ]
			ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ; ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ, ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ ॥
			ਮਤਿ ਵਿਚਿ, [8]ਰਤਨ [9]ਜਵਾਹਰ [10]ਮਾਣਿਕ; ਜੇ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ ॥
	੧੭	੮	ਸੁਣਿਐ; ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ ॥
	੧੮	੮	ਨਾਨਕ, ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
			[ਚਾਰੇ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ 'ਸੁਣਿਐ' ਤੇ ਹਨ]
੩	੫	੧੨	ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ; ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
			[ਅਗੇ ਤਿੰਨਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ 'ਮੰਨੈ' ਤੇ ਹਨ]
	੫	੧੨	ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ; ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ॥

੧. ਸੁੰਦਰ । ਆਚਾਰ ਪਾਠ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਆਚਾਰ ਕਰਤੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈਆ ਚਾਰ ਐੜੇ ਦੇ ਕੰਨੇ ਵਿਚੋਂ ਅਰਥ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਐੜਾ ਕਢੀਏ ਆਚਾਰ ਬਣਾਈਏ ਤਾਂ ਨਾਲੇ ਵਡਿਆਈਆ ਬਹੁ ਵਚਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਆਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਬਣਕੇ ਕਰਤੱਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਟਕਸਾਲੀ ਚਾਰ=ਸੁੰਦਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਗੁਣ, ਸੁੰਦਰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕੋਈ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੨. ਛਡ ਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ । ੩. ਉਪਦੇਸ਼ । ੪. ਵਿਚਾਰ, ਗਿਆਨ । ੫. ਸ਼ਿਵ ਜੀ । ੬. ਵਿਸ਼ਨੂੰ । ੭. ਮਾ=ਲਛਮੀ, ਈ=ਸੁਰਸਤੀ । ੮ ਵੈਰਾਗ । ੯. ਗਿਆਨ । ੧੦. ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ ਸ੍ਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ
੩	੫	੧੨	ਮੰਨੇ ਕਾ; [1]ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
	੬	੧੨	ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ; ਮਨਿ ਕੋਇ ॥
			[ਬਾਕੀ ਤਿੰਨਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ 'ਜਾਣੈ' ਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਹੈ]
	੯	੧੪	ਮੰਨੈ; [2]'ਮਗੁ' ਨ ਚਲੈ ਪੰਥੁ ॥
	੧੦	੧੫	ਮੰਨੈ; ਪਾਵਹਿ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ (੨) ਮੋਖੁਦੁਆਰੁ ॥
	੧੦	੧੫	ਮੰਨੈ; ਤਰੈ ਤਾਰੇ ਗੁਰੁਸਿਖ ॥ (੨) ਗੁਰੁ ਸਿਖ ॥
	੧੨	੧੬	ਪੰਚੇ ਸੋਹਹਿ; ਦਰਿ [3]ਰਾਜਾਨੁ ॥ ਪੰਚਾ ਕਾ; ਗੁਰੁ ਏਕੁ ਧਿਆਨੁ ॥
	੧੮	੧੬	ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ; ਨਿਰੰਕਾਰ ॥
	੧੯	੧੭	ਅਸੰਖ ਪੂਜਾ; ਅਸੰਖ ਤਪ ਤਾਉ ॥
੪	੪	੧੮	ਅਸੰਖ ਅਮਰ; ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਜੋਰ ॥
	੫	੧੮	ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ; ਕਹੈ ਵੀਚਾਰੁ ॥
	੮	੧੯	ਅਖਰੀ; ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ ॥
			ਅਖਰੀ; ਲਿਖਣੁ ਬੋਲਣੁ ਬਾਣਿ ॥
	੧੧	੨੦	ਭਰੀਐ; ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ॥
			ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ; ਉਤਰ ਸੁ ਖੇਹ ॥ (੨) ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ ॥
	੧੪	੨੧	ਜੇ ਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ ॥
	੧੬	੨੧	[4]ਸੁਅਸਤਿ [5]ਆਥਿ; [6]ਬਾਣੀ [7]ਬਰਮਾਉ ॥
	੧੭	੨੧	ਕਵਣਿ ਸਿ ਰੁਤੀ, ਮਾਹੁ ਕਵਣੁ; ਜਿਤੁ ਹੋਆ ਆਕਾਰੁ ॥
੫	੧	੨੧	ਨਾਨਕ ਆਖਣਿ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ; ਇਕ-ਦੂ ਇਕੁ, ਸਿਆਣਾ ॥
	੨	੨੨	ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ; ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥
			ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ; ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤ ॥
			[8]ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ; [9]ਅਸੁਲੂ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ॥ (੨) ਅਸੁ ਲੂ ।
	੫	੨੩	ਨਦੀਆ ਅਤੈ [10]ਵਾਹ; ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ, ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥
			[ਅੱਤੈ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੯	੨੪	ਤਾ ਕੇ ਅੰਤ; ਨ ਪਾਏ ਜਾਹਿ ॥
	੧੧	੨੪	ਨਾਨਕ; ਨਦਰੀ ਕਰਮੀ ਦਾਤਿ ॥
	੧੨	੨੫	ਕੇਤੇ; ਖਪਿ ਤੁਟਹਿ ਵੇਕਾਰ ॥
	੧੩	੨੫	ਕੇਤੇ, ਮੂਰਖ; ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ ॥

੧. ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ। ੨. ਮੌਤ ਦੇ ਰਾਹ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਗਾਂ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ੩. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰ ਵਿਚ। ੪. ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ। ੫. ਮਾਇਆ। ੬. ਓਅੰਕਾਰ ਅਥਵਾ ਬਣਾਵਟ। ੭. ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ। ੮. ਹਜ਼ਾਰ ਆਲਮ। ੯. ਅਸਲ ਵਿਚ। (ਅ) ਧਾਤੂ=ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਲੂੰ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ੧੦. ਨਾਲੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ
੫	੧੪	੨੫	ਹੋਰੁ, ਆਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥
			ਜੇ ਕੋ [1]ਖਾਇਕੁ; ਆਖਣਿ ਪਾਇ॥ [ਕੁਆਖਣਿ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੧੫	੨੫	ਆਖਹਿ; ਸਿ ਭਿ ਕੇਈ ਕੇਇ ॥
	੧੫	੨੫	ਨਾਨਕ; ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥
	੧੮	੨੬	ਆਖਿ ਆਖਿ; ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
੬	੧	੨੬	ਆਖਹਿ; ਗੋਪੀ ਤੈ ਗੋਵਿੰਦ ॥
	੪	੨੬	ਤਾ ਲਿਖੀਐ; ਸਿਰਿ ਗਾਵਾਰਾ ਗਾਵਾਰੁ ॥
	੪	੨੭	ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ; ਜਿਤੁ ਬਹਿ, ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥
	੭	੨੭	ਗਾਵਹਿ [2]ਇੰਦ, ਇਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ; ਦੇਵਤਿਆ, [3]ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥
			[ਆਦਰਿ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੮	੨੭	ਗਾਵਹਿ ਸਿਧ, ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ; ਗਾਵਨਿ ਸਾਧ ਵਿਚਾਰੇ ॥
	੧੩	੨੭	ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ; ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥
	੧੪	੨੭	ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ, ਕਰਿ ਕਰਿ [4]ਜਿਨਸੀ; [5]ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
	੧੬	੨੮	ਖਿੰਥਾ, ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ; ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ ॥
	੧੭	੨੮	ਆਦੇਸੁ; ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥ [ਚਾਰੇ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ 'ਆਦੇਸੁ' ਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਹੈ]
	੧੯	੨੯	ਆਪਿ ਨਾਥੁ, ਨਾਥੀ ਸਭ ਜਾ ਕੀ; ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਅਵਰਾ ਸਾਦ ॥
			ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ, ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ; ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥
੭	੨	੩੦	ਇਕੁ [6]ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ [7]ਭੰਡਾਰੀ; ਇਕੁ [8]ਲਾਏ ਦੀ ਬਾਣੁ ॥ (੨) ਦੀਬਾਣੁ ॥
	੬	੩੨	ਇਕ-ਦੂ ਜੀਭੌ ਲਖ ਹੋਹਿ; ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ ॥
	੭	੩੨	ਏਤੁ ਰਾਹਿ, ਪਤਿ ਪਵੜੀਆ; ਚੜੀਐ ਹੋਇ ਇਕੀਸ ॥
	੯	੩੩	ਜੋਰੁ ਨ ਰਾਜਿ ਮਾਲਿ; ਮਨਿ ਸੋਰੁ ॥ [ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੧੧	੩੩	ਨਾਨਕ; ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਨ ਕੋਇ ॥
	੧੨	੩੪	ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ; ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ ਧਰਮਸਾਲ ॥
	੧੬	੩੫	ਕੇਤੀਆ ਕਰਮ-ਭੂਮੀ, ਮੇਰ ਕੇਤੇ; ਕੇਤੇ ਧੂ, ਉਪਦੇਸ ॥
	੧੮	੩੫	ਕੇਤੀਆ ਖਾਣੀ, ਕੇਤੀਆ ਬਾਣੀ; ਕੇਤੇ [9]ਪਾਤ [10]ਨਰਿੰਦ ॥
			ਕੇਤੀਆ ਸੁਰਤੀ, ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ; ਨਾਨਕ, ਅੰਤੁ ਨ ਅੰਤੁ ॥
੮	੩	੩੭	ਤਿਥੈ; ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ॥
	੪	੩੭	ਤਿਥੈ; ਸੀਤੋ ਸੀਤਾ ਮਹਿਮਾ ਮਾਹਿ ॥ [ਸੀਤੋ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰੀ ਬੋਲੋ]

੧. ਮੂਰਖ । ੨. ਇੰਦਰ ਰਾਜਾ, ਇੰਦਰ ਸਿੰਘਾਸਨ । ੩. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਜਾਂ ਦਲ । ੪. ਚੀਜ਼ਾਂ, ਪਦਾਰਥ । ੫. ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ੬. ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਰਜੋ ਗੁਣ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ । ੭. ਪਾਲਣਾ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ । ੮. ਲੈਤਾ ਕਰਣ ਦੀ ਆਦਤ ਵਾਲਾ ਤਮੋ ਗੁਣ ਤੇ ਸ਼ਿਵ । ੯. ਪੰਗਤੀ ਜਾਂ ਤਖਤ ਜਾਂ ਪੈਦਲ । ੧੦. ਰਾਜਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ
੮	੫	੩੭	ਸਚਖੰਡਿ; ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
	੬	੩੭	ਜੇ ਕੋ ਕਥੈ; ਤ ਅੰਤ ਨ ਅੰਤ ॥
	੯	੩੮	ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ; ਤਿਨ ਕਾਰ ॥
(ਸਲੋਕੁ)	੧੧	੧	ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ, ਦਾਈ ਦਾਇਆ; ਖੇਲੈ ਸਗਲ ਜਗਤੁ ॥ [ਜਗੱਤੁ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ]
	੧੨	੧	ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ; ਗਏ [1]ਮਸਕਤਿ [2]ਘਾਲਿ ॥ [ਮਸੱਕਤਿ ਬੋਲੋ]
			ਨਾਨਕ, ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ; ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥

–o–

ਸੋ ਦਰੁ, ਰਾਗੁ ਆਸਾ, ਮਹਲਾ ੧

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੮	੧੫	੧	ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ; ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥
੯	੧੭	੨	ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ; ਤੇਰਾ ਕੇਤਾ, ਕੇਵਡੁ ਚੀਰਾ ॥
	੧੧	੨	ਸਭ ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ; 'ਕੀਮਤਿ' ਪਾਈ ॥
	੧੨	੨	ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ; [3]ਗੁਰ [4]ਗੁਰਹਾਈ ॥
	੧੩	੨	ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ; ਸਿਧੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ॥
			ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ; ਨਾਹੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈਆ ॥
	੧੫	੨	ਨਾਨਕ; ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥
	੧੬	੩	ਉਤੁ ਭੂਖੈ; ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ ਦੂਖ ॥
੧੦	੧	੩	ਜਿਨਿ, ਦਿਨੁ ਕਰਿ ਕੈ; ਕੀਤੀ ਰਾਤਿ ॥
			ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਹਿ; ਤੇ ਕਮਜਾਤਿ ॥
			ਨਾਨਕ; ਨਾਵੈ ਬਾਝੁ, ਸਨਾਤਿ ॥
	੩	੪	ਮੇਰੇ ਮੀਤ ਗੁਰਦੇਵ; ਮੋ-ਕਉ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਿ ॥
	੯	੫	ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ, ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ; ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ [5]ਪਰਿਆ ॥
	੧੨	੫	ਊਡੇ, ਊਡਿ ਆਵੈ ਸੈ ਕੋਸਾ; ਤਿਸੁ ਪਾਛੈ ਬਚਰੇ ਛਰਿਆ ॥
	੧੩	੫	ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ, ਦਸ ਅਸਟ ਸਿਧਾਨ; ਠਾਕੁਰ ਕਰ ਤਲ ਧਰਿਆ ॥
			ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈਐ; ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਰਿਆ ॥
	੧੮	੧	ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ; ਹਰਿ ਸਚੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ॥ [ਸਾਰੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ 'ਜੀ' ਤੇ ਹਨ]

---

੧. ਮੇਹਨਤ । ੨. ਕਮਾ ਕੇ । ੩. ਪੂਜ ਭਾਵ ਦੇਵਤੇ । ੪. ਗੁਰ (ਵਡੇ) ਹਾਈ (ਭਾਈ) ਭਾਵ ਦੈਂਤ । ੫. ਉਦਮ ਵਿਚ ਹਰੀ ਜੀ ਲਗਾ ਹੈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸੋ ਦਰੁ
੧੧	੧੭	੨	ਤੁਝ ਬਿਨੁ; ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥
੧੨	੨	੩	ਤਿਤੁ ਸਰਵਰੜੈ, 'ਭਈ-ਲੇ' ਨਿਵਾਸਾ; ਪਾਣੀ ਪਾਵਕੁ ਤਿਨਹਿ ਕੀਆ ॥
			[੧]ਪੰਕ 'ਜੁ' ਮੋਹ, ਪਗੁ ਨਹੀ ਚਾਲੈ; [ਭਈ-ਲੇ ਬੋਲੋ]
			ਹਮ ਦੇਖਾ ਤਹ ਡੂਬੀਅਲੇ ॥ (੨) ਪੰਕਜੁ
	੬	੪	ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ; ਮਾਨੁਖ [੨]ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
	੭	੪	[੩]ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ; ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥
	੮	੪	ਸੇਵਾ ਸਾਧ; ਨ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥
			ਸੋਹਿਲਾ
	੧੩	੧	ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ; ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
	੧੮	੨	ਬਾਬਾ; ਜੈ ਘਰਿ, ਕਰਤੇ ਕੀਰਤਿ ਹੋਇ ॥
	੧੯	੨	[੪]ਵਿਸੁਏ [੫]ਚਸਿਆ, [੬]ਘੜੀਆ [੭]ਪਹਰਾ; [੮]ਥਿਤੀ [੯]ਵਾਰੀ, [੧੦]ਮਾਹੁ [੧੧]ਹੋਆ ॥
੧੩	੧	੩	ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ, [੧੨]ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ;
			ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ, [੧੩]ਜਨਕ ਮੋਤੀ ॥
			ਧੂਪੁ [੧੪]ਮਲਆਨ [੧੫]ਲੋ, ਪਵਣੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ;
			ਸਗਲ [੧੬]ਬਨਰਾਇ, ਫੂਲੰਤ [੧੭]ਜੋਤੀ ॥ (੨) ਮਲ ਆਨਲੇ
	੩	੩	ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ; ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ ॥ ਰਹਾਉ॥
			ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ, ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ;
			ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ, ਨਨਾ ਏਕ ਤੁੋਹੀ ॥ (੨) ਨੈਨਨ ਨ ਨੈਨ
			ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ, ਨਨ ਏਕ ਪਦ; [੧੮]ਗੰਧ ਬਿਨੁ,
			ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ; ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ ॥
	੬	੩	ਗੁਰ ਸਾਖੀ; ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥

---

੧. ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਚਿੱਕੜ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨ ਰੂਪੀ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਤਮਾਮ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁਬ ਰਹੇ ਹਨ। ੨. ਦੇਹੀ। ੩. ਇੰਤਜ਼ਾਮ, ਬੰਦੋਬਸਤ। ੪. ਪੰਦਰਾਂ ਵਾਰੀ ਅੱਖ ਦਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਤੇ ਮੀਟਣਾ ਵਿਸੁਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫. ਪੰਦਰਾਂ ਵਿਸੁਆਂ ਦਾ ਇਕ ਚਸਾ, ਤੀਹ ਚਸਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਪਲ਼। ੬. ਸਠਾਂ ਪਲਾਂ ਦੀ ਇਕ ਘੜੀ। ੭. ਸਾਢੇ ਸਤਾਂ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਪਹਿਰ। ੮. ਅਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਥਿਤ। ੯. ਚਾਰ ਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਦਿਨ, ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹਫਤਾ। ੧੦. ਤੀਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਰੁਤ, ਛੇ ਰੁਤਾਂ ਦਾ ਸਾਲ। ੧੧. ਹੋਇਆ। ੧੨. ਸੂਰਜ। ੧੩. ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ ਜਾਂ ਜੜੇ ਹੋਏ। ੧੪. ਮਲਿਆਗਰ ਚੰਦਨ। ੧੫. ਪ੍ਰਯੰਤ ਤਕ ਜਾਂ ਆਨਲੋ ਪਾਠ ਮੰਨ ਕੇ ਅਗਨੀ। ੧੬. ਬਨਾਸਪਤੀ। ੧੭. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ। ੧੮. ਨਾਸਾਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸੋਹਿਲਾ
੧੩	੬	੩	ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਵਲ [1]ਮਕਰੰਦ, [2]ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ;
			ਅਨਦਿਨੋੁ, ਮੋਹਿ [3]ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ ॥
			ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ; ਹੋਇ ਜਾ ਤੇ, ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਵਾਸਾ ॥
	੧੫	੫	ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ; ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥
	੧੫	੫	[4]ਅਉਧ ਘਟੈ; ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਾਰੇ ॥
	੧੮	੫	ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ, ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਸਹਜੇ; ਬਹੁਰਿ ਨ 'ਹੋਇਗੋ' ਫੇਰਾ ॥
	੧੯	੫	ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਇਹੈ ਸੁਖੁ ਮਾਗੈ; ਮੋ-ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ ॥ [ਮਾਗੈ 'ਬੋਲੋ]
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੧੪	੯	੧	ਹਰਿ ਬਿਨੁ, ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
	੧੬	੨	ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ, ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ; ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ ॥
			[5]ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ; ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥ [ਕੁੱਸਾ ਨ ਬੋਲੇ]
੧੫	੩	੩	ਲੇਖੈ, ਵਾਟ ਚਲਾਈਆ; ਲੇਖੈ, ਸੁਣਿ 'ਵੇਖਾਉ' ॥
	੧੦	੪	ਪਰ ਨਿੰਦਾ, ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖ [6]ਸੁਧੀ; ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥
			['ਸੁੱਧੀ ਪਾਠ ਨਹੀਂ' ਕਰਣਾ]
	੧੨	੪	ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ, ਰਸੁ ਰੁਪਾ, ਕਾਮਣਿ; [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਹੈ]
			ਰਸੁ 'ਪਰਮਲ' ਕੀ ਵਾਸੁ ॥ [ਰੁੱਪਾ ਪੜ੍ਹਨਾ]
	੧੬	੪	ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ; ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ, ਨ ਨਾਇ ॥
	੧੯	੫	ਸਚੁ ਸਰਾ, ਗੁੜ ਬਾਹਰਾ, ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
੧੬	੨	੫	ਨਾਉ ਨੀਰੁ; ਚੰਗਿਆਈਆ; ਸਤੁ 'ਪਰਮਲੁ', ਤਨਿ ਵਾਸੁ ॥
	੯	੬	ਇਕਿ ਆਵਹਿ, ਇਕਿ ਜਾਹਿ ਉਠਿ, ਰਖੀਅਹਿ ਨਾਵ ਸਲਾਰ ॥
			ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ; ਸਭਾ ਪੂਜ ਖੁਆਰੁ ॥ (ਸੱਭਾ ਬੋਲੋ)
	੧੪	੭	ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ, ਮਨੁ ਰਤਾ; ਸਪੇਦੀ, ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥
	੧੫	੭	[7]'ਕਮਰਬੰਦੁ' ਸੰਤੋਖ ਕਾ; ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ, ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ॥
	੧੭	੮	ਤਰਕਸ ਤੀਰ, ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ; [8]ਤੇਗਬੰਦ, ਗੁਣ ਧਾਤੁ ॥
੧੭	੪	੮	ਓਤੁ ਮਤੀ ਸਾਲਾਹਣਾ; ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥
	੬	੮	ਨਾਉ ਸਦਾਏ ਆਪਣਾ; ਹੋਵੈ ਸਿਧੁ ਸੁਮਾਰੁ ॥
	੧੨	੯	ਮੋਤੀ ਹੀਰਾ ਨਿਰਮਲਾ; ਕੰਚਨ ਕੋਟ, ਰੀਸਾਲ ॥
	੧੭	੧੦	ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹ ਕਹਾਣੀਆ; ਸੰਮ੍ਰਥ ਕੰਤ ਕੀਆਹ ॥
੧੮	੪	੧੧	ਭਲੀ [9]ਸਰੀ, ਜਿ [10]ਉਬਰੀ; ਹਉਮੈ ਮੁਈ ਘਰਾਹੁ ॥

੧. ਧੂੜਾ ਜਾਂ ਰਸ । ੨. ਲੁਭਾਇਮਾਨ । ੩. ਹੈ । ੪. ਉਮਰ । ੫. ਦੱਭ ਵੀ ਕੁਹ ਸੁੱਟਾਂ । ੬. ਨਿਰੀ । ੭. ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ ਕਮਰਕਸਾ । ੮. ਭਗਤੀ ਰੂਪਾ ਤੇਗ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ੯. ਹੋਈ । ੧੦, ਬਚ ਗਈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੧੮	੫	੧੧	[1]ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ, ਬਾਦਿ ਹੈ; ਸਚਾ ਵੇ-ਪਰਵਾਹੁ ॥
	੮	੧੧	ਸੰਜੋਗੀ, ਮਿਲਿ [2]ਏਕ [3]ਸੇ; ਵਿਜੋਗੀ, ਉਠਿ ਜਾਇ (੨) ਏਕਸੇ
	੧੮	੧੩	ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ; ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਕਿਰਿ, ਢਹਿ ਪਾਇ ॥
੧੯	੨	੧੩	ਨਉ ਨਿਧਿ ਉਪਜੈ ਨਾਮੁ ਏਕੁ; ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥
	੮	੧੪	ਭਾਹਿ ਬਲੰਦੀ, [4]ਵਿਝਵੀ; ਧੂਉ ਨ ਨਿਕਸਿਓ ਕਾਇ ॥
੨੦	੩	੧੬	ਮਨ ਹਠਿ ਮਤੀ, ਬੂਡੀਐ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ, ਸੁ ਤਾਰਿ ॥
	੩	੧੬	ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਤਰੀਐ; ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
	੪	੧੬	ਆਗੈ ਦੇਖਉ ਡਉ ਜਲੈ; ਪਾਛੈ, ਹਰਿਓ ਅੰਗੂਰੁ ॥
	੧੪	੧੭	ਓਹੁ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਅਤੋਲਵਾ; ਗੁਰਮਤਿ 'ਕੀਮਤਿ' ਸਾਰੁ ॥ (੨) ਕੀ ਮਤਿ ਸਾਰੁ ॥
	੧੫	੧੭	ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ, ਨ ਧ੍ਰਾਪੀਆ; ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਦੂਖ ਸੰਤਾਪੁ ॥
	੧੯	੧੮	ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੂ ਵਸਹਿ; ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਨਿਰਜਾਸਿ ॥
੨੧	੧੨	੧੯	ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ, ਦੁਖੁ ਘਣੋ; ਜਮੁ ਮਾਰਿ, ਕਰੈ [5]ਖੁਲ ਹਾਨੁ ॥ (੨) ਖੁਲਹਾਨੁ ॥
			ਮਨਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਈਐ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ [6]ਸੁਭਾਨੁ ॥
੨੩	੬	੨੪	ਪਬਣਿ ਕੇਰੇ 'ਪਤ' ਜਿਉ; ਢਲਿ ਢੁਲਿ ਜੁੰਮਣਹਾਰ ॥ [ਪੱਬਣ ਤੇ ਪੱਤ ਪੜ੍ਹੋ]
	੬	੨੪	ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ–ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ; ਜਾ ਜੋਬਨੁ [7]ਨਉ ਹੁਲਾ ॥ [ਹੁੱਲਾ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ]
			ਦਿਨ ਥੋੜੜੇ ਥਕੇ; ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ॥
	੭	੨੪	ਸਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ; ਜਾਇ ਸੁਤੇ [8]ਜੀਰਾਣਿ ॥
			ਹੰ ਭੀ ਵੰਞਾ [9]ਡੁਮਣੀ; ਰੋਵਾ [10]ਝੀਣੀ ਬਾਣਿ ॥
	੮	੨੪	ਕੀ ਨ ਸੁਣੇਹੀ [11]ਗੋਰੀਏ; ਆਪਣ ਕੰਨੀ ਸੋਇ ॥
	੯	੨੪	ਨਾਨਕ ਸੁਤੀ ਪੇਈਐ; ਜਾਣੁ [12]'ਵਿਰਤੀ' ਸੰਨਿ ॥ [ਵਿਰੱਤੀ ਪਾਠ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੨੫	ਆਪੇ ਜਾਲ ਮਣਕੜਾ; ਆਪੇ ਅੰਦਰਿ ਲਾਲੁ ॥ [ਮਣੱਕੜਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੪	੨੫	ਕਉਲੁ ਤੂਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂਹੈ; ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸੁ ॥ [ਵਿਗੱਸੁ ਪੜ੍ਹੋ]
	੧੫	੨੬	ਇਹੁ ਤਨੁ ਧਰਤੀ; ਬੀਜੁ ਕਰਮਾ ਕਰੋ; ਸਲਿਲ ਆ ਪਾਉ ਸਾਰਿੰਗ-ਪਾਣੀ ॥ (੨) ਆਪਾਉ ॥
	੧੬	੨੬	ਕਾਹੇ ਗਰਬਸਿ ਮੂੜੇ; ਮਾਇਆ ॥
	੧੮	੨੬	ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ, ਹੋਹਿ ਜਬ ਰਾਖੇ; ਕਮਲੁ 'ਬਿਗਸੈ', [13]ਮਧੁ [14]ਆਸ੍ਰਮਾਈ ॥

---

੧. ਕਲਪਨਾ। ੨. ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੩. ਸਾਥ। ੪. ਬੁਝ ਗਈ। ੫. ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਹਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਤੂੜੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੬. ਅਸਚਰਜ। ੭. ਨਵੇਂ ਹੁਲਾਰੇ ਦਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹਿਲਿਆ। ੮. ਉਜਾੜ, ਮਸਾਣ। ੯. ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ। ੧੦. ਬਰੀਕ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ। ੧੧. ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ। ੧੨. ਵਰਤੀ ਜਾਂ ਕਰੁੱਤੀ। ੧੩. ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚੋਂ ਮਧੁ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੧੪. ਸ੍ਰਵ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੨੩	੧੮	੨੬	[1]ਬੀਸ ਸਪਤਾ ਹਰੋ, [2]ਬਾਸਰੋ [3]ਸੰਗ੍ਰਹੈ; (੨) ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ ਤੀਨਿ [4]ਖੋੜਾ ਨਿਤ [5]ਕਾਲੁ ਸਾਰੈ ॥ ਦਸ ਅਠਾਰ ਮੈ, ਅਪਰੰਪਰੋ ਚੀਨੈ; ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਇਵ ਏਕੁ ਤਾਰੈ ॥
੨੪	੧	੨੭	ਅਮਲੁ ਕਰਿ ਧਰਤੀ, ਬੀਜੁ ਸਬਦੋ ਕਰਿ; ਸਚ ਕੀ [6]ਆਬ, ਨਿਤ ਦੇਹਿ ਪਾਣੀ ॥
	੨	੨੭	ਮਤੁ ਜਾਣ; ਸਹਿ ਗਲੀ ਪਾਇਆ ॥
	੩	੨੭	[7]ਐਬ ਤਨਿ ਚਿਕੜੋ, ਇਹੁ ਮਨੁ [8]ਮੀਡਕੋ; ਕਮਲ ਕੀ ਸਾਰ ਨਹੀ ਮੂਲਿ ਪਾਈ ॥ ਭਉਰੁ [9]ਉਸਤਾਦੁ, ਨਿਤ ਭਾਖਿਆ ਬੋਲੇ; ਕਿਉ ਬੂਝੈ, ਜਾ ਨਹ ਬੁਝਾਈ ॥ (੨) ਜਾਨਹ ਬੁਝਾਈ
	੬	੨੭	ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹਿ ਪੈ ਚਲਣਾ; ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਕਿਤ-ਕੂ [10]ਸੰਜਿਆਹੀ ॥
	੧੨	੨੮	ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਗੋਰ [11]'ਸਦੇਈ'; ਰਹਿਓ ਪੀਣਾ ਖਾਣਾ ॥ [ਸੱਦੇਈ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੨੯	ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ [12]ਪੰਦਿ ਨ; ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਾਰ ॥ ਹਉ ਬਿਗੜੈ-ਰੂਪਿ; ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ ॥
	੧੫	੨੯	ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ; ਆਖਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥
	੧੬	੨੯	ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ; [13]ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ॥ ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ; ਠਗੀ ਦੇਸੁ ॥
	੧੭	੨੯	ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ; ਕਰਤਾਰ ॥
	੯	੩੧	[14]ਬਿਆ ਦਰੁ ਨਾਹੀ; ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਉ ॥
	੧੩	੩੨	ਅੰਧਾ ਕਚਾ; ਕਚੁਨਿ ਕਚੁ ॥ (੨) ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ
੨੫	੭	੩੩	ਜਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਰਹੈ; ਇਸੁ ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ, [15]ਟਲ ਪਲੈ ॥ ['ਟਲ ਪਲੈ' ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ]
੨੬	੨	੩੩	ਕਹੁ ਨਾਨਕ; [16]ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥
	੪	੩੪	ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਨ [17]ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥੁ ਹੈ; ਜਿਸਨੋ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ ॥
	੬	੩੪	ਮਨ ਮੇਰੇ, ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖੁ; ਤਿਖ ਜਾਇ ॥

੧. ਦਸ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜ ਸੂਖਮ ਤੱਤ, ਪੰਜ ਸਥੂਲ ਤੱਤ, ਚਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਇਹਨਾਂ ਸਤਾਈਆਂ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਮੇਟੋ। ੨. ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦਿਨ। ੩. ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੋ। ੪. ਬਾਲ ਯੁਵਾ, ਬ੍ਰਿਧ। ੫. ਕਾਲ ਸਾੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬. ਸਲ੍ਹਾਭ। ੭. ਗੁਨਾਹ। ੮. ਡੱਡੂ। ੯. ਗੁਰੂ। ੧੦. ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਣਾ। ੧੧. ਕਬਰ ਸੱਦਦੀ ਹੈ। ੧੨. ਸਿਖਿਆ। ੧੩. ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲਿਬਾਸ। ੧੪. ਦੂਜਾ। ੧੫. ਪਲ ਪਲ ਵਿਚ ਉਲਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੧੬. ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਫੁਲਾਉਣਾ। ੧੭. ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਮਨੀ ਕਰਨ ਤੀਰਥ ਦੀ ਨਿਆਈਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੨੬	੧੦	੩੪	ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮਾਰਿ ਕੈ; ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥
	੧੪	੩੫	ਮਨ ਰੇ; ਗ੍ਰਿਹ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸੁ ॥
੨੭	੧	੩੬	ਜਿਸਹੀ ਕੀ ਸਿਰ ਕਾਰ ਹੈ; ਤਿਸਹੀ ਕਾ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ (੨) [੧]ਸਿਰਕਾਰ
	੬	੩੬	ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਕੀ; ਵਾਦ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥
੨੯	੮	੪੦	[੨]ਧਾਤੁਰ ਬਾਜੀ ਪਲਚਿ ਰਹੇ; ਨਾ ਉਰਵਾਰੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥
	੧੦	੪੧	ਮਨਮੁਖੁ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪਿਆ; ਬੈਰਾਗੁ ਉਦਾਸੀ ਨ ਹੋਇ ॥
	੧੨	੪੧	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਪੂਰਿ ਰਹੀ ਨਿਤ ਆਸਾ ॥
			ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਿ; ਮੋਹੁ ਪਰ-ਜਲੈ; ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ, ਉਦਾਸਾ ॥
	੧੫	੪੧	[੩]ਅੰਤਰਿ ਲਾਗਿ, ਨ ਤਾਮਸੁ ਮੂਲੇ; ਵਿਚਹ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥
੩੦	੧੦	੪੩	'ਲੋਭੀਅਨ' ਕਉ ਸੇਵਦੇ; ਪੜਿ ਵੇਦਾ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰ ॥ (੨) ਲੋਭੀ ਅਨ ॥
੩੧	੧੩	੪੬	ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਗੁਰੁ ਮਿਲੈ; ਜਾ ਭਾਗੈ ਕਾ [੪]ਉਦਉ ਹੋਇ ॥
੩੨	੩	੪੭	ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਾਤਾ ਰੰਗ ਸਿਉ; ਰਸਨਾ ਰਸਨ ਰਸਾਇ ॥
			ਨਾਨਕ ਰੰਗੁ ਨ ਉਤਰੈ; ਜੋ ਹਰਿ ਧੁਰਿ, ਛੋਡਿਆ ਲਾਇ ॥
੩੪	੧	੫੨	ਅਨ-ਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਸਦਾ; ਸਾਚੇ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
	੧੫	੫੪	ਮਨ ਮੇਰੇ, ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੁ; ਹਰਿ ਚੇਤਿ ॥
੩੫	੧੫	੫੬	ਮਨ ਮੇਰੇ; ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ, [੫]ਭਰਨਾਲਿ' ॥ (੨) ਭਰ ਨਾਲਿ ॥
੩੭	੨	੫੯	ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਹਿ; ਤਾ ਸੁਖ ਲਹਹਿ [੬]ਮਹਲੁ ॥ [ਮਹੱਲੁ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੬੦	ਸਾ ਧਨ ਨਾਵੈ ਬਾਹਰੀ; ਅਵਗਣਵੰਤੀ ਰੋਇ ॥
੩੮	੪	੬੧	ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ, ਪਿਰ [੭]ਮੁਤੀਆ; ਪਿਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
	੧੩	੬੨	ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ; ਜਿ ਸਭਸੈ ਦੇਇ ਅਧਾਰੁ ॥
	੧੬	੬੩	ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਤਰਸਦੇ ਫਿਰੇ; ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਪੀਰੈ ॥
	੧੯	੬੩	ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ; ਓਹੁ ਤੇਰੀ [੮]ਸਰਕਾਰ ॥
			[੯]ਅਧਿਆਤਮੀ ਹਰਿ-ਗੁਣ ਤਾਸੁ ਮਨਿ; ਜਪਹਿ ਏਕੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥
੪੦	੧੭	੬੭	ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨ ਦੁਖੁ ਭਰਮੁ ਹੈ; ਵਿਚਿ ਪੜਦਾ, ਦੂਰਿ ਪਈਆਸਿ ॥
੪੧	੫	੬੮	ਹਉ ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਰਜਉ; ਮੈ ਮੇਲੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਿ ॥
੪੨	੧੦	੭੧	ਸਿਰਜਣਹਾਰਿ ਭੁਲਾਇਆ; ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਪਾਕ ॥

---

੧. ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਗੌਰਮਿੰਟ । ੨. ਦਾਈਆਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੋਣ ਦੀ ਬਾਜੀ ਪੌਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਤੁਰ=ਮਾਇਕ ਬਾਜੀ । ੩. ਅੰਦਰ ਤਮੋ ਗੁਣ ਦੀ ਲਾਗ ਉਕੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੪. ਜਾਗਣਾ । ੫. ਸਮੁੰਦਰ । ੬. ਸਰੂਪ ਦਾ । ੭. ਛੁੱਟੜ । ੮. ਰੱਯਤ ਵਾ ਹਕੂਮਤ ਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਤੇਰੀ ਕਾਰ ਹੈ । ੯. ਅਧਿ=ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ ਤਿਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਤਮੀ, ਜੋ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਨ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੪੨	੧੮	੭੨	ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਨਿਸੰਗ ਹੋਇ; ਵਰਤੈ [1]ਅਫਰਿਆ ॥ [ਅ-ਫਰਿਆ ਬੋਲੋ]
	੧੯	੭੨	[2]ਗਿਰੰ ਬਾਰੀ ਵਡ ਸਾਹਬੀ; ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਸੁਪਨੁ ਥੀਆ ॥ (੨) ਗਿਰੰਬਾਰੀ
੪੩	੧	੭੩	ਭਲਕੇ ਉਠਿ [3]ਪਪੋਲੀਐ; ਵਿਣੁ ਬੁਝੇ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਿ ॥ [ਬੁੱਝੇ ਬੋਲੋ]
			ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਇਓ; ਛੁਟੈਗੀ [4]ਬੇਬਾਣਿ ॥ (੨) ਬੇ ਬਾਣਿ
	੩	੭੩	ਲਗਾ ਕਿਤੁ [5]ਕੁਫਕੜੇ; ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ ॥ [ਕੁਫੱਕੜੇ ਬੋਲੋ]
੪੪	੧	੭੫	ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਵਸਗਤਿ ਸਾਹਿਬੈ; ਆਪੇ ਕਰਣ ਕਰੇਵ ॥
	੨	੭੫	ਇਕਸੈ ਦੀ ਸਾਮਗਰੀ; ਇਕਸੈ ਦੀ ਹੈ ਰੀਤਿ ॥
	੧੭	੭੭	ਵਰਨਾ ਚਿਹਨਾ ਬਾਹਰਾ; ਕੀਮਤਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਾਉ ॥
੪੫	੫	੭੮	ਤਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ ਭਾਈ-ਹੋ; ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ॥
੪੬	੧੮	੮੩	ਦੀਨ ਦਰਦ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ; ਸੇਵਕ ਕੈ 'ਸਤਭਾਇ' ॥
੪੭	੧੫	੮੫	ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਬਨਿਤਾ ਅਨੇਕ; ਬਹੁਤੁ ਰੰਗ ਅਰੁ ਵੇਸ ॥
੪੮	੧੯	੮੮	ਸੁਖਾ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਿਆ ਗਣੀ; ਜਾ ਸਿਮਰੀ ਗੋਵਿੰਦੁ ॥
੪੯	੨	੮੮	ਅਉਸਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗੁਣ ਰਮਣ ਜਿਤੁ; ਕੋਟਿ ਮਜਨ ਇਸਨਾਨੁ ॥
	੧੧	੮੯	ਪਰਵਦਗਾਰੁ ਸਾਲਾਹੀਐ; ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਤ ਅਨੇਕ ॥
	੧੭	੯੦	ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ; ਗੁਰੁ, ਡੁਬਦਾ ਲਏ ਤਰਾਇ ॥
੫੦	੪	੯੧	ਭਾਈ ਮੀਤ [6]ਸੁਰਿਦ ਕੀਏ; ਬਿਖਿਆ ਰਚਿਆ ਬਾਦੁ ॥
	੬	੯੧	ਜਿਉ ਕੂਕਰੁ ਹਰਕਾਇਆ; ਧਾਵੈ ਦਹ ਦਿਸ ਜਾਇ ॥
	੧੦	੯੨	ਗੋਇਲਿ, ਆਇਆ [7]ਗੋਇਲੀ; ਕਿਆ ਤਿਸੁ, ਡੰਫੁ ਪਸਾਰੁ ॥
	੧੨	੯੨	ਕਿਆ ਥੋੜੜੀ ਬਾਤ; ਗੁਮਾਨੁ ॥
	੧੪	੯੨	ਸਰਪਰ ਉਠੀ ਚਲਣਾ; ਛਡਿ ਜਾਸੀ ਲਖ ਕਰੋੜਿ ॥
੫੧	੫	੯੪	ਦੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਮਨੁ ਸਾਧਾਰੈ; ਪਾਪ ਸਗਲੇ ਜਾਹਿ ॥
	੮	੯੫	ਜਪਿ ਮਨ; ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਅਪਾਰੁ ॥
	੧੨	੯੬	ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮੰਧੇ; ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲਾਣਾ ॥
	੧੫	੯੬	ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ; ਇਹੁ ਕੀਰਤਿ [8]ਕਰਲਾ ॥
੫੨	੧	੯੭	ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ; ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਾ ॥
	੬	੯੮	ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹਹਿ; ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੁਭਾਇ ॥
੫੩	੧੨	੧	ਪੀਰ ਪੈਕਾਮਰ [9]ਸਾਲਕ [10]ਸਾਦਕ; [11]ਸੁਹਦੇ ਅਉਰੁ ਸਹੀਦ ॥

---

੧. ਅਰੋਕ, ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨. ਪਹਾੜ ਜੈਸੇ ਕਦ ਵਾਲਾ ਹਾਥੀ। ਬਾਰੀ=ਅੰਬਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਡੀ ਸਾਹਬੀ=ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ (ਵਾ) ਗਿਰੰ=ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਰੀ=ਪਾਣੀ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਟਾਪੂ ਸਹਿਤ ਧਰਤੀ ਦੀ ਵਡੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ। ੩. ਪਾਲਣਾ ਪਲੋਸਣਾ। ੪. ਉਜਾੜ ਵਿਚ। ੫. ਖੋਟੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ। ੬. ਪਿਆਰੇ। ੭. ਗਊਆਂ ਦਾ ਚਰਾਵਾ ਗੁੱਜਰ। ੮. ਰਸਤਾ। ੯. ਗਿਆਨਵਾਨ। ੧੦. ਜਗਿਆਸੂ। ੧੧. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਜਾਂ ਗਰੀਬ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੫੩	੧੨	੧	ਸੇਖ [1]ਮਸਾਇਕ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ; ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ [2]ਰਸੀਦ ॥
	੧੫	੧	ਥਾਵਾ, ਨਾਵ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ; ਨਾਵਾ, ਕੇਵਡੁ ਨਾਉ ॥
੫੪	੬	੨	ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਨਉਤਨੋ; ਸਾਚਉ, ਮਰੈ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੮	੩	ਨਿਡਰਿਆ ਡਰੁ ਜਾਣੀਐ; ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰੁ ॥
			('ਨਿੱਡਰਿਆ' ਅਧਕ ਲਾ ਕੇ ਬੋਲੋ)
੫੫	੧	੩	ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਮੈਲੁ ਨ ਲਗਈ; ਸਚ ਘਰਿ ਜਿਸੁ [3]'ਓਤਾਕੁ' ॥
	੧੦	੪	[4]ਸੀਚਾਨੇ, ਜਿਉ ਪੰਖੀਆ; ਜਾਲੀ, ਬਧਿਕ ਹਾਥਿ ॥
	੧੩	੪	ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸੂਚੇ ਜਾਣੀਅਹਿ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨਾ ਗਿਆਨੁ ॥
੫੬	੧	੫	ਬਿਨੁ ਅਭ ਸਬਦ, ਨ ਮਾਂਜੀਐ; ਸਾਚੇ ਤੇ ਸਚੁ ਹੋਇ ॥
	੭	੫	ਪਿਰ ਕੈ ਕਾਮਿ, ਨ ਆਵਈ; ਬੋਲੇ, [5]ਫਾਦਿਲੁ ਬਾਦਿ ॥
	੮	੫	ਅਨ ਕਉ, ਮਤੀ ਦੇ ਚਲਹਿ; ਮਾਇਆ ਕਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥
	੯	੫	ਕਥਨੀ ਝੂਠੀ ਜਗੁ ਭਵੈ; ਰਹਣੀ ਸਬਦੁ, ਸੁ ਸਾਰੁ ॥
	੧੯	੬	ਜਿਨੀ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ; ਘਰ ਮਹਿ ਮਹਲੁ 'ਸੁਥਾਇ' ॥
੫੭	੪	੬	ਰਾਜਨੁ ਜਾਣਹਿ ਆਪਣਾ; ਦਰਿ ਘਰਿ, ਠਾਕ ਨ ਹੋਇ ॥
	੧੪	੭	ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ; ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥
੫੮	੧੬	੯	ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਾਚਿ ਵਿਗਸਿਆ, ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥
			[ਵਿਗੱਸਿਆ ਨ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੯	ਇਕਤੁ ਤਾਗੈ ਰਲਿ ਮਿਲੈ;ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕਾ ਹਾਰੁ ॥ [ਇਕੱਤੁ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
੫੯	੧੪	੧੦	ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਿ ਗਏ, ਤਨੁ ਧਨੁ ਕਲਤੁ ਨ ਸਾਥਿ ॥ ['ਕਲੱਤੁ' ਬੋਲੋ]
	੧੯	੧੧	ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਐ; ਭੀ ਵਿਗਸੈ ਅਸਨੇਹਿ ॥
੬੦	੨	੧੧	ਜਿਉ ਅਧਿਕਉ, ਤਿਉ ਸੁਖੁ ਘਣੋ; ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥
	੬	੧੧	[6]'ਆਵਟਣੁ' ਆਪੇ ਖਵੈ; ਦੁਧ ਕਉ ਖਪਣਿ ਨ ਦੇਇ ॥ [ਆਵੱਟਣੁ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੧੧	ਖੇਲਿ ਗਏ ਸੇ ਪੰਖਣੂੰ; ਜੋ ਚੁਗਦੇ ਸਰ ਤਲਿ ॥
			ਘੜੀ ਕਿ, ਮੁਹਤਿ ਕਿ, ਚਲਣਾ; ਖੇਲਣੁ ਅਜੁ, ਕਿ ਕਲਿ ॥
	੧੩	੧੧	ਸੋ 'ਹੰ' ਆਪੁ ਪਛਾਣੀਐ; ਸਬਦਿ ਭੇਦਿ ਪਤੀਆਇ ॥
੬੧	੧੦	੧੩	ਮੋਹ ਠਗਉਲੀ ਹਉ ਮੁਈ; ਸਾ [7]ਵਰਤੈ ਸੰਸਾਰਿ ॥
੬੨	੧	੧੩	ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚਾ ਮਨਿ ਵਸੈ; ਨਾਮੁ ਭਲੋ ਪਤਿ ਸਾਖੁ ॥ (ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਸਾਥੁ)
	੬	੧੪	ਤਨੁ ਬੈਸੰਤਰਿ ਹੋਮੀਐ; ਇਕ ਰਤੀ ਤੋਲਿ ਕਟਾਇ ॥ [ਰੱਤੀ ਬੋਲੋ]
			ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਮਧਾ ਜੇ ਕਰੀ; ਅਨਦਿਨੁ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ ॥
			[ਸਮੱਧਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]

---

੧. ਮੇਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨. ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ। ੩. ਬੈਠਕ, ਘਰ। ੪. ਛੋਟੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਾਜ। ੫. ਵਧੀਕ, ਫਜ਼ੂਲ, ਬਿਅਰਥ। ੬. ਉਬਾਲਾ। ੭. ਤਿਸ ਹੰਗਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੬੨	੭	੧੪	ਅਰਧ ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਈਐ; ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ ॥ [ਕਰਵੱਤ ਬੋਲੋ]
			ਤਨੁ, 'ਹੈਮੰਚਲਿ' ਗਾਲੀਐ; ਭੀ ਮਨ ਤੇ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ॥
	੯	੧੪	ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ, [1]ਦਤੁ ਕਰੀ; ਬਹੁ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਦਾਨੁ ॥
	੧੬	੧੫	ਚਿਤੇ ਦਿਸਹਿ 'ਧਉਲਹਰ'; ਬਗੇ, ਬੰਕ ਦੁਆਰ ॥
੬੩	੩	੧੫	ਬਾਹਰਿ ਢੂੰਢਿ ਵਿਗੁਚੀਐ; ਘਰ ਮਹਿ, ਵਸਤੁ ਸੁਥਾਇ ॥
	੯	੧੫	ਬਿਨੁ ਜਲ, ਕਮਲ ਸੁ ਨਾ ਥੀਐ; ਬਿਨੁ ਜਲ, ਮੀਨੁ ਮਰਾਇ ॥
	੧੧	੧੬	ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਜਾਣਿਆ; ਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਤਰੀਆਸੁ ॥
	੧੬	੧੬	ਪਿੰਡੁ 'ਪੜੈ', ਜੀਉ ਖੇਲਸੀ; ਬਦਫੈਲੀ ਕਿਆ ਹਾਲੁ ॥
			['ਪੜ੍ਹੈ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੧੯	੧੬	ਮਨਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ; ਜਿਉ [2]ਡਵਿ, ਦਧਾ [3]ਕਾਨੁ ॥
੬੪	੧	੧੬	ਸਭੁ ਜਗੁ, ਕਾਜਲ ਕੋਠੜੀ; ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਹ, 'ਸੁਆਹਿ' ॥
	੫	੧੭	ਦੁਨੀਆ; ਕੈਸਿ ਮੁਕਾਮੇ ॥
	੬	੧੭	ਪੰਡਿਤ ਵਖਾਣਹਿ ਪੋਥੀਆ; ਸਿਧ ਬਹਹਿ ਦੇਵ [4]ਸਥਾਨਿ ॥
			(੨) ਦੇਵਸਥਾਨਿ ॥
	੬	੧੭	ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ, ਮੁਨਿ ਜਨ; ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰ ॥
	੮	੧੭	ਘੜੀ ਮੁਹਤਿ ਕਿ, ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਸਮਝੁ; ਤੂੰ ਭਿ ਪਹੂਚੁ ॥
	੯	੧੭	ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ, ਵਖਾਣੀਐ; ਵਿਰਲਾ ਤ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥
	੧੧	੧੭	ਦਿਨ ਰਵਿ ਚਲੈ ਨਿਸਿ ਸਸਿ ਚਲੈ; ਤਾਰਿਕਾ ਲਖ, ਪਲੋਇ ॥
			ਮੁਕਾਮੁ, ਓਹੀ ਏਕੁ ਹੈ; ਨਾਨਕਾ, ਸਚੁ [5]ਬੁਗੋਇ ॥
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥
੬੫	੪	੧੮	[6]ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ; ਹਉਮੈ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥
	੯	੧੮	ਨਾਨਕ ਸੋਭਾ ਸੁਰਤਿ, ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ; ਆਪੇ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥
੬੭	੨	੨੧	ਮਾਇਆ ਭੂਲੇ, ਸਿਧ ਫਿਰਹਿ; ਸਮਾਧਿ ਨ ਲਗੈ, ਸੁਭਾਇ ॥
	੧੪	੨੨	ਦੈਤ ਪੁਤੁ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਿਛੁ ਸੰਜਮ ਨ ਪੜੈ; ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਨ ਜਾਣੈ ॥
			[ਪੜ੍ਹੈ ਬੋਲੋ]
੬੮	੫	੨੩	ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਕੀ ਥਕੇ; ਭੇਖੀ, ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ [ਪੜ੍ਹਿ ਬੋਲੋ]
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥
੭੦	੧੩	੨੬	ਪੋਥੀ ਗੀਤ ਕਵਿਤ ਕਿਛੁ; ਕਦੇ ਨ ਕਰਨਿ ਧਰਿਆ ॥
			[ਕਵਿੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੯	੨੬	ਲਸਕਰ ਤਰਕਸ ਬੰਦ ਬੰਦ; ਜੀਉ ਜੀਉ, ਸਗਲੀ ਕੀਤ ॥
੭੧	੨	੨੬	ਸਭ ਕਿਛੁ, ਕੀਤੋਨੁ ਆਪਣਾ; ਜੀਇ, ਨ ਸੰਕ ਧਰਿਆ ॥

੧. ਦਾਨ। ੨. ਡੌ, ਅਗਨੀ। ੩. ਜੰਗਲ। ੪. ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ (ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ) ਜਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਮੰਦਰ। ੫. ਕਿਹਾ ਹੈ। ੬. ਇੱਕ ਰਸ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੭੧	੬	੨੭	ਜ਼ਾਨਉ ਨਹੀ; ਭਾਵੈ ਕਵਨ ਬਾਤਾ ॥
			ਮਨ; ਖੋਜਿ ਮਾਰਗੁ ॥
			ਧਿਆਨੀ; ਧਿਆਨੁ ਲਾਵਹਿ ॥ ਗਿਆਨੀ; ਗਿਆਨੁ ਕਮਾਵਹਿ ॥
			ਪ੍ਰਭੁ; ਕਿਨਹੀ ਜਾਤਾ ॥
			ਭਗਉਤੀ; ਰਹਤ ਜੁਗਤਾ ॥
			ਜੋਗੀ; ਕਹਤ ਮੁਕਤਾ ॥
	੯	੨੭	ਭਗਤਿ; ਨਵੈ ਪਰਕਾਰਾ ॥ (੨) ਨ ਵੈ ਪਰਕਾਰਾ
	੯	੨੭	ਗਿਰਸਤੀ; ਜਿਰਸਤਿ [੧]ਧਰਮਾਤਾ ॥
			ਇਕ ਸਬਦੀ; ਬਹੁਰੂਪਿ ਅਵਧੂਤਾ ॥
			ਕਾਪੜੀ [੨]ਕਉਤੇ, [੩]ਜਾਗੂਤਾ ॥
	੧੦	੨੭	ਨਿਰਹਾਰ ਵਰਤੀ; ਆਪਰਸਾ ॥ [ਆਪੱਰਸਾ ਬੋਲੋ]
			ਇਕਿ ਲੂਕਿ; ਨ ਦੇਵਹਿ ਦਰਸਾ ॥
	੧੧	੨੭	ਘਾਟਿ; ਨ ਕਿਨਹੀ ਕਹਾਇਆ ॥
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੩ ॥
	੧੫	੧	ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ; ਜੋਗੀਆ ॥
			ਤੂੰ ਭੋਗੀ ਅੰਦਰਿ; ਭੋਗੀਆ ॥
	੧੬	੧	ਹਉ ਵਾਰੀ ਹਉ ਵਾਰਣੈ; ਕੁਰਬਾਣੁ ਤੇਰੇ ਨਾਵ 'ਨੋ' ॥
	੧੮	੧	ਸਭੁ ਨਾਵੈ ਨੋ; [੪]ਪਰਤਾਪਦਾ ॥ (੨) ਪਰ ਤਾਪਦਾ
੭੨	੨	੧	ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ; ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥
	੩	੧	[੫]ਪਰਤਾਪੁ ਲਗਾ, ਦੋਹਾਗਣੀ; ਭਾਗ ਜਿਨਾ ਕੇ ਨਾਹਿ ਜੀਉ ॥ (੨) ਪਰ ਤਾਪੁ
	੫	੧	ਨਦਰਿ 'ਕਰੇਕੈ', ਆਪਣੀ; ਆਪੇ, ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਜੀਉ ॥
	੭	੧	ਜਿਨਾ; ਭਾਣੇ ਕਾ, ਰਸੁ ਆਇਆ ॥
	੮	੧	ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਐਸਾ ਜਾਣੀਐ; ਜੋ ਸਭਸੈ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਜੀਉ ॥
੭੩	੩	੧	ਗੋਪੀ [੬]ਨੈ; ਗੋਆਲੀਆ ॥
	੬	੧	ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨੁ ਦੇਵਣਾ; ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿ ਜੀਉ ॥
	੭	੨	ਪੈ ਪਾਇ; ਮਨਾਈ ਸੋਇ ਜੀਉ ॥
	੧੧	੨	ਦੂਜਾ ਕਾਗਲੁ; ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ॥ (੨) ਕਾ ਗਲੁ
	੧੩	੨	ਹਉ ਆਇਆ, [੭]ਸਾਮ੍ਹੈ ਤਿਹੰਡੀਆ ॥
੭੪	੫	੨	[੮]ਝਿੰਮਿਝਿੰਮਿ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਰਸਦਾ ॥ (੨) [੯]ਝਿੰਮਿ ਝਿੰਮਿ ॥

੧. ਅਤਿ ਵਡਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ੨. ਗਵਈਏ ਕਲੌਤ ਵਾ ਕਵੀ। ੩. ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਣ ਵਾਲੇ। ੪. ਪਰ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫. ਪਸਚਾਤਾਪ। ੬. ਨਦੀ ਜਮਨਾ। ੭. ਸ਼ਰਨ। ੮. ਇਕ-ਰਸ। ੯. ਥੰਮੁ ਥੰਮੁ ਕੇ ਭਾਵ ਰੁਕ ਰੁਕਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੭੪	੯	੨	ਸਭ ਹੋਈ ਛਿੰਝ ਇਕੱਠੀਆ; ਦਯੁ ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਜੀਉ ॥ (ਇਕੱਠੀਆ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੨	ਨਿਹਤੇ ਪੰਜਿ ਜੁਆਨ ਮੈ; ਗੁਰ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ ਕੰਡਿ ਜੀਉ ॥ (ਨਿਹੱਤੇ' ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ, 'ਨਿਹ-ਤੇ' ਕਰੋ, ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
	੧੧	੨	ਸਭ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇ; ਆਇਆ ॥ (ਇਕੱਠੇ ਨੂੰ ਅਧਕ ਸਹਿਤ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੨	ਮੈ; ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਦਯੈ ਸੇਵੜੀ ॥ (ਦਈਐ ਬੋਲੋ)
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਪਹਰੇ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੮	੧	ਨਾ [1]ਮਰਜਾਦੁ ਆਇਆ ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ; ਬਾਹੁੜਿ ਜਾਸੀ ਨਾਗਾ ॥ (ਨਾਂਗਾ ਬੋਲੋ)
੭੫	੨	੧	ਹਥੋ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ, ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ; ਜਿਉ ਜਸੁਦਾ ਘਰਿ, ਕਾਨੁ ॥ (ਜਸੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੫	੨	ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ, ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ; ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ, ਮੈ ਮਤਿ ॥ (ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੯	੨	ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ; [2]ਸਰਿ [3]ਹੰਸ [4]ਉਲਥੜੇ ਆਇ ॥ (ਉਲੱਥੜੇ ਬੋਲਣਾ)
੭੬	੨	੨	ਬੁਧਿ [5]ਵਿਸਰਜੀ, ਗਈ ਸਿਆਣਪ; ਕਰਿ ਅਵਗਣ ਪਛੁਤਾਇ ॥ (ਵਿਸੱਰਜੀ ਬੋਲੋ)
	੫	੨	ਅਖੀ ਅੰਧੁ, ਜੀਭ ਰਸੁ ਨਾਹੀ; ਰਹੇ [6]ਪਰਾਕਉ ਤਾਣਾ ॥ (੨) ਪਰਾ ਕਉ
	੭	੨	ਇਕ ਰਤੀ ਗੁਣ ਨ ਸਮਾਣਿਆ, ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ; ਅਵਗਣ ਖੜਸਨਿ ਬੰਨਿ ॥ (੨) ਖੜ ਸਨਿ,
੭੭	੩	੩	ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ, ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ; ਹਰਿ ਚਲਣ ਵੇਲਾ ਆਦੀ ॥ [ਆਂਦੀ ਤੇ ਵਿਹਾਂਦੀ ਬੋਲੋ]
	੬	੩	ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ, ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁਖਾਂਦੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ; ਸਫਲਿਉ ਰੈਣਿ, ਭਗਤਾ ਦੀ ॥ ('ਭਗਤਾਂ ਬੋਲੋ')
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥
	੭	੪	ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ, ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ; ਧਰਿ [7]ਪਾਇਤਾ ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ ॥
	੯	੪	ਕਰਮ ਸੁਕਰਮ ਕਰਾਏ ਆਪੇ; ਇਸੁ ਜੰਤੈ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥
੭੮	੫	੪	ਕਰਮ ਧਰਤੀ ਸਰੀਰੁ, ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ; ਜੋ ਬੋਵੈ ਸੋ ਖਾਤਿ ॥

੧. ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਨੰਗਾ। ੨. ਸਿਰ। ੩. ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ। ੪. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆ ਉਤਰੇ। ੫. ਵਿਦਿਆ ਹੋ ਗਈ, ਚਲੀ ਗਈ। ੬. ਪਹਿਲਾ ਬਲ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ। ੭. ਪੈਂਤੜਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ਛੰਤੁ ॥
੭੮	੯	੧	ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਹੁਰੜੈ ਕੰਮ ਸਿਖੈ ॥ (ਸਿੱਖੈ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੧	ਸਾਹੁਰੜੈ ਕੰਮ ਸਿਖੈ ਗੁਰਮੁਖਿ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਦਾ ਧਿਆਏ ॥
	੧੧	੧	ਲੇਖਾ, ਧਰਮਰਾਇ ਕੀ ਬਾਕੀ; ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ, [1]ਕਿਰਖੈ ॥ (ਕਿਰੱਖੈ ਬੋਲੋ)
੭੯	੪	੧	ਹਰਿ ਜੁਗਹ ਜੁਗੋ, ਜੁਗ ਜੁਗਹ ਜੁਗੋ; ਸਦ ਪੀੜੀ, ਗੁਰੂ ਚਲੰਦੀ ॥
੮੦	੧	੨	ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਰਬਤਿ ਰਵਿਆ; ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਬਿਸੁਆਸੋ ॥ [ਸਰਬੱਤਿ ਬੋਲੋ]
	੫	੨	ਲੜਿ ਲੀਨੇ ਲਾਏ; ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਏ; ਨਾਉ 'ਸਰਬਸੁ' ਠਾਕੁਰਿ ਦੀਨਾ ॥
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ॥
	੮	੧	[2]ਹਠ [3]ਮਞਾਹੂ ਮਾ ਪਿਰੀ; [4]ਪਸੇ ਕਿਉ, ਦੀਦਾਰ ॥
	੯	੧	ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ; ਰੀਤਿ, ਸੰਤਨ ਮਨਿ ਆਵਏ ਜੀਉ ॥
			ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ, ਬਿਪਰੀਤਿ; ਅਨੀਤਿ, ਦਾਸਾ ਨਹ ਭਾਵਏ ਜੀਉ ॥ (ਰੀਤਿ ਅਤੇ ਅਨੀਤਿ ਪਦਾਂ ਤੇ ਭੀ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)
	੧੩	੨	ਖੁਲੵੜੇ ਕਪਾਟ; ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟਤੇ ॥
	੧੮	੩	ਧੂੜੀ ਮਜਨੁ, ਸਾਧ ਖੇ; ਸਾਈ, ਥੀਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ [ਸਾਂਈ ਬੋਲੋ]
੮੧	੨	੩	'ਸਰਬਸੋ' ਸੂਖ, ਆਨੰਦ ਘਨ ਪਿਆਰੇ; ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਸੀਵਤੇ ॥
	੧੨	੩	ਸਤਿਗੁਰ ਦਇਆਲ ਕਿਰਪਾਲ ਭੇਟਤ; ਹਰੇ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ ਮਾਰਿਆ ॥ (ਹਰੇ ਪਦ ਤੇ ਭੀ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)
			ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਇ ਅਕਥੁ ਸੁਆਮੀ; ਸਦਕੈ ਜਾਇ ਨਾਨਕੁ ਵਾਰਿਆ ॥
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੪ ਵਣਜਾਰਾ ॥
੮੨	੧	੧	ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ, ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ; ਜਿਉ ਵੇਸੁਆ ਪੁਤੁ, [5]ਨਿਨਾਉ ॥
	੧੦	੧	ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ, ਜਿਨ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮਤੇ ॥ [ਗੁਰਮੱਤੇ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੧	ਹਰਿ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਭਜਿ ਪਉ ਜਿੰਦੂ; ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਦੁਖ, ਪਰਹਰੇ ॥ [ਭੱਜਿ ਬੋਲੋ]
			ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸਿਰੀਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੪ ਸਲੋਕਾ ਨਾਲਿ ॥
੮੩	੮	੧	ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ, ਕੋਈ ਨਾਹਿ; ਡਰੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ, ਦੂਰਿ ਕਰਿ ॥
	੧੧	੨	ਸਿਦਕੁ ਸਬੂਰੀ [6]ਸਾਦਿਕਾ; ਸਬਰੁ ਤੋਸਾ, [7]ਮਲਾਇਕਾਂ ॥
			ਦੀਦਾਰੁ ਪੂਰੇ ਪਾਇਸਾ; ਥਾਉ ਨਾਹੀ [8]ਖਾਇਕਾ ॥ [ਖਾਇਕਾਂ ਬੋਲੋ]

੧. ਕੱਟੇ। ੨. ਹਿਰਦਾ। ੩. ਵਿਚ। ੪. ਦੇਖੇ। ੫. ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੬. ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ। ੭. ਦੇਵਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ। ੮. ਮੂਰਖਾਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੮੪	੧	੪	ਸਰੈ ਸਰੀਅਤਿ; ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥
	੪	੪	ਸਪਤ ਦੀਪ, ਸਪਤ ਸਾਗਰਾ, ਨਵ ਖੰਡ; ਚਾਰਿ ਵੇਦ, ਦਸ ਅਸਟ ਪੁਰਾਣਾ ॥
	੮	੫	[1]ਕਲਉ [2]ਮਸਾਜਨੀ ਜਾਇਸੀ; ਲਿਖਿਆ ਭੀ, ਨਾਲੇ ਜਾਇ ॥
	੯	੫	ਨਦਰੀ ਆਵਦਾ, ਨਾਲਿ ਨ ਚਲਈ; ਵੇਖਹੁ ਕੋ, [3]ਵਿਉਪਾਇ ॥
	੧੮	੬	ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੀ ਹੈ; ਅਪੁਛਿਆ ਦਾਨੁ [4]ਦੇਵਕਾ ॥
			(ਬਾਕੀ ਦੇ ਕੱਕੇ ਅੱਡ ਹਨ)
੮੫	੩	੭	ਹੋਦੈ ਤਾਣਿ, ਨਿਤਾਣੀਆ; ਰਹਹਿ ਨਿਮਾਨਣੀਆਹ ॥
	੫	੭	ਤੂ ਆਪੇ, ਜਾਲੁ [5]ਵਤਾਇਦਾ; ਆਪੇ, ਵਿਚਿ [6]'ਸੇਬਾਲੁ' ॥
	੮	੮	ਜੇ ਧਨ; ਖਸਮੈ ਚਲੈ ਰਜਾਈ ॥
	੧੨	੮	ਸਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਸਭ ਤੁਧੁ; ਆਪੇ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿਆ ॥
			ਇਕਿ ਵਲੁ ਛਲੁ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਵਦੇ; ਮੁਹਹੁ ਕੂੜੁ ਕੁਸਤੁ ਤਿਨੀ ਢਾਹਿਆ ॥
			(ਕੁਸੱਤੁ ਬੋਲੋ)
	੧੪	੮	ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਖਾਹਿ, ਤਿਨਾ ਸਫਲੁ ਹੈ; ਅਚੇਤਾ, ਹਥ [7]ਤਡਾਇਆ ॥
	੧੮	੯	ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ; ਸੁਖਦਾਤਾ, ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
੮੬	੪	੯	ਸਭੁ ਕੋ ਤੇਰਾ ਤੂੰ 'ਸਭਸੁ ਦਾ'; ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਰਾਸਿ ॥
੮੭	੬	੧੨	ਆਤਮਾਦੇਉ ਪੂਜੀਐ; ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ (੨) ਆਤਮਾ ਦੇਉ
	੧੮	੧੨	ਤਹ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸੁ. ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ;
			ਜਿਉ ਸੂਰਜ, ਰੈਣਿ [8]ਕਿਰਾਖੀ ॥
੮੮	੧੮	੧੪	ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ; ਸੇ [9]ਕੜਿਨ ਸਵਾਹੀ ॥ (੨)ਕੜਿ ਨ ਸਵਾਹੀ
੯੦	੧੩	੧੮	ਹਰਿ ਜੇਵਡੁ ਨਾਹੀ ਕੋਈ; ਜਾਣੂ ਹਰਿ, ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਦਾ ॥
੯੧	੩	੨੦	ਕੁਬੁਧਿ ਡੂਮਣੀ, ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ;
			ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਘਟ ਚੂਹੜੀ; ਮੁਠੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਚੰਡਾਲਿ ॥
	੧੨	੨੧	ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਸਦ ਵਜਦੇ; ਉਨਮਨਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ [ਵੱਜਦੇ ਬੋਲੋ]
			੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
			ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕਾ ॥ ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਣਾ
	੧੯	੧	ਇਤਨਾ-ਕੁ ਨ ਜਾਨੈ; ਜਿ ਦਿਨ ਦਿਨ ਅਵਧ ਘਟਤੁ ਹੈ ॥
੯੨	੧	੧	ਐਸਾ; ਤੈਂ ਜਗੁ ਭਰਮਿ ਲਾਇਆ ॥
	੨	੧	ਰਮਈਆ ਜਪਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਅਨਤ ਜੀਵਣ ਬਾਣੀ;
			ਇਨ ਬਿਧਿ, ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰਣਾ ॥ (੨) ਅਨ ਤਜੀਵਣ

੧. ਕਲਮ । ੨. ਦਵਾਤ । ੩. ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ । ੪. ਦੇਵਕਾ=ਦੇਣਾ ਕਰ ਹੈ । ੫. ਪੌਂਦਾ, ਫੇਰਦਾ ਹੈਂ । ੬. ਜਾਲਾ । ੭. ਲੋਕਾਂ ਅਗੇ ਹੱਥ ਅੱਡਦੇ ਹਨ ੮. ਕੱਟੀ । ੯. ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਝੂਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਿਰੀਰਾਗੁ
੯੨	੪	੧	ਉਪਜੈ ਸਹਜੁ; ਗਿਆਨ ਮਤਿ ਜਾਗੈ ॥
	੭	੨	[1]ਦੂੜਾ ਆਇਓਹਿ; ਜਮਹਿ ਤਣਾ ॥
	੯	੨	ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ, ਭੋਗ ਰਾਜ ਬਿਸਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ; ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ [2]ਪੈ ਅਮਰੁ ਭਇਆ ॥
	੧੨	੨	ਤਹ ਕਰ ਦਲ ਕਰਨਿ, ਮਹਾ ਬਲੀ; ਤਿਨ [3]'ਆਗਲੜੈਮੈ'; ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ [ਆਗ-ਲੜੈ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੧੩	੨	ਐ ਜੀ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ; [4]ਬਦਤਿ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨੁ ਰਾਮਈਆ ॥
	੧੫	੩	ਰਾਜਾਰਾਮ; ਅਨਹਦ ਕਿੰਗੁਰੀ ਬਾਜੈ ॥
	੧੭	੩	ਏਕਜੁ ਬਾਤ ਅਨੂਪ ਬਨੀ ਹੈ; ਪਵਨ ਪਿਆਲਾ ਸਾਜਿਆ ॥ ('ਬੱਨੀ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
	੧੯	੩	ਅਉਰ ਦੁਨੀ ਸਭ, ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੀ; ਮਨੁ, ਰਾਮ ਰਸਾਇਨ ਮਾਤਾ ॥ (ਮੱਤਾ ਪੜ੍ਹੋ)
			ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਜੀਉ ਕੀ ॥
੯੩	੩	੧	ਮਿਰਤਕ ਪਿੰਡਿ ਪਦ 'ਮਦਨਾ', (੨) ਪਦ ਮਦ ਨਾ; ਅਹਿਨਿਸਿ; ਏਕੁ ਅਗਿਆਨ ਸੁ ਨਾਗਾ ॥ (ਨਾਂਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ)
	੫	੧	ਗਰਭ ਛੋਡਿ ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਆਇਆ; ਤਉ ਨਰਹਰਿ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰਿਆ ॥
	੬	੧	ਚੇਤਿ ਰਾਮੁ, ਨਾਹੀ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਹਿਗਾ; ਜਨੁ ਬਿਚਰੈ [5]ਅਨਰਾਧਾ ॥
	੧੦	੧	[6]ਉਨਮਤ ਕਾਮਿ, ਮਹਾ ਬਿਖੁ ਭੂਲੈ; ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਨ ਪਛਾਨਿਆ ॥
	੧੮	੨	ਤੁਮ੍ ਜੁ ਨਾਇਕ ਆਛਹੁ; ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਤੇ, ਜਨੁ ਜਾਨੀਜੈ; ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ॥
	੧੯	੨	ਰਵਿਦਾਸ ਸਮ [7]ਦਲ; ਸਮਝਾਵੈ ਕੋਊ ॥

ਰਾਗੁ ਮਾਝ

			ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ਮਹਲਾ ੪ ॥
੯੪	੧੩	੨	ਮੇਰਾ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ; ਗੁਰ ਜਲ ਮਿਲਿ ਕਮਲੁ ਵਿਗਸੈ ਜੀਉ ॥ (ਵਿਗੱਸੈ ਤੇ ਰਹੱਸੈ ਬੋਲੋ)
੯੬	੧੨	੭	ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ; ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆ ਜੀਉ ॥
	੧੭	੮	ਚਿਰੁ ਹੋਆ; ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗ ਪਾਣੀ ॥

੧. ਦੌੜ ਕੇ (ਵਾ) ਧੌਲਾ ਜਾਂ ਸੁਨੇਹਾ । ੨. ਵਿਚ । ੩. ਅੱਗ੍ਰ ਭਾਵ ਵਿਚ ਭਾਵ ਸਾਹਮਣੇ । (ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟੀਕਾ ਗਿ: ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਏਹੋ ਅਰਥ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ।)੪. ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੫. ਅਨਰਿੱਧ ਕੋਕੜੂ । ੬. ਕਮਲਾ । ੭. ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਝ
੯੭	੭	੯	ਸਭੁ ਕੋ; ਆਸੈ ਤੇਰੀ ਬੈਠਾ ॥
	੮	੯	ਤੂੰ ਆਪੇ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਇਹਿ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ; ਮਨਮੁਖਿ ਜਨਮਿ ਭਵਾਇਹਿ ॥
	੧੮	੧੧	ਸਾ ਕੁਲਵੰਤੀ, ਸਾ ਸਭ ਰਾਈ; (੨) [2]ਸ-ਭਰਾਈ ਜੋ ਪਿਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ ਸਵਾਰੀ ਜੀਉ ॥
੯੮	੫	੧੨	ਇਕੁ ਖਿਨੁ, ਹਿਰਦੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜੋਗੀ; ਬਹੁੜਿ ਬਹੁੜਿ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ਜੀਉ ॥
੯੯	੨	੧੫	ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ; ਪ੍ਰਭ ਰੰਗਾ ॥ (ਦੇਂਦੇ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੧੮	ਆਤਮ, ਗੜੁ [3]ਬਿਖਮੁ; ਤਿਨਾ ਹੀ ਜੀਤਾ ॥
੧੦੦	੪	੧੯	ਸਭ ਕਿਛੁ ਦੀਆ; ਭਲੀਆ [4]ਜਾਈ ॥
	੧੩	੨੧	ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ; ਹਮ ਮੀਨ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਬੂੰਦ; ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਤਿਖਹਾਰੇ ॥
	੧੯	੨੨	ਸੁਖਦਾਈ; ਦੂਖ ਬਿਡਾਰਨ ਹਰੀਆ ॥
੧੦੧	੪	੨੨	ਹਰਿ [5]ਇਕਸੁ ਹਥਿ ਆਇਆ; ਵਰਸਾਣੇ 'ਬਹੁਤੇਰੇ' ॥
	੧੨	੨੪	ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ; ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਸਗਲ [6]ਅਵਰਦਾ ਜੀਉ ॥ [ਅ-ਵਰਦਾ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੨੪	ਸਤਿ ਕਰੇ, ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਪਛਾਤਾ; ਸੋ ਕਾਹੇ ਕਉ ਡਰਦਾ ਜੀਉ ॥
	੧੬	੨੫	ਓਤਿ ਪੋਤਿ; ਸੇਵਕ ਸੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥
੧੦੨	੩	੨੫	ਸੋ ਗਹਿਰ ਗਭੀਰਾ; [7]'ਗਉਹਰੁ' ਜੀਉ ॥
	੭	੨੬	'ਸੁਮਤਿ' ਪਾਏ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਏ ਮੇਲਾ ਜੀਉ ॥ ['ਸੁਮੱਤਿ' ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
੧੦੩	੧੬	੩੧	ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ; ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੀਤਲਾਇਆ ॥
	੧੯	੩੨	[8]ਮਨਸਾ ਧਾਰਿ; ਜੋ ਘਰ ਤੇ ਆਵੈ ॥
੧੦੪	੧੮	੩੫	ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਸੋ [9]ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ; ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਥੀਏ ਜੀਉ ॥
੧੦੫	੭	੩੭	ਸੇ [10]ਅਸਥਲ; ਸੋਇਨ ਚਉਬਾਰੇ ॥
	੯	੩੭	ਖਾਇ ਖਾਇ. ਕਰੇ [11]ਬਦਫੈਲੀ; ਜਾਣੁ ਵਿਸੂ ਕੀ ਵਾੜੀ ਜੀਉ ॥
	੧੦	੩੭	ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ; ਵਿਕਰਮ ਕਮਾਏ ॥ [ਵਿ-ਕਰਮ ਬੋਲੋ]
੧੦੬	੧੩	੪੧	ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ, ਹੋਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਠਾਕੁਰੁ; ਸਭ ਤਿਸੈ ਕੀਆ, ਜਾਈ ਜੀਉ
	੧੮	੪੨	ਹਥੀ ਦਿਤੀ; ਪ੍ਰਭਿ 'ਦੇਵਣਹਾਰੇ' ॥ [ਹੱਥੀ ਬੋਲੋ]

੧. ਸਾਰੀਆਂ ਸਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਟਰਾਣੀ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਮਾਣਦੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਸਖੀ । ੨. ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ। ੩. ਕਠਨ । ੪. ਜਗ੍ਹਾ । ੫. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ । ੬. ਉਮਰ । ੭. ਵਡਾ, ਅਨਵਿਧ ਮੋਤੀ । ੮. ਸਰਧਾ ਭਾਵਨਾ, ਇੱਛਾ । ੯. ਸਮੂਹ ਸੰਸਾਰ । ੧੦. ਉਜਾੜ ਵਾ ਖੁਸ਼ਕ ਜਗ੍ਹਾ । ੧੧. ਖੋਟੀ ਕਰਤੂਤ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਝ
੧੦੭	੭	੪੪	ਸਾ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ,ਜਿਤੁ ਵਸਹਿ ਹਰਿ ਜਨ;ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੋ ਜੀਉ।
	੮	੪੪	ਸਚੁ ਵਡਾਈ; ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ ॥
੧੦੮	੪	੪੭	[1]'ਸਰਬਸੁ' ਦੀਜੈ; ਅਪਨਾ ਵਾਰੇ ॥
	੬	੪੭	ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਤਰੀਜੈ ਸਾਗਰੁ; ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ ਜੀਉ ॥
	੬	੪੭	ਪਾਰਜਾਤੁ; ਜਪਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥
			ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥
੧੦੯	੧੨	੧	ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਰਿ ਲੇਖਾ ਸਚੈ; ਛੂਟਸਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਵਣਿਆ ॥
੧੧੦	੨	੨	ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਆ ਜੀ; ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਣਿਆ ॥
੧੧੧	੫	੪	ਇਕੋ ਆਪਿ; ਫਿਰੈ [2]ਪਰਛੰਨਾ ॥
੧੧੨	੧੮	੬	ਤੇਰੀ ਨਦਰੀ; [3]ਸੀਝਸਿ ਦੇਹਾ ॥
੧੧੩	੧੬	੮	ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਿ, ਨ ਰਜਾ ਕਬਹੂੰ; ਸਚੇ ਨਾਵੈ ਕੀ ਭੁਖ ਲਾਵਣਿਆ ॥
੧੧੪	੯	੯	ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਆਏ; ਨਹੀ ਬੂਝੇ ॥ (ਬੂੱਝੇ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੯	ਬੈਸਿ ਸੁਥਾਨਿ, ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ; ਆਪੇ ਕਰਿ, ਸਤਿ ਮਨਾਵਣਿਆ ॥
੧੧੫	੧੬	੧੧	ਫਿਰਿ ਓਇ ਕਿਥਹੁ; ਪਾਇਨਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ ॥
੧੧੬	੮	੧੨	ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲਾਗੀ ਬਹੁ; ਦੂਜੈ ਭਾਏ ॥
੧੧੭	੧੧	੧੪	ਗੁਰਮੁਖਿ, ਪਵਣੁ ਬੈਸੰਤਰੁ; ਖੇਲੈ ਵਿਡਾਣੀ ॥
੧੧੮	੬	੧੫	ਆਤਮਘਾਤੀ; ਹੈ ਜਗਤ ਕਸਾਈ ॥
	੧੮	੧੬	ਅਜਬ ਕੰਮ; ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਕੇਰੇ ॥ (ਅਜੱਬ ਨਹੀਂ ਕਹਣਾ)
	੧੯	੧੬	ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੂਲਾ ਜਾਂਦਾ; ਫੇਰੇ ॥
੧੨੦	੧੩	੧੯	ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਪਤਿ ਗਵਾਏ ਅਪਣੀ; ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵਣਿਆ ॥
੧੨੨	੧੦	੨੨	ਸਭੁ ਕੋ; ਸਚੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰਾ ॥
੧੨੪	੨	੨੪	ਇਸੁ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ; ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਖੈ ॥
	੧੫	੨੫	ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ; ਨ ਚੂਕੈ ਫੇਰਾ ॥
੧੨੫	੮	੨੬	ਜਮ-ਕਾਲਿ ਗਰਠੇ; ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ('ਗਰੱਠੇ' ਨਾ ਬੋਲੋ)
੧੨੭	੨	੨੯	ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ; ਦੂਜੈ ਭਾਇ, [4]ਕਰੁ [5]ਲਾਏ ॥
	੭	੩੦	ਊਤਮ ਜਨਮੁ; ਸੁਥਾਨਿ ਹੈ ਵਾਸਾ ॥
੧੨੮	੧੫	੩੨	ਸੋ [6]ਨਿਹਕਰਮੀ; ਜੋ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥
			ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧
੧੩੦	੧੪	੩੫	ਧਰਤੀ ਸੇਵਕ; [7]ਪਾਇਕ ਚਰਨਾ ॥
	੧੮	੩੫	ਪਹਿਲੋਦੇ; ਤੈਂ ਰਿਜਕੁ [8]ਸਮਾਹਾ ॥ ਪਿਛੋਦੇ; ਤੈਂ ਜੰਤੁ ਉਪਾਹਾ ॥

੧. ਸਰਬੰਸ । ੨. ਗੁਪਤ, ਛੀਨਤਾਈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਵਾ) ਛੁਪਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟ । ੩. ਮੁਕਤ । ੪. ਟੈਕਸ, ਮਸੂਲ । ੫. ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੬. ਨਿਸਕਾਮੀ । ੭. ਦਾਸ ਜਾਂ ਅਗਨੀ । ੮. ਅਪੜਾਇਆ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਝ
੧੩੨	੮	੩੮	ਨਿਤ ਨਿਤ, [1]'ਦਯੁ' ਸਮਾਲੀਐ ॥ ('ਦਈਉ')
	੧੨	੩੮	ਕਾਰਜ ਸਭਿ, ਸਵਾਰਿ ਲੈ; ਨਿਤ ਪੂਜਹੁ, ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਵ ਜੀਉ ॥
੧੩੩	੧੫	੩੮	ਮਨਿ ਭਾਵੰਦਾ ਕੰਤੁ ਹਰਿ, ਤੇਰਾ ਥਿਰੁ ਹੋਆ ਸੋਹਾਗੁ ਜੀਉ ॥
	੩	੩੯	ਕਰਤੈ ਕੀਆ, [2]ਤਪਾਵਸੋ; ਦੁਸਟ ਮੁਏ, ਹੋਇ [3]ਮੂਰੇ ॥
			ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ, ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ॥
	੮	੧	ਹਰਿ [4]'ਨਾਹ', ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ; ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ ॥ (੨) ਨਾਹਨ
	੧੮	੩	ਇਕਸੁ, ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ; ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥
੧੩੪	੭	੫	ਦੂਜੈ ਭਾਇ, ਵਿਗੁਚੀਐ; ਗਲਿ ਪਈ [5]ਸੁ, ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ ॥ ('ਦੁਇਐ' ਬੋਲੋ)
	੧੨	੬	ਵਣੁ ਤਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ; ਸੰਮ੍ਰਥ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੁ ॥
	੧੬	੭	ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ, ਦੇਹ ਬਿਨਸ-ਸੀ; ਤਿਤੁ ਵੇਲੈ, ਕਹਸਨਿ ਪ੍ਰੇਤੁ ॥
੧੩੫	੨	੮	ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ ॥
	੭	੯	ਵਿਚੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ; ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜ ॥
	੧੩	੧੦	ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਣਾ; ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੜੀਆਹ ॥
੧੩੬	੪	੧੩	ਫਲਗੁਣਿ, ਅਨੰਦ [6]ਉਪਾਰਜਨਾ; ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ ॥
	੧੨	੧੪	ਮਾਹ ਦਿਵਸ, ਮੂਰਤ ਭਲੇ; ਜਿਸ ਕਉ, ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥
	੧੮	੧	ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀਆ; ਹਰਿ ਸੁਰਜਨੁ ਦੇਖਾ ਨੈਣ ॥
	੨	੨	ਸੇਵਾ ਸਾ, ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ; ਸੰਤਾ ਕੀ, ਹੋਇ ਛਾਰੁ ।
੧੩੭	੫	੩	ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ, ਜਿਨਿ ਸਾਜਿਆ; ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ, ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਿੰਦੁ ॥ (ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਦਿਤੀਨੁ)
	੯	੪	ਹਰਿ ਓਟ ਗਹੀ, ਮਨ ਅੰਦਰੇ; ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾਂ, ਨਾਉ ॥ (ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਅੰਤਰੇ)
			ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ, ਤਥਾ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧
			[7]ਮਲਕ ਮੁਰੀਦ, ਤਥਾ ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ [8]ਸੋਹੀਆ ਕੀ [9]ਧੁਨੀ, ਗਾਵਣੀ ॥
	੧੬	੧	ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ; ਥਣ ਦੁਧਿ ॥
	੧੭	੧	ਤੀਜੈ; [10]ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ ॥ ('ਭਈਆ' ਬੋਲੋ)
	੧੮	੧	ਛਿਵੈ; ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ ॥
	੯	੧	ਗਏ, ਸਿ [11]ਗੀਤ; ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ ॥ (੨) ਗਏ [12]ਸਿਗੀਤ
	੧	੧	ਨਾਨਕ, ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥
੧੩੮	੨	੧	ਦਸ [13]ਬਾਲਤਣਿ, ਬੀਸ [14]ਰਵਣਿ; ਤੀਸਾ ਕਾ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ('ਬਾਲੱਤਣਿ' ਨਾ ਬੋਲੋ)

੧. ਪ੍ਰੇਰਕ । ੨. ਨਿਆਉ । ੩. ਮੂੜ ਹੋ ਕੇ, ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ । ੪. ਪਤੀ । ੫. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ । ੬. ਉਤਪੰਨ । ੭. ਖਤਾਬ । ੮. ਸੋਹੀਆ ਜਾਤੀ ਹੈ । ੯. ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ । ੧੦. ਭਰਾ । ੧੧. ਓਹੋ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ ਗੀਤ । ੧੨. ਰਾਗੀ। ੧੩. ਬਾਲ ਪੁਣਾ । ੧੪. ਸੁੰਦਰ, ਦਸ ਤੋਂ ਬੀਸ ਸਾਲ ਤਕ ਕਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਝ
੧੩੮	੨	੧	[1]ਚਾਲੀਸੀ ਪੁਰੁ ਹੋਇ, [2]ਪਚਾਸੀ ਪਗੁ ਖਿਸੈ; ਸਠੀ ਕੇ ਬੋਢੇਪਾ ਆਵੈ ॥ (ਸੱਠੀ ਬੋਲੋ)
			'ਸਤਰਿ' ਕਾ ਮਤਿ ਹੀਣੁ; [3]'ਅਸੀਹਾਂ' ਕਾ ਵਿਉਹਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥ (ਸੱਤਰਿ ਤੇ ਅੱਸੀਹਾਂ ਬੋਲੋ)
			'ਨਵੈ' ਕਾ [4]ਸਿਹਜਾਸਣੀ; ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਣੈ, ਅਪ [5]ਬਲੁ ॥ (੨) ਅਪਬਲੁ (ਨੱਵੇ ਬੋਲੋ)
			ਢੰਢੋਲਿਮੁ ਢੂਢਿਮੁ ਡਿਠੁ ਮੈ; ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ 'ਧਵਲਹਰੁ' ॥
	੫	੧	ਰੰਗ [6]ਪਰੰਗ, ਉਪਾਰਜਨਾ; ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ, ਭਾਤੀ ॥
			ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ, ਜਿਨਿ ਉਪਾਈਐ; ਸਭੁ ਖੇਲੁ, [7]ਤੁਮਾਤੀ ॥
	੮	੧	ਜੋ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਤੁਧੁ ਧਿਆਇਦੇ, ਮੇਰੇ ਸਚਿਆ; ਬਲਿ ਬਲਿ ਹਉ, ਤਿਨ ਜਾਤੀ ॥
	੯	੨	ਜੀਉ ਪਾਇ, ਤਨੁ ਸਾਜਿਆ; ਰਖਿਆ ਬਣਤ ਬਣਾਇ ॥
	੧੫	੨	ਜਿਚਰੁ ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ, ਤਿਚਰੁ ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਤੂੰ ਬੋਲਹਿ;
			ਵਿਣੁ ਜੋਤੀ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਕਰਿਹੁ, ਦਿਖਾ 'ਸਿਆਣੀਐ ॥
	੧੯	੨	ਗੁਰਮਤੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ; ਸੁਖਿ 'ਰਜਾ', ਜਾ ਤੁਧੁ ਭਾਇਆ ॥ ('ਰੱਜਾ ਬੋਲੋ)
			ਕੁਲੁ ਉਧਾਰੇ, ਆਪਣਾ; ਧੰਨੁ, ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥
੧੩੯	੪	੩	ਭੈ ਕੇ ਚਰਣ, ਕਰ ਭਾਵ ਕੇ; ਲੋਇਣ, ਸੁਰਤਿ ਕਰੇਇ ॥
	੧੦	੪	ਸੁਇਨੇ ਕੈ ਪਰਬਤਿ ਗੁਫਾ ਕਰੀ; ਕੈ ਪਾਣੀ ਪਇਆਲਿ ॥
	੧੧	੪	ਬਗਾ ਰਤਾ, ਪੀਅਲਾ ਕਾਲਾ; ਬੇਦਾ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥
	੧੨	੪	ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਮੈ; ਨਾ ਹਉ ਹੋਵਾ; ਨਾਨਕ, ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥
੧੪੦	੨	੫	ਜਿਸ ਦੈ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਹੈ; ਸੋ ਸਚਾ ਨਾਮੁ, ਮੁਖਿ ਸਚੁ ਅਲਾਏ ॥
	੬	੫	ਅੰਦਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਹੁਤੁ; ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥
			ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ; ਨ ਗਿਰਹੀ ਨ ਉਦਾਸਾ ॥
	੧੨	੬	ਆਪਿ ਨ ਬੁਝਾ, ਲੋਕ ਬੁਝਾਈ; ਐਸਾ ਆਗੂ ਹੋਵਾਂ ॥
			ਨਾਨਕ, ਅੰਧਾ ਹੋਇ-ਕੈ ਦਸੇ ਰਾਹੈ; ਸਭਸੁ ਮੁਹਾਏ ਸਾਥੈ ॥
	੧੪	੬	ਮਾਹਾ ਰੁਤੀ ਸਭ ਤੂੰ ਘੜੀ; ਮੂਰਤ ਵੀਚਾਰਾ ॥
	੧੮	੭	ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ; ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥ (ਮੁਸੱਲਾ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੭	ਤਸਬੀ ਸਾ, ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ; ਨਾਨਕ, ਰਖੈ ਲਾਜ ॥ (੨) ਤਸਬੀ ਸਾਤਿ ਸੁਭਾਵਸੀ
੧੪੧	੧	੭	ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ; ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥

੧. ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲ ਤੇ ਲੰਬਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨. ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਤੋਂ। ੩. ਅੱਸੀ। ੪. ਸਿਹਜਾ ਤੇ ਹੀ ਪੈ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੫. ਆਪਣੇ ਬਲ ਨੂੰ ਅਥਵਾ ਨਿਰਬਲ। ੬. ਮਿਸਰਤ ਰੰਗ। ੭. ਤੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਝ
੧੪੧	੮	੭	ਇਕਿ ਨਿਰਧਨ, ਸਦਾ ਭਉਕਦੇ; ਇਕਨਾ, ਭਰੇ [੧]ਤੁਜਾਰਾ ॥
	੧੧	੮	[੨]'ਅਵਲਿ' [੩]ਅਉਲਿ, ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ; [੪]'ਮਸਕਲ' [੫]ਮਾਨਾ, ਮਾਲੁ [੬]ਮੁਸਾਵੈ ॥ (ਅੱਵਲਿ ਬੋਲੋ ਤੇ ਮਸੱਕਲ ਨਾ ਬੋਲੋ)
			ਹੋਇ [੭]ਮੁਸਲਿਮੁ, [੮]ਦੀਨ [੯]ਮੁਹਾਣੈ; ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ, ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥ ('ਮੁਸੱਲਿਮ' ਬੋਲੋ)
	੧੨	੮	ਤਉ ਨਾਨਕ, ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ; ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥
	੧੬	੮	ਰਾਜੇ [੧੦]ਰਯਤਿ [੧੧]ਸਿਕਦਾਰ; ਕੋਇ ਨ ਰਹਸੀਓ ॥ (ਰੱਹੱਸੀਓ ਨ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੮	ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਘਰ ਬਾਰ; ਕਿਥੈ, [੧੨]ਸਿ ਆਪਣੇ ॥ (੨) [੧੩] ਸਿਆਪਣੇ
			ਤੰਬੂ ਪਲੰਘ ਨਿਵਾਰ; [੧੪]ਸਰਾਇਚੇ [੧੫]ਲਾਲਤੀ ॥
			ਨਾਨਕ, ਸਚ ਦਾਤਾਰੁ; [੧੬]ਸਿਨਾਖਤੁ ਕੁਦਰਤੀ ॥
੧੪੨	੩	੯	ਜੇ ਦੇਹੈ ਦੁਖੁ ਲਾਈਐ; ਪਾਪ [੧੭]ਗਰਹ, ਦੁਇ ਰਾਹੁ ॥
	੮	੯	[੧੮]ਕੂਫਰ [੧੯]ਗੋਅ, [੨੦]ਕੁਫਰਾਣੈ; ਪਇਆ ਦਝਸੀ ॥
			ਸਭ ਦੁਨੀਆ, [੨੧]ਸੁਬਹਾਨੁ; ਸਚਿ ਸਮਾਈਐ ॥
	੧੧	੧੦	ਨਾਨਕ; ਠਗਿਆ ਮੁਠਾ ਜਾਇ ॥
	੧੪	੧੦	ਕਿਆ [੨੨]ਲਸਕਰ, ਕਿਆ [੨੩]ਨੇਬ [੨੪]ਖਵਾਸੀ; ਆਵੈ ਮਹਲੀ ਵਾਸੁ ॥
	੧੫	੧੦	ਸਚੇ ਕੀ [੨੫]ਸਿਰ ਕਾਰ; ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਜਾਣੀਐ ॥ (੨) ਸਿਰਕਾਰ
	੧੬	੧੦	ਤਬਲਬਾਜ ਬੀਚਾਰ; ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥ (ਤਬਲ-ਬਾਜ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੧੧	ਜਾ ਪਕਾ, ਤਾ ਕਟਿਆ, ਰਹੀ, ਸੁ [੨੬]ਪਲਰਿ ਵਾੜਿ ॥
			[੨੭]ਸਣੁ [੨੮]ਕੀਸਾਰਾ, ਚਿਥਿਆ; [੨੯]ਕਣੁ ਲਇਆ, ਤਨੁ ਝਾੜਿ ॥
੧੪੩	੧	੧੧	[੩੦]ਖੁੰਢਾ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿਕੈ; ਦੇਨਿ, ਸੁ [੩੧]'ਮਲ' ਸਜਾਇ ॥ ('ਮੱਲ' ਬੋਲੋ)
	੧੭	੧੩	[੩੨]ਹਮ [੩੩]ਜੇਰ ਜਿਮੀ, ਦੁਨੀਆ; ਪੀਰਾ [੩੪]ਮਸਾਇਕਾ ਰਾਇਆ ॥

੧. ਸੰਦੂਕ, ਖਜ਼ਾਨੇ। ੨. ਆਦਿ ਵਿਚ। ੩. ਕਰਾਮਾਤ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤ। ੪. ਮਾਂਜਣਾ, ਸਿਕਲ ਕਰਣਾ। ੫. ਮਾਣ ਦਾ। ੬. ਲੁਟੇਣ। ੭. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੈ। ੮. ਧਰਮ ਮਜ਼ਹਬ। ੯. ਮੰਹਰੀ ਭਾਵ ਮਲਾਹ। ੧੦. ਪਰਜਾ। ੧੧. ਸੂਦਾਰ ਥਾਣੇਦਾਰ। ੧੨. ਓਹ ਆਪਣੇ। ੧੩. ਸਿਵਾਣੇ, ਜਾਣੇ। ੧੪. ਕਨਾਤਾਂ। ੧੫. ਅਤਲਸੀ ਬਸਤ੍ਰ। ੧੬. ਪਛਾਣ। ੧੭. ਗ੍ਰਸਣਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਣਾ। ੧੮. ਝੂਠ। ੧੯. ਬੋਲਣ ਕਰ ਕੇ। ੨੦. ਕੂਫਰ ਝੂਠ ਦਾ ਆਣ=ਘਰ। ੨੧. ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ, ਹੈਰਾਨ। ੨੨. ਫੌਜ। ੨੩. ਚੋਬਦਾਰ। ੨੪. ਖਾਸ ਟਹਿਲੂਆ, ਚੋਰਬਰਦਾਰ। ੨੫. ਸਿਰ ਦੇ ਉਪਰ। ਪ੬. ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਫੋਕੀ। ੨੭. ਸਣੇ। ੨੮. ਕਸੀਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਇੰਦਰੇ। ੨੯. ਦਾਣੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ। ੩੦. ਵੇਲਣੇ ਕਾਠ ਦੇ। ੩੧. ਪਹਿਲਵਾਨ ਜਮਦੂਤ। ੩੨. ਤਮਾਮ। ੩੩. ਨੀਚੇ। ੩੪. ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਝ
੧੪੩	੧੮	੧੩	[1]'ਮੇ-ਰਵਦਿ' ਬਾਦਿਸਾਹਾ; [2]ਅਫਜੂ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ('ਮੇ ਰਵੱਦਿ' ਪਾਠ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੧੩	ਨ ਦੇਵ [3]ਦਾਨਵਾ; ਨਰਾ ॥ ਨ ਸਿਧ [4]ਸਾਧਿਕਾ; [5]ਧਰਾ ॥
੧੪੪	੧	੧੩	ਨ ਦਾਦੇ ਦਿਹੰਦ; ਆਦਮੀ ॥ ਨ ਸਪਤ; ਜੇਰ ਜਿਮੀ ॥
	੨	੧੩	ਨ ਸੂਰ ਸਸਿ; ਮੰਡਲੋ ॥
	੩	੧੩	ਨ ਰਿਜਕੁ ਦਸਤ; [6]ਆ [7]ਕਸੇ ॥ [8]ਹਮਾ [9]ਰਾ; ਏਕੁ ਆਸ ਵਸੇ ॥
	੪	੧੩	[10]ਪਰੰਦਏ; ਨ [11]ਗਿਰਾਹ [12]ਜਰ ॥ 'ਦਰਖਤ' ਆਬ; ਆਸ ਕਰ ॥ (ਦਰੱਖਤ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੧੪	ਜੇਤੇ ਜੀਅ, ਜੀਵਹਿ ਲੈ ਸਾਹਾ; ਜੀਵਾਲੇ, [13]ਤਾ ਕਿ [14]ਅਸਾਹ ॥
	੧੪	੧੪	ਇਕਿ, ਪਉਣ [15]ਸੁਮਾਰੀ; ਪਉਣ [16]ਸੁਮਾਰਿ ॥ ('ਸੁਮਾਰਿ' ਅਰਥ ਵਾਸਤੇ ਸੱਜਾ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਸੁ-ਮਾਰਿ ਹੈ ਪਰ ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
	੧੭	੧੪	ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ, ਨਾਹੀ ਸੁਖਿ ਨਿਵਾਸੁ; ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਈਐ ॥
੧੪੫	੧੧	੧੬	ਹਉ ਭਾਲਿ; [17]ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥
	੧੧	੧੬	ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ, ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥ (ਹਉਮੈ ਤੇ ਭੀ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)
	੧੨	੧੬	ਕਲਿ ਕੀਰਤਿ; ਪਰਗਟੁ, ਚਾਨਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥
੧੪੬	੧	੧੭	ਤੀਜੈ, ਮੁਹੀ ਗਿਰਾਹ; ਭੁਖ ਤਿਖਾ ਦੁਇ, ਭਉਕੀਆ ॥ (੨) ਭਉ ਕੀਆ
	੮	੧੭	ਲਈਅਨਿ, ਖਰੇ 'ਪਰਖਿ'; ਦਰਿ [18]ਬੀਨਾਈਐ ॥ (੨) [19]ਦਰਿਬੀ ਨਾਈਐ ('ਪਰਖਿ' ਬੋਲੋ)
	੧੧	੧੮	ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ; ਮਨਿ ਮੁਖਿ, ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
	੧੨	੧੮	ਸਤੀ ਪਹਰੀ ਸਤੁ ਭਲਾ; ਬਹੀਐ ਪੜਿਆ ਪਾਸਿ ॥ (ਸੱਤੀਂ ਪਹਿਰੀਂ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੧੮	ਸਚੇ ਹੀ ਪਤੀਆਇ; ਸਚਿ ਵਿਗਸਿਆ ॥ [ਨੋਟ–ਕਾਵਿ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਗੱਸਿਆ ਬੋਲੋ]
੧੪੭	੩	੧੯	ਏਵਡੁ 'ਵਧਾ'; ਮਾਵਾ ਨਾਹੀ; ਸਭਸੈ ਨਥਿ ਚਲਾਈ ॥ (ਵੱਧਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੪	੧੯	ਜੇਵਡੁ ਸਾਹਿਬੁ, ਤੇਵਡ ਦਾਤੀ; ਦੇ ਦੇ ਕਰੇ ਰਜਾਈ ॥
	੧੧	੨੦	ਰਸਿ ਰਸਿਆ, ਹਰਿਆ ਸਦਾ; ਪਕੈ, ਕਰਮਿ ਧਿਆਨਿ ॥
	੧੨	੨੦	ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਬਿਰਖੁ, 'ਪਤ' [20]ਪਰਵਾਲਾ; 'ਫੁਲ' ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ॥ (ਪੱਤ ਪਾਠ ਬੋਲੋ)

੧. ਸਭ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ । ੨. ਬਾਕੀ । ੩. ਦੈਂਤ । ੪. ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੫. ਧਰਤੀ । ੬. ਉਹਨਾਂ ਦਾ । ੭. ਮਨੁੱਖ । ੮. ਤਮਾਮ । ੯. ਦਾ । ੧੦. ਪਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ । ੧੧. ਗੰਢ । ੧੨. ਮਾਇਆ । ੧੩. ਤਾਂ ਕੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ੧੪. ਬਿਨਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਤੋਂ । ੧੫. ਗਿਣਤੀ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੌਣਾਹਾਰੀ । ੧੬. ਪੌਣ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ । ੧੭. ਬਿਆਕਲ, ਝੱਲੀ । ੧੮. ਚੁਣ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ । ੧੯. ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਿਚ । ੨੦. ਲਾਲ ਮੂੰਗੇ ਵਾ ਗੁੱਲ਼ੀਆਂ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਝ
੧੪੭	੧੨	੨੦	ਤਿਤੁ, ਫਲ ਰਤਨ ਲਗਹਿ, ਮੁਖਿ ਭਾਖਿਤ; ਹਿਰਦੈ ਰਿਦੈ, ਨਿਹਾਲੁ ॥
	੧੬	੨੦	ਕਾਲੁ ਬੁਰਾ, [1]ਖੈ ਕਾਲੁ; ਸਿਰਿ ਦੁਨੀਆਈਐ ॥
੧੪੮	੬	੨੨	ਹੁਕਮੁ ਪਇਆ ਧੁਰਿ ਖਸਮ ਕਾ; ਅਤੀ-ਹੂ ਧਕਾ ਖਾਇ ॥ (ਅਤੀ ਨਾ ਬੋਲੋ)
	੭	੨੨	ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ, ਆਪੇ ਖਸਮੁ; ਵੇਖੈ, ਕਰਿ [2]ਵਿਉਪਾਇ ॥
	੧੦	੨੨	ਅਗੈ ਓਹੁ [3]ਅਗੰਮੁ ਹੈ; [4]ਵਾਹੇਦੜੁ ਜਾਣੁ ॥ (ਵਾਹੇ ਦੜੁ ਬੋਲੋ)
	੧੧	੨੨	ਕਰਨਿ ਭਗਤਿ, ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ; ਨ ਰਹਨੀ, [5]ਵਾਰੀਆ ॥
	੧੨	੨੨	ਸਚੁ ਕਹਨਿ, ਅਰਦਾਸਿ; ਸੇ ਵੇਚਾਰੀਆ ॥
	੧੪	੨੨	ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੀ ਆਸੁ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਿਆ ॥
	੧੪	੨੩	ਮਾਰੂ ਮੀਹਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ; ਅਗੀ, ਲਹੈ ਨ ਭੁਖ ॥ ਰਾਜਾ, ਰਾਜਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ; ਸਾਇਰ ਭਰੇ, [6]ਕਿਸੁਕ' ॥ (੨) [7]ਕਿ ਸੁਕ (ਕਿਸੁੱਕ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ)
	੧੬	੨੩	ਨਿਹਫਲੰ, [8]ਤਸਿ ਜਨਮਸਿ; [9]ਜਾਵਤੁ, ਬ੍ਰਹਮ ਨ [10]ਬਿੰਦਤੇ ॥ ('ਜਨਮੱਸ' ਬੋਲੋ)
	੧੬	੨੩	[11]ਸਾਗਰੰ ਸੰਸਾਰਸਿ; ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰਹਿ [12]ਕੇ ॥ ('ਸੰਸਾਰੱਸਿ' ਬੋਲੋ)
੧੪੯	੨	੨੪	ਖਤਿਅਹੁ ਜੰਮੇ, [13]ਖਤੇ ਕਰ; ਨਿਤ ਖਤਿਆ ਵਿਚਿ ਪਾਹਿ ॥ ('ਖਤਿਆ' ਪਦ ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ ਬੋਲੋ)
	੭	੨੪	ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹਿ; ਸੁਖੀਏ ਸਚ-ਵਾਲਿਆ ॥ ਨਿਡਰਿਆ ਡਰੁ ਲਗਿ; ਗਰਬਿ ਸਿ ਗਾਲਿਆ ॥ (ਨਿੱਡਰਿਆ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੨੬	ਸਿਰੁ ਖੋਹਾਇ, ਪੀਅਹਿ [14]ਮਲ ਵਾਨੀ; ਜੂਠਾ, ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਹੀ ॥ ਫੋਲਿ [15]ਫਦੀਹਤਿ, ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ [16]ਭੜਾਸਾ; ਪਾਣੀ ਦੇਖਿ, [17]ਸਗਾਹੀ ॥
	੧੭	੨੬	ਓਨਾ ਪਿੰਡੁ ਨ ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ, ਨ ਦੀਵਾ; ਮੁਏ ਕਿਥਾਊ ਪਾਹੀ ॥
੧੫੦	੧	੨੬	ਦਯਿ ਵਿਗੋਏ ਫਿਰਹਿ [18]ਵਿਗੁਤੇ; ਫਿਟਾ, [19]ਵਤੈ [20]ਗਲਾ ॥ (ਦਈਇ, ਫਿੱਟਾ; ਵੱਤੈ, ਗੱਲਾ ਬੋਲੋ)
	੩	੨੬	ਨਾਇ ਨਿਵਾਜਾ, [21]ਨਾਤੈ ਪੂਜਾ; (ਨ੍ਹਾਇ, ਨ੍ਹਾਤੈ ਬੋਲੋ) ਨਾਵਨਿ ਸਦਾ, ਸੁਜਾਣੀ ॥ (ਨ੍ਹਾਵਨਿ ਬੋਲੋ)

੧. ਨਾਸ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਕਾਲ। ੨. ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਉਪਾਉ। ੩. ਅਕਾਸ਼ ਗੰਮਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੪. ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੀਰ। ੫. ਵਰਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ੬. ਕਿਸ ਨੇ=ਨਦੀਆਂ ਕਰਕੇ। ੭. ਕਿ ਅਥਵਾ ਸੁਕੇ ਹੋਏ। ੮. ਤਿਸ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ। ੯. ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ। ੧੦. ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ੧੧. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਅਸਿ=ਹੈ। ੧੨. ਕੋਈ ਕੋਈ। ੧੩. ਗੁਨਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਮੈਲ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ। ੧੫. ਵਿਸ਼ਟਾ ਖੁਆਰੀ ਕਰਣ ਵਾਲਾ। ੧੬. ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਦੀ ਭੜਾਸ। ੧੭. ਸੰਗਦੇ ਹਨ। ੧੮. ਖਰਾਬ ਹੋਏ। ੧੯. ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ੨੦. ਟੋਲਾ। ੨੧. ਨਹਾ ਕੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੧੫੦	੪	੨੬	ਮੁਇਆ ਜੀਵਦਿਆ [੧]ਗਤਿ ਹੋਵੈ; ਜਾਂ ਸਿਰਿ ਪਾਈਐ ਪਾਣੀ ॥
			ਨਾਨਕ, ਸਿਰਖੁਥੇ ਸੈਤਾਨੀ; ਏਨਾ ਗਲ ਨ ਭਾਣੀ ॥ (ਗੱਲ ਬੋਲੋ)
	੫	੨੬	[੨]ਵੁਠੈ, ਘਾਹੁ ਚਰਹਿ ਨਿਤਿ [੩]ਸੁਰਹੀ; [੪]ਸਾ ਧਨ ਦਹੀ [੫]ਵਿਲੋਵੈ ॥
			ਤਿਤੁ ਘਿਇ, ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪੂਜਾ; [੬]ਪਇਐ ਕਾਰਜੁ ਸੋਹੈ ॥
	੭	੨੬	ਨਾਨਕ, ਜੇ [੭]ਸਿਰਖੁਥੇ ਨਾਵਨਿ ਨਾਹੀ; (ਸਿਰਖੁੱਥੇ ਬੋਲੋ)
			ਤਾ [੮]ਸਤ [੯]ਚਟੇ, ਸਿਰਿ ਛਾਈ ॥ (ਨ੍ਹਾਵਨਿ ਤੇ ਚੱਟੇ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੨੭	ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ, [੧੦]ਕੈ [੧੧]ਵਾਰ; ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ; ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ
੧੫੧	੧	੧	ਮਨ ਮਤਿ ਹਉਲੀ; ਬੋਲੇ ਬੋਲੁ ॥
	੨	੧	ਭੈ ਤਨਿ ਅਗਨਿ ਭਖੈ; ਭੈ ਨਾਲਿ ॥
			ਭੈ ਭਉ; ਘੜੀਐ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿ ॥
			(ਭੱਖੈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਢਿੱਲੇ ਅਖਰ ਬੋਲੋ)
	੩	੧	ਭੈ ਬਿਨੁ; ਘਾੜਤ ਕਚੁਨਿ ਕਚ ॥
	੯	੨	ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਭੂਖ ਬਹੁਤੁ; [੧੨]ਨੈ ਸਾਨੁ ॥ (੨) [੧੩]ਨੈਸਾਨੁ
			ਭਉ; ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਆਧਾਰੁ ॥
੧੫੨	੧	੩	[੧੪]ਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ; ਕਰਿ ਮਨ ਲਏ ॥
	੫	੪	ਮੂਈ [੧੫]ਸੁਰਤਿ; ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ (ਪਾਠਂਤ੍ਰ ਸੂਰਤਿ)
	੧੧	੫	ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ; ਚਲੇ ਮਨਿ ਖੋਟ ॥
	੧੨	੫	ਜਲ [੧੬]ਪੁਰਾਇਨਿ; [੧੭]ਰਸ ਕਮਲ [੧੮]ਪਰੀਖ ॥
	੧੮	੬	ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤੌ; ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਇ ॥
	੧੯	੬	[੧੯]ਸਾਝ [੨੦]ਬਿਹਾਗ; ਤਕਹਿ ਆਗਾਸੁ ॥
੧੫੩	੨	੬	ਗੁਰ ਮਿਲਿ; ਖੋਲੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ॥
	੨	੬	ਸਚਿ ਰਹਸੇ; ਪੂਰੇ ਹਰਿ ਲੋਗ ॥ (ਰਹੱਸੇ ਬੋਲੋ)
	੨	੬	ਮਨੁ ਤਨੁ ਦੇ; ਲੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥

੧. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਏਥੇ ਗਤਿ-ਕਲਿਆਨ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ੨. ਬਰਖਾ ਦੇ ਵੱਸਣੇ ਕਰ ਕੇ। ੩. ਗਊਆਂ। ੪. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫. ਰਿੜਕਦੀ ਹੈ। ੬. ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੭. ਜੈਨੀ ਸਰੇਵੜੇ। ੮. ਸੌ। ੯. ਕਾਠ ਦਾ ਠੂਠਾ, ਬੇੜੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਢਣ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਸੌ ਬੁੱਕ। ੧੦. ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ੧੧. ਜਸ। ੧੨. ਨਦੀ ਦੇ ਸਾਨੁ=ਸਦੱਰਸ਼। ੧੩. ਪ੍ਰਗਟ। ੧੪. ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਕਾਮਣਿ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ੧੫. ਸੁਰਤ=ਸ਼ਕਲ (ਵਾ) ਦੇਹ ਅਧਿਆਸਣ ਬ੍ਰਿਤੀ। ੧੬. ਚੁਪੱਤੀ। ੧੭. ਪਾਣੀ। ੧੮. ਪਰਖਣਾ ਕਰੋ। ੧੯. ਰਾਤ। ੨੦. ਦਿਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੧੫੩	੪	੭	ਤਰੁ ਤਾਰੀ; ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਸੁ ਚੀਤੁ ॥ (੨) ਸੁਚੀਤੁ
	੫	੭	ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ; ਬੋਲੈ [੧]ਭੜ ਵਾਉ ॥ (ਭੜ-ਵਾਉ ਬੋਲੋ
	੧੨	੮	ਨਜਰਿ ਭਈ; ਘਰੁ ਘਰ ਤੇ ਜਾਨਿਆ ॥
	੧੪	੯	ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ; [੨]ਸੁਮਰਣੁ ਦਿਖਾਏ ॥ (੨) ਸੁ ਮਰਣੁ (ਸੁ-ਮਰਣੁ ਬੋਲੋ)
੧੫੪	੫	੧੦	ਤਨ ਮਹਿ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀ; ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥
	੭	੧੧	ਅਨ ਭੈ ਵਿਸਰੇ; ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥
	੧੨	੧੨	[੩]ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ; ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ, ਹਰਿ ਜਾਨੁ ॥ (ਤੁਰੀਆ-ਵਸਥਾ ਬੋਲੋ)
੧੫੫	੧	੧੩	ਨਿੰਦਾ [੪]ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ; ਝੂਠੀ [੫]ਲਾਇਤਬਾਰੀ ॥
	੨	੧੩	[੬]ਹੰਸੁ ਚਲਿਆ ਤੂੰ ਪਿਛੈ ਰਹੀਏਹਿ; ਛੁਟੜਿ ਹੋਈਅਹਿ ਨਾਰੀ ॥
	੩	੧੩	ਤੂੰ ਕਾਇਆ ਰਹੀਅਹਿ [੭]ਸੁਪਨੰਤਰਿ; ਤੁਧੁ ਕਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ॥
	੫	੧੩	ਹਉ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ; ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਈ ॥
	੬	੧੩	ਕਿਸ ਹੀ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲੇ ਨਾਨਕ; ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਏ ਗਵਾਰਾ ॥
	੧੨	੧੪	ਉਸਾਰਿ [੮]ਮੜੋਲੀ ਰਾਖੈ ਦੁਆਰਾ; ਭੀਤਰਿ ਬੈਠੀ [੯]'ਸਾ' ਧਨਾ ॥
			ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇਲ ਕਰੇ ਨਿਤ ਕਾਮਣਿ; ਅਵਰਿ ਲੁਟੇਨਿ, ਸੁ ਪੰਚ ਜਨਾ ॥ (੨) ਲੁਟੇ ਨਿਸੁ
	੧੪	੧੪	ਕਾਮਣਿ ਲੋੜੈ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ; ਮਿਤ੍ਰ ਲੁੜੇਨਿ, ਸੁ ਖਾਧਾ-ਤਾ ॥ (ਤੱਤੇ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਬੰਧਕ ਹਨ, ਪਾਠ ਇਕੱਠੇ ਹਨ)
	੧੭	੧੫	ਏਕੁ [੧੦]ਸਬਦੁ ਦੂਜਾ ਹੋਰੁ [੧੧]ਨਾਸਤਿ; [੧੨] ਕੰਦ ਮੂਲਿ ਮਨੁ ਲਾਵਸਿਤਾ ॥ (੨) ਕੰਦਮੂਲਿ
੧੫੬	੧	੧੫	ਏਕਸੁ ਚਰਣੀ ਜੇ ਚਿਤੁ ਲਾਵਹਿ; ਲਬਿ ਲੋਭਿ ਕੀ ਧਾਵਸਿ-ਤਾ ॥
	੩	੧੫	ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ 'ਨਾਗੀ' ਦਾਝੈ; ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਣੀ-ਤਾ ॥ (ਨਾਂਗੀ ਬੋਲੋ)
	੬	੧੬	ਰਾਤਿ ਅਨੇਰੀ ਸੂਝਸਿ ਨਾਹੀ; ਲਜੁ ਟੂਕਸਿ ਮੂਸਾ, ਭਾਈ ਰੇ ॥

੧. ਭੜਕੀ ਹੋਈ ਹਵਾ, ਭੜ=ਅਗਨੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਾਉ। ੨. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਰਨੀ। ੩. ਚੌਥੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਸਾਖੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਤਿੰਨੇ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਿਭਚਾਰੀ ਹਨ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਥੂਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਪਨ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਸਖੋਪਤ ਵਿਚ ਅਵਿੱਦਿਆ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਤਿੰਨਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਖੀ ਤੁਰੀਆ ਹੈ। ੪. ਉਸਤਤ। ੫. ਚੁਗਲੀ। ੬. ਜੀਵ। ੭. ਸੰਸਾਰ। ੮. ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਮਟੀਲੀ। ੯. ਜਿੰਦ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੦. ਇਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੱਚਾ ਹੈ। ੧੧. ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ। ੧੨. ਕੰਦ=ਡਾਹਣਿਆਂ ਨਾਲ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਫਲ ਤੇ ਮੂਲ=ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੂਲੀਆਂ ਆਦਿ (ਵਾ) ਕੰਦ-ਮੂਲ ਇਕ ਫਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੧੫੬	੧੨	੧੭	ਹਟ ਪਟਣ [1]ਬਿਜ-ਮੰਦਰ ਭੰਨੈ; ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਘਰਿਆਵੈ ॥ (ਹੱਟ ਪਟਣ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੧੮	[2]ਅਨਤਾ ਧਨੁ, ਧਰਣੀ ਧਰੇ; [3]'ਅਨਤ' ਨ [4]ਚਾਹਿਆ ਜਾਇ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ ॥
੧੫੮	੪	੨੨	ਗੁਰ ਤੇ ਬੂਝੈ; ਸੀਝੈ ਸੋਇ ॥
	੯	੨੩	[5]ਸੁਥਾਉ ਸਚੁ; ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥
	੧੧	੨੩	ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ; ਬੈਸਿ ਸੁਥਾਏ ॥
	੧੯	੨੪	ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਵਹਿ; ਬਿਨੁ [6]ਅਸਨੇਹ ॥
੧੫੯	੭	੨੫	ਮਨੁ, [7]ਮੈ [8]ਮਤੁ; [9]ਮੈਗਲ [10]ਮਿਕਦਾਰਾ ॥ (ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
੧੬੦	੧੦	੨੯	ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ; ਸਭਿ [11]ਸਹਲੰਗਾ ॥
੧੬੧	੧੨	੩੨	ਪੁਤਿ ਕੁਟੰਬਿ; ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇ ॥
੧੬੨	੯	੩੫	ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਭੂਲਿ ਪਰੇ ਸੇ; ਜਾ ਪਾਇਆ ਤਾ ਭੂਲੇ ਨਾਹੀ ॥
	੧੦	੩੫	ਤੇਰਾ [12]ਜਬਦੁ, ਤੂੰਹੈ ਹਹਿ ਆਪੇ; ਭਰਮੁ ਕਹਾ ਹੀ ॥ (ਕਹਾਂ ਬੋਲਣਾ)
੧੬੩	੩	੩੭	ਮਨਮੁਖਿ ਗਰਬਿ, ਨ ਪਾਇਓ; ਅਗਿਆਨ ਇਆਣੇ ॥
	੧੨	੩੮	ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ; ਸੋ ਗੁਰੁ, ਹਮ ਕੀਨੀ ॥
੧੬੪	੨	੩੯	ਖਤ੍ਰੀ ਕਰਮ ਕਰੇ; [13]ਸੂਰਤਣੁ ਪਾਵੈ ॥ ('ਸੁਰੱਤਣੁ' ਬੋਲੋ)
	੬	੪੦	ਤਿਨ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਕਰਹੁ; ਹਮ ਰਾਮਾ ॥
	੧੦	੪੧	ਤੇ ਹਰਿ ਜਨ; ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਹਮ ਪਿਆਰੇ ॥
	੧੨	੪੧	ਸਾਰਿੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ; ਬਸੈ [14]ਜਲਧਾਰਾ ॥
੧੬੫	੨	੪੩	ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ; ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ, ਹਰਿ ਧਣੀ ॥
	੨	੪੩	ਗੁਰਸਿਖ, ਹਰਿ ਬੋਲਹੁ, ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥
	੬	੪੩	ਕ੍ਰਿਸਨੁ [15]ਬਲਭਦ੍ਰੁ, ਗੁਰ ਪਗ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈ ॥ (ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਬੋਲੋ)
	੯	੪੪	ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ; ਧੁਨਿ ਆਪੇ ॥
	੧੦	੪੪	ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਾਰਿੰਗ; [16]ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ॥
	੧੪	੪੫	ਹਰਿ ਵਣਜੁ ਕਰਾਵੈ; ਦੇ ਰਾਸਿ ਰੇ ॥
	੧੯	੪੬	ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਹਰਿ ਰਾਖਦਾ; ਦੇ ਆਪਿ ਹਥਾਸਾ ॥
੧੬੬	੧	੪੬	ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਮੈ ਮੂਰਖ; ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਮੇਰੇ ਗੁਸਈਆ ॥
	੨	੪੬	ਮੰਦਰਿ ਘਰਿ ਆਨੰਦੁ ਹਰਿ; ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
			(ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)

੧. ਪੱਥਰ ਦੇ ਚੂਨੇ ਗੱਚ ਮੰਦਰ। ੨. ਅਨੰਤ। ੩. ਹੋਰ। ੪. ਇੱਛਾ। ੫. ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਥਾਉ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ। ੬. ਪਰੇਮ। ੭. ਮਮਤਾ ਰੂਪ ਸ਼ਰਾਬ। ੮. ਮਸਤ। ੯. ਹਾਥੀ। ੧੦. ਮਨਿੰਦ, ਸਦਰਸ਼, ਬਰਾਬਰ। ੧੧. ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੧੨. ਸੰਸਾਰ। ੧੩. ਸੂਰਮਤਾ, ਬਹਾਦਰੀ। ੧੪. ਜਲ ਦੀ ਧਾਰ। ੧੫. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਈ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ੧੬. ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੧੬੬	੧੬	੪੮	ਨਰੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰੇ; ਨਰਪਤਿ ਰਾਜੇ, ਅਰਥਿ ਸਭ ਮਾਇਆ ॥
			(ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਹੈ)
੧੬੭	੫	੪੯	ਮਤੁ ਨਿਰਗੁਣ ਹਮ ਮੇਲੈ ਕਬਹੂੰ; ਅਪੁਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
	੧੪	੫੦	ਮੇਰੇ ਰਾਮ; ਇਹ ਨੀਚ ਕਰਮ ਹਰਿ ਮੇਰੇ ॥
	੧੭	੫੦	ਅੰਨੁ ਖਾਣਾ ਕਪੜੁ ਪੈਨਣੁ ਦੀਆ; ਰਸ ਅਨਿ ਭੋਗਾਣੀ ॥
੧੬੮	੩	੫੧	ਮੇਰੇ ਰਾਮ; ਹਮ ਬਾਰਿਕ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਹੈ ਇਆਣੇ ॥
	੬	੫੧	ਜੈਸੇ [1]ਕਾਤੀ, ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ; ਵਿਚਿ ਰਾਖੈ ਰਸਨਾ, ਮਾਸ ਰਤੁ ਕੇਰੀ ॥
			ਕੋਈ ਜਾਣਹੁ ਮਾਸ ਕਾਤੀ ਕੈ ਕਿਛੁ ਹਾਥਿ ਹੈ; ਸਭ [2]ਵਸਗਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਕੇਰੀ॥
	੮	੫੧	ਜਰਾ ਮਰਾ ਤਾਪੁ. [3]ਸਿਰਤਿ [4]ਸਾਪੁ, ਸਭੁ ਹਰਿ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ;
			ਕੋਈ ਲਾਗਿ ਨ ਸਕੈ, ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਾ ਲਾਇਆ ॥
			ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਨਿਤਿ ਧਿਆਵਹੁ,
			ਜਨ ਨਾਨਕ; ਜੋ ਅੰਤੀ [5]ਅਉਸਰਿ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ॥
੧੬੯	੧੫	੫੫	ਆਪੇ ਸਾਹ ਵਡੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ; ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਹਹਿ ਤਾ-ਚੇ ॥
੧੭੦	੧	੫੬	ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ; ਮੀਠ ਰਸ ਗਾਨੇ॥
	੧੯	੫੯	ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਖਿਨੁ ਨ ਟਿਕੈ, ਬਹੁ ਰੰਗੀ;
			ਦਹ ਦਹ-ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਹਾਢੇ ॥ (ਹਾਂਢੇ ਬੋਲੋ)
੧੭੧	੧੫	੬੧	ਮਨਮੁਖ ਹੀਅਰਾ ਅਤਿ ਕਠੋਰੁ ਹੈ; ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ [6]ਕਰੀਠਾ ॥
			(੨) [7]ਕਾਰਕ ਰੀਠਾ
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ, ਮਹਲਾ ੪ ॥
੧੭੨	੧੯	੬੫	ਮਤਿ ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਜੀਉ; ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ, ਰਾਮਾ ॥
੧੭੩	੩	੬੫	ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ; ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਲੈ ਲਾਹਾ ਜੀਉ ॥
	੫	੬੫	ਮਨੁ ਮੋਰੁ, [8]ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ; ਸਬਦੁ, ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥
	੧੦	੬੬	ਵਸੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ, ਵਸੁ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿਦਾ;
			ਹਰਿ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮਨਿ ਵਸੁ ਜੀਉ ॥
੧੭੪			(ਵੱਸੁ, ਵਿਗੱਸੁ, ਰਹੱਸੁ, ਹੱਸ ਬੋਲੋ)
	੭	੬੭	ਸਤਿਗੁਰੁ [9]ਵਿਸਟੁ ਮੇਲਿ, ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ;
੧੭੫			ਹਰਿ ਮੇਲੇ, ਕਰਿ [10]ਰੈਬਾਰੀ ਜੀਉ ॥
	੮	੬੯	ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ; ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਪਰਗਾਸਾ ਜੀਉ ॥
	੧੪	੭੦	ਮੈ [11]'ਵੇਦਨ' ਪ੍ਰੇਮੁ; ਹਰਿ ਬਿਰਹੁ ਲਗਾਈ ਜੀਉ ॥

੧. ਦੰਦਾਂ ਰੂਪੀ ਕੈਂਚੀ। ੨. ਅਧੀਨ। ੩. ਛਿਲਤ ਲੱਗਣੀ ਜਾਂ ਅੱਧਾ ਸਿਰ ਦੁਖਣਾ ਜਾਂ ਠੰਢਾ ਤੱਤਾ ਤਾਪ। ੪. ਸਰਪ ਜਾਂ ਸਰਾਪ। ੫. ਵੇਲੇ। ੬. ਕਾਲਾ ਚੋ। ੭. ਕੌੜਾ ਰੀਠਾ। ੮. ਮੋਰ ਦਾ ਬੋਲਣਾ, ਕੂਕਣਾ। ੯. ਵਿਚੋਲਾ। ੧੦. ਵਿਚੋਲਗੀ। ੧੧. ਪੀੜਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਚਉਪਦੇ ੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥	
੧੭੫	੧੯	੭੧	[੧]ਕੁਸਲੁ ਨ, ਗ੍ਰਿਹਿ; ਮੇਰੀ ਸਭ ਮਾਇਆ ॥	
੧੭੬	੧	੭੧	ਲਸਕਰ [੨]ਜੋੜੇ; [੩]ਨੇਬ' [੪]ਖਵਾਸਾ ॥	
	੮	੭੧	ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭਵਹਿ; ਧੁਰਿ ਕਿਰਤਿ ਲਿਖਿਆਸਾ ॥	
	੧੩	੭੨	ਕਈ ਜਨਮ; ਗਰਭ, [੫]ਹਿਰਿ [੬]ਖਰਿਆ ॥	
੧੭੮	੧੧	੭੮	ਜੋ ਉਬਰੇ; ਸੇ ਬੰਧਿ 'ਲਕੁ' ਖਰੇ ॥	
	੧੨	੭੮	ਉਨ ਤੇ ਦੁਗੁਣ; ਦਿੜੀ ਉਨ ਮਾਏ ॥	(ਦੁੱਗੁਣ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੭੮	ਕਿਆ ਕੋ ਕਹੈ; ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਨੈ ॥	
	੧੯	੭੯	ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ; [੭]ਆਗਲ ਭਾਰਾ ॥	
੧੭੯	੨	੭੯	ਅਗਨਿ; ਸੀਤ ਕਾ, ਲਾਹਸਿ ਦੂਖ ॥	
	੧੩	੮੧	[੮]ਮਹਰ [੯]ਮਲੂਕ; ਹੋਇ ਦੇਖਿਆ [੧੦]ਖਾਨ ॥	(ਮਹਿਰ ਬੋਲੋ)
੧੮੦	੧	੮੨	[੧੧]ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ; [੧੨]ਉਆਹੂ ਲਪਟੇਰਾ ॥	
	੨	੮੨	ਕਵਨ ਸੁ ਮਤਿ; ਜਿਤੁ ਤਰੈ ਇਹ ਮਾਇ ॥	
	੪	੮੨	ਜੋ [੧੩] ਹਲਾਹਲ; ਸੋ ਪੀਵੈ ਬਉਰਾ ॥	(ਹਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ)
	੧੭	੮੪	ਬਨਸਪਤਿ ਮਉਲੀ; ਫਲ ਫੁਲ ਪੇਡੇ ॥	(ਬਨੱਸਪਤਿ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੮੪	[੧੪]ਆਨ 'ਨ' ਰਸ ਕਸ; [੧੫]ਲਵੈ ਨ ਲਾਈ ॥	(੨) [੧੬]ਆਨਨ
੧੮੧	੨	੮੫	ਨਾਮ ਰਤਨ; ਕੋ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥	
	੧੦	੮੬	ਸਦਾ [੧੭]ਅਲਿਪਤੁ; ਜੋਗ ਅਰੁ ਜੁਗਤੇ ॥	
੧੮੨	੧	੮੮	ਬਿਆਪਤ; ਧਨ ਨਿਰਧਨ ਪੇਖਿ ਸੋਭਾ ॥	
	੬	੮੮	ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰ; ਬਿਆਪਤ ਇਹ ਜਾਤਿ ॥	
	੧੧	੮੯	[੧੮]ਮੁਸਨਹਾਰ; ਪੰਚ [੧੯]ਬਟਵਾਰੇ ਸੂਨੇ ਨਗਰਿ; ਪਰੇ ਠਗਹਾਰੇ ॥	(ਮੁੱਸਨਹਾਰ ਬੋਲੋ)
੧੮੩	੮	੯੧	ਸਾਧ ਸੰਗਿ; 'ਤਾ' ਬੈਠਣੁ ਪਾਵਉ ॥	
	੧੧	੯੨	ਅਬ ਮਤਿ ਬਿਨਸੀ; ਦੁਸਟ ਬਿਗਾਨੀ ॥	

੧. ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ੨. ਪੁਸ਼ਾਕੇ । ੩. ਚੋਬਦਾਰ । ੪. ਚੌਰਦਾਰ । ੫. ਛਣ ਕੇ । ੬. ਖਰ ਜਾਣਾ । ੭. ਬਹੁਤਾ, ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਆ ਕੇ, ਗਲ ਵਿਚ । ੮. ਗੁੱਜਰਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ । ੯. ਬਿਲੋਚਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਕੋਮਲ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲਾ । ੧੦. ਬਹਾਦਰ ਪਠਾਣ । ੧੧. ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ, ਫੇਰ । ੧੨. ਉਸ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ । ੧੩. ਜ਼ਹਿਰ ਸੰਖੀਆ; ਨਿੰਦਾ । ੧੪. ਹੋਰ ਨਾ ਰਸ ਨਾ ਕਸ ਅਰਕ ਆਦਿ । ੧੫. ਬਰਾਬਰ । ੧੬. ਮੁਖ । ੧੭. ਨਿਰਲੇਪ । ੧੮. ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ । ੧੯. ਰਾਹ ਮਾਰ ।

ਪੰਨਾ	ਜਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੧੮੪	੪	੯੪	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ; ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਜਾਪੈ ॥
	੫	੯੪	ਕਰਣ ਕਰਾਵਨਹਾਰ; ਦਇਆਲ ॥
	੧੯	੯੬	ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ; ਅਉਖਧੁ [1]ਪੁਨਹਚਾਰੁ ॥ (ਪੁਨਹ ਚਾਰੁ ਬੋਲੋ)
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ
			੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੧੮੫	੧੨	੯੮	ਜੋ [2]'ਬਿਬਰਜਤ'; ਤਿਸ ਸਿਉ ਨੇਹ ॥ (ਬਿ-ਬਰਜਤ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੯੯	ਤਿਸੁ ਨਾਰੀ ਕਉ; ਦੁਖੁ ਨ, [3]ਜਮਾਨੈ ॥
੧੮੬	੫	੧੦੧	ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ; 'ਸਰਪਰ' ਤਾਰੈ ॥
੧੮੭	੫	੧੦੬	ਆਪਨ ਤਨੁ ਨਹੀ; ਜਾ ਕੋ ਗਰਬਾ ॥
			ਰਾਜ ਮਿਲਖ; ਨਹੀ ਆਪਨ ਦਰਬਾ ॥ (ਨਹੀਂ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)
	੧੮	੧੦੯	ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ; ਮੋਹਿ [4]ਅਸਨਾਹਾ ॥
੧੮੮	੨	੧੧੦	ਤਾ ਕਉ; ਕਛੁ ਨਾਹੀ [5]'ਕਾਲੰਗਾ' ॥
	੧੦	੧੧੨	ਕਾਹੇ ਕਉ, ਮੂਰਖ [6]ਭਖਲਾਇਆ ॥
	੧੩	੧੧੩	ਕਉਨ ਵਡਾ; ਮਾਇਆ ਵਡਿਆਈ ॥
	੧੪	੧੧੩	[7]ਭੂਮੀਆ; ਭੂਮਿ ਊਪਰਿ, ਨਿਤ [8]ਲੁਝੈ ॥ (ਲੁੱਝੈ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੧੧੪	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਸਰਣਿ; ਜਨ 'ਤਾਕੀ' ॥ (ਤਾੱਕੀ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੧੧੪	ਪੂਰੀ ਸੋਭਾ; ਪੂਰਾ [9]'ਲੋਕੀਕ' ॥
੧੮੯	੨	੧੧੫	ਸੰਤ 'ਸੁ' [10]ਪ੍ਰਸੰਨ; ਆਏ ਵਸਿ ਪੰਚਾ ॥
	੧੩	੧੧੮	ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ; [11]ਜਨ 'ਕਉ' ਧਾਰੈ ॥ (੨) [12]ਜਨਕ ਉਧਾਰੈ ॥
੧੯੧	੧੬	੧੨੯	ਜਿਤੁ ਭੇਟੇ; ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਜੋਗ ॥
੧੯੨	੭	੧੩੧	ਰਵਿ ਰਹਿਆ; ਸਰਬਤ ਸੁਆਮੀ ॥ (ਸਰਬੱਤ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੧੩੩	ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ; ਨਹੀ ਕੋਇ ॥
੧੯੪	੧	੧੪੦	ਕਰੈ [13]ਦੁਹਕਰਮ; ਦਿਖਾਵੈ ਹੋਰੁ ॥
੧੯੫	੬	੧੪੬	ਹਰਿ ਦਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ; ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ (ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਹਰਿ ਬਿਨੁ)
	੧੦	੧੪੭	ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ; ਸਗਲ [14]ਬਿਪਰੀਤਿ ॥
੧੯੬	੧੭	੧੫੩	ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ; ਭਜੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥
੧੯੮	੩	੧੬੦	ਓਹੁ ਬਿਖਈ; ਓਸੁ ਰਾਮ ਕੋ ਰੰਗੁ ॥

੧. ਪੁੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ (ਵਾ) ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ। ੨. ਰੁਕਾਵਟ। ੩. ਸੰਸਾਰ। ੪. ਪਰੇਮ। ੫. ਕਲੰਕ। ੬. ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ੭. ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜਾ। ੮. ਝਗੜਦਾ ਹੈ। ੯. ਲੋਕ ਪ੍ਰੀਤੀ। ੧੦. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਈ। ੧੧. ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ। ੧੨. ਜਨਕ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੧੩. ਖੋਟੇ ਕਰਮ। ੧੪. ਉਲਟੀ ਰੀਤੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੧੯੮	੪	੧੬੦	ਜਿਉ [੧]'ਕਾਪੁਰਖੁ'; [੨]ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ ॥
	੫	੧੬੦	ਗਊ ਚਰਿ; ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥
	੫	੧੬੦	[੩]'ਗਾਡਰ' ਲੇ; ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ ॥
੧੯੯	੪	੧੬੫	ਏਕੋ ਸਿਮਰਿ; ਨ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥
	੭	੧੬੬	ਮੁਇਆ ਉਨ ਤੇ; ਕੋ ਵਰਸਾਂਨੇ ॥
	੯	੧੬੬	[੪]ਦਾਰਨ ਦੁਖ; [੫]ਦੁਤਰ ਸੰਸਾਰੁ ॥
	੧੪	੧੬੮	[੬]'ਮਹਜਰੁ' ਝੂਠਾ; 'ਕੀਤੋਨੁ' ਆਪਿ ॥ (ਮਹਿਜਰ ਬੋਲੋ)
੨੦੦	੧	੧੬੯	ਅਹੰ-ਬੁਧਿ; ਮਨ ਪੂਰਿ [੭]ਥਿਧਾਈ ॥ (ਪਾ:) ਬਿਧਾਈ ॥
	੮	੧੭੧	ਸਾਧੂ [੮]ਸੰਗਮਿ; ਹੈ ਨਿਸਤਾਰ ॥
੨੦੧	੫	੧੦੭	ਜੀਆਂ ਕੁਹਤ; ਨ ਸੰਗੈ ਪਰਾਣੀ ॥ (ਕੁਹੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੨੦੨	੬	੧੧੧	ਬਹੁਤੁ [੯]ਉਰਧ ਤਪ; ਸਾਧਨ ਸਾਧੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ
੨੦੩	੧	੧੧੫	ਭੁਜ ਬਲ ਬੀਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸਾਗਰ; [੧੦]ਗਰਤ ਪਰਤ, ਗਹਿ ਲੇਹੁ [੧੧]ਅੰਗੁਰੀਆ ॥
	੨	੧੧੫	ਸ੍ਰਵਨਿ, ਨ [੧੨]ਸੁਰਤਿ, ਨੈਨ, ਸੁੰਦਰ ਨਹੀ;
	੩	੧੧੫	ਦੀਨਾ ਨਾਥ, ਅਨਾਥ 'ਕਰੁਣਾ-ਮੈ'; ਸਾਜਨ ਮੀਤ, ਪਿਤਾ [੧੩]ਮਹਤਰੀਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੫
	੭	੧੧੬	[੧੪]ਦਯ ਗੁਸਾਈ ਮੀਤੁਲਾ; ਤੂੰ ਸੰਗਿ ਹਮਾਰੈ, ਬਾਸੁ ਜੀਉ ॥ ('ਦੈ' ਬੋਲੋ)
	੮	੧੧੬	ਹਸਤ [੧੫]ਅਲੰਬਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ; ਗਰਤਹੁ, ਉਧਰੁ ਗੋਪਾਲ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫
੨੦੪	੩	੧੧੮	ਕਵਨੁ ਗੁਨ; ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ, ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥
	੪	੧੧੮	ਨਾਹਿਨ ਦਰਬੁ. ਨ ਜੋਬਨ ਮਾਤੀ; ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਮਾਈ ॥
੨੦੫	੨	੧੨੨	ਏਕਾ ਸੰਗਤਿ ਇਕਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸਤੇ; ਮਿਲਿ, ਬਾਤ ਨ ਕਰਤੇ ਭਾਈ ॥
	੩	੧੨੨	ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ, ਤਿਨਿ ਦੀਆ [੧੬]ਤਾਲਾ; [੧੭]ਕੁੰਜੀ, ਗੁਰ [੧੮]'ਸਉਪਾਈ' ॥
	੧੧	੧੨੩	ਨਉਨਿਧਿ, ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ, ਇਕ ਠਾਈ; ਤਉ ਬਾਹਰਿ ਕੈਠੈ ਜਾਇਓ ॥

੧. ਹੀਜੜਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ । ੨. ਮੁਖ ਨਾਲ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣਾ । ੩. ਭੇਡ, ਭੂਤ ਉਪਾਸ਼ਨਾ । ੪. ਭਿਆਨਕ । ੫. ਕਠਨ ਤਰਨਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ । ੬. ਪੰਜਾਹ ਸੱਠ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਦਸਖਤ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹੱਕ ਸ਼ੁਬਹ ਵਾਸਤੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ (ਵਾ) ਮੇਹਜਰ ਨਾਮਾ । ੭. ਬੰਧਿਆਈ । ੮. ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ । ੯. ਉਲਟੇ ਲਮਕਕੇ । ੧੦. ਨਰਕ ਰੂਪੀ ਟੋਆ (ਵਾ) ਮੋਹ । ੧੧. ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਉਂਗਲੀ । ੧੨. ਗਿਆਤ । ੧੩. ਮਾਤਾ । ੧੪. ਪ੍ਰੇਰਕ । ੧੫. ਆਸਰਾ । ੧੬. ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਿੰਦ੍ਰਾ । ੧੭. ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਕੁੰਜੀ । ੧੮. ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੦੬	੨	੧੨੫	ਏਕ ਬਾਤ ਸੁਨਿ 'ਤਾਕੀ' ਓਟਾ; ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਹੀ ॥ (ਤੱਾਕੀ ਬੋਲੋ)
	੨	੧੨੫	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਮੋਹਿ; ਤਿਨ ਤੇ ਧੀਰਜੁ ਪਾਇਆ ॥ (ਮੋਹਿ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)
	੬	੧੨੬	ਏਕ [1]ਮਹਲਿ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪੇ; ਏਕ ਮਹਲਿ, ਗਰੀਬਾਨੋ ॥
	੮	੧੨੬	ਜੈਸਾ ਭੇਖੁ ਕਰਾਵੈ ਬਾਜੀਗਰੁ; ਓਹੁ ਤੈਸੋ ਹੀ, ਸਾਜੁ ਆਨੈ ॥
	੧੧	੧੨੬	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ; ਕੀਮਤਿ ਅਪੁਨੇ [2]ਕਾਜੀ ॥ (ਕੱਾਜੀ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੧੨੭	ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ ਰੇ, [3]ਬਾਵਰ [4]ਗਾਵਰ; ਜਿਉ ਕਿਰਖੈ ਹਰਿਆਇਓ ਪਸੂਆ ॥ (ਹਰ੍ਹਿਆਇਓ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੧੨੭	ਕਰਤ ਕਰਤ ਇਵਹੀ ਬਿਰਧਾਨੋ; ਹਾਰਿਓ [5]ਉਕਤੇ, ਤਨੁ [6]ਖੀਨਸੂਆ ॥ (ਖੀਨੱਸੂਆ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੧੨੭	ਜਗੁ ਐਸਾ, ਮੋਹਿ ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ; ਤਉ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ, ਤਜਿ [7]'ਗਰਬਸੂਆ' ॥ (ਗਰਬੱਸੂਆ ਬੋਲੋ)
੨੦੭	੭	੧੨੯	ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ, ਠਾਕੁਰ ਨਾਮੁ ਤੁਮਰਾ; ਸੁਖਦਾਈ ਨਿਰਮਲ 'ਸੀਤਲੋਹੀ' ॥
੨੦੮	੮	੧੩੩	ਅਨੂਪ ਪਦਾਰਥੁ, ਨਾਮੁ ਸੁਨਹੁ; ਸਗਲ ਧਿਆਇ-ਲੇ ਮੀਤਾ ॥
	੧੭	੧੩੪	ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ, ਦਰਸਨੁ ਚਾਹੈ; ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ, ਓਹ ਚੰਦ ਚਕੋਰੀ ॥ (ਤੇਰਾ) ਪਦ ਅਰਥ ਵਾਸਤੇ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ
	੧੭	੧੩੪	ਰਾਮ ਸੰਤ ਮਹਿ, ਭੇਦੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ; ਏਕੁ ਜਨੁ, ਕਈ ਮਹਿ ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹੀਐ, ਪ੍ਰਗਟੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਆ; ਅਨ-ਦਿਨੁ ਕੀਰਤਨੁ, ਰਸਨ ਰਮੋਰੀ ॥
੨੦੯	੨	੧੩੫	ਤੁਮਰਾ ਮਰਮੁ, ਤੁਮਾ ਹੀ ਜਾਨਿਆ; ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ, ਜਿਸੁ ਰਾਖਹੁ ਸੰਗੇ; ਤੇ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਤੇ ॥
	੫	੧੩੫	ਐਸਾ ਨਿਧਾਨੁ ਦੇਹੁ ਮੋ-ਕਉ, ਹਰਿ ਜਨ; ਚਲੈ ਹਮਾਰੈ ਸਾਥੇ ॥
	੧੦	੧੩੬	ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਪੀਓ, ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ; [8]ਅਨਭੈ ਠਹਰਾਇਓ ॥
	੧੪	੧੩੭	ਜਿਨਿ ਧਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਹਰਿ; ਤਾ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪੀਜੈ ਰੇ ॥
੨੧੦	੭	੧੩੮	ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਲੀਨੋ; ਨਿਰਗੁਣ ਕੇ ਦਾਤਾਰੇ ॥
	੧੩	੧੪੦	ਮਨ [9]ਧਰ; ਤਰਬੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੋ ॥ ਸਾਗਰ ਲਹਰਿ ਸੰਸਾ ਸੰਸਾਰੁ; ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥੁ ਪਾਰ-ਗਰਾਮਨੋ ॥
	੧੬	੧੪੦	[10]ਮਤਵਾਰੋ; ਮਾਇਆ ਸੋਇਆ ॥
	੧੯	੧੪੧	ਬਖਸੀਸ ਵਜਹੁ; ਮਿਲਿ ਏਕੁ ਨਾਮ ॥ (ਵੱਜਹੁ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)

੧. ਸਰੀਰ। ੨. ਕੰਮਾਂ ਦੀ। ੩. ਕਮਲੇ। ੪. ਬੇ-ਸਮਝ। ੫. ਬਾਣੀ ਬੋਲਣ ਵਲੋਂ ਭੀ ਹਾਰ ਗਿਆ। ੬. ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲ ਭੀ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੭. ਹੰਕਾਰ, ਅਸੂਆ= ਈਰਖਾ। ੮. ਜੋ ਨਿਰਭਉ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ। ੯. ਟੇਕ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ। ੧੦. ਮਸਤਾਨਾ, ਕਮਲਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੧੨	੨	੧੪੭	ਤਾ ਕੈ ਕਰ 'ਤਲ'; ਨਵ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ॥
	੫	੧੪੮	ਬੇਬਰਜਤ, ਬੇਦ ਸੰਤਨਾ; 'ਉਆਹੂ' ਸਿਉ, ਰੇ ਹਿਤਨੋ ॥ [ਬੇ-ਬਰਜਤ ਬੋਲੋ]
			ਹਾਰ ਜੂਆਰ ਜੂਆ ਬਿਧੇ; ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਲੈ, ਜਿਤਨੋ ॥
	੮	੧੪੯	[1]ਕਾਮੁ ਕਰੀ; [2]ਜੋ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵਾ ॥ (ਪਾ:) ਜੈ
	੧੪	੧੫੧	ਚਿੰਤਾਮਣਿ; ਕਰੁਣਾ-ਮਏ ॥
੨੧੩	੬	੧੫੩	ਮੇਰੇ ਮਨ ਨਾਮਿ ਲਏ ਜਮ ਬੰਧ ਤੇ ਛੂਟਹਿ; ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਪਾਈਐ ॥
	੧੬	੧੫੫	ਕਾਹੂ ਹੋ; ਗਉਨੁ ਕਰਿ ਹੋ ॥
੨੧੪	੩	੧੫੭	ਮਨਿ; ਓਹੋ ਸੁਖੁ ਜਾਤੋ ॥
	੬	੧੫੮	ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ, ਮੀਤਾ ਲੇਹੁ ਆਗੈ; ਬਿਖਮ ਪੰਥੁ ਭੈਆਨ ॥
	੭	੧੫੮	ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਤੂੰ, ਸਾਧ ਕੀ; ਹੋ ਕਾਟੀਐ ਜਮ ਜਾਲੁ ॥
	੯	੧੫੮	ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ; ਹੋ ਸਾਕਤ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ (ਮਾਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੩	੧੫੯	ਹਰਖ ਸੋਗ, ਹਾਨਿ ਮਿਰਤੁ, ਦੂਖ ਸੁਖ; ਚਿਤਿ ਸਮਸਰਿ, ਗੁਰ ਮਿਲੇ ॥
	੧੪	੧੫੯	ਜਉ ਲਉ ਹਉ ਕਿਛੁ ਸੋਚਉ ਚਿਤਵਉ; ਤਉ ਲਉ ਦੁਖਨੁ ਭਰੇ ॥
	੧੫	੧੫੯	ਜੇਤੀ ਸਿਆਨਪ ਕਰਮ ਹਉ ਕੀਏ; ਤੇਤੇ ਬੰਧ ਪਰੇ ॥
੨੧੬	੭	੧੬੪	ਊਹਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ, ਇਹ ਬਿਧਿ; ਓਹੁ [3]ਲੋਗ, ਨਹੀ ਪਤੀਆਵੈ ॥
			(੨) ਲੋਗਨ ਹੀ ਪਤੀਆਵੈ ॥
	੧੦	੧੬੫	ਮਾਧਉ, ਹਰਿ ਹਰਿ; ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਕਹੀਐ ॥
	੧੫	੧੬੬	ਭਗਤ ਵਛਲੁ; ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਾਇਆ ਜੀਉ ॥
	੧੬	੧੬੬	ਕਿਉ ਪੇਖਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ; ਕਵਣ [4]ਸੁਕਰਣੀ' ਜੀਉ ॥
੨੧੭	੨	੧੬੬	ਜਿਸੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ; ਤਿਸੁ ਸਭ ਸੁਕਰਣੀ ਜੀਉ ॥
	੧੦	੧੬੮	ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ; ਇਹੁ [5]ਜੀਉ ਭਿ, ਵਾਰੇ ਜੀਉ ॥
	੧੨	੧੬੮	ਸਭ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ; ਪ੍ਰਭ ਕੀਆ ਜਾਈ ਜੀਉ ॥
੨੧੮	੧	੧੬੯	ਦੇਇ ਬੁਝਾਰਤ [6]'ਸਾਰਤਾ'; ਸੇ ਅਖੀ ਡਿਠੜਿਆ ॥
	੧	੧੬੯	ਇਕਸੁ ਦੁਹੁ ਚਹੁ ਕਿਆ ਗਣੀ; ਸਭ ਇਕਤੁ ਸਾਦਿ ਮੁਠੀ ॥ [ਮੁੱਠੀ ਬੋਲੋ]
			ਇਕੁ ਅਧੁ, ਨਾਇ ਰਸੀਅੜਾ; 'ਕਾ' ਵਿਰਲੀ ਜਾਇ ਵੁਠੀ ॥ [ਵੁੱਠੀ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੧੭੨	ਮੀਠੇ ਹਰਿ ਗੁਣ, ਗਾਉ ਜਿੰਦੂ; ਤੂੰ ਮੀਠੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥
	੧੭	੧੭੨	ਸਾਜਨੁ ਬੰਧੁ 'ਸੁਮਿਤ੍ਰੁ' ਸੋ; ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ਦੇਇ ॥
	੧੯	੧੭੨	ਨਾਨਕੁ ਜਾਚਕੁ, ˉਦਰਿ ਤੇਰੈ ਪ੍ਰਭ; ਤੁਧਨੋ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ॥
			[ਪ੍ਰਭ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]

੧. ਕਾਮੁ=ਕੰਮ। ੨. ਜੋ=ਜੇਹੜਾ, (ਓਹ ਕੰਮ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਠਾਕਰ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਈਏ)। ੩. ਜਮਦੂਤ ਲੋਕ। ੪. ਭਗਤੀ। ੫. ਜੀਉ=ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਭਿ=ਪੁਨਾ, ਵਾਰੇ=ਵਾਰਨਾ ਕਰੀਏ। ੬. ਇਸ਼ਾਰੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
			ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥
੨੨੦	੨	੬	ਮਾਇਆ ਮੋਹ, ਮਹਾ ਸੰਕਟ 'ਬਨ'; ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚ ਉਪਜਾਵੈ ॥
	੬	੭	ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖੁ, ਏ ਸਭ; ਤਿਉ ਕੰਚਨ ਅਰੁ ਪੈਸਾ ॥
	੧੬	੯	ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਗਾਇ 'ਕਰੁਨਾ-ਮੈ'; ਭਵ ਸਾਗਰ ਕੈ ਪਾਰਿ ਉਤਰੁ ਰੇ ॥
			(ਉ-ਤਰੁ ਪਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ॥
੨੨੧	੧	੧	ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ; 'ਜੀਇ' ਆਈ ਕਾਰਿ ॥
	੧੨	੨	ਰਾਜ ਦੁਆਰੈ; ਸੋਭ, ਸੁ ਮਾਨੈ ॥
	੧੪	੨	੧ਨੰਨਾਕਾਰੁ; ਨ ਕੋਇ ਕਰੇਈ ॥
੨੨੨	੧	੨	ਤਨਿ ਮਨਿ ਸੂਚੈ; ਸਾਚੁ ਸੁ ਚੀਤਿ ॥
	੪	੩	ਕਾਮਿ ੨ਬਿਰੂਧਉ; ਰਹੈ ਨ ਠਾਇ ॥
	੬	੩	ਹਰਖ ਸੋਕ; ਉਭੇ ਦਰਵਾਰਿ ॥
	੧੪	੪	ਏਕ ਬਿਨਾ; ਝੂਠੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
	੧੭	੪	ਮਨਮੁਖ ੩ਕੁਚੀਲ; ੪ਕੁਛਿਤ ੫ਬਿਕਰਾਲਾ ॥ [ਕੁਛਿੱਤ ਪਾਠ ਕਰਣਾ]
੨੨੩	੯	੬	੬ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਕਰੇ; ਤਾ ਸਾਚਾ ॥
੨੨੪	੧	੭	ਨਰ ਨਿਹਕੇਵਲ; ਨਿਰਭਉ ਨਾਉ ॥
	੧੪	੯	੭'ਜਗਨ' ਕਰੈ; ਬਹੁ ਭਾਰ ਅਫਾਰੀ ॥ [ਜੱਗਨ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੯	ਬਿਨੁ ਗੁਰ, ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇ; 'ਅਭੇਵੈ' ॥
	੧੭	੯	'ਸਹਸਬਾਹੁ'; ਮਧੁ ਕੀਟ ਮਹਿਖਾਸਾ ॥
	੧੯	੯	ਜਰਾਸੰਧਿ; ਕਾਲਜਮੁਨ ਸੰਘਾਰੇ ॥ ਰਕਤਬੀਜੁ; ਕਾਲੁਨੇਮੁ ਬਿਦਾਰੇ ॥
੨੨੫	੯	੧੦	ਨੈਨ ੮'ਸਲੋਨੀ'; ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ॥
	੧੧	੧੦	ਲਸਕਰ ਨੇਬ; ਖਵਾਸੀ ੯ਪਾਜੇ ॥
	੧੨	੧੦	ਤਾਜ ੧੦ਕੁਲਹ; ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰੁ ਬਨਾਵਉ ॥
	੧੩	੧੦	ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ; ਨ ਸਵਰਸਿ ਕਾਜਾ ॥
	੧੫	੧੧	ਸੇਵਾ ਏਕ; ਨ 'ਜਾਨਸਿ' ਅਵਰੇ ॥
			ਪਰਪੰਚ ਬਿਆਧਿ; ਤਿਆਗੈ ੧੧ਕਵਰੇ ॥
			ਭਾਇ ਮਿਲੈ; ਸਚੁ ਸਾਚੈ ੧੨ਸਚੁਰੇ ॥
	੧੭	੧੧	ਦੁਰਮਤਿ ਅਗਨਿ; ਜਗਤ ਪਰ-ਜਾਰੈ ॥

੧. ਰੁਕਾਵਟ। ੨. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰੋਕਿਆ ਹੈ ਕਾਮ ਨੂੰ । ੩. ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਕਰਕੇ। ੪. ਖੋਟੀ ਧਰਤੀ ਬੁੱਧ। ੫. ਭਿਆਨਕ ਭੈ ਦਾਇਕ। ੬. ਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ । ੭. ਜੱਗਾਂ ਨੂੰ । ੮. ਸੁੰਦਰ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲੀ। ੯. ਦਾਸ। ੧੦. ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਟੋਪੀ ਵਾ ਤਾਜ । ੧੧. ਕੌੜੇ ਤੇ ਕਦੋਂ ਦੇ। ੧੨. ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਣਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੨੫	੧੯	੧੧	ਕਾਮੁ ਚਿਤੈ; ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥
੨੨੬	੪	੧੧	ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀ; ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਾ ॥
	੭	੧੨	ਚੋਆ ਚੰਦਨ; ਅਗਰ ਕਪੂਰਿ ॥
	੮	੧੨	ਅਧਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ; ਵਿਆਪੈ ਕਾਮੁ ॥
	੯	੧੨	ਬਿਨੁ ਦਮ ਕੇ, ਸਉਦਾ ਨਹੀ ਹਾਟ ॥
	੧੭	੧੩	'ਰਾਜਨੁ' ਜਾਨਿ; ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥
੨੨੭	੭	੧੪	ਰਯਤਿ ਮਹਰ; 'ਮੁਕਦਮ' ਸਿਕਦਾਰੈ ॥ (ਰਈਅਤਿ ਬੋਲੋ, ਮੁਕੱਦਮ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੧੫	ਭੋਜਨੁ; ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਸਾਰੁ ॥
੨੨੮	੪	੧੬	[1]ਉਪਜੰਪਿ; ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੈ ਤਾ ਕਾ ॥
	੧੬	੧੬	ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਅਪਾਰ ਕੋ; ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੋਈ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥
੨੨੯	੧੨	੧	ਮਨਮੁਖਿ ਸੂਤਕੁ; ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੪	੧	ਸੂਤਕਿ 'ਕਰਮਨ'; ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥ (੨) [2]ਕਰਮ ਨ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥
੨੩੦	੫	੨	ਬਗ ਜਿਉ; ਲਾਇ ਬਹੈ ਨਿਤ ਧਿਆਨਾ ॥ (ਬੱਗ ਬੋਲੋ)
੨੩੧	੧	੪	ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨਿ; ਕੁਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥
	੪	੪	ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ; ਭਗਤਾ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰਾਵੈ ॥
	੧੫	੫	ਇਨ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲੁ ਤੇਰੈ; ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥
	੧੯	੬	ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ; ਕਾਲੈ ਕੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰਾ ॥
੨੩੨	੨	੬	ਮਾਇਆ ਕਰਿ; [3]'ਮੂਲੁਜੰਤ੍ਰ' ਭਰਮਾਏ ॥ (੨) ਮੂਲੁ ਜੰਤ੍ਰ
	੧੦	੭	ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ; ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ ਦਾਸੁ ॥
੨੩੩	੨	੮	ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਮਲਾ; ਸਭਤੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥
	੧੫	੧	ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਣ ਹੈ; ਤਿਸ ਕੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ਕਰਹਲੇ (ਕਰਹੱਲੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੨੩੪	੪	੧	[4]'ਕਰਹਲੇ' ਮਨ ਪਰਦੇਸੀਆ; ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਮਾਇ ॥
	੧੦	੧	ਮਨ 'ਕਰਹਲਾ', ਤੂੰ ਮੀਤੁ ਮੇਰਾ; ਪਾਖੰਡੁ ਲੋਭੁ ਤਜਾਇ ॥
੨੩੬	੭	੨	ਜਾਸੁ ਜਪਤ; ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਵੈ ॥
	੧੨	੨	ਜਿਸ ਕੈ ਹਿਰਦੈ; ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੇ ਹਰੀ ॥
੨੩੭	੪	੩	ਸਹਜੇ; [5]ਰੁਣ [6]'ਝੁਣੰਕਾਰੁ' ਸੁਹਾਇਆ ॥
	੧੦	੪	ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ; ਬਿਨਸਹਿ-ਗੇ ਬੇਦਾ ॥

੧. ਉਪ=ਸਮੀਪ, ਜੰਪ=ਜਾ ਕੇ । ੨. ਜਿਸ ਕਰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਤਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਰਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ੩. ਚੰਡੋਲ । ੪. ਬੇ-ਮੁਹਾਰੇ ਊਠ । ੫. ਸੁੰਦਰ । ੬. ਛਣਕਾਰ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੩੭	੧੧	੪	ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ; ਸੋਚ ਪਾਕ ਹੋਤੀ ॥
	੧੧	੪	ਧੋਤੀ 'ਡੰਡਉਤਿ; [1]ਪਰਸਾਦਨ' ਭੋਗਾ ॥
੨੩੮	੫	੫	ਜੋ ਇਸੁ ਮਾਰੇ; ਸੋਈ 'ਸੁਗਿਆਨੀ' ॥
	੧੨	੬	ਵਡੇ ਵਡੇ; ਜੋ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ॥
	੧੬	੬	ਜਾ ਕੈ ਕਾਮਿ; ਤੇਰਾ ਵਡ [2]ਗਮਰੁ ॥
੨੩੯	੨	੭	ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ; ਜੈਸੇ ਸਰਪ ਆਰਜਾਰੀ ॥
	੪	੭	ਕਾਗ [3]'ਬਤਨ'; ਬਿਸਟਾ ਮਹਿ ਵਾਸ ॥
	੪	੭	ਸਾਕਤ, ਬੇਸੁਆ ਪੂਤ; ਨਿਨਾਮ ॥
	੫	੭	ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ; ਜੈਸੇ [4]ਸੀਙ ਛਤਾਰਾ ॥
	੬	੭	ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ; ਕੂਕਰ ਹਰਕਾਇਆ ॥ ਸਾਕਤ ਲੋਭੀ; [5]ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
੨੪੦	੧੪	੧੧	ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ; 'ਨਵਤਨੁ' ਨਿਤ ਬਾਲਾ ॥
	੧੬	੧੧	'ਸਰਬਸੁ' ਨਾਮੁ; ਭਗਤ ਕਉ ਦੀਨ ॥ (ਸਰਬੰਸੁ ਨਾ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੧੨	ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਪੰਥੁ ਡਰਾਉ; ਬਹੁਤੁ ਭੈ-ਹਾਰੀਆ ॥
੨੪੧	੬	੧੨	ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਭਉਜਲੁ ਤਰੀਐ; ਕਹਉ 'ਪੁਕਾਰੀਆ' ॥
	੧੫	੧੪	ਬਲਤੋ ਜਲਤੋ [6]ਤਉਕਿਆ'; ਗੁਰ ਚੰਦਨੁ 'ਸੀਤਲਾਇਓ' ॥
	੧੮	੧੪	ਅਨਾਥਹ ਨਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀਨ; ਸੰਮ੍ਰਿਥ ਸੰਤ ਓਟਾਇਓ ॥
	੧੯	੧੪	ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਤੁਹਾਰੀ ਠਾਕੁਰ; ਸੇਵਕੁ ਦੁਆਰੈ ਆਇਓ ॥
੨੪੨	੩	੧੫	ਜਿਉ ਉਲਝਾਇਓ [7]ਬਾਧ ਬੁਧਿ; ਕਾਮ ਰਤਿਆ ਨਹੀ ਬਿਸਰਾਨੀ ॥
			(੨) ਜਿਉ ਉਲਝਾਇਓ 'ਬਾਲ' ਬੁਧਿ ਕਾ; ਮਰਤਿਆ ਨਹੀ ਬਿਸਰਾਨੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ॥
	੧੨	੧	ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ-ਗੀ; ਬਿਨੁ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥
	੧੬	੧	ਸਾਚ ਕੀ ਮਤਿ ਸਦਾ 'ਨਉਤਨ'; ਸਬਦਿ ਨੇਹੁ [8]ਨਵੇਲਓ ॥
੨੪੩	੧	੨	ਸੁਣਿ ਨਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ; 'ਏਕਲ-ੜੀ' ਬਨ ਮਾਹੇ ॥
	੭	੨	ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਨੀ-ਘਰੀਆ ਜੀਉ; ਕੂੜਿ ਮੁਠੀ ਕੂੜਿਆਰੇ ॥
	੮	੨	ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ, ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ; ਤਿਸ ਹੀ ਕਾ 'ਸੋ' ਹੋਵੈ ॥
	੯	੨	ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ; ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ [9]'ਬੇਬਾਣੈ' ॥ [ਨਿੱਗ੍ਰਹਿ ਬੋਲੋ]
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੩ ॥
੨੪੫	੧	੨	ਗੁਰ ਆਗੈ ਕਰਉ ਬਿਨੰਤੀ, ਜੇ ਗੁਰ ਭਾਵੈ, ਜਿਉ ਮਿਲੈ ਤਿਵੈ ਮਿਲਾਈਐ ॥
	੪	੩	ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਕੂੜਿ [10]ਕੁਸਤਿ ਭਰਿਆ; [ਕੁਸੱਤਿ ਬੋਲੋ] [11]ਗਲਤਾ-ਈ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ॥ (੨) ਗਲ ਤਾਈ

੧. ਮੰਦਰ। ੨. ਪ੍ਰਤਾਪ। ੩. ਦੇਸ ਜਾਂ ਮੁਖ। ੪. ਛਤਰੇ ਦੇ ਸਿੰਙ। ੫. ਸੰਤੋਖ। ੬. ਛਿੜਕਣਾ। ੭. ਨਾਸ ਹੋਈ ਬੁੱਧ ਵਿਚ। ੮. ਨਵਾਂ ਪਰੇਮ। ੯. ਉਜਾੜ। ੧੦. ਉਲਟਾ ਹਠ। ੧੧. ਗਲਤਾਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੪੬	੬	੪	ਹਮ ਮਤਿ ਹੀਣ, ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਅੰਧੇ; ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥
	੧੨	੫	ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਹਰਿ ਪਾਏ, ਸਦਾ ਚਿਤੁ ਲਾਏ; ਸਹਜੇ ਸਤਿ ਸੁਭਾਏ ॥
	੧੫	੫	ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖੁ, [1]ਮੁਯੇ ਜੀਉ; (ਮੁਈਏ ਬੋਲੋ) ਅਨ ਰਸ ਸਾਦ ਗਵਾਏ ॥
੨੪੭	੨	੫	ਮਾਇਆ ਕਾ ਭ੍ਰਮੁ ਅੰਧੁ ਪਿਰਾ ਜੀਉ; ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਕਿਉ ਪਾਏ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ ॥
	੧੪	੧	ਅਰਪਿਆ ਤ ਸੀਸੁ 'ਸੁਥਾਨਿ' ਗੁਰ ਪਹਿ; ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਖਾਇਆ ॥
੨੪੮	੧	੨	ਮੋਹਨ, ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਰ; ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ ॥
	੯	੨	ਮਲ ਮੂਤ ਮੂੜ, ਜਿ ਮੁਗਧ ਹੋਤੇ; ਸਿ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ 'ਸੁਗਿਆਨਾ' ॥
	੧੪	੩	ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ, 'ਪਾਵਕੋ'; ਤਿਨ [2]ਕਿਲਬਿਖ ਦਾਹਨਹਾਰ ॥
	੧੭	੩	[3]ਕਲਿਮਲਹ ਦਹਤਾ, ਸੁਧੁ ਕਰਤਾ; ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ, ਅਰਾਧੋ ॥
੨੪੯	੩	੩	'ਕਰੁਣਾ-ਮੈ' ਸਮਰਥੁ ਸੁਆਮੀ; ਘਟ ਘਟ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੀ ॥
	੭	੩	[4]ਬਿਸੰ-ਭਰੁ ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ; ਸਰਬ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥
	੧੨	੪	ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ, ਉਪਾਧਿ ਰਹਤ ਹੋਇ; ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦਹਿ ਗਾਈਐ ॥
	੧੪	੪	ਸਖੀ ਇਛ ਕਰੀ, ਨਿਤ ਸੁਖ ਮਨਾਈ; ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੀ ਆਸ ਪੁਜਾਏ ॥ (ਸੁੱਖ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੪	ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਮਿਲਿਆ [5]ਸੁਰਿਜਨੁ ਸੁਖ ਦਾਤਾ; ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਮਾਏ ॥
			ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ, ਮਹਲਾ ੫ ॥
੨੫੦	੩	੧	ਗੁਰਦੇਵ ਦਾਤਾ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸੈ; ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਤੁ, [6]ਨਿਰੋਧਰਾ ॥
	੫	੧	ਗੁਰਦੇਵ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਪਾਪ ਹਰਤਾ, ਗੁਰਦੇਵ, ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਕਰਾ ॥
	੬	੧	ਗੁਰਦੇਵ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ, ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਤੁ ਹਰਿ, ਜਪਿ ਉਧਰਾ ॥ ਗੁਰਦੇਵ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਲਿ, ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ; ਹਮ ਮੂੜ ਪਾਪੀ, ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਾ ॥ ਗੁਰਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ, ਗੁਰਦੇਵ ਨਾਨਕ ਹਰਿ, ਨਮਸਕਰਾ ॥
	੧੩	੨	ਓਅੰ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਓ ਅਕਾਰਾ ॥
	੧੭	੩	ਸੋਊ ਸਰਨਿ ਪਰੈ, ਜਿਹ ਪਾਯੰ ॥ (ਪਾਇਐਂ ਬੋਲੋ) ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ, ਗੁਨ ਗਾਇ ਸੁਨਾਯੰ ॥ (ਸੁਨਾਇਐਂ ਬੋਲੋ)
੨੫੧	੧	੪	ਧਧਾ, ਧੂਰਿ ਪੁਨੀਤ ਤੇਰੇ ਜਨੂਆ ॥ ਧਨਿ ਤੇਊ, ਜਿਹ ਰੁਚ ਇਆ ਮਨੂਆ ॥

੧. ਪਿਆਰੀਏ, (ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀ) ਹੈ । ੨. ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਕੱਖ । ੩. ਜੋ ਕਲਪਨਾ ਸਹਿਤ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਮਲੀਨ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਪਾਪ ਹਨ । ੪. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਭਰਨੇ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ) । ੫. ਪਿਆਰਾ ਵਾ ਚਤੁਰ । ੬. ਨਿਰਾ ਉਧਾਰ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੫੧	੩	੪	ਜੋ ਏਕ ਛਾਡਿ; ਅਨ 'ਕਤਹਿ' ਨ ਜਾਹੂ ॥
	੧੯	੯	ਰਾਚਿ ਰਹੇ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ; ਕੁਸਮ ਰੰਗ, ਬਿਖ [1]ਸੋਰ ॥
੨੫੨	੨	੯	ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮ ਰਤ; ਤਾ ਕੋ ਭਾਰੁ ਅਫਾਰ ॥ (੨) ਕਰ ਮਰਤ
	੬	੧੦	ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ; ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥
	੧੧	੧੧	ਕੋਊ 'ਸੁਘਰੁ'; ਨ ਕੋਊ ਮੂਰਾ ॥
੨੫੩	੨	੧੪	ਜਿਹ ਆਸਰ; ਇਆ ਭਵਜਲੁ ਤਰਨਾ ॥
	੭	੧੫	ਨਾਨਕ ਤੇ ਤੇ; ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਇਆ ॥
	੮	੧੬	ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ; ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
	੯	੧੬	[2]ਪੂਰਕੁ '[3]ਕੁੰਭਕ' [4]ਰੇਚਕ; [5]'ਕਰਾਮਾਤਾ' ॥
	੧੦	੧੬	[6]ਸੋਮਪਾਕ; 'ਅਪਰਸ' [7]ਉਦਿਆਨੀ' ॥ (ਸੋਮ-ਪਾਕ ਤੇ ਅਪੱਰਸ ਬੋਲੋ)
	੧੧	੧੬	ਉਆ ਤੇ; ਊਤਮੁ ਗਨਉ ਚੰਡਾਲਾ ॥
	੧੩	੧੭	ਕਕਾ; 'ਕਾਰਨ' ਕਰਤਾ ਸੋਊ ॥
	੧੩	੧੭	ਨਹੀ ਹੋਤ; ਕਛੁ ਦੋਊ-ਬਾਰਾ ॥
	੧੯	੧੮	ਖੇਦੁ ਨ ਦੂਖੁ, ਨ ਡਾਨੁ ਤਿਹ; ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੀ ॥
੨੫੪	੮	੨੦	ਨਾਮ ਤਤੁ, ਕਲਿ ਮਹਿ; [8]'ਪੁਨਹਚਰਨਾ' ॥
	੧੦	੨੧	ਛਨਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ; ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ, [9]ਤਿਲੁ-ਸਾਰ ॥
	੧੫	੨੨	ਧਨਿ ਧਨਿ ਉਆ ਦਿਨ; ਸੰਜੋਗ ਸਭਾਗਾ ॥
੨੫੫	੧੨	੨੬	ਞਾਣਹੁ ਇਆ ਬਿਧਿ, ਸਹੀ ਚਿਤ; ਝੂਠਉ, ਮਾਇਆ ਰੰਗੁ ॥
	੧੩	੨੬	ਞਾਣਤ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ਸੁਇ; ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਕੀ ਚਿਤ' ਭਿੰਨ ॥ (੨) ਕੀਚਿ
	੧੯	੨੭	ਨਾਨਕ; ਪਾਪ ਬਿਨਾਸੇ ਕਢਿ ਕੇ ॥
੨੫੬	੭	੨੯	ਡੇਰਾ ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ; ਸਾਧ ਸੰਗ ਪਾਇਆ ॥
	੮	੩੦	ਢਾਹਨ ਲਾਗੇ ਧਰਮਰਾਇ; ਕਿਨਹਿ ਨ ਘਾਲਿਓ ਬੰਧ ॥ (੨)ਢਾਹ ਨ ਲਾ
	੧੧	੩੦	ਢੇਰੀ, [10]'ਜਾ ਮੈ' ਜਮਿ ਮਰੈ; ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ (੨) [11]ਜਾ
	੧੩	੩੧	[12]ਣਾ ਹਉ, [13]ਣਾ ਤੂੰ, [14]ਣਹ ਛੁਟਹਿ, ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਈਅਹੁ ਦੂਤ ॥
	੧੪	੩੧	ਹਉਮੈ ਅਨ ਸਿਉ ਲਰਿ ਮਰੈ; ਸੋ ਸੋਭਾ [15]ਦੂ, ਹੋਇ ॥ (੨) ਸੋ ਸੋ [16]ਭਾ

੧. ਰੋਲਾ ਖਿਖ = ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ। ੨. ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ। ੩. ਸ
ਦਾ ਠਹਿਰਾਉਣਾ । ੪. ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਉਤਾਰਨਾ । ੫. ਅਤਿਅੰਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕ
ਹੈ। ੬. ਪਾਕ = ਰਸੋਈ (ਸੋਮ = ਖੁਦ) ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਰਸੋਈ ਬਣੌਣ ਵਾ
ਸੋਮਵਲੀ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੭
ਵਾਸੀ। ੮. ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ । ੯. ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ,
ਸਦਰਸ਼ । ੧੦. ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੈ । ੧੧. ਜੰਮੀ ਹੋਦ
੧੨. ਧਰਮਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਮੈਂ । ੧੩. ਨਾ ਜਮਦੂਤੋ ਤੁਸੀਂ। ੧੪. ਨਾ
ਪੂਰੀ। ੧੫. ਦੂਣੀ ਚੌਣੀ। ੧੬. ਕਲਿਆਣ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੫੬	੧੫	੩੧	ਮਨੂਆ ਜੀਤੈ ਹਰਿ ਮਿਲੈ; ਤਿਹ [੧]'ਸੂਰਤਣ' ਵੇਸ ॥ (ਸੂਰੱਤਣ ਬੋਲੋ)
੨੫੭	੩	੩੨	ਤਾਤਾ ਕਛੂ ਨ ਹੋਈ ਹੈ; (ਤੱਾਤਾ ਬੋਲੋ)
			ਜਉ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰੈ ਆਪ ॥
	੫	੩੩	ਅਨਿਕ 'ਬੰਚ' ਬਲ ਛਲ ਕਰਹੁ; ਮਾਇਆ ਏਕ ਉਪਾਵ ॥
	੧੫	੩੫	ਧੀਰਜੁ ਜਸੁ ਸੋਭਾ; ਤਿਹ ਬਨਿਆ ॥
	੧੯	੩੬	ਨੰਨਾਕਾਰੁ; ਨ ਹੋਤਾ ਤਾ ਕਹੁ ॥
੨੫੮	੧	੩੬	ਤਹ ਬਾਜੇ ਨਾਨਕ; ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥
	੨	੩੭	ਪਪਾ; ਪਰ ਮਿਤਿ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
	੪	੩੭	[੨]ਪਰਪਚ, ਧ੍ਰੋਹ ਮੋਹ; [੩]ਮਿਟ ਨਾਈ ॥
	੪	੩੭	ਪਾਤਿਸਾਹੁ; ਛਤ੍ਰ-ਸਿਰ ਸੋਊ ॥
	੫	੩੮	ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਥਿਤ ਪਾਈ; [੪]ਫਿਰਨ 'ਮਿਟੇ' ਨਿਤ ਨੀਤ ॥
			(੨) [੫]ਫਿਰ ਨ
	੧੦	੩੯	ਬੈਸਨੋ ਤੇ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਚ ਧਰਮਾ ॥
	੧੯	੪੧	ਮਾਗਨਿ 'ਮਾਗਤ'; ਏਕਹਿ ਮਾਗ ॥ (੨) ਮਾਗਨਿ ਮਾਗ 'ਤ' ਏਕਹਿ ਮਾਗ ॥
੨੫੯	੬	੪੩	ਏਕ ਨਾਮ ਬਿਨੁ; ਕਹ ਲਉ ਸਿਧੀਆ ॥
	੭	੪੩	ਯਾ 'ਉਬਰਨ'; ਧਾਰੈ ਸਭੁ ਕੋਊ ॥
			ਉਆਹਿ ਜਪੇ ਬਿਨੁ; [੬]ਉਬਰ ਨ ਹੋਊ ॥
	੮	੪੩	ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ, ਨਿਰਗੁਨ; ਨਰ-ਨਾਥਾ ॥ (ਨਰ-ਨਾਥਾ ਸੰਬੰਧਕ ਬੋਲੋ)
	੮	੪੩	ਨਾਨਕ; ਤਿਹ ਮਤਿ ਪ੍ਰਗਟੀਆਈ ॥
	੧੨	੪੪	ਨਾਨਕ; ਹਰਿ ਗੁਰ ਕੀਨੀ ਦਾਤੇ ॥ (ਦੱਤੇ ਬੋਲੋ)
੨੬੦	੩	੪੭	ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਤੁ; ਨਾਮ ਅਰਾਧੂ ॥
	੩	੪੭	ਉਆ ਕੀ [੭]ਝਾੜਿ; ਮਿਟਤ [੮]ਬਿਨਸਾਹੀ ॥ (੨) [੯]ਬਿਨ ਸਾਹੀ
	੧੦	੪੯	ਖਖਾ; ਖਰਾ [੧੦]ਸਰਾਹਉ, ਤਾਹੂ ॥
			ਜੋ ਖਿਨ ਮਹਿ; ਊਨੇ ਸੁਭਰ ਭਰਾਹੂ ॥
	੧੧	੪੯	ਭਾਵੈ ਖਸਮ; ਤ ਉਆ ਸੁਖੁ ਦੇਤਾ ॥
			ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ; ਐਸੋ [੧੧]ਆਗਨਤਾ ॥ (ਆਗਨੱਤਾ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੫੧	ਹਉ ਛੁਟਕੈ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਤਿਹ; ਹਉ ਨਾਹੀ ਤਹ ਆਪਿ ॥
੨੬੧	੨	੫੨	ਲੂਣਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰ; ਬੇਗਾਨਾ ਅਲਪ ਮਤਿ ॥ (ਲੂਣ-ਹਰਾਮੀ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੫੪	ਅਖਰ, ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ; ਭੈ ਭਰਮਾ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)

---

੧. ਸੂਰਮਤਾਈ ਵਾਲਾ। ੨. ਛਲ। ੩. ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪. ਫਿਰਨਾ ਨਿਤ ਨਿਤ ਦਾ। ੫. ਮਰੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ੬. ਬਚਾਉ। ੭. ਲੜਾਈ। ੮. ਨਾਸ ਕਰਣ ਵਾਲੀ। ੯. ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ੧੦. ਸਲੋਹਣਾ ਕਰੋ। ੧੧. ਅਨ-ਗਿਣਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	
੨੬੧	੧੩	੫੪	ਅਖਰ, ਕਰਮ ਕਿਰਤ; ਸੁਚਾ ਧਰਮਾ ॥	(ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)
੨੬੨	੭	੧	ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ; ਆਦਿ ਅੰਤਿ [1]ਪੜਣਾ ॥	
			ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥	
	੯	੧	ਆਦਿ ਗੁਰ [2]ਏ; ਨਮਹ ॥	
	੧੩	੧	ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ॥	(ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)
੨੬੩	੭	੧	ਸਿਮਰਨ, ਤੇ ਲਾਗੇ; ਜਿਨ ਆਪਿ ਦਇਆਲਾ ॥	
	੧੭	੧	ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ; ਹਰਿ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ॥	
੨੬੪	੩	੨	ਅਨਿਕ ਪੁਨਹਚਰਨ ਕਰਤ; ਨਹੀ ਤਰੈ ॥	
	੫	੨	ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ; [3]ਬੰਧੁਨ ਪਰੈ ॥	(੨) ਬੰਧੁ ਨ
੨੬੫	੧੩	੩	ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੈ; ਚਿਰੁ ਜੀਵੈ ॥	
੨੬੬	੧	੩	ਭੇਖ ਅਨੇਕ; ਅਗਨਿ ਨਹੀ ਬੁਝੈ ॥	(ਬੁਝੈ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੩	ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ; ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥	
੨੬੭	੧	੪	ਮੁਖਿ ਅਪਿਆਉ; ਬੈਠ ਕਉ ਦੈਨ ॥	
	੧੭	੪	ਕਰਤਾਰ ਕਰੁਣਾ-ਮੈ; ਦੀਨੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੈ ॥	
੨੬੮	੬	੫	ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ; [4]ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ ॥	
੨੬੯	੭	੫	ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ; ਮੁਖਹੁ ਗੰਢ ਲਾਵਤ ॥	
੨੭੧	੬	੭	ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ; ਪ੍ਰਗਟੈ ਸੁਗਿਆਨੁ ॥	
੨੭੨	੯	੭	ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ; ਸਾਧ ਬਨਿਆਈ ॥	(ਬਨਿ-ਆਈ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੮	ਜਿਉ 'ਬਸੁਧਾ'; ਕੋਊ ਖੋਦੈ ਕੋਊ ਚੰਦਨ ਲੇਪ ॥	(ਬਸੁੱਧਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੨੭੩	੮	੮	ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਮਨਿ; ਪਰਮਾਨੰਦ ॥	
			ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੈ ਘਰਿ; ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥	
	੧੫	੮	ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਾ, ਕਥਿਆ ਨ ਜਾਇ [5]ਅਧਾਖ੍ਹਰੁ ॥	
	੧੫	੮	ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੀ ਮਿਤਿ; ਕਉਨ ਬਖਾਨੈ ॥	
੨੭੪	੩	੯	ਨਾਨਕ ਓਹੁ 'ਅਪਰਸੁ'; ਸਗਲ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥	(ਅਪੱਰਸ ਬੋਲੋ)

---

੧. ਇਹ ਅੱਖਰ ਤਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਠੋਂ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ ਅੰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਖਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨੇ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹ ਰੀਤੀ ਹੈ। ੨. ਕੇ ਤਾਈਂ। ੩. ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਧੁਨ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੇ ਵਿਆਕਰਣ ਨੂੰ ਲਵੋ ਤਾਂ ਵਿਆਕਰਣ ਸਾਰੇ ਨਹੀ ਢੁਕਦਾ। ਉਦਾਹਰਣ–ਰਸਨਾ ਏਕ ਜਸੁ ਗਾਇ ਨ ਸਾਕੈ, ਬਹੁ ਕੀਜੈ, ਬਹੁ ਰਸੁਨ ਥੇ। ਏਥੇ ਸੱਸੇ ਨੂੰ ਔਂਕੜ ਹੈ। (ਪੰਨਾ ੧੩੨੦ ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ) ੪. ਸਫਾਈ । ੫. ਅੱਧਾ ਅਖਰ ਜਾਂ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਰੂਪ ਅੱਖਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅਖਰ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ. ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਓਸ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਕੀ ਕੋਈ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੨੭੫	੧	੯	ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ; ਸਤਿ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥
	੧੦	੯	ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ; ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥
	੧੬	੧੦	ਕਈ ਕੋਟਿ; ਪਰ ਦੂਖਨਾ ਕਰਹਿ ॥
੨੭੬	੨	੧੦	ਕਈ ਕੋਟਿ; ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਰੁ ਸਾਸਤ ॥
੨੭੭	੧	੧੧	ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਿਛੁ; ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥
	੧	੧੧	ਹੁਕਮੇ ਧਾਰਿ; ਅਧਰ ਰਹਾਵੈ ॥ (ਅਧੱਰ ਬੋਲੋ)
੨੭੮	੧	੧੧	ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ; ਭਰਮੈ ਭਰਮੀਆ ॥
	੧੫	੧੨	ਹਰਿ ਦਰਗਹ; ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗਵੈ ॥
੨੭੯	੧੭	੧੩	ਸੰਤ ਕੇ ਦੂਖਨ ਤੇ; ਮੁਖੁ ਭਵੈ ॥
	੧੮	੧੩	ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ; [1]ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਕਿਰਮਾਇ ॥
੨੮੦	੧	੧੩	ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ; ਮਹਾ [2]ਅਤਤਾਈ ॥
	੧੧	੧੩	ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਹੂਨ; ਮਛੁਲੀ [3]ਤੜਫੜਾਇ ॥
	੧੨	੧੩	ਜਿਉ ਬੂਆੜੁ ਤਿਲੁ; ਖੇਤ ਮਾਹਿ ਦੁਹੇਲਾ ॥
੨੮੨	੧੬	੧੫	ਤਿਉ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ; ਮਨਹਿ [4]ਅਸਥੰਮਨੁ ॥
੨੮੩	੩	੧੫	ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਰਸਿ; ਲੋਭੀ ਪਤੰਗ ॥
੨੮੪	੧	੧੬	ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ; ਇਹੁ [5]ਅਨਰਾਉ ॥
੨੮੫	੨	੧੬	ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ; ਸੋ ਵਰਤੀਆ ॥
੨੮੬	੧੪	੧੮	ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੁ; ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰੈ ॥
੨੮੭	੭	੧੮	ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ; [6]ਅਖੵਓ ਜਾ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰ ॥ (ਅਖਿਅਓ ਬੋਲੋ)
	੧੪	੧੮	ਨਾਨਕ ਭਰਮ ਮੋਹ ਦੁਖ; ਤਹ ਤੇ ਨਾਸੇ ॥
੨੮੮	੧੬	੧੯	ਇਨ ਤੇ ਕਹਹੁ ਤੁਮ; ਕਵਨ ਸਨਾਥਾ ॥
੨੯੦	੭	੨੦	ਨੇਤ੍ਰਹੁ ਪੇਖਿ ਦਰਸੁ; ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
	੧੪	੨੦	ਬਹੁ ਭੋਜਨ; ਕਾਪਰ ਸੰਗੀਤ ॥
	੧੪	੨੦	ਭਲੀ 'ਸੁਕਰਨੀ'; ਸੋਭਾ ਧਨਵੰਤ ॥
	੧੭	੨੧	ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ; ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ; ਤਬ ਕਹ ਤੇ ਹੋਤਾ ॥
੨੯੪	੩	੨੩	ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ; ਨਖੵਤ੍ਰ ਮਹਿ ਏਕੁ ॥ (ਨਖਿਅਤ੍ਰ ਬੋਲੋ)
੨੯੫	੧੦	੨੪	ਅਮੁਲੀਕ ਲਾਲ; ਏਹਿ ਰਤਨ ॥
੨੯੬	੯	੨੪	ਨਾਨਕ ਇਹ ਗੁਣਿ; ਨਾਮੁ ਸੁਖਮਨੀ ॥

੧. ਟੇਢੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਕੀੜੇ ਆਦਿ। ੨. ਅਤਿਤਾਈ ਦੇ ਛੇ ਲਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਅੱਗ ਲਾਉਣੀ, ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣੀ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੀਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਧਨ ਦਾ ਚੁਰੇਣਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਚੁਰੇਣੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹਣੀ, ਇਹ ਛੇ ਕੰਮ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤਿਤਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿੰਦਕ ਵਡਾ ਅਤਿਤਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩. ਤੜਫਦੀ ਹੈ। ੪. ਮਨ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਥੰਮ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੫. ਪ੍ਰੇਮ। ੬. ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
			ਥਿਤੀ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥
			੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੨੯੭	੧੨	੪	ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ, ਮੁਖੁ ਊਜਲਾ; ਹੋਇ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਰਵਾਲ ॥
੨੯੮	੩	੬	ਖਾਟਿ ਖਜਾਨਾ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਹਰੇ; ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
	੧੧	੮	ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ; ਨਿਰੋਧਰ ਮੰਤ ॥
	੧੪	੯	ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਹਿ, ਕਰਤ ਬਿਪਰੀਤਿ ॥
੨੯੯	੭	੧੨	ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਹੁ; ਸਾਧ ਸੰਗਿ ॥
	੮	੧੨	[1]ਪੰਚ-ਭੂ-ਆਤਮਾ; ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿ ਪੋਖੈ ॥
੩੦੦	੫	੧੬	[2]ਪੂਰਨਮਾ, ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭ ਏਕੁ; ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ॥
			ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ॥
			੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
	੧੬	੧	ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ; ਜਿਸਨੋ [3]'ਸਮਤੁ' ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ (ਸਮੱਤ ਨਾ ਬੋਲੋ)
	੫	੨	ਜਿਨ ਸਾਲਾਹਨਿ ਸੇ ਮਰਹਿ; ਖਪਿ ਜਾਵੈ ਸਭੁ [4]'ਅਪਵਾਦੁ' ॥
੩੦੧			ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ; ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ [5]ਪਰਮਾਨਾਦੁ ॥
	੭	੨	ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਵਿਤੁ; ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲੀ ਸਭਿ ਦੁਖ 'ਪਰਹਰੀ' ॥
	੧੬	੬	ਕੂੜਿਆਰ ਪਿਛਾਹਾ ਸਟੀਅਨਿ; ਕੂੜੁ ਹਿਰਦੈ ਕਪਟੁ, ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥
੩੦੨	੧	੭	ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਾਫੁ, ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ;
੩੦੩			[6]'ਸੁਆਵਗੀਰ' ਸਭਿ ਉਘੜਿ ਆਏ ॥ (ਸੁਆਵ-ਗੀਰ ਬੋਲੋ)
			ਓਇ ਜੇਹਾ ਚਿਤਵਹਿ ਨਿਤ, ਤੇਹਾ ਪਾਇਨਿ;
			ਓਇ ਤੇਹੋ ਜੇਹੇ ਦਯਿ [7]ਵਜਾਏ ॥ (ਦਯਿ ਪਾਠ ਦਈਇ ਪੜ੍ਹੋ)
	੫	੭	ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨੋ ਦੁਖ ਭੁਖ ਹੈ; ਹਥੁ [8]'ਤਡਹਿ' ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਾਇ ॥ (ਤੱਡਹਿ ਬੋਲੋ)
	੯	੭	ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ; ਜਿਨਿ ਅਉਗਣ ਮੇਟਿ, ਗੁਣ ਪਰਗਟੀਆਏ ॥
	੧੫	੮	ਹਰਿ ਬਾਤਾ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ਨਾਨਕੁ; ਹਰਿ ਕਰਤੇ ਏਵੈ ਭਾਵੈ ॥
	੧੭	੮	ਓਹੁ 'ਗਲ' [9]ਫਰੋਸੀ ਕਰੇ, ਬਹੁਤੇਰੀ; (ਗੱਲ ਬੋਲੋ)
			ਓਸ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਭਾਇਆ ॥

---

੧. ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਮਨ। ੨. ਪੂੰਨਿਆਂ। ੩. ਸਮਾਨ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ। ੪. ਖੋਟਾ ਝਗੜਾ ਵਾ ਨਿੰਦਾ। ੫. ਪਰਮ ਅਨਾਦਿ ਸਰੂਪ ਜਾਂ ਪਰਮ ਉਪਦੇਸ। ੬. ਮਤਲਬ ਦੇ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਮਤਲਬੀ ਵਾ ਸ੍ਵਾਂਗਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ। ੭. ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ੮. ਹਥ ਅੱਡਣੇ। ੯. ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਵੇਚਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੱਚੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਲਏ ਏਹ ਹੀ ਵੇਚਣਾ ਹੈ।

।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੦੪	੮	੯	ਗੁਰਸਿਖੀ, ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੀਜਿਆ; ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ, ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ ॥
	੧੨	੯	ਰਾਤੀ ਊਘੈ ਦਬਿਆ;ਨਵੇ ਸੋਤ, ਸਭਿ ਢਿਲਾ॥(ਨੱਵੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਢਿੱਲਾ ਬੋਲੋ) ਮਨਮੁਖਾ ਦੈ ਸਿਰਿ ਜੋਰਾ ਅਮਰੁ ਹੈ; ਨਿਤ ਦੇਵਹਿ [1]ਭਲਾ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਭੱਲਾ ਬੋਲੋ, ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਭਲਾ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ) ਜੋਰਾ ਦਾ ਆਖਿਆ, ਪੁਰਖ ਕਮਾਵਦੇ; ਸੇ ਅਪਵਿਤ ਅਮੇਧ ਖਲਾ ॥ (ਖੱਲਾ ਨਾ ਬੋਲੋ) ਹਰਿ ਖੇਲ, ਸਭਿ [2]ਖਿਲਾ ॥ ਭਲ ਭਲਾ ॥ (ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੧੦	ਜਿਨ ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ, ਵਿਕਾਰੁ ਝੂਠੁ; ਓਇ ਆਪੇ ਸਚੈ, ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲੇ ॥
੩੦੫	੨	੧੦	ਜਿਨ ਅੰਦਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ, ਹਰਿ ਕੇਰੀ; ਸੇ [3]ਕਿਚਰਕੁ [4]ਵੇਰਾਈਅਨਿ; ਮਨਮੁਖ [5]ਬੇਤਾਲੇ ॥
	੧੩	੧੧	ਅਗੋਦੇ [6]ਸਤਭਾਉ ਨ ਦਿਚੈ; (੨) ਸਤ ਭਾਉ ਪਿਛੋਦੇ ਆਖਿਆ, ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ (ਅਗੋ-ਦੇ, ਪਿਛੋ-ਦੇ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੧੧	ਉਦਮੁ ਕਰੇ, [7]ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ; ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
੩੦੬	੬	੧੨	ਪਾਸਿ ਨ ਦੇਈ ਕੋਈ ਬਹਣਿ, ਜਗਤ ਮਹਿ; ਗੂਹ ਪੜਿ, ਸਗਵੀ ਮਲੁ ਲਾਇ, ਮਨਮੁਖੁ ਆਇਆ ॥
	੮	੧੨	[8]ਤੜ ਸੁਣਿਆ, ਸਭਤੁ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਭਾਈ; ਵੇਮੁਖੁ ਸਣੈ ਨਫਰੈ ਪਉਲੀ ਪਉਦੀ; ਫਾਵਾ ਹੋਇ ਕੈ, ਉਠਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
੩੦੭	੧੦	੧੩	ਤੂਹੈ ਸਚਾ, ਸਚੁ ਤੂ; ਸਭ-ਦੂ ਉਪਰਿ ਤੂ ਦੀਬਾਣੁ ॥
	੧੭	੧੪	ਜੋ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ, ਪੁਤੁ ਧਨੁ ਲਖਮੀ; [9]ਖੜਿ ਮੇਲੇ, ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥
੩੦੮	੫	੧੪	ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ; ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥
	੬	੧੪	ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੇ ਮੁਹ ਉਜਲੇ ਕਰੇ, ਹਰਿ ਪਿਆਰਾ; ਗੁਰ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ਸੰਸਾਰਿ ਸਭਤੁ ਕਰਾਏ ॥
	੮	੧੪	ਸਚੁ ਪੂਜੀ, ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਪ੍ਰਭ; ਵਣਜਾਰੇ [10]ਥਾਰੇ ॥
	੧੩	੧੫	ਗਲਾ ਉਪਰਿ, [11]'ਤਪਾਵਸੁ' ਨ ਹੋਈ; ਵਿਸੁ ਖਾਧੀ 'ਤਤਕਾਲ' ਮਰਿ ਜਾਏ ॥
੩੦੯	੫	੧੫	ਤਿਸ ਕਉ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਹਿ; ਜਿਸਕੈ ਮਸਤਕਿ, ਹਥੁ ਧਰਿਆ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ; ੍ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋਈ ॥

੧. ਜੋ ਨਿੱਤ ਕੁ-ਬਚਨ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਤਰਕ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਏਹੋ ਹੀ ਨੇਜਾ ਮਾਰਨ ਹੈ (ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ)। ੨. ਖੇਡਿਆ ਹੈ। ੩. ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਚਿਰ। ੪. ਪ੍ਰਚੌਣਾ ਕਰੀਏ। ੫. ਭੂਤ। ੬. ਨਿਸਚਾ ਵਾ ਸੱਚਾ ਪਰੇਮ। ੭. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ; ਹਮੇਸ਼ਾਂ। ੮. ਛੇਤੀ। ੯. ਲਿਜਾ ਕੇ। ੧੦. ਤੇਰੇ। ੧੧. ਨਿਆਉਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੦੯	੮	੧੫	ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈ; ਅੰਦਰਿ [1]'ਹਟਨਾਲੇ' ॥
	੯	੧੫	ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਵਣਜੀਐ; ਹੀਰੇ [2]ਪਰਵਾਲੇ ॥
੩੧੦	੭	੧੭	ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਕੁਲੁ, ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁ ਜਨਨੀ; ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਜਣਿਆ ਮਾਇ ॥
	੧੦	੧੭	ਜਾ ਡਿਠਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ; ਤਾਂ ਅੰਦਰਹੁ ਮਨੁ ਸਾਧਾਰਿਆ
੩੧੧	੨	੧੯	ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ [3]'ਉਮਰਥਲ'; ਸੇਈ ਜਾਣਨਿ [4]ਸੂਲੀਆ ॥ (ਉਮਰ-ਥਲ ਬੋਲੋ, ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
	੪	੧੯	ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸਜਣੁ ਪੁਰਖੁ; ਮੇਰਾ ਸਿਰੁ, ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਤਲ ਰੋਲੀਆ ॥
	੫	੧੯	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ; ਗੁਰ ਪਹਿ, ਸਿਰੁ ਵੇਚਿਆ ਮੋਲੀਆ ॥
	੯	੧੯	ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਣਾ; ਸਚੁ ਸਚਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਾਲੇ ॥
	੧੮	੨੦	ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਆਪੁ; ਰਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ; ਗੁਰੁ ਆਪੇ ਤੁਧੁ ਸਵਾਰਿਆ ॥
੩੧੨	੨	੨੦	ਜਨ ਨਾਨਕ, ਕੇ [5]ਗੁਰਸਿਖ ਪੁਤ-ਹਹੁ; ਹਰਿ ਜਪਿਅਹੁ. ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ॥
	੮	੨੧	ਜਾ ਗੁਰੁ ਕਹੈ, ਉਠਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ; ਬਹਿ ਜਾਹਿ ਘੁਸਰਿ, [6]ਬਗੁਲਾਰੇ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ ਅੰਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਰਤੈ; ਚੁਣਿ ਕਢੇ, [7]ਲਧੋ-ਵਾਰੇ ॥ ਓਇ ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਬਹਿ, ਮੁਹੁ ਛਪਾਇਨਿ; ਨ ਰਲਨੀ ਖੋਟੇਆਰੇ ॥ ਓਨਾ ਦਾ ਭਖੁ, ਸੁ ਓਥੈ ਨਾਹੀ; ਜਾਇ ਕੂੜੁ ਲਹਨਿ, 'ਭੇਡਾਰੇ' ॥ (ਭੱਖੁ ਬੋਲੋ)
੩੧੩	੧੭	੨੪	ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ; ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥ (ਅੱਤਿ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੯	੨੪	ਨਾਨਕ; ਵਜਦਾ ਜੰਤੁ ਵਜਾਇਆ ॥
੩੧੪	੧੧	੨੬	ਜਿਨਿ, ਗੁਰੁ [8]ਗੋਪਿਆ ਆਪਣਾ, ਤਿਸੁ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥
੩੧੫	੩	੨੭	ਪਉੜੀ ੫–ਇਹ ਪੰਜ ਅੰਗ ਜਿਸੁ ਪਉੜੀ ਅਗੇ ਆਵੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਭ ਥਾਂ ਪਉੜੀ ਪੰਜਵਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਉੜੀਆਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ।
	੬	੨੮	ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਪ੍ਰਭ; ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥
	੭	੨੮	ਨਾਰਾਇਣ, ਲਇਆ [9]ਨਾਠੂੰਗੜਾ; ਪੈਰ ਕਿਥੈ ਰਖੈ ॥
	੧੪	੩੦	ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ, ਅੰਦ੍ਰਹੁ ਲੋਭੀ; ('ਤਪਾ' ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ) ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ, [10]'ਜਜਮਾਲਿਆ' ॥

੧. ਬਜਾਰ ਇੰਦਰੇ ਰੂਪੀ ਜਾਂ ਸ੍ਰਵਣ ਮੰਨਣਾਦਿ। ੨. ਮੂੰਗੇ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਰੂਪ। ੩. ਗੱਦੋਧਾਣਾ ਫੋੜਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਮਰ ਦਾ ਥੱਲ੍ਹਾ, ਸਿਰਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਦਾ ਸਥਾਨ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਉਮਗ ਆਇਆ ਹੈ। ੪. ਦੁੱਖ। ੫. ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋ (ਪੁਤ-ਹਹੁ) ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੁੱਤ ਹੋ। ੬. ਬਗਲ, ਖੂੰਜੇ ਵਿਚ, ਬਗਲੇ ਵਤ ਦੰਭੀ ਘੁਸਰ=ਦੱਬ ਕੇ ਛਿਪਣਾ। ੭. ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ। ੮. ਛਪਾਇਆ। ੯. ਨੱਠਣਾ ਜੋ ਨਰੈਣ ਤੋਂ ਭਗੋੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧੦. ਰੰਞਾਣਿਆਂ, ਦਬਾਇਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	
੩੧੫	੧੪	੩੦	ਅਗੋਦੇ ਸਦਿਆ, [1]ਸਤੈ ਦੀ ਭਿਖਿਆ ਲਏ ਨਾਹੀ; ਪਿਛੋਦੇ ਪਛੁਤਾਇਕੈ, ਆਣਿ ਤਪੈ, ਪੁਤੁ ਵਿਚਿ ਬਹਾਲਿਆ ॥	(ਸੱਤੈ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੩੦	ਜਿਥੈ ਥੋੜਾ ਧਨੁ ਵੇਖੈ. ਤਿਥੈ ਤਪਾ ਭਿਟੈ ਨਾਹੀ; ਧਨਿ ਬਹੁਤੈ ਡਿਠੈ ਤਪੈ ਧਰਮੁ ਹਾਰਿਆ ॥	
੩੧੬	੧	੩੦	ਧਰਮਰਾਇ, ਜਮਕੰਕਰਾ ਨੋ ਆਖਿ ਛਡਿਆ; ਏਸੁ ਤਪੇ ਨੋ, ਤਿਥੈ [2]ਖੜਿ ਪਾਇਅਹੁ; ਜਿਥੈ. ਮਹਾ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰਿਆ ॥	
	੧੦	੩੦	ਆਇ [3]'ਲਗੇਨੀ' ਦਿਹ ਥੋੜੜੇ; ਜਿਉ ਪਕਾ ਖੇਤੁ, [4]ਲੁਣੀਐ ॥	(ਲੱਗੇਨੀ ਬੋਲੋ)
੩੧੭	੪	੩੨	'ਖੁਧਿਆਵੰਤੁ' ਨ ਜਾਣਈ; ਲਾਜ ਕੁਲਾਜ ਕੁਬੋਲੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ; ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਜੋਗੁ ॥	
	੬	੩੨	[5]ਘਤਿ [6]ਗਲਾਵਾਂ, ਚਾਲਿਆ; ਤਿਨਿ ਦੂਤਿ [7]'ਅਮਲ' ਤੇ ॥ ਕਾਈ ਆਸ ਨ ਪੁੰਨੀਆ; ਨਿਤ [8]'ਪਰ' ਮਲੁ [9]ਹਿਰਤੇ ॥	(ਘੱਤਿ ਬੋਲੋ) (ਅਮੱਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੭	੩੨	ਸਭੇ [10]ਧਿਰਾਂ [11]ਨਿਖੁਟੀਅਸੁ; [12]ਹਿਰਿ 'ਲਈਅਸੁ', ਧਰ ਤੇ ॥ [13]ਵਿਝਣ [14]ਕਲਹ. ਨ ਦੇਵਦਾ; ਤਾਂ [15]ਪਲਇਆ ਕਰਤੇ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਰਤੇ [16]'ਅਹੰਮੇਉ'; ਝੜਿ, ਧਰਤੀ ਪੜਤੇ ॥	
	੯	੩੩	ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ; ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਹੋਇ ॥	(ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)
	੧੩	੩੩	ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਖੈ ਸੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵਨਿ, ਸੁ ਜਪੁ ਕਮਾਵਹਿ; ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਕੀ ਘਾਲ, ਸਚਾ ਥਾਇ ਪਾਵੈ ॥	
੩੧੮	੨		ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ; ਮੋਜਦੀ ਕੀ, ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨਿ ਉਪਰਿ, ਗਾਵਣੀ ॥	(ਕਮਾਲਦੀਂ ਮੋਜਦੀਂ ਪੜ੍ਹੋ)
	੧੦	੨	[17]ਚੇਤਾਈ ਤਾਂ ਚੇਤਿ; ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ, ਸੋ ਧਣੀ ॥	
	੧੩	੨	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਣੀ; ਹਰਿ ਆਪੇ ਪਰਖੇ ॥	(ਪਰੱਖੇ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੩	ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ; ਭੁਖ ਰਹੈ ਨ ਕਾਈ ॥	

੧. ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਵਾ ਸਤਿ ਬਚਨ ਆਖ ਕੇ ਨਿਉਂਦੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਵਾ ਆਦਰ ਨਾਲ ਨਿਉਂਦਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੨. ਲਿਜਾ ਕੇ। ੩. ਲਗੇ ਹਨ। ੪. ਕੱਟਣਾ। ੫. ਪਾ ਕੇ। ੬. ਫਾਹਾ। ੭. ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ। ੮. ਪਰਾਈ ਮੈਲ ਮਾਇਆ ਜਾਂ ਨਿੰਦਾ। ੯. ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੧੦. ਤਰਫਾਂ। ੧੧. ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ। ੧੨. ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਧਰ= ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ੧੩. ਮਿਟਣ। ੧੪. ਲੜਾਈ। ੧੫. ਮਾਰ ਲਿਆ। ੧੬. ਹੰਕਾਰ। ੧੭. ਚੇਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੁੱਧ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੧੯	੧	੪	[੧]ਦਾਮਨੀ ‘ਚਮਤਕਾਰ’; ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗ [੨]ਖੇ ॥
			ਵਥੁ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਇ; ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਜਪੰਦੋ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ॥
	੯	੬	ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹੁ ਫੁਟੀ; ਵਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤਰੰਗੁ ॥ (ਚੁਹੱਕੀ ਨਾ ਬੋਲਣਾ)
	੧੧	੬	ਤਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ [੩]ਭਾਇਰਹੁ; ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਬਿਧਾਤਾ ॥
	੧੪	੭	‘ਵਿਸਾਰੇਦੇ’ ਮਰਿ ਗਏ; ਮਰਿ ਭਿ ਨ ਸਕਹਿ ਮੂਲਿ ॥
੩੨੦	੬	੯	ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ; ਸੁਖੀਆ, ਹਰਿ ਕਰਣੇ ॥
	੧੨	੧੦	ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹਰਿ; ਪੜਿ ਬੁਝਿ, [੪]‘ਸਮਧਾ’ ॥ (ਸਮੱਧਾ ਬੋਲੋ)
			ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਸੋ ਧਣੀ; ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਾ ॥ (ਅਗੱਧਾ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੧੧	ਹਰਿ ਗੁਣ [੫]ਗੁੰਫਹੁ, ਮਨਿ ਮਾਲ ਹਰਿ; ਸਭ ਮਲੁ, ਪਰਹਰੀਐ ॥
	੧੮	੧੨	ਗਾਲ੍ਹੀ [੬]ਅਲ-ਪਲਾਲੀਆ; ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਮਿਤ ॥
੩੨੧	੪	੧੩	ਉਠੰਦਿਆ ਬਹੰਦਿਆ ਸਵੰਦਿਆ; ਸੁਖੁ ਸੋਇ ॥
	੭	੧੩	ਇਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ; ਭਾਉ ‘ਦੁਯਾ’, [੭]ਕੁਠਾ ॥ (ਕੁੱਠਾ ਬੋਲੋ)
	੮	੧੪	[੮]ਜਾਚੜੀ ਸਾ ‘ਸਾਰੁ’; ਜੋ ਜਾਚੰਦੀ ਹੇਕੜੋ ॥
	੯	੧੪	[੯]ਨੀਹਿ ਜਿ [੧੦]ਵਿਧਾ ਮੰਨੁ; ਪਛਾਣੂ ਵਿਰਲੋ [੧੧]ਥਿਓ ॥
੩੨੨	੬	੧੭	[੧੨]ਧਰਣਿ ‘ਸੁਵੰਨੀ’, [੧੩]ਖੜ [੧੪]ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ;
			ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖੁ; ਮਨਿ ਵੁਠਾ ॥
	੮	੧੭	ਜਿਥੈ ਡਿਠਾ [੧੫]‘ਮਿਰਤਕੋ; [੧੬]ਇਲ ਬਹਿਠੀ ਆਇ ॥
	੧੬	੧੯	ਜਿਥਹੁ ਵੰਞੈ ਜਾਇ; ਤਿਥਾਊ [੧੭]ਮਉਜੂਦੁ ਸੋਇ ॥
੩੨੩	੭	੨੧	ਤਿੰਨਾ ਭੁਖ ਨ ਕਾ ਰਹੀ; ਜਿਸ-ਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਸੋਇ ॥
	੯	੨੧	ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਿਉ; ‘ਏ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ॥
	੧੧	੨੧	ਸੁਧੁ ਕੀਚੇ ॥ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰੋ ਬਾਣੀ ਦਾ; ਇਹ ਸੁੱਧ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੋਧਣ ਲਈ ਕਲਮ ਨਾ ਚੁਕੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ, ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਬਾਣੀ
			੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ
	੧੩	੧	‘ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਚਉਪਦੇ ੧੪’ ਨੂੰ ਚੌਦਾਂ ਉਚਾਰੋ ॥ ਅਜਿਹੇ ਅੰਗ ਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰਨੇ ਹਨ, ਜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੇ, ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਖੇ ਇਹੋ ਨਿਯਮ ਹੈ।

---

੧. ਬਿਜਲੀ। ੨. ਵਿਖੇ। ੩. ਭਰਾਵੋ ! ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਰਹੋ। ੪. ਸਮਝ ਲਿਆ। ੫. ਗੁੰਦਣਾ ਕਰੋ। ੬. ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ ਭਾਵ ਬਿਅਰਥ। ੭. ਨਾਸ ਕੀਤਾ। ੮. ਮੰਗਣਾ। ੯. ਪਰੇਮ। ੧੦. ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ। ੧੧. ਹੋਇਆ। ੧੨. ਬੁੱਧ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਸੁਵੰਨੀ=ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ੁਭ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ੧੩. ਘਾਸ, ਖਟ ਸੰਪਤੀ ਰੂਪ ਸਮ ਦਮ ਆਦਿ। ੧੪. ਵੈਰਾਗ ਆਦਿ। ੧੫. ਮੁਰਦਾਰ। ੧੬. ਇੱਲ, ਮੰਦ ਵੈਰਾਗੀ; ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਮੁਰਦੇ ਤੇ। ੧੭. ਇਸਥਿਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੨੩	੧੩	੧	ਅਬ ਮੋਹਿ ਜਲਤ; ਰਾਮ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ॥
	੧੪	੧	ਮਨੁ ਮਾਰਣ ਕਾਰਣਿ; ਬਨ ਜਾਈਐ ॥
੩੨੪	੧	੨	ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੁ; ਹਉ [੧]'ਨਉਤਨੁ' [੨]ਚੇਲਾ ॥
	੨	੩	ਹਮ ਅਪਤਹ, ਅਪੁਨੀ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ (ਅਪੱਤਹ ਬੋਲੋ)
	੯	੫	ਜਉ ਪੈ; ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਤਿ ਨਾਹੀ ॥ (ਰਾਮ ਨਾਮ ਭੀ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)
	੧੦	੫	ਤਿਨ ਕਉ; ਦਇਆ ਸੁਪਨੈ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥
	੧੨	੫	'ਸਰਬਸੁ' ਛੋਡਿ; ਮਹਾ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ (ਸਰਬ ਰਸੁ ਪਾਠ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)
	੧੪	੬	ਕਰਮ ਕਰਤ; [੩]ਬਧੇ ਅਹੰਮੇਵ ॥ (ਬੱਧੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੩੨੫	੩	੮	ਮੂਏ ਮਰਮੁ; ਕੋ ਕਾ ਕਰ ਜਾਨਾ ॥
	੪	੯	ਜੋਤਿ ਕੀ, ਜਾਤਿ; ਜਾਤਿ ਕੀ, ਜੋਤੀ ॥
	੫	੯	ਕਵਨ ਸੁ 'ਘਰੁ'; ਜੋ ਨਿਰਭਉ ਕਹੀਐ ॥
	੭	੯	ਕਬੀਰ; ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਨ ਰੋਸੁ ॥
	੮	੧੦	ਜੋ ਜਨ ਪਰ [੪]'ਮਿਤਿ'; ਪਰ [੫]ਮਨੁ ਜਾਨਾ ॥
			ਬਾਤਨ ਹੀ; ਬੈਕੁੰਠ ਸਮਾਨਾ ॥ (੨) ਬਾਤ ਨਹੀ, (੩) ਬਾ ਤਨ ਹੀ
	੯	੧੦	ਨਾ ਜਾਨਾ; ਬੈਕੁੰਠ 'ਕਹਾ' ਹੀ ॥
			ਜਾਨੁ ਜਾਨੁ; ਸਭਿ ਕਹਹਿ ਤਹਾ ਹੀ ॥
			ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ; ਨਹ [੬]'ਪਤੀਅਈ' ਹੈ ॥
	੧੪	੧੧	ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ; [੭]'ਮਰਦਨ' ਅੰਗਾ ॥
	੧੬	੧੨	ਤਉ ਕੀਜੈ; ਜਉ [੮]'ਆਪ' ਨ ਜੀਜੈ ॥ (੨) ਆਪਨ ਜੀਜੈ
	੧੬	੧੨	ਅਬ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ ਹੈ; ਜੀਆਵਨ-ਹਾਰਾ ॥
	੧੭	੧੨	ਇਆ ਦੇਹੀ; [੯]'ਪਰਮਲ' [੧੦]'ਮਹਕੰਦਾ' ॥
੩੨੬	੫	੧	[੧੧]ਮਾਤਾ [੧੨]ਭੈਸਾ; [੧੩]ਅੰਮੁਹਾ ਜਾਇ ॥ (ਮੱਾਤਾ ਬੋਲਣਾ, ਅੰ-ਮੁਹਾ ਬੋਲਣ ਲਈ ਡੈਸ਼ ਹੈ)
	੬	੧੪	ਲੇਲੇ ਕਉ; ਚੂਘੈ ਨਿਤ ਭੇਡ ॥ (ਨਿੱਤ ਬੋਲੋ)
	੭	੧੪	ਰਾਮ ਰਮਤ; ਮਤਿ ਪਰਗਟੀ-ਆਈ ॥
	੧੦	੧੫	ਮਰਤੀ ਬਾਰ; [੧੪]'ਮਗਹਰਿ' ਉਠਿਆਇਆ ॥

੧. ਨਵੀਨ। ੨. ਸੇਵਕ। ੩. ਵਧਦਾ ਹੈ। ੪. ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੫. ਮਨ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੬. ਪਤੀਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ। ੭. ਮਲਦਾ ਹੈ ਬਟਣਾ ਆਦਿਕ। ੮. ਆਪ ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਹੋਣੇ ਤੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੯. ਚੰਦਨ। ੧੦. ਮਹਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੧੧. ਮਸਤ। ੧੨. ਝੋਟਾ ਹੰਕਾਰੀ ਜੀਵ। ੧੩. ਅਮੋੜ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੪. ਮਗਹਰ ਧਰਤੀ ਜਿਥੇ ਮਰਕੇ, ਜੀਵ ਗਧਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਬਿਆਸ ਤੋਂ ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਧੋਖੇ ਛਲ ਨਾਲ ਸਰਾਪ ਦੁਆਇਆ ਸੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੨੬	੧੧	੧੫	ਕਹੁ ਗੁਰ ਗਜੋ ਸਿਵ; ਸਭੁ ਕੋ ਜਾਨੈ ॥
	੧੩	੧੬	ਧਰਨਿ ਪਰੈ; ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥
	੧੪	੧੬	ਹਾਥਿ [1]ਤੜੋਰ; ਮੁਖਿ ਖਾਇਓ [2]ਤੰਬੋਰ ॥ (੨) ਤ ਡੋਰ
	੧੮	੧੭	ਸਾਕਤ ਉਲਟਿ; [3]'ਸੁਜਨ' ਭਏ ਚੀਤਾ ॥ (ਸੁਜੱਨ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਧਕ ਬੋਲੋ)
੩੨੭	੫	੧੮	ਜਿਉ ਗੂੰਗੇ; 'ਸਾਕਰ' ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥
	੫	੧੮	ਮਨ ਰੇ, ਪਵਨ ਦ੍ਰਿੜ; 'ਸੁਖਮਨ' ਨਾਰੀ ॥
	੭	੧੮	ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ; 'ਜਮੁਨ' ਮਿਲਾਵਉ ॥ (੨) ਜਮੁ ਨ ਮਿਲਾਵਉ
	੮	੧੮	[4]ਅਪੁ [5]ਤੇਜੁ ਬਾਇ; ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਆਕਾਸਾ ॥
	੧੪	੨੦	ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਾਤੇ; ਜਿਨ ਰਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥
੩੨੮	੪	੨੩	ਬਿਨੁ ਸਤ; ਸਤੀ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਨਾਰਿ ॥
	੫	੨੩	ਸਾਹਨਿ ਸਤੁ ਕਰੈ; ਜੀਅ ਅਪਨੈ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)
			ਸੋ ਰਮਯੇ ਕਉ; ਮਿਲੈ ਨ ਸੁਪਨੈ ॥ (ਰਮਯੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰਮੱਈਏ ਪੜ੍ਹਨਾ)
	੧੦	੨੫	ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ; ਮਹਤਾਰੀ ॥
	੧੧	੨੫	[6]ਮੁਚੁ [7]ਮੁਚੁ ਗਰਭ ਗਏ; [8]ਕੀਨ ਬਚਿਆ ॥
			[9]ਬੁਡਭੁਜ-ਰੂਪ; ਜੀਵੇ ਜਗ [10]ਮਝਿਆ ॥
੩੨੯	੪	੨੯	ਬੂਝੈ; ਬੂਝਨਹਾਰੁ ਸਭਾਗਾ ॥
	੭	੩੦	[11]'ਸਾਂਕਲ' [12]ਜੇਵਰੀ; ਲੈ ਹੈ ਆਈ ॥
	੮	੩੦	[13]ਸਾ [14]'ਸਾਪਨਿ' ਹੋਇ; ਜਗ ਕਉ ਖਾਈ ॥
	੧੦	੩੧	ਸਗਲ [15]ਤਜੀਨੁ; ਗਗਨ ਦਉਰਾਵਉ ॥
	੧੧	੩੧	[16]'ਹਿਰਹਿ', ਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਚਾਬੁਕ ਮਾਰਉ ॥
	੧੩	੩੨	ਤਿਹ ਮੁਖ ਦੇਖਤ; [17]'ਲੂਕਟ' ਲਾਇ ॥
	੧੪	੩੨	ਕੋ ਜਾਰੇ; ਕੋ ਗਡਿ-ਲੇ ਮਾਟੀ ॥
	੧੬	੩੩	ਰਾਮ ਜਪਤ; ਤਨੁ, ਜਰਿ ਕੀ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੭	੩੩	ਕਾ ਕੋ ਜਰੈ; ਕਾਹਿ ਹੋਇ ਹਾਨਿ ॥
			ਨਟ ਵਟ ਖੇਲੈ; ਸਾਰਿਗ-ਪਾਨਿ ॥ (ਨਟ ਵੱਟ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੩੪	ਨਾ 'ਮੈ'; ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥
੩੩੦	੬	੩੬	ਬਿਖਿਆ ਅਜਹੁ ਸੁਰਤਿ; ਸੁਖ ਆਸਾ ॥
	੧੩	੩੭	ਅਹਿ-ਨਿਸਿ; ਏਕ ਨਾਮ ਜੋ ਜਾਗੇ ॥

---

੧. ਹਥ ਟਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੨. ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੩. ਮਿਤ੍ਰ। ੪. ਪਾਣੀ। ੫. ਅਗਨੀ। ੬. ਬਹੁਤੇ। ੭. ਛਣਨਾਂ, ਗਿਰਨਾ। ੮. ਕਿਉਂ। ੯. ਭੁਜਾਂ ਤਕ ਡੁਬਿਆ ਹੋਇਆ ਕੁਸ਼ਟੀ ਰੂਪ। ੧੦. ਵਿਚ। ੧੧. ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਰੂਪੀ ਸੰਗਲ। ੧੨. ਵਾਸਨਾ। ੧੩. ਓਹ ਮਾਇਆ। ੧੪. ਸੱਪਣੀ ਹੋ ਕੇ। ੧੫. ਸਰਬ ਦਾ ਤਿਆਗ ਰੂਪੀ ਕਾਠੀ। ੧੬. ਅੜੀ ਕਰੇ। ੧੭. ਅਗਨੀ ਦੀ ਚੁਆਤੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੩੦	੧੪	੩੭	ਏਕ ਨਾਮ; [1]'ਕਲਿਪਤਰ' [2]ਤਾਰੇ ॥ (ਕਲਿ ਪਤਰ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ, ਕਲਿਪ-ਤਰ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੩੮	ਰੇ ਜੀਅ 'ਨਿਲਜ'; ਲਾਜ ਤੁੋਹਿ ਨਾਹੀ ॥ (ਨਿਲੱਜ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੩੮	ਕਹੁ ਜਨ; ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰ ਤਾ ਕੇ ॥
੩੩੧	੧੨	੪੧	ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ; ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥
	੧੫	੪੨	ਇਹੁ ਮਨੁ ਬਡਾ; ਕਿ ਜਾ 'ਸਉ' ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥
	੧੯	੪੩	ਦੁਚਿਤੇ ਕੀ, ਦੁਇ ਥੂਨਿ ਗਿਰਾਨੀ; ਮੋਹ ਬਲੇਡਾ, ਟੂਟਾ ॥ (ਦੁਚਿੱਤੇ ਬੋਲੋ)
੩੩੨	੬	੪੪	ਬੈਠਤ ਉਠਤ; [3]ਕੁਟਿਲਤਾ, ਚਾਲਹਿ ॥
	੭	੪੪	ਛਾਡਿ [4]ਕੁਚਰਚਾ; ਆਨ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥ (ਕੁਚੱਰਚਾ ਬੋਲੋ)
	੮	੪੪	'ਅਵਰਨ' ਹਸਤ; ਆਪ ਹਹਿ ਕਾਂਨੇ ॥ (ਅਵੱਰਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੩	੪੫	ਐਸੇ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ ਕਹੀਅਹਿ; ਆਪਨ 'ਕਹਿਆ' ਨ ਲੇਹੀ ॥ (੨) ਆਪਨ ਕਹਿ ਆਨ ਲੇਹੀ
	੧੪	੪੫	ਸਰ-ਜੀਉ ਕਾਟਹਿ ਨਿਰ-ਜੀਉ ਪੂਜਹਿ; ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਉ ਭਾਰੀ ॥
	੧੫	੪੫	ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜਹਿ ਡੋਲਹਿ; ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਹੀ ਜਾਨਾ ॥
੩੩੩	੫	੪੭	ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅਕਲਿ ਭਈ ਅਵਰੈ; [5]ਨਾ ਤਰੁ 'ਥਾ' ਬੇਗਾਨਾ ॥
	੬	੪੭	[6]ਅਲਉਤੀ ਕਾ ਜੈਸੇ ਭਇਆ [7]ਬਰੇਡਾ; ਜਿਨਿ ਪੀਆ ਤਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ॥
	੯	੪੮	[8]ਤੁਲਿ ਨਹੀ ਚਢੈ, ਜਾਇ ਨ [9]ਮੁਕਾਤੀ; ਹਲੁਕੀ ਲਗੈ, ਨ ਭਾਰੀ ॥
੩੩੪	੧	੫੦	ਸਾਹਿਬੁ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ; ਅਪੁਨਾ ਕਾਰਜੁ ਸਵਾਰੇ ॥
	੪	੫੧	[10]ਰੁੰਡਿਤ [11]ਮੁੰਡਿਤ [12]ਏਕੈ ਸਬਦੀ; ਏਇ ਕਹਹਿ [13]ਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥
	੫	੫੧	ਜਾ ਪਹਿ ਜਾਉ, ਆਪੁ ਛੁਟਕਾਵਨਿ; ਤੇ ਬਾਂਧੇ ਬਹੁ ਫੰਧਾ ॥
	੧੧	੫੨	ਇੜਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਸੁਖਮਨ ਬੰਦੇ; ਏ [14]ਅਵ [15]ਗਨ, ਕਤ ਜਾਹੀ ॥
	੧੬	੫੩	ਸੁਰਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੁਇ, ਕੰਨੀ ਮੁੰਦਾ; ਪਰ ਮਿਤਿ ਬਾਹਰਿ, ਖਿੰਥਾ ॥ ਸੁੰਨ ਗੁਫਾ ਮਹਿ, ਆਸਣੁ ਬੈਸਣੁ; ਕਲਪ ਬਿਬਰਜਿਤ, ਪੰਥਾ ॥
	੧੮	੫੩	ਮਰਤ ਨ; ਸੋਗ ਬਿਓਗੀ ॥
	੧੮	੫੩	ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮਹਿ ਸਿੰਙੀ ਮੇਰਾ ਬਟੂਆ; ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਸਮਾਧਾਰੀ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)

੧. ਕਲਪ ਤਰ (ਬ੍ਰਿਛ) ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੨. ਜਹਾਜ਼। ੩. ਟੇਢਤਾਈ। ੪. ਖੋਟੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਛੁਟ। ੫. ਅਤਿਸੈ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ੬. ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਜਾਂ ਗਲੋ ਦਾ ਜਾਂ ਅਲੌਤ ਤਾੜ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੋੜ ਵਰਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੭. ਸ਼ਰਬਤ, ਸਤ ਅਲੌਤੀ ਬਰਾਂਡੀ ਦਾ ਬਰੇਡਾ ਸ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੮. ਤਰਾਜ਼ੂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ। ੯. ਮੁਕਦੀ ਨਹੀਂ। ੧੦. ਜਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸਰੇਵੜੇ। ੧੧. ਰੋਡੇ ਜਾਂ ਮੁੰਜ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਵਾਲੇ। ੧੨. ਵਿਆਕਰਨੀ ਜਾਂ ਅਲੇਖੀਏ। ੧੩. ਮੁਕਤੀ। ੧੪. ਹੁਣ। ੧੫. ਗਿਣਤੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੩੫	੧	੫੩	ਸੁਨਿ ਮਨ, ਮਗਨ ਭਏ ਹੈ ਪੂਰੇ; ਮਾਇਆ ਡੋਲ ਨ ਲਾਗੀ ॥ (੨) ਡੋਲਨ
	੩	੫੪	ਗਜ ਨਵ, ਗਜ ਦਸ, ਗਜ ਇਕੀਸ; ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ ॥
	੬	੫੪	ਛੋਛੀ ਨਲੀ, ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ; ਨ ਤਰ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ ॥
	੮	੫੫	ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕਾ ਮਿਲੀ; [1]ਕਿੰਬਾ ਹੋਇ, [2]ਮਹੋਇ ।
	੧੫	੫੬	[3]ਉਨਮਤ ਮਾਨ ਹਿਰਿਓ, ਮਨ ਮਾਹੀ; ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨ ਧਾਰਿਓ ਰੇ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)
	੧੯	੫੭	ਕਾਲਬੂਤ ਕੀ ਹਸਤਨੀ, ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ; ਚਲਤੁ ਰਚਿਓ ਜਗਦੀਸ ॥ (ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ 'ਬਉਰਾ ਰੇ' ਤੇ ਹਨ)
੩੩੬	੭	੫੮	ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ, ਕਰਿ [4]ਸੰਚਉਨੀ; ਸੋ ਧਨੁ ਕਤ ਹੀ ਨ ਜਾਵੈ ॥
	੧੭	੫੯	[5]ਅਉਧ [6]ਅਨਲ, [7]ਤਨੁ [8]ਤਿਨ ਕੋ ਮੰਦਰੁ; ਚਹੁ ਦਿਸ [9]ਠਾਟੁ [10]ਠਇਓ ॥
੩੩੭	੬	੬੨	ਗਉੜੀ [11]੯ ॥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਨ, ਨਾਵੀਂ, ਦਸਵੀਂ, ਗਿਆਰਵੀਂ ਆਦਿ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ॥
	੧੩	੬੩	ਜਿਉ ਸੰਪੈ ਤਿਉ ਬਿਪਤਿ ਹੈ; ਬਿਧ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹੋਇ ॥
	੧੯	੬੫	ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ; ਲੋਚਨ ਭਰੀ, ਲੇ [12]ਉਸਾਸਾ ॥
੩੩੮	੧	੬੫	ਉਡਹੁ 'ਨ'; [13]ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥ (੨) ਉਡ [14]ਹੁਨ
	੩	੬੬	ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ; ਮਾਝ ਬਨਾਰਸਿ ਗਾਊ ਰੇ ॥ (੨) ਬਨਾ ਰਸਿ
	੮	੬੭	[15]'ਅਕਿਗਤ'; ਸਮਝੁ ਇਆਨਾ ॥
	੧੨	੬੮	ਡਗਮਗ ਛਾਡਿ; ਰੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ॥ (੨) ਡਗ ਮਗ
	੧੫	੬੯	ਬੰਦੇ; ਬੰਦਗੀ [16]'ਇਕਤੀਆਰ' ॥
	੧੬	੬੯	ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਲਾਮੁ ਘਰ ਕਾ; ਜੀਆਇ ਭਾਵੈ ਮਾਰਿ ॥
	੧੮	੭੦	ਭਗਤਿ ਹੇਤਿ ਅਵਤਾਰੁ ਲੀਓ ਹੈ; ਭਾਗੁ ਬਡੋ 'ਬਪੁਰਾ' ਕੋ ਰੇ ॥
	੧੮	੭੦	ਤੁਮ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨੁ; ਨੰਦ ਸੁ ਨੰਦਨੁ ਕਾ ਕੋ ਰੇ ॥ ਧਰਨਿ ਅਕਾਸੁ ਦਸੋ ਦਿਸ ਨਾਹੀ; ਤਬ ਇਹੁ ਨੰਦੁ ਕਹਾ ਥੋ ਰੇ ॥
੩੩੯	੫	੭੧	ਨਿੰਦਕੁ ਸੋ; ਜੋ ਨਿੰਦਾ [17]ਹੋਰੈ ॥
	੭	੭੨	ਰਾਜਾਰਾਮ, ਤੂੰ ਐਸਾ ਨਿਰਭਉ; ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਰਾਮ-ਰਾਇਆ ॥
	੮	੭੨	ਅਬ ਹਮ ਤੁਮ, ਏਕ ਭਏ ਹਹਿ; ਏਕੈ ਦੇਖਤ ਮਨੁ 'ਪਤੀਆਹੀ' ॥

---

੧. ਅਥਵਾ । ੨. ਮਤ ਹੋਵੇ । ੩. ਕਮਲਾ ਹੋ ਕੇ । ੪. ਇਕੱਤ੍ਰ । ੫. ਉਮਰ । ੬. ਅਗਨੀ । ੭. ਸਰੀਰ । ੮. ਕੱਖਾਂ ਦਾ ਮੰਦਰ । ੯. ਬਣੌਟ । ੧੦. ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ । ੧੧. ਜਾਤੀ ਹੈ । ੧੨. ਹੋ ਕੇ । ੧੩. ਹੇ ਕਾਲੇ ਕੇਸੋ ਰੂਪੀ ਕਾਲੇ ਕਾਓ ! ਉਡੋ ਨਾ । ੧੪. ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਕਾਗੋ ! ਹੁਣ ਉਡ ਜਾਵੋ । ੧੫. ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰੂਪ ਗਿਆਨ । ੧੬. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ । ੧੭. ਹਟਾਵੇ ਵਾ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਰਹੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੩੯	੯	੭੨	ਜਬ [੧]ਬੁਧਿ ਹੋਤੀ ਤਬ ਬਲੁ ਕੈਸਾ; ਅਬ [੨]ਬੁਧਿ, ਬਲੁ ਨ ਖਟਾਈ ॥
			ਕਹਿ ਕਬੀਰ [੩]ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ; ਬੁਧਿ [੪]ਬਦਲੀ ਪਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥
	੧੩	੭੩	ਚੇਤਿ 'ਸੁਚੇਤ', ਚਿਤ ਹੋਇ ਰਹੁ; ਤਉ ਲੈ ਪਰਗਾਸੁ ਉਜਾਰਾ ॥
	੧੪	੭੪	ਮਾਈ, ਮੋਹਿ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਿਓ; ਆਨਾ-ਨਾਂ ॥
	੧੭	੭੪	ਏਕ ਸੁਮਤਿ ਰਤਿ, ਜਾਨਿ ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਭ; ਦੂਸਰ ਮਨਹਿ, ਨ ਆਨਾ-ਨਾ ॥
			(ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨੰਨੇ ਸਬੰਧਕ ਹਨ)
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ, ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ ॥
			੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੩੪੦	੪	੧	ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿ ਜਾਹਿਗੇ; (ਅੱਖਰ ਬੋਲੋ)
			ਓਇ ਅਖਰ, ਇਨ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ॥ (ਅ-ਖਰ ਬੋਲੋ)
	੬	੩	ਅਲਹ ਲਹਉ, ਤਉ ਕਿਆ ਕਹਉ;ਕਹਉ ਤਾ ਕੋ ਉਪਕਾਰ ॥(ਅੱਲਹ ਬੋਲਣਾ)
	੮	੫	ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ; ਕਛੂਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ ॥
	੧੧	੭	ਅਕਹ ਕਹਾ; ਕਹਿ, ਕਾ ਸਮਝਾਵਾ ॥ (ਅ-ਕਹ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੮	ਤਉ ਹੋਇ [੬]ਨਿ-ਖਿਅਉ; ਅਖੈ ਪਦੁ ਲਹੈ ॥
	੧੪	੧੦	ਘਟ ਫੂਟੇ; ਘਟਿ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਘੱਟਿ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੧੦	ਸੋ ਘਟੁ ਛਾਡਿ; [੭]'ਅਵਘਟ' ਕਤ ਧਾਵਾ ॥
	੧੭	੧੨	ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ; ਇਹੈ [੮]'ਅਵਝੇਰਾ' ॥
	੧੭	੧੩	ਛਛਾ; ਇਹੈ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਪਾਸਾ ॥
			[੧੦]ਛਕਿ 'ਕਿ', ਨਰਹਹੁ; ਛਾਡਿ 'ਕਿ', ਨ ਆਸਾ ॥
	੧੮	੧੪	ਜਜਾ; ਜਉ ਤਨ ਜੀਵਤ ਜਰਾਵੈ ॥
	੧੯	੧੪	ਅਸ ਜਰਿ ਪਰ ਜਰਿ; ਜਰਿ ਜਬ ਰਹੈ ॥
੩੪੧	੧	੧੫	ਰਹਿਓ ਝਝਕਿ; ਨਾਹੀ ਪਰਵਾਨਾ ॥
	੨	੧੫	ਝਗਰੁ ਕੀਏ; 'ਝਗਰਉ' ਹੀ ਪਾਵਾ ॥
	੩	੧੭	ਟਟਾ; ਬਿਕਟ ਘਾਟ ਘਟ ਮਾਹੀ ॥ (ਟਟਾ ਬੋਲੋ)
			ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ; ਮਹਲਿ, ਕਿ 'ਨ' ਜਾਹੀ' ॥
	੫	੧੮	ਠਠਾ ਇਹੈ ਦੂਰਿ; ਠਗ ਨੀਰਾ ॥ [੧੧]ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ; ਮਨੁ ਕੀਆ ਧੀਰਾ ॥
	੭	੨੦	ਢਢਾ ਢਿਗ; ਢੂਢਹਿ ਕਤ ਆਨਾ ॥

੧. ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧ ਜਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਦੋਂ ਬਿਬੇਕ ਰੂਪੀ ਬਲ ਕੈਸਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ੨. ਹੁਣ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਬਲ ਖੁਟਾਈ, ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ੩. ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧ ਹਰਿ ਲਈ । ੪. ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸੱਤਤਾ ਵਲੋਂ ਬੁੱਧ ਬਦਲ ਗਈ। ੫. ਮੁਕਤ ਪਾ ਲਈ। ੬. ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੭. ਔਖੇ ਘਾਟ ਅਗਿਆਨ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੇ । ੮. ਉਲਝੇਵਾਂ, ਝਗੜਾ-ਖਾਤਾ। ੯. ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ। ੧੦. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੧੧. ਸਨੇ ਸਨੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	
੩੪੧	੯	੨੧	ਣਾਣਾ [੧]ਰਣਿ ਰੂਤਉ; ਨਰ [੨]ਨੇਹੀ ਕਰੈ ॥	
	੧੦	੨੨	ਤਤਾ ਅਤਰ; ਤਰਿਓ ਨਹ ਜਾਈ ॥	(ਅ-ਤਰ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੨੪	ਦਦਾ ਦੇਖਿ ਜੁ; ਬਿਨਸਨਹਾਰਾ ॥	
	੧੩	੨੪	ਦਸਵੈ ਦੁਆਰਿ; [੩]ਕੁੰਚੀ ਜਬ ਦੀਜੈ ॥	(ਕੁੰਜੀ ਭੀ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)
	੧੪	੨੫	ਅਰਧਹਿ ਉਰਧਹ; ਮੰਝਿ ਬਸੇਰਾ ॥	
	੧੫	੨੫	ਤਉ ਅਰਧਹਿ ਉਰਧ ਮਿਲਿਆ; ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥	
	੧੫	੨੬	ਨਿਰਖਤ ਨੈਨ; ਰਹੇ [੪]'ਰਤਵਾਈ' ॥	
	੧੬	੨੬	ਤਬ ਲੇ, ਨਿਰਖਹਿ; ਨਿਰਖ ਮਿਲਾਵਾ ॥	
	੧੬	੨੭	ਪਪਾ ਅਪਰ; ਪਾਰੁ ਨਹੀ ਪਾਵਾ ॥	(ਅ-ਪਰ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੨੯	ਬਿੰਦਹਿ ਬਿੰਦਿ; ਨ 'ਬਿਛੁਰਨ' ਪਾਵਾ ॥	
੩੪੨	੧	੨੯	[੫]ਬੰਦਕ ਹੋਇ; ਬੰਧ ਸੁਧਿ ਲਹੈ ॥	
	੩	੩੧	ਮਗਨ ਭਇਆ ਤੇ; ਸੋ ਸਚੁ ਪਾਵੈ ॥	
	੪	੩੧	ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ, ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ; [੬]ਮਨਸਾ', ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ (੨) [੭]ਮਨ ਸਾ	
	੫	੩੩	ਇਹੁ ਮਨੁ ਲੇ; ਜਉ [੮]'ਉਨਮਨਿ' ਰਹੈ ॥	
	੬	੩੪	ਯਯਾ, ਜਉ ਜਾਨਹਿ, ਤਉ ਦੁਰਮਤਿ ਹਨਿ; ਕਰਿ ਬਸਿ ਕਾਇਆ ਗਾਉ ॥ ਰਣਿ [੯]ਰੂਤਉ ਭਾਜੈ ਨਹੀ: ਸੂਰਉ 'ਥਾਰਉ' ਨਾਉ ॥	
	੭	੩੫	ਰਾਰਾ ਰਸੁ; 'ਨਿਰਸ' ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥	(ਨਿ-ਰਸ ਬੋਲੋ)
	੯	੩੬	[੧੦]ਅਨਤ ਨ ਜਾਇ; ਪਰਮ ਸਚੁ ਪਾਵੈ ॥ ਅਰੁ ਜਉ; ਤਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥ ਤਉ ਅਲਹ ਲਹੈ; ਲਹਿ ਚਰਨ ਸਮਾਵੈ ॥	(ਅੱਲਹ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੩੭	ਬਲਿ ਬਲਿ; ਜੋ [੧੧]ਬਿਸਨ [੧੨]ਤਨਾ, ਜਸੁ ਗਾਵੈ ॥	
	੧੧	੩੮	ਵਾਵਾ, [੧੩]'ਵਾਹੀ' ਜਾਨੀਐ; [੧੪]ਵਾ ਜਾਨੇ ਇਹੁ ਹੋਇ ॥	
	੧੨	੩੯	ਸਸਾ; ਸੋ 'ਨੀਕਾ' ਕਰਿ ਸੋਧਹੁ ॥ ਘਟ ਪਰਚਾ ਕੀ; ਬਾਤ ਨਿਰੋਧਹੁ ॥ ਹਾਹਾ ਹੋਤ; ਹੋਇ ਨਹੀ ਜਾਨਾ ॥	

---

੧. ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਜੰਗ ਜਦੋਂ ਆ ਪਵੇ। ੨. ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਹਠ ਕਰੇ। ੩. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਭਗਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਕੁੰਜੀ। ੪. ਲਾਲੀ ਦੇ ਸਹਿਤ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਹਿਤ। ੫. ਜੋ ਬੰਦਕ=ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸਦੀ ਬੰਧ=ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਖਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੬. ਵਾਸ਼ਨਾ। ੭. ਮਨ ਸਰੀਖਾ। ੮. ਤੁਰੀਆ ਪਦ। ੯. ਰੁਕਣਾ। ੧੦. ਹੋਰ ਥਾਉਂ। ੧੧. ਬਿਸ=ਸੰਸਾਰ (ਅਨ) ਚੇਸ਼ਟਾ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ, ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੧੨. ਪੁੱਤਰ, ਪਿਆਰੇ, ਸਰੂਪ। ੧੩. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੧੪. ਓਸ ਦੇ ਤਾਈਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੪੨	੧੭	੪੨	ਤਬ ਓਹੀ ਉਹੁ; ਏਹੁ ਨ ਹੋਈ ॥
	੧੮	੪੩	ਲਖਿਮੀ-ਬਰ ਸਿਉ; ਜਉ ਲਿਉ ਲਾਵੈ ॥
	੧੯	੪੪	ਖਖਾ; ਖਿਰਤ ਖਪਤ ਗਏ ਕੇਤੇ ॥
	੧੯	੪੪	ਅਬ ਜਗੁ ਜਾਨਿ; ਜਉ [1]ਮਨਾ ਰਹੈ ॥ (ਮਨ੍ਹਾ ਬੋਲੋ)
			੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਥਿਤੀਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀਂ ॥
੩੪੩	੯	੨	[2]'ਪਰਿਵਾ'; ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰ ॥
	੧੦	੩	ਦੁਤੀਆ; [3]ਦੁਹ-ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅੰਗ ॥
	੧੪	੬	ਪ੍ਰੇਮ 'ਸੁਧਾ' ਰਸੁ; ਪੀਵੈ ਕੋਇ ॥ (ਸੁੱਧਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੮	੯	ਤਾ ਮਹਿ; ਅਕੁਲ ਮਹਾ ਨਿਧਿ ਰਾਇਆ ॥ (ਅ-ਕੁਲ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੯	ਉਲਟਾ; ਰਹੈ ਅਭੰਗ ਅਛੇਦ ॥
੩੪੪	੨	੧੧	ਅਮਲ ਨ 'ਮਲਨ'; ਛਾਹ ਨਹੀ ਧੂਪ ॥ (ਅ-ਮਲ ਪਾਠ ਬਹੁਤਾ ਦੱਬ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ)
	੨	੧੨	'ਏਕਾਦਸੀ'; ਏਕ ਦਿਸ ਧਾਵੈ ॥
	੩	੧੩	'ਬਾਰਸਿ'; ਬਾਰਹ ਉਗਵੈ ਸੂਰ ॥
	੪	੧੩	ਅਚਰਜੁ ਭਇਆ; ਜੀਵ ਤੇ, [4]ਸੀਉ ॥
	੫	੧੪	ਤੇਰਸਿ' [5]ਤੇਰਹ ਅਗਮ ਬਖਾਣਿ ॥
	੮	੧੬	ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਮਧਿ; ਹੋਇ ਰਹਿਆ [6]ਥੀਰ ॥ (ਪਾ:) ਬੀਰ
			੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ, ਵਾਰ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ੭ (ਏਸ ੭ ਅੰਗ ਨੂੰ ਸੱਤ ਉਚਾਰੋ)
	੧੦	੧	ਗੁਰ ਗਮਿ; ਭੇਦੁ ਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਪਾਵਉ ॥
	੧੧	੧	[7]'ਆਦਿਤ' ਕਰੈ ਭਗਤਿ ਆਰੰਭ ॥ (ਆਦਿੱਤ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੧	ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਅਖੰਡ; 'ਸੁ' ਰਹੀ ਜਾਇ ॥ (੨) ਸੁਰਹੀ
	੧੪	੩	ਮੰਗਲ-ਵਾਰੇ, ਲੇ [8]ਮਾਹੀਤਿ ॥
	੧੪	੩	ਨਾ ਤਰੁ ਖਰਾ; 'ਰਿਸੈ' ਹੈ ਰਾਇ ॥
	੧੭	੫	ਅਹਿ-ਨਿਸਿ; [9]'ਕਸਮਲ' ਧੋਵਹਿ ਨਾਹਿ ॥

੧. ਹਟੇ ਰਹਿਣਾ। ੨. ਏਕਮ। ੩. ਕਠਨ ਵਾ ਦੋਹਾਂ ਕਰਕੇ। ੪. ਕਲਿਆਨ ਸਰੂਪ ਚੇਤਨ। ੫. ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਨ, ਚਾਰ ਵੇਦ। ੬. ਇਸਥਿਤ। ੭. ਐਤਵਾਰ। ੮. ਘੇਰਾ ਘਤਣਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ। ੯. ਪਾਪ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ
੩੪੪	੧੯	੭	ਜੋਤਿ ਦੀ [੧]ਵਟੀ; ਘਟ ਮਹਿ ਜੋਇ ॥ (੨) ਦੀਵਟੀ
			ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਕੀ
			੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੩੪੫	੪	੧	ਦੇਵਾ; ਪਾਹਨ ਤਾਰੀਅਲੇ ॥
			ਰਾਮ ਕਹਤ; ਜਨ [੨]'ਕਸ' ਨ ਤਰੇ ॥
			ਤਾਰੀ-ਲੇ ਗਨਿਕਾ, ਬਿਨੁ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ;
			[੩]ਬਿਆਧਿ ਅਜਾਮਲੁ ਤਾਰੀਅਲੇ ॥
	੬	੧	[੪]ਜਪ ਹੀਨ [੫]ਤਪ ਹੀਨ, [੬]ਕੁਲ ਹੀਨ [੭]ਕ੍ਰਮ ਹੀਨ;
			ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਤੇਊ ਤਰੇ ॥
			ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ
	੯	੧	ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ, ਸੋਚ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥
			ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ [੮]'ਕੁਟਿਲਤਾ'; ਜਨਮੁ [੯]ਕੁਭਾਂਤੀ ॥
	੧੧	੧	ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤਿ; ਜਨ ਕਰਹੁ [੧੦]'ਸੁਭਾਈ' ॥
	੧੨	੧	ਬੇਗਿ ਮਿਲਹੁ ਜਨ; ਕਰਿ ਨ [੧੧]ਬਿਲਾਂਬਾ ॥
	੧੩	੨	ਨਾਂ [੧੨]ਤਸਵੀਸ; [੧੩]ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ ॥
			ਖਉਫੁ ਨ [੧੪]ਖਤਾ; ਨ ਤਰਸੁ [੧੫]ਜਵਾਲੁ ॥ (ਖੱਤਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੪	੨	[੧੬]ਕਾਇਮੁ [੧੭]ਦਾਇਮੁ; ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ॥
			[੧੮]ਦੋਮ ਨ [੧੯]ਸੇਮ; ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ ॥
			[੨੦]ਆਬਾਦਾਨੁ; ਸਦਾ ਮਸਹੂਰ ॥ ਊਹਾਂ [੨੧]ਗਨੀ ਬਸਹਿ; [੨੨]'ਮਾਮੂਰ' ॥
	੧੬	੨	[੨੩]'ਮਹਰਮ' [੨੪]ਮਹਲ; ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ ॥
	੧੯	੧	ਰਮਈਏ ਸਿਉ ਇਕ ਬੇਨਤੀ; ਮੇਰੀ ਪੂੰਜੀ ਰਾਖੁ, ਮੁਰਾਰਿ ॥
	੨	੧	ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀਆ; ਲਿਖਿ ਲੇਹੁ [੨੫]ਆਲ-ਪਤਾਲੁ ॥
੩੪੬	੭	੧	ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ, ਮਾਧਵਾ; ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥
	੮	੧	ਜੋਗੀਸਰ' ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ; 'ਤੁਅ' ਗੁਣ ਕਥਨੁ ਅਪਾਰ ॥

---

੧. ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਬੱਤੀ। ੨. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਤਰ
੩ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਪੰਛੀ ਬਣਾਇ ਪੈਰ ਪਕੜ ਲਟਕਾਇਕੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਪਾਸ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਏਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੋਦੀਆ
੪. ਗਨਕਾ। ੫. ਕੁਬਜਾਂ। ੬. ਬਿਆਧ। ੭. ਅਜਾਮਲ। ੮. ਟੇਢਤਾਈ ਵਾ
੯. ਖੋਟੇ ਲਗਨ ਵਾਲਾ ਜਨਮ। ੧੦. ਸੋਭਾ। ੧੧. ਦੇਰ। ੧੨. ਸ਼ਰਮਿੰ
੧੩. ਟੈਕਸ। ੧੪. ਗੁਨਾਹ। ੧੫. ਘਾਟਾ। ੧੬. ਇਸਥਿਤ। ੧੭. ਹ
੧੮. ਦੂਜਾ ਵਜ਼ੀਰ, ਦ੍ਵੈਤ। ੧੯. ਖਜ਼ਾਨਚੀ। ੨੦. ਅਬਾਦ, ਨਿਤ ਵਸਦ
੨੧. ਧਨੀ। ੨੨. ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਭਰਪੂਰ। ੨੩. ਭੇਤੀ ਹਾਂ। ੨੪. ਸਰੂਪ
੨੫. ਅਸਤ ਬਿ-ਅਜਤ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੪੬	੧੧	੧	ਸਤਿਜੁਗ ਸਤੁ, ਤੇਤਾ ਜਗੀ; ਦੁਆਪਰਿ, ਪੂਜਾ ਚਾਰ ॥ (ਜੱਗੀ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੧	ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਧਰਮ [1]ਨਿਰੂਪੀਐ; ਕਰਤਾ ਦੀਸੈ ਸਭ ਲੋਇ ॥
	੧੫	੫	[2]ਰਵਿ ਪ੍ਰਗਾਸ, [3]'ਰਜਨੀ' ਜਥਾ, [4]'ਗਤਿ'; ਜਾਨਤ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ॥
	੧੭	੬	ਉਨਮਨ, ਮਨ, ਮਨ ਹੀ ਮਿਲੇ; ਛੁਟਕਤ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ, ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਸੋ ਦਰੁ
੩੪੭	੧੧	੧	ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ, ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਜੇਤੇ; ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥
	੧੫	੧	ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਜਿਨਸੀ; ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
੩੪੮	੮	੨	ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਭਏ, ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜੀਉ; ਤਿਨ ਟੂਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥
੩੪੯	੧੨	੨	ਨਾਨਕ; ਨਾਵੈ ਬਾਝੁ, [5]ਸਨਾਤਿ ॥
	੧੬	੩	ਜੇ ਕਿਸੈ ਦੇਇ, ਵਖਾਣੈ ਨਾਨਕੁ; ਆਗੈ ਪੂਛ ਨ ਲੇਇ ॥
	੧੭	੪	[6]ਤਾਲ [7]'ਮਦੀਰੇ'; ਘਟ ਕੇ ਘਾਟ ॥
੩੫੦	੫	੫	ਏਕੋ ਹੈ ਭਾਈ; ਏਕੋ ਹੈ ॥
	੭	੫	ਕਲਿ [8]'ਕਲਵਾਲੀ', ਮਾਇਆ ਮਦੁ ਮੀਠਾ; ਮਨੁ ਮਤਵਾਲਾ, ਪੀਵਤੁ ਰਹੈ ॥
	੯	੬	ਵਾਜਾ ਮਤਿ; [9]'ਪਖਾਵਜੁ' ਭਾਉ ॥
	੧੨	੬	ਭਉ ਫੇਰੀ; ਹੋਵੈ ਮਨਿ ਚੀਤਿ ॥
	੧੬	੭	ਕਿਆ ਉਪਮਾ; ਤੇਰੀ ਆਖੀ ਜਾਇ ॥
	੧੮	੭	ਨਾਲਿ ਕੁਟੰਬੁ ਸਾਥਿ [10]ਵਰ-ਦਾਤਾ; ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਾਲਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਗਇਆ ॥
	੧੯	੭	ਰਤਨ ਉਪਾਇ ਧਰੇ, ਖੀਰੁ ਮਥਿਆ; ਹੋਰਿ [11]'ਭਖਲਾਏ' ਜਿ ਅਸੀ ਕੀਆ ॥
੩੫੧	੮	੯	ਤਉ ਪਰਵਾਹ ਕੇਹੀ; ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
	੯	੯	ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ; [12]'ਮਤਾਗਲੁ' ਮਤਾ ॥ (ਮੱਤਾ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੧੦	ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹਮਰਾ [13]ਵੀਆਹੁ ਜਿ ਹੋਆ; ਜਾਂ ਸਹੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਜਾਨਿਆ ॥
	੧੬	੧੦	ਆਪਣਾ ਕਾਰਜੁ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ; [14]ਹੋਰਨਿ, ਕਾਰਜੁ ਨ ਹੋਈ ॥

੧. ਕਥਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ੨. ਸੂਰਜ। ੩. ਰਾਤ। ੪. ਨਾਸ। ੫. ਭੂਤਨੇ ਜਾਂ ਨੀਚ ਜਾਤ। ੬. ਕੈਂਸੀਆਂ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ। ੭. ਛੈਣੇ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਰੂਪ। ੮. ਮੱਟੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲੀ, ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੀ ਮੱਟੀ ਹੈ। ੯. ਜੋੜੀ ਵਾਲਾ। ੧੦. ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ੧੧. ਭਟਕਾਏ। ੧੨. ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤ ਕਰਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੩. ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਵਿਆਹ। ਇਸ ਤੁਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪੇਠੋਹਾਰੀਏ ਆਗਿਆ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ੧੪. ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੫੨	੨	੧੧	ਅਧਿਕ [੧]'ਤਿਆਸ'; ਭੇਖ ਬਹੁ ਕਰੈ ॥
	੬	੧੨	ਸਦਾ ਬਿਗਾਸੈ; [੨]ਪਰਮਲ ਰੂਪ ॥
	੯	੧੨	ਰਾਜਨ ਰਾਜਿ; ਸਦਾ [੩]ਬਿਗਸਾਂਤਉ ॥
	੧੧	੧੨	ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇ; ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
	੧੭	੧੩	ਨਾਨਕ; ਵਿਚਹੁ ਆਪ ਗਵਾਏ ॥
੩੫੩	੪	੧੪	ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮੁ; 'ਸਤਭਾਉ' ॥
	੭	੧੫	ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਖੁ-ਵਤ ਅਤਿ ਭਉਜਲ; ਗੁਰ ਸਬਦੀ, ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ ॥
੩੫੪	੫	੧੭	ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ; ਪ੍ਰਭੁ ਤੂੰਹੈ ॥ (੨) ਤੂੰ ਹੈ
	੮	੧੮	[੪]ਵਾਟ ਨ ਪਾਵਉ; ਵੀਗਾ ਜਾਉ ॥
	੧੭	੧੯	ਚਰਣੀ ਚਲੈ, [੫]ਪਜੂਤਾ ਆਗੈ; ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਫਲ ਲਾਗੇ ॥
੩੫੫	੨	੨੦	ਗਿਆਨ ਜਨੇਊ; ਧਿਆਨੁ [੬]'ਕੁਸ' [੭]ਪਾਤੀ ॥
	੫	੨੦	ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ; ਹੋਰਿ ਕਰਮ ਨ ਭਾਲਿ ॥
	੫	੨੦	ਪੂਜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਇਆ ਪਰ-ਜਾਲਿ ॥
	੭	੨੦	[੮]'ਪਾਹਰੂਅ' [੯]ਰਾਛਬਿ; ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ (੨) ਪਾਹਰੂਅਰਾ ਛਬਿ
੩੫੬	੩	੨੨	ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ; ਸੰਤ ਸਭਾ ਕੀ. ਓਟ ਲਹੀ ॥
	੧੧	੨੪	ਮਨਮੁਖ ਕੀ, 'ਮਤਿ'; ਕੂੜਿ ਵਿਆਪੀ ॥
	੧੭	੨੫	ਆਪਿ ਮਰੈ; 'ਅਵਰਾ' ਨਹ ਮਾਰੀ ॥
	੧੭	੨੫	ਨਾਨਕੁ ਜਾਣੈ; [੧੦]ਚੋਜ ਨ ਤੇਰੇ ॥ (ਚਾਲ ਜਾਣੈ ਤੇ ਹੈ)
	੧੮	੨੬	[੧੧]ਏਕ ਨ ਭਰੀਆ; ਗੁਣ ਕਰਿ ਧੋਵਾ ॥
੩੫੭	੨	੨੬	ਪ੍ਰੇਮੁ ਨ ਚਾਖਿਆ; ਮੇਰੀ ਤਿਸ ਨ ਬੁਝਾਨੀ ॥
	੧੩	੨੯	[੧੨]ਪੰਕ [੧੩]'ਜੁ' ਮੋਹ; [੧੪]ਪਗੁ ਨਹੀ ਚਾਲੈ; ਹਮ ਦੇਖਾ, ਤਹ 'ਡੂਬੀਅਲੇ' ॥
	੧੬	੩੦	[੧੫]ਛਿਅ ਘਰ, [੧੬]ਛਿਅ ਗੁਰ; [੧੭]ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ ॥
	੧੭	੩੦	ਵਿਸੁਏ ਚਸਿਆ ਘੜੀਆ ਪਹਰਾ; ਥਿਤੀ ਵਾਰੀ, ਮਾਹੁ ਭਇਆ ॥

---

੧. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ੨. ਚੰਦਨ। ੩. ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ੪. ਰਸਤਾ ਭਗਤੀ ਦਾ। ੫. ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਪੌਲੇ ਪੈਣਗੇ। ੬. ਦੱਭ। ੭. ਪਵਿਤ੍ਰ ਛੱਲੇ ਜਾਂ ਪੱਤਲਾਂ। ੮. ਪਹਿਰੇਦਾਰ। ੯. ਰਾਖਾ। ੧੦. ਕੌਤਕ। ੧੧. ਇਕ ਔਗੁਣ ਨਾਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਬਹੁਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਸ ਗੁਣ ਕਰ ਕੇ ਧੋਵਾਂ ਭਾਵ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ। ੧੨. ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਚਿੱਕੜ। ੧੩. ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੪. ਮਨ ਰੂਪੀ ਪੈਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ੧੫. ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ-ਸਾਂਖ, ਨਿਆਇ, ਪੂਰਬ ਮੀਮਾਂਸਾ, ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਕ, ਪਤੰਜਲ, ਵੇਦਾਂਤ। ੧੬. ਕਪਲ, ਗੌਤਮ, ਜੈਮਨ, ਕਣਾਦਿ, ਪਤੰਜਲੀ, ਬਿਆਸ। ੧੭. ਸਾਂਖ-ਜੀਵ ਵਾਦੀ, ਇਕ ਦੇਸੀ, ਈਸ਼ਰ ਜੁਗਤੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਮ ਕਾਲ ਜੋਗ ਦਾ ਗਿਆਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੫੮	੪	੩੧	ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਝਾਈਐ ਭੋਲਾ; ਭੀ, ਸੋ ਅੰਧੋ ਅੰਧਾ ॥
	੪	੩੧	ਲਖ ਖਟੀਅਹਿ, ਲਖ ਸੰਜੀਅਹਿ ਖਾਜਹਿ; ਲਖ ਆਵਹਿ, ਲਖ ਜਾਹਿ ॥
	੬	੩੧	ਜਾਂ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ; ਤਾਂ ਸਭੇ [1]'ਕੁਪਰਵਾਣ' ॥
	੯	੩੨	ਲੋਕਾ; ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ ਪਾਇ ॥
			ਲਖ [2]ਮੜਿਆ ਕਰਿ 'ਇਕਠੇ'; ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ ॥ (ਏਕ-ਠੇ ਬੋਲੋ, ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
	੧੦	੩੨	ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ, ਮੇਰੀ [3]'ਕੇਸਉ' ਕਿਰਿਆ; ਸਚੁ ਨਾਮੁ, ਕਰਤਾਰੁ ॥
	੧੦	੩੨	ਗੰਗ [4]ਬਨਾਰਸਿ, ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ; ਨਾਵੈ ਆਤਮਰਾਉ ॥ (੨) ਆਤਮ ਰਾਉ
	੧੧	੩੨	ਇਕ [5]ਲੋਕੀ ਹੋਰੁ [6]ਛਮਿਛਰੀ; ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਵਟਿ [7]ਪਿੰਡੁ ਖਾਇ ॥
	੧੫	੩੩	ਤਉ ਕਾਰਣਿ ਸਾਹਿਬਾ; ਰੰਗਿ ਰਤੇ ॥
	੧੬	੩੩	[8]ਪੀਰ [9]ਪੇਕਾਂਬਰ [10]ਸਾਲਿਕ [11]ਸਾਦਿਕ; ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆ ਥਾਇ ਪਏ ॥
	੧੮	੩੩	ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ; ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਕੀਨੀ ॥ (ਸਿੱਖਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੩੫੯	੨	੩੪	ਭੀਤਰਿ ਪੰਚ; ਗੁਪਤ ਮਨਿ ਵਾਸੇ ॥
	੩	੩੪	ਮਨੁ ਮੇਰਾ; ਦਇਆਲ ਸੇਤੀ, ਥਿਰੁ ਨ ਰਹੈ ॥
	੪	੩੪	ਫੂਲ ਮਾਲਾ; ਗਲਿ ਪਹਿਰਉ-ਗੀ ਹਾਰੋ ॥
	੪	੩੪	ਪੰਚ ਸਖੀ; ਹਮ, ਏਕੁ ਭਤਾਰੋ ॥
	੫	੩੪	ਪੰਚ ਸਖੀ ਮਿਲਿ; ਰੁਦਨੁ ਕਰੇਹਾ ॥
			ਸਾਹੁ [12]ਪਜੂਤਾ; ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ, ਲੇਖਾ ਦੇਹਾ ॥
	੧੧	੩੫	ਧੀਰਜੁ, ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ; ਸ੍ਰੀਰੰਗੁ, ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ ॥

੧. ਅਪ੍ਰਵਾਣ। ੨. ਲਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ। ੩. ਕੇਸ਼ੋ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਸਚ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਤਲ, ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਰਿਆ। ੪. ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਹੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਹੈ। ੫. ਇਕ ਪੱਕੇ ਪਿੰਡ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਲੋਕੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿਤ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦੇਵ ਪਦ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਹੋਯਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੬. ਇਕ ਕੱਚੇ ਪਿੰਡ ਭਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਫਲਗੂ ਦੇ ਰੇਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਤ ਮੰਨ ਕੇ ਜਵਾਂ ਦੇ ਆਟੇ ਦਾ ਪੇੜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਪਰ। ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਮੰਨਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਠੂਠੀਆਂ ਵਿਚ ਅੰਨਾਦਿਕ ਸੁਟਦੇ ਹਨ। ੭. ਆਪ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਡੂ ਪੇੜੇ ਵੱਟ ਵੱਟ ਕੇ ਖੋਏ ਦੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰ ਭੁੱਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ? ੮. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ। ੯. ਨਵੇਂ ਮਤਿ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਸ਼ੀ ਹੁਕਮ ਫਰੇਸ਼ਤਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿ। ੧੦. ਗਿਆਨਵਾਨ। ੧੧. ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ। ੧੨. ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੬੦	੩	੩੭	ਪਤੁ ਵੀਚਾਰੁ, ਗਿਆਨ ਮਤਿ, ਡੰਡਾ; ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥
	੪	੩੭	ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ, ਹਮਾਰੀ [1]ਸੰਮਿਆ; ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ ॥
	੮	੩੮	ਪੂਰਾ ਸਾਚੁ, ਪਿਆਲਾ ਸਹਜੇ; ਤਿਸਹਿ ਪੀਆਏ, ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥
	੧੩	੩੯	ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ 'ਕਰਲਾਣੇ'; ਤੈਂ ਕੀ, ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥
	੧੪	੩੯	ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ, ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ; ਖਸਮੈ, ਸਾ [2]'ਪੁਰਸਾਈ' ॥ (ਵੱਗੈ ਬੋਲੋ)
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ, ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੩
੩੬੧	੩	੪੦	ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੈ; 'ਪਰਵਾਰ' ਸਾਧਾਰੁ ॥
	੫	੪੦	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਤਾ ਕਉ ਲਗੈ ਨ ਪੀਰ ॥
੩੬੨	੧੩	੪੫	ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ, ਕਰਿ ਕਰਿ; ਵਿਗੂਤਾ ॥
੩੬੩	੮	੪੭	ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਾਮਨ; ਦੇਖੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥
੩੬੪	੩	੪੯	ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਰਹੈ; ਥਿਰੁ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੇ ॥
	੯	੫੦	ਤਿਨ੍ ਕੀ [3]ਗਹਣ-ਗਤਿ; ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੧	੫੦	ਜੇ ਸਉ ਘਾਲੇ; ਥਾਇ ਨ ਪਾਏ ॥
	੧੫	੫੧	ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ; ਭਰਮੁ [4]ਅਨਲ-ਵਾਉ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੨, ਮਹਲਾ ੪ ॥
੩੬੬	੩	੫੪	[5]ਕਿਸਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ; ਸਿਕਦਾਰ ਚਉਧਰੀ ਨਾਲਿ; ਆਪਣੈ ਸੁਆਈ ॥
	੧੦	੫੪	ਪਰਾਇਆ [6]ਛਿਦ੍ਰ, ਅਟਕ 'ਲੈ'; ਆਪਣਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਧਾਵੈ ॥ (੨) ਅਟਕਲੈ
	੧੧	੫੪	ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ, ਹਰਿ [7]ਧੜਾ ਧਰਮੁ; ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਣਿ, ਆਵੈ ॥
੩੬੭	੧	੫੬	ਵਡਾ ਵਡਾ ਹਰਿ; ਭਾਗ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ॥
	੩	੫੭	ਸਤਿ ਸਤਿ, ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ; ਰਸਿ ਗਾਏ, ਗੁਣ 'ਪਰਮਾਨੰਦਾ' ॥
	੪	੫੭	ਵਡੈ ਭਾਗਿ; ਪਾਏ, ਹਰਿ ਨਿਰਜੋਗਾ ॥
	੮	੫੮	ਨਾਮੈ ਸੁਰਤਿ ਸੁਨੀ; ਮਨਿ ਭਾਈ ॥
	੧੧	੫੯	ਫਲ ਲਾਗੇ; ਹਰਿ ਰਸਕ ਰਸਾਈ ॥
			ਮਹਲਾ ੪ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ (ਘਰ ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ)
੩੬੮	੫	੬੧	ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਮਹਿ ਕਰਮ ਹਰਿ ਬੋਵਹੁ, ਹਰਿ ਜਾਮੈ, ਹਰਿਆ ਖੇਤੁ ॥
	੧੦	੬੨	ਕਬ ਕੋਊ, ਮੇਲੈ [8]ਪੰਚ [9]ਸਤ ਗਾਇਣ; ਕਬ ਕੋ, ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਉਠਾਵੈ ॥
	੧੨	੬੨	ਕਬ ਕੋਊ, ਲੋਗਨ ਕਉ 'ਪਤੀਆਵੈ'; ਲੋਕਿ ਪਤੀਣੈ, ਨਾ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥

੧. ਸੰਗਿਆ ਅਥਵਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾ। ੨. ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਉਦਮ, ਮਰਦਊਪੁਣਾ। ੩. ਜੋ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗਤੀ (੨) ਜਾਂ ਸੋਹਣ ਗਤੀ। ੪. ਭੜਕੀ ਹਵਾ। ੫. ਕਿਸੇ ਨੇ। ੬. ਦੋਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਅਟਕਾਕੇ। ੭. ਪੱਖ। ੮. ਪੰਚ ਰਾਗੀ ਆਦਿ। ੯. ਸੁਰਾਂ ਆਦਿ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੮ (ਅਠਵੇਂ) ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹਲਾ ੪ (ਘਰ ਅਠਵੇਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ।)
੩੬੯	੩	੬੪	ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ, ਸੁ ਸਾਰੁ; ਸਬਦਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥
	੪	੬੪	ਪੂਰਬਿ ਲਿਖੇ [1]ਡੇਹ; ਸਿ ਆਏ ਮਾਇਆ ॥
	੮	੬੫	ਜਿਨ੍ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ; ਤਿਨ੍ੀ ਨਾਮੁ ਕਮਾਇਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਘਰੁ ੧੬ (ਸੋਲ੍ਵੇਂ) ਕੇ ੨ (ਦੋ) ਮਹਲਾ ੪ ਸੁਧੰਗ (ਘਰ ਸੋਲਵੇਂ ਕੇ ਦੋ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ)
	੧੪	੬੬	ਹਮਰੈ ਸ੍ਰਵਣੁ, ਸਿਮਰਨੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ; ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ-ਹਉ, ਇਕੁ ਖਿਨੁ ॥
	੧੬	੬੬	ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ, ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ; ਨਾਨਕ, ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ॥
	੧੮	੬੭	ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ, ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ;ਜੈਸੇ [2]ਕਰਹਲੁ, ਬੇਲਿ ਰੀਝਾਈ ॥
੩੭੦	੫	੧	ਭਾਈ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ; ਦੇਖਿ [3]ਬਿਬਾਦੇ ॥ ਹਮ ਆਈ 'ਵਸਗਤਿ; ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੇ ॥
	੬	੧	ਐਸਾ ਦੇਖਿ; [4]ਬਿਮੋਹਿਤ ਹੋਏ ॥
	੯	੧	ਤੂੰ ਗੁਣ ਮੋਹੇ; ਮੋਹਿਆ ਆਕਾਸੁ ॥ ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਖੇ; ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥੁ ॥
	੧੦	੧	ਗਿਆਨੀ ਕੀ; ਹੋਇ ਵਰਤੀ ਦਾਸਿ ॥
	੧੮	੩	ਰੂਪਿ ਅਨੂਪ; ਪੂਰੀ 'ਆਚਾਰਿ' ॥
੩੭੧	੧	੩	'ਸੁਕਰਣੀ' ਕਾਮਣਿ; ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹਮ ਪਾਈ ॥ [5]ਜਜਿ [6]ਕਾਜਿ; [7]ਪਰਥਾਇ ਸੁਹਾਈ ॥
	੨	੩	[8]ਗੁਰਿ 'ਆਣੀ' ਘਰ ਮਹਿ; ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥
	੩	੩	ਬਤੀਹ 'ਸੁਲਖਣੀ'; ਸਚੁ [9]ਸੰਤਤਿ ਪੂਤ ॥ (ਬੱਤੀਹ ਤੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਬੋਲੋ)
	੪	੩	ਧੰਨੁ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹੁ; ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਗਟੀ-ਆਇ ॥
	੭	੪	ਜਤਨ ਕਰਉ; ਉਰਝਾਇ [10]ਪਰੇਵੈ ॥
	੭	੪	ਧੁਰ ਕੀ ਭੇਜੀ; ਆਈ [11]ਆਮਰਿ ॥
	੧੨	੪	ਇਹ ਆਮਰਿ; ਹਮ ਗੁਰਿ ਕੀਏ [12]ਦਰਬਾਰੀ ॥
	੧੫	੫	ਮਹਾ ਅਨੰਦ; ਅਚਿੰਤ ਸਹਜਾਇਆ ॥

੧. ਦਿਨ। ੨. ਬੇ-ਮੁਹਾਰਾ ਊਠ। ੩. ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੪. ਬਿਨਾ ਮੋਹ ਤੋਂ ਹੋਏ। ੫. ਪੂਜਾ ਆਦਿ। ੬. ਵਿਆਹ ਜੱਗ ਆਦਿ। ੭. ਪ੍ਰਲੋਕ। ੮. ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਲਿਆਂਦੀ। ੯. ਔਲਾਦ। ੧੦. ਪੈਂਦੇ ਹੈਂ, ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਫਾਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਮਾਇਆ। ੧੧. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ੧੨. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਚਖੰਡ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਸਾਡੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੭੧	੧੭	੫	ਤੁਧਨੋ ਛੋਡਿ; ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭ, ਕੈਂ [੧]ਧਰਿ ॥
	੧੮	੫	ਸਾਕਤੁ ਭੂਲਾ; ਫਿਰੈ [੨]ਬੇਬਾਨਿ ॥
੩੭੨	੧	੬	ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਸੁਣੀ; ਲਾਭਾਇਆ ॥
	੩	੬	[੩]ਵਿਸਟੁ [੪]ਸੁਭਾਈ; ਪਾਇਆ ਮੀਤ ॥
	੮	੭	ਸੁਨਿਬੋ ਸਖੀ; ਕੰਤਿ ਹਮਾਰੋ, ਕੀਅਲੋ [੫]ਖਸਮਾਨਾ ॥
	੧੫	੮	'ਨਿਰਾਪਰਾਧ'; ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਿਆਈ ॥
੩੭੩	੧	੯	ਭਏ ਅਨੰਦ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ; ਅਬ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਕਤ ਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
	੮	੧੦	ਅਣਹੋਦਾ [੬]ਅਜਗਰੁ ਭਾਰੁ ਉਠਾਏ; ਨਿੰਦਕੁ, ਅਗਨੀ ਮਾਹਿ ਜਲਾਵੈ ॥
	੯	੧੦	ਪਰਮੇਸਰ ਕੈ ਦੁਆਰੈ, ਜਿ ਹੋਇ [੭]ਬਿਤੀਤੈ; ਸੁ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥
	੧੫	੧੧	[੮]ਬਿੰਜਨ ਭੋਜਨ; ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰ ॥
੩੭੪	੧	੧੨	[੯]'ਬਿਗੜਰੂਪੁ; ਮਨ ਮਹਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
	੩	੧੨	ਅਤਿ ਸੂਚੀ; ਤੇਰੀ [੧੦]ਪਾਕਸਾਲ ॥
	੫	੧੨	ਅਵਰ ਜੋਨਿ; ਤੇਰੀ [੧੧]ਪਨਿਹਾਰੀ ॥
	੧੧	੧੩	ਕਾਚੀ ਮਟੁਕੀ; ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸਾ ॥
	੧੬	੧੪	ਬਿਸਟਾ [੧੨]ਅਸਤ [੧੩]ਰਕਤੁ; [੧੪]ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ ॥
	੧੭	੧੪	ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ; ਤੂੰ ਸਦਾ [੧੫]'ਨਾਪਾਕ' ॥
੩੭੫	੫	੧੬	ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਸਿਮਰੀ, ਤਹ 'ਮਉਜੂਦੁ'; ਜਮੁ ਬਪੁਰਾ, ਮੋ-ਕਉ ਕਹਾ ਡਰਾਈ ॥
	੧੨	੧੮	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ; ਹਰਿ ਪਰਗਟੀ-ਆਇਆ ॥
੩੭੬	੨	੨੦	ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ; ਰਖੈ [੧੬]ਨਿਦਾਨ ॥
	੬	੨੧	[੧੭]ਕਰੂੈ ਨ ਝੁਰੈ; ਨਾ ਮਨੁ ਰੋਵਨਹਾਰਾ ॥
	੭	੨੧	ਜੋ [੧੮]'ਲਉਡਾ'; ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਆ [੧੯]ਅਜਾਤਿ ॥
	੮	੨੧	ਵੇਮੁਹਤਾਜਾ; ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥
	੧੧	੨੨	ਐਸੇ ਗੁਨਹ; [੨੦]'ਅਛਾਦਿਓ' ਪ੍ਰਾਨੀ ॥
	੧੭	੨੪	ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ; 'ਭਰੇਪੁਰਿ' ਧਾਰਿਆ ॥

੧. ਕਿਸ ਦੀ ਓਟ। ੨. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ। ੩. ਵਿਚੋਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੪. ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ। ੫. ਪੱਖ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਣਾ। ੬. ਅਜਗਰ ਭਾਵ ਸਾਬਤ ਬਕਰੇ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੭. ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ। ੮. ਮਿਠੇ ਭੋਜਨ। ੯. ਕੁਸ਼ਟੀ। ੧੦. ਰਸੋਈ। ੧੧. ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ। ੧੨. ਹੱਡ। ੧੩. ਲਹੂ। ੧੪. ਲਪੇਟਿਆ ਹੈ। ੧੫. ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੧੬. ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ। ੧੭. ਬੱਝਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ। ੧੮. ਸੇਵਕ, ਦਾਸ, ਗੁਲਾਮ। ੧੯. ਸੁਤੰਤਰ, ਅਜ਼ਾਦ, ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨੦. ਐਸੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੭੭	੬	੨੬	ਐਸੀ ਗੁਰਮਤਿ; 'ਪਾਈਅਲੇ' ॥
	੯	੨੬	ਜਾਪ ਤਾਪ; ਕਛੁ [1]ਉਕਤਿ ਨ ਮੋਰੀ ॥
	੧੧	੨੭	ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ; [2]ਅਲਮਸਤੁ ਮਤਵਾਰਾ ॥ (ਅਲ-ਮਸਤੁ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੨੮	ਦੂਖ ਭੂਖ ਮਿਟੈ ਤੇਰੋ ਸਹਸਾ; (ਮਿਟੈ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ) ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਤੂੰ, ਸੁਖਮਨਿ ਨਾਰੀ ॥
	੧੯	੨੮	ਜੋ ਇਹੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਕਮਾਵੈ, ਨਾਨਕ; ਸੋ, ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥
੩੭੮	੧	੨੯	ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ; ਮਾਨੁਖ [3]'ਦੇਹੁਰੀਆ' ॥
	੨	੨੯	[4]ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ; ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥
	੧੦	੩੧	ਪਡਾਕੀ ਕੋ ਚਿਤਿ, ਕਛੂ ਨ ਲਾਗੈ; ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਾਇ ॥ (੨) [6]ਕੋਚਿਤਿ
	੧੫	੩੩	ਬਿਨੁ ਹੁਕਮੈ; ਕਿਉ [7]ਬੁਝੈ ਬੁਝਾਈ ॥ (ਬੁੱਝੈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ) (ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਬੁੱਝੈ ਪਾਠ ਕਰਣਾ ਹੈ)
੩੭੯	੬	੩੬	ਏਕੋ ਏਕੁ, ਆਪਿ ਇਕੁ ਏਕੈ; ਏਕੈ ਹੈ ਸਗਲਾ ਪਾਸਾਰੇ ॥
	੧੦	੩੭	ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ; ਅਪਨੇ ਬਾਲਿਕ ਰਾਖਹੁ, [8]ਲੀਲਾ ਧਾਰਿ ॥
	੧੧	੩੭	ਜੈਸੇ 'ਜਨਨਿ' [9]ਜਠਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ; ਓਹੁ ਰਹਤਾ ਨਾਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ਅਨਦੁ ਕਰੈ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮ੍ਾਰੈ; ਨਾ ਪੋਹੈ ਅਗਨਾਰਿ ॥
	੧੭	੩੮	ਰਾਜ [10]ਮਿਲਕ ਜੋਬਨ, ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਭਾ; ਰੂਪਵੰਤੁ [11]'ਜੋੁਆਨੀ' ॥ ਬਹੁਤੁ ਦਰਬੁ ਹਸਤੀ ਅਰੁ ਘੋੜੇ; ਲਾਲ ਲਾਖ, [12] ਬੈ' ਆਨੀ ॥
੩੮੦	੧	੩੮	ਹਉ ਮਾਰਉ ਹਉ ਬੰਧਉ ਛੋਡਉ; ਮੁਖ ਤੇ ਏਵ [13]ਬਬਾੜੇ ॥
	੭	੩੯	ਭ੍ਰਮ ਮਹਿ ਸੋਈ; ਸਗਲ ਜਗਤ ਧੰਧ ਅੰਧ ॥
	੮	੩੯	ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਨੂਪ; ਹਰਿ ਸੰਤ ਮੰਤ ॥
	੮	੩੯	ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ; ਜਾਗੇ ਗਿਆਨ ਰੰਗਿ ॥
੩੮੧	੮	੪੨	ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਬੰਚਿ [14]ਨਿੰ-ਮੁਨੀਆਦਾ; ਬਿਨਸਿ ਗਇਆ ਤਤਕਾਲੇ ॥ (ਨੰਨੇ ਦੀ ਬਿਹਾਰੀ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੪੪	ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਸਖਨੀ; [15]'ਲਹਬਰ' ਬੂਝੀ, ਖਾਈ ਰੇ ॥ (ਸੱਖਨੀ ਬੋਲੋ)

੧. ਕਥਨ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ। ੨. ਪੂਰਨ ਮਸਤ। ੩ ਦੇਹੀ। ੪. ਇੰਤਜ਼ਾਮ, ਬੰਦੋਬਸਤ। ੫. ਡਾਇਣ ਮਾਇਆ, ਉਪਰਛਲ। ੬. ਦਸਤ ਅਤੀਸਾਰ ਵਾ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਡਾਇਣ ਦਾ ਚਿਤਵਣਾ ਦੇਖਣਾ ਭਾਵ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ੭. ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਲ ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ। ੮. ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇ ਇਛਾਚਾਰੀ। ੯. ਉਦਰ ਵਿਚ। ੧੦. ਜਗੀਰ। ੧੧. ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੨. ਮੁਲ ਲਿਆਂਦੀ। ੧੩. ਬਕਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਬਿਨਾਂ ਮੁਨਿਆਦ ਤੋਂ। ੧੫. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਲਾਟ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੮੧	੧੭	੪੪	[੧]ਅਜ ਕੈ ਵਸਿ, ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ [੨]ਕੇਹਰਿ; ਕੂਕਰ ਤਿਨਹਿ ਲਗਾਈ ਰੇ ॥
	੧੭	੪੪	ਬਾਝੁ ਥੂਨੀਆ ਛਪਰਾ ਥਾਮ੍ਹਿਆ; ਨੀ-ਘਰਿਆ, ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਰੇ ॥
			ਬਿਨੁ ਜੜੀਏ, ਲੈ ਜੜਿਓ ਜੜਾਵਾ; ਥੇਵਾ ਅਚਰਜੁ ਲਾਇਆ ਰੇ ॥
	੧੮	੪੪	[੩]ਦਾਦੀ [੪]ਦਾਦਿ, ਨ ਪਹੁਚਨ-ਹਾਰਾ; ਚੂਪੀ, 'ਨਿਰਨਉ' ਪਾਇਆ ਰੇ ॥
			ਮਾਲਿ ਦੁਲੀਚੇ ਬੈਠੀ-ਲੇ ਮਿਰਤਕੁ: ਨੈਨ ਦਿਖਾਲਨੁ ਧਾਰਿਆ ਰੇ ॥
੩੮੨	੯	੪੬	ਏਕੁ ਤੂੰ, ਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ; ਮੈ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ, ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ॥
	੧੯	੪੭	ਧੰਨੁ ਸੁ ਕਲਿਜੁਗੁ, ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ;
			ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ਹੀਓ ॥
੩੮੩	੫	੪੮	ਐਸੀ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ, ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ; ਕਾਰਜ ਸਗਲ ਸਵਾਰੇ ॥
	੬	੪੮	ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਸਾਹਿਬ; ਮਨਿ ਮੇਲਾ ॥
	੧੩	੫੦	ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ ਦਿਖਾਲੇ ਦਰਸਨੁ; 'ਪੁਨਰਪਿ' ਜਨਮਿ ਨ ਆਈਐ ॥
	੧੫	੫੦	ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ, ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ ਭਏ; ਹਰਖ ਸੋਗ ਮਹਿ ਬਸਨਾ ॥
	੧੯	੫੧	ਮੋਹ ਮਲਨ, ਨੀਦ ਤੇ ਛੁਟਕੀ; ਕਉਨੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਭਇਓ ਰੀ ॥
੩੮੪	੧	੫੧	ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ [੫]ਗਾਖਰੋ; ਸੰਜਮਿ ਕਉਨ, ਛੁਟਿਓ ਰੀ ॥
	੨	੫੧	ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਲੇ, ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟੁ, ਰਹਿਓ ਰੀ ॥
	੪	੫੧	ਕਾਜਰ ਕੋਠ ਮਹਿ, ਭਈ 'ਨ' ਕਾਰੀ; ਨਿਰਮਲ ਬਰਨੁ, ਬਨਿਓ ਰੀ ॥
	੮	੫੨	ਲਾਲੁ ਚੋਲਨਾ; ਤੈ ਤਨਿ ਸੋਹਿਆ ॥ ਸੁਰਿਜਨ ਭਾਨੀ; ਤਾਂ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ॥
	੧੦	੫੨	ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਾਨੀ; ਤੁਹੀ [੬]ਸੁਰਗਿਆਨਿ ॥ (ਸੁਰ-ਗਿਆਨਿ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੫੪	ਦੀਸਿ ਆਵਤ ਹੈ, ਬਹੁਤੁ [੭]ਭੀਹਾਲਾ ॥
੩੮੫	੧	੫੫	ਪਾਵਤੁ [੮]ਰਲੀਆ, ਜੋਬਨਿ ਬਲੀਆ ॥ (੨) ਪਾਵ [੯]ਤੁਰਲੀਆ
੩੮੬	੫	੬੦	ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭ, ਸੁਖੀ ਵਲਾਇੰਾ ॥
	੯	੬੧	ਕਾਰਜਿ ਕਾਮਿ, ਬਾਟ ਘਾਟ ਜਪੀਜੈ ॥
੩੮੭	੧੧	੬੬	ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਇਹੁ, ਸਫਲ ਭਇਆ ॥
੩੮੮	੨	੬੯	[੧੦]ਮੂਰਖ [੧੧]ਮੁਗਧ; [੧੨]ਅਗਿਆਨ [੧੩]ਅ-ਵੀਚਾਰੀ ॥
	੨	੬੯	ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ, ਕਰਮ 'ਨ' ਸਾਧਾ ॥ (ਸੱਧਾ ਕੱਸ ਕੇ ਤੇ ਭਾਰਾ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੭੨	ਜਉ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਓ, ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਰਾ ॥
੩੮੯	੩	੭੪	ਤੁਝਹਿ ਪੇਖਿ; ਬਿਗਸੈ ਕਉਲਾਰੁ ॥
	੬	੭੫	ਪਹੁਚਿ ਨ, ਮੂਕਾ, ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥

---

੧. ਬਿਬੇਕ ਰੂਪ ਬੱਕਰੇ ਦੇ। ੨. ਹੰਕਾਰ ਸ਼ੇਰ। ੩. ਇਨਸਾਫ ਵਾ ਫਰਿਆਦੀ। ੪. ਫਰਿਆਦ ਕਰਣ ਵਾਲਾ। ੫. ਕਠਨ। ੬. ਸੁਰ ਗਿਆਨਿ, ਸੁਰ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਗਿਆਨ, ਉਤਮ ਗਿਆਨ ਵਾ ਦਿਬ ਗਿਆਨ। ੭. ਭੈਦਾਇਕ। ੮. ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ੯. ਚੰਚਲ। ੧੦. ਬਿਵਹਾਰਾਂ ਕਰ ਕੇ। ੧੧. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਵਲੋਂ। ੧੨. ਪ੍ਰੱਖ ਗਿਆਨ ਵਲੋਂ। ੧੩. ਅਪ੍ਰੱਖ ਗਿਆਨ ਵਲੋਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੮੯	੧੦	੭੬	ਕਰ ਮਹਿ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਆਣਿ [1]ਨਿਸਾਰਿਓ ॥
੩੯੦	੧੩	੮੨	ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਤੁਕੇ ੯ (ਨੌਂ)
੩੯੧	੨	੮੩	ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਊ; ਮਾਰਨ-ਵਾਰਾ ॥
			ਜੀਅਉ ਹਮਾਰਾ; ਜੀਉ ਦੇਨ-ਹਾਰਾ ॥
੩੯੨	੧੦	੮੭	[2]'ਅਗਰਕ' ਉਸ ਕੇ; ਵਡੇ ਠਗਾਊ ॥
	੧੮	੮੮	ਮੋਹਿ ਸੰਤਹ ਟਹਲ; ਦੀਜੈ ਗੁਣ-ਤਾਸਿ ॥
੩੯੩	੭	੯੦	ਸਦ ਹੀ ਭੋਗੁ ਲਗਾਇ; 'ਸੁਗਿਆਨੀ' ॥
	੮	੯੦	[3]ਸਾਲ- [4]ਗਿਰਾਮੁ; ਹਮਾਰੈ ਸੇਵਾ ॥
	੧੪	੯੧	ਦੂਰਿ ਰਹੀ; ਉਹ ਜਨ ਤੇ ਬਾਟ ॥
	੧੫	੯੧	ਜਹ [5]'ਆਵਟੇ'; ਬਹੁਤੁ [6]ਘਨ [7]ਸਾਥ ॥ (ਆਵੱਟੇ ਬੋਲਣਾ)
	੧੭	੯੨	ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁ-ਪਦਾ ੧ (ਇਕ)
੩੯੪	੯	੯੫	ਹਉ ਬੰਦੀ; ਪ੍ਰਿਅ [8]ਖਿਜਮਤਦਾਰ ॥
			(ਖਿਜਮਤ-ਦਾਰ ਇਕੱਠਾ ਹੈ, ਖਿਜਮੱਤਦਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
	੧੦	੯੫	ਲੇ ਪਖਾ; ਪ੍ਰਿਅ [9]ਝਲਉ ਪਾਏ ॥
	੧੪	੯੬	ਐਸੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਕ; ਰਾਮਿ ਉਪਾਈ ॥
	੧੬	੯੬	ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਿ ਥਾਕੇ; 'ਪੁਨਹਚਰਨਾ' ॥
	੧੮	੯੬	ਹਉਮੈ ਪਚੈ; ਮਨਮੁਖ [10]ਮੂਰਾਖਾ ॥
੩੯੫	੬	੯੮	ਮਿਟੇ [11]ਉਪਦ੍ਰਹ'; ਮਨ ਤੇ ਬੈਰ ॥
੩੯੬	੨	੧੦੧	'ਚਿਰੁਜੀਵਨੁ'; ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ ॥
	੧੩	੧੦੩	ਮੈ ਬੰਦਾ ਬੈ ਖਰੀਦੁ; ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ॥
੩੯੭	੪	੧੦੫	ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਰੋਗੁ ਮਾਇ; ਮੈਡਾ ਹਭੁ ਨਸੈ ॥
	੫	੧੦੫	ਸੂਖੀ ਹੂੰ ਸੁਖੁ ਪਾਇ; ਮਾਇ ਨ ਕੀਮ ਗਣੀ ॥
	੬	੧੦੫	ਨੈਣ [12]ਪਸੰਦੋ ਸੋਇ; ਪੇਖਿ [13]'ਮੁਸਤਾਕ' ਭਈ ॥
	੭	੧੦੫	ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ; [14]ਹਭਾ ਹੂੰ ਬਾਹਰਾ ॥
	੯	੧੦੬	ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਗੋਵਿੰਦ; ਗੁਪਾਲ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ॥
	੧੦	੧੦੬	ਨਾਮ ਬਿਹੂਨੜਿਆ; ਸੇ ਮਰਨਿ [15]ਵਿਸੂਰਿ [16]ਵਿਸੂਰਿ ॥

੧. ਪਾਇਆ। ੨. ਮਾਇਆ ਦੇ ਆਗੂ ਕਾਮਾਦਿ ਅਗਵਾਨੀ। ੩. ਸਾਲ=ਘਰ। ੪. ਗਿਰਾਮੁ=ਮੂੰਹ। ਸਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ੫. ਉਬਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਨਰਕ ਰੂਪੀ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ੬. ਬਹੁਤੇ। ੭. ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ। ੮. ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੯. ਝੱਲ ਪੌਂਦੀ ਹਾਂ। ੧੦. ਮੂਰਖ। ੧੧. ਵਿਘਨ। ੧੨. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪਸੰਦੋ=ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਵਾ ਸਾਡੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਸੰਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੧੩. ਮੋਹਤ ਜਾਂ ਚਾਹਵਾਨ। ੧੪. ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ। ੧੫. ਝੂਰ ਕੇ। ੧੬. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੩੯੭	੧੦	੧੦੬	ਦਾਸ [1]'ਦਾਸਤਨ' ਭਾਇ; ਮਿਟਿਆ ਤਿਨਾ [2]ਗਉਣੁ ॥ (ਦਾਸੱਤਣ ਬੋਲੋ)
	੧੧	੧੦੬	ਜੈਸੇ ਪਸੁ 'ਹਰ੍ਹਿਆਉ; ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰੁ ਸਭ ॥
			ਨਾਨਕ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ; ਮਿਲਾਵਹੁ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭ ॥
	੧੫	੧੦੭	ਸੋਈ ਲਗੈ ਸਚਿ; ਜਿਸੁ ਤੂੰ [3]'ਦੇਹਿਅਲਾ' ॥ (੨) ਦੇਹਿ ਅਲਾ
	੧੯	੧੦੮	ਜੇਤੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ; ਉਧਾਰੇ ਤਿੰਨ੍ [4]'ਖੇ' ॥
੩੯੮	੧੦	੧੧੦	ਕਪੜ ਭੋਗ ਸੁਗੰਧ; ਤਨਿ [5]ਮਰਦਨ [6]ਮਾਲਣਾ ॥
	੧੩	੧੧੧	ਮੈ ਗਰੀਬ, ਸਚੁ ਟੇਕ ਤੂੰ; ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥
	੧੫	੧੧੧	ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ; ਤੇਤ [7]'ਪਛਾਵਿਆ' ॥
	੧੮	੧੧੧	ਸਚਾ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਤੂੰ; ਪ੍ਰਭ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੇ ॥
	੧੮	੧੧੨	ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੰਗਿ; ਸਹਾਈ ਗਿਆਨ ਜੋਗੁ ॥
੩੯੯	੧੧	੧੧੪	ਦੁਰਮਤਿ [8]ਮਦੁ, ਜੋ ਪੀਵਤੇ; [9]'ਬਿਖਲੀ-ਪਤਿ' ਕਮਲੀ ॥
			(੨) ਬਿਖ [10]ਲੀਪਤਿ
	੧੫	੧੧੫	ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਦਿਤੀ ਦਾਤਿ; ਸਾ ਪੂਰਨ ਵਡਿਆਈ ॥
	੧੬	੧੧੫	ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਗੁਣ ਗਾਉ; ਲਾਭੁ, ਪੂਰੇ ਗੁਰਿ ਦਿਤਾ ॥
	੧੭	੧੧੬	ਜਾ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ; ਤਾ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ॥
	੧੯	੧੧੬	ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਅਉਰੁ ਕੋ; ਤਾ [11]ਕਾ ਭਉ ਕਰੀਐ ॥
੪੦੦	੩	੧੧੭	ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੁਲੀ; ਸੋ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ॥
	੫	੧੧੭	ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਅਨੰਦ-ਮੈ; ਨਾਉ ਮਾਣਕ ਹੀਰਾ ॥
	੬	੧੧੭	[12]ਰਜੀ [13]ਧਾਈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ; ਜਾ ਕਾ ਤੂੰ ਮੀਰਾ ॥ (ਰੱਜੀ ਬੋਲੋ)
	੮	੧੧੮	ਸੰਤਾ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਰੀ; ਏਹੁ ਅਚਾਰਾ ਸਿਖੁ ਰੀ ॥
	੧੧	੧੧੮	ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਰਿ ਦੀਪਕੋ; ਇਹ ਸਤ ਕੀ ਸੇਜ ਬਿਛਾਇ ਰੀ ॥
			('ਰੀ' ਪਾਠ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵਖਰਾ ਪੜ੍ਹੋ)
	੧੪	੧੧੯	'ਡੀਗਨ' ਡੋਲਾ ਤਊ ਲਉ; ਜਉ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮਾ ॥
	੧੮	੧੧੯	ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕੋ; ਨਾਨਕ ਖਸਮੈ ਬੰਦਾ ॥
੪੦੧	੧	੧੨੦	'ਸਗੁਨ' 'ਅਪਸਗੁਨ' ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ; ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ (ਅਪ ਸਗੁਨ ਬੋਲੋ)

੧. ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਪੁਣਾ। ੨. ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਫਿਰਨਾ। ੩. ਦੇਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ਹੇ ਅੱਲਾ! ਪਾਕ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੪. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਕਰਕੇ। ੫. ਬਟਣਾ। ੬. ਮਲਣਾ। ੭. ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਬਦਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੮. ਸ਼ਰਾਬ। ੯. ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਪਤੀ ਕੰਜਰ। ੧੦. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਬੜੇ ਹੋਏ ਕਮਲੀ ਬੁਧ ਵਾਲੇ। ੧੧ ਤਾਂ ਕੀ ਭੌ ਕਰਣਾ ਹੈ। ੧੨. ਐਸ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ। ੧੩. ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੦੧	੬	੧੨੧	ਚਿਤਵਉ ਚਿਤਵਿ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਉ; ਆਗੈ ਭਾਵਉ ਕਿ ਨ ਭਾਵਉ ॥
	੭	੧੨੧	ਹਉ ਮਾਗਉ ਆਨ; ਲਜਾਵਉ ॥
	੮	੧੨੧	ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ, ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸਨਾਤਨ ਸਨਤਕੁਮਾਰ; ਤਿਨ੍ ਕਉ ਮਹਲੁ ਦੁਲਭਾਵਉ ॥
	੧੦	੧੨੧	'ਤਾਕੀ' ਸਰਣਿ, ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਕੀ; ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ, ਧਿਆਵਉ ॥ (ਤੱਕੀ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੧੨੧	ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ, ਦਇਆਲੁ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ; ਕਾਟਿਓ ਬੰਧੁ, [੧]ਗਰਾਵਉ ॥
	੧੫	੧੨੨	ਦਿਨੁ ਭੀ ਗਾਵਉ ਰੈਨੀ ਗਾਵਉ; ਗਾਵਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਰਸਨਾਰੀ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਿਸਾਸੁ ਹੋਇ; ਹਰਿ ਜੀਵਤ ਮਰਤ ਸੰਗਾਰੀ ॥
	੧੯	੧੨੩	ਜਿਸਨੋ ਤੂੰ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ; ਤੇ ਪਾਹੁਨ, [੨]'ਦੋ' [੩]ਦਾਹਾ ॥
੪੦੨	੧	੧੨੩	ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਗ੍ਰਿਹ, ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ; (ਕਲੱਤ੍ਰ ਬੋਲੋ) ਸਭ ਮਿਥਿਆ [੪]ਅਸਨਾਹਾ ॥
	੧	੧੨੩	ਰੇ ਮਨ; ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਹੈ, ਹਾ-ਹਾ ॥
	੨	੧੨੩	ਜੈਸੇ ਬਸਤਰ ਦੇਹ ਓਢਾਨੇ; ਦਿਨ ਦੋਇ ਚਾਰਿ, ਭੋਰਾਹਾ ॥ ਭੀਤਿ ਊਪਰੇ ਕੇਤਕੁ ਧਾਈਐ; ਅੰਤਿ [੫]ਓਰਕੋ ਆਹਾ ॥
	੪	੧੨੩	ਆਵਗਿ ਆਗਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ; ਉਠਿ ਜਾਸੀ ਮੁਹਤ ਚਸਾਹਾ ॥
	੯	੧੨੪	ਏਕੁ ਬੋਲੁ ਭੀ. [੬]ਖਵਤੋ ਨਾਹੀ; ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੀਤਲਈ ॥
	੧੨	੧੨੫	ਸਸਤ ਵਖਰੁ, ਤੂੰ [੭]ਘਿੰਨਹਿ ਨਾਹੀ; ਪਾਪੀ ਬਾਧਾ [੮]'ਰੇਨਾਇਆ' ॥
	੧੩	੧੨੫	ਸਤਿਗੁਰ; ਤੇਰੀ [੯]ਆਸਾਇਆ ॥
	੧੪	੧੨੫	[੧੦]ਗੰਧਣ ਵੈਣ ਸੁਣਹਿ, ਉਰਝਾਵਹਿ; ਨਾਮੁ ਲੈਤ [੧੧]ਅਲਕਾਇਆ ॥
	੧੫	੧੨੫	ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਤੀ ਨਿੰਦਾ; [੧੨]ਅਖਾਧਿ ਖਾਹਿ, [੧੩]'ਹਰਕਾਇਆ' ॥
	੧੬	੧੨੫	ਨਾਨਕ, [੧੪]ਆਹਿ ਸਰਣ ਪ੍ਰਭ ਆਇਓ; ਰਾਖੁ ਲਾਜ ਅਪਨਾਇਆ ॥
	੧੯	੧੨੬	ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤ, ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਵੈ; ਪਲੁ ਖਿਨੁ, ਛੀਜੈ ਅਰਜਾਧੇ ॥
੪੦੩	੬	੧੨੭	ਘਰੀ ਮੁਹਤ ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ; ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ॥
	੭	੧੨੭	ਪਲਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇਖਿ, ਭੂਲੋ; ਆਕ ਨੀਮ ਕੋ, [੧੫]'ਤੂੰਮਰੁ' ॥
	੧੧	੧੨੮	ਆਪ ਕਮਾਨੇ ਕਉ, ਲੇ ਬਾਂਧੇ; ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਨੀ ॥

੧. ਫਾਹੇ। ਵਾ ਜੋ ਗਲ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ੨. ਦੋ। ੩. ਦਿਨਾਂ ਦੇ। ੪. ਪ੍ਰੇਮ। ੫. ਅਖੀਰ। ੬. ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੭. ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ। ੮. ਕਰਜ਼ਾ ਲੋਕ ਦੰਡ, ਪਿਤਰ ਦੰਡ ਆਦਿ। ੯. ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ। ੧੦. ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਬਚਨ। ੧੧. ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੨. ਨਖਿੱਧ, ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ੧੩. ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੧੪. ਚਾਹ ਕੇ। ੧੫. ਤੂੰਮਾਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੦੪	੧	੧੩੦	ਸਾਜਨ ਸੰਤ, ਹਮਾਰੇ ਮੀਤਾ; ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ, [1]ਆਨੀਤਾ ਰੇ ॥
	੧੧	੧੩੨	ਵਡੀ ਕੋਮ, ਵਸਿ ਭਾਗਹਿ ਨਾਹੀ; [2]ਮੁਹਕਮ ਫਉਜ, [3]'ਹਠਲੀ' ਰੇ ॥ (ਹ-ਠਲੀ ਬੋਲਣਾ ਅੱਧਾ ਅੱਧਕ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੧੩੩	ਨੀਕੀ ਜੀਅ ਕੀ, ਹਰਿ ਕਥਾ ਊਤਮ; ਆਨ ਸਗਲ ਰਸ, ਫੀਕੀ ਰੇ ॥
	੧੩	੧੩੩	ਬਹੁ ਗੁਨਿ ਧੁਨਿ ਮੁਨਿ ਜਨ, ਖਟੁ ਬੇਤੇ; ਅਵਰੁ ਨ ਕਿਛੁ. ਲਾਈਕੀ ਰੇ ॥
	੧੪	੧੩੩	ਬਿਖਾਰੀ ਨਿਰਾਰੀ ਅਪਾਰੀ ਸਹਜਾਰੀ; ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ, [4]ਪੀਕੀ ਰੇ ॥
	੧੬	੧੩੪	ਖਿਨੁ ਰਮ ਗੁਰ ਗਮ, ਹਰਿ ਦਮ ਨਹ ਜਮ; ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਨਾਨਕ, [5]'ਉਰਿ' ਹਾਰੀ ਰੇ ॥
	੧੮	੧੩੫	ਪਹਰ ਮੂਰਤਿ ਪਲ ਗਾਵਤ ਗਾਵਤ; ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਵਖਾਨੀ ॥
	੧੯	੧੩੫	ਹੰਉ ਹਉਰੋ ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ਗਉਰੋ; ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਛਾਨੀ ॥
੪੦੫	੫	੧੩੬	ਏਕ ਟੇਕ ਅਧਾਰੁ ਏਕੋ; ਏਕ ਕਾ ਮਨਿ ਜੋਰੁ ॥
	੭	੧੩੭	ਜੀਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ; ਦੀਏ ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗ ॥
	੧੦	੧੩੭	ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੁ, 'ਕਰਿ' ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕੀ; ਭਲੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ('ਕਰਿ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ ਅਰਥ ਵਾਸਤੇ)
	੧੬	੧੩੮	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ, ਪ੍ਰਭ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ; ਗੁਣ, ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਗਾਉ ॥
੪੦੬	੧੩	੧੪੧	ਮਹਾ ਬਿਖਾਦੀ ਦੁਸਟ [6]'ਅਪਵਾਦੀ'; ਤੇ ਪੁਨੀਤ ਸੰਗਾਰੇ ॥
	੧੬	੧੪੨	ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ, ਬਿਖੈ ਰਸ ਮਾਤੇ; ਮਿਥਿਆ, 'ਗਹਨ' ਗਹੇ ॥
	੧੭	੧੪੨	ਮਿਥਨ ਮਨੋਰਥ, ਸੁਪਨ ਆਨੰਦ [7]ਉਲਾਸ; ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਤਿ ਕਹੇ ॥
	੧੯	੧੪੩	ਓਹਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੀ ॥
	੧੯	੧੪੩	ਕਨਿਕ ਮਾਣਿਕ, ਗਜ ਮੋਤੀਅਨ ਲਾਲਨ; ਨਹ ਨਾਹ ਨਹੀ ॥
	੧੯	੧੪੩	ਰਾਜਨ ਭਾਗਨ, ਹੁਕਮ ਨ [8]ਸਾਦਨ; ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਨ ਚਾਹੀ ॥ (੨) ਰਾਜ ਨ ਭਾਗ ਨ; ਹੁਕਮ ਨ ਸਾਦ ਨ
੪੦੭	੬	੧੪੫	ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਾਈ, ਬਾਪੁ ਮੋਰੋ ਮਾਈ; ਭਗਤਨ ਕਾ ਓਲ੍ਹਾ ॥
	੮	੧੪੬	ਠਾਕੁਰ; ਆਇਓ ਆਹਿ ॥
	੮	੧੪੬	ਏਹ ਮੁਕਤਾ ਏਹ ਜੁਗਤਾ; ਰਾਖਹੁ ਸੰਤ ਸੰਗਾਹਿ ॥
	੧੦	੧੪੭	ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਸੇਵ ਕਮਾਇਆ; ਗੁਨ ਰਸਿ ਰਸਿ ਗਾਵੈ ॥
	੧੯	੧੫੦	ਓਹੁ, ਨੇਹੁ [9]'ਨਵੇਲਾ' ॥ (੨) ਓਹੁ ਨੇਹੁ [10]ਨ ਵੇਲਾ ॥
੪੦੮	੩	੧੫੧	ਵਰਤ ਨੇਮ, ਸੰਜਮ ਕਰਿ ਥਾਕੇ; ਨਾਨਕ, ਸਾਧ ਸਰਨਿ; ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਵਸੈ ॥
	੭	੧੫੨	ਲੋਭ ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੈ, ਲਾਗੇ; [11]ਹਿਰਿ [12]ਵਿਤ, ਚਿਤ ਦੁਖਾਹੀ ॥

---

੧. ਨਾਸਵੰਤ । ੨. ਇਸਥਿਤ । ੩. ਹਠ ਵਾਲੀ । ੪. ਪੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਵਾ ਪੀਣਾ ਕੀਤੀ । ੫. ਹਿਰਦਾ । ੬. ਨਿੰਦਕ ਵਾ ਝਗੜਾਲੂ । ੭. ਉਤਸ਼ਾਹ । ੮. ਬਟਣੇ ਤੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਸਵਾਦ । ੯. ਨਵਾਂ ਪ੍ਰੇਮ । ੧੦. ਓਹ ਨੇਹੁ ਲਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਓਹ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਵੇਲਾ ਹੈ । ੧੧. ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੨. ਧਨ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੦੮	੭	੧੫੨	[1]ਖਿਨ ਭੰਗੁਨਾ ਕੈ, ਮਾਨਿ ਮਾਤੇ; ਅਸੁਰ, ਜਾਣਹਿ ਨਾਹੀ ॥
	੮	੧੫੨	[2]ਨਿਪਟਿ, ਬਾਜੀ ਹਾਰਿ ਮੂਕਾ; ਪਛੁਤਾਇਓ ਮਨਿ, ਭੋਰਾ ॥
	੯	੧੫੨	ਡਾਨੁ ਸਗਲ, [3]ਗੈਰ 'ਵਜਹਿ' ਭਰਿਆ;
			[4]ਦੀਵਾਨ, ਲੇਖੈ ਨ ਪਰਿਆ ॥ (ਵੱਜਹਿ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੧	੧੫੩	ਸਾਧ ਸੰਤ ਮਨਾਏ, ਪ੍ਰਿਅ ਪਾਏ ਗੁਨ ਗਾਏ; ਪੰਚ ਨਾਦ, ਪਤੂਰ ਬਜਾਏ ॥
	੧੨	੧੫੩	ਕਿਰਪਾ ਪਾਏ, 'ਸਹਜਾਏ' ਦਰਸਾਏ; ਅਬ ਰਾਤਿਆ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿਉ ॥
			ਸੰਤ ਸੇਵਿ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਥ; ਰੰਗੁ ਲਾਲਨ ਲਾਏ ॥
	੧੩	੧੫੩	ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਮਨਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਰਹਸਾਏ, ਨਹੀ ਆਏ;
			ਸਹਜਾਏ, ਮਨਿ ਨਿਧਾਨੁ ਪਾਏ ॥
			ਸਭ ਤਜੀ; ਮਨੈ ਕੀ [6]ਕਾਮ ਕਰਾ ॥
	੧੪	੧੫੩	ਚਿਰੁ ਚਿਰੁ ਚਿਰੁ ਚਿਰੁ ਭਇਆ; ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਪਿਆਸ ਲਾਗੀ ॥
	੧੭	੧੫੪	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਾਨ; ਇਹ ਬਿਆਧਿ ਛੋਰੈ ॥
	੧੮	੧੫੪	ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ, ਜੀਤਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥
੪੦੯	੨	੧੫੫	ਪ੍ਰਭ ਗੋਪਾਲ ਦੀਨ ਦਇਆਲ, ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ;
			ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਿਮਰਿ ਜਾਗੁ ॥
	੩	੧੫੬	ਹਰਖ ਸੋਗ ਬੈਰਾਗ ਅਨੰਦੀ; ਖੇਲੁ ਰੀ, ਦਿਖਾਇਓ ॥
	੪	੧੫੬	ਖਿਨਹੂ ਭੈ, ਨਿਰਭੈ ਖਿਨਹੂ; ਖਿਨਹੂ, ਉਠਿ ਧਾਇਓ ॥
			ਖਿਨਹੂ ਰਸ, ਭੋਗਨ ਖਿਨਹੂ, ਖਿਨਹੂ, ਤਜਿ ਜਾਇਓ ॥
	੭	੧੫੭	ਆਸਾਵਰੀ ॥ 'ਆਸਾਵ-ਰੀ' ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
	੮	੧੫੭	ਅਨ ਸਿਉ ਤੋਰਿ; ਫੇਰਿ ਹਾਂ ॥
			ਐਸੋ ਲਾਲਨੁ ਪਾਇਓ; ਰੀ ਸਖੀ ॥
	੯	੧੫੭	ਪੰਕਜ ਮੋਹ, ਸਰਿ ਹਾਂ ॥ ('ਹਾਂ' ਪਾਠ ਸਭ ਥਾਂ ਇਕੱਲਾ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੧੫੭	[7]ਗਹਡਿਓ, ਮੂੜ ਨਰਿ ਹਾਂ ॥
			[8]ਅਨਿ ਨ, ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਹਾਂ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)
			(੨) [9]ਅਨਿਨ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਹਾਂ ॥
			ਤਉ ਨਿਕਸੈ; ਸਰਨਿ 'ਪੈ', ਰੀ ਸਖੀ ॥
	੧੧	੧੫੭	'ਰਾਜਨ' ਜੋਗੁ ਕਰਿ ਹਾਂ ॥
			ਕਹੁ ਨਾਨਕ; ਲੋਗ ਅਲੋਗੀ, ਰੀ ਸਖੀ ॥

੧. ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਦੇਹ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਨ। ੨. ਅਤਿਸੈ ਕਰਕੇ। ੩. ਹੋਰ ਵਜ੍ਹਾ ਡੰਨ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੪. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ੫. ਵਾਜੇ। ੬. ਕਾਮ ਦੀ (ਕਰਾ) ਕਲਾ= ਚੇਸ਼ਟਾ। ੭. ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ। ੮. ਹੋਰ ਉਪਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ੯. ਇਕ ਰਸ ਉਪਾਵ ਕਰੀਏ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੦੯	੧੨	੧੫੮	[1]ਮਨਸਾ, ਏਕ ਮਾਨਿ ਹਾਂ ॥
	੧੩	੧੫੮	ਤਉ ਮਿਲੀਐ, ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿ; ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥
	੧੪	੧੫੮	ਪਾਇਓ; ਪੇਡ ਥਾਨਿ ਹਾਂ ॥
	੧੫	੧੫੮	ਭੈ ਪਾਵਕ; ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਿ ਹਾਂ ॥
	੧੬	੧੫੮	ਹਰਿ ਰਸ; ਰਸਹਿ ਮਾਨਿ ਹਾਂ ॥
	੧੬	੧੫੮	ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ; ਰੇ ਮਨਾ ॥
	੧੭	੧੫੯	ਹਰਿ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਗੁਨੀ ਹਾਂ ॥
	੧੭	੧੫੯	ਸਾਧੂ ਰਸਨ, ਭਨੀ ਹਾਂ ॥
	੧੮	੧੫੯	ਛੂਟਨ ਬਿਧਿ; ਸੁਨੀ ਹਾਂ ॥
੪੧੦	੧	੧੫੯	ਅਲਖ ਅਭੇਵੀਐ; ਹਾਂ ॥
	੧	੧੫੯	ਬਿਨਸਿ ਨ ਜਾਇ; ਮਰਿ ਹਾਂ ॥ (ਨ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)
	੩	੧੬੦	ਆਗਿਆ ਸਤਿ; ਸਹੁ ਹਾਂ ॥ ਮਨਹਿ ਨਿਧਾਨੁ; ਲਹੁ ਹਾਂ ॥
	੭	੧੬੧	ਉਆ ਰਸ; ਜੋ ਬਿਧੇ ਹਾਂ ॥ (ਬਿੱਧੇ ਤੇ ਸਿੱਧੇ)
	੧੦	੧੬੧	ਜਨਮਿ ਨ ਕਦੇ ਮਰੁ ਹਾਂ ॥ (ਨ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)
	੧੦	੧੬੧	ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ; ਤੂੰ ਹਾਂ ॥ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ; ਮੂੰ ਹਾਂ ॥
	੧੪	੧੬੨	ਧੀਰਜ, ਮਨਿ ਭਏ ਹਾਂ ॥
	੧੪	੧੬੨	ਸਾਧੂ ਸੰਗਮੇ, ਹਾਂ ॥ ਪੂਰਨ ਸੰਜਮੇ, ਹਾਂ ॥
	੧੫	੧੬੨	ਜਬ ਤੇ; ਛੁਟੇ ਆਪ ਹਾਂ ॥
	੧੮	੧੬੨	ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ ਏਹੁ; ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥
	੧੯	੧੬੩	ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ, ਹਾਂ ॥ ਸੁਨਤ ਸੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ ॥
੪੧੧	੨	੧੬੩	ਜਨਮਹਿ ਮਰਿ, ਭਗੇ ਹਾਂ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੯ ॥
	੪	੧	ਬਿਰਥਾ ਕਹਉ; ਕਉਨ ਸਿਉ ਮਨ ਕੀ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸਰਾਮ)
	੭	੧	ਨਾਨਕ, ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਿਉ ਨਹੀ ਗਾਵਤ; 'ਕੁਮਤਿ' ਬਿਨਾਸੈ ਤਨ ਕੀ ॥ (ਕੁਮੱਤਿ ਬੋਲੋ)
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨ ॥
	੧੦	੧	ਉਤਰਿ ਅਵਘਟਿ; ਸਰਵਰਿ ਨ੍ਹਾਵੈ ॥
	੧੩	੧	ਸੁਭਰ ਸਰਵਰਿ; [2]ਮੈਲੁਨ ਧੋਵੈ ॥ (੨) ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵੈ
੪੧੨	੫	੨	ਜਗੁ ਤ੍ਰਿਅ ਜਿਤੁ; ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥
੪੧੩	੪	੩	ਭਾਇ ਮਿਲੈ; ਭਾਵੈ ਭਇ ਕਾਰੁ ॥
	੭	੪	ਮੂਏ ਕਉ ਰੋਵੈ; ਦੁਖੁ ਕੋਇ ॥ ਸੋ ਰੋਵੈ; ਜਿਸੁ [3]ਬੇਦਨ ਹੋਇ ॥

੧. ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ । ੨. ਮੈਲ ਨੂੰ । ਫਰੀਦ ਕੋਟ ਸਟੀਕ ਵਿਚ ਤੇ ਪੰਡਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (ਮੈਲੁਨ) ਪਾਠ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ੩. ਪੀੜਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ	
੪੧੩	੧੧	੪	ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਪਰਹਰਿ; ਸਹਜਿ ਸੁ ਚੀਤ ॥	
	੧੩	੪	ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ; ਮਿਲਿ [੧]'ਪਰਮਾਰੰਥ' ॥	
	੧੭	੫	ਗੁਰੁ ਮਾਨੈ; ਮਨ ਤੇ, ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥	
	੧੮	੫	ਨਿਰਮਲੁ ਸਾਚਿ ਰਤਾ; [੨]'ਪੈਕਾਰੁ' ॥	
			ਸਿਫਤਿ ਸਹਜ; ਘਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥	
੪੧੪	੨	੫	ਧਰਣਿ ਗਗਨੁ; ਕਲ ਧਾਰਿ ਰਹਾਵੈ ॥	
	੩	੫	ਮੂਰਖੁ ਹੋਇ; ਨ ਆਖੀ ਸੂਝੈ ॥	
	੫	੫	ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਹੈ; ਤਿਸ ਕਾ ਮਾਲੁ ॥	
	੬	੬	ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਹਲੀ; ਮਹਲੁ ਪਛਾਨੁ ॥	
	੭	੬	ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਨਿਰਮਲੁ; ਥਾਨਿ [੩]'ਸੁਥਾਨੁ ॥	
			ਤੀਨ ਭਵਨ; [੪]ਨਿਹਕੇਵਲ ਗਿਆਨੁ ॥	
	੧੨	੬	ਜਿਸ ਕਾ ਅਨੁ ਧਨੁ; ਸਹਜਿ ਨ ਜਾਨਾ ॥	
੪੧੫	੬	੮	ਮਨੁ [੫]ਮੈਗਲੁ; ਸਾਕਤੁ ਦੇਵਾਨਾ ॥	
	੭	੮	ਬਨ ਖੰਡਿ; ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਹੈਰਾਨਾ ॥	
	੧੩	੮	ਘਟਿ ਘਟਿ; ਮਨਸਾ ਦੁਬਿਧਾ ਲਾਗੀ ॥	
	੧੫	੮	ਗੁਰਮੁਖਿ, ਰਾਗ ਸੁਆਦ ਅਨ ਤਿਆਗੇ ॥	
੪੧੬	੧	੯	ਬਿਨੁ ਗੁਰ; ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਤ ਲਹੀਐ ॥	
	੭	੯	ਰੋਗੁ ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ; ਮਨਿ ਦੂਜਾ ॥	
	੮	੯	ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਗੁਰ; ਦਰਸ ਨ ਦੇਖਹਿ ॥	(੨) ਦਰਸਨ ਦੇਖਹਿ
			ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ; ਜਨਮੁ, ਕਿ ਲੇਖਹਿ ॥	
	੧੧	੯	ਨਾ ਜਮਦੂਤ; ਦੂਖੁ ਤਿਸੁ ਲਾਗੈ ॥	
	੧੬	੧੦	ਬੰਧਨ; ਸਉਦਾ ਅਣ-ਵੀਚਾਰੀ ॥	
	੧੮	੧੦	ਬੰਧਨਿ; ਬਿਨਸੈ ਮੋਹ ਵਿਕਾਰ ॥	
	੧੯	੧੦	ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖੇ; ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਈ ॥	
੪੧੭	੫	੧੧	[੬] ਹੀਡੋਲੀ' ਚੜਿ, ਆਈਆ; ਦੰਦ ਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ॥	
	੭	੧੧	ਤਿਨ੍ ਗਲਿ [੭]ਸਿਲਕਾ ਪਾਈਆ; ਤੁਟਨ੍ਿ, [੮]ਮੋਤ ਸਰੀਆ ॥	
	੧੦	੧੧	ਬਾਬਰ [੯]'ਵਾਣੀ', ਫਿਰਿ ਗਈ; [੧੦]ਕੁਇਰੁ, ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ॥	
	੧੪	੧੨	ਕਹਾ, ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ; ਕਹਾ, [੧੧]ਭੇਰੀ [੧੨]ਸਹਨਾਈ ॥	

੧. ਪਰਮਾਰਥ, ਤਤ ਗਿਆਨ। ੨. ਚਤੁਰ। ੩. ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ ਥਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰੂਪ। ੪. ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ। ੫. ਹਾਥੀ। ੬. ਸੁਖ ਪਾਲਕੀ। ੭. ਫਾਹੀਆਂ। ੮. ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ। ੯. ਬਾਬਰ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦੀ ਬਾਣੀ। ੧੦. ਟਿੱਕੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਕੰਵਰ। ੧੧. ਵਾਜੇ। ੧੨. ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਆਦਿ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੧੭	੧੪	੧੨	ਕਹਾ, ਸੁ ਤੇਗਬੰਦ [੧]ਗਾਡੇਰੜਿ; ਕਹਾ, ਸੁ ਲਾਲ [੨]ਕਵਾਈ ॥ (੨) ਗਾਡੇ ਰੜਿ
			ਕਹਾ, ਸੁ ਆਰਸੀਆ ਮੁਹ ਬੰਕੇ; ਐਥੈ ਦਿਸਹਿ ਨਾਹੀ ॥
	੧੭	੧੨	ਕਹਾਂ, ਸੁ ਸੇਜ, ਸੁਖਾਲੀ ਕਾਮਣਿ; ਜਿਸੁ ਵੇਖਿ, ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ॥
੪੧੮	੧	੧੨	ਥਾਨ ਮੁਕਾਮ ਜਲੇ ਬਿਜ-ਮੰਦਰ; ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ ਰੁਲਾਇਆ ॥
	੩	੧੨	ਜਿਨ੍ ਕੀ [੩]ਚੀਰੀ ਦਰਗਹ ਫਾਟੀ; ਤਿਨ੍ਾ ਮਰਣਾ, ਭਾਈ ॥
	੪	੧੨	ਇਕਨ੍ਾ, [੪]ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ; ਇਕਨ੍ਾ, ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ ॥
	੧੩	੧੩	ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ [੫]'ਮਖਸੂਦੁ' ਲੈਹੁ; ਮਤ ਪਛੋਤਾਵਹੁ ॥
			ਅਉਗਣ ਛੋਡਹੁ ਗੁਣ ਕਰਹੁ; ਐਸੇ ਤਤੁ ਪਰਾਵਹੁ ॥
	੧੭	੧੪	ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਢੂਢੀਆ; ਕੋ, [੬]ਨੀਮ੍ੀ ਮੈਡਾ ॥
			ਜੇ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ; ਤੂ ਮੈ ਹਉ ਤੈਡਾ ॥
	੧੮	੧੪	ਦਰੁ [੭]ਬੀਭਾ, ਮੈ [੮]ਨੀਮ੍ਿ ਕੋ; ਕੈ ਕਰੀ ਸਲਾਮੁ ॥
੪੧੯	੪	੧੪	ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ; ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥
	੧੨	੧੫	ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ [੯]'ਕੁਵਾਟੜੀ'; ਮੂਸਹੁ-ਗੇ ਭਾਈ ॥
	੧੬	੧੬	ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ [੧੦]ਵਿਸਰਜਿਆ; ਅਪਨੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ (ਵਿ-ਸਰਜਿਆ ਬੋਲੋ)
੪੨੦	੧	੧੬	ਹੁਕਮੇ ਹੀ ਸਿਰਿ ਮਾਰ; ਬੰਦਿ [੧੧]ਰਬਾਣੀਐ ॥ (੨) [੧੨]ਬੰਦਿਰ ਬਾਣੀਐ
	੩	੧੬	ਗੁਨਹਾਂ ਬਖਸਣਹਾਰੁ; ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਹੀ ॥
	੫	੧੭	ਕਿਆ ਜੰਗਲੁ ਢੂਢੀ ਜਾਇ; ਮੈ ਘਰਿ, ਬਨੁ ਹਰੀਆਵਲਾ ॥
	੯	੧੭	ਪਥਰ ਕੀ ਬੇੜੀ ਜੇ ਚੜੈ; [੧੩]ਭਰਨਾਲਿ ਬੁਡਾਵੈ ॥
	੧੬	੧੮	ਕਿਰਪਾ ਤੇਂ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ, ਸਾਚੇ [੧੪]ਪਰਥਾਈ ॥
੪੨੧	੩	੧੯	ਮੈ [੧੫]ਓਲ੍ਗੀਆ ਓਲ੍ਗੀ; ਹਮ ਛੋਰੂ ਥਾਰੇ ॥ (੨) ਮੈ ਓ [੧੬]ਲ੍ਗੀਆ, ਓ ਲ੍ਗੀ
੪੨੨	੩	੨੧	ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ [੧੭]ਹੈਰਾਨੁ; ਦਰਦੁ ਗਵਾਵਹੀ ॥
	੧੪	੨੨	ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ, ਟੇਕ ਹੈ; ਨਿਸਿ [੧੮]'ਦਉਤ', ਸਵਾਰੈ ॥
			ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨ ॥
੪੨੩	੧੧	੨੪	ਜਿਨਿ ਮਮਤਾ; ਅਗਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝਾਈ ॥

੧. ਸੂਰਮੇ । ੨. ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ । ੩. ਉਮਰ ਰੂਪ ਚਿੱਠੀ । ੪. ਚੋਲੇ ਵਾ ਬੁਰਕੇ । ੫. ਲਾਭ । ੬. ਨਹੀਂ । ੭. ਦੂਜਾ । ੮. ਨਹੀਂ । ੯. ਖੋਟਾ ਰਸਤਾ ਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ । ੧੦. ਵਿਦਿਆ ਹੋਇਆ, ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ੧੧. ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ । ੧੨. ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਣ ਹੈ । ੧੩. ਸਮੁੰਦਰ । ੧੪. ਸਬੱਬ ਕਰ ਕੇ । ੧੫. ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ । ੧੬. ਓਹ ਜੋਹੜੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਲਗਨ ਲਗੀ ਹੈ, ਓਹ ਮੈਨੂੰ ਲਗੇ । ੧੭. ਅਸਚਰਜ । ੧੮. ਦਿਨ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੨੫	੫	੨੭	ਆਪੈ [੧]'ਥੈ' ਸਭੁ ਰਖਿਓਨੁ; ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥
	੭	੨੭	ਇਕੋ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ; ਏਕਾ ਸਿਰਿ 'ਕਾਰਾ' ॥
	੧੩	੨੮	ਅੰਦਰੁ ਖੋਲੈ [੨]ਦਿਬ ਦਿਸਟਿ; ਦੇਖੈ ਮੁਕਤਿ ਭੰਡਾਰਾ ॥
	੧੫	੨੮	ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਅਮੁਲੁ 'ਸਾ'; ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥
੪੨੬	੧੪	੩੦	ਸਾ 'ਸਭ-ਰਾਈ' ਸੁੰਦਰੀ; ਪਿਰ ਕੈ ਹੇਤਿ, ਪਿਆਰਿ ॥
	੧੬	੩੦	ਪ੍ਰੇਮ 'ਪਿਰਮਲੁ', ਤਨਿ ਲਾਵਣਾ; ਅੰਤਰਿ, ਰਤਨੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥
੪੨੭	੪	੩੧	ਭੈ ਬਿਨੁ ਲਾਗਿ ਨ ਲਗਈ; ਨਾ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥
	੫	੩੧	ਜਿਸਨੋ ਆਪੇ ਰੰਗੇ, ਸੁ [੩]'ਰਪਸੀ'; ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥
	੭	੩੧	ਇਕਿ ਗੁਣ ਵਿਹਾਝਹਿ, ਅਉਗਣ [੪]ਵਿਕਣਹਿ; ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥
	੧੨	੩੨	ਬੁਝਣਾ ਅਬੁਝਣਾ, ਤੁਧੁ ਕੀਆ; ਇਹ ਤੇਰੀ ਸਿਰਿ 'ਕਾਰ' ॥
			(ਬੁੱਝਣਾ, ਅਬੁੱਝਣਾ ਬੋਲੋ)
	੧੪	੩੨	ਇਕਿ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ, [੫]'ਵਿਖਲੀ'-ਪਤੇ; ਨਾਵਹੁ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ॥
			(੨) ਵਿਖ ਲੀਪਤੇ
			ਨਾ ਓਨ ਸਿਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਹੈ, ਨ ਸੰਜਮੀ; ਫਿਰਹਿ [੬]ਉਤਵਤਾਏ ॥
			(ਉਤ-ਵਤਾਏ ਬੋਲੋ)
੪੨੮	੭	੩੩	ਪਿਰ ਸੇਤੀ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਗਹਿ ਰਹੀ; ਸਚੀ ਸੇਜ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥
੪੩੦	੧	੩੬	ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ਅਲਾਹ ਦੀ; ਜਾਪੈ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥
			ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨ ॥
	੧੫	੧	ਫਰਹੇ [੭]'ਮੁਹਕਮ'; ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥
	੧੭	੧	[੮]ਜੇਜੀਆ [੯]ਡੰਨੁ; ਕੋ ਲਏ ਨ [੧੦]ਜਗਾਤਿ ॥
੪੩੧	੩	੨	ਕਰਹੁ [੧੧]ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ; ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥
	੧੧	੩	ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਰਹੜੇ ਘਰੁ ੪ ਛੰਤਾ ਕੀ 'ਜਤਿ' ॥ (ਜੱਤਿ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੩	ਅੰਚਲੁ ਗਹਿਆ ਸਾਧ ਕਾ, ਨਾਨਕ; ਭੈ ਸਾਗਰੁ, ਪਾਰਿ ਪਰਾਇ ॥
	੧੭	੪	ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਘਰੁ ਸੁਜਾਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ; ਜੀਵਨੁ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪਟੀ ਲਿਖੀ
੪੩੨	੧੦	੧	ਜਬ ਲੇਖਾ ਦੇਵਹਿ [੧੨]ਬੀਰਾ; ਤਉ ਪੜਿਆ ॥
	੧੫	੬	ਖਖੈ, [੧੩]ਖੁੰਦਕਾਰੁ ਸਾਹ [੧੪]ਆਲਮੁ;

੧. ਟਿਕਾਣੇ ਸਿਰ। ੨. ਅਪ੍ਰੱਖ ਗਿਆਨ, ਵਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦਾ ਬੋਧ। ੩. ਰੰਗਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ੪. ਵੇਚਦੇ। ੫. ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਪਤੀ। ੬. ਅਵੇੜਤਾਈ। ੭. ਇਸਥਿਤ ਕਰਕੇ (ਫਰਹੇ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤਖਤਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਫਲ੍ਹਾ। ੮. ਜੀਆਂ ਜੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦਾ ਦੰਡ, ਟੈਕਸ। ੯. ਲੋਕ ਦੰਡ, ਪਿਤਰ ਦੰਡ ਆਦਿਕ। ੧੦. ਮਸੂਲ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਜਮਦੂਤ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ੧੧. ਕ੍ਰਿਪਾ। ੧੨. ਹੇ ਭਾਈ ਜਾਂ ਪੰਡਤ। ੧੩. ਸੱਤਾਂ ਵਲਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ੧੪. ਸੰਸਾਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੩੨	੧੫	੬	ਕਰਿ [੧]ਖਰੀਦਿ ਜਿਨਿ [੨]ਖਰਚੁ ਦੀਆ ॥
	੧੭	੭	[੩]ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ, ਜਿਨਿ [੪]ਆਵੀ ਸਾਜੀ; [੫]ਚਾੜਣ ਵਾਹੈ [੬]ਤਈ ਕੀਆ ॥
੪੩੩	੧	੧੦	ਭਰਮੁ ਉਪਾਇ ਭੁਲਾਈਅਨੁ ਆਪੇ; ਤੇਰਾ ਕਰਮੁ ਹੋਆ, ਤਿਨ੍ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ॥
	੧੨	੧੯	ਨਾ [੭]ਤਰ, ਨਾ [੮]ਤੁਲਹਾ, ਹਮ ਬੂਡਸਿ; ਤਾਰਿ ਲੇਹਿ ਤਾਰਣ ਰਾਇਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਪਟੀ ॥ (ਪੱਟੀ ਬੋਲੋ)
੪੩੪	੧੪	੧	[੯]ਅਯੋ ਅੰਙੈ, ਸਭੁ ਜਗੁ ਆਇਆ; [੧੦]ਕਾਖੈ [੧੧]ਘੰਙੈ, [੧੨]ਕਾਲੁ ਭਇਆ ॥
			[੧੩]ਰੀਰੀ [੧੪]ਲਲੀ ਪਾਪ ਕਮਾਣੇ; ਪੜਿ ਅਵਗਣ, ਗੁਣ ਵੀਸਰਿਆ ॥
	੧੬	੩	[੧੫]ਸਿਧੰਙਾਇਐ, ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਹੀ; ਨੰਨੈ, ਨਾ ਤੁਧੁ ਨਾਮੁ ਲਇਆ ॥
੪੩੫	੯	੧੨	ਏਹ ਵੇਲਾ, ਨ ਲਹਸਹਿ ਮੂੜੇ; ਫਿਰਿ ਤੂੰ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪਇਆ ॥
	੧੦	੧੩	ਝਝੈ ਕਦੇ ਨ ਝੂਰਹਿ ਮੂੜੇ; ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਿ ਤੂੰ, ਵਿਖਾ ॥ (ਵਿੱਖਾ ਬੋਲੋ)
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੯	੧	ਮੁੰਧ [੧੬]ਜੋਬਨਿ, ਬਾਲੜੀਏ; ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ 'ਰਲੀਆਲਾ' ਰਾਮ ॥
			ਧਨ ਪਿਰ, ਨੇਹੁ ਘਣਾ; ਰਸਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਇਆਲਾ ਰਾਮ ॥
੪੩੬	੨	੧	ਕਰਿ ਦਇਆ ਮਇਆ, ਦਇਆਲ ਸਾਚੇ; ਸਬਦਿ ਮਿਲਿ ਗੁਣ ਗਾਵਓ ॥
	੩	੧	ਮੁੰਧ ਸਹਜਿ 'ਸਲੋਨੜੀਏ'; ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੰਤੀ ਰਾਮ ॥
	੬	੧	ਨਾਨਕਾ, ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰੇ; ਰਸਨ ਰਸਿ ਮਨੁ ਭੀਜਏ ॥
	੯	੧	ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ; ਸਬਦੁ. [੧੭]ਅਭ ਸਾਧਾਰਏ ॥
	੧੩	੨	ਅਨਹਦੋ ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ; ਰੁਣ 'ਝੁਣਕਾਰੇ', ਰਾਮ ॥

---

੧. ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਰੂਪ ਖਰੀਦਿਆ। ੭. ਰੋਜੀ ਰੂਪ ਖਰਚ। ੩. ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ=ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪੀ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੪. ਆਵੀ=ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਕਰਣ ਰੂਪੀ ਆਵੀ ਸਾਜਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ੫. ਚਾੜਣ ਵਾ ਹੈ=ਮ੍ਰਿਤੂ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ ਜੀ। ੬. ਤਈਨਾਤ, ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ। ੭. ਨਾ ਤਰਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ੮. ਨਾ ਪਰੇਮ ਰੂਪੀ ਤੁਲਹਾ ਹੈ। ੯. ਅਯੋ= ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਇਆ ਹੈ। ੧੦. ਕਾਖੈ=ਕਾ=ਕਾਲ ਦਾ ਜੋ ਖੈ=ਨਾਸ ਰੂਪ। ੧੧. ਘੰਙੈ=ਘਰ ਹੈ ਸੰਸਾਰ। ੧੨. ਇਸਦਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੩. ਰੀ=ਹੇ ਸਖੀ! ਰੀ= ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ। ੧੪. ਲਲੀ=ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਮਾਏ। ੧੫. ਸਿਧੰਙਾਇਐ = ਜੋ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਿਧੰ = ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੧੬. ਸ਼ੋਕ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਜੋਬਨ ਤੋਂ ਮੁੰਧ = ਅਗਿਆਤ। ੧੭. ਹਿਰਦਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੩੭	੧੪	੩	ਅਵਗਣ ਮੇਟਿ ਚਲੇ; ਗੁਣ ਸੰਗਮ ਨਾਲੇ ਰਾਮ ॥
	੧੬	੩	ਸਚੁ ਅੰਜਨੋ ਅੰਜਨੁ ਸਾਰਿ; ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਾਤਾ ਰਾਮ ॥
੪੩੮	੪	੪	ਹੰਸ, 'ਸਿ' ਹੰਸਾ, ਬਗ, 'ਸਿ' ਬਗਾ; ਘਟ ਘਟ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ਜੀਉ ॥
	੫	੪	ਜਿਨ੍ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ, ਤਿਨ੍ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ; ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਿ ਜੀਉ ॥
	੧੮	੫	ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ; ਕੀ 'ਵਾੜੀਐ' ਰਾਤਾ ਰਾਮ ॥
	੧੯	੫	ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਤਾਤਾ, ਖਰਾ ਮਾਤਾ; ਨਾਮ ਬਿਨੁ [1]ਪਰਤਾਪਏ ॥ (੨) ਪਰ ਤਾਪਏ
			ਓਹੁ [2]ਜੇਵ [3]ਸਾਇਰ, ਦੇਇ ਲਹਰੀ; ਬਿਜੁਲ ਜਿਵੈ ਚਮਕਏ ॥
੪੩੯	੩	੫	ਸੂਰਜੁ ਚੜਿਆ ਪਿੰਡੁ ਪੜਿਆ; ਤੇਲੁ ਤਾਵਣਿ ਤਾਤਓ ॥ (ਪੜਿਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
			ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੭	੬	ਕਾਮਣਿ, ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ; ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ਰਾਮ ॥
	੧੯	੬	ਦੇਖਿ ਪਿਰੁ ਵਿਗਸੀ ਅੰਦਰਹੁ ਸਰਸੀ; ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਏ ॥
੪੪੦	੧	੬	ਅੰਤਰਿ ਸਬਦਿ ਮਿਲੀ: ਸਹਜੇ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ਰਾਮ ॥
	੨	੬	ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਪਣੇ, ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣੇ; ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
	੪	੬	ਸਾ ਧਨਿ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ; ਹਰਿ ਜੀਉ, ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥
	੧੧	੭	ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਤੁਮ ਕਰਹੁ; ਤਾ ਫਿਰਿ, ਸਹ ਖੁਸੀ ਨ ਆਵਏ ॥
	੧੨	੭	ਮੇਰੇ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀਆ; ਤੂੰ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਿ, ਕਿਸੁ ਦਿਖਾਵਹਿ ॥
	੧੮	੭	ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ, ਜਹ ਮਨ ਤੂੰ ਧਾਵਦਾ; ਤਹ ਹਰਿ ਤੇਰੈ ਸਦਾ ਨਾਲੇ ॥
੪੪੧	੨	੭	ਤਹ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ, ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ; ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥
	੯	੭	ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ, ਮਨ ਤੂੰ ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ; ਗਾਰਬਿ ਲਦਿਆ ਜਾਵਹੇ ॥
	੯	੭	ਮਨ ਤੂੰ ਮਤ ਮਾਣੁ ਕਰਹਿ, ਜਿ ਹਉ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਹੁ ॥
	੧੮	੭	ਤਿਨਿ ਸਹਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਕੁਮਾਰਗਿ ਪਾਏ; ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਵਸਾਈ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ॥
੪੪੨	੧੦	੮	ਖਿਨੁ ਆਵੈ ਖਿਨੁ ਜਾਵੈ; [4]ਦੁਰਗੰਧ ਮੜੈ, ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥
	੧੭	੮	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਤੋਲਕੁ ਪਾਇਆ; ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ, ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥
	੧੯	੯	ਝਿਮਿਝਿਮੇ ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਵਰਸੈ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ ਰਾਮ ॥ (੨) ਝਿਮਿ, ਝਿਮੇ (ਨੋਟ—ਜਿਥੇ ਦੋ ਵਾਰ ਝਿਮ ਝਿਮ ਆਵੇ ਉਥੇ ਪਿਛਲਾ ਅੱਡ ਕਰਣਾ)

੧. ਪਸਚਾਤਾਪ । ੨. ਜੇਵ = ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੩. ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ । ੪. ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪ ਦੁਰਗੰਧੀ ਦਾ ਮੜੈ = ਸਰੀਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੪੩	੭	੯	ਬਾਣੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਣੀ; ਸਿਧਿ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸੁਹਾਏ ਰਾਮ ॥
	੭	੯	ਰੋਮੇ ਰੋਮਿ, ਰੋਮਿ ਰੋਮੇ; ਮੈ ਗੁਰਮੁਖਿ, ਰਾਮੁ ਧਿਆਏ ਰਾਮ ॥
	੧੦	੯	ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਕੀਆ; ਹਮ ਦਾਸਨਿ, ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ॥
	੧੧	੯	ਤਿਨ ਅੰਤਰੇ ਮੋਹੁ ਵਿਆਪੈ; ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ, ਮਾਇਆ ਲਾਗੀ ਰਾਮ ॥
	੧੩	੯	ਮਹਾ ਬਿਖਮੁ, ਜਮ ਪੰਥੁ ਦੁਹੇਲਾ; [1]ਕਾਲੂਖਤ, ਮੋਹ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥
	੧੪	੯	ਰਾਮੋ ਰਾਮ, ਨਾਮੁ ਗੁਰੂ; ਰਾਮੁ, ਗੁਰਮੁਖੇ ਜਾਣੈ [2]ਰਾਮ ॥ ਇਹੁ ਮਨੂਆ, ਖਿਨੁ [3]ਊਭ ਪਇਆਲੀ; ਭਰਮਦਾ; ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣੈ ਰਾਮ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ)
੪੪੪	੬	੯	ਰਾਮੋ ਰਾਮ ਨਾਮੁ, ਸਤੇ ਸਤਿ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ਸੇਵਕੋ, ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਗਾ; ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ, ਚੜਾਇਆ ਰਾਮ ॥
	੮	੯	ਗੁਰੂ ਸਿਖੁ, ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਹੈ; ਏਕੋ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਚਲਾਏ ॥
੪੪੫	੫	੧੦	ਹਰਿ ਰਸ ਭੋਗ, ਮਹਾ [4]ਨਿਰਜੋਗ; ਵਡਭਾਗੀ, ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥
	੧੩	੧੧	ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕ੍ਰੋਧੁ, ਮਹਾ [5]ਬਿਸ 'ਲੋਧੁ'; ਨਿਰਪ ਧਾਵਹਿ, ਲੜਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
	੧੬	੧੧	ਤਪੁ ਤਾਪਨ ਤਾਪਹਿ, ਜਗ ਪੁੰਨ ਆਰੰਭਹਿ; ਅਤਿ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ, ਕਮਾਇ ਜੀਉ ॥ (ਅੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
੪੪੬	੧੧	੧੨	ਹਰਿ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ, ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ; ਮੁਖਿ, ਭਾਗਾ ਰਤੀ, ਚਾਰੇ ॥
	੧੫	੧੨	ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਗਾਸਿਆ; (ਰੱਤੀ ਪਾਠ ਕਰਣਾ) ਬੀਜਾ, ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਜੀਉ ॥ (ਬੀਜੋਂ ਬੋਲੋ)
੪੪੭	੧	੧੨	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ; ਆਰਾਧਿਆ; ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਸਭਾਗਾ ॥
	੯	੧੩	ਮਨਮੁਖ ਕਰਣ ਪਲਾਵ ਕਰਿ ਭਰਮੇ; ਸਭਿ ਅਉਖਧ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ਜੀਉ ॥
	੧੪	੧੩	ਹਰਿ-ਜਨ ਪ੍ਰਭੁ ਰਲਿ, ਏਕੋ ਹੋਏ; ਹਰਿ-ਜਨ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਸਮਾਨਿ ਜੀਉ ॥ (ਹਰਿ-ਜਨ ਬੋਲੋ)
੪੪੮	੧੦	੧੪	ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ, ਸਭੁ ਤੂੰਹੈ ਵਰਤਹਿ; ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਹਿ, ਸੁ ਹੋਈ ॥ (ਤੂੰਹੈ ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
੪੪੯	੧	੧੫	ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ, ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ; [6]ਅਣੀਆਲੇ [7]ਅਣੀਆ, ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
	੧੦	੧੬	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚੇਤਾਇ ਗੁਰ; ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੀ ॥
	੧੧	੧੬	ਜਨ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਹਰਿ; ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਬਨਵਾਲੀ ॥

---

੧. ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਕਾਲਖ ਕਰਕੇ। ੨. ਹੇ ਭਾਈ। ੩. ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਤਾਲ। ੪. ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੫. ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਲੋਧ = ਘੋਲਦੇ ਹਨ। ੬. ਤੀਰ। ੭. ਕੁੰਡੀਆਂ ਵਾਲੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੪੯	੧੩	੧੬	ਮੈ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰਾ. ਦਸਿ ਗੁਰੁ; ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥ (ਦੱਸਿ ਬੋਲੋ)
੪੫੦	੨	੧੭	ਹਮ, ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਥਰਹ, ਸੁਆਮੀ; ਤੂੰ ਅਪਰ ਅਪਾਰੋ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
	੧੭	੧੯	ਜਨ ਨਾਨਕ, ਨਾਮੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ; ਹਰਿ ਤਾਣੁ, ਸਤਾਣੇ ॥
	੧੯	੨੧	ਭਾਗ [1]ਮਣੀ, ਸੋਹਾਗਣਿ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ; ਨਾਨਕ, ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥
			(ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ 'ਪਿਆਰੇ' ਤੇ ਹਨ)
੪੫੨	੩	੨੧	ਚੜਿ ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ; ਭਲੀਅ ਰੁਤੇ ॥
	੭	੨੧	ਕਿਉ ਪਾਈ ਗੁਰੁ; ਜਿਤੁ ਲਗਿ, ਪਿਆਰਾ ਦੇਖਸਾ ॥
	੮	੨੧	ਹਰਿ ਦਾਤੜੇ ਮੇਲਿ ਗੁਰੂ; ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਸਾ ॥
			('ਮੁਖਿ' ਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਭੀ ਠੀਕ ਹੈ)
	੮	੨੧	ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਪਾਇਆ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ; ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਸਾ ॥
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੧	੧	ਚਾਖਿਅੜਾ ਚਾਖਿਅੜਾ; ਮੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਾਮ ॥
੪੫੩	੧	੧	ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਜੀਤਾ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਤਾ; ਤੂਟੀ ਭੀਤਾ, ਭਰਮ ਗੜਾ ॥
	੩	੧	ਸੋਈ ਸੁਗਿਆਨਾ ਸੋ ਪਰਧਾਨਾ; ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨਾ ਕੀਤਾ ॥
	੭	੨	ਵਡਭਾਗੀ ਵਡਭਾਗੀ; ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਰਾਮ ॥
	੧੦	੨	ਹਰਿ ਦਰੇ, ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ; ਤੇਰੇ, ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥
	੧੩	੨	ਬੇਅੰਤਾ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ; ਕੇਤਕ ਗਾਵਾ ਰਾਮ ॥
			ਤੇਰੇ ਚਰਣਾ ਤੇਰੇ ਚਰਣ ਧੂੜਿ; ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਵਾ ਰਾਮ ॥
	੧੮	੩	ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਸੰਗਤਿ, ਆਰਾਧਿਆ; ਹਰਿ ਘਟਿ ਘਟੇ ਡੀਠਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
੪੫੪	੮	੩	ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖੁ ਜਗਜੀਵਨੋ, ਸੰਤ ਰਸੁ ਪੀਵਨੋ; ਜਪਿ, ਭਰਮ ਮੋਹ ਦੁਖ ਡਾਰਾ ॥
	੧੨	੩	ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਨਾਨਕਾ; ਮਾਨੋਰਥੋੁ ਪੂਰਾ ॥
	੧੫	੪	ਜਲ ਦੁਧ ਨਿਆਈ ਰੀਤਿ, ਅਬ ਦੁਧ ਆਚ ਨਹੀ; ਮਨ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰੇ ॥
			ਅਬ ਉਰਝਿਓ ਅਲਿ ਕਮਲੇਹ, ਬਾਸਨ ਮਾਹਿ ਮਗਨ; ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਭੀ ਨਾਹਿ ਟਰੇ ॥
੪੫੫	੪	੪	ਚਕਵੀ ਸੂਰ ਸਨੇਹੁ, ਚਿਤਵੈ ਆਸ ਘਣੀ; ਕਦਿ [2]ਦਿਨੀਅਰੁ ਦੇਖੀਐ ॥
			ਕੋਕਿਲ ਅੰਬ ਪਰੀਤਿ; [3]ਚਵੈ ਸੁਹਾਵੀਆ; ਮਨ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਕੀਜੀਐ ॥
	੮	੪	ਨਿਸਿ [4]ਕੁਰੰਕ ਜੈਸੇ ਨਾਦ, ਸੁਣਿ ਸ੍ਰਵਣੀ ਪਹੀਉ [5][6]ਡਿਵੈ; ਮਨ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਜੈ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ 'ਨਾਦ' ਤੇ ਜਮਕ ਹੈ)
			ਜੈਸੀ [7]ਤਰੁਣਿ ਭਤਾਰ, ਉਰਝੀ ਪਿਰਹਿ [8]ਸਿਵੈ; ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਾਲ ਦੀਜੈ ॥

੧. ਸ਼ਰੋਮਣੀ। ੨. ਸੂਰਜ। ੩. ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ੪. ਹਰਨ। ੫. ਹਿਰਦਾ। ੬. ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੭. ਜੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੮. ਸੇਵਾ ਵਿਚ।

ਪੰਨਾ	ਜਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੫੫	੧੦	੪	ਗੁਰੁ ਥੀਆ ਸਾਖੀ, ਤਾ ਡਿਠਮੁ ਆਖੀ; ਪਿਰ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ॥ (ਆਖੀਂ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੫	ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਹਿ; ਅਸੰਖ ਮੁਨੀ, ਅਨੇਕ ਤਪੇ ॥
	੧੪	੫	ਜਪ ਤਾਪ ਸੰਜਮ ਕਿਰਿਆ ਪੂਜਾ; ਅਨਿਕ [੧]'ਸੋਧਨ' ਬੰਦਨਾ ॥
			ਕਰਿ ਗਵਨੁ ਬਸੁਧਾ, 'ਤੀਰਥਹ' ਮਜਨੁ; ਮਿਲਨ ਕਉ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ (ਬਸੁੱਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
	੧੬	੫	ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਗੋਬਿੰਦ, ਨਾਨਕ; ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਇ ਗਤੇ ॥
	੧੭	੫	ਚਾਹਹਿ ਤੁਝਹਿ ਦਇਆਰ; ਮਨਿ ਤਨਿ, ਰੁਚ ਅਪਾਰ ॥
੪੫੬	੧	੫	ਨਖਿਅਤ੍ਰ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਧਿਆਵਹਿ; ਬਸੁਧ ਗਗਨਾ ਗਾਵਏ ॥ (ਬਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
	੩	੫	ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ, ਭਗਤਿ ਵਛਲ; ਨਾਨਕ ਮਿਲੀਐ [੨]ਸੰਗਿ ਸਾਤਿ ॥ (੨) ਸੰਗਿਸਾਤ ('ਸਾਂਤਿ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੯	੬	ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ, ਅਰਾਧਿ ਹਰਿ ਹਰਿ; ਧਿਆਇ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਮਨਿ ਮੁਖੀ ॥
	੧੫	੬	ਮੋਹਿ ਆਸਰ, ਤੁਅ ਚਰਨ; ਤੁਮਾਰੀ ਸਰਨਿ [੩]ਸਿਧੇ ॥
	੧੬	੬	ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ, ਭਵ ਉਤਾਰ; ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ, ਬਹੁ ਤਰੇ ॥
			ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਬੇਅੰਤ ਖੋਜਹਿ; ਸੁਨੀ ਉਧਰਨ, ਸੰਤ ਸੰਗ ਬਿਧੇ ॥ ('ਉੱਧਰਨ' ਤੇ 'ਬਿੱਧੇ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੭	੬	ਨਾਨਕੁ [੪]ਪਇਅੰਪੈ, ਚਰਨ ਜੰਪੈ; ਓਟ ਗਹੀ ਗੋਪਾਲ, ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧੇ ॥
੪੫੭	੩	੭	ਅਵਿਨਾਸੀ ਅਵਿਗਤੁ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ; ਸਦਾ ਨਵਤਨੁ ਨਿਰਮਲਾ ॥
	੪	੭	ਪ੍ਰਾਨ ਪਤਿ ਗਤਿ ਮਤਿ ਜਾਤੇ; ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਭਾਵਏ ॥ (੨) ਜਾ ਤੇ
	੬	੭	ਮਾਣੁ ਮਹਤੁ ਕਲਿਆਣੁ, ਹਰਿ ਜਸੁ; ਸੰਗਿ 'ਸੁਰਜਨੁ' ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ (ਮਹੱਤ ਬੋਲੋ)
	੭	੭	ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਨਵ-ਨਿਧਿ ਤਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ; ਨਹੀ ਊਨਾ ਸਭੁ ਕਛੂ ॥
	੧੮	੮	ਕਤਹੂੰ ਨ ਧਾਵਉ ਸਰਣਿ ਪਾਵਉ; 'ਕਰੁਣਾ-ਮੈ' ਪ੍ਰਭ, ਕਰਿ ਮਇਆ ॥
੪੫੮	੧	੮	ਅਪਰਾਧੀ ਮਤਿ ਹੀਨੁ; ਨਿਰਗੁਨੁ ਅਨਾਥੁ ਨੀਚੁ ॥
			ਸਠ ਕਠੋਰੁ ਕੁਲ ਹੀਨੁ, ਬਿਆਪਤ, ਮੋਹ [੫]ਕੀਚੁ ॥
	੨	੮	ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ਅਨੰਦ ਮਾਇਆ; ਅਗਿਆਨਤਾ ਲਪਟਾਵਏ ॥
	੪	੮	ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਤਿਹ ਸੰਗਿ; ਮੀਠੇ ਭੋਗ ਸੋ ਨ ॥
	੫	੮	ਰਾਖਨ ਹਾਰੇ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਰੇ; ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਹੋਆ, ਹੋ ਨ ॥

੧. ਸੁੱਚਮ। ੨. ਸੰਗਿ ਸਾਤਿ = ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ। ੩. ਮੁਕਤ। ੪. ਬੇਨਤੀ ਪੂਰਬਕ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਵਾ ਹੇ ਪੀਆ ਆਪਣੇ। ੫. ਚਿੱਕੜ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੫੮	੬	੮	ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ ਉਧਾਰੇ; ਭਗਤਹ ਸੰਸਾ ਕਉਨ ॥
	੭	੮	[1]ਜੇਨ [2]ਕੇਨ [3]ਪਰਕਾਰੇ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ, ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰਵਨ ॥
	੮	੮	ਬਸੁਧਾ ਕਾਗਦ, ਬਨਰਾਜ ਕਲਮਾ; ਲਿਖਣ ਕਉ ਜੇ ਹੋਇ ਪਵਨ ॥
	੧੩	੯	[4]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨੁ ਸੰਸਾਰੁ; ਸਹਾਈ ਆਪਿ ਭਏ ॥
	੧੫	੯	ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ਦਇਆਲ ਸੰਮ੍ਰਿਥ; ਬੋਲਿ ਸਾਧੂ, ਹਰਿ ਜੈ ਜਏ ॥
੪੫੯	੫	੧੦	ਨਾਨਕ. ਨਾਮੁ ਨ ਵਿਸਰਉ, ਇਕ ਘੜੀ; ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭਗਵੰਤ ॥
	੬	੧੦	ਭਿੰਨੀ ਰੈਨੜੀਐ; ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ ॥ (ਚਾਮੱਕਨਿ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੧੦	ਗੁਣ ਗੂੜ ਗੁਪਤ, ਅਪਾਰ ਕਰਤੇ; [5]ਨਿਗਮ, ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਹੇ ॥
	੧੩	੧੦	ਸਗਲ ਗੁਣ, 'ਸੁਗਿਆਨ' ਪੂਰਨ; ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭ, ਭਾਣੀ ॥
੪੬੦	੩	੧੧	[6]ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਦੇਖਿ ਮੂਠਾ; ਕੂੜੁ ਸੇਜਾ, ਰਾਵਿਆ ॥
	੫	੧੧	ਤਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ ਭਇਆ, ਖਿਨ ਮਹਿ; ਖਸਮੁ, ਚਿਤਿ ਨ ਆਇਓ ॥
	੮	੧੧	ਬਲ ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਅਪਣਾ; ਆਪਿ, ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥
	੧੩	੧੨	[7]ਬਿਰਹਾ ਲਜਾਇਆ ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ; ਅਮਿਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਿੰਚੰਤੀ ॥
	੧੪	੧੨	ਨਸਿ ਵੰਞਹੁ ਕਿਲਵਿਖਹੁ; ਕਰਤਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
੪੬੧	੧	੧੨	ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚਰਣ ਗਹੇ; ਤਾ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ॥
	੩	੧੨	ਸਾਧ ਸੰਗੇ ਨਾਮ ਰੰਗੇ; ਰਣੁ ਜੀਤਿ ਵਡਾ ਅਖਾੜਾ ॥
	੩	੧੨	ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ, ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ; ਬਹੁੜਿ ਜਮਿ ਨ [8]ਉਪਾੜਾ ॥
	੧੦	੧੩	ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੜੇ; ਜਨਮਹਿ ਸੰਸਾਰਾ ॥
	੧੫	੧੩	ਮੀਤੁ ਜੋਬਨੁ ਮਾਲੁ ਸਰਬਸੁ; ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਕਰਿ, ਮਨ ਮਾਹੀ ॥
	੧੯	੧੪	[9]ਗਹਬਰ ਬਨ [10]ਘੋਰ, ਗਹਬਰ ਬਨ, ਘੋਰ ਹੇ; ਗ੍ਰਿਹ ਮੂਸਤ, ਮਨ ਚੋਰ ਹੇ; [11]ਦਿਨਕਰੋ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਖਾਤ ॥ (੨) ਦਿਨ ਕਰੋ
੪੬੨	੧	੧੪	ਦਿਨ, ਖਾਤ ਜਾਤ, ਬਿਹਾਤ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ; ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕਰੁਣਾਪਤੇ ॥
	੪	੧੪	ਸਨਮੁਖ, ਸਹਿ ਬਾਨ, ਸਨਮੁਖ, ਸਹਿ ਬਾਨ ਹੇ; ਮ੍ਰਿਗ ਅਰਪੇ, ਮਨ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨ ਹੇ; ਓਹੁ ਬੇਧਿਓ ਸਹਜ [12]ਸਰੋਤ ॥
	੫	੧੪	ਪਲਕਾ ਨ ਲਾਗੈ. ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ, ਪਾਗੈ; ਚਿਤਵੰਤਿ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਪ੍ਰਭ ਮਨਾ ॥
	੭	੧੪	ਅਲੀ ਅਲ ਗੁੰਜਾਤ, ਅਲੀ ਅਲ ਗੁੰਜਾਤ ਹੇ;

੧. ਜਿਸ। ੨. ਕਿਸ। ੩. ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ। ੪. ਜਦੋਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਤਦੋਂ ਜੋ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਬਦਲ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਬਣ ਗਿਆ। ੫. ਬੇਦ। ੬. ਗੰਧਰਬਾ ਨਗਰੀ, ਰੌੜ ਵਿਚ ਨਗਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ ਵਾ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਨਗਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ। ੭. ਵਿਛੋੜਾ ਲਜਾਇਆ = ਹਉਮੈ ਰੂਪ ਲਜਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਮਿਟ ਗਿਆ। ੮. ਪਟਦਾ ਨਹੀਂ। ੯. ਗਾੜ੍ਹਾ ਬਨ। ੧੦. ਭੈ ਦਾਇਕ। ੧੧. ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ। ੧੨. ਘੰਡਾ ਹੇੜੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਵਿਚ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੬੨	੭	੧੪	[1]ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਬਾਸਨ, ਮਾਤ ਹੇ; ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਮਲ, ਬੰਧਾਵਤ ਆਪ ॥
			ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚਿਤ, ਪਿਆਸ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚਿਤ, ਪਿਆਸ ਹੇ;
			ਘਨ ਬੂੰਦ ਬਚਿਤ੍ਰਿ, ਮਨਿ ਆਸ ਹੇ; ਅਲ ਪੀਵਤ ਬਿਨਸਤ ਤਾਪ ॥
	੧੧	੧੪	ਚਿਤਵਉ ਚਿਤ, ਨਾਥ, ਚਿਤਵਉ ਚਿਤ, ਨਾਥ ਹੇ; ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਸਰਣਿ
			ਅਨਾਥ ਹੇ; ਮਿਲੁ ਚਾਉ [2]ਚਾਈਲੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ (ਚਾਈ-ਲੇ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੧੪	ਪ੍ਰਭ ਮਾਨ ਪੂਰਨ, ਦੁਖ [3]ਬਿਦੀਰਨ; ਸਗਲ ਇਛ, ਪੁਜੰਤੀਆ ॥ (ਇੱਛ ਬੋਲੋ)
			ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਵਾਰ, ਸਲੋਕਾ ਨਾਲਿ ਸਲੋਕ ਭੀ, ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਲਿਖੇ; ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜੈ ਕੀ, ਧੁਨੀ ।
			(ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪਉੜੀਆਂ ਸਭ ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਦੀਆਂ ਹਨ ।)
	੧੯	੧	ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ; ਦਿਉਹਾੜੀ [4]ਸਦ ਵਾਰ ॥
੪੬੩	੧	੧	ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ; ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥
	੨	੧	ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ; ਮਨਿ ਆਪਣੈ [5]ਸੁਚੇਤ ॥
	੩	੧	ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ; ਕਹੁ ਨਾਨਕ [6]ਸਉ [7]ਨਾਹ ॥
			ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ; ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ, ਸੁਆਹ ॥
	੪	੧	ਆਪੀਨ੍ਹੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ; ਆਪੀਨ੍ਹੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥
			[8]ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ; ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ (ਦੁਇਈ ਉਚਾਰੋ)
	੫	੧	ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ; ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ [9]ਕਵਾਉ ॥
	੯	੨	ਜੋ ਮਰਿ ਜੰਮੇ; ਸੁ [10]ਕਚੁਨਿ ਕਚੁ ॥ (੨) ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ
	੧੧	੨	ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ; ਜਾ [11]ਪੁਛਿ ਨ ਦਾਤਿ ॥
	੧੨	੨	ਨਾਨਕ; ਕਾਰ ਨ ਕਥਨੀ ਜਾਇ ॥
	੧੬	੨	ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ; ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ ॥
੪੬੪	੯	੩	ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ; ਵਰਤੈ [12]ਤਾਕੋ ਤਾਕੁ ॥
	੯	੩	ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ; ਹੋਇ [13]ਭਸ ਮੜਿ, ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥

---

੧. ਧੂੜੀ । ੨. ਕਾਹਲੇ ੩. ਕੱਟਣਾ । ੪. ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰ । ੫. ਹੁਸ਼ਿਆਰ । ੬. ਰੱਖਕ । ਫਰੀਦ ਕੋਟ ਵਾਲੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਮਾਲਕ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਪੰ: ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਮਾਲਕ ਅਰਥ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ । ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਕਈ ਅਰਥ ਮੰਨੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੰਨਕੇ ਇਕ ਅਰਥ 'ਸਉ' ਦਾ ਰਾਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੭. ਨਾਹ = ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ੮. ਦੂਜੀ ਰਚਨਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੯. ਪੁਸ਼ਾਕ । ੧੦. ਕੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਕੱਚਾ । ੧੧. ਪੁਛ ਕੇ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ । ੧੨. ਇਕੋ ਇਕ ਨੂੰ ਤੱਕ । ੧੩. ਸਰੀਰ ਸੁਆਹ ਦਾ ਢੇਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਉਰ = ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੬੪	੧੧	੩	ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ; ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ, [੧]ਰੂਆਇਆ ॥
	੧੨	੪	ਭੈ ਵਿਚਿ; ਪਵਣੁ ਵਹੈ [੨]ਸਦ ਵਾਉ ॥ (੨) ਸਦਵਾਉ
	੧੪	੪	ਭੈ ਵਿਚਿ; ਰਾਜਾਧਰਮ ਦੁਆਰੁ ॥
੪੬੫	੧੨	੫	ਲਾਟੂ ਮਾਧਾਣੀਆ; [੩]ਅਨ-ਗਾਹ ॥
	੧੫	੫	ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤਿਸਦਾ; [੪]ਦੇ ਖਾਜੈ, ਆਖਿ ਗਵਾਈਐ ॥
	੧੭	੫	ਕੋ ਰਹੈ ਨ; ਭਰੀਐ ਪਾਈਐ ॥
	੧੯	੬	ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਹਿ ਅਰਚਾ ਪੂਜਾ; ਅਗਰ ਵਾਸੁ [੫]ਬਹਕਾਰੁ ॥
੪੬੬	੨	੬	ਦੇ ਦੇ ਮੰਗਹਿ ਸਹਸਾ [੬]ਗੂਣਾ; ਸੋਭ ਕਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥
	੩	੬	ਇਕਿ ਹੋਦਾ ਖਾਇ ਚਲਹਿ ਐਥਾਊ; ਤਿਨਾ ਭਿ ਕਾਈ ਕਾਰ ॥
੪੬੭	੩	੮	ਪੁਰਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੀਰਥ, ਤਟਾਂ ਮੇਘਾਂ ਖੇਤਾਂਹ ॥ (ਢਿਲੇ ਅੱਖਰ ਬੋਲੋ ਤੱਟਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੪	੮	ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜਾਂ, ਖਾਣੀ ਸੇਤਜਾਂਹ ॥
	੫	੮	ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ; ਸੰਮਾਲੇ ਸਭਨਾਹ ॥
	੬	੮	ਤਿਸੁ [੭]ਜੋਹਾਰੀ [੮]ਸੁਅਸਤਿ ਤਿਸੁ;ਤਿਸੁ [੯]ਦੀਬਾਣੁ [੧੦]ਅਭਗੁ॥ (ਅਭੱਗ ਬੋਲੋ)
	੭	੮	ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ; ਸਹਜ ਜੋਗ [੧੧]ਬੇਬਾਣ ॥
			ਲਖ [੧੨]'ਸੂਰਤਣ' [੧੩]ਸੰਗਰਾਮ; ਰਣ ਮਹਿ ਛੁਟਹਿ ਪਰਾਣ ॥ (ਸੂਰੱਤਣ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੮	ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ, ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ; ਤਾ ਤਿਨ੍ਹੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ ॥
	੧੬	੯	ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ; ਅਪਣਾ ਕੀਆ ॥
	੧੮	੯	ਪਗ [੧੪]ਉਪੇਤਾਣਾ; ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਕਮਾਣਾ ॥
	੧੮	੯	[੧੫]ਅਲੁ [੧੬]ਮਲੁ ਖਾਈ; ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
੪੬੮	੨	੯	ਆਸ [੧੭]ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ, [੧੮]ਨਿਹਕੇਵਲੁ; ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥
	੧੫	੧੦	ਫਲੁ ਤੇਵੇਹੋ ਪਾਈਐ; ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ ॥
੪੬੯	੧	੧੧	ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ; [੧੯]ਭਾਹਿ ਭਰੇ, ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ (ਰਈਅਤਿ ਬੋਲੋ)

---

੧. ਪੁਕਾਰਿਆਂ ਹੋਇਆ। ੨. ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਗਤੀ ਵਾਲੀ। ੩. ਫਲਹੇ ਗਾਹੁਣ ਵਾਲੇ। ੪. ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਖਾਈਏ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਆਖਣਾ ਛਡ ਦੇਈਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਈਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਗਵੌਣਾ ਹੀ ਹੈ। ੫. ਮਹਿਕੌਂਦੇ ਹਨ ਖੁਸ਼ਬੂ। ੬. ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ। ੭. ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰੀਏ ਉਸ ਨੂੰ। ੮. ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ। ੯. ਸਾਧ ਸੰਗਤ। ੧੦. ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੧੧. ਉਜਾੜ। ੧੨. ਸੂਰਮਪੁਣਾ। ੧੩. ਜੰਗ। ੧੪. ਨੰਗਾ, ਥਲੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ। ੧੫. ਰੱਜ ਕੇ। ੧੬. ਮੈਲ ਘੋਰੀਆਂ ਨੇ ਖਾਧੀ। ੧੭. ਸੰਸੇ। ੧੮. ਸ਼ੁੱਧ। ੧੯. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਭਰੇ ਹੋਏ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੬੯	੫	੧੧	[1]ਵਦੀ [2]ਸੁਵਜਗਿ' ਨਾਨਕਾ; ਸਚਾ ਵੇਖੈ ਸੋਇ ॥ (ਸੁਵੱਜਗਿ ਬੋਲੋ)
	੬	੧੧	ਅਗੈ, ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ; ਅਗੈ, ਜੀਉ ਨਵੇ ॥
	੯	੧੨	ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ; ਜਾ ਸੁਖੁ, [3]ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥
			ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਰਣਾ, 'ਮੈ' ਨਾਹੀ; ਜਾ ਹਉ ਕਰੀ, ਨ ਹੋਈ ॥ ('ਮੈਂ' ਬੋਲੋ)
	੧੪	੧੨	ਖਤ੍ਰੀ [4]ਸਬਦੰ ਸੂਰ [5]ਸਬਦੰ; ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਦੰ [6]ਪਰਾ-ਕ੍ਰਿਤਹ ॥
	੧੫	੧੨	ਏਕ [7]ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਸਰਬ ਦੇਵਾ; [8]ਦੇਵ ਦੇਵਾ ਤ ਆਤਮਾ ॥
੪੭੦	੧	੧੩	ਨਾਨਕ ਮੇਰੁ ਸਰੀਰ ਕਾ; ਇਕੁ ਰਥੁ ਇਕੁ ਰਥਵਾਹੁ ॥
	੬	੧੩	[9]ਪਾਰਜਾਤੁ, ਗੋਪੀ ਲੈ ਆਇਆ; ਬਿੰਦ੍ਰਾ-ਬਨ ਮਹਿ ਰੰਗੁ ਕੀਆ ॥
	੧੪	੧੪	ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ ਤੋਲੀਐ, ਨਿਵੈ ਸੁ [10]ਗਉਰਾ ਹੋਇ ॥
			ਅਪਰਾਧੀ ਦੂਣਾ ਨਿਵੈ, ਜੋ ਹੰਤਾ ਮਿਰਗਾਹਿ ॥
੪੭੧	੪	੧੫	'ਸਿਖਾ' ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ; ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ ॥
			(ਸਿੱਖਾ ਪਾਠ ਬੋਲੋ, ਦੂਜਾ ਪਾਠ ਸਿਖਾ ਹੈ)
	੬	੧੫	ਲਖ ਠਗੀਆ [11]ਪਹਿਨਾਮੀਆ; ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥
	੭	੧੫	[12]ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ੍ ਖਾਇਆ; ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥
			(ਕੁਹਿਬ ਕਰਾਰਿੰ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
	੧੦	੧੫	ਵੇਤਗਾ; ਆਪੇ ਵਤੈ ॥ (ਵੇਤੱਗਾ ਤੇ ਵੱਤੈ ਬੋਲੋ)
	੧੧	੧੫	ਕਢਿ [13]ਕਾਗਲੁ; ਦਸੇ [14]ਰਾਹੁ ॥
	੧੨	੧੫	ਸਾਹਿਬੁ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ, ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ; ਤਾ ਸਾਈ ਕਾਰ ਕਰਾਇਸੀ ॥
	੧੫	੧੬	ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ, [15]ਕਰੁ ਲਾਵਹੁ; ਗੋਬਰਿ, ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥
			ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ, ਤੈ ਜਪਮਾਲੀ; ਧਾਨੁ ਮਲੇਛਾਂ ਖਾਈ ॥
	੧੭	੧੬	ਤਿਨ ਘਰਿ; ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ ॥
	੧੯	੧੬	ਹਥਿ [16]ਛੁਰੀ; ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥
੪੭੨	੭	੧੭	ਜੇ [17]ਮੋਹਾਕਾ ਘਰੁ [18]ਮੁਹੈ; ਘਰੁ ਮੁਹਿ, ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ ॥
	੯	੧੭	ਜਿਉ [19]ਜੋਰੂ [20]ਸਿਰਨਾਵਣੀ; ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ (ਸਿਰ-ਨਾਵਣੀ ਬੋਲੋ)

੧. ਜੋ ਠਟੀ ਹੈ ਨੇਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ। ੨. ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੈ। ੩. ਇੱਛਾ। ੪. ਧਰਮ। ੫. ਉਪਦੇਸ਼। ੬. ਪਰਾਈ ਕਿਰਤ ਕਰਣੀ ਤਥਾ ਬੈਸ ਨੇ ਪਰ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਣੀ। ੭. ਭੂਮਾ ਰੂਪ ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ੮. ਚੰਦਰ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਜੋ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਹੈ। ੯. ਕਲਪਤਰ ਬ੍ਰਿਛ ਸਤ ਭਾਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ੧੦. ਭਾਰੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ। ੧੧. ਛਪਾਬਾਜੀ ਬੇਈਮਾਨੀਆਂ। ੧੨. ਮਾਰ ਕੇ। ੧੩. ਪੱਤ੍ਰੀ। ੧੪. ਰਾਹੂ ਕੇਤੂ। ੧੫. ਟੈਕਸ। ੧੬. ਪੱਤ੍ਰੀ ਜਾਂ ਕਲਮ। ੧੭. ਠੱਗ। ੧੮. ਲੁਟੇ। ੧੯. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨੦. ਰਿਤੂ, ਮਾਸਕ ਧਰਮ, ਮੰਥਲੀ ਕੋਰਸ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੭੨	੧੧	੧੭	[1]ਤੁਰੇ [2]ਪਲਾਣੇ, ਪਉਣ ਵੇਗ; ਹਰ ਰੰਗੀ [3]ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ ॥
	੧੨	੧੭	ਕਰਿ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਖਾਇਆ; ਵੇਖਿ [4]'ਮਹਲਤਿ' ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥
	੧੭	੧੮	ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ; [5]'ਲਾਇਤਬਾਰੀ' ਖਾਹਿ ॥ (ਲਾਇ-ਤਬਾਰੀ ਬੋਲੋ)
੪੭੩	੨	੧੮	ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ, ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ ਧਰਿ; ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ ਕਢੀਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ॥
	੫	੧੯	[6]ਕੁਹਥੀ ਜਾਈ ਸਟਿਆ; ਕਿਸੁ ਏਹੁ ਲਗਾ ਦੋਖੁ ॥ (ਕੁਹੱਥੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੫	੧੯	ਅੰਨੁ [7]ਦੇਵਤਾ ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ, ਬੈਸੰਤਰੁ ਦੇਵਤਾ ਲੂਣੁ; ਪੰਜਵਾ, ਪਾਇਆ ਘਿਰਤੁ ॥ ਤਾ ਹੋਆ ਪਾਕੁ ਪਵਿਤੁ ॥
	੯	੧੯	ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ; ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ [8]ਰਾਜਾਨ ॥
	੧੩	੨੦	ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥ (ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨਾ)
	੧੮	੨੦	ਦਰਿ ਵਾਟ ਉਪਰਿ ਖਰਚੁ ਮੰਗਾ; ਜਬੈ ਦੇਇ ਤ ਖਾਹਿ ॥
	੧੯	੨੦	ਦਰਿ ਲਏ ਲੇਖਾ ਪੀੜਿ ਛੁਟੈ; ਨਾਨਕਾ ਜਿਉ ਤੇਲੁ ॥
੪੭੪	੧	੨੦	ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਣਾ ਕੀਓ; [9]ਕਲ ਆਪੇ ਹੀ, ਤੈ ਧਾਰੀਐ ॥
	੧੨	੨੨	ਜੇਹਾ ਜਾਣੈ ਤੇਹੋ ਵਰਤੈ; ਵੇਖਹੁ ਕੋ, ਨਿਰਜਾਸਿ ॥ (ਤੈਂ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੨੨	ਜੇ ਇਕ ਅਧ ਚੰਗੀ ਕਰੇ; ਦੂਜੀ ਭੀ, ਵੇਰਾਸਿ ॥
੪੭੫	੧	੨੩	ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ; ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੈ ਜੋ ਮਿਲੈ ॥
	੬	੨੪	ਇਕਿ, [10]ਨਿਹਾਲੀ ਪੈ ਸਵਨ੍ਹਿ; ਇਕਿ, ਉਪਰਿ ਰਹਨਿ ਖੜੇ ॥
	੮	੨੪	ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਕੈ; (ਉਪਾਇ-ਕੈ ਬੋਲੋ) ਦੇਖੈ [11]ਥਾਪਿ [12]ਉਥਾਪਿ ॥੨੪॥੧॥ ਸੁਧੁ
			ਰਾਗੁ ਆਸਾ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ॥
	੧੪	੧	ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਾਗਿ ਹਮ ਬਿਨਵਤਾ; ਪੂਛਤ, ਕਹ ਜੀਉ ਪਾਇਆ ॥
	੧੫	੧	ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ, [13]ਫੇੜ ਕਰਮ; ਸੁਖ ਜੀਅ. ਜਨਮ ਤੇ ਛੂਟੈ ॥
	੧੬	੧	ਮਾਇਆ ਫਾਸ, ਬੰਧ ਨਹੀ ਫਾਰੈ; ਅਰੁ, ਮਨ ਸੁੰਨਿ ਨ ਲੂਕੇ ॥ ਆਪਾ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਨ ਚੀਨ੍ਹਿਆ; ਇਨ ਬਿਧਿ, [14]ਅਭਿਉ ਨ ਚੂਕੇ ॥
	੧੮	੧	ਜਿਉ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬੁ, ਬਿੰਬ ਕਉ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਦਕ ਕੁੰਭੁ, ਬਿਗਰਾਨਾ ॥
੪੭੬	੧	੨੪	ਗਜ ਸਾਢੇ ਤੈ ਤੈ, ਧੋਤੀਆ; ਤਿਹਰੇ ਪਾਇਨਿ ਤਗ ॥ ਗਲੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਜਪਮਾਲੀਆ; ਲੋਟੇ ਹਥਿ [15]ਨਿ-ਬਗ ॥ (ਤੱਗ ਤੇ ਬੱਗ ਬੋਲੋ)

੧. ਘੋੜੇ। ੨. ਕਾਠੀਆਂ। ੩. ਘਰ। ੪. ਹਵੇਲੀਆਂ। ੫. ਚੁਗਲੀ। ੬. ਭੈੜੀ ਜਗ੍ਹਾ। ੭. ਪਵਿਤ੍ਰ। ੮. ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ। ੯. ਸ਼ਕਤੀ। ੧੦. ਤੁਲਾਈ। ੧੧. ਇਸਥਿਤ ਕਰਕੇ। ੧੨. ਲੈ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਕ। ੧੩. ਕੀਤੇ ਹੋਏ। ੧੪. ਹਿਰਦਾ ਨਿਰਭਉ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੧੫. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਗਲਿਆਂ ਵਤ ਚਿਟੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੭੬	੨	੨	ਐਸੇ ਸੰਤ; ਨ ਮੋ-ਕਉ ਭਾਵਹਿ ॥
	੧੨	੪	ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ, ਭਰਿ ਉਰਕਟ ਕੁਰਕਟ; ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ, ਭਰਿ ਪਾਨੀ ॥
			ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਪੰਚ ਜੋਗੀਆ ਬੈਠੇ; ਬੀਚਿ ਨਕਟ, ਦੇ ਰਾਨੀ ॥
			ਨਕਟੀ ਕੋ [1]ਠਨਗਨੁ; [2]ਬਾਡਾ [3]ਡੂੰ ॥
	੧੪	੪	ਸਗਲ ਮਾਹਿ, ਨਕਟੀ ਕਾ ਵਾਸਾ; ਸਗਲ ਮਾਰਿ ਅਉ ਹੇਰੀ ॥
			ਸਗਲਿਆ ਕੀ, ਹਉ ਬਹਨਿ ਭਾਨਜੀ; ਜਿਨਹਿ ਬਰੀ ਤਿਸੁ ਚੇਰੀ ॥
	੧੯	੫	ਤਾ ਤੇ ਸੇਵੀਅਲੇ; ਰਾਮ [4]ਨਾ ॥
			ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਤੁ ਜਾ ਕੈ; ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਨਾ ॥
			[5]ਆਗਮ [6]ਨਿਰਗਮ ਜੋਤਿਕ ਜਾਨਹਿ; ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਆਕਰਨਾ ॥
੪੭੭	੨	੫	ਪਾਨ ਕਪੂਰ [7]ਸੁਬਾਸਕ ਚੰਦਨ; ਅੰਤਿ ਤਊ ਮਰਨਾ ॥
			ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ, ਸਭ ਖੋਜੇ; ਕਹੂ ਨ ਊਬਰਨਾ ॥
	੫	੬	ਰਾਜਾਰਾਮ; ਕਕਰੀਆ ਬਰੇ ਪਕਾਏ ॥ (ਕੱਕਰੀਆ ਬੋਲੋ)
	੬	੬	ਬੰਸ ਕੋ ਪੂਤੁ, 'ਬੀਆਹਨ' ਚਲਿਆ; ਸੁਇਨੇ ਮੰਡਪ ਛਾਏ ॥
			ਰੂਪ ਕੰਨਿਆ ਸੁੰਦਰਿ ਬੇਧੀ; ਸਸੈ ਸਿੰਘ, ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ (ਸੱਸੈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)
	੮	੬	ਕਛੂਆ ਕਹੈ, ਅੰਗਾਰ ਭਿ ਲੋਰਉ; ਲੂਕੀ, ਸਬਦੁ ਸੁਨਾਇਆ ॥
	੧੦	੭	ਤਲ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮੁ; ਲੇ ਗਗਨਿ ਚਰਾਵੈ ॥
	੧੩	੭	ਸਭ [8]'ਜੋਗਤਣ' ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ; ਜਿਸ-ਕਾ ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਨਾ ॥ (ਜੋਗੱਤਣ ਬੋਲੋ
	੧੪	੮	ਦਿਲ ਮਹਿ, ਸੋਚਿ ਬਿਚਾਰਿ [9]ਕਵਾਦੇ; ਭਿਸਤ ਦੋਜਕ ਕਿਨਿ ਪਾਈ ॥
	੧੫	੮	ਕਾਜੀ; ਤੈ ਕਵਨ ਕਤੇਬ ਬਖਾਨੀ ॥
	੧੬	੮	[10]ਸਕਤਿ ਸਨੇਹੁ ਕਰਿ, ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀਐ; ਮੈ ਨ [11]ਬਦਉਗਾ, ਭਾਈ ॥ (ਬਦਉ-ਗਾ ਬੋਲੋ)
			ਜਉ ਰੇ ਖੁਦਾਇ ਮੋਹਿ ਤੁਰਕੁ ਕਰੈ-ਗਾ; ਆਪਨ ਹੀ ਕਟਿ ਜਾਈ ॥
	੧੯	੮	ਕਬੀਰੈ ਪਕਰੀ ਟੇਕ ਰਾਮ ਕੀ; ਤੁਰਕ ਰਹੇ ਪਚਿ ਹਾਰੀ ॥
੪੭੮	੨	੯	ਕਾ ਕੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕਹੁ ਕਾ 'ਕੋ'; ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ ॥
	੮	੧੦	ਬੇਦ ਪੜੇ ਪੜਿ; ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
	੧੧	੧੧	[12]ਮੰਦਲੁ ਨ ਬਾਜੈ; [13]ਨਟੁ ਪੈ, ਸੂਤਾ ॥

੧. ਚਮਤਕਾਰ, ਡੋਰੂ। ੨. ਵੱਡਾ। ੩. ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ। ੪. ਨਾਮ। ੫. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੬. ਬੇਦ। ੭. ਸਰੇਸ਼ਟ ਖੁਸ਼ਬੂ। ੮. ਜੋਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ। ੯. ਉਤਰ ਦੇਹ ਵਾ ਖੰਟਾ ਵਾਦ ਕਰਣ ਵਾਲੇ, ਛੋਟੇ ਧਨੁਖ ਦੀ ਨਿਆਈਂ, ਦੁਖੀ। ੧੦. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾਈ ਸੀ। ੧੧. ਬਦਉਗਾ=ਮੈਂ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਸੁੰਨਤ ਕਰਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਾਂਗਾ। ੧੨. ਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪੀ ਢੋਲ। ੧੩. ਮਨ ਰੂਪੀ ਨਟ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੭੮	੧੬	੧੨	ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਪ ਕਰੇ ਕਰਿ; ਧਾਇਆ ॥
੪੭੯	੨	੧੩	ਸਹੰਸ ਨਾਮੁ ਲੈ ਲੈ; ਕਰਉ ਸਲਾਮੁ ॥
	੮	੧੪	[1]ਭਾਤੁ [2]ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ [3]ਲਾਪਸੀ; [4]ਕਰਕਰਾ ਪਕਾਸਾਰੁ ॥
	੧੧	੧੫	ਸਾਇਰੁ ਸੋਖਿ; ਭੁਜੰ ਬਲਇਓ ॥ (੨) ਭੁਜੰਬ ਲਇਓ ('ਬਲੱਇਓ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੨	੧੫	ਸੂਕੇ ਸਰਵਰਿ, ਪਾਲਿ ਬੰਧਾਵੈ; [6]ਲੂਣੈ ਖੇਤਿ, ਹਥ ਵਾਰਿ ਕਰੈ ॥
	੧੮	੧੬	[7]ਅ-ਹਿਰਖ ਵਾਦੁ; ਨ ਕੀਜੈ ਰੇ ਮਨ ॥ (ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਡੈਸ਼ ਲਾਈ ਹੈ)
	੧੯	੧੬	ਕਾਹੂ ਮਹਿ, ਮੋਤੀ [8]ਮੁਕਤਾਹਲ; ਕਾਹੂ, ਬਿਆਧਿ ਲਗਾਈ ॥
੪੮੦	੩	੧੬	[9]ਚਿਰਗਟ [10]ਫਾਰਿ, [11]ਚਟਾਰਾ ਲੈ ਗਇਓ; [12]ਤਰੀ [13]ਤਾਗਰੀ ਛੂਟੀ ॥
	੪	੧੭	ਹਮ ਮਸਕੀਨ ਖੁਦਾਈ ਬੰਦੇ; ਤੁਮ [14]ਰਾਜਸੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
	੫	੧੭	ਕਾਜੀ; ਬੋਲਿਆ ਬਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥
	੬	੧੭	ਸਤਰਿ ਕਾਬਾ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ; ਜੇ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਕੋਈ ॥ (ਸੱਤਰਿ ਨਾ ਬੋਲੋ)
	੭	੧੭	[15]ਪਾਚਹੁ ਮੁਸਿ, [16]ਮੁਸਲਾ ਬਿਛਾਵੈ; ਤਬ ਤਉ ਦੀਨੁ ਪਛਾਨੈ ॥ (ਮੁਸੱਲਾ ਬੋਲੋ)
	੭	੧੭	ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਿ, ਤਰਸ ਕਰਿ ਜੀਅ ਮਹਿ; ਮਾਰਿ [17]ਮਣੀ, ਕਰਿ ਫੀਕੀ ॥
	੧੦	੧੮	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਾਧੋ; ਪਰਮਹੰਸੁ ਲੇ, ਸਿਧਾਨਾ ॥
	੧੧	੧੮	ਬਾਬਾ ਬੋਲਤੇ; ਤੇ ਕਹਾ ਗਏ;
	੧੨	੧੮	ਸ੍ਰਵਨਨ ਬਿਕਲ ਭਏ, ਸੰਗਿ ਤੇਰੇ; ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਾ ਬਲੁ, ਥਾਕਾ ॥
	੧੪	੧੮	ਥਾਕਾ ਮਨੁ ਕੁੰਚਰ, ਉਰੁ 'ਥਾ' ਕਾ; ਤੇਜੁ, ਸੂਤੁ ਧਰਿ, ਰਮਤੇ ॥
	੧੯	੧੯	ਸੂਪਨੀ ਜੀਤੀ; ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮ ਰਾ ॥
੪੮੧	੩	੨੦	ਸਾਕਤ ਸਿਉ; ਭੂਲਿ ਨਹੀ ਕਹੀਐ ॥
	੧੧	੨੨	ਪਹਿਲਾ ਪੂਤੁ; ਪਿਛੈ ਰੀ, ਮਾਈ ॥ [ਦੂਜਾ ਪਾਠ ਪਿਛੈਰੀ ਅਕੱਠਾ ਹੈ]
	੧੩	੨੨	[18]ਤਲੈ ਰੇ ਬੈਸਾ; ਊਪਰਿ [19]ਸੂਲਾ ॥

੧. ਚਾਵਲ। ੨. ਦਾਲ। ੩. ਮਿਠੀ ਕੜੀ ਦਾ ਸੀਰਾ। ੪. ਪਾਪੜ ਜਾਂ ਲੱਡੂ। ੫. ਪੰਜੀਰੀ। ੬. ਕਟੇ ਹੋਏ। ੭. ਅ-ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਝਗੜਾ। ੮. ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਭਾਵ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਕਤ। ੯. ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਪਿੰਜਰਾ। ੧੦. ਪਾੜ ਕੇ। ੧੧. ਜੀਵ ਰੂਪ ਚਿੜੇ ਨੂੰ ਕਾਲ ਬਿੱਲਾ ਲੈ ਗਿਆ। ੧੨. ਪਾਣੀ ਚੋਗੇ ਵਾਲੀਆਂ ਠੂਠੀਆਂ ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ੧੩. ਪਿੰਜਰੇ ਦੀਆਂ ਸੂਤ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ। ੧੪. ਰਜੋ ਗੁਣ। ੧੫. ਪੰਜੇ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਿ=ਲੁਟਣਾ। ੧੬. ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਆਸਣ। ੧੭. ਮਨੌਤ ੧੮. ਸੁਭ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਥਲੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ੧੯. ਸੂਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੰਦ-ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਉਤੇ ਆ ਗਈਆਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੮੧	੧੬	੨੨	ਆਸਾ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਤਿ-ਪਦੇ ੮ (ਅੱਠ) ਦੁ-ਤੁਕੇ ੭ (ਸੱਤ) ਇਕ ਤੁਕਾ ੧ (ਇੱਕ)
	੧੮	੨੩	ਪੂਰਬ ਜਨਮਿ, ਕਰਮ ਭੂਮਿ; ਬੀਜੁ ਨਾਹੀ ਬੋਇਆ ॥
੪੮੨	੨	੨੪	ਤਨੁ [1]ਰੈਨੀ, ਮਨੁ ਪੁਨ [2]'ਰਪਿ' 'ਕਰਿਹਉ'; ਪਾਚਉ ਤਤ ਬਰਾਤੀ ॥ (ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਪੁਨ' ਤੇ 'ਰਪਿ' ਜੁਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪੁਨਰਪਿ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।)
	੨	੨੪	ਰਾਮ ਰਾਇ ਸਿਉ [3]ਭਾਵਰਿ ਲੈਹਉ; ਆਤਮ, ਤਿਹ ਰੰਗ ਰਾਤੀ ॥
	੩	੨੪	ਗਾਉ ਗਾਉ ਰੀ, ਦੁਲਹਨੀ; ਮੰਗਲ [4]ਚਾਰਾ ॥ (੨) ਮੰਗਲਚਾਰਾ
	੫	੨੪	ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ, ਕਉਤਕ ਆਏ; ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ [5]ਉਜਾਨਾਂ ॥ (੨) ਤੇਤੀਸਉ ਜਾਨਾਂ
	੮	੨੫	ਸੇਜੈ ਰਮਤੁ; ਨੈਨ ਨਹੀ ਪੇਖਉ; ਇਹੁ ਦੁਖੁ ਕਾ ਸਉ ਕਹਉ ਰੇ ॥
	੯	੨੫	ਬਾਪੁ [6]ਸਾਵਕਾ, ਕਰੈ ਲਰਾਈ; ਮਾਇਆ ਸਦ ਮਤਵਾਰੀ ॥
	੧੪	੨੬	ਤੂੰ ਬਾਮੑਨੁ, ਮੈ ਕਾਸੀਕ ਜੁਲਹਾ; ਬੂਝਹੁ ਮੋਰ ਗਿਆਨਾ ॥
	੧੭	੨੭	ਬਾਬਾ; ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਹਿਤੁ [8]ਕੀਨੑ ॥
੪੮੩	੫	੨੯	ਰੋਜਾ ਧਰੈ ਮਨਾਵੈ ਅਲਹੁ; ਸੁਆਦਤਿ ਜੀਅ ਸੰਘਾਰੈ ।
	੬	੨੯	ਕਾਜੀ, ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੋਹੀ ਮਹਿ ਤੇਰਾ; ਸੋਚਿ ਬਿਚਾਰਿ ਨ ਦੇਖੈ ॥
	੧੦	੩੦	ਰਾਮ ਬਡੋ; ਮੈ [7]ਤਨਕ ਲਹੁਰੀਆ ॥
	੧੪	੩੧	ਹੀਰੈ, ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ, ਪਵਨ ਮਨੁ; ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥
	੧੬	੩੧	ਗੁਪਤਾ ਹੀਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਓ; ਜਬ ਗੁਰ ਗਮ ਦੀਆ ਦਿਖਾਈ ॥
੪੮੪	੧	੩੩	ਲੇ ਰਾਖਿਓ; 'ਰਾਮਜਨੀਆ' ਨਾਉ ॥
	੨	੩੩	ਇਨੑ ਮੁੰਡੀਅਨ; ਮੇਰਾ ਘਰੁ [8]ਧੁੰਧ ਰਾਵਾ ॥ [9]ਬਿਟਵਹਿ; ਰਾਮ ਰਮਊਆ ਲਾਵਾ ॥
	੪	੩੪	ਘੂੰਘਟੁ ਕਾਢਿ ਗਈ; ਤੇਰੀ ਆਗੈ ॥
	੯	੩੫	ਤੁਮਹਿ ਸੁ ਕੰਤ; ਨਾਰਿ ਹਮ ਸੋਈ ॥
	੧੧	੩੬	ਤਬ ਹਮ; 'ਇਤਨਕੁ' ਪਸਰਿਓ ਤਾਨਾਂ ॥
	੧੨	੩੬	ਧਰਨਿ ਅਕਾਸ ਕੀ; [10]'ਕਰਗਹ' ਬਨਾਈ ॥
	੧੩	੩੬	ਪਾਈ ਜੋਰਿ, ਬਾਤ ਇਕ ਕੀਨੀ; ਤਹ ਤਾਂਤੀ, ਮਨੁ ਮਾਨਾਂ ॥ ਜੋਲਾਹੇ ਘਰੁ ਅਪਨਾ ਚੀਨੑਾਂ; ਘਟ ਹੀ ਰਾਮੁ ਪਛਾਨਾਂ ॥
	੧੪	੩੬	ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ; 'ਕਾਰਗਹ' ਤੋਰੀ ॥

੧. ਮੱਟੀ । ੨. ਰੰਗਣਾ । ੩. ਫੇਰੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਧਰਮ, ਵੈਰਾਗ, ਪ੍ਰੇਮ, ਗਿਆਨ । ੪. ਸੁੰਦਰ । ੫. ਉਜਾਨ=ਦੇਵਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ । ੬. ਸਕਾ । ੭. ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ । ੮. ਘੱਟੇ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ੯. ਮਨ ਬੇਟੇ ਨੂੰ । ੧੦. ਕੰਘੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੮੪	੧੫	੩੭	ਲੋਕ ਪਤੀਣੇ ਕਛੂ ਨ ਹੋਵੈ; ਨਾਹੀ ਰਾਮੁ ਅਯਾਨਾ ॥ (ਅਇਆਨਾ ਬੋਲਣਾ)
	੧੮	੩੭	ਦਿਨਸੁ ਨ ਰੈਨਿ, ਬੇਦੁ ਨਹੀ ਸਾਸਤ੍ਰ; ਤਹਾ ਬਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥
			(ਪਾਠ 'ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਿ' ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)
੪੮੫	੩	੧	ਏਕ ਅਨੇਕ, ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ; ਜਤ ਦੇਖਉ, ਤਤ ਸੋਈ ॥
			ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ, ਬਿਮੋਹਿਤ; ਬਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ ॥
	੪	੧	ਸੂਤੁ ਏਕੁ, ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ; ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥
	੫	੧	ਇਹੁ ਪਰਪੰਚੁ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲੀਲਾ; ਬਿਚਰਤ, ਆਨ ਨ ਹੋਈ ॥
	੧੧	੨	ਆਨੀ ਲੇ ਦੂਧੁ; ਰੀਧਾਈ ਲੇ ਖੀਰੰ; ਠਾਕੁਰ ਕਉ [੧]ਨੈਵੇਦੁ ਕਰਉ ॥
			('ਆਨੀ-ਲੇ' ਤੇ 'ਰੀਧਾਈ-ਲੇ' ਬੋਲੋ)
	੧੫	੩	ਰਾਂਗਨਿ ਰਾਂਗਉ; ਸੀਵਨਿ ਸੀਵਉ ॥
			ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ; ਘਰੀਅ ਨ ਜੀਵਉ ॥
	੧੯	੪	ਕਾਹੇ ਕਉ ਕੀਜੈ; ਧਿਆਨੁ ਜਪੰਨਾ ॥
			[੨]ਸਿੰਘਚ ਭੋਜਨੁ; ਜੋ ਨਰੁ ਜਾਨੈ ॥
	੧੯	੪	ਐਸੇ ਹੀ; ਠਗ [੩]ਦੇਉ ਬਖਾਨੈ ॥
੪੮੬	੨	੫	ਕੈਸੇ ਮਨ ਤਰਹਿਗਾ ਰੇ; ਸੰਸਾਰੁ ਸਾਗਰੁ ਬਿਖੈ ਕੋ ਬਨਾ ॥
	੩	੫	ਛੀਪੇ ਕੇ ਘਰਿ, ਜਨਮੁ [੪]ਦੈਲਾ; ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ [੫]ਭੈਲਾ ॥
	੬	੧	ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਸਾਧ, ਜਾ ਮਹਿ; ਤਾ ਕੀ ਕੇਤਕ ਆਸ ॥
	੯	੧	ਕਾਲ ਫਾਸ 'ਅਬਧ' ਲਾਗੇ; ਕਛੁ ਨ ਚਲੈ ਉਪਾਇ ॥ ('ਅਬੱਧ' ਬੋਲੋ)
	੯	੧	ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸ, ਉਦਾਸ, ਤਜੁ ਭ੍ਰਮੁ; 'ਤਪਨ' ਤਪੁ, ਗੁਰ ਗਿਆਨ ॥
			ਭਗਤ ਜਨ, ਭੈ ਹਰਨ; ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਰਹੁ [੬]ਨਿਦਾਨ ॥
	੧੦	੨	ਸੰਤ, [੭]ਤੁਝੀ [੮]ਤਨੁ; ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥
	੧੧	੨	ਸੰਤ [੯]ਚੀ, ਸੰਗਤਿ; ਸੰਤ ਕਥਾ ਰਸੁ ॥
	੧੨	੨	ਸੰਤ ਆਚਰਣ, ਸੰਤ ਚੋ ਮਾਰਗੁ; ਸੰਤਚ, [੧੦]ਓਲ੍ਹਗ ਓਲ੍ਹਗਣੀ ॥
	੧੨	੨	ਅਉਰ ਇਕ ਮਾਗਉ; ਭਗਤਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ॥
			[੧੧]ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ; ਅਸੰਤ [੧੨]'ਪਾਪੀਸਣਿ' (੨) ਪਾਪੀ ਸਣਿ
	੧੬	੩	ਤੁਮ [੧੩]ਮਖਤੂਲ [੧੪]ਸੁਪੇਦ [੧੫]ਸਪੀਅਲ; ਹਮ ਬਪੁਰੇ. ਜਸ [੧੬]ਕੀਰਾ ॥
			ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਮਾਧਉ; ਜੈਸੇ [੧੭]ਮਧੁਪ [੧੮]ਮਖੀਰਾ ॥

---

੧. ਮਿੱਠਾ ਭੋਜਨ ਅਰਪਣਾ। ੨. ਹਿੰਸਕ ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰਕੇ। ੩. ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਡੇ ਠੱਗ। ੪. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਿਤਾ। ੫. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੬. ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ। ੭. ਤੇਰੇ। ੮. ਪੁੱਤ੍ਰ। ੯. ਦੀ। ੧੦. ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਅਥਵਾ ਜੇਹੜੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਵ ਲਗੀ ਹੈ ਓਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲਗੇ। ੧੧. ਮਤ. ਨਾ ਦਿਖਾਓ। ੧੨. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ੧੩. ਕਾਲਾ ਰੇਸ਼ਮ। ੧੪. ਚਿੱਟਾ ਰੇਸ਼ਮ। ੧੫. ਪੀਲਾ ਰੇਸ਼ਮ। ੧੬. ਰੇਸ਼ਮ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ। ੧੭. ਸ਼ਹਿਦ। ੧੮. ਮੱਖੀਆਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ
੪੮੬	੧੭	੩	ਰਾਜਾਰਾਮ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ; ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥
	੧੮	੪	ਤੁਝਹਿ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ; [1]ਭਵਨ ਮਨੁ ॥ (ਪਾ:) ਭਵਰ ਮਨੁ
			[2]ਪਾਨ ਕਰਤ ਪਾਇਓ; ਪਾਇਓ ਰਾਮਈਆ ਧਨੁ ॥
੪੮੭	੨	੫	ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥
			ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ; ਜਨ ਗਏ ਨਿਸਤਰਿ ਤਰੇ ॥
	੩	੫	'ਨਿਮਤ' ਨਾਮਦੇਉ; ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ ॥ (ਨਿਮੱਤ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ)
			ਆਸਾ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਧੰਨੇ ਜੀ ਕੀ
	੧੦	੧	ਲਾਲਚ ਬਿਖ, ਕਾਮ [3]ਲੁਬਧ ਰਾਤਾ; ਮਨਿ ਬਿਸਰੇ ਪ੍ਰਭ ਹੀਰੇ ॥
	੧੩	੧	ਬਿਖੁ ਫਲ ਸੰਚਿ, ਭਰੇ ਮਨ ਐਸੇ; ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ, ਮਨ ਬਿਸਰੇ ॥
	੧੩	੧	ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਵੇਸੁ, ਗੁਰਹਿ ਧਨੁ ਦੀਆ; ਧਿਆਨੁ ਮਾਨੁ ਮਨ ਏਕ ਮਏ ॥
	੧੪	੧	ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ਸਮਾਨੀ ਜਾਕੈ; 'ਅਛਲੀ' ਪ੍ਰਭੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ॥
			(ਅ-ਛਲੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੭	੨	ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ; ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ [4]ਗਹੀਰਾ ॥ (ਗੁਨੀਅ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੨	ਸੈਨੁ ਨਾਈ ਬੁਤਕਾਰੀਆ; ਓਹੁ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸੁਨਿਆ ॥
੪੮੮	੨	੩	ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨ ਦਯਾਲ ਦਮੋਦਰ;
			[5]ਬਿਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਕੋਈ ॥ (ਦਇਆਲ ਬੋਲੋ)
	੩	੩	ਜਨਨੀ ਕੇਰੇ, ਉਦਰ ਉਦਕ ਮਹਿ; ਪਿੰਡੁ ਕੀਆ ਦਸ ਦੁਆਰਾ ॥
	੪	੩	[6]ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਾਹਿ, [7]ਤਨ ਤਿਸੁ ਬਾਹਰਿ; ਪੰਖ ਖੀਰੁ ਤਿਨ ਨਾਹੀ ॥
	੫	੩	ਪਾਖਣਿ ਕੀਟੁ, ਗੁਪਤੁ ਹੋਇ ਰਹਤਾ; ਤਾ-ਚੋ ਮਾਰਗੁ ਨਾਹੀ ॥
			ਆਸਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀਉ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥
	੧੧	੧	ਸੇਖ ਫਰੀਦੈ; ਖੈਰੁ ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ ॥
	੧੨	੨	ਆਜੁ ਮਿਲਾਵਾ, ਸੇਖ ਫਰੀਦ; ਟਾਕਿਮ ਕੂੰਜੜੀਆ, ਮਨਹੁ ਮਚਿੰਦੜੀਆ ॥
	੧੪	੨	ਜੋ ਗੁਰੁ ਦਸੈ ਵਾਟ; ਮੁਰੀਦਾ [8]ਜੋਲੀਐ ॥
	੧੬	੨	ਸੇਖ, [9]'ਹੈਯਾਤੀ' ਜਗਿ; ਨ ਕੋਈ ਥਿਰੁ ਰਹਿਆ ॥ (ਹੈਇਆਤੀ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੨	ਕਤਿਕ ਕੂੰਜਾਂ, ਚੇਤਿ [10]ਡਉ; ਸਾਵਣਿ ਬਿਜੁਲੀਆਂ ॥
	੧੭	੨	ਚਲੇ ਚਲਣਹਾਰ; ਵਿਚਾਰਾ ਲੇਇ ਮਨੋ ॥
	੧੮	੨	ਜਿਮੀ ਪੁਛੈ, ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ; [11]ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ ॥

–o–

੧. ਘਰ ਜਾਂ ਭੌਰੇ ਨੂੰ । ੨, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪੀਂਦਿਆਂ ਦਾ । ੩. ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਹੇੜੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ । ੪. ਸਮੁੰਦਰ । ੫. ਦੂਜਾ । ੬. ਕੱਛੂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਕਛੋਪਰੀ । ੭. ਪੁੱਤਰ । ੮. ਚੱਲੀ । ੯. ਅਮਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ । ੧੦. ਡਉ ਅਗਨੀ ਜੋ ਬਾਂਸ ਘਸ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੧੧. ਮਲਾਹ ਪੀਰ ਸੀ ਜੋ ।

ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥
੪੮੯	੫	੧	ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ, ਕਰੀ [1]ਚਨਣਾਠੀਆ; ਜੇ ਮਨੁ [2]ਉਰਸਾ ਹੋਇ ॥
	੧੨	੨	ਰਵਿ ਸਸਿ ਦੀਪਕ, ਜਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ; ਏਕਾ ਜੋਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥
			ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ॥
੪੯੦	੩	੩	ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਮਨਾ, ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ, ਗੋਵਿਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਊਪਜੈ; ਅਵਰ ਵਿਸਰਿ ਸਭ ਜਾਇ ॥
	੧੦	੪	ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਰੀਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਮੇਰੀ; ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਕਥਾ ਕਹਾਨੀ ਜੀ ॥
	੧੨	੪	ਹਰਿ ਕੀ, ਮੈ ਭੂਖ ਲਾਗੈ; ਹਰਿ ਨਾਮਿ, ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ; ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਕੁ, ਅੰਤਿ ਹੋਇ ਸਖਾਈ ॥
	੧੪	੪	ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ ਹੋਆ; ਕਹਣਾ ਕਛੂ ਨ ਜਾਈ ॥
	੧੫	੫	ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਵੇਖਹੁ ਕੋ; [3]ਵਿਉਪਾਇ ॥
੪੯੧	੧੬	੮	ਪੰਚ ਭੂ-[4]ਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕਰਹਿ; ਤਾ ਤੀਰਥ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥
	੧੭	੮	ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਾਸੀ, ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ; ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥
੪੯੨	੧	੯	ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਤੀਜਾ ॥ (ਤੀਜਾ ਦੋ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ) ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਪੰਡਿਤ; ਸੁਣਿ ਸਿਖੁ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥
			ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੦	੧	ਮੇਰੇ ਮੀਤ ਗੁਰਦੇਵ; ਮੋ-ਕਉ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਿ ॥
	੧੭	੨	ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਜਨਾ; ਮੋ-ਕਉ ਗੋਵਿੰਦੁ, ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਮਨੁ ਮੋਹੈ ॥
	੧੯	੨	ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ; ਕਉਲਾ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ, ਲਾਗੈ ਪਗਿ ਓਹੈ ॥
੪੯੩	੨	੨	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿਵਾਦੀ; ਜਿਤੁ ਨਾਤੈ, ਕਊਆ ਹੰਸੁ ਹੋਹੈ ॥ ਨਾਨਕ ਧਨੁ ਧੰਨੁ, ਵਡੇ ਵਡਭਾਗੀ;ਜਿਨ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ, ਰਿਦੈ ਮਲੁ ਧੋਹੈ ॥
	੧੧	੪	ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਭਿ ਗੁਣ; ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਹਰਿ; ਜਿਤੁ ਜਪਿਐ, ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਭ ਲਹਿ ਜਾਈ ॥
	੧੭	੫	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਮੇਰੀ, ਮੋ-ਕਉ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਾਇਆ ॥
	੧੯	੫	ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ; ਗੁਰਸਿਖ ਪਗ ਲਾਇਆ ॥
੪੯੪	੧੬	੭	ਹਰਿ ਕਾ ਤਨੁ ਮਨੁ; ਸਭੁ ਹਰਿ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਸਰੀਰ ॥
੪੯੫	੧੧	੨	ਕਿਰਿਆਚਾਰ, ਕਰਹਿ ਖਟੁ ਕਰਮਾ; ਇਤੁ ਰਾਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ॥ ('ਕਰਹਿ' ਦੇਹਲ਼ੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)

੧. ਚੰਨਣ ਦੀ ਲੱਕੜੀ। ੨. ਚੰਨਣ ਘਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਿਲਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮਨ ਅਚੱਲ ਹੋਵੇ। ੩. ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ। ੪. ਮਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
੪੯੫	੧੨	੨	ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ; ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥
	੧੭	੩	ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਮਨ ਤੇ, ਹਰਿ ਹਰਿ; ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ, ਪਾਇਆ ॥
੪੯੬	੪	੪	ਪੂਤਾ; ਮਾਤਾ ਕੀ, ਆਸੀਸ ॥
	੧੦	੫	ਖਿਨ ਮਹਿ, ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ; ਆਪਨ ਹਾਥਿ [1]ਮਤਾਤ ॥
	੧੧	੫	ਜੋ [2]ਅਨਰੂਪਿਓ ਠਾਕੁਰਿ ਮੇਰੈ; ਹੋਇ ਰਹੀ, ਉਹ ਬਾਤ ॥
	੧੧	੫	ਦੇਸੁ ਕਮਾਵਨ, ਧਨ ਜੋਰਨ ਕੀ ਮਨਸਾ; ਬੀਚੇ ਨਿਕਸੇ ਸਾਸ ॥
			ਲਸਕਰ ਨੇਬ ਖਵਾਸ ਸਭ ਤਿਆਗੇ; ਜਮ-ਪੁਰਿ ਊਠਿ ਸਿਧਾਸ ॥
	੧੨	੫	ਹੋਇ [3]ਅਨੰਨਿ, ਮਨ ਹਠ ਕੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ; ਆਪਸ ਕਉ ਜਾਨਾਤ ॥
੪੯੭	੩	੭	ਗੁਰ ਹਰਿ ਬਿਨੁ; ਕੋ ਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੁਖੁ ਕਾਟੈ ॥
	੭	੭	ਸਾਧ ਕੇ ਚਰਨ ਧੂਰਿ, ਜਨੁ ਬਾਛੈ; ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਪਾਇਆ ॥
	੧੦	੮	[4]ਚਿਤ੍ਰ-ਸਾਲ, ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਮੰਦਰ; ਸੰਗਿ ਨ ਕਛਹੂ ਜਾਇਆ ॥
	੧੦	੮	ਅਵਰ ਸਭ ਮਿਥਿਆ; ਲੋਭ 'ਲਬੀ' ॥ (ਲੱਬੀ ਬੋਲੋ)
੪੯੮	੮	੧੧	ਹੈ ਨਾਹੀ ਕੋਊ, ਬੂਝਨਹਾਰੋ; ਜਾਨੈ ਕਵਨੁ ਭਤਾ ॥ ('ਭੱਤਾ' ਗੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੩	੧੨	ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਧਰਮ; ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਜਨਿ ਗਾਇਓ ॥
	੧੯	੧੪	ਮੁਨਿ ਜੋਗੀ [5]ਸਾਸਤ੍ਰਗਿ ਕਹਾਵਤ; ਸਭ ਕੀਨੇ ਬਸਿ ਅਪਨਹੀ ॥ (ਸਾਸਤ੍ਰੱਗ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੧੪	ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ; ਤਿਨ ਕੀ [6]ਹੈਰਤਿ ਕਛੁ ਨ ਰਹੀ ॥
੪੯੯	੧	੧੪	ਬਲਵੰਤਿ; ਬਿਆਪਿ ਰਹੀ ਸਭ ਮਹੀ ॥
	੧੦	੧੭	ਆਲ ਜਾਲ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਤਜਾਵੈ; ਪ੍ਰਭ ਸੇਤੀ ਰੰਗੁ ਲਾਈ ॥
	੧੩	੧੭	ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕ; ਭਵਜਲੁ ਪਾਰਿ ਪਰਾਈ ॥
	੧੪	੧੮	ਧਿਆਈਐ ਅਪਨੋ, ਸਦਾ ਹਰੀ ॥
	੧੬	੧੮	ਅਚੇਤ ਇਆਨੇ ਬਾਰਿਕ ਨਾਨਕ ਹਮ; ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਧਾਰਿ ਕਰੀ ॥
੫੦੦	੫	੨੧	ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਅਰੁ ਰੁਦ੍ ਲੋਕ; ਆਈ ਇੰਦ੍ ਲੋਕ ਤੇ ਧਾਇ ॥
	੬	੨੧	ਗੁਹਜ ਪਾਵਕੋ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਜਾਰੈ; ਮੋ-ਕਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਓ ਹੈ ਬਤਾਇ ॥
	੧੨	੨੩	'ਬਿਸੁੰ ਭਰ' ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ; ਭਗਤਿ, ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥ (ਬਿਸਅੰ-ਭਰ ਬੋਲੋ)
੫੦੧	੧	੨੫	ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਜੋਰਤ ਕਪਟੇ; ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਧਾਰਿਓ ॥
	੫	੨੬	ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਅਧਾਰੁ ਭਗਤਾ; [7]ਈਤ ਆਗੈ, [8]ਟੇਕ ॥
	੧੩	੨੭	ਅਗਮ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ਊਚਾ; ਸਰਣਿ ਸਾਧੂ, ਜੋਗੁ ॥

੧. ਸਿਧਾਂਤ, ਮਤਾ, ਸਲਾਹ। ੨. ਜੋ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਵਾ ਜੋ ਮਿਥੀ ਹੈ। ੩. ਇਕ ਰਸ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਣਾ। ੪. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ। ੫. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤੇ। ੬. ਅਕਲ, ਹੋਸ਼। ੭. ਏਥੇ। ੮. ਆਸਰਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
੫੦੨	੪	੨੯	ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਿ, ਤਾਰਣ; ਦਇਆਲ ਕਿਰਪਾ ਕਰਣ ॥
			ਅਟਲ ਪਦਵੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ; ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰਣ ॥
			(ਅਟੱਲ ਬੋਲੋ)
	੬	੩੦	ਅਹੰ-ਬੁਧਿ ਬਹੁ ਸਘਨ ਮਾਇਆ; ਮਹਾ ਦੀਰਘ, ਰੋਗੁ ॥
	੮	੩੦	ਆਦਿ ਅੰਤੇ ਮਧਿ ਆਸਾ; ਕੂਕਰੀ ਬਿਕਰਾਲ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ)
	੯	੩੦	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਮੂਠੇ, ਸਦਾ ਆਵਾ ਗਵਣ ॥
	੧੦	੩੦	ਮਿਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸੁਰਰਿਦ; ਤੀਨਿ ਤਾਪ ਜਲੰਤ ॥
	੧੧	੩੦	ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਭ੍ਰਮਤੇ ਪੁਕਾਰਹਿ; ਕਤਹਿ ਨਾਹੀ ਛੋਟਿ ॥
			ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰਣ, ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭ ਕੇ; ਦ੍ਰਿੜੁ ਗਹੀ; ਨਾਨਕ ਓਟ ॥
	੧੪	੩੧	ਗੁਣ ਰਮਣ, ਸ੍ਰਵਣ, ਅਪਾਰ ਮਹਿਮਾ; ਫਿਰਿ ਨ ਹੋਤ ਬਿਓਗੁ ॥
	੧੫	੩੧	ਮਨ; ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ [1]ਉਪਾਸ ॥
			ਗੂਜਰੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥
੫੦੩	੩	੩੨	ਚਰਣ ਅਧਾਰੁ ਤੇਰਾ, ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ; ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥਿ ॥
	੬	੧	[2]ਤ੍ਰਿਹਦ ਸਮਾਲ ਰਖੈ, ਜੋ ਨਾਨਕ; ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥
			(੨) [3]ਤ੍ਰਿਹ ਦਸ ਮਾਲ
	੭	੧	ਚੇਤਹੁ; ਬਾਸੁਦੇਉ ਬਨਵਾਲੀ ॥
	੭	੧	[4]ਉਰਧ ਮੂਲ ਜਿਸੁ, [5]ਸਾਖ [6]'ਤਲਾਹਾ'; ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਜਿਤੁ ਲਾਗੇ ॥
			ਸਹਜ ਭਾਇ [7]ਜਾਇਤੇ, ਨਾਨਕ; ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਜਾਗੇ ॥
	੮	੧	'ਪਾਰਜਾਤੁ' ਘਰਿ ਆਗਨਿ ਮੇਰੈ; ਪੁਹਪ ਪਤ੍ਰ ਤਤੁ ਡਾਲਾ ॥
	੯	੧	ਸੁਣਿ 'ਸਿਖਵੰਤੇ' ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੈ; ਛੋਡਹੁ ਮਾਇਆ ਜਾਲਾ ॥
	੧੧	੧	ਤਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਕੰਮੁ ਨ, ਧੰਧਾ ਨਾਹੀ; ਧੰਧੈ, ਗਿਰਹੀ ਜੋਗੀ ॥
	੧੩	੧	ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਮਧੁ, ਤਾਸੁ [8]ਰਸਾਦੰ; ਜਾਗਤ, ਨਾਹੀ ਸੂਤਾ ॥
	੧੪	੧	ਮਹਾ ਗੰਭੀਰ ਪਤ੍ਰ ਪਾਤਾਲਾ; ਨਾਨਕ, ਸਰਬ ਜੁ ਆਇਆ ॥
			ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂ ਮਮ, ਪੁਨਹਿ ਨ ਗਰਭੰ; ਬਿਖੁ ਤਜਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆਇਆ ॥
	੧੬	੨	ਐ ਜੀ, ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ, ਸਚੁ ਅਧਾਰ ॥
	੧੯	੨	ਨਾ ਤਦਿ ਮਾਇਆ, ਮਗਨੁ ਨ [9]ਛਾਇਆ;
			ਨਾ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਨ, ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥ (ਨੰਨਾ ਦੋਲ੍ਹੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)

੧. ਭਗਤੀ। ੨. ਦੇਵਤੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਾ ਚੋਰ। (ਤ੍ਰਿਹਦ) ਪਾਠ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩. ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲ। ੪. ਉਤਲੇ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ। ੫. ਡਾਹਣੀਆਂ। ੬. ਥਲੇ ਦੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ। ੭. ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੮. ਰਸ ਦਾ ਅਸਨ ਕਰਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ੯. ਅਵਿਦਿਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
੫੦੪	੯	੩	ਐ ਜੀ; ਬਹੁਤੇ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਭਿਖਿਆ ਕਉ; ਕੇਤੇ, ਉਦਰੁ ਭਰਨ ਕੈ ਤਾਈ ॥
	੧੧	੩	ਐ ਜੀ, ਕਾਲੁ ਸਦਾ ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਠਾਢੇ; ਜਨਮਿ ਜਨਮਿ ਵੈਰਾਈ ॥
	੧੯	੪	ਨਾਮ ਰਤੇ ਕੇਵਲ ਬੈਰਾਗੀ; ਸੋਗ ਬਿਜੋਗ [1]ਬਿਸਰਜਿਤ ਰੋਗ ॥ (ਬਿਸੱਰਜਿਤ ਬੋਲੋ)
੫੦੫	੨	੪	ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ, ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਗਿ ਜੀਵਨੁ; ਹਰਿ ਬਿਨੁ, ਨਿਹਫਲ [2]'ਮੇਕ' ਘਰੀ ॥
	੫	੪	ਐ ਜੀ, ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਪ੍ਰ੍ਭੁ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਵੈ; ਬਿਲਮ ਨ, [3]ਅਧੂਆ ਰਾਈ ॥
	੭	੪	ਐ ਜੀ; ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ, ਦਇਆ ਕਰਿ ਰਵਿਆ; ਗੁਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮਨਿ ਚੁਕਾਈ ॥
	੮	੪	ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ, ਜਨ ਸੰਗਤਿ; ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥
	੧੩	੫	ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤਾਰਿ ਤਾਰਣ; ਰਮ ਨਾਮ, ਕਰਿ ਕਰਣੀ ॥
	੧੫	੫	ਚਲ, ਚਿਤ ਵਿਤ, ਭ੍ਰਮਾ ਭ੍ਰਮੰ; ਜਗੁ ਮੋਹ ਮਗਨ ਹਿਤੰ ॥ ਥਿਰੁ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ, ਦਿੜੰ ਮਤੀ; ਗੁਰ ਵਾਕਿ ਸਬਦ ਰਤੰ ॥
	੧੮	੫	ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲ, ਮਨਿ ਮਨੁ; ਮਨੰ ਸਹਜ ਬੀਚਾਰੰ ॥ (ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਗੋਵਿੰਦ ਦਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ)
			ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ॥
੫੦੬	੪	੬	ਨਿਰਤਿ ਕਰੀ; ਇਹੁ ਮਨੁ ਨਚਾਈ ॥
	੭	੬	ਸਕਤੀ ਘਰਿ ਜਗਤੁ ਸੂਤਾ, ਨਾਚੈ ਟਾਪੈ ਅਵਰੋ ਗਾਵੈ; ਮਨਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥
	੮	੬	ਸੁਰਿ ਨਰ, ਵਿਰਤਿ ਪਖਿ, ਕਰਮੀ ਨਾਚੇ; ਮੁਨਿ ਜਨ, ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥
			ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ॥
੫੦੭	੩	੭	ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ, ਊਤਮ ਬਾਣੀ; ਗਾਵਹਿ ਅਕਥ ਕਥਾ ਨਿਤ ਨਿਆਰੀ ॥
	੮	੭	ਰਸ [4]'ਨਿਰਸਨਿ', ਰਸਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਗੁਣ; ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਧਾਰੀ ॥ (ਨਿ-ਰਸਨਿ ਬੋਲੋ) (੨) [5]ਰਸਨਿ ਰਸਨਿ, ਰਸਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਗੁਣ
			ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ॥
	੧੭	੮	ਲਖਿਮੀ ਕੇਤਕ, ਗਨੀ ਨ ਜਾਈਐ; ਗਨਿ ਨ ਸਕਉ [6]ਸੀਕਾ ॥
੫੦੮	੪	੧	ਨਾਥ 'ਨਰਹਰ', ਦੀਨ ਬੰਧਵ; ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਦੇਵ ॥
	੬	੧	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹਰਨ, ਮਦ ਮੋਹ [7]'ਦਹਨ'; ਮੁਰਾਰਿ, ਮਨ ਮਕਰੰਦ ॥

੧. ਚਲੇ ਗਏ। ੨. ਇਕ। ੩. ਅੱਧੀ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ। ੪. ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ। ੫. ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਰਸਨ=ਰਸਾ ਕੇ, ਰਸ=ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ। ੬. ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਸਿਕਾ। ੭. ਸਾੜਨਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
੫੦੮	੭	੧	ਜਲਤ, ਅਨਿਕ ਤਰੰਗ ਮਾਇਆ; ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਹਰਿ ਰਿਦ ਮੰਤ ॥
	੭	੧	ਛੋਦਿ ਅਹੰ-ਬੁਧਿ 'ਕਰੁਣਾਮੈ'; ਚਿੰਤ ਮੇਟਿ ਪੁਰਖ ਅਨੰਤ ॥
	੧੦	੧	ਧਨਾਢਿ ਆਢਿ, ਭੰਡਾਰ ਹਰਿ ਨਿਧਿ; ਹੋਤ ਜਿਨਾ ਨ ਚੀਰ ॥
	੧੮	੧	ਖਲ ਮੁਗਧ ਮੂੜ, ਕਟਾਖੵ ਸ੍ਰੀਧਰ; ਭਏ ਗੁਣ ਮਤਿ ਧੀਰ ॥
	੧੨	੧	ਜੀਅ ਦਇਆ ਮਇਆ, ਸਰਬਤ੍ਰ ਰਮਣੰ; ਪਰਮਹੰਸਹ ਰੀਤਿ ॥
	੧੨	੧	ਦੇਤ ਦਰਸਨੁ, ਸ੍ਰਵਨ ਹਰਿ ਜਸੁ; (ਨੇਤ ਪਾਠ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਰਸਨ ਨਾਮ ਉਚਾਰ ॥
			ਗੂਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥
੫੦੯	੧	੧	ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ, ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾਇਆ; ਨਾਨਕ ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਆਰ ॥
	੪	੨	ਓਹੁ ਅਉ [1]ਹਾਣੀ ਕਦੇ ਨਾਹਿ; ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਇ ॥ (੨) ਅਉਹਾਣੀ)
	੬	੨	ਨਿਹਫਲੁ ਤਿਨ ਕਾ ਜੀਵਿਆ; ਜਿ ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਆਪਣਾ; ਅਵਰੀ ਕਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
	੭	੨	ਨਾਨਕ ਏਵ ਨ ਜਾਪਈ; ਕਰਤਾ ਕੇਤੀ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥
	੮	੨	ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਕਰਤਾ ਫਿਰੈ; ਹੁਕਮੈ ਮੂਲਿ ਨ ਬੁਝਈ, ਅੰਧਾ [2]ਕਚੁਨਿ ਕਚੁ ॥ (੨) [3]ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ
	੧੦	੨	ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ; ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਇਆ ॥
	੧੧	੨	ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੂਲੁ ਰਚਾਇਓਨੁ; ਤੁਰੀਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
	੭	੪	ਮਨੁ ਤਉ ਮੈਗਲੁ ਹੋਇ ਰਹਾ; ਨਿਕਸਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇ ॥
	੧੮	੪	ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿ ਨੀਕਾ; [4]ਨਾਨ੍ਹਾ ਹੋਇ, ਸੁ ਜਾਇ ॥
	੧੯	੪	ਹਉਮੈ, ਮਨੁ ਅਸਥੂਲੁ ਹੈ; ਕਿਉ ਕਰਿ, ਵਿਚੁ [5]ਦੇ ਜਾਇ ॥
੫੧੦	੨	੪	ਗਣਤੈ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਪਾਈਐ; ਦੂਜੈ ਭਰਮੀਤਾ ॥
੫੧੧	੭	੭	ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਾਲਾਹਿਆ; ਸਦਾ ਥਿਰੁ ਨਿਹਚਲੁ, ਹਰਿ ਪੂਰਾ ॥
	੧੩	੮	ਨਾਨਕ ਕਰਤੈ ਬਣਤ ਬਣਾਈ, ਮਨਮੁਖ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਡੁਬੇ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੇ ਜਪਿ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
੫੧੨	੪	੧੦	ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ, ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਐ; ਜਿ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥
੫੧੩	੬	੧੨	ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ; ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥ (ਕੁੱਲ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ। ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਕਰਣਾ)
	੯	੧੨	ਦੂਜੈ ਭਾਇ, ਪੜਹਿ ਨਿਤ ਬਿਖਿਆ; ਨਾਵਹੁ ਦਯਿ ਖੁਆਇਆ ॥ (ਦਈਇ ਬੋਲੋ)

੧. ਉਸਦੀ ਹਾਨੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ੨. ਕੱਚ ਤੋਂ ਭੀ ਕੱਚਾ। ੩. ਕੱਚ ਤੋਂ ਭੀ ਨਿਕੰਮਾਂ। ੪. ਛੋਟਾ। ੫. ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾਏ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
੫੧੩	੧੧	੧੨	ਛਾਦਨੁ ਭੋਜਨੁ, ਨ ਲੈਹੀ [1]ਸਤ ਭਿਖਿਆ; ਮਨ ਹਠਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਏਤੜਿਆ ਵਿਚਹੁ ਸੋ ਜਨੁ [2]'ਸਮਧਾ'; ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ (ਸਮੱਧਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੩	੧੨	ਏਹ ਜਮ ਕੀ ਸਿਰ ਕਾਰ ਹੈ; (੨) ਸਿਰਕਾਰ ਏਨਾ ਉਪਰਿ 'ਜਮ' ਕਾ ਡੰਡੁ ਕਰਾਰਾ ॥
	੧੬	੧੩	ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਰ-ਜਾਲੀਐ; ਤਾ ਏਹ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥
੫੧੪	੬	੧੪	ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤੀ; ਰਸਨਾ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ॥
	੧੩	੧੫	ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ; ਕਰਮੀ, ਬੋਲੈ ਬੋਲਾਇ ॥
੫੧੫	੧੦	੧੭	ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹਿਰਦੈ ਉਚਰਾ; ਮੁਖਹੁ ਭੀ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰੇਉ ॥
	੧੩	੧੭	ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਗੁਰਸਿਖ ਨਿਤ ਸਭ ਕਰਹੁ; ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਭਾਵੈ ॥
੫੧੬	੪	੧੮	ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ; ਸੁ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥
	੧੦	੧੯	ਓਹ ਕੁਚਜੀ ਕੁਲਖਣੀ; ਪਰਹਰਿ ਛੋਡੀ ਭਤਾਰਿ ॥ (ਕੁਚੱਜੀ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੨੦	ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ, [3]ਪੀਲਕੁ ਗੁਰੂ, ਗਿਆਨੁ ਕੁੰਡਾ; ਜਹ ਖਿੰਚੇ ਤਹ ਜਾਇ ॥
੫੧੭	੨	੨੦	ਨਾਨਕ ਭਏ ਅਚਿੰਤੁ; ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਹਚਲਾਇਆ ॥
	੩	੨੧	ਮਹਲ ਭਗਤੀ ਘਰਿ ਸਰੈ; ਸਜਣ ਪਾਹੁਣਿਅਉ ॥
	੪	੨੧	ਬਰਸਨਾ ਤ ਬਰਸੁ ਘਨਾ; ਬਹੁੜਿ ਬਰਸਹਿ ਕਾਹਿ ॥
	੧੨	੨੨	ਆਪੇ ਗੁਰੁ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ; ਆਪੇ ਦਸੇ ਘਾਟੁ ॥
			ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥
੫੧੮	੨	੧	ਸਭਸੈ ਦੇ ਦਾਤਾਰੁ; ਜੇਤ [4]ਉਪਾਰੀਐ ॥ ਇਕਤੁ ਸੂਤਿ, ਪਰੋਇ; ਜੋਤਿ [5]ਸੰਜਾਰੀਐ ॥
	੫	੨	ਜਾ ਤੂੰ ਤੁਸਹਿ ਮਿਹਰਵਾਨ; ਨਉ ਨਿਧਿ ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਹਿ ॥
	੭	੨	ਕਿਤੀ [6]ਬੈਹਨਿ ਬੈਹਣੇ; [7]ਮੁਚੁ, 'ਵਜਾਇਨਿ' [8]ਵਜ ॥
	੭	੨	ਤੁਧੁ, ਧਿਆਇਨਿ ਬੇਦ; ਕਤੇਬਾ, ਸਣੁ ਖੜੇ ॥
	੯	੨	ਪੀਰ ਪਿਕਾਬਰ ਸੇਖ; [9]ਮਸਾਇਕ ਅਉਲੀਏ ॥
	੧੧	੩	ਚੰਗਿਆਈ [10]ਆਲਕੁ ਕਰੇ; ਬੁਰਿਆਈ, ਹੋਇ ਸੇਰੁ ॥
	੧੨	੩	ਕ੍ਰਿਤੀਆ ਕੁਢੰਗ; ਗੁਝਾ ਥੀਐ, ਨ ਹਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸਹਿ ਢਕਿਆ; ਮਨ ਮਹਿ ਸਚਾ ਮਿਤੁ ॥
	੧੮	੪	ਨਿਤ ਜਪੀਐ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ; ਨਾਉ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਦਾ ॥

੧. ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਭਿਛਿਆ ਵਾ ਸੱਤ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ੨. ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ੩. ਮਹਾਵਤ। ੪. ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ। ੫. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੬. ਸਿੰਘਾਸਣ। ੭. ਬਹੁਤੇ। ੮. ਵਾਜੇ। ੯. ਮਿਹਨਤ ਕਰਣ ਵਾਲੇ। ੧੦. ਆਲਸ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
੫੧੯	੧	੪	ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ; ਬੁਝਿ ਵੀਚਾਰਦਾ ॥
	੨	੪	ਸਦਾ ਅਭਗੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ; ਹਉ ਤਿਸੁ ਨਮਸਕਾਰਦਾ ॥ (ਅਭੱਗ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੬	ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲੁ; ਊਣੇ, 'ਸੁਭਰ' ਭਰਿ ॥
	੧੪	੭	ਲਗੜੀ 'ਸੁਥਾਨਿ'; ਜੋੜਣ-ਹਾਰੈ ਜੋੜੀਆ ॥
			ਨਾਨਕ, ਲਹਰੀ ਲਖ [1]ਸੈ, ਆਨ; ਡੁਬਣ ਦੇਇ ਨ, ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
	੧੫	੭	ਬਨਿ 'ਭੀਹਾਵਲੈ', ਹਿਕੁ ਸਾਥੀ ਲਧਮੁ; ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥
	੧੯	੭	ਹਰਿ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਜੀਵਾ ਸੁਣਿ ਸੁਣੇ ॥
੫੨੦	੧	੮	ਪ੍ਰੇਮ ਪਟੋਲਾ, ਤੈ ਸਹਿ ਦਿਤਾ; ਢਕਣ ਕੂ, ਪਤਿ ਮੇਰੀ ॥
	੨	੮	ਤੈਡੈ ਸਿਮਰਣਿ ਹਭੁ ਕਿਛੁ ਲਧਮੁ; ਬਿਖਮੁ, ਨ ਡਿਠਮੁ ਕੋਈ ॥
	੭	੯	ਤਉ ਸਹ ਚਰਣੀ, ਮੈਡਾ [2]'ਹੀਅੜਾ' [3]ਸੀਤਮੁ;
			ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਤੁਲਹਾ ਬੇੜੀ ॥
	੧੩	੧੦	ਬਾਰਿ [4]ਵਿਡਾਨੜੈ [5]ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ; ਕੂਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ ॥
	੧੯	੧੧	ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ; [6]ਖਵੇ ਨ [7]ਵੰਞਨਿ, [8]ਗਾਖੜੇ ॥
			ਜੇ ਸੋ ਧਣੀ ਮਿਲੰਨਿ; ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸੰਬੂਹ ਸਚੁ ॥
੫੨੧	੩	੧੧	ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਤੇਰੀ, ਦਾਸ; ਕਰਿ ਗਤਿ ਹੋਇ ਮੇਰੀਆ ॥
	੬	੧੨	ਖੋਜੀ ਲਧਮੁ ਖੋਜੁ; ਛਡੀਆ ਉਜਾੜਿ ॥
	੧੧	੧੩	ਲਧਮੁ 'ਲਭਣ-ਹਾਰੁ'; ਕਰਮੁ ਕਰੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
			ਇਕੋ 'ਸਿਰਜਣ-ਹਾਰੁ'; ਨਾਨਕ [9]ਬਿਆ ਨ [10]ਪਸੀਐ ॥
	੧੨	੧੩	[11]ਪਾਪੜਿਆ ਪਛਾੜਿ; ਬਾਣੁ ਸਚਾਵਾ ਸੰਨ੍ਹਿ ਕੈ ॥
	੧੬	੧੩	ਵਡੀ ਹੂ ਵਡਾ, ਅਪਾਰ ਖਸਮੁ; ਜਿਸੁ ਲੇਪੁ ਨ, ਪੁੰਨਿ ਪਾਪ ॥
੫੨੨	੨	੧੪	ਪੀਵਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਜਨ; ਨਾਮੇ ਰਹੇ ਅਘਾਇ ॥
	੪	੧੫	ਨਾਨਕ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਬਿਲਪਤੇ; ਜਿਉ ਸੁੰਞੈ ਘਰਿ ਕਾਉ ॥
	੬	੧੫	ਫਉਜ 'ਸਤਾਣੀ' [12]ਹਾਠ; ਪੰਚਾ ਜੋੜੀਐ ॥
			ਦਸ ਨਾਰੀ [13]ਅਉਧੂਤ; ਦੇਨਿ ਚਮੋੜੀਐ ॥
	੭	੧੫	ਭਰਮੁ ਕੋਟੁ, ਮਾਇਆ ਖਾਈ; ਕਹੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਤੋੜੀਐ ॥
	੧੬	੧੭	ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵਿਸਰਉ, ਇਕ ਘੜੀ; ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭਗਵੰਤ ॥
੫੨੩	੮	੧੯	ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਸੰਗਿ [14]ਗੁਦਾਰਿਆ; ਸਾਕਤ ਮੂੜ 'ਨਪਾਕ' ॥
	੧੯	੨੦	ਪ੍ਰਭ ਦਾਸ ਕਾ ਦੁਖੁ ਨ [15]ਖਵਿ ਸਕਹਿ; ਫੜਿ ਜੋਨੀ ਜੁਤੇ ॥
੫੨੪	੭	੨੧	ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ; ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਸੁਧੁ ॥

੧. ਹੈ ਵਾ ਸੈਂਕੜੇ। ੨. ਹਿਰਦਾ। ੩. ਜਿਊਂਤਾ ਹੋਇਆ। ੪. ਬਿਗਾਨੇ ਬਾਰ। ੫. ਡੰਡ ਰੋਲਾ। ੬. ਸਹਾਰੇ ਨਹੀਂ। ੭. ਜਾਂਦੇ। ੮. ਕਠਨ। ੯. ਦੂਜਾ। ੧੦. ਦੇਖੀਦਾ। ੧੧. ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਕੇ। ੧੨. ਤਰਫਾਂ। ੧੩. ਵਿ-ਰਕਤ। ੧੪. ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ੧੫. ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
			ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ, ਭਗਤਾ ਕੀ ਬਾਣੀ
੫੨੪	੧੦	੧	ਚਾਰਿ ਪਾਵ, ਦੁਇ ਸਿੰਗ, ਗੁੰਗ ਮੁਖ; ਤਬ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਈ ਹੈ ॥
	੧੧	੧	ਫਾਟੇ 'ਨਾਕਨ', ਟੂਟੇ ਕਾਧਨ; ਕੋਦਉ ਕੋ ਭੁਸੁ ਖਈ ਹੈ ॥
	੧੪	੧	ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ, [੧]ਤੇਲਕ ਕੇ [੨]ਕਪਿ ਜਿਉ; ਗਤਿ ਬਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਈ ਹੈ ॥
	੧੭	੨	ਜਬ ਲਗੁ; ਤਾਗਾ 'ਬਾਹਉ' [੩]ਬੇਹੀ ॥
	੧੯	੨	ਹਮਰਾ ਇਨਕਾ ਦਾਤਾ; ਏਕੁ, ਰਘੁਰਾਈ ॥
੫੨੫	੪	੧	ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਇ; ਤੇਰਾ ਆਵਨ ਜਾਨੁ ॥
	੪	੧	ਸਭ ਤੈ ਉਪਾਈ; ਭਰਮ ਭੁਲਾਈ ॥
	੭	੨	ਮਲੈ ਨ [੪]ਲਾਛੈ, ਪਾਰ ਮਲੋ; [੫]ਪਰਮਲੀਓ, ਬੈਠੋ ਰੀ ਆਈ ॥
	੮	੨	ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਕਿਨਿ ਬੂਝੀਐ; ਰਮਈਆ ਆਕੁਲੁ, ਰੀ ਬਾਈ ॥
	੯	੨	ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ 'ਪੰਖੀਅਲੋ'; ਖੋਜੁ ਨਿਰਖਿਓ ਨ ਜਾਈ ॥
	੧੦	੨	ਨਾਮੇ ਚੇ ਸੁਆਮੀ, ਬੀਠਲੋ; ਜਿਨਿ ਤੀਨੈ ਜਰਿਆ ॥
	੧੪	੧	ਅਵਰੁ ਨ ਫੂਲੁ; [੬]ਅਨੂਪੁਨ ਪਾਵਉ ॥ (੨) ਅਨੂਪੁ ਨ ਪਾਵਉ ॥
	੧੪	੧	[੭]ਮੈਲਾਗਰ; [੮]ਬੇਰ੍ਹੇ ਹੈ [੯]ਭੁਇਅੰਗਾ ॥
	੧੫	੧	ਧੂਪ ਦੀਪ; 'ਨਈਬੇਦਹਿ' ਬਾਸਾ ॥
੫੨੬	੧	੧	ਭਰਮੇ ਭੂਲੀ; ਰੇ ਜੈਚੰਦਾ ॥
			ਨਹੀ ਨਹੀ ਚੀਨ੍ਹਿਆ, ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥
	੪	੧	ਕਾਇ 'ਕਮੰਡਲੁ' ਕਾਪੜੀਆ ਰੇ; ਅਠਸਠਿ ਕਾਇ ਫਿਰਾਹੀ ॥
	੫	੨	ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ; ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
			ਸਰਪ ਜੋਨਿ; ਵਲਿ ਵਲਿ [੧੦]ਅਉਤਰੈ ॥
	੧੦	੨	ਬਦਤਿ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨੁ, ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ; ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ॥
	੧੩	੧	[੧੧]ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਿਮੰ; ਸਤਿ ਆਦਿ ਭਾਵ ਰਤੰ ॥
			[੧੨]ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਪਰੰ; ਜਦਿ ਚਿੰਤਿ ਸਰਬ ਗਤੰ ॥੧॥
			[੧੩]ਕੇਵਲ; ਰਾਮ ਨਾਮ ਮਨੋਰਮੰ ॥
			ਬਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ; ਤਤ ਮਇਅੰ ॥

੧. ਤ੍ਰੇਲ ਦੇ ਕਿਣਕੇ। ੨. ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਵਾ ਜੋੜੇ ਹੋਏ ਬੈਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੩. ਨਲੀ ਦਾ ਛੇਕ। ੪. ਚਿੰਨ੍ਹ। ੫. ਚੰਨਣ। ੬. ਅਨੂਪਮ, ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੭. ਚੰਨਣ। ੮. ਵਲੇ ਹੋਏ। ੯. ਸੱਪਾਂ ਨੇ। ੧੦. ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ੧੧. ਵਡਾ ਹੈ ਆਦਿ=ਮੁਢ ਰੂਪ, ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੂਰਨ ਹੈ. ਸਤ ਚੇਤਨ ਅਨੰਦ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਸੰਜੁਗਤ ਹੈ। ੧੨. ਵਡਾ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰੂਪ ਹੈ। ੧੩. ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਕਥਨ ਕਰ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ
੫੨੬	੧੪	੧	[1]ਨ ਦਨੋਤਿ ਜ ਸਮਰਣੇਨ; ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ, ਮਰਣ ਭਇਐਂ ।।੧।।ਰਹਾਉ।।
			[2]ਇਛਸਿ ਜਮਾਦਿ 'ਪਰਾਭਯੰ'; ਜਸੁ ਸ੍ਵਸਤਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤੰ ।।
			[3]ਭਵ ਭੂਤ ਭਾਵ, ਸਮਬ੍ਯਿਅੰ; ਪਰਮੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਿਦੰ ।।੨।।
			(ਸਮੱਬਿਐਂ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੧	[4]ਲੋਭਾਦਿ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹੰ; ਜਦਿ ਬਿਧਿ ਆਚਰਣੰ ।।
			[5]ਤਜਿ ਸਕਲ ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ ਦੁਰਮਤੀ; ਭਜੁ ਚਕ੍ਰ-ਧਰ ਸਰਣੰ ।।੩।।
			[6]ਹਰਿ ਭਗਤ ਨਿਜ ਨਿਹਕੇਵਲਾ; ਰਿਦ ਕਰਮਣਾ ਬਚਸਾ ।।
			[7]ਜੋਗੇਨ ਕਿੰ, ਜਗੇਨ ਕਿੰ; ਦਾਨੇਨ ਕਿੰ, ਤਪਸਾ ।।੪।। (ਜੱਗੇਨ ਬੋਲੋ)
			(੨) ਜੋਗੇ ਨ ਕਿੰ, ਜਗੇ ਨ ਕਿੰ; ਦਾਨੇ ਨ ਕਿੰ, ਤਪਸਾ ।।੪।।
			[8]ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦੇਤਿ ਜਪਿ ਨਰ; ਸਕਲ ਸਿਧਿ ਪਦੰ ।।
			[9]ਜੈਦੇਵ ਆਇਉ ਤਸ ਸਫੁਟੰ; ਭਵ ਭੂਤ ਸਰਬ ਗਤੰ ।।੫।। (ਸਫੁ-ਟੰ ਬੋਲੋ)
			ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ
			ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ।।
੫੨੭	੫	੧	ਟੂਟੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨ ਫਾਹੇ; ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ।।
	੮	੨	ਮੇਰੋ ਸੁੰਦਰੁ; ਕਹਹੁ ਮਿਲੈ ਕਿਤੁ [10]ਗਲੀ ।।
			(ਗੱਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ) ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ ਵਿਚ (ਗੱਲੀਂ) ਕਰਦੇ ਹਨ ।

---

੧. ਜਿਸਦਾ ਭਜਨ ਕਰ ਕੇ ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬੁਢੇਪਾ ਆਧੀ ਬਿਆਧੀ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਭੈ ਦੀ। ੨. ਜੇ ਇੱਛਾ ਜਮਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਣ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਜਸ ਕਹਿਣਾ ਕਰੇ । ੩. ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਭਵਿਖ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭੂਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਤੇ ਭਾਵ=ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਵਡਾ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਐਸਾ ਹੈ। ੪. ਲੋਭ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਪਰਾਏ ਘਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਜੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਿਧੀ ਦੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਕਰੇ। ੫. ਸਾਰੀ ਖੋਟੀ ਕਿਰਤ ਤੇ ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ, ਚੱਕ੍ਰਧਾਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਸੇਵਨ ਕਰੇ। ੬. ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਆਪ ਇਕੋ ਇਕ ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕਰੇ। ੭. ਜੋਗ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ, ਯੱਗਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ, ਦਾਨ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ, ਤ-ਪਸਿਆ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਵਾ-ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲਿਆ ? ਯੱਗ ਦਾਨ ਤ-ਪਸਿਆ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲਏ ? ਭਾਵ ਸਭ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ੮. ਗੋ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਬਿੰਦ=ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਗੋ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਜੋ ਰੱਖਜਕ ਹੈ 'ਏਤ' ਐਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ਹੇ ਪੁਰਖ ! ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਦੰ=ਥਾਨ ਹੈ। ੯. ਜੋ ਦੇਵ ਭਗਤ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤਿਸਦੀ ਸ=ਸ਼ਰਨ (ਸਫੁਟੰ) ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ੧੦. ਰਸਤੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ
੫੨੭	੯	੨	[1]ਲਟੂਰੀ [2]ਮਧੁਰੀ ਠਾਕੁਰ ਭਾਈ; ਓਹ ਸੁੰਦਰਿ, ਹਰਿ [3]ਢੁਲਿ ਮਿਲੀ ॥
	੧੧	੩	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਬੋਲੀਐ ॥
੫੨੮	੪	੫	ਤੁਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ ਪੁਰਖ, ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ;
			ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹ [4]ਜੂਠਾਰੀ ॥
	੮	੬	ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ, ਨਾਹਿ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ; ਤੇ [5]ਬਿਗੜਰੂਪ [6]ਬੇਰਕਟੀ ॥
			(ਬੇ-ਰਕਟੀ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੬	ਜਿਨ ਕਉ ਦਇਆਲੁ ਹੋਆ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ;
			ਤਿਨਾ ਸਾਧ ਜਨਾ ਪਗ [7]ਚਕਟੀ ॥
			ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ; ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਛੈ, [8]ਛੁਕਟੀ ॥
			ਛਕਾ ੧ (ਇਕ) (੧ ਅੰਗ ਨੂੰ ਇਕ ਠਹੋ)
	੧੭	੨	ਕਹ ਫੂਲਹਿ, ਆਨੰਦ ਬਿਖੈ ਸੋਗ; ਕਬ ਹਸਨੋ ਕਬ ਰੋਈਐ ॥
੫੨੯	੨	੩	ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਉ; ਨਾਹਿਨ ਕਾ ਬੋਲ ਕਰਤ ॥
			(੨) ਨਾਹਿ ਨ ਕਾ ਬੋਲ ਕਰਤ ॥
	੪	੩	ਨਿਰਗੁਨਿ ਕਰੂਪਿ ਕੁਲ ਹੀਣ, ਨਾਨਕ ਹਉ; ਅਨਦ ਰੂਪ ਸੁਆਮੀ ਭਰਤ ॥
	੭	੪	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਮਨੋਰਥ; ਸਾਧ ਸੰਗਿ, 'ਤਜਿ' [9]ਲਬਹੂ ॥
			('ਸੰਗਤ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, 'ਸੰਗਿ' ਤੇ 'ਤਜਿ' ਬੋਲੋ)
	੧੧	੬	ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ; ਭ੍ਰਮੁ ਡਾਰਿਓ ॥
	੧੭	੭	ਖਿਨ ਮਹਿ, ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨ-ਹਾਰੇ; ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਪਹੀ ॥
੫੩੦	੪	੯	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ, ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਪੁਨਾ; [10]'ਜਲਤੇ' ਸੀਤਲ ਹੋਣੀ ॥
	੮	੧੦	ਸੁੰਦਰ ਸੁਘੜ ਸਰੂਪ ਤੇ, ਨਾਨਕ; ਜਿਨੑ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਹਾ ॥
	੯	੧੧	ਮਨ; ਕਹ ਅਹੰਕਾਰਿ ਅਫਾਰਾ ॥
			ਦੁਰਗੰਧ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਅਪਾਵਨ ਭੀਤਰਿ; ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਛਾਰਾ ॥
	੧੫	੧੨	[11]ਅੰਧ ਬਿਲਾ ਤੇ, ਕਾਢਹੁ ਕਰਤੇ; ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ ॥
੫੩੧	੧੨	੧੨	ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ (ਇਥੇ 'ਦੇਵਗੰਧਾਰ' ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ)
	੧੫	੧੭	ਕਰੁਣਾ-ਮੈ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ; ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਸਰਨਹੀਐ ॥
੫੩੨	੬	੨੦	ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਭਗਤ ਜਨ ਸੇਵਕ; ਤਾਕੀ, ਬਿਖੈ ਅਧਾਰਾ ॥
			(੨) ਤਾ ਕੀ (ਤਾਕੀ ਬੋਲੋ)

---

੧. ਚੰਚਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਾਲੀ। ੨. ਨੀਵੀਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ। ੩. ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਢਲਕ ਕੇ। ੪. ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਜੂਠ ਕਰ ਕੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ। ੫. ਬਿਗੜੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਹੈ। ੬. ਕੁਸ਼ਟੀ। ੭. ਚਾਹ, ਇੱਛਾ। ੮. ਛੁਟਕਾਰਾ। ੯. ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਤਿਆਗ। ੧੦. ਸੜਦੇ। ੧੧. ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਖੱਡ ਤੋਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ
੫੩੨	੧੦	੨੧	ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ, ਹਰਿ ਜਨ ਕਾ ਉਪਜਿਆ; ਜਿਨਿ ਕੀਨੋ [1]ਸਉਤੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥
	੧੩	੨੨	ਟਿਕਨੁ ਨ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਸੰਗਤਿ; ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਜਾਇ; [2]ਰੂਆਈਐ ॥
	੧੬	੨੩	ਭਈ ਕਲਿਆਣ ਅਨੰਦ-ਰੂਪ ਹੋਈ ਹੈ; ਉਬਰੇ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ ॥
੫੩੩	੪	੨੪	ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿ ਸਾਜਿ ਨਿਵਾਜੇ; ਮੁਏ ਦੁਸਟ ਜੋ [3]ਖਇਆ ॥
	੫	੨੪	ਪਰ-ਉਪਕਾਰੀ ਸਰਬ ਸਧਾਰੀ; ਸਫਲ ਦਰਸਨ 'ਸਹਜਇਆ' ॥
	੭	੨੫	ਆਗੈ ਪਾਛੈ; 'ਅੰਤੀਵਾਰੇ' ॥
			(ਬਚਨਾਰੇ, ਦਰਸਾਰੇ, ਕਰਨੈਹਾਰੇ, ਸਾਰੇ ਪਾਠ ਇਕੱਠੇ ਹਨ)
	੯	੨੫	ਮਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖਉ; ਏਕ [4]ਅਸਾਰੇ ॥
	੧੦	੨੬	ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਦਇਆਲ ਮੋਹਿ; ਦੀਜੈ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕਾ ਚੇਰਾ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸਰਾਮ)
	੧੬	੨੭	ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ, ਬਹੁ ਪੇਖੇ; ਪ੍ਰਿਅ, ਰੋਮ ਨ ਸਮਸਰਿ ਲਾਏ ॥
	੧੭	੨੭	ਮੰਦਰਿ ਭਾਗੁ ਸੋਭ ਦੁਆਰੈ; ਅਨਹਤ ਰੁਣੁ ਝੁਣੁ ਲਾਏ ॥
			ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣੇ; ਗ੍ਰਿਹ ਪ੍ਰਿਅ [5]ਥੀਤੇ, ਸਦ ਥਾਏ ॥
੫੩੪	੧	੨੮	ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨਾ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ; ਮਹਾ ਦੁਤਰੁ [6]ਮਾਇਆਛੈ ॥
	੪	੨੯	ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ; ਮੋਹਿ ਠਾਕੁਰ ਹੀ ਦਰਸਾਏ ॥
	੫	੨੯	ਦੀਨੁ ਦੁਆਰੈ ਆਇਓ ਠਾਕੁਰ; ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਸੰਤ, ਹਾਰੇ ॥
	੧੨	੩੧	ਕਥਨ ਸੁਨਾਵਨ ਗੀਤ ਨੀਕੇ ਗਾਵਨ; ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਤੇ ਗਾਰ ॥
	੩੧	੩੧	ਮਾਨ ਮੋਹ ਮੇਰ ਤੇਰ ਬਿਬਰਜਿਤ; ਏਹੁ ਮਾਰਗੁ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ॥ ('ਬਿ-ਬਰਜਿਤ' ਬੋਲੋ)
	੧੭	੩੨	ਆਨ ਨ ਸਮਸਰਿ ਕੋਊ ਲਾਗੈ; ਢੂਢਿ ਰਹੇ ਹਮ [7]ਮੂਚਾ ॥
	੧੮	੩੨	ਬਹੁ ਬੇਅੰਤੁ, ਅਤਿ ਬਡੋ [8]ਗਾਹਰੋ; (ਅੱਤਿ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
			ਥਾਹ ਨਹੀ, [9]ਅਗਹੂਚਾ ॥
	੧੯	੩੨	ਖੋਜ ਅਸੰਖਾ ਅਨਿਕ [10]ਤਪੰਥਾ; ਬਿਨੁ ਗੁਰ, ਨਹੀ ਪਹੂਚਾ ॥
੫੩੫	੩	੩੩	ਚਾਰਿ [11]ਆਸਰਮ ਚਾਰਿ ਬਰੰਨਾ; ਮੁਕਤਿ ਭਏ [12]ਸੇਵਤੋਊ ॥
	੪	੩੩	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ; ਹਰਿ ਨਿਧਿ ਪਾਈ [13]ਸਹਜੋਊ ॥
	੭	੩੪	ਕਾਹੇ ਭ੍ਰਮਤ-ਹਉ ਤੁਮ ਭ੍ਰਮਹੁ ਨ ਭਾਈ; ਰਵਿਆ ਰੇ ਰਵਿਆ, ਸ੍ਰਬ ਥਾਨ ॥
	੧੦	੩੫	ਕਹ [14]ਪੇਖਾਰਉ ਹਉ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ;
			ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮੇ, ਕਹਨ ਕਹਾਤਿ ॥

---

੧. ਸਫਲਾ, ਸਪੁਤ੍ਰ । ੨. ਪੁਕਾਰੀਏ । ੩. ਖਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ । ੪. ਆਸਰਾ । ੫. ਇਸਥਿਤ । ੬. ਕਠਨ ਮਾਇਆ । ੭. ਬਹੁਤਾ । ੮. ਗਹਿਰਾ ਵਾ ਗਾਹੜਾ, ਭਾਰੀ । ੯. ਗ੍ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਉਚਾ । ੧੦. ਤਪੀਏ । ੧੧. ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਬਾਨਪ੍ਰਸਤੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ । ੧੨. ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸੇਵ ਕੇ । ੧੩. ਸਹਿਜੇ ਹੀ । ੧੪. ਦਿਖਲਾਊਂ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ
੫੩੫	੧੨	੩੫	ਗੁਨ ਬੇਅੰਤ ਬੇਅੰਤ ਭਨੁ, ਨਾਨਕ; ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ ॥
	੧੩	੩੬	ਭਉ ਨਾਹੀ, ਸੁਖ ਸਹਜ ਅਨੰਦਾ; ਅਨਿਕ ਓਹੀ ਰੇ, ਏਕ ਸਮਾਰ ॥
	੧੬	੩੬	ਤਾ ਕੀ ਸਰਨਿ ਆਸਰ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ; ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ. ਪਾਰਾਵਾਰ ॥
	੧੭	੩੭	ਝੂਠੋ ਕੀ 'ਰੇ', ਝੂਠੁ ਪਰੀਤਿ; ਛੁਟਕੀ 'ਰੇ' ਮਨ, ਛੁਟਕੀ ਰੇ; ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ, ਨ [1]ਛੁਟਕੀ ਰੇ ॥
	੧੮	੩੭	ਜਿਉ ਕਾਜਰ ਭਰਿ, ਮੰਦਰੁ ਰਾਖਿਓ; ਜੋ ਪੈਸੈ [2]ਕਾਲੂਖੀ ਰੇ ॥ ਦੂਰਹੁ ਹੀ ਤੇ ਭਾਗਿ ਗਇਓ ਹੈ; ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਮਿਲਿ, ਛੁਟਕੀ [3]ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਰੇ ॥
੫੩੬	੪	੩੮	ਗਾਵਨ ਭਾਵਨ, ਸੰਤਨ ਤੋਰੈ; ਚਰਨ ਉਵਾ ਕੇ, ਪਾਉ ॥
	੫	੩੮	ਜਾਸਨ ਬਾਸਨ ਸਹਜ ਕੇਲ ਕਰੁਣਾ-ਮੈ; ਏਕ ਅਨੰਤ. ਅਨੂਪੈ ਠਾਉ ॥
			ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥
	੧੨	੧	ਕਹੁ ਨਾਨਕ, ਭਜੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਤ; ਜਾ ਤੇ ਕਾਜੁ ਸਰੈ ॥
	੧੪	੨	ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਿਉ, ਜਗ ਰਚਨਾ ਯਹ; ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿ ॥
	੧੮	੩	ਮਨ ਮੂਰਖ, 'ਅਜਹੂ' ਨਹ ਸਮਝਤ; ਸਿਖ ਦੈ ਹਾਰਿਓ, ਨੀਤ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ
			ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਦੇ ॥ (੨ ਅੰਗ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨਾ)
੫੩੭	੪	੧	ਦੂਤਨ [4]ਸੰਗਰੀਆ ॥ [5]ਭੁਇਅੰਗਨਿ ਬਸਰੀਆ ॥ ਅਨਿਕ [6]ਉਪਰੀਆ ॥ (ਸੰ-ਗਰੀਆ, ਬ-ਸਰੀਆ, ਉ-ਪਰੀਆ ਮੋ-ਹਰੀਆ, ਬ-ਟਰੀਆ, ਇਕੱਤਰੀਆ, ਸ-ਫਰੀਆ, ਸਰ-ਨਰੀਆ ਬੋਲੋ)
	੫	੧	ਤਉ ਸੁਖ, ਸਹਜਰੀਆ ॥ ('ਸਹ ਜਰੀਆ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਸਹਜਰੀਆ ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
	੬	੧	[7]ਅਨ ਕਉ; ਮੇਰੀਆ ॥
	੭	੧	ਸਗਲ [8]ਬਟਰੀਆ ॥ ਬਿਰਖ 'ਇਕਤਰੀਆ' ॥ (ਇਕੱਤਰੀਆ ਬੋਲੋ)
			ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੯ ॥
	੧੧	੨	[9]ਰੀਤੇ ਭਰੇ, ਭਰੇ [10]ਸਖਨਾਵੈ; ਯਹ ਤਾ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰੋ ॥
	੧੪	੨	ਸਗਲ ਭਰਮ ਤਜਿ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ; ਚਰਨਿ ਤਾਹਿ, ਚਿਤੁ ਲਾਇਓ ॥

੧. ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਂਦਾ। ੨. ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ ਕਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩. ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ। ੪. ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ। ੫. ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਸੱਪਣੀ। ੬. ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪੱਟ ਦਿੱਤੇ। ੭.ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਸਮਝਣਾ। ੮. ਰਾਹੀ। ੯. ਖਾਲੀ। ੧੦. ਖਾਲੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ
			ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ॥
੫੩੮	੨	੧	ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ; ਗੁਣ ਨਾਨਕ, ਬਾਣੀ ਬੋਲੇ ਰਾਮ ॥
			ਨੋਟ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਪਾਠ ਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕਰਣੇ, ਬਾਕੀ ਲੋੜਵੰਦੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ ।
	੧੮	੨	ਜਿਉ ਪੰਖੀ [1]ਕਪੋਤਿ, ਆਪੁ ਬਨ੍ਹਾਇਆ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ; ਤਿਉ ਮਨਮੁਖ, ਸਭਿ ਵਸਿ ਕਾਲੇ ਰਾਮ ॥
	੧੯	੨	ਜੋ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ, ਚਿਤੁ ਲਾਇਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ; ਸੇ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ, ਬਿਤਾਲੇ ਰਾਮ ॥
੫੩੯	੭	੩	ਵਡ ਪੁੰਨੀ, ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ; ਹਮ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਨਿਸਤਾਰੇ ਰਾਮ ॥
	੮	੩	ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ; ਤਿਨਾ ਪੰਚੇ ਵਸਗਤਿ ਆਏ ਰਾਮ ॥
	੧੧	੩	ਹਮ ਪਾਪੀ [2]ਬਲ ਵੰਚੀਆ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ; ਪਰ ਦ੍ਰੋਹੀ, ਠਗ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ॥
੫੪੦	੧੦	੪	ਨਾਨਕ, ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਪੈਨ੍ਹਾਇਆ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ; ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ, ਭਗਤਿ ਮਨੁ ਲਾਵੈ, ਰਾਮ ॥
	੧੬	੫	ਸਾ ਵੇਲਾ ਸੋ ਮੂਰਤੁ ਸਾ ਘੜੀ, ਸੋ ਮੁਹਤੁ ਸਫਲੁ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ; ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਮੇਰਾ, ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਰਾਮ ॥
੫੪੧	੩	੫	ਜਿਨ੍ਹੀ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਿਆ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ; ਤਿਨਾ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਦੀ, ਕਿਛੁ [3]ਚਡਾ ਰਾਮ ॥ (ਚੱਡਾ ਬੋਲੋ)
	੬	੬	ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ਵਰਤਦਾ, ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ; ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ, ਜੋ ਜੀਇ ਕਮਾਈਐ ਰਾਮ ॥
	੧੭	੦	ਛਕਾ ੧ (ਛਕਾ ਇਕ) ਪੜ੍ਹਨਾ
			ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਘਰੁ ੧ ॥
੫੪੨	੧੫	੨	ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਮੋਹਨਾ, ਘਟ ਸੋਹਨਾ; ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ਰਾਮ ॥ (ਅੱਤਿ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ)
	੧੭	੨	ਨੈਨ ਤਰਸਨ ਦਰਸ ਪਰਸਨ, ਨਹ ਨੀਦ, ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀਆ ॥
	੧੮	੨	ਨਾਨਕ [4]ਪਇਅੰਪੈ ਸੰਤ [5]ਜੰਪੈ; ਮੇਲਿ ਕੰਤੁ ਹਮਾਰਾ ॥
	੧੮	੨	ਲਾਖ [6]ਉਲਾਹਨੇ ਮੋਹਿ; ਹਰਿ ਜਬ ਲਗੁ ਨਹ ਮਿਲੈ ਰਾਮ ॥
			ਮਿਲਨ ਕਉ ਕਰਉ ਉਪਾਵ; ਕਿਛੁ ਹਮਾਰਾ ਨਹ ਚਲੈ ਰਾਮ ॥

੧. ਕਬੂਤਰ । ੨. ਛਲ, ਫਰੇਬ ਕਰਣ ਵਾਲੇ । ੩. ਚਾਹ ਕਨੋਡ । ੪. ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ । ੫. ਜਾਪਦੇ ਹਨ । ੬. ਉਲਾਂਭੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ
੫੪੩	੧੯	੨	ਚਲ ਚਿਤ, ਬਿਤ ਅਨਿਤ, ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨੁ; ਕਵਨ ਬਿਧੀ ਨ ਧੀਜੀਐ ॥
	੨	੨	ਸੇਜ ਏਕ ਪ੍ਰਿਉ ਸੰਗਿ; ਦਰਸੁ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ॥
	੧੩	੩	ਧੂਰਿ ਭਗਤਨ ਕੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਲਗਉ ਹਰਿ ਜੀਉ; ਸਭ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ ਰਾਮ ॥
	੧੫	੩	ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ-ਨਿਧਿ, ਹਰਿ ਜਪਿ; ਜਿਨੀ੍ ਆਤਮੁ ਜੀਤਾ ॥
੫੪੪	੧੨	੪	ਰਾਂਡ, ਨ ਬੈਸਈ; ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ [1]ਚਿਰਾਣੇ ॥
	੧੩	੪	ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸੋਵਹਿ ਕਿਲਬਿਖ ਖੋਵਹਿ; ਨਾਮ ਰਸਿ ਰੰਗਿ, ਜਾਗੀਆ ॥
੫੪੫	੧੧	੫	ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤੀ, [2]ਓਤਿ ਪੋਤੀ; ਉਦਕੁ [3]ਉਦਕਿ ਸਮਾਇਆ ॥
੫੪੬	੧	੬	ਅਮਿਅ ਸਰੋਵਰੋ; ਪੀਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਰਾਮ ॥
	੪	੬	ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ; ਸੁਣਿ ਗਾਵਨ-ਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥
	੮	੭	[4]ਅਨ ਕਾਏ ਰਾਤੜਿਆ; ਵਾਟ ਦੁਹੇਲੀ ਰਾਮ ॥
	੧੧	੭	ਤੂੰ ਵਲ ਵੰਚ ਲੂਕਿ ਕਰਹਿ; ਸਭ ਜਾਣੈ ਜਾਣੀ ਰਾਮ ॥
	੧੩	੭	ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਾਝਹੁ; ਆਨ ਕਾਜ ਸਿਆਣੀ ॥
	੧੪	੭	ਆਏ ਖਰੇ ਕਠਿਨ; ਜਮਕੰਕਰਿ ਪਕੜਿ ਲਇਆ ॥
	੧੮	੭	ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ; ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਤੁਮਾਰਾ ਰਾਮ ॥
੫੪੭	੬	੮	ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਮੇਰੀ; ਸਰਬ-ਮੈ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥
	੯	੮	ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ; ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਤੇ ਹਾਰੀ ॥
	੧੨	੮	ਰਤਨੁ ਤਿਆਗਿ, [5]ਸੰਗ੍ਰਹਨ ਕਉਡੀ; ਪਸੂ ਨੀਚੁ ਇਆਨਾ ॥
	੧੪	੮	ਗੁਣ ਗਾਇ ਗੋਵਿਦ ਸਦਾ ਨੀਕੇ; ਕਲਿਆਣ-ਮੈ ਪਰਗਟ ਭਏ ॥
	੧੭	੯	ਬੋਲਿ, ਸੁ [6]ਧਰਮੀੜਿਆ; ਮੋਨਿ ਕਤ ਧਾਰੀ ਰਾਮ ॥
੫੪੮	੧	੯	ਮਾਇਆ ਝੂਠੁ ਰੁਦਨੁ; ਕੇਤੇ ਬਿਲਲਾਹੀ ਰਾਮ ॥
	੨	੯	ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਉਪਾਵ ਥਾਕੇ; ਜਹ ਭਾਵਤ ਤਹ ਜਾਹੀ ॥
	੪	੯	ਨਰਪਤਿ ਜਾਣਿ [7]ਗ੍ਰਹਿਓ; ਸੇਵਕ ਸਿਆਣੇ ਰਾਮ ॥
	੯	੯	ਮਹਾ ਧਰਮ, ਸੁ ਦਾਨ ਕਿਰਿਆ; ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਸੇ ਚਲੇ ॥
			ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪
	੧੨	੧	ਗੁਰ ਸੇਵਾਤੇ, ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ; ਹੋਰ ਥੈ ਸੁਖੁ ਨ ਭਾਲਿ ॥
	੧੫	੧	ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂ ਸਭਸ-ਦਾ; ਸਭ ਤੁਧੁ ਉਪਾਇਆ ॥
	੧੯	੨	ਗੁਰਮਤਿ, ਮਤਿ ਅਚਲੁ ਹੈ; ਚਲਾਇ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥
੫੪੯	੩	੨	ਦਿਤੈ ਕਿਤੈ ਨ ਸੰਤੋਖੀਅਨਿ; ਅੰਤਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਹੁਤੁ ਅਗ੍ਹਾਨੁ ਅੰਧਾਰੁ ॥
	੧੦	੩	ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਆ ਦੁਖੁ ਕਟਿਆ; ਚਾਨਣੁ ਕੀਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥

੧. ਪੁਰਾਤਨ ਪੁਰਖ । ੨. ਓਤਿਪੋਤੀ=ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੩. ਜਲ ਵਿਚ ਜਲ । ੪. ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਏ=ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ । ੫. ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਾ । ੬. ਧਰਮੀਆਂ । ੭. ਘਰ ਦੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ
੫੪੯	੧੫	੩	ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾਰੁ, ਮੈ ਕੋਈ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ; ਤੁਧੁ ਸਭਸੈ ਨੋ ਦਾਨੁ ਦਿਤਾ; ਖੰਡੀ ਵਰਭੰਡੀ ਪਾਤਾਲੀ ਪੁਰਈ, ਸਭ ਲੋਈ ॥
	੧੯	੪	ਮੁੰਢੈ ਦੀ [1]ਖਸਲਤਿ, ਨ ਗਈਆ ਅੰਧੇ; ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਏ ॥
੫੫੦	੮	੪	ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ, ਹੋਆ ਹਰਿ ਭਗਤੁ; ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮੁਹਿ ਡਿਠੈ, ਜਗਤੁ ਤਰਿਆ ਸਭੁ ਲੋੜੀਐ ॥
	੧੨	੫	ਹਰਿ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੁ ਭਗਤੁ; ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ॥
	੧੮	੬	ਹਰਿ ਰਸਿ ਫਲਿ ਰਾਤੇ ਨਾਨਕਾ; ਕਰਮਿ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥
੫੫੧	੩	੭	ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਬੰਧਨਾ; ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਸਨਬੰਧੁ ॥ (੨) ਸਨ ਬੰਧੁ
	੮	੭	ਫਿਰਿ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਕਰਤੈ; ਦਾਨੁ ਸਭਨਾ ਕਉ ਦੀਆ ॥ ਆਪੇ ਸੇਵ ਬਣਾਈਅਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ; ਆਪੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ॥ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ, ਆਕਾਰੁ ਹੈ ਆਪੇ; ਆਪੇ ਕਰੈ ਸੁ ਥੀਆ ॥
	੧੭	੯	ਸੇਖਾ ਅੰਦਰਹੁ ਜੋਰੁ ਛਡਿ ਤੂ, ਭਉ ਕਰਿ ਝਲੁ ਗਵਾਇ ॥
੫੫੨	੧੩	੧੦	ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਰਜੈ, ਤੁਧੁ ਕਰਤੇ; ਤੂ ਹਰਿ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਵਡਨੁ ॥
	੧੮	੧੧	ਆਪੇ [2]ਚਾਟਸਾਲ, ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ; ਆਪੇ ਚਾਟੜੇ ਪੜਣ ਕਉ, ਆਣੇ ॥ (ਪੱਧਾ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੧੧	ਇਕ ਥੈ ਪੜਿ, ਬੁਝੈ ਸਭੁ ਆਪੇ; ਇਕ ਥੈ ਆਪੇ ਕਰੇ ਇਆਣੇ ॥
੫੫੩	੨	੧੨	ਸਲੋਕੁ ਮਰਦਾਨਾ ੧ ॥ (ਸਲੋਕ ਮਰਦਾਨਾ ਪਹਿਲਾ ਬੋਲੋ) ਕਲਿ [3]ਕਲਵਾਲੀ ਕਾਮ ਮਦੁ; ਮਨੂਆ ਪੀਵਣ-ਹਾਰੁ ॥ ਕ੍ਰੋਧ ਕਟੋਰੀ ਮੋਹਿ ਭਰੀ; ਪੀਲਾਵਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥
	੩	੧੨	ਕਰਣੀ [4]ਲਾਹਣਿ ਸਤੁ ਗੁੜੁ; ਸਚੁ ਸਰਾ ਕਰਿ, ਸਾਰੁ ॥
	੫	੧੨	ਮਰਦਾਨਾ ੧ (੧ ਅੰਗ ਨੂੰ 'ਪਹਿਲਾ' ਬੋਲੋ) ਕਾਇਆ ਲਾਹਣਿ ਆਪੁ ਮਦੁ; ਮਜਲਸ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਧਾਤੁ ॥
	੭	੧੨	'ਕਾਂਯਾਂ' ਲਾਹਣਿ ਆਪੁ ਮਦੁ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਸ ਕੀ ਧਾਰ ॥ ('ਕਾਂਇਆਂ' ਬੋਲੋ)
	੮	੧੨	ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਿਉ ਮੇਲਾਪੁ ਹੋਇ; ਲਿਵ ਕਟੋਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰੀ; ਪੀ ਪੀ ਕਟਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥
	੯	੧੨	ਆਪੇ ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ ਗੰਧਰਬਾ; ਆਪੇ ਖਟ ਦਰਸਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥
	੧੨	੧੩	ਏਹਾ ਸੰਧਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ; ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ॥
	੧੩	੧੩	ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮਰੈ; ਮਨੂਆ ਅਸਥਿਰੁ, ਸੰਧਿਆ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

੧. ਆਦਤ । ੨. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ, ਸਕੂਲ । ੩. ਮੱਟੀ । ੪. ਪੂਰ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ
੫੫੩	੧੩	੧੩	ਨਾਨਕ ਸੰਧਿਆ ਕਰੈ ਮਨਮੁਖੀ, ਜੀਉ ਨ ਟਿਕੈ; ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥
੫੫੪	੧	੧੪	ਘਟਿ ਵਸਹਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ; ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਗੁਪਾਲ ॥ (ਜਪੈ=ਦੇਲ੍ਹੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)
	੭	੧੫	ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹੋਇਕੈ; ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮਾਲੇਹੁ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ਹੈ; ਭਰਮੈ ਕੇ [1]ਛਉੜ ਕਟਿ ਕੈ, ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ ॥
	੧੦	੧੫	ਆਪੇ ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ 'ਬਣਸਪਤਿ'; ਆਪੇ ਹੀ ਫਲ ਲਾਏ ॥ (ਬਣੱਸਪਤਿ ਬੋਲਣਾ)
	੧੫	੧੬	ਝੂਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ; ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥
੫੫੫	੧੭	੧੮	ਜੁਗ ਛਤੀਹ ਗੁਬਾਰੁ ਕਰਿ; ਵਰਤਿਆ 'ਸੁੰਨਾ' ਹਰਿ ॥
	੧੮	੧੮	ਬੈਠਾ ਤਾੜੀ ਲਾਇ; ਆਪਿ ਸਭ-ਦੂ ਹੀ, ਬਾਹਰਿ ॥ ਆਪਣੀ ਮਿਤਿ ਆਪਿ ਜਾਣਦਾ; ਆਪੇ ਹੀ [2]'ਗਉਹਰੁ' ॥
੫੫੬	੧	੧੯	ਜਿਚਰੁ ਵਿਚਿ ਦੰਮੁ ਹੈ ਤਿਚਰੁ ਨ ਚੇਤਈ; ਕਿ ਕਰੇਗੁ ਅਗੈ ਜਾਇ ॥
	੫	੧੯	ਨਾਨਕ ਇਹੁ [3]'ਮਰਤਬਾ' ਤਿਸਨੋ ਦੇਇ; ਜਿਸਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਇ ॥
	੮	੨੦	ਪੁਤੁ [4]'ਜਿਨੂਰਾ' ਧੀਅ [5]ਜਿੰਨੂਰੀ; [6]ਜੋਰੂ ਜਿੰਨਾ ਦਾ [7]ਸਿਕਦਾਰੁ ॥
	੧੮	੨੨	ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਹਰਿ; ਸੰਤਾ ਰੇਨਾਰੁ ॥

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੫੫੭	੫	੧	ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ, [8]ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ; ਤਉ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਵੈ ॥
	੭	੧	ਮੈ [9]ਕੀ, ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ; ਵਸਹਿ, [10]ਹਭੀਆਂ ਨਾਲਿ ॥ ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਕਿਉ ਲਹੈ; ਜਾ ਸਰ ਭੀਤਰਿ, ਪਾਲਿ ॥
	੧੦	੨	ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ ਰੀਸਾਲੂ; ਕੀ ਧਨ ਅਵਰਾ ਰਾਵੇ ਜੀ ॥
	੧੨	੨	ਰਾਹੁ [11]ਦਸਾਈ ਨ [12]ਜੁਲਾਂ, ਆਖਾਂ [13]ਅੰਮੜੀਆਸੁ ॥ ਤੇ ਸਹ ਨਾਲਿ [14]ਅਕੂਅਣਾ; ਕਿਉ ਥੀਵੈ ਘਰ ਵਾਸੁ ॥
	੧੪	੩	[15]ਮੋਰੀ ਰੁਣ ਝੁਣ ਲਾਇਆ; ਭੈਣੇ, [16]ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ॥ ਤੇਰੇ ਮੁੰਧ ਕਟਾਰੇ, [17]ਜੇਵਡਾ; ਤਿਨਿ ਲੋਭੀ, ਲੋਭ ਲੁਭਾਇਆ ॥

---

੧. ਫੋਲੇ, ਪੜਦੇ। ੨. ਅਣਵਿਧ ਮੋਤੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਭਾਰਾ। ੩. ਅਹੁਦਾ, ਦਰਜਾ। ੪. ਭੂਤ। ੫. ਭੂਤਣੀ। ੬. ਇਸਤ੍ਰੀ, ਘਰ ਵਾਲੀ। ੭. ਥਾਣੇਦਾਰ। ੮. ਟੁਕੜੇ। ੯. ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ੧੦. ਸਾਰੀਆਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਸਖੀਆਂ ਨਾਲ। ੧੧. ਪੁਛਦੀ ਹਾਂ। ੧੨. ਚੱਲਦੀ ਨਹੀਂ। ੧੩. ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹਾਂ। ੧੪. ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ। ੧੫. ਇੰਦ੍ਰ। ੧੬. ਸ਼ੋਕ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪ। ੧੭. ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਫਾਹਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ
੫੫੭	੧੬	੩	ਚੂੜਾ ਭੰਨੁ; [1]ਪਲੰਘ ਸਿਉ, ਮੁੰਧੇ; ਸਣੁ [2]ਬਾਹੀ ਸਣੁ [3]ਬਾਹਾ ॥
੫੫੮	੧	੩	ਨਾ [4]ਮਨੀਆਰੁ ਨ [5]ਚੂੜੀਆ; ਨਾ ਸੇ [6]ਵੰਗੁੜੀਆਹਾ ॥
	੩	੩	[7]ਮਾਠਿ, ਗੁੰਦਾਈ [8]ਪਟੀਆ; ਭਰੀਐ; [9]ਮਾਗ [10]ਸੰਧੂਰੇ ॥
	੫	੩	ਆਇ ਨ ਸਕਾ, ਤੁਝ [11]ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ; [12]ਭੇਜਿ ਨ ਸਕਾ ਕੋਇ ॥
੫੩੩	੭	੩	ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ, [13]ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ; [14]ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥
			ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੪	੧	ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ, ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ [15]ਮਿਲਦੋ ਮਰੈ; ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਫਿਰਿ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥
੫੫੯	੮	੪	ਸਤਗੁਰਿ ਮੋ-ਕਉ; ਹਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥
	੯	੪	ਦੂਜੈ ਭਾਇ [16]ਕਰੂਪੀ; ਦੂਖੁ ਪਾਵਹਿ ਆਗੈ ਜਾਇ ॥
	੧੧	੪	ਸਭਨਾ ਕਾ ਭਤਾਰੁ, ਏਕੁ ਹੈ ਸੁਆਮੀ; ਕਹਣਾ ਕਿਛੂ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ, ਆਪੇ [17]ਵੇਕ ਕੀਤਿਅਨੁ; ਨਾਮੇ ਲਇਅਨੁ ਲਾਇ ॥
	੧੫	੫	'ਮਹਾਦੇਉ' ਗਿਆਨੀ, ਵਰਤੈ ਘਰਿ ਆਪਣੈ; ਤਾਮਸੁ, ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥
੫੬੦	੧	੬	ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਿ ਪਤਿ; ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ; ਅੰਤਰਿ ਸਖਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ॥
	੨	੬	ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਸਨੋ ਆਪਿ ਕਰੇ; ਸੋ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ; ਆਪਿ ਵਡਾਈ ਦੇਵੈ ਸੋਇ ॥
	੩	੬	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਸਚੁ; ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ; ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ ॥
	੫	੭	ਸਦਾ ਸੁਖੁ; ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ, ਵੀਚਾਰੀ ॥
	੭	੭	ਨਾਮੁ ਪਰਮਲੁ; ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
			ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੯	੧	ਮੈ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਣ; ਪ੍ਰੇਮ ਮਨਿ ਆਸਾ ॥
੫੬੧	੯	੨	ਮੈ ਨਿਰਗੁਣ ਬਖਸਿ; ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ॥
੫੬੨	੨	੧	ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਹੁ, ਹਰਿ ਗੋਸਟਿ ਪੂਛਾਂ; ਕਰਿ ਸਾਂਝੀ, ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ ॥

੧. ਅੰਤਹਕਰਨ ਚੂੜਾ ਸਕਾਮ ਕਰਮ। ੨. ਯੱਗਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ। ੩. ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਦਿਕ ਬਾਹਾਂ ਹਨ। ੪. ਵੰਗਾਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ ਗੁਰੂ। ੫. ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ। ੬. ਕਰੁਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਆਦਿ। ੭. ਬਣਾ ਕੇ। ੮. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ ਰੂਪ ਪੱਟੀਆਂ। ੯. ਚੀਰਨੀਆਂ ਤਿਲਕ ਛਾਪਾ ਆਦਿਕ। ੧੦. ਸੰਧੂਰ ਸਹਿਤ। ੧੧. ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ। ੧੨. ਇੰਦਰੇ ਰੂਪ ਹਲਕਾਰਾ। ੧੩. ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੀਸ ਰੂਪ ਹੰਕਾਰ, ਵਢੇ= ਮੇਟ ਕੇ। ੧੪. ਬਿਨਾਂ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ। ੧੫. ਮਿਲਣ ਸਾਰ। ੧੬. ਦਿਲ ਦੀ ਬੇ-ਸਫਾਈ ਵਾਲੀ। ੧੭. ਭਿੰਨ, ਭਿੰਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ
			ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ॥
੫੬੨	੧੪	੧	ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇਆ ਪ੍ਰਭ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭੂੰਚਾ ॥
੫੬੩	੩	੩	ਨਾਨਕ; ਸਾਧੂ ਦੇਖਿ, ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥
	੧੩	੬	ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭ; ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ ॥
	੧੭	੭	ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ; ਕਢੁ, ਦੇ ਹਾਥੀ ॥
੫੬੪	੪	੯	ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਲੋਚਾ ਮਿਲਣ ਕੀ ਪਿਆਰੇ; ਹਉ ਕਿਉ ਪਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥
	੫	੯	ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਭੁਖ, ਨ ਉਤਰੈ [੧]ਅੰਮਾਲੀ; ਜੇ ਸਉ ਭੋਜਨ ਮੈ ਨੀਰੇ ॥
	੧੩	੯	ਜਿਚਰੁ, ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ 'ਸਾ' ਅੰਮਾਲੀ; ਤਿਚਰੁ ਮੈ ਜਾਣਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਰੇ ॥
			ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥
੫੬੫	੧	੧	ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਹੋਰੁ ਸਾਲਾਹਣਾ; ਜਾਸਹਿ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਖੋਇ ॥
	੨	੧	ਅਨ-ਦਿਨੁ ਲਾਹਾ, ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ; ਭਗਤਿ, ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥
	੧੨	੨	ਹਮ ਨੀਚ ਸੇ, ਊਤਮ ਭਏ; ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥
	੧੩	੨	ਬਿਖੁ ਸੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ; ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥
			[੨]'ਅਕਹੁ' [੩]ਪਰਮਲ ਭਏ; ਅੰਤਰਿ [੪]ਵਾਸਨਾ ਵਸਾਈ ॥ (ਅੱਕਹੁ ਬੋਲੋ)
			ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ ॥
	੧੯	੧	ਜਬ ਸਾਚ ਅੰਦਰਿ, ਹੋਇ ਸਾਚਾ; [੫]ਤਾਮਿ ਸਾਚਾ ਪਾਈਐ ॥
	੬	੧	ਜਿਸੁ ਨਾਲਿ ਸੰਗਤਿ, ਕਰਿ ਸਰੀਕੀ; ਜਾਇ ਕਿਆ, ਰੂਆਵਣਾ ॥
	੯	੧	ਕਿਛੁ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਕਰਣੀ; ਨਾਮ [੬]ਤੁਲਿ ਨ, ਸਮਸਰੇ ॥
੫੬੭	੩	੨	ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਨਾਮੁ ਮਿਲਿਆ; ਕਰਮੁ ਹੋਆ ਧੁਰਿ [੭]ਕਦੇ ॥
	੧੩	੨	ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਸਾਚਾ; ਸਦਾ ਮੈ ਮਨਿ ਭਾਣਾ ॥
	੮	੨	ਕੀਰਤਿ ਕਰਹਿ ਸੁਆਮੀ; ਤੇਰੈ ਦੁਆਰੇ ॥
	੧੧	੨	ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ ਆਪਿ; ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ ॥
			ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵੀ; [੮]ਮਧੁਰਾੜੀ ਬਾਣੀ ॥
	੧੨	੨	[੯]ਕੁਹਕਨਿ ਕੋਕਿਲਾ; [੧੦]ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ ॥
	੧੩	੨	[੧੧]ਸਾਰੰਗ ਜਿਉ. ਪਗੁ ਧਰੈ [੧੨]ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ; ਆਪਿ ਆਪੁ ਸੰਧੂਰਏ ॥
			ਸ੍ਰੀ ਰੰਗ ਰਾਤੀ ਫਿਰੈ ਮਾਤੀ; ਉਦਕੁ, ਗੰਗਾ ਵਾਣੀ ॥
			ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ॥
	੧੮	੧	ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਮੇਲਿ ਲਈ, ਪਿਰਿ ਆਪੇ; ਸਾਚੈ ਸਾਹਿ ਸਵਾਰੀ ॥

---

੧. ਅੰਮਾਂ, ਵੱਡੀ ਸਖੀ। ੨. ਕ੍ਰੋਧਾਦਿਕ ਸਹਿਤ। ੩. ਚੰਨਣ ਬਣ ਗਏ। ੪. ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ। ੫. ਤਦੋਂ। ੬. ਵਿਚਾਰੋ। ੭. ਚਿਰੋਕਣਾ। ੮. ਮਿੱਠੀ। ੯. ਕੂਕਣਾ। ੧੦. ਚੰਚਲ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ। ੧੧. ਹਾਥੀ। ੧੨. ਥੰਮ੍ਹ ਥੰਮ੍ਹ ਕੇ, ਇਕ ਰਸ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ
੫੬੮	੨	੧	ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ, ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਖਿਆ; ਹਰਿ ਸਰਿ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰੇ ॥
	੬	੧	ਕਾਮਣਿ ਵਡਭਾਗੀ ਅੰਤਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ;
			ਹਰਿ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮੁ 'ਸੁ' ਭਾਇਆ । (੨) ਸੁਭਾਇਆ ॥
	੧੭	੨	ਹਰਿ ਵਾਪਾਰਿ ਸੇ ਜਨ ਲਾਗੇ; ਜਿਨਾ ਮਸਤਕਿ ਮਣੀ, ਵਡਭਾਗੋ ਰਾਮ ॥
੫੬੯	੧੧	੩	ਮਨ ਮੇਰਿਆ, ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ-ਕੈ; ਇਕਿ ਸਚਿ ਲਗੇ ਵਾਪਾਰਾ ॥
੫੭੦	੮	੪	ਮਨਮੁਖ ਸੰਤਾ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਕਰਿ; ਦੁਖੁ ਖਟੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
	੧੦	੪	ਜਿਉ ਤਿਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ਆਪਿ ਕਰਾਈ;
			[1]ਵਰੀਆਮੁ ਨ [2]ਫੁਸੀ ਕੋਈ ॥ (ਨਨ੍ਹਾ ਦੇਲ੍ਹੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)
	੧੮	੫	ਅੰਤਰਿ [3]ਖੂਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ; ਸਬਦੇ, ਕਾਢਿ ਪੀਐ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥
੫੭੧	੧੧	੬	ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਭੁ [4]ਬਰਲੁ ਹੈ; ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਈ ਰਾਮ ॥
			ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਭੁ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਹੇਤੇ ਪਲਚਾਈ ਰਾਮ ॥
	੧੯	੬	ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਦਾ ਹੈ ਸਾਚਾ; ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ [5]ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
੫੭੨	੨	੬	ਨਾਨਕ ਜੋ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇਈ ਮਹਲੁ ਪਾਇਨਿ; ਮਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ਸਚੁ ਸਾਈ ॥
			(ਸਾਂਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
			ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ਛੰਤ ॥
	੭	੧	ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ; ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਿਗਸੇ ਰਾਮ ॥
			(ਵਿਗੱਸੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੨	੧	ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਆ, ਬੈਰਾਗੀ; ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਦਰਸਨਿ, ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥
	੧੯	੨	ਜਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਹੰਉ ਢੂੰਢਿ ਢੂਢੇਦੀ; ਸੋ ਸਜਣੁ ਹਰਿ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥
੫੭੩	੯	੨	ਹਰਿ ਆਪੇ ਹਰਿ ਆਪੇ; ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਈ ਰਾਮ ॥
	੧੩	੩	ਹਰਿ ਆਪੇ ਹਰਿ ਆਪੇ ਮੇਲੈ; ਕਰੈ ਸੋ ਹੋਈ ਰਾਮ ॥
			ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇਆ; ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਅੰਜਨੁ, ਗੁਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥
੫੭੪	੧	੩	ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ; ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਨ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥
			ਤਿਨ ਨਿਹਫਲੁ ਤਿਨ ਨਿਹਫਲੁ ਜਨਮੁ; ਸਭੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਗਵਾਇਆ ਰਾਮ ॥
	੫	੩	ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਦੀਨ; ਹਰਿ ਪਾਸਿ ਬੇਨੰਤੀ ਰਾਮ ॥
	੭	੩	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ, ਹਰਿ ਸਤੀ ॥
			('ਸੱਤੀ' ਬੋਲੋ)
	੯	੪	ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ; ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਰਾਮ ॥
			ਹਮ ਪੂਛਹ ਹਮ ਪੂਛਹ; ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ, ਹਰਿ ਬਾਤਾ ਰਾਮ ॥
	੧੬	੪	ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ਰਾਮ ॥
			ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪਿ; ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਇਆ ਰਾਮ ॥

੧. ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮਾਂ । ੨. ਕਾਇਰ । ੩. ਹਿਰਦਾ ਰੂਪੀ ਖੂਹ । ੪. ਕਮਲਾਪਨ । ੫. ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ
੫੭੫	੧	੪	ਹਮ ਪਾਪੀ, ਹਮ ਪਾਪੀ ਨਿਰਗੁਣ; ਦੀਨ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥
	੬	੫	ਦੇਹ [1]'ਤੇਜਣਿ' ਜੀ; ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ ॥
	੬	੫	ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਵਡ ਪੁੰਨੇ ਪਾਇਆ; ਦੇਹ ਸੁ ਕੰਚਨ, [2]ਚੰਗੜੀਆ ॥
			ਗੁਰਮੁਖਿ, ਰੰਗੁ ਚਲੂਲਾ ਪਾਵੈ;
			ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ [3]ਨਵ ਰੰਗੜੀਆ ॥
	੯	੫	ਦੇਹ ਪਾਵਉ ਜੀਨੁ; ਬੁਝਿ ਚੰਗਾ ਰਾਮ ॥
	੧੦	੫	ਹਰਿ ਬੋਹਿਥਿ ਚੜਿ, ਵਡਭਾਗੀ ਲੰਘੈ; ਗੁਰੁ [4]ਖੇਵਟੁ, ਸਬਦਿ ਤਰਾਏ ॥
	੧੨	੪	ਕੜੀਆਲੁ ਮੁਖੇ; ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਰਾਮ ॥
			ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ; ਚਾਬਕੁ ਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥
	੧੩	੫	ਅਘੜੋ ਘੜਾਵੈ ਸਬਦੁ ਪਾਵੈ; ਅਪਿਉ, ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਤਿਆ ॥
			(ਅ-ਘੜੋ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੫	੫	ਘੋੜੀ 'ਤੇਜਣਿ', ਦੇਹ; ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ ॥
			ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੈ; ਸਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਤੁਖਾਈਆ ਰਾਮ ॥
	੧੭	੫	ਚੜਿ [6]'ਦੇਹੜਿ' ਘੋੜੀ, ਬਿਖਮੁ ਲਘਾਏ; ਮਿਲੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥
	੧੯	੬	ਦੇਹ ਤੇਜਨੜੀ; ਹਰਿ ਨਵਰੰਗੀਆ ਰਾਮ ॥
੫੭੬	੩	੬	ਦੇਹ ਕੰਚਨ; ਜੀਨੁ [7]ਸੁਵਿਨਾ ਰਾਮ ॥
	੬	੬	ਕੜੀਆਲੁ ਮੁਖੇ; ਗੁਰਿ [8]ਅੰਕਸੁ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥
	੭	੬	ਮਨੁ [9]'ਮੈਗਲੁ'; ਗੁਰ ਸਬਦਿ, ਵਸਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
			ਮਨੁ ਵਸਗਤਿ ਆਇਆ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ; ਸਾ ਧਨ ਕੰਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥
	੧੦	੬	ਹਰਿ ਗਾਇ ਮੰਗਲੁ ਰਾਮ ਨਾਮਾ; ਹਰਿ ਸੇਵ 'ਸੇਵਕ', ਸੇਵ 'ਕੀ' ॥
			ਪ੍ਰਭ ਜਾਇ ਪਾਵੈ ਰੰਗ ਮਹਲੀ; ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ ਰੰਗ 'ਕੀ' ॥
			ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਘਰੁ ੪ ॥
	੧੬	੧	ਸੋ ਘਰੁ ਲਧਾ ਸਹਜਿ [10]'ਸਮਧਾ'; ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰਾ ॥
			(ਸਮੱਧਾ ਬੋਲੋ)
੫੭੭	੧੮	੧	ਗੁਰਿ, ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਬਦੁ ਸਚੁ; ਦੀਤਾ ਰਾਮ ॥
	੧੨	੨	ਲੋਇਣ, [11]ਲੋਈ ਡਿਠ; ਪਿਆਸ ਨ ਬੁਝੈ, ਮੂ ਘਣੀ ॥
			ਨਾਨਕ, ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ [12]ਬਿਅੰਨਿ; ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
			(ਬੁੱਝੈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ)
	੧੪	੨	ਸੇ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ; ਭਾਣੇ ਰਾਮ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ)

੧. ਘੋੜੀ। ੨. ਚੰਗੀ। ੩. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਗਈ। ੪. ਮਲਾਹ। ੫. ਘੋੜੀ। ੬. ਦੇਹ ਰੂਪੀ। ੭. ਸੁਨਹਿਰੀ। ੮. ਕੁੰਡਾ। ੯. ਹਾਥੀ। ੧੦. ਸਮਾਏ ਜਾਂ ਸਮਝੇ। ੧੧. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ। ੧੨. ਦੂਜੀਆਂ ਹੋਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਰਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ
੫੭੭	੧੫	੨	ਸੇਈ ਸਜਣ, ਸੰਤ ਸੇ ਸੁਖੀਏ; ਠਾਕੁਰ ਅਪਣੇ ਭਾਣੇ ॥
	੧੯	੨	ਦੁਖ ਨਾਸ. ਭਰਮ ਬਿਨਾਸ ਤਨ ਤੇ; ਜਪਿ ਜਗਦੀਸ ਈਸਹ, ਜੈ ਜਏ ॥
੫੭੮	੨	੨	ਨਾਨਕ ਜਾਣੇ ਸਤਿ; ਸਾਂਈ, ਸੰਤ ਨ ਬਾਹਰਾ ॥
	੫	੨	ਮਿਲਿ ਜਲੁ ਜਲਹਿ; ਖਟਾਨਾ ॥
	੬	੩	ਰਖੁ ਜਗਤੁ ਸਗਲ; ਦੇ ਹਥਾ ਰਾਮ ॥
	੮	੩	ਪ੍ਰਭ ਦੂਖ ਦਰਦ; ਭ੍ਰਮ ਹਰਤਾ ਰਾਮ ॥
	੧੨	੩	ਮਨ ਇਛਿਅੜਾ; ਫਲੁ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ॥
	੧੯	੧	[1]ਮੁਹਲਤਿ ਪੁਨੀ, [2]ਪਾਈ ਭਰੀ; ਜਾਨੀਅੜਾ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥
੫੭੯	੧੦	੧	[3]ਵਾਲੇਵੇ ਕਾਰਣਿ ਬਾਬਾ ਰੋਈਐ; ਰੋਵਣੁ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੋ ॥
੫੮੦	੭	੩	ਜਿਨਿ ਆਪੀ-ਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਆ; ਸਚੜਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੋ ॥
	੧੨	੩	ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਆਇ ਗਇਆ; [4]ਬਧਿਕੁ, ਜੀਉ ਬਿਕਾਰੋ ॥
			[5]ਭੂਡੜੋ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ; [6]ਬੂਡੜੇ ਕਿਆ ਤਿਸੁ [7]ਚਾਰੋ ॥
	੧੬	੩	ਸਾ ਧਨ [8]ਛੁਟੀ [9]ਮੁਠੀ, ਝੂਠਿ [10]ਵਿਧਣੀਆ; [11]ਮਿਰਤਕੜਾ, [12]ਅੰਙਨੜੇ [13]ਬਾਰੇ ॥
			ਸੁਰਤਿ ਮੁਈ, ਮਰੁ ਮਾਈਏ; ਮਹਲ ਰੁੰਨੀ, ਦਰ [13]ਬਾਰੇ ॥
	੧੯	੩	ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ, 'ਸੁ' ਜਾਣੀਐ; ਪਿਰ ਸਚੜੈ, ਹੇਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥
੫੮੧	੧	੩	ਹਉ ਮੁਠੜੀ ਧੰਧੈ ਧਾਵਣੀਆ; ਪਿਰਿ ਛੋਡਿਅੜੀ [14]ਵਿਧਣ ਕਾਰੇ ॥
	੨	੩	ਮੈ, ਪਿਰੁ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਣਾ; ਹਉ [15]ਰਹਸਿਅੜੀ ਨਾਮਿ ਭਤਾਰੇ ॥
	੩	੩	[16]ਬਈਅਰਿ, ਨਾਮਿ ਸੁੋਹਾਗਣੀ; ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੋ ॥
			ਗਾਵਹੁ ਗੀਤੁ, ਨ [17]ਬਿਰਹੜਾ; ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੋ ॥
			(੨) ਗਾਵਹੁ ਗੀਤੁਨ
	੭	੪	ਜਿਨਿ ਜਗੁ [18]ਥਾਪਿ, [19]ਵਤਾਇਆ ਜਾਲੁੋ; ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਪਰਵਾਣੋ ॥
	੮	੪	ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਹੈ ਉਠਿ ਚਲਣਾ; [20]ਅਧ ਪੰਧੈ ਹੈ, ਸੰਸਾਰੋ 'ਵਾ' ॥
	੧੦	੪	ਆਪਿ ਨਿਰਾਲਮ ਧੰਧੈ ਬਾਧੀ; ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਛਡਾਵਣ-ਹਾਰੋ ॥
	੧੩	੪	ਇਬ [21]ਕੇ ਰਾਹੇ ਜੰਮਨਿ ਨਾਹੀ; ਪਛੁਤਾਣੇ ਸਿਰਿ ਭਾਰੋ ॥
	੧੪	੪	ਬਾਬਾ ਰੋਵਹਿ ਰਵਹਿ, ਸੁ ਜਾਣੀਅਹਿ; ਮਿਲਿ ਰੋਵੈ, ਗੁਣ ਸਾਰੇ ਵਾ ॥

੧. ਅਰਸਾ, ਵਕਤ। ੨. ਪੜੋਪੀ। ੩. ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਇ ਮਗਰੋਂ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਥਾ ਵਾਲੇਵੇ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਧੰਧੇ ਲਈ। ੪. ਹਿੰਸਕ ਜੀਵ। ੫. ਭੈੜੇ ਨੇ। ੬. ਡੁਬਣ ਜੋਗੇ ਦਾ। ੭. ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ੮. ਛੁਟੜ ਹੋਈ। ੯. ਲੁੱਟੀ ਗਈ। ੧੦. ਦੁਖੀ। ੧੧. ਮੁਰਦਾ। ੧੨. ਵੇਹੜੇ ਦੇ। ੧੩. ਬੂਹੇ ਵਿਚ। ੧੪. ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ। ੧੫. ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ੧੬. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੭. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਛੋੜਾ। ੧੮. ਇਸਥਿਤ ਕਰਕੇ। ੧੯. ਫੇਰਿਆ, ਪਾਇਆ, ਕਾਲ ਰੂਪੀ। ੨੦. ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ। ੨੧. ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਾਹੇ=ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ
੫੮੧	੧੫	੪	ਧੰਧਾ ਰੋਵੈ ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵੈ; ਸੁਪਨੰਤਰੁ ਸੰਸਾਰੋ ॥
	੧੯	੫	ਲਬਿ ਧੰਧੇ ਮਾਇਆ, ਜਗਤੁ ਭੁਲਾਇਆ; ਕਾਲੁ ਖੜਾ [1]ਰੂਆਏ ॥ (ਕਾਲੁ ਖੜਾਰੂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੫੮੨	੭	੫	ਹੋਛੀ ਮਤਿ, ਭਇਆ ਮਨੁ ਹੋਛਾ; [2]ਗੁੜੁ ਸਾ, [3]ਮਖੀ ਖਾਇਆ ॥ [4]ਨਾ 'ਮਰਜਾਦੁ' ਆਇਆ, ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ; ਨਾਂਗੋ ਬੰਧਿ ਚਲਾਇਆ ॥
	੮	੫	ਲਿਖਿਅੜਾ ਲੇਖੁ, ਨ ਮੇਟੀਐ; ਦਰਿ, [5]ਹਾਕਾਰੜਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥
	੧੦	੫	ਨਾਨਕ, ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਜਾਣ [6]'ਸਿਜਾਣਾ'; ਰੋਵਹਿ, ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ ॥
	੧੨		ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਮਹਲਾ ਤੀਜਾ ॥ (ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ਤੀਜਾ ਲਿਖਕੇ ਜਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ੩ ਅੰਗ ਨੂੰ ਤੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਤੀਜਾ ਬੋਲਣਾ।
	੧੩	੧	ਸਾ ਧਨ. ਰੰਡ ਨ ਕਬਹੂ ਬੈਸਈ; ਨਾ ਕਦੇ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ॥
	੧੫	੧	ਗੁਣਵੰਤੀਆ ਗੁਣ ਸਾਰਹਿ, ਅਪਣੇ ਕੰਤ ਸਮਾਲਹਿ; ਨਾ ਕਦੇ ਲਗੈ ਵਿਜੋਗੋ ॥
	੫	੧	ਅਉਗੁਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ, ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਗਵਾਏ; ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਰਾਤੀ ॥
੫੮੩	੧੪	੨	ਸੋ ਪਿਰੁ ਸਚਾ, ਸਦ ਹੀ ਸਾਚਾ ਹੈ; ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਏ ॥
	੧੯	੨	ਇਹੁ ਤਨੁ ਰੁਲੈ ਰੁਲਾਇਆ ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਆ; ਜਿਨਿ, ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਤਾ ਹਦੂਰੇ ॥
	੧੮	੪	ਜਮ-ਪੁਰਿ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ, ਮਹਾ ਗੁਬਾਰੁ; ਨਾ ਤਿਥੈ ਭੈਣ ਨ ਭਾਈ ॥
੫੮੪ ੫੮੫	੧੧		ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪, ਲਲਾਂ ਬਹਲੀਮਾ ਕੀ ਧੁਨਿ, ਗਾਵਣੀ (ਲੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੨	੧	ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਵਡਹੰਸ ਹੈ; ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਉਰਿਧਾਰ ॥
	੧੪	੧	ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਵਡਹੰਸ ਹੈ; ਤਾ ਮੈ ਕੀਆ ਸੰਗੁ ॥
	੧੮	੧	ਤੂ ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨੁ ਦੇਵਣਾ; [7]'ਸਭਨਾਹਾ' ਜੀਆ ॥
	੧੦	੩	ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਹਰਖੁ ਸਦਾ; ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰੁ ॥
੫੮੬	੧੭	੫	ਇਕਿ ਸਦਾ 'ਇਕਤੈ' ਰੰਗਿ ਰਹਹਿ; ਤਿਨ ਕੈ ਹਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥
੫੮੭ ੫੮੮	੩	੫	ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ, ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਆ; ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਆਸ ਪੂਰਾਈ ॥
	੬	੬	[8]ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨਾ ਮਰੈ; ਤਿਉ ਨਿਗੁਰੇ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
	੧੦	੬	ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ; ਤਿਨੀ ਪਾਇਅੜੇ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ॥ (ਸੁੱਖਾ, ਭੁੱਖਾ, ਦੁੱਖਾ, ਚੁੱਖਾ, ਮੁੱਖਾ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਨ)

੧. ਸੱਦਦਾ ਹੈ। ੨. ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਗੁੜ। ੩. ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਮੱਖੀ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ ਵਾ ਮਾਇਆ ਗੁੜ ਵਾਂਗ ਹੈ ਤੂੰ ਉਸਨੂੰ ਮੱਖੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ੪. ਬੇ-ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਭਾਵ ਨੰਗਾ। ੫. ਸੱਦਾ। ੬. ਸਿਆਣਾ। ੭. ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ। ੮. ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣੇ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ
੫੮੮	੧੪	੭	ਜਮ ਕਾਲੈ ਵਸਿ, ਜਗੁ ਬਾਂਧਿਆ; ਤਿਸਦਾ [1]ਫਰੂ ਨ ਕੋਇ ॥
	੧੫	੭	ਏਹਾ ਕਾਇਆ ਰੋਗਿ ਭਰੀ; ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ, ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੮	੭	ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਖੰਨੀਐ; ਜਿਨਿ ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥
੫੮੯	੧੦	੯	ਰਤਨਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ; ਅਗਿਆਨੀ, ਅੰਧੁ ਅੰਧਾਰੁ ॥
੫੯੦	੪	੧੦	ਜੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਹੁ ਮੰਗੀਐ; ਤਾ ਲਾਜ ਮਰਾਈਐ ॥
	੮	੧੧	ਰਾਜੇ ਓਇ ਨ ਆਖੀਅਹਿ; ਭਿੜਿ ਮਰਹਿ, ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਹਿ ॥
	੧੫	੧੨	ਮਨਮੁਖ, ਘਰਿ ਹੋਦੀ ਵਥੁ ਨ ਜਾਣਨੀ; ਅੰਧੇ ਭਉਕਿ ਮੁਏ ਬਿਲਲਾਇ ॥
੫੯੧	੧	੧੨	ਜਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕਉ, ਹਰਿ [2]ਸੰਤੁਸਟੁ ਹੈ; ਤਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਲ ਮੰਨੀ ॥ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ; ਤਿਨੀ ਚੜੀ 'ਚਵਗਣਿ' ਵੰਨੀ ॥ (ਚਵੱਗਣ ਬੋਲੋ)
	੬	੧੩	ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ; ਜਪਿ ਹਰਿ, ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ (ਦੂਜੇ 'ਬਸਿਸਟਿ' ਤੇ 'ਜਨਕਿ' ਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਹਨ)
	੭	੧੩	ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਨ ਕਿਨੈ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥
	੧੨	੧੪	ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਕਰਮਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ; ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ, ਰਜਾਇ ॥
	੧੩	੧੪	ਜਿਸ ਕੈ ਘਰਿ ਦੀਬਾਨੁ ਹਰਿ ਹੋਵੈ; ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਠੀ ਵਿਚਿ, ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਆਇਆ ॥
	੧੪	੧੪	ਮਾਣਸਾ [3]ਕਿਅਹੁ ਦੀਬਾਣਹੁ, ਕੋਈ ਨਸਿ ਭਜਿ ਨਿਕਲੈ; ਹਰਿ ਦੀਬਾਣਹੁ, ਕੋਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇਆ ॥ ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਦੀਬਾਨੁ, ਵਸਿਆ ਭਗਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ, ਤਿਨਿ ਰਹਦੇ ਖੁਹਦੇ ਆਣਿ, ਸਭਿ ਭਗਤਾ ਅਗੈ ਖਲਵਾਇਆ ॥
੫੯੨	੧	੧੫	ਸਭਿ ਘਟ ਭੋਗਵੈ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹੈ; ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਣਾ ਜਾਈ ॥
	੭	੧੫	ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੰਉ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਗੁਰਿ ਦੀਆ; ਹਰਿ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ, ਸਦਾ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥
	੧੩	੧੬	ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰਾ, ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਗਤੁ ਅਗੋਚਰੁ; ਅਬਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥
੫੯੩	੨	੧੭	ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ਭੋਜਨੁ, ਛਤੀਹ ਪਰਕਾਰ; ਜਿਤੁ ਖਾਇਐ, ਹਮ ਕਉ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਈ ॥
੫੯੪	੪	੧੭	ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਹਮ ਕੰਉ; ਸਤਿਗੁਰਿ 'ਕਾਰਕੁਨੀ' ਦੀਈ ॥
	੬	੨੦	ਘਰ ਹੀ ਮੁੰਧਿ, ਵਿਦੇਸਿ ਪਿਰੁ; ਨਿਤ ਝੂਰੇ ਸੰਮਾਲੇ ॥
	੯	੨੦	ਤਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ; ਮਿਟੀ ਭਭਾਖਿਆ ॥

੧. ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ ਵਾ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ । ੨. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਈ । ੩. ਦੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੫੯੪	੧੪	੨੧	ਜਿਨ ਕਾਰਣਿ ਗੁਰੂ ਵਿਸਾਰਿਆ, ਸੇਨ [1]ਉਪਕਰੇ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥ (ਉਪੱਕਰੇ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੨੧	ਹਰਿ ਬਿਨੁ, ਕੋਈ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਿ ਨ ਸਕੈ; ਮਨ ਹੋਇ ਨਿਚਿੰਦ, [2]ਨਿਸਲੁ ਹੋਇ ਰਹੀਐ ॥ (ਸੱਕੈ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਸਹਿਤ ਬੋਲੋ) ਉਠਦਿਆ ਬਹਦਿਆ ਸੁਤਿਆ; ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ, ਜਨ ਨਾਨਕ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਲਹੀਐ ॥

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ॥

੫੯੫	੪	੧	ਸਭਨਾ ਮਰਣਾ ਆਇਆ; ਵੇਛੋੜਾ 'ਸਭਨਾਹ' ॥ ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆ; ਆਗੈ ਮਿਲਣੁ 'ਕਿਨਾਹ' ॥ (੨) ਕਿ ਨਾਹ ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਵੀਸਰੈ; ਵਡੜੀ ਵੇਦਨ 'ਤਿਨਾਹ' ॥
	੬	੧	ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ; [3]ਰੰਨ, ਕਿ [4]ਰੁੰਨੈ ਹੋਇ ॥
	੭	੧	ਜੋ ਅਸਮਾਨਿ ਨ ਮਾਵਨੀ; ਤਿਨ ਨਕਿ ਨਥਾ ਪਾਇ ॥
	੯	੧	ਅਗੈ ਗਏ ਨ ਮੰਨੀਅਨਿ; ਮਾਰਿ ਕਢਹੁ [5]ਵੇ-ਪੀਰ ॥
	੧੧	੨	ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ, ਜੰਮਸੀ; ਸੇ ਘਰ [6]ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥
	੧੩	੨	ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ, [7]ਭਾਂਡਸਾਲ; ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸਨੋ ਰਖੁ ॥ ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ; ਲੈ ਲਾਹਾ, ਮਨ [8]ਹਸੁ ॥
੫੯੬	੬	੩	[9]ਗੰਧਣ ਵੈਣਿ ਰਤਾ, ਹਿਤਕਾਰੀ; ਸਬਦੈ, ਸੁਰਤਿ ਨ ਆਈ ॥
	੧੨	੪	[10]ਪੁੜੁ ਧਰਤੀ, ਪੁੜੁ ਪਾਣੀ ਆਸਣੁ; ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ, ਚਉਬਾਰਾ ॥
	੧੫	੪	ਇਕਤੁ ਰੂਪਿ ਫਿਰਹਿ [11]ਪਰਛੰਨਾ; ਕੋਇ ਨ ਕਿਸਹੀ ਜੇਹਾ ॥
	੧੯	੫	ਕਰਤਾ; ਤੂ ਮੈ, ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੇ ॥
੫੯੭	੫	੬	ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਅਜੋਨੀ ਸੰਭਉ; ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਉ, ਨ ਭਰਮਾ ॥
	੮	੬	ਬਜਰ ਕਪਾਟ, ਮੁਕਤੇ ਗੁਰਮਤੀ; ਨਿਰਭੈ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥
	੯	੬	ਸੂਚੈ [12]ਭਾਡੈ ਸਾਚੁ ਸਮਾਵੈ; ਵਿਰਲੇ [13]ਸੂਚਾਚਾਰੀ ॥
	੧੮	੮	ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਗੁਪਤੋ ਵਰਤੈ; (੨) ਮਹੀ ਅਲਿ ਗੁਰ ਸਬਦੀ, ਦੇਖਿ [14]ਨਿਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥

---

੧. ਸਹਾਇਤਾ । ੨. ਵੇਪ੍ਰਵਾਹ (ਵਾ) ,ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੩. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ । ੪. ਰੋਣੇ ਤੇ । ੫. ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਿਗੁਰੇ । ੬. ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ । ੭. ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ, ਮਾਲ ਗੁਦਾਮ । ੮. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ । ੯. ਦੁਰਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਬਚਨ । ੧੦. ਪੜਦਾ ਜਾਂ ਚੱਕ । ੧੧. ਗੁਪਤ । ੧੨. ਸ਼ੁਧ ਹਿਰਦੇ । ੧੩. ਸਰੇਸ਼ਟ ਕਰਤੱਬ ਵਾਲੇ । ੧੪. ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੫੯੮	੨	੮	ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਧਨ ਤੋੜਿ ਨਿਰਾਰੇ; ਬਹੁੜਿ, ਨ ਗਰਭ ਮਝਾਰੀ ਜੀਉ ॥
	੭	੯	[1]ਸਰ ਅਪਸਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹਿ; ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ [2]ਕੀਚ ਬੁਡਾਹੀ ਜੀਉ ॥
	੧੦	੧੦	ਅਪਨਾ ਘਰੁ [3]ਮੂਸਤ, ਰਾਖਿ ਨ ਸਾਕਹਿ; ਕੀ ਪਰ ਘਰੁ [4]ਜੋਹਨ ਲਾਗਾ ॥
	੧੧	੧੦	ਮਨ ਰੇ ਸਮਝੁ; ਕਵਨ ਮਤਿ ਲਾਗਾ ॥
	੧੩	੧੦	ਆਪੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਿ ਭੋਗਾਵੈ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ [5]ਅਨਰਾਗਾ ॥
	੧੪	੧੦	ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਤ, ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਰਸੁ ਖੋਇਆ; ਜਾ ਸਾਕਤ ਦੁਰਮਤਿ ਲਾਗਾ ॥
੫੯੯	੪	੧੧	ਜਨਮ ਮਰਣ, ਭਵ ਭੰਜਨੁ ਗਾਈਐ; ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਈ ॥
	੫	੧੧	ਤਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ; [6]ਸੋ ਹੰ ਭੇਦੁ ਨ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥
			ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ; ਨਾਨਕ, ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥
			ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧
	੧੬	੧	ਅਨ-ਦਿਨੁ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਨਿਤ ਸਾਚੇ; ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਇਆ ॥
	੧੭	੧	ਏਕੋ ਸਚਾ ਸਚੁ ਤੂ; ਕੇਵਲੁ ਆਪਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥
੬੦੦	੧੩	੩	ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸਦਾ 'ਇਕਰੰਗੀ'; ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੇ ਸਮਾਈ ॥
੬੦੧	੬	੪	ਹਰਿ ਰਸੁ ਨ ਪਾਇਆ, ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ; ਜੰਮਹਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰਾ ॥
	੮	੪	ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ, ਸੁ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟੈ ਭਾਈ; ਕਰਤਾ ਕਰੇ, ਸੁ ਹੋਈ ॥
੬੦੨	੧੫	੭	ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਮਗੁ ਪਛਾਣੈ; ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥
੬੦੩	੧	੮	ਤੁਹ ਕੁਟਹਿ, ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਭਾਈ; ਪਲੈ ਕਿਛੂ ਨ ਪਾਇ ॥
	੫	੯	ਮਨ ਰੇ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣ ਛੋਡਿ; ਚਉਥੈ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
	੯	੯	ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਬੇੜਾ, ਨਾਉ ਤੁਲਹੜਾ ਭਾਈ; ਜਿਤੁ ਲਗਿ, ਪਾਰਿ ਜਨ ਪਾਇ ॥
	੧੧	੧੦	ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ; ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥
	੧੩	੧੦	ਸੰਧਿਆ [7]ਤਰਪਣੁ ਕਰਹਿ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ; ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ('ਕਰਹਿ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ)
੬੦੪	੧੨	੧	ਜਪਿ ਮਨ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹ ॥
	੧੮	੨	ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ਚਉਥਾ ॥ (੪ ਨੂੰ 'ਚਉਥਾ' ਬੋਲੋ)
	੧੮	੨	ਆਪੇ, ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ; ਆਪੇ ਖੰਡ, ਆਪੇ ਸਭ ਲੋਇ ॥
੬੦੫	੧	੨	ਆਪੇ ਹੀ [8]'ਸੂਤਧਾਰੁ' ਹੈ ਪਿਆਰਾ; ਸੂਤੁ ਖਿੰਚੇ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋਇ ॥
	੨	੨	ਆਪੇ ਜਲ ਥਲਿ ਸਭਤੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ; (ਸੱਭਤੁ ਬੋਲੋ)

੧. ਸਰ=ਚੰਗੇ, ਅਪਸਰ=ਮੰਦੇ ਦੀ। ੨. ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਚਿੱਕੜ। ੩. ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਕਰਕੇ ਲੁਟੀਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪. ਤਾੜਨ ਲਗਾ। ੫. ਪ੍ਰੇਮ। ੬. ਜੀਵ ਈਸ਼ ਦੀ ਭਗਤੀ। ੭. ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਭ ਦੇ ਛੱਲੇ ਲੈ ਕੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ। ੮. ਨਟ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੦੫	੨	੨	ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਕਰੇ, ਸੁ ਹੋਇ ॥
			ਸਭਨਾ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਦਾ ਪਿਆਰਾ; ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
			[ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਪਾਠ ਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਦੇਣਾ)
	੯	੩	ਜਪਿ ਮਨ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ, ਰਸਿ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥
	੧੬	੪	ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਪਿਆਰੈ; ਪਿਛੈ [1]ਟੰਕੁ ਚੜਾਇਆ ॥
	੧੯	੪	ਆਪੇ ਹੀ ਭਉ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ;
			'ਬੰਨਿ' ਬਕਰੀ, ਸੀਹੁ ਹਢਾਇਆ ॥ (ਬੰਨ੍ਹਿ ਬੋਲੋ)
੬੦੬	੭	੫	ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ, ਧਿਆਇ ਤੂ ਹਰਿ ਹਰਿ; ਬਹੁੜਿ, ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ॥
	੧੭	੬	[2]ਕੁਵਲੀਆ-ਪੀੜੁ ਆਪਿ ਮਰਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ;
			ਕਰਿ ਬਾਲਕ ਰੂਪਿ, ਪਚਾਹਾ ॥
	੧੮	੬	ਕਰਿ ਬਾਲਕ ਰੂਪ, ਉਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ;
			[3]ਚੰਡੂਰੁ ਕੰਸੁ [4]ਕੇਸੁ, ਮਾਰਾਹਾ ॥
੬੦੭	੪	੭	ਗੋਬਿਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ; ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥
			ਜਬ ਸਤਸੰਗ ਭਏ, ਸਾਧੂ ਜਨ; ਹਿਰਦੈ ਮਿਲਿਆ ਸਾਂਤਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥
	੧੦	੮	ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ; ਕਿਰਪਾ ਜਲੁ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਨਾਈ ॥
	੧੫	੯	ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਤਾ ਸਿਧਿ ਹੋਈ; ਸਿਧੀ ਤੇ, ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥
			ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ, ਲਾਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ; ਤਾ ਭ੍ਰਮੁ ਕਾਟਿਆ ਜਾਈ ॥
			ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਤਿਤੁਕੇ
੬੦੮	੬	੧	ਹਰਿ ਜੀਉ; ਤੇਰੀ ਦਾਤੀ 'ਰਾਜਾ' ॥ (ਰੱਜਾ ਬੋਲਣਾ)
	੮	੧	ਐਸਾ ਧਨੁ ਦੀਆ ਸੁਖ ਦਾਤੈ; ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਕਬਹੀ ਜਾਈ ॥
੬੦੯	੪	੩	ਆਨ ਆਪਨਾ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰਾ; ਤਉ ਲਉ ਬੀਚੁ ਬਿਖਾਈ ॥
	੭	੩	ਸੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਆਪੁ ਨ ਥਾਪੈ; ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥
			ਸਾਕਤ ਕਾ ਬਕਨਾ ਇਉ ਜਾਨਉ; ਜੈਸੇ ਪਵਨੁ ਝੁਲਾਈ ॥
	੯	੩	ਜਨ ਨਾਨਕ ਦੀਨ, ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਪ੍ਰਭ; ਸਭੁ ਲੇਖਾ ਰਖਹੁ ਉਠਾਈ ॥
	੯	੪	ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲੋਕ, ਗ੍ਰਿਹ ਬਨਿਤਾ; ਮਾਇਆ [5]ਸਨਬੰਧੇਹੀ ॥
			ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ, ਕੋ [6]ਖਰਾ ਨ ਹੋਸੀ; ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਅਸਨੇਹੀ ॥
	੧੦	੪	ਰੇ ਨਰ; ਕਾਹੇ ਪਪੋਰਹੁ ਦੇਹੀ ॥
	੧੧	੪	ਤੀਨਿ [7]ਸੰਙਿਆ ਕਰਿ, ਦੇਹੀ ਕੀਨੀ; [8]ਜਲ [9]ਕੂਕਰ [10]'ਭਸਮੇਹੀ' ॥

੧. ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਦਾ ਟੰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਟੰਕ ਵੱਟਾ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ੨. ਕੁਪੇਚ ਪਾ ਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਥੀ। ੩. ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸੀ। ੪. ਕੇਸੀ ਦੈਂਤ। ੫. ਸਬੰਧੀ। ੬. ਖਰਾ ਤੇ ਚੰਗਾ। ੭. ਸੰਕੇਤ ਕਰਕੇ। ੮. ਪਾਣੀ। ੯. ਕੁਤੇ ਵਾ ਕੂ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕਰ=ਕਰਕੇ। ੧੦. ਅਗਨੀ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੈ ਪਾਣੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਅਗਨੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੦੯	੧੨	੪	ਹੋਇ ਆਮਰੋ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਬੈਠਾ; ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਬਿਸਰੋਹੀ ॥
	੧੮	੫	ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ; ਹੈ ਭੀ ਹੋਵਨ-ਹਾਰਾ ॥
੬੧੦	੨	੬	ਕਰਣ ਕਰਾਵਨ-ਹਾਰ ਸੁਆਮੀ; ਆਪਨ ਹਾਥਿ ਸੰਜੋਗੀ ॥
	੧੭	੮	ਸੋਈ ਗਿਆਨੀ ਸੋਈ ਧਿਆਨੀ; ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਭਾਈ ॥
੬੧੧	੧	੯	ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨ ਰਹਈ; ਫਿਰਿ ਆਵਤ ਬਾਰੋ ਬਾਰਾ ॥
	੧੩	੧੧	ਪ੍ਰਭ ਬਾਣੀ; [੧]ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
	੧੯	੧੨	ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ; ਤੂ ਮੇਰਾ [੨]'ਗੁਰਹਾਈ' ॥
			(੨) ਗੁਰ ਹਾਈ ॥
੬੧੨	੧	੧੨	ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੇਰਾ; ਭਾਈ ॥
	੨	੧੨	ਪਾਵ ਮਲੋਵਾ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ; ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੈ-ਕੂ ਦੇਸਾ ॥
	੫	੧੨	ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ; ਸਭੁ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ ॥
	੭	੧੩	ਹਰਿ ਹਰਿ, ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ; ਕਰਤਾ ਰੇ ॥
			ਹਰਿ ਜੀਉ; ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਰਾਮ ਦਾਸੁ ॥
	੧੧	੧੪	ਜਿਨਾ ਬਾਤ ਕੋ ਬਹੁਤੁ ਅੰਦੇਸਰੋ; ਤੇ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਗਇਆ ॥
			[੩]ਸਹਜ ਸੈਨ ਅਰੁ [੪]ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ; ਊਧ ਕਮਲ ਬਿਗਸਇਆ ॥
			[ਬਿਗ-ਸਇਆ ਬੋਲੋ]
	੧੩	੧੪	ਜੋਇ ਦੂਤ, ਮੋਹਿ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤਾਵਤ; ਤੇ 'ਭਇਆਨਕ' ਭਇਆ ॥
	੧੯	੧੫	ਜਿਸਨੋ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ; ਤਿਸੁ ਲਾਖ ਬੇਦਨ ਜਣੁ ਆਈ ॥
੬੧੩	੨	੧੫	ਜਿਹ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਾਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖਾਈ; ਤੇ ਨਰਕ ਘੋਰ ਮਹਿ ਪਰਿਆ ॥
	੮	੧੬	ਬਿਦਿਆ ਮਹਿ [੫]ਬਿਦੁਅੰਸੀ ਰਚਿਆ; ਨੈਨ ਦੇਖਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥
	੯	੧੬	ਜੈਸੀ ਭੂਖ ਤੈਸੀ ਕਾ ਪੂਰਕੁ; ਸਗਲ ਘਟਾ ਕਾ ਸੁਆਮੀ ॥
	੧੨	੧੭	ਹਮ ਪਾਪੀ, ਤੁਮ ਪਾਪ ਖੰਡਨ; ਨੀਕੋ ਠਾਕੁਰ ਦੇਸਾ ॥
	੧੬	੧੮	ਮਾਤ ਗਰਭ ਮਹਿ ਆਪਨ ਸਿਮਰਨੁ ਦੇ; ਤਹ ਤੁਮ ਰਾਖਨ-ਹਾਰੇ ॥
	੧੮	੧੮	ਕੀਤੇ ਕਉ, ਮੇਰੈ ਸੰਮਾਨੈ; ਕਰਣਹਾਰੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਜਾਨੈ ॥
੬੧੪	੧੧	੨੦	ਘਾਲ ਨ ਭਾਨੈ, ਅੰਤਰ ਬਿਧਿ ਜਾਨੈ; ਤਾ ਕੀ ਕਰਿ ਮਨ ਸੇਵਾ ॥
	੧੩	੨੦	ਨਾਮੁ ਵਰਤਣਿ ਨਾਮੋ [੬]ਵਾਲੇਵਾ; ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥
੬੧੫	੧	੨੨	ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਪਰਾਨੀ ॥
			ਬਿਨਸੈ ਕਾਚੀ ਦੇਹ; ਅਗਿਆਨੀ ॥
	੩	੨੨	ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ, ਬਿਹਾਇ [੭]ਅਵਰਦਾ; ਜੀਅ ਕੋ ਕਾਮੁ ਨ ਕੀਨਾ ॥
			[ਅ-ਵਰਦਾ ਬੋਲੋ]

---

੧. ਉਪਦੇਸ਼। ੨. ਗੁਰ ਭਾਈ। ੩. ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਾਂ। ੪. ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਨਾਰੀ। ੫. ਵਿਦਿਆਰਥੀ। ੬. ਪਦਾਰਥ। ੭. ਉਮਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੧੫	੭	੨੩	ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ; ਮੇਟਿਓ ਭਰਮੁ ਅੰਧੇਰਾ ॥
			ਭਜੁ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ; ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ ॥
	੭	੨੩	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ, ਰਸੁ ਪੀਆ; ਮਨ ਤਨ ਰਹੇ ਅਘਾਈ ॥
	੧੨	੨੪	ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ; ਹੋਆ ਆਪਿ ਸਹਾਈ ॥
	੧੩	੨੪	ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਆਰਾਧਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ; ਆਏ ਅਪੁਨੈ ਥਾਨੇ ॥
੬੧੭	੧੮	੩੩	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਜਪਿ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥
੬੧੮	੨	੩੪	ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੈ; ਸੂਕਾ ਮਨੁ, ਸਾਧਾਰੈ ॥
	੬	੩੫	ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰਣ; ਮੋਹਿ ਚੇਰੋ ॥
	੭	੩੫	ਕਾਟਿ [1]ਸਿਲਕ ਕੀਨੋ ਅਪੁਨੋ ਦਾਸਰੋ; ਤਉ ਨਾਨਕ ਕਹਾ [2]ਨਿਹੋਰੋ ॥
	੮	੩੬	ਸੋਰਠਿ ੫ ॥
			[ਇਸ ਅੰਗ ਨੂੰ 'ਪੰਜਵਾਂ' ਕਹਿਣਾ, 'ਮਹਲਾ' ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੯	੩੬	ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਆਨੰਦ, ਨਾਮੁ ਜਪਿ; ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰਾ ॥
	੧੪	੩੭	ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਅਚਰਜ ਵਡਿਆਈ; ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥
			[ਅਚੱਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੧੬	੩੮	ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ, ਅਧਾਰ ॥
੬੧੯	੧੯	੪੪	ਜੀਉ ਪਾਇ, ਪਿੰਡੁ ਜਿਨਿ ਸਾਜਿਆ; ਦਿਤਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ॥
੬੨੦	੨	੪੫	ਹੋਈ; ਰਾਜੇਰਾਮ ਕੀ, ਰਖਵਾਲੀ ॥
	੩	੪੫	ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨਦ, ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ; ਮਨੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ਸੁਖਾਲੀ ॥
	੭	੪੬	ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀ; ਸਾਚੁ ਸਬਦੁ ਸਤਿ ਭਾਖਿਆ ॥
	੯	੪੭	ਅਪਣੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਆਪੇ ਰਾਖੇ; ਜਮਹਿ ਕੀਓ [3]ਹਟਤਾਰਿ ॥
			'(੨) ਹਟ ਤਾਰਿ
੬੨੧	੩	੫੦	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਾ; ਮੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥
	੭	੫੧	ਮਿਲਿ ਪੰਚਹੁ; ਨਹੀ ਸਹਸਾ ਚੁਕਾਇਆ ॥
			ਸਿਕਦਾਰਹੁ, ਨਹ ਪਤੀਆਇਆ ॥
			ਉਮਰਾਵਹੁ ਆਗੈ; ਝੇਰਾ ॥
			ਮਿਲਿ ਰਾਜਨਰਾਮ; ਨਿਬੇਰਾ ॥
	੧੦	੫੧	ਊਹਾ; ਸਮ ਠਾਕੁਰੁ ਸਮ ਚੇਰਾ ॥
੬੨੨	੬	੫੪	ਜਪਿ ਅਨਦਿ ਰਹਉ; ਗੁਰ ਚਰਣਾ ॥
	੧੬	੫੬	ਸਰਣਿ ਸਚੇ ਕੀ; 'ਤਾਕੀ' ॥ [ਤੱਕੀ ਬੋਲੋ]
੬੨੩	੭	੫੭	ਇਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਚਾਰੁ; ਸੁ ਜਾਨੈ ॥

੧. ਫਾਹੀ । ੨. ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ਹੋਣਾ । ੩. ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੨੩	੧੫	੫੯	ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ; ਸਦਾ [1]'ਸੁਭਾਈ' ॥
੬੨੪	੩	੬੦	ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਤਿਲ ਕਾ ਕੋਈ; ਕਾਰਜ ਸਗਲ ਸਵਾਰੇ ॥
	੭	੬੧	ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰ, ਮੇਘ ਘਟਾ ਘਟ; ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ, ਡਰਾਇਓ ॥
	੮	੬੧	ਹੁਣਿ ਨਹੀ; [2]ਸੰਦੇਸ [3]ਰੋਮਾਇਓ ॥ (੨) ਸੰਦੇਸਰੋ ਮਾਇਓ
			ਏਕ ਕੋਸਰੋ, ਸਿਧਿ ਕਰਤ ਲਾਲੁ; ਤਬ, ਚਤੁਰ ਪਾਤਰੋ ਆਇਓ ॥
	੯	੬੧	ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ, ਇਹੁ ਲਾਲੁ ਪਿਆਰੋ; ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਸੁਖਦਾਇਓ ॥
	੧੧	੬੧	ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ; ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ ॥
	੧੨	੬੧	ਸਭੁ ਰਹਿਓ [4]ਅੰਦੇਸਰੋ; ਮਾਇਓ ॥
	੧੭	੬੨	ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ; ਆਗੈ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵੈ ॥
੬੨੫	੫	੬੩	ਤੂਹੈ [5]ਮੰਤ੍ਰੀ, ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤੂਹੈ; ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕਰਣੈ-ਹਾਰਾ ॥
੬੨੬	੧੬	੭੦	ਜਨ ਨਾਨਕ; ਸਾਚੁ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
੬੨੭	੯	੭੪	ਇਹੁ [6]ਲਹੁੜਾ; ਗੁਰੂ ਉਬਾਰਿਆ ॥
	੧੨	੭੫	ਪ੍ਰਭ; ਬਾਲਕ ਰਾਖੇ ਆਪੇ ॥
੬੨੮	੪	੭੮	ਘਟਿ ਘਟਿ; ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਖੇ ॥
	੬	੭੮	ਪਾਈ ਨਾਨਕ; ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥
	੧੧	੭੯	ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੇ, ਸਰਬਸੁ ਦੀਨੇ; ਆਪਹਿ ਆਪੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥
	੧੩	੮੦	ਖੰਨਾ; ਸਗਲ ਰੇਨੁ, ਛਾਰੀ ॥
੬੨੯	੪	੮੩	ਅਪਨੇ ਕਾਜ ਕਉ; ਕਿਉ [7]ਅਲਕਾਈਐ ॥
	੮	੮੪	'ਸੁਖ [8]ਸਾਂਦਿ'; ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
	੧੦	੮੪	ਦਾਸੁ; ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥
	੧੧	੮੫	ਘਰਿ 'ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ'; ਆਏ ॥
੬੩੦	੧	੮੭	ਅਚਰਜੁ, ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ [ਅ-ਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੩	੮੮	ਦੁਸਮਨ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰੇ ਸਗਲੇ; ਦਾਸ ਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੀਤੀ ॥ [ਸੁ-ਮਤਿ ਬੋਲੋ]
੬੩੧	੪	੯੩	ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ; [9]ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ ॥
	੫	੯੩	ਪਹਿਰਿ ਸਿਰਪਾਉ, ਸੇਵਕ ਜਨ ਮੇਲੇ; ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰੇ ॥
			ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥
	੧੩	੧	ਕਾਲੁ, ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ; ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤ ॥
੬੩੨	੧	੩	ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ਨ ਗੁਰ 'ਜਨੁ', ਸੇਵਿਓ; ਨਹ ਉਪਜਿਓ ਕਛੁ ਗਿਆਨਾ ॥
	੪	੪	ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ; ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਉਰ ਧਾਰੋ ॥

੧. ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ। ੨. ਸੁਨੇਹਾ। ੩. ਪੁਚਾਇਆ। ੪. ਸੰਸੇ। ੫. ਵਜ਼ੀਰ। ੬. ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ। ੭. ਆਲਸ। ੮. ਸੁਖ ਅਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਵਾ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਨਾਲ। ੯. ਪੱਖ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੩੨	੭	੪	ਅਜਾਮਲੁ ਪਾਪੀ, ਜਗੁ ਜਾਨੇ; ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥
			ਨਾਨਕ ਕਹਤ, ਚੇਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ; ਤੈ ਭੀ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਾ ॥
	੧੦	੫	ਕਉਨੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰ, ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰੈ; ਭਵ ਸਾਗਰ ਕਉ ਤਰਈ ॥
	੧੩	੬	ਮਹਾ ਮੋਹ ਅਗਿਆਨਿ ਤਿਮਰਿ; ਮੋ ਮਨੁ ਰਹਿਓ ਉਰਝਾਈ ॥
	੧੫	੬	[1]ਬਿਖਿਆਸਕਤ ਰਹਿਓ; ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ; ਨਹ ਛੂਟੀ [2]ਅਧਮਾਈ ॥
	੧੮	੭	ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਮਤ ਸੁਨਿ; ਨਿਮਖ ਨ ਹੀਏ ਬਸਾਵੈ ॥
੬੩੩	੮	੯	ਕਹਉ ਕਹਾ, 'ਯਿਆ' ਮਨ ਬਉਰੇ ਕਉ; ਇਨ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਇਓ ॥
			['ਯਿਆ' ਪਾਠ ਨੂੰ 'ਇਆ' ਬੋਲਣਾ, ਯਯਾ ਦੇ ਥਾਂ ਈੜੀ ਬੋਲਣੀ, ਪਰ 'ਯਯਾ' ਭੀ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹੋ]
	੧੫	੧੧	ਜੋ ਨਰੁ; ਦੁਖ ਮੈ, ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥
			ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਚਉਤੁਕੀ
੬੩੪	੯	੧	ਤੂ ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਆਪੇ ਬੀਨਾ; ਤੂ ਦੇਵਹਿ ਮਤਿ ਸਾਈ ॥
	੧੮	੧	ਕਰਮ 'ਸੁਕਰਮ' ਕਰਾਏ ਆਪੇ; ਆਪੇ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਮੰ ॥
			ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਜੂਠਿ ਲਹੈ, ਭੈ ਮਾਨੰ; ਆਪੇ ਗਿਆਨੁ ਅਗਾਮੰ ॥
੬੩੫	੪	੧	ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ ਅਪਣਾ; ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥
	੭	੧	ਪੂਰਾ ਬੈਰਾਗੀ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਗੀ; ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮਾਨੰ ॥
	੮	੨	ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨੀ ਭਾਈ; ਕਰਮ ਧਰਮ [3]ਬੰਧ ਕਾਰੀ ॥
			ਪਾਪਿ ਪੁੰਨਿ ਜਗੁ ਜਾਇਆ ਭਾਈ; ਬਿਨਸੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰੀ ॥
	੯	੨	ਸੁਣਿ ਪੰਡਿਤ; [4]ਕਰਮਾ ਕਾਰੀ ॥
	੧੦	੨	ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ, ਬਕੈ ਖੜੋ ਭਾਈ; ਕਰਮ ਕਰਹੁ ਸੰਸਾਰੀ ॥
	੧੧	੨	ਇਨ ਬਿਧਿ ਡੂਬੀ [5]ਮਾਕੁਰੀ ਭਾਈ; ਊਂਡੀ ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰੀ ॥
	੧੭	੨	ਇਹੁ ਜਗੁ ਤਾਗੋ ਸੂਤ ਕੋ ਭਾਈ; ਦਹ ਦਿਸ ਬਾਧੋ ਮਾਇ ॥
੬੩੬	੪	੩	ਤਿਨ੍ਾ ਠਾਕ ਨ ਪਾਈਐ ਪਿਆਰੇ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਨ ਹਰੇ ॥
	੧੧	੩	ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਆਇਆ ਪਿਆਰੇ; ਹੁਕਮੇ ਜਾਦੋ ਜਾਏ ॥
			[ਜਾਦੋਂ ਬਿੰਦੀ ਲਾਕੇ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੪	ਤੂ ਗੁਣ ਦਾਤੌ ਨਿਰਮਲੋ ਭਾਈ; ਨਿਰਮਲੁ ਨਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ॥
	੧੯	੪	ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ; ਤੂ ਕਰਤਾ ਕਰਿ ਵੇਖੁ ॥
੬੩੭	੨	੪	ਰੂੜੌ ਰੂੜੌ ਆਖੀਐ ਭਾਈ; ਰੂੜੌ ਲਾਲ, ਚਲੂਲੁ ॥
	੭	੪	ਬਈਅਰਿ ਬੋਲੈ ਮੀਠੁਲੀ ਭਾਈ; ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਪਿਰ ਭਾਇ ॥
			ਬਿਰਹੈ ਬੇਧੀ ਸਚਿ ਵਸੀ ਭਾਈ; ਅਧਿਕ ਰਹੀ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥
	੧੦	੪	ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸੈ ਭਾਈ; ਨਾਨਕ ਮਿਲਣੁ ਸੁਭਾਇ ॥

੧. ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਮੋਹਤ ਹੋ ਕੇ । ੨. ਨੀਚਤਾਈ । ੩. ਬੰਧਨ ਕਰਣ ਵਾਲਾ, ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ । ੪. ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਣ ਵਾਲੇ । ੫. ਮੱਕੜੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
			ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ਤਿਤੁਕੀ ॥
੬੩੭	੧੩	੧	ਭਗਤਾ ਦੀ ਸਦਾ ਤੂ ਰਖਦਾ, ਹਰਿ ਜੀਉ; ਧੁਰਿ ਤੂ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥
	੧੫	੧	ਭਗਤਾ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖੁ ਤੂ ਸੁਆਮੀ; ਭਗਤ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥
੬੩੯	੪	੩	ਪਿਰ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣਈ ਭਾਈ; ਸਾ ਕੁਲਖਣੀ ਕੁਨਾਰਿ ॥
			ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥
	੧੯	੧	ਮਿਟੈ ਅੰਧੇਰਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਭਾਈ; ਕਮਲ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ ॥
੬੪੦	੭	੧	ਬਹੁ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬੈ ਭਾਈ; ਹਉ ਤਿਸ-ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
	੯	੧	ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਸਾਚਾ ਭੇਟੀਐ ਭਾਈ; ਪੂਰਾ ਤਿਸੁ ਕਰਮਾਉ ॥
੬੪੧	੨	੨	ਕਉੜਾ ਹੋਇ [1]'ਪਤਿਸਟਿਆ', ਪਿਆਰੇ; ਤਿਸ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਸੋਗੁ ॥
	੧੨	੨	(ਪ-ਤਿਸਟਿਆ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੩	ਸੰਮ੍ਰਥ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲ ਦੇਉ ਪਿਆਰੇ; ਭਗਤਾ ਤਿਸ ਕਾ ਤਾਣੁ ॥
੬੪੨	੧	੩	ਮੋਨਿ ਭਇਓ, ਕਰ ਪਾਤੀ ਰਹਿਓ; ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ ॥
			ਮਨ ਕਾਮਨਾ, ਤੀਰਥਿ ਜਾਇ ਬਸਿਓ; ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ ॥
			[ਕਰਵੱਤ ਬੋਲ਼ਣਾ]
	੧੦	੩	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਵਾਰ ਮਹਲੇ ੪ ਕੀ [ਚਉਥੇ ਕੀ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੧	ਦੰਦੀ [2]ਮੈਲੁ ਨ, [3]ਕਤੁ ਮਨਿ; ਜੀਭੈ, ਸਚਾ ਸੋਇ ॥
	੧੨	੧	ਸਦਾ ਸੀਗਾਰੀ ਨਾਉ ਮਨਿ; ਕਦੇ, ਨ ਮੈਲੁ [4]ਪਤੰਗੁ ॥
			ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਮੁਏ, ਦੁਖਿ; ਸਸੂ ਕਾ ਡਰੁ ਕਿਸੁ ॥
੬੪੩	੧੬	੧	ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ; ਮਨੁ, ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਡੋਲੇ ॥
	੧	੨	ਹਉਮੈ ਜਲਤੇ ਜਲਿ ਮੁਏ; ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥
	੩	੨	ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ, ਜੀਵਦਿਆ ਮੁਇਆ ਨ ਵਿਸਰੈ; ਸੇਈ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਣ ॥
	੭	੨	ਹਉ ਗੋਲਾ ਲਾਲਾ ਤੁਧੁ; ਮੈ ਹੁਕਮ ਫੁਰਮਾਈਐ ॥
	੯	੩	ਮਤੁ ਜਾਣਹੁ ਜਗੁ ਜੀਵਦਾ; ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮੁਇਆਸੁ ॥
੬੪੪	੧੧	੩	ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ, ਕੋ ਨ [5]ਵਿਸਹੀ; ਚੁਕਿ ਗਇਆ ਵੇਸਾਸੁ ॥
	੩	੪	ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ; ਭ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥
	੭	੪	ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ; ਕਹੁ ਜਨ ਕਿਉ ਧਿਆਈਐ ॥
੬੪੫	੮	੪	[6]ਜਿਸੁ, ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ; ਸੁ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਪਾਈਐ ॥
	੮	੭	ਜਿਉ ਛੁਟੜਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰੈ; ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਬਦ ਨਾਉ ॥
	੧੩	੮	ਇਹੁ ਭੋਜਨੁ ਅਲਭੁ ਹੈ ਸੰਤਹੁ; ਲਭੈ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ [ਅ-ਲਭ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੮	ਏਹ [7]ਮੁਦਾਵਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਈ; ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਧੀ ਭਾਲਿ ॥

੧. ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾ ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ। ੨. ਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ ਮੈਲ। ੩. ਕਤਰਾ ਮਾਤ੍ਰ। ੪. ਸਰੀਰ। ੫. ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। ੬. ਜਿਸ ਨੂੰ। ੭. ਬੁਝਾਰਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੪੬	੧੩	੧੧	[1]ਸੇਖਾ [2]ਚਉਚਕਿਆ' [3]ਚਉਵਾਇਆ; ਏਹੁ ਮਨੁ, ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣਿ ॥ [ਚਉ-ਚੱਕਿਆ ਬੋਲੋ]
੬੪੭	੪	੧੨	ਪੰਡਿਤ ਤਿਨ ਕੀ 'ਬਰਕਤੀ', ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਖਾਇ; ਜੋ ਰਤੇ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ [ਬਰੱਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੬੪੮	੫	੧੪	ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲਹੁ ਸਭਿ; ਗੁਰੂ ਆਖਿ, ਗੁਰੂ ਜੀਵਾਈਆ ॥
	੬	੧੫	ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਨੀ; ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁਲੇ, ਅਵਰ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
	੧੩	੧੬	ਇਕਿ ਪਾਣੀ ਵਿਚਿ ਉ-ਸਟੀਅਹਿ; ਇਕਿ ਭੀ ਫਿਰਿ, [4]ਹਸਣਿ ਪਾਹਿ ॥
	੧੫	੧੬	ਤਿਨ ਕੇ ਘਰ ਮੰਦਰ, ਮਹਲ ਸਰਾਈ, ਸਭਿ ਪਵਿਤੁ ਹਹਿ; ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕ ਸਿਖ, ਅਭਿਆਗਤ ਜਾਇ ਵਰਸਾਤੇ ॥ [ਅਭਿਆ-ਗਤ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੧੬	ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜੀਨ [5]ਖੁਰਗੀਰ; ਸਭਿ ਪਵਿਤੁ ਹਹਿ; ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖ, ਸਾਧ ਸੰਤ ਚੜਿ ਜਾਤੇ ॥
੬੪੯	੯	੧੮	ਮਹਲੁ ਕੁਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣਨੀ; ਮੂਰਖ ਅਪਣੈ ਸੁਆਇ ॥
	੧੪	੧੮	ਧਨੁ ਧਨੁ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਾ; ਜੋ ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ, ਮਨੁ ਜਿਣਤਿਆ ॥
	੧੬	੧੯	ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੈ, ਤਿਸ-ਦਾ 'ਬ੍ਰਹਮਤੁ' ਰਹੈ; ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ [ਬ੍ਰਹਮੱਤੁ ਬੋਲੋ]
੬੫੦	੫	੨੦	ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਮਨਮੁਖੀ; ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥
	੭	੨੦	ਸਾ ਸਿਧਿ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਹੈ; ਅਚਿੰਤੁ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ ॥
	੯	੨੦	ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਹ, ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਣਹ; ਤਿਸੁ ਕਵਲਾ-ਕੰਤਾ ॥
	੧੭	੨੧	ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੀਗਾਰੁ ਬਨਾਵਹੁ, ਹਰਿ ਜਨ; ਹਰਿ ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਹੁ ਖਿਮ ਕਾ ॥
			ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ; ਹਰਿ ਲਾਗੈ ਪਿਆਰਾ, ਪ੍ਰਿਮ ਕਾ ॥
੬੫੧	੯	੨੩	ਰੇ ਜਨ [6]ਉਥਾਰੈ ਦਬਿਓਹੁ; ਸੁਤਿਆ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ॥
	੧੫	੨੩	ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਨਾ ਕਰਹੁ; [7]'ਪਾਪਿਸਟ' ਹਤਿਆਰੀ ॥
			ਓਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰਹਿ ਕੁਸੁਧ ਮਨਿ; ਜਿਉ 'ਧਰਕਟ' ਨਾਰੀ ॥
੬੫੨	੮	੨੫	ਸੋ ਹਰਿ ਜਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦਾ; ਹਰਿ, 'ਹਰਿ-ਜਨੁ', ਇਕ ਸਮਾਨਿ ॥

੧. ਸ਼ੇਖ ਜ਼ਾਤੀ ਵਾ ਸਿਖਿਆ ਵਾਲੇ। ੨. ਚੋਹਾਂ ਚੱਕ ਵਿਚ। ੩. ਮਨ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ ਹੈ ਵਾ ਚਾ-ਪੂਨਾਂ ਉਚਕਿਆ, ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾ ਚਾਮਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੪. ਖੂਹ, ਧੋਲਪੁਰ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਪਾਰਸੀ ਜਿਸ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਹੱਸਣ' ਹੈ। ੫. ਤਾਹਰੂ ਦੇ ਹੇਠਲਾ ਬਸਤ੍ਰ ਜੋ ਗੱਦੀਆਂ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬. ਛਾਤੀ ਉਤੇ ਹੱਥ ਆ ਕੇ ਦਬਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਬਹੁਤਾ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਖਾਣ ਨਾਲ ਦਬਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਦੱਬੇ ਨਾਲ। ੭. ਪਾਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਟ=ਪਿਆਰਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੫੩	੫	੨੭	ਕਿਆ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਹੀ ਦੈ ਕੀਤੈ;
			ਜਾਂ ਧੁਰਿ ਕਿਰਤੁ, ਓਸਦਾ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਪਇਆ ॥
	੮	੨੭	ਗੁਰਿ ਸਚੈ, ਬਧਾ ਥੇਹੁ; ਰਖਵਾਲੇ, ਗੁਰਿ ਦਿਤੇ ॥
	੧੧	੨੮	ਤਾ ਕੀ ਰਜਾਇ ਲੇਖਿਆ ਪਾਇ; ਅਬ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ਪਾਂਡੇ ॥
			ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ [1]ਹਾਸਲੁ, ਤਦੇ ਹੋਇ ਨਿਬੜਿਆ; [2]ਹੰਢਹਿ ਜੀਅ ਕਮਾਂਦੇ ॥
	੧੮	੨੯	ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ, ਤਿਨ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਹੈ;
			ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਸੋਭਾ ਹੋਇ ॥
੬੫੪	੪	੦	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ; ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ਘਰੁ ੧
			['ਘਰੁ ਪਹਿਲਾ' ਬੋਲੋ]
	੫	੧	[3]ਬੁਤ ਪੂਜਿ ਪੂਜਿ ਹਿੰਦੂ ਮੂਏ; ਤੁਰਕ ਮੂਏ [4]ਸਿਰੁ ਨਾਈ ॥
	੬	੧	ਕਬਿਤ ਪੜੇ ਪੜਿ, ਕਬਿਤਾ ਮੂਏ; ਕਪੜ ਕੇਦਾਰੈ ਜਾਈ ॥
			[ਕਬਿੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, 'ਕੱਪੜ' ਬੋਲੋ]
	੭	੧	ਦਰਬੁ ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ, ਰਾਜੇ ਮੂਏ; [5]ਗਡਿਲੇ, ਕੰਚਨ ਭਾਰੀ ॥
	੧੦	੨	ਜਬ ਜਰੀਐ, ਤਬ ਹੋਇ ਭਸਮ ਤਨੁ; ਰਹੈ ਕਿਰਮ ਦਲ ਖਾਈ ॥
	੧੧	੨	ਕਾਹੇ ਭਈਆ; ਫਿਰਤੌ ਫੂਲਿਆ ਫੂਲਿਆ ॥
	੧੨	੨	ਜਿਉ ਮਧੁ ਮਾਖੀ, ਤਿਉ [6]ਸਠੋਰਿ ਰਸੁ; ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਧਨੁ ਕੀਆ ॥
	੧੩	੨	ਦੇਹੁਰੀ [7]ਲਉ. [8]ਬਰੀ ਨਾਰਿ ਸੰਗਿ ਭਈ; ਆਗੈ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲਾ ॥
			[9]ਮਰਘਟ ਲਉ, ਸਭੁ ਲੋਗੁ ਕੁਟੰਬੁ ਭਇਓ; ਆਗੈ ਹੰਸੁ ਅਕੇਲਾ ॥
	੧੬	੩	ਕਾਲ ਗ੍ਰਸਤ, ਸਭ ਲੋਗ ਸਿਆਨੇ; ਉਠਿ ਪੰਡਿਤ, ਪੈ ਚਲੇ ਨਿਰਾਸਾ ॥
	੧੮	੩	ਭਗਤਿ [10]ਨਾਰਦੀ ਰਿਦੈ ਨ ਆਈ; ਕਾਛਿ [11]ਕੂਛਿ ਤਨੁ ਦੀਨਾ ॥
	੧੯	੩	ਪਰਿਓ ਕਾਲੁ, ਸਭੈ ਜਗ ਊਪਰ; ਮਾਹਿ ਲਿਖੇ ਭ੍ਰਮ ਗਿਆਨੀ ॥
੬੫੫	੧	੩	ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ ਭਏ [12]ਖਾਲਸੇ; ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਜਿਹ ਜਾਨੀ ॥
			(ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੇ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਖਾਲਸੇ ਹੀ ਹੈ)
	੨	੪	ਅਬ [13]ਬੇਗਲ; ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ (੨) ਬੇ ਗਲ
	੬	੪	ਗੁਰ; ਕਿੰਚਤ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੀ ॥
			ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਹ; ਹਰਿ ਲੀਨੀ ॥

---

੧. ਪ੍ਰਾਪਤ। ੨. ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ੩. ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਨਕਲ, ਕਾਗਜ਼, ਪੱਥਰ, ਕਾਠ ਵਾ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ। ੪. ਮਸਜਦਾਂ ਅਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ। ੫. ਗੱਡ ਲਿਆ। ੬. ਮੂਰਖ। ੭. ਤੱਕ। ੮. ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ। ੯. ਮਸਾਣ ਭੂਮੀ। ੧੦. ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਾ ਨਾ-ਅਰ-ਦੀ, ਵੈਰੀ ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਹੈ ਤਿਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਨਾਸ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਐਸੀ ਭਗਤੀ। ੧੧. ਪਾਲ ਪਲੋਸ ਕੇ ਵਾ ਮਿਣ ਮਿਣਾ ਕੇ। ੧੨. ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ। ਨੋਟ–'ਖਾਲਸੇ' ਪਾਠ ਸ਼ੁਧ ਹੈ, ਖਾਲਾਸੇ ਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਪਾਠ ਸ਼ੁਧ ਨਹੀਂ। ੧੩. ਛੇਤੀ ਜਾਂ ਦ੍ਵੈਤ ਦੀ ਗੱਲ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ	
੬੫੫	੯	੫	ਤੇਰੇ ਗਲਹਿ [1]ਤਉਕੁ; ਪਗ [2]ਬੇਰੀ ॥	
	੧੧	੫	ਸੁ ਰਸੁ; ਕਬੀਰੈ ਜਾਨਿਆ ॥	
	੧੩	੬	ਸਦ ਜੀਵਨੁ; ਭਲੋ [3]'ਕਹਾਂਹੀ' ॥	(੨) ਕਹਾਂ ਹੀ
	੧੫	੬	ਜਾਚਕ ਜਨ; ਦਾਤਾ ਪਾਇਆ ॥	
੬੫੬	੩	੮	ਝੂਠੇ; ਕਹਾ ਬਿਲੋਵਸਿ ਪਾਨੀ ॥	
	੪	੮	ਜਉ, ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹੈ; ਮਲਨਾਂ ॥	
	੪	੮	[4]ਲਉਕੀ; ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਈ ॥	
			ਕਉਰਾ-ਪਨੁ; ਤਉ ਨ ਜਾਈ ॥	
	੯	੯	ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ; ਕੀ ਨ ਜਪਹਿ ਸਵੇਰਾ ॥	
	੧੬	੧੧	ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੈ; ਜਨੁ [5]ਬੰਧੀਧਾ ॥	(੨) ਪਾਠ 'ਬੰਧੀਧਾ' ਵੀ ਹੈ
	੧੬	੧੧	ਮੈ, ਨਾਹੀ ਕੀਤਾ ਲਬੋ ॥	[ਲੱਬੋ, ਫੱਬੋ ਬੋਲੋ]
੬੫੭	੧	੧	ਨਾਦਿ ਸਮਾਇ-ਲੋ ਰੇ; ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਲੇ ਦੇਵਾ ॥	
	੧	੧	ਜਹ; [6]ਝਿਲਿਮਿਲਿਕਾਰੁ ਦਿਸੰਤਾ ॥	
	੩	੧	ਜਹ; ਅਨਹਤ ਸੂਰ ਉਜ੍ਯਾਰਾ ॥	[ਉਜਿਆਰਾ ਬੋਲੋ]
	੫	੨	ਤੈ ਪਹਿ, ਦੁਗਣੀ ਮਜੂਰੀ ਦੈਹਉ; ਮੋ-ਕਉ, [7]ਬੇਢੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ਹੋ ॥	
	੬	੨	ਦੇਖੁ; ਬੇਢੀ ਰਹਿਓ ਸਮਾਈ ॥	
	੭	੨	ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ; ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥	
	੧੦	੨	ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ, [8]ਸੀਅ [9]ਬਹੋਰੀ; ਲੰਕ, ਭਭੀਖਣ [10]ਆਪਿਓ ਹੋ ॥	
	੧੦	੩	ਅਣ-ਮੜਿਆ; ਮੰਦਲੁ ਬਾਜੈ ॥	
	੧੧	੩	ਜਿਹ ਮਿਲਿਐ; ਦੇਹ ਸੁਦੇਹੀ ॥	
	੧੨	੩	ਮੁਖ ਮਨਸਾ; ਰਤਨੁ ਪਰੋਇਆ ॥	
	੧੭	੧	ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ, ਲਹਰਿ, [11]ਮਇ, [12]ਓਦਧਿ;	
			ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥	(੨) ਮਇਓ ਦਧਿ
	੧੯	੧	ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ, ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ; ਸੁਪਨੇ, ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ॥	
੬੫੮	੧	੧	ਅਨਿਕ [13]ਕਟਕ ਜੈਸੇ, ਭੂਲਿ ਪਰੇ; ਅਬ ਕਹਤੇ, ਕਹਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥	
			ਜਉ ਹਮ ਬਾਂਧੇ ਮੋਹ ਫਾਸ; ਹਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਨਿ, ਤੁਮ ਬਾਧੇ ॥	

੧. ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ੰਜੀਰ ਵਾਲਾ ਪਟਾ। ੨. ਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪੀ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਹੈ। ੩. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵਾ ਅਖਵਾਈਦਾ ਹੈ। ੪. ਤੂੰਬੀ। ੫. ਸਨਿਗਧ ਹੋ ਕੇ। ੬. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ੭. ਛੱਪਰ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ। ੮. ਸੀਤਾ ਨੂੰ। ੯. ਉਬਾਰਿਆ, ਮੋੜਿਆ, ਸੀਅ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ। ੧੦. ਅਰਪਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੧੧. ਰੂਪ। ੧੨. ਸਮੁੰਦਰ। ੧੩. ਕੜਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
੬੫੮	੬	੨	ਆਪਨ ਬਾਪੈ, ਨਾਹੀ ਕਿਸੀ ਕੋ; ਭਾਵਨ ਕੋ ਹਰਿ ਰਾਜਾ ॥
			ਮੋਹ [1]ਪਟਲ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਬਿਆਪਿਓ; ਭਗਤ, ਨਹੀ ਸੰਤਾਪਾ ॥
	੮	੩	ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਪੁੰਨ ਫਲ ਪਾਇਓ; ਬਿਰਥਾ ਜਾਤ, [2]ਅਬਿਬੇਕੇ ॥ [ਦੁ-ਲਭ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੩	ਕਹੀਅਤ ਆਨ, [3]ਅਚਰੀਅਤ ਅਨ ਕਛੁ;
			ਸਮਝ ਨ ਪਰੈ, ਅਪਰ ਮਾਇਆ ॥ ['ਅੱਪਰ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
			ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ, ਉਦਾਸ, ਦਾਸ ਮਤਿ;
			ਪਰਹਰਿ ਕੋਪੁ, ਕਰਹੁ ਜੀਅ ਦਇਆ ॥
	੧੩	੪	ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਸੁਰਤਰ ਚਿੰਤਾਮਨਿ; ਕਾਮਧੇਨੁ ਬਸਿ ਜਾ ਕੇ ॥
	੧੭	੫	ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ; ਤਉ ਹਮ ਮੋਰਾ ॥
	੧੮	੫	ਮਾਧਵੇ ਤੁਮਨ ਤੋਰਹੁ; ਤਉ ਹਮ ਨਹੀ ਤੋਰਹਿ ॥ (੨) ਤੁਮ ਨ ਤੋਰਹੁ
੬੫੯	੮	੭	'ਚਮਰਟਾ'; ਗਾਂਠਿ ਨ ਜਨਈ ॥ ['ਚਮਰੱਟਾ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੮	੭	ਆਰ ਨਹੀ; ਜਿਹ ਤੋਪਉ ॥
			ਨਹੀ ਰਾਂਬੀ; ਠਾਉ ਰੋਪਉ ॥
	੧੨	੧	ਨੈਨਹੁ ਨੀਰੁ ਬਹੈ, ਤਨੁ ਖੀਨਾ; ਭਏ ਕੇਸ ਦੁਧ ਵਾਨੀ ॥
	੧੩	੧	ਰਾਮਰਾਇ; ਹੋਹਿ ਬੈਦ, 'ਬਨਵਾਰੀ' ॥
			ਐਸੀ ਬੇਦਨ, ਉਪਜਿ ਖਰੀ ਭਈ; ਵਾ ਕਾ ਅਉਖਧੁ ਨਾਹੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
			ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ
੬੬੦	੪	੧	ਜੀਉ ਡਰਤੁ ਹੈ ਆਪਣਾ; ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥
	੧੨	੨	ਅੰਧੇ ਜੀਵਨਾ ਵੀਚਾਰਿ; ਦੇਖਿ ਕੇਤੇ-ਕੇ, ਦਿਨਾ ॥
੬੬੧	੪	੩	ਤਪੈ [4]ਹਿਆਉ; ਜੀਅੜਾ ਬਿਲਲਾਇ ॥
	੮	੩	ਹੁਣਿ ਉਠਿ ਚਲਣਾ; ਮੁਹਤਿ, [5]ਕਿ ਤਾਲਿ ॥
	੯	੩	ਵਿਣੁ ਨਦਰੀ; ਨਾਨਕ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥
	੧੧	੪	ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ; ਏਕੋ ਕਰੈ ॥
	੧੭	੪	ਜਪੁ ਤਪੁ ਸਭੁ; ਇਹੁ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥
੬੬੨	੬	੬	ਖੋਟੇ ਕਾ ਮੁਲੁ; ਏਕੁ [6]ਦੁਗਾਣਾ ॥
	੯	੬	ਨਾਨਕ ਜਾਣੈ; ਜਾਣੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੧੧	੭	ਖੋਟਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ; ਵੇਖੁ ॥

੧. ਪੜਦਾ। ੨. ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ। ੩. ਕਰਤੱਬ। ੪. ਹਿਰਦਾ। ੫. 'ਕਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਥਵਾ। ੬. ਗੋਲੀਆਂ ਜਾਂ ਇਕ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਦੋ ਕਰ ਦੇਣੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੬੨	੧੨	੭	ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾਵੈ; ਜੀਆ ਘਾਇ ॥ [ਨ੍ਹਾਵੈ ਭਾਰੀ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੭	[1]ਦਾਨਸਬੰਦੁ ਸੋਈ; ਦਿਲਿ ਧੋਵੈ '। [ਦਾਨਸ-ਬੰਦੁ ਬੋਲੋ, ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
			ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸੋਈ; ਮਲੁ ਖੋਵੈ ॥
	੧੮	੮	[2]'ਥਾਨਸਟ`, [3]ਜਗ ਭਰਿਸਟ ਹੋਏ; ਡੂਬਤਾ ਇਵ ਜਗੁ ॥ [ਥਾਨੱਸਟ ਬੋਲੋ]
੬੬੩	੬	੯	ਧੂਪੁ [4]ਮਲਆਨ ਲੋ, ਪਵਣੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ;
			ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ, ਫੂਲੰਤ ਜੋਤੀ ॥
	੭	੯	ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ; ਭਵ ਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ॥
	੮	੯	ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ, ਨਨ ਏਕ ਪਦ; ਗੰਧ ਬਿਨੁ,
			ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ; ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ ॥
	੯	੯	ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ; ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥
	੧੦	੯	ਗੁਰ ਸਾਖੀ; ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥
	੧੧	੯	ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ, ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ;
			ਅਨ-ਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ ॥
			ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ਚਉਪਦੇ ॥
	੧੭	੧	ਸੁਖ ਮਨ ਅੰਤਰਿ; ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ॥
੬੬੪	੧	੨	ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਨਿਰਮਲੁ; ਅਤਿ ਅਪਾਰਾ ॥
	੮	੩	ਸਦਾ ਧਨੁ; ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ ॥
	੧੧	੩	ਗੁਰ ਤੇ; ਸਾਤਿ ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਬਾਣੀ ॥
	੧੪	੪	ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਤੀਜਾ ॥
			[ਤੀਜਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਲਾ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਤ੍ਰੈ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਨਾ, ਤੀਜਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ]
	੧੭	੪	ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਜਨੁ; ਵਡਿਆਈ ਪਾਏ ॥
੬੬੫	੧੦	੬	ਮਨੁ ਮੈ ਮਤੁ; ਮੈਗਲ [5]ਮਿਕਦਾਰਾ ॥
	੧੨	੬	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਇਆ ਸਵਾਰਿ ॥
	੧੪	੭	ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ; ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥
੬੬੬	੧	੮	ਨਾਵੈ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਮਿਤਿ; ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
	੯	੯	ਹੋਹੁ ਦੈਆਲ, ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ਮੰਗਤ ਜਨ ਕੰਉ; ਸਦਾ ਰਹਉ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥
			ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ॥
	੧੬	੧	ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ; ਬਨਵਾਰੀ ॥

---

੧. ਅਕਲਮੰਦ। ੨. ਇਸ਼ਟ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਥਾਂ। ੩. ਯੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਭੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਲੋਕ ਵੱਸਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। ੪. ਮਲਿਆਗਰ ਚੰਨਣ ਤੱਕ ਵਾ ਮਲ= ਚੰਨਣ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਜੋ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਇਹ ਧੂਪ ਦਾ ਧੁਖੋਣਾ ਹੈ। ੫. ਸਦਰਸ਼, ਮਾਨਿੰਦ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੬੬	੧੭	੧	ਜਿਉ ਕੰਚਨੁ ਬੈਸੰਤਰਿ ਤਾਇਓ; [1]'ਮਲੁ-ਕਾਟੀ' ਕਟਿਤ ਉਤਾਰੀ ॥
੬੬੭	੫	੨	ਕਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ, ਨਾਨ੍ ਨਿਕ ਕੀਰੇ; ਤੁਮ੍ ਵਡ ਪੁਰਖ ਵਡਾਗੀ ॥ [ਠਮਕ ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
			ਤੁਮ੍ਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹ ਪ੍ਰਭ; ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹ ਅਭਾਗੀ ॥
	੧੪	੪	ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਅੰਧ, ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ, ਰਾਤੇ; ਕਿਉ ਚਾਲਹ, ਗੁਰ ਚਾਲੀ ॥
੬੬੮	੧	੪	ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ, ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ, ਹਮ ਸਾਧ ਜਨਾ, ਪਗ ਰਾਲੀ ॥
	੩	੫	ਹਰਿ ਬਿਨੁ; ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਇਕ ਰਾਤੀ ॥
	੪	੫	ਤੁਮ ਹਰਿ ਸਰਵਰ ਅਤਿ ਅਗਾਹ; ਹਮ ਲਹਿ ਨ ਸਕਹਿ, ਅੰਤੁ ਮਾਤੀ ॥
			ਤੂ ਪਰੈ ਪਰੈ, ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੁਆਮੀ; ਮਿਤਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪਨ [2]ਗਾਤੀ ॥
	੯	੬	ਹਰਿ ਜੀ; ਲਾਜ ਰਖਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ॥
	੧੧	੬	ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ, ਜਪਿਓ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ; ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ, ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ॥ [ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ 'ਜਨ ਕੀ' 'ਜਨਾ ਕੀ' ਪਾਠ ਵਖਰਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹਨ]
	੧੬	੭	ਉਰ ਧਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ, ਮੁਰਾਰਿ ਰਮੋ ਰਮੁ; ਮਨ ਮੋਹਨ ਨਾਮੁ ਜਪੀਨੇ ॥
	੧੮	੭	ਨਵ ਛਿਅ ਖਟੁ, ਬੋਲਹਿ ਮੁਖ ਆਗਰ; ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ, ਇਵ ਨ ਪਤੀਨੇ ॥
੬੬੯	੧	੮	ਗੁਨ ਕਹੁ ਹਰਿ ਲਹੁ, ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰ; ਇਵ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥
	੬	੯	ਮਨਿ ਬਚਨਿ, ਰਿਦੈ ਧਿਆਇ ਹਰਿ, ਹੋਇ [3]ਸੰਤੁਸਟੁ; ਇਵ ਭਣੁ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥
	੧੦	੧੦	ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ਬੁਧ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਮੁਨਿ ਜਨ; ਸਭਿ ਚਾਹਹਿ, ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰੋ ਨਾਉ ॥
	੧੭	੧੧	ਆਪੇ ਗੁਰੁ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ; ਆਪੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ, ਚੋਜ ਵਿਡਾਨੀ ॥
	੧੭	੧੧	ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ, ਸੋਈ ਹਰਿ ਮਿਲਸੀ; ਅਵਰ ਸਭ ਤਿਆਗਿ, ਓਹਾ ਹਰਿ ਭਾਨੀ ॥
	੧੯	੧੨	ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ; ਜਾ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਧੇਨਾ ॥
੬੭੦	੧	੧੨	ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਊਜਲ ਹੋਈ ਹੈ; ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ, ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥
			ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ॥
	੧੬	੧	ਅਗਮ ਰੂਪ 'ਗਿਰਧਾਰੇ' ॥

੧. ਸੁਨਿਆਰਾ। ੨. ਆਪਣੀ ਗੀਤੀ ਦੀ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ੩. ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੭੧	੩	੨	ਅਤਿ ਰਚਿਓ, ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਪੁਨਾ; ਉਨਿ ਛੋਡਿ ਸਰਾਪਰ ਜਾਨਾ ॥ [ਸਰਾ–ਪਰ ਬੋਲੋ]
	੬	੩	ਅਹੰ-ਬੁਧਿ ਮੋਹ ਮਨ ਬਾਸਨ; ਦੇ ਕਰਿ ਗਡਹਾ, ਗਾਡੀ ॥
	੧੬	੫	ਜਿਸ ਕਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ; ਸੋਈ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਨੀ ॥
	੧੭	੫	ਜੀਅ ਕੀ; ਏਕੈ ਹੀ ਪਹਿ ਮਾਨੀ ॥
੬੭੨	੧	੫	[1]ਅਲੰਕਾਰ ਮਿਲਿ, [2]ਥੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਤਾ ਤੇ ਕਨਿਕ ਵਖਾਨੀ ॥
	੬	੬	ਕਾਮਵੰਤ ਕਾਮੀ ਬਹੁ ਨਾਰੀ; ਪਰ ਗ੍ਰਿਹ ਜੋਹ ਨ ਚੂਕੈ ॥
			ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ, ਕਰੈ ਪਛੁਤਾਪੈ; ਸੋਗ ਲੋਭ ਮਹਿ ਸੂਕੈ ॥
੬੭੩	੨	੯	ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਭੂਲੋ; ਅਵਰੈ ਹੀਤ ॥
			ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ, ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ਰੇ; ਇਹੈ ਤੁਹਾਰੋ ਬੀਤ ॥
	੧੬	੧੧	ਕਿਸਹੀ ਵਾਧਿ, ਘਾਟਿ ਕਿਸਹੀ ਪਹਿ; ਸਗਲੇ ਲਰਿ ਲਰਿ ਮੂਆ ॥
੬੭੪	੬	੧੩	ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਤ; ਮਨ ਚੈਨ ॥
	੭	੧੩	ਜਾਪ ਤਾਪ, ਭ੍ਰਮਨ ਬਸੁਧਾ ਕਰਿ; [3]ਉਰਧ ਤਾਪ [4]ਲੈਗੈਨ ॥
	੧੦	੧੪	ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਵੈ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਵੈ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ ॥
	੧੧	੧੪	ਹੈ ਕੋਊ ਐਸੋ; ਹਮਰਾ ਮੀਤੁ ॥
			ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜੀਉ ਹੀਉ ਦੇਉ; ਅਰਪਉ ਅਪਨੋ ਚੀਤੁ ॥
	੧੨	੧੪	ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ; ਇਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਗੈ ॥
			ਸੰਤਹ ਸੰਗੁ ਸੰਤ [5]ਸੰਭਾਖਨੁ; ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਮਨੁ ਜਾਗੈ ॥
	੧੩	੧੪	ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ; ਸਰਬ ਸੂਖ ਦਇਆਲਾ ॥
	੧੬	੧੫	ਭ੍ਰਮਤ ਭ੍ਰਮਤ ਊਹਾਂ ਹੀ ਮੂਏ; ਬਾਹੁੜਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਨ ਮੰਝਾਰਿ ॥
	੧੮	੧੬	ਅਬ; ਹਰਿ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਚਿਤਾਰਿਆ ॥
੬੭੫	੬	੧੮	ਅਉਖਧੁ; ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ਦਇਆਲ ॥
			ਮੋਹਿ [6]ਆਤੁਰ, ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ; ਤੂੰ ਆਪਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
	੧੨	੧੯	ਹਾ ਹਾ, ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ॥
	੧੬	੨੦	ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਹਰਿ ਨਿਧਿ; ਦੂਖੁ ਨ ਸਕੈ ਬਿਆਪਿ ॥
੬੭੬	੩	੨੧	ਤਾ ਤੇ; ਮੋਹਿ ਧਾਰੀ ਓਟ ਗੋਪਾਲ ॥
	੯	੨੨	ਐਸੇ; ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
	੧੧	੨੨	ਕਰਮ ਧਰਮ; ਸਗਲਾਈ ਖੋਵੈ ॥ [ਸਗਲਾ–ਈ' ਬੋਲੋ, ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
	੧੩	੨੩	ਮੋਹਿ ਮਸਕੀਨ; ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥
			ਖਾਟਣ ਕਉ; ਹਰਿ ਹਰਿ 'ਰੋਜਗਾਰੁ' ॥
	੧੫	੨੩	ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪ੍ਰਭ; ਰੰਗਿ ਅਪਾਰ ॥ ਸਾਧ ਗਾਵਹਿ; ਗੁਣ ਏਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥

੧. ਭੂਖਣ। ੨. ਸੋਨੇ ਦੀ ਡਲੀ। ੩. ਉਲਟਾ ਤਪ। ੪. ਲਗਣਾ। ੫. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਚਨ। ੬. ਅਧੀਨ, ਦੁਖੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੭੭	੬	੨੪	ਕੀਮਤਿ ਕਉਣੁ ਕਹੈ; ਬੀਚਾਰੁ ॥
	੧੧	੨੫	ਚਰਨ ਸਰਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ; ਹਰਿ ਸੰਤੀ, ਇਹ ਬਿਧਿ ਜਾਤੀ ॥ [ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇ ਭੀ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਠੀਕ ਹੈ]
	੧੫	੨੬	ਜਾਨਿ ਬੂਝਿ ਅਪਨਾ ਕੀਓ ਨਾਨਕ; ਭਗਤਨ ਕਾ ਅੰਕੁਰੁ ਰਾਖਿਓ ॥
	੧੬	੨੭	ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ; ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥
	੧੯	੨੭	ਸਾ ਮਤਿ ਦੇਹੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ; ਜਿਤੁ ਤੁਮਹਿ ਅਰਾਧਾ ॥
੬੭੮	੪	੨੮	ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭ ਕਰਨੇ-ਹਾਰੇ; ਨਾਸਨ ਭਾਜਨ ਥਾਕੇ ॥
	੫	੨੮	ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ, ਸਗਲ [1]ਭੂ-[2]ਮੰਡਲ; ਮੁਖ ਊਜਲ ਦਰਬਾਰ ॥
	੯	੨੯	ਹਰਿ ਬਿਨੁ; ਮੁਕਤਿ ਨ ਕਾਹੂ ਜੀਉ ॥
	੯	੨੯	ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਰਿ, ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਹਰਿ; ਅਵਰਿ ਜੰਜਾਲ, ਤੇਰੈ ਕਾਹੂ ਨ ਕਾਮ ਜੀਉ ॥
	੧੦	੨੯	ਜੀਵਨ ਦੇਵਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੇਵਾ; ਇਹੁ ਉਪਦੇਸੁ, ਮੋ-ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ ਜੀਉ ॥
	੧੧	੨੯	ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਨ ਲਾਈਐ ਹੀਤੁ, ਜਾ ਕੋ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ [3]ਬੀਤੁ; ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ, ਓਹੁ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ॥
	੧੨	੨੯	ਮਨਿ ਤਨਿ, ਤੂ ਆਰਾਧ, ਹਰਿ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਧ; ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ, ਤੇਰੇ ਬੰਧਨ ਛੂਟੈ ॥
	੧੪	੨੯	ਗਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਨ, ਹਿਰਦੈ ਕਮਲ ਚਰਨ; ਅਵਰ ਆਸ ਕਛੁ, [4]ਪਟਲੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਸੋਈ ਭਗਤੁ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ, ਤਪਾ ਸੋਈ; ਨਾਨਕ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥
	੧੬	੩੦	[5]ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਰਸ, ਭੋਗ ਕਰਤ ਅਨੇਕੈ; ਬਿਖਿਆ ਬਿਕਾਰ ਦੇਖੁ, ਸਗਲ ਹੈ ਫੀਕੇ; ਏਕੈ ਗੋਬਿਦ ਕੋ ਨਾਮੁ ਨੀਕੋ, ਕਹਤ ਹੈ ਸਾਧ ਜਨ ॥ ਤਨੁ ਧਨੁ ਆਪਨ ਥਾਪਿਓ, ਹਰਿ ਜਪੁ ਨ ਨਿਮਖ ਜਾਪਿਓ; ਅਰਥੁ ਦ੍ਰਬੁ ਦੇਖੁ, ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਚਲਨਾ ॥
	੧੮	੩੦	ਜਾ ਕੋ ਰੇ ਕਰਮੁ ਭਲਾ, ਤਿਨਿ ਓਟ ਗਹੀ ਸੰਤ 'ਪਲਾ'; ['ਪੱਲਾ' ਬੋਲਣਾ] ਤਿਨ ਨਾਹੀ ਰੇ ਜਮੁ ਸੰਤਾਵੈ, ਸਾਧੂ ਕੀ [6]'ਸੰਗਨਾ' ॥
੬੭੯	੫	੩੧	ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਨ ਨਾਨਕ; ਮੰਗਲ ਸੂਖ ਸਧਾਰੇ ॥
	੧੦	੩੨	ਨਿਰਧਨ ਕਉ ਧਨੁ, ਅੰਧੁਲੇ ਕਉ ਟਿਕ; ਮਾਤ ਦੂਧੁ ਜੈਸੇ, ਬਾਲੇ ॥
	੧੨	੩੩	ਨਵ ਨਿਧਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਹਰਿ; ਲਾਗਿ ਰਹੀ ਜਨ ਪਾਈ ॥ [ਸਿਧਿ ਤੇ ਭੀ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਠੀਕ ਹੈ]

੧. ਪ੍ਰਿਥਵੀ । ੨. ਗੋਲਾਕਾਰ । ੩. ਤਾਕਤ । ੪. ਪੜਦਾ । ੫. ਚੰਦਨ ਦਾ ਚੋਇਆ ਰਸ, ਭਾਵ ਅੰਤਰ । ੬. ਸੰਗਤ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੭੯	੧੭	੩੪	ਆਨ ਤਿਆਗਿ ਭਏ ਇਕ ਆਸਰ; ਸਰਣਿ ਸਰਣਿ ਕਰਿ ਆਏ ॥
੬੮੦	੫	੩੬	ਉਤ 'ਤਾਕੈ', ਉਤ ਤੇ ਉਤ ਪੇਖੈ; ਆਵੈ ਲੋਭੀ ਫੇਰਿ ॥
	੧੨	੩੮	ਮਹਾ ਅਨੰਦ, ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਤੁਮਰੇ; ਬਚਨ ਅਨੂਪ ਰਸਾਲ ॥
੬੮੧	੧	੪੦	ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਰਧਾ ਪੂਰਹੁ ਠਾਕੁਰ; [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
			ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਨਮਸਕਾਰੇ ॥ ['ਪੂਰਹੁ' ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਭੀ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਠੀਕ ਹੈ]
	੬	੪੨	ਪਰ ਹਰਨਾ ਲੋਭੁ ਝੂਠ ਨਿੰਦ; ਇਵਹੀ ਕਰਤ ਗੁਦਾਰੀ ॥
	੬	੪੨	ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ, ਆਸ ਮਿਥਿਆ ਮੀਠੀ; ਇਹ ਟੇਕ ਮਨਹਿ ਸਾਧਾਰੀ ॥
	੭	੪੨	ਸਾਕਤ ਕੀ [1]ਆਵਰਦਾ; ਜਾਇ ਬ੍ਰਿਥਾਰੀ [ਆ–ਵਰਦਾ ਬੋਲੋ]
੬੮੨	੧੪	੪੯	[2]ਸ੍ਰੁਸਤਿ [3]ਬਿਵਸਥਾ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ; [4]'ਮਧੰਤ' ਪ੍ਰਭ ਜਾਪਣ ॥
			[ਸੁ–ਅਸਤਿ, ਮਧਿਅੰਤ ਤੇ ਬਿਵੱਸਥਾ ਬੋਲੋ]
੬੮੩	੨	੫੧	ਸਰਬ ਮਨੋਰਥ ਰਾਜ ਸੂਖ ਰਸ; ਸਦ ਖੁਸੀਆ, ਕੀਰਤਨੁ ਜਪਿ ਨਾਮ ॥
	੯	੫੩	ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ, ਗੋਬਿੰਦ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ;
			ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਨਾਮੁ ਦੇਵਹੁ ॥
	੧੩	੫੪	ਹਲਤਿ ਸੁਖੁ ਪਲਤਿ ਸੁਖੁ, ਨਿਤ ਸੁਖੁ ਸਿਮਰਨੋ;
			ਨਾਮੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਸਦਾ ਲੀਜੈ ॥
	੧੪	੫੪	ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਬਿਸਰੰਤ ਹਰਿ, ਮਾਇਆ; ਮਹਾ ਦੁਖੁ, ਏਹੁ [5]ਮਹਾਂਤ ਕਹੈ ।
			['ਹਰਿ' ਤੇ ਭੀ ਬਿਸ੍ਰਮ ਠੀਕ ਹੈ]
	੧੯	੫੫	ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ; ਹਰਿ ਸੇਵਾ ॥
੬੮੪	੬	੫੬	ਹਸਤੀ ਰਥ; [6]ਅਸੁ [7]ਅਸਵਾਰੀ ॥
	੮	੫੭	ਕੋਈ ਹੋਆ ਕ੍ਰਮ ਰਤੁ; ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਨਾਇਆ ॥
			ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥
	੧੬	੧	ਪੁਹਪ ਮਧਿ, ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ; [8]'ਮੁਕਰ' ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥
			[ਮੁੱਕਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੬੮੫	੧	੨	ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ, [9]ਪ੍ਰਭਤਾ ਕੈ ਮਦ ਮੈ; ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ ॥
	੨	੨	ਜਨ ਨਾਨਕ, ਕੋਟਨ ਮੈ, ਕਿਨਹੂ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਪਛਾਨਾ ॥
			ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥
	੧੪	੧	ਰਖਿ ਰਖਿ; ਚਰਨ ਧਰੇ ਵੀਚਾਰੀ ॥
	੧੮	੧	ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲੇ; ਪਗੁ ਧਾਰੇ ॥
੬੮੬	੧	੧	ਆਪੁ ਨ ਚੀਨਸਿ; ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਰੋਵੈ ॥

੧. ਉਮਰ । ੨. ਸਰੀਰ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ । ੩. ਉਮਰ । ੪. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੫. ਵਡੇ ਪੁਰਖ । ੬. ਘੋੜਾ । ੭. ਸੁਖ ਪਾਲਕੀ। ੮. ਸ਼ੀਸ਼ਾ । ੯. ਵਡਿਆਈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੮੬	੮	੨	ਸੇਵਕੁ; ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਲਾਗੈ ਪਾਇ ॥
	੧੦	੨	ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਿ; ਮਨੁ ਪਤੀਆਇਆ ॥
	੧੪	੨	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ; ਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ ॥
	੧੬	੦	ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ 'ਘਰੁ ੬' ਅਸਟਪਦੀ [ਘਰ ੬ ਨੂੰ ਛੇਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ]
	੧੭	੧	'ਤਾਕੀ' ਹੈ ਓਟ ਸਾਧ; ਰਾਖਹੁ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ; ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ, ਮੇਲਹੁ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ [ਤਾਕ੍ਹੀ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੧	ਕਰਉ ਸੇਵਾ, ਗੁਰ ਲਾਗਉ ਚਰਨ; ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕਾ ਮਾਰਗੁ, ਦੇਹੁ ਜੀ ਬਤਾਈ ॥
	੧੯	੧	ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰਉ, ਮਾਇਆ ਕਉ [1]'ਬਚਿਤਿ' ਧਰਉ; ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤ, ਸਦਹੀ ਵਿਹਾਵੈ ॥ [ਬਚਿੱਤਿ ਬੋਲੋ]
੬੮੭	੩	੧	ਜੇਤੇ ਰੇ ਤੀਰਥ ਨਾਏ, ਅਹੰਬੁਧਿ ਮੈਲੁ ਲਾਏ; ਘਰ [2]ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ, ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨ ਮਾਨੈ ॥
	੧੦	੧	ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ ਭੇਟਿਓ ਨਿਰਭੈ ਗੋਬਿੰਦੁ; ਸੁਖ ਨਾਨਕ ਲਾਧੇ ਹਰਿ ਚਰਨ [3]ਪਰਾਤਾ ॥
	੧੧	੧	ਸਫਲ ਸਫਲ ਭਈ; ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ ॥
			ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ
	੧੪	੧	ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ, ਸਾਚਾ ਥਾਨੁ ਤੀਰਥੁ; [4]ਦਸ ਪੁਰਬ, ਸਦਾ [5]ਦਸਾਹਰਾ ॥
੬੮੮	੧	੧	ਸਾਲਾਹਿ ਸਾਚੇ ਮੰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ; ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਇਆ ਮਤੇ ॥ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਭਾਵੈ ਸਹਜਿ ਨਾਵੈ; ਬੇਣੀ ਤ ਸੰਗਮੁ, 'ਸਤ ਸਤੇ' ॥ [ਮੱਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ, ਸੱਤ ਸੱਤੇ ਬੋਲੋ]
	੧੯	੨	ਭੂਖ ਪਿਆਸੋ [6]ਆਥਿ; ਕਿਉ ਦਰਿ ਜਾਇਸਾ ਜੀਉ ॥
੬੮੯	੭	੩	ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ; ਪਾਵਹਿ ਸੁਖਿ ਮਹਲੋ ॥ [ਮਹੱਲੋ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੧੩	੩	ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਜਲਾਏ, ਪ੍ਰੀਤਮੁ; ਰਸ ਮਹਿ ਰੰਗੁ ਕਰੇਈ ॥
	੧੫	੩	ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ਫਾਹੀ ਫਾਥੀ; ਸਾ ਧਨ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਏ ॥
	੧੮	੩	ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸੀ, ਸਹੁ ਰਾਵਾਸੀ; ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥

---

੧. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਫੇ ਨੂੰ ਚਿਤ ਰਖਣਾ। ੨. ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦਾ ਠਾਕੁਰ। ੩. ਪੈ ਕੇ, ਪਛਾਣ ਕੇ। ੪. ਜੇਠ ਮਾਸ, ਸੁਕਲ ਪੱਖ ਦਸਵੀਂ ਥਿਤ, ਬੁਧਵਾਰ, ਗੁਰ ਕਰਨ, ਥਿਤੀ ਪਾਤ, ਅਨੰਤ ਜੋਗ, ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਬ੍ਰਿਖ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਹਸਤ ਨਿਛੱਤ੍ਰ। ੫. ਦਸ ਦੋਸ਼ ਹਰਨੇ, ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ, ਹਿੰਸਾ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਨ। ਨਿੰਦਾ, ਝੂਠ, ਕਠੋਰਤਾ, ਚੁਗਲੀ, ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਰ ਦੋਸ਼ ਹਨ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਚਿੰਤਾ, ਬੁਰੀ ਚਿਤਵਨੀ ਇਹ ਮਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹਨ। ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਧਾਰ ਕੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਦੋਸ਼ ਹਰ ਦੇਈਏ ਦਸਹਿਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ। ੬. ਮਾਇਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੯੦	੩	੧	ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ; ਤਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਜੀਉ ॥
੬੯੧	੧੪	੧	ਸਦਾਸਦਾ, [1]ਸਿਮ੍ਰਿਤਬ੍ਯ ਸੁਆਮੀ; ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਗੁਣ ਬੋਲਦੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ, ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ
	੧੮	੧	ਹਨੂਮਾਨ ਸਰਿ; ਗਰੁੜ ਸਮਾਨਾਂ ॥
	੧੯	੧	ਪਗ ਲਗਿ ਰਾਮ; ਰਹੈ ਸਰਨਾਂਹੀ ॥
੬੯੨	੨	੨	ਮਾਤ ਪਿਤਾ, ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ; ਕਹਹੁ, ਕੋਊ ਹੈ 'ਕਾ ਕਾ' ॥
	੫	੩	ਜੋ ਜਨੁ, ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਛੁ ਜਾਨੈ; [2]ਤਾ ਕਉ ਅਚਰਜੁ ਕਾ ਹੋ ॥
	੬	੩	ਜਉ ਤਨੁ ਕਾਸੀ ਤਜਹਿ ਕਬੀਰਾ; ਰਮਈਐ, ਕਹਾ [3]ਨਿਹੋਰਾ ॥
	੮	੩	ਕਿਆ ਕਾਸੀ, ਕਿਆ [4]ਊਖਰੁ ਮਗਹਰੁ; ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਜਉ ਹੋਈ ॥
	੯	੪	ਸੋਭਾ ਰਾਜ, [5]ਬਿਭੈ ਬਡਿਆਈ ॥
	੧੧	੪	ਹਮਰੈ ਮਨ; ਧਨ ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮਾ ॥
	੧੩	੫	ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਦੇਹ ਗ੍ਰੇਹ; ਸੰਪਤਿ ਸੁਖਦਾਈ ॥
	੧੫	੫	ਰਾਮ ਨਾਮ, ਛਾਡਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ; ਕਾਹੇ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥
੬੯੩	੧	੧	ਬਾਰਹ ਜੋਜਨ, ਛਤ੍ਰੁ ਚਲੈ ਥਾ; ਦੇਹੀ ਗਿਰਝ ਨ ਖਾਈ ॥ [੨] ਗਿਰਝਨ ਖਾਈ
	੪	੨	ਦਸ [6]ਬੈਰਾਗਨਿ ਮੋਹਿ ਬਸਿ ਕੀਨ੍ਹੀ; [7]ਪੰਚਹੁ ਕਾ ਮਿਟ ਨਾਵਉ ॥
			[8]'ਸਤਰਿ' ਦੋਇ, ਭਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ; ਬਿਖੁ ਕਉ ਮਾਰਿ ਕਢਾਵਉ ॥ [ਸੱਤਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੬	੨	ਸੰਤਨ ਕੇ, ਹਮ ਉਲਟੇ ਸੇਵਕ; ਭਗਤਨ ਤੇ, ਡਰ ਪਾਵਉ ॥
	੯	੩	[9]ਮਾਰਵਾੜਿ ਜੈਸੇਂ, ਨੀਰੁ [10]ਬਾਲਹਾ; [11]ਬੇਲਿ ਬਾਲਹਾ, [12]'ਕਰਹਲਾ' ॥ [ਕਰਹੱਲਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੧	੩	ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰੂੜੋ ਰੂਪੁ ਰੂੜੋ; ਅਤਿ ਰੰਗ ਰੂੜੋ; ਮੇਰੋ ਰਾਮਈਆ ॥
	੧੪	੩	ਬਾਰਿਕ ਕਉ ਜੈਸੇ, ਖੀਰੁ ਬਾਲਹਾ; ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੁਖ ਜੈਸੇ, ਜਲਧਰਾ ॥
	੧੬	੪	[13]ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ; ਪੁੰਡਰਕ ਵਨਾ ॥
			ਤਾ-ਚੇ [14]ਹੰਸਾ, ਸਗਲੇ ਜਨਾਂ ॥
			[15]ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਤੇ ਜਾਨਊ; ਹਰਿ ਹਰਿ, [16]ਨਾਚੰਤੀ [17]ਨਾਚਨਾ ॥

੧. ਸਿਮਰਨੇ ਯੋਗ ਅਵਿਨਾਸੀ। ੨. ਤਿਸਦਾ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ [ਕਾ ਹੋ] ਕੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ। ੩. ਅਹਿਸਾਨ। ੪. ਕਾਲਰੀ ਧਰਤੀ। ੫. ਮਾਇਆ ਦੀ ਬਿਭੂਤੀ। ੬. ਚੰਚਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੭. ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮਿਟਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੮. ਪੜਦਾ, ਮਨ ਬੁਧ। ੯. ਇਕ ਦੇਸ ਹੈ। ੧੦. ਪਿਆਰਾ। ੧੧. ਵੇਲ ਜਾਂ ਜੰਗਲ। ੧੨. ਊਠ। ੧੩. ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ=ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਪੁੰਡਰਕ=ਕਵਲ, ਵਨਾ=ਬਣਿਆਂ। ੧੪. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੧੫. ਮਾਇਆ ਤੋਂ। ੧੬. ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕਰਣ ਵਾਲੀ। ੧੭. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੯੩	੧੭	੪	ਪਹਿਲ [੧]ਪੁਰਸਾ; [੨]ਬਿਰਾ ॥ [੩]ਅਥੋਨ ਪੁਰਸਾ; [੪]ਦਮਰਾ ॥
			[੫]ਅਸਗਾ; ਅਸ [੬]ਉਸਗਾ ॥
			ਹਰਿ ਕਾ [੭]ਬਾਗਰਾ; ਨਾਚੈ [੮]ਪਿੰਧੀ ਮਹਿ [੯]ਸਾਗਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
			ਨਾਚੰਤੀ; [੧੦]ਗੋਪੀ [੧੧]ਜੰਨਾ ॥ [੧੨]ਨਈਆ ਤੇ; ਬੈਰੇ ਕੰਨਾ ॥
			ਤਰਕੁ; ਨ [੧੩]'ਚਾ' ॥ [੧੪]ਭ੍ਰਮੀਆ; 'ਚਾ' ॥
			ਕੇਸਵਾ ਬਚਉਨੀ; [੧੫]ਅਈਏ [੧੬]ਮਈਏ, ਏਕ [੧੭]ਆਨ ਜੀਉ ॥੨॥
			ਪਿੰਧੀ [੧੮]ਉਭ-ਕਲੇ; ਸੰਸਾਰਾ ॥
			ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ; ਤੁਮ-ਚੇ ਦੁਆਰਾ ॥
			ਤੂ ਕੁਨੁ ਰੇ ॥ ਮੈ ਜੀ ॥ ਨਾਮਾ ॥ ਹੋ ਜੀ;
			[੧੯]ਆਲਾ ਤੇ [੨੦]ਨਿਵਾਰਣਾ, ਜਮ ਕਾਰਣਾ ॥
			[ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ 'ਨਾਮਾ ਹੋ ਜੀ' ਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕਰੋ]
੬੯੪	੨	੫	ਧੰਨਿ ਤੇ ਵੈ ਮੁਨਿ ਜਨ; ਜਿਨ ਧਿਆਇਓ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥
	੪	੫	ਚਰਨ ਸਰਨ; ਨਾਮਾ ਬਲਿ ਤਿਹਾਰੀ ॥
	੧੦	੨	ਚਿਤ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਉ, ਨੈਨ [੨੧]ਅਵਿਲੋਕਨੋ;
			ਸ੍ਰਵਨ ਬਾਨੀ 'ਸੁਜਸੁ' ਪੂਰਿ ਰਾਖਉ ॥ [ਸੁਜੱਸੁ ਬੋਲੋ]
			ਮਨੁ [੨੨]'ਸੁਮਧੁਕਰੁ' ਕਰਉ, ਚਰਨ ਹਿਰਦੇ ਧਰਉ;
			ਰਸਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਮ ਨਾਮ ਭਾਖਉ ॥ [ਸੁਮੱਧ-ਕਰ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੩	ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ [੨੩]ਅੰਭੁਲਾ, ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਚੰਦਨੋ;
			ਘਸਿ ਜਪੇ, ਨਾਮੁ ਲੇ ਤੁਝਹਿ ਕਉ ਚਾਰੇ ॥
੬੯੫	੨	੧	ਨਾਰਾਇਣ, ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ; ਭੂਲੀ [੨੪]ਗਵਾਰੀ ॥
			[੨੫]ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ [੨੬]ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ; [੨੭]ਥਾਰੋ ਕਰਮੁ ਰੀ ॥
	੩	੧	ਕੂਲ ਜਨ ਮਧੇ; ਮਿਲ੍ਹਿੰ ਸਾਰਗ-ਪਾਨ ਰੇ ॥

---

੧. ਪੁਰਖ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੨. ਬਾਣੀ ਹੋਈ। ੩. ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ। ੪. ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ। ੫. ਇਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸੱਤ ਜੜ ਦੁਖ ਰੂਪ ਸੁਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ੬. ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੱਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਸੁਭਾਵ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਸ=ਹੈ। ੭. ਬਗ਼ੀਚਾ। ੮. ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਟਿੰਡਾਂ ਵਿਚ। ੯. ਜਲ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਚੇ=ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੦. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ੧੧. ਪੁਰਖ। ੧੨. ਪ੍ਰੇਰਕ ਤੋਂ ਬੈਰੇ=ਬਗੈਰ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ। ੧੩. ਉਠਾਣਾ। ੧੪. ਭਰਮ ਉਠ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੫. ਆਇਆ ਹਾਂ। ੧੬. ਮੈਂ। ੧੭. ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹੇ ਕੇਸ਼ਵ ਬਚਉਨੀ=ਬਚਾਉਣਾ ਕਰੋ। ੧੮. ਹਲਟ। ੧੯. ਸੰਸਾਰ ਘਰ। ੨੦. ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦੇਵੋ। ੨੧. ਦੇਖਣਾ ਕਰੋ। ੨੨. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭੌਰਾ। ੨੩. ਜਲ। ੨੪. ਬੇਸਮਝ। ੨੫. ਪਾਪ। ੨੬. ਪੁੰਨ। ੨੭. ਤੇਰਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ
੬੯੫	੪	੧	[1]'ਬਿਸੁ' ਕਾ ਦੀਪਕੁ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਤਾ-ਚੇ ਰੇ [2]ਸੁਆਰਥੀ; ਪੰਖੀ ਰਾਇ ਗਰੁੜ, ਤਾ-ਚੇ [3]ਬਾਧਵਾ ॥ [ਬਿਸ੍ਵ (ਸ੍ਵ) ਦੇ ਪੈਰ ਵਾਵਾ ਪੋਲਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਣਾ]
	੫	੧	ਅਨਿਕ [4]ਪਾਤਿਕ ਹਰਤਾ; ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਨਾਥੁ ਰੀ, ਤੀਰਥਿ ਤੀਰਥਿ ਭ੍ਰਮਤਾ; ਲਹੈ ਨ ਪਾਰੁ ਰੀ ॥
	੬	੧	ਅੰਮ੍ਰਿਤ [5]ਸਸੀਅ [6]ਧੇਨ ਲਛਿਮੀ; ਕਲਪਤਰ [7]ਸਿਖਰਿ [8]'ਸੁਨਾਗਰ', ਨਦੀ ਚੇ [9]ਨਾਥੰ ॥
	੭	੧	[10]ਦਾਧੀ ਲੇ ਲੰਕਾ ਗੜੁ [11]ਉਪਾੜੀ-ਲੇ ਰਾਵਣ ਬਣੁ; [12]ਸਲਿ ਬਿਸਲਿ ਆਣਿ, [13]ਤੋਖੀ-ਲੇ ਹਰੀ ॥ [ਬਿ-ਸਲ ਬੋਲੋ]
			[14]ਕਰਮ ਕਰਿ; ਕਛਉਟੀ [15]ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ ॥
	੮	੧	ਪੂਰਬਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮੁ ਨ ਮਿਟੈ, ਰੀ ਘਰ [16]ਗੇਹਣਿ; ਤਾ-ਚੇ ਮੋਹਿ ਜਾਪੀਅਲੇ, ਰਾਮ-ਚੇ ਨਾਮੰ ॥
	੧੦	੧	ਨਿਤ ਮੰਗਲੁ; ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਕੋ ॥
	੧੩	੧	[17]ਕਾਇਅਉ, ਧੂਪ ਦੀਪ [18]ਨਈਬੇਦਾ; ਕਾਇਅਉ, ਪੂਜਉ [19]ਪਾਤੀ ॥
	੧੭	੧	ਦਾਲਿ ਸੀਧਾ; ਮਾਗਉ ਘੀਉ ॥
	੧੮	੧	ਅਨਾਜੁ ਮਗਉ; [20]ਸਤ [21]ਸੀਕਾ ॥ [ਸੱਤ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੧	ਗਊ ਭੈਸ ਮਗਉ; ਲਾਵੇਰੀ ॥

–o–

ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੬੯੬	੪	੧	ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ, ਕਿਲਬਿਖ ਦੁਖ ਉਤਰੇ; ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ, [22]ਰਿਨੁ ਲਾਥਾ ॥
	੫	੧	ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਜੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ; ਸਭਿ ਅਰਥਾ ॥

---

੧. ਸੰਸਾਰ। ੨. ਆਪਣਾ ਰਥਵਾਹੀ। ੩. ਸਬੰਧੀ ਭਾਈ। ੪. ਪਾਪ ਹਰਤਾ ਸ਼ਿਵਜੀ। ੫. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੬. ਕਾਮਧੇਨ। ੭. ਉਚਸ੍ਰਵਾ ਘੋੜਾ। ੮. ਐਰਾਪਤਿ ਹਾਥੀ ਵਾ ਚਤਰ ਧਨੰਤਰ ਵੈਦ। ੯. ਸਮੁੰਦਰ। ੧੦. ਸਾੜਿਆ। ੧੧. ਪੱਟਿਆ ਰਾਵਣ ਦੇ ਅਸ਼ੋਕ ਬਨ ਨੂੰ। ੧੨. ਦੁਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ। ੧੩. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਰਾਮ ਨੂੰ। ੧੪. ਕਰਮ ਜੋ ਕੀਤਾ ਸੀ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੇ ਉਸ ਕਰਕੇ ਕਛਉਟੀ=ਕੱਛ ਮਿਲੀ। ੧੫. ਇਹ ਅਮੇਟ ਰਹੀ। ੧੬. ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ! ੧੭. ਦੇਹ ਜਾਂ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ। ੧੮. ਮਿਠੇ ਭੋਜਨ। ੧੯. ਪੱਤਲਾਂ। ੨੦. ਸੌ। ੨੧. ਸਿਆੜ ਜੋ ਸੌ ਵਾਰ ਵਾਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੱਤ ਵਾਰੀ। ੨੨. ਕਰਜ਼ਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ
੬੯੭	੧	੩	ਹਮ ਬਾਰਿਕ, ਕਛੂਅ ਨ ਜਾਨਹ ਗਤਿ ਮਿਤਿ;
			ਤੇਰੇ, ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਇਆਨਾ ॥
	੨	੩	ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਆਲਸੀਆ; [1]ਉਘਲਾਨਾ ॥
			ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਓ, ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ; ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਕਪਟ ਖੁਲਾਨਾ ॥
	੪	੩	ਗੁਰ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵਹੁ, ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ;
			ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਨਾਮੁ ਪਰਾਨਾ ॥
	੬	੩	ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੀ, ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ;
			ਜਨੁ ਬਿਛੁਰਿਆ ਚਿਰੀ ਮਿਲਾਨਾ ॥
	੧੦	੮	ਹਰਿ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ੍ਰ, ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਗੁਰ;
			ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਬਾ ॥
	੧੦	੧	ਧਨੁ ਧਨੁ ਵਡਭਾਗ, ਮਿਲਿਓ ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ;
			ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ, ਲਿਵ [2]ਉਨਮਨਿ ਲਾਗਿਬਾ ॥
			ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝੀ ਸਾਂਤਿ ਪਾਈ;
			ਹਰਿ ਨਿਰਮਲ, ਨਿਰਮਲ ਗੁਨ ਗਾਇਬਾ ॥
	੧੨	੪	ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਬਿਮਲ ਮਤਿ, ਗੁਰ ਸਾਧ ਪਗ ਸੇਵਹ;
			ਹਮ, ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਇਬਾ ॥
	੧੬	੫	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ, ਹਰਿ ਮਾਝਾ ॥
੬੯੮	੬	੬	ਜਿਨ ਹਰਿ [3]ਅਰਥਿ, ਸਰੀਰੁ ਲਗਾਇਆ ਗੁਰ ਸਾਧੂ;
			ਬਹੁ ਸਰਧਾ; ਲਾਇ ਮੁਖਿ ਧੂੜਾ ॥
	੮	੬	ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ, ਪਗ ਸਾਧ, ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ;
			ਪਾਖਾਣੁ ਹਰਿਓ ਮਨੁ ਮੂੜਾ ॥
੬੯੯	੩	੯	ਰਸਿ ਰਸਿ; ਰਾਮੁ ਰਸਾਲੁ ਸਲਾਹਾ ॥
			ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩
੭੦੦	੫	੧	ਮੁਕਤਿ ਮਾਲ ਕਨਿਕ ਲਾਲ ਹੀਰ; ਮਨ [4]ਰੰਜਨ ਕੀ ਮਾਇਆ ॥
	੬	੧	ਹਸਤਿ ਰਥ ਅਸ੍ਵ ਪਵਨ ਤੇਜ; [5]ਧਣੀ [6]ਭੂਮਨ [7]ਚਤੁਰਾਂਗਾ ॥
	੭	੧	ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ, ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਕੇ;
			ਤਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥
	੧੦	੨	ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸਰੋ; ਕਹੀਅਉ, ਪ੍ਰਿਅ ਕਹੀਅਉ ॥
	੧੧	੨	ਬਰਨੁ ਨ ਦੀਸੈ ਚਿਹਨੁ ਨ ਲਖੀਐ; ਸੁਹਾਗਨਿ [8]'ਸਾਤਿ' ਬੁਝਹੀਅਉ ॥
			[ਬੁੱਝਹੀਅਉ ਬੋਲੋ, 'ਸਾਂਤਿ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]

੧. ਊਂਘਦਾ ਹੈ, ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ। ੨. ਤੁਰੀਆ ਪਦ। ੩. ਵਾਸਤੇ। ੪. ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਣ ਵਾਲੀ। ੫. ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ੬. ਜਗੀਰਦਾਰੀ। ੭. ਚਤੁਰੰਗੀ ਫੌਜ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਰਥ ਪੈਦਲ। ੮. ਸੱਚਾ ਜਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ
੭੦੦	੧੨	੨	ਨਾਨਕੁ ਕਹਤ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਗਾ; ਸੰਤ ਰਸਨ ਕੋ [1]ਬਸਹੀਅਉ ॥ [ਬਸੱਹੀਅਉ ਬੋਲੋ]
	੧੩	੩	ਧੀਰਉ ਸੁਨਿ; ਧੀਰਉ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ॥
੭੦੧	੩	੫	ਅਬ ਮੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ; ਗੁਰ [2]ਆਗਿ੍ ॥ [ਆਗਿਅ ਬੋਲਣਾ]
	੮	੬	ਆਇਓ ਦੁਖ ਹਰਣ, ਸਰਣ ਕਰੁਣਾ-ਪਤਿ; ਗਹਿਓ ਚਰਣ ਆਸਰਾ ॥
	੧੧	੭	ਦੀਸਹਿ ਸਭ ਸੰਗਿ, ਰਹਹਿ ਅਲੇਪਾ; ਨਹ ਵਿਆਪੈ, ਉਨ ਮਾਈ ॥
	੧੨	੭	ਦਇਆ [3]ਮਇਆ ਕਿਰਪਾ ਠਾਕੁਰ ਕੀ; ਸੋਈ ਸੰਤ, ਸੁਭਾਈ ॥
	੯	੧੨	ਆਏ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਿ; ਸਰਣੀ ॥
	੧੦	੧੨	ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ, ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾ; ਨਾਹਿਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ ॥
			ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਅੰਚਲਿ ਲਾਵਹੁ; [4]ਬਿਖਮੁ ਨਦੀ, ਜਾਇ ਤਰਣੀ ॥
	੧੨	੧੨	ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ, ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪਾਵਤ; ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੰਗ, ਆਭਰਣੀ ॥
੭੦੩	੧੬	੧	ਯਾਰ ਵੇ, ਪ੍ਰਿਅ [5]ਹਭੇ ਸਖੀਆ; ਮੂ, [6]ਕਹੀ ਨ ਜੇਹੀਆ ॥
			ਯਾਰ ਵੇ, ਹਿਕ ਡੂੰ [7]ਹਿਕਿ ਚਾੜੈ; ਹਉ ਕਿਸੁ ਚਿਤੇਹੀਆ ॥
	੧੯	੧	ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ, ਸੁਣਿ ਬਿਨਉ ਸੁਹਾਗਣਿ; ਮੂ ਦਸਿ, ਡਿਖਾ ਪਿਰੁ ਕੇਹੀਆ ॥
	੧੯	੧	ਯਾਰ ਵੇ, ਪਿਰੁ ਆਪਣ ਭਾਣਾ; ਕਿਛੁ [8]ਨੀ ਸੀ, [9]ਛੰਦਾ ॥
			ਯਾਰ ਵੇ, ਤੈ ਰਾਵਿਆ ਲਾਲਨੁ; ਮੂ ਦਸਿ, ਦਸੰਦਾ ॥
੭੦੪	੪	੧	ਯਾਰ ਵੇ, ਨਿਤ [10]ਸੁਖ ਸੁਖੇਦੀ; ਸਾ ਮੈ ਪਾਈ ॥
	੧੨	੨	[11]ਨਿਰਤਿ ਨ ਪਵੈ, ਅਸੰਖ ਗੁਣ; ਊਚਾ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਉ ॥
੭੦੫	੧੦	੩	ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਹਾਰੰਤ ਜੂਐ; ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਿ ਨ ਭਾਵਹੀ ॥
	੧੧	੩	ਜੋਬਨੁ ਗਇਆ ਬਿਤੀਤਿ; ਜਰੁ ਮਲਿ ਬੈਠੀਆ ॥ [ਮੱਲਿ ਬੋਲੋ]
			[12]ਕਰ ਕੰਪਹਿ ਸਿਰੁ ਡੋਲ; ਨੈਣ ਨ ਡੀਠਿਆ ॥
			ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਵਾਰ ਸਲੋਕਾ ਨਾਲਿ ॥
			ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੭੦੬	੫	੨	ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰੰਤਿ, ਨਾਨਕ; ਮਹਾ ਅਗਨਿ, ਨ ਬਿਨਾਸਨੰ ॥
	੫	੨	ਮੁਖੁ ਤਲੈ ਪੈਰ ਉਪਰੇ; ਵਸੰਦੋ [13]'ਕੁਹਥੜੈ' ਥਾਇ ॥ [ਕੁਹੱਥੜੈਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]

੧. ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੨. ਆਗਿਆ । ੩. ਸਰੂਪ । ੪. ਔਖੀ ਨਦੀ ਬੈਤਰਨੀ ਜਾਂ ਆਸਾ ਰੂਪ । ੫. ਸਾਰੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਖੀਆਂ । ੬. ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਜੈਸੀ ਭੀ ਨਹੀਂ । ੭. ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਕਿਸਦੇ ਚੇਤੇ ਹਾਂ । ੮. ਨਹੀਂ ਹੈ। ੯. ਮੁਹਤਾਜਗੀ, ਖੁਸ਼ਾਮਦ । ੧੦. ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਸੁਖਾਂ ਸੁਖਦੀ ਸਾਂ। ੧੧. ਨਿਰਨਾ । ੧੨. ਹਥ । ੧੩. ਭੈੜੀ ਤੇ ਤੰਗ ਕਸੂਤੀ ਜਗ੍ਹਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ
੭੦੬	੯	੩	ਖੰਡਣੰ ਕਲਿ ਕਲੇਸਹ; ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਿ, ਨਾਨਕ ਨਹ ਦੂਰਣਹ ॥
	੧੧	੩	ਸੋ ਸਹੁ ਬਿੰਦ ਨ ਵਿਸਰਉ; ਨਾਨਕ, ਜਿਨਿ ਸੁੰਦਰੁ ਰਚਿਆ ਦੇਹੁ ॥
	੧੨	੩	ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ, ਸਾਜਨ ਸੇਵਕ ਦੀਏ; ਪ੍ਰਭ ਦੇਵਨ ਜੋਗ ॥
	੧੪	੪	ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਵ, ਹੀਣੰ; ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰਤ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਤਤਹ ॥
	੧੫	੪	ਤੁਟੜੀਆ ਸਾ ਪ੍ਰੀਤਿ; ਜੋ ਲਾਈ [1]ਬਿਅੰਨ ਸਿਉ ॥
	੧੮	੫	ਕੋਟਿ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ; ਅਨਿਕ [2]ਸੋਧਨ ਪਵਿਤ੍ਰਤਹ ॥ (੨) ਸੋਧ ਨ
	੧੯	੫	[3]ਈਧਣੁ [4]ਕੀਤੋਮੂ, [5]ਘਣਾ; [6]ਭੋਰੀ [7]ਦਿਤੀਮੁ [8]ਭਾਹਿ ॥
੭੦੭	੪	੬	[9]'ਕਦਾਂਚ', ਨਹ ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ; ਤੇ ਜੰਤ ਬਿਸਟਾ ਕ੍ਰਿਮਹ ॥
	੫	੬	[10]ਮੁਚੁ [11]ਅਡੰਬਰੁ ਹਭੁ ਕਿਹੁ; ਮੰਝਿ ਮੁਹਬਤਿ ਨੇਹ ॥ [ਮੁਹੱਬਤ ਬੋਲੋ]
	੬	੬	ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ, ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ; ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ ॥
	੮	੭	ਚਰਨ ਕਮਲ [12]ਬਿਰਹੰ; ਖੋਜੰਤ ਬੈਰਾਗੀ ਦਹ ਦਿਸਹ ॥ ਤਿਆਗੰਤ ਕਪਟ ਰੂਪ ਮਾਇਆ; ਨਾਨਕ ਆਨੰਦ ਰੂਪ, ਸਾਧ ਸੰਗਮਹ ॥
	੯	੭	ਮਨਿ ਸਾਂਈ ਮੁਖਿ ਉਚਰਾ; [13]ਵਤਾ, ਹਭੇ ਲੋਅ ॥
	੧੧	੭	ਮਿਤ੍ਰ ਨ [14]ਇਠ, ਧਨ, ਰੂਪ ਹੀਣ; ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥
	੧੩	੮	ਰਚੰਤਿ, ਮੂੜ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਹ; ਨਾਨਕ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਮਾਇਆ ॥
	੧੫	੮	ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ; ਜਾਗਤ; [15]'ਭਖਲਾਇਆ' ॥
	੧੭	੯	ਬਸੰਤਿ ਸ੍ਵਰਗ ਲੋਕਹ; ਜਿਤਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਨਵ ਖੰਡਣਹ ॥ [ਸੁ-ਅਰਗ ਬੋਲੋ] ਬਿਸਰੰਤ ਹਰਿ ਗੋਪਾਲਹ; ਨਾਨਕ, ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ [16]ਉਦਿਆਨ ਭਰਮਣਹ ॥
੭੦੮	੩	੧੦	[17]ਸੰਚੰਤਿ [18]ਬਿਖਿਆ ਛਲੰ [19]ਛਿਦ੍ਰੰ, ਨਾਨਕ, ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਤੇ ॥
	੫	੧੦	ਹਰਿ ਬਿਸਰਿਐ ਕਿਉ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ; ਨਾ ਮਨੁ [20]ਰੰਜੀਐ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਛੋਡਿ ਅਨ ਲਾਗੈ; ਨਰਕਿ [21]ਸਮੰਜੀਐ ॥
	੭	੧੧	[22]ਮਿਸਟੰ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹਰਿ; ਨਾਨਕ ਦਾਸ, ਮਿਸਟੰ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨੰ ॥
	੧੧	੧੧	ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਣ ਤਨੁ ਮਨੁ ਪ੍ਰਭੂ; ਬਿਨਸੇ ਸਭਿ ਝੂਠਾ ॥
	੧੧	੧੧	[23]ਤਿਅਕਤ ਜਲੰ, ਨਹ ਜੀਵ ਮੀਨੰ; ਨਹ ਤਿਆਗਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ, ਮੇਘ ਮੰਡਲਹ ॥

---

੧. ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ । ੨. ਸੁੱਚਮ । ੩. ਲੱਕੜਾਂ । ੪. ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ । ੫. ਬਹੁਤੀਆਂ । ੬. ਥੋਹੜੀ । ੭. ਦਿਤੀ ਹੈ । ੮. ਅਗਨੀ । ੯. ਕਦੇ ਭੀ । ੧੦. ਬਹੁਤਾ । ੧੧. ਬਨਾਵਟ । ੧੨. ਪ੍ਰੇਮੀ । ੧੩. ਫਿਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ । ੧੪. ਪਿਆਰੇ । ੧੫. ਭਟਕਣਾ । ੧੬. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਉਜਾੜ । ੧੭. ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧੮. ਮਾਇਆ । ੧੯. ਦੋਸ਼ । ੨੦. ਪ੍ਰਸੰਨ । ੨੧. ਸਮੋਂਦੇ ਹਨ । ੨੨. ਮਿੱਠਾ । ੨੩. ਤਿਆਗ ਕੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ
੭੦੮	੧੨	੧੨	ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਚੰਤਿ ਸੰਤਹ; ਨਾਨਕ ਆਨ ਨ [1]ਰੁਚਤੇ ॥
	੧੩	੧੨	ਮੁਖੁ [2]ਡੇਖਾਊ [3]ਪਲਕ; ਛਡਿ, ਆਨ ਨ [4]ਡੇਊ ਚਿਤੁ ॥
			ਜੀਵਣ ਸੰਗਮੁ ਤਿਸੁ ਧਣੀ; ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸੰਤਾਂ ਮਿਤੁ ॥
	੧੫	੧੨	ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਿਕੋ; ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
	੧੫	੧੨	ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ; ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
	੧੭	੧੩	ਨਹ ਬਿਸਰੰਤਿ ਨਾਮ ਅਚੁਤ; ਨਾਨਕ ਆਸ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥
੭੦੯	੩	੧੪	ਹਭਿ ਕੂੜਾਵੇ ਕੰਮ; ਇਕਸੁ 'ਸਾਈ' ਬਾਹਰੇ ॥ ['ਸਾਂਈਂ' ਬੋਲ]
	੭	੧੫	ਨਾਨਕ ਸਾ [5]ਵੇਲੜੀ ਪਰਵਾਣੁ; ਜਿਤੁ ਮਿਲੰਦੜੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
	੧੧	੧੬	ਸਰਣਿ ਸੂਰ ਭਗਵਾਨਹ; ਜਪੰਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥
	੧੨	੧੬	ਨਠੜੋ ਦੁਖ ਤਾਪੁ; ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪੇਖੰਦਿਆ ॥
	੧੩	੧੬	ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ; ਹਰਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਿਆ ॥
	੧੫	੧੭	ਸੰਤ [6]ਉਧਰਣ ਦਇਆਲੰ; ਆਸਰੰ ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨਹ ॥ [ਉੱਧਰਣ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਉ-ਧਰਣ ਹੈ]
	੧੬	੧੭	ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ, ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ; ਮੂਲਿ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਂਮ ॥ [ਨ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੯	੧੮	ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨਹ; ਨਾਨਕ, ਲਿਪਤ ਨ ਮਾਇਆ ॥
੭੧੦	੫	੧੯	ਗੁਰ ਦਇਆਲ ਸਮਰਥ ਗੁਰ; ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣਹ ॥
	੮	੧੯	ਕਾਟਿ ਸਿਲਕ ਦੁਖ ਮਾਇਆ; ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਅਪ [7]ਦਸੇ ॥
	੧੨	੨੦	ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਹੁਕਮੁ ਸਭੁ; ਨਿਹਚਲੁ ਤੁਧੁ ਥੇਹੁ ॥
			ਜੈਤਸਰੀ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ
	੧੫	੧	ਨਾਥ; ਕਛੂਅ ਨ ਜਾਨਉ ॥
			ਮਨੁ; ਮਾਇਆ ਕੈ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਉ ॥
	੧੫	੧	ਤੁਮ ਕਹੀਅਤ-ਹੌ; ਜਗਤ ਗੁਰ, ਸੁਆਮੀ ॥
	੧੭	੧	ਅਜੌਂ ਨ 'ਪਤੂਾਇ'; ਨਿਗਮ ਭਏ [8]ਸਾਖੀ ॥ [ਪਤਿਆਇ ਬੋਲ]
	੧੭	੧	[9]ਗੋਤਮ ਨਾਰਿ; [10]ਉਮਾ-ਪਤਿ [11]ਸ੍ਵਾਮੀ ॥
			ਸੀਸੁ [12]ਧਰਨਿ; ਸਹਸ [13]ਭਗ, [14]ਗਾਂਮੀ ॥
	੧੮	੧	ਇਨ ਦੂਤਨ; ਖਲੁ, ਬਧੁ ਕਰਿ ਮਾਰਿਓ ॥

—੦—

੧. ਇਛਿਆ। ੨. ਦਿਖਾਊਣਾ ਕਰੇ। ੩. ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ। ੪. ਦੇਊਗਾ। ੫. ਵੇਲੇ ਦੀ ਘੜੀ। ੬. ਸੰਤ ਆਪ ਉਧਰਦੇ ਹਨ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੭. ਆਪ ਦੇ ਦਾਸ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਤਰਫ। ੮. ਉਗਾਹ ਹੋਏ ਬੇਦ। ੯. ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹੱਲਿਆ ਸਿਲਾ ਬਣੀ। ੧੦. ਸ਼ਿਵਜੀ। ੧੧. ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ੧੨. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੧੩. ਇੰਦ੍ਰ। ੧੪. ਗੋਤਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ
			ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
			ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਦੁਪਦੇ
੭੧੧	੧੨	੨	ਸੰਤਨ; ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਨੀ ॥
੭੧੨	੧	੨	ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਜੀਵਨੁ ਬਲਨਾ; ਸਰਪ ਜੈਸੇ ਅਰਜਾਰੀ ॥
	੫	੩	ਧਾਇਓ ਰੇ ਮਨ; ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਇਓ
	੯	੩	ਨਾਨਾ ਝੂਠਿ ਲਾਇ ਮਨੁ [1]ਤੋਖਿਓ; ਨਹ ਬੂਝਿਓ ਅਪਨਾਇਓ ॥
	੧੦	੩	ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ; ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਸੁਣਿ ਆਇਓ ॥
	੧੪	੩	ਕਰਿ [2]ਆਭਰਣ ਸਵਾਰੀ ਸੇਜਾ; ਕਾਮਨਿ ਥਾਟੁ ਬਨਾਇਆ ॥
	੧੫	੪	ਸਾਰੋ ਦਿਨਸੁ ਮਜੂਰੀ ਕਰਤਾ; [3]ਤੁਹੁ ਮੂਸਲਹਿ ਛਰਾਇਆ ॥
੭੧੩	੧੩	੮	ਮੁਖ ਊਜਲ, ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਹੋਈ ਹੈ; ਤੇਰੋ ਰਹੈ ਈਹਾ ਊਹਾ ਲੋਗੁ ॥
	੧੪	੮	ਛੋਡਿ [4]'ਆਪਤੁ' ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰਾ; ਮਾਨੁ ਸੋਈ ਜੋ ਹੋਗੁ ॥ [ਆ–ਪੱਤੁ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੭੧੪	੮	੧੨	ਅਨਿਕ ਛਿਦ੍ਰ ਬੋਹਿਥ ਕੇ ਛੁਟਕਤ; ਥਾਮ ਨ ਜਾਹੀ [5]ਕਰੇ ॥
			ਜਿਸ ਕਾ ਬੋਹਿਥੁ ਤਿਸੁ ਆਰਾਧੇ; ਖੋਟੇ, ਸੰਗਿ ਖਰੇ ॥
	੧੧	੧੨	ਕਾਢਿ [6]ਕੁਠਾਰੁ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ; ਅਉਖਧੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥
	੧੯	੧੫	ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈਐ; ਮਾਇਆ ਰਚਿ ਬੰਧਿ, ਹਾਰੇ ॥
੭੧੫	੧	੧੫	ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ; ਸੁਰਿਜਨ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰੇ ॥
	੪	੧੬	ਤੇਰੋ ਨਹੀ; ਸੁ ਜਾਨੀ ਮੋਰੀ ॥
	੬	੧੬	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ, ਮੋਹ ਕੂਪਿ ਪਰਿਆ ॥
	੯	੧੬	ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰ ਜਾਤਿ; ਹਰਿ ਗੁਨੀਆ ॥
	੧੩	੧੮	ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ ਦਰਸਨ ਕਾਰਣਿ; [7]ਬੀਥੀ ਬੀਥੀ ਪੇਖਾ ॥
	੧੫	੧੯	ਗਰਬਿ [8]ਗਹਿਲੜੋ; ਮੂੜੜੋ ਹੀਓ ਰੇ ॥
			ਹੀਓ; [9]ਮਹਰਾਜ ਰੀ, ਮਾਇਓ ॥
			[10]ਡੀਹਰ ਨਿਆਈ; ਮੋਹਿ ਫਾਕਿਓ ਰੇ ॥ਰਹਾਉ॥
			[11]ਘਣੋ [12]ਘਣੋ [13]ਘਣੋ ਸਦ ਲੋੜੈ; ਖਿਨੁ ਲਹਣੇ [14]ਕੈਠੇ ਪਾਇਓ ਰੇ ॥

੧. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ । ੨. ਭੂਖਣ । ੩. ਫੂਸ । ੪. ਅਪਣੱਤ । ੫. ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ । ੬. ਕੁਹਾੜਾ । ੭. ਗਲੀ ਗਲੀ । ੮. ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ । ੯. ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਾਇਆ । ੧੦. ਡੈਣ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜਾਂ ਕੁੰਡੀ । ੧੧. ਬਹੁਤਾ ਜਸ । ੧੨. ਬਹੁਤਾ ਜਿਊਣਾ । ੧੩. ਬਹੁਤਾ ਪਦਾਰਥ । ੧੪. ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ
੭੧੫	੧੭	੧੯	ਮਹਰਾਜ-ਰੋ [1]ਗਾਥੁ; ਵਾਹੂ ਸਿਉ ਲੁਭੜਿਓ;
			ਨਿਹਭਾਗੜੋ, [2]ਭਾਹਿ [3]ਸੰਜੋਇਓ ਰੇ ॥੧॥
			ਸੁਣਿ ਮਨ ਸੀਖ, ਸਾਧੂ ਜਨ ਸਗਲੋ; ਥਾਰੇ ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਾਛਤ, ਮਿਟਿਓ ਰੇ ॥
			ਜਾ ਕੋ ਲਹਣੋ ਮਹਰਾਜ ਰੀ, [4]ਗਾਠੜੀਓ;
			ਜਨ ਨਾਨਕ, ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਉੜਿਓ ਰੇ ॥
੭੧੬	੨	੨੦	ਐਸੋ ਗੁਨੁ; ਮੇਰੋ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੀਨ ॥
			ਪਪੰਚ ਦੋਖ ਅਰੁ ਅਹੰ ਰੋਗ; ਇਹ ਤਨ ਤੇ ਸਗਲ ਦੂਰਿ ਕੀਨ ॥
	੩	੨੦	ਰੂਪੁ [6]ਅਨਰੂਪੁ, ਮੋਰੋ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ;
			ਪ੍ਰੇਮ ਗਹਿਓ ਮੋਹਿ, ਹਰਿ ਰੰਗ ਭੀਨ ॥
	੪	੨੦	ਪੇਖਿਓ ਲਾਲਨੁ, [7]ਪਾਟ ਬੀਚ [8]ਖੋਏ; ਅਨਦ ਚਿਤਾ, ਹਰਖੇ [9]ਪਤੀਨ ॥
੭੧੭	੨	੨੫	ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਘੜੁ ਚਤੁਰੁ ਸਭ ਬੇਤਾ;
			ਰਿਦ ਦਾਸ ਨਿਵਾਸ, ਭਗਤ ਗੁਨ ਗਾਵਨ ॥
			ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥
੭੧੮	੬	੩੧	ਕਹਉ ਕਹਾ; ਅਪਨੀ [10]ਅਧਮਾਈ ॥
	੮	੩੧	ਕਹਿ ਨਾਨਕ, ਅਬ ਨਾਹਿ ਅਨਤ ਗਤਿ; ਬਿਨੁ, ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਨਾਈ ॥
			ਟੋਡੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ॥
	੧੧	੧	ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪਾਇਓ; ਤਿਨਹਿ ਛਪਾਇਓ ॥
	੧੪	੨	ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਵ; ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਤਗਿਆ ਆਈ ॥
	੧੯	੩	ਨਾਮੇ ਮਧੇ ਰਾਮੁ ਆਛੈ; ਰਾਮ ਸਿਆਮ ਗੋਬਿੰਦ, 'ਗੋ' ॥
			['ਗੋ' ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਅੱਡ ਕਰਣੇ]

—o—

ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ, ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ਦੁਪਦੇ ॥
੭੧੯	੪	੧	ਸੁਨਿ ਮਨ ਅਕਥ ਕਥਾ; ਹਰਿ ਨਾਮ ॥
	੫	੧	ਸੰਕਰ, ਕ੍ਰੋੜਿ ਤੇਤੀਸ ਧਿਆਇਓ; ਨਹੀ ਜਾਨਿਓ, ਹਰਿ [11]ਮਰਮਾਮ' ॥
	੬	੧	ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ, ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ; ਸਭ ਗਾਵਤ, ਜੇਤ [12]'ਉਪਾਮ' ॥
	੧੨	੩	ਜੇ ਕੋਈ ਨਿੰਦ ਕਰੇ, ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ; ਅਪੁਨਾ [13]ਗੁਨੁ ਨ ਗਵਾਵੈ ॥

---

੧. ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਗਾਥ=ਪਦਾਰਥ। ੨. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਵਿਚ। ੩. ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪. ਬੁਧ ਰੂਪੀ ਗਠੜੀ ਦੇ ਵਿਚ। ੫. ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ਾਦਿ। ੬. ਅਨਰੂਪੁ=ਬੇਰੂਪ, ਰੂਪ ਦਾ ਅਰਥ ਚੰਗਾ। ੭. ਪੜਦਾ। ੮. ਗਵਾ ਦਿਤਾ। ੯. ਪਤੀਜ ਗਏ। ੧੦. ਨੀਚਤਾਈ। ੧੧. ਭੇਤ। ੧੨. ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ। ੧੩. ਉਪਕਾਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ
੭੨੦	੨	੪	ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ; ਨਿਸਤਾਰਾ ॥
	੧੦	੫	ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ, ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਜਪੁ; ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰਾ ॥
	੧੧	੬	ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਨਿਤ ਧਿਆਇ ॥

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੭੨੧	੪	੧	[੧]ਯਕ [੨]ਅਰਜ [੩]ਗੁਫਤਮ, ਪੇਸਿ [੪]ਤੋ; [੫]ਦਰ [੬]ਗੋਸ [੭]ਕੁਨ, ਕਰਤਾਰ ॥ [੮]ਹਕਾ [੯]ਕਬੀਰ [੧੦]ਕਰੀਮ ਤੂ; ਬੇ-ਐਬ [੧੧]ਪਰਵਦਗਾਰ ॥੧॥ ਦੁਨੀਆ [੧੨]ਮੁਕਾਮੇ [੧੩]ਫਾਨੀ; [੧੪]ਤਹਕੀਕ, ਦਿਲ [੧੫]ਦਾਨੀ ॥ [੧੬]ਮਮ [੧੭]ਸਰ [੧੮]ਮੂਇ, [੧੯]ਅਜਰਾਈਲ, [੨੦]ਗਿਰਫਤਹ; ਦਿਲ [੨] ਹੇਚਿ, ਨ ਦਾਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ [੨੨]ਜਨ [੨੩]ਪਿਸਰ [੨੪]ਪਦਰ [੨੫]ਬਿਰਾਦਰਾਂ; [੨੬]ਕਸ [੨੭]ਨੇਸ, [੨੮]ਦਸਤੰਗੀਰ ॥ [੨੯]ਆਖਿਰ [੩੦]ਬਿਅਫਤਮ, ਕਸ ਨ [੩੧]ਦਾਰਦ; [੩੨]ਚੂੰ [੩੩]ਸਵਦ [੩੪]ਤਕਬੀਰ ॥੨॥ [ਸਵੱਦ ਬੋਲੋ] [੩੫]ਸਬ [੩੬]ਰੋਜ [੩੭]ਗਸਤਮ, ਦਰ [੩੮]ਹਵਾ [੩੯]ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ ॥ [੪੦]ਗਾਹੇ ਨ [੪੧]ਨੇਕੀ, [੪੨]ਕਾਰ [੪੩]ਕਰਦਮ; ਮਮ [੪੪]ਈਂ [੪੫]ਚਿਨੀ, [੪੬]ਅਹਵਾਲ ॥੩॥ [੪੭]ਬਦ [੪੮]ਬਖਤ, [੪੯]ਹਮ ਚੁ [੫੦]ਬਖੀਲ [੫੧]ਗਾਫਿਲ; [੫੨]ਬੇ-ਨਜਰ [੫] ਬੇ-ਬਾਕ ॥

੧. ਇਕ । ੨. ਬੇਨਤੀ । ੩. ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ੪. ਤੇਰੇ ਅਗੇ । ੫. ਵਿਚ । ੬. ਕੰਨਾਂ ਦੇ । ੭. ਕਰ । ੮. ਐ ਹੱਕ ਸੱਚ ਸਰੂਪ । ੯. ਵੱਡਾ । ੧੦. ਕਰਮ ਬਖਸ਼ੀ ਕਰਣ ਵਾਲਾ । ੧੧. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੨. ਇਸਥਿਤੀ । ੧੩. ਫਨਾਹ । ੧੪. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ । ੧੫. ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਾਨਣਾ ਕਰ । ੧੬. ਮੇਰੇ । ੧੭. ਸਿਰ ਦੇ । ੧੮. ਕੇਸ । ੧੯. ਜਮਦੂਤ ਨੇ । ੨੦. ਪਕੜੇ । ੨੧. ਕੁਝ ਵੀ, ਥੋੜੇ ਮਾਤ੍ਰ । ੨੨. ਇਸਤ੍ਰੀ ੨੩. ਪੁਤਰ । ੨੪. ਪਿਤਾ । ੨੫. ਸਬੰਧੀ । ੨੬. ਮਨੁਖ ਨੇ । ੨੭. ਨਹੀਂ । ੨੮. ਹੱਥ ਪਕੜਨਾ । ੨੯. ਅਖੀਰ ਨੂੰ । ੩੦. ਜਦੋਂ ਗਿਰ ਪੜਿਆ । ੩੧. ਰਖਿਆ ਕਰਣ ਵਾਲਾ । ੩੨. ਜਦੋਂ । ੩੩. ਹੋਵੇਗੀ । ੩੪. ਬੱਕਰੇ ਦੇ ਕੋਹਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ । ੩੫. ਰਾਤ । ੩੬. ਦਿਨ ੩੭. ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ । ੩੮. ਖਾਹਸ਼ ਹੈ । ੩੯. ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ । ੪੦. ਕਦੇ ਭੀ । ੪੧. ਭਲਿਆਈ । ੪੨. ਕੰਮ । ੪੩. ਕਰਦਾ ਹੈ । ੪੪. ਐਸੀ । ੪੫. ਜੈਸੀ । ੪੬. ਹਾਲਤ । ੪੭. ਮਾੜੇ । ੪੮. ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ । ੪੯. ਭੀ ਚਾ, ਐਸੇ ਹੀ । ੫੦. ਸੂਮਤਾਈ, ਨਿੰਦਕ । ੫੧. ਸੁਸਤ । ੫੨. ਬਿਨਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ । ੫੩. ਬਿਨਾਂ ਖੌਫ ਤੋਂ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ
੭੨੧	੧੦	੧	ਨਾਨਕ [੧]'ਬੁਗੋਯਦ' [੨]ਜਨੁ [੩]ਤੁਰਾ;
			ਤੇਰੇ [੪]ਚਾਕਰਾਂ, ਪਪਾ [੬]ਖਾਕ ।੪॥ [ਬੁਗੋਇਦ ਬੋਲਣਾ]
	੧੧	੨	ਕਰ [੭]ਕਾਸਾ; ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ ॥
	੧੨	੨	ਕੇਸਰਿ ਕੁਸਮ [੮]ਮਿਰਗਮੈ [੯]ਹਰਣਾ; ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚੜ੍ਹਣਾ ॥
			ਚੰਦਨ ਭਗਤਾ [੧੦]ਜੋਤਿ ਇਨੇਹੀ; ਸਰਬੇ ਪਰਮਲੁ ਕਰਣਾ ॥
	੧੩	੨	ਘਿਅ ਪਟ [੧੧]ਭਾਂਡਾ; ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥
	੧੪	੨	ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਨਿਵੇ; ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
੭੨੨	੨	੩	ਰੰਙਣ ਵਾਲਾ, ਜੇ ਰੰਙੈ ਸਾਹਿਬੁ; ਐਸਾ ਰੰਗੁ ਨ ਡੀਠ ॥
	੪	੩	ਧੂੜਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ, ਜੀ ਕਹੁ; ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥
	੬	੩	ਇਆਨੜੀਏ; ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ ॥
			ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿ; ਰੰਗੋ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ ॥
	੭	੪	ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹਿ ਸਲਾਈਆ ਨੈਣੀ; ਭਾਵ ਕਾ ਕਰਿ ਸੀਗਾਰੋ ॥
			ਤਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਲਾਗੀ; ਜਾ ਸਹੁ ਧਰੇ ਪਿਆਰੋ ॥
	੧੧	੪	ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ [੧੨]ਵਾਹੇ; ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥
	੧੪	੪	ਆਪਣੇ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ; ਨਾਨਕ ਸਾ [੧੩]'ਸਭ-ਰਾਈ' ॥
	੧੬	੫	ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ, ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ;
			ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ, ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
੭੨੩	੨	੫	ਸਚਾ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ, ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ;
			ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ, [੧੪]ਮਸੋਲਾ ॥
	੪	੫	ਆਵਨਿ [੧੫]ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ;
			ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ, ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥ [ਅਠੱਤਰੈ ਬੋਲੋ]
			ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ॥
	੭	੬	ਸਚੁ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਚਾ ਖੇਲੁ; ਸਭੁ ਹਰਿ ਧਨੀ ॥
	੭	੬	ਸਾਲਾਹਿਹੁ ਸਚੁ; ਸਭ ਊਪਰਿ ਹਰਿ ਧਨੀ ॥
	੯	੭	ਨਿਤ ਨਿਹਫਲ ਕਰਮ ਕਮਾਇ; [੧੬]ਬਫਾਵੈ ਦੁਰਮਤੀਆ ॥
			ਜਬ ਆਣੈ ਵਲ ਵੰਚ ਕਰਿ, ਝੂਠੁ; ਤਬ ਜਾਣੈ, ਜਗੁ ਜਿਤੀਆ ॥

੧. ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ੨. ਸੇਵਕ। ੩. ਤੇਰੇ। ੪. ਭਗਤ। ੫. ਪੈਰਾਂ ਦੀ। ੬. ਖਾਕ, ਮਿੱਟੀ। ੭. ਕਾਠ ਦਾ ਠੂਠਾ। ੮. ਕਸਤੂਰੀ। ੯. ਮ੍ਰਿਗਾਨ। ੧੦. ਗਿਆਨ ਮਨ ਬੁਧ ਰੂਪ ਹੱਥ। ੧੧. ਭੰਡੀ ਵਾ ਉਤਪਤੀ। ੧੨. ਪਾਸੋਂ। ੧੩. ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਟਰਾਣੀ। ੧੪. ਮਸਲਾ ਜਾਂ ਸਲਾਹ। ੧੫. ਬਿਕ੍ਰਮੀ ੧੫੭੮ ਵਿਚ ਬਾਬਰ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ੧੭੯੭ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਮਰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਚੇਲਾ ਖਾਲਸਾ ਉਠੇਗਾ (ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤ ਚੁਕਾ ਹੈ। ੧੬. ਗਿਬਦਾ ਹੈ, ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ
			ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧
੭੨੩	੧੩	੧	[੧]ਖਾਕ [੨]ਨੂਰ [੩]ਕਰਦੰ; [੪]ਆਲਮ ਦੁਨੀਆਇ ॥
			ਅਸਮਾਨ ਜਿਮੀ 'ਦਰਖਤ' [੫]ਆਬ; [੬]ਪੈਦਾਇਸਿ ਖੁਦਾਇ ॥੧॥
			[ਦਰੱਖਤ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੧	ਬੰਦੇ, [੭]ਚਸਮ [੮]ਦੀਦੰ; [੯]ਫਨਾਇ ॥
			ਦੁਨੀਆ, ਮੁਰਦਾਰ [੧੦]ਖੁਰਦਨੀ; [੧੧]ਗਾਫਲ [੧੨]ਹਵਾਇ ॥ਰਹਾਉ॥
			[੩]ਗੈਬਾਨ ਹੈਵਾਨ, ਹਰਾਮ [੧੪]ਕੁਸਤਨੀ; ਮੁਰਦਾਰ [੧੫]ਬਖੋਰਾਇ ॥
			ਦਿਲ [੧੬]ਕਬਜ, [੧੭]ਕਬਜਾ ਕਾਦਰੋ; [੧੮]ਦੋਜਕ ਸਜਾਇ ॥੨॥
	੧੬	੧	[੧੯]ਵਲੀ [੨੦]ਨਿਆਮਤਿ, [੨੧]ਬਿਰਾਦਰਾ;
			[੨੨]ਦਰਬਾਰ [੨੩]ਮਿਲਕ, [੨੪]ਖਾਨਾਇ ॥
			ਜਬ ਅਜਰਾਈਲੁ [੨੫]ਬਸਤਨੀ, ਤਬ, [੨੬]ਚਿ [੨੭]ਕਾਰੇ, [੨੮]ਬਿਦਾਇ ॥
			ਹਵਾਲ ਮਾਲੂਮ ਕਰਦੰ; ਪਾਕ ਅਲਾਹ ॥
			[੨੯]ਬੁਗੋ ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ; [੩੦]ਪੇਸਿ, ਦਰਵੇਸ ਬੰਦਾਹ ॥
੭੨੪	੧	੨	[੩੧]ਹੈ [੩੨]ਤੂਹੈ; ਤੂ [੩੩]ਹੋਵਨ-ਹਾਰ ॥
	੬	੩	ਰਹਮ ਤੇਰੀ, ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਦਾ; ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥
	੧੦	੪	ਕਰਤੇ; ਕੁਦਰਤੀ [੩੪]ਮੁਸਤਾਕੁ ॥
			ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਏਕ ਤੂਹੀ; ਸਭ ਖਲਕ ਹੀ ਤੇ ਪਾਕੁ ॥ਰਹਾਉ॥
			ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਦਾ; 'ਆਚਰਜ' ਤੇਰੇ ਰੂਪ ॥ ['ਆਚੱਰਜ' ਬੋਲੋ]
			ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਚਲਤ ਤੇਰੇ; ਅੰਧਿਆਰੇ ਮਹਿ ਦੀਪ ॥੧॥
			ਖੁਦਿ ਖਸਮ, ਖਲਕ ਜਹਾਨ ਅਲਹ; ਮਿਹਰਵਾਨ ਖੁਦਾਇ ॥
	੧੨	੪	ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ, ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਰਾਧੇ; ਸੋ ਕਿਉ ਦੋਜਕਿ ਜਾਇ ॥੨॥
			ਅਜਰਾਈਲੁ ਯਾਰੁ ਬੰਦੇ; ਜਿਸੁ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ ॥

---

੧. ਮਿੱਟੀ। ੨. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩. ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੪. ਸੰਸਾਰ। ੫. ਪਾਣੀ। ੬. ਇਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਤਪਤੀ ਕੀਤੀ ਖੁਦਾ ਨੇ। ੭. ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ੮. ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ੯. ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ। ੧੦. ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੧. ਪਰਮਾਦੀ। ੧੨. ਇੱਛਾ। ੧੩. ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੧੪. ਕੋਹਣ ਵਾਲੇ, ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ। ੧੫. ਸਾਥ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੬. ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਣ ਵਾਲੀ। ੧੭. ਮਾਇਆ ਨੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ੧੮. ਨਰਕ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ। ੧੯. ਪੁਤਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਖਾਣਾ। ੨੦. ਪਦਾਰਥ। ੨੧. ਸਬੰਧੀ। ੨੨. ਕਚਹਿਰੀਆਂ। ੨੩. ਜਗੀਰਾਂ। ੨੪. ਘਰ। ੨੫. ਬੰਨ੍ਹੇਗਾ। ੨੬. ਕਿਆ। ੨੭. ਕਰੇਂਗਾ। ੨੮. ਜਾਣ ਲੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। ੨੯. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ। ੩੦. ਅਗੇ। ੩੧. ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ੩੨. ਭੂਤਕਾਲ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ੩੩. ਤੂੰ ਅਗੇ ਨੂੰ ਹੋਵਣਹਾਰ ਹੈਂ। ੩੪. ਚਾਹਵਾਨ, ਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਣਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ
੭੨੪	੧੩	੪	ਗੁਨਹ ਉਸ-ਕੇ ਸਗਲ ੧ਆਫੂ; ਤੇਰੇ ਜਨ, ਦੇਖਹਿ ਦੀਦਾਰੁ ॥
	੧੪	੪	ਦੁਨੀਆ ਚੀਜ, ੨ਫਿਲਹਾਲ ਸਗਲੇ; ਸਚੁ ਸੁਖੁ, ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥
			ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਬੂਝਿਆ; ਸਦਾ ਏਕਸੁ ਗਾਉ ॥
	੧੫	੫	੩ਮੀਰਾਂ ੪ਦਾਨਾਂ; ਦਿਲ ੫ਸੋਚ ॥
			ਮੁਹਬਤੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੈ; [ਮੁਹੱਬਤੇ ਬੋਲੋ]
			ਸਚੁ ਸਾਹ ਬੰਦੀ ੬ਮੋਚ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
			ਦੀਦਨੇ, ਦੀਦਾਰ ਸਾਹਿਬ; ਕਛੁ ਨਹੀ ਇਸ ਕਾ ਮੋਲੁ ॥
			ਪਾਕ ਪਰਵਦਗਾਰ ਤੂ; ਖੁਦਿ ਖਸਮੁ, ਵਡਾ ਅਤੋਲੁ ॥੧॥
			ਦਸਤਗੀਰੀ ਦੇਹਿ ੭ਦਿਲਾਵਰ; ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ਏਕ ॥
			ਕਰਤਾਰ, ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਣ ਖਾਲਕ; ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥
			ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ॥
੭੨੫	੧	੧	੮ਰਾਇਸਾ ਪਿਆਰੇ ਕਾ, ਰਾਇਸਾ; ਜਿਤੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥
	੨	੧	ਜਿਨਿ ਰੰਗਿ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਆ; ਸਾ ਪਛੋ ਰੇ ਤਾਣੀ ॥
	੩	੧	ਕੰਤੁ ਲੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ; ਮੈ ਤੇ, ੯ਵਧਵੀ ਏਹ ॥
	੧੧	੨	ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ; ਆਇ ਮਿਲੁ; ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥
੭੨੬	੮	੨	ਹਉ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਗੁਰੂ, ਵਿਗਸਿਆ; ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਹਾ ॥
			['ਵਿਗੱ-ਸਿਆ ਨਹੀਂ' ਬੋਲਣਾ]
			ਤਿਲੰਗ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ਕਬੀਰ ਜੀ
੭੨੭	੭	੧	ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਇਫਤਰਾ ਭਾਈ; ਦਿਲ ਕਾ ਫਿਕਰੁ ਨ ਜਾਇ ॥
			੧੦ਟੁਕੁ ੧੧ਦਮੁ ੧੨ਕਰਾਰੀ ਜਉ ਕਰਹੁ; ਹਾਜਿਰ ਹਜੂਰਿ ਖੁਦਾਇ ॥
	੮	੧	ਬੰਦੇ, ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰ-ਰੋਜ; ਨਾ ਫਿਰੁ ੧੩ਪਰੇਸਾਨੀ ਮਾਹਿ ॥
			ਇਹ ਜੁ ਦੁਨੀਆ ੧੪ਸਿਹਰੁ ਮੇਲਾ; ਦਸਤਗੀਰੀ ਨਾਹਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
			੧੫ਦਰੋਗੁ ਪੜਿ ਪੜਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ; ਬੇ-ਖਬਰ ਬਾਦੁ ੧੬ਬਕਾਹਿ ॥
			ਹਕੁ ਸਚੁ ੧੭ਖਾਲਕੁ, ਖਲਕ ੧੮ਮਿਆਨੇ; ਸਿਆਮ ਮੂਰਤਿ ਨਾਹਿ ॥੨॥
	੧੦	੧	੧੯ਅਸਮਾਨ ਮ੍ਿਾਨੇ ਲਹੰਗ ਦਰੀਆ;
			੨੦ਗੁਸਲ ੨੧ਕਰਦਨ ੨੨ਬੂਦ ॥ (੨) ਕਰਦ ਨ

੧, ਮੁਆਫ। ੨. ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ੩. ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ੪. ਗਿਆਤਾ। ੫. ਵਿਚਾਰ। ੬. ਛਡਾਉਣਾ। ੭, ਬਹਾਦਰ। ੮. ਉਚਾਰਨ ਕਰਾਂ। ੯. ਵਧੀਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ। ੧੦. ਥੋਹੜੇ ਜਿਹੇ। ੧੧. ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ। ੧੨. ਰੋਕਣਾ। ੧੩. ਹੈਰਾਨਗੀ। ੧੪. ਜਾਦੂਗਰ ਦੇ ਇਕੱਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੧੫. ਝੂਠ। ੧੬. ਬਕਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੭. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੧੮. ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ। ੧੯. ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਲਹੰਗ—ਲਖ ਕਰਕੇ ਦਰਿਆ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ। ੨੦. ਇਸ਼ਨਾਨ। ੨੧. ਕਰਨਾ ਸੀ। ੨੨. ਪਰ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ
੭੨੭	੧੧	੧	ਕਰਿ 'ਫਕਰੁ' [੧]ਦਾਇਮ, ਲਾਇ [੨]ਚਸਮੇ; ਜਹ ਤਹਾ [੩]ਮਉਜੂਦੁ ॥ [ਫੱਕਰ ਬੋਲਣਾ]
	੧੨	੨	ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਟੇਕ; ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ [੪]ਖੁੰਦਕਾਰਾ ॥
	੧੩	੨	ਕਰੀਮਾਂ ਰਹੀਮਾਂ; ਅਲਾਹ ਤੂ, ਗਨੀ ॥
	੧੪	੨	ਦਰੀਆਉ ਤੂ, [੫]ਦਿਹੰਦ ਤੂ; [੬]ਬਿਸੀਆਰ ਤੂ, ਧਨੀ ॥
	੧੬	੩	ਨੀਕੀ ਤੇਰੀ [੭]ਬਿਗਾਰੀ; [੮]ਆਲੇ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥
	੧੭	੩	[੯]ਕੁਜਾ [੧੦]ਆਮਦ, ਕੁਜਾ [੧੧]ਰਫਤੀ; ਕੁਜਾ [੧੨]'ਮੇ-ਰਵੀ' ॥
	੧੮	੩	ਚੰਦੀ ਹਜਾਰ [੧੩]ਆਲਮ; ਏਕ [੧੪]ਲਖਾਨਾਂ ॥
	੧੮	੩	[੧੫]ਹਮ [੧੬]ਚਿਨੀ ਪਾਤਿਸਾਹ; [੧੭]ਸਾਂਵਲੇ ਬਰਨਾਂ ॥
	੧੯	੩	[੧੮]ਅਸਪਤਿ [੧੯]ਗਜਪਤਿ; ਨਰਹ [੨੦]ਨਰਿੰਦ ॥
			—o—
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥
੭੨੮	੬	੧	ਇਹੁ ਮਨੁ [੨੧]ਈਟੀ, ਹਾਥਿ ਕਰਹੁ ਫੁਨਿ; ਨੇਤ੍ਰਉ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥
	੧੪	੨	ਸੇਵਾ ਕਰੇ; ਸੁ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ ॥
੭੨੯	੩	੩	ਉਜਲੁ [੨੨]ਕੈਹਾ. ਚਿਲਕਣਾ; [੨੩]ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ [੨੪]ਮਸੁ ॥ [ਕੈਹਾਂ ਬੋਲੋ]
	੬	੩	ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ; [੨੫]'ਮੈ ਜਨ', ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ ॥ (੨) ਮੈਜਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ ॥
	੧੦	੪	ਤੇਰਾ ਏਕੋ ਨਾਮੁ, ਮੰਜੀਠੜਾ; [੨੬]ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਚੋਲਾ ਸਦ ਰੰਗ [੨੭]ਢੋਲਾ ॥
	੧੩	੪	ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਫਲੁ ਪਾਇਆ; ਸਹ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੋਲਾ ॥
	੧੭	੫	ਦਰਿ [੨੮]ਦਰਵਾਣੀ ਨਾਹਿ; ਮੂਲੇ ਪੁਛ ਤਿਸੁ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸਰਾਮ]
	੧੮	੫	ਘਲੇ ਆਣੇ ਆਪਿ; ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਦੂਜਾ ਮਤੈ ਕੋਇ ॥ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਸਾਜਿ; ਜਾਣੈ ਸਭ ਸੋਇ ॥
੭੩੦	੭	੭	ਅਗੈ ਪੁਛ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਸਣੁ ਨੀਸਾਣੈ ਜਾਇ ॥

੧. ਹਮੇਸ਼ਾਂ। ੨. ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਚਸ਼ਮੇ=ਐਨਕਾਂ। ੩. ਪ੍ਰਤੱਖ। ੪. ਸੱਤਾਂ ਵਲਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਧੋਬੀ ਦੇ ਪਟੜੇ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਕਿੱਲਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੫. ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੬. ਵੱਡਾ। ੭. ਵਗਾਰ। ੮. ਚੰਗਾ ਸੋਹਣਾ। ੯. ਕਿਥੋਂ। ੧੦. ਆਏ ਹੋ। ੧੧. ਗਏ ਸੀ। ੧੨. ਜਾਓਗੇ। ੧੩. ਸੰਸਾਰ। ੧੪. ਲਖਿਆ ਹੈ। ੧੫. ਤਮਾਮ। ੧੬. ਐਸੇ। ੧੭. ਸਿਆਮ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੧੮. ਸੂਰਜ। ੧੯. ਇੰਦਰ। ੨੦. ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ। ੨੧. ਗੁੱਲੀਆਂ, ਢੀਡੀਆਂ। ੨੨, ਕਾਂਸੀ। ੨੩. ਘਸੋਣੇ ਕਰ ਕੇ। ੨੪. ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ। ੨੫. ਮੇਰੇ ਜੈਸੇ ਜਨ। ੨੬. ਮਨ ਰੂਪੀ ਚੋਲਾ। ੨੭. ਪਿਆਰਾ। ੨੮. ਡਿਉਢੀਦਾਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੩੦	੧੨	੮	ਗਲੀ; ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਈ ॥
	੧੩	੮	ਜੋਗੁ ਨ, ਬਾਹਰਿ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ; ਜੋਗੁ ਨ ਤਾੜੀ ਲਾਈਐ ॥
			['ਜੋਗੁ ਨ' ਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜਮਕੀ ਲਾਉਣੀ ਹੈ, ਥੋਹੜਾ ਅਟਕਣਾ ਹੈ]
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ॥
੭੩੧	੭	੧	ਮਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਰਾਧਿਆ; ਗੁਰ ਸਬਦਿ, ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਕੇ ॥
			ਨੋਟ–ਗਟਕੇ, ਰਸਕੇ ਇਹ ਕੱਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।]
	੧੧	੧	ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ, ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ; ਹਮ ਵੇਚਿਓ ਸਿਰੁ, ਗੁਰ ਕੇ ॥
	੧੬	੨	ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ, ਜਨ ਕਿਰਮ ਤੁਮਾਰੇ; ਸਰਣਾਗਤਿ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤਿਪਲਘਾ ॥
	੧੭	੨	ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਪੁਰਖ, ਵਡੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ; ਮੋ-ਕਉ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ; ਹਰਿ [1]ਨਿਮਘਾ ॥
੭੩੨	੨	੩	ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਇਓ; ਮਨਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ [2]ਸਹਲੰਙੁ ॥
	੭	੪	ਗਿਆਨੀ; ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥
	੧੯	੬	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਰੰਗੁ ਚਲੂਲਾ ਹੋਈ ॥
੭੩੩	੪	੭	ਮਨਮੁਖਿ; ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਨ ਜਾਇ ॥
	੭	੮	ਪੂਛਹੁ ਬਿਦਰ, ਦਾਸੀ ਸੁਤੈ; ਕਿਸਨੁ ਉਤਰਿਆ ਘਰਿ ਜਿਸੁ ਜਾਇ ॥
	੧੪	੯	ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਮਨ ਮੇਰੇ, ਮਨ ਧਿਆਇ ਹਰਿ; ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਸਭਿ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣ-ਹਾਰਾ ॥
	੧੭	੯	ਜਿਸੁ ਘਰਿ [3]ਵਿਰਤੀ, ਸੋਈ ਜਾਣੈ; ਜਗਤ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਛਿ, ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਚਹੁ ਪੀੜੀ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ, ਬਖੀਲੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ; ਹਰਿ ਸੇਵਕ-ਭਾਇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥
੭੩੪	੩	੧੦	ਹਰਿ ਰਤਨੈ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀਆ, ਹਰਿ ਰਤਨ ਧਨੁ ਵਿਹਾਝੇ; ਕਚੈ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀਏ, [4]ਵਾ ਕਿ ਹਰਿ ਧਨੁ ਲਇਆ ਨ ਜਾਈ ॥ (੨) ਵਾਕਿ
	੪	੧੦	ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਤਨੁ ਜਵੇਹਰੁ ਮਾਣਕੁ, ਹਰਿ ਧਨੈ ਨਾਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ; ਹਰਿ ਭਗਤੀ, ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥
	੫	੧੦	ਹਰਿ ਧਨੁ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ ਕਾ ਬੀਜਿਆ; ਭਗਤ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਰਹੇ ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ ॥
	੬	੧੦	ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਰਭਉ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ ਸਾਚਾ, ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਅਗਨੀ ਤਸਕਰੈ ਪਾਣੀਐ ਜਮਦੂਤੈ;

੧. ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ। ੨. ਸਾਥੀ, ਸਹ=ਸਾਥ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਚਿੱਤ੍ਰੇ ਨੂੰ ਲੰਙ ਪੈ ਜਾਣ ਵਾਂਗੂੰ ਦਿਲ ਛੱਡ ਜਾਣਾ। ੩. ਵਰਤਾਰਾ। ੪. ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵਾ ਬਚਨਾਂ ਕਰ ਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੩੪	੭	੧੦	ਕਿਸੈ ਕਾ ਗਵਾਇਆ ਨ ਜਾਈ ॥
			ਹਰਿ ਧਨ ਕਉ 'ਉਚਕਾ' ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ;
			ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਡੰਡੁ ਨ ਲਗਾਈ ॥ [ਉਚੱਕਾ ਬੋਲੋ]
	੯	੧੦	[1]ਹਲਤੈ ਵਿਚਿ ਸਾਕਤ ਦੁਹੇਲੇ ਭਏ, ਹਥਹੁ ਛੁੜਕਿ ਗਇਆ;
			ਅਗੈ ਪਲਤਿ ਸਾਕਤੁ, ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਢੋਈ ਨ ਪਾਈ ॥
	੧੨	੧੧	ਜਿਸਨੋ ਹਰਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨੁ ਹੋਇ, ਸੋ ਹਰਿ ਗੁਣਾ ਰਵੈ; ਸੋ ਭਗਤੁ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ ॥
	੧੪	੧੧	ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ਜੀਉ; ਲਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਧਿਆਨੁ ॥
	੧੫	੧੧	ਜੋ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਸਾਕਤ, ਕਾਮਨਾ ਅਰਥਿ ਦੁਰਗੰਧ ਸਰੇਵਦੇ;
			ਸੋ ਨਿਹਫਲ ਸਭੁ ਅਗਿਆਨੁ ॥
੭੩੫	੭	੧੨	[2]ਬਕਰੀ [3]ਸਿੰਘੁ, ਇਕਤੈ ਥਾਇ ਰਾਖੇ;
			ਮਨ ਹਰਿ ਜਪਿ, ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਦੂਰਿ ਕੀਜੈ ॥
	੧੧	੧੩	ਸਭੁ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਸਰੀਰੁ, ਹਰਿ ਕੀਆ;
			ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਮਾਨੁਖ, ਭਗਤਿ ਕਰਾਈ ॥
	੧੮	੧੪	ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਰੋਗੀ; ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ॥
੭੩੬	੬	੧੫	ਪੰਚ ਤਤੁ ਕਰਿ ਤੁਧੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀ;
			ਕੋਈ ਛੇਵਾ ਕਰਿਉ, ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਹੋਵੈ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੨	੧	ਕਵਨ ਰੂਪ; ਦ੍ਰਿਸਟਿਓ ਬਿਨਸਾਇਓ ॥
	੧੩	੧	ਬੀਜੁ, ਬੀਜਿ; ਦੇਖਿਓ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਾ ॥
੭੩੭	੧੦	੪	ਕਵਨ ਕਹਾ ਗੁਨ; ਕੰਤ ਪਿਆਰੇ ॥
	੧੨	੪	ਕੰਗਨ ਬਸਤ੍ਰ ਗਹਨੇ; ਬਨੇ ਸੁਹਾਵੇ ॥
	੧੫	੪	ਜਨ ਨਾਨਕ; ਪਿਰ ਧਨ ਮਿਲਿ, ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
	੧੬	੪	ਸੁਨਤ ਸਦੇਸਰੋ ਪ੍ਰਿਅ; ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ॥
੭੩੮	੧	੫	ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਪ੍ਰਭੁ; ਮਿਲਹ ਸਭਾਗੇ ॥
	੪	੬	ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਸਾਰਿ ਸਮ੍ਹਾਲੀ; ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨ ਕੇ ਦਾਤਾਰੇ ॥
			[ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਾਰੇ 'ਰਾਰੇ' ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਹਨ]
	੧੦	੭	ਕੂੜੇ ਮੂਰਖ ਕੀਹਾ; [4]ਠੀਸਾ ॥ (੨) ਕੀ [5]ਹਾਠੀਸਾ ॥
	੧੪	੭	ਦਰਸਨ ਦੇਖੇ ਕੀ; ਵਡਿਆਈ ॥
			ਤੁਮ੍ ਸੁਖ ਦਾਤੇ; ਪੁਰਖ ਸੁਭਾਈ ॥
੭੩੯	੪	੯	ਓਹੁ ਪਾਹੁਣ; ਲੈ ਉਸ ਕਉ ਡੁਬਤਾ ॥
	੪	੯	ਪਾਹਣ ਨਾਵ; ਨ ਪਾਰ ਗਿਰਾਮੀ ॥

੧. ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ। ੨. ਧਰਤੀ, ਕਾਠ ਜਿੰਦ। ੩. ਪਾਣੀ ਅੱਗ ਕਾਲ ਭਾਵ ਕਾਲ ਤੇ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ੪. ਗੱਪਾਂ। ੫. ਹਠ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੩੯	੫	੯	ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ; ਠਾਕੁਰੁ ਜਾਤਾ ॥
	੭	੧੦	ਪਾਵ ਮਲੋਵਉ; ਸੰਗਿ ਨੈਨ [1]ਭਤੀਰੀ ॥
			[ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ 'ਭਤੀਰੀ' ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ 'ਰਾਰੇ' ਵੱਖਰੇ ਹਨ]
	੭	੧੦	ਜਹਾ ਪਠਾਵਉ; ਜਾਉ ਤਤੀ ਰੀ ॥
	੧੯	੧੩	ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਣਿ; ਮੁਖ ਉਜਲਾਰੇ ॥
੭੪੦	੧੦	੧੬	ਕਈ ਜੰਤ; [2]ਬਿਨਾਹਿ [3]ਉਪਾਰਾ ॥
	੧੮	੧੮	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ; ਮੋਹ 'ਤਜਾਰੀ' ॥
			ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਾਮ ਦਾਨੁ; ਇਸਨਾਨੁ [4]'ਸੁਚਾਰੀ' ॥
੭੪੨	੧	੨੪	ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ; ਗੁਰ ਤੇਰਾ ॥
	੬	੨੫	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਪਿ; ਪਹਿਰਿ [5]ਸਨਾਹ ॥
			ਕੋਟਿ [6]ਆਵਧ; ਤਿਸੁ ਬੇਧਤ ਨਾਹਿ ॥
	੭	੨੫	ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਜਮੁ; ਤਿਸੁ ਨ ਬਿਦਾਰੈ ॥
	੮	੨੬	ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਕੇ; ਨਿਤ ਗਾਹਾ ॥
	੧੪	੨੭	ਅਚਰਜ ਸਾਦ ਤਾ ਕੇ; ਬਰਨੇ ਨ ਜਾਹੀ ॥ [ਅਚੱਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੧੫	੨੭	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਸਰਣਿ; ਜਨ 'ਤਾਕੀ' ॥ [ਤੌਂਕੀ ਬੋਲੋ]
੭੪੩	੩	੨੯	ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਪੁੰਨੁ; ਭਲਾ ਕਰਾਏ ॥
	੧੦	੩੧	ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਠਾਕੁਰ; ਕਵਨੁ ਹਮਾਰਾ ॥
	੧੧	੩੧	ਪੂਰਬ ਕਰਮਿ ਲਿਖਤ; ਧੁਰਿ ਪਾਈ ॥
	੧੧	੩੧	ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਅਚਰਜੁ ਪਰਤਾਪ ॥ ['ਅਚੱਰਜ' ਨਾ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੩੨	ਸਾਧ ਗਾਵਹਿ; ਗੁਣ ਸਦਾ ਰਸਾਲਾ ॥
	੧੬	੩੨	ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੁ; ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥
	੧੬	੩੨	ਨਾਨਕ; ਦੇਵਨਹਾਰ ਸੁਜਾਨਾ ॥
	੧੮	੩੩	ਮਾਧਵੇ; ਭਜੁ ਦਿਨ ਨਿਤ ਰੈਣੀ ॥
			ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ; ਹਰਿ ਸਰਣੀ ॥
੭੪੪	੨	੩੪	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਸਿਮਰਿ ਰਤਨਾਗਰੁ ॥
	੪	੩੪	ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ; ਸਾਚੁ [7]ਸੁਆਉ ॥
	੧੫	੩੪	ਗੋਬਿੰਦਾ ਗੁਣ ਗਾਉ; ਦਇਆਲਾ ॥
੭੪੫	੨	੪੦	ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹਾ; ਕਰਤ [8]ਕਸਾਈ ॥
			[9]ਨਿਰਦੈ ਜੰਤੁ; ਤਿਸੁ ਦਇਆ ਨ ਪਾਈ ॥ [ਨਿਰ-ਦੈ ਬੋਲੋ]

੧. ਨੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧਤੀਰੀਆਂ। ੨. ਨਾਸ। ੩. ਉਤਪਤੀ। ੪. ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। ੫. ਸੰਜੋਅ, ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਕੁੜਤਾ। ੬. ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੭. ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਲਾਭ। ੮. ਕਾਮਾਦਿਕ। ੯. ਨਿਰਦਈ ਕਾਮਾਦਿਕ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੪੫	੩	੪੦	ਅਨਿਕ ਜਨਮ [1]ਬੀਤੀਅਨ; ਭਰਮਾਈ ॥ (੨) ਬੀਤੀ [2]ਅਨ ਭਰਮਾਈ
	੮	੪੦	ਜਲਿ ਜਾਉ ਏਹੁ ਬਡਪਨਾ; ਮਾਇਆ ਲਪਟਾਏ ॥ [‘ਬਡ-ਪਨਾ’ ਬੋਲੋ, ‘ਬਡੱਪਨਾ’ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੯	੪੧	ਪੀਸਨੁ ਪੀਸਿ ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ; ਸੁਖੁ ਮਨੁ, [3]ਸੰਤੋਖਾਏ ॥
	੧੨	੪੨	ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਪਰਾਨ ਧਨ; ਤਿਸ ਕਾ ਪਨਿਹਾਰਾ ॥
	੧੭	੪੩	ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ, ਇਹੁ ਬਿਖਈ ਜੀਉ; ਦੇਹੁ ਅਪੁਨਾ ਨਾਉ ॥
੭੪੬	੩	੪੪	ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਬਿੰਦ ਏਕੈ, ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਕੋ ਲੇਖੈ; ਸੰਤ ਲਾਗੁ, ਮਨਹਿ ਛਾਡੁ ਦੁਬਿਧਾ ਕੀ [4]ਕੁਰੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਨਿਰਗੁਨ ਹਰੀਆ ਸਰਗੁਨ ਧਰੀਆ; ਅਨਿਕ ਕੋਠਰੀਆ; [5]ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ, ਭਿੰਨ ਭਿਨ ਕਰੀਆ ॥ ਵਿਚਿ; ਮਨ [6]‘ਕੋਟਵਰੀਆ’ ॥
	੬	੪੪	[7]ਕਿਰਤਨਿ ਜੁਰੀਆ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਫਿਰੀਆ; ਪਰ ਕਉ [8]ਹਿਰੀਆ ॥ [9]ਬਿਖਨਾ ਘਿਰੀਆ ॥
	੯	੪੫	ਪੇਖੈ ਖੁਸੀ; [10]ਭੋਗਨ ਹੀ ਹਾਰਾ ॥ (੨) [11]ਭੋਗ ਨਹੀ ਹਾਰਾ ॥ ਸਭਿ ਰਸ ਲੈਤ; ਬਸਤ ਨਿਰਾਰਾ ॥
	੧੦	੪੫	ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨਾਹੀ; ਮੁਖੁ ਨ [12]ਮਾਸਾਰਾ ॥
	੧੩	੪੬	ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹੀ; ਡਰਾਇਆ ॥ ਗਹੀ ਓਟ; ਸਾਧਾਇਆ ॥
੭੪੮	੧	੫੦	ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ, ਉਧਰੈ ਸੋ ਕਲਿ ਮਹਿ; ਘਟਿ ਘਟਿ, ਨਾਨਕ [13]ਮਾਝਾ ॥
	੧੦	੫੨	ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ, ਕਾਢਿ ਲੀਏ ਤੁਮ੍; ਆਪਿ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥
	੧੪	੫੩	ਜਬ ਕਛੁ ਨ ਸੀਓ, ਤਬ ਕਿਆ ਕਰਤਾ; ਕਵਨ ਕਰਮ ਕਰਿ ਆਇਆ ॥
੭੪੯	੧੩	੫੬	ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ; ਤੂੰ ਮੈ, ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧
੭੫੦	੧੫	੧	ਅੰਤਿ ਨ; ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਈ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੧੯	੧	ਜੇ ਭਾਵੈ ਪਿਆਰਾ; ਤੈ ਰਾਵੇਸੀ ॥ [ਰਾਵੇ–ਸੀ ਬੋਲੋ ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
੭੫੧	੧੧	੧	[14]ਅਨ ਕੋ ਕੀਜੈ ਮਿਤੜਾ; ਖਾਕੁ ਰਲੈ, ਮਰਿ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥

੧. ਗੁਜਰ ਗਏ ਭਰਮਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਦ੍ਵੈਤ ਵਿਚ। ੩. ਸੰਤੋਖ ਆਵਣ ਤੇ। ੪. ਡੰਡੀ। ੫. ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਰੂਪ। ੬. ਕੋਤਵਾਲ। ੭. ਮਾਯਕੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ। ੮. ਪਰਾਏ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੯. ਮਾਇਆ। ੨੦. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭੋਗ ਪੌਣ ਵਾਲਾ। ੧੧. ਪਦਾਰਥ ਦਾਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੧੨. ਦਾਹੜਾ ਵਾ ਮਾਸ। ੧੩. ਵਿਚ। ੧੪. ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੫੧	੧੩	੨	'ਖਿੰਚੋਤਾਣਿ' ਵਿਗੁਚੀਐ; ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਨਾਲਿ ਜੀਉ ॥
੭੫੨	੧੦	੪	ਤੂ ਦੇਖਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ; ਦਰਿ [1]ਬੀਨਾਈਐ ॥ (੨)[2] ਦਰਿਬੀ ਨਾਈਐ
	੧੧	੪	ਇਹੁ ਕਿਥੈ ਘਰੁ [3]'ਅਉਤਾਕੁ'; ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥੪॥
			ਦਿਹੁ ਦੀਵੀ ਅੰਧ ਘੋਰੁ; [4]ਘਬੁ [5]ਮੁਹਾਈਐ ॥
			ਗਰਬਿ ਮੁਸੈ ਘਰੁ [6]ਚੋਰੁ; ਕਿਸੁ [7]'ਰੂਆਈਐ ॥
	੧੨	੪	ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੀ ਆਗਿ; ਜੋਤਿ [8]ਦੀਪਾਈਐ ॥
	੧੮	੫	ਜਨਮਤ ਹੀ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ; ਮਰਣਾ ਆਇ-ਕੈ ॥
੭੫੩	੨	੫	ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਦੂਰਿ; ਜਾਣਹਿ ਸਭ 'ਤੂਹੈ' ॥
			ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖਿ ਹਦੂਰਿ; ਅੰਤਰਿ ਭੀ 'ਤੂਹੈ' ॥
	੩	੫	ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ; ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤਿ ਦੇਇ ॥
੭੫੪	੧੨	੨	ਇਸੁ ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਉ-ਨਿਧਿ; ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਾ ॥
	੧੪	੨	ਮੋਲਿ ਕਿਤਹੀ, ਨਾਮੁ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ; ਨਾਮੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਾ ॥
੭੫੫	੧੦	੩	[9]ਗੁਣਕਾਰੀ ਗੁਣ [10]ਸੰਘਰੈ; ਅਵਰਾ ਉਪਦੇਸੇਨਿ ॥
			ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ, ਜਿ ਓਨਾ ਮਿਲਿ ਰਹੇ; ਅਨ-ਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਲਏਨਿ ॥
	੧੮	੩	ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪੀਆਈਐ; ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ, [11]ਨਿਕੋਰ ॥
੭੫੬	੬	੩	ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਮਿਲੇ ਸਿ [12]ਭਾਇਰਾ; ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਲਗੰਨਿ ॥
	੮	੩	ਅਵਗਣ [13]ਵਿਕਣਿ [14]ਪਲ੍ਰਨਿ; ਗੁਣ ਕੀ ਸਾਝ ਕਰੰਨਿ੍ ॥
	੧੫	੩	ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਭੀ ਮਿਲਨਿ; ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੰਨਿ ॥
			ਅੰਤਰਿ ਨਵ-ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਹੈ; ਖਾਨਿ ਖਰਚਨਿ ਨ ਨਿਖੁਟਈ; ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਹਜਿ ਰਵੰਨਿ ॥
੭੫੭	੨	੪	ਸੇਵਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜਿਆ; ਸੇ ਹੰਸੁਲੇ ਨਾਮੁ ਲਹੰਨਿ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ॥
	੧੦	੧	ਦਰਸਨੁ ਹਰਿ; ਦੇਖਣ ਕੈ ਤਾਈ ॥
	੧੪	੧	ਅਖੀ ਕਾਢਿ, ਧਰੀ ਚਰਣਾ ਤਲਿ; ਸਭ ਧਰਤੀ ਫਿਰਿ, [15]ਮਤ ਪਾਈ ॥
੭੫੮	੩	੧	ਤੂ ਆਪੇ ਗੁਰੁ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ; ਗੁਰ [16]ਵਿਚੁ ਦੇ, ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਈ ॥
	੯	੧	ਸਭੁ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਦੇਖਉ ਗੁਰੁ ਅਪਨਾ; ਵਿਚਿ ਅਖੀ, ਗੁਰ ਪੈਰ ਧਰਾਈ ॥

੧. ਚੁਣ ਕੇ। ੨. ਢਲਦਾ ਹੈ ਨਾਮ ਤੇ ਵਾ ਕੜਛੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜਿਹੜੇ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩. ਬੈਠਕਾਂ। ੪. ਘਰ। ੫. ਲੁਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੬. ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਚੋਰ ਘਰ ਨੂੰ ਲੁਟਦਾ ਹੈ। ੭. ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰੀਏ। ੮. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ। ੯. ਉਪਕਾਰੀ। ੧੦. ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੧. ਨਿਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੧੨. ਭਾਈ ੧੩. ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਪੱਲਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਫਿੱਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ੧੫. ਸਿਖਿਆ। ੧੬. ਵਿਚੋਲਗੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ॥
੭੫੯	੧੪	੧	ਬਸਇ ਕਰੋਧੁ; ਸਰੀਰਿ ਚੰਡਾਰਾ ॥
੭੬੦	੩	੨	ਚਰਣ ਕਮਲ ਸਰਣਾਇ; ਨਰਾਇਣ ॥
	੪	੨	ਸਾਧ ਸੰਗਿ; ਜਮਦੂਤ ਨ ਭੇਟਨ ॥
	੧੮	੩	ਆਦਰੁ ਦਿਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ; ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ [1]'ਸਤਭਾਇ' ਜੀਉ ॥
੭੬੧	੮	੩	ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਤੂ ਸਰਬ ਮੈ; 'ਤੂਹੈ' ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ ਜੀਉ ॥
	੭	੪	ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇਹੁ [2]ਦੂਜਾਣੇ ਲਗਾ, ਝੂਰਿ ਮਰਹੁ, ਸੇ [3]ਵਾਢੀਆ ॥
	੧੦	੪	ਏਹਾ ਪਾਈ ਮੂ ਦਾਤੜੀ; ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਰਖਾ ਸਮਾਲਿ ॥
	੧੦	੪	ਪਾਵ [4]ਜੁਲਾਈ [5]ਪੰਧ [6]ਤਉ; ਨੈਣੀ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਲਿ ॥
	੧੧	੪	ਕਿਤੀ ਲਖ ਕਰੋੜਿ ਪਿਰੀਏ; ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਨਿ ਤੇਰਿਆ ॥
੭੬੨	੧	੫	ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਅਨੇਕ; ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮਤੇ ॥
	੩	੫	ਖੋਜਹਿ ਕੋਟਿ ਅਸੰਖ; ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤ ਕੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਕੁਚਜੀ
	੭	੧	ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਖੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ; ਸੇ [7]ਅੰਬੀ [8]'ਛਾਵੜੀਏਹਿ', ਜੀਉ ॥
	੯	੧	ਇਕਤੁ [9]ਟੋਲਿ ਨ [10]ਅੰਬੜਾ, ਹਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ਤੇਰੈ, ਜਾਉ ਜੀਉ ॥
	੧੦	੧	ਹਉ ਏਨੀ [11]ਟੋਲੀ, ਭੁਲੀਅਸੁ; ਤਿਸੁ ਕੰਤ, ਨ ਬੈਠੀ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥
	੧੨	੧	ਸੁਤੀ ਸੁਤੀ [12]ਝਾਲੁ ਥੀਆ; ਭੁਲੀ [13]ਵਾਟੜੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥
			ਤੈ ਸਹ ਨਾਲਹੁ [14]ਮੁਤੀਅਸੁ; ਦੁਖਾ ਕੂੰ, [15]ਧਰੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥
	੧੪	੨	ਸੁਚਜੀ ॥ [ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕੁਚੱਜੀ ਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਬੋਲੇ]
	੧੬	੨	ਭਾਣੈ, [16]ਥਲ ਸਿਰਿ, ਸਰੁ ਵਹੈ; ਕਮਲੁ ਫੁਲੈ, [17]ਆਕਾਸਿ ਜੀਉ ॥
	੧੭	੨	ਭਾਣੈ, ਸਹੁ [18]ਭੀਹਾਵਲਾ; ਹਉ ਆਵਣਿ ਜਾਣਿ ਮੁਈਆਸਿ ਜੀਉ ॥
੭੬੩	੩	੩	ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੈ-ਕੂੰ [19]ਡੇਵਸਾ; ਮੈ ਮਾਰਗੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਜੀਉ ॥
	੧੧	੪	ਮੈਲੀ ਅਵਗਣਿ ਚਿਤਿ; ਬਿਨੁ ਗੁਰ, ਗੁਣ ਨ ਸਮਾਵਨੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

੧. ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ। ੨. ਦੂਜੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ। ੩. ਵਿਛੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ੫. ਚੱਲਾਂ। ੫. ਰਸਤੇ ਵਿਚ। ੬. ਤੇਰੇ। ੭. ਅੰਬ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਨ। ੮. ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਹੈ। ੯. ਪਦਾਰਥ। ੧੦. ਪਹੁੰਚ ਸਕਾਂ। ੧੧. ਪਦਾਰਥ। ੧੨. ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸਵੇਰਾ। ੧੩. ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਰਸਤਾ। ੧੪. ਛੁੱਟੜ ਹੋ ਕੇ। ੧੫. ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ੧੬. ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਮਾਰੂਥਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਰ=ਦਰਿਆ ਵਹਿ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਖੁਸ਼ਕ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰੇਮ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਗ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ੧੭. ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੰਕਾਰੀ ਰਿਦਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕੰਵਲ ਖਿੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ੧੮. ਭੈ ਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ। ੧੯. ਦੇ ਦੇਵਾਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੬੩	੧੩	੪	ਨਾਨਕ [1] ਬਾਲਤਣਿ' ਰਾਡੇਪਾ; ਬਿਨੁ ਪਿਰ, ਧਨ ਕੁਮਲਾਣੀ ॥ [ਬਾਲੱਤਣਿ ਨਾ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੪	ਬਾਬਾ ਮੈ ਵਰੁ ਦੇਹਿ; ਮੈ ਹਰਿ ਵਰੁ ਭਾਵੈ, [2]ਤਿਸ ਕੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੁਗ ਚਾਰਿ; ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਕੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥
	੧੬	੪	ਹਰਿ ਕੀ [3]ਨਾਰਿ, ਸੁ ਸਰਬ ਸੁਹਾਗਣਿ; [4]ਰਾਂਡ 'ਨ' [5]ਮੈਲੈ ਵੇਸੇ ॥ ['ਨੰਨਾ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੭	੪	ਬਾਬਾ [6]ਲਗਨੁ [7]ਗਣਾਇ; ਹੰ ਭੀ [8]ਵੰਞਾ [9]ਸਾਹੁਰੈ; ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥
੭੬੪	੧੮	੩	[10]ਘਰਿ 'ਆਪਨੜੈ' ਖੜੀ ਤਕਾ; ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਨੇਰਾ ਰਾਮ ॥ [ਆਪਨ-ੜੈ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਬੰਧਕ ਹੈ, ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
	੧੯	੩	ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਭਈ [11]ਨਿਹਕੇਵਲ; ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਨਾਸਾ ॥
੭੬੫	੨	੩	ਹਰਿ ਮੋਹਿਅੜੀ ਸਾਚ ਸਬਦਿ; ਠਾਕੁਰ ਦੇਖਿ [12]ਰਹੰਸੀ ਰਾਮ ॥
	੫	੩	ਪਿਰਿ ਰਾਵਿਅੜੀ ਸਬਦਿ ਰਲੀ; ਰਵਿ ਰਹਿਆ, ਨਹ ਦੂਰੀ ਰਾਮ ॥
	੮	੩	ਨਾਨਕ, ਆਪੇ ਜੋਗ ਸਜੋਗੀ; ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥
	੮	੩	ਪਿਰੁ [13]ਉਚੜੀਐ ਮਾੜੜੀਐ; ਤਿਹੁ ਲੋਆ, ਸਿਰਤਾਜਾ ਰਾਮ ॥
	੧੪	੪	[14]ਚੰਦੋ [15]ਦੀਪਾਇਆ ਦਾਨਿ ਹਰਿ ਕੈ; ਦੁਖੁ ਅੰਧੇਰਾ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਗੁਣ [16]ਜੰਞ, ਲਾੜੇ ਨਾਲਿ ਸੋਹੈ; ਪਰਖਿ [17]ਮੋਹਣੀਐ ਲਇਆ ॥
	੧੬	੪	ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਾਜਨਾ; ਮੀਤਾ [18]ਅਵਰੀਤਾਂ ॥
	੧੮	੪	ਜਿਨ੍ [19]'ਦਿਸਿਆਇਆ', ਹੋਹਿ ਰਲੀਆ; ਜੀਅ ਸੇਤੀ ਗਹਿ ਰਹਹਿ ॥ (੨) ਦਿਸਿ ਆਇਆ
੭੬੬	੭	੫	ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਆਵੈ ਸਾਚ ਭਾਵੈ; ਸਾਚ ਕੀ ਮਤਿ, ਕਿਉ ਟਲੈ ॥ ਇਸਨਾਨੁ ਦਾਨੁ ਸੁਗਿਆਨੁ [20]ਮਜਨੁ; ਆਪਿ [21]'ਅਛਲਿਓ' ਕਿਉ ਛਲੈ ॥ [ਅਛੱਲਿਓ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]

੧. ਬਾਲਪੁਣੇ ਤੋਂ। ੨. ਤਿਸ ਹਰੀ ਪਤੀ ਦੀ ਹਾਂ। ੩. ਭਗਤ। ੪. ਨਾਸਤਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ੫. ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਦਾ ਮੈਲਾ ਵੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੬. ਪਰਮ ਰੂਪੀ ਜੋਤਸ਼ ਦਾ ਲਗਨ। ੭. ਵੀਚਾਰੋ। ੮. ਜਾਵਾਂ। ੯. ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਸਹੁਰਾ ਘਰ। ੧੦. ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ। ੧੧. ਸ਼ੁਧ ਨਿਰਮਲ। ੧੨. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। ੧੩. ਸਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਉਚੀ ਮਲ੍ਹੈਤ, ਹਵੇਲੀ। ੧੪. ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ੧੫. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ। ੧੬. ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਰੂਪ ਜਾਂਞੀਂ ਹਨ। ੧੭. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਤਾਈਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪ ਸੰਤਾਂ ਨੇ। ੧੮. ਹੋਰ ਰੀਤਾਂ (ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਵਾਲੀਆਂ)। ੧੯. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ। ੨੦. ਪੁਰਬ। ੨੧. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਛਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੬੬	੧੨	੫	[੧]ਆਇ ਗਇਆ, ਕੀ ਨ ਆਇਓ; ਕਿਉ ਆਵੈ ਜਾਤਾ ॥
	੧੪	੫	[੨]ਪੰਚ ਭੂ [੩]ਨਾਇਕੋ, ਆਪਿ [੪]ਸਿਰੰਦਾ; ਜਿਨਿ ਸਚ ਕਾ [੫]ਪਿੰਡੁ ਸਵਾਰਿਆ ॥
	੧੭	੫	ਕਰਮ ਸੁਕਰਮ ਕਰਾਏ ਆਪੇ; ਕੀਮਤਿ ਕਉਣ [੬]ਅਭੇਵਏ ॥
੭੬੭	੩	੫	ਕਿਉ ਰਾਹਿ ਜਾਵੈ, ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ; ਅੰਧ ਕੀ ਮਤਿ, ਅੰਧਲੀ ॥
	੯	੫	ਸਬਦੇ ਪਤੀਜੈ [੭]ਅੰਕੁ ਭੀਜੈ; ਸੁ ਮਹਲੁ, [੮]ਮਹਲਾ ਅੰਤਰੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੩
੭੬੮	੧੫	੨	ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ; ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਬੈਰਾਗੀ ॥
	੧੭	੨	ਮਨਮੁਖ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ; ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ਰਾਮ ॥
੭੭੦	੬	੪	ਗੁਰਮੁਖਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਵੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਆਪਣਾ, ਸਾਚੀ ਸੋਭਾ ਹੋਈ ॥
	੧੦	੪	ਸਾ ਧਨ ਬਾਲੀ, ਧੁਰਿ ਮੇਲੀ; ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਈ ਰਾਮ ॥
	੧੪	੫	ਹਰਿ ਹਰੇ, ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ; ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖੇ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥
੭੭੧	੩	੫	ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ, ਸਦ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਭਏ; ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ਰਾਮ ॥
	੧੦	੬	ਸਦਾ ਹੋਵਹਿ ਸੋਹਾਗਣੀ; ਹਰਿ ਜੀਉ, ਮਰੈ ਨ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥
੭੭੨	੭	੭	ਹਰਿ ਹਰਿ ਏਕੋ, ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ; ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪ ਛੰਤ ਘਰੁ ੧
੭੭੩	੩	੧	ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਇ; ਅਵਗਣ [੯]'ਵਿਕਣਾ', ['ਵਿੱਕਣਾ' ਬੋਲੋ] ਗੁਣ ਰਵਾ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥
	੧੦	੧	ਮਨਮੁਖਿ ਵਿਛੁੜੀ ਦੂਰਿ; ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਏ ਬਲਿ ਗਈ, ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮਮਤਾ ਕੂਰਿ; ਕੂੜੁ ਵਿਹਾਝੇ, ਕੂੜਿ ਲਈ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥
	੧੪	੧	[੧੦]ਪੰਡਿਤ [੧੧]ਪਾਧੇ ਆਣਿ; [੧੨]ਪਤੀ ਬਹਿ [੧੩]ਵਾਚਾਈਆ, ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥
	੧੭	੨	ਹਰਿ ਪਹਿਲੜੀ [੧੪]ਲਾਵ; [੧੫]ਪਰਵਿਰਤੀ [੧੬]ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ, ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

੧. ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਆ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ੨. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ। ੩. ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰੇਰਕ। ੪. ਰਚਨ ਵਾਲਾ। ੫. ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰੂਪੀ ਪਿੰਡ। ੬. ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੭. ਹਿਰਦਾ। ੮. ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਮਹਲ = ਸਰੂਪ। ੯. ਵੇਚਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ੧੦. ਤੱਤ ਵੇਤੇ। ੧੧. ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ੧੨. ਚਿੱਠੀ, ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ। ੧੩. ਪੜ੍ਹਾਈ। ੧੪. ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਤੇ ਭੂਮਕਾ, ਅਵਸਥਾ, ਲਗਨ, ਸਿਖਿਆ। ੧੫. ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣਾ। ੧੬. ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੭੪	੧੫	੩	ਹਿਰਦੈ; ਰਸਨ ਰਸਾਏ ॥
	੧੮	੩	ਹਰਿ ਸਰਿ ਨਿਰਮਲਿ; ਨਾਏ ॥
੭੭੫	੧	੩	ਅੰਤਰਿ; ਰਤਨੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥
	੬	੩	ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ ਗੰਧਰਬ, ਮਿਲਿ ਆਏ; [1]ਅਪੂਰਬ ਜੰਞ ਬਣਾਈ ॥
	੧੦	੪	ਸਬਦ ਘਨੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ; ਤੂ ਕਰਤਾ ਸਭ ਥਾਈ ॥
	੧੨	੪	[ਨੇਰੇ ਪਾਠ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ]
			ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਰਵੈ, ਰਵਿ ਰਹਿਆ; ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ॥
੭੭੬	੫	੫	ਗੁਰੁ ਸੰਤ ਜਨੋ, ਪਿਆਰਾ ਮੈ ਮਿਲਿਆ; ਮੇਰੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ, ਬੁਝਿ 'ਗਈਆਸੇ' ॥
			(੨) ਗਈ ਆਸੇ
	੭	੫	ਘਰਿ ਆਵਹੁ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨਿਆ; ਮਿਲੁ ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਭ [2]ਨਾਹਾ ॥
	੧੦	੫	[3]ਅਨਤਾ ਧਨੁ, ਧਰਿ ਦਬਿਆ; ਫਿਰਿ, ਬਿਖੁ ਭਾਲਣ ਗਇਆ ॥
	੧੩	੫	ਮੈ ਅੰਤਰਿ ਵੇਦਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ; ਗੁਰ ਦੇਖਤ ਮਨੁ ਸਾਧਾਰਿਆ ॥
	੧੪	੬	[4]ਮਾਰੇਹਿ, ਸੁ [5]ਵੇ ਜਨ, ਹਉਮੈ [6]ਬਿਖਿਆ; ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ, ਮਿਲਣ ਨ ਦਿਤੀਆ ॥
			ਦੇਹ ਕੰਚਨ ਵੇ, [7]ਵੰਨੀਆ; ਇਨਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਵਿਗੁਤੀਆ ॥
			ਮੋਹੁ ਮਾਇਆ ਵੇ, ਸਭ ਕਾਲਖਾ; ਇਨ ਮਨਮੁਖਿ ਮੂੜਿ, [8]ਸਜੁਤੀਆ ॥
	੧੬	੬	ਵਸਿ ਆਣਿਹੁ, ਵੇ ਜਨ, ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ; ਮਨੁ [9]ਬਾਸੇ ਜਿਉ, ਨਿਤ ਭਉਦਿਆ ॥
			ਦੁਖਿ ਰੈਣਿ ਵੇ, ਵਿਹਾਣੀਆ; ਨਿਤ ਆਸਾ, ਆਸ ਕਰੇਦਿਆ ॥
	੧੯	੬	ਸਾ ਧਨ ਆਸਾ ਚਿਤਿ ਕਰੇ, ਰਾਮ ਰਾਜਿਆ; ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਸੇਜੜੀਐ ਆਈ ॥
੭੭੭	੪	੬	ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਜੀਉ, ਰਾਮ ਰਾਜਿਆ; ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮੇਲੇਈ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧
	੭	੧	ਸੁਣਿ ਬਾਵਰੇ; ਨੇਹੁ ਕੂੜਾ ਲਾਇਓ, ਕੁਸੰਭ ਰੰਗਾਨਾ ॥
			ਕੂੜੀ ਡੇਖਿ ਭੁਲੋ; [10]ਅਢੁ ਲਹੈ ਨ ਮੁਲੋ; ਗੋਵਿਦ ਨਾਮੁ ਮਜੀਠਾ ॥
	੮	੧	ਮਿਥਿਆ ਮੋਹਿ, ਮਗਨੁ [11]ਥੀ ਰਹਿਆ; ਝੂਠ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਨਾ ॥
	੧੬	੧	ਸੁਣਿ ਬਾਵਰੇ; ਮਤੁ ਜਾਣਹਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥
			ਸੁਣਿ ਬਾਵਰੇ; ਥੀਉ ਰੇਣੁ, ਜਿਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ ॥
	੧੮	੧	ਓਹੁ ਧਨੁ ਭਾਗ [12]'ਸੁਧਾ', ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ 'ਲਧਾ'; ਹਮ ਤਿਸੁ ਪਹਿ, ਆਪੁ ਵੇਚਾਇਆ ॥
			['ਸੁਧਾ' ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ, 'ਲੱਧਾ' ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲੋ]

੧. ਅਸਚਰਜ । ੨. ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ੩. ਅਨੰਤ ਧਨ । ੪. ਮਾਰਨਾ ਕਰੋ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ੫. ਹੇ । ੬. ਮਾਇਆ ਨੂੰ । ੭. ਰੰਗ ਦੀ । ੮. ਜੂੜਨਾ ਕੀਤਾ । ੯. ਛੋਟਾ ਬਾਜ । ੧੦. ਦਮੜੀ ਜਾਂ ਕੌਡੀ । ੧੧. ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧੨. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੭੭	੧੮	੧	ਨਾਨਕ ਦੀਨ, ਸਰਣਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ; ਰਾਖੁ ਲਾਜ ਅਪਨਾਇਆ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਠਮਕ ਹੈ]
੭੭੮	੭	੨	ਸੰਮ੍ਰਿਲਿਆ ਸਚੁ ਥਾਨੁ; ਮਾਨੁ 'ਮਹਤੁ' ਸਚੁ ਪਾਇਆ, ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ [ਮਹੱਤੁ ਬੋਲੋ]
	੮	੨	ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ, ਗਾਉ ਨਿਤ ਨਿਤ; ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਸੁਆਮੀਆ ॥
	੧੦	੨	ਉਪਜਿਆ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ; ਸਾਹੁਰੈ ਪੇਈਐ ਇਕੁ ਹਰਿ, ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥
੭੭੯	੩	੩	ਭਾਇ ਭਗਤਿ, ਸੁਭਾਇ ਹਰਿ ਜਪਿ; ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਾ ॥
	੫	੩	ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ; ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ਪੂਰਨ; ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੇ ਕਾਮਾ ॥
	੧੩	੪	ਤੁਮ ਵਡੇ ਵਡੇ, ਵਡੇ ਊਚੇ; ਹਉ ਇਤਨੀਕ [੧]ਲਹੁਰੀਆ ਰਾਮ ॥ [ਇਤਨੀ- ਕ ਬੋਲੋ, ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
	੧੫	੪	ਨਾਨਕ, ਠਾਕੁਰੁ ਸਰਬ ਸਮਾਣਾ; ਆਪਨ ਭਾਵਨ ਕਰੀਆ ॥
੭੮੦	੫	੫	ਤਾ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਏ; ਹੋਏ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣਾ ॥
	੧੬	੫	ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅਬਿਨਾਸੀ; ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਸਾਈ ॥ [ਸਾਂਈਂ ਬੋਲਣਾ]
੭੮੧	੩	੬	ਕਟੀਐ ਜਮ ਫਾਸੀ ਸਿਮਰਿ ਅਬਿਨਾਸੀ; ਸਗਲ ਮੰਗਲ ਸੁਗਿਆਨਾ ॥
	੬	੬	ਭਵ ਸਾਗਰ, ਨਾਵ ਹਰਿ ਸੇਵਾ; ਜੋ ਚੜੈ; ਤਿਸੁ ਤਾਰਗਿ ਰਾਮ ॥
	੭	੬	ਮਨ ਬਾਂਛਤ, ਫਲ ਪਾਏ ਸਗਲੇ; ਕੁਦਰਤਿ; ਕੀਮ [੨]ਅਪਾਰਗਿ ॥
	੧੬	੭	ਗੁਰਮੁਖੇ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ; ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਝੂਠਾ ਰਾਮ ॥
੭੮੨	੩	੭	ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੋਹਿਆ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਸਰਸੇ; ਗੁਣ ਮੰਗਲ, ਹਰਿ ਗਾਇਆ ਰਾਮ ॥
	੯	੮	ਦੂਖ ਨ ਭੂਖ ਨ, ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ; ਸੁਖ ਸਾਗਰ; ਸਰਣੀ, ਪਾਏ ॥
	੧੧	੮	ਆਪਨੜਾ ਮਨੁ, ਆਗੈ ਧਰਿਆ; ਸਰਬਸੁ ਠਾਕੁਰਿ ਦੀਨੇ ਰਾਮ ॥
	੧੮	੮	ਜਪਿ ਏਕ ਪ੍ਰਭੂ, ਅਨੇਕ ਰਵਿਆ; ਸਰਬ [੩]ਮੰਡਲਿ [੪]ਛਾਇਆ ॥
੭੮੩	੫	੯	[੫]ਘਰ [੬]ਮੰਦਰ, [੭]ਹਟਨਾਲੇ ਸੋਹੇ; ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਨਾਮੁ ਨਿਵਾਸੀ ਰਾਮ ॥
	੯	੯	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ [੮]ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ; ਜਿਸ ਦੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਰਾਮ ॥
	੧੯	੧੦	ਨਵ [੯]ਨਿਧਿ [੧੦]ਸਿਧਿ ਰਿਧਿ; ਦੀਨੇ ਕਰਤੇ; ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥

---

੧. ਛੋਟਾ। ੨. ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੩. ਸਮੂਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ੪. ਪੂਰਿਆ ਹੈ। ੫. ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ, ਸਰੀਰ । ੬. ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਤਹ-ਕਰਨ। ੭. ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ। ੮. ਪੱਖ। ੯. ਪਦਮ, ਮਹਾਂ ਪਦਮ, ਮਕਰ, ਕਛਪ, ਮੁਕੰਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ, ਸੰਖ, ਖਰਬ। ੧੦. ਅਣਿਮਾਂ, ਮਹਿਮਾਂ, ਲਘਮਾਂ, ਗਰਮਾਂ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਯ, ਬਸੀ ਕਰਨ, ਈਸਤਾ, ਅਨਰੂਪਣੀ, ਦੂਰ ਸ੍ਰਵਣ, ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ, ਮਨੋ ਬੇਗ, ਕਾਮ ਰੂਪ, ਪਰ ਕਾਇਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਸੁਛੰਦ, ਮ੍ਰਿਤੂ, ਸੁਰ ਕ੍ਰੀੜਾ, ਸੰਕਲਪ ਸਿਧੀ, ਅਪ੍ਰਤਿਹਤ ਗਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੮੫	੨	੧੧	ਮੈ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਜੀ; ਹਰਿ ਨਿਹਚਲੁ ਸੁ-ਘਰੁ ਪਾਇਆ ॥
			ਸਭਿ [1]ਅਧ੍ਰੁਵ ਡਿਠੇ ਜੀਉ; ਤਾ ਚਰਨ ਕਮਲ, ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥
			ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਕੀ, ਸਲੋਕਾ ਨਾਲਿ; ਮਹਲਾ ੩
	੧੫	੨	[2]ਸੂਹਬ ਤਾ ਸੋਹਾਗਣੀ; ਜਾ ਮੰਨਿ ਲੈਹਿ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥
			ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਣਾ ਮਨਾਇ ਲੈ, ਰੂਪ ਚੜੀ ਤਾ ਅਗਲਾ;
			ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥
	੧੭	੨	ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ ਤੂ, ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ;
			ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਗੈ ਭਾਉ ॥
			ਨਾਨਕ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ ਹੈ;
			ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ, ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ; ਖਸਮੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥
			ਲੋਕਾ ਵੇ, ਹਉ ਸੂਹਵੀ; ਸੂਹਾ ਵੇਸੁ ਕਰੀ ॥
੭੮੬	੧	੨	ਹੁਕਮੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ; ਬਹੁ [3]ਭਿਤਿ ਸੰਸਾਰਾ ॥
	੪	੩	ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਲੋ ਲਾਲੁ ਹੈ; ਜਿਉ ਰੰਗਿ ਮਜੀਠ, [4]ਸ ਚੜਾਉ ॥
			(੨) [5]ਸਚੜਾਉ
	੧੫	੪	ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣੀ; ਜਿਸੁ ਅਵਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ, ਭਰਤਾਰੁ ॥
	੧੫	੪	[6]ਸੂਹਾ ਰੰਗੁ, ਸੁਪਨੈ [7]ਨਿਸੀ; ਬਿਨੁ ਤਾਗੇ ਗਲਿ ਹਾਰੁ ॥
	੧੬	੪	ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾ ਰਸੀ; ਸਭਿ ਬੁਰਿਆਈਆ ਛਾਰੁ ॥
			[ਰੱਜੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੯	੫	ਸੂਹਵੀਏ ਸੂਹਾ ਵੇਸੁ ਛਡਿ ਤੂ; ਤਾ, ਪਿਰ ਲਗੀ ਪਿਆਰੁ ॥
੭੮੭	੮	੬	ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ; ਜੋ [8]ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ੍ ॥
	੧੮	੭	ਮਨ ਹਠਿ, ਤਰਫ ਨ [9]ਜਿਪਈ; ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਘਾਲੇ ॥
			[10]ਤਰਫ ਜਿਣੈ, [11]ਸਤਭਾਉ ਦੇ, ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥
੭੮੮	੨	੮	[12]ਜਿਨਾ ਭਉ, ਤਿਨ੍ ਨਾਹਿ ਭਉ; ਮੁਚੁ ਭਉ ਨਿਭਵਿਆਹ ॥(੨)ਭਵਿ ਆਹ
			ਨਾਨਕ ਏਹੁ [13]ਪਟੰਤਰਾ; ਤਿਤੁ ਦੀਬਾਣਿ ਗਇਆਹ ॥
	੭	੮	ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਇਹਿ, ਸੋ ਬੁਝਸੀ ਸਚਿਆ; ਕਿਆਜੰਤ ਵਿਚਾਰੀ ॥

---

੧. ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨.ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਸੂਹੀ। ੩. ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੋਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਵਾ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ੪. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫. ਸੱਚਾ। ੬. ਕੱਚਾ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ, ਮਾਇਕੀ। ੭. ਰਾਤ। ੮. ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ। ੯. ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੧੦. ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਤਾਂ ਮਨ ਜਿੱਤ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੧੧. ਨਿਸਚਾ ਕਰਕੇ। ੧੨. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭੈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਨਿ=ਰਹਿਤ ਆਹ =ਹੈ, ਮੁਚ ਭਉ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਭੈ ਹੋਵੇਗਾ। ੧੩, ਭੇਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੮੮	੧੬	੧੦	[1]ਸਾਗਰ ਲਹਿਰ [2]ਸਮੁੰਦ ਸਰ; [3]ਵੇਲਿ [4]ਵਰਸ [5]ਵਰਾਹੁ ॥ ਆਪਿ [6]ਖੜੋਵਹਿ ਆਪਿ ਕਰਿ; ਆਪੀਣੈ [7]ਆਪਾਹੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ, ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਪਵੈ; [8]ਉਨਮਨਿ ਤਤੁ ਕਮਾਹੁ ॥ 'ਮਸਕਤਿ', ਲਹਹੁ ਮਜੂਰੀਆ; ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਸਮ [9]ਦਰਾਹੁ ॥ [ਮਸੱਕਤਿ ਬੋਲੋ] ਨਾਨਕ ਪੁਰ ਦਰ 'ਵੇ-ਪਰਵਾਹੁ'; ਤਉ ਦਰਿ ਊਨਾ ਨਾਹਿ ਕੋ, ਸਚਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥
੭੮੯	੪	੧੧	ਪਉਦੀ ਜਾਇ [10]ਪਰਾਲਿ, ਪਿਛੈ ਹਥੁ ਨ ਅੰਬੜੈ; ਤਿਤੁ [11]ਨਿਵੰਧੈ ਤਾਲਿ ॥
	੫	੧੧	ਨਾਨਕ ਮਨ ਕੇ ਕੰਮ, [12]ਫਿਟਿਆ ਗਣਤ ਨ ਆਵਹੀ ॥ ਕਿਤੀ ਲਹਾ [13] ਸਹੰਮ; ਜਾ ਬਖਸੇ ਤਾ ਧਕਾ ਨਹੀ ॥
	੮	੧੨	ਨਾਨਕ, [14]ਬਦਰਾ ਮਾਲ ਕਾ; ਭੀਤਰਿ ਧਰਿਆ ਆਣਿ ॥
	੧੦	੧੨	ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੂਮੜੀ; ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ [15]ਨਿਕੋਰ ॥ ਸਾਧ ਭਲੇ ਅਣ-ਨਾਤਿਆ; ਚੋਰ ਸਿ ਚੋਰਾ ਚੋਰ ॥
	੧੬	੧੩	ਰਾਤੀ ਹੋਵਨਿ ਕਾਲੀਆ; [16]ਸੁਪੇਦਾ, ਸੇ ਵੰਨ ॥ ਦਿਹੁ ਬਗਾ ਤਪੈ ਘਣਾ; ਕਾਲਿਆ; ਕਾਲੇ ਵੰਨ ॥
	੧੮	੧੩	ਇਹੁ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭ ਸਾ; ਮਨਮੁਖ ਸੰਤਾਪੇ ॥
੭੯੦	੧	੧੪	ਚੋਰਾ ਜਾਰਾ [17]ਰੰਡੀਆ; [18]ਕੁਟਣੀਆ [19]ਦੀਬਾਣੁ ॥ [20]ਵੇ-ਦੀਨਾ ਕੀ ਦੋਸਤੀ; ਵੇ-ਦੀਨਾ ਕਾ ਖਾਣੁ ॥
	੨	੧੪	ਗਦਹੁ, ਚੰਦਨਿ [21]ਖਉਲੀਐ; ਭੀ, ਸਾਹੂ ਸਿਉ ਪਾਣੁ ॥ [ਗੱਦਹੁ ਬੋਲੋ]
	੪	੧੪	[22]ਬਾਂਗਾ [23]ਬੁਰਗੂ [24]ਸਿੰਙੀਆ; ਨਾਲੇ ਮਿਲੀ [25]ਕਲਾਣ ॥

੧. ਸੌ ਜੋਜਨ ਦਾ ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸਹਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਦੇ ਵਿਚ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਲਹਿਰ। ੨. ਲੱਖ ਜੋਜਨ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ। ੩. ਵੈਰਾਗ ਬਿਬੇਕ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰੇ। ੪. ਵਰਖਾ ਸਾਲ। ੫. ਸਾਲ=ਬੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਵਾ ਕੁੰਭ। ੬. ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ। ੭. ਨਿਰਲੇਪ ਆਪੀਣੈ=ਆਪਣ ਆਪ ਰੂਪ। ੮. ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਦਾ ਤੱਤ ਗਿਆਨ। ੯. ਦਰ ਵਿਚ। ੧੦. ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੱਭ। ੧੧. ਨੀਵੇਂ। ੧੨. ਫਿਟਕਾਰ ਯੋਗ। ੧੩. ਦੁਖ। ੧੪. ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਥੈਲਾ, ਸੰਦੂਕ। ੧੫. ਨਿਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੧੬. ਚਿੱਟਿਆਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵੰਨ—ਰੰਗ ਚਿੱਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੧੭. ਵੇਸਵਾ। ੧੮. ਫਫੇ ਕੁਟਣੀਆਂ। ੧੯. ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਕਰਨਗੀਆਂ ੨੦. ਬੇ-ਧਰਮੇ। ੨੧. ਘਸਾ ਕੇ ਲਾਈਏ। ੨੨. ਬਾਂਗਾ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਂ। ੨੩. ਸੰਖ—ਖੋਖਰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੨੪. ਸਿੰਙੀ ਵਜੌਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ। ੨੫. ਕਲਿਆਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਰਾਸੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੯੦	੮	੧੫	ਮਹਲਾ ੧ ॥
			[ਇਥੇ ਮਹਲੇ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੇਵਲ 'ਮਹਲਾ ੧' ਹੀ ਹੈ]
	੮	੧੫	ਸਤਿਗੁਰ ਭੀਖਿਆ ਦੇਹਿ ਮੈ; ਤੂੰ ਸੰਮ੍ਰਥੁ ਦਾਤਾਰੁ ॥
	੯	੧੫	ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਪਰ-ਜਾਲੀਐ; ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਆਧਾਰੁ ॥
	੧੨	੧੫	ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ; ਸਿਫਤਿ ਜਿਨਾ ਦੈ [੧]ਵਾਤਿ ॥
	੧੩	੧੫	ਦਰਿ ਮੰਗਤੁ ਜਾਚੈ ਦਾਨੁ; ਹਰਿ ਦੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ॥
	੧੯	੧੬	ਢਾਢੀ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਿਤ; ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿਆ ॥
੭੯੧	੯	੧੮	ਕਾਇਆ ਕੂਮਲ, ਫੁਲ ਗੁਣ; ਨਾਨਕ, [੨]ਗੁਪਸਿ [੩]ਮਾਲ ॥
			ਏਨੀ ਫੁਲੀ [੪]ਰਉ ਕਰੇ; ਅਵਰ, ਕਿ ਚੁਣੀਅਹਿ ਡਾਲ ॥
	੧੦	੧੮	ਜਿਨ ਕੇ ਕੰਤ [੫]ਦਿਸਾਪੁਰੀ; ਸੇ ਅਹਿਨਿਸਿ, ਫਿਰਹਿ ਜਲੰਤ ॥
	੧੩	੧੯	ਪਹਿਲ ਬਸੰਤੈ ਆਗਮਨਿ; ਪਹਿਲਾ ਮਉਲਿਓ ਸੋਇ ॥
੭੯੨	੧	੨੦	ਜਾਂ ਸੁਖੁ ਤਾ ਸਹੁ ਰਾਵਿਓ; ਦੁਖਿ ਭੀ ਸੰਮ੍ਹਾਲਿਓਇ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ॥
	੭	੧	[੬]ਅਵਤਰਿ ਆਇ; ਕਹਾ ਤੁਮ ਕੀਨਾ ॥
	੮	੧	ਮਰਿ [੭]ਜਇਬੇ ਕਉ; ਕਿਆ ਕਰਹੁ ਅਭਾਗੇ ॥
	੮	੧	ਮਰਤੀ ਬਾਰ; [੮]ਇਕਸਰ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ (੨) 'ਇਕ ਸਰ'
	੯	੧	ਕੰਠ [੯]ਗਹਨ; ਤਬ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰਾ ॥
	੧੨	੨	ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ; ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਸੀਗਾਰਾ ॥
	੧੩	੩	[੧੦]'ਅਮਲੁ' [੧੧]ਸਿਰਾਨੋ; ਲੇਖਾ ਦੇਨਾ ॥ [ਅਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੪	੩	ਚਲਹੁ ਸਿਤਾਬ; [੧੨]ਦੀਬਾਨਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥
	੧੫	੩	ਚਲੁ [੧੩]ਦਰਹਾਲੁ; [੧੪]ਦੀਵਾਨਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥
੭੯੩	੧	੪	ਜਰਾ ਹਾਕਦੀ, ਸਭ ਮਤਿ ਥਾਕੀ; ਏਕ ਨ ਥਾਕਸਿ ਮਾਇਆ ॥
	੨	੪	ਬਾਵਰੇ; ਤੈ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
	੫	੪	ਜੋ ਜਨ ਜਾਨਿ ਭਜਹਿ, [੧੫]ਅਬਿਗਤ ਕਉ; ਤਿਨ ਕਾ ਕਛੂ ਨ ਨਾਸਾ ॥
	੯	੫	ਨਉ [੧੬]ਡਾਡੀ, [੧੭]ਦਸ ਮੁੰਸਫ ਧਾਵਹਿ; ਰਈਅਤਿ ਬਸਨ ਨ ਦੇਹੀ ॥
			ਡੋਰੀ ਪੂਰੀ, ਮਾਪਹਿ ਨਾਹੀ; ਬਹੁ [੧੮]ਬਿਸਟਾਲਾ ਲੇਹੀ ॥

---

੧. ਮੁਖ ਵਿਚ। ੨. ਗੁੰਦਣਾ ਕਰੋ। ੩. ਮਾਲ੍ਹਾ। ੪. ਗਾਵਣਾ ਕਰੇ, ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੇ। ੫. ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭਾਵ ਸਖਿਆਤਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੬. ਅਵਤਾਰ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਦਾ। ੭. ਮਰ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਪਦਾਰਥ ਤਿਆਗ ਜਾਣੇ ਹਨ। ੮. ਇਕ ਰਸ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ। ੯. ਪਕੜ ਲਿਆ। ੧੦. ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਰੂਪੀ ਕਰਮ। ੧੧. ਜਦੋਂ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੨. ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ। ੧੩. ਸੀਘਰ ਜਾਂ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ। ੧੪. ਧਰਮ ਰਾਜਾ। ੧੫. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੧੬. ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਮਿਣਤੀ ਜ਼ਰੀਬ ਵਾਲੇ। ੧੭. ਦਸ ਇੰਦਰੇ ਰੂਪ ਮੁੰਸਫ਼। ੧੮. ਵੱਢੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ
੭੯੩	੧੦	੫	ਧਰਮਰਾਇ ਕਾ ਦਫਤਰੁ ਸੋਧਿਆ; ਬਾਕੀ [1]ਰਿਜਮ ਨ ਕਾਈ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ ॥
	੧੬	੧	ਜਿਨਿ ਨਾਹ ਨਿਰੰਤਰਿ; ਭਗਤ ਨ ਕੀਨੀ ॥
			ਪੁਰ [2]ਸਲਾਤ ਕਾ; ਪੰਥੁ ਦੁਹੇਲਾ ॥ (੨) [3]ਪੁਰਸਲਾਤ
੭੯੪	੧	੨	ਤੈ ਜੀਵਨੁ ਜਗਿ; ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥
	੧	੨	ਜਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਆ; ਸੁ ਰਿਜਕੁ [4]ਅੰਬਰਾਵੈ ॥
	੪	੨	ਚੇਤਸਿ ਨਾਹੀ; ਦੁਨੀਆ [5]ਫਨ ਖਾਨੇ ॥
	੬	੩	ਓਇ ਭੀ ਲਾਗੇ; ਕਾਢੂ ਸਵੇਰਾ ॥
	੬	੩	ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ; [6]ਉਰਹਿ ਤਨ ਲਾਗੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਬਾਣੀ, ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕੀ
	੧੨	੧	ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ; ਹਉ ਬਿਰਹੈ ਜਾਲੀ ॥
	੧੫	੧	[7]ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ; ਬਹੁਤੁ [8]ਪਿਈਣੀ ॥
	੧੮	੨	ਇਕ ਆਪੀਨੈ [9]ਪਤ ਲੀ; ਸਹ ਕੇਰੇ ਬੋਲਾ ॥ (੨) ਪਤਲੀ
			ਪਤ ਲੀ–ਲੱਲਾ ਵੱਖਰਾ ਟੀਕਾ ਫਰੀਦ ਕੋਟ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ।
	੧੯	੨	ਕਹੈ ਫਰੀਦੁ ਸਹੇਲੀਹੋ; ਸਹੁ [10]ਅਲਾਇਸੀ ॥
			ਹੰਸੁ ਚਲਸੀ [11]ਡੁੰਮਣਾ; [12]ਅਹਿ ਤਨੁ ਢੇਰੀ ਥੀਸੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
			ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥
੭੯੫	੪	੧	ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ, ਕਹਾ ਹਉ ਮੀਆ; ਤੇਰੀ ਕਵਨ ਵਡਾਈ ॥
	੮	੧	ਏਤੇ [13]ਕੂਕਰ', ਹਉ ਬੇਗਾਨਾ; ਭਉਕਾ ਇਸੁ ਤਨ ਤਾਈ ॥
			(੨) ਏਤੇ ਕੂ [14]ਕਰਹਉ ਬੇਗਾਨਾ (੩) ਏਤੇ [15]ਕੂਕ ਰਹਉ
੭੯੬	੧	੩	ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ; [16]ਧਰਕਟੀ ਨਾਰਿ ॥
	੨	੩	ਰਾਜੁ ਰੂਪੁ ਝੂਠਾ; ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥

੧. ਰੱਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ । ੨. ਸੱਲ, ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖਾ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪੁਲ ਹੈ ਓਸਦਾ ਪੰਥ=ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੈ। ੩. ਮੁਸਤਕੀਮ । ੪. ਅਪੜੌ ਦਾ ਹੈ । ੫. ਫਨਾਹ ਦਾ ਖਾਨੇ=ਮੁਕਾਮ ਹੈ । ੬. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ । ੭. ਖੰਡੇ ਨਾਲੋਂ । ੮. ਬਰੀਕ । ੯. ਪੱਤ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੧੦. ਕਹੇਗਾ । ੧੧. ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ । ੧੨. ਇਹ । ੧੩. ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਕੁਤੇ। ੧੪. ਇਤਨੇ ਕੂ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਬਿਨਾਂ ਗੌਣ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ੧੫. ਇਤਨੇ ਕੂਕਦੇ ਹਨ ਬਿਆਸ ਆਦਿ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਗੌਣ ਤੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੀ ਭੈ ਹੈ । ੧੬. ਧਰੇਲ ਛੁੱਟੜ, ਹੁੰਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਧਰ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੭੯੬	੩	੩	੧ਬਾਪੁ ਦਿਸੈ; ੨ਵੇਜਾਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
	੪	੩	ਸਬਦਿ ਮੁਏ; ਮਨੁ; ਮਨ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ॥
	੬	੪	ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ; ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੇ ॥
	੭	੪	ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਅਰਾ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਖਿਨੁ; ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ ॥
	੧੧	੪	ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ; ਮਿਲੈ ਸਾਬਾਸਿ ॥ [ਮਿਲੈ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧
	੧੪	੧	ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ, ਖਾਇਆ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ, ਸੋਇਆ, ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ, ਕਾਪੜੁ ਅੰਗਿ ਚੜਾਇਆ ॥
	੧੬	੧	ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਜਨ ਸੇਵਕ ਤੇਰੇ; ਤਿਨ ਕੇ ਤੈਂ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੇ ॥
੭੯੭	੫	੨	ਤਾ ਕੋ ਜਾਣੈ; ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਇ ॥
	੭	੨	ਜਿਸਨੋ ਲਾਏ; ਲਗੈ ਤਿਸੁ ਆਇ ॥
	੧੨	੩	ਜਬ ਅਪੁਨੀ ਜੋਤਿ ਖਿੰਚਹਿ, ਤੂ ਸੁਆਮੀ;ਤਬ ਕੋਈ ਕਰਉ ਦਿਖਾ ਵਖਿਆਨਾ॥
	੧੭	੪	ਚਹੁ ਜੁਗਾ ਕਾ ਹੁਣਿ ਨਿਬੇੜਾ; ਨਰ ੩ਮਨੁਖਾ ਨੋ, ਏਕੁ ਨਿਧਾਨਾ ॥ [ਮਨੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੯	੪	ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨੀ, ਧਿਆਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ; ਜਗਿ, ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਰਵਾਨਾ ॥
੭੯੮	੧	੪	ਕਹਤ ਸੁਣਤ ਸਭੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ; ਮਾਨਤ, ਪਾਹਿ ਨਿਧਾਨਾ ॥
	੩	੫	ਮੰਗਲੁ; ਨਾਰੀ ਗਾਵਹਿ ਆਏ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੩
੭੯੯	੧੩	੩	ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ; ੪ਨਰਹਰ ਨਾਮੁ, ੫ਨਰਹਰਾ ॥
੮੦੦	੧੦	੫	ਮਤਿ ਸੁਮਤਿ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਸੁਆਮੀ; ਹਮ ਜੰਤ ਤੂ ਪੁਰਖੁ ਜੰਤੈਨੀ ॥
੮੦੧	੧	੭	ਨਿਤ ਗਾਈਐ; ਹਰਿ, ਦੂਖ ਬਿਸਾਰਨੋ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੦	੧	ਪਾਇਆ ਵੇੜੁ; ਮਾਇਆ, ਸਰਬ ਭੁਇਅੰਗਾ ॥
	੧੨	੧	ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਹੀਰਾ; ਮਿਲੈ ਨ, ੬ਉਪਾਇਆ ॥
੮੦੨	੭	੩	ਨਾਨਕ ਭਗਤਨ ਕੈ ਘਰਿ; ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥
	੧੫	੪	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧੀਐ ਨਿਰਮਲੁ; ਮਨੈ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੋ ॥
੮੦੩	੫	੫	ਤਹ ਦੂਖ ਨ ਭੂਖ, ਨ ਰੋਗੁ ਬਿਆਪੈ; ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥
	੮	੫	ਨਾਨਕ ਅਚਰਜੁ, ਅਚਰਜ ਸਿਉ ਮਿਲਿਆ, ਕਹਣਾ ਕਛੂ ਨ ਜਾਏ ॥ [ਦੋਵੇਂ ਅ-ਚਰਜ ਬੋਲੋ]

੧. ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਸ ਦਾ ਹੈ। ੨. ਉਹ ਨੀਵੀਂ ਜ਼ਾਤ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਨਿਥਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੩. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਇਹ ਮਰਹੱਟੀ ਬੋਲੀ ਹੈ। ੪. ਨਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਨਾਮਾਂ ਵਾਲੇ। ੫. ਜੋ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇ ਭਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੬. ਯਤਨ ਕਰਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੦੩	੧੧	੬	ਐਸੋ ਗਿਆਨੁ; ਬਿਰਲੋ-ਈ ਪਾਏ ॥
	੧੪	੭	ਆਪਿ ਉਪਾਵਨ; ਆਪਿ [੧]ਸਧਰਨਾ ॥ [ਸਧੱਰਨਾ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੭	ਆਪਨ [੨]ਬਿਭਉ; ਆਪ ਹੀ [੩]ਜਰਨਾ ॥
੮੦੪	੪	੯	ਕਵਨ ਸੁਮਤਿ; ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨਾ ॥
	੮	੧੦	ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ; ਸਭ ਮਹਿ ਆਪੇ ॥
	੯	੧੦	ਤਿਖਾ ਭੂਖ; ਬਹੁ [੪]ਤਪਤਿ ਵਿਆਪਿਆ ॥
	੧੩	੧੧	ਅਵਰਿ ਕਰਮ; ਸਭਿ ਲੋਕਾਚਾਰ ॥
	੧੬	੧੩	ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ; ਪੂਰਨ [੫]ਆਸੀਨਾ ॥
੮੦੫	੬	੧੪	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ; ਘਰ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥
	੭	੧੪	ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ, ਪ੍ਰਭ ਬਿਰਦੁ; ਬੇਦਿ ਲੇਖਿਆ ॥
	੯	੧੫	ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭ; ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੇ ॥
	੧੨	੧੫	ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਭੁ; ਤਿਨ ਹੀ ਪਾਇਆ ॥
੮੦੬	੪	੧੮	[੬]ਮਿਰਤਕ ਫਾਸ; ਗਲੈ ਸਿਰਿ ਪੈਰੇ ॥
	੧੫	੨੨	ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਛਿਜਤ, ਬਿਕਾਰ ਕਰਤ ਅਉਧ; [੭]ਫਾਹੀ ਫਾਥਾ ਜਮ ਕੈ ਜਾਲ ॥
੮੦੭	੧੧	੨੭	ਜੋ ਜੋ ਨਿੰਦ ਕਰੈ ਇਨ [੮]ਗ੍ਰਿਹਨ ਕੀ; ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਹੀ ਮਾਰੈ ਕਰਤਾਰ ॥
	੧੩	੨੮	ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਤੇਰੀ [੯]ਮੰਡਲੀ; ਤੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਰੋਗ ॥
੮੦੮	੬	੩੧	ਸੁਨਿ ਮੇਰੀ [੧੦]ਮਨਸਾ ਮਨੈ ਮਾਹਿ; ਸਤਿ ਦੇਖੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥
	੮	੩੧	ਕਹਾ ਸੁ ਭਾਈ ਮੀਤ ਹੈ; ਦੇਖੁ ਨੈਨ ਪਸਾਰਿ ॥
	੧੨	੩੨	ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਅਤਿ ਘਨੀ; ਇਹੁ ਜੀਉ [੧੧]ਹੋਮਾਗਉ ॥
	੧੫	੩੨	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ; ਤਨੁ ਮਨੁ 'ਸੀਤਲਾਗਉ' ॥
੮੦੯	੨	੩੪	ਰਾਖਹੁ ਅਪਨੀ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭ; ਮੋਹਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥
	੩	੩੪	ਹਮ ਅਵਗਨ ਕਰਹ ਅਸੰਖ, ਨੀਤਿ; ਤੁਮ੍ ਨਿਰਗੁਨ ਦਾਤਾਰੇ ॥ ਦਾਸੀ ਸੰਗਤਿ, ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਆਗਿ; ਏ ਕਰਮ ਹਮਾਰੇ ॥
	੪	੩੪	ਤੁਮ੍ ਦੇਵਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ, ਦਇਆ ਧਾਰਿ; ਹਮ ਅਕਿਰਤਘਨਾਰੇ ॥
	੬	੩੪	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਦਇਆਲ ਗੁਰ; ਲੇਹੁ ਮੁਗਧ ਉਧਾਰੇ ॥
	੧੦	੩੫	ਜੋ ਤੁਮ੍ ਕਰਹੁ ਸੋਈ ਭਲਾ; [੧੨]ਮਨਿ ਲੇਤਾ ਮੁਕਤਾ ॥

੧. ਸਹਿਤ ਆਸਰੇ। ੨. ਬਿਭੂਤੀ ਮਾਇਆ। ੩. ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੪. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਿਚ। ੫. ਇਸਥਿਤੀ। ੬. ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ। ੭. ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ। ੮. ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਦੀ ਵਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ। ੯. ਸੰਗਤ ਵਿਚ। ੧੦. ਸਿਖਿਆ। ੧੧. ਹਵਨ ਕਰੀਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ। ੧੨. ਜੋ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੦੯	੧੭	੩੭	[1]ਪਿੰਗੁਲ, [2]ਪਰਬਤ ਪਾਰਿ ਪਰੇ; [3]ਖਲ, [4]ਚਤੁਰ ਬਕੀਤਾ ॥
			(੨) ਚਤੁਰਬ ਕੀਤਾ
੮੧੦	੨	੩੭	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ, ਮੋਹਿ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ; ਨਾਨਕ ਦਰ [5]ਸਰੀਤਾ ॥
			(੨) ਦਰਸ ਗੀਤਾ
	੩	੩੮	'ਅਹੰ-ਬੁਧਿ' ਪਰ ਬਾਦ ਨੀਤ; ਲੋਭ ਰਸਨਾ ਸਾਦਿ ॥ (੨) ਪਰਬਾਦ
	੪	੩੮	ਐਸੀ ਪੇਖੀ ਨੇਤ੍ਰ ਮਹਿ; ਪੂਰੇ ਗੁਰ, ਪਰਸਾਦਿ ॥
	੫	੩੮	ਰੂਪ ਧੂਪ ਸੋਗੰਧਤਾ; ਕਾਪਰ ਭੋਗਾਦਿ ॥
			ਮਿਲਤ ਸੰਗਿ [6]ਪਾਪਿਸਟ ਤਨ; ਹੋਏ ਦੁਰਗਾਦਿ ॥
	੬	੩੮	ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਮਾਨੁਖੁ ਭਇਆ; ਖਿਨ ਭੰਗਨ, ਦੇਹਾਦਿ ॥
	੭	੩੮	ਸੂਖ ਸਹਜ ਨਾਨਕ ਆਨੰਦ; ਤਾ ਕੈ ਪੂਰਨ ਨਾਦ ॥
	੧੩	੪੦	ਬਿਨੁ ਸਾਧੂ ਜੋ ਜੀਵਨਾ; ਤੇਤੋ ਬਿਰਥਾਰੀ ॥
	੧੫	੪੦	ਸਗਲ ਰੇਨ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭਇਆ; ਬਿਨਸੀ ਅਪ ਧਾਰੀ ॥
	੧੬	੪੦	ਨਿੰਦ [7]ਚਿੰਦ [8]ਪਰ ਦੂਖਨਾ; ਏ ਖਿਨ ਮਹਿ ਜਾਰੀ ॥
	੧੭	੪੦	ਤਨ ਮਨ ਸੀਤਲ ਭਏ ਅਬ; ਮੁਕਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ॥
੮੧੧	੩	੪੧	ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਕਰੁਣਾਪਤੇ; ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
	੧੭	੪੪	ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਾ [9]ਲੂਗਰਾ; [10]ਓਢਿ, ਨਗਨ ਨ ਹੋਈ ॥
			ਸਾਕਤ ਸਿਰਪਾਉ ਰੇਸਮੀ; ਪਹਿਰਤ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥
੮੧੨	੩	੪੫	ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ [11]ਰੇਣੁਕਾ; ਲੈ ਮਾਥੈ ਲਾਵਉ ॥
	੯	੪੬	ਕਰਮ ਭੂਮਿ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬੋਇ; [12]ਅਉਸਰੁ ਦੁਲਭਾਇਆ ॥
	੧੧	੪੬	ਮਤ ਭੂਲਹੁ ਮਾਨੁਖ ਜਨ; ਮਾਇਆ ਭਰਮਾਇਆ ॥
	੧੫	੪੭	ਜਿਨਿ ਅਨਿਕ ਏਕ, ਬਹੁ ਰੰਗ ਕੀਏ; ਹੈ ਹੋਸੀ ਏਹ ॥
	੧੬	੪੭	ਊਚੇ ਤੇ ਊਚਾ ਵਡਾ; ਸਭ ਸੰਗਿ [13]ਬਰਨੇਹ ॥
੮੧੩	੧੩	੫੧	ਜਲੁ ਢੋਵਉ, ਇਹ ਸੀਸ ਕਰਿ; [14]ਕਰ ਪਗ [15]ਪਖਲਾਵਉ ॥
੮੧੪	੧	੫੨	ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਜੀਵੈ ਦਾਸ ਤੁਮ੍; ਬਾਣੀ, ਜਨ ਆਖੀ ॥
	੬	੫੩	ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ; ਤਾ ਕੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥
	੯	੫੩	ਸੁਨਤ ਜਪਤ, ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਸੁ; ਤਾ ਕੀ ਦੂਰਿ ਬਲਾਈ ॥

---

੧. ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੨. ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ੩. ਮੂਰਖ ਪ੍ਰੀਤ ਰੂਪੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੪. ਚੌਂਹ ਬੇਦਾਂ ਦਾ ਬਕਤਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚਤੁਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ੫, ਗੋਲੇ ਵਾ ਦਰਸ ਗੀਤਾ=ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇਹ ਗੀਤ। ੬. ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ੭. ਉਸਤਤ। ੮. ਪਰ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। ੯. ਫਟੇ ਹੋਏ ਭੂਰੇ ਦਾ ਲੜ। ੧੦. ਪਹਿਰਨੇ ਕਰਕੇ। ੧੧. ਧੂੜੀ। ੧੨. ਸਮਾਂ। ੧੩. ਕਥਨ ਕਰੀਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। ੧੫. ਧੋਣਾ ਕਰੋ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੧੪	੧੯	੫੫	ਨੀਚੁ ਅਨਾਥੁ ਅਜਾਨੁ ਮੈ; ਨਿਰਗੁਨੁ ਗੁਣ ਹੀਨੁ ॥
੮੧੫	੪	੫੬	ਏਕਸੁ ਆਗੈ ਬੇਨਤੀ; ਰਵਿਆ ਸ੍ਰਬ ਥਾਇ ॥
	੧੨	੫੮	ਮਨ [1]ਖੁਟਹਰ ਤੇਰਾ ਨਹੀ ਬਿਸਾਸੁ; ਤੂ ਮਹਾ [2]ਉਦਮਾਦਾ ॥
			[3]ਖਰ ਕਾ [4]ਪੈਖਰੁ ਤਉ ਛੁਟੈ; ਜਉ [5]ਊਪਰਿ ਲਾਦਾ ॥
	੧੬	੫੮	ਤਨੁ ਧਨੁ [6]ਸਰਬਸੁ ਆਪਣਾ; ਪ੍ਰਭਿ ਜਨ ਕਉ ਦੀਨ੍ਹਾ ॥
			[ਸਰੱਬਸ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੮੧੬	੧	੫੯	ਧੰਨੁ ਸੁ ਥਾਨੁ ਬਸੰਤ ਧੰਨੁ; ਜਹ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ ॥
	੩	੬੦	ਸਦਾ ਸਿਮਰਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ; ਸੀਤਲ [7]ਹੋਤਾਇਆ ॥ (੨) [8]ਹੋ ਤਾਇਆ
	੫	੬੦	ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਉਸਨ ਸੀਤ ਕਰਤਾ ਕਰੈ; ਘਾਮ ਤੇ ਕਾਢੈ ॥
	੧੧	੬੧	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਾ ਕਉ ਮਿਲੇ; ਧਨਿ ਧਨਿ ਤੇ, ਈਸੁਰ ॥
੮੧੭	੩	੬੩	ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ, ਨਿਧਾਨ ਸੁਖ; ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥
	੪	੬੪	ਰਾਮਚੰਦ ਕੀ [9]ਲਸਟਿਕਾ; ਜਿਨਿ ਮਾਰਿਆ ਰੋਗੁ ॥
	੧੧	੬੫	ਬਾਹ ਪਕੜਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਾਢਿਆ; ਕੀਨਾ ਅਪਨਇਆ ॥
			ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਮਨ ਤਨ ਸੁਖੀ; ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਇਆ ॥
	੧੨	੬੬	ਕਰੁ ਧਰਿ ਮਸਤਕਿ, ਥਾਪਿਆ; ਨਾਮੁ ਦੀਨੋ ਦਾਨਿ ॥
	੧੭	੬੭	ਰਾਮ ਰਾਜ, ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ; ਕੀਨੇ ਗੁਰਦੇਵ ॥
੮੧੮	੧	੬੮	ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਨਹ ਜੋਹਈ; ਤਿਤੁ [10]ਚਾਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥
	੮	੭੦	ਕਥਾ ਕੀਰਤਨੁ ਰਾਗ ਨਾਦ ਧੁਨਿ; ਇਹੁ ਬਨਿਓ ਸੁਆਉ ॥
	੧੫	੭੨	ਨਾਨਕ, ਭਗਤ ਆਨੰਦ-ਮੈ; ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਧੀਰ ॥
	੧੯	੭੪	ਨਿੰਦਕ ਮਿਰਤਕ ਹੋਇ ਗਏ; ਤੁਮ੍ ਹੋਹੁ ਨਿਚਿੰਦ ॥
੮੧੯	੮	੭੬	ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ; ਫਿਰਤੇ [11]ਪਹਨਾਮ ॥
	੧੨	੭੮	ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮੇ; ਜਿਨ ਬਿਸਰਿਆ ਜੀਵਨ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥
੮੨੦	੫	੮੧	ਸਾਕਤ ਗੀਤ ਨਾਦ, ਧੁਨਿ ਗਾਵਤ; ਬੋਲਤ ਬੋਲ, ਅਜਾਏ ॥
	੮	੮੧	ਅਭਿਮਾਨੁ [12]ਖੋਇ [13]ਖੋਇ ਖੋਇ; [14]ਖੋਈਹਉ;
			ਮੋ-ਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥

੧. ਖੁਟਿਆਈ ਹਾਰੇ । ੨. ਹੰਕਾਰ ਉਦੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਵਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਮਲਾ । ੩. ਖੋਤੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮਨ ਅਮੋੜ ਹੈ । ੪. ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣੀ ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਪੈਖੜ ਪਾਉਣਾ ਹੈ । ੫. ਉਪਰ ਲੱਦਣਾ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੋ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹ ਛਟ ਪਾਉਣੀ ਹੈ । ੬. ਸਰਬੰਸ । ੭. ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੮. ਅਗਨੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ । ੯. ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਲਾਠੀ । ੧੦. ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ । ੧੧. ਛਿਪਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ । ੧੨. ਆਦਤ । ੧੩. ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਖੋਇ=ਗਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ੧੪. ਮੇਟਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੨੦	੧੪	੮੩	ਸੁਨੀਅਤ ਪ੍ਰਭ ਤਉ; ਸਗਲ ਉਧਾਰਨ ॥
	੧੫	੮੩	ਸੰਚਿ ਬਿਖਿਆ ਲੇ, [੧]ਗ੍ਰਾਹਜੁ ਕੀਨੀ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਨ ਤੇ ਡਾਰਨ ॥
	੧੭	੮੪	ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੁਨੀਅਤ; ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਤ ॥
			ਕਥਾ ਕੀਰਤਨੁ, ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਧੁਨਿ; ਪੂਰਿ ਰਹੀ ਦਿਨਸੁ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥
੮੨੧	੮	੮੬	ਦਾਸ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖੈ; ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥
	੧੩	੮੭	ਊਚਨ ਊਚਾ, [੨]ਬੀਚੁ ਨ [੩]ਖੀਚਾ; ਹਉ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ॥
	੧੫	੮੭	[੪]ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ, [੫]ਸੂਚਾ ਸੂਚੋ; [੬]ਸੂਚਾ ਸੂਚੋ ਸੂਚਾ ॥
			ਅੰਤ [੭]ਨ ਅੰਤਾ, ਸਦਾ ਬੇਅੰਤਾ; ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਊਚੋ ਊਚਾ ॥
	੧੯	੮੮	ਐਸੇ ਗੜ ਮਹਿ [੮]ਐਠਿ [੯]ਹਠੀਲੋ; [੧੦]ਫੂਲਿ ਫੂਲਿ ਕਿਆ ਪਾਵਤ ਹੇ ॥
੮੨੨	੫	੮੯	[੧੧]ਰੂਪ, ਨ [੧੨]ਧੂਪ, ਨ [੧੩]ਗੰਧ, ਨ [੧੪]ਦੀਪਾ; ਓਤਿ ਪੋਤਿ. ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਮਉਲੀ ॥
	੭	੯੦	ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ; ਗੋਬਿੰਦ ਮਈ ॥
	੮	੯੦	ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੰਪੂਰਨ; ਸੀਤਲ ਸਾਂਤਿ ਦਇਆਲ ਦਈ ॥
	੯	੯੦	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਸੁਚਿ; ਸੰਤਨ ਤੇ ਇਹੁ ਮੰਤੁ ਲਈ ॥
	੧੧	੯੧	ਕਿਆ ਹਮ ਜੀਅ ਜੰਤ ਬੇਚਾਰੇ; ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਹ; ਏਕ ਰੋਮਾਈ ॥
	੧੫	੯੨	ਅਚਰਜੁ ਸੁਨਿਓ ਪਰਾਪਤਿ ਭੇਟੁਲੇ; ਸੰਤ ਚਰਨ, ਚਰਨ ਮਨੁ ਲਾਈਐ ॥ [ਸੰਤ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੭	੯੨	ਜੋ [੧੫] ਮਨੁਖੁ ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਸੇਵਾ; ਓਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਲਈ ਲਈ, ਫੁਨਿ ਜਾਈਐ ॥
੮੨੩	੪	੯੪	ਅਨ-ਬੋਲੇ ਕਉ ਤੁਹੀ ਪਛਾਨਹਿ; ਜੋ ਜੀਅਨ ਮਹਿ ਹੋਤਾ ॥
			ਰੇ ਮਨ ਕਾਇ, ਕਹਾ ਲਉ ਡਹਕਹਿ; ਜਉ ਪੇਖਤ ਹੀ ਸੰਗਿ ਸੁਨਤਾ ॥
	੧੧	੯੬	ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਕੰਚਨ ਛਾਡਨ; ਬੈਰੀ ਸੰਗਿ ਹੇਤੁ, ਸਾਜਨ ਤਿਆਗਿ ਖਰੇ ॥
	੧੬	੯੭	ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਅਪਨੇ ਕਉ; ਕਾਹੂ ਨ [੧੬]ਕਰ ਤੇ, ਕਛੁ [੧੭]ਖੀਨਾ ॥

੧. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਈ । ੨. ਪੜਦਾ ਦ੍ਵੈਤ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ । ੩. ਖਿਚਿਆ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਤਾਣਿਆ ਨਹੀਂ । ੪. ਗੁਰੂ ਜੋ ਨਿਰਮਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ । ੫. ਸੁਚਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਚੋ ਨਾਮ ਹੈ । ੬. ਸੁਚਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਤਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਸੁਚਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਸੁਚੇ ਹੋ ਗਏ । ੭. ਨਿਅੰਤਾ, ਪ੍ਰੇਰਕ । ੮. ਆਕੜ ਵਾਲਾ । ੯. ਹਠੀਆ । ੧੦. ਦੀਵੇ ਦੇ ਫੁਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਾਲਖ ਹੀ ਹੈ ਫੁਲ ਫੁਲ ਕੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈਂ । ੧੧. ਦਿਲ ਦੀ ਸਫਾਈ । ੧੨. ਜਸ । ੧੩. ਭਗਤੀ । ੧੪. ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ । ੧੫. ਜੋ ਮਨੁਖ ਕਿਸੇ ਮਨੁਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਗੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਲਈ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਦਾ ਫਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵੇਗਾ ? ੧੬. ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ । ੧੭. ਨਾਸ ਨਹੀਂ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੨੪	੨	੯੮	ਤਾ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ; ਜਾ ਤੇ ਊਪਰਿ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥
	੬	੯੯	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਸਰਣਾਈ; ਜਾ ਕਾ ਕੀਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ ॥
	੭	੧੦੦	ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਪਰ-ਉਪਕਾਰ ਨਿਤ;
			ਤਿਸੁ ਰਸਨਾ ਕਾ ਮੋਲੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥
	੮	੧੦੦	ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ, ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ;
			ਅਨਦ ਸੇਤੀ [1]ਬਿਖਿਆ [2]ਬਨੁ [3]ਗਾਹੀ ॥
	੧੪	੧੦੨	ਸਰਨਿ ਸਮ੍ਰਥ ਅਕਥ ਸੁਖ ਦਾਤਾ; ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਧੁ ਬਡੋ ਦਇਆਲ ॥
			['ਸਰਨਿ ਸਮਥ' ਪਾਠ ਭੀ ਹੈ]
੮੨੫	੧੮	੧੦੩	ਜੇਤੇ ਪੁਨਹਚਰਨ ਸੇ ਕੀਨ੍ਹੇ; ਮਨਿ ਤਨਿ, ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਗਹੇ ॥
੮੨੬	੪	੧੦੪	ਪੁਤ੍ਰ ਮੀਤ ਧਨੁ ਕਿਛੂ ਨ ਰਹਿਓ; ਸੁ ਛੋਡਿ ਗਇਆ ਸਭ ਭਾਈ ਸਾਕੁ ॥
	੧੪	੧੧੨	ਮਿਟੀ ਉਪਾਧਿ ਭਇਆ ਸੁਖੁ ਸਾਚਾ; ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਣੁ ॥
੮੨੭	੧	੧੧੩	[4]ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤਿ ਮਿਲਿ ਘਰਿ ਆਏ; ਨਿੰਦਕ ਕੇ, ਮੁਖ ਹੋਏ ਕਾਲ ॥
	੩	੧੧੪	ਮੂ ਲਾਲਨ ਸਿਉ; ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ ॥
	੧੬	੧੧੭	ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ ਊਘੈ ਸਰਗੁਨ; ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥
	੧੭	੧੧੭	ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨੁ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ; ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹ ਕਹ ਚੇਰਾ ॥
	੧੯	੧੧੭	ਸਾਧ ਮੂਰਤਿ, ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਓ, ਨਾਨਕ;
			ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਬੂੰਦ, ਨਹੀ [5]ਅਨ [6]ਹੇਰਾ ॥
੮੨੮	੨	੧੧੮	ਜੋ ਜੋ ਕੀਨੋ ਸੋ ਤੁਮ੍ਹ ਜਾਨਿਓ;
			[7]ਪੇਖਿਓ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ਕਛੁ, ਢੀਠ 'ਮੁਕਰਨ' ॥ ['ਮੁਕਰਨ' ਬੋਲੋ]
	੩	੧੧੮	ਹਮਰੋ ਸਹਾਉ ਸਦਾ ਸਦ ਭੂਲਨ; ਤੁਮਰੋ ਬਿਰਦੁ, ਪਤਿਤ ਉਧਰਨ ॥
			[ਉ–ਧਰਨ ਬੋਲੋ]
	੯	੧੨੦	ਜਨ ਕੀ ਟਹਲ, [8]ਸੰਭਾਖਨੁ ਜਨ ਸਿਉ; ਊਠਨੁ ਬੈਠਨੁ, ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਾ ॥
			ਜਨ ਚਰ ਰਜ, ਮੁਖਿ ਮਾਥੈ ਲਾਗੀ; ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਅਨਤ ਤਰੰਗਾ ॥
੮੨੯	੧੧	੧੨੦	ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ, ਕੀਓ ਮਜਨੁ ਨਾਨਕ; ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਹਰੇ ਕਲੰਗਾ ॥
	੧੨	੧੨੫	ਕੇਸਵ, ਕਲੇਸ ਨਾਸ, ਅਘ ਖੰਡਨ; ਨਾਨਕ, ਜੀਵਤ ਦਰਸ ਦਿਸੇ ॥
੮੩੦	੪	੧੨੮	ਮੋਹਨ, ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ [9]ਹਾਵੈ; ਹਾਰ ਕਜਰ, ਬਸਤ੍ਰ [10]ਅਭਰਨ ਕੀਨੇ ॥
			[ਅ–ਭਰਨ ਬੋਲੋ]
	੬	੧੨੮	ਸੁਨਹੁ ਸਹੇਰੀ, ਮਿਲਨ, ਬਾਤ ਕਹਉ; ਸਗਰੋ ਅਹੰ ਮਿਟਾਵਹੁ;
			ਤਉ ਘਰ ਹੀ ਲਾਲਨੁ ਪਾਵਹੁ ॥

੧. ਮਾਇਆ । ੨. ਸੰਸਾਰ। ੩. ਲੰਘਾ ਕੇ । ੪. ਅਰੋਗ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਪੂਰਬਕ। ੫. ਹੋਰ। ੬. ਦੇਖਦੇ ਨਹੀਂ। ੭. ਐਸਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਇਹ ਮਨ ਫੇਰ ਭੀ ਐਸਾ ਢੀਠ ਹੈ, ਮੁੱਕਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੮. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੋਲ ਚਾਲ। ੯. ਹੌਕਿਆਂ ਵਿਚ। ੧੦. ਭੂਖਣ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੩੦	੧੦	੧੨੯	ਰਾਚਹੁ ਨਾਥ [1]ਹੀ, ਸਹਾਈ ਸੰਤਨਾ ॥
	੧੦	੧੨੯	ਆਹੇ ਮਨ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਵੈ; ਚਰਨਾਵੈ ਚਰਨਾਵੈ; ਉਲਝਿਓ [2]ਅਲਿ, [3]ਮਕਰੰਦ ਕਮਲ ਜਿਉ ॥
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੯
	੧੭	੧	ਨਾਨਕ ਕਹਤ, ਭਗਤ 'ਰਛਕ' ਹਰਿ; ਨਿਕਟਿ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਮਾਨੋ । [ਰੱਛਕ ਬੋਲੋ]
੮੩੧			ਬਿਲਾਵਲੁ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧
	੧੦	੧	ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ; ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਮੁ ॥
	੧੩	੧	ਮਨੁ ਮਾਇਆ; ਬੰਧਿਓ, ਸਰ ਜਾਲਿ ॥
	੧੪	੧	ਜੋ [4]ਆਜੈ; ਸੋ ਦੀਸੈ ਕਾਲਿ ॥
	੧੫	੧	ਮਨਮੁਖਿ ਹਉਮੈ; ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥
	੧੬	੧	ਨਾਮ ਬਿਨਾ; ਝੂਠੇ, [5]ਕੁਚਲ [6]ਕਛੋਤਿ ॥
	੧੮	੧	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਂਤਿ; ਊਤਮ ਕਰਾਮੰ ॥ ਮਨਮੁਖਿ; ਜੋਨੀ ਦੂਖ ਸਹਾਮੰ ॥
੮੩੨	੧	੨	ਮਨ ਕਾ ਕਹਿਆ; [7]ਮਨਸਾ ਕਰੈ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ; ਪੁੰਨੁ ਪਾਪੁ ਉਚਰੈ ॥ [ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਉ-ਚਰੈ ਬੋਲੋ]
	੨	੨	ਤਨੁ ਧਨੁ ਕਲਤੁ; ਸਭੁ ਦੇਖੁ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥ [ਕਲੱਤੁ ਪਾਠ ਕਰਣਾ]
	੫	੨	ਗੀਤ ਰਾਗ [8]ਘਨ; ਤਾਲ, ਸਿ ਕੂਰੇ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੬	੨	ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ; ਪੜਹਿ; ਨਾਟ [10]ਸਾਲਾ ॥
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀ ੧ ਘਰੁ ੧੦
	੧੫	੧	ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ; ਪਾਜੁ ਲਹਗੁ [11]ਨਿਦਾਨਿ ॥
	੧੭	੧	ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ; ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ ॥
	੧੯	੩	ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ; ਕਿਆ ਚਲੈ ਪਹਨਾਮੀ ॥
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ
੮੩੩	੮	੧	ਮੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ; ਰਮਈਆ ॥
	੧੪	੧	ਗੁਰਮੁਖਿ, ਮਨੂਆ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਵੈ; ਮਿਲਉ ਗੋੁਪਾਲ ਨੀਸਾਨੁ ਬਜਈਆ ॥
੮੩੪	੧	੨	ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ; ਮੈ [12]ਹਿਰਡ [13]ਪਲਾਸ, ਸੰਗਿ ਹਰਿ [14]ਬੁਹੀਆ ॥

੧. ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ । ੨. ਭੌਰਾ । ੩. ਧੂੜੀ । ੪. ਜੋ ਆਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਹੈ ਸੋ ਕੱਲ ਨੂੰ ਦਿਸੇਗਾ ਨਹੀਂ । ੫. ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਬਦ-ਚਲਣ । ੬. ਬੁਧ ਰੂਪੀ ਖੋਟੀ ਧਰਤੀ । ੭. ਕਲਾਮ, ਬਾਣੀ । ੮. ਬੁਧੀ । ੯. ਕੈਂਸੀਆਂ । ੧੦. ਨਟਾਂ ਦੇ ਸਖੌਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਨਟ ਦੇ ਵੱਟੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ । ੧੧. ਅੰਤ ਨੂੰ । ੧੨. ਇੰਰਿੰਡ, ਕੌੜਾ ਸੁਭਾਉ । ੧੩. ਪਲਾਹ,ਫਿੱਕਾ ਸੁਭਾਉ । ੧੪. ਸੁਗੰਧੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੩੪	੩	੨	ਸਾਕਤ ਕੂੜੇ [1]ਊਭ-ਸੁਕ ਹੂਏ; ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ, ਵਿਛੁੜਿ ਦੂਰਿ ਗਈਆ ॥
	੭	੨	ਪਰਮ ਬੈਰਾਗੁ, ਨਿਤ ਨਿਤ ਹਰਿ ਧਿਆਏ; ਮੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਤੇ, ਭਾਵਨੀ ਕਹੀਆ ॥
	੧੨	੩	ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਧਿਆਇਆ; ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ, ਸਤਿਗੁਰ 'ਸਤਿ ਪੁਰਖਈਆ' ॥
੮੩੫	੯	੪	ਤਜੈ ਗਿਰਸਤੁ ਭਇਆ ਬਨ-ਵਾਸੀ; ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਮਨੂਆ ਟਿਕੈ ਨ ਟਿਕਈਆ ॥
	੧੨	੪	ਪ੍ਰਭਵਨੁ ਕਰੈ, ਬੂਝੈ ਨਹੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ; ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ ਸਾਧ, ਦਇਆ ਘਰੁ ਲਹੀਆ ॥ [ਪ੍ਰ-ਭਵਨੁ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੪	ਨਾਮਾ ਜੈਦੇਉ ਕੰਬੀਰੁ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨੁ; ਅਉ' ਜਾਤਿ ਰਵਿਦਾਸੁ, ਚਮਿਆਰੁ [2]ਚਮਈਆ ॥ (੨) ਅਉਜਾਤਿ ਜੋ ਜੋ ਮਿਲੈ ਸਾਧੂ ਜਨ ਸੰਗਤਿ; ਧਨੁ, ਧੰਨਾ ਜਟੁ, ਸੈਣੁ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਦਈਆ ॥
੮੩੬	੧	੫	ਰਾਮ, ਗੁਰਿ ਮੋਹਨਿ; ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਲਈਆ ॥
	੮	੫	ਹਰਿ ਹਰਿ; ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਹੈ ਬਨਿਆ; ਮਨੁ [3]ਮੋਤੀਚੂਰੁ', ਵਡ ਗਹਨ 'ਗਹਨਈਆ' ॥
	੧੯	੬	ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਕੇ ਵਿਛੁੜੇ, ਜਨ ਮੇਲੇ; ਜਾ ਸਤਿ ਸਤਿ, 'ਸਤਿਗੁਰ' ਸਰਣਿ ਪਵਈਆ ॥
੮੩੭	੩	੬	ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਿਰਿਆਚਾਰ ਵਧਾਏ, ਮਨਿ ਪਾਖਡ ਕਰਮੁ, ਕਪਟ ਲੋਭਈਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀ ਘਰੁ ੧੨
	੯	੧	ਤਜਿ ਆਨ; ਸਰਣਿ ਗਹੀ ॥
	੧੦	੧	ਤਜਿ; ਆਨ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ॥
	੧੧	੧	ਚੜਿ ਨਾਵ ਸੰਤ; ਉਧਾਰਿ ॥
	੧੪	੧	ਤੇ; ਜਮੁ ਨ ਪੇਖਹਿ ਨੈਨ ॥
	੧੬	੧	ਦੁਖ ਦੀਨ ਦਰਦ; ਨਿਵਾਰ ॥
੮੩੮	੨	੨	ਤਮ ਅਗਿਆਨ; ਮੋਹਤ ਘੂਪ ॥
	੪	੨	ਚਿਤ ਗੁਪਤ; ਕਰਮਹਿ ਜਾਨ ॥
	੧੧	੨	ਜਿਉ ਮਹਾ [4]ਖੁਧਿਆਰਥ; [5]ਭੋਗੁ ॥

੧. ਖੜ ਸੋਕੜ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ, ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਛਿੱਲ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਰਸ ਨਹੀਂ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪ ਪੱਤੇ ਨਹੀਂ, ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਫੁਲ ਨਹੀਂ, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਫਲ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਛਾਂ ਨਹੀਂ। ੨. ਬੇਟਾ, ਪੁੱਤਰ। ੩. ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ। ੪. ਭੁਖ ਦੇ ਅਧੀਨ। ੫. ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਾ ਪਦਾਰਥ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੩੮	੧੨	੨	ਜਿਉ ਦੀਪ; [1]ਪਤਨ ਪਤੰਗ ॥ ਜਿਉ ਚੋਰ; ਹਿਰਤ ਨਿਸੰਗ ॥
	੧੩	੨	ਜਿਉ ਜੁਆਰ; [2]ਬਿਸਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੮	੧	ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਥਿਤੀ ਘਰੁ ੧੦ ਜਤਿ [ਜੱਤਿ ਬੋਲੋ]
	੫	੩	ਧਰਤਿ ਅਕਾਸੁ ਕੀਏ; ਬੈਸਣ ਕਉ ਥਾਉ ॥
੮੩੯	੪	੧੩	ਏਕਾਦਸੀ; ਇਕੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਵੈ ॥
੮੪੦	੬	੧੪	ਫਲੋਹਾਰ ਕੀਏ; ਫਲੁ ਜਾਇ ॥
	੮	੧੫	ਜਾਗਤੁ ਜਾਗਿ; ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
	੧੦	੧੬	ਬਰਤੀ ਬਰਤ; ਰਹੈ ਨਿਹਕਾਮ ॥ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ; ਜਪੈ ਮੁਖਿ ਨਾਮ ॥
	੧੩	੧੮	ਰਾਜਸ ਤਾਮਸ ਸਤ; ਕਾਲ ਸਮਾਵੈ ॥ [ਅਭਾਵ ਕਰੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ]
	੧੫	੧੯	[3]ਅਮਾਵਸਿਆ; ਚੰਦੁ ਗੁਪਤੁ ਗੈਣਾਰਿ ॥
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੩ ਵਾਰ ਸਤ ਘਰੁ ੧੦
੮੪੧	੩	੧	'ਆਦਿਤਵਾਰਿ'; ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸੋਈ ॥ [ਆਦਿੱਤ-ਵਾਰ ਬੋਲੋ]
	੮	੩	ਮੰਗਲਿ; ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਉਪਾਇਆ ॥
	੧੧	੫	ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ; ਪਾਏ ਗੁਰ ਦੁਆਰਿ ॥
	੧੭	੮	ਮਨਮੁਖ ਮਰਹਿ; ਮਰਿ ਬਿਗਤੀ ਜਾਹਿ ॥ [ਬਿ–ਗਤੀ ਬੋਲੋ]
	੧੯	੯	ਭਵਿ ਭਵਿ ਭਰਮਹਿ; ਕਾਚੀ ਸਾਰੀ ।
੮੪੨	੩	੧੦	ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ; ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ ਦਖਣੀ ੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੮੪੩	੬	੧	[4]ਮੁੰਧ [5]ਨਵੇਲੜੀਆ; [6]ਗੋਇਲਿ ਆਈ ਰਾਮ ॥
			ਮਟੁਕੀ ਡਾਰਿ ਧਰੀ; ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰਾਮ ॥
	੮	੧	ਨਾਨਕ ਮੁੰਧ ਨਵੇਲ ਸੁੰਦਰਿ; ਦੇਖਿ ਪਿਰੁ ਸਾਧਾਰਿਆ ॥
	੧੬	੧	ਦਰਿ ਜਾਇ ਦਰਸਨੁ ਕਰੀ ਭਾਣੈ; ਤਾਰਿ ਤਾਰਣਹਾਰਿਆ ॥
੮੪੪	੩	੨	ਨਵ-ਹਾਣਿ ਨਵ-ਧਨ, ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ; ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਭਾਣੀਆ ॥
	੫	੨	ਜਾਗੁ [7]ਸਲੋਨੜੀਏ; ਬੋਲੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਮ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪
	੭	੨	ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਕਟਿਆ; ਜੋਤਿ ਪਰਗਟਿ-ਆਈ ਰਾਮ ॥;
	੮	੨	ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮ [8]ਕਸਾਈਆ; ਜਿਉ [9]ਬਿਲਕ [10]ਮਸਾਈ, ਰਾਮ ॥
	੧੫	੧	ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ
੮੪੫	੧੭	੧	ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੈ, ਵਡੈ ਭਾਗੈ; ਕਬ ਮਿਲੀਐ ਪੂਰਨ-ਪਤੇ ॥
			ਭਇਆ [11]ਸਮਾਹੜਾ; ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਵਿਸਾਹਾ ਰਾਮ ॥

੧. ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨. ਆਦਤ। ੩. ਮੱਸਿਆ। ੪. ਬੇ-ਸਮਝ। ੫. ਨਵੀਨ। ੬. ਗੋਇਲ ਵਾਸਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ੭. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵੈਰਾਗ ਵਿਵੇਕ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ। ੮. ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕੱਸ=ਖਿੱਚ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ੯.ਬਿੱਲੀ। ੧੦. ਮਾਸ, ਚੂਹਾ। ੧੧ ਅਨੰਦ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੪੬	੬	੧	ਆਨੰਦ, ਅਨ-ਦਿਨੁ ਵਜਹਿ ਵਾਜੇ; ਅਹੰ-ਮਤਿ ਮਨ ਕੀ ਤਿਆਗੀ ॥
	੯	੨	ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ [1]ਸੁਧਾ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ; ਭਗਤਿ, ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ['ਸੁੱਧਾ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੭	੨	ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ; [2]ਜਲ ਕਾ ਜਲੁ ਹੂਆ, ਰਾਮ ॥
੮੪੭	੩	੩	ਸਖੀ ਆਉ ਸਖੀ, ਵਸਿ ਆਉ ਸਖੀ; ਅਸੀ ਪਿਰ ਕਾ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹ ॥
	੪	੩	ਲਗੁ ਚਰਣ ਸਰਣ, ਦਇਆਲ ਪ੍ਰੀਤਮ; ਸਗਲ [3]ਦੁਰਤ, [4]ਬਿਖੰਡਨੋ ॥
	੮	੩	ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ, ਦਇਆ ਧਾਰਹੁ; ਮੈ ਨਾਮੁ ਅੰਧੁਲੇ [5]ਟੋਹਨੀ ॥
	੧੧	੩	ਜੈ ਜੈ [6]ਜਇਅੰਪਹਿ, ਸਗਲ ਜਾ ਕਉ, ਕਰੁਣਾ-ਪਤਿ, ਗਤਿ ਕਿ [7]ਨਿ ਲਖਹੁ ॥ (੨) ਕਿਨਿ
	੧੩	੩	ਲਾਡਿਲੇ, ਲਾਡ ਲਡਾਇ ਸਭ ਮਹਿ; ਮਿਲੁ ਹਮਾਰੀ ਹੋਇ ਗਤੇ ॥
੮੪੮	੨	੪	[8]ਮਾਨਨਿ, ਮਾਨੁ ਵਞਾਈਐ; ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਲਾਗੈ ਰਾਮ ॥
	੪	੪	ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ ਅਗਿਆਨ ਮਤੀ; ਦੁਰਜਨ [9]ਬਿਰਮਾਈਐ ਰਾਮ ॥
	੬	੪	ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲੁ ਨ ਉਚਰਹਿ, ਬਲਿ ਗਈਏ; [10]ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਰਸਨਾ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤਿ ਵਛਲ, ਨਹ ਸੇਵਹੀ; ਕਾਇਆ, [11]ਕਾਕ ਗ੍ਰਸਨਾ ਰਾਮ ॥
	੮	੪	ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ, ਅਵਰੁ ਜਿ ਚਾਹਨਾ; ਬਿਸਟਾ ਕ੍ਰਿਮ ਭਸਮਾ ਰਾਮ ॥
	੧੬	੫	ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣੈ; ਭਏ ਪਾਰ-ਗਰਾਮੀ ਰਾਮ ॥
			ਬਿਲਾਵਲ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪
	੧੮	੨	ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਕਾ ਮੇਲੀ, ਸਰਬਤ ਸਉ; [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸਰਾਮ] [12]ਨਿਸੁਲ ਜਨ, [13]ਟੰਗ ਧਰਿ ॥ [ਸਰਬੱਤ ਬੋਲਣਾ]
੮੪੯	੭	੩	[14]ਜਿ ਵਸਤੁ ਮੰਗੀਐ ਸਾਈ ਪਾਈਐ; ਜੇ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥
੮੫੦	੧੪	੪	ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ; ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਚੇਇ ॥
	੧੮	੪	ਜਿ ਗਲ ਕਰਤੇ ਭਾਵੈ, ਸਾ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ; ਸਭ ਝਖਿ ਝਖਿ ਮਰੈ ਲੋਕਾਈ ॥
੮੫੧	੧੩	੬	ਜੋ ਕਿਛੁ ਹਰਿ ਕਰਾਵੈ, ਸੁ ਓਇ ਕਰਹਿ; ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ [15] ਅਰਥੀਏ ॥
	੧੪	੬	ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ, ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਵਲਿ ਹੈ; ਤਿਨਿ ਸਭਿ ਵਰਨ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ, ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਗੋਲੇ ਕਰਿ; ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣ ਕਉ ਦੀਏ ॥

੧. ਨਿਰਾ। ੨. ਵਿਕਾਰ ਜਾਂ ਬਰਫ। ੩. ਪਾਪ । ੪. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੱਟਣਾ। ੫ ਸੋਟੀ। ੬. ਜਪ ਹੇ। ੭. ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ੮. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੯. ਪਰਚਦੀ ਹੈ। ੧੦. ਖੋਟਿਆਂ ਆਚਾਰਾਂ ਵਾਲੀ, ਖੋਟਿਆਂ ਕਰਤੱਬਾਂ ਵਾਲੀ। ੧੧. ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਕਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਸੀ ਹੋਈ ਜਾਂ ਕਾਮਾਦਿ ਕਾਵਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਸੀ ਹੋਈ। ੧੨. ਬੇ-ਫਿਕਰ, ਦੁਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੧੩. ਨਿਸ਼ੰਕ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ੧੪. ਜਿਹੜੀ ਵਸਤੂ। ੧੫. ਮੰਗਤੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੫੨	੭	੭	ਤਿਸ ਕੀ [1]ਮੁਹਤਾਜੀ ਲੋਕੁ ਕਢਦਾ; ਹੋਰਤੁ ਹਟਿ ਨ ਵਥੁ, ਨ ਵੇਸਾਹੁ ॥
	੧੫	੮	ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ, ਸੇਈ ਜਨ [2]ਸਮਧੇ; ਜਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ['ਸਮੱਧੇ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੭	੮	ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ, ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨੁ ਨ ਖਟਿਓ; ਸੇ [3]ਦੇਵਾਲੀਏ ਜੁਗ ਮਾਹਿ ॥
	੧੯	੮	ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਾਰਣਿ ਚੁਗਲੀ ਕਰਹਿ, ਸੋ ਧਨੁ, ਚੁਗਲੀ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ; ਓਇ ਭਾਵੈ ਤਿਥੈ ਜਾਹਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕ-ਭਾਇ, ਹਰਿ ਧਨੁ ਮਿਲੈ, ਤਿਥਹੁ ਕਰਮ ਹੀਣੁ, ਲੈ ਨ ਸਕਹਿ; ਹੋਰ ਥੈ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰਿ, ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਾਹਿ ॥
੮੫੩	੬	੯	ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰੀ; ਸੋ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਧਨੁ, ਹਰਿ ਪਾਸਹੁ ਦੇਵਾਇਆ ॥
	੭	੯	ਜੇ ਕਿਸੈ ਕਿਹੁ ਦਿਸਿ ਆਵੈ, ਤਾ ਕੋਈ ਕਿਹੁ ਮੰਗਿ ਲਏ, [4]ਅਕੈ ਕੋਈ ਕਿਹੁ ਦੇਵਾਏ; ਏਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਜੋਰਿ ਕੀਤੈ, ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ, ਨ ਜਾਇ ਵੰਡਾਇਆ ॥
	੮	੯	ਜਿਸਨੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲਿ ਹਰਿ ਸਰਧਾ ਲਾਏ, ਤਿਸੁ ਹਰਿ ਧਨ ਕੀ ਵੰਡ, ਹਥਿ ਆਵੈ; ਜਿਸਨੋ ਕਰਤੈ, ਧੁਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥
	੯	੯	ਇਸੁ ਹਰਿ ਧਨ ਕਾ ਕੋਈ ਸਰੀਕੁ ਨਾਹੀ, ਕਿਸੈ ਕਾ ਖਤੁ ਨਾਹੀ, ਕਿਸੈ ਕੈ [5]ਸੀਵ [6]ਬੰਨੈ ਰੋਲੁ ਨਾਹੀ; ਜੇ ਕੋ ਹਰਿ ਧਨ ਕੀ ਬਖੀਲੀ ਕਰੇ ਤਿਸ-ਕਾ ਮੁਹੁ, ਹਰਿ ਚਹੁ ਕੁੰਡਾ ਵਿਚਿ ਕਾਲਾ ਕਰਾਇਆ ॥
	੧੪	੧੦	ਨਾ ਇਹ ਮਾਰੀ ਨ ਮਰੈ; ਨਾ ਇਹ ਹਟਿ ਵਿਕਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਰ-ਜਾਲੀਐ; ਤਾ ਇਹ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥
	੧੭	੧੦	ਪੁਤੀ [7]ਭਾਤੀਈ [8]ਜਾਵਾਈ ਸਕੀ, ਅਗਹੁ ਪਿਛਹੁ ਟੋਲਿ ਡਿਠਾ; ਲਾਹਿਓਨੁ ਸਭਨਾ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਜਿਥੈ ਕੋ ਵੇਖੈ ਤਿਥੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ; ਹਰਿ ਬਖਸਿਓਸੁ ਸਭੁ ਜਹਾਨੁ ॥ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਮਿਲਿ ਮੰਨੇ, ਸੁ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸਿਝੈ; ਜਿ ਵੇਮੁਖੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਫਿਰੈ ਭਰਿਸਟ ਥਾਨੁ ॥
੮੫੪	੨	੧੧	ਕੋਈ ਵਾਹੇ ਕੋ ਲੁਣੈ, ਕੋ ਪਾਏ [9]ਖਲਿਹਾਨਿ ॥

੧. ਖੁਸ਼ਾਮਤੀ। ੨. ਸਮਝੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਮਾਏ ਹਨ। ੩. ਦੁਆਲਾ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ, ਕਰਜ਼ਾਈ। ੪. ਅਥਵਾ। ੫. ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ। ੬. ਪੱਤੀ ਦੇ। ੭. ਭਤੀਜਾ ਸਾਵਣ ਮੱਲ। ੮. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਾ ਜੀ, ਪੁਤੀ ਮੋਹਣ ਆਦਿ। ੯. ਖਲਵਾੜਾ ਵਾਹੇ-ਕਰਮ ਸ੍ਰਵਣ, ਲੁਣੈ ਮੰਨਣ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਖੁਲਹਾਨ=ਨਿਧਿਆਸਣ ਗਿਆਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੫੪	੧੪	੧੨	ਸਚੁ ਸਹਜੁ ਅਨਦੁ; ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸਿ; ਸਚੀ, ਗੁਰ [1]ਮਣੀਆ ॥
੮੫੫	੨	੧੩	ਜਿਉ ਮੀਹਿ ਵੁਠੈ, [2]ਗਲੀਆ [3]ਨਾਲਿਆ [4]ਟੋਭਿਆ ਕਾ ਜਲੁ, ਜਾਇ ਪਵੈ ਵਿਚਿ [5]ਸੁਰਸਰੀ; ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ, ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਪਾਵਨੁ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ॥
	੩	੧੩	ਏਹ ਵਡਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਵੈਰ ਵਿਚਿ; ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਤਿਸਨਾ ਭੁਖ ਉਤਰੈ, ਹਰਿ ਸਾਂਤਿ, ਤੜ ਆਵੈ ॥
	੪	੧੩	ਨਾਨਕ ਜਿਹੁ ਅਚਰਜੁ ਦੇਖਹੁ, ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਸਚੇ ਸਾਹ ਕਾ; ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੋ ਮੰਨੇ ਸੁ ਸਭਨਾਂ ਭਾਵੈ ॥ [ਅਚਰਜ ਢਿੱਲਾ ਜਿਹਾ ਬੋਲੋ, ਅਚੱਰਜ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
			ਬਿਲਾਵਲੁ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ॥ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ
	੭	੧	ਸੂਧੇ ਸੂਧੇ [6]ਰੇਗਿ, ਚਲਹੁ ਤੁਮ; [7]ਨ-ਤਰ [8]ਕੁਧਕਾ ਦਿਵਈ ਹੈ ਰੇ ॥ [ਕੁਧੱਕਾ ਬੋਲੋ]
	੯	੧	ਧਨਵੰਤਾ ਅਰੁ ਨਿਰਧਨ [9]ਮਨਈ; ਤਾ ਕੀ ਕਛੂ ਨ ਕਾਨੀ ਰੇ ॥ [ਮਨੱਈ ਬੋਲੋ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ]
	੧੩	੨	ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਥਤ ਸੁਨਤ, ਬਉਰਾਨੋ ॥
	੧੪	੨	ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਰਿ ਗਇਓ; ਭ੍ਰਮੁ ਮੋਰਾ ॥
	੧੬	੨	ਅਬਹਿ ਨ ਮਾਤਾ; ਸੁ ਕਬਹੁ ਨ ਮਾਤਾ ॥ ['ਮੱਾਤ੍ਰਾ' ਬੋਲਣਾ]
	੧੯	੩	ਬਿਖੈ ਬਿਖੈ ਕੀ ਬਾਸਨਾ; ਤਜੀਅ ਨਹ ਜਾਈ ॥
੮੫੬	੫	੪	ਜਬ ਕੀ ਮਾਲਾ ਲਈ ਨਿਪੂਤੇ; ਤਬ ਤੇ ਸੁਖੁ ਨ ਭਇਓ ॥
	੭	੪	ਸੰਤ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੀ ਪੈਜ ਜਿਨਿ ਰਾਖੀ; ਹਰਨਾਖਸੁ ਨਖ [10]ਬਿਦਰਿਓ ॥ ['ਬਿਦੱਰਿਓ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੦	੫	ਤੇਰੇ ਜਨੁ ਹੋਇ, ਸੋਇ ਕਤ ਡੋਲੈ; ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਪਰ, [11]ਛਾਜਾ ॥
	੧੬	੭	ਦਰ [12]ਮਾਦੇ; ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰਿ ॥ (੨) ਦਰਮਾਦੇ
	੧੭	੭	ਤੁਮ ਧਨ ਧਨੀ, ਉਦਾਰ ਤਿਆਗੀ; ਸ੍ਰਵਨਨ ਸੁਨੀਅਤੁ ਸੁਜਸੁ ਤੁਮਾਰ ॥
੮੫੭	੨	੮	ਕਹਿ ਕਬੀਰ; ਕੈਸੋ ਜਗਿ ਜੋਗੀ ॥
	੫	੯	ਕਿਆ ਖੇਤੀ ਕਿਆ ਲੇਵਾ ਦੇਈ; ਪਰਪੰਚ ਝੂਠੁ ਗੁਮਾਨਾ ॥
	੭	੧੦	ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪੁਰਖੋਤਮੋ; ਜਾ ਕੈ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥
	੭	੧੦	ਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਭਜੁ, ਭ੍ਰਮੁ ਤਜਹੁ; ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ॥

੧. ਮਨੋਤ। ੨. ਵੈਸ਼। ੩. ਖੱਤ੍ਰੀ। ੪. ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੫. ਗੰਗਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਮੀਹਿ ਵੁਠੈ=ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਰੂਪ ਵਰਖਾ ਹੋਈ। ੬. ਰਸਤੇ। ੭. ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ੮. ਖੋਟਾ ਧੱਕਾ ਨਰਕ ਆਦਿਕ ਦਾ। ੯. ਮਨੁਖ। ੧੦. ਨਾਸ ਕੀਤਾ। ੧੧. ਸਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੨. ਮਾਂਦਗੀ, ਥਕਾਵਟ ਦੇ ਸਹਿਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
੮੫੭	੮	੧੦	ਜਹ ਉਪਜੇ ਬਿਨਸੇ ਤਹੀ; ਜੈਸੇ [1]ਪੁਰਿਵਨ ਪਾਤ ॥
	੧੨	੧੧	ਐਸੀ ਬੁਧਿ ਸਮਾਚਰੀ; ਘਟ ਮਾਹਿ ਤਿਆਗੀ ॥
	੧੩	੧੧	ਆਪੁ ਆਪ ਤੇ ਜਾਨਿਆ; ਤੇਜ ਤੇਜੁ ਸਮਾਨਾ ॥
	੧੬	੧੨	ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਮਾਇਆ ਤੇ ਅਟਕੈ; ਲੈ [2]ਨਰਜਾ, ਮਨੁ ਤੋਲੈ ਦੇਵ ॥
	੧੭	੧੨	ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ;
			ਰਾਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਓ ਲੈ, ਦੇਵ ॥ (੨) ਕੀ ਓਲੈ ਦੇਵ
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕੀ
	੧੯	੧	ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਮੋ-ਕਉ; ਗੁਰ ਕੀਨਾ ॥
			ਬਿਲਾਵਲੁ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਕੀ
੮੫੮	੫	੧	ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ; ਕਰ ਤਲੈ; ਸਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥
	੭	੧	ਊਚ ਨੀਚ ਤੁਮ ਤੇ ਤਰੇ; [3]ਆਲਜੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ (੨) [4]ਆ ਲਜੁ
	੧੧	੨	ਜਿਨਿ ਪੀਆ ਸਾਰ ਰਸੁ, ਤਜੇ ਆਨ ਰਸ;
			ਹੋਇ ਰਸ ਮਗਨ, ਡਾਰੇ, ਬਿਖੁ ਖੋਇ ॥
	੧੨	੨	ਜੈਸੇ [6]ਪੁਰੈਨ ਪਾਤ, ਰਹੈ ਜਲ ਸਮੀਪ;
			ਭਨਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜਨਮੇ ਜਗਿ ਓਇ ॥
			ਬਾਣੀ ਸਧਨੇ ਕੀ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ
	੧੫	੧	[7]ਕਾਮਾਰਥੀ [8]ਸੁਆਰਥੀ; ਵਾ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥
	੧੭	੧	ਪ੍ਰਾਨ ਜੁ ਥਾਕੇ ਥਿਰੁ ਨਹੀ; ਕੈਸੇ [9]ਬਿਰਮਾਵਉ ॥
			ਬੂਡਿ ਮੂਏ, [10]ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ; ਕਹੁ, ਕਾਹਿ ਚਢਾਵਉ ॥
			—o—

ਰਾਗੁ ਗੌਂਡ

			ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ॥
੮੫੯	੮	੧	ਜੋ ਦੀਸੈ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕੁਟੰਬੁ ਸਭੁ;
			ਮਤ ਤਿਸ ਕੀ ਆਸ ਲਗਿ, ਜਨਮੁ ਗਵਾਈ ॥
	੧੩	੧	ਜੇ ਕਿਛੁ ਆਸ ਅਵਰ ਕਰਹਿ, ਪਰ-[11]ਮਿਤ੍ਰੀ
			ਮਤ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ, ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਕੰਮਿ ਆਈ ॥

੧. ਚੁਪੱਤੀ। ੨. ਤਰਾਜੂ। ੩. ਸੰਪੂਰਨ। ੪. ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਾ ਨਿਰਲੱਜ। ੫. ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਆਦਤ। ੬. ਚੁਪੱਤੀ। ੭. ਕਾਮ ਦਾ ਮਤਲਬੀ। ੮. ਆਪਣਾ ਮਤਲਬੀ। ੯. [ਮੋਰ ਧੁਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸੁਨਿਆਰੇ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭੇਸ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਕਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਗਰੜ ਬਣਾ ਕੇ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪੈਜ ਰੱਖੀ ਸੀ।] ੯. ਦੇਰ ਲਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਪਰਚਾਉਂਦੇ। ੧੦. ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਬੇੜੀ। ੧੧. ਮਾਇਕੀ ਮਿਤਰ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ
੮੬੦	੧੧	੨	ਮਨ ਮੇਰੇ, ਅਪਨਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ; ਜੋ ਤੁਧੁ [1]ਉਪਕਰੈ ਦੂਖਿ ਸੁਖਾਸਾ ॥ ['ਉਪੱਕਰੈ' ਬੋਲੋ ਪਰ ਅਧਿਕ ਲਿਖਣੀ ਨਹੀਂ]
	੧੪	੩	ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਸਦਾ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ; ਸੁਖੁ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ, ਸੀਤਲ ਮਨੁ ਅਪਨਾ ॥
	੧੫	੩	ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਧਿਆਇ; ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਜਪਨਾ ॥
੮੬੧	੧	੩	ਓਹੁ ਘਟੈ ਨ ਕਿਸੈ ਕੀ ਘਟਾਈ; ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲਨਾ ॥
	੩	੪	ਜਿਤਨੇ ਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹ, ਉਮਰਾਵ ਸਿਕਦਾਰ ਚਉਧਰੀ; ਸਭਿ ਮਿਥਿਆ ਝੂਠੁ, ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਜਾਣੁ ॥
	੧੦	੪	ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਲੈ; ਜੋ ਹਰਿ ਜਨੁ, ਨੀਚੁ ਜਾਤਿ ਸੇਵਕਾਣੁ ॥
	੧੧	੫	ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿ ਸਦਾ, ਮਨ ਮੇਰੇ; ਜੋ ਤੁਧਨੋ [2]ਸਭ-ਦੂ ਰਖਿ ਲਈਐ ॥ [ਪੜੱਈਐ, ਕੜੱਈਐ, ਛਡੱਈਐ ਇਤਿਆਦਿਕ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਅਧਿਕ ਲਾ ਕੇ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੬	ਮੇਰੈ ਮਨਿ; ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗੋ ਹਰਿ ਤੀਰ ॥
			ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ ੫
੮੬੨	੮	੨	ਫਾਕਿਓ ਮੀਨ [3]ਕਪਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ; ਤੂ ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ ਕੁਸੰਭਾਇਲੇ ॥ ਪਗ ਧਾਰਹਿ ਸਾਸੁ ਲੇਖੈ ਲੈ; ਤਉ ਉਧਰਹਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਲੇ (੨) ਲੇਖੈ ਲੈਤਉ
	੯	੨	ਅਪਨੇ ਰਹਨ ਕਉ ਠਉਰੁ ਨ ਪਾਵਹਿ; ਕਾਏ, ਪਰ ਕੈ ਜਾਇਲੇ ॥ [ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਲੱਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ]
੮੬੩	੧੬	੬	ਸੇ ਸੰਤਨ ਹਰਿ ਕੇ; ਮੇਰੇ ਮੀਤ ॥
੮੬੪	੮	੮	ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ; ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਮਨ ਮੋਰ ॥
	੧੩	੮	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰੁ; ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
੮੬੫	੨	੧੦	ਰਾਮ ਰਾਮ; ਰਾਮ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਇ ॥
	੭	੧੦	ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਜਪਿ; ਨਾਨਕ ਦਾਸ ॥
	੭	੧੧	ਉਨ ਕਉ; ਖਸਮਿ ਕੀਨੀ ਠਾਕਹਾਰੇ ॥
	੧੦	੧੧	ਸਾਧ ਜਨਾ ਪਗ; ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਹਿ ॥
	੧੧	੧੧	ਪੰਚ ਪੂਤ ਜਣੇ; ਇਕ ਮਾਇ ॥
	੧੧	੧੧	ਤੀਨਿ ਗੁਣਾ ਕੈ ਸੰਗਿ; ਰਚਿ ਰਸੇ ॥
	੧੪	੧੨	ਜਪਿ ਜਪਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ; ਅਘਾਏ ॥
੮੬੬	੧੦	੧੪	ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਮੇਟਿ; ਮਿਲਾਏ ॥

੧. ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ । ੨. ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ । ੩. ਬਾਂਦਰ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ
੮੬੭	੪	੧੫	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ; ਮਿਟਹਿ [੧]ਉਨਮਾਦ ॥ ['ਮਿਟਹਿ' ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੫	੧੬	ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਰੰਗ; ਸੰਗਿ ਜਾਗਾ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੭	੧੭	ਮਹਾ ਬੀਚਾਰ; ਪੰਚ ਦੂਤਹ [੨]ਮੰਥ ॥
	੧੦	੧੭	ਕਰਣ [੩]ਪਲਾਹ ਕਰਹਿ; ਸਿਵ ਦੇਵ ॥
	੧੩	੧੮	ਸੰਤ ਕਾ [੪]ਲੀਆ; ਧਰਤਿ ਬਿਦਾਰਉ ॥ [ਕਾਲੀਆ ਨਾ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੧੮	ਸੰਤ ਉਧਾਰਉ. [੫]ਤਤ [੬]ਖਿਣ [੭]ਤਾਲਿ ॥ (੨) ਤਤਖਿਣ
	੧੬	੧੮	ਜੋ ਨਿੰਦੇ; ਤਿਸ ਕਾ [੮]ਪਤਨੁ ਹੋਇ ॥ [ਪੱਤਨ ਨਹੀ ਬੋਲਣਾ]
੮੬੮	੩	੧੯	ਨਾਰਾਇਣ; ਦੰਤ ਭਾਨੇ ਡਾਇਨ ॥
	੮	੨੦	ਰਾਮ [੯]ਕਵਚੁ; ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ ॥ ਦੂਤ ਦੁਸਟ; ਤਿਸੁ ਪੋਹਤ ਨਾਹਿ ॥
	੯	੨੦	ਗਰੀਬ ਦਾਸ ਕੀ; ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਇ ॥
	੧੩	੨੧	[੧੦]ਪ੍ਰਾਤਮਾ; [੧੧]ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਰੂਪੁ ॥
	੧੬	੨੨	ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਰਉਂ; ਸਚੁ ਵਾਪਾਰੁ ॥
			ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ
੮੬੯	੪	੧	ਮੂਰਖ ਸਿਉ ਬੋਲੇ; ਝਖ ਮਾਰੀ ॥
੮੭੦	੧੧	੩	ਕਰਮ [੧੨]'ਬਧ', ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਤ-ਹੌ; ਕਰਮਹਿ ਕਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਨੁ ਰੇ ॥ [ਬੱਧ ਬੋਲੋ]
੮੭੧	੪	੫	ਨਾ ਇਹੁ ਰਾਜ; ਨ ਭੀਖ ਮੰਗਾਸੀ ॥ ਨਾ ਇਸੁ ਪਿੰਡੁ; ਨ ਰਕਤੂ [੧੩]ਰਾਤੀ ॥
	੯	੬	ਆਵਤ ਜਾਤ; [੧੪]ਨਾਕਸਰ ਹੋਈ ॥ (੨) ਨਾ [੧੫]ਕਸਰ
	੧੦	੬	[੧੬]ਲਰਿਕੀ [੧੭]ਲਰਿਕਨ; ਖੈਬੋ ਨਾਹਿ ॥
	੧੬	੭	ਕਰਿ ਸੀਗਾਰੁ; ਬਹੈ [੧੮]ਪਖਿਆਰੀ ॥
	੧੮	੭	ਹਮ ਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰੈ,[੧੯]ਤ੍ਰਖਿ ਡਾਇਨਿ ॥

੧. ਹੰਕਾਰ ਬੇ ਕਮਲ।੨. ਮਲਣਾ।੩. ਕੀਰਨੇ, ਯਤਨ ।੪. ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ । ੫. ਤਤ = ਛੇਤੀ ਹੀ । ਖਿਣ=ਖਿਣ ਤੋਂ ਭੀ ਤਾਲਿ=ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਵਾ ਤਿਸੇ ਕਾਲ (ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ) ਅਰਥ। ੬. ਸ਼ੀਘਰ । ੭. ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ । ੮. ਨਾਸ । ੯. ਮੰਤ੍ਰ, ਸੰਨਾਹ=ਸੰਜੋਅ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜੋ ਰੱਖਿਆ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੦. ਪ੍ਰਤਕ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਜੀਵ । ੧੧. ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਦ੍ਵੈਤ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸਰੂਪ। ੧੨. ਬੱਧ-ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ । ੧੩.ਲਹੂ, ਪ੍ਰੀਤ । ੧੪.ਨੱਕ ਦਮ, ਨੱਕ 'ਚ ਜਿੰਦ ਆਵਣ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੋ ਗਈ ਨਾਕ-ਸਵਰਗ ਆਦਿਕ ਜਿੱਤੇ ਗਏ । ੧੫. ਆਵਣ, ਜਾਵਣ, ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ੧੬. ਬੁਧੀ । ੧੭. ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ੧੮. ਵੇਸਵਾ-ਸਹੁਰੇ ਤੇ ਪੇਕੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਰੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੧੯. ਤਿੱਖੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲੀ ਡੈਣ ਜਾਂ ਤਰਖ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਡਾਇਣ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ
੮੭੨	੪	੮	[1]ਪਗ [2]ਨੇਵਰ; [3]ਛਨਕ, [4]ਛਨ ਹਰੀ ॥
	੫	੮	[5]ਨਾਹਿ ਤ ਚਲੀ; ਬੇਗਿ ਉਠਿ ਨੰਗੇ ॥
	੭	੮	ਪਾਂਚ ਨਾਰਦ ਕੈ; ਸੰਗਿ ਬਿਧਵਾਰਿ ॥ (੨) ਬਿਧ ਵਾਰਿ
	੮	੯	ਜੈਸੇ ਮੰਦਰ ਮਹਿ; [6]ਬਲ [7]ਹਰ, ਨਾ ਠਾਹਰੈ ॥
	੮	੯	ਕੁੰਭ ਬਿਨਾ; ਜਲੁ ਨਾ ਟੀਕਾਵੈ ॥
	੯	੯	ਤਨ ਮਨ ਰਮਤ ਰਹੈ; ਮਹਿ [8]ਖੇਤੈ ॥
	੧੩	੯	ਖਸਮਿ ਦੁਹਾਗਨਿ ਤਜਿ; [9]ਅਉ [10]ਹੇਰੀ ॥
	੧੩	੯	ਕਹੈ ਕਬੀਰ; ਏਕੈ ਕਰਿ ਕਰਨਾ ॥
	੧੮	੧੦	[11]ਨਉ ਨਾਇਕ ਕੀ; ਭਗਤਿ ਪਛਾਨੈ ॥
੮੭੩	੧	੧੧	ਧੰਨੁ [12]ਅਨਾਦਿ; ਭੂਖੇ, [13]ਕਵਲੁ [14]ਟਹਕੇਵ ॥
	੩	੧੧	ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ; ਜਪੀਐ ਅੰਨੁ ॥ ['ਜੱਪੀਐ ਅੰਨ' ਬੋਲਣਾ]
			[15]ਅੰਭੈ ਕੈ ਸੰਗਿ, [16]ਨੀਕਾ [17]ਵੰਨੁ ॥
	੫	੧੧	ਗੁਪਤੀ ਖਾਵਹਿ; [18]ਵਟਿਕਾ ਸਾਰੀ ॥ (੨) ਵਟਿ [19]ਕਾਸਾਰੀ
			ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ
	੯	੧	[20]ਅਸੁਮੇਧ ਜਗਨੇ ॥ ਤੁਲਾ ਪੁਰਖ, ਦਾਨੇ ॥ ['ਜੱਗਨੇ' ਬੋਲੋ]
	੧੦	੧	[21]ਬਨਾਰਸਿ; [22]ਅਸਿ ਬਸਤਾ ॥ ਮੁਖਿ, ਬੇਦ ਚਤੁਰ, ਪੜਤਾ ॥
	੧੧	੧	ਸਗਲ ਧਰਮ; [23]ਅਛਿਤਾ ॥ [ਅੱਛਿਤਾ ਬੋਲੋ ਸਿਹਾਰੀ ਪੂਰੀ ਨਾ ਬੋਲੋ]
			ਗੁਰ ਗਿਆਨ; ਇੰਦ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ॥
	੧੨	੧	ਭਜੁ ਨਾਮਾ; ਤਰਸਿ ਭਵ ਸਿੰਧੰ ॥
	੧੩	੨	[24]ਨਾਦ ਭ੍ਰਮੇ; ਜੈਸੇ ਮਿਰਗਾਏ ॥
	੧੪	੨	ਰਾਮੁ ਛੋਡਿ; ਚਿਤੁ ਅਨਤ ਨ ਫੇਰਉ ॥
	੧੪	੨	ਜਿਉ ਮੀਨਾ; ਹੇਰੈ[25]ਪਸੂਆਰਾ ॥
	੧੭	੩	ਨਰ ਤੇ, ਸੁਰ ਹੋਇ ਜਾਤ, ਨਿਮਖ ਮੈ; ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਧਿ ਸਿਖਲਾਈ ॥
੮੭੪	੧	੪	ਮੋਹਿ ਲਾਗਤੀ; ਤਾਲਾ ਬੇਲੀ ॥ (੨) ਤਾਲਾਬੇਲੀ

---

੧. ਪੈਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਰੂਪ। ੨. ਪੌਂਟੇ. ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ। ੩. ਛਣਕਾਟ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖਿਚ ਰੂਪੀ ਛਣਕਾਟ। ੪. ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ ਹਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੫. ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਨਿਹਾਇਤ, ਅੰਤ ਨੂੰ। ੬. ਸ਼ਤੀਰ। ੭. ਖਿਚ ਲਈਏ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ। ੮. ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਖੇਤ। ੯. ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ। ੧੦. ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ। ੧੧. ਨਵਾਂ ਖੰਡਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ। ੧੨. ਅਨਾਜ। ੧੩. ਰਿਦੇ। ੧੪. ਖਿੜੌਣ ਵਾਲਾ। ੧੫. ਜਲ। ੧੬. ਸੋਹਣਾ। ੧੭. ਰੰਗ। ੧੮. ਪੰਨਸੇਰੀ। ੧੯. ਪੰਜੀਰੀ ਵੱਟ ਵੱਟਕੇ ਪੇੜੇ। ੨੦. ਅਸਮੇਧ ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਘੋੜੇ ਦਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਯੱਗ। ੨੧. ਕਾਂਸ਼ੀ। ੨੨. ਹੈ। ੨੩. ਸਹਿਤ, ਸੰਜੁਗਤ। ੨੪. ਘੰਡਾ ਹੇੜੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ। ੨੫. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਧਤੀਰਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ
੮੭੪	੨	੪	ਐਸੇ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਬਿਨੁ; ਬਾਪੁਰੋ ਨਾਮਾ ॥
	੮	੫	ਸੋ ਹਰਿ; ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ [1]ਲਾਕਰੀ ॥
	੮	੫	ਹਰ [2]ਏ, ਨਮਸਤੇ; ਹਰ ਏ, ਨਮਹ ॥
	੯	੫	ਹਰਿ ਹਰਨਾਕਸ; ਹਰੇ ਪਰਾਨ ॥
	੧੧	੫	ਸਿਮਰਨ; ਦ੍ਰੋਪਦ ਸੁਤ, ਉਧਰੀ ॥
			[3]ਗਊਤਮ [4]ਸਤੀ; ਸਿਲਾ ਨਿਸਤਰੀ ॥
	੧੪	੬	ਆਨ ਦੇਵ [5]ਬਦਲਾਵ; [6]ਨਿ ਦੈਹਉ ॥ (੨) ਬਦਲਾਵਨਿ ਦੈਹਉ
	੧੬	੬	ਗੁਰਮਤਿ; ਰਾਮ ਨਾਮ ਗਹੁ ਮੀਤਾ ॥
੮੭੫	੧	੭	ਰਾਵਨ ਸੇਤੀ [7]ਸਰਬਰ ਹੋਈ; ਘਰ ਕੀ [8]ਜੋਇ ਗਵਾਈ ਥੀ ॥
			ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ
	੭	੧	ਬਿਨੁ ਮੁਕੰਦ; ਤਨੁ ਹੋਇ [9]'ਅਉ' [10]ਹਾਰ ॥ (੨) ਅਉਹਾਰ
	੧੧	੧	ਤੁਹੀ ਮੁਕੰਦ; [11]ਜੋਗ, ਜੁਗ ਤਾਰਿ ॥
	੧੩	੨	ਜੇ ਓਹੁ; ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਪੂਜਾਵੈ ॥
	੧੭	੨	ਨਿੰਦਾ ਕਹਾ ਕਰਹੁ; ਸੰਸਾਰਾ ॥
			--o--
			ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ
			ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੮੭੬	੪	੧	ਕੋਈ ਪੜਤਾ [12]ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ; ਕੋਈ ਪੜੈ ਪੁਰਾਨਾ ॥
			ਕੋਈ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਜਪਮਾਲੀ; ਲਾਗੈ ਤਿਸੈ ਧਿਆਨਾ ॥
	੬	੧	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ; ਰਾਖਹੁ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਪਤੇ ॥
	੭	੧	ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ; ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ; ਜੀਵਣੁ [13]ਸਾਜਹਿ [14]ਮਾਈ ॥
੮੭੭	੧	੨	ਅੰਤਰਿ ਸਹਸਾ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ; ਨੈਣੀ ਲਾਗਸਿ [15]ਬਾਣੀ ॥
			ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ; [16]ਪਰਤਾਪਹਿ-ਗਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥
			(੨) ਪਰ [17]ਤਾਪਹਿ ਗਾ ਪ੍ਰਾਣੀ

੧. ਸੋਟੀ। ੨. ਕੇ ਤਾਈਂ। ੩. ਗੌਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ। ੪. ਅਹੱਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫. ਵੱਟੇ ਬਦਲੇ। ੬. ਨਹੀਂ। ੭. ਬਰਾਬਰੀ ਜਾਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ। ੮. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੯. ਪੁਨਾ। ੧੦. ਨਾਸ। ੧੧. ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ। ੧੨. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਨਾਗ ਭਾਸ਼ਾ। ੧੩. ਸੰਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਮਾਇਆ ਨੂੰ। ੧੫. ਬਾਣੀ–ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਇਆ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਰਾਤ ਦਿਨ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੬. ਪਛਤਾਵਹਿਗਾ। ੧੭. ਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੮੭੭	੭	੩	ਜਬ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਤਬਹੀ; ਕਿਉ ਕਰਿ ਏਕੁ ਕਹੈ ॥
	੯	੪	ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ [1]ਸਾਖੀ, ਮੇਰੀ ਸਿੰਙੀ, ਬਾਜੈ ਲੋਕੁ ਸੁਣੇ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ]
	੧੫	੫	ਵਸਗਤਿ ਪੰਚ ਕਰੇ; ਨਹ ਡੋਲੈ ॥
	੧੬	੫	ਭਿਖਿਆ; ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਚਲੈ ॥
			ਹੋਵੈ ਸੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ; ਸੰਤੋਖਿ 'ਅਮੁਲੈ' ॥ ['ਅਮੁੱਲੈ' ਬੋਲੋ]
੮੭੮	੭	੭	ਅਹਿ-ਨਿਸਿ; ਦੀਵਾ ਬਲੈ, 'ਅਥਕੁ' ॥ [ਅਥੱਕੁ ਬੋਲੋ]
	੮	੭	ਹਛੀ ਮਿਟੀ; ਸੋਝੀ ਹੋਇ ॥ [ਮਿੱਟੀ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੭	ਨਾਨਕ; ਸੋ [2]ਪਾਰੰਗਤਿ ਹੋਇ ॥
	੧੪	੮	ਨਾਨਕ; ਬਿਰਥਾ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ ॥
	੧੭	੮	ਲੋਕੁ ਧਿਕਾਰੁ ਕਹੈ, ਮੰਗਤ ਜਨ; ਮਾਗਤ, ਮਾਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
			ਸਹ ਕੀਆ ਗਲਾ, ਦਰ ਕੀਆ ਬਾਤਾ; ਤੈ ਤਾ, [3]ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਆ ॥
੮੭੯	੧੨	੧੧	ਖੁਧਿਆ ਦੁਸਟ ਜਲੈ; ਦੁਖੁ ਆਗੈ ॥
	੧੩	੧੧	ਗੁਰਮਤਿ; ਭਗਤਿ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਈ ॥
	੧੫	੧੧	ਰਾਮ ਕਲਾ; ਨਿਬਹੈ ਪਤਿ ਸਾਰੀ ॥
	੧੬	੧੧	ਲਕਰੀ ਬਿਖਰਿ; ਜਰੀ, ਮੰਝ [4]ਭਾਰਿ ॥
	੧੬	੧੧	ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਮ ਕਰਣਾ; ਸੋਗ ਬਿਓਗੀ ॥
	੧੭	੧੧	ਸਹਜ [5]ਜਗੋਟਾ; ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ॥
੮੮੦	੩	੧	ਸਤਜੁਗਿ, ਧਰਮੁ ਪੈਰ ਹੈ ਚਾਰਿ ॥
	੬	੧	ਦੁਆਪੁਰਿ; ਧਰਮਿ, ਦੁਇ ਪੈਰ ਰਖਾਏ ॥
	੭	੧	ਕਲਜੁਗਿ; ਧਰਮ ਕਲਾ, ਇਕ ਰਹਾਏ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ॥
	੧੩	੧	ਜੇ ਵਡਭਾਗ ਹੋਵਹਿ, ਵਡਭਾਗੀ; ਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
	੧੫	੧	ਜਿਸੁ ਵਡਭਾਗੁ ਹੋਵੈ, ਵਡ ਮਸਤਕਿ; ਤਿਨਿ ਗੁਰਮਤਿ; ਕਢਿ ਲੀਆ [ਦੂਜਾ ਪਾਠ ਕਢਿ ਕਾਢਿ ਭੀ ਹੈ]
੮੮੧	੧	੨	ਭਾਗ ਹੀਣ ਮਨਮੁਖਿ, ਨਹੀ ਲੀਆ; [6]ਤ੍ਰਿਣ ਓਲੈ ਲਾਖੁ ਛਪਾਇਆ ॥
	੪	੨	ਰਾਮ; ਜਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮੁ ਬੋਲਾਇ ॥
			ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਨਰ ਨਿੰਦਕ, ਜਿਨ ਜਨ ਨਹੀ ਭਾਏ; ਹਰਿ ਕੇ ਸਖਾ ਸਖਾਇ ॥

੧. ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਜੋ ਸ਼ਬਦ–ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਏਹੀ ਮੇਰੀ ਸਿੰਙੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਸੁਰਤਿ–ਗਿਆਤ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ੨. ਪਰਮ ਗਤਿ, ਕਲਿਆਣ। ੩. ਉਲਾਂਭਾ। ੪. ਚਿਖਾ। ੫. ਲੰਗੋਟਾ। ੬. ਖਾਨ। ੭. ਕੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਲਾਖ, ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਲਾਲ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੮੮੧	੮	੩	ਰਾਮ; ਮੋ-ਕਉ ਹਰਿ ਜਨ ਮੇਲਿ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
	੧੨	੩	ਮੋ-ਕਉ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤੇ; ਹਰਿ ਸੰਤ ਪਗੀ, ਲੇ ਪਾਵੈ ॥
			[ਪੱਗੀ ਅੱਧਾ ਅਧਕ ਬੋਲਣਾ]
	੧੪	੪	ਹਰਿ ਜਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਟ [1]ਸਰ [2]ਨੀਕੇ; ਵਡਭਾਗੀ ਤਿਤੁ ਨਾਵਾਈਐ ॥
੮੮੨	੯	੬	ਰਾਮ; ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ, ਕੰਠਿ ਧਾਰੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧
			੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
	੧੦	੩	ਇਹ ਬਿਧਿ ਹੈ; ਮਨੁ ਜੋਗਨੀ ॥
੮੮੩	੧੧	੩	ਸੁਰਗ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਮਿਰਤ ਪਵਿਤ੍ਰਾ; ਪਇਆਲ ਪਵਿਤ੍ਰ [3]ਅਲੋਗਨੀ ॥
੮੮੪	੨	੫	ਸਤਿਗੁਰੁ; ਪਰਮੇਸਰੁ ਮੇਰਾ ॥
	੧੫	੭	ਪਵਨੁ ਵਿਚੋਲਾ ਕਰਤ ਇਕੇਲਾ; ਜਲ ਤੇ ਓਪਤਿ ਹੋਆ ॥
	੧੭	੭	ਦਸ [4]ਪਾਤਉ, ਪੰਚ [5]ਸੰਗੀਤਾ; ਏਕੈ ਭੀਤਰਿ ਸਾਥੇ ॥
੮੮੫	੧	੮	ਓਅੰਕਾਰਿ ਏਕ ਧੁਨਿ ਏਕੈ; ਏਕੈ ਰਾਗੁ ਅਲਾਪੈ ॥
			ਏਕਾ ਦੇਸੀ ਏਕੁ ਦਿਖਾਵੈ; ਏਕੋ ਰਹਿਆ ਬਿਆਪੈ ॥
	੫	੮	[6]ਨਾਰਦੀ; ਨਰਹਰ ਜਾਣਿ ਹਦੂਰੇ ॥
	੧੦	੯	ਕੋਈ ਓਢੈ ਨੀਲ; ਕੋਈ ਸੁਪੇਦ ॥
	੧੧	੯	ਕੋਈ ਬਾਛੈ ਭਿਸਤੁ; ਕੋਈ [7]ਸੁਰਗਿੰਦੂ ॥
	੧੫	੧੦	ਸੁਪਨੁ ਭਇਆ; [8]ਭਖਲਾਏ ਅੰਧ ॥
੮੮੬	੧	੧੧	ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ; ਆਖੈ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
	੭	੧੨	[9]ਗਾਠੀ [10]ਭਿਨਿ; ਭਿਨਿ; ਭਿਨਿ ਭਿਨਿ ਤਣੀਏ ॥
	੧੧	੧੩	[11]ਲਉ ਨਾੜੀ; ਸੂਆ ਹੈ [12]ਅਸਤੀ ॥
	੧੩	੧੩	ਗਹਰੀ ਬਿਭੂਤ; ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਤਾੜੀ ॥ [ਲਾਇ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੪	੧੩	ਸਿੰਙੀ ਵਾਜੈ; ਨਿਤ ਉਦਾਸੇਰਾ ॥
	੧੬	੧੩	ਨਾਮੈ ਖਿੰਥਾ; ਨਾਮੈ ਬਸਤਰੁ ॥
			ਜਨ ਨਾਨਕ; ਜੋਗੀ, ਹੋਆ ਅਸਥਿਰੁ ॥
੮੮੭	੧	੧੪	ਪੀਵਤ; ਅਮਰ ਭਏ, ਨਿਹਕਾਮ ॥
	੯	੧੫	ਏਕੋ ਏਕੁ; ਨਿਰੰਜਨ ਪੂਜਾ ॥ [ਪੂੱਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]

੧. ਸ–ਦਰਸ਼। ੨. ਅੱਛੇ ੩. ਅਲੱਗ ਜਾਂ ਅਲੋਕਿਕ। ੪. ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵੇਸਵਾ, ਦਸੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੫. ਪੰਜ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਾਦਿ ਸੰਗੀਤਾ=ਸੰਗੀ ਭੜੂਏ। ੬. ਭਗਤੀ। ੭. ਬੈਕੁੰਠ। ੮. ਬੋਲਣਾ ਜਾਂ ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ੯. ਵਰਨਾਂ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ। ੧੦. ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਰੂਪ। ੧੧. ਲਵੀਆਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਬਰੀਕ। ੧੨. ਮੋਟੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੮੮੭	੧੬	੧੬	ਜਾ ਕਉ; ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਦੀਏ ਸੂਖਾ ॥
	੧੮	੧੭	ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ; ਨਹੀ ਪੂਰਨ ਰਹਤ ॥
	੧੮	੧੭	ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ; ਲੋਕ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥
੮੮੮	੩	੧੭	ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਕੀ; ਓਸੁ ਉਤਰੀ ਮਾਇ ॥
	੧੫	੧੯	ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ; ਕਲਿ ਮਾਹਿ ॥
੮੮੯	੧	੨੦	ਡਿਗੈ ਨ ਡੋਲੈ; ਕਤਹੂ ਨ ਧਾਵੈ ॥
	੧੧	੨੨	ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਨ; ਗ੍ਰਿਹੁ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ॥
			ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਨ; ਬਿਖੈ ਜੰਜਾਲੁ ॥
	੧੭	੨੩	ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਨ; ਅਵਰਾ ਜੋਗ ॥
	੧੮	੨੩	ਜਮ ਕੀ ਜੇਵੜੀ; ਤੂ ਆਗੈ ਬੰਧ ॥
	੧੯	੨੩	ਰਾਚਿ ਰਹਿਓ ਤੂ; ਸੰਗਿ ਸੁਪਨਾ ॥
੮੯੦	੯	੨੪	ਸਗਲ ਫਲਾ; ਸੇ ਸੂਖਿ ਸਮਾਏ ॥
	੧੫	੨੫	ਰਾਮ ਗੁਣਾ; ਨਿਤ ਨਿਤ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥
	੧੮	੨੬	ਰਿਧਿ ਬੁਧਿ; ਸਿਧਿ [1]ਸੁਰ ਗਿਆਨ ॥
੮੯੧	੧	੨੬	ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ; ਧੁਨਿ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ॥
	੬	੨੭	ਹਰਿ ਹਰਿ; ਜਾਪੁ ਜਪਲਾ ॥
	੧੪	੨੮	ਹਰਿ ਕਾ ਜਸੁ ਨਿਧਿ; ਲੀਆ ਲਾਭ ॥
੮੯੨	੩	੨੯	ਰਾਮ ਜਨੀ; ਕੀਨੀ ਖੰਡ ਖੰਡ ॥
	੭	੩੦	ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਗਾਸ; ਨ ਦਿਸੈ ਅੰਧੇਰਾ ॥
	੧੭	੩੨	ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ; ਟੇਢਉ ਜਾਤ ॥
੮੯੩	੧	੩੨	ਮਨਿ ਮੁਖਿ; ਕਬਹਿ ਨ ਉਸਤਤਿ ਕਰੈ ॥
	੩	੩੨	ਮੋਹ ਮਗਨ; ਲਪਟਿਓ ਭ੍ਰਮ ਗਿਰਹ ॥
	੬	੩੩	ਗਨਿ ਮਿਨਿ ਦੇਖਹੁ; ਸਗਲ ਬੀਚਾਰਿ ॥
੮੯੪	੧	੩੫	ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਗੁਫਾ; ਤਹ ਆਸਨੁ ॥
	੮	੩੬	ਨਹੀ ਲੇਪੁ ਤਿਸੁ; ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ॥
	੧੨	੩੭	ਰਿਧਿ ਨ ਬੁਧਿ; ਨ ਸਿਧਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥
	੧੫	੩੭	ਬੇਅੰਤ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ; ਮਿਹਰਵਾਣੁ ॥
੮੯੫	੧	੩੮	ਸੁ ਮਤਿ ਸਾਰੁ; ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਜੈ ॥
	੯	੪੦	ਹੋਵੈ; ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨੁ ॥
੮੯੬	੧੬	੪੪	ਮਨਿ ਤਨਿ; ਹਰਿ ਓਹੀ, ਧਿਆਇਆ ॥
੮੯੭	੧	੪੫	ਓ ੱ [2]ਨਮੋ; ਭਗਵੰਤ ਗੁਸਾਈ ॥

੧. ਦਿਬਯ ਗਿਆਨ । ੨. ਓਅੰਕਾਰ ਜੋ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੮੯੭	੧੮	੪੭	ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ; ਸਬਦਿ ਗੁਰ ਰਾਜੇ ॥ ['ਰੱਜੇ' ਬੋਲੋ]
੮੯੮	੧੬	੫੦	ਦੀਸਤ [1]ਮਾਸੁ; ਨ ਖਾਇ [2]ਬਿਲਾਈ ॥
			ਮਹਾ [3]ਕਸਾਬਿ; ਛੁਰੀ ਸਟਿ ਪਾਈ ॥
੮੯੯	੧	੫੧	ਪੰਚ ਸਿੰਘ; ਰਾਖੇ ਪ੍ਰਭਿ ਮਾਰਿ ॥
	੧	੫੧	ਤੀਨਿ [4]ਆਵਰਤ ਕੀ; ਚੂਕੀ ਘੇਰ ॥ ['ਆ–ਵਰਤ ਬੋਲੋ]
	੩	੫੧	ਦਾਝਿ ਗਏ ਤ੍ਰਿਣ; ਪਾਪ ਸੁਮੇਰ ॥
	੮	੫੨	ਅਚਿੰਤੁ ਜਾਲੁ ਕਾਲੁ; ਚਕ੍ਰੁ ਪੇਲ ॥
	੧੦	੫੨	ਗਾਫਲ ਸੰਗਿ; ਨ ਪਤਸੂਆ ਜਾਈ ॥
੯੦੦	੪	੫੪	[6]ਹੋਂਦੀ ਕਉ; ਅਣਹੋਂਦੀ ਹਿਰੈ ॥
	੫	੫੪	[7]ਠਗਣਹਾਰ; ਅਣ-ਠਗਦਾ ਠਾਗੇ ॥
	੧੫	੫੬	ਚਰਨ ਕਮਲ ਬਸੇ; ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੇ ॥
੯੦੧	੧੧	੫੯	ਨਰ [8]ਨਰਹ, ਨਮਸਕਾਰੰ ॥
			ਜਲਨ ਥਲਨ, ਬਸੁਧ ਗਗਨ; ਏਕ ਏਕੰਕਾਰੰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
			ਹਰਨ ਧਰਨ; ਪੁਨ ਪੁਨਹ ਕਰਨ ॥ ਨਹ ਗਿਰਹ; ਨਿਰੰਹਾਰੰ ॥੧॥
			ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਨਾਮ ਹੀਰ, ਊਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰੰ ॥
			ਕਰਨ ਕੇਲ ਗੁਣ ਅਮੋਲ, ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੰ ॥
	੧੩	੬੦	ਰੂਪ ਰੰਗ ਸੁਗੰਧ ਭੋਗ, ਤਿਆਗਿ ਚਲੇ, ਮਾਇਆ ਛਲੇ ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ॥
	੧੪	੬੦	ਭੰਡਾਰ ਦਰਬ ਅਰਬ ਖਰਬ; ਪੇਖਿ ਲੀਲਾ ਮਨੁ ਸੁਧਾਰੈ ॥
	੧੫	੬੦	ਸੁਤ ਕਲਤ੍ਰ ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ, ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ ਭਰਮਿ ਮੋਹਿਓ;
			ਇਹ ਬਿਰਖ ਛਾਮਨੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੯
੯੦੨	੧	੧	ਅਜਾਮਲ ਕਉ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮੈ; ਨਾਰਾਇਨ ਸੁਧਿ ਆਈ ॥
			ਜਾਂ ਗਤਿ ਕਉ ਜੋਗੀਸੁਰ ਬਾਛਤ, ਸੋ ਗਤਿ ਛਿਨ ਮਹਿ ਪਾਈ ॥
	੨	੧	ਨਾਹਿਨ ਗੁਨ ਨਾਹਿਨ ਕਛੁ ਬਿਦਿਆ; ਧਰਮੁ ਕਉਨੁ, ਗਜਿ ਕੀਨਾ ॥
	੫	੨	ਕਉਨੁ ਨਾਮੁ, ਜਗੁ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰੈ; ਪਾਵੈ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਨਾ ॥
	੭	੨	ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸੁ ਮਿਟੈ, ਨਾਨਕ ਤਿਹ; ਅਪੁਨੋ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰੈ ॥
	੯	੩	[9]ਤਰਨਾਪੋ ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਖੋਇਓ; ਬਾਲਪਨੁ ਅਗਿਆਨਾ ॥ [ਤਰਨਾ–ਪੋ ਤੇ ਬਾਲ-ਪਨੁ ਬੋਲੋ]

੧. ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਮਾਸ। ੨. ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਬਿੱਲੀ। ੩. ਵੱਡਾ ਕਸਾਈ, ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਸਧਨਾ ਹਿੰਸਾ ਰੂਪੀ ਛੁਰੀ। ੪. ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਤਲਾ ਕਾਰ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ ਚੁਕੀ ਗਈ। ੫. ਦੋ ਸੂਤ ਮਾਤ੍ਰ, ਗਜ ਦਾ ਚੋਵੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਭਾਵ ਥੋਹੜੇ ਮਾਤ੍ਰ। ੬. ਮੌਤ ਨੂੰ। ੭. ਇਹ ਜੀਵ ਅਣਠੱਗ ਸੀ ਪਰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਠੱਗ ਲਿਆ। ੮. ਨਿਅੰਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ। ੯. ਜੁਆਨੀ-ਪੁਣਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ
੯੦੨	੧੫	੧	ਸਾ ਧਰਤੀ ਸੋ ਪਉਣੁ ਝੁਲਾਰੇ; ਜੁਗ ਜੀਅ ਖੇਲੇ, ਥਾਵ ਕੈਸੇ ॥
	੧੭	੧	ਦਾਤਾ ਦਾਨੁ ਕਰੇ, ਤਹ ਨਾਹੀ; ਮਹਲ ਉਸਾਰਿ ਨ ਬੈਠਾ ॥ [ਮਹਿਲ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੧	ਜੇ ਕੋ ਸਤੁ ਕਰੇ, ਸੋ ਛੀਜੈ; ਤਪ ਘਰਿ, ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ ॥
			ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ [1]ਬਦਨਾਵੀ; ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ ॥
੯੦੩	੧	੧	ਆਖੁ ਗੁਣਾ; ਕਲਿ ਆਈਐ ॥
			ਤਿਹੁ ਜੁਗ ਕੇਰਾ ਰਹਿਆ [2]ਤਪਾਵਸੁ; ਜੇ ਗੁਣ ਦੇਹਿ; ਤ ਪਾਈਐ ॥
	੨	੧	[3]ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ, [4]ਸਰਾ ਨਿਬੇੜੀ; ਕਾਜੀ, [5]ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਆ ॥
	੯	੨	ਕਿਉ ਲਾਗੀ ਨਿਵਰੈ; ਪਰਤਾਪੁ ॥
	੧੨	੨	ਨਿਰਦਇਆ; ਨਹੀ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥ [ਨਿਰ-ਦਇਆ ਬੋਲੋ]
	੧੩	੨	ਝੂਠੋ ਖੇਲੁ ਖੇਲੈ; ਬਹੁ ਨਟੂਆ ॥
	੧੪	੨	ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ; ਬਿਦਿਆ [6]ਬਿਗਿਆਨਿ ॥
	੧੭	੨	ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ; ਸਚੁ ਸੁ ਚੀਤੁ ॥
੯੦੪	੪	੩	ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ; ਅੰਤਰਿ ਪਾਈ ॥
	੬	੩	ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ; 'ਤਤੁ ਪਰੋਤਾ' ॥
	੧੧	੪	ਝੂਠੁ ਨ ਬੋਲਿ ਪਾਡੇ; ਸਚੁ ਕਹੀਐ ॥
	੧੨	੪	ਗਣਿ ਗਣਿ [7]ਜੋਤਕੁ; [8]ਕਾਂਡੀ ਕੀਨੀ ॥
	੧੩	੪	ਹੋਰ ਕਥਨੀ [9]ਬਦਉ ਨ; ਸਗਲੀ ਛਾਰੁ ॥ (੨) [10]ਬਦਉਨ
	੧੫	੪	ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਨ; ਜਪਿ, ਹਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥਿ ॥
੯੦੫	੪	੫	ਹਠੁ [11]ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰਿ; ਕਾਇਆ ਛੀਜੈ ॥
	੫	੫	ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ; ਅਵਰੁ ਨ ਪੂਜੈ ॥ [ਪੂਜੈ ਬੋਲੋ]
	੬	੫	ਜਮੁ [12]ਜੰਦਾਰੁ ਜੋਹਿ ਨਹੀ ਸਾਕੈ;
			[13]ਸਰਪਨਿ ਡਸਿ ਨ ਸਕੈ, ਹਰਿ ਕਾ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥
	੭	੫	ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਬਿਖਿਆ; ਜਨਮਿ ਮਰੀਜੈ ॥
	੭	੫	ਚਾੜਸਿ ਪਵਨੁ; [14]ਸਿੰਘਾਸਨੁ ਭੀਜੈ ॥
੯੦੬	੧੨	੫	ਮਨੁ ਹਰਿ ਰਾਚੈ; ਨਹੀ ਜਨਮਿ ਮਰੀਜੈ ॥
	੧	੬	ਤੀਰਥਿ ਭਰਮਸਿ; ਬਿਆਧਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥
	੪	੬	ਤੁਮ ਸਰਾਣਗਤਿ; ਰਹਉ ਸੁਭਾਉ ॥

੧. ਤਿਸ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨. ਨਿਆਉਂ । ੩. ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਾਲੀ ਕਿਰਿਆ । ੪. ਨਿਆਉਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੫. ਕਾਲੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ । ੬. ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ । ੭. ਜੋਤਸ਼ ਵਿਦਿਆ । ੮. ਪੱਤੀ ਕੀਤੀ । ੯. ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ੧੦. ਕਵੀਸ਼ਰੀ । ੧੧. ਇੰਦਰੇ ਰੋਕਣੇ । ੧੨. ਜਿੰਦ ਦਾ ਵੈਰੀ ਡੰਡਾ ਤੇ ਜਲਾਦ । ੧੩. ਮਾਇਆ । ੧੪. ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੦੬	੯	੭	[੧]ਕਨਿਕ [੨]ਕਾਮਨੀ ਸਿਉ, ਹੇਤੁ ਵਧਾਇਹਿ; ਕੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਹਿ, ਭਰਮਿ ਗਇਆ ॥
	੧੯	੭	ਮੂਏ ਕਉ ਰੋਵਹਿ ਕਿਸਹਿ ਸੁਣਾਵਹਿ; ਭੈ ਸਾਗਰ, [੩]ਅਸਰਾਲਿ ਪਇਆ ॥
੯੦੭	੭	੮	ਰਹੈ [੪]ਗਗਨ ਪੁਰਿ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ [੫]ਸਮੈਸਰਿ; ਅਨਹਤ, ਸਬਦਿ ਰੰਗੀਣਾ ॥ ('ਸਮੈਸਰਿ' ਇਕੱਠਾ ਹੈ ਪਰ 'ਸਮੈ--ਸਰ' ਬੋਲੋ)
	੮	੮	ਸਤੁ ਬੰਧਿ ਕੁਪੀਨ, ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ; ਜਿਹਵਾ; ਰੰਗਿ ਰਸੀਣਾ ॥
	੧੩	੯	[੬]ਅਉ [੭]ਹਠਿ [੮]ਹਸਤ, [੯]ਮੜੀ, ਘਰੁ [੧੦]ਛਾਇਆ; ਧਰਣਿ ਗਗਨ, ਕਲ ਧਾਰੀ ॥
	੧੪	੯	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਕੇਤੀ ਸਬਦਿ ਉਧਾਰੀ ਸੰਤਹੁ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੧੬	੯	ਪਰਪੰਚ [੧੧]ਬੇਣੁ; ਤਹੀ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ; ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ ਪਰ-ਜਾਰੀ ॥
	੧੭	੯	[੧੨]ਰਵਿ ਸਸਿ [੧੩]ਲਉਕੇ, ਇਹੁ ਤਨੁ ਕਿੰਗੁਰੀ; ਵਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨਿਰਾਰੀ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ
੯੦੮	੧੩	੧	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ, [੧੪]ਪਤੁ ਕਰਿ [੧੫]ਝੋਲੀ, ਜੋਗੀ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ [੧੬]ਭੁਗਤਿ ਪਾਈ ॥ [ਕਰਿ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੪	੧	ਮਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ, ਆਸਣਿ ਬੈਸੁ ਜੋਗੀ; ਤਾ ਤੇਰੀ ਕਲਪਣਾ ਜਾਈ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰੀ ਮਹਿ, ਮੰਗਣਿ ਚੜਹਿ ਜੋਗੀ; ਤਾ ਨਾਮੁ ਪਲੈ ਪਾਈ ॥
	੧੭	੧	ਭਉ ਭਾਉ ਦੁਇ; [੧੭]ਪਤ ਲਾਇ, ਜੋਗੀ; ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ, ਕਰਿ ਡੰਡੀ ॥
੯੦੯	੧	੧	ਏਹੁ ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਵੈ, ਜੋਗੀ; ਜਿ ਕੁਟੰਬੁ ਛੋਡਿ, [੧੮]ਪਰ ਭਵਣੁ ਕਰਹਿ ॥
	੮	੨	ਸਚਿ ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਸਹਜੁ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ; ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਿਚਹੁ ਜਾਈ ॥
	੧੪	੨	'ਧਾਤੁਰ-ਬਾਜੀ, ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੇ; ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥
੯੧੦	੧੭	੩	ਭੈ ਭੰਜਨੁ, ਅਤਿ ਪਾਪ [੧੯]ਨਿਖੰਜਨੁ; ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ ॥
੯੧੧	੧੯	੫	ਸੰਤਹੁ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ
੯੨੨	੧੫	੧	ਕਿਨਹੀ; ਕੀਆ ਪਰਵਿਰਤਿ ਪਸਾਰਾ ॥ ਕਿਨਹੀ; ਕੀਆ ਪੂਜਾ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ਕਿਨਹੀ; ਨਿਵਲ ਭੁਇਅੰਗਮ ਸਾਧੇ ॥ ਮੋਹਿ ਦੀਨ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ ॥
	੧੬	੧	ਕਿਨਹੀ; ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਜਿ ਵਣ ਖੰਡਿ ਪਾਇਆ ॥ ਕਿਨਹੀ; ਮੋਨਿ ਅਉਧੂਤੁ ਸਦਾਇਆ ॥

੧. ਸੋਨਾ । ੨. ਇਸਤ੍ਰੀ । ੩. ਅਸਰਾਲ ਆਦਿ ਜੂਨਾਂ ਨੂੰ । ੪. ਚਿਦਾਕਾਸ਼ ਪੂਰਲ ਵਿਚ । ੫. ਇਕ ਜੈਸਾ ਗਿਆਨੀ । ੬. ਬਹੁੜੋ । ੭. ਹਿਰਦਾ । ੮. ਹੈ । ੯. ਸਰੀਰ । ੧੦. ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਨੇ । ੧੧. ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਬੀਨ । ੧੨. ਸੂਰਜ ਬਿਬੇਕ. ਚੰਦ ਵੈਰਾਗ । ੧੩. ਤੂੰਬੇ । ੧੪. ਸਤੁ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਕਰੇ । ੧੫. ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਝੋਲੀ ਕਰੇ । ੧੬. ਭੋਜਨ । ੧੭. ਤੂੰਬੇ । ੧੮. ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਿਚਰਨਾ ਕਰੇ ਵਾ ਪਰਾਏ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧੯. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੧੨	੧੭	੧	ਕੋਈ ਕਹਤਉ; [੧]ਅਨੰਨਿ [੨]ਭਗਉਤੀ ॥
	੧੯	੧	ਕਿਨਹੀ; ਭਵਨੁ ਸਭ ਧਰਤੀ ਕਰਿਆ ॥
੯੧੩	੨	੧	ਕਿਨਹੀ; ਘੂੰਘਰ ਨਿਰਤਿ ਕਰਾਈ ॥ ਕਿਨਹੂ; ਵਰਤ ਨੇਮ ਮਾਲਾ ਪਾਈ ॥
	੩	੧	ਕਿਨਹੀ; ਤਿਲਕੁ [੩]ਗੋਪੀ ਚੰਦਨ ਲਾਇਆ ॥
	੩	੧	ਕਿਨਹੀ; ਸਿਧ ਬਹੁ ਚੇਟਕ ਲਾਏ ॥ ਕਿਨਹੀ; ਭੇਖ ਬਹੁ ਥਾਟ ਬਨਾਏ ॥
	੪	੧	ਕਿਨਹੀ; ਤੰਤ ਮੰਤ ਬਹੁ ਖੇਵਾ ॥
	੫	੧	ਕੋਈ ਚਤੁਰੁ; ਕਹਾਵੈ ਪੰਡਿਤ ॥ ਕੋ ਖਟੁ ਕਰਮ ਸਹਿਤ; ਸਿਉ ਮੰਡਿਤ ॥
	੫	੧	ਕੋਈ ਕਰੈ ਆਚਾਰ; 'ਸੁਕਰਣੀ' ॥
	੬	੧	ਸਗਲੇ ਕਰਮ ਧਰਮ; ਜੁਗ ਸੋਧੇ ॥
	੮	੨	ਮਾਟੀ ਕਾ ਲੇ; ਦੇਹੁਰਾ ਕਰਿਆ ॥
	੧੦	੨	ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਤੁਧੁ; ਬਾਪ ਮਹਤਾਰੀ ॥
			ਜਿਨਿ ਦੀਏ; ਭ੍ਰਾਤ [੪]ਪੁਤ ਹਾਰੀ[੫] ॥ (੨) [੬]ਪੁਤਹਾਰੀ ॥
	੧੪	੨	[੭]ਹਸਤ ਕਮਾਵਨ; [੮]ਬਾਸਨ [੯]ਰਸਨਾ ॥
	੧੬	੨	ਅਬ ਤੂ ਸੀਝੁ; ਭਾਵੈ ਨਹੀ ਸੀਝੈ ॥ ਕਾਰਜੁ ਸਵਰੈ; ਮਨ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਜੈ ॥
	੧੮	੨	ਨਾ ਕਿਛੁ ਸੇਵਾ; ਨਾ [੧੦]ਕਰਮਾਰੇ ॥
੯੧੪	੫	੩	ਕਾਹੂ; ਰੋਗ ਸੋਗ ਭਰਮੀਜਾ ॥
	੫	੩	ਕਾਹੂ; [੧੧]ਪਵਨਧਾਰ ਜਾਤ ਬਿਹਾਏ ॥ ['ਪਵਨਧਾਰ' ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
	੭	੩	ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ; [੧੨]ਜੀਆਇਹ ਹਿਰਤੇ ॥
	੮	੩	ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ; [੧੩]ਮਤਾ [੧੪]ਮਸੂਰਤਿ ॥
	੧੧	੪	ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ; ਰਹੇ ਹਰਿ ਬੂਟ ॥
	੧੪	੪	ਕਿਰਸਾਨੀ; ਜਿਉ ਰਾਖੈ ਰਖਵਾਲਾ ॥
	੧੬	੪	ਪਿੰਗਲ ਪਰਬਤ; ਪਰਤੇ ਪਾਰਿ ॥
	੧੭	੪	ਜਿਉ ਪਾਵਕ ਸੰਗਿ; ਸੀਤ ਕੋ ਨਾਸ ॥
੯੧੫	੧	੬	ਅਪਣੇ ਜੀਅ, ਤੈ ਆਪਿ ਸਮ੍ਹਾਲੇ; ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਈ ॥
	੩	੬	ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਉ; ਕਲਿ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਾਈ ॥
	੭	੭	ਸਤਿਗੁਰਿ, ਖੇਪ ਨਿਬਾਹੀ; ਸੰਤਹੁ ॥

੧. ਇਕ ਰਸ । ੨. ਭਗਤ । ੩. ਅਰਜਨ ਪਾਸੋਂ ਜਦੋਂ ਭੀਲਾਂ ਨੇ ਗੋਪੀਆਂ ਖੋਹੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਮਰ ਗਈਆਂ ਸੀ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤਿਲਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਪੀ ਚੰਦਨ ਹੈ ਵਾ ਗੋਪੀ ਨਾਮ ਚੰਦਨ ਦਾ ਹੈ, ਲਾਲ ਚੰਦਨ ਦਾ ਟਿੱਕਾ । ੪. ਪੁਤ੍ਰ । ੫. ਹਾਲੀ । ੬. ਪੁਤਹਾਰੀ=ਨੂੰਹ । ੭. ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ੮. ਨਾਸਾਂ ਨਾਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ੯. ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਰਸ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ੧੦. ਕਰਮ । ੧੧. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ । ੧੨. ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅਉਗਣਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਤੇ=ਦੇਖਦੇ । ੧੩. ਥੋਹੜਿਆਂ ਦੀ ਰਾਇ । ੧੪. ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੧੬	੮	੭	ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲਾਹਾ, ਦਾਸ ਕਉ ਦੀਆ; ਸਗਲੀ ਤ੍ਰਿਸਨ [1]ਉਲਾਹੀ ਸੰਤਹੁ ॥
	੧੩	੭	ਮੀਤ ਸ਼ਾਜਨ, ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਸੁਤ; ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਬਾਪੁ, ਮੇਰੀ ਮਾਈ ਸੰਤਹੁ ॥
	੧੪	੯	ਘੂਮਨ-ਘੇਰਿ ਮਹਾ ਅਤਿ ਬਿਖੜੀ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ, ਪਾਰਿ ਉਤ੍ਰਾਰੀ ॥
	੧੫	੮	ਅੰਤਰਿ ਸੂਖਾ ਬਾਹਰਿ ਸੂਖਾ; ਹਰਿ ਜਪਿ, [2]ਮਲਨ ਭਏ; [3]ਦੁਸਟਾਰੀ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩ ਅਨੰਦੁ
੯੧੭	੬	੨	ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਓਹੁ ਕਰੇ ਤੇਰਾ; ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸਵਾਰਣਾ ॥
	੧੦	੪	ਸ਼ਾਚਾ ਨਾਮੁ; ਮੇਰਾ ਆਧਾਰੋ ॥
			ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ਮੇਰਾ; ਜਿਨਿ ਭੁਖਾ ਸਭਿ ਗਵਾਈਆ ॥
	੧੪	੫	ਧੁਰਿ ਕਰਮਿ ਪਾਇਆ, ਤੁਧੁ ਜਿਨ ਕਉ; ਸਿ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਕੈ ਲਾਗੇ ॥
੯੧੮	੧	੮	ਪਾਵੈ ਤ ਸੋ ਜਨੁ, ਦੇਹਿ ਜਿਸੁ-ਨੋ; ਹੋਰਿ ਕਿਆ ਕਰੇ ਵੇਚਾਰਿਆ ॥
	੭	੧੦	ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਿਨੈ; ਤੂ ਸੁਣਿ ਮੰਨ ਮੇਰਿਆ ॥
	੧੧	੧੧	ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਿ ਤੂ; ਹੋਵੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ॥
	੧੮	੧੪	ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ; ਬਹੁਤੁ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾ ॥
੯੧੯	੬	੧੬	ਇਕਿ ਫਿਰਹਿ ਘਨੇਰੇ ਕਰਹਿ ਗਲਾ; ਗਲੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ [ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਗੱਲੀਂ ਬੋਲੋ]
	੮	੧੭	ਪਵਿਤੁ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ; ਕੁਟੰਬ ਸਹਿਤ ਸਿਉ; ਪਵਿਤੁ ਸੰਗਤਿ ਸਬਾਈਆ ॥
			ਕਹਦੇ ਪਵਿਤੁ ਸੁਣਦੇ ਪਵਿਤੁ; ਸੇ ਪਵਿਤੁ ਜਿਨੀ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥
	੧੪	੧੯	ਵੇਦਾ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਉਤਮੁ ਸੋ ਸੁਣਹਿ ਨਾਹੀ; ਫਿਰਹਿ ਜਿਉ 'ਬੇਤਾਲਿਆ' ॥
	੧੮	੨੧	ਜੇ ਕੋ ਸਿਖੁ; ਗੁਰੂ ਸੇਤੀ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਵੈ ॥
੯੨੦	੬	੨੩	ਪੀਵਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ; ਜਪਿਹੁ ਸਾਰਿਗ-ਪਾਣੀ ॥
	੯	੨੪	ਚਿਤੁ ਜਿਨ ਕਾ ਹਿਰਿ ਲਇਆ ਮਾਇਆ; ਬੋਲਨਿ ਪਏ [4]ਰਵਾਣੀ ॥
	੧੧	੨੫	ਆਪੇ ਹੀਰਾ, ਰਤਨੁ ਆਪੇ; ਜਿਸ-ਨੋ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ ॥
	੧੨	੨੬	[5]ਸਿਵ ਸਕਤਿ, ਆਪਿ ਉਪਾਇਕੈ ਕਰਤਾ, ਆਪੇ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਾਏ ॥
	੧੬	੨੭	ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੇ ਜਨ ਜਾਗੇ,
			ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ; ਬੋਲਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ॥
			ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੋ ਤਤੁ ਪਾਏ; ਜਿਸ-ਨੋ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੈ;
			ਜਾਗਤ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥
੯੨੧	੪	੨੯	ਏਹ ਮਾਇਆ, ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ, ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ; ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥
	੫	੨੯	ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ, ਜਿਨਾ ਲਿਵ ਲਾਗੀ;
			ਤਿਨੀ ਵਿਚੇ ਮਾਇਆ ਪਾਇਆ ॥
	੮	੩੦	ਹਰਿ ਆਪਿ ਅਮੁਲਕੁ ਹੈ, ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਕੇ ਨਾਨਕਾ; ਜਿਨ ਹਰਿ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥

੧. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਹ ਦਿਤੀ। ੨. ਉਦਾਸ ਵਾ ਮਲੈ ਗਏ। ੩. ਕਾਮਾਦਿ ਅਰੀ ਦੁਸ਼ਟ। ੪. ਆਦਿਤ ਵਾ ਬੇ-ਅਰਥ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ੫. ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੨੧	੯	੩੧	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਤ ਜਪਿਹ, ਜੀਅਹੁ; ਲਾਹਾ ਖਟਿਹੁ ਦਿਹਾੜੀ ॥
	੧੨	੩੨	ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇ ਪਲੈ ਪੀਐ ਹਰਿ ਰਸੁ; ਬਹੁੜਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥
	੧੪	੩੩	ਏ ਸਰੀਰਾ ਮੇਰਿਆ,ਹਰਿ ਤੁਮ ਸਹਿ ਜੋਤਿ ਰਖੀ;ਤਾ ਤੂ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥
	੧੬	੩੩	ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿਆ, ਤਾ ਚਲਤੁ ਹੋਆ; ਚਲਤੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥
			ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਮੂਲੁ ਰਚਿਆ, ਜੋਤਿ ਰਾਖੀ; ਤਾ ਤੂ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥
	੧੯	੩੪	ਗੁਰ ਚਰਨ ਲਾਗੇ ਦਿਨ ਸਭਾਗੇ; ਆਪਣਾ ਪਿਰੁ ਜਾਪਏ ॥
੯੨੨	੬	੩੬	ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ; ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ; ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥
	੮	੩੬	ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਏਹਿ ਨੇਤ੍ਰ ਅੰਧ ਸੇ;ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ, [1]ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਈ ॥
	੮	੩੭	ਸਾਚੈ ਸੁਨਣੈ ਨੋ ਪਠਾਏ; ਸਰੀਰਿ ਲਾਏ; ਸੁਣਹੁ ਸਤਿ ਬਾਣੀ ॥
	੧੦	੩੭	ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਣਹੁ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਵਹੁ; ਸਾਚੈ ਸੁਨਣੈ ਨੋ ਪਠਾਏ ॥
	੧੩	੩੮	ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ ਤਿਸਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥
			ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਪਿਆਰੈ ਜੀਉ, ਗੁਫਾ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿ ਕੈ; ਵਾਜਾ ਪਵਣੁ ਵਜਾਇਆ ॥
			[ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉ ਤੇ ਜਮਕ ਲਾਈ ਹੈ, ਅਰਥ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰੈ ਤੇ ਲਗਦੀ ਹੈ]
	੧੮	੪੦	ਸੁਣਤੇ ਪੁਨੀਤ ਕਹਤੇ ਪਵਿਤੁ; ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ॥
੯੨੩	੨	੦	ਰਾਮਕਲੀ [2]ਸਦੁ ['ਸੱਦ' ਬੋਲੋ]
	੩	੧	ਜਗਿ ਦਾਤਾ ਸੋਇ; ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ, ਤਿਹੁ ਲੋਇ ਜੀਉ ॥
	੭	੨	ਅੰਤਿ ਚਲਦਿਆ ਹੋਇ ਬੇਲੀ; ਜਮਦੂਤ ਕਾਲੁ ਨਿਖੰਜਨੋ ॥
			ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਬੇਨਤੀ [3]ਪਾਈ; ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ, ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥
	੯	੩	ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਸੁਣਹੁ ਪੁਤ ਭਾਈਹੋ; ਮੇਰੈ ਹਰਿ ਭਾਣਾ, ਆਉ ਮੈ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥
	੧੨	੩	ਤੁਸੀ ਪੁਤ ਭਾਈ ਪਰਵਾਰੁ ਮੇਰਾ; ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ, ਕਰਿ ਨਿਰਜਾਸਿ ਜੀਉ ॥
	੧੪	੪	ਮਿਤੁ [4]ਪੈਝੈ [5]ਮਿਤ੍ਰ ਬਿਗਸੈ; ਜਿਸੁ [6]ਮਿਤ ਕੀ ਪੈਜ ਭਾਵਏ ॥
	੧੭	੪	ਹਰਿ ਕਥਾ ਪੜੀਐ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣੀਐ; ਬੇਬਾਣੁ ਹਰਿ ਰੰਗੁ, ਗੁਰ ਭਾਵਏ ॥
			ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ ਦੀਵਾ; ਫੁਲ ਹਰਿ ਸਰਿ ਪਾਵਏ ॥

---

੧. ਵੱਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ੨. ਅਖੀਰੀ ਸੱਦਾ, ਅੰਤ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ। ੩. ਕੀਤੀ। ੪. ਪੈਨ੍ਹਾਈਅਹਿ=ਸਿਰੋਪਾ । ੫. ਮਿਤ੍ਰ । ੬. ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਮਿਤ੍ਰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੭. ਸਰੀਰ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਹਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਿਬਾਣ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਮਕਲੀ ਸਦੁ ਦਾ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਰਥ

—ਨੋਟ—

ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੜੋਤੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸਦ' ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਭਾਈ ਮੋਹਰੀ ਜੀ, ਭਾਈ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਜੀ; ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।

ਅੰਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲਿਆ;
ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿਅਹੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬੋਲੇ—ਸਾਡੇ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਰਸ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ।

ਕੇਸੋ ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ, ਸਦਿਅਹੁ;
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ, ਪੜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ਜੀਉ॥

ਕੇ, ਸੋ ਜੋ ਜਲ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਸੈਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੇਸਵ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ (ਕੇਸੋ ਕੇਸੋ ਕੂਕੀਐ ਨਾ ਸੋਈਐ ਅਸਾਰ) ਅਤੇ ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਹੇ ਗੋਪਾਲ ! ਕੇਸਵ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਡਾ ਪੰਡਤ— ਪੜਿਆ ਪੰਡਿਤ ਆਪੁ ਥੀਆ' ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜੋ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਸੱਦਣਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਹਾਰਕ ਹੈ ਤਿਸ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪੁਰਾਣ ਹੈ। ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਸਤ, ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਕਥਾ ਕਹਾਨੀ ਜੀ।

ਹਰਿ ਕਥਾ ਪੜੀਐ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣੀਐ;
ਬੇਬਾਣੁ ਹਰਿ ਰੰਗੁ, ਗੁਰ ਭਾਵਏ ॥

ਹਰੀ ਦੀ ਹੀ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਣੀਏ। ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਬਿਬਾਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਬਿਬਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

[੧]ਪਿੰਡੁ [੨]ਪਤਲਿ [੩]ਕਿਰਿਆ [੪]ਦੀਵਾ; [੫]ਫੁਲ [੬]ਹਰਿ ਸਰਿ ਪਾਵਏ ॥

ਪਿੰਡ ਦਾ ਜੋ ਭਰਣਾ ਹੈ, ਪੱਤਲਾਂ ਦੇਣੀਆਂ, ਕਿਰਿਆ, ਬਾਰ੍ਹੀ ਤੇਰ੍ਹੀ ਕਰਣੀ, ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਣੇ, ਫੁਲ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਪਾਉਣਾ, ਇਹ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਦੇ ਸਰਿ=ਸ ਦਰਸ਼ ਪਾ ਦਿਓਗੇ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸ-ਦਰਸ਼ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ।

ਹਰਿ ਭਾਇਆ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲਿਆ; ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਜੀ ਬੋਲੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਪੂਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਤਿਲਕੁ ਦੀਆ; ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿਤਾ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਬਦ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

---

੧. ਕੇਸੋ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਹੈ। ੨. ਗੋਪਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਤਲ ਹੈ। ੩. ਪੰਡਿਤ ਤਤ ਬੇਤਿਆਂ ਦਾ ਬੁਲਾਉਣਾ [ਮਲਾਰ ਮ: ੩ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਜੋ ਤਿਹਾ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ] ਐਸੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦਾ ਸੱਦਣਾ ਸਾਡੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। ੪. ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦੀਵਾ ਹੈ। ੫. ਹਰੀ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ; ਇਹ ਸਾਡੇ ਫੁਲ ਪਾਉਣੇ ਹਨ। ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸੋ ਕਿਰਿਆ ਸਚੁ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ॥ ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕ ਨਾਮੁ। ੬. ਹਰਿ ਸਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਸਰਿ, ਸਤ ਸੰਗਤ ਹੈ—ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਫੁਲ ਪਾਉਣੇ ਹਨ, ਹਰਿ ਸਰ ਵਾਸਾ ਪਾਵਣਿਆ। 'ਹਰਿ ਸਰਿ' ਇਹਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਹਰਿ ਸਰਿ ਸਤ ਸੰਗਤ ਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੰਗਾ, ਭਗੀਰਥੀ ਆਣੀ, ਜਾਹਰਨਵੀ, ਸੁਰਸਰੀ ਆਦਿ ਨਾਮ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਭੀ [ਹਰਿ ਸਰਿ] ਗੰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਵ ਨਦੀ, ਦਿਬ ਧੁਨੀ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਨਾਮ ਹਨ। 'ਨਖ ਪ੍ਰਸੇਵ ਜਾਂਕੇ ਸੁਰਸਰੀ' ਜਿਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਗੰਗਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਓਥੇ ਨਖ= ਨੋਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੇਵ=ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਸੁਰਸਰੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਹਰਿ ਸਰਿ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਜੇ ਕੋਈ ਹਠ ਕਰੇ ਭੀ ਕਿ ਇਹ ਗੰਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗੰਗਾ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਗੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ, ਨਾਵੈ ਆਤਮ ਰਾਉ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਹੀ ਸਾਡੀ ਗੰਗਾ ਕਾਂਸੀ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ
੯੨੪	੮	੧	ਨਾਲਿ ਹੋਵੰਦਾ, ਲਹਿ ਨ ਸਕੰਦਾ; ਸੁਆਉ ਨ ਜਾਣੈ ਮੂੜਾ ॥
			ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ, ਹੋਛੀ ਬਾਤਾ; ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ, ਭਰਮ ਧੜਾ ॥
੯੨੫	੬	੨	ਕਿਲਵਿਖ ਹਰਣਾ, ਨਾਮ ਪੁਨਹਚਰਣਾ; ਨਾਮੁ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਹਰਾ ॥
	੭	੨	ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੇ; ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਈ ॥
	੯	੨	ਸਰਬ ਜਾਚਿਕ ਏਕੁ ਦਾਤਾ; ਕਰਣਾ-ਮੈ ਜਗਦੀਸਰਾ ॥
	੧੪	੩	ਰੁਣ ਝੁਣੋ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ; ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਈਐ ਸੰਤਨ ਕੈ ॥
੯੨੬	੧੨	੧	ਗੁਰ ਚਰਨ ਲਾਗੇ ਦਿਨ ਸਭਾਗੇ; ਸਰਬ ਗੁਣ ਜਗਦੀਸਰੈ ॥
	੧੪	੨	ਭੈ ਸੰਕਟ ਕਾਟੇ; ਨਾਰਾਇਣ ਦਇਆਲ ਜੀਉ ॥
	੧੯	੩	ਸੋ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਖਕੋ; ਅੰਚਲਿ ਤਾ ਕੈ ਲਾਗੁ ਜੀਉ ॥
੯੨੭	੮	੦	ਰਣ [1]ਝੁੰਝਨੜਾ ਗਾਉ ਸਖੀ; ਹਰਿ ਏਕੁ ਧਿਆਵਹੁ ॥
	੧੮	੨	ਰੁਤਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ; ਚੇਤੁ ਵੈਸਾਖ, ਸੁਖ ਮਾਸੁ ਜੀਉ ॥
੯੨੮	੩	੩	ਕੋਮਲ ਬੰਧਨ ਬਾਧੀਆ; ਨਾਨਕ ਕਰਮਹਿ ਲੇਖ ॥
	੭	੩	ਕਰਿ ਪਾਪ ਜੋਨੀ, ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਈ; ਦੇਇ [2]ਸਾਸਨ ਜਾਮ ਜੀਉ ॥
	੧੦	੪	ਘਣ [3]ਉਨਵਿ ਵੁਠੇ; ਜਲ ਥਲ, ਪੂਰਿਆ [4]ਮਕਰੰਦ ਜੀਉ ॥
	੧੪	੫	ਹੈ ਕੋਈ ਸਾਜਨੁ ਸੰਤ ਜਨੁ; ਨਾਨਕ, ਪ੍ਰਭ ਮੇਲਣਹਾਰ ॥
	੧੭	੫	ਈਤ ਉਤ ਦਹ-ਦਿਸ ਅਲੋਕਨ; ਮਨਿ ਮਿਲਨ ਕੀ; ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਸ ਜੀਉ ॥
੯੨੯	੧	੬	ਸਾਧ ਪਠਾਏ ਆਪਿ ਹਰਿ; ਹਮ ਤੁਮ ਤੇ, ਨਾਹੀ ਦੂਰਿ ॥
	੨	੬	ਰੁਤਿ ਸਿਸੀਅਰ ਸੀਤਲ; ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੰਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ ॥
	੭	੭	ਹਿਮਕਰ ਰੁਤਿ, ਮਨਿ ਭਾਵਤੀ; ਮਾਘੁ ਫਗਣੁ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ ॥
	੧੫	੮	ਤਜਿ ਆਪੁ, ਸਰਣੀ ਪਰੇ ਚਰਨੀ; ਸਰਬ ਗੁਣ ਜਗਦੀਸਰੈ ॥

---

੧. ਸੁੰਦਰ ਝੁਨਕਾਰ ਵਾਲਾ ਜਸ, ਬਾਲਕ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਜੋ ਗਾਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹਨ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਿਆ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਹਨ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਵਾਂਗ ਥਾਂ ਛਡਿਆ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਵੀ ਇਤਨਾ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ । ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਵੀ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ । ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ੪ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੰਗਣੇ ਤੇ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸ ਦੀਆਂ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ, ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ । ੨. ਤਾੜਨਾ । ੩. ਝੁਕਕੇ ।੪. ਜਲ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰੁ
੯੨੯	੧੯	੧	ਓਅੰਕਾਰਿ, ਬੇਦ [1]ਨਿਰਮਏ ॥ [ਨਿਰ-ਮਏ ਬੋਲੋ]
੯੩੦	੧	੧	[2]ਓ ਨਮ ਅਖਰ; ਸੁਣਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
	੫	੩	ਧਧੈ ਧਰਮੁ ਧਰੇ, ਧਰਮਾ ਪੁਰਿ; ਗੁਣਕਾਰੀ ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥
	੭	੪	ਗੁਰ ਰਸੁ ਗੀਤ ਬਾਦ, ਨਹੀ ਭਾਵੈ ਸੁਣੀਐ; ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥
	੧੪	੭	ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ; [3]ਅਸ ਰੂਪੁ ॥ (੨) 'ਅਸਰੂਪੁ'
	੧੪	੭	ਏਕੋ ਭਵਰੁ; ਭਵੈ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ॥
	੧੫	੭	ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਲੇ; ਸਮਸਰਿ ਰਹੈ ॥
	੧੫	੭	ਜਿਸਨੋ ਦੇਇ; ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥
	੧੬	੮	[4]ਊਰਮ [5]ਧੂਰਮ; ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥ (੨) ਊਰ ਮਧੂ ਰਮ
	੧੭	੮	[6]ਉਗਵਿਆ; ਅਸ ਰੂਪੁ ਦਿਖਾਵੈ ॥
	੧੯	੯	ਆਪੇ ਕਰੈ ਕਥੈ; ਸੁਣੈ ਸੋਇ ॥
੯੩੧	੧	੯	ਓਹੁ ਬਿਧਾਤਾ; ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸੋਇ ॥
	੨	੧੦	ਰਾਜਨ-ਰਾਮ; ਰਵੈ ਹਿਤਕਾਰਿ ॥
	੪	੧੦	ਰਹਸੀ; ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਇਕ ਭਾਇ ॥
	੬	੧੧	ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਰਾਮ ਨਾਮ [7]ਨਿਰੋਧਰੁ; ਗੁਰੁ ਦੇਵੈ ਪਤਿ ਮਤੀ ॥ [ਮੱਤੀ ਬੋਲੋ]
	੮	੧੩	ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ; ਜਪਿ ਸਾਰੁ ॥
	੯	੧੩	[8]ਲਾਤ਼ੀ [9]ਚਾਤ਼ੀ; [10]ਲਾਇਤਬਾਰੁ ॥ [ਲਾਇ-ਤਬਾਰੁ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੧੪	ਆਇ ਵਿਗੁਤਾ ਜਗੁ; ਜਮ ਪੰਥੁ ॥ [11]ਆਈ; ਨ ਮੇਟਣ ਕੋ ਸਮਰਥੁ ॥
	੧੪	੧੫	ਜਨਮਿ ਮਰਣਿ; ਨਹੀ ਧੰਧਾ ਧੈਰੁ ॥ [ਨਹੀ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ
੯੩੨	੨	੧੮	ਕਸਿ ਕਸਵਟੀ; ਸਹੈ ਸੁ ਤਾਉ ॥ [ਕਸਵੱਟੀ ਬੋਲੋ]
			ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ; ਵੰਨੀਸ ਚੜਾਉ ॥ (੨) ਵੰਨੀ ਸਚੜਾਉ।
			ਜਗਤੁ ਪਸੂ; ਅਹੰ ਕਾਲੁ ਕਸਾਈ ॥
	੭	੨੦	[12]ਗਗਨ [13]ਗੰਭੀਰੁ; [14]ਗਗਨੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ॥
	੯	੨੦	ਅਸਥਿਰੁ ਚੀਤੁ; ਸਮਾਧਿ [15]ਸਗੋਨੀ ॥
	੧੦	੨੧	ਘਰ ਦਰ; ਫਿਰਿ ਥਾਕੀ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥
	੧੧	੨੧	ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਚੇਲੇ; ਫੁਨਿ ਹੂਆ ॥
	੧੩	੨੨	ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੋਲਿ; ਤੁੋਲਾਵੈ ਤੋਲੈ ॥
	੧੪	੨੨	ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਜਨੁ; ਚਜੁ ਅਚਾਰੁ ॥

੧. ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ੨. ਮੰਗਲ ਰੂਪ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਣ ਯੋਗ ਅੱਖਰ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ੩. ਐਸਾ ਰੂਪ। ੪. ਅਕਾਸ਼। ੫. ਧਰਤੀ। ੬. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ੭. ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੮. ਨਿੰਦਾ। ੯. ਉਸਤਤ। ੧੦. ਚੁਗਲੀ। ੧੧. ਮੌਤ ਆਈ ਹੋਈ ਨੂੰ ਵਾ ਚੇਤਨ ਮਾਇਆ ਆਈ ਹੋਈ ਨੂੰ। ੧੨. ਚੇਤਨ। ੧੩. ਡੂੰਘਾ ਹੈ। ੧੪. ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਤੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭੀ। ੧੫. ਸੋ ਗੁਣੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੩੨	੧੫	੨੨	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਪਾਰੁ ॥
	੧੬	੨੩	ਚਿੰਤਤ ਹੀ; ਦੀਸੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਚੇਤਹਿ ਏਕੁ; ਤਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
	੧੮	੨੪	[1]ਛੈਆਨਿਤ ਦੇਖਹੁ; ਜਗਿ [2]ਹੰਢਿ ॥
	੧੮	੨੪	ਧੂਪ ਛਾਵ; ਜੇ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ॥
੯੩੩	੧	੨੪	ਕਾਇਆ ਛੀਜੈ; ਭਈ [3]ਸਿਬਾਲੁ ॥
	੪	੨੬	ਝੂਰਿ ਮਰੈ; ਦੇਖੈ [4]ਪਰਮਾਦੁ ॥
	੫	੨੬	ਝੂਰਿ ਝੁਰਿ ਝਖਿ; ਮਾਟੀ ਰਲਿ ਜਾਇ ॥
	੮	੨੭	ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ; ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ; ਕਾਹੇ [5]ਧਾਵਹੁ ॥
	੯	੨੮	ਟੂਟੈ ਨੇਹੁ; ਕਿ ਬੋਲਹਿ [6]ਸਹੀ ॥ ਟੂਟੈ [7]ਬਾਹ; ਦੁਹੂ ਦਿਸ ਗਹੀ ॥
	੯	੨੮	ਟੂਟਿ ਪਰੀਤਿ ਗਈ; ਬੁਰ ਬੋਲਿ ॥
	੧੨	੨੯	ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਤੀ; ਠਾਕਿ ਰਹਾਈ ॥ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈ; ਠਾਕ ਨ ਪਾਈ ॥
	੧੪	੩੦	[8]ਡਾਹਪਣਿ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਨਹੀ; ਬਿਨੁ ਡਰ, [9]ਬਿਣਠੀ ਡਾਰ ॥ [ਡਾਹੱਪਣਿ ਨਾ ਬੋਲੋ]
੯੩੪	੨	੩੨	ਣਾ ਕੋ ਮੇਰਾ ਕਿਸੁ [10]ਗਹੀ; ਣਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥
	੬	੩੩	ਤਤੁ ਚੁਗਹਿ ਮਿਲਿ ਏਕ ਸੇ; ਤਿਨ ਕਉ ਫਾਸ ਨ ਰੰਚ ॥ (੨) ਏਕਸੇ ਉਡਹਿ ਤ ਬੇਗੁਲ ਬੇਗੁਲੇ; ਤਾਕਹਿ ਚੋਗ ਘਣੀ ॥
	੧੯	੩੭	ਨਾ ਨਾ ਕਰਤ ਨ ਛੂਟੀਐ; ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਜਮ-ਪੁਰਿ ਜਾਹਿ ॥
੯੩੫	੨	੩੭	ਥਾਕਿ ਰਹੀ ਕਿਵ ਅਪੜਾ; ਹਾਥ ਨਹੀ; ਨਾ ਪਾਰੁ ॥
	੫	੩੯	ਨਾ ਤਿਸੁ; ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਸੰਤਾਪੁ ॥
	੫	੩੯	ਕਿਉ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਵੀਸਰੈ; ਝੂਠੁ ਬੁਰਾ, ਖੈ ਕਾਲੁ ॥
	੮	੩੮	ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ; ਫਾਥੀ ਜਮ ਜਾਲਿ ॥
	੯	੩੯	ਇਵ ਛੂਟੈ; ਫਿਰਿ ਫਾਸ ਨ ਪਾਇ ॥
	੧੪	੪੧	ਸਰ ਭਰਿ, ਸੋਖੈ, ਭੀ, ਭਰਿ [11]ਪੋਖੈ; ਸਮਰਥ ਵੇ-ਪਰਵਾਹੈ ॥
੯੩੬	੧	੪੨	ਗੜ ਮੰਦਰ ਮਹਲਾ ਕਹਾ; ਜਿਉ ਬਾਜੀ ਦੀ [12]ਬਾਣੁ ॥ (੨) ਦੀਬਾਣੁ
	੨	੪੨	ਆਪੇ ਚਤੁਰੁ ਸਰੂਪੁ ਹੈ; ਆਪੇ ਜਾਣੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
	੫	੪੩	ਜੀਉ [13]ਸਮਪਉ' ਆਪਣਾ; ਤਨੁ ਮਨੁ ਆਗੈ ਦੇਉ ॥ [ਸਮੱਪਉ ਬੋਲੋ]

੧. ਛੈਆਨਿਤ=ਨਾਸ ਰੂਪ, ਝੂਠਾ । ੨. ਫਿਰ ਕੇ । ੩. ਸੁੱਕੇ ਜਾਲੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ । ੪. ਪਰਮ ਆਦੀ ਸਰੂਪ ਵਾ ਹੰਕਾਰ । ੫. ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨੱਸਦੇ ਹੋ ? ੬. ਸਖੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ । ੭. ਬਾਂਹ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਖਿਚੋਤਾਣ ਵਿਚ ਟੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੮. ਭਟਕਣੇ ਕਰਕੇ, ਚਤੁਰਾਈ [ਡਾਹਪਣ ਸਿੰਧੀ ਬੋਲੀ ਹੈ] ੯. ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧੦. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂ ੧੧. ਭਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਕਿਆਂ ਨੂੰ [ਪੋਖੈ] ਲਬਾਲਬ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ੧੨. ਬਾਜੀ ਦੀ ਬਣਾਵਟ । ੧੩. ਅਰਪਣਾ ਕਰੋ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ	
੯੩੬	੭	੪੪	ਰਾਹੁ ਬੁਰਾ [੧]ਭੀਹਾਵਲਾ; [੨]ਸਰ [੩]ਡੂਗਰ [੪]ਅਸਗਾਹ ॥	
	੧੨	੪੫	ਚਾਕਰੁ ਕਹੀਐ ਖਸਮ ਕਾ; [੫]ਸਉਹੇ ਉਤਰ ਦੇਇ ॥	
	੧੪	੪੬	ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣੁ ਨਰਹ ਨਰੁ; ਸਾਚਉ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥	
	੧੭	੪੭	ੜਾੜੈ; ਰੂੜਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸੋਈ ॥	
੯੩੭	੬	੪੯	ਖਸਮੁ ਪਛਾਣੈ ਆਪਣਾ; ਖੂਲੈ, 'ਬੰਧੁ' ਨ ਪਾਇ ॥	(੨) ਬੰਧੁਨ
੯੩੮	੩	੫੪	[੬]ਸਚੀ ਪਟੀ ਸਚੁ ਮਨਿ; ਪੜੀਐ ਸਬਦੁ, ਸੁ ਸਾਰੁ ॥	
			ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ [੭]ਸਿਧਗੋਸਟਿ	
	੬	੧	ਸਿਧ ਸਭਾ; ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਬੈਠੇ; ਸੰਤ ਸਭਾ ਜੈਕਾਰੋ ॥	
	੮	੨	ਕਿਆ ਭਵੀਐ; ਸਚਿ ਸੂਚਾ ਹੋਇ ॥	
	੧੩	੪	ਚਰਪਟੁ ਬੋਲੈ, [੮]ਅਉਧੂ ਨਾਨਕ; ਦੇਹੁ ਸਚਾ ਬੀਚਾਰੋ ॥	
	੧੪	੪	ਸਾਚੁ ਕਹਹੁ ਤੁਮ [੯]ਪਾਰ ਗਰਾਮੀ; ਤੁਝੁ, ਕਿਆ [੧੦]ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ॥	
	੧੫	੫	ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ, ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ,	
			ਮੁਰਗਾਈ [੧੧]ਨੈ [੧੨]ਸਾਣੇ । (੨) [੧੩]ਨੈਸਾਣੇ ॥	
੯੩੯	੧	੭	ਗੋਰਖ [੧੪]ਪੂਤੁ; [੧੫]ਲੋਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲੈ; ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ, ਬਿਧਿ ਸਾਈ ॥	[ਸਾਂਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੮	੧੧	ਊਂਧਉ ਖਪਰੁ; ਪੰਚ ਭੂ, ਟੋਪੀ ॥ ਕਾਇਆ [੧੬]ਕੜਾਸਣੁ; ਮਨੁ ਜਾਗੋਟੀ ॥	
	੧੫	੧੫	ਨਾਨਕ; ਹਉਮੈ ਮੇਟਿ ਸਮਾਇ ॥	
੯੪੦	੮	੨੨	ਏਸੁ ਸਬਦ ਕਉ, ਜੋ [੧੭]ਅਰਥਾਵੈ; ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਈ ॥	
	੧੧	੨੩	ਅਕਲਪਤ [੧੮]ਮੁਦ੍ਰਾ, ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰੀਅਲੇ;	
			ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਾਚਾ, ਸਰਬ ਜੀਆ ॥	[ਅ-ਕਲਪਤ ਬੋਲੋ]
੯੪੧	੨	੨੫	ਨਾਨਕ ਤਾਰੇ ਤਾਰਣ-ਹਾਰਾ; ਹਉਮੈ ਦੂਜਾ, ਪਰਹਰਿਆ ॥	
	੩	੨੬	ਮਨਮੁਖਿ ਭਰਮਿ; ਭਵੈ [੧੯]ਬੇਬਾਣਿ ॥ ਵੇ-ਮਾਰਗਿ ਮੂਸੈ; ਮੰਤ੍ਰਿ ਮਸਾਣਿ ॥	
			ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ; ਲਵੈ [੨੦]ਕੁਬਾਣਿ ॥	
	੪	੨੭	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਬਾਣੀ ਅਘੜੁ, ਘੜਾਵੈ ॥	
	੫	੨੭	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥	

---

੧. ਭੈ ਦਾਇਕ । ੨. ਸਮੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ । ੩. ਪਹਾੜ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ । ੪.ਡੂੰਘਾ । ੫. ਸਾਮ੍ਹਣੇ । ੬. ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਪੱਟੀ । ੭. ਸਿਧ ਸਿਧੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਗੋਸ਼ਟ— ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤਰ ਚਰਚਾ, ਤਥਾ ਸਿਧਗੋਸਟਿ ਮੁਖ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ੩. ਅਉਧੂਤ, ਸੁਧ, ਵਿਰਕਤ । ੯. ਸਮੂੰਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਏ । ੧੦. ਉਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਉਠਦੇ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ ਉਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬੈਸਣ ਹੈ । ੧੧. ਨਦੀ ਦੇ । ੧੨. ਸਾਹਮਣੇ । ੧੩. ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਭਿੱਜਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ । ੧੪. ਚੇਲਾ । ੧੫. ਸਿਧ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ੧੬. ਲੱਕ ਨੂੰ ਕੜਨ ਵਾਲਾ ਜੰਜੀਰ । ੧੭. ਅਰਥ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ । ੧੩. ਨਿਸ਼ਾਨੀ । ੧੯. ਉਜਾੜ ਵਿਚ, ਖੋਟੀ ਆਦਤ । ੨੦. ਖੋਟੀ ਬਾਣੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੪੧	੬	੨੭	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ; ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ,ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ॥
	੮	੨੯	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਨਿਬਹੈ ਸ-ਪਰਵਾਰਿ ॥
	੧੦	੨੯	ਨਾਨਕ; ਹਉਮੈ ਜਾਲਿ ਸਮਾਈ ॥
	੧੦	੩੦	ਤਿਸ ਮਹਿ; ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ ਸੁ ਬਾਜੀ ॥
	੧੨	੩੧	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਅਸਟ ਸਿਧੀ, ਸਭਿ ਬੁਧੀ ॥
	੧੩	੩੧	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਪਰਵਿਰਤਿ ਨਰਵਿਰਤਿ, ਪਛਾਣੈ ॥
੯੪੨	੯	੩੮	ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀ; ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥
	੯	੩੮	ਬਿਨੁ ਗੁਰ; ਬਿਸੀਅਰੁ ਡਸੈ, ਮਰਿ ਵਾਟ ॥
	੧੩	੪੦	ਰਾਮਚੰਦਿ; ਮਾਰਿਓ, [1]ਅਹਿ ਰਾਵਣੁ ॥
	੧੩	੪੦	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਸਾਇਰਿ, ਪਾਹਣ ਤਾਰੇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ; ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਉਧਾਰੇ ॥
	੧੫	੪੧	ਨਾਨਕ; ਗੁਰਮੁਖਿ. ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਇ ॥
੯੪੩	੪	੪੫	[2]ਹਿਵੈ ਕਾ ਘਰੁ ਮੰਦਰੁ; ਅਗਨਿ [3]ਪਿਰਾਹਨੁ ॥
	੫	੪੬	ਹਉ ਹਉ ਮੈ ਮੈ; ਵਿਚਹੁ ਖੋਵੈ ॥
	੮	੪੭	ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਸਚੁ; ਅੰਤਰਿ ਹੀਆ ॥
	੯	੪੮	ਕਵਨ ਮੁਖਿ; ਕਾਲੁ ਜੋਹਤ ਨਿਤ ਰਹੈ ॥
	੧੫	੫੧	[4]ਅੰਤਰਿ ਸੁੰਨੰ [5]ਬਾਹਰਿ ਸੁੰਨੰ; [6]ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੁੰਨ [7]ਮਸੁੰਨੰ ॥
	੧੯	੫੩	[8]ਨਉ ਸਰ ਸੁਭਰ; [9]ਦਸਵੈ ਪੂਰੇ ॥
੯੪੪	੩	੫੪	ਨਾਨਕ ਆਪੁ ਗਵਾਇ; ਮਿਲਣ ਨਹੀ ਭ੍ਰਾਤੇ ॥
	੫	੫੫	ਨਾਨਕ; ਮਨਮੁਖਿ ਨ ਬੁਝੈ ਗਵਾਰੁ ॥ [ਬੁੱਝੈ ਬੋਲੋ]
	੭	੫੭	ਸਾਚੁ ਵਖਰੁ ਧਨੁ; ਪਲੈ ਹੋਇ ॥
	੮	੫੭	ਸਹਜਿ ਰਤਾ; ਬੂਝੈ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥
	੧੦	੫੮	[10]ਤ੍ਰੈ ਸਤ ਅੰਗੁਲ, [11]ਵਾਈ ਕਹੀਐ; ਤਿਸੁ ਕਹੁ ਕਵਨੁ ਅਧਾਰੋ ॥
	੧੮	੬੦	[12]ਸਖਮਨਾ [13]ਇੜਾ [14]ਪਿੰਗੁਲਾ [15]ਬੂਝੈ; ਜਾ ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ ॥
੯੪੫	੧੨	੬੫	ਖਾਵੈ ਦੂਖ, ਭੂਖ ਸਾਚੇ ਕੀ; ਸਾਚੇ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿ ਰਹੈ ॥
	੧੩	੬੫	ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਭਾਖੈ; ਸਚਿ [16]ਰਪੈ ਰੰਗੁ ਕਬਹੂ ਨ ਜਾਵੈ ॥

੧. ਹੰਕਾਰੀ ਰਾਵਣ । ੨. ਬਰਫ ਦਾ । ੩. ਚੋਲਾ । ੪. ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਅਫੁਰ ਰੂਪ ਹੈ । ੫. ਜਗਤ ਰੂਪ ਵੀ ਅਫੁਰ ਰੂਪ ਹੈ । ੬. ਸੁਖੋਪਤਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਅਫੁਰ ਰੂਪ ਹੈ । ੭. ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ, ਜੜ੍ਹਤਾਈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਹੈ ਅਫੁਰ ਤੇ ਹੈ ਚੇਤਨ । ੮. ਨਵਾਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ । ੯. ਦਸਵੇਂ ਦੁਵਾਰ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਵੇ । ੧੦. ਦਸ, ਅੰਗੁਲ = ਉਂਗਲਾਂ । ੧੧. ਹਵਾ । ੧੨. ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨਾੜੀ । ੧੩. ਖੱਬੀ ਸੁਰ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ । ੧੩. ਸੱਜੀ ਸੁਰ ਸੂਰਜ ਦੀ । ੧੫. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਉਤਾਰਨਾ. ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਤੇ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਮਝੇ । ੧੬. ਰੰਗੇ ਜਾਣੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੪੫	੧੪	੬੬	ਜਾ ਇਹੁ ਹਿਰਦਾ, ਦੇਹ ਨ ਹੋਤੀ; ਤਉ ਮਨੁ ਕੈਠੈ ਰਹਤਾ ॥
	੧੬	੬੬	ਰਕਤੁ ਬਿੰਦੁ ਕੀ, ਮੜੀ ਨ ਹੋਤੀ; ਮਿਤਿ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ ॥
	੧੬	੬੬	ਵਰਨੁ ਭੇਖੁ ਅਸ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਪੀ; ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਪਸਿ ਸਾਚਾ ॥ (੨) ਅਸਰੂਪ
	੧੯	੬੭	ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ਜਾਤਿ ਨ ਹੋਤੀ; ਤਉ ਅਕੁਲੀਣਿ ਰਹਤਉ, ਸਬਦੁ ਸੁ ਸਾਰੁ ॥
੯੪੬	੬	੬੯	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਸਾਚੁ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੈ ਕੋਇ ॥
	੭	੬੯	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਣੈ ॥ [ਜੋਗੀ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੯	੭੦	ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਗੁਰ; ਮੂਆ ਜਨਮੁ ਹਾਰਿ ॥
	੧੧	੭੧	ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ; ਸੋ ਜਾਣੈ ॥
	੧੪	੭੨	ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਾਈਐ ਅਉਧੂ; ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਾ ਹੋਈ ॥
	੧੭	੭੩	ਮਾਗਹਿ ਨਾਮੁ, ਪਾਇ ਇਹ ਭਿਖਿਆ; ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਕੁਰਬਾਣੈ ॥
	੧੮	੭੩	ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭਿ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥
			ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਜੁਗ ਆਪੇ ਵਰਤੈ; ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥
			੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਜੋਧੈ ਵੀਰੈ, ਪੂਰਬਾਣੀ ਕੀ, ਧੁਨੀ
੯੪੭	੧੩	੧	[1]ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ; ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ [ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਏਸ ਵਾਰ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ]
	੧੪	੨	ਤੈ ਸਹ, ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੀਆ; ਕਬਹੂ ਨ ਲਾਈ ਪਾਇ ॥
	੧੭	੨	ਵੇਕੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈਅਨੁ; ਸਭ ਹੁਕਮਿ, ਆਵੈ ਜਾਇ ਸਮਾਹੀ ॥
੯੪੮	੬	੩	ਇਕਨਾ ਨੋ ਨਾਉ ਬਖਸਿਓਨੁ; ਅਸਥਿਰੁ ਹਰਿ ਸਤੀ ॥ [ਸੱਤੀ ਬੋਲੋ]

੧. ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਰਚ ਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨੌਂ ਧੁਨਾਂ ਚਾੜ੍ਹੀਆ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਾਬਤ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਲਿਖਾਈਆਂ ਹਨ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ੨੧ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ (ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ) ਇਹ ਤੁਕ ਹਰ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨੀ ਭਾਵ ਇੱਕੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ। ਧੁਨ ਵਾਲੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਛੇ ਤੁਕਾਂ ਸਨ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਛੇ ਤੁਕੀ ਵਾਰ ਦੀ ਧੁਨ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਧੁਨਾਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਧਿਆਇ ਵਿਚ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਾਈਆਂ ਹਨ ਟਕਸਾਲੀ ਗਿਆਨੀ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਇ ਵਿਚ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਟਕਸਾਲੀ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਇ ਟੀਕਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਆਦਿ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਆਗਿਆ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੪੮	੭	੩	ਏਨਾ ਨੋ ਭਉ ਅਗਲਾ; ਪੂਰੀ ਬਣਤ ਬਣਤੀ ॥ [ਬਣੱਤੀ ਬੋਲੋ]
	੮	੪	ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ; ਜੋ ਮਰ ਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥
੯੪੯	੩	੬	[1]ਅਭਿਆਗਤ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ; ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਭਰਮੁ ॥ [ਅਭਿਆ-ਗਤ ਬੋਲੋ]
	੭	੬	ਅੰਬਰੁ ਧਰਤਿ ਵਿਛੋੜਿਅਨੁ; ਵਿਚਿ ਸਚਾ [2]ਅਸਰਾਉ ॥
	੯	੭	[3]ਰੈਣਾਇਰ ਮਾਹਿ ਅਨੰਤੁ ਹੈ; ਕੂੜੀ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
	੧੩	੭	ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ; ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਵਾਸੁ ॥
	੧੫	੭	ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ਸਭੁ ਕੋ; ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵ ਹਰਿ ਗੁਣ-ਤਾਸੁ ॥
	੧੬	੭	ਛਤੀਹ ਜੁਗ ਗੁਬਾਰੁ ਸਾ; ਆਪੇ ਗਣਤ ਕੀਨੀ ॥
੯੫੦	੬	੮	ਸੈਸਾਰੈ ਵਿਚਿ ਸੋਭ ਨ ਪਾਇਨੀ; ਅਗੈ ਜਿ ਕਰੇ, ਸੁ ਜਾਣੈ ਕਰਤਾਰੁ ॥
	੧੫	੯	ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ, ਸੋ ਭਗਤੁ ਹੋਇ; ਵਿਣੁ ਮੰਨੇ ਕਚੁਨਿ ਕਚੁ ॥
੯੫੧	੧	੯	ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਦੇ ਏਹਿ ਚਲਤ ਹਹਿ; ਸੋ ਜੀਵਉ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥
	੬	੧੦	ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ, ਬਿਆਸ ਸੁਕ ਨਾਰਦ; ਬਚਨ ਸਭ [4]ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੇਨਿ ॥
	੧੨	੧੦	ਜਿਨ ਕਉ [5]ਪੋਤੈ ਪੁੰਨੁ ਹੈ; ਤਿਨ੍ [6]ਵਾਤਿ [7]ਸਿਪੀਤੀ ॥
	੧੩	੧੧	ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ; ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ['ਸਤੀ' ਤੇ 'ਸਤ' ਢਿੱਲੇ ਬੋਲੋ]
			ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ; ਘਰਿ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ ॥
੯੫੨	੮	੧੨	ਨਾ ਸਤਿ ਦੁਖੀਆ ਨਾ ਸਤਿ ਸੁਖੀਆ; ਨਾ ਸਤਿ, ਪਾਣੀ ਜੰਤ ਫਿਰਹਿ ॥
	੧੫	੧੨	[8]ਅਉ [9]ਹਠ, [10]ਪਟਣ ਮਹਿ; ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥
੯੫੩	੪	੧੨	[11]ਆਸਤਿ [12]ਨਾਸਤਿ; ਏਕੋ ਨਾਉ ॥
			ਕਉਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ; ਜਿਤੁ ਰਹੈ [13]ਹਿਆਉ ॥
	੧੩	੧੩	ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੇਸੀਆ; ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥
			[14]ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ [15]ਆਕੀਆ; ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥
			ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ; ਹੋਸੀ ਆਇ [16]ਤਈ ॥
	੧੮	੧੪	ਸਹੰਸਰ [17]ਦਾਨ ਦੇ; ਇੰਦ੍ਰੁ ਰੋਆਇਆ ॥
	੧੯	੧੪	ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ; ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ [ਅ-ਜੈ ਬੋਲੋ]
੯੫੪	੨	੧੪	ਜਿਨ ਕੇ; ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥

੧. ਅਤਿਥੀ, ਵਿਰਕਤ, ਸੰਤ। ੨. ਆਸਰਾ। ੩. ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੪. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਚਨ ਕਰਨੇ। ੫. ਖਜ਼ਾਨੇ। ੬. ਮੁਖ। ੭. ਸਿਫਤ ਵਾ ਵਾਤਿਸ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ। ੮. ਪੁਨਾ। ੯. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ੧੦. ਸ਼ਹਿਰ, ਸਰੀਰ। ੧੧. ਆਸਤਕ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ। ੧੨. ਨਾਸਤਕ, ਨਾਸ ਰੂਪ ਸਮਝੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ। ੧੩. ਲੱਜਿਆ ਰਹਿ ਆਵੇ ਵਾ ਹਿਰਦਾ ਟਿਕੇ। ੧੪. ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸੱਦੇ ਪੈਣਗੇ। ੧੫. ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ। ੧੬. ਤਈਨਾਤ=ਮੁਕਰਰ। ੧੭. ਡੰਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੫੪	੩	੧੪	[1]ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ; ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥
	੩	੧੪	ਰੋਵਹਿ; ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥
	੧੦	੧੫	ਰਤਨਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ; ਆਵੈ ਆਪੁ ਲਖਾਇ ॥
	੧੭	੧੬	ਮ: ੨ ॥ ਸਾਹਿਬਿ, ਅੰਧਾ ਜੋ ਕੀਆ; ਕਰੇ ਸੁਜਾਖਾ ਹੋਇ ॥
			[ਇਥੇ 'ਮਹਲਾ ੨' ਸੁਧ ਹੈ]
੯੫੫	੨	੧੬	ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਜਾਣਿਆ; ਸਚੁ ਪਰਗਟੀ-[2]ਏਸਾ ॥
	੪	੧੭	ਲਬੁ ਵਤੁ, [3]ਦਰੋਗ ਬੀਉ; ਹਾਲੀ ਰਾਹ, [4]ਕੁਹੇਤ ॥ [ਵੱਤੁ ਬੋਲੋ]
			ਹਲੁ ਬੀਚਾਰੁ, ਵਿਕਾਰ ਮਣ; ਹੁਕਮੀ ਖਟੇ ਖਾਇ ॥
	੫	੧੭	ਭਉ ਭੁਇ, ਪਵਿਤੁ ਪਾਣੀ; ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ, ਬਲੇਦ ॥
			ਹਲੁ ਹਲੇਮੀ, ਹਾਲੀ ਚਿਤੁ; ਚੇਤਾ ਵਤੁ, ਵਖਤ ਸੰਜੋਗੁ ॥
	੧੧	੧੮	ਜੀਆ ਕਾ ਆਹਾਰੁ; ਜੀਅ; ਖਾਣਾ ਏਹੁ ਕਰੇਇ ॥
	੧੮	੧੯	ਇਉ ਪਤਿ ਪਾਟੀ, ਸਿਫਤੀ ਸੀਪੈ; ਨਾਨਕ ਜੀਵਤ ਜੀਵੈ ॥
੯੫੬	੨	੧੯	ਸਬਦੇ ਸਾਣ; ਰਖਾਈ ਲਾਇ ॥ ਗੁਣ ਕੀ [5]ਥੇਕੈ, ਵਿਚਿ ਸਮਾਇ ॥
	੩	੧੯	ਤਿਸਦਾ ਕੁਠਾ; ਹੋਵੈ ਸੇਖੁ ॥
	੪	੧੯	ਨਾਨਕ; ਦਰਿ ਦੀਦਾਰਿ ਸਮਾਇ ॥
	੬	੧੯	ਭਗਤ ਸੋਹਨਿ ਗੁਣ ਗਾਵਦੇ; ਗੁਰਮਤਿ ਅਚਲੈ ॥ [ਅਚੱਲੈ ਬੋਲੋ]
	੯	੨੦	ਨਾ ਕਿਛੁ ਆਸਾ ਹਥਿ ਹੈ; ਕੇਉ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋਇ ॥
	੧੪	੨੧	ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੌ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਪੈਯਾ ਪਰਵਾਣਾ ॥
			['ਪੈਯਾ' ਨੂੰ ਪੈਇਆ ਬੋਲਣਾ]
			ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫
੯੫੭	੫	੧	ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵੇਖਾਲਿਆ, ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਬਾਦਿ ॥
	੮	੧	ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਪਾਇ; ਅਲਖ [6]ਬ੍ਰਹਮਟਿਆ ॥
	੯	੧	ਆਪੇ ਵਡ ਪਾਤਿਸਾਹੁ; ਆਪਿ ਵਜੀਰਟਿਆ ॥ [ਵਜੀਰੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੧	੨	ਇਕਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਹਰਾ; ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥
	੫	੩	ਤਿਸ–ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸਚੁ; ਮੰਤ੍ਰੁ ਗੁਰ, ਮਨਿ ਧਰੈ ॥
੯੫੮	੬	੪	ਧੰਨੁ ਸੁ ਰਾਗ [7]ਸੁਰੰਗੜੇ; ਆਲਾਪਤ ਸਭ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥
	੯	੪	ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਅਗਮ ਰੂਪੁ; ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਇ ॥
	੧੨	੪	ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਲਗਾ ਸੇਵ ਹਰਿ; ਉਧਰਿਆ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ॥
			[ਉਧੱਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
	੧੪	੪	ਓਨਾ ਪਿਆਰਾ ਰਬੁ; ਓਨਾਹਾ ਜੋਗਈ ॥

੧. ਇਕੋ ਕਾਰਨ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਜਨਮੇਜਾ । ੨. ਈਸਰ । ੩. ਝੂਠ । ੪. ਖੋਟੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਹੇਤ । ੫. ਗੁਥਲੀ, ਮਿਆਨ । ੬. ਬ੍ਰਹਮ ਅਟਿਆ = ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੭. ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਪੁਤ, ਆਨੰਦ—ਦਾਇਕ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੫੮	੧੯	੫	ਹਰਿ ਇਕਸੈ ਦੀ, ਮੈ ਟੇਕ ਹੈ; ਜੋ ਸਿਰਿ ਸਭਨਾ ਸਮਰਥੁ ॥
	੯	੫	ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲੁ; ਬਿੰਦਕ ਨਦਰਿ ਝਾਕੁ ॥
੯੫੯	੧੧	੬	[1]ਹਰਣਾਖੀ ਕੂ, ਸਚੁ ਵੈਣੁ ਸੁਣਾਈ; ਜੋ ਤਉ ਕਰੇ ਉਧਾਰਣੁ ॥ ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ, ਤੁਮ ਸੁਣਹੁ [2]ਛਬੀਲੀ; ਪਿਰੁ, ਤੈਡਾ ਮਨ [3]ਸਾਧਾਰਣੁ ॥
	੧੩	੬	ਨਾ ਹਉ ਭੁਲੀ, ਨਾ ਹਉ ਚੁਕੀ; ਨਾ ਮੈ, ਨਾਹੀ ਦੋਸਾ ॥
	੧੯	੬	ਅਠੇ ਪਹਰ ਇਕਤੈ ਲਿਵੈ; ਮੰਨੇਨਿ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰੁ ॥
	੨	੬	ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ; ਤਿਸੁ ਕਿ [4]ਕਾੜਿਆ ॥
੯੬੦	੮	੭	ਜਾ ਹੰਸ ਸਭਾ, ਵੀਚਾਰੁ ਕਰਿ ਦੇਖਨਿ; ਤਾ ਬਗਾ ਨਾਲਿ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨਾ ਆਵੈ ॥ ['ਸਭਾ' ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ]
	੯	੭	ਉਡਰਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਬਗੁਲਾ; ਮਤੁ ਹੋਵੈ, ਮੰਞੁ ਲਖਾਵੈ ॥
	੧੧	੭	ਸਿਖ ਹੰਸ, ਸਰਵਰਿ ਇਕਠੇ ਹੋਏ; ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਹੁਕਮਾਵੈ ॥
	੧੪	੭	ਅੰਦਰਿ ਮੋਹੁ, ਨਿਤ ਭਰਮਿ ਵਿਆਪਿਆ; [5]'ਤਿਸਟਸਿ' ਨਾਹੀ, ਦੇਹਾ ॥ [ਤਿਸਟਸਿ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ]
	੧੭	੭	ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਾਫੁ, ਨਦਰੀ [6]ਵਿਚਦੋ ਕਢੈ; ਤਾਂ ਉਘੜਿ ਆਇਆ [7]ਲੋਹਾ ॥
	੧੯	੭	ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਵੈਰੁ, ਪੁਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨੇ; ਅਉਗਣ ਕਟੇ, ਕਰੇ ਸੁਧੁ ਦੇਹਾ ॥
੯੬੧	੪	੭	ਜਿਸਨੋ, ਤੂ [8]ਸੰਤੁਸਟੁ; ਕਲਮਲ ਤਿਸੁ ਖਈ ॥
	੪	੭	ਜਿਸਨੋ, ਤੂ ਕਿਰਪਾਲੁ; ਸਚਾ ਸੋ [9]ਥਿਅਈ ॥
	੧੨	੮	ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਸਚੁ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
	੧੬	੮	ਜਿਸਨੋ, ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਵਲਿ; ਤਿਸੁ ਕਿਆ [10]ਮੁਹਛੰਦਗੀ ॥
	੧੮	੯	ਤੁਧਹੁ ਭੁਲੇ, ਸਿ ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰਦੇ; ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕਨਿ ਹਾਵੇ ॥
੯੬੨	੧	੯	ਸੁਣਿ ਕੈ ਜਮ ਕੇ ਦੂਤ; ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਛਡਿ ਜਾਹਿ ॥
	੪	੧੦	[11]ਦੂਜਾ ਤਿਸੁ ਨ ਬੁਝਾਇਹੁ; ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ਆਧਾਰੁ ॥
	੭	੧੦	ਜਿਨਾ ਲਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ; ਸਹਜ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥
	੮	੧੦	ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਛਾਡਿ ਦੇਹਿ; ਨਾਨਕ ਉਧਰਸਿ ਨਾਇ ॥
	੧੪	੧੧	ਹੁਕਮਿ [12]ਉਛਲੈ; ਹੁਕਮੇ ਰਹੈ ॥
	੧੮	੧੧	ਸੋ ਢਾਢੀ ਭਾਗਠੁ; ਜਿਸੁ ਸਚਾ [13]ਦੁਆਰਬਾਰੁ ॥ [ਦੁਆਰ-ਬਾਰ ਬੋਲੋ] ਓਹੁ ਢਾਢੀ ਤੁਧੁ ਧਿਆਇ; [14]ਕਲਾਣੇ ਦਿਨੁ ਰੈਣਾਰ ॥

੧. ਸੁਰਤੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਹਰਨਾਂ ਸਰੀਖੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਜਗਿਆਸੂ ਜਖੀ। ੨. ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ। ੩. ਸਹਿਤ ਆਸਰੇ ਦੇ। ੪. ਝੋਰਾ। ੫. ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ੬. ਵਿਚਦੀ। ੭. ਲੋਭੀ, ਲਾਲਚੀ, ਪਾਪੀ। ੮. ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ। ੯. ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੦. ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜਗੀ। ੧੧. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਵੈਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਉਣੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੧੨. ਉਛਾਲਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਮਨ ਸਮੁੰਦਰ। ੧੩. ਸਰੂਪ ਵਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ। ੧੪. ਜਸ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੬੩	੧੨	੧੩	ਤਉ ਸਜਣ ਕੀ, ਮੈ ਕੀਮ ਨ ਪਉਦੀ; ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਢੁ ਨ ਲਹਦੀ ॥
	੧੩	੧੩	[੧]ਸਸੁ [੨]ਵਿਰਾਇਣਿ ਨਾਨਕ ਜੀਉ, [੩]ਸਸੁਰਾ ਵਾਦੀ;
			[੪]ਜੇਠੋ [੫]ਪਉ ਪਉ ਲੂਹੈ ॥
			ਹਭੇ, [੬]ਭਸੁ [੭]ਪੁਣੇਦੇ [੮]ਵਤਨੁ; ਜਾ ਮੈ ਸਜਣੁ ਤੂਹੈ ॥
	੧੭	੧੪	ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਮੈ ਹਭ [੯]ਵੰਞਾਈ;
			ਛੋੜਿਆ, ਹਭੁ ਕਿਝੁ ਤਿਆਗੀ ॥
	੧੯	੪	ਫਿਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਨਾਨਕ ਜੀਉ,
			ਹਉ [੧੦]ਫਾਵੀ [੧੧]ਥੀਈ; ਬਹੁਤੁ [੧੨]ਦਿਸਾਵਰੁ ਪੰਧਾ ॥
੯੬੪	੮	੧੫	ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਇਕੁ; ਇਕ [੧੩]ਰੀਤਾਵੀਆ ॥
			ਮਨਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ; ਚਰਣ [੧੪]ਦਾਸਾਵੀਆ ॥
	੧੦	੧੬	ਹਭਿ ਗੁਣ ਤੈਡੇ ਨਾਨਕ ਜੀਉ. ਮੈ ਕੂ ਥੀਏ; ਮੈ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ, ਕਿਆ ਹੋਵੈ ॥
	੧੧	੧੬	ਦੇਹ [੧੫]ਛਿਜੰਦੜੀ. [੧੬]ਊਣ [੧੭]ਮਝੂਣਾ;
			ਗੁਰਿ ਸਜਣਿ, ਜੀਉ ਧਰਾਇਆ ॥ (੨) [੧੮]ਊਣਮ ਝੂਣਾ
੯੬੫	੧	੧੭	[੧੯]ਆਤਮੁ ਜਿਤਾ ਗੁਰਮਤੀ; [੨੦]ਆਗੰਜਤ [੨੧]ਪਾਗਾ ॥ (੨) ਆਗੰਜ ਤਪਾਗਾ
	੧੫	੧੯	ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਨਾਨਕ ਦਾਸ; ਤਿਸੁ ਨਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ. ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਿਤਾ ॥
੯੬੬	੨	੨੧	ਫਰੀਦਾ, [੨੨]ਭੂਮਿ [੨੩]ਰੰਗਾਵਲੀ; ਮੰਝਿ, [੨੪]ਵਿਸੂਲਾ ਬਾਗੁ ॥
	੮	੨੨	ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਪਾਈਅਹਿ; ਤਿਸੁ ਜਨ, [੨੫]ਕੀਮ ਨ [੨੬]ਮੂਲਿ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਰਾਇ ਬਲਵੰਡਿ ਤਥਾ ਸਤੈ ਡੂਮਿ ਆਖੀ [ਸੱਤੈ ਬੱਲੋਂ]
			੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
	੧੫	੧	ਨਾਉ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰੁ ਕਰੇ; ਕਿਉ ਬੋਲੁ, ਹੋਵੈ [੨੭]ਜੋਖੀਵਦੈ ॥
			(੨) ਜੋ [੨੮]ਖੀਵਦੈ
			[੨੯]ਦੇ ਗੁਨਾ ਸਤਿ, [੩੦]ਭੈਣ ਭਰਾਵ ਹੈ; [੩੧]ਪਾਰੰਗਤਿ ਦਾਨੁ, [੩੨]ਪੜੀਵਦੈ ॥

੧. ਸੰਸੇ ਆਤਮਕ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਮਾਇਆ। ੨. ਵੈਰਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ੩. ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਅਗਿਆਨ। ੪. ਧਰਮ ਰਾਜਾ। ੫. ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਲੂਹੇ = ਸਾੜਦਾ ਹੈ। ੬. ਸੁਆਹ ਖੇਹ। ੭. ਛਾਣਦੇ। ੮. ਫਿਰਨ। ੯. ਛਡੀ। ੧੦. ਬਿਆਕੁਲ, ਝੱਲੀ। ੧੧. ਹੋਈ। ੧੨. ਜੂਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦਸੋਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ। ੧੩. ਮ੍ਰਯਾਦਾ। ੧੪. ਦਾਸੀ ਸਦਾਉਂਨੀ ਹਾਂ। ੧੫.ਨਾਸ ਹੋਣ ਵੇਲੇ।੧੬. ਖਾਲੀ। ੧੭. ਹਿਰਦਾ ਸੀ। ੧੮. ਨਿਮੋਝੂਣੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ੧੯. ਮਨ। ੨੦. ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੨੧. ਪਾਇਆ। ੨੨. ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ। ੨੩. ਅਨੰਦ ਵਾਲੀ ਸੀ। ੨੪. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਹੁ ਵਾਲਾ ਬਾਗ।੨੫. ਕੀਮਤ।੨੬. ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ੨੭. ਜੋਖਣਾ। ੨੮. ਸਹਾਰਨਾ। ੨੯. ਦੇਵੀ ਗੁਣ, ਸਤ ਆਦਿਕ ਭਾਈ। ੩੦. ਕਰੁਣਾ ਆਦਿਕ ਭੈਣਾਂ। ੩੧. ਪਰਮ ਗਤੀ ਮੋਖ। ੩੨. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੬੬	੧੬	੧	ਨਾਨਕਿ [੧]ਰਾਜੁ ਚਲਾਇਆ; [੨]ਸਚੁ ਕੋਟੁ, [੩]ਸਤਾਣੀ ਨੀਵ ਦੈ ॥
	੧੭	੧	[੪]ਮਤਿ, ਗੁਰ [੫]ਆਤਮਦੇਵ ਦੀ; [੬]ਖੜਗਿ ਜੋਰਿ [੭]ਪਰਾਕੁਇ [੮]ਜੀਅ ਦੈ ॥
	੧੮	੧	ਸਹਿ ਟਿਕਾ ਦਿਤੋਸੁ; ਜੀਵਦੈ ॥
੯੬੭	੧	੨	ਲੰਗਰੁ ਚਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ; ਹਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੀ, ਖਟੀਐ ॥ [ਖੱਟੀਐ ਬੋਲੋ]
			ਖਰਚੇ ਦਿਤਿ ਖਸੰਮ ਦੀ;
			ਆਪ [੯]ਖਹਦੀ, [੧੦]ਖੈਰਿ [੧੧]ਦਬਟੀਐ ॥ [ਦਬੱਟੀਐ ਬੋਲੋ]
			(੨) ਖੈਰਿਦ [੧੨]ਬਟੀਐ
	੪	੨	ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਓ; ਕਰਿ ਪੀਰਹੁ ਕੰਨ੍ ਮੁਰਟੀਐ ॥
			[ਪੁਤ੍ਰੀਂ ਤੇ ਮੁਰੱਟੀਐ ਬੋਲੋ]
			ਦਿਲਿ ਖੋਟੈ ਆਕੀ ਫਿਰਨਿੑ; ਬੰਨਿੑ [੧੩]ਭਾਰੁ, ਉਚਾਇਨਿੑ ਛਟੀਐ ॥
			[ਛੱਟੀਐ ਬੋਲੋ]
	੫	੨	ਕਉਣੁ ਹਾਰੇ; ਕਿਨਿ [੧੪]ਉਵਟੀਐ ॥ [ਉਵੱਟੀਐ ਬੋਲੋ]
	੫	੩	ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਸੋ ਮੰਨਣਾ; [੧੫]ਕੋਸਾਲੁ [੧੬]ਜਿਵਾਹੇ [੧੭]ਸਾਲੀ ॥ (੨) ਕੋ ਸਾਲੁ
	੬	੩	ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਖੈ, ਸਚਾ ਕਰੇ; ਸਾ ਬਾਤ ਹੋਵੈ [੧੮]ਦਰਹਾਲੀ ॥
	੭	੩	ਨਾਨਕੁ ਕਾਇਆ ਪਲਟੁ ਕਰਿ; ਮਲਿ ਤਖਤੁ ਬੈਠਾ, [੧੯]'ਸੈ' ਡਾਲੀ ॥
			[ਮੱਲਿ ਬੋਲੋ]
			ਦਰ ਸੇਵੇ [੨੦]ਉਮਤਿ ਖੜੀ; [੨੧]ਮਸਕਲੈ ਹੋਇ [੨੨]ਜੰਗਾਲੀ ।
	੧੧	੪	ਹੋਰਿਓ ਗੰਗ ਵਹਾਈਐ; ਦੁਨਿਆਈ ਆਖੈ, ਕਿ [੨੩]ਕਿਓਨੁ ॥
			ਨਾਨਕ ਈਸਰਿ ਜਗਨਾਥਿ; ਉਚ [੨੪]ਹਦੀ ਵੈਣੁ, [੨੫]ਵਿਰਿਕਿਓਨੁ ॥
	੧੨	੪	ਮਾਧਾਣਾ ਪਰਬਤੁ ਕਰਿ, ਨੇਤ੍ਰਿ [੨੬]ਬਾਸਕੁ; [੨੭]ਸਬਦਿ ਰਿੜਕਿਓਨੁ ॥

---

੧. ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਦਾ ਰਾਜ । ੨. ਸੱਚ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ । ੩. ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਸਹਿਤ ਬਲ ਦੇ ਨੀਂਹ ਰਖੀ । ੪. ਸਿਖਿਆ । ੫. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਦੀ ਇਹ ਢਾਲਾ ਹੈ । ੬. ਗਿਆਨ ਖੜਗ । ੭. ਬਲ ਵਾਲਾ । ੮. ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ । ੯. ਖਹਦੀ = ਆਪ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ੧੦. ਖਰੈਤ । ੧੧. ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ੧੨. ਵੰਡਦੇ ਹਨ । ੧੩. ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਭਾਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਛਟ ਚੁਕਦੇ ਹਨ । ੧੪. ਜਿਤੇਗਾ, ਹਾਰਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਿਤੇਗਾ । ੧੫. ਬੇ-ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਭਾਵ ਕਪੁਤ੍ਰ । ੧੬. ਜੇਹੜਾ । ੧੭. ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ । ੧੮. ਛੇਤੀ । ੧੯. ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਡਾਲੀਆਂ । ੨੦. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਸਿੱਖੀ । ੨੧. ਮਾਂਜਣਾ, ਸੇਵਾ ਰੂਪ ਸਿਕਲ ਕਰਣਾ । ੨੨. ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਜੰਗਾਲ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ । ੨੩. ਕੀ ਕੀਤਾ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਤੀ, ਇਹ ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਗਾ ਦਿਤੀ, ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਜੋੜ ਦਿਤੀ । ੨੪.ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਦ ਤੋਂ ਉਚੇ ਵੈਣੁ = ਬਚਨ । ੨੫.ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨੬. ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ ਦਾ ਨੇਤ੍ਰਾ । ੨੭. ਸਮੁੰਦਰ ।

ਪੰਨਾ	ਤਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੬੭	੧੪	੪	[1]ਕੁਦਰਤਿ [2]ਅਹਿ ਵੇਖਾਲੀਅਨੁ; ਜਿਨਿ ਐਵਡ [3]ਪਿਡ, [4]ਠਿਣਕਿਓਨੁ ॥
			[5]ਲਹਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛਤੁ ਸਿਰਿ; ਅਸਮਾਨਿ [6]ਕਿਆੜਾ ਛਿਕਿਓਨੁ ॥
	੧੫	੪	ਸਿਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ [7]ਘੋਖਿ ਕੈ; ਸਭ [8]ਉਮਤਿ ਵੇਖਹੁ, ਜਿ ਕਿਓਨੁ ॥
			ਜਾਂ [9]ਸੁਧੋਸੁ; ਤਾਂ ਲਹਣਾ ਟਿਕਿਓਨੁ ॥
	੧੬	੫	ਫੇਰਿ ਵਸਾਇਆ [10]ਫੇਰੁ-ਆਣਿ; ਸਤਿਗੁਰਿ ਖਾਡੂਰੁ ॥
	੧੭	੫	ਲਬੁ [11]ਵਿਣਾਹੇ ਮਾਣਸਾ; ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਬੂਰੁ ॥
੯੬੮	੧	੬	[12]'ਪਿਯੂ' [13]ਦਾਦੇ [14]ਜੇਵਿਹਾ; [15]ਪੋਤਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ [ਪਿਊ ਬੋਲੋ]
			ਜਿਨਿ ਬਾਸਕੁ ਨੇਤ੍ਰੈ ਘਤਿਆ, ਕਰਿ ਨੇਹੀ [16]ਤਾਣੁ ॥
	੩	੬	ਧਣਖੁ ਚੜਾਇਓ ਸਤਦਾ; ਜਸ [17]ਹੰਦਾ ਬਾਣੁ ॥ [ਸੱਤ ਬੋਲਣਾ]
			ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਧੂ ਅੰਧਾਰੁ ਸਾ; ਚੜਿਆ, [18]ਰੈ ਭਾਣੁ ॥
	੪	੬	ਨਿਤ ਰਸੋਈ ਤੇਰੀਐ; ਘਿਉ ਮੈਦਾ [19]ਖਾਣੁ ॥
	੬	੬	[20]ਅਉਤਰਿਆ ਅਉਤਾਰੁ ਲੈ; ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
	੧੧	੭	ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮੋਹੁ; ਮਾਰਿ ਕਢੇ ਤੁਧੁ ਸ-ਪਰਵਾਰਿਆ ॥
	੧੨	੭	ਧੰਨੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਥਾਨੁ ਹੈ; ਸਚੁ ਤੇਰਾ [21]ਪੈਸਕਾਰਿਆ ॥
			ਨਾਨਕੁ ਤੂ, ਲਹਣਾ ਤੂਹੈ; ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ, ਤੂ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥
			ਗੁਰੁ ਡਿਠਾ; ਤਾਂ ਮਨੁ ਸਾਧਾਰਿਆ ॥
	੧੪	੮	ਆਪੀਨੈ੍ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓਨੁ; ਆਪੇ ਹੀ ਥੰਮਿ੍ ਖਲੋਆ ॥ [ਆਪੀ-ਨੈ ਬੋਲੋ]
			ਰਾਮਕਲੀ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ॥ ਕਬੀਰ ਜੀਉ
੯੬੯	੮	੨	[22]ਉਨਮਦ ਚਢਾ, [23]ਮਦਨ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ; (੨) ਮਦ ਨ
			ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਭਇਆ ਉਜਿਆਰਾ ॥ [ਚੱਢਾ ਨਹੀ ਬੋਲਨਾ]
	੯	੨	ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ, ਕੀਏ [24]ਜਲੇਤਾ; ਛੂਟਿ ਗਈ ਸੰਸਾਰੀ ॥

੧. ਸ਼ਕਤੀ ।੨. ਅਸਚਰਜ । ੩. ਬ੍ਰਹਮੰਡ । ੪. ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ । ੫. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ । ੬. ਗਰਦਨ ਅਸਮਾਨ ਤੱਕ ਖਿੱਚਣਾ ਕੀਤੀ, ਗਰਦਨ ਫਰਾਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਭਾਵ ਏਥੋਂ ਲਾਕੇ ਅਸਮਾਨ = ਬੈਕੁੰਠ ਤਕ ਜਸ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸ = ਹੈ ਮਾਨ ਜੋ ਕਿਆੜਾ=ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਕਿਆਰੇ ਵਿਚੋਂ ਛਿਕਿਓਨੁ=ਖਿੱਚਕੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ੭.ਖੋਜਕੇ।੮. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾਹੈ।੯. ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲਿਆ । ੧੦. ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਣ = ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜੋਗੀ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢਾਇਆ ਸੀ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਆਣ ਕੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ੧੧. ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੨. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੧੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੧੪. ਜੈਸਾ। ੧੫. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ । ੧੬. ਬਲ ਦੀ ਨੇਹੀ ਬਣਾਈ। ੧੭. ਜਸ ਦਾ। ੧੮. ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਕਿਰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ। ੧੯. ਖੰਡ; ਤਿਹਾਵਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। ੨੦.ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ੨੧.ਪਸਾਰਾ ਵਾ ਤੇਰੀ ਪੇਸ਼ਗੀ, ਆਗੂਪੁਣਾ। ੨੨. ਮਸਤੀ। ੨੩. ਸੁੰਦਰ। ੨੪. ਬਾਲਣ, ਲੱਕੜਾਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
੯੬੯	੧੦	੨	ਦਾਸੁ ਕਬੀਰੁ, ਤਾਸੁ ਮਦ ਮਾਤਾ; [1]ਉਚਕਿ ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਈ ॥ [ਉਚੱਕਿ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਪੋਲਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ]
	੧੧	੩	ਤੂੰ ਮੇਰੋ, ਮੇਰੁ ਪਰਬਤੁ ਸੁਆਮੀ; ਓਟ ਗਹੀ, ਮੈ ਤੇਰੀ ॥
	੧੩	੩	ਤੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਮਗਹਰ ਬਸਿਓ; ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ॥
	੧੫	੩	ਅਜੈ ਸੁ ਚੋਭ ਕਉ [2]ਬਿਲਲ ਬਿਲਾਤੇ; ਨਰਕੇ ਘੋਰ ਪਚਾਹੀ ॥ [ਅੱਜੈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੯੭੦	੩	੪	ਕੋਠਰੇ ਮਹਿ ਕੋਠਰੀ; ਪਰਮ ਕੋਠੀ ਬੀਚਾਰਿ ॥
	੭	੫	ਆਪਨ ਊਚ; ਨੀਚ ਘਰਿ ਭੋਜਨੁ; ਹਠੇ ਕਰਮ ਕਰਿ ਉਦਰੁ ਭਰਹਿ ॥
	੮	੫	ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਨੁ, ਮੈ ਕਾਸੀਕ ਜੁਲਹਾ; ਮੁਹਿ ਤੋਹਿ ਬਰਾਬਰੀ, ਕੈਸੇ ਕੈ ਬਨਹਿ ॥
	੧੨	੬	[3]ਭਵਰੁ ਏਕੁ, [4]ਪੁਹਪ ਰਸ ਬੀਧਾ; [5]ਬਾਰਹ ਲੇ, ਉਰ ਧਰਿਆ ॥
	੧੩	੬	[6]ਸਹਜ ਸੁੰਨਿ, ਇਕੁ [7]ਬਿਰਵਾ ਉਪਜਿਆ; [8]ਧਰਤੀ, [9]ਜਲਹਰੁ ਸੋਖਿਆ ॥ (੨) ਜਲ ਹਰੁ
	੧੪	੭	[10]ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਮੋਨਿ, ਦਇਆ ਕਰਿ ਝੋਲੀ; ਪਤ੍ਰ ਕਾ ਕਰਹੁ [11]ਬੀਚਾਰੁ ਰੇ ॥
	੧੯	੮	ਭਵ ਨਿਧਿ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਚਿੰਤਾਮਨਿ; ਇਕ ਨਿਮਖ, ਨ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਾਇਆ ॥
੯੭੧	੨	੮	ਪਰ ਧਨ ਪਰ [12]ਤਨ ਪਰ ਤੀ ਨਿੰਦਾ; ਪਰ ਅਪਬਾਦੁ ਨ ਛੂਟੈ ॥
	੯	੯	ਜਿਹ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ [13]ਨਨਕਾਰੁ ॥
	੧੧	੯	ਸੋ ਦੀਪਕੁ; ਅਮਰਕੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥
	੧੨	੯	ਸੋ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ; ਨਹੀ ਰਾਖੁ ਉਤਾਰਿ ॥
	੧੯	੧	ਬੰਧਚਿ; ਬੰਧਨੁ ਪਾਇਆ ॥
੯੭੨	੩	੧	ਚੂਕੀਅਲੇ; ਮੋਹ [14]ਮਇ, ਆਸਾ ॥
	੮	੩	ਦੁਨੀਆ ਹੁਸੀਆਰ [15]ਬੇਦਾਰ; ਜਾਗਤ [16]'ਮੁਸੀਅਤ-ਹਉ', ਰੇ ਭਾਈ ॥ ਨਿਗਮ ਹੁਸੀਆਰ ਪਹਰੂਆ; ਦੇਖਤ, ਜਮੁ ਲੇ ਜਾਈ ॥
	੧੦	੩	[17]ਨਾਲੀਏਰ ਫਲੁ; [18]ਸੇਬਰਿ ਪਾਕਾ; ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥
	੧੧	੩	ਕਹਿ ਕਮੀਰ; ਕੁਲ ਜਾਤਿ ਪਾਂਤਿ ਤਜਿ; ਚੀਟੀ ਹੋਇ, ਚੁਨਿ ਖਾਈ ॥

੧. ਉਥਾਨ ਹੋਣਾ, ਉਤਰਨਾ। ੨. ਇਕ ਰਸ ਜਾਂ ਬਿਲਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੩. ਜਗਿਆਸੂ। ੪. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਫੂਲ। ੫. ਬਾਰਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂ ਪੰਜੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ, ਮਨ, ਬੁਧ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਰਿਆ। ੬. ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸੁੰਨ ਅਫੁਰ ਰੂਪ। ੭. ਬੂਟਾ। ੮. ਬੁਧੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ। ੯. ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਸੁਕਾ ਦਿਤਾ। ੧੦. ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰੌਣਾ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ। ੧੧. ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਪੱਤ੍ਰ ੧੨. ਪਰਾਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਖਰਾਬੀ ਕਰਣੀ। ੧੩. ਰੁਕਾਵਟ। ੧੪. ਮੋਹ ਰੂਪ। ੧੫. ਖਬਰਦਾਰ। ੧੬. ਲੁੱਟੀਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। ੧੭. ਸੰਗਤ। ੧੮. ਸਿੰਬਲ ਕੁਸੰਗਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ
			ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਕੀ ਰਾਮਕਲੀ ਘਰੁ ੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੯੭੨	੧੪	੧	ਆਨੀ–ਲੇ ਕਾਗਦੁ ਕਾਟੀ-ਲੇ ਗੂਡੀ; ਆਕਾਸ ਮਧੇ ਭਰਮੀਅਲੇ ॥
	੧੫	੧	ਆਨੀ-ਲੇ ਕੁੰਭੁ, ਭਰਾਈ-ਲੇ ਊਦਕ; ਰਾਜ-ਕੁਆਰਿ [1]ਪੁਰੰਦਰੀਏ ॥
	੧੮	੧	ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਸੁਨਹੁ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ; ਬਾਲਕੁ, ਪਾਲਨ ਪਉਢੀਅਲੇ ॥
	੧੯	੨	ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ, ਸਾਸਤ੍ਰ ਆਨੰਤਾ; ਗੀਤ 'ਕਬਿਤ', ਨ ਗਾਵਉ-ਗੋ ॥ [ਕਬਿੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਗੋ ਸੰਬੰਧਕ ਬੋਲੋ]
੯੭੩	੧੦	੪	ਬਾਨਾਰਸੀ ਤਪੁ ਕਰੈ, ਉਲਟਿ ਤੀਰਥ ਮਰੈ; ਅਗਨਿ ਦਹੈ. ਕਾਇਆ [2]ਕਲਪੁ ਕੀਜੈ ॥
	੧੦	੪	ਅਸੁਮੇਧ ਜਗੁ ਕੀਜੈ ਸੋਨਾ [3]ਗਰਭ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ; ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ, ਤਊ ਨ ਪੂਜੈ ॥ [ਪੂੱਜੈ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੪	ਛੋਡਿ ਛੋਡਿ ਰੇ ਪਾਖੰਡੀ; ਮਨ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥
	੧੩	੪	ਕੋਟਿ ਜਉ ਤੀਰਥ ਕਰੈ, ਤਨੁ ਜਉ ਹਿਵਾਲੇ ਗਾਰੈ; ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ, ਤਊ ਨ ਪੂਜੈ ॥
	੧੬	੪	[4]ਜਸਰਥ-ਰਾਇ, ਨੰਦੁ, ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਰਾਮਚੰਦੁ; ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ, ਤਤੁ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੀ
	੧੯	੧	ਲੋਹਾ, ਕੰਚਨੁ [5]ਹਿਰਨ ਹੋਇ ਕੈਸੇ; ਜਉ ਪਾਰਸਹਿ ਨ ਪਰਸੈ ॥
੯੭੪	੧	੧	ਦੇਵ; ਸੰਸੈ ਗਾਂਠਿ ਨ ਛੂਟੈ ॥
	੨	੧	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਤਸਰ; ਇਨ ਪੰਚਹੁ ਮਿਲਿ, ਲੂਟੇ ॥ ਹਮ, ਬਡ ਕਬਿ ਕੁਲੀਨ, ਹਮ ਪੰਡਿਤ; ਹਮ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥
			ਰਾਮਕਲੀ ਬਾਣੀ ਬੇਣੀ ਜੀਉ ਕੀ
	੬	੧	[6]ਬੇਣੀ ਸੰਗਮੁ, ਤਹ ਪਿਰਾਗੁ; ਮਨੁ ਮਜਨੁ ਕਰੇ, ਤਿਬਾਈ ॥

---

੧. ਪੁਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ੨. ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਚੌਕੜੀ ਤਕ ਦੇਹ ਰਖ ਲਈਏ ਵਾ ਔਸ਼ਧੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਲਪ ਤਕ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੩. ਗੁਪਤ ਦਾਨ ਖੀਰੇ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ੪. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :—ਤਤ ਰਸ = ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜੋ ਪੀਣਾ ਹੈ ਇਹ ਜਸਰਥ ਰਾਇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਡੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਸ = ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰਸ = ਪ੍ਰਵਾਹ, ਰਾਇ = ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦਾ, ਨੰਦ = ਪੁਤ੍ਰ ਗਿਆਨ, ਰਾਜਾ = ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਾਮ = ਵਿਆਪਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸੀਤਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਣਵੈ = ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਤਿਨ੍ਹ ਕੇ ਤਤ ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਤਾ ਸੀ। ੫. ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀਆਂ ਦਾ ਸੋਨਾ। ੬. ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਸੁਰਸਤੀ ਸੰਗਮ, ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨਾ, ਭਗਤੀ. ਕਰਮ, ਗਿਆਨ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ		
੯੭੪	੮	੨	ਦੇਵ ਸਥਾਨੈ; ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ ॥	(੨) ਦੇਵਸਥਾਨੈ
	੧੨	੫	ਤੀਨਿ ਤਿਲੋਕ; ਸਮਾਧਿ ਪਲੋਵੈ ॥	
	੧੩	੬	ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ; ਨ [1]ਅਲੀਆ ਭਾਖੈ ॥	
	੧੪	੭	ਕਰ [2]ਪਲਵ; [3]ਸਾਖਾ ਬੀਚਾਰੇ ॥	
	੧੫	੭	ਅਸੁਰ [4]ਨਦੀ ਕਾ; ਬੰਧੈ ਮੂਲੁ ॥	
	੧੬	੮	[5]ਪਲੂ [6]ਅਨਤ; [7]ਮੂਲੁ ਬਿਚਕਾਰਿ ॥	[ਪੱਲੂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੭	੯	ਮਸਤਕਿ ਪਦਮੁ; ਦੁਆਲੈ [8]ਮਣੀ ॥	

—o—

ਰਾਗੁ ਨਟਨਾਰਾਇਨ

ਰਾਗੁ ਨਟਨਾਰਾਇਨ ਮਹਲਾ ੪

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ		
੯੭੫	੫	੧	ਕਿਲਬਿਖ ਦੋਖ, ਗਏ ਸਭ [10]ਨੀਕਰਿ; ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਮੈਲੁ ਹਰੇ ॥	
	੬	੧	ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ, ਨਰੁ ਨਾਰਾਇਨੁ ਗਾਵਹਿ; ਮੁਖਿ ਬੋਲਹਿ ਨਰ ਨਰਹਰੇ ॥	
	੯	੨	ਰਾਮ ਜਪਿ ਜਨ; ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਰਲੇ ॥	
	੧੩	੨	[11]ਉਨਵੈ [12]ਘਨੁ, [13]ਘਨ [14]ਘਨਿਹਰੁ ਗਰਜੈ; ਮਨਿ ਬਿਗਸੈ, ਮੋਰ [15]ਮੁਰਲੇ ॥	
੯੭੬	੩	੩	ਜਿਉ [16]ਚੰਦਨ ਸੰਗਿ, ਬਸੈ [17]ਨਿੰਮੁ ਬਿਰਖਾ; ਗੁਨ ਚੰਦਨ ਕੇ [18]ਬਸਖੇ ॥	
	੬	੩	ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ; ਤੁਮ ਦੁਸਟ ਤਾਰੇ [19]ਹਰਣਖੇ ॥	[ਹਰਣ-ਖੇ, ਜਨ-ਖੇ ਬੋਲੋ, ਜਨੱਖੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਪਾਠ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਹਨ, ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਬੰਧਕ ਕੀਤੇ ਹਨ]
	੮	੪	ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ, ਭੂਲ ਚੂਕ ਹਮ; ਅਬ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਗੇ ॥	[ਸਰਨੱਗੇ ਬੋਲੋ]
			ਤੁਮ ਸਰਣਾਗਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਸੁਆਮੀ; ਹਮ ਰਾਖਹੁ ਵਡ ਪਾਪਗੇ ॥	[ਪਾਪੱਗੇ ਬੋਲੋ]
	੯	੪	ਤੁਮਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ, ਕੋ ਕੋ ਨ ਉਧਰਿਓ; ਪ੍ਰਭ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵਗੇ ॥	[ਪਵੱਗੇ ਬੋਲੋ]

---

੧. ਝੂਠ। ੨. ਪੱਤ੍ਰ ਰਿਦੇ ਕਮਲ ਦੇ। ੩. ਨਾੜੀਆਂ। ੪. ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ ਤੇ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ। ੫. ਪੱਤਰੇ ਪੰਜ ਕੋਸ਼। ੬. ਲਾਂਭੇ। ੭. ਛੋਡੀ। ੮. ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ। ੯. ਮਿਝ ਦੀਆਂ ਬੁਰਜੀਆਂ ਕਰੁਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਪਦਮ ਸਾਧ ਸੰਗਤ। ੧੦. ਨਿਕਲ ਗਏ। ੧੧. ਝੁਕਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ੧੨. ਇਕ ਰਸ। ੧੩. ਘਣੇ ਹੀ, ਬਹੁਤੇ। ੧੪. ਬੱਦਲ ਗੁਰੂ। ੧੫. ਕਲੈਹਰੀ ਮੋਰ, ਉਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੧੬. ਗੁਰੂ। ੧੭. ਅਧਿਕਾਰੀ। ੧੮. ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੯. ਹਰਨਾਖਸ਼ ਵਰਗੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਨਟਨਾਰਾਇਨ
੯੭੬	੧੦	੪	ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਛੀਪਾ ਦੁਸਟਾਰਿਓ; ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੀ ਪੈਜ ਜਨਗੇ ॥ [ਜਨ-ਗੇ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੪	ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ; ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਤਿਨਗੇ ॥ [ਤਿਨ-ਗੇ ਬੋਲੋ] [ਏਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਹਨ]
	੧੪	੫	ਹਰਿ ਜਨ, ਹਰਿ ਜਸੁ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਇਓ; ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ, ਸੁਨੇ ॥
੯੭੭	੪	੬	ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਆ, ਸੁ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨਹੁ; ਹਮ ਨਹ ਜਾਣੀ, ਹਰਿ [1]ਗਹਣੇ ॥
	੯	੭	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਸੇਵ ਸਫਲ, ਹਰਿ ਘਾਲ ॥ ਲੇ ਗੁਰ ਪਗ; ਰੇਨ ਰਵਾਲ ॥ ਸਭਿ ਦਾਲਿਦ ਭੰਜਿ; ਦੁਖ ਦਾਲ ॥ ਹਰਿ ਹੋ; ਹੋ ਹੋ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥
	੧੦	੭	ਹਰਿ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ਸਵਾਰਿਓ; ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗ ਮਹਲ, ਬੇਅੰਤ ਲਾਲ ਲਾਲ ਹਰਿ ਲਾਲ ॥ ਹਰਿ ਆਪਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ, ਆਪਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਇਓ; ਹਮ ਹਰਿ ਕੀ ਗੁਰ ਕੀਈ ਹੈ [2]ਬਸੀਠੀ; ਹਮ ਹਰਿ ਦੇਖੇ; ਭਈ ਨਿਹਾਲ, ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥
	੧੩	੭	ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਲੇ, ਭਏ [3]ਗਲਤਾਨ [4]ਹਾਲ, ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥
	੧੯	੯	ਤਿਸ ਕਉ ਹਉ; ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਾਲ ॥
੯੭੮	੧	੯	ਹਰਿ ਹੋ; ਹੋ ਹੋ ਮੇਲਿ ਨਿਹਾਲ ॥
	੨	੯	ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਚੁਕਾਵਹੁ, ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿਖਹੁ; ਨਿਹਕਪਟ ਕਮਾਵਹੁ, ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਘਾਲ, ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥
			ਰਾਗੁ ਨਟਨਾਰਾਇਨ ਮਹਲਾ ੫
	੧੫	੨	[5]ਉਲਾਹਨੋ; ਮੈ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਓ ॥ ਮਨ ਮੀਠ; ਤੁਹਾਰੋ ਕੀਓ ॥
	੧੫	੨	ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ ਜਾਨਿ, ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ; ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮੁ ਤੁਹਾਰੋ, ਜੀਓ ॥
੯੭੯	੧੦	੬	ਸੁਖ ਸਾਗਰ; ਕਰਿ ਪਰਮਗਤਿ ਮੋਰੀ ॥
	੧੬	੮	ਮੇਰੈ [6]'ਸਰਬਸੁ'; ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ['ਸਰੱਬਸੁ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੯੮੦	੧	੯	ਹਉ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਜਾਉ; ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ॥
	੫	੧੦	ਕੋਊ ਹੈ; ਮੇਰੋ ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ॥
	੫	੧੦	ਬਿਨਸੈ; ਦੁਖੁ ਬਿਪਰੀਤਿ ॥
	੬	੧੦	ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ; ਆਪਨ ਕੀਤ ॥
			ਨਟ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪
	੧੨	੧	ਮਧ-ਸੂਦਨ ਜਗਜੀਵਨ ਮਾਧੋ; ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥
	੧੯	੧	ਸਾਸੁ ਸਾਸੁ ਜਾਇ, ਨਾਮੈ ਬਿਨੁ; ਸੋ ਬਿਰਥਾ ਸਾਸੁ, ਬਿਕਾਰੇ ॥

੧. ਗੁਪਤ ਗਤੀ । ੨. ਵਿਚੋਲਗੀ । ੩. ਮਸਤ । ੪. ਹਾਲਤ । ੫. ਉਲਾਂਭਾ । ੬. ਸਰਬੰਸ ।

ਰਾਗੁ ਨਟਨਾਰਾਇਨ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੯੮੧	੩	੨	ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ, ਅਤਿ ਮੀਠਾ; [੧]ਮੈਲਾਗਰੁ [੨]ਮਲਗਾਰੇ ॥
	੮	੨	ਆਈ ਰੈਨਿ ਭਇਆ ਸੁਪਨੰਤਰੁ; ਬਿਖੁ ਸੁਪਨੈ ਭੀ, ਦੁਖ ਸਾਰੇ ॥
	੧੧	੨	ਜਗੰਨਾਥ, ਸਭਿ ਜੰਤ੍ਰ ਉਪਾਏ; [੩]ਨਕਿ ਖੀਨੀ, ਸਭ [੪]ਨਥਹਾਰੇ ॥
	੧੪	੩	ਪਰਸ [੫]ਨਪਰਸ ਭਏ, ਕੁਬਿਜਾ ਕਉ; ਲੈ ਬੈਕੁੰਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ॥ [ਨ-ਪਰਸ ਬੋਲੋ]
੯੮੨	੨	੩	ਪੂਰਬਿ ਜਨਮਿ, [੬]ਪਰਚੂਨ ਕਮਾਏ; ਹਰਿ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰੇ ॥
	੯	੪	ਅੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ਬਹੁਤੁ ਮੁਸਕਾਈ; ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਲਾ, ਮਿਰਗੁ ਸਿੰਙ੍ਹਾਰੇ ॥ [ਪੈਰ ਵਿਚ ਹਾਹਾ ਨਹੀਂ, ਭਾਰੇ ਪੈਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ]
	੧੨	੪	ਸਭੁ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੁ, ਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਪਸਰਿਆ; ਮਨਿ ਬੀਜਿਆ ਖਾਵਾਰੇ ॥ ਜਿਉ, ਜਨ [੭]ਚੰਦ੍ਰਹਾਂਸੁ, [੮]ਦੁਖਿਆ ਧ੍ਰਿਸਟਬੁਧੀ; ਅਪੁਨਾ ਘਰੁ ਲੂਕੀ ਜਾਰੇ ॥ [ਧ੍ਰਿਸਟ-ਬੁਧੀ ਬੋਲੋ]
੯੮੩	੮	੬	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਭਜੁ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥
	੧੦	੬	[੯]ਪਚੈ ਪਤੰਗੁ ਮ੍ਰਿਗ. [੧੦]ਭ੍ਰਿੰਗ ਕੁੰਚਰ ਮੀਨ; ਇਕ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪਕਰਿ [੧੧]ਸਘਾਰੇ ॥
	੧੪	੬	[੧੨]ਮੇਰ [੧੩]ਸੁਮੇਰ, ਮੋਰੁ ਬਹੁ ਨਾਚੈ; ਜਬ ਉਨਵੈ ਘਨ, ਘਨਹਾਰੇ ॥
	੧੪	੬	ਸਾਕਤ ਕਉ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਸਿੰਚਹੁ; ਸਭ [੧੪]ਡਾਲ [੧੫]ਫੂਲ, [੧੬]ਬਿਸੁ ਕਾਰੇ ॥

—o—

੧. ਚੰਦਨ। ੨. ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ, ਮੈਲ ਨੂੰ ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੩. ਪਾਉਣੀ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਨੱਕ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਨੱਥ ਪਾਈ। ੪. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ। ੫. ਜੇਹੜੀ ਨਾ ਪਰਸਣੇ ਯੋਗ ਸੀ; ੬. ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕੀਤੇ ਸੀ। ੭. ਚੰਦ੍ਰਹਾਂਸ ਭਗਤ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਿਖ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ ਸੀ, ਅਖੀਰ ਜਲਾਦਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤਰ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚੁਆਤੀ ਲਾਈ ਸੀ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਂਸ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਗਈ,ਨਾਲੇ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਂਸ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਜਿਊਂਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ੮. ਧ੍ਰਿਸਟ ਬੁਧੀ ਦਾ ਦੁਖਾਇਆ। ੯. ਸੜਦੇ ਹਨ। ੧੦. ਭੌਰਾ। ੧੧. ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ੧੨.ਉਪਰ। ੧੩. ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਸੁਮੇਰ ਦੇ ਮੇਰ = ਉਪਰ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਮੋਰ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨ ਰੂਪ ਨੱਚਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਘਨਹਾਰੇ = ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬੱਦਲ ਘਨ = ਬਹੁਤੇ ਉਨਵੈ = ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਇੰਦਰੇ। ੧੫. ਕਰਮ। ੧੬. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਹੁ ਕਰ ਕੇ ਕਾਲੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਮਾਲੀਗਉੜਾ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਮਾਲੀਗਉੜਾ ਮਹਲਾ ੪
੯੮੪	੯	੨	ਜਪਿ ਮਨ; ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ॥
	੧੧	੨	ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਈ, ਸਭ ਨੀਕਰਿ; ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ, [1]ਹਰਿ ਸਰਿ ਨਾਤਾ ॥
	੧੨	੨	ਪਾਇ ਲਗਉ, ਨਿਤ ਕਰਉ [2]ਜੁਦਰੀਆ'; [ਜੁ-ਦਰੀਆਂ ਬੋਲੋ] ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਕਰਮਿ ਬਿਧਾਤਾ ॥
੯੮੫	੫	੩	ਮਤਿ ਦੇਹਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ, ਅਗਮ ਠਾਕੁਰ; ਗੁਰ ਚਰਨ, ਮਨੁ ਮੈ ਲਾਇਓ ॥
	੧੦	੪	ਖਿਨ ਮਹਿ, ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ [3]ਪਰਤਾਪੈ; ਡੰਡੁ ਧਰਮਰਾਇ ਕਾ ਲਾਗਾ ॥
	੧੨	੪	ਹਰਿ ਚਾੑਿਓ ਰੰਗੁ, ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸੋਭਾ; ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ ਰਾਂਗਾ ॥ ['ਚਾੑਿਓ' ਇਹ ਵੀ ਪੈਰ ਵਿਚ 'ਹ' ਸਮਝ ਕੇ ਬੋਲਣਾ]
	੧੫	੫	ਜਿਨ੍ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਲੀਖਿਆ; ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ, ਹਰਿ ਬਨਮਾਲਾ ॥
			ਮਾਲੀਗਉੜਾ ਮਹਲਾ ੫
੯੮੬	੧੪	੨	ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ; ਕੁਲਹ ਉਧਰ ॥ [ਉ-ਧਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
੯੮੭	੧	੩	ਬੂਝਤ ਦੀਪਕ; ਮਿਲਤ [4]ਤਿਲਤ ॥
	੨	੩	ਜੈਸੇ [5]ਕਿਰਖਹਿ; ਬਰਸ ਮੇਘ ॥
	੬	੪	ਨੈਨਿ ਦਰਸੁ ਪੇਖਉ; ਨਿਸਿ ਭੋਰ ॥
੯੮੮	੧੬	੫	ਨਾਮ ਸੰਗਿ; ਮਨ ਤਨਹਿ ਰਾਤ ॥
	੧	੬	ਆਲ ਜਾਲ ਬਿਕਾਰ ਤਜਿ ਸਭਿ; ਹਰਿ ਗੁਨਾ ਨਿਤਿ ਗਾਉ ॥
	੩	੭	ਜੇਤ ਕੀਨ ਉਪਾਰਜਨਾ; ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਦਾਤਾਰ ॥
			ਮਾਲੀਗਉੜਾ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕੀ
	੧੦	੧	ਧਨਿ ਧੰਨਿ; ਓ ਰਾਮ ਬੇਨੁ ਬਾਜੈ ॥ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ; ਅਨਹਤ ਗਾਜੈ ॥
	੧੦	੧	ਧਨਿ ਧਨਿ; ਮੇਘਾ ਰੋਮਾਵਲੀ ॥
	੧੧	੧	ਧਨਿ ਧਨਿ; ਤੂ ਮਾਤਾ ਦੇਵਕੀ ॥
	੧੧	੧	ਜਿਹ ਗ੍ਰਿਹ; ਰਮਈਆ ਕਵਲਾ-ਪਤੀ ॥
	੧੨	੧	ਧਨਿ ਧਨਿ; ਬਨ ਖੰਡ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨਾ ॥
	੧੨	੧	[6]ਬੇਨੁ ਬਜਾਵੈ; [7]ਗੋਧਨੁ ਚਰੈ ॥
	੧੩	੨	ਮੇਰੋ ਬਾਪੁ ਮਾਧਉ, ਤੂ ਧਨੁ ਕੇਸੌ, [8]ਸਾਂਵਲੀਓ [9]ਬੀਠੁਲਾਇ ॥

੧. ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ-ਦਰਸ਼ ਹੈ। ੨. ਬੇਨਤੀਆਂ ਜਾਂ ਮਿੰਨਤਾਂ। ੩. ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਿਨ ਵਿਚ ਬਿਨਸ ਜਾਣੇ ਤੋਂ [ਪਰਤਾਪੈ] ਪਛਤਾਵਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪. ਤੇਲ। ੫. ਖੇਤੀ ਤੇ। ੬. ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਬੀਨ, ਚੇਤਨ ਚੁਗੌਂਦਾ ਹੈ। ੭. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪ ਗਊਆਂ। ੮. ਸਿਆਮ। ੯. ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਣਾ, ਲੈਤਾ ਕਰਣ ਵਾਲਾ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਭਗਤ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਇੱਟ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਇੱਟ ਤੇ ਬੈਠਣ ਕਰ ਕੇ 'ਬੀਠਲ' ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
			ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ
੯੮੯	੫	੧	[੧]ਖੇਮੇ [੨]ਛਤ੍ਰ [੩]ਸਰਾਇਚੇ; ਦਿਸਨਿ [੪]ਰਥ [੫]ਪੀੜੇ ॥
			ਜਿਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ; ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਿ ਮਿਲੇ ॥ [ਸੱਦਿ ਬੋਲੋ]
	੬	੧	ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੇਰਾ; ਅੰਧਾ, ਭਰਮਿ ਭੂਲਾ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥
	੭	੧	ਸਾਦ ਕੀਤੇ, ਦੁਖ [੬]ਪਰਫੁੜੇ; ਪੂਰਬਿ ਲਿਖੇ ਮਾਇ ॥
	੧੧	੨	ਲਿਖੁ; ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥
	੧੧	੨	ਮੂਰਖ ਮਨ; ਕਾਹੇ [੭]ਕਰਸਹਿ ਮਾਣਾ ॥
	੧੪	੨	ਘਰ ਘੁੰਮਣ-ਵਾਣੀ; ਭਾਈ ॥
੯੯੦	੩	੩	ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨਹੀ; ਬਾਵਰਿਆ ॥
	੬	੩	ਕੋਇਲੇ ਪਾਪ ਪੜੇ, ਤਿਸੁ ਊਪਰਿ; ਮਨੁ ਜਲਿਆ, ਸੰਨ੍ਹੀ ਚਿੰਤ ਭਈ ॥ [ਪੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
	੭	੩	ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ, ਓਹੁ ਦੇਵੈ; ਤਉ ਨਾਨਕ, [੮]ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ ਦੇਹਾ ॥
	੮	੪	[੯]ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ, ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ; [੧੦]ਪਦਮਨਿ [੧੧]ਜਾਵਲ ਰੇ ॥ (੨) ਪਦਮ ਨਿਜਾਵਲ ਰੇ
			ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ, ਜਲ [੧੨]ਰਸ ਸੰਗਤਿ; ਸੰਗਿ ਦੋਖ ਨਹੀ ਰੇ ॥
	੯	੪	[੧੩]ਭਖਸਿ [੧੪]ਸਿਬਾਲੁ, ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ ॥
	੧੦	੪	ਬਸੁ [੧੫]ਜਲ ਨਿਤ, ਨ ਵਸਤ ਅਲੀ [੧੬]ਅਲ; ਮੇਰ ਚ [੧੭]ਚਾਗੁਨ ਰੇ ॥ (੨) ਚਚਾ ਗੁਨ ਰੇ
			ਚੰਦ [੧੮]ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵਸਸਿ; [੧੯]ਅਨਭਉ ਕਾਰਨਿ ਰੇ ॥
	੧੧	੪	[੨੦]ਅੰਮ੍ਰਿਤ [੨੧]ਖੰਡੁ, [੨੨]ਦੂਧਿ [੨੩]ਮਧੁ ਸੰਚਸਿ; [੨੪]ਤੂਬ, ਨ ਚਾਤੁਰ ਰੇ ॥ (੨) ਤੂ ਬਨ
	੧੨	੪	ਅਪਨਾ ਆਪੁ, ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ; [੨੫]ਪਿਸਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥

---

੧. ਤੰਬੂ ਖਿਮਾਂ ਦੇ । ੨. ਛਤ੍ਰ ਜਸ ਦੇ । ੩. ਕਨਾਤਾਂ ਕਰੁਣਾਂ ਮੈਤ੍ਰੀ ਆਦਿ । ੪. ਰਥ ਸ੍ਰਵਣ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ । ੫. ਜੋੜੇ ਹਨ । ੬. ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਏ । ੭. ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ੮. ਇਸਥਿਤ । ੯. ਉਜਲ । ੧੦. ਕਵਲ । ੧੧. ਜਾਲਾ । ੧੨. ਪਾਣੀ । ੧੩. ਭੱਖਦਾ ਹੈਂ । ੧੪. ਜਾਲਾ । ੧੫. ਡੱਡੂ ਜਲ ਵਿਚ ਨਿਤ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੧੬. ਭੌਰਾ ਭੌਰੀਆਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਜਗਿਆਸਣਾਂ ਮੇਰ = ਉਪਰੋਂ ਭਾਵ ਬਾਹਰੋਂ । ੧੭.ਚਾ ਗੁਨ = ਚ = ਪੁਨਾ,ਚਾਗੁਨ = ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ । ੧੮.ਕਵੀਆਂ। ੧੯. ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ । ੨੦. ਗਿਆਨ । ੨੧. ਭਗਤੀ । ੨੨. ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ । ੨੩. ਸ਼ਹਿਦ ਪਰੇਮ । ੨੪. ਤੂੰਬੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜੋ ਜੀਵ ਹਨ ਕੌੜੇ,ਚਾਤੁਰ ਚਾ ਪੁਨਾ ਅਤਰ = ਅਤਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤੇ ਮਿਠਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ੨੫. ਚਿੱਚੜ ਜਾਂ ਚੁਗਲ ।

ਪੰਨਾ	ਜਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੯੯੦	੧੫	੫	ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ; ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ॥
	੧੭	੫	ਜੋ ਮੈ ਬੇਦਨ; ਸਾ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਮਾਈ ॥
	੧੮	੫	ਤੂ ਦਾਨਾ; ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰਿ ਮੇਰਾ ॥ [ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸੁਆਮੀ ਹੈਂ]
੯੯੧	੪	੬	ਪੀਅਹਿ ਤ, ਪਾਣੀ ਆਣੀ ਮੀਰਾ; ਖਾਹਿ ਤ, ਪੀਸਣ ਜਾਉ ॥
	੧੬	੯	[1]ਸੂਰ ਸਰੁ ਸੋਸਿ-ਲੈ, [2]ਸੋਮ ਸਰੁ ਪੋਖਿ-ਲੈ;
			ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ [3]ਮਰਤੁ, ਸੁ ਸਨਬੰਧੁ ਕੀਜੈ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੧੮	੯	ਮੂੜੇ [4]ਕਾਇਚੇ; ਭਰਮਿ ਭੁਲਾ ॥
	੧੮	੯	[5]ਅਜਰ ਗਹੁ ਜਾਰਿ ਲੈ, [6]ਅਮਰ ਗਹੁ ਮਾਰਿ ਲੈ;
			ਭ੍ਰਾਤਿ ਤਜਿ ਛੋਡਿ, ਤਉ ਅਪਿਉ ਪੀਜੈ ॥ [ਭ੍ਰਾਂਤ ਬੋਲੋ]
੯੯੨	੧	੯	ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਨੋ, ਰਵੈ ਜੇ ਹਰਿ ਮਨੋ;
			ਮਨ ਪਵਨ ਸਿਉ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸਰਾਮ]
	੪	੧੦	ਰਾਜਾ ਤਖਤਿ ਟਿਕੈ, ਗੁਣੀ; ਭੈ [7]ਪੰਚਾਇਣ ਰਤੁ ॥
	੬	੧੦	ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਸੰਕਰੁ; ਇੰਦੁ ਤਪੈ ਭੇਖਾਰੀ ॥
			ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ, ਸੋਹੈ ਦਰਿ ਸਾਚੈ; ਆਕੀ ਮਰਹਿ ਅਫਾਰੀ ॥
	੧੩	੧੧	ਗੁਸਾਈ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਨਾਮੁ; ਕੈਸੇ ਜਾਤੀ ॥
			ਜਾ ਤਉ, ਭੀਤਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵਹਿ; ਪੂਛਉ ਬਾਤ ਨਿਰੰਤੀ ॥
	੧੭	੧੧	ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇੜੇ; ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸੁ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ;
			ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਤੀ ॥ [ਨਿ-ਭਰਾਂਤੀ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੧੧	[8]ਊਪਰਿ ਗਗਨੁ, ਗਗਨ ਪਰਿ ਗੋਰਖੁ;
			ਤਾ [9]ਕਾ ਅਗਮੁ ਗੁਰੂ, ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ ॥
੯੯੩	੭	੧੧	ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਰੈ, ਮਨੁ ਮਾਰੇ; ਸੁੰਦਰਿ, ਜੋਗਾ ਧਾਰੀ ਜੀਉ ॥

---

੧. ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੁਰ ਪਿੰਗਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੋਖ ਲੈ ਤਮੋ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਨ ਸੰਕੋਚ ਲਵੇ । ੨. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਇੜਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਤ ਕਰ ਲਵੇ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਲਵੇ । ੩. ਪੌਣ = ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਜਾਪ ਕਰੇ । ੪. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ । ੫. ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰ ਲੈ । ੬. ਮਨ ਜੇਹੜਾ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ ਹੈ ਏਹੀ ਮਾਰਨਾ ਹੈ । ੭. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾ ਸਤਿਸੰਗਤ । ੮. ਚੌਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਉਪਰ ਅਕਾਸ਼, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਗੋਰਖ, ਗੋਰਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਛਿੰਦ੍ਰ । ੯. ਤਿਸ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ ਊਪਰ ਗਗਨ = ਸਵਰਗ ਗਗਨ ਪਰ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਗੋਰਖ—ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਪੁਨਾ ਅਸੀਂ ਵੱਸਦੇ ਹਾਂ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
			ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੫
੯੯੩	੧੪	੧	ਬਾਬਾ ਦੇਹਿ ਵਸਾ; ਸਚ ਗਾਵਾ ॥
	੧੮	੧	ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ, ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ ਕਵਨਾ; ਜਾ ਚੂਕਾ, ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥
੯੯੪	੧	੨	ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਧਿਆਇ ਤੂ; 'ਤਾਂ' ਸਚਿ ਲਗੀ ਪਿਆਰੁ ॥
			[ਨੋਟ—ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਬੀੜਾਂ ਛਪੀਆਂ ਸੀ ਓਨ੍ਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਤੱਤਾ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ]
	੭	੩	ਨਾ ਮੈ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਹੈ; ਨਾ ਮੈ ਥੇਹੁ ਨ ਥਾਉ ॥
	੧੧	੪	ਬਾਬਾ; ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ, ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ ॥
੯੯੫	੧	੫	ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੈ; ਨਾ [1]ਤਿਸੁ, [2]ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥
			(੨) ਨਾ ਤਿਸੁ ਤਿਲੁਨ ਤਮਾਇ ॥
			ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨
	੪	੧	ਜਪਿਓ ਨਾਮੁ ਸੁਕ ਜਨਕ, ਗੁਰ ਬਚਨੀ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ॥
	੧੨	੨	ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਧਿਆਇਆ; ਮੁਖਿ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਰਵਿਆ ॥
੯੯੬	੧੩	੪	ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ; ਹਰਿ ਧੀਰਕ ਹਰਿ ਸਾਬਾਸਿ ॥
੯੯੭	੮	੬	ਹਰਿ ਭਾਉ ਲਗਾ ਬੈਰਾਗੀਆ; ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਮਨਿ ਰਾਖੁ ॥
	੧੮	੭	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਰਾਮੁ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥
੯੯੮	੨	੭	ਹਰਿ ਸਤਿ ਸਤਿ, ਸਦਾ ਹਰਿ ਸਤਿ; ਹਰਿ ਸਤਿ, ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਜੀਉ ॥
	੩	੭	ਨਵੇ ਛਿਦ੍ਰ ਸ੍ਰਵਹਿ; ਅਪਵਿਤ੍ਰਾ ॥
	੭	੮	ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ; ਕਾਟੈ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ॥
	੧੪	੮	ਹਉ ਅਨ-ਦਿਨ; ਨਾਮੁ ਲਈ ਕਰਤਾਰੇ ॥
			ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨
੯੯੯	੫	੨	ਮੋਹਿ ਦੀਨ, ਅਲਪ ਮਤਿ ਨਿਰਗੁਣ; ਪਰਿਓ ਸਰਣਿ ਦੁਆਰੇ ॥
	੫	੨	ਬਾਲਮੀਕੁ [3]ਸੁਪਚਾਰੋ ਤਰਿਓ; ਬਧਿਕ ਤਰੇ ਬਿਚਾਰੇ ॥
			ਏਕ ਨਿਮਖ ਮਨ ਮਾਹਿ ਅਰਾਧਿਓ; ਗਜਪਤਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ ॥
	੯	੩	[4]ਵਿਤ [5]ਨਵਿਤ, ਭ੍ਰਮਿਓ ਬਹੁ ਭਾਤੀ; ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ, ਧਾਏ ॥
			ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਏ, ਹਉ ਹਉਮੈ; ਤੇ ਤੇ ਭਏ [6]ਅਜਾਏ ॥
	੧੧	੩	ਮਾਇਆ ਮਦ ਚਾਖਿ, ਭਏ [7]ਉਦਮਾਤੇ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਬਹੁ ਨ ਗਾਏ ॥
	੧੫	੪	ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨੁ; ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ ॥
			ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ ਕੇਤੀਕ ਮੁਦਤਿ; ਚਲਤੇ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਇਓ ॥
			[ਕੇਤੀ-ਕ ਬੋਲੋ, ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
	੧੭	੪	ਸਹਨ ਸੀਲ, ਪਵਨ ਅਰੁ ਪਾਣੀ; ਬਸੁਧਾ ਖਿਮਾ, ਨਿ-ਭਰਾਤੇ ॥

੧. ਨਾ = ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਤਿਸ = ਤਿਸ ਦੇ ਤਾਈਂ। ੨. ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ। ੩. ਚੂਹੜਾ, ਚੰਡਾਲ। ੪. ਧਨ ਦੇ। ੫. ਵਾਸਤੇ। ੬. ਬੇ-ਅਰਥ। ੭. ਕਮਲੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੯੯੯	੧੯	੪	ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ, ਜਬ ਖੇਲੁ [1]ਉਝਾਰੈ; ਤਬ, ਏਕੈ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥
੧੦੦੦	੪	੫	ਸਹਜੁ ਅਨੰਦੁ, ਰਖਿਓ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿ; ਉਠਿ ਉਆਹੂ ਕਉ ਦਉਰਿਓ ॥
	੧੪	੭	ਬੈਰੀ ਸੰਗਿ, ਰੰਗ ਰਸਿ ਰਚਿਆ; ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਜੀਅਰਾ ਜਾਰਸਿ ਰੇ ॥
			[ਮੁਖ ਪਾਠ 'ਜਾਰਸਿ' ਹੈ, ਆਮ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ 'ਜਾਗਸਿ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ]
੧੦੦੧	੩	੯	ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰਭ; ਰਾਖੇ ਚੀਤਿ ॥
	੧੪	੧੨	ਗੁਪਤੁ ਕਰਤਾ, ਸੰਗਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ; ਡਹਕਾਵਏ 'ਮਨੁਖਾਇ' ॥ [ਮਨੁੱਖਾਇ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੧੧	ਰੇ ਨਰ; ਕਾਇ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹਿ ਜਾਇ ॥
	੧੬	੧੧	ਬਿਕਾਰ ਪਾਥਰ, ਗਲਹਿ ਬਾਧੇ; ਨਿੰਦ ਪੋਟ ਸਿਰਾਇ ॥
	੧੭	੧੧	ਸੀਸੁ ਉਠਾਵਨ ਨ ਕਬਹੂ ਮਿਲਈ; ਮਹਾ ਦੂਤਰ ਮਾਇ ॥
	੧੮	੧੧	ਸੁਭਾਵਤ ਜੈਸੇ ਬੈਸੰਤਰ; ਅਲਿਪਤ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲਾਇ ॥
੧੦੦੨	੧	੧੧	ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਅਵਖਧੁ, ਨਾਮੁ ਦੀਨਾ; ਜਨ ਨਾਨਕ, ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਨ ਪਾਇ ॥
	੪	੧੨	ਮਾਨਕੁ ਪਾਇਓ ਰੇ, ਪਾਇਓ; ਹਰਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਥਾ ॥
			[ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ 'ਥਾ' ਪਾਠ ਵੱਖਰਾ ਹੈ]
	੧੭	੧੪	ਜਬ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਭਇਆ; ਤਉ ਛੋਡਿ ਗਏ [2]ਨਿਗਹਾਰ ॥
੧੦੦੩	੧	੧੫	ਬੇਦੁ ਪੁਕਾਰੈ ਮੁਖ ਤੇ, ਪੰਡਤ; [3]ਕਾਮਾਮਨ ਕਾ ਮਾਠਾ ॥
			(੨) [4]ਕਾਮਾ ਮਨ ਕਾ ਮਾਠਾ
			ਮੋਨੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਇਕਾਂਤੀ; ਹਿਰਦੈ ਕਲਪਨ ਗਾਠਾ ॥
	੫	੧੫	ਘੂੰਘਰ ਬਾਧਿ, ਭਏ [5]ਰਾਮਦਾਸਾ; ਰੋਟੀਅਨ ਕੇ ਓਪਾਵਾ ॥
	੮	੧੫	ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ, ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ; ਬਿਸਰਿ ਗਏ [6]ਬਕਬਾਇਆ ॥
	੧੧	੧੬	ਰੂਪ ਰੰਗ ਖੁਸੀਆ, ਮਨ ਭੋਗਣ; ਤੇ ਤੇ ਛਿਦ੍ਰ ਵਿਕਾਰਾ ॥
	੧੪	੧੬	ਊਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਸੁਆਮੀ; ਅਗਮ ਦਰਬਾਰਾ ॥
			ਨਾਮੋ ਵਡਿਆਈ ਸੋਭਾ; ਨਾਨਕ ਖਸਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥
੧੦੦੪	੧	੧੭	ਤੇ ਤੇ; ਬੰਧ [7]ਗਲਾਣੇ ॥
	੪	੧੭	ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ, ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥
	੧੨	੧੯	ਸਿਮਰਹੁ; ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨ ਸੋਊ ॥
	੧੫	੧੯	ਸਾਧ ਸੰਗਿ; ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਪਾਏ ॥
੧੦੦੫	੨	੧੯	ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਨੀ; ਫਿਰਤ ਅਨੇਤਾ ॥
	੩	੧੯	ਅਹੰਮੇਵ; ਮੂਠੋ ਬੇਚਾਰਾ ॥
	੪	੧੯	ਤਹ ਮਾਤ ਨ ਬੰਧੁ; ਨ ਮੀਤ ਨ [8]ਜਾਇਆ ॥
	੧੦	੨੦	ਕਤ ਕਉ, ਡਹਕਾਵਹੁ ਲੋਗਾ; ਮੋਹਨ, ਦੀਨ ਕਿਰਪਾਈ ॥

੧ ਉਜਾੜੇ, ਖਿੰਡਾਵੇ। ੨. ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮਾਦਿਕ। ੩. ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ। ੪.ਕਾਮਨਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਦਾ ਮੱਠਾ ਹੈ। ੫.ਇਕ ਪੰਥ ਹੈ। ੬.ਬਕਵਾਸ। ੭. ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਹੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ। ੮. ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਂ ਪੁੱਤਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੦੫	੧੩	੨੧	ਮੋਹਨੁ ਲਾਲੁ ਮੇਰਾ; ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ਮੋ-ਕਉ, ਦੇਹੁ ਦਾਨਾ ॥
			[ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਤੁਕ ਹੈ, ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੱਦਾਂ ਲਾਕੇ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਸ਼ੁਧ ਇਕੋ ਹੀ ਤੁਕ ਹੈ]
	੧੫	੨੧	[1]ਹੈ ਹੋਸੀ; ਆਹੇ ॥
	੧੬	੨੨	ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਤਾਰਨ; ਬਲਿ ਬਲਿ, ਬਲੇ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ॥
	੧੯	੨੨	ਪੂਰਨ ਬਿਜਥੀਰਨ ਸੁਆਮੀ; ਆਹਿ, ਆਇਓ ਪਾਛੈ ॥
	੧੯	੨੨	ਸਗਲੋ [2]ਭੂ- [3]ਮੰਡਲ [4]ਖੰਡਲ; ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਹੀ ਆਛੈ ॥
੧੦੦੬	੧	੨੩	ਅਟਲ ਅਖਇਓ ਦੇਵਾ; ਮੋਹਨ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ ॥ [ਅ-ਖਇਓ ਬੋਲੋ]
	੩	੨੩	ਲਾਲੁ; ਅਮੋਲਾ ਲਾਲੋ ॥ ਅਗਹ ਅਤੋਲਾ; ਨਾਮੋ ॥
	੪	੨੩	ਤਜਿਓ; ਮਨ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨੋ ॥
	੭	੨੩	ਨਾਨਕ, ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥
	੯	੨੪	ਅਵਰੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ; ਮਿਥਿਆ; ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬਖਾਨ ॥
	੧੦	੨੫	ਮਿਟਹਿ ਅਘ ਤੇਰੇ, ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ; ਕਵਨੁ ਬਪੁਰੋ ਜਾਮੁ ॥
	੧੮	੨੬	[5]ਨਵਲ ਨਵਤਨ ਚਤੁਰ ਸੁੰਦਰ; ਮਨੁ ਨਾਨਕ, ਤਿਸੁ ਸੰਗਿ ਬੀਧਿ ॥
੧੦੦੭	੧੦	੩੦	ਮਹਾ ਭਉਜਲ ਮਾਹਿ, ਤੁਲਹੋ; ਜਾ ਕੋ ਲਿਖਿਓ ਮਾਥ ॥
	੧੫	੩੧	[6]ਸਾਹੈ ਕੇ, ਫੁਰਮਾਇਅੜੇ ਜੀ; ਦੇਹੀ ਵਿਚਿ, ਜੀਉ ਆਇ ਪਇਆ ॥
	੧੬	੩੧	ਜਿਥੈ ਅਗਨਿ ਭਖੈ; ਭੜ [7]ਹਾਰੇ ॥ (੨) [8]ਭੜਹਾਰੇ
	੧੯	੩੧	ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜਿਣਿ ਚਲਿਆ ਨਾਨਕ; ਆਇਆ, ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ਥਿਆ।
੧੦੦੮	੨	੩੨	ਕੀਤਾ ਜਿਸੋ ਹੋਵੈ, ਪਾਪਾਂ ਮਲੋ ਧੋਵੈ; ਸੋ ਸਿਮਰਹੁ ਪਰਧਾਨੁ ਹੇ ॥
			[ਸਾਰੇ ਸਿਰੇ ਵਾਲੇ 'ਹਾਹੇ, ਅੱਡ ਅੱਡ ਹਨ]
			ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੯
	੬	੧	ਜਾ ਕਉ ਸਿਮਰਿ, ਅਜਾਮਲੁ ਉਧਰਿਓ; ਗਨਿਕਾ ਹੂ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
	੭	੧	[9]ਪੰਚਾਲੀ ਕਉ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈ; ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਧਿ ਆਈ ॥
	੧੦	੨	ਸਗਲ ਜਨਮੁ, ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਖੋਇਆ; ਸਿਮਰਿਓ ਨਾਹਿ [10]ਕਨ੍ਹਾਈ ॥
	੧੧	੨	ਜੋ ਸੰਪਤਿ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਮਾਨੀ; ਛਿਨ ਮੋ ਭਈ ਪਰਾਈ ॥
			ਕਹੁ ਨਾਨਕ, ਯਹ ਸੋਚ ਰਹੀ ਮਨਿ; ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਬਹੂ ਨ ਗਾਈ ॥
	੧੪	੩	ਕਹਾ ਹੋਤ. ਅਬ ਕੈ ਪਛੁਤਾਏ; ਛੂਟਤ ਨਾਹਨਿ ਭਾਗਿਓ ॥
			(੨) ਨਾਹਿ ਨਿਭਾਗਿਓ
	੧੫	੩	ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਉਪਜੀ ਘਟ ਮੈ ਤਬ; ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਅਨੁਰਾਗਿਓ ॥

੧. ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ੨. ਧਰਤੀ। ੩. ਗੋਲਾਕਾਰ। ੪. ਖੰਡ। ੫. ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲ ਜਿਸ ਵਿਚ। ੬. ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ। ੭. ਭੱਠ ਦੇ ਸਦਰਸ਼। ੮. ਭੜ ਭੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੯. ਦਰੋਪਤਾ, ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ। ੧੦. ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਵਾਲਾ ਭਗਵਾਨ ਜੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
			ਮਾਰੂ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
੧੦੦੮	੧੯	੧	ਤੂ [1]ਅਜਰਾ-ਵਰੁ ਅਮਰੁ ਤੂ; ਸਭ ਚਾਲਣ-ਹਾਰੀ ॥
	੩	੧	ਗੁਰਮਤੀ ਦਧਿ ਮਥੀਐ; ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈਐ, ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨਾ ॥
	੧੨	੨	ਬਾਬਾ; ਜਗੁ ਫਾਥਾ ਮਹਾ ਜਾਲਿ ॥
੧੦੧੦	੫	੩	ਬਾਬਾ ਮੈ ਕੁਚੀਲੁ; ਕਾਚਉ ਮਤਿ ਹੀਨ ॥
	੯	੩	ਅਗੈ ਕਿਆ ਜਾਣਾ, ਨਾਹਿ ਮੈ; ਭੂਲੇ ਤੂ ਸਮਝਾਇ ॥
	੧੧	੩	ਮੁਖਿ [2]ਧਿਮਾਣੈ ਧਨ ਖੜੀ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ਦੇਖੁ ॥
	੧੪	੩	ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ, ਨ [3]ਪੰਖਣੂ; ਸਾਚਉ ਚਤੁਰੁ ਸਰੂਪੁ ॥ (੨) [4]ਨਪੰਖਣੂ
	੧੮	੪	ਐਸਾ ਲਾਲਾ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਕੋ; ਸੁਣਿ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ ॥
੧੦੧੧	੩	੪	ਲਾਲੇ ਗੋਲੇ, ਮਤਿ ਖਰੀ; ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ, ਨੀਕੀ ॥
	੩	੪	ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ, ਤੂ ਪ੍ਰਭੂ; ਸਚੁ ਧੀਰਕ, ਧੁਰ ਕੀ ॥
	੭	੪	ਬਾਦਿ ਕਾਰਾ ਸਭਿ ਛੋਡੀਆ; ਸਾਚੀ, ਤਰੁ ਤਾਰੀ ॥
	੧੨	੫	[5]ਲਾਲੇ ਨੋ ਸਿਰਿ [6]ਕਾਰ ਹੈ; ਧੁਰਿ ਖਸਮਿ ਫੁਰਮਾਈ ॥
੧੦੧੨	੧੦	੬	ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ; ਲੈ ਲੈ ਥਕਿ ਪਾਈ ॥ [ਦੇਂਦੇ ਬੋਲੋ]
	੧੭	੭	ਬਾਬਾ; ਐਸੀ ਰਵਤ ਰਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥
੧੦੧੩	੧	੭	ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ, ਨ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ; ਬਾਹਰਿ [7]ਪੂਅਰ ਤਾਪੈ ॥
	੨	੭	ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ; ਅੰਤਰਿ 'ਆਤਸ' ਜਾਪੈ ॥ (੨) ਆਤਮ ਜਾਪੈ
	੪	੭	ਪਾਠੁ ਪੜੈ, ਮੁਖਿ ਝੂਠੋ ਬੋਲੈ; ਨਿਗੁਰੇ ਕੀ, ਮਤਿ ਓਹੈ ॥ [ਨਿ-ਗੁਰੇ ਬੋਲੋ]
	੫	੭	ਮੂੰਡੁ ਮੁਡਾਇ ਜਟਾ 'ਸਿਖ' ਬਾਧੀ; [ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ] ਮੋਨਿ 'ਰਹੈ' ਅਭਿਮਾਨਾ ॥ ['ਰਹੈ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੭	੭	ਹਾਥ ਕਮੰਡਲੁ ਕਾਪੜੀਆ; ਮਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉਪਜੀ ਭਾਰੀ ॥
	੮	੭	'ਸਿਖ' ਕਰੇ ਕਰਿ, ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ; ਲੰਪਟੁ ਹੈ ਬਾਜਾਰੀ ॥ [ਸਿੱਖ ਬੋਲੋ] ਅੰਤਰਿ ਬਿਖੁ ਬਾਹਰਿ ਨਿਭਰਾਤੀ; ਤਾ ਜਮੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥
੧੦੧੪	੭	੮	ਬਿਸਰਤ ਨਾਮ ਐਸੇ ਦੋਖ ਲਾਗਹਿ; ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਸਮਾਰੇ, ਨਰਕਿ [8]ਖਰੇ ॥
	੮	੮	ਬਿਨੁ ਗੁਰ. ਬਾਦਿ ਜੀਵਣੁ, ਹੋਰੁ ਮਰਣਾ; ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ ਜਨਮੁ ਜਰੇ ॥
੧੦੧੫	੧	੯	ਕਿਤੀ ਚਖਉ [9]ਸਾਡੜੇ; ਕਿਤੀ ਵੇਸ ਕਰੇਉ ॥ ਪਿਰ ਬਿਨੁ, ਜੋਬਨੁ ਬਾਦਿ ਗਇਅਮੁ; ਵਾਢੀ, 'ਝੂਰੇਦੀ' ਝੂਰੇਉ ॥ [ਝੂਰੇਂਦੀ ਬੋਲੋ]

---

੧. ਬੁਢੇਪੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਵਰ = ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ੨. ਨਿੰਮੋਝੂਣੇ, ਉਦਾਸ। ੩. ਪੰਛੀ। ੪. ਹੀਜੜਾ। ੫. ਸੇਵਕ। ੬. ਭਗਤੀ ਦੀ ਕਾਰ ਹੈ। ੭. ਧੂਣੀਆਂ। ੮. ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੜਦਾ ਹੈ। ੯. ਸੁਆਦ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੧੫	੩	੯	ਤਉ ਭਾਵਨਿ ਤਉ ਜੇਹੀਆ; ਮੂ ਜੇਹੀਆ ਕਿਤੀਆਹ ॥
	੬	੧੦	ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਏਤਾ ਭਵਿ ਥਕੀ; ਗੁਰਿ ਪਿਰੁ ਮੇਲਿਮੁ, ਦਿਤਮੁ ਮਿਲਾਇ ॥
	੮	੧੦	ਮਾਮੇ ਤੈ ਮਾਮਾਣੀਆ; [1]ਭਾਇਰ ਬਾਪ ਨ ਮਾਉ ॥
	੧੧	੧੦	[2]ਪਤਣਿ, ਕੂਕੇ ਪਾਤਣੀ; ਵੰਞਹੁ, ਧ੍ਰਕਿ ਵਿਲਾੜਿ ॥ [ਪੱਤਣਿ ਬੋਲੋ]
			ਪਾਰਿ ਪਵੰਦੜੇ ਡਿਠੁ ਮੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਹਿਥਿ ਚਾੜਿ ॥
	੧੧	੧੦	ਹਿਕਨੀ ਲਦਿਆ, ਹਿਕਿ ਲਦਿ ਗਏ; ਹਿਕਿ ਭਾਰੇ [3]ਭਰਨਾਲਿ ॥
	੧੫	੧੧	ਬਾਬਾ ਮੂਰਖੁ ਹਾ; ਨਾਵੈ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
			ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩
੧੦੧੬	੧੦	੧	ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ, ਮਰੈ ਮੰਦਾ; ਹੋਵੈ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ਜੀਉ ॥
			ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫
੧੦੧੭	੧੪	੨	ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਜਾ ਕੈ; ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪਰਵਾਹ ॥
	੧੭	੨	ਬਲ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਪਰਾਣ ਸਰਬਸੁ; ਸੰਤਨਾ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥
			[ਸਰਬੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
੧੦੧੮	੩	੩	ਊਚ ਨੀਚ ਬਿਕਾਰ ਸੁਕ੍ਰਿਤ; ਸੰਲਗਨ ਸਭ ਸੁਖ ਛਤ੍ਰ ॥
			[ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰ-ਲਗਨ ਬੋਲੋ, ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
			ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਨ ਕਛੂ ਜਾਨੈ; ਸਰਬ ਜੀਅ [4]ਸਮਤ ॥ [ਜਮੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾਂ]
੧੦੧੯	੧	੬	ਜੀਵਨਾ, ਸਫਲ ਜੀਵਨ; ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਨਾ ॥
	੪	੬	ਮਾਤਿਆ, ਹਰਿ ਰਸ ਮਹਿ ਰਾਤੇ; ਤਿਸੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਕਬਹੂ ਅਉ [5]ਖੀਵਨਾ ॥
			[ਸੂਤ੍ਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ]
			(੨) ਅਉਖੀਵਨਾ
	੯	੭	ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਜ ਮਹਿ ਨਰਕੁ; ਉਦਾਸ ਕਰੋਧਾ ॥
	੧੯	੮	ਪਾਪ [6]'ਕਰੇਦੜ'; ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ ॥ [ਕਰੇਂਦੜ ਬੋਲੋ]
੧੦੨੦	੫	੮	ਦੁਨੀਆ ਖੇਲੁ ਬੁਰਾ; ਰੁਠ ਤੁਠਾ ॥
			ਸਿਦਕੁ [7]ਸਬੂਰੀ, ਸੰਤੁ ਨ ਮਿਲਿਓ; [8]ਵਤੈ, ਆਪਣ ਭਾਣੀਆ ॥
			ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਹਲਾ ੧
	੧੬	੧	ਆਪੇ ਭਵਰੁ; ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਤਰਵਰੁ ॥
	੧੭	੧	ਆਪੇ ਮਛੁ, ਕਛੁ, ਕਰਣੀ ਕਰੁ, ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ, ਨ ਲਖਣਾ ਜਾਈ ਹੇ ॥
੧੦੨੧	੧	੧	ਆਪੇ ਕਿਸਹੀ, [9]ਕਸਿ ਬਖਸੇ; ਆਪੇ ਦੇ ਲੈ, ਭਾਈ ਹੇ ॥

---

੧. ਭਰਾ । ੨. ਗੁਰੂ-ਰੂਪ ਮਲਾਹ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪ ਪੱਤਣ ਦੇ ਉਤੇ ਕੂਕਦੇ ਹਨ; ਵੰਞਹੁ = ਚਲੋ, ਧ੍ਰਕਿ = ਸ਼ੀਘਰ । ਵਿਲਾੜਿ = ਲੰਘਾ ਦੇਈਏ ਵਾ ਖਰਾਬੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹੋ, ਆ ਜਾਓ । ੩.ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬਦੇ ਹਨ । ੪.ਇਕੋ ਜੇਹਾ, ਬਰਾਬਰ । ੫. ਮਸਤੀ ਤੋਂ ਅਉ = ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ । ੬.ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੭.ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ । ੮. ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੯. ਕਸ਼ਟ, ਦੁਖ ਵਾ ਮਨੁਖ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੨੧	੧	੧	ਆਪੇ [੧]ਧਨਖੁ; ਆਪੇ [੨]ਸਰ [੩]ਬਾਣਾ ॥ (੨) [੪]ਸਰਬਾਣਾ
	੫	੧	ਆਪੇ ਪਵੇਬਾਨੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ; ਨਿਰਭਉ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਹੇ ॥
	੮	੧	ਸਬਦੁ ਸਹਜ ਰਸੁ; ਅੰਤਰਿ ਮਾਨੇ ॥
੧੦੨੨	੧੧	੩	ਘਰਿ ਵਰੁ, ਸਹਜੁ ਨ ਜਾਣੈ ਛੋਹਰਿ; ਬਿਨੁ ਪਿਰ, ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ਹੇ ॥
	੧੨	੩	ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ; ਜਲੈ [੬]ਭੜਕਾਰੇ ॥
			ਮਨਮੁਖੁ ਤਕੇ; ਕੁੰਡਾ ਚਾਰੇ ॥
	੧੪	੩	ਮਾ ਕੀ ਰਕਤੁ; ਪਿਤਾ ਬਿਦੁ ਧਾਰਾ ॥ [ਮਾ' ਬੋਲੋ]
	੧੮	੩	ਕਿਉ ਰਹੀਐ; ਚਲਣਾ [੭]ਪਰਥਾਏ ॥
੧੦੨੩	੧	੩	ਸਚੈ ਊਪਰਿ ਅਵਰ ਨ ਦੀਸੈ; [੮]ਸਾਚੇ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ਹੇ ॥
	੮	੩	ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੀ; ਭਉ ਨ ਭਰਾਤੀ ॥ [ਭਰਾਂਤੀ ਬੋਲੋ]
			ਸ੍ਰਵਣ ਸ੍ਰੋਤ ਰਜੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ; ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ਹੇ ॥
੧੦੨੫	੧੬	੪	ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਾਚੁ, ਭਰਮ ਭਉ ਭੰਜਨੁ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੁ ਸਖਾਈ ਹੇ ॥
	੬	੪	ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ, ਅਪਤੀਜੁ ਨ ਭੀਜੈ; ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਰ, ਕਿਨਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ਹੇ ॥
	੭	੪	ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ; ਇਕ ਕਲ ਰਾਖੀ ॥
	੧੪	੫	ਦੇਦੇ, ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ, ਸਾਚੇ ॥ ਲੈ ਲੈ; ਮੁਕਰਿ ਪਉਦੇ ਕਾਚੇ ॥
	੧੭	੫	ਕੂੜਿ ਮੁਠੀ; ਠਗੀ ਠਗਵਾੜੀ ॥
੧੦੨੫	੬	੫	ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਪੂਰੀ; ਅਨਹਦਿ ਸਬਦਿ ਲਖਾਈ ਹੇ ॥
	੧੦	੫	ਮਨਮੁਖਿ ਰਾਮੁ ਨ ਜਪੈ; ਅਵਾਈ ॥
	੧੯	੬	ਕੂੜੁ ਮਾਰੇ; ਕਾਲੁ [੯]ਉਛਾਹਾੜਾ ॥
੧੦੨੬	੨	੬	ਹਉਮੈ ਧੰਧੁ; ਛੋਡਹੁ ਲੰਪਟਾਈ ॥
	੪	੬	[੧੦]ਭੜ ਭੜ ਅਗਨਿ, ਸਾਗਰੁ ਦੇ ਲਹਰੀ; [੧੧]ਪੜਿ ਦਝਹਿ ਮਨਮੁਖ [੧੩]ਤਾਈ ਹੇ ॥
	੫	੬	ਗੁਰ ਪਹਿ ਮੁਕਤਿ; ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਾਣੈ ॥
	੧੫	੭	ਧੁੰਧੂਕਾਰਿ ਨਿਰਲਾਮੁ ਬੈਠਾ; ਨਾ ਤਦਿ ਧੰਧੁ ਪਸਾਰਾ ਹੇ ॥
	੧੬	੭	ਗੁਪਤੇ ਬੂਝਹੁ; ਜੁਗ [੧੩]ਚਤੁਆਰੇ ॥ [ਚਤੁ-ਆਰੇ ਬੋਲੋ]
੧੦੨੭	੧੫	੮	ਹਰਿ ਸਾ ਮੀਤੁ; ਨਾਹੀ ਮੈ ਕੋਈ ॥

੧. ਆਪੇ ਧਰਮ ਰੂਪ ਧਨੁਖ ਹੈ । ੨. ਸਰ = ਸ-ਦਰਸ਼ ਹੈ । ੩. ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਤੀਰ ਦੇ । ੪. ਸਰਬਾਣਾ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੱਥਾ । ੫. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਰਹਿਨ ਵਾਲਾ । ੬. ਭੜ ਭੜ ਕਰਕੇ ਭਟਕਦੇ ਹਾਂ । ੭. ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ । ੮. ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਪਾਈ ਹੈ । ੯. ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾ ਉਛਲ ਕੇ । ੧੦. ਭੜਾਕੇ ਮਾਰ ਕੇ । ੧੧. ਤਿਸ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ । ੧੨. ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਤਾਈ, ਤਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਤਾਂਈ । ੧੩. ਚਾਰੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੨੭	੧੮	੮	ਸਤਿਗੁਰ [1]ਮਤਿ ਤਾਰੇ ਤਾਰਣ-ਹਾਰਾ; ਮੇਲਿ ਲਏ ਰੰਗਿ ਲੀਨਾ ਹੇ ॥
੧੦੨੮	੧੧	੮	ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਹੁ; ਸਹਜਿ 'ਮਹਲਹੁ' ॥ [ਮਹੱਲਹੁ ਬੋਲੋ]
੧੦੨੯	੭	੯	ਅਪਤੁ ਪਸੂ; ਮਨਮੁਖੁ ਬੇਤਾਲਾ ॥ [ਅਪੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
	੧੩	੯	ਮਨਮੁਖੁ ਪਾਥਰੁ ਸੈਲੁ; ਨ ਭੀਜੈ ॥
	੧੭	੯	ਭਉਕਿ ਮਰਹਿ; [2]ਭਉ ਭਉ [3]ਭਉਹਾਰਾ ॥
	੧੯	੯	ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੇ; ਸਰਣਿ [4]ਪਰੇਕੈ ॥
੧੦੩੦	੨	੧੦	ਘਰਿ ਰਹੁ; ਰੇ ਮਨ ਮੁਗਧ ਇਆਨੇ ॥
	੧੫	੧੦	ਬਿਨੁ ਗੁਰ; ਸਾਕਤੁ, ਕਹਹੁ ਕੋ ਤਰਿਆ ॥
੧੦੩੧	੧੦	੧੧	[5]ਚਾਰਿ ਨਦੀ ਅਗਨੀ; [6]ਅਸਰਾਲਾ ॥
	੧੧	੧੧	ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਵਾਇ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਆਕਾਸਾ ॥
੧੦੩੨	੪	੧੧	ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ; [7]ਸੁਪਰਸਨੁ ॥ [ਸੁ-ਪਰਸਨੁ ਬੋਲੋ]
	੭	੧੧	ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਸੁ, ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੀਜੈ; ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ਹੇ ॥
	੧੮	੧੨	ਸਚੁ ਸਉਦਾ ਲੈ; ਗੁਰ ਵੀਚਾਰੀ ॥
੧੦੩੩	੧	੧੨	ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਮਤਿ, ਅੰਧਲੀ ਬੋਲੀ; ਆਇ ਗਇਆ ਦੁਖੁ ਤਾਹਾ ਹੇ ॥
	੩	੧੨	ਸਚੀ ਕਰਣੀ; ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਰ ਕਾਰਾ ॥ (੨) ਸਿਰਕਾਰਾ
	੯	੧੩	ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ; [8]ਪੁਰਿ [9]ਗਗਨੰਦਰਿ ॥
	੯	੧੩	ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ, ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ; ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥ [ਇਹ ਸਾਰੇ 'ਦੱਦੇ' ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ]
	੧੦	੧੩	ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ; ਛਜੇ [10]ਹਟਨਾਲੇ ॥
	੧੬	੧੩	ਪੰਖੀ [11]ਪੰਚ; ਉਡਰਿ ਨਹੀ ਧਾਵਹਿ ॥
	੧੭	੧੩	ਝਿਲਮਿਲਿ ਝਿਲਕੈ; ਚੰਦੁ ਨ ਤਾਰਾ ॥ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ; ਨ ਬਿਜੁਲਿ [12]ਗੈਣਾਰਾ ॥ [ਨੰਨਾ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੯	੧੩	ਅਨਹਦ ਰੁਣ ਝੁਣਕਾਰੁ; ਸਦਾ ਧੁਨਿ; ਨਿਰਭਉ ਕੈ ਘਰਿ, ਵਾਇਦਾ ॥
੧੦੩੪	੮	੧੩	ਦੇਖਹਿ ਆਪਿ; ਬੈਸਿ [13]ਬਿਜ-ਮੰਦਰਿ ॥
੧੦੩੫	੬	੧੪	ਆਪੇ ਮੁਕਤਿ ਦਾਨੁ, ਮੁਕਤੀ ਸਰੁ; ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਦਾ ॥

੧. ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਾਰਣ ਹਾਰਾ ਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨. ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ ਭਉ = ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ੩.ਭਉਂਕਣ ਵਾਲੇ ਕੂਕਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਭਉਕ ਮਰਹਿ = ਭੜਕ ਭੜਕ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪. ਪੈ ਕੇ। ੫. ਚਾਰ ਨਦੀਆਂ ਹਿੰਸਾ, ਕਾਮ, ਮੋਹ, ਲੋਭ। ੬. ਭਿਆਨਕ। ੭. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਵਾ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬਚਨ ਮੰਨਣਾ ਏਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ੮. ਪੂਰਨ ਹੈ। ੯. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਹੈ। ੧੦. ਬਜ਼ਾਰ। ੧੧. ਪੰਜੇ ਇੰਦਰੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਣ। ੧੨. ਅਕਾਸ਼। ੧੩. ਚੂਨੇ ਗਚ ਮੰਦਰ ਤੁਰੀਆ ਰੂਪ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੩੫	੯	੧੫	[1]ਅਰਬਦ [2]ਨਰਬਦ; ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ ॥
	੧੧	੧੫	ਖੰਡ ਪਤਾਲ, ਸਪਤ ਨਹੀ ਸਾਗਰ; ਨਦੀ ਨ ਨੀਰੁ ਵਹਾਇਦਾ ॥ ['ਨੰਨਾ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੨	੧੫	ਦੋਜਕੁ ਭਿਸਤੁ; ਨਹੀ [3]ਖੈ ਕਾਲਾ ॥ [ਨਹੀ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੯	੧੫	ਨਾ ਤਦਿ ਗੋਰਖੁ; ਨਾ ਮਾਛਿੰਦੋ ॥
੧੦੩੬	੮	੧੫	ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਾਤਾਲ ਅਰੰਭੇ; ਗੁਪਤਹੁ ਪਰਗਟੀਆਇਦਾ ॥
	੮	੧੬	[4]ਨੇਬ [5]ਖਵਾਸ; ਭਲਾ [6]ਦਰਵਾਜਾ ॥
	੮	੧੬	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ; ਨਗਰ ਮਹਿ [7]ਕਾਰੀ ॥
	੧੧	੧੭	ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਇ, ਕਾਇਆ ਗੜ ਰਾਜੇ ॥ [ਰੱਜੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
	੧੬	੧੭	ਬਿਨੁ ਥੰਮਾ ਰਾਖੇ; ਸਚੁ ਕਲ ਪਾਏ ॥
੧੦੩੮	੧	੧੭	ਸਾਮ ਵੇਦੁ ਰੁਗੁ; ਜੁਜਰੁ ਅਥਰਬਣੁ ॥ ['ਰੁਗੁ' ਪਾਠ ਸੁਧ ਹੈ]
	੩	੧੭	ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਕਲ; ਤੇਰੀ ਛਾਇਆ ॥
	੧੦	੧੭	ਇਸੁ ਮਨ; ਮਾਇਆ ਕਉ ਨੇਹੁ ਘਨੇਰਾ ॥
	੧੪	੧੮	ਨਾ ਤਿਸੁ ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ, ਕੁਲ ਜਾਤੀ; ਓਹੁ [8]ਅਜਰਾਵਰੁ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ [ਅਜਰਾ-ਵਰੁ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੧੮	ਊਤਮ ਜਨ ਸੰਤ, ਭਲੇ; ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ ॥
੧੦੩੯	੧	੧੮	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ; ਗੁਰਿ ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ ਦੀਪਾਇਆ ॥
	੮	੧੮	ਆਪਿ ਤਰਹਿ 'ਸੰਗਤਿ' ਕੁਲ ਤਾਰਹਿ; ਤਿਨ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜਗਿ ਆਇਆ ॥ ['ਸੰਗਤਿ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਸਗਲੇ' ਪਾਠ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ]
੧੦੪੦	੨	੧੯	ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੈ ਗਰਦਨਿ ਮਾਰੇ; ਹਉਮੈ ਲੋਭੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥
	੪	੧੯	ਜੋਗੀ; ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਵੈ ॥
	੭	੧੯	ਕਾਲੈ ਕਵਲੁ; ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਾਣੈ ॥
	੧੬	੨੦	'ਅਕਲੁ' ਗਾਇ; ਜਮ ਤੇ ਕਿਆ ਡਰੀਐ । ['ਅਕੱਲੁ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੯	੨੦	ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ; ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥
੧੦੪੧	੨	੨੦	ਝੂਠੀ; ਜਗ ਹਿਤ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥
	੩	੨੦	ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ, ਚਲਹਿ ਅਭਿਮਾਨੀ; ਉਪਜੈ ਬਿਨਸਿ ਖਪਾਇਆ ॥
	੬	੨੦	ਗੁਰਮਤਿ; ਕ੍ਰਿਸਨਿ [9]ਗੋਵਰਧਨ ਧਾਰੇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ;ਸਾਇਰਿ ਪਾਹਣ ਤਾਰੇ ॥
	੯	੨੦	ਗੁਰਮਤਿ; ਪੰਚ ਸਖੇ ਗੁਰਭਾਈ ॥

੧. ਗਿਣਤੀ । ੨. ਅਨ-ਗਿਣਤ । ੩. ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਲ । ੪. ਚੋਬਦਾਰ, ਚਾਰ ਸਾਧਨ, ਦੇਵਤੇ । ੫. ਚੌਰਦਾਰ, ਸ੍ਰਵਣਾਦਿ ਇੰਦਰੇ । ੬. ਮੁਖ, ਗਿਆਨ, । ੭.ਐਸ਼ਧੀ । ੮. ਅਜਰ = ਬੁਢੇਪੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਵਰ = ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ੯. ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਥਰਾ ਪਾਸ ਏਹ ਪਰਬਤ ਹੈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੪੧	੧੫	੨੧	ਨਿਸਿ ਦਾਮਨਿ, ਜਿਉ ਚਮਕਿ; ਚੰਦਾਇਣੁ ਦੇਖੈ ॥
੧੦੪੨	੨	੨੧	ਹਰਿ ਜਪਤੇ; ਮਨੁ ਮਨ ਤੇ, ਧੀਰਾ ॥
			ਦੁਘਟ ਘਟ, ਭਉ ਭੰਜਨੁ ਪਾਈਐ; ਬਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨ ਜਾਇਆ ॥ [ਦੁ-ਘਟ ਬੋਲੋ]
	੪	੨੧	ਜਿਨਿ ਜਪੁ ਜਪਿਓ; ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ [1]ਵਾਕੇ ॥
			ਜਮਕੰਕਰ ਕਾਲੁ; ਸੇਵਕ ਪਗ ਤਾ ਕੇ ॥
	੧੨	੨੧	ਅੰਤਰੁ ਦੇਖਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਬੂਝੈ; ਅਨਤ, 'ਨ' ਮਨੁ ਡੋਲਾਇਆ ॥
	੧੫	੨੨	ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਨੈਹਾਰੁ; ਅਪਾਰਾ ॥ ਕੀਤੇ ਕਾ; ਨਾਹੀ [2]ਕਿਹੁ ਚਾਰਾ ॥
੧੦੪੩	੬	੨੨	ਬਿਖਿਆ ਮਲੁ ਜਾਇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵਹੁ; ਗੁਰ ਸਰ ਸੰਤੋਖੁ, ਪਾਇਆ ॥
	੧੧	੧੨	ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਹਿ; ਉਦਿਆਨਾ ॥
			ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਹਲਾ ੩
੧੦੪੪	੧੮	੨	ਏਕੋ ਏਕੁ; ਵਰਤੈ ਸਭੁ ਸੋਈ ॥
੧੦੪੫	੧	੨	ਸਭਨਾ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹੇ ਆਪੇ; ਕੀਮਤਿ ਹੋਰ ਨ ਹੋਈ ਹੇ ॥
	੩	੨	ਸਚਾ ਹੁਕਮੁ ਸਚਾ ਪਾਸਾਰਾ, ਹੋਰਨਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਹੋਈ ਹੇ ॥
	੮	੨	ਕਾਇਆ ਕੁਟੰਬੁ ਮੋਹੁ; ਨ ਬੂਝੈ ॥
੧੦੪੬	੧	੩	ਏਕੋ ਅਮਰੁ ਏਕਾ ਪਤਿਸਾਹੀ; ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ਬਣਾਈ ਹੇ ॥
	੨	੩	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਨਾਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ॥
	੧੬	੩	ਮਨਮੁਖ; ਸੇਵਿ ਨ ਜਾਣਨਿ ਕਾਚੇ ॥
੧੦੪੭	੪	੪	ਮਨਮੁਖ ਸਹਸਾ; ਬੂਝ ਨ ਪਾਈ ॥
੧੦੪੮	੭	੫	ਦੇਹੀ ਕਾਚੀ; ਕਾਗਦ [3]ਮਿਕਦਾਰਾ॥ਬੂੰਦ ਪਵੈ ਬਿਨਸੈ;ਢਹਤ ਨ ਲਾਗੈ ਬਾਰਾ॥
	੧੩	੫	ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਭਰੇ; ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ ॥
	੧੪	੫	ਡੁਬਦੇ ਪਾਥਰ ਮੇਲਿ ਲੈਹੁ, ਤੁਮ ਆਪੇ; ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੇ ॥
	੧੭	੫	ਹਰਿ ਜੀਉ; ਅਵਗਣਿਆਰੇ ਨੋ ਗੁਣੁ ਕੀਜੈ ॥
	੧੮	੪	[4]ਅਨਲ [5]ਵਾਉ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥
	੬	੮	ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇ; [6]ਉਪੰਨਾ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤੈ; ਏਕ [7]ਪਰਛੰਨਾ ॥
੧੦੫੧	੧੬	੮	ਕੋਟ [8]ਗਹੀ ਕੇ; ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੇ ॥
	੧੭	੯	ਮਨਮੁਖੁ ਗਿਆਨੁ ਕਥੇ; ਨ ਹੋਈ ॥
	੭	੯	ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ; ਸਭੁ ਜਿਸੁ ਕਰਣਾ ॥ [੩ ਨੂੰ 'ਤੀਜਾ' ਬੋਲੋ]
੧੦੫੨	੧੭	੧੧	ਹਰਿ ਜੀਉ ਕੀ ਹੈ; ਸਭ ਸਿਰ ਕਾਰਾ ॥
	੧੦	੧੨	ਤਿਸ-ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ; ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥
੧੦੫੪			
੧੦੫੫			

---

੧. ਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ । ੨. ਕਿਛੁ । ੩. ਸ-ਦਰਸ਼,ਮਾਨਿੰਦ । ੪. ਅੰਗ ਦੀ ਨਿਆਈਂ।
੫. ਭੜਕੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ੬. ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੭. ਗੁਪਤ ਵਾ ਪ੍ਰਗਟ।
੮. ਜਨਮਾਂ ਦੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੫੬	੧	੧੨	ਬਿਖਿਆ ਕਾਰਣਿ, ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਕਮਾਵਹਿ; ਦੁਰਮਤਿ ਕਾ [1]ਦੋ ਰਾਹਾ ਹੇ ॥ (੨) ਦੋਰਾਹਾ ਹੇ
	੧੪	੧੩	ਆਪਣੀ ਗਹਣ-ਗਤਿ; ਆਪੇ ਜਾਣੈ ॥
੧੦੫੭	੫	੧੩	ਆਪੇ ਬਖਸੇ, ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਏ; ਪਰਮਲ ਵਾਸੁ, ਮਨਿ ਤਾਹਾ ਹੇ ॥
	੬	੧੩	ਆਪੇ ਗੁਣ ਦਾਤਾ, ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਏ; ਸਬਦੈ ਕਾ ਰਸੁ, ਤਾਹਾ ਹੇ ॥
੧੦੫੮	੭	੧੪	ਅਨ ਰਸ ਰਾਤੀ, ਰਸਨਾ ਫੀਕੀ ਬੋਲੇ; ਹਰਿ ਰਸੁ, ਮੂਲਿ ਨ ਤਾਹਾ ਹੇ ॥
	੧੪	੧੫	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਬਾਣੀ ਨਾਦੁ ਵਜਾਵੈ ॥
	੧੫	੧੫	ਸਚੈ ਸਬਦੇ; ਸਚੁ ਸੁਭਾਖੀ ॥
੧੦੫੯	੮	੧੫	ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਰਹਿ; ਸੁ ਹਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥
	੧੩	੧੬	ਆਪੇ ਥਾਪਿ; ਉਥਾਪਿ ਨਿਵਾਜੀ ॥
੧੦੬੧	੩	੧੭	ਮਨਮੁਖੁ ਅੰਧੁ, ਨ ਚੇਤੈ ਮੂੜਾ; ਸਿਰ ਊਪਰਿ; ਕਾਲੁ ਰੂਆਇਦਾ ॥
	੧੯	੧੮	ਘਟਿ ਘਟਿ ਪਉਣੁ ਵਹੈ 'ਇਕਰੰਗੀ; ਮਿਲਿ ਪਵਣੈ ਸਭ ਵਜਾਇਦਾ ॥
੧੦੬੩	੭	੧੯	ਆਗੈ ਮੋਹੁ; ਨ ਚੂਕੈ ਮਾਇਆ ॥
੧੦੬੪	੧੬	੨੦	ਇਤੁ ਸਾਥਿ ਨਿਬਹੈ ਸਾਲਾਹੇ ਸਚੇ; ਹਰਿ ਸਚਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਦਾ ॥
੧੦੬੫	੧੩	੨੧	ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭ; ਮੂਲੁ ਹੈ ਮਾਇਆ ॥
੧੦੬੬	੨	੨੨	ਮਾਇਆ [2]ਮਾਈ; ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਪਰਸੂਤਿ ਜਮਾਇਆ ॥
	੩	੨੨	ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਹ ਵਾਰ ਥਿਤੀ ਕਰਿ; ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ, ਸੋਝੀ ਪਾਇਦਾ ॥
	੮	੨੨	ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ; [3]ਭਰਮਿਨ ਪਾਏ ॥ (੨) ਭਰਮਿ ਨ ਪਾਏ
੧੦੬੭	੧	੨੨	ਸਬਦੇ; ਵਿਚਹੁ ਭਰਮਿ ਚੁਕਾਏ ॥
੧੦੬੮	੪	੨੪	ਅੰਤਰਿ ਸੁਖੁ; ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥
੧੦੬੯	੧੍ਰ	੨੪	ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ; ਨਜੀਕਿ ਪਛਾਣਹੁ ॥
			ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਹਲਾ ੪
	੧੬	੧	ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸੂਰੁ; ਨਿਸਿ, ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥
੧੦੭੦	੯	੨	ਤਾ ਕਉ; ਕੋਇ ਨ ਸਾਕਸਿ ਮਾਰਾ ॥
	੧੨	੨	ਤਿਸੁ ਸਿਉ; ਕਿਛੁ ਨ ਕਹੀਐ ਅਜਾਣੈ ॥
	੧੩	੨	ਹਰਿ ਦੇਵੈ; ਜਲਿ ਥਲਿ, ਜੰਤਾ [4]ਸਭਤੈ ॥
	੧੫	੨	ਨਾ ਕਰਿ ਆਸ; ਕਿਸੈ ਸਾਹ ਬਿਉਹਾਰ ਕੀ ਪਰਾਈ ॥
੧੦੭੧	੫	੨	ਜਿਨ ਕਾ ਪਖੁ ਕਰਹਿ, ਤੂ ਸੁਆਮੀ; ਤਿਨ ਕੀ ਊਪਰਿ ਗਲ, ਤੁਧੁ ਆਣੀ ਹੇ ॥
			ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਹਲਾ ੫
੧੦੭੨	੭	੧	ਮਨਿ ਪਰਤੀਤਿ ਬਨੀ; ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ॥

੧. ਖੋਟਾ ਰਾਹ ਵਾ ਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਰਾਹ। ੨. ਈਸ਼ਰ। ੩. ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ ਮੋਹ ਦੀ। ੪. ਸਭ ਤਾਈਂ, ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਵਿਚ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੭੨	੧੫	੨	ਮਿਲਿ ਏਕਤ੍ਰ, ਵਸਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ; ਪ੍ਰਿਉ ਦੇ, ਧਨਹਿ ਦਿਲਾਸਾ ਹੇ ॥
੧੦੭੩	੨	੨	ਪ੍ਰਿਅ ਸੁਖ ਵਾਸੀ; ਬਾਲ ਗੁਪਾਲੇ ॥
	੧੧	੨	ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਕਰੇ, ਆਨੰਦੀ; ਜਿਸੁ ਸਿਰਪਾਉ ਪਇਆ, ਗਲਿ ਖਾਸਾ ਹੇ ॥
	੧੭	੩	ਰੂਪ ਕਰੇ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ; ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਪੂਜਾ ਹੇ ॥ [ਪੂਜਾ ਬੋਲੋ]
੧੦੭੪	੧੪	੩	ਬਾਰਹਾ ਕੰਚਨੁ; ਸੁਧੁ ਕਰਾਇਆ ॥
			ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ; ਵੰਨੀਸ ਚੜਾਇਆ ॥ (੨) ਵੰਨੀ ਸ ਚੜਾਇਆ
੧੦੭੫	੮	੪	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦੀਆ, ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ; ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ, ਪੀ ਪਾਨਾਂ ਹੇ ॥
	੧੮	੫	ਜੋ ਕੀਜੈ; ਸੋ ਬੰਧਨੁ ਪੈਰੇ ॥
			ਕੁਰੁਤਾ ਬੀਜੁ ਬੀਜੇ, ਨਹੀ ਜੰਮੈ; ਸਭੁ ਲਾਹਾ, ਮੂਲੁ ਗਵਾਇਦਾ ॥ [ਕੁਰੁਤੌਂ ਬੋਲੋ]
੧੦੭੬	੭	੫	ਜਿਥੈ; ਅਉਘਟੁ ਆਇ ਬਨਤੁ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥
੧੦੭੭	੬	੬	ਸੰਤ ਸਭਾ ਜਹ; ਬੈਸਹਿ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸੇ ॥
	੧੨	੬	ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਤੁਟਹਿ ਸਭਿ ਬੰਧਨ; ਇਹੁ ਭਰਮੁ ਮੋਹੁ ਪਰ-ਜਾਲਣਾ ॥
	੧੪	੭	ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ; ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਨਿਰਾਰੇ ॥
੧੦੭੮	੩	੬	ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵ, ਨ ਪਾਵਹਿ [1]ਮੀਤਾ ॥
	੬	੭	ਭੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ; ਹੋਵਹਿ ਨਿਰਮਲਾ ਤੂ ॥
	੧੦	੭	'ਤੁਛਮਾਤ'; ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਵਖਾਣਹਿ ॥ [ਤੁੱਛ-ਮਾਤ ਬੋਲੋ]
	੧੯	੮	ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਸਿਮਰਹਿ; ਸਿਮਰੈ ਸਗਲ 'ਉਪਾਰਜਨਾ' ॥
੧੦੭੯	੩	੮	ਸਿਮਰਹਿ ਜਖ੍ਹ, ਦੈਤ ਸਭਿ ਸਿਮਰਹਿ; ਅਗਨਤੁ, ਨ ਜਾਈ ਜਸੁ ਗਨਾ ॥ [ਅ-ਗਨਤ ਬੋਲੋ]
	੪	੮	[2]ਲਤਾ [3]ਬਲੀ, ਸਾਖ ਸਭ ਸਿਮਰਹਿ; ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸੁਆਮੀ, ਸਭ ਮਨਾ ॥ ['ਲੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, 'ਬੱਲੀ' ਬੋਲੋ]
	੧੧	੮	ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ; ਬਹੁੜਿ ਨ ਜੋਨੀ ਭਰਮਿ ਰੁਨਾ ॥
	੧੩	੮	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਾ-ਕੈ ਮਨਿ ਵੂਠਾ, ਸੋ ਪੂਰ ਕਰੰਮਾ, ਨਾ [4]ਛਿਨਾ ॥
੧੦੮੦	੨	੯	ਹਰਿ ਦਾਤਾ, ਜੀਅ ਜੰਤ ਭੇਖਾਰੀ, ਜਨੁ ਬਾਂਛੈ, [5]ਜਾਚੰਗਨਾ ॥
	੧੫	੯	ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਰਵਿਆ; ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੁਝੀ ਭਰਮੰਗਨਾ ॥
	੧੮	੯	ਜੋ ਕੀਨੋ ਸੋ ਤੁਮਹਿ ਕਰਾਇਓ; ਸਰਣਿ ਸਹਾਈ, ਸੰਤਹ [6]ਤਨਾ ॥
	੧੯	੯	ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ; ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭ ਸਾਧੇ ॥ [ਸਾੱਧੇ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
			ਏਕੋ ਦਾਨੁ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਗੁਣ ਨਿਧਿ, ਆਨ ਮੰਗਲ [7]ਨਿਹਕਿੰਚਨਾ ॥ [ਸ਼ਬਦ ਨੰ: ੯ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਰੇ ਨੰਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਗਦੇ ਹਨ]

੧. ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਵਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨. ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਵੇਲ। ੩. ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਛਣ ਵਾਲੀ ਵੇਲ। ੪. ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੫. ਜਾਚਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ। ੬. ਪਿਅ ਰਾ। ੭. ਨਿਰਇੱਛਤ।

ਪੰਨਾ	ਜਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ '
੧੦੮੧	੯	੧੦	ਉਝੜ ਮਾਰਗੁ, ਸਭੁ ਤੁਮਹੀ ਕੀਨਾ; ਚਲੈ ਨਾਹੀ, ਕੋ [੧]ਵੇ ਪਾੜਾ ॥
	੧੩	੧੦	ਇਕਿ ਖੜੇ ਰਸਾਤਲਿ ਕਰਿ; ਮਨਮੁਖ ਗਾਵਾਰਾ ॥
	੧੭	੧੦	ਆਪੇ ਆਪਿ; ਨਿਰੰਜਨ ਪੂਜਾ ॥ [ਪੂੱਜਾ ਬੋਲੋ]
			ਆਪਿ ਸੁਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਧਿਆਨੀ; ਆਪਿ ਸਤਵੰਤਾ ਅਤਿ ਗਾੜਾ ॥
			[ਅੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ]
੧੦੮੨	੧	੧੦	ਆਪੇ ਸਿਵ ਵਰਤਾਈਅਨੁ ਅੰਤਰਿ; ਆਪੇ ਸੀਤਲੁ, ਠਾਰੁ ਗੜਾ ॥
	੩	੧੦	ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ; ਹਾਥਿ ਤਿਸੈ ਕੈ ਨੇਬੇੜਾ ॥
	੪	੧੦	ਕਿਸਹੀ [੨]ਬੁਤੈ; ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਈ ॥
	੧੦	੧੧	ਬਨਵਾਲੀ ਚਕ੍ਰ-ਪਾਣਿ; ਦਰਸਿ ਅਨੂਪਿਆ ॥
	੧੨	੧੧	ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਲਜਾ ਨਿਵਾਰਿ; ਉਧਾਰਣ ॥
			ਕਮਲਾ-ਕੰਤ. ਕਰਹਿ [੩]ਕੰਤੂਹਲ; ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ [੪]ਨਿਹਸੰਗਾ ॥
	੧੫	੧੧	ਮਛ ਕਛ [੫]ਕੂਰਮੁ; ਆਗਿਆ ਅਉਤਰਾਸੀ ॥
	੧੯	੧੧	[੬]ਧਨੰਜੈ; ਜਲਿ ਥਲਿ ਹੈ ਮਹੀਐ ॥
੧੦੮੩			ਮਿਰਤ ਲੋਕ ਪਇਆਲ ਸਮੀਪਤ;
	੧	੧੧	ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ, ਜਿਸੁ ਹੈ ਅਭਗਾ ॥ [ਅਭੱਗਾ ਬੋਲੋ]
	੬	੧੧	ਨਵਤਨ ਨਾਮ, ਜਪੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ;
			ਇਕੁ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ. ਪ੍ਰਭ ਕਹਿ [੭]ਸੰਗਾ ॥
	੯	੧੧	ਤਿਨ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਲੈ; ਰਿਦੈ [੮]ਪਰਾਤੇ ॥
	੧੪	੧੨	ਹੋਇ ਪੈ ਖਾਕ, ਫਕੀਰ ਮੁਸਾਫਰੁ; ਇਹੁ ਦਰਵੇਸੁ; ਕਬੂਲੁ ਦਰਾ ॥
	੧੫	੧੨	ਦੇਹ ਮਸੀਤਿ ਮਨੁ ਮਉਲਾਣਾ; ਕਲਮ ਖੁਦਾਈ, ਪਾਕੁ ਖਰਾ ॥
	੧੬	੧੨	ਸਰਾ [੯]ਸਰੀਅਤਿ; ਲੇ ਕੰਮਾਵਹੁ ॥
			[੧੦]ਤਰੀਕਤਿ [੧੧]ਤਰਕ; ਖੋਜਿ ਟੋਲਾਵਹੁ ॥
			[੧੨]ਮਾਰਫਤਿ, ਮਨੁ ਮਾਰਹੁ [੧੩]ਅਬਦਾਲਾ;
			ਮਿਲਹੁ [੧੪]ਹਕੀਕਤਿ, ਜਿਤੁ ਫਿਰਿ ਨ ਮਰਾ ॥
	੧੭	੧੨	ਦਸ [੧੫]ਅਉਰਾਤ; ਰਖਹੁ [੧੬]ਬਦ ਰਾਹੀ ॥
	੧੮	੧੨	ਮਕਾ ਮਿਹਰ; ਰੋਜਾ, ਪੈ ਖਾਕਾ ॥
	੧੯	੧੨	ਭਿਸਤੁ, ਪੀਰ ਲਫਜ; ਕਮਾਇ ਅੰਦਾਜਾ ॥

੧. ਉਲਟ। ੨. ਪਾਸੋਂ ਜਾਂ ਬਹਾਨੇ ਕਰਕੇ। ੩. ਉਤਸ਼ਾਹ। ੪. ਅਸੰਗ। ੫. ਕੱਛੂ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਚੁਕਣ ਵਾਲਾ ਕੱਛ ਅਵਤਾਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਪਹਾੜ ਹੇਠ ਕੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦੋ ਕੱਛੂ ਹਨ। ੬. ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਜੋ ਕਰਕੇ ਧਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਰਜਨ। ੭. ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ੮. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ੯. ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕਰਮ ਕਾਂਡ। ੧੦. ਉਪਾਸ਼ਨਾ। ੧੧. ਤਰਕ = ਵੈਰਾਗ। ੧੨. ਗਿਆਨ। ੧੩. ਵੱਡਾ। ੧੪. ਪਰੋਖ ਗਿਆਨ। ੧੫. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ। ੧੬. ਖੋਟੇ ਰਾਹ ਤੋਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੮੩	੧੯	੧੨	ਹੂਰ ਨੂਰ, [1]ਮੁਸਕੁ ਖੁਦਾਇਆ; ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ, [2]'ਆਲਾ' [3]ਹੁਜਰਾ ॥
੧੦੮੪	੧	੧੨	ਸੋ ਮੁਲਾ, [4]ਮਲਊਨ ਨਿਵਾਰੈ; ਸੋ ਦਰਵੇਸੁ ਜਿਸੁ ਸਿਫਤਿ ਧਰਾ ॥
	੨	੧੨	ਤਸਬੀ ਯਾਦਿ ਕਰਹੁ, [5]ਦਸ ਮਰਦਨੁ, ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ, [6]ਬੰਧਾਨਿ ਬਰਾ ॥
	੩	੧੨	[7]ਖਿਲਖਾਨਾ [8]ਬਿਰਾਦਰ; [9]ਹਮੂ ਜੰਜਾਲਾ ॥
	੬	੧੨	ਸਗਲੀ ਜਾਨਿ; ਕਰਹੁ [10]ਮਉਦੀਫਾ ॥
			ਬਦ ਅਮਲ ਛੋਡਿ; ਕਰਹੁ ਹਥਿ ਕੂਜਾ ॥ [ਕੂੱਜਾ ਬੋਲੋ]
			ਖੁਦਾਇ ਏਕੁ ਬੁਝਿ, ਦੇਵਹੁ ਬਾਂਗਾਂ; [11]ਬੁਰਗੂ, [12]ਬਰਖੁਰਦਾਰ [13]ਖਰਾ ॥
	੭	੧੨	ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ; [14]ਬਖੋਰਹੁ [15]ਖਾਣਾ ॥
			ਦਿਲ ਦਰੀਆਉ; ਧੋਵਹੁ ਮੈਲਾਣਾ ॥
			ਪੀਰੁ ਪਛਾਣੈ ਭਿਸਤੀ ਸੋਈ; ਅਜਰਾਈਲੁ, ਨ [16]ਦੋਜ [17]ਠਰਾ ॥
	੮	੧੨	ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ; ਮਾਣਿ [18]ਹਕੀਨਾ ॥ (੨) [19]ਮਾਣਹਿ ਕੀਨਾ
			ਨਾਪਾਕ, ਪਾਕੁ ਕਰਿ, ਹਦੂਰਿ ਹਦੀਸਾ, ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ ॥
	੧੦	੧੨	ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ, ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ; ਜਿਉ [20]ਕੁਸਮ [21]ਪਾਟੁ, ਘਿਉ [22]ਪਾਕੁ [23]ਹਰਾ ॥
	੧੩	੧੨	ਹਕੁ ਹੁਕਮੁ, ਸਚੁ ਖੁਦਾਇਆ ਬੁਝਿ; ਨਾਨਕ, ਬੰਦਿ ਖਲਾਸ [24]ਤਰਾ ॥
	੧੪	੧੩	ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ ਗਹਤ, ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ; ਕਿਛੁ ਭਉ ਨ ਵਿਆਪੈ [25]ਬਾਲ ਕਾ ॥
੧੦੮੫	੩	੧੩	[26]ਬਾਸਨ ਮੇਟਿ, [27]ਨਿਬਾਸਨ ਹੋਈਐ, ਕਲਮਲ ਸਗਲੇ ਜਾਲਕਾ ॥
			[ਬਾਲ ਕਾ, ਕਾਲ ਕਾ, ਨਾਲ ਕਾ, ਅਨਾਲ ਕਾ, ਇਸ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਕੱਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹਨ]
			ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩
੧੦੮੭	੨	੧	ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਭਰਮਸਹਿ; ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਨੀਤ ॥

---

੧. ਖੁਸ਼ਬੂ ਅਤਰ, ਭਗਤੀ । ੨. ਆਲ੍ਹਾ ਉਤਮ, । ੩. ਕੋਠੜੀ, ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਜੋ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਤਮ ਕੋਠੜੀ ਹੈ। ੪. (ਲਾਅਨਤ ਕੀਤਾ) ਧਿੱਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾ ਊਣਤਾਈ ਵਾਲੀ ਮੈਲ ਪਾਪਾਂ ਦੀ। ੫. ਦਸੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ । ੬. ਨਿਯਮ । ੭. ਖੇਲ ਖਾਨਾਂ, ਕਾਰਖਾਨਾ। ੮. ਸਬੰਧੀ। ੯. ਤਮਾਮ । ੧੦. ਦਫਾ ਕਰੋ, ਵਜ਼ੀਫਾ, ਹੁੰਦੇ ਕੱਢਣੇ । ੧੧. ਕਾਜ਼ੀ। ੧੨. ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ । ੧੩. ਚੰਗਾ । ੧੪. ਖਾਣਾ । ੧੫. ਭੋਜਨ । ੧੬. ਦੋਜ਼ਕ। ੧੭. ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੧੮. ਹੱਕ ਦਾ ਮਾਨਣਾ । ੧੯. ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ੨੦. ਫੁਲ । ੨੧. ਰੇਸ਼ਮ । ੨੨. ਪਵਿੱਤ੍ਰ । ੨੩. ਮ੍ਰਿਗਾਨ । ੨੪. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੫. ਮਾਇਆ ਦਾ । ੨੬.ਵਾਸ਼ਨਾਂ । ੨੭. ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੮੭	੮	੨	ਨਾਨਕ ਮਿਲਿਆ ਸੋ ਜਾਣੀਐ; ਗੁਰੂ ਨ ਛੋਡੈ ਆਪਣਾ, ਦੂਜੇ ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
	੧੦	੨	ਠਾਕ ਨ ਸਚੈ ਬੋਹਿਥੈ; ਜੇ ਗੁਰੁ ਧੀਰਕ ਦੇਇ ॥
	੧੯	੩	ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁ, ਨ ਬੂਝਈ; ਸਿਰ ਊਪਰਿ, ਜਮ ਖੜਗੁ [੧]ਕਲਖਾ ॥ [ਕਲੱਖਾ ਬੋਲੋ]
੧੦੮੮	੭	੫	[੨]ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ, [੩]ਮੜ ਵੜੀ; ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੁਧ ॥ [ਕੁਚੱਜ਼ੀ ਤੇ ਕਸੁੱਧ ਬੋਲੋ]
੧੦੮੯	੪	੮	ਨਾਨਕ, [੪]ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਹੈ; [੫]ਏਕੋ ਫੁਲੁ, [੬]ਭਿਰੰਗੁ ॥
	੬	੮	ਗਿਆਨੀਆਂ ਕਾ ਇਹੁ ਮਹਤੁ ਹੈ; ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥ [ਮਹੱਤੁ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੯	ਅਹੰਕਾਰਿ ਮੁਏ, ਸੇ [੭]ਵਿਗਤੀ ਗਏ; ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਫਿਰਿ ਆਵਹਿ ॥ [ਵਿ-ਗਤੀ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੧੦	ਕਾਗਉ. ਹੋਇ ਨ ਊਜਲਾ; ਲੋਹੇ ਨਾਵ, ਨ ਪਾਰੁ ॥
੧੦੯੦	੨	੧੦	ਗੁਰਿ ਸੇਵਿਐ ਸਾਤਿ ਪਾਈਐ; ਜਪਿ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਾ ॥ [ਸਾਤਿ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੧੨	ਦਿਲ [੮]ਦਰਵਾਨੀ ਜੋ ਕਰੇ; ਦਰਵੇਸੀ, ਦਿਲੁ [੯]ਰਾਸਿ ॥
	੧੧	੧੨	[੧੦]ਅਲਗਉ, ਜੋਇ [੧੧]ਮਧੂਕੜਉ, ਸਾਰੰਗ-ਪਾਣਿ ਸਬਾਇ ॥ [ਅਲੱਗਉ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੧੩	ਸਰਬੇ [੧੨]ਜੋਇ, [੧੩]ਅਗਛਮੀ; ਦੂਖੁ ਘਨੇਰੋ, [੧੪]ਆਥਿ ॥ [ਅਗੱਛਮੀ ਬੋਲੋ] [੧੫]ਕਾਲਰੁ ਲਾਦਸਿ, [੧੬]ਸਰੁ ਲਾਘਣਉ; ਲਾਭੁ 'ਨ' ਪੂੰਜੀ ਸਾਥਿ ॥ [ਨੰਨਾ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੧੫	੧੩	ਪੂੰਜੀ, ਸਾਚਉ ਨਾਮੁ ਤੂ; ਅਖੁਟਉ ਦਰਬੁ ਅਪਾਰੁ ॥
	੧੬	੧੩	ਪੂਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ; ਪਿਰਾਣਿ ਲੈ; [੧੭]ਮੋਟਉ ਠਾਕੁਰੁ ਮਾਣਿ ॥
੧੦੯੧	੧	੧੪	[੧੮]ਭੋਲਤਣਿ, ਭੈ ਮਨਿ ਵਸੈ; ਹੇਕੈ ਪਾਧਰ, ਹੀਡੁ ॥ [ਮੁਖ ਭੋਲੱਤਣ ਬੋਲੋ ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਭੋਲਾ-ਪਨ ਹੈ। ਅਤਿ 'ਡਾਹਪਣਿ' ਦੂਖੁ ਘਣੋ; ਤੀਨੇ ਥਾਵ ਭਰੀਡੁ ॥ [ਡਾਹੱਪਣਿ ਨਾ ਬੋਲੋ]
	੧	੪	[੧੯]ਮਾਂਦਲੁ ਬੇਦਿ, [੨੦]ਸਿ ਬਾਜਣੋ; ਘਣੋ [੨੧]ਧੜੀਐ, ਜੋਇ ॥

---

੧. ਕਲਖਾ = ਖਿਚੀ ਖੜੇ ਹਨ। ੨. ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿੰਦ। ੩ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਮੜੇ ਵਿਚ ਵੜੀ = ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਈ। ੪. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ, ਬ੍ਰਿਛ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੫. ਫੁਲ, ਧਰਮ ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ੬. ਭੋਰਾ, ਜਗਿਆਸੂ। ੭. ਅਵਿਗਤ। ੮. ਰੋਕਣਾ ਕਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ। ੯.ਸਚਿਆਈ ਵਾਲਾ। ੧੦.ਅਲੱਗ। ੧੧. ਮਧੂਕੜੀ। ੧੨. ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ੧੩. ਇਜਬਿਤ। ੧੪. ਮਾਇਆ ਵਿਚ। ੧੫. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਕੱਲਰ। ੧੬. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ। ੧੭. ਭਾਰੀ। ੧੮. ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾ ਭੋਲਾ-ਪਨ। ੧੯. ਢੋਲ। ੨੦. ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ। ੨੧. ਪੱਖ, ਬਹੁਤੇ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਆਦਿਕ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੯੧	੨	੧੪	ਸਾਗਰੁ ਗੁਣੀ, ਅਥਾਹੁ; ਕਿਨਿ [1]ਹਾਥਾਲਾ ਦੇਖੀਐ ॥ (੨) ਕਿਨਿਹਾ [2]ਥਾਲਾ
	੩	੧੪	[3]ਮਝ ਭਰਿ, ਦੁਖ ਬਦੁਖ ॥ [ਬ-ਦੁਖ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੧੬	ਮਨਮੁਖ ਵਾਪਾਰੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ; ਬਿਖੁ ਵਿਹਾਝਹਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹਹਿ; ਬਿਖ ਸਿਉ ਧਰਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥
੧੦੯੨	੮	੧੭	ਏਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਭਾਇਰਹੁ; ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
	੯	੧੭	ਪੈਨਣੁ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਓਹੁ ਊਜਲਾ; ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ॥
	੧੭	੧੮	ਗੁਰ ਸਬਦੀ, ਦਰੁ ਜਾਣੀਐ; ਅੰਦਰਿ ਮਹਲੁ, [4]ਅਸਰਾਉ ॥
੧੦੯੩	੩	੧੯	ਨਾਨਕ [5]ਸੋ ਹੰ, ਹੰ ਸਾ, ਜਪੁ ਜਾਪਹੁ; ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਿਸੈ ਸਮਾਹਿ ॥ (੨) ਸੋਹੰ [6]ਹੰਸਾ
	੬	੧੯	ਮਨਮੁਖ ਅੰਦਰੁ ਨ ਭਾਲਨੀ; ਮੁਠੇ ਅਹੰ ਮਤੇ ॥ [ਸੱਤੇ, ਤੱਤੇ, ਵਿਗੁੱਤੇ, ਮੱਤੇ ਬੋਲੋ, ਗਤੇ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ]
			ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਡਖਣੇ ਮ: ੫
੧੦੯੪	੭	੧	ਤੂ [7]ਚਉ ਸਜਣ [8]ਮੈਡਿਆ; [9]ਡੇਈ [10]ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ ॥
	੮	੧	[11]ਨੀਹੁ [12]ਮਹਿੰਜਾ, ਤਊ ਨਾਲਿ; [13]ਬਿਆ ਨੇਹ, ਕੂੜਾਵੇ ਡੇਖੁ ॥
	੧੦	੧	ਕਾਜਲੁ ਹਾਰ, ਤਮੋਲ ਰਸੁ; ਬਿਨੁ [14]ਪਸੇ, [15]ਹਭਿ ਰਸ ਛਾਰੁ ॥
	੧੧	੧	ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ; ਸਚੁ ਸਭੁ ਧਾਰਿਆ ॥ ਹਰਿ ਆਗਿਆ ਹੋਏ ਬੇਦ; ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥
੧੦੯੫	੩	੩	ਹਿਕਸੁ ਕੰਤੈ ਬਾਹਰੀ; ਮੈਡੀ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਇ ॥ (੨) ਹਿਕ ਸੁ
	੪	੩	ਹਭੇ ਟੋਲ ਸੁਹਾਵਣੇ; ਸਹੁ ਬੈਠਾ, ਅੰਙਣੁ ਮਲਿ ॥ [ਮੱਲਿ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੪	ਜਾ ਮੂ [16]ਪਸੀ, [17]ਹਠ ਮੈ; ਪਿਰੀ ਮਹਿਜੈ, ਨਾਲਿ ॥ [ਮਹਿੱਜੈ ਬੋਲੋ] ਹਭੇ ਡੁਖ [18]ਉਲਾਹਿਅਮੁ; ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥
	੧੧	੪	ਨਾਨਕ, [19]ਬੈਠਾ [20]ਭਖੇ ਵਾਉ; ਲੰਮੇ ਸੇਵਹਿ, [21]ਦਰੁ ਖੜਾ ॥

੧. ਹਾਥ, ਅੰਤ । ੨. ਥੱਲਾ, ਅੰਤ । ੩. ਹਿਰਦੇ ਦੇ । ੪. ਆਸਰਾ । ੫. ਸੋ = ਕਹੀਏ ਤੱਤ ਪਦ ਦਾ ਲਖ ਅਰਥ, ਹੰ = ਕਹੀਏ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਦਾ ਲਖ ਅਰਥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈ ਹੂੰ । ੬. ਹੰਸਾ = ਮੈਂ ਓਹ ਹਾਂ, ਅਭੇਦ ਵਾਚਕ ਵਾਕ ਹੈ । ੭. ਉਚਾਰਣ ਕਰ । ੮. ਮੇਰਿਆ । ੯. ਦਿਆਂ । ੧੦. ਸਿਰ । ੧੧. ਪ੍ਰੇਮ । ੧੨. ਮੇਰਾ । ੧੩. ਦੂਜਾ, ਹੋਰ । ੧੪. ਦੇਖੇ । ੧੫. ਸਾਰੇ । ੧੬. ਦੇਖਣਾ ਕਰੇ । ੧੭. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੧੮. ਲਾਹ ਦਿਤੇ । ੧੯. ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ । ੨੦. ਕਨਸੋਆਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ । ੨੧. ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ।

ਪੰਨਾ	ਤਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੯੫			ਪਿਰੀਏ, ਤੂ ਜਾਣੁ ਮਹਿਜਾ [੧]ਸਾਉ; ਜੋਈ ਸਾਈ, [੨]ਮੁਹੁਖੜਾ ॥
			[ਸਾਂਈ ਬੋਲੋ]
			[ਮੁਹੁਖੜਾ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਮੁਖੜੇ ਦਾ ਹੀ ਵਾਚਕ ਹੈ ਮੁਹੁਖ=ੜਾ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੪	ਕਿਆ [੩]ਗਾਲਾਇਓ [੪]ਭੂਛ; ਪਰ [੫]ਵੇਲਿ ਨ [੬]ਜੋਹੇ, ਕੰਤ ਤੂ ॥
	੧੩	੪	ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੁ ਸਰੂਪੁ ਤੂ; ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤੰਤਾ ॥
	੧੭	੫	[੭]ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ [੮]ਵੈਦਿਆ; [੯]ਤਲਿ [੧੦]ਗਾੜਾ [੧੧]ਮਹ [੧੨]ਰੇਰੁ ॥
	੧੮	੫	ਸਚੁ ਜਾਣੈ. [੧੩]ਕਚੁ ਵੈਦਿਓ; ਤੂ ਆਘੂ ਆਘੇ, ਸਲਵੇ ॥
			ਨਾਨਕ, [੧੪]ਆਤਸੜੀ ਮੰਝਿ, [੧੫]ਨੈਣੂ;
			ਬਿਆ, [੧੬]ਢਲਿ [੧੭]ਪਬਣਿ ਜਿਉ [੧੮]ਜੰੁਮਿਓ ॥
	੧੯	੫	[੧੯]ਭੋਰੇ [੨੦]ਭੋਰੇ [੨੧]ਰੂਹੜੇ; [੨੨]ਸੇਵੇਦੇ [੨੩]ਆਲਕੁ ॥ [ਸੇਵੇਂਦੇ ਬੋਲੋ]
੧੦੯੬	੨	੫	ਤੂ ਪੁਰਖੁ ਅਨੰਦੀ ਅਨੰਤ, ਸਭ, ਜੋਤਿ [੨੪]ਸਮਾਹਰਾ ॥
	੪	੫	ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਕਰਦੇ ਸੇਵ ਦਰਿ; ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ, ਤੇਰਾ ॥
	੫	੬	[੨੫]ਗਹਡੜੜਾ, ਤ੍ਰਿਣਿ ਛਾਇਆ; ਗਾਫਲ ਜਲਿਓਹੁ [੨੬]ਭਾਹਿ ॥
	੧੨	੭	ਆਗਾਹਾ ਕੂ [੨੭]ਤ੍ਰਾਘਿ; ਪਿਛਾ, ਫੇਰਿ ਨ [੨੮]ਮੁਹਡੜਾ ॥
			[ਮੁਹਡੜਾ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ]
			ਨਾਨਕ, ਸਿਝਿ ਇਵੇਹਾ ਵਾਰ; ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਵੀ ਜਨਮੜਾ ॥
	੧੩	੭	ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ [੨੯]ਚਾਈਆ; ਹਭ ਕਹੀ ਦਾ ਮਿਤੁ ॥
	੧੫	੭	ਜਾ ਤੂ, ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ; ਤਾ ਕਿਆ [੩੦]ਮੁਹਛੰਦਾ ॥
	੧੯	੮	ਡੇਖਣ ਕੂ, [੩੧]ਮੁਸਤਾਕੁ; ਮੁਖੁ [੩੨]ਕਿ ਜੇਹਾ ਤਉ ਧਣੀ ॥
੧੦੯੭	੧	੮	ਦੁਖੀਆ, ਦਰਦ ਘਣੇ; [੩੩]ਵੇਦਨ ਜਾਣੇ, ਤੂ ਧਣੀ ॥

੧. ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਮਤਲਬ। ੨. ਮੁਖੜਾ। ੩. ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ੪. ਮੋਟਾ ਵਾਕ। ੫. ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਰ = ਪਰਾਈ। ੬. ਤੱਕੇ। ੭. ਡੰਡੀ ਡੰਡੀ, ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ। ੮. ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ। ੯. ਥਲੇ। ੧੦. ਤਕੜਾ। ੧੧. ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ। ੧੨. ਟੋਆ, ਖਾਤਾ, ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦਾ ਬਚਕੇ ਰਹੀਂ। ੧੩. ਕੱਚੇ ਪਦਾਰਥ ਵੈਦਿਓ = ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਜਾਣ ਕੇ ਤੂੰ ਅਗੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਸਲਵੇ = ਵਿਚਰਦਾ ਹੈਂ। ੧੪. ਜਿਵੇਂ ਅਗਨੀ ਵਿਚ। ੧੫. ਮੱਖਣ ਢਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੬. ਪਾਣੀ ਦੇ ਢਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ। ੧੭. ਚੁਪੱਤੀ ਦੇ ਪੱਤੇ। ੧੮. ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਉਂ ਪਦਾਰਥ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੯. ਹੇ ਭੋਲੇ। ੨੦. ਸਵੇਰੇ। ੨੧. ਸੁੰਦਰ। ੨੨. ਭਜਨ ਕਰਨ ਨੂੰ। ੨੩. ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ੨੪. ਸਮਾਈ। ੨੫. ਟੋਆ, ਛੱਪਰ, ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਛੱਪਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਕੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ੨੬. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਜਾਲਦਾ ਹੈ। ੨੭. ਚਾਹੁਣਾ ਕਰ। ੨੮. ਮੋਢਾ, ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਰੂਪ। ੨੯. ਪਿਆਰਾ, ਲਾਡਲਾ, ਚਾਅ ਵਾਲਾ। ੩੦. ਮੁਹਛੰਦਗੀ। ੩੧. ਚਾਹਵਾਨ, ਮੋਹਤ। ੩੨. ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ। ੩੩. ਪੀੜਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੯੭	੮	੯	[੧]ਗਿਲੀ [੨]ਗਿਲੀ, ਰੋਡੜੀ; [੩]ਭਉਦੀ [੪]ਭਵਿ [੫]ਭਵਿ ਆਇ ॥
	੧੩	੯	ਹਉ ਨਿਰਗੁਣੁ ਢਾਢੀ ਬਖਸਿਓਨੁ; ਪ੍ਰਭਿ ਪੁਰਖਿ ਵੇ-ਦਾਵੈ ॥
	੧੪	੧੦	ਜਾ ਛੁਟੇ ਤਾ ਖਾਕੁ; ਤੂ ਸੁੰਞੀ ਕੰਤੁ ਨ ਜਾਣਹੀ ॥
			ਦੁਰਜਨ ਸੇਤੀ ਨੇਹੁ, ਤੂ ਕੈ ਗੁਣਿ, ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਹੀ ॥
	੧੭	੧੦	ਨਾਨਕ, ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ [੬]ਆਲੂਦਿਆ; ਜਿਤੀ ਹੋਰੁ ਖਿਆਲੁ ॥
	੧੮	੧੦	ਜਿਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ; ਸੇ ਤੁਧੁ ਮਾਰਿ[੭] ਨਿਵਾੜਾ ॥ [ਠੱਗੀ' ਬੋਲੋ]
	੧੯	੧੦	ਸਭਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆ, ਵਸਿ ਕਰਿ ਦਿਤੀਓ; ਸਤਵੰਤਾ ਸਾੜਾ ॥
੧੦੯੮	੧	੧੦	ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ, ਭਾਇਰਹੁ; ਹਰਿ ਵਸਦਾ ਨੇੜਾ ॥
	੨	੧੧	ਜਾ ਮੂੰ, ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤੂ; ਤਾ, ਹਭੇ ਸੁਖ ਲਹਾਉ ॥
	੩	੧੧	ਕਪੜ ਭੋਗ ਵਿਕਾਰ; ਏ, ਹਭੇ ਹੀ ਛਾਰ ॥
			ਖਾਕੁ ਲੋੜੇਦਾ, ਤੰਨਿ ਖੇ; ਜੋ ਰਤੇ ਦੀਦਾਰ ॥
	੪	੧੧	ਕਿਆ ਤਕਹਿ, ਬਿਆ ਪਾਸ; ਕਰਿ ਹੀਅੜੇ, ਹਿਕੁ ਅਧਾਰੁ ॥
	੧੦	੧੨	ਲੋੜੀਦੋ ਹਭ ਜਾਇ; ਸੋ ਮੀਰਾ, [੮]ਮੀਰੰਨ ਸਿਰਿ ॥
	੧੦	੧੨	[੯]ਮਾਣਿਕੂ, ਮੋਹਿ [੧੦]ਮਾਉ; ਡਿੰਨਾ, ਧਣੀ [੧੧]ਅਪਾਹਿ ॥
	੧੧	੧੨	ਮੂ, ਥੀਆਊ ਸੇਜ; ਨੈਣਾ, ਪਿਰੀ ਵਿਛਾਵਣਾ ॥
			ਜੇ ਡੇਖੈ, ਹਿਕ ਵਾਰ, ਤਾ ਸੁਖ ਕੀਮਾ ਹੂ, ਬਾਹਰੇ ॥
	੧੩	੧੨	ਮੈ ਲਖ [੧੨]ਵਿੜਤੇ ਸਾਹਿਬਾ; ਜੇ ਬਿੰਦ ਬੋਲਾਈਆ ॥ [ਵਿੜੱਤੇ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੧੩	[੧੩]ਮੂ, [੧੪]ਥੀਆਊ ਤਖਤੁ; ਪਿਰੀ ਮਹਿੰਜੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥
			ਪਾਵ ਮਿਲਾਵੇ [੧੫]ਕੋਲਿ; ਕਵਲ ਜਿਵੈ, [੧੬]ਬਿਗਸਾਵਦੋ ॥
	੧੭	੧੩	ਪਿਰੀਆ ਸੰਦੜੀ ਭੁਖ; ਮੂ [੧੭]ਲਾਵਣ [੧੮]ਥੀ, [੧੯]ਵਿਥਰਾ ॥
	੧੮	੧੩	ਠਗਾ [੨੦]ਨੀਹੁਮ ਤ੍ਰੋੜਿ; ਜਾਣੁ [੨੧]ਗਧ੍ਰਬਾ ਨਗਰੀ ॥ (੨) ਨੀਹੁ ਮਤ੍ਰੋੜਿ
੧੦੯੯	੨	੧੩	ਤਿਲਕੁ ਕਢਹਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ; ਅੰਤਰਿ [੨੨]ਕਾਲੇਖੰ ॥
	੭	੧੪	ਇਕਸੁ, ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਾਹਰੀ; ਸਭ ਫਿਰੈ ਨਿਕਾਮੀ ॥ (੨) ਹਿਕਸੁ
	੯	੧੪	ਬਿਚਰਦੇ ਫਿਰਹਿ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ; ਹਰਿ ਜੀ [੨੩]ਹੁਕਾਮੀ ॥
	੧੧	੧੫	ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਏ ਹਭ ਮਰਣੁ; ਪਛਾਣੰਦੋ ਕੋਇ ॥

---

੧. ਨਿਗਲਨ ਵਾਸਤੇ। ੨. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਲ੍ਹਾਭ ਵਾਲੀ। ਰੋਡੜੀ, ਗੁੜ ਦੀ ਰੋਡੜੀ ਮਾਇਆ। ੩. ਜੀਵ ਰੂਪ ਮੱਖੀ। ੪. ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ। ੫. ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੬. ਗੰਦੇ, ਭੰੜੇ। ੭. ਨਵਿਰਤ। ੮. ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ੯. ਮਾਣਕ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ। ੧੦. ਮਾਤਾ ਰੂਪ ਸੰਤੋ ੧੧.ਅਪਾਹਿ, ਨਿਰਲ਼ੇਪ ਹੈ। ੧੨. ਵੱਟ ਲਏ, ਖੱਟ ਲਏ। ੧੩. ਮੈਂ। ੧੪. ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ੧੫. ਪਾਸ। ੧੬. ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੭. ਸਲੂਣਾ। ੧੮. ਹੋ ਕੇ। ੧੯. ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਕ ਟਿਕਾਂ। ੨੦. ਪਰੇਮ। ੨੧. ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਨਗਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੂਠੇ ਜਾਣਕੇ। ੨੨. ਕਾਲਖ। ੨੩. ਹੁਕਮ ਵਿਚ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੦੯੯	੧੩	੧੫	[1]ਮਤੜੀ [2]ਕਾਂਢਕੁ ਆਹ; ਪਾਵ ਧੋਵੰਦੋ ਪੀਵਸਾ ॥ (੨) ਕਾਂਢ ਕੁਆਹ
			[3]ਮੂ ਤਨਿ, ਪ੍ਰੇਮੁ ਅਥਾਹ; [4]ਪਸਣ ਕੂ; ਸਚਾ ਧਣੀ ॥
	੧੬	੧੫	ਮਾਰਿਆ ਸਚੈ ਪਾਤਿਸਾਹਿ; ਵੇਖਿ ਧੁਰਿ ਕਰਿ, ਮਚਾ ॥
			(੨) ਕਰਮ ਚਾ (੩) ਕਰਮਚਾ
੧੧੦੦	੧	੧੬	ਨਾਨਕ, ਸੇ ਅਖੜੀਆ [5]ਬਿਅੰਨਿ; ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ, ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
	੪	੧੬	ਓਨਿ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ, ਸਮ ਕੀਤਿਆ; ਸਭ ਨਾਲਿ ਸੁਭਾਈ ॥
			ਹੋਆ ਓਹੀ [6]ਅਲੁ, ਜਗ ਮਹਿ; ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਜਪਾਈ ॥
	੬	੧੭	ਸਜਣ ਮੁਖੁ, ਅਨੂਪੁ; ਅਠੇ ਪਹਰ ਨਿਹਾਲਸਾ ॥
			ਸੁਤੜੀ, ਸੋ ਸਹੁ ਡਿਠੁ; ਤੈ ਸੁਪਨੇ ਹਉ ਖੰਨੀਐ ॥
	੭	੧੭	ਸਜਣ ਸਚੁ ਪਰਖਿ; ਮੁਖ ਅਲਾਵਣੁ ਥੋਥਰਾ ॥ [ਪਰੱਖਿ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੮	੧੭	ਮੰਨ ਮਝਾਹੂ ਲਖਿ; ਤੁਧਹੁ ਦੂਰਿ ਨ, ਸੁ ਪਿਰੀ ॥ [ਲਖ ਨ ਬੋਲੋ]
	੯	੧੭	ਰੰਗ ਤੰਗ ਗਰੀਬ ਮਸਤ; ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸਿਧਾਸੀ ॥
	੧੧	੧੭	ਨਿਹਚਲੁ, ਸਚੁ ਖੁਦਾਇ ਏਕੁ; ਖੁਦਾਇ ਬੰਦਾ, ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
	੧੨	੧੮	ਡਿਠੀ ਹਭ ਢੰਢੋਲਿ; ਹਿਕਸੁ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥
	੧੩	੧੮	ਆਸਕੁ, ਆਸਾ ਬਾਹਰਾ; ਮੂ ਮਨਿ ਵਡੀ ਆਸ ॥
			ਆਸ ਨਿਰਾਸਾ, ਹਿਕੁ ਤੂ; ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ, ਬਲਿ ਗਈਆਸ ॥
	੧੪	੧੮	ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੇ; [7]ਬਿਰਹੀ, ਨਾ [8]ਧੀਰੇਦਿ ॥
	੧੬	੧੮	ਪੋਥੀ ਪੰਡਿਤ ਗੀਤ 'ਕਵਿਤ', ਕਵਤੇ ਭੀ ਜਾਸੀ ॥ [ਕਵਿੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੭	੧੮	ਮੁਨਿ ਜੋਗੀ ਦਿਗੰਬਰਾ; ਜਮੈ ਸਣੁ, ਜਾਸੀ ॥
੧੧੦੧	੨	੧੯	ਹਿਕਸ ਕੂੰ, ਤੂ ਆਹਿ; ਪਛਾਣੂ ਭੀ, ਹਿਕੁ ਕਰਿ ॥
			ਨਾਨਕ, ਆਸੜੀ ਨਿਬਾਹਿ; ਮਾਨੁਖ [9]ਪਰਥਾਈ, [10]ਲਜੀਵਦੋ ॥
	੭	੨੦	ਜੋ ਡੁਬੰਦੋ ਆਪਿ; ਸੋ ਤਰਾਏ ਕਿਨ੍ਹ ਖੇ ॥
			ਤਾਰੇਦੜੋ, ਭੀ ਤਾਰਿ; ਨਾਨਕ, ਪਿਰ ਸਿਉ ਰਤਿਆ ॥
	੮	੨੦	ਜਿਥੈ ਕੋਇ ਕਥੰਨਿ; ਨਾਉ ਸੁਣੰਦੋ, ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
			ਮੂੰ ਜੁਲਾਊਂ [11]ਤਥਿ; ਨਾਨਕ ਪਿਰੀ ਪਸੰਦੋ, ਹਰਿਓ ਥੀਓਸਿ ॥
	੯	੨੦	ਨਾਨਕ, ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੀਆ; [12]ਨਿ-ਮੁਣੀਆਦੀ ਦੇਹ ॥
	੧੪	੨੧	ਲਗੜੀਆ ਪਿਰੀਅੰਨਿ; ਪੇਖੰਦੀਆ, ਨਾ [13]ਤਿਪੀਆ ॥
	੧੫	੨੧	ਕਥੜੀਆ ਸੰਤਾਹ; ਤੇ ਸੁਖਾਊ [14]ਪੰਧੀਆਂ ॥

---

੧. ਖੋਟੀ ਮਤ ਨੂੰ। ੨. ਕੱਢ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਹ = ਹੈਨ। ੩. ਮੇਰੇ। ੪. ਦੇਖਣ ਨੂੰ। ੫. ਦੂਜੀਆਂ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ। ੬. ਪੂਰਨ, ਤ੍ਰਿਪਤ। ੭. ਪਰੇਮੀ ਨੂੰ। ੮. ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਉਦੇ ਹੁੰਦੀ। ੯. ਪਾਸੋਂ ਜਿਹੜਾ ਮੰਗਣਾ ਹੈ। ੧੦. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ। ੧੧.ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ। ੧੨. ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ੧੩. ਰੱਜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਅੱਖਾਂ। ੧੪. ਡੰਡੀਆਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੧੦੨	੯	੨੨	[੧]ਹਿਆਇ [੨]ਕਮਾਇ ਧਿਆਇਆ; ਪਾਇਆ ਸਾਧ ਸਰਣਾ ॥
			ਬੋਹਿਥੁ, ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਗੁਰੁ; ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਚੜਾਏ, ਤਿਸੁ ਭਉਜਲੁ ਤਰਣਾ ॥
	੧੧	੨੩	ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ; ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥
	੧੧	੨੩	ਮੁਆ, ਜੀਵੰਦਾ ਪੇਖੁ; ਜੀਵੰਦੇ, ਮਰਿ ਜਾਨਿ ॥
	੧੬	੨	ਸੋਈ ਕੰਮੁ ਕਮਾਵਣਾ; ਕੀਆ ਧੁਰਿ [੩]ਮਉਲੈ ॥ [ਮਉ ˆਲੈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
			ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ
੧੧੦੩	੨	੧	ਜੀਅ [੪]ਬਧਹੁ, ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ; ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ, ਕਤ ਭਾਈ ॥
			ਆਪਸ ਕਉ, ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ; ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ ॥
	੪	੧	ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਮਿ ਛੂਟਹੁ; ਨਾਹਿ ਤ, ਬੂਡੇ ਭਾਈ ॥
	੬	੨	ਸ'ਰ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ; ਰਾਮਾ ॥
	੮	੨	[੫]ਅੰਜਨੁ ਦੇਇ, ਸਭੈ ਕੋਈ; [੬]ਟੁਕੁ ਚਾਹਨ ਮਾਹਿ, [੭]ਬਿਡਾਨੁ ॥
	੧੧	੩	[੮]ਰਾਮੁ; ਜਿਹ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥
	੧੪	੩	ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ; ਹਰਿ ਨਾਮਾ [੯]ਹਰ ਤਾਰਿ ॥
੧੧੦੪	੧	੫	ਜਉ ਤੁਮ ਮੋ-ਕਉ ਦੂਰਿ 'ਕਰਤ-ਹਉ'; ਤਉ ਤੁਮ ਮੁਕਤਿ ਬਤਾਵਹੁ ॥
			ਏਕ, ਅਨੇਕ ਹੋਇ ਰਹਿਓ ਸਗਲ ਮਹਿ; ਅਬ ਕੈਸੇ ਭਰਮਾਵਹੁ ॥
	੩	੫	[੧੦]ਸੋਧਉ 'ਮੁਕਤਿ' ਕਹਾ ਦੇਉ ਕੈਸੀ; ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ, ਮੋਹਿ ਪਾਈ ਹੈ ॥
	੬	੬	ਕਾਹੇ [੧੧]ਕੀਜਤੁ ਹੈ; ਮਨਿ ਭਾਵਨੁ ॥
	੮	੭	ਦੇਹੀ ਗਾਵਾ, ਜੀਉ ਧਰ [੧੨]ਮਹਤਉ; ਬਸਹਿ ਪੰਚ [੧੩]ਕਿਰਸਾਨਾ ॥ [ਮਹਿਤਉ ਬੋਲੋ]
			ਨੈਨੂ ਨਕਟੂ ਸ੍ਰਵਨੂ [੧੪]ਰਸ [੧੫]ਪਤਿ; ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨਾ ॥
	੯	੭	ਘਰੀ ਘਰੀ ਕਾ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ; [੧੬]ਕਾਇਥੁ, [੧੭]ਚੇਤੂ ਨਾਉ ॥
	੧੦	੭	[੧੮]ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਾਨ [੧੯]ਵਾ ਭਾਗਿ ਗਏ; ਲੈ ਬਾਧਿਓ ਜੀਉ, [੨੦]ਦਰਬਾਰੀ ॥
	੧੪	੮	ਬਿਨੁ ਭੈ, ਅਨਭਉ ਹੋਇ; [੨੧]ਵਣਾ [੨੨]ਹੰਬੈ ॥ [ਵਣਾਂ ਬੋਲੋ]
			ਕਬੀਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ
੧੧੦੫	੮	੧	ਚਾਰਿ ਮੁਕਤਿ, ਚਾਰੈ ਸਿਧਿ ਮਿਲਿ ਕੈ; ਦੂਲਹ, ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ॥
	੯	੧	ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜਪਤ; ਕੋ ਕੋ ਨ ਤਰਿਓ ॥
	੧੧	੧	ਨਿਰਭਉ ਭਏ, ਰਾਮ ਬਲ ਗਰਜਿਤ; ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਤਾਪ ਹਿਰਿਓ ॥

੧. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੨. ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ । ੩. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ੪. ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋ । ੫. ਗਿਆਨ । ੬. ਥੋਹੜੀ ਥੋਹੜੀ ਚਾਹਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹੋ । ੭. ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ੮. ਹੇ ਭਾਈ । ੯. ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੦. ਖੋਜਦੇ ਹੈਂ । ੧੧. ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧੨. ਪਟਵਾਰੀ । ੧੩. ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ । ੧੪. ਰਸਨਾ । ੧੫. ਪਤਿ = ਤੁਚਾ । ੧੬. ਮੁਨਸ਼ੀ । ੧੭. ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਨਾਮ ਵਾਲੇ । ੧੮. ਕਾਮਾਦਿਕ । ੧੯. ਉਹ ਵਾ = ਵਾਲਾ । ੨੦. ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਨੇ । ੨੧. ਬਣਦਾ । ੨੨. ਹੈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ
੧੧੦੫	੧੧	੧	ਅੰਬਰੀਕ ਕਉ ਦੀਓ ਅਭੈ ਪਦੁ; ਰਾਜੁ ਭਭੀਖਨ ਅਧਿਕ ਕਰਿਓ ॥
	੧੬	੧	ਸੁਆਨ ਸੂਕਰ, [1]ਬਾਇਸ ਜਿਵੈ; ਭਟਕਤੁ ਚਾਲਿਓ ਊਠਿ ॥
	੧੭	੧	ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ [2]ਕਰਮਨਾ; ਮੈ ਦੇਖੇ. ਦੋਜਕ ਜਾਤ ॥
	੧੮	੧	ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਚਾਤੁਰੀ; ਬਾਜੀਗਰ ਬੇ ਕਾਮ ॥
੧੧੦੬	੨	੧	[3]ਚੰਦ ਸਤ, ਭੇਦਿਆ, [4]ਨਾਦ ਸਰ ਪੂਰਿਆ; [5]ਸੂਰ ਸਤ, ਖੋੜਸਾ, [6]ਦਤੁ ਕੀਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ, ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ
	੧੨	੧	ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ, ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ; ਮਾਥੈ ਛਤ੍ਰ ਧਰੈ ॥
	੧੫	੨	ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸੁਰਿਤਰੁ ਚਿੰਤਾਮਨਿ; ਕਾਮਧੇਨ, ਬਸਿ ਜਾ-ਕੇ ਰੇ ॥ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ, ਅਸਟ ਮਹਾ ਸਿਧਿ; ਨਵ ਨਿਧਿ, ਕਰ ਤਲ ਤਾ ਕੈ ॥
	੧੭	੨	[7]ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ, ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ [8]ਬਿਧਿ; [9]ਚਉਤੀਸ ਅਛਰ ਮਾਹੀ ॥
			-੦-
			ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ
			ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ
੧੧੦੭	੫	੧	ਰਚਨਾ ਰਾਚਿ ਰਹੇ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਪ੍ਰਭ ਮਨਿ, [10]ਕਰਮ ਸੁਕਰਮਾ ॥
	੬	੨	ਸਾ ਧਨ ਸਭਿ ਰਸ [11]ਚੋਲੈ; [12]ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੀਆ ॥
	੧੪	੪	'ਉਨਵਿ' ਘਨ ਛਾਏ, ਬਰਸੁ ਸੁਭਾਏ; ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਖਾਵੈ ॥ [ਉਨੱਵਿ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੧੧੦੮	੮	੭	ਨਿਮਾਣੀ ਨਿਤਾਣੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ; ਕਿਉ ਪਾਵੈ 'ਸੁਖ', ਮਹਲੀ ॥
	੧੦	੮	ਅਗਨਿ ਰਸੁ ਸੋਖੈ, ਮਰੀਐ ਧੋਖੈ; ਭੀ ਸੋ, ਕਿਰਤੁ ਨ ਹਾਰੈ ॥

੧. ਕਾਂ। ੨. ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਵਡੇ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਭੇਦਿਆ = ਉਤਾਰਿਆ।ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸ਼ਾਂਤ ਸਰੂਪ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਭੇਦਿਆ = ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ। ੪. ਸੁਖਮਨਾ = ਸਤ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਦ = ਸ਼ਬਦ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆ = ਠਹਿਰਾਇਆ। ੫. ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦਤ = ਢੋਣਾ ਕੀਤਾ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਤਮੋਂ ਗੁਣੀ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਮਨ = ਰੋਕਣਾ ਕੀਤਾ ਵਾ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੂਰਿਆ = ਵਸਾਇਆ। ੬. ਦਮਨ ਕੀਤਾ। ੭.ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਨ = ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਵ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ। ੮. ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਚੋਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਸਾਂਝੀ ਸਤਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ੫੨ ਅੱਖਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੯. ਚੌਤੀ ਅੱਖਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ ਅੜਾੜੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਬਾਕੀ ਦੇ। ੧੦. ਸਾਡੇ ਸਮਾਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ੧੧. ਬੁਧ ਰੂਪੀ ਚੋਲੇ ਵਿਚ। ੧੨. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ
੧੧੦੮	੧੦		[1]ਰਥੁ ਫਿਰੈ; [2]ਛਾਇਆ ਧਨ 'ਤਾਕੈ'; [3]ਟੀਡੁ [4]ਲਵੈ, ਮੰਝਿ ਪਬਾਰੇ ॥ [ਤਾਕੈ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੧੦	ਜਲ ਥਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ; ਬਰਸ ਰੁਤੇ, ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥
	੧੭	੧੦	ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਚਵੈ, ਬਬੀਹਾ ਬੋਲੇ; ਭੁਇਅੰਗਮ ਫਿਰਹਿ, ਡਸੰਤੇ ॥
	੧੯	੧੧	ਅਸੁਨਿ, ਆਉ ਪਿਰਾ; ਸਾ ਧਨ ਝੂਰਿ ਮੁਈ ॥
	੧੯	੧੧	ਝੂਠਿ ਵਿਗੁਤੀ, ਤਾ ਪਿਰ ਮੁਤੀ; [6]ਕੁਕਹ [7]ਕਾਹ, ਸਿ [8]ਫੁਲੇ ॥
੧੧੦੯	੧	੧੧	ਆਗੈ ਘਾਮ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ 'ਜਾਡਾ'; ਦੇਖਿ ਚਲਤ ਮਨੁ ਡੋਲੇ ॥
	੫	੧੨	ਨਾਨਕ ਮਿਲਹੁ ਕਪਟ ਦਰ ਖੋਲਹੁ; ਏਕ ਘੜੀ, ਖਟੁ ਮਾਸਾ ॥
	੭	੧੩	ਗੀਤ ਨਾਦ 'ਕਵਿਤ' ਕਵੇ, ਸੁਣਿ; ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥ [ਕਵਿੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੯	੧੪	ਆਵਤ, ਕੀ ਨਾਹੀ; ਮਨਿ ਤਨਿ, ਵਸਹਿ ਮੁਖੇ ॥
	੧੪	੧੫	ਨਾਨਕ ਮਾਘਿ, ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਜਪਿ; ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਤਾ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਜਮਕ]
	੧੪	੧੬	ਫਲਗੁਨਿ, ਮਨਿ ਰਹਸੀ; ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਭਾਇਆ ॥
	੧੭	੧੭	[9]ਬੇ ਦਸ ਮਾਹ; ਰੁਤੀ ਥਿਤੀ ਵਾਰ ਭਲੇ ॥ [10]ਘੜੀ ਮੂਰਤ, ਪਲ ਸਾਚੇ; ਆਏ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ॥
੧੧੧੦	੨	੨	ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ, ਨੈਣ [11]ਸਲੋਨੜੀਏ; [12]ਰੈਣਿ ਅੰਧਿਆਰੀ ਰਾਮ ॥
	੪	੨	ਨਾਨਕ ਮੂਰਖੁ ਕਬਹਿ ਨ ਚੇਤੈ; ਕਿਆ ਸੂਝੈ ਰੈਣਿ ਅੰਧੇਰੀਆ ॥
	੧੨	੨	ਕਰ ਕੰਪਿ ਚਰਣ ਸਰੀਰੁ ਕੰਪੈ; ਨੈਣ ਅੰਧੁਲੇ, ਤਨੁ [13]ਭਸਮ [14]ਸੇ ॥
	੧੪	੨	ਖੂਲੀ [15]ਗੰਠਿ ਉਠੋ; ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
੧੧੧੧	੧੧	੪	ਪਿਰਿ ਛੋਡਿਅੜੀ ਸੁਤੀ; ਪਿਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ॥
	੧੬	੪	ਸਾਜਨ, [16]ਦੇਸਿ; [17]ਵਿਦੇਸੀਅੜੇ, [18]ਸਾਨੇਹੜੇ ਦੇਦੀ ॥
	੧੯	੪	ਨਾਨਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ [19]ਬਿਰਖੁ, ਮਹਾ ਰਸ ਫਲਿਆ; ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਸੁ ਚਾਖੇ ॥

੧. ਅਗਿਆਨ ਰਥ। ੨. ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪੀ ਛਾਂ। ੩. ਬਿੰਡੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਰੂਪੀ। ੪. ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ੫. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ। ੬. ਪਿਲਛੀ, ਕੇਸ। ੭. ਕਾਹੀ, ਦਾਹੜਾ। ੮.ਚਿਟੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ੯.ਬੇ = ਦੋ, ਦਸ ਭਾਵ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ੧੦. ਦੋ ਘੜੀਆਂ। ੧੧. ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਸਖੀ। ੧੨. ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ। ੧੩. ਖਾਕ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੧੪. ਸਰੀਖੇ। ੧੫. ਪ੍ਰਾਨ ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ ਦੀ ਗੰਢ। ੧੬. ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ੧੭. ਜਿਹੜਾ ਗੁਪਤ ਆਸਖਿਆਤ ਸਮਝਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਦੇਸ ਹੈ। ੧੮. ਰਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ। ੧੯. ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ
੧੧੧੨	੧੪	੫	੧ਢੋਤਿ ੨ਉਚਾਪਤਿ, ਲੇਖੁ ਨ ਲਿਖੀਐ; ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥ [ਉਚਾ ਪਤਿ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੬	੬	ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ; ਤੂ ਸਮਝੁ, ਅਚੇਤ ਇਆਣਿਆ ਰਾਮ ॥
੧੧੧੩	੩	੬	ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ; ਤੂ ਥਿਰੁ ਰਹੁ, ਚੋਟ ਨ ਖਾਵਹੀ ਰਾਮ ॥
			ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ; ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ, ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹੀ ਰਾਮ ॥
	੬	੬	ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ; ਤੂ ਕਿਆ ਲੈ ਆਇਆ, ਕਿਆ ਲੈ ਜਾਇਸੀ ਰਾਮ ॥
	੭	੬	ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ; ਤਾ ਛੁਟਸੀ; ਜਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਸੀ ਰਾਮ ॥
			ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪
੧੧੧੪	੧੧	੨	ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ; ਅਪਰੰਪਰ, ਅਪਰ ਪਰਾ ॥
	੧੯	੨	ਤਿਨ ਕੇ, ਕੋਟਿ ਸਭ ਪਾਪ; ਖਿਨੁ ਪਰਹਰਿ, ਹਰਿ ਦੂਰ ਕਰੇ ॥
੧੧੧੫	੧੫	੩	ਵਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ, ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ; ਮੁਖਿ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ੩ਚਵਿਆ ॥
੧੧੧੬	੩	੪	ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ੪ਅਭੀਚੁ; ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ, ਦਰਸੁ ਭਇਆ ॥
	੬	੪	ਹਰਿ ਆਪਿ ਕਰਤੈ, ਪੁਰਬੁ ਕੀਆ; ਸਤਿਗੁਰੂ, ੫ਕੁਲਖੇਤਿ, ਨਾਵਣਿ ਗਇਆ ॥
	੭	੪	ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ, ਚਲੇ ਗੁਰ; ਸਤਿਗੁਰ, ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ ॥ (ਸਿੱਖਾ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੪	ਪ੍ਰਥਮ ਆਏ ਕੁਲਖੇਤਿ ਗੁਰ; ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਬੁ ਹੋਆ ॥
	੧੧	੪	ਦੇਖਣਿ ਆਏ ਤੀਨਿ ਲੋਕ; ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ, ਸਭਿ ਆਇਆ ॥
	੧੨	੪	ਜੋਗੀ ਦਿਗੰਬਰ ਸੰਨਿਆਸੀ ਖਟੁ ਦਰਸਨ; ਕਰਿ ਗਏ, ੬ਗੋਸਟਿ ਢੋਆ ॥
	੧੩	੪	੭ਦੁਤੀਆ, ਜਮੁਨ ਗਏ ਗੁਰਿ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਕੀਆ ॥
			੮ਜਾਗਾਤੀ ਮਿਲੇ, ਦੇ ਭੇਟ; ਗੁਰ ਪਿਛੈ, ਲੰਘਾਇ ਦੀਆ ॥
	੧੮	੪	ਸਭ ਮੋਹੀ ਦੇਖਿ ਦਰਸਨੁ, ਗੁਰ ਸੰਤ; ਕਿਨੈ, ੯ਆਢੁ 'ਨ' ਦਾਮੁ ਲਇਆ ॥
			ਆਢੁ ਦਾਮੁ, ਕਿਛੁ ਪਇਆ ਨ ੧੦ਬੋਲਕ; ਜਾਗਾਤੀਆ, ੧੧ਮੋਹਣ ੧੨ਮੁੰਦਣਿ ਪਈ ॥
੧੧੧੭	੧	੪	ਜਾਗਾਤੀਆ ਉਪਾਵ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ, ਵੀਚਾਰੁ ਡਿਠਾ; ਭੰਨਿ ਬੋਲਕਾ, ਸਭਿ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥
	੩	੪	ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ, ਗੁਰੁ ਗੋਵਿਦੁ ਪੁਛਿ; ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਕੀਤਾ ਸਹੀ ॥
			ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ, ਸਭਨੀ ਸਹੀ ਕੀਤਾ;

੧. ਉਠ ਗਿਆ। ੨. ਰੋਜ਼ ਨਾਮਚਾ, ਹੁਧਾਰ ਚੁਕੀ ਜਾਣਾ, ਰੋਜ਼ ਲਿਖਾਈ ਜਾਣਾ। ੩. ਉਚਾਰਿਆ। ੪. ਅਭੀਜਿਤ ਨਿਛੱਤ੍ਰ। ੫. ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ। ੬. ਗੋਸਟਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਢੋਆ = ਆਸਰਾ ਲਿਆ। ੭. ਦੂਜੇ ਤੀਰਥ ਤੇ। ੮. ਮਸੂਲੀਏ। ੯. ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ। ੧੦. ਬੋਲ ਕੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੁਆਈਏ ਪੈਸੇ ਭਾਵ ਗੋਲਕ। ੧੧. ਮੋਹਤ ਹੋ ਕੇ। ੧੨. ਬੋਲਣ ਵਲੋਂ ਮੁੰਦ = ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ
੧੧੧੭	੪	੪	ਸੁਕਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਿ ਕਰਿ; ਗੁਰ ਗੋਵਿਦੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਦੇਹੀ ਨਗਰਿ ਕੋਟਿ, ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਟਵਾਰੇ; ਤਿਨ ਕਾ ਥਾਉ ਥੇਹੁ ਗਵਾਇਆ ॥
	੬	੪	ਮਿਲਿ ਆਏ, ਨਗਰ [੧]ਮਹਾ ਜਨਾ; ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ, ਓਟ ਗਹੀ ॥
			ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫
	੧੮	੧	ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ; ਕਉਣੁ ਕਹੈ, ਤੂ ਕਦ ਕਾ ॥
			ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ
			ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧
੧੧੧੮	੧੩	੨	ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ, ਅਭਿਮਾਨੁ ਬਿਖੈ ਰਸ; ਇਨ ਸੰਗਤਿ ਤੇ, ਤੂ ਰਹੁ ਰੇ ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ, ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਗੋਸਟਿ, ਸਾਧੂ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ; ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾਇਣ, ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਸਾਇਣੁ; ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ, ਰਾਮ ਰਮਹੁ ਰੇ ॥
੧੧੧੯	੧	੨	ਅੰਤਰ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ਜੋਰੁ. ਤੂ ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ, ਕਿਛੁ ਜਾਨਤਾ; ਇਹੁ ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ, [੨]ਆਪਨੁ [੩]ਗਹੁ ਰੇ ॥ (੨)॥ਆਪ ਨ ਗਹੁ ਰੇ
			ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫
	੫	੧	ਬਿਸਰੀ, [੪]ਤਿਆਸ [੫]ਬਿਡਾਨੀ ॥
	੯	੨	ਦੀਨ ਬਿਨਉ, ਸੁਨੁ ਦਇਆਲ ॥
	੯	੨	[੬]ਰਾਖੁ ਹੋ, ਕਿਰਪਾਲ ॥
	੧੦	੨	ਖਟੁ ਕਰਮ ਜੁਗਤਿ; ਧਿਆਨੁ ਧਰਉ ॥
	੧੦	੨	ਉਪਾਵ ਸਗਲ ਕਰਿ, ਹਾਰਿਓ; ਨਹ ਨਹ [੭]ਹੁਟਹਿ, ਬਿਕਰਾਲ ॥
	੧੨	੨	ਲਗਿ ਸੰਤਨਾ; [੮]ਪਗ [੯]ਪਾਲ ॥
	੧੯	੪	ਕਰਉ ਸੇਵਾ, ਸਤ-ਪੁਰਖ ਪਿਆਰੇ; ਜਤ ਸੁਨੀਐ, ਤਤ ਮਨਿ [੧੦]ਰਹਸਾਉ ॥
੧੧੨੦	੪	੫	ਓਇ ਦਿਨ ਪਹਰ, ਮੂਰਤ ਪਲ ਕੈਸੇ; ਓਇ ਪਲ ਘਰੀ, [੧੧]ਕਿਹਾਰੀ ॥
	੮	੬	ਸਭ ਕੀ ਰੇਨ, ਹੋਇ ਮਨੁ ਮੇਰਾ; ਅਹੰ-ਬੁਧਿ ਤਜਾਵਹੁ ॥
	੧੪	੮	ਸੁਤ ਸੰਪਤਿ. ਬਿਖਿਆ ਰਸ ਭੋਗਵਤ; ਨਹ ਨਿਬਤ. ਜਮ ਕੈ [੧੨]ਪਾਥ ॥
੧੧੨੧	੧	੯	ਬੂੰਦ ਕਹਾ ਤਿਆਗਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ; ਮੀਨ ਰਹਤ ਨ ਘਰੀ ॥
	੧੦	੧੨	ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਆਪਿ ਰਾਖਿਓ; ਨਹ ਉਪਜਤਉ ਬੇਕਾਰੁ ॥
	੧੩	੧੩	ਖਾਤ ਪੀਤ, ਅਨੇਕ ਬਿੰਜਨ, ਜੈਸੇ ਭਾਰ [੧੩]ਬਾਹਕ, [੧੪]ਖੋਤ ॥

---

੧. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ। ੨. ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ। ੩. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ। ੪. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ੫. ਬਿਗਾਨੀ। ੬. ਰਖਣਾ [ਹੋ] ਕਰੋ। ੭. ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ। ੮. ਚਰਨੀ। ੯. ਪੱਲੇ। ੧੦. ਅਨੰਦ। ੧੧. ਕੇਹੋ ਜੇਹੀ। ੧੨. ਰਸਤੇ। ੧੩. ਭਾਰ ਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੧੪, ਖੋਤਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ
੧੧੨੧	੧੭	੧੪	ਗੁਰ ਬਚਨਿ, ਕਾਰਜ ਸਰਬ ਪੂਰਨ; ਈਤ ਊਤ, ਨ ਹਲੀ ॥ [ਹੱਲੀ ਨਾ ਬੋਲੋ]
			ਕੇਦਾਰਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫
੧੧੨੨	੬	੧	ਮਾਰਗੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ, ਹਰਿ ਕੀਆ; ਸੰਤਨ ਸੰਗਿ ਜਾਤਾ ॥
	੧੦	੧	ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ, ਦੂਖ ਕਿਨਿ ਸਹੀਐ; ਚਾਤ੍ਰਿਕ, ਬੂੰਦ ਪਿਆਸਿਆ ॥
	੧੭	੧	ਨਿਰਗੁਣੁ ਨੀਚੁ, ਅਨਾਥੁ ਮੈ; ਨਹੀ ਦੋਖ ਬੀਚਾਰੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ, ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ
੧੧੨੩	੪	੧	ਤੇਰਾ ਜਨੁ; ਏਕੁ ਆਧੁ ਕੋਈ ॥
			ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ, ਬਿਬਰਜਿਤ; ਹਰਿ ਪਦੁ, ਚੀਨ੍ਹੈ ਸੋਈ ॥ [ਬਿ-ਬਰਜਿਤ ਬੋਲੋ]
	੯	੨	ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ; ਬਿਆਪਾਰੀ ॥
	੧੪	੩	[੧]ਰੀ [੨]ਕਲਵਾਰਿ, ਗਵਾਰਿ ਮੂਢ ਮਤਿ; [੩]ਉਲਟੋ ਪਵਨੁ, ਫਿਰਾਵਉ ॥
			ਮਨੁ [੪]ਮਤਵਾਰ, [੫]ਮੇਰ ਸਰ ਭਾਠੀ; [੬]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ, ਚੁਆਵਉ ॥
੧੧੨੪	੧	੪	ਚਲਤ ਕਤ; ਟੇਢੇ ਟੇਢੇ ਟੇਢੇ ॥
	੪	੪	[੭]ਬਲੂਆ ਕੇ ਘਰੂਆ ਮਹਿ, ਬਸਤੇ; ਫੁਲਵਤ ਦੇਹ, ਅਇਆਨੇ ॥
	੯	੬	'ਇਤਨਕੁ' ਖਟੀਆ ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ; ਸੰਗਿ ਨ ਕਛੁ ਲੈ ਜਾਇ ॥
	੧੧	੬	[੮]ਮਰਹਟ ਲਗਿ, ਸਭੁ ਲੋਗੁ ਕੁਟੰਬੁ ਮਿਲਿ; ਹੰਸੁ ਇਕੇਲਾ ਜਾਇ ॥
	੧੨	੬	[੯]ਵੈ [੧੦]ਸੁਤ ਵੈ [੧੧]ਬਿਤ ਵੈ [੧੨]ਪੁਰ [੧੩]ਪਾਟਨ; ਬਹੁਰਿ ਨ ਦੇਖੈ ਆਇ ॥
			ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ, ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ
	੧੫	੧	[੧੪]ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ, ਨ ਕਥਾ ਭਾਵੈ; [੧੫]ਸੁਪਚ [੧੬]ਤੁਲਿ, ਸਮਾਨਿ ॥ [ਸੁਪੱਚ ਨਾ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੧	ਕਾਹੇ ਨ, ਬਾਲਮੀਕਹਿ ਦੇਖ ॥
			ਕਿਸੁ ਜਾਤਿ ਤੇਂ, ਕਿਹ ਪਦਹਿ [੧੭]ਅਮਰਿਓ; ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਬਿਸੇਖ ॥
	੧੭	੧	ਸੁਆਨ [੧੮]ਸਤ੍ਰੁ, ਅਜਾਤੁ ਸਭ ਤੇ; ਕ੍ਰਿਸਨ ਲਾਵੈ ਹੇਤੁ ॥ [ਸੱਤ੍ਰ ਬੋਲੋ]
			–੦–

੧. ਹੇ ਸਖੀ। ੨. ਕਲਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩. ਉਲਟਾ ਕੇ ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਵੋ। ੪. ਮਤਵਾਲਾ। ੫. ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਹੀ ਭੱਠੀ ਹੈ। ੬. ਆਤਮ ਰਸ ਦੀ ਧਾਰ ਚੁਔਣਾ ਕਰੋ। ੭. ਪੰਜ ਤੱਤ ਰੂਪੀ ਰੇਤੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਘਰ ਵਿਚ। ੮. ਮਸਾਣਾਂ ਤਕ। ੯. ਓਹ। ੧੦. ਪੁਤਰ। ੧੧. ਧਨ, ਰੋਕੜੀ। ੧੨. ਪਿੰਡ। ੧੩. ਸ਼ਹਿਰ। ੧੪. ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦੀ। ੧੫. ਚੂਹੜੇ ਦੇ। ੧੬. ਵਿਚਾਰੋ। ੧੭. ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਨੂੰ (ਅੱਪੜਿਆ)। ੧੮. ਵੈਰੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
			ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ
੧੧੨੫	੧੦	੨	ਭਵਜਲੁ, ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ॥
	੧੫	੩	ਨੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹੀ, ਤਨੁ ਹੀਨਾ; ਜਰਿ ਜੀਤਿਆ ਸਿਰਿ ਕਾਲੋ ॥
	੧੯	੩	ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਰਿ ਜਪਿ; ਜਨਮੁ ਗਇਓ ॥
੧੧੨੬	੫	੪	[੧]ਭੂੰਡੀ ਚਾਲ, ਚਰਣ ਕਰ [੨]ਖਿਸਰੇ; ਤੁਚਾ ਦੇਹ, ਕੁਮਲਾਨੀ ॥ [ਤੁਚਾ ਧੋਲਾ ਬੋਲੋ]
	੭	੪	ਜਿਹਵਾ, ਰੰਗਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਰਾਤੀ; ਜਬ ਬੋਲੈ ਤਬ ਫੀਕੇ ॥
	੯	੪	[੩]ਅਨ ਕੋ, ਦਰੁ ਘਰੁ ਕਬਹੂ ਨ ਜਾਨਸਿ; ਏਕੋ ਦਰੁ ਸਚਿਆਰਾ ॥
	੧੨	੫	ਮਨ ਰੇ; ਕਿਉ ਛੂਟਸਿ ਦੂਖੁ ਭਾਰੀ ॥
	੧੫	੫	ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ, ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਹੈ ਮਾਇਆ; ਅੰਧੁਲਉ, ਧੰਧੁ ਕਮਾਈ ॥
	੧੮	੬	ਸੋ ਜਨੁ ਐਸਾ; ਮੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
੧੧੨੭	੧੦	੮	'ਜਗਨ' ਹੋਮ, ਪੁੰਨ ਤਪ ਪੂਜਾ; ਦੇਹ ਦੁਖੀ, ਨਿਤ ਦੂਖ ਸਹੈ ॥ [ਜੱਗਨ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੮	ਪੁਸਤਕ ਪਾਠ, ਬਿਆਕਰਣ ਵਖਾਣੈ; ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ, [੪]ਤਿਕਾਲ ਕਰੈ ॥
			ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩
੧੧੨੮	੬	੨	ਆਪਿ ਮਰੈ; ਅਵਰਾ ਨਹ ਮਾਰੈ ॥
	੭	੨	ਪਰਕਿਰਤਿ ਛੋਡੈ; ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ ॥
	੧੮	੫	ਮੂਲੁ ਮੋਹੁ ਕਰਿ; ਕਰਤੈ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥
੧੧੨੯	੧੮	੧੦	ਨਾ ਰੁਤਿ; ਨ ਕਰਮ, ਥਾਇ ਪਾਹਿ ॥
੧੧੩੦	੩	੧੦	ਨਾਨਕ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦੈ; ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਜਮਾਈ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੭	੧੧	ਇਕਿ ਆਪੇ ਕਾਢਿ ਲਏ, ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ; ਗੁਰ ਸੇਵਾ, ਪ੍ਰਭਿ ਲਾਏ ॥
	੧੦	੧੧	ਏਕਸੁ ਕੀ, ਸਿਰਿ ਕਾਰ ਏਕ; ਜਿਨਿ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਰੁਦ੍ਰੁ ਉਪਾਇਆ ॥
੧੧੩੧	੧੦	੧੫	ਉਦਰੁ [੫]ਨੈ [੬]ਸਾਣੁ ਨ ਭਰੀਐ ਕਬਹੂ; ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ [੭]ਪਚਾਏ ॥ (੨) [੮]ਨੈਸਾਣੁ
੧੧੩੨	੭	੧੨	ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨੀ ਨ ਸੇਵਿਆ ਦਾਤਾ; ਸੇ ਅੰਤਿ ਗਏ, ਪਛੁਤਾਹਿ ॥
	੧੧	੧੮	ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਾ ਭੂਖ, ਅਤਿ ਬਹੁਤੀ; ਭਉਕਤ ਫਿਰੈ [੯]ਦਰ ਬਾਰੁ ॥ (੨) ਦਰਬਾਰੁ
	੧੬	੧੯	ਮਨਮੁਖਿ; ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੈਸਾਰਿ ॥
੧੧੩੩	੩	੨੦	[੧੦]ਸਾਸਨਾ ਤੇ, ਬਾਲਕੁ [੧੧]ਗਮੁ ਨ ਕਰੈ ॥

੧. ਭੇੜੀ। ੨. ਹੱਥ ਪੈਰ ਨਿਰਬਲਤਾ ਨਾਲ ਖਿਸਕਣ ਲਗ ਪਏ। ੩. ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਘਰ। ੪. ਤਿੰਨੇ ਕਾਲ ਸੰਧਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫. ਨਦੀ ਦੇ। ੬. ਸਦਰਸ਼। ੭. ਸਾੜੇ ਹੋਏ। ੮. ਟੋਆ। ੯. ਦਰਾਂ ਦਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ। ੧੦. ਤਾੜਨਾ, ਸਜ਼ਾ। ੧੧. ਸੋਕ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੩੩	੫	੨੦	[1]ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ, ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥
	੭	੨੦	ਹਾਥਿ ਖੜਗੁ ਕਰਿ ਧਾਇਆ; [2]ਅਤਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥
			ਖਿਨ ਮਹਿ ਭੈਆਨ ਰੂਪੁ; ਨਿਕਸਿਆ ਥੰਮ੍ ਉਪਾੜਿ ॥
	੮	੨੦	ਦੈਤ ਪੁਤ੍ਰ, ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ [3]ਤਰਪਣੁ ਕਿਛੂ ਨ ਜਾਣੈ;
	੧੨	੨੧	ਸਬਦੇ, ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧
੧੧੩੪	੧	੧	ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਭਜੁ; ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਣੁ ॥
	੨	੧	ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਮੇਲਿ; ਹਰਿ ਗਾਇਣੁ ॥
	੩	੧	ਗੁਰ ਸਾਧੂ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨ ਸਰਿ, ਨਾਇਣੁ ॥
	੭	੨	ਜਗਜੀਵਨੁ ਧਿਆਇ ਮਨਿ; ਹਰਿ ਸਿਮਰੀ ॥
੧੧੩੫	੧੨	੬	ਹਰਿ ਜਿਸੁ ਤੂ ਮੇਲਹਿ, ਸੋ ਤੁਧੁ ਮਿਲਸੀ;
			ਜਨ ਨਾਨਕ, ਕਿਆ ਏਹਿ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰੀ ॥
	੧੪	੭	ਜਗਜੀਵਨੁ ਹਰਿ; ਧਿਆਇ ਤਰਣੇ ॥
	੩		ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫
੧੧੩੬	੩	੧	ਅਸਟਮ ਥੀਤਿ; [4]ਗੋਵਿੰਦ ਜਨਮਾ ਸੀ ॥
		੧	ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ; ਨਰ ਕਰਤ [5]ਕਚਰਾਇਣ ॥
			[ਨਰ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੫	੧	ਸਗਲ ਪਰਾਧ; ਦੇਹਿ [6]ਲੋਰੋਨੀ ॥
	੧੦	੩	ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ; ਨ, [7]ਮਹ [8]ਰਮਦਾਨਾ ॥
	੧੧	੩	ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ; ਦੁਹਾਂ ਨੇਬੇਰਾ ॥
	੧੪	੪	[9]ਦਸ ਮਿਰਗੀ; ਸਹਜੇ ਬੰਧਿ-ਆਨੀ ॥
	੧੮	੫	ਜੇ ਸਉ, [10]ਲੋਚਿ ਲੋਚਿ; ਖਾਵਾਇਆ ॥
			ਸਾਕਤ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਚੀਤਿ ਨ ਆਇਆ ॥
੧੧੩੭	੨	੫	ਬਿਨੁ [11]ਕਣ, [12]ਖਲਹਾਨੁ; ਜੈਸੇ ਗਾਹ ਨ ਪਾਇਆ ॥
			(੨) ਗਾਹਨ ਪਾਇਆ
			ਤਿਉ ਸਾਕਤ ਤੇ; ਕੋ ਨ ਬਰਾਸਾਇਆ ॥

੧. ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਜ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ ਜੋ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਸਨ। ੨. ਅਤਿਅੰਤ। ੩. ਪੂਜਾ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਆਦਿ। ੪. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੫. ਖੀਰੇ ਵਿਚ ਠਾਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ, ਸਵੇਰੇ ਵੱਟੀ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਨਮਿਆਂ ਹੈ, ਇਹ ਕਚਿਆਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੬. ਲੋਰੀਆਂ ਠਾਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ੭. ਮਹੀਨਾ। ੮. ਰਮਜ਼ਾਨ = ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਦਾ। ੯. ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੧੦. ਚਾਹ ਚਾਹ ਕੇ। ੧੧. ਦਾਣੇ। ੧੨. ਖਲਵਾੜਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੩੭	੫	੬	ਮੀਤ ਹੀਤ ਧਨੁ; ਨਹ [੧]ਪਾਰਣਾ ॥
	੭	੭	[੨]'ਮਧਿ–ਭਾਗਿ'; ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾਇਣ ॥
	੧੨	੮	ਪੂਜਾ ਜਾਪ ਤਾਪ; ਇਸਨਾਨ ॥
	੧੩	੮	ਰਾਜ ਮਾਲ, [੩]ਸਾਜਨ [੪]ਦਰਬਾਰ ॥
	੧੪	੯	ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਗੋ; [੫]ਤਿਲ ਕਾ ਮੂਲਿ ॥
			ਦੁਸਟੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ, ਮੂਆ; ਹੋਇ ਕੈ ਸੂਲ ॥
	੧੭	੯	ਪ੍ਰਭ ਮਾਤ ਪਿਤਾ; ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਕਾ ਰਖਵਾਲਾ ॥
੧੧੩੮	੧	੧੦	[੬]ਨਗਜ, ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ; ਦੀਦਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥
	੪	੧੧	[੭]ਜੀਵਤ ਜੀਵਤ; ਜੀਵਤ ਰਹਹੁ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੧੨	੧੩	ਦਾਸ, ਰਾਮ ਜੀਉ, ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
੧੧੩੯	੩	੧੫	ਬਨ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ, ਤ੍ਰਿਣ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ; ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੇਖਿਓ [੮]ਉਦਾਸਾਏ ॥
			'ਦੰਡਧਾਰ' 'ਜਟਧਾਰੈ' ਪੇਖਿਓ; ਵਰਤ ਨੇਮ 'ਤੀਰਥਾਏ' ॥
	੪	੧੫	ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਪੇਖਿਓ; ਮਨ ਮਾਏਂ ॥
	੫	੧੫	ਤਪੀ ਤਪੀਸੁਰ, ਮੁਨਿ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ; ਨਟ [੯]ਨਾਟਿਕ; [੧੦]ਨਿਰਤਾਏ ॥
	੭	੧੫	ਅਗਹ ਅਗਹ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ; ਨਹ ਕੀਮ ਕੀਮ, ਕੀਮਾਏ ॥ [ਅਗੱਹ ਅਗੱਹ ਬੋਲੋ]
			ਜਨ ਨਾਨਕ, ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ; ਜਿਹ ਘਟਿ ਪਰਗਟੀ-ਆਏ ॥
	੧੮	੧੭	ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ; [੧੧]ਮਾਣਸ [੧੨]ਬਾਣਿ ॥
	੮	੧੮	[੧੩]ਦੁਤੀਆ [੧੪]ਨਾਸਤਿ; ਇਕੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
	੧੬	੨੦	ਕਾਮ ਰੋਗਿ; ਮੈਗਲੁ ਬਸਿ ਲੀਨਾ ॥
	੧੮	੨੦	ਜਿਹਵਾ ਰੋਗਿ; ਮੀਨੁ ਗ੍ਰਸਿ-ਆਨੋ ॥
			[੧੫]ਬਾਸਨ ਰੋਗਿ; ਭਵਰੁ ਬਿਨਸਾਨੋ ॥
੧੧੪੦	੧	੨੦	ਰੋਗ ਬੰਧ; ਰਹਨੁ ਰਤੀ ਨ ਪਾਵੈ ॥
	੭	੨੧	ਚੀਤਿ ਆਵੈ; ਤਾਂ ਸਦ [੧੬]ਨਿਭਰੰਤਾ ॥ [ਨਿ-ਭਰੰਤਾ ਬੋਲੋ]
੧੧੪੧	੧੨	੨੨	ਮਾਲੁ ਹਮਾਰਾ; ਅਖੂਟੁ [੧੭]ਅਬੇਚਲੁ ॥

---

੧. ਆਸਰਾ। ੨. ਵਿਚਕਾਰਲੇ [ਭਾਗਿ] ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਭੀ ਉਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਵਾ ਹਿਰਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ। ੩. ਕੱਪੜੇ। ੪. ਕਚਹਿਰੀਆਂ। ੫. ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਭੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਲਿਪਾਇਮਾਨਗੀ ਉਕਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ੬. ਉਤਮ, ਅਸਚਰਜ। ੭. ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿਊਂਦੇ ਰਹੋ, ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜਿਊਂਦੇ ਰਹੋ। ੮. ਉਦਾਸੀਨ। ੯. ਨਟਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ। ੧੦. ਨਿਰਤਕਾਰੀ। ੧੧. ਮਨੁਖੀ। ੧੨. ਆਦਤ ਦੇ ਅਧੀਨ। ੧੩. ਦ੍ਵੈਤ। ੧੪. ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ। ੧੫. ਨਾਸਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ। ੧੬. ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੧੭. ਅਚੱਲ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੪੨	੫	੨੪	ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੇ ਕੀ; ਵਡਿਆਈ ॥
	੧੦	੨੫	ਨਾਮੁ ਲੈਤ; ਸਗਲ ਪੁਰਬਾਇਆ ॥
	੧੧	੨੫	ਨਾਮੁ ਲੈਤ; ਅਤਿ ਮੂੜ ਸੁਗਿਆਨਾ ॥
	੧੫	੨੬	ਨਮਸਕਾਰ ਤਾ ਕਉ; ਲਖ ਬਾਰ ॥
	੧੮	੨੬	ਖਿਨ ਮਹਿ; ਊਣੇ, ਸੁਭਰ ਭਰਿਆ ॥
੧੧੪੩	੯	੨੮	ਚਿਤਵਤ ਪਾਪ; ਨ [1]ਆਲਕੁ ਆਵੈ ॥
	੧੧	੨੮	ਪੇਖਤ; ਮਾਇਆ ਰੰਗ, ਬਿਹਾਇ ॥
	੧੨	੨੮	ਅੰਧ ਬਿਉਹਾਰ; ਬੰਧ ਮਨੁ ਧਾਵੈ ॥
	੧੮	੨੯	ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ; ਗੁਣ ਗਾਉ ॥
੧੧੪੪	੯	੩੧	ਤੂ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ; ਸੁਖ ਦਾਤਾ ॥
	੧੬	੩੨	ਕੋਟਿ ਅਘਾ ਮਿਟਹਿ; ਹਰਿ ਨਾਮ ॥
	੧੮	੩੨	ਦੇਦੇ; ਤੋਟਿ ਨਹੀ ਭੰਡਾਰ ॥ [ਦੇਂਦੇ ਬੋਲੋ]
੧੧੪੫	੨	੩੩	[2]ਬਲਨ ਬਰਤਨ ਕਉ; ਸਨਬੰਧੁ ਚਿਤਿ ਆਇਆ ॥
	੧੦	੩੪	ਭਗਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ; [3]ਕੰਧੁ ਛੇਦਾਵੈ ॥
	੧੩	੩੪	ਨਾਨਕ, ਕਿਰਤੁ ਨ ਜਾਇ ਮਿਟਾਇਆ ॥
	੧੮	੩੫	ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ, ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁ ਭੋਗ ॥
੧੧੪੬	੫	੩੬	ਸਗਲ ਭਇਆਨ ਕਾ, ਭਉ ਨਸੈ ॥
	੧੬	੩੮	ਜਬ [4]ਇਹੁ ਨ ਸੋ. ਤਬ ਕਿਨਹਿ ਉਪਾਇਆ ॥
੧੧੪੯	੨	੪੫	ਤੀਰਥ ਨਾਇ; ਕਹਾ ਸੁਚਿ ਪਸੈਲੁ ॥
	੬	੪੫	ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ; ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ ॥
੧੧੫੦	੧੭	੫੦	ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਜੁਗਤਿ; ਵਸਿ ਜਾ ਕੈ ॥
	੧੮	੫੦	ਊਣਾ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ; ਜਨ ਤਾ ਕੈ ॥
	੧੯	੫੧	ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ; ਗੋਬਿੰਦ ॥
੧੧੫੧	੬	੫੧	ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ, ਇਹੁ [6]ਪੁਰਖਾਰਥੁ ॥
	੧੧	੫੩	ਪੰਚ [7]ਮਜਮੀ; ਜੋ ਪੰਚ ਨ ਰਾਖੈ ॥ (੨) [8]ਪੰਚਮ ਜਮੀ ਜੋ ਪੰਚਨ ਰਾਖੈ
	੧੪	੫੩	ਲੀਪਿਐ ਥਾਇ; ਨ ਸੁਚਿ ਹਰਿ ਮਾਨੈ ॥
੧੧੫੨	੬	੫੬	ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ; ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਕਾ ਰੂਪੁ ॥
੧੧੫੩	੩	੫੭	ਅਨਿਕ ਰੰਗ, [9]ਬਹੁਤ ਰੰਗ; ਸਰਬ ਕੋ, ਧਨੀ ॥ (੨) ਬਹੁ ਤਰੰਗ
	੫	੫੭	ਅਨਿਕ ਨਾਦ ਅਨਿਕ ਬਾਜ, ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਦ; [ਸੁਆਦ ਬੋਲੋ]

---

੧. ਆਲਸ। ੨. ਵਰਤਣ ਵਲੇਵਾ, ਪਦਾਰਥ। ੩. ਸਰੀਰ ਛੇਦਾਵੈ = ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪. ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਸੀ। ੫. ਪੱਥਰ। ੬. ਉਦਮ। ੭. ਪੰਜ ਪੀਰੀਆ ਪੰਜਾਂ ਬਾਪਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਨਾ ਰਖੇ। ੮. ਵੇਜਵਾ ਨੂੰ ਉਹ ਜੰਮਿਆਂ ਹੈ। ੯. ਮਿਸ੍ਰਿਤ ਰੰਗ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੫੩	੫	੫੭	ਅਨਿਕ ਦੋਖ, ਅਨਿਕ ਰੋਗ ਮਿਟਹਿ, ਜਸ ਸੁਨੀ ॥
			ਨਾਨਕ, ਸੇਵ ਅਪਾਰ ਦੇਵ, [੧]ਤਟਹ [੨]ਖਟਹ, ਬਰਤ ਪੂਜਾ;
			ਗਵਨ ਭਵਨ, ਜਾਤ੍ਰ ਕਰਨ, ਸਗਲ ਫਲ ਪੁਨੀ ॥
			ਭੈਰਉ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧
	੧੧	੧	ਆਪੇ ਪਰਖੇ, ਪਰਖਣਹਾਰੈ; ਬਹੁਰਿ, [੩]ਸੂਲਾਕੁ ਨ ਹੋਈ ॥
	੧੨	੧	ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਰੋਗੀ; ਰੋਗੀ, ਧਰਤਿ [੪]ਸ-ਭੋਗੀ ॥
			ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮਾਇਆ ਦੇਹ, ਸਿ ਰੋਗੀ; ਰੋਗੀ, ਕੁਟੰਬ ਸੰਜੋਗੀ ॥
	੧੩	੧	ਰੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਸ-ਰੁਦ੍ਰਾ; ਰੋਗੀ, ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥
	੧੪	੧	ਰੋਗੀ, ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ [੫]ਸ-ਨਦੀਆ; ਖੰਡ ਪਤਾਲ, ਸਿ ਰੋਗਿ ਭਰੇ ॥
			ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩
੧੧੫੪	੭	੧	[੬]ਪਰਵਿਰਤਿ ਨ ਪੜਹੁ; ਰਹੀ ਸਮਝਾਇ ॥ (੨) ਪਰ ਚਿਰਤਿ
	੧੯	੧	[੭]ਦੇਵ ਕੁਲੀ; ਲਖਿਮੀ ਕਉ, ਕਰਹਿ ਜੇਕਾਰੁ ॥ [ਕੁੱਲੀ ਨਾ ਬੋਲੋ]
੧੧੫੬	੧੨	੫	ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ; ਜਾ-ਕੈ [੮]ਸੇਵਕਾਇ ॥
	੧੫	੫	ਕੋਟਿ ਪੂਰੀਅਤ ਹੈ; ਜਾ-ਕੈ ਨਾਦ ॥
	੧੫	੫	ਕੋਟਿ ਸਕਤਿ ਸਿਵ; ਆਗਿਆਕਾਰ ॥
	੧੮	੫	ਕੋਟਿ ਪਰਲਉ ਓਪਤਿ, ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ॥
੧੧੫੭	੧੨	੬	ਅਚਿੰਤ ਚਰੀ ਹਥਿ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕਾ ॥
			ਭੈਰਉ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ।' ਕਬੀਰ ਜੀਉ
੧੧੫੮	੧	੨	ਸੰਪੈ ਹੇਤੁ; ਕਲਤੁ ਧਨੁ ਤੇਰੈ ॥ [ਕਲੱਤ ਬੋਲੋ]
	੫	੩	ਮੈਲੇ [੯]ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਇ [੧੦]ਕੈ; ਈਸ ॥ (੨) ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਇ ਕੈਈਸ
	੮	੩	ਨਿਰਮਲ ਤੇ; ਜੋ ਰਾਮਹਿ ਜਾਨ ॥
	੯	੪	[੧੧]ਮਿਸਿਮਿਲ [੧੨]ਤਾਮਸੁ; ਭਰਮੁ [੧੩]ਕਦੂਰੀ ॥
			ਭਾਖਿ-ਲੇ [੧੪]ਪੰਚੈ; ਹੋਇ [੧੫]ਸਬੂਰੀ ॥

੧. ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨. ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੩. ਸੇਕ, ਦੁਖ ਸੁਲਾਕਣਾ। ੪. ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਵਾ ਸਪਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ। ੫. ਸਹਿਤ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ; ੬. ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਵਾ ਪਰਾਈ ਬ੍ਰਿਤ ਭਾਵ ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਭਗਤੀ। ੭. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ। ੮. ਸੇਵਕਣੀਆਂ। ੯. ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਕੈ = ਪਾਣੀ ਦਾ ਈਸ = ਰਾਜਾ ਵਰਣ ਜਾਂ ਇਕ ਈਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮੈਲੇ ਹਨ। ੧੦. ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਭੀ ਮੈਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਕੇ = ਦੇ ਰਾਜੇ ਭੀ ਮੈਲ਼ੇ ਹਨ। ੧੧. ਬਿਸਮਿੱਲਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰ ਮਤਲਬ ਗਲਾ ਕੱਟਣ ਦਾ ਹੈ। ੧੨. ਤਮੋ ਗੁਣ ਦਾ। ੧੩. ਰੁਮਾਲ ਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸਟ ਅਗੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਰਪਣਾ ਕਦੂਰੀ ਹੈ। ਵਾ ਭਰਮ ਨੂੰ ਕਦੂਰੀ=ਕੱਟਣਾ।੧੪.ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੰਜੇ ਕਾਮਾਦਿਕ।੧੫.ਸੰਤੋਖ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੫੮	੧੧	੪	ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਮਨੂਆ; ਸਹਜਿ ਸਮਾਨਾ ॥
	੧੩	੫	ਸਾਚੁ ਭਇਓ; ਅਨ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਈ ॥
	੧੫	੫	ਸੋ ਕਬੀਰੁ; ਰਾਮੈ ਹੋਇ ਨਿਬਰਿਓ ॥
੧੧੫੯	੨	੭	ਰਿਦੈ [1]ਇਖਲਾਸੁ; ਨਿਰਖਿ-ਲੇ ਮੀਰਾ ॥
	੧੫	੧੦	ਕਉਨੁ ਕਰਮ; ਮੇਰਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰੈ ॥
			[ਪਾਠ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮ ਤੇ ਠੀਕ ਹੈ–ਮੇਰਾ ਤੇ ਭੀ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ]
	੧੫	੧੧	ਰਾਜਾਰਾਮ ਨਾਮੁ; ਮੋਰਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੁ ॥
	੧੭	੧੦	[2]ਮੇਰਡੰਡ; ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਬਸੈ ॥
	੧੯	੧੧	[3]ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਾ; ਮਰਦੈ ਮਾਨੁ ॥
੧੧੬੦	੨	੧੧	ਕਾਇਆ ਕੀ [4]ਅਗਨਿ; ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰ-ਜਾਰੈ ॥
	੩	੧੧	ਸੋ [5]ਸੁਰਤਾਨੁ; ਜੁ ਦੁਇ [6]ਸਰ ਤਾਨੈ ॥
	੧੭	੧੩	[7]ਬੰਤਰ [8]ਚੀਤੇ; ਅਰੁ [9]ਸਿੰਘਾਤਾ ॥
	੧੭	੧੩	[10]ਮਾਂਜਾਰ [11]ਗਾਡਰ; ਅਰੁ ਲੂਬਰਾ ॥
	੧੮	੧੩	ਸਾਗਰ [12]ਇੰਦ੍ਰਾ; ਅਰੁ ਧਰਤੇਵ ॥
੧੧੬੧	੧	੧੪	ਹਰਿ, ਕੀ ਨ ਸਿਮਰਹੁ; ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ ॥
	੩	੧੪	ਜਬ ਹੀ [13]ਸਿਆਰੁ; [14]ਸਿੰਘ ਕਉ ਖਾਇ ॥
	੪	੧੫	ਸਤਰਿ [15]ਸੈਇ; [16]ਸਲਾਰ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ॥ [ਸੱਤਰਿ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲੋ]
			ਸਵਾ ਲਾਖੁ; ਪੈਕਾਬਰ ਤਾ–ਕੇ ॥
	੫	੧੫	[17]ਛਪਨ ਕੋਟਿ, ਜਾ ਕੇ ਖੇਲ [18]ਖਾਸੀ ॥
	੬	੧੫	ਮੋ ਗਰੀਬ ਕੀ; [19]ਕੋ [20]ਗੁਜਰਾਵੈ ॥
	੬	੧੫	ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਹੈ; [21]ਖੇਲਖਾਨਾ ॥

੧. ਨਿਸਕਪਟ ਪਰੇਮ। ੨. ਕਮਰੋੜ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਸੇ, ਲੰਕ ਡੰਡ, ਪਿਤਰ ਦੰਡ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰ = ਉਪਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰ = ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਵਸੇ। ੩.ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮ੍ਰਿਤੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਲ ਹੈ, ਤਿਸ ਦਾ ਮਾਨ ਮਲੇ ਭਾਵ ਕਾਲ ਨੂੰ ਜਿਤੇ। ੪. ਬ੍ਰਹਮ ਅਭਿਆਸ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਜਾਲਣਾ ਕਰੇ। ੫. ਜੋਗੀ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ। ੬. ਵੈਰਾਗ, ਵਿਵੇਕ, ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਪ੍ਰੇਖ, ਅਪ੍ਰੇਖ। ੭. ਬਾਂਦਰ। ੮. ਚਿਤਰੇ। ੯. ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਰਭਾ। ੧੦. ਬਿਲੇ। ੧੧. ਭੇਡੂ। ੧੨. ਲਛਮੀ। ੧੩. ਬਿਬੇਕ ਰੂਪੀ ਸਰਭਾ। ੧੪. ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ। ੧੫. ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ। ੧੬. ਫਰੇਸ਼ਤੇ। ੧੭. ਛਪੰਜਾ ਕ੍ਰੋੜ ਜਾਦਵ। ੧੮. ਖਾਸ ਨਿਜ ਦੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੧੯. ਕੌਣ। ੨੦. ਪੁਚਾਵੇ। ੨੧. ਕਾਰਖਾਨਾ, ਰਸੋਈਏ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੬੧	੮	੧੫	ਦਿਲ [੧]ਖਲਹਲੁ ਜਾ ਕੈ; [੨]ਜਰਦ, [੩]ਰੂ [੪]ਬਾਨੀ ॥
	੧੦	੧੫	ਭਿਸਤੁ ਨਜੀਕਿ; ਰਾਖੁ [੫]ਰਹਮਾਨਾ ॥
	੧੧	੧੬	ਬਾਤਨ ਹੀ; ਬੈਕੁੰਠੁ 'ਬਖਾਨਾਂ' ॥ (੨) ਬਾਤ ਨਹੀ (੩) ਬਾਤਨ ਹੀ
	੧੨	੧੬	ਖਾਈ ਕੋਟੁ; ਨ [੬]ਪਰ ਲਪ, ਗਾਰਾ ॥ (੨) [੭]ਪਰਲ [੮]ਪਗਾਰਾ
	੧੪	੧੭	ਪਾਂਚ [੯]ਪਚੀਸ, ਮੋਹ ਮਦ ਮਤਸਰ; [੧੦]ਆਡੀ, ਪਰਬਲ ਮਾਇਆ ॥
	੧੫	੧੭	ਕਾਮੁ [੧੧]ਕਿਵਾਰੀ; ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ [੧੨]ਦਰਵਾਨੀ; ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ, ਦਰਵਾਜਾ ॥
			ਕ੍ਰੋਧੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ ਮਹਾ ਬਡ [੧੩]ਦੁੰਦਰ; ਤਹ, ਮਨੁ [੧੪]ਮਾਵਾਸੀ ਰਾਜਾ ॥
	੧੬	੧੭	ਸ੍ਵਾਦ ਸਨਾਹ, ਟੋਪੁ ਮਮਤਾ ਕੋ; ਕੁਬੁਧਿ, ਕਮਾਨ ਚਢਾਈ ॥ [ਸੁਆਦ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੧੭	ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ, ਸਹਜੇ ਪਰ-ਜਾਲੀ; ਏਕਹਿ ਚੋਟ, [੧੫]ਸਿਝਾਇਆ ॥
੧੧੬੨	੧੦	੧	ਜਿਹ ਪਉੜੇ; ਪ੍ਰਭ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ॥
	੧੩	੧	ਊਹਾਂ; ਸੂਰਜ ਨਾਹੀ ਚੰਦ ॥
	੧੪	੧	[੧੬]ਸੋ ਹੰ ਸੋ; ਜਾ ਕਉ ਹੈ ਜਾਪ ॥
	੧੫	੧	ਅਬਰਨ ਬਰਨ; ਘਾਮ 'ਨਹੀ' ਛਾਮ ॥ [ਅ-ਬਰਨ ਬੋਲੋ]
			[ਅਰਥ ਵਾਸਤੇ 'ਨਹੀ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
			ਅਵਰ ਨ ਪਾਈਐ; [੧੭]ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਮ ॥
	੧੮	੨	ਕੋਟਿ ਮਹਾਦੇਵ; ਅਰੁ [੧੮]ਕਬਿਲਾਸ ॥
੧੧੬੩	੧	੨	ਸੁਰ ਤੇਤੀਸ; ਉਜੇਵਹਿ ਪਾਕ ॥ (੨) ਤੇਤੀਸਉ ਜੇਵਹਿ
	੧	੨	ਧਰਮ ਕੋਟਿ; ਜਾ-ਕੈ [੨੦]ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ ॥
	੩	੨	ਕੋਟਿ ਕਮੇਰ; ਭਰਹਿ ਭੰਡਾਰ ॥
			ਕੋਟਿਕ ਲਖਮੀ; ਕਰੈ ਸੀਗਾਰ ॥
	੫	੨	ਕੋਟਿ ਕਲਾ; ਖੇਲੈ ਗੋਪਾਲ ॥
			ਭੈਰਉ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਕੀ
	੧੧	੧	[੨੧]ਰੰਗੀ ਲੇ ਜਿਹਬਾ; ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥
			ਸੁ ਰੰਗ [੨੨]ਰੰਗੀਲੇ; ਹਰਿ ਹਰਿ, ਧਿਆਇ ॥
	੧੪	੨	ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਦਾਰਾ; [੨੩]ਪਰਹਰੀ ॥

---

੧. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ। ੨. ਪੀਲਾ। ੩. ਚੇਹਰਾ। ੪. ਰੰਗ। ੫. ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੬. ਪਰ = ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਪ = ਲਿੱਪਣ ਵਾਲੇ। ੭. ਬਸਤੀ ਖਾਸ। ੮. ਸ਼ਾਹੀ ਮਹੱਲ। ੯. ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ। ੧੦. ਟੇਢੀ ਛਾਉਣੀ, ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆਂਟ = [illegible]। ੧੧.ਦਰਵਾਜਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੧੨. ਦਰਵਾਨਚੀ। ੧੩. ਦੁੰਦ ਜੁਧ ਮਚੋਣ ਵਾਲਾ। ੧੪. ਆਕੀ। ੧੫. ਜਿਤਿਆ। ੧੬. ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਮਹਾਵਾਕ ਹੈ। ੧੭, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਾਮ = ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੧੮. ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ। ੧੯. ਪਰੋਸਦੇ ਹਨ, ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨੦. ਦਾਸ, ਦਫਤਰੀ। ੨੧. ਰੰਗ ਲਈ ਹੈ। ੨੨. ਅਨੰਦੀ ਹੋ ਗਏ। ੨੩. ਤਿਆਗੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੬੩	੧੬	੨	ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਮਦੇਉ; ਨਾਕਹਿ ਬਿਨਾ ॥
			ਨਾ ਸੋਹੈ; ਬਤੀਸ ਲਖਨਾ ॥ [ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ]
੧੧੬੪	੪	੪	ਨਾਮੇ; ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੁ ਭੇਟਲ ਸੋਈ ॥
	੫	੫	ਕਬਹੂ; ੧ਕੂਰਨੁ ਚਨੇ ੨ਬਿਨਾਵੈ ॥ ['ਕਬਹੂ' ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਲਾਉਣੇ]
	੭	੫	ਕਬਹੂ; ਪਾਇ ੩ਪਨਹੀਓ ਨ ਪਾਵੈ ॥
	੭	੫	ਕਬਹੂ; ਖਾਟ ੪ਸੁਪੇਦੀ ਪਸੁਵਾਵੈ ॥
			ਕਬਹੂ; ਭੂਮਿ ੬ਪੈਆਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥
	੯	੬	ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ; ਨਾਮਾ ਪਕਰਿ ਉਠਾਇਆ ॥
	੯	੬	ਹੀਨੜੀ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ ੭ਜਾਦਿਮ ਰਾਇਆ ॥
	੧੬	੭	ਜੈਸੀ; ਪਰ ਪੁਰਖਾ ਰਤ ੮ਨਾਰੀ ॥
	੧੭	੭	ਐਸੀ; ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥
੧੧੬੫	੭	੯	ਪੜੈ ਨਹੀ; ਹਮ ਹੀ, ਪਚਿ ੯ਹਾਰੇ ॥
	੭	੯	ਰਾਮ ਨਾਮਾ; ਜਪਿਬੋ ਕਰੈ ॥
	੯	੯	ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਿਲਿ; ਮੰਤਰ ਉਪਾਇਆ; ਕਰਸਹ ਅਉਧ ੧੦ਘਨੇਰੀ ॥
	੧੩	੯	ਸੁਲਤਾਨੁ ਪੂਛੈ; ਸੁਨੁ ਬੇ ਨਾਮਾ ॥
			ਦੇਖਉ; ਰਾਮ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਕਾਮਾ ॥
	੧੫	੧੦	੧੧ਬਿਸਮਿਲਿ ਗਊ; ਦੇਹੁ ਜੀਵਾਇ ॥
			ਨਾ ਤਰੁ; ਗਰਦਨਿ ਮਾਰਉ ੧੨ਠਾਂਇ ॥
੧੧੬੬	੩	੧੦	ਪਾਖੰਤਣ; ਬਾਜ 'ਬਜਾਇਲਾ' ॥
	੫	੧੦	ਕਹਹਿ ਤ; ਲੇ ਕਰਿ ਊਪਰਿ ਧਰਉ ॥
	੬	੧੦	ਨਾਮਾ ਪ੍ਰਣਵੈ; ੩ਸੇਲ ਮਸੇਲ ॥
	੧੪	੧੧	ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ; ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ॥ (੨) ਸਤਿ ਗੁਰਦੇਵ
੧੧੬੭	੨	੧੧	ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ; ਸਿਹਜ ਨਿਕਸਾਈ ॥
			ਭੈਰਉ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ
	੧੦	੧	ਪਰਚੈ ਰਾਮੁ ਰਵੈ; ਜਉ ਕੋਈ ॥
	੧੩	੧	ਗਿਆਨੁ ਭਇਆ; ਤਹ ਕਰਮਹ ਨਾਸੁ ॥
	੧੪	੧	ਰਿਦੈ ਰਾਮੁ; ਕੀ ਨ ਜਪਸਿ ਅਭਾਗ ॥

---

੧. ਸੂੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਕਰੜੇ ਜਾਂ ਕੂੜੇ ਵਿਚੋਂ । ੨. ਚੁਗਾਉਂਦਾ । ੩. ਜੁਤਾ । ੪. ਚਿੱਟੀ ਵਿਛਾਈ । ੫. ਸਵੌਂਦਾ ਹੈ । ੬. ਪਰਾਲੀ ਜਾਂ ਪੈਰ । ੭. ਜਾਦਵਾਂ ਦੀ ਬੰਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੋਵਿੰਦ । ੮. ਪ੍ਰੀਤ । ੯. ਹੰਭ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ । ੧੦. ਮਾਰਨਾ । ੧੧. ਮਰੀ ਹੋਈ । ੧੨. ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ । ੧੩. ਸੈਨਤੋ ਸੈਨਤੀ, ਸੇਲ = ਨਿਆਣਾ ਮਸੇਲ = ਪਾਇਆ ਗਊ ਨੂੰ । ਸੇਲਮ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸੇਲ = ਦੁਖੀ ਹੋਏ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ
੧੧੬੭	੧੫	੧	ਜਿਨਿ ਆਕਾਸ, [1]ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਕੀਨੀ; [2]ਕਉਸੈ, ਸਪਤ ਪਯਾਲਾ ॥ [ਪਇਆਲਾ ਬੋਲੋ]
			[3]ਚਮਰ ਪੋਸ ਕਾ ਮੰਦਰੁ ਤੇਰਾ; ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਨੇ ਗੁਪਾਲਾ ॥
	੧੬	੧	ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਕਾ [4]ਪੇਹਨੁ ਤੇਰਾ; ਸੋਲਹ ਸਹਸ, [5]ਇਜਾਰਾ ॥
	੧੭	੧	ਦੇਹੀ [6]ਮਹਜਿਦਿ, ਮਨੁ ਮਉਲਾਨਾ; ਸਹਜ, ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੈ ॥
			ਬੀਬੀ ਕਉਲਾ [7]ਸਉ, [8]ਕਾਇਨੁ ਤੇਰਾ; ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰੈ ॥
	੧੯	੧	ਨਾਮੇ ਕਾ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ; ਫਿਰੇ ਸਗਲ [9]ਬੇਦੇਸਵਾ ॥
			–੦–
			ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ
			ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ਦੁਤੁਕੇ
੧੧੬੮	੪	੧	[10]ਮਾਹਾ ਮਾਹ ਮੁਮਾਰਖੀ; [11]ਚੜਿਆ ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ ॥
			[12]ਪਰਫੜੁ ਚਿਤ, ਸਮਾਲਿ ਸੋਇ; ਸਦਾ ਸਦਾ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥
	੯	੨	ਰੁਤਿ ਆਈ-ਲੇ; [13]ਸਰਸ, ਬਸੰਤ ਮਾਹਿ ॥
			ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਰਵਹਿ; ਸਿ ਤੇਰੈ ਚਾਇ ॥
	੧੦	੨	ਜਗਜੀਵਨ; ਜੁਗਤਿ ਨ ਮਿਲੈ ਕਾਇ ॥
	੧੨	੨	ਤੇਰੇ [14]ਸਠਿ ਸੰਬਤ; ਸਭਿ ਤੀਰਥਾ ॥ [ਸੱਠਿ ਬੋਲੋ]
	੧੩	੨	[15]ਅਣਜਾਣਤ; ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
	੧੪	੨	ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸਲਾਹੇ; ਏਕ [16]ਸੈ ॥ (੨) ਏਕਸੈ
	੧੫	੩	[17]ਰੁਪੇ ਕੀਆ ਕਾਰਾ; ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
੧੧੬੯	੧	੩	ਦਸ ਅਠ; ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ ॥
			ਚਾਰੇ ਬੇਦ; [18]ਮੁਖਾਗਰ ਪਾਠਿ ॥
	੨	੩	ਵਰਤ ਨੇਮ, ਕਰੈ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ [ਕਰੈ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
	੩	੩	ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ; ਸਭ [19]ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ ॥

---

੧. ਟੋਪੀ । ੨. ਖੜਾਵਾਂ । ੩. ਚਮੜੇ ਦੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਤੇਰਾ ਮੰਦਰ ਹੈ । ੪. ਚੋਲਾ, ਅੰਦਰਖਾ । ੫. ਪਜਾਮਾ, । ੧੬.ਹਜ਼ਾਰ ਭੂਮਾਸਰ ਦੀ ਜੇਹਲ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ ਸਨ ਪਜਾਮੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ। ੬. ਮਸੀਤ । ੭. ਸਾਥ । ੮. ਨਿਕਾਹ । ੯. ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ । ੧੦. ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹੀਨਾ । ੧੧. ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ੧੨. ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੩. ਸਹਿਤ ਰਸ ਦੇ । ੧੪. ਨਾਰਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸਠਸੰਬਤ ਸੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ੨੦ ਸਾਲ ਸਠ ਸੰਬਤ ਹੋਏ । ੧੫. ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਨ-ਗਿਣਤ ੧੬. ਇਕ (ਸੈ) ਨੂੰ । ੧੭. ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ । ੧੮. ਮੂਖ ਦੇ ਅਗਰ ਭਾਵ, ਕੰਠੋਂ। ੧੯. ਲੈ ਜਾਣਗੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ
੧੧੬੯	੬	੫	ਬਿਨੁ ਸਾਧ; ਨ ਪਾਈਐ, ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥
	੧੭	੫	ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ; ਪਰਹਰਾਇ ॥
੧੧੭੦	੫	੬	ਬਿਨੁ ਗੁਰ; ਸੰਤ ਨ ਸੰਗੁ ਦੇਇ ॥
	੭	੭	ਮਤ ਬਿਸਰਸਿ; ਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ॥
	੯	੭	ਗੁਰ [1]ਸੇਵ ਤਰੇ; ਤਜਿ ਮੇਰ ਤੇਰ ॥
	੧੦	੭	ਗੁਰ ਸੇਵ ਨ ਭਾਈ; ਸਿ ਚੋਰ ਚੋਰ ॥
੧੧੭੧	੧	੯	ਕਾਚੀ ਢਹਗਿ [2]ਦਿਵਾਲ; ਕਾਹੇ [3]ਗਚੁ ਲਾਵਹੁ ॥
	੨	੯	ਕਰ [4]ਹਰਿਹਟ, ਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ; ਤਿਸੁ ਭੀਤਰਿ ਮਨੁ ਜੋਵਹੁ ॥
	੩	੯	ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ, ਦੁਇ ਕਰਹੁ [5]ਬਸੋਲੇ; ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ ॥
	੧੩	੧੧	ਤਾ ਕੇ ਲਖਣ ਜਾਣੀਅਹਿ; ਖਿਮਾ ਧਨੁ [6]ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ ॥
	੧੪	੧੧	ਕਹਿਆ [7]ਸੁਣਹਿ, 'ਨ' ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ; ਤਿਨ੍ਾ ਹੀ ਸੇਤੀ ਵਾਸਾ ॥
			[ਅਰਥ ਵਾਸਤੇ 'ਨੰਨਾ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
			ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩
੧੧੭੨	੧੨	੨	ਬਿਛੁਰਤ ਮਿਲਾਇ; ਗੁਰ ਸੇਵ, ਰਾਂਗੇ ॥
	੧੫	੨	ਚਾਰਿ ਨਦੀਆ ਅਗਨੀ; ਤਨਿ ਚਾਰੇ ॥
	੧੭	੩	ਮਨਮੁਖ ਮੁਏ; ਨਾਹੀ, ਹਰਿ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
੧੧੭੩	੬	੪	ਆਪੁ ਛੋਡਿ, ਹੋਹਿ ਦਾਸਤ ਭਾਇ ॥
੧੧੭੪	੯	੮	ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜਨ; ਦੇਖਿ ਹਜੂਰਿ ॥
੧੧੭੫	੧੬	੧੨	ਗੁਰ ਸਬਦੀ; ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਸੁਭਾਇ ॥
	੧੮	੧੨	ਭਗਵੈ ਵੇਸਿ ਭ੍ਰਮਿ, ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
੧੧੭੬	੪	੧੩	ਦੇਹਿ ਤ; ਜਾਪੀ [8]ਆਦਿ ਮੰਤੁ ॥
	੧੧	੧੫	ਸਭਿ ਜੁਗ; ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਇ ॥
	੧੬	੧੬	ਇਹੁ ਮਨੁ ਧੰਧੈ ਬਾਂਧਾ; ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
			ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੪
੧੧੭੭	੧੪	੧	ਜਿਉ ਪਸਰੀ; ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਜੋਤਿ ॥
	੧੬	੧	ਸਾਕਤ ਨਰ ਲੋਭੀ; ਜਾਣਹਿ ਦੂਰਿ ॥
	੧੭	੧	ਨਾਨਕ; ਹਰਿ ਏਕੁ ਕਰੇ, ਸੁ ਹੋਇ ॥

---

੧. ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਤਰ ਗਏ। ੨. ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੰਧ। ੩. ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰ ਲੈਣ ਰੂਪ ਚੂਨਾ। ੪. ਹਲਟ, ਸ੍ਰਵਣ ਮੰਨਣ ਰੂਪ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੂਪ ਮਾਲ੍ਹ, ਸ਼ਰਧਾ ਆਦਿ ਗੁਣ ਟਿੰਡਾਂ, ਮਨ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਨੂੰ ਜੋੜੋ। ੫. ਕਸਉਲੀ ਦਸਤੇ ਵਾਲੇ ਖੁਰਪੇ ਖਲੋਕੇ ਗੁਡਣ ਵਾਲੇ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਬਸੋਲੇ ਕਰੋ, ਵਾ ਵਸਤੂ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਖਿਮਾਂ ਬੁਧ ਰੂਪ ਧਰਤੀ। ੬.ਇਕੱਤ੍ਰ। ੭. ਇੰਦਰੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ, ਖਾਧਾ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ। ੮. ਆਦੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ
੧੧੭੮	੧੧	੪	ਤੁਮ੍ ਵਡ ਪੁਰਖ, ਵਡ ਅਗਮ ਗੁਸਾਈ; ਹਮ ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ, [1]ਤੁਮਨਛੇ ॥ (ਸਾਰੇ ਛੱਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ)
	੧੪	੪	ਤੁਮ੍ਰਾ ਜਨੁ, [2]ਜਾਤਿ [3]ਅਵਿਜਾਤਾ; ਹਰਿ ਜਪਿਓ, ਪਤਿਤ [4]ਪਵੀਛੇ ॥
	੧੫	੪	ਸੇ ਧੰਨਿ ਵਡੇ ਵਡੇ, ਪੂਰੇ ਹਰਿ ਜਨ; ਜਿਨ੍ ਹਰਿ ਧਾਰਿਓ, ਹਰਿ ਉਰਛੇ[5] ॥
੧੧੭੯	੨	੫	ਜਿਉ ਜਲ ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤਿ ਭਾਰੀ; ਬਿਨੁ ਜਲ ਦੇਖੇ, [6]ਸੁਕਲੀਧੇ ॥
	੪	੫	ਹਮਰੇ ਕਰਮ, ਨ ਬਿਚਰਹੁ ਠਾਕੁਰ; ਤੁਮ ਪੈਜ ਰਖਹੁ [7]ਅਪਨੀਧੇ ॥
	੭	੬	ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਿ; ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥
	੯	੬	ਜਿਉ [8]ਓਡਾ,ਕੂਪੁ ਗੁਹਜ ਖਿਨ ਕਾਢੈ;ਤਿਉ ਸਤਿਗੁਰਿ,ਵਸਤੁ ਲਹਾਈਐ ॥
	੧੩	੭	ਰਾਮ ਨਾਮੁ, ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਨਹੀ ਚੇਤਿਆ; ਜਮਿ ਪਕਰੇ, ਕਾਲਿ [9]ਸਲੰਞੁ ॥
			ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥
੧੧੮੦	੩	੧	ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ; ਮੰਗਲਚਾਰ ॥
	੪	੧	ਗੁਨ ਗਾਏ ਪ੍ਰਭ; ਤੁਮ੍ ਬੇਅੰਤ ॥
	੫	੧	ਪ੍ਰਭ ਸੰਗੀ; ਮਿਲਿ ਖੇਲਨ ਲਾਗ ॥
	੧੦	੨	ਚੰਦ ਦੇਖਿ; ਬਿਗਸਹਿ [10]ਕਉਲਾਰ ॥
	੯	੩	ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ; ਹੀਤ ਚੀਤਿ ॥
੧੧੮੧	੧	੪	ਮੁਗਧ ਸੁੰਦਰ; ਧਾਰਿ ਜੋਤਿ ਕੀਨ੍ ॥
	੪	੪	ਸੋ ਬੋਲੁ; ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਹਿ ॥
	੧੦	੫	ਜਾ ਕੇ ਭਗਤ; ਆਨੰਦ [11]ਮੈ ॥
	੧੩	੬	ਤੈਸੇ ਉਧਾਰਨ; ਗੁਰਹ ਪੀਰ ॥
੧੧੮੨	੧	੭	ਜਾਪ ਨ ਤਾਪ; ਨ ਕਰਮ ਕੀਤਿ ॥
	੬	੮	ਏਵਡ ਭਾਗ ਹੋਹਿ; ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥
	੯	੮	ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ; ਪਾਰ-ਗਰਾਮ ॥
੧੧੮੩	੧੪	੧੨	ਦੁਖੁ; ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰਿ ਰਹੇ ਧਾਇ ॥
੧੧੮੫	੫	੧੮	ਦੇਖੁ; ਫੂਲ ਫੂਲ ਫੂਲੇ ॥
	੬	੧੮	[12]ਸਘਨ ਬਾਸੁ; [13]ਕੂਲੇ ॥ ਇਕਿ ਰਹੇ; ਸੂਕਿ [14]ਕਠੂਲੇ ॥
	੭	੧੮	ਪਰਫੂਲਤਾ ਰਹੇ ॥ ਮਨ, ਰੁਤਿ ਨਾਮ ਰੇ ॥
੧੧੮੬	੩	੨੧	ਮੂਲੁ ਨ ਬੂਝੈ, ਆਪੁ ਨ ਸੂਝੈ; ਭਰਮਿ ਬਿਆਪੀ, ਅਹੰ [15]ਮਨੀ ॥

੧. ਤੁਹਾਡੇ ਛੇ = ਹੈਂ । ੨. ਚੰਗੀ ਜਾਤ । ੩.ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ । ੪. ਪਵਿੱਤ੍ਰ । ੫. ਛੇ ਦਾ ਅਰਥ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਖੇ) । ੬. ਸੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ,ਕਲੀਆਂ, ਪੰਖੜੀਆਂ । ੭. ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ । ੮. ਸੂੰਘਾ, ਜੋ ਸੁੰਘ ਕੇ ਖਾਰਾ, ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ ਦਸ ਦੇਵੇ ਤੇ ਖੂਹ ਗੁਪਤ ਦਸ ਦੇਵੇ । ੯. ਸਹਿਤ ਜੁੰਡਿਆਂ ਦੇ । ੧੦. ਕਵੀਆਂ । ੧੧. ਰੂਪ । ੧੨. ਸੰਘਣੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ । ੧੩. ਕੂੰਬਲਾਂ. ਕਰੁਣਾ ਆਦਿ । ੧੪. ਕਠੋਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹੈਂ । ੧੫. ਮਨੌਤਾਂ ਵਿਚ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ
			ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ, ਮਹਲਾ ੯
੧੧੮੬	੯	੧	ਇਹੁ ਜਗੁ ਹੈ, ਸੰਪਤਿ ਸੁਪਨੇ ਕੀ; ਦੇਖਿ, ਕਹਾ [1]ਐਡਾਨੋ ॥
	੧੧	੨	ਪਾਪੀ ਹੀਐ ਮੈ; ਕਾਮੁ ਬਸਾਇ ॥
			ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ
੧੧੮੭	੯	੧	ਬਰਖਸਿ [2]ਬਾਣੀ; ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੇਰਿ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ)
	੧੦	੧	ਸਰਬ ਉਪਾਇ; ਗੁਰੂ ਸਿਰਿ ਮੋਰੁ ॥ (੨) ਸਿਰਿਮੋਰੁ
	੧੩	੧	[3]ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ; ਤੇਤੈ ਸੋਗ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤਿ; ਕੀਨ੍ਹਸਿ ਹੋਗ ॥
	੧੩	੧	ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ; ਅਧਿਕੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥
	੧੫	੧	ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ ਸਚੁ; [4]ਦੋਤੁ ਪਸਵਾਰਿ ॥
੧੧੮੮	੧	੨	ਮਨੁ ਭੂਲਉ; ਭਰਮਸਿ. [6]ਭਵਰ ਤਾਰ ॥ (੨) ਭਵਰਤਾਰ
	੧	੨	ਮੈਗਲ ਜਿਉ ਫਾਸਸਿ; ਕਾਮ-ਹਾਰ ॥
	੨	੨	ਮਨੁ ਮੁਗਧੌ ਦਾਦਰੁ; ਭਗਤਿ ਹੀਨੁ ॥
	੩	੨	ਤਾ ਕੈ ਜਾਤਿ ਨ ਪਾਤੀ; ਨਾਮ ਲੀਨ ॥
	੯	੨	ਤੂ ਅਭੁਲੁ; ਨ ਭੂਲੋ, ਕਦੇ [7]ਨਾਹਿ ॥
੧੧੮੯	੧੪	੫	ਇਨ ਬਿਧਿ; ਨਾਗੋ ਜੋਗੁ ਨਾਹਿ ॥
	੧੮	੫	ਪੰਚ ਮਾਰਿ; ਚਿਤੁ ਰਖਹੁ ਥਾਇ ॥
੧੧੯੦	੧੦	੭	ਐਸੀ ਭਵਰਾ; ਬਾਸੁ ਲੇ ॥
	੧੪	੭	ਨਿਹਕੇਵਲੁ [8]ਰਾਜਨ; ਸੁਖੀ ਲੋਗੁ ॥
	੧੭	੮	[9]ਨਉ [10]ਸਤ [11]ਚਉਦਹ [12]ਤੀਨਿ [13]ਚਾਰਿ; ਕਰਿ [14]ਮਹਲਤਿ, [15]ਚਾਰਿ [16]ਬਹਾਲੀ ॥
	੧੯	੮	ਨਾ [17]ਸਾਬੂਰੁ ਹੋਵੈ, ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ; [18]ਨਾਰਦੁ, ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥
੧੧੯੧	੩	੮	[19]ਦੇਵਲ [20]ਦੇਵਤਿਆ, [21]ਕਰੁ ਲਾਗਾ; ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥
	੩	੮	ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ; ਨੀਲ ਰੂਪ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ['ਕੂੱਜਾ' ਅਤੇ 'ਮੁਸੱਲਾ' ਬੋਲੋ]
	੪	੮	ਜੇ ਤੂ ਮੀਰ ਮਹੀ-ਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ; ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਹਮਾਰੀ ॥
	੬	੮	ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ; ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ॥

੧. ਆਕੜਦਾ ਹੈ। ੨. ਬਾਣੀ = ਬਣੌਟ। ੩. ਖਿਲਬਿਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪. ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ। ੫. ਸਵੇਰ ਦੇ। ੬. ਭੌਰੇ ਵਤ ਵਾ ਜਲ ਜੁਲਾਹਾ ਵਾ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ। ੭. ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ। ੮. ਗਿਆਨਵਾਨ। ੯. ਨੌਂ ਖੰਡ। ੧੦. ਸੱਤ ਦੀਪ। ੧੧. ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ। ੧੨. ਤਿੰਨ ਗੁਣ। ੧੩. ਚਾਰ ਜੁਗ। ੧੪. ਹਵੇਲੀ। ੧੫. ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ। ੧੬. ਇਸਥਿਤ ਕੀਤੀ। ੧੭. ਸੰਤੋਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਲਬ। ੧੮. ਮਨ। ੧੯. ਮੰਦਰ। ੨੦. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ। ੨੧. ਟੈਕਸ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ
			ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ, ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੪
੧੧੯੧	੧੪	੯	ਮਿਲਿਓ ਸੁਦਾਮਾ ਭਾਵਨੀ ਧਾਰਿ; ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਗੈ, ਦਾਲਦੁ ਭੰਜਿ ਸਮਾਇਆ ॥
	੧੭	੯	ਨਿੰਦਕੁ ਸਾਕਤੁ, [1]ਖਵਿ ਨ ਸਕੈ ਤਿਲੁ; ਅਪਣੈ ਘਰਿ [2]ਲੂਕੀ ਲਾਈ ॥
			ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫
੧੧੯੨	੫	੧	'ਗਜਇੰਦ੍ਰ' ਧਿਆਇਓ; ਹਰਿ ਕੀਓ ਮੋਖ ॥
	੬	੧	ਕੁਬਿਜਾ ਉਧਰੀ; ਅੰਗੁਸਟ ਧਾਰ ॥
	੬	੧	ਬਿਦਰੁ ਉਧਾਰਿਓ; ਦਾਸਤ ਭਾਇ ॥
	੧੦	੧	ਮਨੁ [3]ਡੀਗਿ ਨ ਡੋਲੈ; ਕਹੂੰ ਜਾਇ ॥
	੧੯	੨	ਪਾਪ ਬੰਧਨ; ਨਿਤ [4]ਪਉਤ ਜਾਹਿ ॥
੧੧੯੩	੨	੨	ਕਿਰਤ ਰੇਖ; ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ ॥
	੬	੧	ਬਸੰਤ ਕੀ ਵਾਰ 'ਮਹਲੁ' ੫ (ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਮਹਲੁ' ਹੈ, 'ਮਹਲਾ' ਨਹੀਂ, 'ਮਹੱਲੁ' ਬੋਲੋ)
			ਬਸੰਤੁ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਕਬੀਰ ਜੀ
	੧੫	੧	ਰਾਜਾਰਾਮੁ ਮਉਲਿਆ; ਅਨਤ ਭਾਇ ॥
	੧੬	੧	ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮਉਲੀ; ਸਿਉ ਕਤੇਬ ॥
	੧੯	੨	ਸੰਗ ਹੀ ਚੋਰ; ਘਰੁ ਮੁਸਨ ਲਾਗ ॥
੧੧੯੪	੧	੨	ਹਣਵੰਤੁ ਜਾਗੈ; ਧਰਿ ਪਲੰਕੂਰੁ ॥
	੩	੩	ਜੋਇ; ਖਸਮੁ ਹੈ ਜਾਇਆ ॥ ਪੂਤਿ; ਬਾਪੁ ਖੇਲਾਇਆ ॥
	੪	੩	ਸੁਤਿ ਮੁਕਲਾਈ; ਅਪਨੀ ਮਾਉ ॥
	੬	੪	ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪਠਾਏ; ਪੜਨਸਾਲ ॥
	੧੧	੪	ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ [6]ਕੋਪਿਓ [7]ਰਿਸਾਇ ॥ (੨) ਕੋ ਪਿਓ ਰਿਸਾਇ
	੧੪	੫	ਮੈ ਅਨਾਥੁ; ਪ੍ਰਭ ਕਹਉ ਕਾਹਿ ॥ ਕੋ ਕੋ ਨ ਬਿਗੂਤੋ; ਮੈ ਕੋ ਆਹਿ ॥
	੧੫	੫	ਮਾਧਉ [8]ਦਾਰੁਨ ਦੁਖੁ; ਸਹਿਓ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੮	੫	ਮੇਰੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ; ਆਥਿ ਧੀਰ ॥
	੧੯	੬	ਬਰਧ ਪਚੀਸਕ; ਸੰਗੁ ਕਾਚ ॥ ਨਉ [9]ਬਹੀਆਂ; ਦਸ ਗੋਨਿ, ਆਹਿ ॥ ਕਸਨਿ [10]'ਬਹਤਰਿ'; ਲਾਗੀ ਤਾਹਿ ॥ (ਬਹੱਤਰਿ ਬੋਲੋ)
੧੧੯੫	੧	੬	ਮੋਹਿ, ਐਸੇ ਬਨਜ ਸਿਉ; ਨਹੀਨ ਕਾਜੁ ॥
	੨	੩	ਤੀਨਿ ਜਗਾਤੀ; ਕਰਤ [11]ਰਾਰਿ ॥

੧. ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ੨. ਚੁਆਤੀ। ੩. ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹੋ ਕੇ। ੪. ਪੈਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫. ਪੂਛ ਜਾਂ ਨਲ ਨੀਲ ਆਦਿ। ੬. ਗੁਸੇ। ੭. ਖਿਝ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ। ੮. ਭਿਆਨਕ। ੯. ਬਾਹੀਆਂ, ਗੋਲਕਾਂ। ੧੦. ਬਹੱਤ੍ਰ ਨਾੜੀਆਂ। ੧੧. ਝਗੜਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ
			ਬਸੰਤੁ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ
੧੧੯੫	੧੭	੧	ਸਾਹਿਬੁ [1]ਸੰਕਟਵੈ; ਸੇਵਕੁ 'ਭਜੈ' ॥ [ਭੱਜੈ ਬੋਲੋ]
੧੧੯੬	੨	੨	[2]ਅਨਿਲ ਬੇੜਾ; ਹਉ [3]ਖੇਵਿ ਨ ਸਾਕਉ ॥
	੩	੨	ਹੋਹੁ ਦਇਆਲੁ. ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਤੂ; ਮੋ-ਕਉ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ ਕੇਸਵਾ ॥ (ਇਹ ਸਾਰੀ ਤੁਕ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਛਾਪੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ)
	੫	੩	ਸਹਜ ਅਵਲਿ, ਧੂੜਿ ਮਣੀ; ਗਾਡੀ ਚਾਲਤੀ ॥ [ਅੱਵਲਿ ਬੋਲੋ]
	੫	੩	ਜੈਸੇ [4]ਪਨਕਤ; [5]ਥ੍ਰੂ [6]ਟਿਟਿ, ਹਾਂਕਤੀ ॥
			ਬਸੰਤੁ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੀ
	੯	੧	ਪਹਿਰਾਵਾ ਦੇਖੇ; [7]ਊਭਿ ਜਾਹਿ ॥
	੧੦	੧	ਜੈਸੇ, ਭਾਦਉ ਖੂੰਬ [8]ਰਾਜੁ; ਤੂ ਤਿਸ ਤੇ, ਖਰੀ ਉਤਾਵਲੀ ॥
	੧੧	੧	ਅਪ ਤਨ ਕਾ; ਜੋ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਕਾ; ਕਰਹਿ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥
			ਬਸੰਤੁ ਕਬੀਰ ਜੀਉ
	੧੬	੧	[9]ਸੁਰਹ ਕੀ ਜੈਸੀ; ਤੇਰੀ ਚਾਲ ॥
	੧੭	੧	ਚਾਕੀ ਕਾ [10]ਚੀਥਰਾ; ਕਹਾਂ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥
	੧੮	੧	ਮਤੁ ਲਕਰੀ ਸੋਟਾ, ਤੇਰੀ ਪਰੈ ਪੀਠਿ ॥
	੧੯	੧	ਕਹਿ ਕਬੀਰ; ਭੋਗ ਭਲੇ ਕੀਨ ॥
			ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
			ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧
੧੧੯੭	੬	੧	ਜਬ ਕੀ ਰਾਮ ਰੰਗੀਲੈ ਰਾਤੀ; ਰਾਮ ਜਪਤ ਮਨ ਧੀਰੇ ॥
	੯	੨	ਜਿਹਵਾ ਸਾਦੁ ਨਾ, ਫੀਕੀ ਰਸ ਬਿਨੁ; ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਪੈ ॥
	੧੦	੨	ਜਬ ਲਗੁ, ਦਰਸੁ ਨ ਪਰਸੈ ਪ੍ਰੀਤਮ; ਤਬ ਲਗੁ ਭੂਖ ਪਿਆਸੀ ॥
	੧੧	੨	[11]ਊਨਵਿ [12]ਘਨਹਰੁ, ਗਰਜੈ ਬਰਸੈ; ਕੋਕਿਲ ਮੋਰ, ਬੈਰਾਗੈ ॥
੧੧੯੮	੫	੩	ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ, ਹਿਤ ਕੌ; [13]ਦੁਰੈ ਨ, ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥
			ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪
੧੧੯੯	੫	੩	ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਚਲੁ, 'ਅਚਲਾ' ਮਤਿ; ਜਿਸੁ ਦ੍ਰਿੜਤਾ, ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ ॥ 'ਅਚੱਲ ਅਚੱਲਾ' ਬੋਲੋ

੧. ਤਕਲੀਫ, ਵਕਤ। ੨. ਪੌਣ। ੩. ਸਹਾਰ ਕੇ ਚਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੪. ਗੋਬਰ ਦੀ ਗੋਲੀ। ੫. ਧੂੰਹਦੀ ਹੈ। ੬. ਕਾਲੀ ਭੂੰਡੀ ਜਿੰਨੀ, ਗੋਹੇ ਦੀਆਂ ਰੋੜੀਆਂ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀ ਟਿੱਟਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੭. ਉਚਾ ਹੋਣਾ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ੮. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਖੁੰਬਾਂ ਦਾ। ੯. ਗਊ ਵਾ ਦੇਵਤੇ। ੧੦. ਪਰੋਲਾ। ੧੧. ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ। ੧੨. ਬੱਦਲ। ੧੩. ਛੁਪਦੀ ਨਹੀਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੦੦	੩	੬	ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ; ਪੜ੍ਹੁ ਸਾਰੁ ॥
	੧੧	੭	ਕਾਹੇ ਪੂਤ; ਝਗਰਤ-ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ॥
			ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ, [1]ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ-ਹਉ; ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ, ਪਾਪ ॥
	੧੨	੭	ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਾ ਤੁਮ ਗਰਬੁ ਕਰਤ-ਹਉ; ਸੋ ਧਨੁ ਕਿਸਹਿ ਨ ਆਪ ॥
	੧੬	੮	ਜਪਿ ਮਨ, ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸਰੋ ਜਗਜੀਵਨੋ, ਮਨ ਮੋਹਨ ਸਿਉ,
			ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ; ਮੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕ, ਸਭ ਦਿਨਸੁ ਸਭ ਰਾਤਿ ॥
	੧੭	੮	ਹਰਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ, ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਗਾਵਤ;
			ਸੁਕ ਨਾਰਦ ਬ੍ਹਮਾਦਿਕ, ਤਵ ਗੁਨ ਸੁਆਮੀ, ਗਨਿਨ ਨ ਜਾਤਿ ॥
			ਤੂ ਹਰਿ ਬੇਅੰਤੁ, ਤੂ ਹਰਿ ਬੇਅੰਤੁ, ਤੂ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ;
			ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਨਹਿ, ਆਪਨੀ ਭਾਂਤਿ ॥
	੧੯	੮	ਹਰਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ, ਹਰਿ ਨਿਕਟ ਹੀ ਬਸਤੇ;
			ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ, ਹਰਿ ਭਗਾਤ ॥
			ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ, ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਲਿ ਮਿਲੇ;
			ਜੈਸੇ ਜਨ ਨਾਨਕ, ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਮਿਲਾਤਿ ॥
੧੨੦੧	੧	੯	ਜਪਿ ਮਨ, ਨਰਹਰੇ ਨਰਹਰ ਸੁਆਮੀ, ਹਰਿ ਸਗਲ [2]ਦੇਵ ਦੇਵਾ;
			ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮਾ, ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮੋਰਾ ॥
	੩	੯	ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ, ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ, ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ;
			ਤਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਵਾਜੇ ਪੰਚ ਸਬਦ, ਵਡਭਾਗ [3]ਮਥੋਰਾ ॥
	੪	੯	ਤਿਨ੍ ਜਨ ਕੇ ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਏ, ਸਭਿ ਦੋਖ ਗਏ, ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਏ,
			ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਗਏ;
			ਤਿਨ੍ ਜਨ ਕੇ, ਹਰਿ ਮਾਰਿ ਕਢੇ ਪੰਚ ਚੋਰਾ ॥
	੫	੯	ਹਰਿ ਰਾਮ ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਸਾਧੂ, ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ; ਜਗਦੀਸੁ ਜਪਹੁ,
			ਮਨਿ ਬਚਨਿ ਕਰਮਿ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੂ; ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ ॥
			ਨਿਤ ਨਿਤ [4]ਜਾਗਰਣੁ ਕਰਹੁ; ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ, ਜਪਿ ਜਗਦੀਸੁਰਾ ॥
			ਮਨ ਇਛੇ ਫਲ ਪਾਵਹੁ, ਸਭੈ ਫਲ ਪਾਵਹੁ, ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਕਾਮ ਮੋਖੁ;
			ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਿਲੇ, ਹਰਿ ਭਗਤ ਤੋਰਾ ॥
	੯	੧੦	ਜਪਿ ਮਨ ਮਾਧੋ, ਮਧੁਸੂਦਨੋ, ਹਰਿ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੋ, ਪਰਮੇਸਰੋ;
			ਸਤਿ ਪਰਮੇਸਰੋ, ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥
	੧੦	੧੦	ਹਰਿ ਘਟਿ ਘਟੇ, ਘਟਿ ਬਸਤਾ, ਹਰਿ ਜਲਿ ਥਲੇ, ਹਰਿ ਬਸਤਾ,
			ਹਰਿ ਥਾਨ ਥਾਨੰਤਰਿ ਬਸਤਾ; ਮੈ ਹਰਿ ਦੇਖਨ ਕੋ ਚਾਉ ॥
	੧੧	੧੦	ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੰਤੋ ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਸੰਤੋ,
			ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨੁ ਸੰਤੋ; ਮੋਹਿ ਮਾਰਗੁ ਦਿਖਲਾਵੈ ॥

੧. ਵਡਿਆਏ ਹੋਏ। ੨. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ੩. ਮੱਥੇ ਦੇ। ੪. ਜਾਗਣਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੦੧	੧੨	੧੦	ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ; ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਪਾਉ ॥
	੧੭	੧੧	ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ;ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ, ਸਿਧ ਜਤੀ ਜੋਗੀ;
			ਤਟ ਤੀਰਥ ਪਰ [1]ਭਵਨ ਕਰਤ, ਰਹਤ ਨਿਰਾਹਾਰੀ ॥
	੧੯	੧੧	ਹਰਿ ਕੇ ਹੋ ਸੰਤ ਭਲੇ, ਤੇ ਉਤਮ ਭਗਤ ਭਲੇ;
			ਜੋ ਭਾਵਤ ਹਰਿ ਰਾਮ ਮੁਰਾਰੀ ॥
੧੨੦੨	੧	੧੨	ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਵਿੰਦੁ, ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ, ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਪ੍ਰਭੋ;
			ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਬੋਲਿ, ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
	੩	੧੨	ਹਰਿ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਮੇਲੈ, ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ;
			ਸੋ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਚਖਾਸੀ ॥
	੬	੧੩	ਬੋਲਹੁ ਭਈਆ, ਸਦ ਰਾਮ ਰਾਮੁ; ਰਾਮੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ, ਸਰਬਗੇ ॥
			[ਸਰਬੱਗੇ ਬੋਲੋ]
	੭	੧੩	ਰਾਮੁ ਆਪੇ ਆਪਿ, ਆਪੇ ਸਭੁ ਕਰਤਾ;
			ਰਾਮ ਆਪੇ ਆਪਿ, ਆਪਿ 'ਸਭਤੁ' ਜਗੇ ॥ [ਸੱਭਤੁ ਬੋਲਣਾ]
	੮	੧੩	ਜਿਸੁ ਆਪਿ [2]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ, ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਰਾਮ,
			ਰਾਮ-ਰਾਇ; ਸੋ ਜਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥
			ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫
	੧੬	੧	ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੰਗੁ, ਸਾਧ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ; ਹਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ, ਲਿਵ ਲਾਉ ॥
	੧੮	੨	ਕਰਤ ਬੁਰਾਈ, ਮਾਨੁਖ ਤੇ, ਛਪਾਈ; [3]ਸਾਖੀ, [4]ਭੂਤ [5]ਪਵਾਨ ॥
੧੨੦੩	੧	੨	ਕਰਹਿ [6]ਸੋਮਪਾਕੁ, ਹਿਰਹਿ ਪਰ ਦਰਬਾ; ਅੰਤਰਿ ਝੂਠ ਗੁਮਾਨ ॥
	੨	੨	ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ; ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਵਰਤਾ, ਜਿਉ [7]ਸਫਰੀ, [8]ਦੰਫਾਨ ॥
			ਪ੍ਰਭੂ ਭੁਲਾਏ ਉਝੜਿ ਪਾਏ; ਨਿਹਫਲ, ਸਭਿ [9]ਕਰਮਾਨ ॥
	੭	੩	ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ, ਜੈਸੇ ਸੰਗਿ ਸਹੇਰੀ; ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ, ਉਪਹਾਸ ਕਹੇ ॥
	੮	੩	ਜਿਉ ਕਨਿਕੋ ਕੋਠਾਰੀ ਚੜਿਓ; [10]ਕਬਰੋ ਹੋਤ ਫਿਰੋ ॥
	੯	੩	ਬਜਾਵਨਹਾਰੋ ਊਠਿ ਸਿਧਾਰਿਓ, ਤਬ ਫਿਰਿ, ਬਾਜੁ ਨ ਭਇਓ ॥
	੧੨	੪	ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਚਿਰੰਕਾਲ ਪਾਇਓ; ਜਾਤਉ ਕਉਡੀ ਬਦਲਹਾ ॥
			[ਬਦਲ-ਹਾ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਬੰਧਕ ਹੈ]
			[11]ਕਾਥੂਰੀ ਕੋ, ਗਾਹਕੁ ਆਇਓ,
			ਲਾਦਿਓ ਕਾਲਰ, ਬਿਰਖ [12]ਜਿਵਹਾ ॥ [ਜਿਵ-ਹਾ ਬੋਲੋ]

੧. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭੋਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੨. ਧਾਰਦਾ ਸੀ, ਧਾਰੇਗਾ । ੩. ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਖੀ ਹੈ । ੪. ਰੂਪ । ੫. ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ । ਵਾ ਪਛਾਣ ਲੈ । ੬. ਖੁਦ ਰਸੋਈ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਣੀ । ੭. ਰਾਹੀ ਵਾ ਮੱਛੀ । ੮: ਦੰਭ, ਪਖੰਡ ਵਾ ਬਗਲਾ। ੯. ਕਰਮ । ੧੦. ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਜਾਂ ਪਤਲਾ ਪੈ ਕੇ, ਕਾਹਲਾ ਫਿਰਨਾ । ੧੧. ਕਸਤੂਰੀ । ੧੨. ਜੁਆਹਾਂ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੦੩	੧੫	੪	ਆਈ [1]ਮਸਟਿ, ਜੜਵਤ ਕੀ ਨਿਆਈ; ਜਿਉ ਤਸਕਰੁ, [2]ਦਰਿ [3]ਸਾਂਨਿ੍ਹਾ ॥
੧੨੦੪	੧	੫	ਪੂਛਉ ਪੂਛਉ, ਦੀਨ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ; ਕੋਊ ਕਹੈ, ਪ੍ਰਿਅ [4]ਦੇਸਾਂਗਿਓ ॥
	੨	੫	ਚਰਣ ਬੰਦਨਾ, ਅਮੋਲ ਦਾਸਰੋ; ਦੇਂਉ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ, [5]ਅਰਦਾਗਿਓ ॥
	੫	੬	ਮਾਈ ਸਤਿ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਹਰਿ; ਸਤਿ ਸਤਿ, ਸਤਿ ਸਾਧਾ ॥
	੭	੬	[6]ਚਾਰਿ ਬਿਨਾਸੀ, [7]ਖਟਹਿ ਬਿਨਾਸੀ; ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ, ਨਿਹਚਲਾਧਾ ॥
	੧੧	੭	ਮੇਰੈ ਮਨਿ; ਬਾਸਿਬੋ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ॥
	੧੩	੭	ਜਹਾ ਸ੍ਰਵਨ, ਹਰਿ ਕਥਾ ਨ ਸੁਨੀਐ; ਤਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨੁ [8]ਉਦਿਆਨਦ ॥
	੧੪	੭	ਜਹਾਂ ਕੀਰਤਨੁ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਰਸੁ; ਤਹ ਸਘਨ [9]ਬਾਸ, [10]ਫਲਾਂਨਦ ॥
	੧੭	੮	ਅਬ ਮੋਹਿ; ਰਾਮ ਭਰੋਸਉ ਪਾਏ ॥ ਜੋ ਜੋ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਕਰੁਣਾ-ਨਿਧਿ; ਤੇ ਤੇ, [11]ਭਵਹਿ ਤਰਾਏ ॥
੧੨੦੫	੨	੮	ਪਾਇਓ ਲਾਲੁ, ਅਮੋਲੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ; ਛੋਡਿ, ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਏ ॥
	੬	੯	ਜੈਸੇ ਪਵਨੁ, [12]ਬੰਧ ਕਰਿ ਰਾਖਿਓ; ਬੂਝ ਨ, ਆਵਤ ਜਾਵਤ ॥ ਜਾ ਕਉ, ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਓ ਹਰਿ; ਉਆ ਕੀ, ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਕਹਾਵਤ ॥
	੭	੯	ਆਨ ਉਪਾਵ, ਜੇਤੇ ਕਿਛੁ ਕਹੀਅਹਿ; ਤੇਤੇ ਸੀਖੇ ਪਾਵਤ ॥
	੧੦	੧੦	ਬਿਖਈ; ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਇਵ ਹੀ ਗੁਦਾਰੈ ॥
	੧੪	੧੦	ਗਿਰਿਓ ਜਾਇ, ਰਸਾਤਲਿ ਪਰਿਓ; [13]ਛਿਟੀ ਛਿਟੀ, ਸਿਰ ਭਾਰੈ ॥
	੧੯	੧੨	ਨੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ, ਅਤਿ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਵੈ; [14]ਨੈਨੂ, ਕੈਸੇ [15]ਰੀਸੈ ॥
੧੨੦੬	੧੧	੧੩	ਭਗਤਨ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਤ, ਗਾਵਤ; ਦੁਖ ਕਾਟੇ ਤਾ ਕੇ, ਜਨਮ ਮਰਨ ॥
	੧੫	੧੪	ਸੰਤਹ ਚਰਨ; [16]ਮੋਰਲੋ ਮਾਥਾ ॥
	੧੫	੧੪	ਸਾਧਹ ਮੰਤ੍ਰ; [17]ਮੋਰਲੋ ਮਨੂਆ ॥
	੧੬	੧੪	ਭਗਤਹ ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ; ਨੈਨ ਰੰਗਾ ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਤੂਟੇ; ਭ੍ਰਮ ਸੰਗਾ ॥
	੧੯	੧੫	ਕੈਸੇ ਕਹਉ ਮੋਹਿ; ਜੀਅ [18]ਬੇਦਨਾਈ ॥
੧੨੦੭	੭	੧੬	ਅਨਿਕ ਜਨਮ; ਭ੍ਰਮਤੌ ਹੀ ਆਇਓ; ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲਭਾਹੀ ॥
	੧੦	੧੬	ਮਿਥਿਆ ਸੰਗਿ, ਕੂੜਿ ਲਪਟਾਇਓ; ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ, [19]ਕੁਸਮਾਂਹੀ ॥

੧. ਚੁਪ। ੨. ਵਿਚ। ੩. ਸੰਨ੍ਹ ਦੇ। ੪. ਸੰਦੇਸਾ ਵਾ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ ਗਿਆ ਹੈ। ੫. ਅਰਦਾਸ ਵਾ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਓ। ੬. ਵੇਦ। ੭. ਸ਼ਾਸਤਰ। ੮. ਉਜਾੜ। ੯. ਸੁਗੰਧੀ। ੧੦. ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ੧੧. ਸੰਸਾਰ ਵਾ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰਿਆ। ੧੨. ਰੋਕ ਕੇ। ੧੩. ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਵਾ ਹੱਡੀ ਹੱਡੀ। ੧੪. ਮੱਖਣ। ੧੫. ਨਿਕਲੇ। ੧੬. ਮੇਰਾ ਲਗੇ। ੧੭. ਮੋੜ ਲਵੇ। ੧੮. ਪੀੜਾ, ਹਾਲਤ। ੧੯. ਕਸੁੰਭ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੦੭	੧੨	੧੭	ਕਿਉ ਜੀਵਨੁ; ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਨ ਮਾਈ ॥
	੧੫	੧੭	ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ; ਬਲਿ ਬਲਿ ਤਾ-ਕੈ ਹਉ ਜਾਈ ॥
	੧੭	੧੮	ਭਲੋ ਕਬੀਰੁ ਦਾਸੁ ਦਾਸਨ ਕੋ; ਊਤਮੁ, ਸੈਨੁ [1]ਜਨੁ, ਨਾਈ ॥
	੧੮	੧੮	ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ, ਤਨੁ ਧਨੁ ਸਾਧਨ ਕਾ; ਇਹੁ ਮਨੁ, ਸੰਤ ਰੇਨਾਈ ॥
੧੨੦੮	੩	੧੯	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ, ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਧਿਆਵਉ; ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ, ਦਰਸ ਪਿਆਸ ॥
	੯	੨੧	ਮਨ ਸਦਾ ਮੰਗਲ; ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇ ॥
	੧੨	੨੧	ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ, ਨਾਨਕ ਕੋ; ਸੁਖ ਦਾਤਾ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ [2]ਸਾਇ ॥
	੧੩	੨੨	ਭਏ ਪੁਨੀਤ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ; ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੂਖ ਹਰੇ ॥
	੧੬	੨੨	ਹਰਿ ਜਨ; ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਧਿਆਂਏ ॥
੧੨੦੯	੩	੨੪	ਮੋਹਨ ਘਰਿ ਆਵਹੁ; ਕਰਉ [3] ਜੋਦਰੀਆ' ॥ (ਜੋਦੱਰੀਆ ਬੋਲੋ)
	੮	੨੫	ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖਿਓ, ਕਰਿ ਅਪੁਨਾ; ਜਿਉ ਜਲ, ਕਮਲਾ [4]ਅਲਿਪਾਰੀ ॥
	੯	੨੫	ਨਾਨਕ, ਭਾਗਿ ਪਰਿਓ ਹਰਿ ਪਾਛੈ; ਰਾਖੁ, ਸੰਤ [5]ਸਦਕਾਰੀ ॥
	੧੦	੨੬	ਅਬ ਮੋਹਿ; ਸਰਬ ਉਪਾਵ [6] ਬਿਰਕਾਤੇ' ॥
	੧੪	੨੭	ਅਬ ਮੋਹਿ; ਲਬਧਿਓ ਹੈ, ਹਰਿ ਟੇਕਾ ॥
	੧੫	੨੭	ਕਾਟੇ ਅਗਿਆਨ ਤਿਮਰ, ਨਿਰਮਲੀਆ; ਬੁਧਿ ਬਿਗਾਸ ਬਿਬੇਕਾ ॥
	੧੮	੨੮	ਪੇਖਿ ਆਇਓ, ਸਰਬ ਥਾਨ ਦੇਸ; ਪ੍ਰਿਅ ਰੋਮ, ਨ ਸਮਸਰਿ ਲਾਗੈ ॥
	੧੮	੨੮	ਮੈ [7]ਨੀਰੇ, ਅਨਿਕ ਭੋਜਨ ਬਹੁ [8]ਬਿੰਜਨ; ਤਿਨ ਸਿਉ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਕਰੈ [9]'ਰੁਚਾਂਗੈ' ॥
	੧੯	੨੮	ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਹੈ, ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਅ ਮੁਖਿ ਟੇਰੈ; ਜਿਉ [10]ਅਲਿ ਕਮਲਾ, [11]ਲੋਭਾਂਗੈ ॥
੧੨੧੦	੫	੨੯	ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ, ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਹਰਿ; ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨਾਂ ॥
	੬	੩੦	ਬਿਸਰਿਓ, ਧੰਧੁ ਬੰਧੁ ਮਾਇਆ ਕੋ; [12]'ਰਜਨਿ' ਸਬਾਈ [13]'ਜੰਗਾ' ॥
	੮	੩੦	ਪ੍ਰਿਉ ਅਪਨਾ, ਗੁਰਿ ਬਸਿ ਕਰਿ ਦੀਨਾ; ਭੋਗਉ ਭੋਗ ਨਿਸੰਗਾ ॥
	੧੪	੩੪	ਬਿਖਮ ਥਾਨ, ਬਹੁਤ ਬਹੁ [14]ਧਰੀਆ; ਅਨਿਕ ਰਾਖ, [15]ਸੂਰੂਟਾ ॥ ਬਿਖਮ [16]ਗਾਰੁ, ਕਰੁ ਪਹੁਚੈ ਨਾਹੀ; ਸੰਤ [17]ਸਾਨਥ ਭਏ, ਲੂਟਾ ॥
੧੨੧੧	੯	੩੫	ਆਨ ਬਾਪਾਰ ਬਨਜ ਜੋ ਕਰੀਅਹਿ; ਤੇਤੇ ਦੂਖ ਸਹਾਮਾ ॥

੧. ਭਗਤ। ੨. ਮਾਲਕ। ੩. ਬੇਨਤੀਆਂ ਵਾ ਜੋਦੜੀਆਂ, ਮਿੰਨਤਾਂ। ੪. ਨਿਰਲੇਪ। ੫. ਵਾਰਨੇ ਵਾ ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ। ੬. ਵਿ–ਰਕਤ = ਅਤੀਤ ਹੋ ਗਏ। ੭. ਭਰੋਸੇ। ੮. ਮਿਠੇ ਭੋਜਨ। ੯. ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ। ੧੦. ਭੌਰੇ। ੧੧. ਲੁਭਾਇਮਾਨ। ੧੨. ਸਾਰੀ ਰਾਤ। ੧੩. ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੧੪. ਧੜੀਆਂ ਵਾ ਪੱਖ। ੧੫. ਸੂਰਮੇ ਰਾਖੇ ਹਨ। ੧੬. ਗੜ੍ਹੀ। ੧੭. ਸਾਥੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੧੧	੧੪	੩੭	ਜਿਸੁ ਸੁਣਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਰਹਸੁ ਅਤਿ; ਰਿਦੈ ਮਾਨ ਦੁਖ ਜੋਹੰ ॥
			(ਰਹਿਸ ਕਰਨਾ ਰਹੱਸ ਭੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਚਾਲ ਨਾਲ ਹੈ)
੧੨੧੨	੮	੪੦	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪੀਆ, ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ; ਆਘਾਏ, ਰਸਨ ਚਖਾ ॥
	੯	੪੧	ਗੁਰ ਮਿਲਿ; ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਧਿਆਇਆ ॥
	੧੦	੪੧	ਜੇਤੇ ਸਾਸ ਸਾਸ ਹਮ ਲੇਤੇ; ਤੇਤੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥
	੧੬	੪੨	ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੇਣੁ. ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ; ਕੀਏ ਸਗਲ ਤੀਰਥ, [1]ਮਜਨੀਠਾ ॥
੧੨੧੩	੬	੪੫	[2]ਓਅੰ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ; [3]'ਪਹਿਲਰੀਆ ॥
			[ਪਹਿਲਰੀ-ਆ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ]
	੭	੪੫	ਹਮ ਨੀਚ [4]'ਬਿਰਖ' ਤੁਮ ਮੈਲਾਗਰ; ਲਾਜ ਸੰਗਿ, ਸੰਗਿ ਬਸਰੀਆ ॥
			[ਬ-ਸਰੀਆ ਬੋਲੋ]
	੯	੪੬	ਮਨ; ਓਇ ਦਿਨਸ, ਧੰਨਿ, ਪਰਵਾਨਾਂ ॥
	੧੦	੪੬	ਧੰਨਿ ਸੁ [5]'ਭਾਗ', ਧੰਨਿ [6]ਸੋਹਾਗਾ; ਧੰਨਿ, ਦੇਤ ਜਿਨਿ ਮਾਨਾਂ ॥
	੧੬	੪੭	ਆਇ ਨ ਜਾਵੈ, ਨ ਕਤਹੀ ਡੋਲੈ; ਥਿਰੁ ਨਾਨਕ, [7]'ਰਾਜਇਆ' ॥
	੧੮	੪੮	ਖੇਲਿ ਖੇਲਾਇ; ਲਾਡ ਲਾਡਾਵੈ; ਸਦਾ ਸਦਾ [8]ਅਨਦਾਈ ॥
੧੨੧੪	੨	੪੯	ਅਪਨਾ ਮੀਤੁ ਸੁਆਮੀ, ਗਾਈਐ ॥
	੪	੪੯	ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ; ਸਗਲ ਚੁਕੀ. [9]ਮੁਹਤਾਈਐ ॥
	੧੫	੫੨	ਕਵਨ ਬਸੇਰੋ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੋ; ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨ-ਹਾਰੈ ॥
	੧੬	੫੩	ਮਨ ਤੇ; ਭੈ ਭਉ ਦੂਰਿ ਪਰਾਇਓ ।
੧੨੧੫	੩	੫੪	ਏਕੈ ਪਰਗਟੁ ਏਕੈ ਗੁਪਤਾ; ਏਕੈ ਧੁੰਧੂਕਾਰੋ ॥
	੧੫	੫੮	ਝੂਠੋ; ਮਾਇਆ ਕੋ ਮਦ ਮਾਨੁ ॥
	੧੭	੫੮	ਦੀਨ [10]ਬੰਧਰੋ, ਦਾਸ ਦਾਸਰੋ, ਸੰਤਹ ਕੀ [11]'ਸਾਰਾਨ ॥
	੧੯	੫੯	ਅਨਿਕ ਕਾਜ ਅਨਿਕ [12]'ਧਾਵਰਤਾ'; ਉਰਝਿਓ, ਆਨ ਜੰਜਾਰੀ ॥
			(ਧਾ–ਵਰਤਾ ਬੋਲੋ)
੧੨੧੬	੨	੫੯	ਹਉ ਨਾਹੀ, ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਮੇਰਾ; ਨਾ ਹਮਰੋ, ਬਸੁ [13]ਚਾਰੀ ॥
	੪	੬੦	ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰ, ਉਚਰਤ [14]ਰਸਨਾਗਰ; ਤੀਰਥ ਗਵਨ, ਨ ਥੋਰੀ ॥
	੫	੬੦	ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ. ਪਤਿਤ ਹੋਤ ਜਗੁ; ਸੰਤਹੁ, ਕਰਹੁ ਪਰਮਗਤਿ ਮੋਰੀ ॥
	੭	੬੧	ਪਵਨਿ [15]ਅਫਾਰ; ਤੋਰ ਚਾਮਰੋ; ਅਤਿ [16]ਜਜਰੀ ਤੇਰੀ ਰੇ, [17]ਮਾਟੁਲੀ ॥
	੧੧	੬੨	ਕੋਟਿ ਜੋਧ, ਉਆ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੀਐ; ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਭੀ, ਮਾਨਿਓ ॥

੧. ਪਿਆਰੇ ਪੁਰਬਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ। ੨. ਮੰਗਲ ਰੂਪ। ੩. ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵੇਲੇ ਦੀ। ੪. ਅਰਿੰਡ ਆਦਿ। ੫. ਕਰਮ। ੬. ਆਨੰਦ। ੭. ਰਾਜ = ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੮. ਅਨੰਦ। ੯. ਖੁਸ਼ਾਮਦ। ੧੦. ਬੰਧੂ ਵਾ ਸਨਬੰਧੀ। ੧੧. ਸ਼ਰਨ। ੧੨. ਧੌਣੀਆਂ। ੧੩. ਜ਼ੋਰ। ੧੪. ਕੰਠੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ। ੧੫. ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੧੬. ਭੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਪੁਰਾਣੀ। ੧੭. ਮਟੀਲੀ, ਦੇਹ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੧੬	੧੫	੬੩	ਆਪਿ [1]ਮਹਾ ਜਨੁ, ਆਪੇ [2]ਪੰਚਾ; ਆਪਿ ਸੇਵਕ ਕੈ, ਕਾਮ ॥
੧੨੧੭	੧	੬੪	ਜਿਨ ਸੰਤਨ ਜਾਨਿਆ, ਤੂ ਠਾਕੁਰ; ਤੇ ਆਏ ਪਰਵਾਨ ॥
	੨	੬੫	ਕਰਹੁ ਗਤਿ; ਦਇਆਲ ਸੰਤਹੁ ਮੋਰੀ ॥
	੩	੬੫	ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ, ਬਿਖਦੀ ਤੁਮ ਤਾਰੇ; ਸੁਮਤਿ, ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ ਪਾਈ ॥
			ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਿ ਤੇ, ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰਤ; ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ, ਹਰਿ ਗਾਈ ॥
	੪	੬੫	ਜੋ ਜੋ, ਸੰਗਿ ਮਿਲੇ ਸਾਧੂ ਕੇ, ਤੇ ਤੇ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ ॥
	੬	੬੬	ਠਾਕੁਰ; ਬਿਨਤੀ ਕਰਨ ਜਨੁ ਆਇਓ ॥
	੮	੬੬	ਨੇਨਹੁ ਸੰਗਿ, ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ; ਚਰਨ ਝਾਰੀ ਕੇਸਾਇਓ ॥
	੯	੬੭	ਸਜਨੁ [3]ਸੁਰਿਦਾ, ਸੁਹੇਲਾ ਸਹਜੇ; ਸੋ ਕਹੀਐ, ਬਡਭਾਗੀ ॥
	੧੧	੬੭	ਅਚਿੰਤ, ਸੋਇ ਜਾਗਨੁ ਉਠਿ ਬੈਸਨੁ; ਅਚਿੰਤ, ਹਸਤ ਬੈਰਾਗੀ ॥
੧੨੧੮	੧੮	੬੯	ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਪੇਖਿ, ਸਮਤੁ ਬੀਚਾਰਿਓ; ਸਗਲ, ਸੰਭਾਖਨ ਜਪੁ ॥
			['ਸਮੱਤ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੧੨੧੯	੯	੭੭	ਆਸ ਅਪਾਰ, ਦਿਨਸ ਗਣਿ ਰਾਖੇ; ਗ੍ਰਸਤ ਜਾਤ ਬਲੁ, [4]ਜਰਣੀ ॥
	੧੪	੭੮	ਸਭ ਤੇ ਊਚ, ਊਚ ਤੇ ਊਚੋ; ਅੰਤੁ ਨਹੀ, [5]ਮਰਜਾਦ ॥
੧੨੨੧	੧੦	੮੮	ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਆਗਿ, ਆਨ ਜੋ ਚਾਹਤ; ਤਾ ਕੈ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ, [6]ਕਾਲੇਖਾ ॥
	੧੬	੯੦	ਸੋਈ [7]ਧੁਰੰਧਰੁ, ਸੋਈ [8]ਬਸੁੰਧਰੁ; ਹਰਿ ਏਕ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ; ਪਾਗੈ ॥
	੧੭	੯੦	ਬਲ ਬੰਚ ਕਰੈ, ਨ ਜਾਨੈ ਲਾਭੈ; ਸੋ [9]ਧੂਰਤੁ ਨਹੀ, ਮੂੜ੍ਹਾ ॥
੧੨੨੨	੧੨	੯੪	ਸਿਮਰਤ ਨਾਹਿ, ਸਿਰੀ-ਧਰ ਠਾਕੁਰ; [10]ਮਿਲਤ, ਅੰਧ, ਦੁਖ ਘੋਰੀ ॥
	੧੪	੯੪	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭਗਤਿ ਰਸੁ ਦੀਜੈ; ਮਨੁ [11]ਖਚਿਤ, ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ [12]ਖੋਰੀ ॥
	੧੫	੯੫	ਚਿਤਵਉ ਵਾ ਅਉਸਰ; ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
	੧੬	੯੫	ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਜੇਤੇ ਕਾਮ ਕਰੀਅਹਿ; ਤੇਤੇ ਬਿਰਥੇ ਜਾਂਹਿ ॥
੧੨੨੩	੧੭	੧੦੧	ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਵਤ, ਕੂਕਰੀ ਆਸਾ; ਇਤੁ ਲਾਗੋ, ਬਿਖਿਆ ਛਾਰ ॥
੧੨੨੪	੧	੧੦੨	ਮੈਲਾ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ; ਜੀਉ ॥
	੫	੧੦੪	ਰਮਣ ਕਉ; ਰਾਮ ਕੇ [13]ਗੁਣ-ਬਾਦ ॥
	੧੦	੧੦੪	[14]ਉਘਰਿ ਗਈਆਂ, ਖਿਨਹਿ ਭੀਤਰਿ; ਜਮਹਿ, ਗ੍ਰਸੇ [15]ਝੋਟ ॥
	੧੩	੧੦੫	ਅਨਾਥ [16]ਦਵਾਨਿ, ਉਦਰੁ ਲੇ ਪੋਖਹਿ; ਮਾਇਆ ਗਈਆ ਹਾਟਿ ॥

---

੧. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ = ਮੁਖੀ। ੨. ਪੰਚਾਇਤ। ੩. ਸੁਹਿਰਦ = ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਿਦਾ। ੪. ਬੁਢੇਪਾ। ੫. ਮਰਯਾਦਾ। ੬. ਕਾਲਖ, ਪਾਪਾਂ ਦੀ। ੭. ਧੂੜ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਂਗਾ ਜਾਂ ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੮. ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾ ਪਰੇਮ ਵਾ ਖਿਮਾਂ ਰੂਪ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੯. ਨਾਂਗਾ ਵਾ ਚਤੁਰ। ੧੦. ਅਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਘੋਰੀ = ਭਿਆਨਕ ਦੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੧੧. ਲਿਵਲੀਨ। ੧੨. ਖੁਮਾਰੀ। ੧੩. ਗੁਣਾਨਵਾਦ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਾ। ੧੪. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ। ੧੫. ਜੂੰਡੇ। ੧੬. ਦਬਾ ਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੨੫	੧੧	੧੧੦	ਪੇਖਿ ਦਇਆਲ, ਅਨਦ ਸੁਖ ਪੂਰਨ; ਹਰਿ ਰਸਿ [1]ਰਪਿਓ, ਖੁਮਾਰੋ ॥
	੧੮	੧੧੨	ਹਰਿ ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ; ਕੁਠਾਰਿ ॥
			ਭ੍ਰਮ ਬਨ, ਦਹਨ ਭਏ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ; ਰਾਮ ਨਾਮ, ਪਰਹਾਰਿ ॥
੧੨੨੬	੩	੧੧੩	ਪੋਥੀ; ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥
	੧੩	੧੧੬	ਨਿਬਹੀ; ਨਾਮ ਕੀ ਸਚੁ ਖੇਪ ॥
			ਲਾਭੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ. ਨਿਧਿ ਧਨੁ; ਬਿਖੈ ਮਾਹਿ, ਅਲੇਪ ॥
੧੨੨੭	੬	੧੧੯	ਗੁਰ ਚਰਨ ਬੋਹਿਥ ਮਿਲਿਓ, [2]ਭਾਗੀ; ਉਤਰਿਓ ਸੰਸਾਰ ॥
	੮	੧੨੦	ਤਾ ਤੇ; [3]ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇ ॥
	੧੦	੧੨੦	ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਧੂਰਿ ਜਨ ਬਾਛੈ, ਉਧਰਹਿ ਲਾਗਿ ਪਲੇ ॥ (ਪੱਲੇ ਬੋਲੋ]
	੧੩	੧੨੧	ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ; ਕਰਿ ਸਰਬਸੁ, ਅੰਤਰਿ ਰਾਖੀ ॥ [ਸਰਬੱਸ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੧੨੨੮	੩	੧੨੪	ਮਾਈ ਰੀ; ਅਰਿਓ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੋਰਿ ॥ [ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।]
	੪	੧੨੪	ਦਰਸਨ 'ਰੁਚਿਤ' ਪਿਆਸ ਮਨਿ ਸੁੰਦਰ; ਸਕਤ ਨ ਕੋਈ ਤੋਰਿ ॥
	੬	੧੨੪	ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਸਾਗਰ; ਬਿਨਸਿਓ. ਆਨ [4]ਨਿਹੋਰ ॥
	੮	੧੨੫	ਚਿਤਵਤਾ, ਗੋਪਾਲ ਦਰਸਨ; ਕਲਮਲਾ ਕਢੁ ਧੋਇ ॥
	੧੦	੧੨੬	ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ; ਮਤਿ [5]ਸਾਰ ॥
	੧੭	੧੨੮	ਤੁਮਹਿ ਪਛਾਨੂ, ਸਾਕੁ ਤੁਮਹਿ ਸੰਗਿ; ਰਾਖਨਹਾਰ ਤੁਮੈ ਜਗਦੀਸ ॥
੧੨੨੯	੩	੧੨੯	ਖਾਤ ਪੀਵਤ ਹਸਤ ਸੋਵਤ; ਅਉਧ ਬਿਤੀ, [6]ਅਸਾਰ ॥
	੪	੧੨੯	[7]ਪਰ ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਤ, ਬਿਕਾਰ ਨਿੰਦਾ; ਪਾਪ [8]ਰਤ, [9]ਕਰ ਝਾਰ ॥
	੧੦	੧੩੦	[10]ਕਿੰ ਕਰੀ. ਬਿਕਾਰ ॥ (੨) [11]ਕਿੰਕਰੀ ਬਿਕਾਰ
	੧੧	੧੩੦	ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰੰਗ; ਕਰਤੀ ਮਹਾ ਕੇਲ ॥
	੧੧	੧੩੦	ਸੁਪਨ ਰੀ, ਸੰਸਾਰੁ ॥
	੧੧	੧੩੦	ਸਖੀ, ਕਾਇ ਮੋਹਿ ਮੋਹਿ ਲੀ; ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਰਿਦੈ ਮੇਲ ॥
	੧੨	੧੩੦	ਕਾਂਏਂ; ਆਨ ਆਨ, ਰੁਚੀਐ ॥
	੧੪	੧੩੧	ਕੰਚਨਾ ਬਹੁ; [12]ਦਤ ਕਰਾ ॥
	੧੬	੧੩੧	ਦਸ ਅਸਟ ਖਸਟ; ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੇ ॥

੧. ਰਚਿਆ। ੨. ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ। ੩. ਕੀਰਨੇ, ਯਤਨ। ੪. ਮਨਾਉਣਾ, ਅਹਿਸਾਨ। ੫. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ੬.ਬੇ-ਖਬਰ, ਬੇ-ਸੰਭਾਲ, ਝੂਠੇ ਪਾਸੇ। ੭. ਵੈਰ। ੮.ਪ੍ਰੀਤ ੯. ਹੱਥ ਝਾੜ ਕੇ। ੧੦. ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਬਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ। ੧੧. ਦਾਸੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ। ੧੨. ਦਾਨ ਵਾ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੨੯	੧੭	੧੩੧	ਬਰਤ [1]ਸੰਧਿ; [2]ਸੋਚ [3]ਚਾਰ ॥ (੨) ਸੋਚਚਾਰ
	੧੭	੧੩੧	ਅਪਰਸ; ਕਰਤ [4]ਪਾਕ ਸਾਰ ॥ [ਅਪੱਰਸ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੧੩੧	ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ, ਨੈਨ ਪੇਖਉ; ਜਨ ਨਾਨਕ, ਨਾਮ [5]ਮਿਸਟ ਲਾਗੇ ॥
੧੨੩੦	੨	੧੩੨	ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਅੰਧ, ਟੂਟੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧ;
			ਪੂਰਨ ਸਰਬਤ੍ਰ ਠਾਕੁਰ, ਨਹ ਕੋਊ ਬੈਰਾਈ ॥
	੫	੧੩੩	ਸਰਨ [6]ਪਰਨ, ਸਾਧੂ; ਆਨ [7]ਬਾਨਿ ਬਿਸਾਰੇ ॥ (੨) ਆਨ [8]ਬਾਨਿ
	੫	੧੩੩	ਹਰਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੀਤ ਨੀਤਿ, ਪਾਵਨਾ ਮਹਿ ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ;
			ਸੇਵਕ ਭੈ ਦੂਰਿ ਕਰਨ, ਕਲਿਮਲ ਦੋਖ ਜਾਰੇ ॥
	੯	੧੩੪	ਸਰਬ ਕੁਸਲ ਸੁਖ ਬਿਸ੍ਰਾਮ, ਆਨਦਾ ਆਨੰਦ ਨਾਮ;
			ਜਮ ਕੀ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਤ੍ਰਾਸ, ਸਿਮਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥
	੧੨	੧੩੫	ਪੰਚਾ ਤੇ ਏਕੁ ਛੂਟਾ; ਜਉ ਸਾਧ ਸੰਗਿ, [9]ਪਗ ਰਉ ॥
	੧੬	੧੩੬	[10]ਕਾਮ ਕਰੀ, ਸਭ ਤਿਆਗਿ ਕੈ; ਹਉ ਸਰਣਿ ਪਰਉ-ਗੀ ॥
੧੨੩੧	੨	੧੩੮	ਨਹ ਦੂਰਿ; ਪੂਰਿ ਹਜੂਰਿ ਸੰਗੇ ॥
	੪	੧੩੯	ਉਪਜਤਾ ਬਿਕਾਰ [11]ਦੁੰਦਰ, [12]ਨਉਪਰੀ ਝੁਨੰਤਕਾਰ ਸੁੰਦਰ;
			[13]'ਅਨਿਗ' ਭਾਉ ਕਰਤ ਫਿਰਤ, ਬਿਨੁ ਗੋਪਾਲ ਧੋਹੇ ॥ [ਅਨਿੱਗ ਬੋਲੋ]
	੫	੧੩੯	ਤੀਨਿ ਭਉਨੇ ਲਪਟਾਇ ਰਹੀ, ਕਾਚ ਕਰਮਿ, ਨ ਜਾਤ ਸਹੀ;
			ਉਨ ਮਤ ਅੰਧ, ਧੰਧ ਰਚਿਤ; ਜੈਸੇ ਮਹਾ ਸਾਗਰ [14]ਹੋਹੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ॥
੧੨੩੨	੩	੪	ਕਹਿ ਨਾਨਕ, ਸਭ ਅਉਗਨ ਮੋ ਮੈ; ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਸਰਨਾਇਓ ॥
			ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧
			੧ ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
	੧੨	੧	ਜਬ ਕੀ ਉਪਜੀ ਤਬ ਕੀ ਤੈਸੀ; 'ਰੰਗੁਲ' ਭਈ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥
	੧੭	੨	ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ, ਜਲੇ ਹਉ ਮਮਤਾ, ਪ੍ਰੇਮੁ ਸਦਾ [15]ਨਉਰੰਗੀ ॥
੧੨੩੩	੧	੨	[16]ਅਭਰਤ, ਸਿੰਚਿ ਭਏ ਸੁਭਰ ਸਰ; ਗੁਰਮਤਿ, ਸਾਚੁ ਨਿਹਾਲਾ ॥
			['ਅ-ਭਰਤ' ਬੋਲਣਾ]
			ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ
	੧੦	੧	ਸਬਦਿ ਭਉ ਭੰਜਨੁ, ਜਮ ਕਾਲ ਨਿਖੰਜਨੁ; ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥

੧. ਸੰਧਿਆ । ੨. ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ । ੩. ਆਚਾਰ । ੪. ਰਸੋਈ । ੫. ਪਿਆਰੇ, ੬. ਆਸਰਾ । ੭. ਆਦਤ । ੮. ਹੋਰ ਥਾਂ । ੯. ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਤੂ = ਰਚੇ । ੧੦. ਕਾਮ ਦੀ ਕਲਾ = ਚੇਸ਼ਟਾ । ੧੧. ਦੁੰਦ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੧੨. ਪੌਂਟੇ, ਝਾਂਜਰਾਂ । ੧੩. ਅਨੇਕਾਂ । ੧੪. ਧੱਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ । ੧੫. ਨਵੀਨ ਰੰਗ । ੧੬. ਖਾਲੀ ਰਿਦੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
			ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ
੧੨੩੫	੬	੧	ਉਪਮਾ ਸੁਨਹੁ ਰਾਜਨ ਕੀ ਸੰਤਹੁ; ਕਹਤ, [੧]ਜੇਤ [੨]ਪਾਹੂਚਾ ॥
	੧੯	੨	ਅਨਿਕ ਮਹੇਸ; ਬੈਸਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਹਿ ॥
੧੨੩੬	੨	੨	ਅਨਿਕ ਸੂਰ; ਸਸੀਅਰ [੩]ਨਖਿਆਤਿ ॥
	੮	੨	ਅਨਿਕ ਪਰਲਉ; ਅਨਿਕ [੪]ਉਤਪਾਤਿ ॥
	੯	੨	ਅਨਿਕ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੀ; ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੧	੨	ਸਭ ਤੇ ਊਚ; ਭਗਤ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
੧੨੩੭	੧	੨	ਕਿਉ ਨ ਅਰਾਧਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਾਧਹੁ; ਘਰੀ ਮੁਹਤਕ, ਬੇਲਾ ਆਈ ॥
	੬	੪	ਧੰਨਿ ਸੁ ਰਿਦਾ; ਜਿਹ ਚਰਨ ਬਸਾਇਆ ॥
			ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਰਾਇ ਮਹਮੇ ਹਸਨੇ ਕੀ, ਧੁਨਿ
	੧੧	੧	ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੂ, [੫]ਨਿਵਲੁ; ਮਨੁ ਕੋਠਾ ਤਨੁ ਛਤਿ ॥
੧੨੩੮	੪	੨	[੬]ਜਿਨਸਿ ਥਾਪਿ, ਜੀਆਂ ਕਉ ਭੇਜੈ; ਜਿਨਸਿ ਥਾਪਿ, ਲੈ ਜਾਵੈ ॥
੧੨੩੯	੮	੫	ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਫੁਰਮਾਣੁ ਹੋਇ; ਉਠੀ, [੭]ਕਰਲੈ ਪਾਹਿ ॥
	੧੬	੬	ਤੋਲਾ ਮਾਸਾ, ਰਤਕ ਪਾਇ ॥
	੧੯	੬	ਸਭਿ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ; ਘਟ ਅਉਘਟ, ਘਟ ਥਾਪਿ ॥
	੪	੭	ਜੂਠਿ ਨ; ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਭੇਦੀ ॥
੧੨੪੦	੩	੭	ਜੂਠਿ ਨ ਅੰਨੀ; ਜੂਠਿ ਨ ਨਾਈ ॥
	੧੯	੯	ਘਰਿ ਨਾਰਾਇਣੁ, ਸਭਾ ਨਾਲਿ ॥ (ਸੱਭਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)
੧੨੪੧	੧੮	੧੧	ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ, ਕੇਤੜਾ; ਕਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ, ਕਾਰ ॥
੧੨੪੨	੮	੧੨	[੮]ਜਾਂ ਨ ਸਿਆ, ਕਿਆ ਚਾਕਰੀ; ਜਾਂ ਜੰਮੇ ਕਿਆ ਕਾਰ ॥ (ਨਸਿਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੩	੧੩	[੯]ਪੂਕਾਰੰਤਾ [੧੦]ਅਜਾਣੰਤਾ ॥
	੧੩	੧੩	ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ; ਕੂਕ ਨ ਹੋਈ ॥
੧੨੪੩	੧	੧੪	ਰੰਨਾ ਹੋਈਆ [੧੧]ਬੋਧੀਆ; ਪੁਰਸ ਹੋਏ, [੧੨]ਸਈਆਦ ॥
			ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਸੁਚ ਭੰਨੀ; ਖਾਣਾ, ਖਾਜੁ [੧੩]ਅਹਾਜੁ ॥
	੬	੧੫	ਵਿਛੁੜਿਆ, ਵਿਸੁ ਹੋਇ. ਵਿਛੋੜਾ; ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਜਾਇ ॥
	੧੦	੧੫	ਤੈ, ਸਹ ਪਾਸਹੁ, [੧੪]ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਆ ॥
	੧੧	੧੫	ਤਉ ਕਉੜਤਣੁ; ਚੂਕਸਿ [੧੫]ਮਾਇ ॥ ('ਕਉੜੱਤਣਿ' ਬੋਲੋ)
੧੨੪੪	੭	੧੭	ਭੀਤਰਿ, ਚੋਰੁ ਬਹਾਲਿਆ; ਖੋਟੁ, ਵੇ ਜੀਆ ਖੋਟੁ ॥

੧. ਜਿੰਨੀ ਕੁ । ੨. ਪਹੁੰਚ ਹੈ । ੩. ਤਾਰੇ । ੪. ਉਤਪਤੀ । ੫. ਜੰਦਰਾ । ੬. ਚੀਜ਼ਾਂ । ੭. ਰਸਤੇ । ੮. ਜਦੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਛ । ੯. ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ । ੧੦. ਅਨਜਾਣ, ਅਗਿਆਨੀ । ੧੧. ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ । ੧੨. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਮੁਰੀਦ । ੧੩. ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਨਖਿੱਧ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ੧੪. ਉਲਾਂਭਾ । ੧੫. ਮਾਇਆ ਦੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੪੫	੭	੨੦	ਹੋਵਹਿ [੧]ਲਿੰਙ, [੨]ਝਿੰਙ ਨਹ ਹੋਵਹਿ; ਐਸੀ ਕਹੀਐ ਸੂਰਤਿ ॥
	੧੨	੨੧	ਨਉਮੀ; ਨੇਮੁ ਸਚੁ ਜੇ ਕਰੈ ॥
			ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ; [੩]ਉ–ਚਰੈ ॥ (੨) ਉਚਰੈ
	੧੬	੨੧	ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ [੪]ਵਿਸ-ਹਹਿ; ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਇਆ ॥ [ਵਿਸੋਹਹਿ ਬੋਲੋ]
	੧੮	੨੨	ਮਖਟੂ ਹੋਇ ਕੈ; ਕੰਨ ਪੜਾਏ ॥ [ਮਖੱਟੂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੧੨੪੬	੨	੨੨	ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਬੇਦ, ਨ [੫]ਗੀਅ ਰਸੁ;
			ਰਸ ਕਸ ਨ ਜਾਣੰਤਿ ॥ (੨) [੬]ਗੀਅਰ
			ਇਕਨਾ ਸੁਧਿ ਨ ਬੁਧਿ, ਨ [੭]ਅਕਲਿ ਸਰ; ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ, ਨ ਲਹੰਤਿ ॥
	੧੨	੨੩	ਗੜ੍ਹ ਮੰਦਰ 'ਗਚਗੀਰੀਆ'; ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥
	੧੭	੨੩	ਨਾਂਗੇ ਆਵਣਾ, ਨਾਂਗੇ ਜਾਣਾ; ਹਰਿ ਹੁਕਮੁ ਪਾਇਆ, ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
੧੨੪੭	੧	੨੪	ਰੰਗ [੮]ਪਰੰਗ [੯]ਕਤੀਫਿਆ; ਪਹਿਰਹਿ [੧੦]ਧਰ [੧੧]ਮਾਈ ॥
	੧੭	੨੭	ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਲਏ; [੧੨]ਆਪਤੁ ਗਵਾਵੈ ॥ (ਆਪੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੧੨੪੮	੪	੨੮	ਨਾਨਕ ਅਨ-ਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂ, ਅੰਤਰਿ;
			ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ, ਮੋਖਦੁਆਰ ॥ (੨) ਮੋਖ-ਦੁਆਰ
	੧੮	੩੦	ਨਿਤ ਜੀਵਣ ਕਉ ਚਿਤੁ; ਗੜ੍ਹ ਮੰਡਪ ਸਵਾਰਿਆ ॥
੧੨੪੯	੧੧	੩੨	ਜੇ ਓਸੁ ਨਾਲਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ, ਤਾਂ ਵਥੁ ਲਹੈ; ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥
	੧੯	੩੨	ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨਿਤ ਵੇਖੈ; ਵਿਗਸੈ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ॥
੧੨੫੦	੧੨	੩੪	ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਝਿਮਝਿਮਾ;
			ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ (੨) ਝਿਮ ਝਿਮਾ
੧੨੫੧	੧	੩੫	ਅਮਰੁ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੈ; ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਸਿਆਣਪ ਨ ਚਲਈ;
			ਨ [੧੩]ਹੁਜਤਿ ਕਰਣੀ ਜਾਇ ॥
	੫	੩੫	ਪਉੜੀ ਮ: ੫ ॥
			(ਇਹ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ)
	੮	੩੬	ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ, [੧੪]ਮੁਚੁ ਉਪਾਇ; ਦੁਖ ਦਾਲਦੁ, ਭੰਨਿ [੧੫]ਤਰੁ ॥
			ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ, ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ॥ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥
	੧੭	੧	ਮਨ ਦਸ [੧੬]ਨਾਜੁ, ਟਕਾ ਚਾਰਿ ਗਾਂਠੀ; [੧੭]ਐਂਡੌ ਟੇਢੌ ਜਾਤੁ ॥
	੧੭	੧	ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਤਾਪੁ, ਗਾਂਉ ਸਉ ਪਾਏ; ਦੁਇ ਲਖ ਟਕਾ, [੧੮]ਬਰਾਤ ॥

੧. ਲੱਖਣਾਂ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੂਰਮਾ ਹੋਵੇ। ੨. ਝੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਚਿਆਈ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਾਇਰ। ੩. ਉਛਾਲਾ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਚਾਰੇ, ਖਾਵੇ, ਨਾਸ ਕਰੇ। ੪. ਭਰੋਸਾ। ੫. ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਰਸ। ੬. ਗਿਆਤ। ੭. ਅਕਲ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵੀ ਨਹੀਂ। ੮. ਮਿਸ੍ਰਤ ਰੰਗ ਦੇ। ੯. ਬਸਤ੍ਰ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ। ੧੦. ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ੧੧. ਮਾਇਆ ਨੂੰ। ੧੨. ਅਪਣੱਤ ਭਾਵ ਆਪਾ। ੧੩. ਤਰਕ। ੧੪. ਬਹੁਤਾ। ੧੫. ਅਤਿਸੈ ਕਰਕੇ। ੧੬. ਅਨਾਜ। ੧੭. ਆਕੜ ਕੇ। ੧੮. ਉਪਰੋਂ ਆਮਦਨ, ਇੰਕਮ, ਤਨਖਾਹ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ
੧੨੫੧	੧੭	੧	ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਾਹਿਬੀ; ਜੈਸੇ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ॥
੧੨੫੨	੩	੨	[੧]ਰਾਜਾਸ੍ਰਮ, ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਤੇਰੀ ॥
			(ਰਾਜਾਸ੍ਰਮ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲੋ, ਰਾਜਾ ਸ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
			ਸਾਰੰਗ, ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ
	੧੧	੧	ਜਿਹਬਾ ਸੁਆਦੀ; [੨]ਲੀਲਿਤ [੩]ਲੋਹ ॥
	੧੫	੧	ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ; ਤਾ ਚੀ ਆਣਿ ॥
	੧੫	੨	[੪]ਬਦਹੁ ਕੀ ਨ, [੫]ਹੋਡ; ਮੋ ਸਿਉ ॥ (੨) [੬]ਬਦਹੁ ਕੀਨ
	੧੯	੩	ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ, ਤਾਪ ਤ੍ਰਈ ਮੋਚਨ; ਪਰਸਤ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤ, [੭]ਗ੍ਰਿਹ ਕੂਪ ॥
੧੨੫੩	੬	੧	[੮]ਅਨਪਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਉਪਜੀ; ਭੂਖੈ ਦਾਨੁ ਨ ਦੀਨਾ ॥
	੭	੧	ਜਿਹਿ ਪਰਲੋਕ ਜਾਇ, [੯]ਅਪਕੀਰਤਿ; ਸੋਈ ਅਬਿਦਿਆ, [੧੦]ਸਾਧੀ ॥
	੮	੧	ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ; ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ, ਨ ਚਾਲੀ ॥
	੧੮	੧	ਛਾਡਿ ਮਨ; ਹਰਿ, ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ ॥
			ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ*
	੧੩	੧	ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਿ, ਭਏ [੧੧]ਨਿਰਬਿਖਈ; ਪਾਏ ਹੈ ਸਗਲੇ ਥੋਕ ॥
			ਸਾਰੰਗ ਕਬੀਰ ਜੀਉ
	੧੭	੧	ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ; ਹਿਤੁ ਲਾਗੋ ਸਭ ਫਨਕਾ ॥
	੧੮	੧	ਕਹਾ ਬਿਸਾਸਾ ਇਸ ਭਾਂਡੇ ਕਾ; ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੈ [੧੨]ਠਨਕਾ ॥

—o—

---

੧. ਰਾਜ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ। ੨. ਨਿਗਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੩. ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੁੰਡੀ ਨੂੰ ਮੱਛੀ। ੪. ਬੰਨ੍ਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ? ੫. ਸ਼ਰਤ। ੬. ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਕਰੋ। ੭. ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਰੂਪੀ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿਤੇ। ੮. ਉਪਾਇ ਬਿਨਾਸਨੀ ਜੋ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਤੇ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਸਦੀ ਭਗਤੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਅਨ=ਨਿਰੰਤਰ ਇਕ ਰਸ ਪਾਵਨੀ= ਪਵਿਤ੍ਰ ਭਗਤੀ। ੯. ਨਿੰਦਾ। ੧੦. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ੧੧. ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

*ਸੂਰਦਾਸ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਕ ਤੁਕ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਈ ਤਾਂ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨਾ ਉਚਾਰੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਦਾਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਓਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਤੁਕ ਹੈ। ੧੨. ਠੱਲ੍ਹਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
			ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧
੧੨੫੪	੧੦	੨	ਸੁਣਿ ਘਨ ਘੋਰ ਸੀਤਲੁ ਮਨੁ ਮੋਰਾ; ਲਾਲ ਰਤੀ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥
੧੨੫੫	੩	੩	ਤੀਰਥਿ, [1]ਤੇਜੁ ਨਿਵਾਰਿ ਨ ਨ੍ਾਤੇ; ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥
	੭	੩	ਹਮ ਨੀਚ [2]ਹੁੋਤੇ, ਹੀਣ ਮਤਿ ਝੂਠੇ; ਤੂ, ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ (੨) ਨੀਚਹੁੋਂ ਤੇ
	੮	੩	ਬੈਸਿ ਸੁਥਾਨਿ, ਕਹਾਂ ਗੁਣ ਤੇਰੇ; ਕਿਆ ਕਿਆ ਕਥਉ ਅਪਾਰਾ ॥
	੧੦	੪	ਜਿਨਿ ਧਨ, ਪਿਰ ਕਾ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਨਿਆ; ਸਾ [3]'ਬਿਲਖ' ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਨੀ ॥ [ਬਿਲੱਖ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੩	੪	ਮੁਕਤਿ ਭਏ, ਗੁਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ; ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤਿ ਸੁ ਭਾਵੀ ॥
੧੨੫੬	੧੩	੬	ਨਾਨਕ; [4]ਪਣ੍ਹੀਆ ਪਹਿਰੈ ਸੋਇ ॥
	੧੩	੭	ਇਕੁ ਦੁਖੁ; [5]ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੂਤ ॥ [ਸਕਤ–ਵਾਰ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੭	ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ; ਦਾਰੂ ਲਾਇ॥
੧੨੫੭	੩	੮	ਦੇਹ ਨ ਨਾਉ; ਨ ਹੋਵੈ ਜਾਤਿ ॥
	੧੦	੯	ਨਾਨਕ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ; ਜਪੀਐ, ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ॥
			ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩
	੧੭	੧	ਹਮ ਦੀਨ ਮੂਰਖ 'ਅ–ਵੀਚਾਰੀ', ਤੁਮ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ॥
	੧੯	੧	ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੂਝਹੁ; ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰਾ ॥
੧੨੫੮	੨	੨	ਜਿਨੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ, ਸੇ ਮੇਲੇ; ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥
	੮	੨	ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ; ਹਰਿ, ਹਰਿ·ਦਰਿ, ਸੋਭਾ ਪਾਇ ॥
੧੨੫੯	੧੭	੬	ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ; ਘਰੁ ਦਰੁ ਮਹਲੁ ਸੁਥਾਨੁ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
੧੨੬੦	੪	੬	ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਤੂ; ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਿ ॥
	੧੯	੯	ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ; ਨਦਰੀ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥
	੧੯	੯	ਚੰਦਨ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਹੈ; ਬਹੁ ਬਾਸਨਾ; [6]ਬਹਕਾਰਿ ॥
੧੨੬੧	੫	੧੦	ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ [7]ਅਵਰਨੁ; ਸਦਾ [8]ਅਵਿਨਾਸੀ ॥ [ਅ–ਵਰਨ ਬੋਲੋ]
	੬	੧੦	ਪੰਡਿਤ; ਇਸੁ ਮਨ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
	੧੦	੧੦	ਸਦਾ ਅਲਗੁ; ਰਹੈ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥ [ਅਲੱਗ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੧੦	ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ; ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਇ ॥
	੧੩	੧੦	ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ; ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ ॥
	੧੭	੧੧	ਬਿਨੁ ਗੁਰ; ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਬਹੁ ਮਾਇਆ ॥
੧੨੬੨	੫	੧੨	ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ; ਨਾ ਲਪਟਾਈ ॥

੧. ਤਮੋ ਗੁਣ । ੨. ਅਸੀਂ ਨੀਚ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ੩. ਵਿਆਕੁਲ, ਵਿਰਲਾਪ । ੪. ਜੁੱਤੀ । ੫. ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ । ੬. ਮਹਿਕਦੀ । ੭. ਅਗਿਆਨ ਸਹਿਤ ਹੈ । ੮. ਅਵਿਨਾਸੀ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੬੨	੯	੧੩	ਲਾਹਾ ਕਲਜੁਗਿ, ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ; ਗੁਰਮਤਿ, ਅਨ-ਦਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਰਵੀਜੈ ॥
	੧੪	੧੩	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੁ ਉਰਿ ਧਾਰੁ ॥
			ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪
	੧੯	੧	ਨੈਨੀ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਰੀ ॥
੧੨੬੩	੨	੧	ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ, [1]ਪਰਸੂਤਿ ਨ ਕਰੀਅਹੁ; ਤਿਸੁ ਬਿਧਵਾ ਕਰਿ, ਮਹਤਾਰੀ ॥
	੮	੨	[2]ਜਾਹਰਨਵੀ, ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥਿ ਆਣੀ; ਕੇਦਾਰੁ ਥਾਪਿਓ, [3]ਮਹਸਾਈ ॥ ['ਜਾਹਰਨ–ਵੀ' ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਵਾਵਾ ਸਬੰਧਕ ਹੈ ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ]
	੧੯	੩	ਸਤਿਗੁਰੁ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥
੧੨੬੪	੪	੪	ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ. ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ, [4]ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ; ਤਿਸੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਫਿਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥
	੧੦	੪	ਜਿਉ ਜਲ ਦੁਧ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਾਢੈ ਚੁਣਿ ਹੰਸੁਲਾ; ਤਿਉ ਦੇਹੀ ਤੇ ਚੁਣਿ ਕਾਢੈ ਸਾਧੂ, ਹਉਮੈ ਤਾਤਿ ॥
	੧੨	੫	ਹਰਿ ਕਾ [5]ਚਿਹਨੁ, ਸੋਈ ਹਰਿ ਜਨ ਕਾ; ਹਰਿ ਆਪੇ ਜਨ ਮਹਿ, ਆਪੁ ਰਖਾਂਤਿ ॥
੧੨੬੫	੧੮	੯	ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ; ਖੋਜਤੇ ਬਡਭਾਗੀ ॥
੧੨੬੬	੧	੯	ਮਨ ਮੋਹਨ, ਮੋਰੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਮੁ; ਹਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫
	੭	੧	ਕਰੀ [6]ਪਾਕਸਾਲ [7]ਸੋਚ ਪਵਿਤ੍ਰਾ; ਹੁਣਿ ਲਾਵਹੁ ਭੋਗੁ ਹਰਿ-ਰਾਇ ॥
	੮	੧	ਜਉ ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲੁ [8]ਰੰਗੀਓ ਆਇਆ; ਤਉ ਮੈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥
	੧੭	੩	ਸਗਲ ਬਿਧੀ ਜੁਰਿ, [9]ਆਹਰੁ ਕਰਿਆ; ਤਜਿਓ ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਾ ॥
	੧੮	੩	ਭੋਰੁ ਭਇਆ, ਮੈ ਪ੍ਰਿਅ ਮੁਖ ਪੇਖੇ; ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਗਲ [10]ਸੁਹਲਾਵੀ ॥
੧੨੬੭	੪	੪	ਰਾਜ ਤੇ ਕੀਟ, ਕੀਟ ਤੇ [11]ਸੁਰਪਤਿ; ਕਰਿ ਦੋਖ [12]ਜਠਰ ਕਉ ਭਰਤੇ ॥
	੫	੪	ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਛੋਡਿ ਆਨ ਕਉ ਪੂਜਹਿ; ਆਤਮ-ਘਾਤੀ [13]ਹਰਤੇ ॥ (੨) ਹਰ ਤੇ
	੫	੪	ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ; ਤੇ ਦੁਖਿ ਦੁਖਿ ਮਰਤੇ ॥
	੬	੪	ਤਿਆਗਿ ਸੁਆਮੀ, ਆਨ ਕਉ ਚਿਤਵਤ; ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਖਲ ਖਰ ਤੇ ॥ ਕਾਗਰ [14]ਨਾਵ, ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਗਰੁ; ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਥਤ ਹਮ ਤਰਤੇ ॥

---

੧. ਜੰਮਾਉਣਾ। ੨. ਭਗੀਰਥੀ ਗੰਗਾ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਕੇ ਜਾਹਰਨਵੀ ਰਿਖੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਈ। ੩. ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ। ੪. ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ। ੫. ਪਰੇਮ ਜਾਂ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ। ੬. ਰਸੋਈ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ। ੭. ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾਈ। ੮. ਆਨੰਦੀ। ੯. ਉਦਮ। ੧੦. ਸੋਹਲੇ=ਆਨੰਦ ਜਸ। ੧੧. ਇੰਦ੍ਰ। ੧੨. ਗਰਭ, ਪੇਟ। ੧੩. ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਬੇੜੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੬੭	੮	੪	ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ, ਚਰਨ ਕਮਲਨ ਕੀ; ਤੁਮ੍ ਨ ਡਾਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕਰਤੇ ॥
	੧੧	੪	ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਓਇ; ਬੈਰਾਗੀ ਤਿਆਗੀ ॥
	੧੭	੬	ਭਈ ਨਿਮਾਣੀ, ਸਰਣਿ ਇਕ ਤਾਕੀ; ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਸੁਖਦਾਈ ॥
	੧੮	੭	ਬਰਸੁ [1]ਮੇਘ ਜੀ; ਤਿਲੁ ਬਿਲਮੁ ਨ ਲਾਉ ॥
੧੨੬੮	੩	੮	ਪ੍ਰੀਤਮ; ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
	੧੮	੧੨	ਬਿਛੁਰਤ ਕਿਉ ਜੀਵੇ; ਓਇ ਜੀਵਨ ॥
੧੨੬੯	੩	੧੩	ਦੇਵ ਕੁਲ ਦੈਤ ਕੁਲ, ਜਖ੍ ਕਿੰਨਰ ਨਰ; ਸਾਗਰ ਉਤਰੇ ਪਾਰੇ ॥
	੧੧	੧੫	ਲੋਗ [2]ਦੁਰਾਇ, ਕਰਤ ਠਗਿਆਈ; ਹੋਤੌ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਨੌ ॥
	੧੯	੧੭	ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਕਰਿ, ਸਰਨੀ ਆਏ; ਜਲਤਉ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥
੧੨੭੦	੭	੧੯	ਗੁਰਮੁਖਿ; ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀਆਂ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
੧੨੭੧	੨	੨੧	ਸਦਾ ਸਦਾ; ਮਨ ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਹਾਲਿ ॥
	੧੬	੨੩	ਗੁਰ [3]ਮਨਾਰਿ; ਪ੍ਰਿਅ ਦਇਆਰ ਸਿਉ, ਰੰਗੁ ਕੀਆ ॥
	੧੮	੨੩	ਬਾਜੇ ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਅਨਾਹਦ ਕੋਕਿਲ ਰੀ; ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਬੋਲੈ, ਮਧੁਰ ਬੈਨ ਅਤਿ [4]ਸੁਹੀਆ ॥
	੧੮	੨੩	ਐਸੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਭ, ਅਤਿ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਿਅ ਅਮੋਘ; ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੰਗਿ, ਸੰਤ ਬਨੇ ॥
੧੨੭੨	੨	੨੪	[5]ਉਮਕਿਤ; ਰਸਿ ਚਾਲੈ ॥ (੨) ਉਮਕਿ [6]ਤਰਸਿ ਚਾਲੈ ॥
	੩	੨੪	ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਮਾਈ ਮੋਹਿਆਈ; ਕਹਉ ਬੇਦਨ ਕਾਹਿ ॥ [ਮੋਹਿਆ–ਈ ਬੋਲੋ]
	੫	੨੫	ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ ਗੰਧ੍ਰਬ ਅਪਸਰਾ; ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ, ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥ (ਅਪੱਸਰਾ ਬੋਲਣਾ)
	੫	੨੫	[7]ਧੁਨਿਤ [8]ਲਲਿਤ [9]ਗੁਨਗ੍ਯ, ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ; ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੂਪ, ਦਿਖਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥ (ਗੁਨੰਗਿਅ ਬੋਲੋ)
	੬	੨੫	ਗਿਰਿ ਤਰ ਥਲ ਜਲ, ਭਵਨ ਭਰਪੁਰਿ; ਘਟਿ ਘਟਿ ਲਾਲਨ, ਛਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥
	੧੧	੨੭	ਬਰਸੁ [10]ਸਰਸੁ; ਆਗਿਆ ॥
			ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ
੧੨੭੩	੬	੧	ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ, ਘੜੀ ਨਹੀ ਜਗਿ ਜੀਵਾ; ਐਸੀ ਪਿਆਸ, [11]ਤਿਸਾਈ ॥
	੧੯	੨	ਅਮਰੁ ਅਨਾਥ, ਸਰਬ [12]ਸਿਰਿਮੋਰਾ; [13]ਕਾਲ [14]ਬਿਕਾਲ, ਭਰਮ ਭੈ ਖੰਜਨੁ (੨) ਸਿਰਿ ਮੋਰਾ

੧. ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੱਦਲ। ੨. ਛੁਪਾਕੇ। ੩. ਸੁੰਦਰ ਜਾਂ ਮਨੋਣੇ। ੪. ਸੋਂਹਦੀ ਹੈ। ੫. ਉਛਲ ਕੇ। ੬. ਚਾਹੁੰਦਾ। ੭. ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ੮. ਸੁੰਦਰ, ਲਲਤ ਰਾਗਣੀ ਭੀ ਹੈ। ੯. ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤੇ। ੧੦. ਬਹੁਤਾ, ਸਹਿਤ ਰਸ ਦੇ। ੧੧. ਤਿਹਾਈ। ੧੨. ਸਿਰੋਮਣੀ। ੧੩. ਮ੍ਰਿਤੂ ਕਾ। ੧੪. ਜਨਮ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੭੪	੨	੨	ਨਦੀ [੧]ਉਪ [੨]ਕੰਠਿ, ਜੈਸੇ ਘਰੁ ਤਰਵਰੁ; ਸਰਪਨਿ ਘਰੁ, ਘਰ ਮਾਹੀ ॥
	੧੦	੩	ਪ੍ਰਿਅ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਨ ਉਲਟੈ ਕਬਹੂ; ਜੋ ਤੈ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ॥ (ਸਾਂਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ)
	੧੧	੩	ਰੂਖੀ ਬਿਰਖੀ ਊਡਉ ਭੂਖਾ; ਪੀਵਾ ਨਾਮੁ ਸੁਭਾਈ ॥
	੧੮	੪	[੩]ਅਖਲੀ [੪]ਊਂਡੀ; ਜਲੁ ਭਰ, [੫]ਨਾਲਿ ॥
੧੨੭੫	੧	੪	ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਾਲਸਿ; [੬]ਰੂੜੀ ਬਾਣਿ ॥ [੭]ਥੈਂ ਭਾਵੈ; ਦਰੁ ਲਹਸਿ [੮]ਪਿਰਾਣਿ ॥
	੩	੪	ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ; ਤਹ ਮਗੁ ਨ ਚਾਲਣਹਾਰ ॥
	੮	੪	ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ; ਨਿਗੁਰੇ ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ॥
	੧੧	੪	ਸਭ ਮਹਿ [੯]ਸਬਦੁ ਵਰਤੈ, ਪ੍ਰਭ ਸਾਚਾ; ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ, [੧੦]ਬੈਆਲੰ ॥
	੧੪	੫	ਤੂ ਕੈਸੇ ਆੜਿ; ਫਾਥੀ ਜਾਲਿ ॥
	੧੪	੫	ਏਕ ਜੀਅ; ਕੈ ਜੀਆ ਖਾਹੀ ॥
	੧੫	੫	ਜਲਿ ਤਰਤੀ; ਬੂਡੀ ਜਲ ਮਾਹੀ ॥
	੧੫	੫	ਸਰਬ ਜੀਅ; ਕੀਏ [੧੧]ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ ॥
			ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ
੧੨੭੬	੮	੧	[੧੨]ਧਾਤੁਰ ਬਾਜੀ. ਸੰਸਾਰੁ ਅਚੇਤੁ ਹੈ; ਚਲੈ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇ ॥
	੧੧	੧	ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਿਆ, ਧੁਰਿ ਠਾਕੁਰਿ; ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥
੧੨੭੭	੬	੨	ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਨੋ, ਸਭੁ ਕੋ ਪਰਤਾਪਦਾ; ਵਿਣੁ ਭਾਗਾਂ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੨	੩	ਬਿਨੁ ਪਿਰ; ਕਾਮਣਿ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ ॥
	੧੩	੩	ਮਨਮੁਖ ਕਾ; ਇਹੁ ਬਾਦਿ ਆਚਾਰੁ ॥
੧੨੭੮	੧	੩	ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਵਡਾ, ਸੰਸਾਰਿ ॥
			ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫
	੯	੧	ਸੰਤ ਸੰਗੇ ਭਜੁ ਨਿਸੰਗੇ; [੧੩]ਰੰਉ ਸਦਾ, ਅੰਤਰਜਾਮੀਆ ॥
			ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ ਮਹਲਾ ੧; ਰਾਣੇ ਕੈਲਾਸ; ਤਥਾ ਮਾਲਦੇ ਕੀ, ਧੁਨਿ ॥
	੧੮	੧	ਸਭ ਦਿਸੈ ਹਰੀਆਵਲੀ; [੧੪]ਸਰ ਭਰੇ, ਸੁਭਰ [੧੫]ਤਾਲ ॥
੧੨੭੯	੭	੧	ਤੀਰਥ, ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ; ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਣਿਆ ॥
			ਤੁਧੁ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ; ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣਿ ॥

---

੧. ਪਾਸ। ੨. ਕੰਢੇ ਤੇ। ੩. ਸੰਬੂਹ ਲਮਢੀਂਗ। ੪. ਕੂੰਜਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾ ਉਡ ਕੇ। ੫. ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਕਾਮੀ ਪੁਰਖ ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਸਵਰਗ ਰੂਪੀ ਪਹਾੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਸ ਹੋਇਆਂ ਫੇਰ ਏਸ ਲੋਕ ਰੂਪੀ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਆ ਡਿਗਦੇ ਹਨ। ੬. ਸੁੰਦਰ। ੭. ਆਪ ਨੂੰ। ੮. ਪਛਾਣ ਲੈਣ। ੯. ਹੁਕਮ। ੧੦. ਦਿਨ, ਅਵਿਨਾਸੀ ਘਰ। ੧੧. ਹੱਥ ਦੇ ਥੱਲੇ, ਜੇਰਿ ਦਸਤ। ੧੨. ਮਾਇਆ। ੧੩ ਉਚਾਰੇ। ੧੪. ਕੱਚੇ ਮੱਧਮ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੧੫. ਪੱਕੇ ਉੱਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੭੯	੧੫	੩	ਵੈਦਾ, ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੂ; ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥
	੧੮	੩	ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ; ਰਾਮੁਰਾਜਾ ਆਇਆ ॥
੧੨੮੦	੨	੪	ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਹੇ ਸਖੀ; ਜਲਹਰੁ ਬਰਸਨ-ਹਾਰੁ ॥
	੫	੪	ਹੁਕਮੀ, ਲਿਖੈ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ; ਵਿਣੁ, ਕਲਮ [੧]ਮਸਵਾਣੀਐ ॥
	੬	੪	ਨਾਨਕ, ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਸਲਾਹਿ; ਸਚੁ ਪਛਾਣੀਐ ॥
	੭	੫	[੨]ਊਂਨਵਿ ਊਂਨਵਿ ਆਇਆ; ਅਵਰਿ ਕਰੇਂਦਾ [੩]ਵੰਨ ॥
	੧੧	੫	ਪਰਵਿਰਤਿ ਨਿਰਵਿਰਤਿ, [੪]ਹਾਠਾ ਦੋਵੈ;
			ਵਿਚਿ ਧਰਮੁ, ਫਿਰੈ [੫]ਰੈਬਾਰਿਆ ॥
	੧੭	੬	ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੀ; ਸਭ ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇਇ ॥
੧੨੮੨	੬	੯	ਨਾਨਕ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ, ਤਿਖ ਉਤਰੈ;
			ਚੜੈ [੬]'ਚਵਗਲਿ' [੭]ਵੰਨੁ [ਚਵੱਗਲਿ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੯	ਜਲਾ [੮]ਬਿੰਬੁ [੯]ਅਸਰਾਲੁ; ਤਿਨੈ ਵਰਤਾਇਆ ॥
			ਨੀਲੁ ਅਨੀਲੁ, ਅਗੰਮੁ; [੧੦]ਸਰਜੀਤੁ ਸਬਾਇਆ ॥
੧੨੮੩	੧੪	੧੨	ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਅਸੰਖ; ਮੈ, ਗਣਤ ਨ ਹੋਈ ॥
	੧੭	੧੨	ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ [੧੧]ਬਾਜਾਰੀਆ; [੧੨]ਭੀਹਾਵਲਿ ਹੋਈ ॥
੧੨੮੪	੧੧	੧੪	ਪਸੂ, ਮਾਣਸ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੇ; ਅੰਦਰਹੁ ਕਾਲਿਆ ॥
੧੨੮੫	੮	੧੬	ਹਥੀ ਸਿਰ ਖੋਹਾਇਨ; [੧੩]ਭਦੁ ਕਰਾਇਆ ॥
			(੨) ਖੋਹਾਇ; ਨ ਭਦੁ ਕਰਾਇਆ
	੯	੧੬	ਮਨਿ ਜੂਠੇ ਵੇਜਾਤਿ; ਜੂਠਾ ਖਾਇਆ ॥
			ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ; ਆਚਾਰੁ ਨ ਕਿਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥
	੧੫	੧੭	ਹਰਿ ਭਗਤੀ, ਅਸਨੇਹਿ; ਗੁਰਮੁਖਿ [੧੪]ਘੀਜਈ ॥
੧੨੮੬	੮	੧੯	ਮੈ, [੧੫]ਮਹਦੂਦੁ ਲਿਖਾਇਆ; ਖਸਮੈ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਇ ॥
	੧੦	੧੯	ਖਸਮਿ; 'ਮਿਟੀ' ਫਿਰਿ ਭਾਨੀ ॥ [ਮਿੱਟੀ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੧੯	ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ, ਮਾਰੇ ਸੈ [੧੬]ਮਿਰਿਆ; ਸਭ ਪੀਛੈ ਪੈ, ਖਾਇ ॥
	੧੩	੧੯	ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ, ਅਕ ਤਿਡਾ;
			ਅਕ ਡਾਲੀ ਬਹਿ ਖਾਇ ॥ [ਅੱਕ ਬੋਲੋ]
੧੨੮੭	੧	੨੦	ਰਾਤੀ ਕਾਲੁ ਘਟੈ; ਦਿਨਿ ਕਾਲੁ ॥

---

੧. ਦਵਾਤ। ੨. ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ। ੩. ਰੰਗ। ੪. ਤਰਫਾਂ। ੫. ਵਿਚੋਲਗੀ। ੬. ਚੋਗੁਣਾਂ ਭਾਵ ਤੁਰੀਆ, ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਭਾਵ ਚੋਥਾ। ੭. ਰੰਗ। ੮. ਪਾਣੀ। ੯. ਭੈਦਾਇਕ। ੧੦. ਸਦਾ ਜੀਵਣ ਵਾਲਾ। ੧੧. ਮਸਖਰਾ। ੧੨. ਭੈਦਾਇਕ। ੧੩. ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰ ਖੋਹਣ ਰੂਪੀ [ਭਦੂ] ਮੁੰਨਣਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੧੫. ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਪਟਾ, ਨਾਮ। ੧੬. ਮ੍ਰਿਗਾਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੮੭	੨	੨੦	ਭੁਲਿਆ; ਚੁਕਿ ਗਇਆ, ਤਪ [1]ਤਾਲੁ ॥
	੫	੨੦	ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ ਕਹ ਗਇਆ; ਕਿਹੁ ਨ ਸੀਓ, ਕਿਹੁ ਸੀ ॥
			ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਗਲਾ [2]ਗੋਈਆ; ਕੀਤਾ ਚਾਉ ਰਲੀ ॥
			ਨਾਨਕ, ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ; [3]ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਤਿ ਪਾਟੀ ॥
	੧੯	੨੧	ਇਕਨਾ ਗਲੀਂ ਜੰਜੀਰ; [4]ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ ॥
੧੨੮੮	੨	੨੧	ਨਿੰਦਕ ਲਾਇਤਬਾਰ; ਮਿਲੇ ਹੜ੍ਹ [5]ਵਾਣੀਐ ॥ (੨) ਹੜ੍ਹਵਾਣੀਐ
	੩	੨੨	ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ; ਏਵੈ, ਕਰੇ [6]ਗੁਆਉ ॥
	੬	੨੨	ਪਹਿਲੋਦੇ, ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ; ਤਾ ਉਪਰਿ ਹੋਵੈ ਛਾਉ ॥
	੭	੨੨	ਰਾਜੇ ਸੀਹ; [7]'ਮੁਕਦਮ' ਕੁਤੇ ॥ [ਮੁਕੱਦਮ ਬੋਲਣਾ]
	੭	੨੨	ਚਾਕਰ [8]ਨਹਦਾ; ਪਾਇਨਿ੍ ਘਾਉ ॥ [ਨਹਦਾ, ਨਹਿਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੦	੨੨	ਭੈ ਤੇ, ਭੈਜਲੁ ਲੰਘੀਐ; ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ['ਭੈ-ਜਲੁ' ਬੋਲੋ]
	੧੩	੨੩	ਲਬੈ ਮਾਲੈ, [9]ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ [10]ਮਿਚਲਿ; ਊਂਘੈ [11]ਸਉੜਿ; ਪਲੰਘੁ ॥
			ਭੰਉਕੈ ਕੋਪੁ, ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ; [12]ਫਕੜੁ, ਪਿਟੇ ਅੰਧੁ ॥
	੧੫	੨੩	ਏਨਾ ਠਗਨਿ੍, ਠਗ ਸੇ; ਜਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ॥
੧੨੮੯	੨	੨੪	ਇਕਿ ਦੇ ਖਾਹਿ, ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ; ਇਕਿ, ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਫਕੀਰ ॥
	੬	੨੪	ਅਜਰੁ ਜਰੈ; ਤ [13]ਨਉ ਕੁਲ ਬੰਧੁ ॥
	੭	੨੪	[14]ਹੋਂਦਾ [15]ਫੜੀਅਗੁ; ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ ॥
			ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਮੈ; ਜੂਨੀ ਪਾਣੁ ॥
	੧੨	੨੫	ਜੀਉ ਪਾਇ, ਮਾਸੁ [16]ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ; ਹਡੁ ਚੰਮੁ; ਤਨੁ ਮਾਸੁ ॥
	੧੯	੨੫	ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ;
			ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ [17]ਸਿ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ ॥ (੨) [18]ਸਿਲੋਚਨ
			ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤੁ [19]ਨਿਪੰਨੇ; ਮਛੀ ਮਾਸੁ, ਨ ਖਾਂਹੀ ॥
੧੨੯੦	੧	੨੫	ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ, ਜਾਂ [20]ਨਿਸਿ ਮੇਲਾ; ਓਥੈ [21]ਮੰਧੁ ਕਮਾਹੀ ॥

੧. ਸ਼ੀਘਰ ਜਾਂ ਤੱਤਾ ਘਰ, ਨਰਕ, ਗਰਭ। ੨. ਕਥੀਆਂ। ੩. ਸਿਰ ਤੋਂ ਲਾਕੇ ਖੁਰ=ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ। ੪. ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਣ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੂਤ। ੫. ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕਾਠ ਦੀ ਬੇੜੀ। ੬. ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਾਂ ਗੁਵੌਣਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੭. ਮੁਨਸ਼ੀ ਅਹਿਲਕਾਰ। ੮. ਨਹੁੰਦਰਾਂ। ੯. ਰਲਣਾ। ੧੦. ਮਿਲਣਾ। ੧੧. ਵਿਛਾਈ ਵਾ ਭੀੜਾ। ੧੨. ਖਰਾਬੀਆਂ। ੧੩. ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ। ੧੪. ਹੰਕਾਰ ਵਾਲਾ। ੧੫. ਫੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ੧੬. ਮੂੰਹ ਅਗੇ ਮਾਸ ਦਾ ਪੜਦਾ। ੧੭. ਓਹ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਕਹੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਗਿਆਨ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ੧੮. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲੋਚਨ ਗਿਆਨ ਦੇ। ੧੯. ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ। ੨੦. ਰਾਤ। ੨੧. ਮਾਸ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੯੦	੮	੨੫	[੧]ਤੋਇਅਹੁ, ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾਂ; ਤੋਇਅਹੁ, ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ [੨]ਗੰਨਾ ॥
			ਤੋਆ [੩]ਆਖੈ-ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ; ਤੋਐ ਬਹੁਤੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥
	੧੪	੨੬	ਨਾਨਕ, ਮਾਇਆ ਕਰਮ ਬਿਰਖੁ; ਫਲ [੪]ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਫਲ [੫]ਵਿਸੁ ॥
	੧੮	੨੬	ਅਗਨਿ ਭਖੈ, [੬]ਭੜ [੭]ਹਾੜੁ; ਅਨ-ਦਿਨੁ ਭਖਸੀ ॥ (੨) ਭੜਹਾੜੁ
੧੨੯੧	੧	੨੭	ਪੰਚ ਸਬਦ. ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ; ਤਹ ਬਾਜੈ, ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥
			ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ; ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ ॥
			ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤ੍ਰ ਤਹ; ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥
	੬	੨੭	[੮]ਚਿਲਿਮਿਲਿ [੯]ਬਿਸੀਆਰ; ਦੁਨੀਆ [੧੦]ਫਾਨੀ ॥
			[੧੧]ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ; [੧੨]ਮਨ, ਗੋਰ ਨ ਮਾਨੀ ॥ (੨) ਕਾਲੂ ਬਿਅਕਲ
	੭	੨੭	[੧੩]ਮਨ [੧੪]ਕਮੀਨ [੧੫]ਕਮਤਰੀਨ, ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਖੁਦਾਇਆ ॥
	੮	੨੭	[੧੬]ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ, ਕੂਜੈ; ਹਿਕਮਤਿ ਖੁਦਾਇਆ ॥ [ਕੂੱਜੈ ਬੋਲੋ]
			ਮਨ [੧੭]ਤੁਆਨਾ; ਤੂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਇਆ ॥
			[੧੮]ਸਗ ਨਾਨਕ, ਦੀਬਾਨ ਮਸਤਾਨਾ; ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ॥
			[੧੯]ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ; [੨੦]ਖੁਨਕ, ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥
			ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ, ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ ॥
੧੨੯੨	੩	੧	ਜਾਂ-ਚੈ ਘਰਿ, ਦਿਗ [੨੧]ਦਿਸੈ [੨੨]ਸਰਾਇਚਾ, ਬੈਕੁੰਠ ਭਵਨ [੨੩]ਚਿਤ੍ਰ ਸਾਲਾ;
			ਸਪਤ ਲੋਕ, ਸਾਮਾਨਿ [੨੪]ਪੂਰੀਆਲੇ ॥ [ਸਾਰੀ ਜਗਾ ਜਾਂ-ਚੈ ਪਾਠ ਬੋਲੋ
			[੨੫]ਜਾਂ-ਚੈ ਘਰਿ; ਲਛਿਮੀ [੨੬]ਕੁਆਰੀ ॥
			ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੀਵੜੇ, [੨੭]ਕਉਤਕੁ ਕਾਲੁ [੨੮]ਬਪੁੜਾ;
			ਕੋਟਵਾਲੁ ਸੁ [੨੯]ਕਰਾ ਸਿਰੀ ॥ (੨) ਸੁਕਰਾ ਸਿਰੀ

---

੧. ਪਾਣੀ ਤੋਂ। ੨. ਗਿਣੀਦੇ, ਵਿਚਾਰੀਦੇ ਹਨ। ੩. ਆਖਦੇ ਹੋ। ੪. ਸੁਖ। ੫. ਦੁਖ। ੬. ਭੱਠ ਦੇ। ੭. ਸ-ਦਰਸ਼। ੮. ਚਮਤਕਾਰ। ੯. ਵੱਡਾ। ੧੦. ਫਨਾਹ, ਨਾਸਵੰਤ। ੧੧. ਕਾਲੂਬਿ=ਸਰੀਰ ਭਾਵ ਦਿਲ ਨੇ ਅਕਾਲ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਵਿਖੇ ਵਾ ਕਾਲੂ=ਕਿਹਾ ਹੈ ਬੇ-ਅਕਲਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ ਸੱਚਾ ਹੈ ਵਾ ਕੋਠੜੀ ਦਿਲ ਵਾ ਜੇ ਕਾਲੂ=ਕਿਹਾ ਹੈ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ। ੧੨. ਮੈਂ। ੧੩. ਮੈਂ। ੧੪. ਛੋਟਾ। ੧੫. ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ। ੧੬. ਪੁਰ ਆਬ=ਸਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੂਜੈ=ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੁੱਜਾ ਭਰ ਕੇ ਖਾਮ=ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧੭. ਤਾਹਵਾਨ ਅਕਲਵਾਨ। ੧੮. ਕੂਕਰ। ੧੯. ਅੱਗ। ੨੦. ਠੰਢਾ। ੨੧. ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦਿਗ ਪਾਲ। ੨੨. ਕਨਾਤਾਂ। ੨੩. ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਵਾਲਾ ਘਰ। ੨੪. ਪੂਰੀਆਂ ਹਨ। ੨੫. ਜਾਂ ਕੇ। ੨੬. ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਸੰਗ ਹੋਣੇ ਤੇ ਭੀ ਕੁਆਰੀ ਹੈ। ੨੭. ਤਮਾਸ਼ ਬੀਨ। ੨੮. ਵਿਚਾਰਾ। ੨੯. ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਬਸਿਰ ਟੈਕਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਮਥੇ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੋਤਵਾਲ ਹੈ ਵਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੯੨	੫	੧	ਜਾਂ–ਚੈ ਘਰਿ, [੧]ਕੁਲਾਲੁਬ੍ਰਹਮਾ, ਚਤੁਰ ਮੁਖੁ [੨]ਡਾਂਵੜਾ;
			ਜਿਨਿ [੩]ਬਿਸ੍ਵ ਸੰਸਾਰੁ ਰਾਚੀ–ਲੇ ॥
			ਜਾਂ ਕੈ ਘਰਿ, [੪]ਈਸਰੁ ਪਬਾਵਲਾ,
			ਜਗਤ ਗੁਰੂ [੬]ਤਤ ਸਾਰਖਾ; ਗਿਆਨੁ ਭਾਖੀ–ਲੇ ॥
			ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਜਾਂ–ਚੇ [੭]ਡਾਂਗੀਆ ਦੁਆਰੈ; ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤੁ ਲੇਖੀਆ ॥
			ਧਰਮਰਾਇ; [੮]ਪਰੁਲੀ [੯]ਪ੍ਰਤਿਹਾਰੁ ॥
	੮	੧	ਜਾਂ–ਚੈ ਘਰਿ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਰਿਖੀ ਬਪੁੜੇ; ਢਾਢੀਆ, ਗਾਵੰਤ [੧੦]ਆਛੈ ॥
			ਸਰਬ ਸਾਸਤ੍ਰ [੧੧]ਬਹੁਰੂਪੀਆ, [੧੨]ਅਨਗਰੂਆ [੧੩]ਆਖਾੜਾ;
			[੧੪]ਮੰਡਲੀਕ, ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ [੧੫]ਕਾਛੇ ॥ ਚਉਰ ਢੂਲ; ਜਾਂ-ਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ ॥
	੧੦	੧	[੧੬]ਅੰਡ [੧੭]ਟੂਕ; ਜਾ–ਚੈ [੧੮]ਭਸਮਤੀ ॥
	੧੦	੧	ਜਾਂ–ਚੈ ਘਰਿ [੧੯]ਕੂਰਮਾ [੨੦]ਪਾਲੁ; [੨੧]ਸਹਸ੍ਰ ਫਨੀ, [੨੨]ਬਾਸਕੁ ਸੇਜਵਾਲੂਆ ॥
	੧੧	੧	ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਬਨਾਸਪਤੀ ਮਾਲਣੀ;
			ਛਿਨਵੈ ਕਰੋੜੀ ਮੇਘ ਮਾਲਾ, [੨੩]ਪਾਣੀ-ਹਾਰੀਆ ॥
			ਨਖ [੨੪]ਪ੍ਰਸੇਵ; ਜਾ–ਚੈ ਸੁਰਸਰੀ ॥
			ਸਪਤ ਸਮੁੰਦ; ਜਾਂ- ਚੈ [੨੫]ਘੜ-ਥਲੀ ॥
	੧੩	੧	ਜਾਂ–ਚੈ ਘਰਿ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ;
			ਅਰਜਨੁ ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਅੰਬਰੀਕੁ ਨਾਰਦੁ [੨੬]ਨੇਜੈ;
			ਸਿਧ ਬੁਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ, [੨੭]ਬਾਨਵੈ [੨੮]ਹੇਲਾ ॥
	੧੬	੨	[੨੯]ਆਲਾਵੰਤੀ ਇਹੁ [੩੦]ਭ੍ਰਮੁ [੩੧]ਜੋਹੈ';
			ਮੁਝ ਊਪਰਿ ਸਭ [੩੨]ਕੋਪਿਲਾ ॥ (੨) ਜੋ ਹੈ

---

੧. ਘੁਮਿਆਰ। ੨. ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਕੱਦਾਂ ਰੂਪੀ ਡੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬਣੋਣ ਵਾਲਾ। ੩. ਸੰਪੂਰਨ, ਸਾਰਾ। ੪. ਸ਼ਿਵਜੀ। ੫. ਮਸਤਾਨਾ। ੬. ਸਾਰ ਰੂਪ ਸਿਧਾਂਤ ਖੇ= ਅਕਾਸ਼ ਵਤ ਜੋ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਹਰੀ ਸਰੀਖਾ ਗਿਆਨ ਸ਼ਿਵਜੀ ਭੀ ਭਾਖਦੇ ਹਨ। ੭. ਚੋਬਦਾਰ। ੮. ਪਰਲੌ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੯. ਦਾਸ, ਦਫਤਰੀ। ੧੦. ਸਜਦੇ ਹਨ। ੧੧. ਬਹੁ-ਰੂਪੀਏ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾ ਬਹੁ-ਰੂਪੀਆ = ਬਟਰੂਪੀਆ। ੧੨. ਅਨੂ = ਨਿਰੰਤਰ। ਗਰੂਆ = ਭਾਰੀ। ੧੩. ਸਭਾ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ। ੧੪. ਰਾਜੇ। ੧੫. ਸੁੰਦਰ। ੧੬. ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ। ੧੭. ਟੁਕੜਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼। ੧੮. ਚੁੱਲ੍ਹਾ। ੧੯. ਕੱਛ ਅਵਤਾਰ। ੨੦. ਪਲੰਘ। ੨੧. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਸੇਜਾ ਹੈ। ੨੨. ਬਾਸਕ ਨਾਗ ਸੇਜ ਬੰਦ ਹੈ। ੨੩. ਝਿਊਰੀਆਂ। ੨੪. ਮੁੜ੍ਹਕਾ। ੨੫. ਘੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਘੜੇਸਨੀ। ੨੬. ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੀ ਫੌਜ ਜਾਂ ਨੇਜਾ ਭਗਤ। ੨੭. ਬਵੰਜਾ ਬੀਰ। ੨੮. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੈ। ੨੯. ਆਲਾ = ਘਰ ਮੰਦਰ ਵਾਲੇ ਪੰਡੇ। ੩੦. ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਤਾੜਦੇ ਹਨ। ੩੧. ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੂਦਰ (ਜੋਹੈ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ੩੨. ਕ੍ਰੋਧ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੯੨	੧੭	੨	ਮੂਏ ਹੂਏ, ਜਉ ਮੁਕਤਿ ਦੇਹੁ-ਗੇ; ਮੁਕਤਿ ਨ ਜਾਨੈ, [੧]ਕੋਇਲਾ ॥
			ਏ ਪੰਡੀਆ, ਮੋ–ਕਉ [੨]ਢੇਢ ਕਹਤ; ਤੇਰੀ [੩]ਪੈਜ [੪]ਪਿਛੰਉਡੀ, ਹੋਇਲਾ ॥
			ਮਲਾਰ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੀ
੧੨੯੩	੩	੧	[੫]ਨਾਗਰ ਜਨਾਂ; ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ, [੬]ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰੰ ॥
			ਰਿਦੈ ਰਾਮ; ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਸਾਰੰ ॥
	੩	੧	ਸੁਰਸਰੀ ਸਲਲ, [੭]ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਰੇ; ਸੰਤ ਜਨ, ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੰ ॥
			ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ,[੮]ਨਤ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ;ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ, ਨਹਿ ਹੋਇ [੯]ਆਨੰ ॥
	੫	੧	ਤਰ ਤਾਰਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਰੇ; ਜੈਸੇ 'ਕਾਗਰਾ' ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੰ ॥
			ਭਗਤਿ ਭਾਗਉਤੁ, ਲਿਖੀਐ ਤਿਹ ਊਪਰੇ; ਪੂਜੀਐ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰੰ ॥
	੬	੧	ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ [੧੦]ਕੁਟ [੧੧]ਬਾਂਢਲਾ, [੧੨]ਢੋਰ ਢੋਵੰਤਾ;
			ਨਿਤਹਿ ਬਾਨਾਰਸੀ ਆਸ ਪਾਸਾ ॥
	੮	੨	ਹਰਿ ਜਪਤ ਤੇਊ ਜਨਾ, [੧੩]ਪਦਮ [੧੪]ਕਵਲਾਸ-ਪਤਿ;
			ਤਾਸ ਸਮ [੧੫]ਤੁਲਿ, ਨਹੀ ਆਨ ਕੋਊ ॥
	੯	੨	ਜਾ ਕੈ ਭਾਗਵਤ ਲੇਖੀਐ, ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਪੇਖੀਐ;
			ਤਾਸ ਕੀ ਜਾਤਿ, [੧੬]ਆਛੋਪ ਛੀਪਾ ॥
			[੧੭]ਬਿਆਸ ਮਹਿ ਲੇਖੀਐ; ਸਨਕ ਮਹਿ ਪੇਖੀਐ;
			ਨਾਮ ਕੀ [੧੮]ਨਾਮਨਾ, ਸਪਤ ਦੀਪਾ ॥
	੧੧	੨	ਜਾ ਕੈ [੧੯]ਈਦਿ [੨੦]ਬਕਰੀਦਿ, ਕੁਲ ਗਊ ਰੇ [੨] ਬਧੁ ਕਰਹਿ;
			ਮਾਨੀਅਹਿ, [੨੨]ਸੇਖ [੨੩]ਸਹੀਦ ਪੀਰਾ ॥
			ਜਾ ਕੈ [੨੪]ਬਾਪ ਵੈਸੀ ਕਰੀ, [੨੫]ਪੂਤ ਐਸੀ ਸਰੀ;
			ਤਿਹੂ ਰੇ ਲੋਕ ਪਰਸਿਧ ਕਬੀਰਾ ॥

---

੧. ਕੋਈ ਭੀ। ੨. ਨੀਚ ਸ਼ੂਦਰ। ੩. ਵਡਿਆਈ, ਪ੍ਰਤਗਿਆ। ੪. ਪਿਛੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ੫. ਗੁਜਰਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਜਨੇ। ੬. ਪ੍ਰਗਟ। ੭. ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਾਬ। ੮. ਗੰਦਾ ਨਾਲਾ। ੯. ਹੋਰ। ੧੦. ਚੰਮ ਨੂੰ ਕੁਟਣ ਵਾਲੀ। ੧੧. ਵੱਢਣ ਵਾਲੀ। ੧੨. ਮੁਰਦਾਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ। ੧੩. ਬ੍ਰਹਮਾਂ। ੧੪. ਕੈਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤੀ ਸ਼ਿਵਜੀ। ੧੫. ਵਿਚਾਰੋ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ੧੬. ਨਾ ਛੁਹਣ ਵਾਲੀ ੧੭. ਮਛੋਦਰੀ ਤੋਂ ਜੰਮਿਆਂ ਸੀ। ੧੮. ਮਹਿਮਾਂ। ੧੯. ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ। ੨੦. ਮੱਕੇ ਦੇ ਹੱਜ ਵਾਲਾ ਦਿਨ। ੨੧. ਮਾਰਨਾ ਕਰੇ। ੨੨. ਬ੍ਰਿਧ ਜ਼ਾਤੀ ਵਾਲੇ। ੨੩. ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੨੪. ਕਬੀਰ ਦੇ ਬਾਪ ਨੂਰ ਅਲੀ ਨੇ ਕਬੀਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਗਊ ਕਤਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਸੀ। ੨੫. ਪੁਤਰ ਕਬੀਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੇ ਗਊ ਕਤਲ ਕਰਨੀ ,ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦਾ। ਗਊ ਕਤਲ ਕਰਨੀ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਈ ਸੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ
੧੨੯੩	੧੨	੨	ਜਾ ਕੇ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ¹ਢੇਢ, ਸਭ ²ਢੋਰ ਢੋਵੰਤ ਫਿਰਹਿ; ਅਜਹੁ ਬੰਨਾਰਸੀ, ਆਸ ਪਾਸਾ ॥
			ਆਚਾਰ ਸਹਿਤ, ਬਿਪ੍ਰ ਕਰਹਿ ਡੰਡਉਤਿ; ਤਿਨ ³ਤਨੈ ਰਵਿਦਾਸ, ਦਾਸਾ ਨ ਦਾਸਾ ॥
	੧੮	੩	ਝੂਠੇ ⁴ਬਨਜਿ; ਉਠਿ ਹੀ ਗਈ, ⁵ਹਾਟਿਓ ॥

ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ

ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੧੨੯੪	੫	੧	ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਾਧ, ਜਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿਆ; ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪਤਿਤ ਉਧਰਿਆ ॥ ['ਉਧੱਰਿਆ' ਬੋਲੋ]
	੮	੧	ਹਉਮੈ ⁶ਦੁਰਤੁ, ਗਇਆ ਸਭੁ ਨੀਕਰਿ; ਜਿਉ ਸਾਬੁਨਿ, ਕਾਪਰੁ ਕਰਿਆ ॥
	੧੧	੨	ਹਮ ⁷ਅਚਿਤ ⁸ਅਚੇਤ, ਨ ਜਾਨਹਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ; ਗੁਰਿ ਕੀਏ, ⁹ਸੁਚਿਤ ¹⁰ਚਿਤੇਨ ॥
			ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲ, ਕੀਓ ¹¹ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤੁ;
੧੨੯੫			ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪੇਨ ॥
	੧੧	੪	ਨਾਨਾ ਰੂਪ, ਰੰਗ ਹਰਿ ਕੇਰੇ; ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਰਵਿਓ, ¹²ਗੁਪਲਾਕ ॥
	੧੩	੪	ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ; ਜੈਸੇ ਗਊ, ਦੇਖਿ ਬਛਰਾਕ ॥
	੧੩	੪	ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਹਿ, ਹਰਿ ਹਰਿ; ਤੇ ਜਨ ਊਤਮ, ਜਨਕ ਜਨਾਕ ॥
	੧੬	੫	ਤਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਬਾਸੁ ਬਸਾਨੀ; ਛੂਟਿ ਗਈ, ¹³ਮੁਸਕੀ ¹⁴ਮੁਸਕਾਕ ॥
੧੨੯੬			ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਸਤੁ ਮਾਇਆ ਗੜਿ੍ ¹⁵ਵੇੜ੍ਹੀ; ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ, ਲੀਓ ਗੜੁ ਜੀਤਿ ॥
	੧੪	੬	ਘੂਮਨ-ਘੇਰ ਪਰੇ, ਬਿਖੁ ਬਿਖਿਆ; ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਢਿ ਲੀਏ, ਦੇ ਹਾਥ ॥
	੧੨	੭	ਹਰਿ ਰਤਨ; ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ॥
	੧੩	੭	ਹਰਿ ਹੋ; ਹੋ ਕਿਰਪਾਲ ॥
	੧੩	੭	ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ; ਏਕ ਜੀਹ, ਕਿਆ ਕਥੈ ਬਿਚਾਰੀ; ਰਾਮ ਰਾਮ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਲਾਲ ॥
	੧੪	੭	ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਖਾ, ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਮੀਤਾ; ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ¹⁶ਜੀਹ, ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ; ਰਾਮ ਨਾਮ, ਧਨੁ ਮਾਲ ॥

---

੧. ਨੀਚ। ੨. ਮੁਰਦੇ ਪਸ਼ੂ। ੩. ਪੁਤਰ। ੪. ਵਪਾਰ। ੫. ਹੱਟੀ, ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਰੂਪੀ। ੬. ਪਾਪ। ੭. ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ੮. ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ੯. ਸਾਵਧਾਨ ੧੦. ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੧੧. ਅੰਗੀਕਾਰ, ਪੱਖ ਗ੍ਰਹਿਣ। ੧੨. ਗੋਪਾਲ, ਇਕ ਗੁਪਤ। ੧੩. ਮੁਸ਼ਕੀ ਹੋਈ, ਫੈਲੀ ਹੋਈ। ੧੪. ਮਾਇਆ ਦੀ ਬਦਬੂ। ੧੫. ਬੱਝੀ ਹੋਈ। ੧੬. ਜ਼ਬਾਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ
੧੨੯੬	੧੫	੭	ਜਾ ਕੋ ਭਾਗੁ, ਤਿਨਿ ਲੀਓ ਰੀ ਸੁਹਾਗੁ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ,
			ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਗੁਰਮਤਿ; ਹਉ ਬਲਿ ਬਲੇ, ਹਉ ਬਲਿ ਬਲੇ;
			ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥
	੧੮	੮	ਹਰਿ ਹੋ; ਹੋ [1]ਕਿਰਪੀਸ ॥
	੧੮	੮	ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਆਮੀ, ਹਮ ਲਾਇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ;
			ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪੇ, ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪੇ; ਜਪੁ ਜਾਪਉ ਜਗਦੀਸ ॥
੧੨੯੭	੧	੮	ਤੁਮਰੇ ਜਨ ਰਾਮੁ ਜਪਹਿ, ਤੇ ਊਤਮ;
			ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਘੁਮਿ ਘੁਮੇ, ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜੀਸ ॥
	੩	੯	ਜਿਸੁ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ; ਵਡਾਮ ॥
	੪	੯	ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਦਰਿ ਹਰਿ ਹੋਤੁ ਜਾਸੁ;
			ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਆਨਦੋ ਆਨੰਦੁ, ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥
			ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ, ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਾ;
			ਸੁਖੁ ਹੋਤੁ, ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰੇ, ਹਰੇ ਭਜੁ; ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥
	੬	੯	ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਧਾਰ, ਹਰਿ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲ;
			ਕਰਤਾ, ਸਭੁ ਤੂ ਤੂ ਤੂ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥
			ਜਨ ਨਾਨਕੋ ਸਰਣਾਗਤੀ, ਦੇਹੁ ਗੁਰਮਤੀ; ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥
	੮	੧੦	ਭਜੁ ਹਰਿ ਰਸੁ; ਰਸ ਹਰਿ ਗਾਟ ॥ ਹਰਿ ਹੋ; ਹੋ ਲਿਖੇ ਲਿਲਾਟ ॥
	੯	੧੦	ਖਟ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਰਿਆ ਕਰਿ, ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰ;
			ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਜੋਗੀਆ, ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ ਜਟ ਜਾਟ ॥
			ਕਰਿ ਭੇਖ ਨ ਪਾਈਐ, ਹਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਗੁ ਹਰਿ ਪਾਈਐ;
			ਸਤ ਸੰਗਤੀ, ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸੰਤ ਜਨਾ; ਖੋਲਿ ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ ॥
	੧੧	੧੦	ਤੂ ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੁਆਮੀ, ਅਤਿ ਅਗਾਹੁ; ਤੂ ਭਰਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਜਲ ਥਲੇ;
			ਹਰਿ ਇਕੁ ਏਕੋ, ਇਕ ਏਕੈ ਹਰਿ ਥਾਟ ॥
			ਤੂ ਜਾਣਹਿ ਸਭ ਬਿਧਿ ਬੂਝਹਿ ਆਪੇ; ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ,
			ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਘਟੇ, ਘਟਿ ਹਰਿ ਘਾਟ ॥
	੧੪	੧੧	ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਸੰਚਿ, ਬਹੁ ਚਿਤੈ ਬਿਕਾਰ;
			ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਭਜੁ, ਸੰਤ ਸੰਤ ਸੰਗਤੀ; ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੁ ਸਾਧੋ ॥
			ਜਿਉ ਛੁਹਿ ਪਾਰਸ, ਮਨੂਰ, ਭਏ ਕੰਚਨ; ਤਿਉ ਪਤਿਤ ਜਨ,
			ਮਿਲਿ ਸੰਗਤੀ ਸੁਧ ਹੋਵਤ; ਗੁਰਮਤੀ, ਸੁਧ [2]ਹਾਧੋ ॥
	੧੬	੧੧	ਜਿਉ ਕਾਸਟ ਸੰਗਿ ਲੋਹਾ ਬਹੁ ਤਰਤਾ,
			ਤਿਉ ਪਾਪੀ ਸੰਗਿ ਤਰੇ ਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤੀ; ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਾਧੋ ॥

੧. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਈਸ਼ਰ । ੨. ਹੈ, ਹੋਇਆ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ
੧੨੯੭	੧੭	੧੧	ਚਾਰਿ ਬਰਨ, ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿਲੈ, ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ;
			ਸੋ ਆਪਿ ਤਰੈ, ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਧੋ ॥
੧੨੯੮	੧	੧੨	ਤੇਰੇ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ, ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ;
			ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ, ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ॥
			ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀਆ, ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਜਨਾ;
			ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ॥
	੨	੧੨	ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਸੁਆਮੀ, ਤੇ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਵਹਿ;
			ਤੇ ਤਰੇ ਭਵ ਸਿੰਧੁ, ਤੇ ਭਗਤ ਹਰਿ ਜਾਨ ॥
			ਤਿਨ ਸੇਵਾ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ;
			ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਹਰਿ, ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਭਗਵਾਨ ॥
			ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
	੬	੧	ਗਾਈਐ ਗੁਣ; ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ॥
	੮	੧	ਜਾ ਕਉ; ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਰਾਖੈ ॥
੧੨੯੯	੫	੫	ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕਾਛੇ; ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ [ਸੁਆਂਗ ਬੋਲੋ]
	੭	੬	ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ, ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੋਭਾ; [1]ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ, [2]ਆਹਿਓ ॥
	੧੬	੯	ਠਾਕੁਰ, ਜੀਉ; ਤੁਹਾਰੋ ਪਰਨਾ ॥
੧੩੦੦	੧	੧੦	ਸੁਪਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ, ਪੇਖੀ ਸੁਪਨਾ; ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥
	੭	੧੧	ਤਾਪ ਸੰਤਾਪ ਮਿਟੇ, ਨਾਨਕ; ਬਾਹੁੜਿ, ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥
	੧੫	੧੪	ਸਾਧੂ; ਹਰਿ ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥
੧੩੦੧	੧	੧੫	ਗੁਣ ਰਮੰਤ, ਦੂਖ ਨਾਸਹਿ; ਰਿਦ. [4]ਭਇਅੰਤ ਸਾਂਤਿ ॥
	੬	੧੭	ਉਧਰੇ; ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਰਤਨਾਗਰ ॥
	੧੪	੧੯	ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਤੂ; ਰਾਖਹਿ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰਿ ॥
੧੩੦੨	੨	੨੧	ਨ ਜਾਨੀ ਸੰਤਨ; ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਆਨ ॥
	੪	੨੧	ਕਰਤ ਰਹੇ [5]ਕ੍ਰਤਗ੍ਯ, ਕਰੁਣਾ-ਮੈ; ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗਿ੍ਆਨ ॥ [ਕਰਤੱਗਅ ਬੋਲੋ]
	੯	੨੩	ਹੀਏ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ; ਬਿਸਰਿ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੧	੨੩	ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਏਕੈ ਜਾਲੀ; ਤਾ ਕੀ ਗੰਠਿ, ਨਹੀ ਛੋਰਾਇ ॥
	੧੧	੨੩	ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ, ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਆਇਓ; ਸੰਤਨ ਹੀ ਸਰਨਾਇ ॥
੧੩੦੩	੨	੨੬	ਬਿਖੈ ਦਲੁ; ਸੰਤਨਿ ਤੁਮ੍ਹਰੈ ਗਾਹਿਓ ॥
	੪	੨੬	ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ; ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਲੈ ਲਾਹਿਓ ॥
	੧੦	੨੯	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰਭ ਪਰਸਨ ॥
			[ਪਰਸਨ, ਦਰਸਨ, ਹਰਸਨ, ਸਰਸਨ, ਕਰਸਨ, ਮਰਸਨ, ਸਾਰੇ ਪਾਠ ਇਕੱਠੇ ਹਨ]

---

੧. ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ । ੨. ਚਾਹ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ । ੩. ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ । ੪. ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੫. ਕਰਤੱਬਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ
੧੩੦੩	੧੧	੨੯	ਕਰਨਨਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ, ਜਸੁ ਪ੍ਰੀਤਮ; ਕਲਮਲ ਦੋਖ, ਸਗਲ ਮਲ [1]ਹਰਸਨ ॥
	੧੫	੩੦	[2]ਕੂਹਕਤ [3]ਕਪਟ [4]ਖਪਟ; [5]ਖਲ ਗਰਜਤ; [6]ਮਰਜਤ [7]ਮੀਚੁ ਅਨਿਕ ਬਰੀਆ ॥
	੧੫	੩੦	[8]ਅਹੰ ਮਤ [9]ਅਨ ਰਤ, ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ; ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੇਖਤ, ਭ੍ਰਮਤ ਲਾਖ ਗਰੀਆ ॥
	੧੬	੩੦	ਅਨਿਤ ਬਿਉਹਾਰ, ਅਚਾਰ, ਬਿਧਿ ਹੀਨਤ; [10]ਮਮ [11]ਮਦ [12]ਮਾਤ, ਕੋਪ ਜਰੀਆ ॥
			ਕਰੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਗੁੋਪਾਲ, ਦੀਨ ਬੰਧੁ; ਨਾਨਕ, ਉਧਰੁ ਸਰਨਿ ਪਰੀਆ ॥
	੧੯	੩੧	ਬਿਖੈ ਰਸ ਸਿਉ, [13]ਆਸਕਤ ਮੂੜੇ; ਕਾਹੇ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥ [ਆਸੱਕਤ ਬੋਲੋ]
੧੩੦੪	੩	੩੨	ਰਾਜ ਧਨੁ, ਪਰਵਾਰੁ ਮੇਰੈ; ਸਰਬਸੋ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਸਾਧ [14]ਸੰਗਮਿ ਲਾਭੁ ਪਾਇਓ; ਨਾਨਕ, ਫਿਰਿ ਨ ਮਰੰਦ ॥
	੭	੩੩	ਪ੍ਰਭ ਪੂਜਹੋ; ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿ ॥ [ਪੂਜ-ਹੋ ਬੋਲੋ]
	੭	੩੩	ਜਗੁ ਜੀਤੋ ਹੋ; ਹੋ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾਧਿ ॥
	੧੪	੩੪	ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗ; ਰੰਗ [15]ਅਨੂਪੇਰੇ ॥
	੧੭	੩੪	ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ, ਅੰਤਿ [16]ਪ੍ਰਕਰੋਰੇ ॥
	੧੮	੩੪	ਕਵਨ ਕਹਾਂ ਹਉ; ਗੁਨ ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੇ ॥
੧੩੦੫	੭	੩੬	ਸੋ ਮੁਕਤੁ ਨਾਨਕ; ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਗਾ ॥
	੧੦	੩੭	ਪੰਚ ਭਾਗੇ ਚੋਰ, ਸਹਜੇ ਸੁਖੈਨੋ; ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵਤੀ ਗਾਵਤੀ, ਗਾਵਤੀ ਦਰਸ ਪਿਆਰਿ ॥
	੧੨	੩੭	ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ ਤੇਰੋ [17]ਕੇਹਰੋ; ਜਿਤੁ, ਜੰਤਨ ਕਰਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥
	੧੬	੩੮	ਹਰਿ ਸੰਤ ਮੰਤ; ਗੁਪਾਲ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥
	੧੯	੩੯	ਪ੍ਰਭ ਕਹਨ, [18]ਮਲਨ [19]ਦਹਨ, [20]ਲਹਨ, ਗੁਰ ਮਿਲੇ; ਆਨ, ਨਹੀ ਉਪਾਉ ॥
੧੩੦੬	੧	੩੯	[21]ਤਟਨ [22]ਖਟਨ, ਜਟਨ ਹੋਮਨ; ਨਾਹੀ [23]ਡੰਡਧਾਰ ਸੁਆਉ ॥

---

੧. ਮੇਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੨. ਕੂਕਦੇ ਹਨ । ੩. ਛਲ ਆਦਿਕ । ੪. ਖਪੌਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮਾਦਿਕ । ੫. ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ । ੬. ਮਾਰਦੀ ਹੈ । ੭. ਮੌਤ । ੮. ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੯. ਦ੍ਵੈਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੦. ਮਮਤਾ । ੧੧.ਹੰਕਾਰ ੧੨. ਮਸਤ, ਕਮਲਾ । ੧੩. ਮੋਹਤ, ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ । ੧੪. ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ ਕਰ ਕੇ । ੧੫. ਅਨੂਪ = ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੧੬. ਪਕੜਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੭. ਕਿਹੜਾ ਹੈ । ੧੮. ਪਾਪ । ੧੯. ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੦. ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ । ੨੧. ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ । ੨੨. ਛੇ ਕਰਮ ਸੰਧਿਆ ਆਦਿ । ੨੩. ਤ੍ਰਿਡੰਡੀ, ਸੋਟਾ, ਲੋਟਾ, ਲੰਗੋਟਾ ਆਦਿ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ
੧੩੦੬	੧	੩੯	ਜਤਨ ਭਾਂਤਨ ਤਪਨ ਭ੍ਰਮਨ, ਅਨਿਕ ਕਥਨ ਕਥਤੇ; ਨਹੀ ਥਾਹ ਪਾਈ, ਠਾਉ ॥
			ਸੋਧਿ, ਸਗਰ ਸੋਧਨਾ; ਸੁਖੁ ਨਾਨਕਾ; ਭਜੁ ਨਉ ॥ [ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
	੧੨	੪੨	ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਿਅ ਸੁਹਾਗ; [1]ਪਲਕ [2]ਰਾਤ ॥
	੧੨	੪੨	ਕਨਿਕ ਮੰਦਰ, [3]ਪਾਟ ਸੇਜ ਸਖੀ; ਮੋਹਿ, ਨਾਹਿ ਇਨ ਸਿਉ [4]ਤਾਤ ॥
	੧੩	੪੨	ਰੂਖੋ ਭੋਜਨੁ ਭੂਮਿ ਸੈਨ ਸਖੀ; ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸੂਖਿ ਬਿਹਾਤ ॥
	੧੭	੪੩	ਗਾਇਓ ਰੀ, ਗਾਇਓ; ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਗੁਨੀ ਗਹੇਰੋ ॥
	੧੮	੪੪	ਜੋ ਸੰਤ ਬੇਦ ਕਹਤ, ਪੰਥੁ ਗਾਖਰੋ; ਮੋਹ ਮਗਨ, ਅਹੰ ਤਾਪ ॥
	੧੮	੪੪	ਜੋ ਰਾਤੇ ਮਾਤੇ, ਸੰਗਿ ਬਪੁਰੀ; ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸੰਤਾਪ ॥
੧੩੦੭	੩	੪੫	ਮਾਨ ਮੋਹੀ ਪੰਚ ਦੋਹੀ, ਉਰਝਿ, ਨਿਕਟਿ ਬਸਿਓ; [5]ਤਾਕੀ, ਸਰਨਿ ਸਾਧੂਆ, ਦੂਤ ਸੰਗੁ ਨਿਵਾਰਿ ॥
	੧੨	੪੭	ਕਹਨਿ ਭਵਨਿ, ਨਾਹੀ ਪਾਇਓ ਪਾਇਓ; ਅਨਿਕ ਉਕਤਿ ਚਤੁਰਾਈ ॥
	੧੩	੪੭	ਜਤਨ ਜਤਨ, ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਰੇ; ਤਉ ਮਿਲਿਓ, ਜਉ ਕਿਰਪਾਈ ॥
	੧੬	੪੮	ਪ੍ਰਾਨ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਰਬਸੋੁ; ਹਰਿ ਗੁਨ ਨਿਧੇ, ਸੁਖ ਮੋਰ ॥
੧੩੦੮	੧	੫੦	ਕਰਤ ਕਰਤ; ਚਰਚ ਚਰਚ [6]ਚਰਚਰੀ ॥
			ਜੋਗ ਧਿਆਨ, ਭੇਖ ਗਿਆਨ; ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ, ਧਰਤ ਧਰਤ 'ਧਰ [7]ਚਰੀ ॥
	੩	੫੦	ਅਹੰ ਅਹੰ, ਅਹੈ ਅਵਰ; ਮੂੜ ਮੂੜ ਮੂੜ ਬਵਰਈ ॥
			ਜਤਿ ਜਾਤ, ਜਾਤ ਜਾਤ, ਸਦਾ ਸਦਾ; ਸਦਾ ਸਦਾ, ਕਾਲ [8]ਹਈ ॥
	੪		ਮਾਨੁ ਮਾਨੁ, ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ; ਮਿਰਤੁ ਮਿਰਤੁ, ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ, ਸਦਾ [9]ਹਈ ॥
			ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਭਾਜੁ, ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ, ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਮੂੜ; ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਭਜਨ ਭਜਨ, [10]ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਈ ॥
			ਕਾਨੜਾ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪
	੧੮	੨	ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ; ਤਰਾਵੈਗੋ ॥
੧੩੦੯	੭	੨	ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਪੁਤੁ, [11]ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ; [ਪੁਤੁ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ] ਤਪੁ ਤਾਪਨ, ਪੂਜ ਕਰਾਵੈਗੋ ॥ [ਕਰਾਵੈ-ਗੋ ਬੋਲੋ]
			ਜੋ ਜੋ ਭਗਤੁ ਹੋਇ ਸੋ ਪੂਜਹੁ, ਭਰਮਨ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈਗੋ ॥
	੮	੨	ਜਾਤ [12]ਨਜਾਤਿ ਦੇਖਿ, ਮਤ ਭਰਮਹੁ; ਸੁਕ, ਜਨਕ ਪਗੀਂ, ਲਗਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥

੧. ਛਿਨ ਮਾਤ੍ਰ। ੨. ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ। ੩. ਸੇਜ ਰੇਸ਼ਮ ਜਾਂ ਤਖਤ। ੪. ਇੱਛਾ। ੫. ਤੱਕੀ ਹੈ। ੬. ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਚਰਚਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੭. ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ। ੮. ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੯. ਹੈ। ੧੦.ਬਿਅਰਥ ਵਾ ਸੁੰਦਰ। ੧੧. ਮਛੋਦ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਆਸ। ੧੨. ਨੀਵੀਂ ਜ਼ਾਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ
੧੩੦੯	੮	੨	[1]ਜੂਠਨ, [2]ਜੂਠਿ ਪਈ ਸਿਰ ਊਪਰਿ; ਖਿਨੁ ਮਨੂਆ, 'ਤਿਲੁ ਨ ਡੁਲਾਵੈਗੋ ॥
	੧੫	੩	ਸਾਸਨਿ ਸਾਸਿ, ਸਾਸਿ ਬਲੁ ਪਾਈ ਹੈ. ਨਿਹਸਾਸਨਿ, ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ-ਗੋ ॥
			[ਧਿਆਵੈਗੋ ਬੋਲੋ]
੧੩੧੦	੧੬	੫	ਚਲਤੌ ਚਲੈ ਚਲੈ, ਦਹ ਦਹ-ਦਿਸਿ; ਗੁਰੁ ਰਾਖੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈਗੋ ॥
੧੩੧੧	੩	੫	ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ, ਸਰਨਿ ਜਨ ਆਏ; ਗੁਰੁ [3]ਹਾਥੀ ਦੇ, ਨਿਕਲਾਵੈਗੋ ॥
	੩	੫	ਹਉਮੈ ਕਰੈ, ਕਰਾਵੈ ਹਉਮੈ; ਪਾਪ ਕੋਇਲੇ, ਆਨਿ [4]ਜਮਾਵੈਗੋ ॥
	੫	੫	ਖਾਇ ਖਰਚਿ, ਦੇਵਹਿ ਬਹੁਤੇਰਾ; ਹਰਿ ਦੇਦੇ, ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈਗੋ ॥
			[ਦੇਂਦੇ ਬੋਲੋ]
			ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪, ਮੂਸੇ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ, ਧੁਨੀ
੧੩੧੨	੧੭	੧	ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ; ਗੁਰਮਤਿ ਰਖੁ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥
	੧੯	੧	ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿਦੁ ਗੋਵਿਦ ਹਰਿ; ਗੋਵਿਦੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥
੧੩੧੩	੭	੨	ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ, ਦਇਆਲੁ ਹਰਿ; ਆਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥
	੧੩	੨	ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਰਿਖੀਕੇਸੁ ਹਰੇ ਰਿਖੀਕੇਸੁ ਹਰੇ;
			ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸਭ ਫਲ ਫਲਨਾ ॥
	੧੫	੩	ਗੁਰਮੁਖਿ, ਕਮਲੁ ਵਿਗਸਿਆ; ਸਭੁ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨੁ ॥
			[ਵਿਗੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੧੩੧੪	੧	੩	ਤੂੰ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ, ਭਰਪੂਰੁ ਹਹਿ ਕਰਤੇ; ਸਭ ਤੇਰੀ ਬਣਤ ਬਣਾਵਣੀ ॥
	੧੩	੪	ਸਭ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ, ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਕਰਤੇ, ਸਭੁ ਸਚੁ, ਤੇਰਾ ਪਾਸਾਰਾ ॥
			ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ, ਸਫਲ ਸੇ ਗਾਵਹਿ; ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥
			ਸਭਿ [5]ਚਵਹੁ ਮੁਖਹੁ, ਜਗੰਨਾਥੁ ਜਗੰਨਾਥੁ ਜਗਜੀਵਨੋ;
			ਜਿਤੁ ਭਵਜਲ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥
੧੩੧੫	੩	੫	ਜੋ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ, ਅਪਰੰਪਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ; ਹਰਿ ਧਿਆਇ, ਹਰੇ ਤੇ ਹੋਨਾਂ ॥
	੪	੫	ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਜਾਨੇ, ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ;
			ਮੁਖਿ ਵਡ ਵਡ ਭਾਗ [6]ਵਡੋਨਾ ॥
			ਸਭਿ ਧਿਆਵਹੁ ਆਦਿ ਸਤੇ, ਜੁਗਾਦਿ ਸਤੇ,
			ਪਰਤਖਿ ਸਤੇ; ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਤੇ; ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ, [7]ਦਸੋਨਾ ॥
	੧੪	੬	ਸਭਿ ਗਾਵਹੁ, ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ, ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ,
			ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ; ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਗੁਣੀ [8]ਸਮਉਲਾ ॥
	੧੯	੭	ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਵੇਸੁ ਹਰਿ ਏਕੋ; ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਜਿਆ ॥
			[ਭੱਜਿਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]

੧. ਰਸੋਈ ਦੀਆਂ। ੨. ਜੂਠੀਆਂ ਪੱਤਲਾਂ। ੩. ਕ੍ਰਿਪਾ ਰੂਪ ਹੱਥ, ਦਸਤ ਪੰਜਾ। ੪. ਜਮਾਂ ਕਰੇਗਾ। ੫. ਉਚਾਰੋ। ੬. ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ। ੭. ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ੮. ਸਮਾਉਣਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ
੧੩੧੬	੭	੮	ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ, ਆਪਿ ਬੁਝਾਇ ਦੇਇ; ਸੋਈ ਜਨੁ ਦਿਖਾ ॥
	੧੯	੯	ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਨਰ ਨਰਹਰੇ, ਨਰ ਨਰਹਰੇ, ਨਰ ਨਰਹਰੇ; ਹਰਿ ਲਾਹਾ, ਹਰਿ ਭਗਤਿ [1]ਵਿਸੇਖਿਆ ॥
੧੩੧੭	੪	੧੦	ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਕਿਉ ਦੇਖੀਐ; ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੀ ॥
	੧੪	੧੨	ਨਾਨਕ ਰੋਗ ਵਵਾਇ; ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧੂ ਸਜਨਾ ॥
	੧੪	੧੨	ਮਨੁ ਤਨੁ, [2]ਤਾਮਿ [3]ਸਗਾਰਵਾ; ਜਾਂ ਦੇਖਾ ਹਰਿ ਨੈਣੇ ॥ (੨) ਤਾਮਿਸ [4]ਗਾਰਵਾ
			ਨਾਨਕ, ਸੋ ਪ੍ਰ੍ਭੁ, ਮੈ ਮਿਲੈ; ਹਉ ਜੀਵਾ [5]ਸਦੁ ਸੁਣੇ ॥ [ਸੱਦੁ ਬੋਲੋ]
੧੩੧੮	੫	੧੪	ਜਨ ਨਾਨਕ, ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ; [6]ਲੁਡਿ [7]ਲੁਡਿ, ਦਰਗਹਿ [8]ਵੰਞੁ ॥
	੬	੧੪	ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਦਾਤਾਰਿ ਹਥੁ ਕਢਿਆ; ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ਸੈਸਾਰੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ: ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ
	੧੭	੧	ਜੈਸੇ [9]ਦਰਪਨ ਮਾਹਿ; ਬਦਨ [10]ਪਰਵਾਨੀ ॥
	੧੭	੧	ਬਸੈ ਘਟਾ ਘਟ; [11]ਲੀਪ ਨ [12]ਛੀਪੈ ॥ ['ਨੰਨਾ' [13]ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]

—o—

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੧੩੧੯	੩	੧	ਰਾਮਾ; ਰਮ ਰਾਮੈ, ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
੧੩੨੦	੧	੩	ਮੇਰੇ ਮਨ; ਜਪੁ ਜਪਿ ਜਗੰਨਾਥੇ ॥
	੨	੩	ਰਸਨਾ ਏਕ, ਜਸੁ ਗਾਇ ਨ ਸਾਕੈ; ਬਹੁ ਕੀਜੈ, ਬਹੁ ਰਸੁਨਥੇ ॥
	੪	੩	ਕੋਈ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਬਤਾਵੈ ਪ੍ਰਭ ਕਾ; ਕਹੁ ਤਿਨ ਕਉ, ਕਿਆ ਦਿਨਥੇ ॥ [ਨੋਟ–ਦੋਹਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ 'ਥੱਥੇ' ਨਾਲ ਹੀ ਉਚਾਰਨੇ, ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ]
	੭	੪	ਮੇਰੇ ਮਨ, ਜਪਿ ਹਰਿ ਗੁਨ; ਅਕਥ [14]ਸੁਨਥਈ ॥
	੯	੪	ਜਹ ਦਰਗਹਿ, ਪ੍ਰ੍ਭੁ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ; ਤਹ ਛੁਟੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਥਈ ॥
	੯	੪	ਹਮਰੇ ਦੋਖ ਬਹੁ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ; ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ, [15]ਲਗਥਈ ॥

੧. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਾ। ੨. ਤਦੋਂ। ੩. ਸਹਿਤ ਗੌਰਵਤਾ (ਵਡਿਆਈ) ਦੇ (ਅ) ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ। ੪. ਤਮੋ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਣਾ। ੫. ਜਸ। ੬. ਬੇ–ਫਿਕਰ। ੭. ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ। ੮.ਜਾਣਾ ਕਰ। ੯. ਸ਼ੀਸ਼ਾ।੧੦.ਪ੍ਰਮਾਣਨੀਕ, ਸਦ੍ਰਸ਼, ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਛਡ ਕੇ ਬਿੰਬੀ ਦੇਖਣਾ। ੧੧. ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ। ੧੨. ਛਿਪਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਵਿਖੇਪ ਸਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੩. ਜਿਵੇਂ ਦੇਹਲੀ=ਦਲੀਜ ਤੇ ਰਖਿਆ ਦੀਵਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਚਾਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ 'ਨ' ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੧੪. ਜੋ ਅਕੱਥ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ। ੧੫. ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ
੧੩੨੦	੧੦	੪	ਗੁਰਿ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਹਰਿ ਜਲਿ ਨਾਵਾਏ;
			ਸਭ ਕਿਲਬਿਖ ਪਾਪ, [1]ਗਥਈ ॥ (ਗਥੱਈ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੪	ਜਨ, ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ; ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਗੰਨਥਈ ॥
			(ਜਗੰ–ਨਥੱਈ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੫	ਜਾ ਕਉ ਰਾਖਿ ਲੇਇ, ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ;
			ਤਾ ਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੇਇ, [2]ਪੈ ਕਾਨੈ ॥
੧੩੨੧	੨	੬	ਹਉ ਤੁਮਰੀ ਕਰਉ, ਨਿਤ ਆਸ ਪ੍ਰਭ;
			ਮੋਹਿ, ਕਬ ਗਲਿ ਲਾਵਹਿਗੇ ॥ (ਲਾਵਹਿ- ਗੇ ਬੋਲੋ)
	੭	੬	ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਰਨਿ ਦੁਆਰਿ; ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਵਹਿਗੇ ॥
	੯	੭	ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾਚਹਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ;ਭਵ ਨਿਧਿ [3]ਤਰਣ, ਹਰਿ ਚਿੰਤਾਮਣੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫
	੧੭	੨	ਜਾਚਿਕੁ; ਨਾਮੁ ਜਾਚੈ ਜਾਚੈ ॥
੧੩੨੨			ਸਰਬ-ਧਾਰ ਸਰਬ ਕੇ ਨਾਇਕ; ਸੁਖ ਸਮੂਹ ਕੇ ਦਾਤੇ ॥
	੨	੩	ਜੋਗ ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਸੇਖਨਾਗੈ; ਸਗਲ ਜਪਹਿ, [4]ਤਰੰਗੀ ॥
			[ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਠਮਕ ਲਾਈ ਹੈ]
	੫	੪	ਇਤ ਉਤ, ਦਹ ਦਿਸਿ ਰਵਿਓ; [5]ਮੇਰ [6]ਤਿਨਹਿ, ਸਮਾਨਿ ॥
	੮	੫	ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਮਾਨ ਦਾਨ; ਮਨ ਰਸਿਕ,
			ਰਸਨ ਨਾਮੁ ਜਪਤ; ਤਹ ਪਾਪ ਖੰਡਲੀ ॥
	੯	੫	ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ, ਗਿਆਨ ਭੁਗਤਿ; ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ,
			[7]ਤਤ-ਬੇਤੇ; ਜਪੁ ਤਪੁ [8]ਅਖੰਡਲੀ ॥
	੧੧	੬	ਕਉਨੁ ਬਿਧਿ ਤਾ ਕੀ; ਕਹਾ ਕਰਉ ॥
			ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ, ਗਿਆਨੁ [9]ਸਸਤ੍ਰਗਿਆ; [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਠਮਕ ਲਾਈ ਹੈ]
੧੩੨੩			[10]ਅਜਰ ਪਦੁ, ਕੈਸੇ [11]ਜਰਉ ॥ [ਅ-ਜਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੪	੯	ਸਰਬ ਸੂਖ, ਆਨੰਦ ਨਾਨਕ; ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ, ਕਲਿਆਣੁ ॥
			ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ
	੧੦	੧	ਰਾਮਾ; ਰਮ ਰਾਮੋ, ਸੁਨਿ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ॥
੧੩੨੩	੧੫	੧	ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ, ਦੀਨ ਹਮ ਸਾਰਿੰਗ; ਇਕ ਬੂੰਦ ਨਾਮੁ, ਮੁਖਿ ਦੀਜੈ ॥
	੧	੨	ਰਾਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸੁ; ਪਰਸੁ ਕਰੀਜੈ ॥
	੪	੨	ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਜਨ, ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਮੁਕਤੇ;ਜਿਉ ਮੁਰਗਾਈ [12]ਪੰਕੁ ਨ ਭੀਜੈ ॥

---

੧. ਚਲੇ ਗਏ। ੨. ਪੌਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। ੩. ਜਹਾਜ਼। ੪. ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪੀ, ਅਨੰਤ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੫. ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ। ੬. ਕੱਖ। ੭. ਗਿਆਨੀ। ੮. ਇਕ ਰਸ। ੯. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤੇ। ੧੦. ਜਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਦਵੀ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੈ। ੧੧. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਰਨਗੇ। ੧੨. ਖੰਭ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ
੧੩੨੪	੯	੨	[1]ਪਰਸ ਨਿਪਰਸੁ, ਭਏ ਸਾਧੂ ਜਨ; ਜਨੁ, ਹਰਿ ਭਗਵਾਨੁ ਦਿਖੀਜੈ ॥ (੨) [2]ਪਰਸਨਿ ਪਰਸੁ
੧੩੨੫	੩	੩	ਅਤੁਲਾ ਤੋਲੁ; ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ; ਕੋ ਪੁਜੈ ਨ, ਤੋਲ ਤੁਲੀਜੈ ॥
	੬	੪	ਆਤਮ ਦੇਉ ਦੇਉ ਹੈ ਆਤਮੁ; ਰਸਿ ਲਾਗੈ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥
	੯	੪	ਮਨੁ [3]ਮੋਤੀਸਾਲੁ ਹੈ, ਗੁਰ ਸਬਦੀ; ਜਿਤੁ ਹੀਰਾ, ਪਰਖਿ ਲਈਜੈ ॥
	੧੧	੪	ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ, ਫਲੁ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ; [4]ਬਹਕਾਰ ਬਾਸੁ ਜਗਿ ਦੀਜੈ ॥
੧੩੨੬	੧੨	੬	ਭਰਮਿ ਸੂਕੇ ਬਹੁ, ਉਭਿਸੁਕ ਕਹੀਅਹਿ; ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ, ਹਰੀਜੈ ॥
	੧੪	੬	ਸੰਤਹੁ ਸੁਨਹੁ, ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਭਾਈ; ਗੁਰਿ ਕਾਢੀ ਬਾਂਹ, [5]ਕੁਕੀਜੈ ॥
	੧੮	੬	ਨਾਨਕ, ਰਾਮ ਰਮ, ਰਮੁ ਰਮ; ਰਮ ਰਾਮੈ ਤੇ, ਗਤਿ ਕੀਜੈ ॥
	੧੯	੬	ਛਕਾ ੧ ॥ (ਛਕਾ ਇਕ ਬੋਲੋ)
			ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
			ਰਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧
੧੩੨੭	੪	੧	ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਗਹਣਾ; ਮਤਿ [6]ਮਕਸੂਦੁ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੈ; ਨਾਉ ਮੰਨੇ, ਸਭ ਕੋਇ ॥
	੬	੧	ਨਾਇ ਤੇਰੈ; ਮਾਣੁ ਮਹਤ ਪਰਵਾਣੁ ॥
	੮	੧	ਨਾਇ ਤੇਰੈ; ਸਭਿ ਸੁਖ, ਵਸਹਿ ਮਨਿ ਆਇ ॥
	੧੦	੨	ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ, ਕਰਮੁ ਚਾਨਣੁ; ਸੁਰਤਿ, ਤਿਥੈ ਲੋਇ ॥ ਅੰਧੇਰੁ ਅੰਧੀ, [7]ਵਾਪਰੈ; ਸਗਲ ਲੀਜੈ ਖੋਇ ॥
	੧੧	੨	ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ, ਅਵਰੁ ਨਾਸਤਿ; ਕਰਣਹਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥
	੧੨	੨	ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਭਾਰ; ਹੋਵਹਿ ਲਾਖ ਕਰੋੜਿ ॥
੧੩੨੮	੬	੩	ਤੇ ਤਸਕਰ, ਜੋ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵਹਿ, ਵਾਸਹਿ ਕੋਟ ਪੰਚਾਸਾ ॥
	੧੧	੪	ਜਾ ਕੈ ਬਰਤੁ ਨਾਹੀ, ਨੇਮੁ ਨਾਹੀ; ਨਾਹੀ [8]ਬਕਬਾਦੀ ॥
	੧੯	੬	ਸਰੁ ਸੰਤੋਖੁ; ਤਾਸੁ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ॥
੧੩੨੯	੨	੬	ਰਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ, ਤਲ [9]ਹੀਅਲੁ; ਸੋ ਗੁਰੁ [10]ਪਰਮਲੁ ਕਹੀਐ ॥

੧. ਜੋ ਪਰਸਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਨ ਉਹ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਪਰਸਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ੨. ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਪਾਰਸ ਹੋ ਗਏ। ੩. ਬਰਮਾ ਵਾ ਜੋਹਰੀ। ਮਨ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਜੋਹਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਹੀਰਾ ਪਰਖ ਲਈਦਾ ਹੈ। ੪. ਮਹਿਕਾਰ। ੫. ਕੂਕਦੇ ਹਨ, ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ੬. ਲਾਭਦਾਇਕ ਗਹਿਣਾ ਭੂਖਣ ਗ੍ਰਹਣ। ੭. ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ। ੮. ਬਕਵਾਸ। ੯. ਹਿਰਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਤਲ=ਅਸਥਾਨ। ੧੦. ਗੁਰੂ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਰੂਪ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
੧੩੨੯	੩	੬	ਜਾ ਕੀ ਵਾਸੁ, [੧]ਬਨਾਸਪਤਿ [੨]ਸਉਰੈ; ਤਾਸੁ ਚਰਣ, ਲਿਵ ਰਹੀਐ ॥
	੮	੭	ਜਤੁ ਸਤੁ ਚਾਵਲ, ਦਇਆ ਕਣਕ ਕਰਿ; ਪ੍ਰਾਪਤਿ, [੩]ਪਾਤੀ [੪]ਧਾਨੁ ॥
	੧੧	੮	ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ, ਸੋਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ; ਜਾਂ ਉਸਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥
	੧੧	੮	ਤੂੰਹੈ, ਹੈ ਵਾਹੁ; ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥
	੧੨	੮	ਜੈਸੇ ਹਰਹਟ ਕੀ ਮਾਲਾ, ਟਿੰਡ ਲਗਤ ਹੈ; [ਠਮਕ ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
			ਇਕ ਸਖਨੀ, ਹੋਰ ਫੇਰ ਭਰੀਅਤ ਹੈ ॥ [ਸੱਖਨੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲੋ]
	੧੯	੯	ਜਿਨ੍ਹੀ ਜਾਣੁ ਸੁ ਜਾਣਿਆ; ਜਗਿ, ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ (੨) ਸੁਜਾਣਿਆ
੧੩੩੦	੧੫	੧੨	ਪਮਸਟਿ ਕਰਉ; ਮੂਰਖੁ ਜਗਿ ਕਹੀਆ ॥
	੧੯	੧੨	ਮਨਮੁਖੁ [੬]ਖੂਲਿ; ਮਹਾ ਬਿਖੁ, ਖਾਇ ॥
			(ਭੂਲਿ ਪਾਠ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਹੈ, ਸੁਧ 'ਖੂਲਿ' ਹੈ)
੧੩੩੧	੩	੧੩	ਖਾਇਆ, ਮੈਲੁ ਵਧਾਇਆ; ਪੈਧੈ, ਘਰ ਕੀ ਹਾਣਿ ॥
	੫	੧੩	[੭]ਬਿਬਲੁ [੮]ਝਾਗਿ; ਸਹਜਿ ਪਰਗਾਸਿਆ ॥
	੯	੧੩	ਨਾਨਕੁ ਜਲ ਕੋ ਮੀਨੁ [੯]ਸੈ; [੧੦]ਥੈ ਭਾਵੈ, ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
	੧੦	੧੪	[੧੧]ਰਹਸ ਰੰਗ; ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਕਾਈ ॥
	੧੨	੧੪	ਮਤਿ ਸਤਭਾਇ; ਭਗਤਿ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥
			(੨) ਮਤਿ ਸਤ, ਭਾਇ ਭਗਤ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥
			ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ, ਕਾਰ ਨਿਜ ਸੰਦਾ ॥
	੧੭	੧੫	ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੇ; ਤਿਸਹੀ ਕੀ ਸਰਕਾਰਾ ॥
	੧੮	੧੫	ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਮੋਹਨੁ; ਅਤਿ ਰਸ, ਲਾਲ [੧੨]ਸਗੂੜੋ ॥
੧੩੩੨	੨	੧੫	ਕਾਲੁ [੧੩]ਬਿਧੁੰਸਿ, ਮਨਸਾ ਮਨ ਮਾਰੀ; ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ॥
	੭	੧੬	ਸਬਦਿ ਮਿਲੇ ਸੇ [੧੪]ਸੂਚਾਚਾਰੀ; ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਮਾਨੇ ॥
			ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ
੧੩੩੩	੧੨	੩	ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਾਲਾਹਿਆ ਜਿੰਨਾ; ਤਿਨ ਸਲਾਹਿ ਹਰਿ ਜਾਤਾ ॥
	੧੭	੪	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥
			ਮਹਲੇ ਹੇਠਲੇ ੫ ਪੰਜ ਅੰਗ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੁਖ ਰਖਿਆ ਤੇ 'ਪਾਂਜਾ' ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ।)
੧੩੩੫	੪	੭	ਸੋਈ ਭਗਤੁ, [੧੫]ਸੁਘੜੁ ਸੁੋਜਾਣਾ ॥

੧. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ । ੨. ਸੁਧਰਨਾ । ੩. ਪੱਤਲਾਂ । ੪. ਧਨ । ੫. ਚੁਪ । ੬. ਖੁਲ੍ਹਕੇ । ੭. ਦ੍ਵੈਤ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ । ੮. ਲੰਘਕੇ । ੯. ਹੈ । ੧੦. ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਰਖੋ ਸਾਡੀ । ੧੧. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ । ੧੨. ਸਹਿਤ ਗੂੜ੍ਹਤਾਈ ਦੇ, ਗਾੜ੍ਹਾ ਆਨੰਦ । ੧੩. ਨਾਸ । ੧੪. ਸੂਚਾ=ਪਵਿਤ੍ਰ, ਚਾਰੀ ਆਚਾਰ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ-ਆਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ । ੧੫. ਚਤੁਰ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
			ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ਬਿਭਾਸ
੧੩੩੫	੧੯	੨	ਬਿਖੁ ਭਉਜਲ ਡੁਬਦੇ, ਕਾਢਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ; ਗੁਰ ਨਾਨਕ, ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ ॥
੧੩੩੬	੪	੩	ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ, ਸਭ ਜਗ ਊਪਰਿ; ਜਿਉ ਵਿਚਿ [1]ਉਡਵਾ [2]ਸਸਿ [3]ਕੀਕ ॥
	੫	੩	ਜੈਸੇ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੈ, ਦੇਹ ਮਾਨੁਖ; ਨਾਮ ਬਿਨਾ, ਨਕਟੇ ਨਕ ਕੀਕ ॥
	੫	੩	ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ, ਰਮਤ ਰਾਮ-ਰਾਇ; ਸਭ ਵਰਤੈ, ਸਭ ਮਹਿ ਈਕ ॥
	੧੧	੪	ਜਿਉ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿ, ਬਸੈ [4]ਬਾਸੁ [5]ਬਸਨਾ; ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿਓ, [6]ਝਾਰ ਗਹੇ ॥
	੧੪	੫	ਮਨਿ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਰਿ; ਹਰਿ ਜਪਿਓ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ [7]ਵਡਫਾ ॥ (ਨੋਟ–ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਫੱਫੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਚਾਰਨੇ ਹਨ)
੧੩੩੭	੩	੬	ਜਪਿ ਮਨ; ਰਾਮ ਨਾਮੁ [8]ਅਰਧਾਂਭਾ ॥ [ਪੂਰਾ ਭੱਭਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੪	੬	ਲੋਹ ਮਨੂਰ, ਕੰਚਨੁ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ; ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿਓ; ਗੁਰਿ ਹਰਿ-ਭਾ ॥ [ਨੋਟ–ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਭੱਭੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਚਾਰੋ]
			ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫
੧੩੩੯	੧੦	੬	ਉਬਰੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨੀ ਲਾਗਿ ॥
	੧੪	੬	ਸਦਾ ਸਦਾ; ਪ੍ਰਭੁ, ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗਾਈਐ ॥
੧੩੪੦	੨	੮	ਮੁਕਤੁ; ਸਾਧੂ ਧੂਰੀ ਨਾਵੈ ।
	੮	੯	ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੇ; ਮਨਿ ਵੂਠੇ ॥
	੯	੯	ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ॥
	੧੨	੧੦	ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਨ; ਹੋਆ ਜੋਗੁ ॥
	੧੪	੧੦	ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ; ਨਿਤ ਨਵੇ ॥
੧੩੪੧	੬	੧੩	ਅਵਰੁ ਨ; ਦੂਜਾ ਠਾਉ ॥ ਨਾਹੀ; ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
	੧੪	੧੪	ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ; ਰਾਮ ਜਾਪ ॥
	੧੪	੧੫	ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ, ਸੰਤ ਚਰਨ ਲਾਗਿ; ਮਨੁ ਪਵਿਤੁ ਜਾਹਿ ਪਾਪ ॥
			ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਬਿਭਾਸ
੧੩੪੨	੩	੧	ਲਪਟਿ ਰਹੀ; ਫੁਨਿ ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ (੨) ਬੰਧੁਨ ਪਾਇਆ
	੫	੧	ਮਾਇਆ; ਸਾਥਿ ਨ ਚਲੈ ਪਿਆਰੀ ॥
	੬	੧	ਜਿਉ ਮਨੁ ਦੇਖਹਿ; ਪਰ ਮਨੁ ਤੈਸਾ ॥
	੧੫	੨	ਐਸਾ ਜਾਪੁ ਜਪਉ, ਜਪਮਾਲੀ ॥
੧੩੪੩	੧੩	੩	ਦੁਸਟੀ ਸਭਾ ਵਿਗੁਤੀਐ; ਬਿਖੁ ਵਾਤੀ, ਜੀਵਣ ਬਾਦਿ ॥

੧. ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ । ੨. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ । ੩. ਕੀਤਾ । ੪. ਖੁਸ਼ਬੂ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ । ੫. ਨਾਫਾ । ੬. ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪ । ੭. ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਫਾਹੇ । ੮. ਅਰਾਧਣ ਯੋਗ, ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ, ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
੧੩੪੪	੩	੪	ਤਿਨਿ ਹਰੀਚੰਦਿ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਪਤਿ ਰਾਜੈ; [੧]ਕਾਗਦਿ, ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ ॥
			ਅਉਗਣੁ ਜਾਣੈ, ਤ ਪੁੰਨ ਕਰੇ ਕਿਉ; ਕਿਉ, [੨]ਨੇਖਾਸਿ [੩]ਬਿਕਾਈ ॥
	੧੩	੫	ਇਸੁ ਮਨ; ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬਿਨਾਸੁ ॥
	੧੫	੫	ਇਹੁ ਮਨੂਆ; ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਊਭਿ ਪਇਆਲਿ ॥
	੧੮	੫	ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਕਰਿ; ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥
੧੩੪੫	੧੧	੭	ਝੂਠੀ; ਦੁਰਮਤਿ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਬਿਨਸਤ; ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ ॥
	੧੬	੭	ਜਲੁ ਤਰੰਗ, ਅਗਨੀ ਪਵਨੈ ਫੁਨਿ; ਤ੍ਰੈ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥
			ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਬਿਭਾਸ
੧੩੪੬	੧੨	੧	ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਉਦਾ, ਏਕੁ ਨਾਮੁ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੈਨਿ ਸਵਾਰਿ ॥
	੧੩	੧	ਹਰਿਮੰਦਰ ਮਹਿ ਮਨੁ [੪]ਲੋਹਟੁ ਹੈ; [੫]ਮੋਹਿਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥
	੧੫	੨	ਭੈ ਭਾਇ ਜਾਗੇ, ਸੇ ਜਨ ਜਾਗ੍ਰਣ ਕਰਹਿ; ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਉਤਾਰਿ ॥
			ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ
੧੩੪੭	੮	੧	ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ; ਮਨ ਮੀਠ [੬]ਮੁਹਾਰਾ ॥
	੧੦	੧	ਛਲ [੭]ਨਾਗਨਿ ਸਿਉ; ਮੇਰੀ ਟੂਟਨਿ ਹੋਈ ॥
	੧੧	੧	ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ; ਖਾਈ ਕਉਰਾਇ ॥
	੧੬	੧	ਇਹੁ [੮]ਨੀ-ਘਰੁ; ਘਰੁ ਕਹੀ ਨ ਪਾਏ ॥
	੧੭	੧	ਏਕ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ; ਦੁਇ ਨ [੯]ਖਟਾਂਈ ॥
	੧੮	੧	ਕਰਹੁ [੧੦]ਤਪਾਵਸੁ; ਪ੍ਰਭ [੧੧]ਸਰਬਾਗਿ ॥
੧੩੪੮	੪	੨	ਜਮ-ਪੁਰਿ; ਬਾਂਧਿ ਖਰੇ [੧੨]ਕਾਲੰਕ ॥
	੫	੨	[੧੩]ਧੂੰਅਰ ਤਾਪ, ਗੇਰੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾ ॥
	੭	੨	ਕਾਨ ਫਰਾਇ; [੧੪]ਹਿਰਾਏ ਟੂਕਾ ॥
	੭	੨	ਬਨਿਤਾ ਛੋਡਿ; [੧੫]ਬਦ ਨਦਰਿ, ਪਰ ਨਾਰੀ ॥
	੧੦	੨	ਪੂਛਹੁ; ਸਗਲ ਬੇਦ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੇ ॥
	੧੮	੩	ਪ੍ਰਭਿ [੧੬]ਪੁੰਨਿ-ਆਤਮੈ; ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ ॥
			ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ; ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ
੧੩੪੯	੧੧	੨	ਅਲਹੁ, ਏਕੁ ਮਸੀਤਿ ਬਸਤੁ ਹੈ; ਅਵਰੁ ਮੁਲਖੁ ਕਿਸੁ ਕੇਰਾ ॥
	੧੩	੨	ਤੂ ਕਰਿ [੧੭]ਮਿਹਰਾਮਤਿ; ਸਾਈ ॥ [ਸਾਂਈ ਬੋਲੋ]

---

੧. ਦਾਨ ਦਾ ਲਿਖ ਕੇ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਵਾਂ ਮਸਤਕ ਰੂਪੀ ਕਾਗਜ ਤੇ। ੨. ਮੰਡੀ। ੩. ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਮੰਡੀ ਹੈ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ। ੪. ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੫. ਮੋਹ ਦੇ ਵਿਚੇ। ੬. ਮੋਹ ਦੇ ਵਿਚ। ੭. ਮਾਇਆ। ੮. ਬੇਘਰਾ। ੯. ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੦. ਨਿਆਉਂ। ੧੧. ਸਰਬੱਗ। ੧੨. ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ। ੧੩. ਧੂਣੀਆਂ। ੧੪. ਮੰਗੇ, ਦੇਖੇ। ੧੫. ਖੋਟੀ ਨਦਰ। ੧੬. ਪੁੰਨ ਰੂਪ। ੧੭. ਅਮਿਤ ਮੇਹਰ ਕਰੋ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
੧੩੪੯	੧੪	੨	ਬ੍ਰਹਮਨ, [੧]ਗਿਆਸ ਕਰਹਿ, [੨]ਚਉਬੀਸਾ; ਕਾਜੀ, [੩]ਮਹ [੪]ਰਮਜਾਨਾ ॥
	੧੫	੨	ਕਹਾ, [੫]ਉਡੀਸੇ ਮਜਨੁ ਕੀਆ; ਕਿਆ, ਮਸੀਤਿ ਸਿਰੁ ਨਾਂਏਂ ॥
	੧੭	੨	ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ, ਸੁਨਹੁ ਨਰ [੬]ਨਰਵੈ; ਪਰਹੁ, ਏਕ ਕੀ ਸਰਨਾ ॥
੧੩੫੦	੨	੩	ਨਾ ਕਛੁ [੭]ਪੋਚ, ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ; ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ, ਕੁੰਭਾਰੈ ॥
	੫	੪	ਬੇਦ ਕਤੇਬ, ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ; ਝੂਠਾ, ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ ॥
	੫	੪	ਜ਼ਉ ਸਭ ਮਹਿ, ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ [੮]ਕਹਤ-ਹਉ;
			ਤਉ ਕਿਉ, ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ ॥
	੭	੪	ਪਕਰਿ ਜੀਉ ਆਨਿਆ, ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ;
			ਮਾਟੀ ਕਉ [੯]ਬਿਸਮਿਲਿ ਕੀਆ ॥
	੮		ਕਿਆ [੧੦]ਉਜੂ ਪਾਕੁ ਕੀਆ, [੧੧]ਮੁਹੁ ਧੋਇਆ;
			ਕਿਆ, ਮਸੀਤਿ ਸਿਰੁ ਲਾਇਆ ॥
	੧੧	੫	ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ, ਤੇਰੀ ਦੇਵ ਦੇਵਾ ਕਰ;
			[੧੨]ਅਧਪਤਿ ਆਦਿ ਸਮਾਈ ॥ (੨) ਦੇਵਾਕਰ
	੧੨	੫	ਲੇਹੁ ਆਰਤੀ, ਹੋ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ; ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਜਹੁ ਭਾਈ ॥
	੧੩	੫	[੧੩]ਤਤੁ ਤੇਲੁ; ਨਾਮੁ ਕੀਆ ਬਾਤੀ; ਦੀਪਕੁ ਦੇਹ, ਉਜਾਰਾ ॥
			ਪ੍ਰਭਾਤੀ, ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕੀ
੧੩੫੧	੧	੧	ਜੋ ਜਨ ਜਾਨਿ, ਭਜਹਿ ਪੁਰਖੋਤਮੁ; [੧੪]ਤਾ-ਚੀ ਅਬਿਗਤੁ ਬਾਣੀ ॥
	੫	੨	ਬਾਵਨ [੧੫]ਬੀਖੂ, [੧੬]ਬਾਨੈ [੧੭]ਬੀਖੇ; ਬਾਸੁ ਤੇ, ਸੁਖ ਲਾਗਿਲਾ ॥
			ਸਰਬੇ ਆਦਿ, ਪਰਮਲਾਦਿ; ਕਾਸਟ. ਚੰਦਨੁ [੧੮]ਭੈਇਲਾ ॥
	੬	੨	[੧੯]ਤੁਮ੍ਚੇ ਪਾਰਸੁ [੨੦]ਹਮਚੇ ਲੋਹਾ; ਸੰਗੇ. ਕੰਚਨੁ ਭੈਇਲਾ ॥
			ਤੂੰ ਦਇਆਲੁ, ਰਤਨੁ ਲਾਲੁ; ਨਾਮਾ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇਲਾ ॥
	੮	੩	ਤੈ ਮੈ ਕੀਆ; ਸੁ ਮਾਲੂਮੁ ਹੋਈ ॥
	੧੦	੩	ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਮਦੇਉ; ਇਹੁ ਜੀਉ ਚਿਤਵੈ ਸੁ ਲਹੈ ॥
			ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਜੀ ਕੀ
	੧੩	੧	[੨੧]ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ; ਕਰ ਤਲ [੨੨]ਕਾਤੀ ॥

---

੧. ਇਕਾਦਸੀਆਂ। ੨. ਚੌਬੀਸ। ੩. ਮਹੀਨਾ। ੪. ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਦਾ। ੫. ਜਗਨ ਨਾਥ ਉਡੀਸੇ ਵਿਚ। ੬. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ੭. ਨਿਊਣਤਾਈ, ਛੋਟਾਪੁਣਾ। ੮. ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ੯. ਕਲਮਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਛੁਰੀ ਫੇਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ੧੦. ਕੂਹਣੀਆਂ ਤਕ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਲੱਤਾਂ ਧੋਣੀਆਂ ਜਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ੧੧. ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਲਾਕੇ ਠੋਡੀ ਤਕ ਮੂੰਹ ਧੋਣਾ। ੧੨. ਅਧੋਪਤੀ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੧੩. ਸਿਧਾਂਤ ਗਿਆਨ। ੧੪. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ੧੫. ਬ੍ਰਿਛ ਚੰਦਨ। ੧੬. ਬਨ। ੧੭. ਵਿਚ। ੧੮. ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੯. ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ। ੨੦. ਅਸੀਂ ਤਾਂ। ੨੧. ਰਿਦੇ ਰੂਪ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ। ੨੨. ਈਰਖਾ ਦੀ ਛੁਰੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
੧੩੫੧	੧੪	੧	[1]ਕਲਿ [2]ਭਗਵਤ; ਬੰਦ [3]ਚਿਰਾਮੰ ॥ ਕ੍ਰੂਰਿ ਦਿਸਟਿ; ਰਤਾ ਨਿਸਿ ਬਾਦੰ ॥
	੧੫	੧	ਰਿਦੈ; [4]ਛੁਰੀ [5]ਸੰਧਿਆਨੀ ॥
	੧੭	੧	ਰਿਦੈ ਕੂੜੁ; ਕੰਠਿ [6]ਰੁਦ੍ਰਾਖੰ ॥
	੧੯	੧	ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ; [7]ਬਾਟ ਨ ਪਾਵੈ ॥
			–o–
			ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ
			ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯
੧੩੫੨	੬	੧	ਬਾਰੂ ਕੀ ਭੀਤ ਜੈਸੇ; ਬਸੁਧਾ ਕੋ ਰਾਜੁ ਹੈ ॥
	੮	੨	ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਰਾਮੁ ਭਜੁ; ਜਨਮੁ [8]ਸਿਰਾਤੁ ਹੈ ॥
	੧੦	੨	ਅੰਤਿ ਬਾਰ, ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ; ਇਹੈ, ਏਕੁ ਜਾਤੁ ਹੈ ॥
	੧੧	੨	ਬਿਖਿਆ, ਬਿਖੁ ਜਿਉ ਬਿਸਾਰਿ; ਪ੍ਰਭ ਕੌ ਜਸੁ ਹੀਏ ਧਾਰਿ ॥
	੧੩	੩	ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਅਤਿ ਲੁਭਾਨਿ; ਮਤਿ, ਨਾਹਿਨ ਫੇਰੀ ॥
	੧੯	੪	ਸਮਝਤ ਨਹ; ਰੇ ਅਜਾਨ ॥
੧੩੫੩	੨	੪	ਰਾਮ ਭਗਤਿ, ਹੀਏ ਆਨਿ; ਛਾਡਿ ਦੇ ਤੈ, ਮਨ ਕੋ ਮਾਨੁ ॥
			–o–
			ਸਲੋਕ [9]ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੧
	੭	੧	[10]ਤ੍ਰੈ-ਪਾਲ; ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੰ ॥
	੯	੧	ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ; ਬਾਟ ਨ ਪਾਵੈ ॥
	੯	੨	ਨਿਹਫਲੰ, ਤਸੵ ਜਨਮਸੵ, ਜਾਵਦ ਬ੍ਰਹਮ ਨ ਬਿੰਦਤੇ ॥ (ਪਾਠ) ਜਾਵਤ ਸਾਗਰੰ ਸੰਸਾਰਸੵ; ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰਹਿ ਕੇ ॥
	੧੧	੩	ਜੋਗ ਸਬਦੰ ਗਿਆਨ ਸਬਦੰ; ਬੇਦ ਸਬਦੰ, ਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣਹ ॥

੧. ਸੁੰਦਰ । ੨. ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ । ੩. ਚਿਰ ਤਕ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ੪. ਛੁਰੀ ਹਿੰਸਾ ਰੂਪੀ । ੫. ਸਿੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਹਾਉਂਦਾ ਧਿਆਨੀ ਹੈ । ੬. ਰੁਦਰਾਖੀ ਮਾਲਾ । ੭. ਰਜਤਾ । ੮. ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ । ੯. ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਲੈਣੀ ਕਾਵ, ਕਾਵ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਰਚੇ ਜਾਣ ਸੋ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ । ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਤਾਈਂ ਇਹ ਚਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਦਾਦਾ ਬਿਸ਼ਨ ਦੱਤ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਸਰਾਪ ਕਰਕੇ ਕੂਕਰ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੀ । ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸੁਰਤੀਆਂ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਉਚਰਵਾਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਤੇ ਉਸਦੀ ਜੂਨ ਛੁਡਾਕੇ ਮੁਕਤੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ । ੧੦. ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਲਕ ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ
੧੩੫੩	੧੨	੩	ਖੁਤ੍ਰੀ ਸਬਦੰ, ਸੂਰ ਸਬਦੰ; ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਦੰ ਪਰਾ-ਕ੍ਰਿਤਹ ॥
			ਸਰਬ ਸਬਦੰ, ਤ ਏਕ ਸਬਦੰ; ਜੇ ਕੋ ਜਾਨਸਿ ਭੇਉ ॥
	੧੩	੪	ਏਕ ਕ੍ਰਿਸੰਨ ਤ ਸਰਬ ਦੇਵਾ; ਦੇਵ ਦੇਵਾ, ਤ ਆਤਮਹ ॥
			ਆਤਮੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਸ੍ਵਦੇਵਸ੍ਯ; ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਨਸਿ ਭੇਵ ॥
			(ਸੱਸੇ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਵਾਵਾ ਔਂਕੜ ਵਾਂਗੂ, ਪੈਰ ਦਾ ਯਯਾ ਮੁਕਤੇ ਐੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਬੋਲੇਗਾ, ਬਾਸ੍ਵ-ਬਾਸੁਅ ਵਾਂਗੂ ਤੇ 'ਦੇਵਸ੍ਯ' ਦੇਵਸਅ ਵਾਂਗੂ ਬੁਲਾਉਣਾ)।
	੧੬	੧	*ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫
	੧੮	੧	[੧]ਕਤੰਚ ਮਾਤਾ ਕਤੰਚ ਪਿਤਾ; ਕਤੰਚ, ਬਨਿਤਾ [੨]ਬਿਨੋਦ ਸੁਤਹ ॥
	੧੯	੧	ਕਤੰਚ, [੩]ਚਪਲ ਮੋਹਨੀ ਰੂਪੰ; ਪੇਖੰਤੇ, ਤਿਆਗੰ ਕਰੋਤਿ ॥
			ਰਹੰਤ ਸੰਗ, ਭਗਵਾਨ ਸਿਮਰਣ; ਨਾਨਕ, ਲਬਧ੍ਯੰ ਅਚੁਤ [੪]ਤਨਹ ॥
੧੩੫੪	੨	੨	ਧ੍ਰਿਗ ਸਨੇਹੰ; [੫]ਗ੍ਰਿਹਾਰਥ-ਕਹ ॥
	੨	੩	ਮਿਥ੍ਯੰਤ ਦੇਂਹੰ, ਖੀਣੰਤ ਬਲਨੰ ।
			[੬]ਬਰਧੰਤਿ [੭]ਜਰੂਆ; ਹਿਤ੍ਯੰਤ ਮਾਇਆ ॥ (ਹਿਤਿਅੰਤ ਬੋਲੋ)
	੩	੩	ਗਨੰਤ ਸ੍ਵਾਸਾ; ਭੈਯਾਨ ਧਰਮੰ ॥ (ਸੁਆਸਾ ਬੋਲੋ)
	੪	੪	ਕਾਚ ਕੋਟੰ ਰਚੰਤਿ [੮]ਤੋਯੰ; ਲੇਪਨੰ ਰਕਤ ਚਰਮਣਹ ॥
			ਨਵੰਤ ਦੁਆਰੰ, [੯]ਭੀਤ ਰਹਿਤੰ; [੧੦]ਬਾਇ ਰੂਪੰ ਅਸਥੰਭਨਹ ॥
	੭	੫	[੧੧]ਸੁਭੰਤ [੧੨]ਤੁਯੰ, [੧੩]ਅਚੁਤ ਗੁਨਗ੍ਯੰ; ਪੂਰਨੰ, [੧੪]ਬਹੁਲੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ (ਤੁਇਅੰ, ਗੁਨੱਗਿਅੰ ਬੋਲੋ)
	੭	੫	[੧੫]ਭ੍ਰਿਤਿਆ [੧੬]ਪ੍ਰਿਅੰ, ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਚਰਣੰ ॥
	੮	੬	ਮ੍ਰਿਗੀ ਪੇਖੰਤ, [੧੭]ਬਧਿਕ; [੧੮]ਪ੍ਰਹਾਰੇਣ, [੧੯]ਲਖ੍ਯ [੨੦]ਆਵਧਹ ॥
			[੨੧]ਅਹੋ, ਜਸ੍ਯ ਰਖੇਣ, ਗੋਪਾਲਹ; ਨਾਨਕ, ਰੋਮ ਨ ਛੇਦ੍ਯਤੇ ॥
	੯	੭	ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਾ, ਬਲਵੰਤ [੨੨]ਕਾਰੀ; ਸੇਵੰਤ ਸੂਰਾ ਚਤੁਰ ਦਿਸਹ ॥

*ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਹਰੀ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ। ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਕੇ ਸਾਡਾ ਮੋਹ ਕੱਟ ਦਿਉ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ। ੧. ਕਦੋਂ ਦੇ, ਕੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਦੇ ਹਨ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹਨ, ਕਹਾਂ ਹੈਂ। ੨, ਕੌਤਕ। ੩. ਚੰਚਲ। ੪. ਪੁਤ੍ਰ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੰਤ। ੫. ਘਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਰਥ=ਵਾਸਤੇ। ੬. ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੭. ਬੁਢੇਪਾ। ੮. ਪਾਣੀ, ਬਿੰਦ। ੯. ਤਖਤੇ। ੧੦. ਸਵਾਸਾਂ ਰੂਪ। ੧੧. ਸੋਭਾ ਹੋਵੇਗੀ। ੧੨. ਤੇਰੀ। ੧੩. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਹੋਵੇ। ੧੪ ਬਹੁਲਤਾ ਕਰਕੇ। ੧੫. ਦਾਸਾਂ ਦਾ। ੧੬. ਪਿਆਰਾ। ੧੭. ਹੇੜੀ। ੧੮. ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੧੯. ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ। ੨੦. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ। ੨੧. ਬੜਾ ਅਸਚਰਜ ਹੈ। ੨੨. ਦਵਾਈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ
੧੩੫੪	੧੦	੭	ਹੋਵੰਤਿ ਆਗਿਆ, ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖਹ; ਨਾਨਕ, ਕੀਟੀ ਸਾਸ [੧]ਅਕਰਖਤੇ ॥
	੧੨	੮	ਮਿਟੰਤਿ [੨]ਤਤ੍ਰਾਗਤ; ਭਰਮ ਮੋਹੰ ॥
	੧੨	੮	ਦ੍ਰਿਸਟਿ [੩]ਤੁਯੰ, [੪]ਅਮੋਘ ਦਰਸਨੰ; ਬਸੰਤ ਸਾਧ ਰਸਨਾ ॥
			ਹਰਿ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਹਰੇ; ਨਾਨਕ, ਪ੍ਰਿਅੰ ਜਾਪੁ ਜਪਨਾ ॥
	੧੪	੯	ਘਟੰਤ ਬਸੁਧਾ; ਗਿਰਿ ਤਹ [੫]ਸਿ ਖੰਡੰ ॥ ਘਟੰਤ [੬]ਲਲਨਾ; ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਹੀਤੰ ॥
			ਘਟੰਤ ਕਨਿਕ ਮਾਨਿਕ; ਮਾਇਆ ਸ੍ਵਰੂਪੰ ॥
			[ਸੁਅਰੂਪੰ, ਇਹ ਹੈ ਸਰੂਪ ਬੋਲਣ ਦਾ]
			ਦ੍ਰਿੜੰਤ ਨਾਮੰ; ਤਜੰਤ ਲੋਭੰ ॥
	੧੬	੧੦	ਪ੍ਰਾਪਤੰ; ਧਰਮ ਲਖ੍ਹਿਣ ॥ ਨਾਨਕ; ਜਿਹ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਾਧਵਹ ॥
	੧੬	੧੦	ਜੋਬਨ [੭]ਬਹਿਕ੍ਰਮ; ਕਨਿਕ ਕੁੰਡਲਹ ॥
	੧੮	੧੧	[੮]ਬਚਿਤ੍ਰ ਮੰਦਿਰ; ਸੋਭੰਤਿ ਬਸਤ੍ਰਾ; ਇਤ੍ਯੰਤ, ਮਾਇਆ ਬ੍ਯਾਪਿਤੰ ॥
			[ਇਤਿਅੰਤ ਬੋਲੋ]
			ਹੇ ਅਚੁਤ, ਸਰਣਿ ਸੰਤ, ਨਾਨਕ; [੯]ਭੋ ਭਗਵਾਨ, [੧੦]ਏ ਨਮਹ ॥
	੧੯	੧੨	ਜਨਮੰ ਤ ਮਰਣੰ, ਹਰਖੰ ਤ ਸੋਗੰ; ਭੋਗੰ ਤ ਰੋਗੰ ॥ (੨) ਜਨਮੰਤ
			ਊਚੰ ਤ ਨੀਚੰ; ਨਾਨਾ, ਸੁ ਮੂਚੰ ॥
੧੩੫੫	੧	੧੨	ਰਾਜੰ ਤ ਮਾਨੰ; ਅਭਿਮਾਨੰ, ਤ ਹੀਨੰ ॥
			ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਮਾਰਗੰ; ਵਰਤੰਤਿ ਬਿਨਾਸਨੰ ॥
			ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ, ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਅਸਥਿਰੰ; ਨਾਨਕ, ਭਗਵੰਤ ਭਜਨਾਸਨੰ ॥
			('ਜਨਮੰਤ' ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਤੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਭੀ ਹਨ)
	੨	੧੩	ਕਿਰਪੰ ਤ ਹਰੀਅੰ; ਮਤਿ, ਤਤੁ ਗਿਆਨੰ ॥ (੨) ਕਿਰਪੰਤ
	੩	੧੩	[੧੧]ਬਿਗਸੰਤ [੧੨]ਰਿਖਿਅੰ; ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੰ ॥ (੨) ਬਿਗਸੰਤ
			ਸੀਤਲੰਤ ਰਿਦਯੰ; ਦ੍ਰਿੜੁ, ਸੰਤ ਗਿਆਨੰ ॥ (੨) ਸੀਤਲੰਤ
			ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ; ਹਰਿ ਦਰਸ ਲੀਣਾ ॥
	੪	੧੪	ਕਹੰਤ ਬੇਦਾ, [੧੩]ਗੁਣੰਤ [੧੪]ਗੁਨੀਆ;
			ਸੁਣੰਤ [੧੫]ਬਾਲਾ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥
			ਦ੍ਰਿੜੰਤ ਸੁਬਿਦਿਆ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥
	੫	੧੪	ਨਾਮ ਦਾਨੁ, ਜਾਚੰਤ ਨਾਨਕ; ਦੈਨਹਾਰ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ ॥
	੬	੧੫	ਨਹ ਚਿੰਤਾ, ਮਾਤ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤਹ; ਨਹ ਚਿੰਤਾ, ਕਛੁ ਲੋਕ ਕਹ ॥

---

੧. ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੨. ਤਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਭਰਮ। ੩. ਤੇਰੇ; ਤਾਂ। ੪. ਸਫਲ। ੫. ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ। ੬. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੭. ਅਵਸਥਾ। ੮. ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਵਾਲੇ। ੯. ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ! ੧੦. ਤਾਈਂ। ੧੧. ਵਸ ਕਰੇ, ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ੧੨. ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਕਾਲ। ੧੩. ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ੧੪. ਗਿਆਨਵਾਨ। ੧੫. ਜਗਿਆਸੂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ
੧੩੫੫	੭	੧੫	ਨਹ ਚਿੰਤਾ, ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤਹ; ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਮਾਇਆ ਸਨਬੰਧਨਹ ॥
			ਦਇਆਲ, ਏਕ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖਹ;
			ਨਾਨਕ, ਸਰਬ ਜੀਅ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕਹ ॥
	੮	੧੬	[੧]ਅਨਿਤ੍ਹ ਹੇਤੰ ਅਹੰ ਬੰਧੰ; ਭਰਮ ਮਾਇਆ, ਮਲਨੰ ਬਿਕਾਰੰ ॥
	੯	੧੬	ਫਿਰੰਤ ਜੋਨਿ ਅਨੇਕ, ਜਠਰਾਗਨਿ;
			ਨਹ ਸਿਮਰੰਤ, ਮਲੀਣ ਬੁਧੰ ॥ [ਬੁਧਿਅੰ ਬੋਲੋ]
			ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ, ਕਰਤ ਮਇਆ; ਨਾਨਕ, ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ, ਸਾਧ [੨]ਸੰਗਮਹ ॥
	੧੦	੧੭	ਗਿਰੰਤ ਗਿਰਿ, ਪਤਿਤ ਪਾਤਾਲੰ; ਜਲੰਤ [੩]ਦੇਦੀਪ੍ਯ
			ਬੈਸ੍ਵਾਂਤਰਹ ॥ (੨) ਦੇ ਦੀਪ੍ਯ [ਬੈ-ਸੁਆਂਤਰਹ ਬੋਲੋ]
			[੪]ਬਹੰਤਿ, [੫]ਅਗਾਹ ਤੋਯੰ ਤਰੰਗੰ; ਦੁਖੰਤ ਗ੍ਰਹ ਚਿੰਤਾ, ਜਨਮੰ ਤ ਮਰਣਹ ॥
	੧੨	੧੮	ਘੋਰ ਦੁਖ੍ਯੰ, ਅਨਿਕ ਹਤ੍ਯੰ; ਜਨਮ ਦਾਰਿਦ੍ਰੰ, ਮਹਾ [੬]ਬਿਖ੍ਯਾਦੰ ॥
			[ਬਿਖਿਆਦੰ ਬੋਲੋ]
			ਮਿਟੰਤ ਸਗਲ, ਸਿਮਰੰਤ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਾਨਕ;
			ਜੈਸੇ ਪਾਵਕ, ਕਾਸਟ, ਭਸਮੰ ਕਰੋਤਿ ॥
	੧੫	੧੯	ਸਰਣਿ ਜੋਗੰ, ਸੰਤ ਪ੍ਰਿਅ ਨਾਨਕ; ਸੋ ਭਗਵਾਨ, [੭]ਖੇਮੰ ਕਰੋਤਿ ॥
	੧੬	੨੦	ਪਾਛੰ, ਕਰੋਤਿ [੮]ਅਗ੍ਰਣੀਵਹ; ਨਿਰਾਸੰ, ਆਸ ਪੂਰਨਹ ॥
			ਨਿਰਧਨ, ਭਯੰ ਧੰਨਵੰਤਹ; ਰੋਗੀਅੰ, ਰੋਗ ਖੰਡਨਹ ॥
	੧੭	੨੦	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੁਰਖ ਦਾਤਾਰਹ; ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸੇਵਾ, [੯]ਕਿੰ ਨ ਲਭ੍ਯਤੇ ॥
	੧੮	੨੧	ਅਧਰੰ, ਧਰੰ ਧਾਰਣਹ; ਨਿਰਧਨੰ, ਧਨ, ਨਾਮ ਨਰਹਰਹ ॥ [ਅ–ਧਰੰ ਬੋਲੋ]
	੧੯	੨੧	ਸਰਬਗ੍ਯ, ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨਹ; ਭਗਤਿ ਵਛਲ [੧੦]ਕਰੁਣ-ਮਯਹ ॥
			[ਕਰੁਣਾ ਮਇਅਹਿ ਬੋਲੋ]
੧੩੫੬	੪	੨੩	ਸ੍ਰਿਜੰਤ, ਰਤਨ ਜਨਮ; [੧੧]ਚਤੁਰ ਚੇਤਨਹ ॥
	੫	੨੩	ਅਨਿਤ ਰਚਨਾ; [੧੨]ਨਿਰਮੋਹ ਤੇ ॥ [ਅਨਿਤਅ ਬੋਲੋ]
	੫	੨੪	ਦਾਨੰ, [੧੩]ਪਰਾ [੧੪]ਪੂਰਬੇਣ; ਭੁੰਚੰਤੇ ਮਹੀ-ਪਤੇ ॥
			[੧੫]ਬਿਪਰੀਤ ਬੁਧ੍ਯੰ, [੧੬]ਮਾਰਤ ਲੋਕਹ; ਨਾਨਕ, ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੁਖ ਭੋਗਤੇ ॥
	੬	੨੫	[੧੭]ਬ੍ਰਿਥਾ, [੧੮]ਅਨੁਗ੍ਰਹੰ ਗੋਬਿੰਦਹ; ਜਸ੍ਯ ਸਿਮਰਣ, ਰਿਦੰਤਰਹ ॥
			ਆਰੋਗ੍ਯੰ, ਮਹਾ ਰੋਗ੍ਯੰ; ਬਿਸਿਮ੍ਰਿਤੇ ਕਰੁਣਾ-ਮਯਹ ॥

੧. ਨਾਸਵੰਤ, ਝੂਠਾ। ੨. ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ । ੩. ਪ੍ਰਜੁਲਤ। ੪. ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੫. ਡੂੰਘੇ। ੬. ਝਗੜੇ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਦੁਖ। ੭. ਕਲਿਆਨ। ੮. ਅਗੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੯. ਕੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ੧੦. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ। ੧੧.ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਖ ਰੱਬ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੨.ਬਿਨਾ ਮੋਹ ਤੇ = ਤੋਂ। ੧੩. ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵੱਡਾ। ੧੪. ਪਹਿਲਾ। ੧੫. ਉਲਟੀ ਬੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੬. ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਆਕੇ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ੧੭. ਖਾਲੀ। ੧੮. ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ
੧੩੫੬	੭	੨੬	[1]ਰਮਣੰ, ਕੇਵਲੰ ਕੀਰਤਨੰ; [2]ਸੁਧਰਮੰ, ਦੇਹ ਧਾਰਣਹ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਣ, ਨਾਨਕ; ਪੀਵਤੰ, ਸਤ ਨ ਤ੍ਰਿਪ੍ਯਤੇ ॥ (ਤ੍ਰਿਪਅਤੇ ਬੋਲੋ)
	੮	੨੭	ਸਹਣ ਸੀਲ, ਸੰਤੰ; ਸਮ, ਮਿਤ੍ਰਸ੍ਯ ਦੁਰਜਨਹ ॥ ਨਾਨਕ, ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇਣ; ਨਿੰਦਕ ਆਵਧ ਹੋਇ, ਉਪ [3]ਤਿਸਟਤੇ ॥
	੧੦	੨੮	ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਜਪੰਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੰਗਹ; ਨਾਨਕ, ਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁਖ [4]ਬਾਸਨਹ ॥
	੧੧	੨੯	ਸੈਨਾ, ਸਾਧ ਸਮੂਹ, ਸੂਰ [5]ਅਜਿਤੰ; ਸੰਨਾਹੰ ਤਨਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾਹ ॥
	੧੨	੨੯	[6]ਆਰੂੜਤੇ, [7]ਅਸ੍ਵ [8]ਰਥ [9]ਨਾਗਹ; ਬੁਝੰਤੇ, ਪ੍ਰਭ ਮਾਰਗਹ ॥ ਬਿਚਰਤੇ ਨਿਰਭਯੰ, ਸਤ੍ਰ ਸੈਨਾ; [10]ਧਾਯੰਤੇ, ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨਹ ॥ (ਧਾਇਅੰਤੇ ਬੋਲੋ) ਜਿਤਤੇ, ਬਿਸ੍ਵ ਸੰਸਾਰਹ; ਨਾਨਕ, ਵਸ੍ਯੰ ਕਰੋਤਿ, ਪੰਚ ਤਸਕਰਹ ॥ (ਬਿਸ੍ਵ ਅੱਧਾ ਵਾਵਾ ਬੋਲੋ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪੈਰ ਵਾਲਾ ਵਾਵਾ ਔਂਕੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ)
	੧੪	੩੦	ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ, ਗੰਧਰਬ ਨਗਰੰ; ਦ੍ਰੁਮ ਛਾਯਾ, ਰਚਿ ਦੁਰਮਤਿਹ ॥ (ਦੁਰਮੱਤਿਹ ਬੋਲੋ)
	੧੬	੩੦	ਤਤਹ, ਕੁਟੰਬ ਮੋਹ੍ਯ, ਮਿਥ੍ਯਾ; ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮਹ ॥ (ਤੱਤਹ ਨ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੩੧	ਨਚ, ਬਿਦਿਆ ਨਿਧਾਨ, ਨਿਗਮੰ; [11]ਨਚ, ਗੁਣਗ੍ਯ, ਨਾਮ ਕੀਰਤਨਹ ॥
	੧੬	੩੧	ਭਾਗ [12]ਉਦਿਮ, ਲਬਧ੍ਯੰ [13]ਮਾਇਆ; ਨਾਨਕ, ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਖਲ ਪੰਡਿਤਹ ॥
	੧੭	੩੨	ਕੰਠ [14]ਰਮਣੀਯ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲਾ, [15]ਹਸਤ-ਊਚ, ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਣੀ ॥ ਜੀਹ ਭਣਿਜੋ, ਉਤਮ ਸਲੋਕ; ਉਧਰਣੰ, ਨੈਨ [16]ਨੰਦਨੀ ॥

---

੧. ਉਚਾਰੀਏ। ੨. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਹੈ। ੩. ਨੇੜੇ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ੪. ਵੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਪਾਤ੍ਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ। ੫. ਨਾ ਜਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ। ੬. ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੭. ਘੋੜੇ ਸ੍ਰਵਣ ਰੂਪ। ੮. ਰਥ ਮੰਨਣ ਰੂਪ। ੯. ਹਾਥੀ ਨਿਦਿਆਸਣ ਰੂਪ। ੧੦. ਧਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੧. ਨਹੀਂ। ੧੨. ਜਾਗਦੇ ਹਨ ਵਾ ਉਦਮ ਵਾਲੇ ਭਾਗ ਕਰੀਦੇ ਹਨ। ੧੩. ਲਛਮੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਲਭਦੀ ਹੈ। ੧੪. ਉਚਾਰਨਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨਾ ਹੈ ਇਹੋ ਹੀ ਮਾਲਾ ਹੈ। ੧੫. ਗੋਮੁਖੀ ਉੱਚਾ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਜੋ ਗੁਥਲੀ ਬੰਨ੍ਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹਸਤ ਊਚ ਹੈ ਏਧਰ ਪਰੇਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਗੋਮੁਖੀ ਹੈ। ੧੬. ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦੀ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ॥

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ
੧੩੫੬	੧੮	੩੩	ਕੂਕਰਹ ਸੂਕਰਹ ਗਰਧਭਹ ਕਾਕਹ; ਸਰਪਨਹ, ਤੁਲਿ ਖਲਹ ॥
			(ਤੁਲਿ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਨਾਲ ਲਗੇਗਾ)
੧੩੫੭	੧	੩੪	ਕੀਰਤਨੰ, ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ, ਨਾਨਕ; ਨਹ ਦ੍ਰਿਸਟੰਤਿ, ਜਮਦੂਤਨਹ ॥
	੩	੩੫	ਦੁਰਲਭੰ, ਏਕ ਭਗਵਾਨ ਨਾਮਹ;
			ਨਾਨਕ, ਲਬਧ੍ਯੰ ਸਾਧ ਸੰਗਿ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੰ ॥
	੪	੩੬	ਜਤ ਕਤਹ ਤਤਹ, ਦ੍ਰਿਸਟੰ; ਸ੍ਵਰਗ [੧]ਮਰਤ, ਪਯਾਲ ਲੋਕਹ ॥
			[ਸੁਅੱਰਗ ਬੋਲੋ]
	੬	੩੭	ਦੁਖੰ, [੨]ਭਯੰਤਿ ਸੁਖ੍ਯੰ; ਭੈ ਭੀਤੰ, ਤ ਨਿਰਭਯਹ ॥ (੨) ਭੀਤੰਤ
			(ਨਿਰਭਇਅਹ ਬੋਲੋ]
	੭	੩੮	ਸਰਬ ਸੀਲ, ਮਮੰ ਸੀਲੰ; ਸਰਬ ਪਾਵਨ, ਮਮ ਪਾਵਨਹ ॥
	੮	੩੯	ਨਹ ਸੀਤਲ [੩]ਚੰਦ੍ਰ ਦੇਵਹ; ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨਹ ॥
			ਨਹ ਸੀਤਲੰ, ਸੀਤ ਰੁਤੇਣ; ਨਾਨਕ, ਸੀਤਲੰ ਸਾਧ ਸ੍ਵਜਨਹ ॥
			(ਸੁਅਜਨਹ ਬੋਲੋ)
	੧੦	੪੦	ਦਯਾਲ, ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਆ; ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਵਰਜਿਤਹ ॥
			ਭੋਜਨੰ, ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨੰ; [੪]ਅਲਪ ਮਾਯਾ, ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ ॥
	੧੧	੪੦	ਪਰ ਨਿੰਦਾ, ਨਹ [੫]ਸ੍ਰੋਤਿ ਸ੍ਰਵਣ; ਆਪੁ ਤ੍ਯਾਗਿ ਸਗਲ ਰੇਣੁਕਹ ॥
	੧੩	੪੧	[੬]ਅਜਾ ਭੋਗੰਤ, [੭]ਕੰਦ ਮੂਲੰ; ਬਸੰਤੇ, ਸਮੀਪਿ ਕੇਹਰਹ ॥
			[੮]ਤਤ੍ਰ-ਗਤੇ ਸੰਸਾਰਹ; ਨਾਨਕ, ਸੋਗ ਹਰਖੰ ਬਿਆਪਤੇ ॥
	੧੫	੪੨	[੯]ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮੰਤਿ ਨਰਕਹ; (ਮ੍ਰਿਤਉ ਬੋਲੋ)
			ਅਨਿਕ ਉਪਾਵੰ, ਨ ਸਿਧ੍ਯਤੇ ॥ (ਸਿਧਅਤੇ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੪੩	ਨਿਰਾਸ, ਆਸ ਕਰਣੰ; ਸਗਲ ਅਰਥ, [੧੦]ਆਲਯਹ ॥ (ਆਲਇਅਹ ਬੋਲੋ)
	੧੮	੪੪	ਦੁਰਗਮ ਸਥਾਨ, ਸੁਗਮੰ; ਮਹਾ ਦੂਖ, ਸਰਬ ਸੂਖਣਹ ॥
			(ਦੁਰ-ਗਮ ਬੋਲੋ ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
			[੧੧]ਦੁਰ ਬਚਨ, ਭੇਦ ਭਰਮੰ; ਸਾਕਤ [੧੨]ਪਿਸਨੰਤ, ਸੁਰਜਨਹ ॥
			ਅਸਥਿਤ, ਸੋਗ ਹਰਖੰ; ਭੈ ਖੀਣੰਤ, ਨਿਰਭਵਹ ॥
੧੩੫੮	੧	੪੪	ਭੈ [੧੩]ਅਟਵੀਅੰ, ਮਹਾ ਨਗਰ ਬਾਸੰ; ਧਰਮ ਲਖ੍ਯਣ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ॥
	੨	੪੫	ਗਣ ਗੰਧਰਬ, ਦੇਵ ਮਾਨੁਖ੍ਯੰ; ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਬਿਮੋਹਨਹ ॥
	੫	੪੬	ਤਵ ਭੈ [੧੪]ਬਿਮੁੰਚਿਤ, [੧੫]ਸਾਧਸੰਗਮ; ਓਟ ਨਾਨਕ ਨਾਰਾਇਣਹ ॥

੧. ਮਾਤਲੋਕ। ੨. ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩. ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਦੇਵਹ) ਦੇਵਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ੪. ਨਿਰਲੇਪ, ਤੁਛ ਜਾਣਕੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ। ੫. ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ। ੬. ਬੱਕਰੀ। ੭. ਫਲ ਫੂਲ। ੮. ਤੈਸੇ ਰੀਤੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੀ। ੯. ਮੌਤ। ੧੦. ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਰਥ = ਪਦਾਰਥ। ੧੧. ਖੋਟੇ। ੧੨. ਚੁਗਲ। ੧੩. ਉਜਾੜ ੧੪. ਛੁੱਟੀਦਾ ਹੈ ਵਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੫. ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ
੧੩੫੮	੬	੪੭	ਹੇ [੧]ਕਲਿ [੨]ਮੂਲ ਕ੍ਰੋਧੰ; [੩]ਕਦੰਚ, [੪]ਕਰੁਣਾ ਨ ਉਪਰਜਤੇ ॥
			[੫]ਬਿਖਯੰਤ ਜੀਵੰ, ਵਸ੍ਯੰ ਕਰੋਤਿ; ਨਿਰਤ੍ਯੰ ਕਰੋਤਿ, ਜਥਾ [੬]ਮਰਕਟਹ ॥
			ਅਨਿਕ [੭]ਸਾਸਨ; ਤਾੜੰਤਿ ਜਮਦੂਤਹ;
	੭	੪੭	ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ, ਦਯਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ; ਸਰਬ ਜੀਅ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੋਤਿ ॥
	੮	੪੮	ਹੇ ਲੋਭਾ, ਲੰਪਟ ਸੰਗ ਸਿਰਮੋਰਹ; ਅਨਿਕ ਲਹਰੀ ਕਲੋਲਤੇ ॥
	੯	੪੮	ਨਚ ਮਿਤ੍ਰੰ, ਨਚ [੮]ਇਸਟੰ, [੯]ਨਚ ਬਾਧਵ;
			ਨਚ ਮਾਤ ਪਿਤਾ, ਤਵ ਲਜਯਾ ॥
			[੧੦]ਅਕਰਣੰ ਕਰੋਤਿ, ਅਖਾਦ੍ਯ ਖਾਦ੍ਯੰ; [੧੧]ਅਸਾਜ੍ਯੰ ਸਾਜਿ [੧੨]ਸਮਜਯਾ ॥ (ਸਮੱਜਿਆ ਬੋਲੋ)
			[੧੩]ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ;
			[੧੪]ਬਿਗ੍ਯਾਪਿਤ ਨਾਨਕ, ਹਰਿ ਨਰਹਰਹ ॥
	੧੧	੪੯	ਹੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੂਲੰ; ਅਹੰਕਾਰੰ ਪਾਪਾਤਮਾ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
			ਮਿਤ੍ਰੰ ਤਜੰਤਿ, ਸਤ੍ਰੰ ਦ੍ਰਿੜੰਤਿ; ਅਨਿਕ ਮਾਯਾ, ਬਿਸਤੀਰਨਹ ॥
	੧੫	੫੦	ਸਰੀਰ [੧੫]ਸ੍ਵਸਥ, [੧੬]ਖੀਣ [੧੭]ਸਮਏ;
			ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕੰ; ਰਾਮ ਦਾਮੋਦਰ ਮਾਧਵਹ ॥ [ਸੁਅੱਸਥ ਤੇ ਸਮੱਏ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੫੧	ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਤਰਣੰ; ਨਾਨਕ ਮਹਾ ਸਾਗਰ, ਭੈ ਦੁਤਰਹ ॥
	੧੯	੫੩	ਜੇਨ, ਕਲਾ ਧਾਰਿਓ ਆਕਾਸੰ; ਬੈਸੰਤਰੰ ਕਾਸਟ [੧੮]ਬੇਸਟੰ ॥
			ਜੇਨ ਕਲਾ, ਸਸਿ ਸੂਰ ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ [੧੯]ਜੋਤ੍ਯੰ ; ਸਾਸੰ ਸਰੀਰ ਧਾਰਣੰ ॥ [ਨਖਿਅਤ੍ਰ ਬੋਲੋ]
੧੩੫੯	੨	੫੪	ਗੁਸਾਂਈ [੨੦]ਗਰਿਸਟ [੨੧]ਰੂਪੇਣ; ਸਿਮਰਣੰ, ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਵਣਹ ॥
			ਲਬਧ੍ਯੰ ਸੰਤ ਸੰਗੇਣ ਨਾਨਕ; [੨੨]ਸ੍ਵਛ ਮਾਰਗ, ਹਰਿ ਭਗਤਣਹ ॥ [ਸੁਅੱਛ ਬੋਲੋ]
	੩	੫੫	[੨੩]ਮਸਕੰ, [੨੪]ਭਗਨੰਤ [੨੫]ਸੈਲੰ; [੨੬]ਕਰਦਮੰ, ਤਰੰਤ [੨੭]ਪਪੀਲਕਹ ॥
			ਸਾਗਰੰ, ਲੰਘਤਿ ਪਿਗੰ; [੨੮]ਤਮ ਪਰਗਾਸ ਅੰਧਕਹ ॥

---

੧. ਲੜਾਈ। ੨. ਮੁਢ। ੩. ਕਦੇ ਭੀ। ੪. ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਤੂੰ ੫. ਵਿਸ਼ਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੬. ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੭.ਸਜਾਵਾਂ ਨੂੰ। ੮. ਪਿਆਰੇ। ੯. ਨਹੀਂ, ਪੁਨਾ। ੧੦. ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੧. ਨਾ ਸਾਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੧੨. ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਅਜਿਤ ਹੈ। ੧੩. ਰਖਿਆ ਕਰੋ। ੧੪. ਬੇਨਤੀ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ੧੫. ਤਿਆਰ-ਬਰ ਤਿਆਰ ਕਲਿਆਣ ਸਹਿਤ। ੧੬. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੧੭. ਵੇਲੇ। ੧੮. ਕਾਠ ਦੀ ਬਲੀ ਹੋਈ ਅਗਨੀ। ੧੯. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨੦. ਭਾਰੀ ਵੱਡਾ। ੨੧. ਰੂਪ ਹੈ। ੨੨. ਪਵਿਤ੍ਰ। ੨੩. ਮੱਛਰ। ੨੪. ਭੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨੫. ਪੱਥਰ ਨੂੰ। ੨੬.ਚਿੱਕੜ ੨੭. ਕੀੜੀ। ੨੮. ਅੰਧੇਰਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ
੧੩੫੯	੮	੫੮	ਉਦਿਆਨ [੧]ਬਸਨੰ, ਸੰਸਾਰੰ; ਸਨਬੰਧੀ, [੨]ਸ੍ਵਾਨ [੩]ਸਿਆਲ [੪]ਖਰਹ ॥ [ਸੁਆਨ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੫੮	ਭਜੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਗੁੋਪਾਲ ਨਾਨਕ; ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰਣ, ਉਧਰਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ॥ [ਉਧੱਰਣ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੧੧	੫੯	ਸਾਧ ਸੰਗੇਣਿ, ਗੁਣ ਰਮਤ ਨਾਨਕ; ਸਰਣਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥
	੧੨	੬੦	[੫]ਸਿਆਮਲੰ, [੬]ਮਧੁਰ ਮਾਨੁਖੵੰ; ਰਿਦਯੰ ਭੂਮਿ, ਵੈਰਣਹ ॥
	੧੬	੬੨	ਸਤ ਹਤੰ ਪਰਮ ਬਾਦੰ; [੭]ਅਵਰਤ ਏਥਹ, ਸੁਧ ਅਛਰਣਹ ॥ [ਅਵੱਰਤ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੬੩	ਗਰਬੰਤਿ ਨਾਰੀ [੮]ਮਦੋਨ ਮਤੰ ॥ ਬਲਵੰਤ, [੯]ਬਲਾਤ ਕਾਰਣਹ ॥
	੧੭	੬੩	ਹੇ [੧੦]ਪਪੀਲਕਾ, [੧੧]ਗ੍ਰਸਟੇ; ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਣ ਤੁਯੰ ਧਨੇ ॥ [ਮੁਖ ਪਾਠ ਧਨੇ ਕਰਨਾ]
	੧੮	੬੪	[੧੨]ਤ੍ਰਿਣੰ ਤ [੧੩]ਮੇਰੰ; [੧੪]ਸਹਕੰ ਤ [੧੫]ਹਰੀਅੰ ॥ ਬੂਡੰ ਤ ਤਰੀਅੰ; ਊਣੰ ਤ ਭਰੀਅੰ ॥
੧੩੬੦	੧	੬੫	ਆਤਮ ਰਤੰ, ਸੰਸਾਰ ਗਹੰ; ਤੇ ਨਰ ਨਾਨਕ, ਨਿਹਫਲਹ ॥
	੨	੬੬	ਲਉ [੧੬]ਲਈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ. [੧੭]ਅਤਿਪਤਿ ਮਨ ਮਾਏ; (ਅ-ਤਿਪਤਿ ਬੋਲੋ) ਕਰਮ ਕਰਤ ਸ [੧੮]ਸੂਕਰਹ ॥ (੨) ਸਸੂਕਰਹ
	੩	੬੭	ਅਨੇਕ [੧੯]ਪਾਤਿਕ ਹਰਣੰ; ਨਾਨਕ, ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਨ ਸੰਸਯਹ ॥ ['ਸੰਸਇਅਹ' ਪੜ੍ਹੋ]

–o–

੧. ਬਾਸਾ। ੨. ਕੂਕਰ ਲੇਂਡੀ। ੩. ਦਗੇ ਬਾਜ਼ ਰੂਪੀ ਗਿਦੜ। ੪. ਆਲਸੀ, ਕਾਮੀ ਰੂਪੀ ਖੋਤੇ। ੫. ਕਾਲਾ। ੬. ਮਧਰਾ। ੭. ਆਕੇ ਵਰਤਣਾ ਕਰ ਜਾਂ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਰਸਨਾ। ੮. ਕਾਮ, ਹੰਕਾਰ। ੯. ਛੁਪ ਜਾਣ ਦਾ, ਬਲ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦਾ। ੧੦. ਕੀੜੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ। ੧੧. ਭਾਰੀ ਹੈ। ੧੨. ਕੱਖ। ੧੩. ਸੁਮੇਰ। ੧੪. ਸੈਹਾ। ੧੫. ਸ਼ੇਰ। ੧੬. ਇਤਨੇ ਪਦਾਰਥ ਲੈ ਲਏ ਹਨ ਇਤਨੇ ਲੈ ਲਵਾਂ। ੧੭. ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੧੮. ਸ–ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੂਰਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੯. ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਮਹਲਾ ੫ *ਗਾਥਾ
੧੩੬੦	੬	੧	[੧]ਕਰਪੂਰ [੨]ਪੁਹਪ ਸੁਗੰਧਾ; [੩]ਪਰਸ ਮਾਨੁਖੁ ਦੇਹੰ, ਮਲੀਣੰ ॥
			[੪]ਮਜਾ [੫]ਰੁਧਿਰ [੬]ਦ੍ਰੁਗੰਧਾ; ਨਾਨਕ, [੭]ਅਥਿ ਗਰਬੇਣ ਅਗ੍ਯਾਨਣੋ ॥ [ਮੱਜਾ ਬੋਲੋ]
	੭	੨	[੮]ਪਰਮਾਣੋ [੯]ਪਰਜੰਤ, ਆਕਾਸਹ; ਦੀਪ ਲੋਅ, [੧੦]ਸਿ ਖੰਡਣਹ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ]
			[੧੧]ਗਛੇਣ, ਨੈਣ [੧੨]ਭਾਰੇਣ ਨਾਨਕ; ਬਿਨਾ ਸਾਧੂ ਨ [੧੩]ਸਿਧ੍ਯਤੇ ॥
	੮	੩	ਜਾਣੋ ਸਤਿ, ਹੋਵੰਤੋ ਮਰਣੋ; ਦ੍ਰਿਸਟੇਣ ਮਿਥਿਆ ॥
	੯	੪	ਲਬਧੵੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਨਾਨਕ; ਸੁਖ ਅਸਥਾਨੰ, ਗੋਪਾਲ ਭਜਣੰ ॥
	੧੦	੫	ਮੈਲਾਗਰ ਸੰਗੇਣ; ਨਿੰਮੁ ਬਿਰਖ, ਸਿ ਚੰਦਨਹ ॥
			ਨਿਕਟਿ ਬਸੰਤੋ ਬਾਂਸੋ; ਨਾਨਕ ਅਹੰ-ਬੁਧਿ ਨ [੧੪]ਬੋਹ [੧੫]ਤੇ ॥ (੨) ਬੋਹਤੇ ॥
	੧੨	੭	ਬਚਨ ਸਾਧ, ਸੁਖ ਪੰਥਾ; ਲਹੰਥਾ, ਬਡ ਕਰਮਣਹ ॥
			ਰਹੰਤਾ, ਜਨਮ ਮਰਣੇਨ; ਰਮਣੰ ਨਾਨਕ, ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਹ ॥
	੧੩	੮	ਪਤ੍ਰ [੧੬]ਭੁਰਿਜੇਣ [੧੭]ਝੜੀਯੰ; ਨਹ ਜੜੀਅੰ, [੧੮]ਪੇਡ [੧੯]ਸੰਪਤਾ ॥
			ਨਾਮ ਬਿਹੂਣ ਬਿਖਮਤਾ, ਨਾਨਕ; [੨੦]ਬਹੰਤਿ ਜੋਨਿ, ਬਾਸਰੋ ਰੈਣੀ ॥
	੧੪	੯	ਹਰਿ ਨਾਮ ਗੁਣ, ਰਮਣੰ ਨਾਨਕ; ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਨਹ ਬਿਆਪਣਹ ॥
	੧੫	੧੦	ਗਾਥਾ ਗੂੜ ਅਪਾਰੰ; ਸਮਝਣੰ, ਬਿਰਲਾ ਜਨਹ ॥
			ਸੰਸਾਰ ਕਾਮ, ਤਜਣੰ; ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣੰ ਸਾਧ ਸੰਗਮਹ ॥
	੧੬	੧੧	ਸੁਮੰਤ੍ਰ ਸਾਧ ਬਚਨਾ; ਕੋਟਿ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸਨਹ ॥
			ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ, ਧ੍ਯਾਨੰ; ਨਾਨਕ, ਕੁਲ ਸਮੂਹ ਉਧਾਰਣਹ ॥
	੧੮	੧੩	ਹਰਿ ਲਬਧੋ; ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਮਿਤੋ ॥
	੧੮	੧੩	ਜਾ ਕਾ ਅਸਥਲੁ; ਤੋਲੁ ਅਮਿਤੋ ॥
			ਸੁ ਇਓ ਨਾਨਕ ਸਖਾ; ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਕਿਤੋ ॥

---

*ਗਾਥਾ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

੧. ਮੁਸ਼ਕਪੂਰ । ੨. ਫੁਲ ਸੁਗੰਧੀਆਂ । ੩ ਲੱਗਕੇ । ੪. ਮਿੱਝ । ੫. ਲਹੂ । ੬. ਮੈਲਾ । ੭. ਐਸੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ । ੮. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜੀਵ ਜੋ ਵਾਲ ਦੇ ਸੌਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਬ੍ਰੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਖੁਰਦਬੀਨਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਜੋਗੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ । ੯.ਬਰਾਬਰ ੧੦. ਤਿੰਨ ਲੋਕ । ੧੧. ਜਾ ਆਵੇ । ੧੨. ਅੱਖ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਮੀਚਣ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ । ੧੩. ਮੁਕਤ । ੧੪. ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ੧੫. ਤੇ, ਉਸ ਵਿਚ । ੧੬. ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਰੁਤ ਸਿਸਰ । ੧੭. ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧੮. ਬ੍ਰਿਛ । ੧੯. ਟਾਹਣੀਆਂ । ੨੦. ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਗਾਥਾ
੧੩੬੦	੧੯	੧੪	ਅਪਜਸੰ ਮਿਟੰਤ, ਸਤ ਪੁਤ੍ਰਹ ॥
			[1]ਸਿਮਰਤਬ੍ਯ ਰਿਦੈ, ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰਣਹ ॥ [ਸਿਮਰਤੱਬਅ ਬੋਲੋ]
੧੩੬੧	੨	੧੫	ਮਰਣੰ, ਬਿਸਰਣੰ ਗੋਬਿੰਦਹ; ਜੀਵਣੰ, ਹਰਿ ਨਾਮ ਧ੍ਯਾਵਣਹ ॥
	੨	੧੬	[2]ਦਸਨ ਬਿਹੂਨ, ਭੁਯੰਗੰ; ਮੰਤ੍ਰੰ [3]ਗਾਰੁੜੀ, ਨਿਵਾਰੰ ॥
	੩	੧੭	[4]ਜਥ ਕਥ ਰਮਣੰ, ਸਰਣੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਅਣਹ ॥
	੫	੧੯	ਗਾਥਾ ਗਾਵੰਤਿ, ਨਾਨਕ; [5]ਭਬੰ੍ਯ ਪਰਾ ਪੂਰਬਣਹ ॥
	੫	੧੯	ਸੁਭ ਬਚਨ ਰਮਣੰ ਗਵਣੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ; ਉਧਰਣਹ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰੰ; ਨਾਨਕ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮ ਨ ਲਭ੍ਯਤੇ ॥
	੬	੨੦	ਏਕੰਕਾਰ; ਨਾਮ ਉਰ ਧਾਰੰ ॥
	੭	੨੦	ਬਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕ; ਕੋ ਤਾਰੰ ॥
	੮	੨੧	ਲਬਧਿਅੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ, ਨਾਨਕ; ਵਡਭਾਗੀ, ਭੇਟੰਤਿ ਦਰਸਨਹ ॥
	੮	੨੨	ਸਰਬ ਦੋਖ, [6]ਪਰੰਤਿਆਗੀ; ਸਰਬ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜੰਤਣ: ॥ ਲਬਧੇਣਿ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣਿ, ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖ੍ਯਣ: ॥ [ਦ੍ਰਿੜੰਤਣਹ ਲਿਖਣਹ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੨੩	ਸਾਧੂ [7]ਸਤਮ ਜਾਣੋ; ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾਰਣੰ ॥
	੧੧	੨੪	ਰੋਗ ਸੋਗ ਬਿਓਗੰ; ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਨ ਸੁਪਨਹ ॥

*ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਗਾਥਾ
	੧੩	੧	ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ, ਸਭ ਸੰਗਿ; ਅਨੂਪ ਰੂਪਾਵਤੀ ॥
	੧੪	੨	ਸੰਤ ਸਭਾ ਮਹਿ, ਬੈਸਿ; ਕਿ ਕੀਰਤਿ ਮੈ ਕਹਾਂ ॥
	੧੬	੩	ਸਖੀ, ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ; ਸਭੈ ਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ ॥
੧੩੬੨	੧	੫	ਆਸਾ [8]ਇਤੀ, ਆਸਕਿ; ਆਸ ਪੁਰਾਈਐ ॥ (ਗੋਵਿੰਦ ਦਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) (੨) ਕਿ ਆਸ ਪੁਰਾਈਐ

੧. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿਮਰਦੇ। ੨. ਦੰਦ। ੩. (ਗਾਰੜੀ) ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਲਾ, ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੪. ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ। ੫. ਚਿੱਤ੍ਰ ਵਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੬.ਪਰੇ ਤਿਆਗ ਦੇ। ੭.ਉਤਮ ਜਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ। ੮. ਬਹੁਤੀ।

*ਫੁਨ = ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ [ਹੇ] ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ(ਹੇ)ਨਾਮ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ [ਫੁਨ] ਨਾਮ ਪੁਨਾ ਦਾ ਹੈ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਤਿਆਗ ਕਰ।

ਹਰਿਹਾਂ ਸਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਇਹ ਮਾਂਉ ਪਿੰਡਿ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਵੇਲੇ ਹਰਿਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਸੀ। ਹਰਿਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਹੇ ਭਾਈ! ਸੰਬੋਧਨ ਹੈ ਤੇ ਫੁਨਹੇ ਦੀ ਚਾਲ ਅੜਿੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਤੇ ਪੁਨਾ ਤੇ ਰੇਖਤਾਂ ਜੋ ਛੰਦ ਹਨ ਦਸਮ ਬੀੜ ਵਿਚ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਜੈਸੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ, ਅੜਿੱਲ ਦੀਆਂ ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਫੁਨਹੇ ਬਾਣੀ ਭੀ ਛੰਦ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫	
੧੩੬੨	੩	੬	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬੇਅੰਤੁ; ਬੇਅੰਤੁ ਧਿਆਇਆ ॥	
	੪	੭	ਮੇਰੈ ਹਾਥਿ [੧]ਪਦਮੁ; [੨]ਆਗਨਿ ਸੁਖ ਬਾਸਨਾ ॥	[ਆਂਗਨਿ ਬੋਲੋ]
	੬	੮	ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ [੩]ਰਾਵਣਿ ਜਾਹਿ; ਸੇਈ [੪]ਤਾਲਾਜੀਅਹਿ ॥	
			(ਫਰੀਦ ਕੋਟ ਟੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ)	(੨) [੫]ਤਾ ਲਾਜੀਅਹਿ
	੧੨	੧੧	ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚਿਤ ਸੁਚਿਤ; ਸੁ ਸਾਜਨੁ ਚਾਹੀਐ ॥	
	੧੫	੧੨	[੬]ਹਰਿਹਾਂ. ਚੰਚਲ ਚੋਰਹਿ ਮਾਰਿ; ਤ ਪਾਵਹਿ ਸਚੁ ਧਨਾ ॥	
	੧੫	੧੩	ਸੁਪਨੈ [੭]ਊਭੀ ਭਈ; ਗਹਿਓ ਕੀ ਨ ਅੰਚਲਾ ॥	
	੧੭	੧੪	ਕਰਨ ਨ ਸੁਨਹੀ ਨਾਦੁ; ਕਰਨ, [੮]ਮੁੰਦਿ ਘਾਲਿਆ ॥	
	੧੯	੧੫	ਅੰਗ ਸੰਗ ਉਰਝਾਇ; ਬਿਸਰਤੇ [੯]ਸੁੰਢਿਆ ॥	
੧੩੬੩	੯	੨੦	ਮਹਾਂ ਦੁਗੰਧਤ ਵਾਸੁ; ਸਠ ਕਾ ਛਾਰੁ ਤਨ ॥	[ਸੱਠ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
	੧੦	੨੦	ਹਰਿਹਾਂ. ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਪੇਖਿ; ਕਾਹੇ ਸਚੁ ਮਾਨਈ ॥	
	੧੦	੨੧	ਜਿਸ ਕੀ ਪੂਜੈ ਅਉਧ; ਤਿਸੈ ਕਉਣੁ ਰਾਖਈ ॥	[ਪੂਜੈ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੨੩	ਜੋ ਜੋ ਓਨਾ ਕਰਮ; [੧੦]ਸੁਕਰਮ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ ॥	

–o–

*ਚਉਬੋਲੇ ਮਹਲਾ ੫

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ		
	੧੮	੧	ਸੰਮਨ ਜਉ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ; [੧੧]ਦਮ [੧੨]ਕ੍ਹਿੁ ਹੋਤੀ [੧੩]ਸਾਟ ॥(੨)ਦਮ ਕ੍ਹਿੁ	
			[੧੪]ਰਾਵਨ ਹੁਤੇ ਸੁਰੰਕ ਨਹਿ; ਜਿਨਿ ਸਿਰ ਦੀਨੇ ਕਾਟਿ ॥	
੧੩੬੪	੨	੪	ਮੂਸਨ, [੧੫]ਮਸਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ; ਰਹੀ ਜੁ. [੧੬]ਅੰਬਰੁ ਛਾਇ ॥	
	੩	੫	ਮੂਸਨ. ਨਿਮਖਕ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਿ; ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਦੇਂਉ ਸਰਬ ॥	
	੪	੬	ਮੂਸਨ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਈ; ਮਰਤ [੧੭]ਹਿਰਤ ਸੰਸਾਰ ॥(੨) ਮਰਤਹਿ [੧੮]ਰਤ	

*ਚਉਬੋਲਾ ਛੰਦ ਹੈ ਤੇ ਚਾਰ ਭਗਤ ਬੋਲੇ ਹਨ ਸੰਮਨ ਤੇ ਮੂਸਨ, ਜਮਾਲ ਤੇ ਪਤੰਗ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦਾ ਪਰੇਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

੧. ਕਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ੨. ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਵੇਹੜਾ। ੩. ਭੋਗਣ। ੪. ਤਲੇ ਜਾਣਗੇ ਨਰਕਾਂ ਰੂਪ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ। ੫. ਤਾਂ ਲੱਜਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। ੬. ਹੇ ਸਖੀ। ੭. ਦੋ ਰੂਪ ਹੋ ਗਈ, ਇੱਕ ਮੈ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਪਤੀ ਦਾ। ੮. ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ। ੯. ਸਹਾਈ ੧੦. ਸਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ। ੧੧. ਦਮੜੇ ਦੀ। ੧੨. ਕਿਛ। ੧੩. ਮੁਲ ਵੱਟੇ, ਬਦਲੇ। ੧੪. ਰਾਵਣ ਧਨ ਕਰਕੇ ਕੰਗਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਸਿਰ ਕੱਟਕੇ ਦੇਣੇ ਪਏ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ। ੧੫. ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਕੂਚੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ। ੧੬. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਮੈਲ ਜੋ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰੇਮ ਦੀ ਕੂਚੀ ਨਾਲ ਕੂਚਣਾ ਕਰ। ੧੭. ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੧੮. ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਚਉਬੋਲੇ ਮਹਲਾ ੫
੧੩੬੪	੭	੯	ਨੀਚ ਕੀਚ, [1]ਨਿਮ੍ਰਿਤ ਘਨੀ; ਕਰਨੀ ਕਮਲ, [2]ਜਮਾਲ ॥
	੭	੧੦	ਕਮਲ ਨੈਨ, ਅੰਜਨ ਸਿਆਮ; ਚੰਦ੍ਰ ਬਦਨ, [3]ਚਿਤ ਚਾਰ ॥
	੮	੧੧	ਮਗਨੁ ਭਇਓ; ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਉ; [4]ਸੂਧ ਨ, ਸਿਮਰਤ ਅੰਗ ॥
			[ਸਿਮਰਤ ਪਦ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
			ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ
	੧੩	੩	ਕਬੀਰ, ਡਗਮਗ ਕਿਆ ਕਰਹਿ: ਕਹਾ ਡਲਾਵਹਿ ਜੀਉ ॥ (੨) ਡਗ ਮਗ
			ਸਰਬ ਸੂਖ ਕੋ. [5]ਨਾਇਕੋ; ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਉ ॥
	੧੪	੪	ਦੀਸਹਿ, ਦਾਧੇ ਕਾਨ ਜਿਉ; ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਨਾਹੀ ਨਾਉ ॥
	੧੫	੫	ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਏਕੁ ਆਧੁ; ਜੋ ਜੀਵਤ ਮਿਰਤਕੁ ਹੋਇ ॥
੧੩੬੫	੧	੧੦	ਲੈ ਫਾਹੇ, ਉਠਿ ਧਾਵਤੇ; ਸਿ ਜਾਨਿ, ਮਾਰੇ ਭਗਵੰਤ ॥
	੧	੧੧	ਕਬੀਰ, ਚੰਦਨ ਕਾ [6]ਬਿਰਵਾ ਭਲਾ; ਬੇੜ੍ਹਿਓ, [7]ਢਾਕ ਪਲਾਸ ॥
	੫	੧੫	ਕਬੀਰ, ਸੰਤਨ ਕੀ ਝੁੰਗੀਆ ਭਲੀ, ਭਠਿ ਕੁਸਤੀ ਗਾਉ ॥
			(ਕੁਸੱਤੀ ਬੋਲੋ)
	੯	੧੯	ਕਬੀਰ, ਮਾਇਆ [8]ਡੋਲਨੀ; ਪਵਨੁ ਵਹੈ, [9]ਹਿਵ ਧਾਰ ॥
	੧੫	੨੫	ਕਬੀਰ, ਪੀਤਿ ਇਕ ਸਿਉ ਕੀਏ; [10]ਆਨ, ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਇ ॥
			ਭਾਵੈ; ਲਾਂਬੇ [11]ਕੇਸ ਕਰੁ; ਭਾਵੈ, [12]ਘਰਰਿ ਮੁਡਾਇ ॥
	੧੬	੨੬	ਕਬੀਰ, ਜਗੁ ਕਾਜਲ ਕੀ ਕੋਠਰੀ; ਅੰਧ ਪਰੇ ਤਿਸ ਮਾਹਿ ॥
੧੩੬੬	੨	੩੧	ਕਬੀਰਾ, ਤੁਹੀ ਕਬੀਰੁ ਤੂ; ਤੇਰੋ ਨਾਉ ਕਬੀਰੁ ॥
	੫	੩੪	ਕਬੀਰ, ਊਜਲ ਪਹਿਰਹਿ ਕਾਪਰੇ; ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥
	੮	੩੭	ਹੈਵਰ ਊਪਰਿ, ਛਤ੍ਰ ਤਰ; ਤੇ ਫੁਨਿ ਧਰਨੀ ਗਾਡ ॥
	੧੧	੪੦	ਕਬੀਰ, ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ; ਦੇਹੀ ਦੇਖਿ [13]ਸੁਰੰਗ ॥

੧. ਨਿੰਮਰਤਾ ਰੂਪੀ ਕੀਚ=ਗਾਰਾ। ੨. ਚਿਹਰਾ, ਖਿੜਿਆ। ੩. ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੁਰੋਣ ਵਾਲੇ। ੪. ਸੁਧ ਨਹੀਂ। ੫. ਸਿਰੋਮਣੀ ਪਰੇਰਕ। ੬. ਸੰਤ ਰੂਪੀ ਬੂਟਾ। ੭. ਢਕੀ ਪਲਾਹੀ ਦੀ ਜਾਂ ਨਰ ਮਦੀਨ, ਮੱਧਮ ਉਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੮. ਦੇਹ ਚਾਟੀ ਮਾਇਆ ਰਚਿਤ। ੯. ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਨਿਆਈ ਠੰਢੇ ਸਵਾਸ। ੧੦. ਹੋਰ ਦ੍ਵੈਤ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੧. ਜਟਾਂ ਬਨਾਉਣੀਆਂ ਭਾਵ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਕਰ ਲੈ। ੧੨. ਘਸਾਕੇ ਮੁੰਡਾਉਣ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਚਾਹੇ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰ ਲੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਿਆਂ ਦ੍ਵੈਤ ਜਾਵੇਗੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਕੇਸ ਲੰਬੇ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ- ਭਾਣੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਘਸਾਕੇ ਮੁਨੌਨ, ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਮੁੰਡਣ ਕਰਨ ਕੇਸ ਹਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੇਸ ਉਗਣੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ, ਈਸ਼ਰ ਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਣ ਹੈ। ੧੩. ਸੋਨੇ ਰੰਗੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ
੧੩੬੬	੧੧	੪੦	ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਤਜਿ ਜਾਹੁ-ਗੇ; ਜਿਉ ਕਾਂਚੁਰੀ ਭੁਯੰਗ ॥
	੧੩	੪੨	ਪਾਂਚਉ ਲਰਿਕਾ ਜਾਰਿ ਕੈ; ਰਹੈ, ਰਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ॥
	੧੮	੪੭	ਕਬੀਰ, ਪਰਦੇਸੀ ਕੈ [੧]ਘਾਘਰੈ; ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਲਾਗੀ ਆਗਿ ॥
	੧੯	੪੮	ਕਬੀਰ, [੨]ਖਿੰਥਾ, ਜਲਿ [੩]ਕੋਇਲਾ ਭਈ; [੪]ਖਾਪਰੁ ਫੂਟ, [੫]ਮਫੂਟ ॥
੧੩੬੭	੧	੪੯	ਇਹ [੬]ਟੋਘਨੈ, ਨ ਛੂਟਸਹਿ; ਫਿਰਿ ਕਰਿ, [੭]ਸਮੁੰਦੁ ਸਮ੍ਹਾਲਿ ॥
	੩	੫੧	ਕਬੀਰ, [੮]ਨਿਗੁਸਾਂਏਂ [੯]ਬਹਿ ਗਏ; [੧੦]ਥਾਂਘੀ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
			[ਨਿ–ਗੁਸਾਂਏਂ ਬੋਲੋ]
	੫	੫੩	ਕਬੀਰ, ਹਰਨਾ [੧੧]ਦੂਬਲਾ; ਇਹੁ [੧੨]ਹਰੀਆਰਾ [੧੩]ਤਾਲੁ ॥
	੯	੫੭	ਕਬੀਰ ਹਰਦੀ [੧੪]ਪੀਰਤਨੁ ਹਰੈ; [੧੫]ਚੂਨ ਚਿਹਨੁ ਨ ਰਹਾਇ ॥
			[ਪੀਰੱਤਨ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੫੮	ਕਬੀਰ, ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ [੧੬]ਸੰਕੁਰਾ; ਰਾਈ ਦਸਏਂ ਭਾਇ ॥
	੧੬	੬੩	ਤਾ ਕੇ ਪਗ ਕੀ ਪਾਨਹੀ; ਮੇਰੇ ਤਨ ਕੋ, ਚਾਮੁ ॥
	੧੮	੬੫	ਤੈ ਸਹ, ਬਾਤ ਨ ਪੂਛੀਐ; ਕਬਹੁ ਨ ਲਾਈ ਪਾਇ ॥
	੧੯	੬੭	ਕਬੀਰ, ਡੂਬਾ [੧੭]ਥਾ, ਪੈ ਉਬਰਿਓ; [੧੮]ਗੁਨ ਕੀ ਲਹਰਿ, [੧੯]ਝਬਕਿ ॥
			[ਝਬੱਕ, ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
੧੩੬੮	੫	੭੧	ਮਰਨੇ ਤੇ, ਕਿਆ ਡਰਪਨਾ; ਜਬ, ਹਾਥਿ [੨੦]ਸਿਧਉਰਾ ਲੀਨ ॥
	੬	੭੩	ਕਬੀਰ, ਗਾਗਰਿ ਜਲ ਭਰੀ; ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਜੈਹੈ ਫੂਟਿ ॥
			ਗੁਰੁ ਜੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਆਪਨੋ; ਅਧ ਮਾਝਿ ਲੀਜਹਿਗੇ ਲੂਟਿ ॥
	੧੧	੭੭	ਤਿਹ ਮਿਲਿ, ਤੇਊ ਊਤਮ ਭਏ; ਲੋਹ ਕਾਠ ਨਿਰਗੰਧ ॥
੧੩੬੯	੧੦	੯੫	ਨਰਕਿ ਪਰਹਿ, ਤੇ [੨੧]ਮਾਨਈ; ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਦਾਸ ॥
੧੩੭੦	੪	੧੦੮	ਕਬੀਰ, ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿ ਕੈ; [੨੨]ਅਹੋਈ ਰਾਖੈ ਨਾਰਿ ॥

---

੧. ਘੇਰੇਦਾਰ ਚੋਲੇ ਜਾਂ ਘਗਰਾ: ਧੂੜ ਕੋਟ, ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਘਗਰੇ ਨੂੰ ਧੂੜ ਕੋਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨. ਖਫਣੀ, ਖਿੰ = ਅਕਾਸ਼, ਥਾ = ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ੩. ਅਗ਼ਨੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ ਦੇਹ। ੪. ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਖਪਰਾ ਫਟ ਗਿਆ ਹੈ। ੫. ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਮਝਦਾ ਸੈਂ। ੬. ਟੋਏ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ। ੭. ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ। ੮. ਗੁਰ ਗੁਸਾਈਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨੁਗਰੇ। ੯. ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। ੧੦. ਥੰਮ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੧੧. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੧੨. ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ। ੧੩. ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖ ਰੂਪ ਤਲਾ। ੧੪. ਹਲਦੀ ਜੀਵਣ ਦਾ ਪੀਲਾ ਪੁਣਾ, ਅਲਪੱਗਤਾਈ। ੧੫. ਚਿੱਟਾ ਆਟਾ, ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਸਰਬੱਗਤਾ। ੧੬. ਭੀੜਾ। ੧੭. ਸੀ। ੧੮. ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ। ੧੯. ਸ਼ੀਘਰ। ੨੦. ਖੰਡਾ ਗਿਆਨ, ਨਲੇਰ ਵੈਰਾਗ। ੨੧. ਮਨੁੱਖ। ੨੨. ਅਹੋਈ = ਅਹੋਈ ਦਾ ਵਰਤ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ
੧੩੭੦	੮	੧੧੨	ਕਬੀਰ, ¹ਹੈ ²ਗਇ ³ਬਾਹਨ, ਸਘਨ ਘਨ; ਲਾਖ ਧਜਾ ਫਹਰਾਹਿ ॥
	੧੪	੧੧੭	⁴ਜੈਹਹਿ ਆਟਾਲੋਨ ਜਿਉ; ⁵ਸੋਨ ਸਮਾਨਿ ਸਰੀਰੁ ॥ (੨) ਆਟਾ ਲੋਨ ('ਆਟਾਲੋ–ਨ' ਬੋਲੋ ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ)
	੧੫	੧੧੮	ਕਬੀਰ ਹੰਸੁ ਉਡਿਓ, ਤਨੁ ਗਾਡਿਓ; ⁶ਸੋਝਾਈ ⁷ਸੈਨਾਹ ॥ ('ਸੈਨਾਹ' ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲੋ)
			ਅਜਹੂ ਜੀਉ, ਨ ਛੋਡਈ; ⁸ਰੰਕਾਈ ਨੈਨਾਹ ॥ ('ਨੈਨਾਹ' ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲੋ)
	੧੯	੧੨੨	ਕਬੀਰ, ਦੇਖਿ ਕੈ ਕਿਹ ਕਹਉ; ਕਹੇ ਨ ਕੋ ਪਤੀਆਇ ॥
੧੩੭੧	੧	੧੨੩	ਜੈਸੇ ਬਚਰਹਿ ਕੂੰਜ ਮਨ; ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਰੇ ॥
	੨	੧੨੪	ਕਬੀਰ, ਅੰਬਰ ਘਨਹਰੁ ਛਾਇਆ; ਬਰਖਿ, ਭਰੇ ਸਰ ਤਾਲ ॥
	੪	੧੨੬	ਕਬੀਰ, ⁹ਰਤਨਾਇਰ ਬਿਛੋਰਿਆ; ਰਹੁ ਰੇ ਸੰਖ ¹⁰ਮਝੂਰਿ ॥
			ਦੇਵਲ ਦੇਵਲ ਧਾਹੜੀ; ਦੇਸਹਿ, ਉਗਵਤ ਸੂਰ ॥ [ਰਾਤ ਵਾਸਤੇ]
	੮	੧੨੯	ਜਾ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇ ਬੀਛੁਰਾ; ਤਾਹੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਜਾਹੁ ॥
	੧੨	੧੩੪	ਕਬੀਰ, ਫਲ ਲਾਗੇ; ਫਲਨਿ, ਪਾਕਨਿ ਲਾਗੇ ਆਂਬ ॥
	੧੪	੧੩੬	ਇਸ ਭਰਵਾਸੇ ਜੋ ਰਹੇ; ਬੂਡੇ ਕਾਲੀ ਧਾਰ ॥
	੧੫	੧੩੭	ਕਬੀਰ, ਕਾਗਦ ਕੀ ¹¹ਓਬਰੀ; ਮਸੁ ਕੇ ¹²ਕਰਮ ¹³ਕਪਾਟ ॥
	੧੬	੧੩੮	ਕਬੀਰ, ਕਾਲਿ ਕਰੰਤਾ ਅਬਹਿ ਕਰੁ; ਅਬ ਕਰਤਾ ¹⁴ਸੁਇਤਾਲ ॥
	੧੮	੧੩੯	ਦੀਸੈ ਚੰਚਲੁ ਬਹੁ ਗੁਨਾ; ਮਤਿ ਹੀਨਾ ਨਾਪਾਕ ॥
	੧੮	੧੪੦	ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਕਉ; ਜਮੁ, ਨ ਕਰੈ ¹⁵ਤਿਸਕਾਰ ॥
			ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਜਮੂਆ ਸਿਰਜਿਆ; ਸੁ ਜਪਿਆ ਪਰਵਿਦਗਾਰ ॥
੧੩੭੨	੧	੧੪੨	ਕਬੀਰ, ¹⁶ਗਹਗਚਿ ਪਰਿਓ ਕੁਟੰਬ ਕੈ; ¹⁷ਕਾਂਠੈ ਰਹਿ ਗਇਓ, ਰਾਮੁ ॥
	੫	੧੪੫	ਬਾਹਰਿ, ਕੰਚਨੁ ¹⁸ਬਾਰਹਾ; ਭੀਤਰਿ ਭਰੀ ¹⁹ਭੰਗਾਰ ॥
	੮	੧੪੮	ਹਰਿ ਜਨੁ, ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ; ਜਿਉ, ਪਾਨੀ ਸਰਬੰਗ ॥
	੧੦	੧੫੦	ਊਚ ਭਵਨ, ²⁰ਕਨਕਾਮਨੀ; ਸਿਖਰਿ ਧਜਾ, ਫਹਰਾਇ ॥
			ਤਾ ਤੇ ਭਲੀ ਮਧੂਕਰੀ; ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥
	੧੨	੧੫੨	ਤਹਾ ਕਬੀਰੈ, ਮਟੁ ਕੀਆ; ਖੋਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ, ²¹ਬਾਟ ॥
	੧੭	੧੫੬	ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ, ਗਾਲੇ; ਮਾਨੁ, ਸਭੈ ਕਉ ਖਾਇ ॥
੧੩੭੩	੧	੧੫੯	ਤਾਸੁ ²²ਪਟੰਤਰ ਨਾ ਪੁਜੈ, ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ, ਪਨਿਹਾਰਿ ॥ (ਪੁੱਜੇ ਬੋਲੋ)

੧. ਘੋੜੇ । ੨. ਹਾਥੀ । ੩. ਸਵਾਰੀਆਂ । ੪. ਲੂਣ ਦੇ ਡਲੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜੈਹਹਿ = ਜਾਏਗਾ । ੫. ਸੋਨਾ । ੬. ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੭. ਸੈਨਤਾਂ ਨਾਲ । ੮. ਕੰਗਾਲ–ਪੁਣਾ । ੯. ਸਮੁੰਦਰ । ੧੦. ਵਿਚ । ੧੧. ਕੋਠੜੀ । ੧੨. ਅੱਖਰ । ੧੩. ਤਖਤੇ । ੧੪. ਸ਼ੀਘਰ । ੧੫. ਨਿਰਾਦਰੀ । ੧੬. ਪਕੜ 'ਚ ਖਚਿਤ ਹੋਣਾ । ੧੭. ਕਿਨਾਰੇ । ੧੮. ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀ ਦਾ । ੧੯. ਲਾਖ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ । ੨੦. ਕਨਕ = ਸੋਨਾ ਕਾਮਨੀ = ਇਸਤ੍ਰੀ । ੨੧. ਰਸਤਾ । ੨੨. ਬਰਾਬਰੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ
੧੩੭੩	੪	੧੬੨	ਜਬ ਹੀ ਪਾਈਅਹਿ ਪਾਰਖੂ; ਤਬ ਹੀਰਨ ਕੀ ¹ਸਾਟ ॥
	੫	੧੬੩	ਅਮਰਾ-ਪੁਰ ਬਾਸਾ ਕਰਹੁ, ਹਰਿ, ਗਇਆ ਬਹੋਰੈ ਬਿਤ ॥
	੯	੧੬੭	ਕਬੀਰ, ਡੂਬਹਿਗੋ ਰੇ ਬਾਪੁਰੇ; ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੀ ਕਾਨਿ ॥
			ਪਾਰੋਸੀ ਕੇ ਜੋ ਹੂਆ, ਤੂ ਅਪਨੇ ਭੀ ਜਾਨੁ ॥
	੧੦	੧੬੮	ਕਬੀਰ, ਭਲੀ ਮਧੁਕਰੀ, ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੋ, ਨਾਜੁ ॥
	੧੭	੧੭੪	ਮਲਿਆਗਰੁ ਭੁਯੰਗਮ ਬੇਢਿਓ; ਤ ਸੀਤਲਤਾ ਨ ਤਜੰਤ ॥
੧੩੭੪	੧	੧੭੭	ਓਰਾ ਗਰਿ ਪਾਨੀ ਭਇਆ ਜਾਇ ਮਿਲਿਓ, ਢਲਿ ²ਕੂਲਿ ॥
	੧	੧੭੮	ਕਬੀਰਾ ਧੂਰਿ ਸਕੇਲਿ ਕੈ, ³ਪੁਰੀਆ ਬਾਂਧੀ, ਦੇਹ ॥
	੬	੧੮੩	ਕਬੀਰ ਚੋਟ ਸੁਹੇਲੀ ਸੇਲ ਕੀ, ਲਾਗਤ, ਲੇਇ ਉਦਾਸ ॥
	੯	੧੮੫	ਕਬੀਰ ਜਾ ਕੀ ਦਿਲ ਸਾਬਤਿ ਨਹੀ; ਤਾ ਕਉ ਕਹਾਂ ਖੁਦਾਇ ॥
	੧੨	੧੮੮	⁴ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ; ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥
੧੩੭੫	੨	੧੯੬	ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ; ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ ॥
	੮	੨੦੨	ਕਬੀਰ, ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਆਕਾਸ ਮਹਿ; ਦੁਇ, ਤੂੰ ਬਰੀ ⁵ਅਬਧ ॥ [ਅਬੱਧ ਬੋਲੋ]
	੧੯	੨੧੨	ਕਾਹੇ, ⁶ਛੀਪਹੁ ⁷ਛਾਇਲੇ; ਰਾਮ ਨ ਲਾਵਹੁ ਚੀਤੁ ॥
੧੩੭੬	੧	੨੧੪	ਮਹਲਾ ੫ ॥ [ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਦਿਖਾਵੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਉਕਤਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋਕ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।]
	੪	੨੧੬	ਕਾਹੇ ਕੀ, ⁸ਕੁਸਲਾਤ; ਹਾਥਿ ਦੀਪੁ ਕੂਏ ਪਰੈ ॥
	੧੦	੨੨੨	ਕਬੀਰ, ਕਾਇਆ ਕਾਚੀ ⁹ਕਾਰਵੀ; ਕੇਵਲ, ਕਾਚੀ ਧਾਤੁ ॥
	੧੨	੨੨੪	ਕਬੀਰ, ਕਾਇਆ ¹⁰ਕਜਲੀ ਬਨੁ ਭਇਆ;
			ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ¹¹ਮਯ ¹²ਮੰਤੁ ॥ [ਮੈ ਬੋਲੋ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ]
			ਅੰਕਸੁ ਗ੍ਯਾਨੁ ਰਤਨੁ ਹੈ; ਖੇਵਟੁ, ਬਿਰਲਾ ਸੰਤੁ ॥
	੧੯	੨੩੦	ਪੰਖੀ ਚਲੇ ਦਿਸਾਵਰੀ; ਬਿਰਖਾ, ਸੁਫਲ ਫਲੰਤ ॥
੧੩੭੭	੨	੨੩੩	ਕਬੀਰ, ¹³ਭਾਂਗ ¹⁴ਮਾਛੁਲੀ, ¹⁵ਸੁਰਾ ਪਾਨਿ; ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਖਾਹਿ ॥
	੫	੨੩੫	ਆਠ ਜਾਮ, ਚਉ ਸਠਿ ਘਰੀ; ਤੁਅ ਨਿਰਖਤ ਰਹੈ ਜੀਉ ॥ (੨) ਚਉਸਠਿ

੧. ਵੱਟਾ ਮੁਲ। ੨. ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ, ਕਿਨਾਰਾ। ੩. ਪੁੜੀ। ੪. ਮਾਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਾਸਤੇ। ੫. ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੬. ਛਾਪਦੇ ਹੋ। ੭. ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾ ਚਾਦਰਾਂ ਨੂੰ। ੮. ਸੁਖ। ੯. ਕੂਜ਼ੀ, ਤੌੜੀ। ੧੦. ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਨ। ੧੧. ਸ਼ਰਾਬ। ੧੨. ਮਸਤ। ੧੩. ਦੱਖਣ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਨੂੰ ਭੰਗ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮਰਹਟੇ ਉਮਰਾਵਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵਾ ਭੰਗ। ੧੪. ਮੱਛੀ ਦਾ ਮਾਸ। ੧੫. ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਤੰਮਾਕੂ ਸਹਿਤ ਚੱਬਣਾ ਵਾ ਪਾਨ ਬੀੜੀ ਦਾ ਪੀਣਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਨਰਕ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਗੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ
੧੩੭੭	੧੧	੨੪੦	ਕਾਚੀ ਸਰਸਉਂ ਪੇਲਿ-ਕੈ; ਨਾ ਖਲਿ ਭਈ, ਨ ਤੇਲੁ ॥
	੧੧	੨੪੧	ਢੂੰਢਤ ਡੋਲਹਿ, ਅੰਧ ਗਤਿ; ਅਰੁ ਚੀਨਤ ਨਾਹੀ, [੧]ਸੰਤ ॥
	੧੨	੨ ੨	ਹਰਿ ਸੋ, ਹੀਰਾ ਛਾਡਿ ਕੈ; ਕਰਹਿ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ॥
			–o–
			ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ
	੧੬	੧	ਜਿੰਦੁ ਨਿਮਾਣੀ ਕਢੀਐ; ਹਡਾ ਕੂ ਕੜਕਾਇ ॥
	੧੮	੧	ਆਪਣ ਹਥੀ, [੨]ਜੋਲਿ ਕੈ; ਕੈ ਗਲਿ ਲਗੈ, ਧਾਇ ।
			ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ [੩]ਪੁਰ [੪]ਸਲਾਤ; ਕੰਨੀ ਨ ਸੁਣੀਆਇ ॥ (੨) ਪੁਰਸਲਾਤ
			ਫਰੀਦਾ, [੫]ਕਿੜੀ [੬]ਪਵੰਦੀਈ; ਖੜਾ, ਨ ਆਪੁ [੭]ਮੁਹਾਇ ॥
੧੩੭੮	੧	੩	ਸਾਂਈਂ ਮੇਰੈ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ; ਨਾਹੀ ਤ, ਹੰ ਭੀ ਦਝਾਂ ਆਹਿ ॥
	੪	੬	ਫਰੀਦਾ, ਜੇ ਤੂ ਅਕਲਿ [੮]ਲਤੀਫ; ਕਾਲੇ, ਲਿਖੁ ਨ ਲੇਖੁ ॥
			ਆਪਨੜੇ [੯]ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ; [੧੦]ਸਿਰੁ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ, ਦੇਖੁ ॥
	੬	੮	[੧੧]ਮਰਗ [੧੨]ਸਵਾਈ, ਨੀਹਿ, ਜਾਂ ਭਰਿਆ ਤਾਂ ਲਦਿਆ ॥
	੭	੯	ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜੁ ਥੀਆ; ਦਾੜੀ, ਹੋਈ ਭੂਰ ॥
	੮	੧੦	ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜਿ ਥੀਆ; [੧੩]ਸਕਰ, ਹੋਈ ਵਿਸੁ ॥
	੯	੧੧	[੧੪]ਸਾਖ ਪਕੰਦੀ, ਆਈਆ; ਹੋਰ ਕਰੇਂਦੀ ਵੰਨ ॥
	੧੦	੧੨	ਕਰਿ ਸਾਂਈ ਸਿਉ ਪਿਰਹੜੀ; ਰੰਗੁ [੧੫]ਨਵੇਲਾ ਹੋਇ ॥
	੧੪	੧੬	ਫਰੀਦਾ; ਥੀਉ ਪਵਾਹੀ ਦਭੁ ॥ ਜੇ, ਸਾਂਈ ਲੋੜਹਿ ਸਭੁ ॥
			ਇਕੁ ਛਿਜਹਿ; ਬਿਆ ਲਤਾੜੀਅਹਿ ॥
	੧੬	੧੮	ਫਰੀਦਾ, ਜਾ ਲਬੁ, ਤਾ ਨੇਹੁ ਕਿਆ, ਲਬੁ, ਤ ਕੂੜਾ ਨੇਹੁ ॥
	੧੮	੧੯	ਵਸੀ ਰਬੁ [੧੬]ਹਿਆਲੀਐ; ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੂਢੇਹਿ ॥
	੧੮	੨੦	ਫਰੀਦਾ ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ; ਥਲ ਡੂਗਰ ਭਵਿਓਮ੍ਹਿ ॥
			ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ, [੧੭]ਕੂਜੜਾ; ਸੈ ਕੋਹਾਂ, [੧੮]ਥੀਓਮ ॥
੧੩੭੯	੧	੨੨	ਫਰੀਦਾ, ਜੇ ਮੈ ਹੋਦਾ [੧੯]ਵਾਰਿਆ; ਮਿਤਾ ਆਇੜਿਆਂ ॥
			ਹੇੜਾ ਜਲੈ ਮਜੀਠ ਜਿਉ; ਉਪਰਿ ਅੰਗਾਰਾ ॥

੧. ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਾਣਦੇ,ਅੰਧਿਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਢੂੰਢਦੇ ਅਤੇ ਡੋਲਦੇ ਹਨ। ੨. ਤੋਰ ਕੇ। ੩. ਪੁਲ। ੪. ਦੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਵਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਰਸਤੇ। ੫. ਅਵਾਜ਼ਾਂ। ੬. ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੭. ਲੁਟਾ ਨਹੀਂ। ੮. ਚਤੁਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ੯.ਕੁੜਤੇ ਦੇ ਗਲਾਵੇਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਪਾ ਕੇ ਭਾਵ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਰਕੇ। ੧੦. ਸਿਰ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ। ੧੧. ਮੌਤ। ੧੨. ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। ੧੩. ਸ਼ੱਕਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜੋ ਸਬੰਧੀ ਸਨ ਸੋ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ੧੪. ਖੇਤੀ। ੧੫. ਨਵੀਨ। ੧੬. ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ। ੧੭. ਲੋਟਾ। ੧੮.ਹੋ ਗਿਆ। ੧੯. ਵਰਜਿਆ, ਰੋਕਿਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ
੧੩੭੯	੨	੨੩	ਫਰੀਦਾ; ਲੋੜੈ ਦਾਖ [1]ਬਿਜਉਰੀਆਂ, ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥ [ਕਿੱਕਰ ਬੋਲੋ]
	੧੧	੩੩	ਨਾਤੀ ਧੋਤੀ [2]ਸੰਬਹੀ; ਸੁਤੀ ਆਇ, ਨਚਿੰਦੁ ॥
	੧੬	੩੭	ਇਕਿ [3]ਰਾਹੇਦੇ ਰਹਿ ਗਏ; ਇਕਿ [4]ਰਾਧੀ, ਗਏ ਉਜਾੜਿ ॥
	੧੮	੩੯	ਏਹੁ ਨਿਦੋਸਾਂ ਮਾਰੀਐ; ਹਮ ਦੋਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲੁ ॥
	੧੯	੪੦	ਸੋ [5]ਹੇੜਾ, ਘੜੀਆਲ ਜਿਉ; ਡੁਖੀ, ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥
੧੩੮੦	੩	੪੩	ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ; ਵਣਿ ਕੈ ਸਰੁ ਲੋਹਾਰੁ ॥ (੨) ਕੈਸਰੁ
	੪	੪੪	ਅਗੈ ਗਏ ਸਿਞਾਪਸਨਿ; ਚੋਟਾਂ ਖਾਸੀ ਕਉਣੁ ॥
	੫	੪੫	ਜਾਇ ਸੁਤੇ [6]ਜੀਰਾਣ ਮਹਿ, ਥੀਏ, ਅਤੀਮਾ [7]ਗਡ ॥
	੫	੪੬	ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ; ਉਸਾਰੇਦੇ ਭੀ ਗਏ ॥ [ਉਸਾਰ ਰੇਂਦੇ]
	੮	੪੯	ਫਰੀਦਾ, ਵੇਖੁ ਕਪਾਹੈ ਜਿ ਥੀਆ; ਜਿ ਸਿਰਿ ਥੀਆ, [8]ਤਿਲਾਹ ॥ ਕਮਾਦੈ ਅਰੁ ਕਾਗਦੈ; ਕੁੰਨੇ ਕੋਇਲਿਆਹ ॥
	੧੫	੫੪	ਫਰੀਦਾ [9]ਨੰਢੀ, ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ; ਵਡੀ ਥੀ, ਮੁਈ ਆਸੁ ॥ (੨) ਮੁਈਆਸੁ ਧਨ ਕੂਕੇਂਦੀ, ਗੋਰ ਮੇਂ; ਤੈ ਸਹ, ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥
	੧੯	੫੮	ਫਰੀਦਾ, ਮੰਡਪ ਮਾਲੁ ਨ ਲਾਇ; [10]ਮਰਗ [11]ਸਤਾਣੀ, ਚਿਤਿ ਧਰਿ ॥
੧੩੮੧	੧	੫੮	ਸਾਈ, [12]ਜਾਇ ਸਮ੍ਾਲਿ; ਜਿਥੈ ਹੀ ਤਉ [13]ਵੰਞਣਾ ॥ (ਸਾਂਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੩	੬੦	ਦਰਵੇਸਾਂ ਨੋ, ਲੋੜੀਐ; ਰੁਖਾਂ ਦੀ [14]ਜੀਰਾਂਦਿ ॥
	੪	੬੧	[15]ਗੁਨਹੀ ਭਰਿਆ, ਮੈ ਫਿਰਾ; ਲੋਕੁ ਕਹੈ ਦਰਵੇਸੁ ॥ ['ਗੁਨੱਹੀ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੯	੬੭	ਕੇਤੜਿਆ ਜੁਗ, [16]ਵਾਪਰੇ; ਇਕਤੁ ਪਇਆ ਪਾਸਿ ॥
	੧੧	੬੯	ਫਰੀਦਾ, ਭੰਨੀ ਘੜੀ [17]ਸਵੰਨਵੀ; ਟੂਟੀ [18]ਨਾਗਰ [19]ਲਜੁ ॥ ਜੋ ਸਜਣ, ਭੁਇ ਭਾਰੁ ਥੇ; ਸੇ ਕਿਉ, ਆਵਹਿ ਅਜੁ ॥
	੧੮	੭੬	ਫਰੀਦਾ, ਜਿ ਦਿਹਿ ਨਾਲਾ [20]ਕਪਿਆ; ਜੇ ਗਲੁ ਕਪਹਿ, [21]ਚੁਖ ॥
	੧੯	੭੭	[22]ਚਬਣ [23]ਚਲਣ [24]ਰਤੰਨ; ਸੇ [25]ਸੁਣੀਅਰ, [26]ਬਹਿ ਗਏ ॥ ਹੇੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ; ਸੇ ਜਾਨੀ, ਚਲਿ ਗਏ ॥

---

੧. ਬਜ਼ਉਰ ਦੇਸ ਦੀਆਂ। ੨. ਫੱਬੀ ਹੋਈ, ਸਜ ਧਜ ਕੇ। ੩. ਬੀਜ ਦੇ। ੪. ਬੀਜੀ ਹੋਈ। ੫. ਸਰੀਰ ਮਾਸ ਦਾ। ੬. ਉਜਾੜ। ੭. ਯਤੀਮ ਗਰੀਬ। ੮. ਤਿਲਾਂ ਨਾਲ। ੯. ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭਾਵ ਗਰੀਬੀ ਧਾਰ ਕੇ। ੧੦. ਮੌਤ। ੧੧. ਸਹਿਤ ਬਲ ਦੇ। ੧੨. ਜਗਾ ਸਾਈ=ਓਹ। ੧੩. ਜਾਣਾ। ੧੪. ਜਰਨ ਸ਼ਕਤੀ। ੧੫. ਔਗੁਣਾਂ ਦਾ। ੧੬. ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ। ੧੭. ਸੋਨੇ ਰੰਗੀ ਘੜੀ ਦੇਹ। ੧੮. ਚਤੁਰ। ੧੯. ਉਮਰ। ੨੦. ਕੱਟਿਆ। ੨੧. ਰੱਤੀ ਕੁ। ੨੨. ਦੰਦ। ੨੩. ਪੈਰ। ੨੪. ਨੇਤਰ। ੨੫. ਕੰਨ। ੨੬. ਆਪਣੀਆਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਿਚ ਦਬ ਗਏ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ
੧੩੮੧	੧੯	੭੮	ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ; ਗੁਸਾ, ਮਨਿ ਨ [੧]ਹਢਾਇ ॥
੧੩੮੨	੫	੮੨	ਜੋ ਜਨ, ਪੀਰਿ ਨਿਵਾਜਿਆ; ਤਿੰਨ੍ਾ, [੨]ਅੰਚ ਨ ਲਾਗ ॥
	੭	੮੪	ਕੰਧੀ ਵਹਣ ਨ ਢਾਹਿ; ਤਉ ਭੀ ਲੇਖਾ ਦੇਵਣਾ ॥
	੮	੮੫	ਖੜਾ ਪੁਕਾਰੇ [੩]ਪਾਤਣੀ; [੪]ਬੇੜਾ, [੫]ਕਪਰ [੬]ਵਾਤਿ ॥
	੧੦	੮੭	ਧੁਖਾਂ, ਜਿਉ [੭]ਮਾਂਲੀਹ; ਕਾਰਣਿ ਤਿੰਨ੍ਾ, ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
	੧੧	੮੯	ਫਰੀਦਾ, ਰਬ ਖਜੂਰੀ ਪਕੀਆਂ; [੮]ਮਾਖਿਅ. [੯]ਨਈ ਵਹੰਨਿ੍ ॥
	੧੪	੯੨	ਕਾਗਾ ਚੂੰਡਿ ਨ ਪਿੰਜਰਾ; ਬਸੈ ਤ [੧੦]ਉਡਰਿ ਜਾਹਿ ॥
	੧੫	੯੩	ਫਰੀਦਾ, [੧੧]ਗੋਰ [੧੨]ਨਿਮਾਣੀ, [੧੩]ਸਡੁ ਕਰੇ; ਨਿਘਰਿਆ ਘਰਿ ਆਉ ॥ (ਨਿ-ਘਰਿਆ ਬੋਲੋ)
			[੧੪]ਸਰਪਰ, [੧੫]ਮੈ [੧੬]ਥੈ ਆਵਣਾ; ਮਰਣਹੁ ਨਾ ਡਰਿਆਹੁ ॥
	੧੯	੯੭	ਫਰੀਦਾ, [੧੭]ਮਹਲ [੧੮]ਨਿਸਖਣ, ਰਹਿ ਗਏ; ਵਾਸਾ ਆਇਆ [੧੯]ਤਲ ॥ [ਤੱਲ, ਨਿਸੱਖਣ ਬੋਲੋ]
੧੩੮੩	੧	੯੭	[੨੦]ਆਖੀਂ ਸੇਖਾਂ ਬੰਦਗੀ; ਚਲਣੁ ਅਜੁ, ਕਿ ਕਲਿ ॥
	੪	੯੯	ਕੇਲ ਕਰੇਦੇ, [੨੧]ਹੰਝ ਨੋ; ਅਚਿੰਤੇ, ਬਾਜ ਪਏ ॥
	੫	੯੯	ਜੋ ਮਨਿ ਚਿਤਿ, ਨ ਚੇਤੇ ਸਨਿ; ਸੋ ਗਾਲੀ ਰਬ ਕੀਆਂ ॥
	੬	੧੦੦	ਆਇਓ ਬੰਦਾ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ; [੨੨]ਵਤਿ, [੨੩]ਆਸੂਣੀ ਬੰਨਿ੍ ॥
	੧੬	੧੦੮	ਅਲਹ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ; ਏਹੁ ਸਚਾਵਾਂ, ਸਾਜੁ ॥ (ਅੱਲਹ ਬੋਲਣਾ)
੧੩੮੪	੨	੧੧੩	ਇਕਿ ਜਾਗੰਦੇ ਨਾ ਲਹਨਿ੍; ਇਕਨ੍ਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ ॥
	੩	੧੧੪	ਢੂਢੇਦੀਏ ਸੁਹਾਗ ਕੂ; ਤਉ ਤਨਿ, ਕਾਈ [੨੪]ਕੋਰ ॥
	੪	੧੧੫	[੨੫]ਸਬਰ [੨੬]ਮੰਝ,ਕਮਾਣ;[੨੭]ਏ ਸਬਰੁ ਕਾ,[੨੮]ਨੀਹਣੋ॥ [ਸੱਬਰ ਨਹੀਂ ਬੋਣਣਾ]
	੬	੧੧੭	ਵਧਿ, ਥੀਵਹਿ [੨੯]ਦਰੀਆਉ; ਟੁਟਿ ਨ ਥੀਵਹਿ, [੩੦]ਵਾਹੜਾ ॥
	੭	੧੧੮	ਇਕਨਿ, ਕਿਨੇ ਚਾਲੀਐ; ਦਰਵੇਸਾ [੩੧]ਵੀ ਰੀਤਿ ॥
	੧੪	੧੨੫	ਇਹੁ ਤਨੁ ਲਹਰੀ, ਗਡੁ [੩੨]ਥਿਆ, ਸਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥

---

੧. ਫੇਰਨਾ ਕਰ। ੨. ਸੇਕ, ਦੁਖ ਦਾ। ੩. ਗੁਰੂ। ੪. ਬੁਧ। ੫. ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਲਹਿਰਾਂ। ੬. ਮੁਖ ਵਿਚ। ੭. ਗੋਹਿਆਂ ਦਾ ਗਿੱਲਾ ਚੂਰਾ। ੮. ਸ਼ਹਿਦ। ੯. ਨਦੀਆਂ। ੧੦. ਉਡ ਜਾਹ ੧੧. ਕਬਰ। ੧੨. ਜਿੰਦ। ੧੩. ਅਵਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧੪. ਜਦੋਂ ਕਦੋਂ। ੧੫. ਮੇਰੇ। ੧੬. ਥਾਂ ਵਿਚ। ੧੭. ਸਰੀਰ। ੧੮.ਖਾਲੀ। ੧੯. ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲੇ। ੨੦. ਆਖਣਾ ਕਰੀਏ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ। ੨੧. ਬਗਲੇ ਨੂੰ। ੨੨. ਫੇਰ ਗਿਆ। ੨੩.ਆਸਾ ਨੂੰ ਊਣੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੀ (ਮਲਕਲ ਮੌਤ) ਪਾਤਸ਼ਾਹਣੀ ਮੌਤ ਜਾਂ ਆਵੇਗੀ। ੨੪. ਕਾਣ। ੨੫. ਸੰਤੋਖ। ੨੬.ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ। ੨੭.ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤੋਖ ਹੈ। ੨੮. ਇਹ ਚਿੱਲਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਹੈ ਇਹ ਤੀਰ ਹੈ ਜ਼ਿਸ ਕਰ ਕੇ ਰੱਬ ਗੁਨਹਗਾਰ ਨਾ ਕਰੇਗਾ। ੨੯. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪੀ। ੩੦. ਨਾਲਾ, ਜੀਵ। =੧. ਵਾਲੀ। ੩੨. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ
੧੩੮੪	੧੭	੧੨੯	ਇਕੁ, [੧]ਫਿਕਾ ਨ [੨]ਗਾਲਾਇ; ਸਭਨਾ ਮੈ, ਸਚਾ ਧਣੀ ॥
			[੩]ਹਿਆਉ, ਨ [੪]ਕੈਹੀ [੫]ਠਾਹਿ; ਮਾਣਕ, ਸਭ ਅਮੋਲਵੇ ॥
	੧੮	੧੩੦	ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ; [੬]ਠਾਹਣੁ, [੭]ਮੂਲਿ [੮]ਮਚਾਂਗਵਾ ॥
			ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ [੯]ਸਿਕ; ਹਿਆਉ, ਨ ਠਾਹੇ [੧੦]ਕਹੀ ਦਾ ॥
			-o-
			ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ੍ਯ ਮਹਲਾ ੫ ॥
੧੩੮੫	੪	੧	ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ; ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਭ ਆਪੇ ॥
	੫	੧	ਬ੍ਯਾਪਤੁ ਦੇਖੀਐ ਜਗਤਿ, ਜਾਨੈ ਕਉਨੁ ਤੇਰੀ ਗਤਿ;
			ਸਰਬ ਕੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੈ, ਆਪੇ ਹਰਿ ਪਤਿ ॥
	੬	੧	ਏਕੈ ਤੂਹੀ ਏਕੈ; ਅਨ ਨਾਹੀ ਤੁਮ [੧੧]ਭਤਿ ॥
	੭	੧	ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁ ਦਰਿ, [੧੨]ਤੁਲਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਸਰਿ,
			ਏਕ ਜੀਹ, ਕਿਆ ਬਖਾਨੈ ॥
			[੧੩]ਹਾਂ ਕਿ ਬਲਿ ਬਲਿ; ਬਲਿ ਬਲਿ, ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥
	੯	੨	ਆਪੁਨੋ ਭਾਵਨੁ ਕਰਿ, ਮੰਤ੍ਰਿ ਨ ਦੂਸਰੋ ਧਰਿ;
			ਓਪਤਿ ਪਰਲੋ, ਏਕੈ ਨਿਮਖ [੧੪]ਤੁ ਘਰਿ ॥
			ਆਨ ਨਾਹੀ ਸਮਸਰਿ, ਉਜੀਆਰੋ [੧੫]ਨਿਰਮਰਿ;
			ਕੋਟਿ ਪਰਾਛਤ ਜਾਹਿ, ਨਾਮ ਲੀਏ ਹਰਿ ਹਰਿ ॥
੧੩੮੬	੧	੩	ਆਪ ਹੀ ਧਾਰਨ ਧਾਰੇ, ਕੁਦਰਤਿ ਹੈ, ਦੇਖਾਰੇ;
			ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨਾਹੀ, ਮੁਖ ਨ [੧੬]ਮਸਾਰੇ ॥
	੩	੪	ਸਰਬ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੰ, ਕੀਮਤਿ ਨ ਗ੍ਯਾਨੰ ਧ੍ਯਾਨੰ ॥
			ਊਚੇ ਤੇ ਊਚੋ ਜਾਨੀਜੈ, ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੋ ਥਾਨੰ ॥
	੪	੪	ਜਾਨੈ ਕਉਨੁ ਤੇਰੋ ਭੇਉ, ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਦੇਉ;
			ਅਕਲ ਕਲਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ ਕੋ ਧਾਨੰ ॥
	੬	੫	ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰ; ਅਛਲ, ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ [ਅਛੱਲ ਬੋਲੋ]
			ਹਰਖਵੰਤ ਆਨੰਤ ਰੂਪ; ਨਿਰਮਲ ਬਿਗਾਸੀ ॥
	੭	੫	ਜਾ ਕਉ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ; ਸੁ ਜਨੁ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਹਿ ਮਿਲਾਸੀ ॥
	੮	੫	ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ; ਜਿਨ ਪਰਸਿਅਉ; ਸਿ ਜਨਮ ਮਰਣ, ਦੁਹ ਥੇ ਰਹਿਓ ॥

---

੧. ਫਿੱਕਾ ਬਚਨ। ੨. ਕਹੋ ਵਾ ਬੋਲ। ੩. ਹਿਰਦਾ। ੪. ਕਿਸੇ ਦਾ। ੫. ਢਾਹੋ। ੬. ਢਾਹੁਣਾ। ੭. ਉੱਕਾ ਹੀ। ੮. ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ੯. ਇੱਛਾ, ਚਾਹ ਮਿਲਣ ਦੀ। ੧੦. ਕਿਸੇ ਦਾ। ੧੧. ਤੇਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। ੧੨. ਵੀਚਾਰਿਆ। ੧੩. ਨਿਹਚੇ ਕਰਕੇ ਕਿ = ਜੋ। ੧੪. ਤੇਰੇ। ੧੫. ਉੱਜਲ। ੧੬. ਮਸਰੂ ਦਾੜ੍ਹਾ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੵ ਮਹਲਾ ੫
੧੩੮੬	੯	੬	ਸਤਿ ਸਤਿ, ਹਰਿ ਸਤਿ; ਸਤਿ ਸਤੇ, ਸਤਿ ਭਣੀਐ ॥
			ਦੂਸਰ ਆਨ, ਨ ਅਵਰੁ; ਪੁਰਖੁ ਪਊਰਾਤਨੁ ਸੁਣੀਐ ॥
	੧੦	੬	ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੈਤ; ਮਨਿ, ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥
			ਜੇਹ ਰਸਨ ਚਾਖਿਓ, ਤੇਹ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਏ ॥
	੧੨	੭	ਸਚੁ ਸਭਾ, ਦੀਬਾਣੁ ਸਚੁ; ਸਚੇ ਪਹਿ ਧਰਿਓ ॥
	੧੩	੭	ਸਚਿ ਸਿਰਜਿਉ ਸੰਸਾਰੁ; ਆਪਿ ਆਭੁਲੁ ਨ ਭੁਲਉ ॥
			ਰਤਨ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ; ਕੀਮ ਨਹੁ ਪਵੈ, ਅਮੁਲਉ ॥
	੧੬	੮	ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਰਿ; [1]ਤਿਰੁ ਕੀਮ, ਨ ਪਰੀਐ ॥
			ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿ; [2]ਸੇਖ ਗੁਣ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਏ ॥
	੧੯	੯	ਬਿਨਤਿ ਕਰਉ, ਅਰਦਾਸਿ; ਸੁਨਹੁ ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵੈ ॥
			ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਮਨਿ ਚਾਉ; ਭਗਤਿ, ਇਹੁ ਮਨੁ ਠਹਰਾਵੈ ॥
			ਬਲਿਓ ਚਰਾਗੁ ਅੰਧ੍ਯਾਰ ਮਹਿ; ਸਭ ਕਲਿ ਉਧਰੀ, ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਮ ॥
੧੩੮੭	੫	੧	ਕਾਚੀ ਦੇਹ ਮੋਹ ਫੁਨਿ ਬਾਂਧੀ; ਸਠ ਕਠੋਰ, ਕੁਚੀਲ ਕੁਗਿਆਨੀ ॥ ('ਸੱਠ' ਨਹੀ ਬੋਲਣਾ. ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)
	੬	੧	ਪਰ ਧਨ. ਪਰ [3]ਅਪਵਾਦ ਨਾਰਿ ਨਿੰਦਾ; ਯਹ ਮੀਠੀ, ਜੀਅ ਮਾਹਿ [4]ਹਿਤਾਨੀ ॥
	੧੦	੨	ਚਿਤ ਚੇਤਿ ਅਚੇਤ,ਜਾਨਿ ਸਤਸੰਗਤਿ; ਭਰਮ ਅੰਧੇਰ ਮੋਹਿਓ, ਕਤ ਧਧੰਉ ॥
	੧੩	੩	[6]ਰੰਚਕ [7]ਰੇਤ, [8]ਖੇਤ ਤਨਿ [9]ਨਿਰਮਿਤ; ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਸਵਾਰਿ ਧਰੀ ॥ [ਦੁਰਲੱਭ ਬੋਲੋ]
	੧੪	੩	ਬਰਧਮਾਨ ਹੋਵਤ, ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ, ਨਿਤ; ਆਵਤ ਨਿਕਟਿ ਬਿਖੰਮ [10]ਜਰੀ ॥
	੧੬	੪	ਰੇ ਮਨ ਮੂਜ, [11]ਬਿਲਾ ਮਹਿ ਗਰਬਤ; ਕਰਤਬ ਕਰਤ, ਮਹਾਂ [12]ਮੁਘਨਾਂ ॥ (ਬਿੱਲਾ, ਕਰਤੱਬ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ)
	੧੭	੪	ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ, ਸਾਜਨ ਸੁਖ ਬੰਧਪ; ਤਾ ਸਿਉ ਮੋਹੁ ਬਢਿਓ, ਸੁ ਘਨਾ ॥
			ਬੋਇਓ [13]ਬੀਜੁ ਅਹੰ, [14]ਮਮ ਅੰਕੁਰੁ; ਬੀਤਤ ਅਉਧ. ਕਰਤ ਅਘਨਾਂ ॥
੧੩੮੮	੧	੫	ਦੇਹਨ ਗੇਹਨ. ਨੇਹ ਨ ਨੀਤਾ; ਮਾਇਆ ਮਤ, ਕਹਾ ਲਉ [15]ਗਾਰਹੁ ॥
			ਛਤ੍ਰਨ [16]ਪਤ੍ਰਨ,ਚਉਰ ਨ [17]ਚਾਵਰ;[18]ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਰਿਦੈ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ॥

੧. ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ। ੨. ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ੩. ਖੋਟੇ ਝਗੜੇ। ੪. ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ੫. ਧੋਣਾ ਹੈ ਵਾ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ੬. ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ। ੭. ਬਿੰਦ ਨੂੰ। ੮.ਮਾਤਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ੯. ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੦. ਬੁਢੇਪਾ। ੧੧. ਦੇਹ ਰੂਪ ਖੱਡ। ੧੨.ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲੇ। ੧੩. ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਬੀਜ। ੧੪. ਮਮਤਾ ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ। ੧੫.ਗੌਰਵਤਾ ਕਿਥੋਂ ਲਵੇਗਾ ਵਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਕਿਥੋਂ ਕੁ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਾਲੋਗੇ। ੧੬. ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣੇ। ੧੭. ਚੌਰਦਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ ਵਾ ਚੇੜਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀਆਂ। ੧੮. ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਮਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੵ ਮਹਲਾ ੫
੧੩੮੮	੩	੫	ਰਥਨ ਅਸ੍ਵਨ, ਗਜ ਸਿੰਘਾਸਨ; ਛਿਨ ਮਹਿ ਤਿਆਗਤ, ਨਾਂਗ ਸਿਧਾਰਹੁ ॥
			ਸੂਰਨ ਬੀਰਨ, ਮੀਰਨ ਖਾਨਮ; ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਊ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਹਾਰਹੁ ॥
			ਕੋਟਨ ਓਟਨ, [1]ਕੋਸ ਨ ਛੋਟਾ; ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ, ਦੋਊ ਕਰ ਝਾਰਹੁ ॥
			[ਪਾਠ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਨ]
			ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸਾਜਨ ਸਖ; ਉਲਟਤ ਜਾਤ, ਬਿਰਖ ਕੀ [2]ਛਾਰਹੁ ॥
			(੨) ਸੂਰ ਨ ਬੀਰ ਮੀਰ ਨ ਕੋਟ ਨ ਓਟ ਨ ਕੋਸ ਨ
	੫	੫	ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਨਾਥ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਜਨ; ਹੇ ਭਗਵੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਾਰਹੁ ॥
	੬	੬	ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ, ਦਾਨ ਮਗ [3]ਜੋਹਨ; ਹੀਤੁ ਚੀਤੁ ਦੇ, ਲੇ ਲੇ ਪਾਰੀ ॥
			ਸਾਜਨ ਸੈਨ ਮੀਤ ਸੁਤ ਭਾਈ; ਤਾਹੂ ਤੇ, ਲੇ ਰਖੀ ਨਿਰਾਰੀ ॥
	੮	੬	ਪਸੁ ਪੰਖੀ, ਬਿਰਖ [4]ਅਸਥਾਵਰ; ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਿਓ, ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥
	੯	੬	ਖਾਨ ਪਾਨ, ਮੀਠ ਰਸ ਭੋਜਨ; ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ, ਹੋਤ ਕਤ [5]ਖਾਰੀ ॥
			ਨਾਨਕ, ਸੰਤ ਚਰਨ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ;
			ਹੋਰਿ ਮਾਇਆ ਮਗਨ, ਚਲੇ ਸਭਿ ਡਾਰੀ ॥
	੧੩	੭	ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ, ਆਨ ਕਉ ਜਾਚਹਿ;
			ਮੁਖ ਦੰਤ ਰਸਨ, ਸਗਲ ਘਸਿ ਜਾਵਤ ॥ [ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ]
	੧੫	੮	ਮਾਇਆ ਰੰਗ, ਬਿਰੰਗ ਕਰਤ ਭ੍ਰਮ; ਮੋਹ ਕੈ ਕੂਪਿ, ਗੁਬਾਰਿ ਪਰਿਓ ਹੈ ॥
			ਏਤਾ ਗਬੁ, ਅਕਾਸਿ ਨ ਮਾਵਤ; ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਕ੍ਰਿਮਿ, ਉਦਰੁ ਭਰਿਓ ਹੈ ॥
	੧੭	੮	ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਸੰਕਟ, ਨਰਕ ਭੁੰਚਤ; ਸਾਸਨ ਦੂਖ ਗਰਤਿ ਗਰਿਓ ਹੈ ॥
	੧੯	੯	ਅਉਖਧ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ, ਪਰ ਦੁਖ ਹਰ; ਸਰਬ ਰੋਗ ਖੰਡਣ, ਗੁਣਕਾਰੀ ॥
੧੩੮੯	੨	੯	ਸਾਜਨ ਮੀਤ, ਸਖਾ ਹਰਿ ਬੰਧਪ; ਜੀਅ [6]ਧਾਨ, ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੀ ॥
		੧੦	[7]ਆਵਧ, ਕਟਿਓ ਨ ਜਾਤ; ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ, ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੰਗਿ ॥
			[8]ਦਾਵਨਿ, ਬੰਧਿਓ ਨ ਜਾਤ; ਬਿਧੇ ਮਨ, ਦਰਸ [9]ਮਗਿ ॥
	੫	੧੦	ਨੀਰੁ, ਨ ਸਾਕਸਿ ਬੋਰਿ; ਚਲਹਿ ਹਰਿ ਪੰਥਿ, ਪਗਿ ॥
			ਨਾਨਕ, ਰੋਗ ਦੋਖ, ਅਘ ਮੋਹ; ਛਿਦੇ, ਹਰਿ ਨਾਮ [10]ਖਗਿ ॥
	੬	੧੧	ਉਦਮੁ ਕਰਿ ਲਾਗੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਬਿਚਰਹਿ; ਅਨਿਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਖਟੂਆ ॥
	੭	੧੧	ਭਸਮ ਲਗਾਇ, ਤੀਰਥ [11]ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤੇ; ਸੂਖਮ ਦੇਹ, ਬੰਧਹਿ ਬਹੁ ਜਟੂਆ ॥
			ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ, ਸਗਲ ਦੁਖ ਪਾਵਤ;
			ਜਿਉ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਇ, ਸੂਤ ਕੇ [12]ਹਟੂਆ ॥

੧. ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਕਰਕੇ ਭੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ। ੨. ਛਾਇਆ। ੩. ਤਾੜਦਾ ਹੈ ਵਾ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ੪. ਜੜ੍ਹ ਪੱਥਰ ਬ੍ਰਿਛ ਆਦਿਕ। ੫. ਖਰੇ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਖੜੇ ਹੋਣਗੇ। ੬. ਧਿਆਨ। ੭. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ। ੮. ਰੱਸੇ ਨਾਲ ਵਾ ਪੱਲੇ ਨਾਲ। ੯. ਮਗਨ ਹੋ ਕੇ ਵਾ ਰਸਤੇ ਵਿਚ। ੧੦. ਖੜਗ ਨਾਲ। ੧੧. 'ਬਹੁ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੧੨. ਬਾਣੀਆਂ ਸੂਤ ਦੇ ਲੱਟੂ ਜਾਂ ਕੈਹਣਾ ਮਕੜੀ ਸੂਤ ਵਧੌਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	੧ ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ੧
੧੩੮੯	੧੧	੧	ਇਕ ਮਨਿ, ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇ ਬਰ ਦਾਤਾ ॥
	੧੨	੧	ਤਉ ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ; ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥
	੧੨	੨	ਗਾਵਉ ਗੁਨ, ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਸਾਗਰ;
			'ਦੁਰਤ' ਨਿਵਾਰਣ ਸਬਦ ਸਰੇ ॥
	੧੪	੨	ਕਬਿ ਕਲ, ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ; ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥
	੧੬	੩	ਗਾਵੈ ਗੁਣ [2]ਧ੍ਰੋਮੁ, ਅਟਲ ਮੰਡਲਵੈ; ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਰਸੁ ਜਾਣਿਓ ॥
	੧੭	੪	ਗਾਵਹਿ [3]ਕਪਿਲਾਦਿ, ਆਦਿ ਜੋਗੇਸੁਰ; ਅਪਰੰਪਰ ਅਵਤਾਰ ਵਰੋ ॥
			ਗਾਵੈ ਜਮਦਗਨਿ, [4]ਪਰਸਰਾਮੇਸੁਰ; ਕਰ ਕੁਠਾਰੁ, ਰਘੁ ਤੇਜੁ ਹਰਿਓ ॥
			ਉਧੌ ਅਕ੍ਰੁਰੁ, ਬਿਦਰੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ; ਸਰਬਾਤਮੁ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਓ ॥
੧੩੯੦	੪	੬	ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਮਾਣਿਓ; ਬਸਿਓ ਨਿਰਵੈਰੁ ਰਿਦੰਤਰਿ ॥
			ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਗਲ ਉਧਰੀ; ਨਾਮਿ ਲੇ, ਤਰਿਓ ਨਿਰੰਤਰਿ ॥
			ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਨਕਾਦਿ ਆਦਿ: ਜਨਕਾਦਿ ਜੁਗਹ ਲਗਿ ॥
			ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਗੁਰੁ ਧੰਨਿ; ਜਨਮੁ ਸਕਯਥੁ ਭਲੌ ਜਗਿ ॥
			ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀ, ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ; ਕਬਿ ਜਨ ਕਲ, ਵਖਾਣਿਓ ॥
	੭	੭	ਸਤਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ; ਛਲਿਓ ਬਲ, ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ ॥
	੮	੭	ਦੁਆਪੁਰਿ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ; ਕੰਸੁ [5]ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਓ ॥
	੯	੭	ਕਲਿਜੁਗਿ, ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ; ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ, ਕਹਾਇਓ ॥
	੧੦	੮	ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਰਵਿਦਾਸੁ; ਭਗਤੁ ਜੈਦੇਵ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ॥
	੧੨	੮	ਜੋਗ ਧਿਆਨਿ, ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ ਬਿਨਾ; ਪ੍ਰਭ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ॥

---

੧. ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਬੇਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਬਗੈਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਗਰਬ ਮੇਟਣ ਵਾਸਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਬੱਗਤਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਨਮ ਧਾਰੋ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਬੇਦ ਰਚਿਤ ਰਿਖੀ ਬੇਦ ਸੰਗਿਆ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਸਾਡੇ ਸਰਾਪ ਦਾ ਅੰਤ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ? ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਏਕੰਕਾਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬੀੜ ਰਚਨਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੋਗੇ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ–ਸਿਆਮ ਬੇਦ ਦੇ–ਮਥਰਾ, ਜਾਲਪ, ਹਰਬੰਸ, ਬਲ । ਰਿਗ ਬੇਦ ਦੇ–ਕਲ੍ਯ, ਸਦਰੰਗ, ਸੇਵਕ, ਨਲ੍ਯ, ਕਲ–ਸਹਾਰ । ਜੁਜਰ ਬੇਦ ਦੇ-ਟਲ, ਸਲ੍ਯ ਭਲ, ਜਲ੍ਯਣ । ਅਥਰਬਣ ਬੇਦ ਦੇ-ਦਾਸ, ਕੀਰਤ, ਗਿਯੰਦ, ਗੰਗਾ ਤੇ ਸਤਾਹਰਵਾਂ ਭਿਖਾ ਬ੍ਰਹਮਾ । ੨. ਧਰੂਅ । ੩. ਕਪਲ ਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਂਖ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ । ੪. ਪਰਸਰਾਮ । ੫. ਕਲਿਆਣ ਕੀਤੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ੧
੧੩੯੦	੧੩	੯	ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ [੧]ਪਾਯਾਲਿ; ਭਗਤ ਨਾਗਾਦਿ ਭੁਯੰਗਮ ॥
			['ਪਇਆਲ' ਬੋਲੋ]
			ਮਹਾਦੇਉ ਗੁਣ ਰਵੈ; ਸਦਾ ਜੋਗੀ ਜਤਿ ਜੰਗਮ ॥
	੧੫	੯	ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਪੂਰ੍ਨ ਬ੍ਰਹਮੁ; ਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਸਮ ਜਾਣਿਓ ॥
	੧੭	੧੦	[੨]ਮਾਂਧਾਤਾ ਗੁਣ ਰਵੈ; ਜੇਨ ਚਕ੍ਰਵੈ ਕਹਾਇਓ ॥
			ਗੁਣ ਗਾਵੈ [੩]ਬਲਿ ਰਾਉ, ਸਪਤ ਪਾਤਾਲਿ ਬਸੰਤੌ ॥
			ਭਰਥਰਿ ਗੁਣ ਉਚਰੈ; ਸਦਾ [੪]ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਰਹੰਤੌ ॥
			[੫]ਦੂਰਬਾ [੬]ਪਰੂਰਉ [੭]ਅੰਗਰੈ; ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥
			ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਦੂਜੇ ਕੇ ੨
੧੩੯੧	੩	੧	ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਧੰਨੁ ਕਰਤਾ; ਕਾਰਣ ਕਰਤਾਰੁ ਕਰਣ ਸਮਰਥੋ ॥
			ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ; ਮਸਤਕਿ ਤੁਮ ਧਰਿਓ ਜਿਨਿ ਹਥੋ ॥
			ਤ ਧਰਿਓ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ; ਸਹਜਿ ॥
			ਅਮਿਉ ਵੁਠਉ [੮]ਛਜਿ; ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ, ਮੁਨਿ, [੯]'ਬੋਹਿਯ' [੧੦]ਅਗਾਜਿ ॥
			('ਯਯਾ' ਪੂਰਾ ਬੋਲਣਾ)
			ਮਾਰਿਓ ਕੰਟਕੁ ਕਾਲੁ ਗਰਜਿ; ਧਾਵਤੁ ਲੀਓ ਬਰਜਿ;
			ਪੰਚ ਭੂਤ ਏਕ ਘਰਿ, ਰਾਖਿ ਲੇ [੧੧]ਸਮਜਿ ॥
			('ਸਮੱਜਿ' ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲੋ)
			ਜਗੁ ਜੀਤਉ, ਗੁਰਿ ਦੁਆਰਿ; ਖੇਲਹਿ ਸਮਤ [੧੨]ਸਾਰਿ
			[੧੩]ਰਥੁ [੧੪]ਉਨਮਨਿ, ਲਿਵ ਰਾਖਿ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ॥
	੭	੨	ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ; ਕਾਲੁਖ, [੧੫]ਖਨਿ ਉਤਾਰ,
			ਤਿਮਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਜਾਹਿ, ਦਰਸ ਦੁਆਰ ॥
			ਓਇ ਜੁ ਸੇਵਹਿ ਸਬਦੁ ਸਾਰੁ; [੧੬]ਗਾਖੜੀ ਬਿਖਮ ਕਾਰ;
			ਤੇ ਨਰ ਭਵ ਉਤਾਰਿ, ਕੀਏ ਨਿਰ ਭਾਰ ॥
			ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਹਜ ਸਾਰਿ, ਜਾਗੀ ਲੇ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਿ;
			ਨਿੰਮਰੀ [੧੭]ਭੂਤ ਸਦੀਵ, ਪਰਮ ਪਿਆਰਿ ॥
	੧੧	੩	[੧੮]ਬਿਮਲ ਜਾਸੁ ਬਿਥਾਰੁ; ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸੁਜਨ, ਜੀਆ ਕੋ ਆਧਾਰੁ ॥
			[ਸੁ–ਜਨ ਬੋਲੋ]

---

੧. ਪਾਤਾਲ (ਵਿੱਚ)। ੩. ਮਾਨਧਾਤਾ। ੩. ਬਲ ਰਾਜਾ। ੪. ਗੋਰਖ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫. ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ। ੬. ਪਰੂਰਵ ਰਾਜਾ। ੭. ਅੰਗਰੇ ਰਿਖੀ। ੮. ਛੱਜੀਂ ਖਾਰੀ ਫੱਬ ਕੇ। ੯. ਸੁਗੰਧੀ ਜਸ ਰੂਪ। ੧੦. ਪ੍ਰਗਟ। ੧੧. ਭੁਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿੱਤ ਕੇ। ੧੨. ਸੰਮਤਾ ਰੂਪ ਬਾਜੀ। ੧੩. ਪ੍ਰਵਾਹ। ੧੪. ਤੁਰੀਆ। ੧੫. ਪੁਟ ਕੇ। ੧੬. ਕਠਨ ਤੋਂ ਕਠਨ। ੧੭. ਸਰੂਪ। ੧੮. ਉੱਜਲ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਦੂਜੇ ਕੇ ੨
੧੩੯੧	੧੧	੩	ਤੂ ਤਾ [੧]ਜਨਿਕ ਰਾਜਾ ਅਉਤਾਰੁ; ਸਬਦੁ ਸੰਸਾਰਿ ਸਾਰੁ;
			ਰਹਹਿ ਜਗਤ੍ਰ, ਜਲ ਪਦਮ ਬੀਚਾਰ ॥
	੧੨	੩	ਕਲਿਪ-ਤਰੁ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੁ, ਸੰਸਾਰ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰੁ;
			ਆਤਮਾ ਤ੍ਰਿ-ਬਿਧਿ, ਤੇਰੈ ਏਕ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥
	੧੪	੪	ਤੈ ਤਾ [੨]ਹਦਰਥਿ ਪਾਇਓ ਮਾਨੁ, ਸੇਵਿਆ ਗੁਰੁ ਪਰਵਾਨੁ;
			ਸਾਧਿ [੩]ਅਜਗਰੁ, ਜਿਨਿ ਕੀਆ [੪]ਉਨਮਾਨੁ ॥
			ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਰਸ ਸਮਾਨ, ਆਤਮਾ ਵੰਤ ਗਿਆਨ;
			ਜਾਣੀਅ ਅਕਲ ਗਤਿ, ਗੁਰ ਪਰਵਾਨ ॥
			ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਚਲ ਠਾਣ, ਬਿਮਲ ਬੁਧਿ ਸੁਥਾਨ;
			ਪਹਿਰਿ ਸੀਲ ਸਨਾਹੁ, [੫]ਸਕਤਿ ਬਿਦਾਰਿ ॥
			ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ [੬]ਕਲਸਹਾਰ, ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਝਾਰ;
			ਲਹਣਾ ਜਗਤ੍ਰ ਗੁਰੁ, ਪਰਸਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ (ਕੱਲ-ਸਹਾਰ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੫	ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤ, ਤਮ ਹਰਨ; ਦਹਨ ਅਘ. ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ ॥
	੧੮	੫	ਲੋਭ ਮੋਹ, ਵਸਿ ਕਰਣ; ਸਰਣ ਜਾਚਿਕ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ ॥
			ਆਤਮ ਰਤ, ਸੰਗ੍ਰਹਣ; ਕਹਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ [੭]ਕਲ ਢਾਲਣ ॥
			ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲ, 'ਸਤਿਗੁਰ' ਤਿਲਕੁ; ਸਤਿ ਲਾਗੈ, ਸੋ ਪੈ ਤਰੈ ॥
			ਗੁਰ ਜਗਤ, [੮]ਫਿਰਣ [੯]ਸੀਹ [੧੦]ਅੰਗਰਉ, ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਲਹਣਾ ਕਰੈ ॥
੧੩੯੨	੧	੬	ਸਦਾ ਅਕਲ ਲਿਵ ਰਹੈ; [੧੧]ਕਰਨ ਸਿਉ ਇਛਾ [੧੨]ਚਾਰਹ ॥
			[੧੩]ਦ੍ਰੁਮ [੧੪]ਸਪੂਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ; ਖਵੈ [੧੫]ਕਸੁ, ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਹ ॥
			ਇਹੈ ਤਤੁ ਜਾਣਿਓ; ਸਰਬ ਗਤਿ ਅਲਖੁ ਬਿਡਾਣੀ ॥
			ਸਹਜ ਭਾਇ ਸੰਚਿਓ; ਕਿਰਣਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਕਲ ਬਾਣੀ ॥
			ਗੁਰ ਗਮਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ, ਤੈ ਪਾਇਓ; ਸਤੁ ਸਤੋਖੁ [੧੬]ਗ੍ਰਾਹਜਿ ਲਯੌ ॥

---

੧. ਜਨਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਜਨਕ ਜੋ ਪਿਤਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਜਨਕ ਗਿਆਨ ਦਾ 'ਰਾਜਾ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਵਾ ਕਮਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ੨. ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਵਾ ਹੱਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੩. ਅਸਹਿ ਭਾਰ, ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ। ੪. ਤੁਰੀਆ। ੫. ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ। ੬. ਭੱਟ। ੭. ਸੁੰਦਰ। ੮. ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ। ੯. ਸ਼ੇਰ। ੧੦. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੧੧. ਇੰਦਰੇ। ੧੨. ਆਪ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ ਸੁਤੰਤਰ। ੧੩. ਬ੍ਰਿਛ। ੧੪. ਸਹਿਤ ਫਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਕੇ ਨਿਵਿਆਂ ਹੋਵੇ। ੧੫. ਕਸ਼ਟ ਖਵੈ = ਸਹਾਰਕੇ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪ ਦੀ ਉੱਜਲ ਵੀਚਾਰ ਹੈ। ੧੬. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਦੂਜੇ ਕੇ ੨
੧੩੯੨	੩	੭	ਹਰਿ ਪਰਸਿਓ, [੧]ਕਲੁ [੨]ਸਮੁਲਵੈ; ਜਨ ਦਰਸਨੁ ਲਹਣੇ ਭਯੌ ॥ [ਕੱਲ ਬੋਲੋ]
	੪	੭	ਮਨਿ, ਬਿਸਾਮੁ ਪਾਇਓ; [੩]ਗਹਰਿ [੪]ਗਹੁ ਹਦਰਥਿ ਦੀਓ ॥ [੫]ਗਰਲ ਨਾਸੁ, [੬]ਤਨਿ ਨਠਯੋ; ਅਮਿਉ; ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਪੀਓ ॥
	੬	੭	ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ; ਰਵਿਓ, ਸਾਮਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ॥ [੭]ਉਦਾਰਉ [੮]ਚਿਤ, ਦਾਰਿਦ ਹਰਨ; ਪਿਖੰਤਿਹ ਕਲਮਲ ਤ੍ਰਸਨ ॥ ਸਦ ਰੰਗਿ ਸਹਜਿ ਕਲੁ ਉਚਰੈ; ਜਸ ਜੰਪਉ, ਲਹਣੇ ਰਸਨ ॥ [ਕੱਲ ਕਰਨਾ]
	੭	੮	ਨਾਮੁ ਅਵਖਧੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ; ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖੁ; ਸਦਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ਸੋਹੈ ॥ ਰੰਗਿ ਰਤੌ, ਨਾਮ ਸਿਉ; [੯]ਕਲ ਨਾਮੁ ਸੁਰਿ ਨਰਹ [੧੦]ਬੋਹੈ ॥
	੧੦	੯	ਸਚੁ ਤੀਰਥੁ ਸਚੁ ਇਸਨਾਨੁ; ਅਰੁ ਭੋਜਨੁ ਭਾਉ ਸਚੁ; ਸਦਾ, ਸਚੁ ਭਾਖੰਤੁ, ਸੋਹੈ ॥
	੧੧	੯	ਜਿਸੁ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਵਰਤੁ ਸਚੁ; ਕਬਿ ਜਨ [੧੧]ਕਲ, ਵਖਾਣੁ ॥ [ਕੱਲ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੧੦	[੧੨]ਅਮਿਅ ਦ੍ਰਿਸਟਿ, ਸੁਭ ਕਰੈ, ਹਰੈ ਅਘ ਪਾਪ, ਸਕਲ ਮਲ ॥
	੧੩	੧੦	ਗੁਰੁ, ਨਵ ਨਿਧਿ [੧੩]ਦਰੀਆਉ; ਜਨਮ [੧੪]ਹਮ; ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ ॥
	੧੪	੧੦	[੧੫]ਸੁ [੧੬]ਕਹੁ [੧੭]ਟਲ; ਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ; ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ [ਟੱਲ ਬੋਲੋ]
			ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩
	੧੮	੧	ਤਿਤੁ ਨਾਮਿ ਰਸਿਕੁ, ਨਾਨਕੁ ਲਹਣਾ; ਥਪਿਓ ਜੇਨ ਸ੍ਰਬ ਸਿਧੀ ॥ ਕਵਿ ਜਨ ਕਲ੍ਯ, ਸਬੁਧੀ; ਕੀਰਤਿ ਜਨ, ਅਮਰਦਾਸ ਬਿਸਤਰੀਯਾ ॥ ਕੀਰਤਿ [੧੮]ਰਵਿ ਕਿਰਣਿ, ਪ੍ਰਗਟਿ ਸੰਸਾਰਹ; ਸਾਖ ਤਰੋਵਰ, [੧੯]ਮਵਲ ਸਰਾ ॥ ਉਤਰਿ ਦਖਿਣਹਿ, [੨੦]ਪੁਬਿ ਅਰੁ ਪਸਚਮਿ; ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਜਪੰਥਿ ਨਰਾ ॥ (ਮਵੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ)
੧੩੯੩	੪	੨	ਸਸੀਅਰੁ ਅਰੁ ਸੂਰੁ ਨਾਮੁ [੨੧]ਉਲਾਸਹਿ; ਸੈਲ ਲੋਅ, ਜਿਨਿ ਉਧਰਿਆ ॥

---

੧. ਭੱਟ । ੨. ਸਮ = ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਲਵੈ = ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਲ੍ਯ ਕਵੀ। ੩. ਗਾੜ੍ਹਾ । ੪. ਗ੍ਰਹਣ ਹਦਰਥ = ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤਾ । ੫ ਜ਼ਹਿਰ ਹਉਮੈ ਦੀ । ੬. ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ । ੭. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਤੇ । ੮. ਦੂਖਨ ਸਾਰੇ ਚਿਤ ਦੇ । ੯. ਸੁੰਦਰ । ੧੦. ਪ੍ਰੀਤ ਰੂਪ ਖੁਸ਼ਬੂ ਸਹਿਤ । ੧੧. ਭੱਟ । ੧੨. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ । ੧੩. ਸਮੁੰਦਰ । ੧੪. ਤਮਾਮ । ੧੫. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ । ੧੬. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧੭. ਟਲ ਭੱਟ ਜੀ । ੧੮. ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ । ੧੯. ਮਉਲੀ ਹੋਈ ਜਾਂ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ । ੨੦. ਪੂਰਬ । ੨੧. ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩
੧੩੯੩	੫	੩	ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਸਿਵਰਿ,ਨਵ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨੁ; ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ,[1]'ਸਮੁਧਰਿਆ' ॥ ['ਸਮੁੱ-ਧਰਿਆ' ਬੋਲੋ ਸਮੁ ਧਰਿਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ]
	੭	੪	ਤਿਤੁ ਨਾਮਿ ਲਾਗਿ, ਤੇਤੀਸ ਧਿਆਵਹਿ; ਜਤੀ ਤਪੀ ਸੁਰ ਮਨ ਵਸਿਆ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿ, [2]ਗੰਗੇਵ ਪਿਤਾਮਹ; ਚਰਣ ਚਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਿਆ ॥ ਤਿਤੁ ਨਾਮਿ ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ [3]ਗਰੂਅ ਮਤਿ; ਸਤ ਕਰਿ, ਸੰਗਤਿ ਉਧਰੀਆ ॥ [ਉਧ-ਰੀਆ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੫	ਨਾਮ [4]ਕਿਤਿ ਸੰਸਾਰਿ; ਕਿਰਣਿ ਰਵਿ ਸੁਰਤਰ ਸਾਖਹ ॥ ਉਤਰਿ ਦਖਿਣਿ, ਪੁਬਿ ਦੇਸਿ; ਪਸਚਮਿ, ਜਸੁ ਭਾਖਹ ॥
	੧੧	੫	ਜਨਮੁ ਤ ਇਹੁ, [5]ਸਕਯਥੁ; ਜਿਤੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੈ ॥ [ਸਕਇਅਥ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੫	ਭਲਉ ਪ੍ਰਸਿਧੁ, [6]ਤੇਜੋ [7]ਤਨੌ; ਕਲ੍ਯ ਜੋੜਿ ਕਰ ਧ੍ਯਾਇਅਉ ॥
	੧੩	੬	ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਦੇਵ ਤੇਤੀਸ, ਅਰੁ ਸਾਧਿਕ, ਸਿਧ ਨਰ; ਨਾਮਿ, ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਧਾਰੇ ॥ ਜਹ ਨਾਮੁ [8]ਸਮਾਧਿਓ; ਹਰਖੁ ਸੋਗੁ ਸਮ ਕਰਿ ਸਹਾਰੇ ॥
	੧੫	੬	ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਅਮਰ ਗੁਰ; [9]ਤੁਸਿ ਦੀਓ ਕਰਤਾਰਿ ॥
	੧੬	੭	ਸਤਿ ਸੂਰਉ, ਸੀਲਿ ਬਲਵੰਤੁ; ਸਤਭਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸਘਨ; ਗਰੂਅ ਮਤਿ, ਨਿਰਵੈਰਿ ਲੀਣਾ ॥ [10]ਜਿਸੁ ਧੀਰਜੁ, ਧੁਰਿ ਧਵਲੁ; [11]ਧੁਜਾ ਸੇਤਿ, ਬੈਕੁੰਠ [12]ਬੀਣਾ ॥
	੧੮	੮	ਨਾਮੁ ਨਾਵਣੁ, ਨਾਮੁ ਰਸ ਖਾਣੁ; ਅਰੁ ਭੋਜਨੁ, ਨਾਮ ਰਸੁ, ਸਦਾ 'ਚਾਯ', ਮੁਖਿ ਮਿਸਟ ਬਾਣੀ ॥ ['ਚਾਇ' ਬੋਲੋ]
	੧੯	੮	ਕੁਲ ਸੰਬੂਹ, [13]'ਸਮੁਧਰੇ'; ਪਾਯਉ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥ [ਸਮੁੱਧਰੇ ਬੋਲੋ] ਸਕਯਥੁ ਜਨਮੁ [14]ਕਲ੍ਯੁਚਰੈ; ਗੁਰੁ ਪਰਸਿਉ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥
੧੩੯੪	੧	੯	[15]ਬਾਰਿਜੁ ਕਰਿ [16]ਦਾਹਿਣੈ; ਸਿਧਿ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖੁ ਜੋਵੈ ॥ ਰਿਧਿ ਬਸੈ, [17]ਬਾਂਵਾਂਗਿ; ਜੁ ਤੀਨਿ [18]ਲੋਕਾਂਤਰ ਮੋਹੈ ॥ ਰਿਦੈ ਬਸੈ, [19]'ਅਕਹੀਉ'; ਸੋਇ ਰਸੁ ਤਿਨਹੀ ਜਾਤਉ । ['ਅਕੱਹੀਉ' ਬੋਲੋ]

---

੧. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਧਰਿਆ । ੨. ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ । ੩. ਭਾਰੀ ਮਤ । ੪. ਕੀਰਤੀ । ੫. ਸਕਾਰਥ, ਸਫਲਾ । ੬. ਬਾਬੇ ਤੇਜ ਭਾਨ ਦੇ । ੭. ਸਪੁਤਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ । ੮. ਸਮਾਧੀ । ੯. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ । ੧੦. ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧੋਲ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਧੀਰਜ ਦਿਤੀ ਹੈ। ੧੧.ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੇਤ = ਚਿੱਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ਸੁਲਹ ਕੁਲ । ੧੨. ਸੁੰਦਰ । ੧੩. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਧਰੇ । ੧੪.ਕਲ ਭੱਟ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ੧੫: ਕਵਲ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਲਛਮੀ । ੧੬. ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਖੜੀ ਹੈ । ੧੭. ਖੱਬੇ ਅੰਗ ਕੋਲ । ੧੮. ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀ । ੧੯. ਕਥਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩
੧੩੯੪	੨	੯	ਮੁਖਹੁ ਭਗਤਿ ਉਚਰੈ; ਅਮਰੁ ਗੁਰੁ, ਇਤੁ ਰੰਗਿ ਰਾਤਉ ॥
			ਮਸਤਕਿ ਨੀਸਾਣੁ, ਸਚਉ ਕਰਮੁ; ਕਲ੍ਯ ਜੋੜਿ ਕਰ ਧ੍ਯਾਇਅਉ ॥
			['ਧਿਆਇਅਉ' ਬੋਲੋ]
			ਪਰਸਿਉ, ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ; ਸਰਬ ਇਛ ਤਿਨਿ ਪਾਇਅਉ ॥
	੪	੧੦	ਚਰਣ, ਤ ਪਰ [੧]ਸਕਯਥ, ਚਰਣ, ਗੁਰ ਅਮਰ [੨]ਪਵਲਿ' [੩]ਰਯ ॥
			['ਪਵੱਲਿ' ਬੋਲੋ ਰੈ ਬੋਲੋ]
	੭	੧੦	ਸਕਯਥੁ ਸੁ ਹੀਉ, ਜਿਤੁ ਹੀਅ ਬਸੈ, ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸੁ, ਨਿਜ ਜਗਤ ਪਿਤ ॥
			ਸਕਯਥੁ ਸੁ ਸਿਰੁ. ਜਾਲਪੁ ਭਣੈ; ਜੁ ਸਿਰੁ ਨਿਵੈ, ਗੁਰ ਅਮਰ ਨਿਤ ॥
	੮	੧੧	ਤਿ-ਨਰ ਦੁਖ ਨਹ ਭੁਖ; ਤਿ-ਨਰ [੪]ਨਿ-ਧਨੁ ਨਹੁ ਕਹੀਅਹਿ ॥
	੯	੧੧	ਤਿ-ਨਰ [੫]ਸੇਵ ਨਹੁ ਕਰਹਿ; ਤਿ-ਨਰ, [੬]ਸਯ [੭]ਸਹਸ [੮]ਸਮਪਹਿ ॥
			[ਸੈ ਬੋਲੋ, ਸਮੱਪਹਿ ਬੋਲੋ]
	੧੦	੧੧	ਸੁਖ ਲਹਹਿ ਤਿ-ਨਰ, ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ; ਅਭੈ [੯]ਪਟੁ, ਰਿਪ ਮਧਿ ਤਿਹ ॥
	੧੧	੧੨	ਤੈ ਪਢਿਅਉ ਇਕੁ, ਮਨਿ ਧਰਿਅਉ ਇਕੁ; ਕਰਿ ਇਕੁ ਪਛਾਣਿਓ ॥
			ਨਯਣਿ ਬਯਣਿ [੧੦]ਮੁਹਿ, ਇਕੁ ਇਕੁ; ਦੁਹੁ ਠਾਂਇ ਨ ਜਾਣਿਓ ॥
			ਸੁਪਨਿ ਇਕੁ ਪਰਤਖਿ ਇਕੁ; ਇਕਸ ਮਹਿ ਲੀਣਉ ॥
			[੧੧]ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ [੧੨]ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ, [੧੩]ਪੈਤੀਸ ਨ [੧੪]ਖੀਣਉ ॥
			ਇਕਹੁ ਜਿ ਲਾਖੁ, ਲਖਹੁ ਅਲਖੁ ਹੈ; ਇਕੁ ਇਕੁ ਕਰਿ ਵਰਨਿਅਉ ॥
			('ਲਖੱਹੁ' ਨ ਬੋਲੋ)
	੧੫	੧੩	ਜਿ ਮਤਿ ਗਹੀ, ਜੈਦੇਵਿ; ਜਿ ਮਤਿ, ਨਾਮੈ ਸੰਮਾਣੀ ॥
			ਜਿ ਮਤਿ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਚਿਤਿ; ਭਗਤ ਕੰਬੀਰਹਿ ਜਾਣੀ ॥
			[੧੫]ਰੁਕਮਾਂਗਦ ਕਰਤੂਤਿ; ਰਾਮੁ ਜੰਪਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ ॥
			ਅੰਮਰੀਕਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦਿ; ਸਰਣਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
			ਤੈ ਲੋਭੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤਜੀ; ਸੁਮਤਿ, ਜਲ੍ਯ ਜਾਣੀ ਜੁਗਤਿ ॥

੧. ਸਕਾਰਥਾ, ਸਫਲ। ੨. ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ੩. ਰਸਤੇ। ੪. ਨਿਰਧਨ। ੫. ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ੬. ਸੈਂਕੜੇ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ। ੭. ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਦਾਰਥ। ੮. ਅਰਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੯. ਚਤੁਰ ਹੈ ਵੈਰੀਆਂ ਵਿਚ। ੧੦. ਮੂੰਹ ਵਿਚ। ੧੧. ਤੀਹ ਦਿਨ ਰੋਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ। ੧੨. ਪੰਜ ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ। ੧੩. ਪੈਂਤੀਆਂ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖੀਨਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਹੱਤਰ ਸਾਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। ੧੪. ਬਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ। ੧੫. ਰੁਕਮਾਂਗਦ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ ਇਸਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਅਪੱਛਰਾਂ ਫੁਲ ਤੋੜਦੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਗਏ, ਰਾਜੇ ਦਾ ਚਿਤ ਅਪੱਛਰਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਡੋਲਿਆ, ਐਸੇ ਨਾਮ ਜਪੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩
੧੩੯੪	੧੮	੧੪	ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ; [੧]ਪੁਹਮਿ [੨]ਪਾਤਿਕ, ਬਿਨਾਸਹਿ ॥
			ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ, [੩]ਪਰਸੀਐ; ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ, [੪]ਆਸਾਸਹਿ ॥
			ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ; ਧਿਆਨੁ ਲਹੀਐ, [੫]ਪਉ [੬]ਮੁਕਿਹਿ ॥
			ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ; ਅਭਉ ਲਭੈ, ਗਉ ਚੁਕਿਹਿ ॥
੧੩੯੫	੧	੧੪	ਇਕੁ [੭]ਬਿੰਨਿ, [੮]ਦੁ-ਗਣ ਜੁ ਤਉ ਰਹੈ; ਜਾ ਸੁਮੰਤ੍ਰਿ [੯]ਮਾਨਵਹਿ ਲਹਿ ॥
			ਜਾਲਪਾ ਪਦਾਰਥ ਇਤੜੇ; ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਿ ਡਿਠੈ ਮਿਲਹਿ ॥
	੨	੧੫	ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ; ਸੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਾਨਕਿ [੧੦]ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ ॥
			ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਲਹਣਾ, ਪ੍ਰਗਟਿ; ਤਾਸੁ ਚਰਣਹ ਲਿਵ ਰਹਿਅਉ ॥
			[੧੧]ਤਿਤੁ ਕੁਲਿ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ, ਆਸਾ ਨਿਵਾਸੁ; ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਕਵਣ ਵਖਾਣਉ ॥
	੫	੧੫	ਬੋਹਿਥਉ ਬਿਧਾਤੈ, [੧੨]ਨਿਰਮਯੌ; ਸਭ ਸੰਗਤਿ, ਕੁਲ ਉਧਰਣ ॥
			ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀਰਤੁ ਕਹੈ; ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ, ਤੁਅ ਪਾ ਸਰਣ ॥
			(ਉਧੱਰਣ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੬	੧੬	ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ; ਜੋਤਿ, ਜਗ [੧੩]ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ ॥
			ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ; ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ, [੧੪]ਦੀਪਾਯਉ ॥
	੯	੧੭	ਜਪੁ ਤਪੁ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ; ਪਿਖਿ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰਸਿਖਹ ॥
	੧੦	੧੭	ਗੁਰੁ [੧੫]ਗਉਹਰੁ. [੧੬]ਦਰੀਆਉ;ਪਲਕ,ਡੁਬੰਤ੍ਹ ਤਾਰੈ ॥ [ਡੁਬੰਤਿਅਹ ਬੋਲੋ]
	੧੨	੧੮	ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਅਰਦਾਸਿ; ਕਹਉ, ਪਰੁ ਕਹਿ ਭਿ ਨ ਸਕਉ ॥
	੧੬	੧੯	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਵਸਿ ਕਰੈ, [੧੭]ਪਵਣੁ ਉਡੰਤ ਨ ਧਾਵੈ ॥
	੧੯	੨੦	ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ; ਮੁਖਹੁ, ਏ ਪੰਡਿਤ ਮਿਠੇ ॥
			('ਤਪੱਸੀਅਹ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
੧੩੯੬	੧	੨੦	ਕਹਤਿਅਹ ਕਹਤੀ, ਸੁਣੀ; ਰਹਤ ਕੋ [੧੮]ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ ॥
	੪	੨੧	ਭੈ ਨਿਰਭਉ, ਹਰਿ ਅਟਲੁ ਮਨਿ; ਸਬਦਿ ਗੁਰ, ਨੇਜਾ ਗਡਿਓ ॥
			ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ [੧੯]ਅਪਤੁ; ਪੰਚ ਦੂਤ ਬਿਖੰਡਿਓ ॥
			[ਅਪੱਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)

੧. ਧਰਤੀ ਦੇ। ੨. ਪਾਪ। ੩. ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖੀਏ। ੪. ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਾ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫. ਪਾ ਲਈਦੀ ਹੈ। ੬. ਮੁਕਤੀ। ੭. ਇਕ ਨੂੰ ਬਿੰਨ = ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੮. ਦ੍ਵੈਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪੁਰਖ ਤਾਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੯. ਮਨੁਖ। ੧੦. ਗ੍ਰਹਿਣ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੧੧. ਤਿਸ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਰੂਪ ਕੁਲ ਵਿਚ। ੧੨. ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੧੩. ਸਮੂਹ। ੧੪. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ। ੧੫. ਵਡੇ ਅਨਵਿਧ ਮੋਤੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ। ੧੬. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ। ੧੭. ਵਾਸ਼ਨਾ। ੧੮. ਧਸੰਦ। ੧੯. ਬੇ-ਪਤੀ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਹੰਕਾਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩
੧੩੯੬	੫	੨੧	ਭਲਉ [1]ਭੂਹਾਲੁ, ਤੇਜੋ ਤਨਾ; ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਨਾਥੁ ਨਾਨਕ ਬਰਿ ॥
			ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ, ਸਚੁ [2]ਸਲ੍ਯ ਭਣਿ; ਤੈ ਦਲੁ ਜਿਤਉ ਇਵ ਜੁਧੁ ਕਰਿ ॥
	੬	੨੨	[3]ਘਨਹਰ ਬੂੰਦ, [4]ਬਸੁਅ ਰੋਮਾਵਲਿ, ਕੁਸਮ ਬਸੰਤ, ਗਨੰਤ ਨ ਆਵੈ ॥
			ਰੁਦ੍ਰ ਧਿਆਨ, ਗਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ;
			ਕਬਿ ਜਨ ਭਲ੍ਯ, [5]ਉਨਹ ਜੁ ਗਾਵੈ ॥
	੭	੨੨	ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ,ਗੁਣ ਤੇਰੇ;ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ,ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥['ਭੱਲੇ' ਬੋਲੋ]
			ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
	੧੧	੧	ਇਕ ਮਨਿ; ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਧਿਆਵਉ ॥
	੧੪	੧	ਅਮਿਅ ਨਾਮੁ; ਜਾ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥
	੧੫	੧	ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿਕੁ, ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਹਕੁ; ਚਾਹਕੁ, ਤਤ ਸਮਤ ਸਰੇ ॥ ('ਸਮੱਤ' ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
			ਕਵਿ ਕਲ੍ਯ, [6]ਠਕੁਰ, [7]ਹਰਦਾਸ [8]ਤਨੇ; ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ,ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ ॥
	੧੯	੩	ਸਤਗੁਰ ਮਤਿ ਗੂੜ੍ਹ ਬਿਮਲ ਸਤਸੰਗਤਿ; ਆਤਮੁ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੁ ਭਯਾ ॥
			ਜਾਗ੍ਯਾ ਮਨੁ ਕਵਲੁ, ਸਹਜਿ ਪਰਕਾਸ੍ਯਾ; ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਘਰਹਿ ਲਹਾ ॥ (ਜਾਗਿਆ ਪਰਕਾਸਿਆ ਬੋਲੋ)
੧੩੯੭	੨		ਅਨਭਉ ਉਨਮਾਨਿ, [9]ਅਕਲ ਲਿਵ ਲਾਗੀ; ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿਆ ਸਹਜ ਘਰੇ ॥
	੩	੪	ਮੇਟਿਆ ਜਨਮਾਂਤੁ, ਮਰਣ ਭਉ ਭਾਗਾ; ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ਸੰਤੋਖ ਸਰੇ ॥
	੪	੫	ਅਭਰ ਭਰੇ, ਪਾਯਉ ਅਪਾਰੁ; ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰਿਓ ॥ (ਪਾਇਅਉ ਬੋਲੋ)
	੬	੫	ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਅੰਗਦ ਸੁਮਤਿ; ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ, ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਓ ॥
	੮	੬	ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਪਾਇਅਉ, [10]ਦਿੰਤੁ; ਹਰਿ ਮਗਿ ਨ ਹੁਟੈ ॥
	੯	੬	ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ, [11]ਬਿਧ ਨੈ ਸਿਰਿਉ; ਜਗਿ, ਜਸ [12]ਤੂਰੁ ਬਜਾਇਅਉ ॥
			ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲ੍ਯੁਚਰੈ; ਤੈ, ਅਭੈ ਅਮਰਪਦੁ ਪਾਇਅਉ ॥
	੧੨	੭	ਸਹਜ ਸਰੋਵਰੁ ਮਿਲਿਓ; ਪੁਰਖੁ ਭੇਟਿਓ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
	੧੩	੭	[13]ਆਦਿਲੇ ਭਗਤ, ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰੇ; ਸੋ, ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਅਉ ॥
	੧੪	੮	ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ, ਪਰਵਾਹ; ਪ੍ਰੀਤਿ [14]ਪੁਬਲੀ ਨ [15]ਹੁਟਇ ॥
	੧੫	੮	ਮਤਿ ਮਾਤਾ, ਸੰਤੋਖੁ ਪਿਤਾ; [16]ਸਰਿ [17]ਸਹਜ ਸਮਾਯਉ ॥

੧. ਮਹਾਰਾਜਾ। ੨. ਭੱਟ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ੩. ਬੱਦਲ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ। ੪. ਧਰਤੀ ਦੀ ਰੋਮਾਵਲੀ ਬਨਾਸਪਤੀ। ੫. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕੋਈ ਗਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਗਾ ਸਕੇ। ੬. ਠਾਕਰ ਜੀ, ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ੭. ਬਾਬੇ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ। ੮. ਪੁਤਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। ੯. ਕਲਪਣਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ। ੧੦. ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਗੇ ਦਾਤ। ੧੧. ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। ੧੨.ਵਾਜਾ ਜਸ ਦਾ। ੧੩. ਪੂਰਬਲੇ। ੧੪. ਪਹਿਲੀ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਦੀ। ੧੫. ਹਟਦੀ ਨਹੀਂ। ੧੬. ਸਰੋਵਰ। ੧੭. ਸ਼ਾਂਤੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੩੯੭	੧੬	੮	ਆਜੋਨੀ [੧]ਸੰਭਵਿਅਉ; ਜਗਤੁ, ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਤਰਾਯਉ ॥
			ਅਬਿਗਤ ਅਗੋਚਰੁ ਅਪਰ ਪਰੁ; ਮਨਿ, ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਅਉ ॥
	੧੮	੯	ਸਹਜ ਤਰੋਵਰ ਫਲਿਓ; ਗਿਆਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਲਾਗੇ ॥
			ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈਅਹਿ; ਧੰਨਿ ਤੇ ਜਨ, ਬਡਭਾਗੇ ॥
			ਤੇ ਮੁਕਤੇ ਭਏ, ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ; ਮਨਿ, ਗੁਰ ਪਰਚਾ ਪਾਇਅਉ ॥
੧੩੯੮	੧	੧੦	ਸੇਜ [੨]ਸਧਾ, ਸਹਜੁ [੩]ਛਾਵਾਣੁ, ਸੰਤੋਖੁ [੪]ਸਰਾਇਚਉ;
			ਸਦਾ, ਸੀਲ ਸੰਨਾਹੁ ਸੋਹੈ ॥
			ਗੁਰ ਸਬਦਿ, [੫]ਸਮਾਚਰਿਓ; ਨਾਮੁ ਟੇਕ, [੬]ਸੰਗਾਦਿ [੭]ਬੋਹੈ ॥
			ਆਜੋਨੀਉ [੮]ਭਲੵ ਅਮਲੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ (ਅ-ਮਲੁ ਬੋਲੋ)
	੫	੧੧	ਪਰਚਉ ਪ੍ਰਮਾਣੁ, ਗੁਰ ਪਾਇਅਉ; ਤਿਨ ਸਕਯਥਉ ਜਨਮੁ ਜਗਿ ॥ (ਸਕਇਅਥਉ ਬੋਲੋ)
	੭	੧੨	ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ; ਭਗਤ, ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਮਾਣੇ ॥
	੯	੧੩	ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਮਾਚਰੇ; [੯]ਅਭਰਾ ਸਰੁ ਭਰਿਆ ॥ (ਅ-ਭਰਾ ਬੋਲੋ)
			ਇਹੁ [੧੦]ਜਨਕ ਰਾਜੁ, ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ; ਤੁਝਹੀ ਬਣਿ ਆਵੈ ॥
	੧੦	੧੪	ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੁ, ਏਕ ਲਿਵ ਮਨਿ ਜਪੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ;
			ਤਿਨੑ ਜਨ ਦੁਖ ਪਾਪੁ ਕਹੁ ਕਤ ਹੋਵੈ ਜੀਉ ॥
	੧੫	੨	ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਧ ਸਾਧ, ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਰਿ ਨਰ;
			ਜਾਚਹਿ ਸਬਦ ਸਾਰੁ, ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ॥
	੧੭	੨	ਮਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੁਗਧ ਬੀਚਾਰੁ, ਅਹਿ-ਨਿਸਿ ਜਪੁ;
			ਧਰਮ ਕਰਮ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈ ਹੈ ॥ [ਚਾਲ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ]
੧੩੯੯	੧	੩	ਨਲੵ ਕਵਿ ਪਾਰਸ ਪਰਸ, [੧੧]ਕਚ [੧੨]ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ;
			ਚੰਦਨਾ ਸੁਬਾਸੁ ਜਾਸੁ, ਸਿਮਰਤ [੧੩]ਅਨ [੧੪]ਤਰ ॥
			ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਤ ਦੁਆਰੇ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੀ ਨਿਵਾਰੇ ਜੀ;
			ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ, ਸਤਿਗੁਰ, ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਪਰ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ)
	੩	੪	ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤਖਤੁ; ਦੀਅਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ॥
	੪	੪	ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀਅਉ ਨਿਧਾਨੁ, ਅਕਥ ਕਥਾ ਗਿਆਨੁ;
			ਪੰਚ ਭੂਤ ਬਸਿ ਕੀਨੇ, [੧੫]ਜਪਤ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ॥

---

੧. ਅਜੂਨੀ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨. ਸ਼ਰਧਾ। ੩. ਚੰਦੋਆ। ੪. ਕਨਾਤਾਂ। ੫. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੬. ਸੰਗੀ ਆਦਿਕ। ੭. ਸੁਗੰਧੀ। ੮. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ੯. ਖਾਲੀ। ੧੦. ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ। ੧੧. ਕਚ ਤੋਂ। ੧੨. ਸੋਨਾ ਕਰ ਦਿਤੇ। ੧੩. ਹੋਰ। ੧੪. ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗੂ। ੧੫. ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੩੯੯	੫	੪	ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ, ਕਲਿਜੁਗਿ ਰਾਖੀ ਪਤਿ;
			[੧]ਅਘਨ ਦੇਖਤ [੨]ਗਤੁ, ਚਰਨ ਕਵਲ ਜਾਸ ॥
	੭	੫	ਜਿਸਹਿ ਧਾਰਿ੍ਉ ਧਰਤਿ ਅਰੁ [੩]ਵਿਉਮੁ, ਅਰੁ ਪਵਣੁ ਤੇ ਨੀਰ ਸਰ;
			ਅਵਰ ਅਨਲ [੪]ਅਨਾਦਿ ਕੀਅਉ ॥
			ਸਸਿ [੬]ਰਿਖਿ ਨਿਸਿ, ਸੂਰ ਦਿਨਿ ਸੈਲ; ਤਰੂਅ, ਫਲ ਫੁਲ ਦੀਅਉ ॥
			ਸੁਰਿ ਨਰ ਸਪਤ ਸਮੁਦ੍ ਕਿਅ; ਧਾਰਿਓ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜਾਸੁ ॥
			ਸੋਈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਤਿ; ਪਾਇਓ, ਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥
	੧੪	੭	ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ; ਗਿਆਨ ਅਰੁ ਧਿਆਨ, ਅਨਨ ਪਰਿ ॥
	੧੮	੮	ਗੁਰੁ ਨਯਣਿ ਬਯਣਿ, ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਹੁ; ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਕਵਿ ਨਲ੍ ਕਹਿ ॥
			ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਨ ਦੇਖਿਅਉ, [੭]ਨਹੁ ਕੀਅਉ; ਤੇ ਅਕਯਥ, ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ॥
			[ਅਕਇਅਥ ਬੋਲੋ]
੧੪੦੦	੧	੯	ਤਾਰਣ ਤਰਣ [੮]ਸਮ੍ਰਥੁ, ਕਲਿਜੁਗਿ; ਸੁਨਤ ਸਮਾਧਿ; ਸਬਦ ਜਿਸੁ ਕੇਰੇ ॥
	੨	੯	ਪੂਰਉ ਪੁਰਖੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ; ਮੁਖੁ ਦੇਖਤ, ਅਘ ਜਾਹਿ [੯]ਪਰੇਰੇ ॥
			ਜਉ ਹਰਿ ਬੁਧਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚਾਹਤ; ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੁ ਕਰੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥
	੪	੧੦	ਹੁਤੀ ਜੁ ਪਿਆਸ, [੧੦]ਪਿਊਸ [੧੧]ਪਿਵੰਨ ਕੀ;
			ਬੰਛਤ [੧੨]ਸਿਧਿ ਕਉ ਬਿਧਿ ਮਿਲਾਯਉ ॥
			ਪੂਰਨ [੧੩]ਭੋ, ਮਨ ਠਉਰ ਬਸੋ;
			[੧੪]ਰਸ ਬਾਸਨ ਸਿਉ, ਜੁ ਦਹੰ ਦਿਸਿ ਧਾਯਉ ॥
			ਗੋਬਿੰਦਵਾਲੁ, [੧੫]ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੀ ਸਮ; ਜਲ੍ਨ, ਤੀਰਿ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ ॥
			ਗਯਉ ਦੁਖੁ ਦੂਰਿ, [੧੬]ਬਰਖਨ ਕੋ;
			ਸੁ ਗੁਰੂ ਮੁਖੁ ਦੇਖਿ, [੧੭]ਗਰੂ ਸੁਖੁ ਪਾਯਉ ॥ [ਗਇਅਉ ਬੋਲੋ]
	੭	੧੧	ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ, ਏਕ ਸਮਾਨ ਧਿਆਨ;
			ਸੁ ਨਾਮ ਸੁਨੇ, [੧੮]ਸੁਤੁ ਭਾਨ ਡਰ੍ਉ ॥
			ਭਨਿ [੧੯]ਦਾਸ, ਸੁ ਆਸ ਜਗਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕੀ; ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿ, ਪਰਸੁ ਕਰ੍ਉ ॥
			(ਕਰਿਅਉ ਬੋਲੋ)
	੧੧	੧੨	ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ, ਕਲਜੁਗ ਹੋਇ;
			ਰਾਖਹੁ, ਦਾਸ ਭਾਟ ਕੀ ਲਾਜ ॥
	੧੨	੧੩	ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ; ਗੁਰੂ ਜਪੁ ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ ॥

---

੧. ਪਾਪ। ੨. ਨਾਸ। ੩. ਅਕਾਸ਼। ੪. ਅਗਨੀ। ੫. ਅੰਨ ਆਦਿਕ। ੬. ਤਾਰੇ। ੭. ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੮. ਸਮਰੱਥ। ੯. ਦੂਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲੇ। ੧੦. ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੧੧. ਪੀਣ ਦੀ। ੧੨. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਵਾ ਮੁਕਤ। ੧੩.ਹੋਕੇ। ੧੪. ਰਸਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ। ੧੫. ਸਚਖੰਡ। ੧੬. ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ। ੧੭. ਵੱਡਾ। ੧੮. ਧਰਮ ਰਾਜਾ। ੧੯. ਭੱਟ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੪੦੦	੧੩	੧੩	ਫੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਪਾਈਐ, [1]ਗੁਰਮੁਖਹਿ ਧਿਆਈਐ; [2]ਅੰਨ ਮਾਰਗ ਤਜਹੁ, ਭਜਹੁ ਹਰਿ ਗ੍ਹਾਨੀਅਹੁ ॥
	੧੫	੧੩	ਜਉ ਤ ਸਭ ਸੁਖ, ਇਤ ਉਤ ਤੁਮ ਬੰਛਵਹੁ; ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ, ਗੁਰੂ ਜਪੁ ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ ॥
	੧੭	੧੪	ਫੁਨਿ ਗੁਰੂ ਜਲ ਬਿਮਲ, ਅਥਾਹ ਮਜਨੁ ਕਰਹੁ; ਸੰਤ ਗੁਰਸਿਖ ਤਰਹੁ; ਨਾਮ ਸਚ ਰੰਗ ਸਰਿ ॥ ਸਦਾ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ, ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ; ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਸਬਦ ਰਸਿ; ਕਰਤ ਦ੍ਰਿੜੁ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ॥
੧੪੦੧	੧	੧੫	[3]ਉਦਧਿ ਗੁਰੁ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ, ਬੇਅੰਤੁ ਹਰਿ; ਨਾਮ [4]ਨਗ ਹੀਰ ਮਣਿ; ਮਿਲਤ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥ ਫੁਨਿ ਗੁਰੂ [5]ਪਰਮਲ ਸਰਸ, ਕਰਤ ਕੰਚਨੁ ਪਰਸ; ਮੈਲੁ ਦੁਰਮਤਿ ਹਿਰਤ; ਸਬਦਿ ਗੁਰੁ ਧ੍ਹਾਈਐ ॥ [ਚਾਲ ਵ਼ਸਤੇ]
	੩	੧੫	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਰਵਾਹ, ਛੁਟਕੰਤ ਸਦ ਦ੍ਵਾਰਿ ਜਿਸੁ; ਗ੍ਹਾਨ ਗੁਰ ਬਿਮਲ ਸਰ, ਸੰਤ ਸਿਖ ਨਾਈਐ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਨਿਧਾਨੁ, ਹਰਿ ਉਹਿ ਧਰਹੁ; ਗੁਰੂ, ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਹੁ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ॥
	੫	੧੬	ਜਾ ਕੀ ਸੇਵ, ਸਿਵ ਸਾਧਿਕ, ਸਿਧ, ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਗਣ; ਤਰਹਿ ਤੇਤੀਸ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਣਿ ਕੰਨ ਰੇ ॥ ਫੁਨਿ ਤਰਹਿ ਤੇ ਸੰਤ, ਹਿਤ ਭਗਤ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਹਿ; ਤਰਿਓ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ, ਗੁਰ ਮਿਲਤ ਮੁਨਿ ਜੰਨ ਰੇ ॥ ਤਰਹਿ ਨਾਰਦਾਦਿ ਸਨਕਾਦਿ, ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਹਿ ਤਰਹਿ; ਇਕ ਨਾਮ ਲਗਿ, ਤਜਹੁ ਰਸ ਅੰਨ ਰੇ ॥
	੯	੧	ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭ ਊਪਰਿ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ; ਸਤਜੁਗਿ ਜਿਨਿ ਧ੍ਰੂ ਪਰਿ ॥
	੧੧	੧	ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੇਹ, ਨਿਸਤਾਰਹੁ ॥
	੧੨	੧	ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ; ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥
	੧੪	੧	ਅਪ੍ਹਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਖੈ ਨਿਧਿ;ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ,ਫਲੁ ਲਹੀਅੰ ॥
	੧੭	੨	ਜਿਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਬਾਣੀ; ਸਾਧੂ ਜਨ ਜਪਹਿ, ਕਰਿ [6]ਬਿਚਿਤਿ ਚਾਓ ॥ ਆਨੰਦੁ ਨਿਤ ਮੰਗਲੁ, ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਸਫਲੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥
	੧੭	੨	ਜੀਤਹਿ ਜਮ ਲੋਕ ਪਤਿਤ ਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ; ਹਰਿ ਜਨ ਸਿਵ ਗੁਰ ਗ੍ਹਿਾਨ ਰਹੇ ॥
	੧੯	੨	ਰਘੁਬੰਸਿ [7]ਤਿਲਕੁ ਸੁੰਦਰੁ, ਦਸਰਥ ਘਰਿ; ਮੁਨਿ ਬੰਛਹਿ ਜਾ ਕੀ ਸਰਣੰ ॥

੧. ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਕੇ । ੨. ਹੋਰ । ੩. ਸਮੁੰਦਰ । ੪. ਹੀਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਜਾਂ ਪੰਨੇ । ੫. ਚੰਨਣ । ੬. ਚਿੱਤ ਵਿਚ । ੭. ਟਿੱਕੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੪੦੨	੧	੩	ਸੰਸਾਰੁ ਅਗਮ ਸਾਗਰੁ, ਤੁਲਹਾ; ਹਰਿ ਨਾਮੁ, ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਪਾਯਾ ॥
			ਜਗਿ ਜਨਮ ਮਰਣੁ, [੧]ਭਗਾ; ਇਹ ਆਈ, ਹੀਐ ਪਰਤੀਤਿ ॥
	੫	੪	ਪਰਤਾਪੁ ਸਦਾ ਗੁਰ ਕਾ, ਘਟਿ ਘਟਿ; ਪਰਗਾਸੁ ਭਯਾ ਜਸੁ ਜਨ ਕੈ ॥
			ਇਕਿ ਪੜਹਿ ਸੁਣਹਿ, ਗਾਵਹਿ; [੨]ਪਰਭਾਤਿਹਿ, ਕਰਹਿ ਇਸਨਾਨੁ ॥
			ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਪਰਭਾਤਿ, ਸੁਧ ਮਨਿ; ਗੁਰ ਪੂਜਾ, [੩]ਬਿਧਿ ਸਹਿਤ ਕਰੰ ॥
	੮	੪	ਜਗਜੀਵਨੁ ਜਗੰਨਾਥੁ, ਜਲ ਥਲ ਮਹਿ; ਰਹਿਆ ਪੂਰਿ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਰਨੰ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ)
	੯	੫	ਤਿਨ੍ ਤਰਿਓ ਸਮੁਦ੍ [੪]ਰੁਦ੍, ਖਿਨ ਇਕ ਮਹਿ;
			[੫]ਜਲਹਰ [੬]ਬਿੰਬ, ਜੁਗਤਿ ਜਗੁ ਰਚਾ ॥ ('ਰੱਚਾ' ਬੋਲੋ)
			[੭]ਕੁੰਡਲਨੀ ਸੁਰਝੀ, ਸਤਸੰਗਤਿ; ਪਰਮਾਨੰਦ, ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ [੮]ਮਚਾ ॥ (ਮੱਚਾ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੬	ਕਵਲ ਨੈਨ ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਕੋਟਿ ਸੈਨ ਸੰਗ ਸੋਭ;
			ਕਹਤ ਮਾ [੯]ਜਸੋਧ ਜਿਸਹਿ, ਦਹੀ [੧੦]ਭਾਤੁ ਖਾਹਿ ਜੀਉ ॥
			ਦੇਖਿ ਰੂਪੁ ਅਤਿ ਅਨੂਪੁ, ਮੋਹ ਮਹਾਂ, [੧੧]ਮਗ ਭਈ;
			[੧੨]ਕਿੰਕਨੀ ਸਬਦੁ, [੧੩]ਝਨਤਕਾਰ ਖੇਲੁ ਪਾਹਿ ਜੀਉ ॥
			ਕਾਲ ਕਲਮ ਹੁਕਮੁ ਹਾਥਿ, ਕਹਉ, ਕਉਨੁ ਮੇਟਿ ਸਕੈ;
			ਈਸੁ [੧੪]ਬੰਮ੍ ਗ੍ਯਾਨੁ ਧ੍ਯਾਨੁ, ਧਰਤ ਹੀਐ ਚਾਹਿ ਜੀਉ ॥
	੧੫	੬	ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ; ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥
	੧੫	੭	ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਰਮ ਧਾਮ, ਸੁਧ ਬੁਧ ਨਿਰੀਕਾਰ;
			ਬੇਸੁਮਾਰ, [੧੫]ਸਰਬਰ ਕਉ ਕਾਹਿ ਜੀਉ ॥
			[੧੬]ਸੁਥਰ ਚਿਤ, ਭਗਤ ਹਿਤ ਭੇਖੁ ਧਰਿਓ;
			ਹਰਨਾਖਸ ਹਰਿਓ, ਨਖ ਬਿਦਾਰਿ ਜੀਉ ॥
	੧੯	੮	ਪੀਤ ਬਸਨ [੧੭]ਕੁੰਦ ਦਸਨ, [੧੮]ਪ੍ਰਿਆ ਸਹਿਤ, ਕੰਠ ਮਾਲ;
			ਮੁਕਟੁ ਸੀਸਿ, ਮੋਰ ਪੰਖ, [੧੯]ਚਾਹਿ ਜੀਉ ॥

੧. ਭੱਜ ਗਿਆ, ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ੨. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ੩. ਬਿਧੀ। ਪੂਰਬਕ ਛੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਸੰਤੋਖ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ, ਅਖੰਡ ਸ਼ਰਧਾ, ਦੀਰਘ ਕਾਲ ਅਭਿਆਸ, ਗੁਰੂ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਨਣਾ, ਅੰਤਰ ਬਾਹਰ। ੪. ਭਿਆਨਕ। ੫. ਪਾਣੀ। ੬. ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਦਾ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭. ਭੁਯੰਗਮਾ ਨਾੜੀ ਚੇਤਨ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਗੰਢ,ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਤੇ ਸੰਸਿਆਂ ਦੀ ਗੰਢ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੮. ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ੯. ਜਸੋਧਾਂ। ੧੦. ਚਾਵਲ। ੧੧. ਮਗਨ। ੧੨. ਤੜਾਗੀ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦੀ। ੧੩. ਝੁਨਕਾਰ। ੧੪. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੧੫. ਬਰਾਬਰ। ੧੬. ਸਾਫ ਸੁੰਦਰ। ੧੭. ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦੰਦ। ੧੮. ਪਿਆਰੀ ਸਖੀ। ੧੯. ਗਰੜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੪੦੩	੧	੮	ਬੇ-ਵਜੀਰ ਬਡੇ ਧੀਰ, ਧਰਮ ਅੰਗ ਅਲਖ ਅਗਮ;
			ਖੇਲੁ ਕੀਆ, ਆਪਣੈ ਉਛਾਹਿ ਜੀਉ ॥ [ਅਲੱਖ ਬੋਲੋ]
	੪	੯	ਬਲਿਹਿ ਛਲਨ, ਸਬਲ ਮਲਨ, ਭਗਤਿ ਫਲਨ, ਕਾਨ੍ [1]ਕੁਅਰ;
			[2]ਨਿਹਕਲੰਕ ਬਜੀ ਡੰਕ, ਚੜ੍ਹੂ ਦਲ [3]ਰਵਿੰਦ ਜੀਉ ॥
			ਰਾਮ ਰਵਣ, [4]ਦੁਰਤ [5]ਦਵਣ, ਸਕਲ ਭਵਣ ਕੁਸਲ ਕਰਣ;
			ਸਰਬ [6]ਭੂਤ, ਆਪਿ ਹੀ [7]ਦੇਵਾਧਿ ਦੇਵ; ਸਹਸ ਮੁਖ [8]ਫਨਿੰਦ ਜੀਉ ॥
			ਜਰਮ ਕਰਮ, ਮਛ ਕਛ [9]ਹੁਅ ਬਰਾਹ;
			ਜਮੁਨਾ ਕੈ [10]ਕੂਲਿ. ਖੇਲੁ ਖੇਲਿਓ ਜਿਨਿ [11]ਗਿੰਦ ਜੀਉ ॥
	੮	੧੦	ਗੁਰ ਕਹਿਆ ਮਾਨੁ, ਨਿਜ ਨਿਧਾਨੁ, ਸਚੁ ਜਾਨੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਇਹੈ;
			ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਹੋਇ ਕਲ੍ਯ੍ਯਾਨੁ; ਲਹਹਿ, ਪਰਮਗਤਿ ਜੀਉ ॥
	੧੧	੧੦	ਨਾਮੁ ਸਾਰੁ ਹੀਏ ਧਾਰੁ, ਤਜੁ ਬਿਕਾਰੁ ਮਨ [12]ਗਯੰਦ;
			ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ. ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਜੀਉ ॥ (ਗਇਅੰਦ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੧੧	ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ; ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭੁ [13]ਸਦਕਾ ॥
	੧੯	੧੩	ਮਾਨਹਿ, ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਰੁਦ੍ਰਾਦਿਕ; ਕਾਲ ਕਾ ਕਾਲੁ. ਨਿਰੰਜਨ ਜਚਨਾ ॥
੧੪੦੪	੨	੧	ਅਗਮੁ ਅਨੰਤੁ ਅਨਾਦਿ; ਆਦਿ. ਜਿਸੁ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ॥
			ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ, ਧਰਿ ਧ੍ਯ੍ਯਾਨੁ; ਨਿਤਹਿ ਜਿਸੁ ਬੇਦੁ ਬਖਾਣੈ ॥
	੫	੨	ਗੁਰੂ ਸਮਰਥੁ, ਗਹਿ ਕਰੀਆ [14]ਧ੍ਰੁਵ; ਬੁਧਿ ਸੁਮਤਿ ਸਮ੍ਹਾਰਨ ਕਉ ॥
	੭	੨	ਮਥੁਰਾ ਜਨ ਜਾਨਿ, ਕਹੀ ਜੀਅ ਸਾਚੁ;
			ਸੁ ਅਉਰ ਕਛੂ, ਨ ਬਿਚਾਰਨ ਕਉ ॥
	੮	੩	[15]ਸੰਤਤ ਹੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗ; ਸੁ ਰੰਗ ਰਤੇ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਹੈ ॥ (੨) ਸੰਤ ਤਹੀ
			ਧ੍ਰਮ ਪੰਥੁ ਧਰਿਓ, [16]ਧਰਨੀ ਧਰ ਆਪਿ;
			ਰਹੇ ਲਿਵ ਧਾਰਿ, ਨ ਧਾਵਤ ਹੈ ॥
	੧੦	੩	ਰਵਿ ਕੇ [17]ਸੁਤ ਕੋ, ਤਿਨ੍ ਤ੍ਰਾਸੁ ਕਹਾ; ਜੁ ਚਰੰਨ ਗੁਰੂ, ਚਿਤੁ ਲਾਵਤ ਹੈ ॥
	੧੧	੪	ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ, ਸੁਧਾ ਪਰ ਪੂਰਨ;
			ਸਬਦ ਤਰੰਗ, ਪ੍ਰਗਟਿਤ ਦਿਨ [18]ਆਗਰੁ ॥

---

੧. ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ,ਕੌਰ, ਟਿੱਕਾ । ੨. ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ੩. ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰ ਵੰਸੀਆਂ ਦਾ । ੪. ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ । ੫. ਦਬਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੬. ਰੂਪ । ੭. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਪਤੀ ਰਾਜੇ । ੮. ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ । ੯. ਹੋਇਆ । ੧੦. ਕਿਨਾਰੇ । ੧੧. ਗੇਂਦ ਖੇਲੀ ਕਾਨ੍ਹ ਨੇ । ੧੨. ਭੱਟ ਜਾਂ ਹਾਥੀ ਮਨ । ੧੩. ਭਰੋਸਾ, ਵਾਰਨੇ ਜਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ । ੧੪. ਬੁਧੀ ਅਚੱਲ ਕੀਤੀ । ੧੫. ਨਿਰੰਤਰ, ਇਕ ਰਸ । ੧੬.ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਵਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ੧੭. ਧਰਮ ਰਾਜਾ । ੧੮.ਅੱਗੇ ਹੀ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੪੦੪	੧੧	੫	ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਅਥਾਹ, ਅਤਿ ਬਡ ਸੁਭਰੁ; ਸਦਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਰਤਨਾਗਰੁ ॥
			ਸੰਤ [1]ਮਰਾਲ, ਕਰਹਿ [2]ਕੰਤੂਹਲ;
			ਤਿਨ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਿਓ, ਦੁਖ ਕਾਗਰੁ ॥ (ਦੇਖੋ ਫਰੀਦ ਕੋਟ ਟੀਕਾ)
	੧੩	੫	ਜਾ ਕਉ. ਮੁਨਿ ਧ੍ਯਾਨੁ ਧਰੈ, ਫਿਰਤ ਸਗਲ ਜੁਗ;
			ਕਬਹੁਕ ਕੋਊ ਪਾਵੈ, ਆਤਮ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਉ ॥
			ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਸਹਿਤ. ਬਿਰੰਚਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਜਾ ਕੋ;
			ਸਿਵ ਮੁਨਿ ਗਹਿ, ਨ [3]ਤਜਾਤ [4]ਕਬਿਲਾਸ ਕੰਉ ॥
			ਜਾ ਕੌ; ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਅਨੇਕ ਤਪ;
			ਜਟਾ ਜੂਟ ਭੇਖ ਕੀਏ, ਫਿਰਤ ਉਦਾਸ ਕਉ ॥
			ਸੁ ਤਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰਿ, [5]ਸੁਖ ਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੀ ਜੀਅ:
			ਨਾਮ ਕੀ ਬਡਾਈ ਦਈ, ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਉ ॥
	੧੭	੬	ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ. ਧਿਆਨ ਅੰਤਰ ਗਤਿ; ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਤਿਹੁ ਲੋਗ ਪ੍ਰਗਾਸੇ ॥
	੧੯	੬	[6]ਬਿਦਮਾਨ, ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਥਪ੍ਯਉ ਥਿਰੁ; ਸਾਚਉ ਤਖਤੁ. ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ ॥
੧੪੦੫	੧	੭	ਤਾਰ੍ਯਉ ਸੰਸਾਰੁ. ਮਾਯਾ ਮਦ ਮੋਹਿਤ; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਦੀਅਉ ਸਮਰਥੁ ॥
			ਫੁਨਿ ਕੀਰਤਿਵੰਤ, ਸਦਾ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ; ਰਿਧਿ ਅਰੁ ਸਿਧਿ, ਨ ਛੋਡਇ ਸਥੁ ॥
	੩	੭	ਤਾਹਿ ਕਹਾ, ਪਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ; ਜਾ ਕੈ [7]ਬਸੀਸਿ ਧਰਿਓ, ਗੁਰਿ ਹਥੁ ॥
	੩	੧	ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੋਈ;
			ਅਪਨ ਸਰਸੁ. ਕੀਅਉ ਨ ਜਗਤ ਕੋਈ ॥
			ਆਪੁਨ ਆਪੁ; ਆਪ ਹੀ ਉਪਾਯਉ ॥
	੫	੧	ਪਾਯਉ ਨਹੀ ਅੰਤੁ ਸੁਰੇ ਅਸੁਰਹ ਨਰ; ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਖੋਜੰਤ ਫਿਰੇ ॥
	੭	੨	ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਨਕਿ, ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਇਕ ਮਨਿ;
			ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ. ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਅਉ ॥
			ਅੰਗਦਿ, ਅਨੰਤ ਮੂਰਤਿ ਨਿਜ ਧਾਰੀ;
			ਅਗਮ ਗ੍ਯਾਨਿ, ਰਸਿ ਰਸ੍ਯਉ ਹੀਅਉ ॥
			ਗੁਰਿ ਅਮਰਦਾਸਿ, ਕਰਤਾਰੁ ਕੀਅਉ ਵਸਿ;
			ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ, ਧ੍ਯਾਇਯਉ ॥ ('ਧਿਆਇਅਉ' ਬੋਲੋ)
	੧੦	੩	ਨਾਰਦੁ ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਸੁਦਾਮਾ; ਪੁਬ ਭਗਤ ਹਰਿ ਕੇ [8]ਜੁਗਣੰ ॥
			(੨) ਜੁ [9]ਗਣੰ
			ਅੰਬਰੀਕੁ ਜਯਦੇਵ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨੁ; ਨਾਮਾ ਅਵਰੁ ਕਬੀਰ ਭਣੰ ॥
	੧੨	੪	[10]ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤ ਤੁਝੈ ਨਰ; ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਿਟਿਅਉ ਜੁ ਤਿਣੰ ॥

੧. ਹੰਸ । ੨. ਉਤਸ਼ਾਹ । ੩. ਤਿਆਗਦਾ ਨਹੀਂ । ੪. ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਨੂੰ । ੫. ਸੁਖ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੬. ਪ੍ਰਗਟ । ੭. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਤੇ । ੮. ਪੂਰਬਲੇ । ੯. ਜੋ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ । ੧੦.ਦਿਲ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੪੦੫	੧੩	੪	[1]ਬਾਚਾ ਕਰਿ, ਸਿਮਰੰਤ ਤੁਝੈ; ਤਿਨ੍ ਦੁਖੁ ਦਰਿਦ੍ਰ ਮਿਟਿਯਉ, ਜੁ ਖਿਣੰ ॥
			[2]ਕਰਮ ਕਰਿ ਤੁਅ ਦਰਸ ਪਰਸ, ਪਾਰਸ ਸਰ; ਬੱਲ੍ ਭਟ ਜਸੁ ਗਾਇਯਉ ॥
	੧੭	੫	ਸੋਈ ਰਾਮਦਾਸੁ ਗੁਰੁ, ਬਲ੍ਯ ਭਣਿ; ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ, ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਰਹੁ ॥
	੧੯	੧	ਤਾ ਤੇ [3]ਗਉਹਰੁ ਗ੍ਯ੍ਯਾਨ, ਪ੍ਰਗਟੁ ਉਜੀਆਰਉ;
			ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ਰ ਅੰਧ੍ਯ੍ਯਾਰ ਕੋ ਨਾਸੁ ॥
੧੪੦੬	੩	੨	ਤਾ ਤੇ ਸੰਗਤਿ [4]ਸਘਨ, ਭਾਇ ਭਉ ਮਾਨਹਿ;
			ਤੁਮ ਮਲੀਆਗਰ, ਪ੍ਰਗਟ [5]ਸੁਬਾਸੁ ॥
	੫	੨	ਜਿਹ ਪਿਖਤ ਅਤਿ ਹੋਇ ਰਹਸੁ ਮਨਿ;
			ਸੋਈ ਸੰਤ [6]ਸਹਾਰੁ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ('ਰਹੱਸੁ' ਬੋਲੋ)
	੬	੩	ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗ ਸੰਗਿ, ਭਯੋ [7]ਸ ਇਰੁ;
			ਤਿਨਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕੀ, [8]ਨੀਵ ਰਖਾਈ ॥ (੨) ਕੀਨੀ ਵਰਖਾਈ
	੧੦	੪	ਇਕ ਅਰਦਾਸਿ, ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ; ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥
	੧੧	੧	ਮੋਹੁ [9]ਮਲਿ, [10]ਬਿਵਸਿ ਕੀਅਉ; ਕਾਮੁ ਗਹਿ ਕੇਸ, ਪਛਾੜਿਉ ॥ ('ਬਿਵੱ੍ਸਿ' ਤੇ 'ਮੱ੍ਲਿ' ਬੋਲੋ)
	੧੧	੧	ਕ੍ਰੋਧੁ ਖੰ੍ਡਿ [11]ਪਰਚੰਡਿ; ਲੋਭੁ ਅਪਮਾਨ ਸਿਉ [12]ਝਾੜ੍ਯਉ ॥
	੧੨	੧	ਭਵ ਸਾਗਰੁ ੧ ਬੰਧਿਅਉ; ਸਿਖ ਤਾਰੇ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨੈ ॥
			ਸਿਰਿ [14]ਆਤ [15]ਪਤੁ ਸਚੌ ਤਖਤੁ; ਜੋਗ ਭੋਗ, ਸੰਜੁਤੁ [16]ਬਲਿ ॥
	੧੪	੨	ਤੂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਹੁ ਜੁਗੀ; ਆਪਿ ਆਪੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ॥
			ਸੁਰਿ ਨਰ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ; ਸਿਖ ਸੇਵੰਤ, [17]ਧੁਰਹ ਧੁਰੁ ॥
			ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਅਨਾਦਿ; ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਤ੍ਰਿ੍ਹੁ ਲੋਅਹ ॥
			ਅਗਮ ਨਿਗਮ [18]ਉਧਰਣ; [19]ਜਰਾ ਜੰਮਹਿ [20]ਆਰੋਅਹ ॥

---

੧. ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ। ੨. ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ। ੩. ਅਨਬਿੱਧ ਮੋਤੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਵੱਡਾ। ੪. ਸੰਘਣੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਇਕ ਰਸ। ੫. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਖੁਸ਼ਬੂ। ੬. ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ। ੭. ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ। ੮. ਸ਼ਬਦ = ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ, ਸੁਰਤ = ਚਿਤ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਨਿਕਲੇ ਸਨ ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਦੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣ ਰੂਪ ਨੀਵ ਰੱਖੀ ਸੀ ਤਥਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ੯. ਪਹਿਲਵਾਨ। ੧੦. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵੱਸ। ੧੧. ਜੋ ਤਿੱਖਾ ਸੀ। ੧੨. ਝਾੜ ਪਛੋੜ ਕੀਤੀ। ੧੩. ਨਾਮ ਦਾ ਪੁਲੁ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। ੧੪. ਚੋਰ। ੧੫. ਛੱਤ੍ਰ। ੧੬. ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸਹਿਤ। ੧੭. ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਦਾ ਸਦਾ। ੧੮. ਉਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ। ੧੯. ਬੁਢੇਪੇ ਤੋਂ ਜਨਮ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ। ੨੦. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਭਾਵਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪
੧੪੦੬	੧੬	੨	ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਿ, ਥਿਰੁ ਥਪਿਅਉ; [੧]ਪਰਗਾਮੀ, ਤਾਰਣ ਤਰਣ ॥
			[੨]ਅਘ [੩]ਅੰਤਕ [੪]ਬਦੈ ਨ, ਕਲੑ ਕਵਿ; ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣ ॥
			(੨) ਅੰਤਕ [੫]ਬਦੈਨ, (੩) ਕਬ [੬]ਦੈਨ
			ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ ੫
੧੪੦੭	੨	੧	ਤੈ 'ਜਨਮਤ'; ਗੁਰਮਤਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਿਓ ॥
	੨	੧	ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੌ, [੭]ਜੈਤਵਾਰੁ; ਹਰਿ, [੮]ਜਨਕੁ ਉਪਾਯਉ ॥
			(ਉਪਾਇਅਉ ਬੋਲੋ)
	੩	੧	ਗੁਰ ਨਾਨਕ, ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਲਾਗਿ; ਉਤਮ ਪਦੁ ਪਾਯਉ ॥
			ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ, ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ; ਭਗਤ ਉਤਰਿ ਆਯਉ ॥
	੪	੨	ਬਡਭਾਗੀ [੯]ਉਨਮਾਨਿਅਉ; ਰਿਦਿ ਸਬਦੁ ਬਸਾਯਉ ॥ (ਬਸਾਇਅਉ ਬੋਲੋ)
	੬	੩	ਜਨਕ ਰਾਜੁ ਬਰਤਾਇਆ; ਸਤਜੁਗੁ ਆ-[੧੦]ਲੀਣਾ ॥
			ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ; [੧੧]ਅਪਤੀਜੁ [੧੨]ਪਤੀਣਾ ॥
	੮	੪	ਖੇਲੁ [੧੩]ਗੂੜ੍ਹਉ ਕੀਅਉ ਹਰਿਰਾਇ, ਸੰਤੋਖਿ [੧੪]ਸਮਾਚਰ੍ਉ;
			ਬਿਮਲ ਬੁਧਿ. ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਮਾਣਉ ॥
			ਆਜੋਨੀ [੧੫]ਸੰਭਵਿਅਉ; ਸੁਜਸੁ, ਕਲ ਕਵੀਅਣਿ ਬਖਾਣਿਅਉ ॥
	੧੧	੫	ਸਦ ਜੀਵਣ, ਅਰਜੁਨੁ ਅਮੋਲੁ; ਆਜੋਨੀ [੧੬]ਸੰਭਉ ॥
			ਭਯ ਭਜਨੁ, ਪਰ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੁ; ਅਪਾਰੁ [੧੭]ਅਨੰਭਉ ॥
			ਅਗਹ ਗਹਣੁ, ਭ੍ਰਮੁ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦਹਣੁ; ਸੀਤਲੁ ਸੁਖ ਦਾਤਉ ॥
			[੧੮]ਆਸੰਭਉ [੧੯]ਉਦਵਿਅਉ; ਪੁਰਖੁ ਪੂਰਨ ਬਿਧਾਤਉ ॥
	੧੪	੬	ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ, ਜਾਸੁ ਜਗ ਅੰਦਰਿ; ਮੰਦਰਿ ਭਾਗੁ, ਜੁਗਤਿ [੨੦]ਸਿਵ ਰਹਤਾ ॥
	੧੬	੬	ਕੁਲਿ ਸੋਢੀ, ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ [੨੧]ਤਨੁ;
			ਧਰਮ [੨੨]ਧੁਜਾ, ਅਰਜੁਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਾ ॥
	੧੮	੭	ਸਤਿਵੰਤੁ. ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ; ਨਵ ਨਿਧਿ ਨ ਨਿਖੁਟੈ ॥
			ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ,ਸਰਬ ਮੈ; ਸਹਜਿ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਅਉ ॥

---

੧. ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਣ ਵਾਸਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪ। ੨. ਪਾਪ। ੩. ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਨੂੰ। ੪. ਬਿਦਦੇ ਨਹੀਂ, ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ੫. ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੬. ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਕੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ੭. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ। ੮. ਗਿਆਨਵਾਨ। ੯. ਵਿਚਾਰਿਆ। ੧੦. ਮੇਲ ਦਿਤਾ ਸਤਿਜੁਗ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ। ੧੧. ਨਾ ਪਤੀਜਣ ਵਾਲਾ ਮਨ। ੧੨. ਪਤੀਜ ਗਿਆ। ੧੩. ਗੁਪਤ। ੧੪. ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ। ੧੫. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ੧੬. ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੧੭. ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੧੮. ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ। ੧੯. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ੨੦. ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ। ੨੧. ਸਪੁਤਰ। ੨੨. ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ ੫
੧੪੦੮	੨	੮	ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ, ਗੁਰੁ ਧੰਨਿ; ਅਭਰ ਸਰ, ਸੁਭਰ ਭਰਾਯਉ ॥ (ਅ-ਭਰ ਬੋਲੋ, ਭਰਾਇਅਉ ਬੋਲੋ)
	੪	੯	ਅਮਿਉ ਰਸਨਾ, [1]ਬਦਨਿ ਬਰ ਦਾਤਿ, ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਗੁਰ ਸੂਰ; ਸਬਦਿ, ਹਉਮੈ ਨਿਵਾਰ੍ਉ ॥
			[2]ਪੰਚਾਹਰੁਨਿ ਦਲਿਅਉ; ਸੁੰਨ ਸਹਜਿ, ਨਿਜ ਘਰਿ [3]ਸਹਾਰ੍ਉ ॥ (੨) [4]ਪੰਚਾ ਹਰੁਨਿ (੩) ਨਿਦਲਿਅਉ (ਸਹਾਰਿਅਉ ਬੋਲੋ)
	੬	੯	ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਕਲ੍ਚਰੈ; ਤੈ [5]ਜਨਕਹ, [6]ਕਲਸੁ [7]ਦੀਪਾਇਅਉ ॥
	੭	੧	ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ; [8]ਪਾਰਥਉ ਚਾਲੈ ਨਹੀ ॥
	੮	੨	ਭਵਜਲੁ ਸਾਇਰੁ. [9]ਸੇਤੁ; ਨਾਮੁ ਹਰੀ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ ॥
			ਤੁਅ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਹੇਤੁ; ਨਾਮਿ ਲਾਗਿ ਜਗੁ ਉਧਰ੍ਉ ॥
	੯	੩	ਅਬ ਨਾਹਿ, ਅਵਰ [10]ਸਰਿ [11]ਕਾਮੁ; [12]ਬਾਰੰਤਰਿ, ਪੂਰੀ [13]ਪੜੀ ॥
	੧੨	੧	[14]ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ;ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ,ਪਿਖਹੁ ਨਯਣ ॥ (ਨੈਣ ਬੋਲੋ)
	੧੩	੨	ਸਤਿ ਰੂਪੁ ਸਤਿ ਨਾਮੁ; ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਿਓ ਉਰਿ ॥
			ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਪਰਤਖਿ; ਲਿਖ੍ਉ ਅਛਰੁ, ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ॥
	੧੫	੨	[15]ਪਾਰਸੁ [16]ਪਰਸਿ, [17]ਪਰਸੁ [18]ਪਰਸਿ; ਗੁਰਿ [19]ਗੁਰੂ ਕਹਾਯਉ ॥
			ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ, ਮੂਰਤਿ ਸਦਾ ਥਿਰੁ; ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਸਨਮੁਖ ਰਹਹੁ ॥
			ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜੁ, ਅਰਜੁਨੁ ਗੁਰੂ; ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਲਗਿ, [20]ਬਿ-ਤਰਹੁ ॥
	੧੬	੩	ਤਿਹ ਜਨ ਜਾਚਹੁ, ਜਗਤ੍ਰ ਪਰ ਜਾਨੀਅਤੁ; [21]ਬਾਸੁਰ ਰਯਨਿ ਬਾਸੁ, ਜਾ ਕੋ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ ॥
	੧੯	੩	ਮਥੁਰਾ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਸ੍ਰਬ ਮਯ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰੁ; ਭਗਤਿ ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਾਇ, ਰਹਿਓ ਮਿਲਿ ਰਾਮ ਸਿਉ ॥ (ਮੈ ਬੋਲੋ)
੧੪੦੯	੧	੪	ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਤ, ਦੇਵ ਸਬੈ ਮੁਨਿ; ਇੰਦ੍ਰ, ਮਹਾ ਸਿਵ ਜੋਗ ਕਰੀ ॥
	੩	੫	ਜਗ ਅਉਰੁ ਨ ਯਾਹਿ. [22]ਮਹਾਤਮ ਮੈ; ਅਵਤਾਰੁ [23]ਉਜਾਗਰੁ, ਆਨਿ ਕੀਅਉ ॥

੧. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਬਚਨ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਰਸਨਾ ਤੋਂ। ੨. ਪੰਚਾਹਰੁਨਿ = ਸ਼ੇਰ ਕਾਲ ਨੂੰ ਦਲਿਆ। ੩.ਆਸਰਾ। ੪.ਪੰਜੇ ਹਰਨ, ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਲ ਦਿਤਾ ੫ ਗਿਆਨ ਦਾ। ੬. ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ। ੭.ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਹੈ। ੮. ਅਰਜਨ ਪਾਂਡਵ। ੯. ਪੁਲ। ੧੦. ਸਰਿ = ਸਰ ਗਏ। ੧੧. ਕੰਮ। ੧੨. ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ। ੧੩. ਪੈ ਗਈ। ੧੪. ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ। ੧੫. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੧੬.ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੧੭. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੧੮. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੧੯. ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ੨੦. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। ੨੧. ਦਿਨ। ੨੨. ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ। ੨੩. ਪ੍ਰਤੱਖ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ ੫
੧੪੦੯	੫	੫	ਇਹ [੧]ਪਧਤਿ ਤੇ, ਮਤ ਚੂਕਹਿ ਰੇ ਮਨ;
			ਭੇਦੁ [੨]ਬਿਭੇਦੁ, ਨ ਜਾਨ [੩]ਬੀਅਉ ॥
	੯	੭	[੪]ਕਲਿ ਸਮੁਦ੍ਰ ਭਏ ਰੂਪ; ਪ੍ਰਗਟਿ, ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਧਾਰਨੁ ॥ (ਚਾਲ ਵਾਸਤੇ)
	੧੧	੭	ਧਰਨਿ ਗਗਨ, ਨਵ ਖੰਡ ਮਹਿ; ਜੋਤਿ ਸ੍ਵਰੂਪੀ, ਰਹਿਓ ਭਰਿ ॥
			(ਸੁਅਰੂਪੀ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੧	ਅਜੈ ਗੰਗ ਜਲੁ, ਅਟਲੁ; ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਨਾਵੈ ॥
	੧੩	੧	ਨਿਤ, ਪੁਰਾਣ ਬਾਚੀਅਹਿ; ਬੇਦ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੁਖਿ ਗਾਵੈ ॥
	੧੩	੧	ਅਜੈ ਚਵਰੁ ਸਿਰਿ ਢੁਲੈ; ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਲੀਅਉ ॥ (ਅ-ਜੈ ਬੋਲੋ)
	੧੪	੧	ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ, ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਗੁਰ; ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ, ਹਰਿ ਪਹਿ ਗਯਉ ॥
			[੫]ਹਰਿਬੰਸ, ਜਗਤਿ ਜਸੁ ਸੰਚਰ੍ਯਉ; ਸੁ ਕਵਣੁ ਕਹੈ; ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਯਉ ॥
	੧੬		(ਸੰਚਰਿਅਉ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੨	[੬]ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਗਯਉ; ਆਪਿ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ, ਭਾਯਉ ॥
	੧੮	੨	[੭]ਰਹਸੁ ਕੀਅਉ [੮]ਸੁਰ ਦੇਵ; ਤੋਹਿ ਜਸੁ, ਜਯ ਜਯ ਜੰਪਹਿ ॥ (ਰਹਿਸੁ ਬੋਲੋ)
		੨	ਛਤ੍ਰ [੯]ਸਿੰਘਾਸਨੁ, ਪਿਰਥਮੀ; ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਕਉ, ਦੇ ਆਇਅਉ ॥
			ਸਲੋਕ, ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥
੧੪੧੦	੪	੧	[੧੦]ਉਤੰਗੀ, [੧੧]ਪੈ [੧੨]ਓਹਰੀ; [੧੩]ਗਹਿਰੀ [੧੪]ਗੰਭੀਰੀ ॥ (੨) ਪੈਓਹਰੀ
			ਸਸੁੜਿ, ਸੁਹੀਆ ਕਿਵ ਕਰੀ; ਨਿਵਣੁ ਨ ਜਾਇ ਥਣੀ ॥
			[੧੫]ਗਚੁ ਜਿ ਲਗਾ, [੧੬]ਗਿੜ [੧੭]ਵੜੀ; ਸਖੀਏ [੧੮]ਧਉਲਹਰੀ ॥
			ਸੇ ਭੀ ਢਹਦੇ ਡਿਠੁ ਮੈ; ਮੁੰਧ, ਨ ਗਰਬੁ [੧੯]ਥਣੀ ॥
	੫	੨	ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ [੨੦]ਹਰਣਾਖੀਏ; ਗੂੜਾ [੨੧]ਵੈਣੁ, ਅਪਾਰੁ ॥
	੯	੩	ਜੇ ਤੂੰ, ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ; ਤਾਹੂ ਪੁਛੁ, [੨੨]ਤਿੜੰਨ [੨੩]ਕਲ ॥
			ਤਾਹੂ, ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ; [੨੪]ਵੰਞਾਏਨ੍ਹੀ [੨੫]ਰਪਰੀ ॥ (੨) ਵੰਞਾ ਏਨ੍ਹੀ

੧. ਟਕਸਾਲ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ। ੨. ਭੇਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ। ੩. ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਾ ਸਮਝੇ। ੪. ਕਲਜੁਗ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪ ਮਹਾਰਾਜ ਹੋਏ ਉਧਾਰਨ ਵਾਸਤੇ। ੫.ਭੱਟ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਯਾ ਹਰਿ = ਸੂਰਜ ਦੀ ਬੰਸ ਸੋਢ ਬੰਸ ਦੇ। ੬. ਦੇਵ = ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪੁਰੀ ਸੱਚਖੰਡ। ੭. ਪ੍ਰਸ਼ੰਨਤਾ। ੮. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ। ੯. ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਦਾ ਛੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਿੰਘਾਸਣ। ੧੦. ਉਚੇ ਅੰਗ ਵੈਰਾਗ (ਜੈਨੀਆਂ) ਬਿਬੇਕ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨ। ੧੧. ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ। ੧੨. ਝੁਕਣਾ ਕਰੇ। ੧੩. ਨਿਰਹੱਲ। ੧੪. ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ਜਾਣੀ। ੧੫. ਵਰ ਰੂਪ ਚੂਨਾ। ੧੬. ਪਹਾੜ। ੧੭. ਹਵੇਲੀਆਂ ਸਨ। ੧੮. ਹਰੀ ਮੰਦਰ। ੧੯. ਅਸਥਨ, ਸਾਧਨ। ੨੦. ਹਰਣਾਂ ਸਰੀਖੀ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤੀ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਰੂਪ। ੨੧. ਬਚਨ। ੨੨. ਤਰਣਾ ਵਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨੩. ਜੁਗਤੀ। ੨੪. ਚਲੇ ਗਏ। ੨੫. ਲਹਿਰਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ
੧੪੧੦	੧੦	੪	[੧]ਝੜ [੨]ਝਖੜ [੩]ਓਹਾੜ; ਲਹਰੀ ਵਹਨਿ, ਲਖੇ [੪]ਸਰੀ ॥
			(੨) [੫]ਲਖੇਸਰੀ ('ਲੱਖੇ' ਬੋਲੋ)
	੧੦	੫	ਨਾਨਕ; ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੀ ਹੋਈ ॥
	੧੧	੫	[੬]ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ, ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ ॥
	੧੨	੬	ਹੈ ਹੈ ਕਰਿ ਕੈ; ਓਹਿ ਕਰੇਨਿ ॥
	੧੩	੬	ਨਾਨਕ; ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਇ ॥
	੧੪	੭	ਸਹਸੈ ਜੀਅਰਾ, ਪਰਿ ਰਹਿਓ; [੭]ਮਾ ਕਉ, ਅਵਰੁ ਨ ਢੰਗੁ ॥
੧੪੧੧	੨	੯	ਅਗਨਿ ਮਰੈ ਜਲੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ; ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਨਿਧਿ ਜਲੁ ਨਾਹਿ ॥
			(੨) ਨਿਧਿਜਲੁ
	੪	੧੦	ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੈਲਾ ਅਵਗੁਣੀ; ਚਿੰਜੁ ਭਰੀ ਗੰਧੀ ਆਇ ॥
			ਸਰਵਰੁ ਹੰਸਿ, ਨ ਜਾਣਿਆ, ਕਾਗ ਕੁਪੰਖੀ, ਸੰਗਿ ॥
	੯	੧੩	ਨਾਨਕ ਲਗੀ ਤੁਰਿ ਮਰੈ; ਜੀਵਣ ਨਾਹੀ ਤਾਣੁ ॥
	੧੦	੧੩	ਪਿਰਮ [੮]ਪੈਕਾਮੁ ਨ ਨਿਕਲੈ; ਲਾਇਆ ਤਿਨਿ ਸੁਜਾਣਿ ॥
	੧੨	੧੪	ਭਾਂਡਾ, [੯]ਆਣਗੁ ਰਾਸਿ; ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ॥
	੧੫	੧੫	ਇਕਨਾ ਸਿਧਿ ਨ ਬੁਧਿ, ਨ ਅਕਲਿ ਸਰ; ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੰਤ ॥
੧੪੧੨	੨	੨੦	ਜਉ ਤਉ; ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
	੭	੨੫	ਸੀਤਾ ਲੈ ਗਇਆ ਦਹ-ਸਿਰੋ; ਲਛਮਣੁ ਮੂਓ, ਸਰਾਪਿ ॥
	੯	੨੬	ਹਣਵੰਤਰੁ ਆਰਾਧਿਆ; ਆਇਆ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ॥
	੧੦	੨੬	ਨਾਨਕ ਵੇ-ਪਰਵਾਹੁ ਸੋ; ਕਿਰਤੁ ਨ ਮਿਟਈ ਰਾਮ ॥
	੧੦	੨੭	ਲਾਹੋਰ ਸਹਰੁ; ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸੇਵਾ ਪਹਰੁ ॥
	੧੧	੨੮	ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ; ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰੁ ॥
	੧੨	੨੯	'ਉਦੋਸਾਹੈ' ਕਿਆ ਨੀਸਾਨੀ; ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਅੰਨੀ ॥
	੧੨	੨੯	[੧੦]ਉਦੋਸੀਅ [੧੧]ਘਰੇ ਹੀ ਵੁਠੀ; [੧੨]ਕੁੜਿਈਂ, [੧੩]ਰੰਨੀ [੧੪]ਧੰਮੀ ॥
			ਸਤੀ ਰੰਨੀ ਘਰੇ ਸਿਆਪਾ; ਰੋਵਨਿ ਕੂੜੀ ਕੰਮੀ ॥ (ਸੱਤੀ ਬੋਲੋ)
	੧੪	੩੦	ਕੇ ਦੋਖੜੈ ਸੜਿਓਹਿ, ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ; ਨਾਨਕ, ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ ॥
	੧੫	੩੦	ਜਿਤੁ ਡਿਠੇ ਤਨੁ ਪਰਫੁੜੈ; ਚੜੈ 'ਚਵਗਣਿ' ਵੰਨੁ ॥ ('ਚਵੱਗਣਿ' ਬੋਲੋ)

---

੧. ਲੱਭ ਦਾ। ੨ ਮੋਹ ਦਾ। ੩. ਹੜ੍ਹ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦਾ। ੪. ਆਸਾ ਰੂਪ ਨਦੀ। ੫. ਲੱਖਾਂ ਹੀ। ੬.ਗਿਆਨਵਾਨ। ੭. ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ। ੮.ਤੀਰ। ੯.ਆਵੇਗਾ ੧੦. ਸਾਸ ਸਾਸ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿਚ ਉਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਨ, ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ ਮਨ। ੧੧. ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਸਦਾ ਹੈ। ੧੨.ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪ। ੧੩. ਮਨ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਵਿਪਰਜੇ, ਨਿੰਦ੍ਰਾ, ਸਿਮ੍ਰਤੀ, ਵਿਕਲਪ, ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ। ੧੪. ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ
			ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩
੧੪੧੩	੩	੧	[੧]ਅਭਿਆਗਤ ਏਹ ਨ ਆਖੀਅਹਿ; ਜਿਨ ਕੈ ਮਨ ਮਹਿ ਭਰਮੁ ॥ (ਅਭਿਆ-ਗਤ ਬੋਲੋ)
	੪	੩	ਹੋਵਾ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋਤਕੀ; ਵੇਦ ਪੜਾ ਮੁਖਿ ਚਾਰਿ ॥
	੫	੪	ਬ੍ਰਹਮਣ [੨]ਕੈਲੀ, ਘਾਤੁ [੩]ਕੰਞਕਾ; [੪]ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ ॥
	੧੦	੬	ਮਨਮੁਖ ਬੰਨਿ੍ ਚਲਾਈਅਹਿ; ਨਾ ਮਿਲਹੀ, [੬]ਵਗਿ ਸਗਿ ॥ (ਸੱਗਿ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਪੋਲਾ ਬੋਲਣਾ)
	੧੨	੭	ਨਾਨਕ, ਸਚਾ ਏਕੁ ਦਰੁ; [੭]ਬੀਭਾ [੮]ਪਰਹਰਿ, ਆਹਿ ॥
੧੪੧੫	੨	੨੦	ਨਾਨਕ, ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੈਲਿਆ ਮੁਏ; ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਖੋਇ ॥
੧੪੧੬	੧	੨੭	ਜਨ ਕੀ ਟੇਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ; ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ [੯]ਠਵਰ ਨ ਠਾਉ ॥
	੬	੨੯	ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਦੇ; ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ (ਖੱਤੇ ਨਾ ਬੋਲੋ)
	੧੨	੩੧	ਮਨਮੁਖੀਆ ਦੋਹਾਗਣੀ; ਆਵਣ ਜਾਣਿ ਮੁਈਆਸੁ ॥
	੧੯	੩੩	ਅੰਤਰਿ ਆਇ ਵਸੈ; ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੈ ਕੋਇ ॥
੧੪੧੭	੪	੩੪	ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੋਹਿਥੈ, ਵਡਭਾਗੀ ਚੜੈ; ਤੇ ਭਉਜਲਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇ ॥
	੧੧	੩੮	ਮਨਮੁਖਿ ਅਸਥਿਰੁ ਨਾ ਥੀਐ; ਮਰਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਖਿਨ ਵਾਰ ॥
	੧੪	੪੦	ਲੋਭੀ ਕਾ, ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ, [੧੦]ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥
੧੪੧੮	੩	੪੨	ਗੁਰਮੁਖਾਂ [੧੧]ਕਰਾਂ ਉਪਰਿ, ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ; ਸੇ ਪਾਇਨਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥
	੬	੪੩	ਨਾਨਕ ਕਰਤਾ ਕਰੇ; ਸੁ ਹੋਇ ॥
	੯	੪੫	ਮਨਮੁਖੁ ਬਾਲਕੁ, ਬਿਰਧਿ ਸਮਾਨਿ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਾ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਸੁਰਤਿ ਨਾਹੀ ॥
	੧੧	੪੫	ਮਨਮੁਖ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ, ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣ ਪਾਇ ॥
	੧੭	੪੮	ਗੁਰਮਤੀ, ਹਰਿ ਪਾਇਆ; ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਪਰ-ਜਾਲਿ ॥

੧. ਅਤਿਥੀ । ੨. ਗਊ । ੩. ਲੜਕੀ ਘਾਤ = ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੪.ਧਰਮ ਦੇ ਸਰੇਸ਼ਟਾ ਚਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੫. ਅੰਨ । ੬. ਬਗਲੇ ਸਗਿ = ਹੰਸਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ, ਵਾ ਵਗਿ = ਗਊਆਂ ਨਾਲ ਸਗਿ = ਕੁਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਇਉਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨਾਲ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ। ੭. ਦੂਜਾ। ੮. ਤਿਆਗ। ੯. ਠਹਿਰਨ ਨੂੰ ਯਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ। ੧੦. ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਵਾਹ ਚਲੇ। ੧੧. ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਦੇ ਇਕਰਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ ਡੰਡ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਗਏ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ
੧੪੧੯	੫	੫੧	ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਉਪੇ, ਜੀਅ ਸਉ ਭਾਈ; ਲਏ ਹੁਕਮਿ ਫਿਰਾਉ ॥
	੭	੫੧	ਪੈਨਣੁ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆ ਭਾਈ; ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਇ ॥
੧੪੨੦	੧੫	੬੨	ਵਡੜੈ ਝਾਲਿ [੧]ਝਲੁੰਭਲੈ; ਨਾਵੜਾ ਲਈਐ ਕਿਸੁ ॥
	੧੬	੬੩	[੨]ਹਰਹਟ ਭੀ, ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ; ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ [੩]ਬਾਣਿ ॥
੧੪੨੧	੪	੬੬	ਨਾਨਕ, ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਖਸਮ ਕਾ; ਮਤਿ ਭਵੀ, ਫਿਰਹਿ [੪]ਚਲ ਚਿਤ ॥
			ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪
	੧੧	੨	ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ; ਜਿਸਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭ ਕੋਇ ॥ (ਸਮੱਤੁ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ)
	੧੭	੪	ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ ਤਿਨ; ਸਜਣ ਸਚਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥
	੧੯	੫	ਹਉ ਖੜੀ ਨਿਹਾਲੀ ਪੰਧੁ; ਮਤੁ [੬]ਮੂੰ ਸਜਣੁ, ਆਵਏ ॥
			ਕੋ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਅਜੁ; ਮੈ, ਪਿਰੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵਏ ॥
੧੪੨੨	੭	੮	ਜਾਂ ਸਹੁ ਦੇਖਨਿ ਆਪਣਾ; ਨਾਨਕ, ਥੀਵਨਿ ਭੀ ਹਰੇ ॥
	੭	੯	ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਦਰਿ ਨੇਹੁ; ਤੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਚੈ ਲਾਇਆ ॥
	੮	੧੦	ਗੁਰਮੁਖਿ, ਸਚੀ [੭]ਆਸਕੀ; ਜਿਤੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਸਚਾ ਪਾਈਐ ॥
੧੪੨੩	੫	੧੯	ਵਰਤ ਨੇਮੁ ਸੁਚ ਸੰਜਮੁ ਪੂਜਾ; ਪਾਖੰਡਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥
	੧੯	੨੪	ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ, ਤਿਨਾ ਰਾਸਿ ਹੋਇ; ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ, ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥
੧੪੨੪	੧੩	੨੮	ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ, ਵਰਤੈ ਕਰਤਾ; ਜੋ ਭਾਵੈ, ਜੋ ਨਾਇ ਲਾਇਆ ॥
	੧੪	੨੯	ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ; ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਲੇ ਹਉਮੈ, ਸਾਕਤ ਦੁਰਜਨਾ ॥
			ਨਾਨਕ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇ; ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧੂ ਸਜਣਾ ॥
			ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫
੧੪੨੫	੫	੩	ਜੀਤੇ ਪੰਚ ਬੈਰਾਈਆ; ਨਾਨਕ, ਸਫਲ, ਮਾਰੂ ਇਹੁ ਰਾਗੁ ॥
	੬	੪	[੮]ਜਾਂ [੯]ਮੂੰ [੧੦]ਇਕੁ, ਤ ਲਖ ਤਉ [੧੧]ਜਿਤੀ; ਪਿਨਣੇ, ਦਰਿ ਕਿਤੜੇ ॥
	੧੦	੭	ਕੇਰੋ ਸੁ ਚੰਗਾ ਮਾਨਿ; [੧੨]ਦੁਯੀ, [੧੩]ਗਣਤ [੧੪]ਲਾਹਿ ॥ [ਦੁਇਈ ਬੋਲੋ]
	੧੬	੧੧	[੧੫]ਖੁਭੜੀ [੧੬]ਕੁਥਾਇ; [੧੭]ਮਿਠੀ [੧੮]ਗਲਣਿ, [੧੯]ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ ॥
	੧੮	੧੩	ਸੁਤੜੇ ਅਸੰਖ; ਮਾਇਆ ਝੂਠੀ ਕਾਰਣੇ ॥

੧. ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਤੜਕੇ, ਵਾ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ। ੨. ਹਲਟ। ੩. ਬਾਣੀ। ੪. ਚੰਚਲ ਚਿਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਤ ਫਿਰ ਗਈ ਨਿਸਚੇ ਵਲੋਂ। ੫. ਰਸਤਾ। ੬. ਮੇਰਾ। ੭. ਪ੍ਰੀਤੀ। ੮. ਜਦੋਂ। ੯. ਮੇਰਾ। ੧੦. ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ। ੧੧. ਤੇਰੇ ਜੈਸੇ ਕਿਤਨੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਪਿੰਨਣੇ = ਮੰਗਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ੧੨. ਦੂਸਰੀ। ੧੩. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਣੋਣਾ। ੧੪. ਮੇਟ ਦੇਹ। ੧੫. ਖੁਭ ਰਹੀ ਹੈ ਬ੍ਰਿਤੀ। ੧੬. ਕਸੂਤੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਸੰਗਤ। ੧੭. ਮਾਇਆ ਦੀ। ੧੮. ਖੁੱਭਣ, ਜਿਲ੍ਹਣ। ੧੯. ਖੋਟੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ
੧੪੨੬	੧	੧੬	ਦੂਜੀ, ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ; ਇਕਸ ਸਉ, ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
	੨	੧੭	[1]ਤਿਹਟੜੇ ਬਾਜਾਰ; ਸਉਦਾ ਕਰਨਿ, [2]ਵਣਜਾਰਿਆ ॥ (ਤਿਹੱਟੜੇ ਬੋਲੋ)
	੬	੨੧	[3]ਖੰਭ ਵਿਕਾਂਦੜੇ ਜੇ ਲਹਾਂ: [4]ਘਿੰਨਾ; [5]ਸਾਵੀ ਤੋਲਿ ॥
	੮	੨੨	ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ [6]ਬਹਿਠਿਆ, ਸੋਹੀਐ; ਸਭਨਾਂ ਦਾ [7]ਵੇਸਾਹੁ ॥
			ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯
	੧੩	੩	[8]ਤਰਨਾਪੋ [9]ਇਉ ਹੀ ਗਇਓ; ਲੀਓ, ਜਰਾ ਤਨੁ ਜੀਤਿ ॥ (ਤਰਨਾ–ਪੋ ਬੋਲੋ)
	੧੭	੭	ਤਨੁ ਧਨੁ ਜਿਹ [10]ਤੋ-ਕਉ ਦੀਓ; ਤਾਂ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਨ ਕੀਨ ॥
	੧੮	੮	ਤਨੁ ਧਨੁ ਸੰਪੈ, ਸੁਖ ਦੀਓ; ਅਰੁ ਜਿਹ ਨੀਕੇ ਧਾਮ ॥
	੧੯	੯	ਸਭ ਸੁਖ ਦਾਤਾ, ਰਾਮੁ ਹੈ; ਦੂਸਰ ਨਾਹਿਨ ਕੋਇ ॥
੧੪੨੭	੧	੧੦	ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਤਿ ਪਾਈਐ; ਤਿਹ ਭਜੁ ਰੇ [11]ਤੈ ਮੀਤ ॥
	੩	੧੧	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜੁ ਮਨਾ; ਭਉਨਿਧਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥
੧੪੨੮	੨	੩੦	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ, ਜੀਵਨ [12]ਕਉਨੇ ਕਾਮ ॥
	੭	੩੫	ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ; ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ ॥
	੮	੩੬	ਕਰਣੋ [13]ਹੁਤੋ, ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ, ਪਰਿਓ, ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧ ॥
	੧੦	੩੮	ਨਰ ਚਾਹਤ ਕਛੁ ਅਉਰ; ਅਉਰੈ ਕੀ ਅਉਰੈ ਭਈ ॥ ਚਿਤਵਤ, ਰਹਿਓ ਠਗਉਰ; ਨਾਨਕ, ਫਾਸੀ ਗਲਿ ਪਰੀ ॥
	੧੫	੪੪	ਏਕ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ; ਜਿਹ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੈ, ਨਾਹਿ ਮਨਿ ॥
	੧੬	੪੫	ਜੈਸੇ, ਸੂਕਰ ਸੁਆਨ, ਨਾਨਕ, ਮਾਨੋ ਤਾਹਿ ਤਨੁ ॥ ਸੁਆਮੀ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਉ ਸਦਾ; ਸੁਆਨ ਤਜਤ ਨਹੀ ਨਿਤ ॥
੧੪੨੯	੧੯	੪੭	ਸਿਰੁ ਕੰਪਿਓ, ਪਗ ਡਗਮਗੇ, ਨੈਨ, ਜੋਤਿ ਤੇ ਹੀਨ ॥ (੨) ਡਗ ਮਗੇ
	੧੪	੪੮	ਨਿਜ ਕਰਿ ਦੇਖਿਓ ਜਗਤੁ ਮੈ; ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹਿ ॥
	੬	੫੩	ਬਲੁ ਛੁਟਕਿਓ, ਬੰਧਨ ਪਰੇ; ਕਛੂ ਨ ਹੋਤ ਉਪਾਇ ॥

੧. ਤਿੰਨ ਛੱਡੇ ਬਾਜਾਰ। ੨. ਸ੍ਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਦੇ। ੩. ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪.ਖੰਭ ਜੇ ਵਿਕਦੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਵੈਰਾਗ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ ੫.ਆਪਣੇ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਤੁਲਾ ਕੇ ਲੈ ਲਵਾਂ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੜ ਲਵਾਂ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲਵਾਂ। ੬. ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆਂ। ੭. ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। ੮. ਜਵਾਨੀ ਪੁਣਾ। ੯. ਐਵੇਂ ਹੀ। ੧੦. ਤੁਝ ਕਉ। ੧੧. ਤੂੰ। ੧੨. ਕਿਸ ਕੰਮ। ੧੩. ਕਰਨਾ ਜੀ ॥

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
			ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯
੧੪੨੯	੭	੫੪	[੧]ਬਲੁ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ; ਸਭ ਕਿਛੁ ਹੋਤ ਉਪਾਇ ॥
			ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਹਾਥ ਮੈ; ਤੁਮਹੀ, ਹੋਤ ਸਹਾਇ ॥
	੮	੫੫	ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ [੨]ਬਿਪਤਿ ਮੈਂ ਟੇਕ ਏਕ, [੩]'ਰਘੁਨਾਥ ॥
	੧੧	੧	[੪]'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ॥
			ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ ॥
			[੫]ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀ; ਮੈਨੋ ਜੋਗੁ ਕੀਤੋਈ ॥ [ਕੀਤੋ-ਈ ਬੋਲੋ]
	੧੫	੧	ਤਰਸੁ ਪਇਆ [੬]ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਹੋਈ; ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਜਣੁ ਮਿਲਿਆ ॥

–੦–

ਰਾਗ ਮਾਲਾ

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਸ਼ਬਦ	
੧੪੩੦	੧੯	੧	ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਗ ਭੈਰਉ; [੭]ਵੈ ਕਰਹੀ ॥
	੧	੧	ਪੰਨਿਆਕੀ ਗਾਵਹਿ; ਬੰਗਲੀ ॥ ['ਗਾਵਹਿ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]
			ਪੁਨਿ ਅਸਲੇਖੀ ਕੀ; ਭਈ ਬਾਰੀ ॥
	੨	੧	ਪੰਚਮ ਹਰਖ; ਦਿਸਾਖ ਸੁਨਾਵਹਿ ॥
	੪	੧	ਦੁਤੀਆ; 'ਮਾਲਕਉਸ਼ਕ' ਆਲਾਪਹਿ ॥
	੫	੧	ਗੰਧਾਰੀ; ਸੀਹੁਤੀ ਉਚਾਰੀ ॥
	੬	੧	ਮਾਰੂ ਮਸਤਅੰਗ; ਮੇਵਾਰਾ ॥
	੬	੧	ਖਉਖਟ; ਅਉ ਭਉਰਾਨਦ ਗਾਏ ॥
	੯	੧	ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਬ; ਮੰਗਲਨ ਸੁਹਾਏ ॥

–੦–

---

੧. ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ, ਪਟਨੇ 'ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ ਮੈਣੀ ਸੰਗਤ ਵਿਖੇ ਜੋ ਬੀੜ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਾਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਮ: ੧੦ਵਾਂ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਪਾਠ ਦਸਵਾਂ ਹੈ । ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਭੀ ਇਕ ਦੋਹਰਾ ਕਲਗੀਧਰ ਵਲੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ੨. ਤਕਲੀਫ ਵਕਤ। ੩ ਰਾਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜ਼ੋ ਕਿਰਤਮ ਨਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਬਾਬਤ ਕੋਈ ਵਰਤੇ ਤਾਂ 'ਰਾਮ ਗਇਓ ਰਾਵਨ ਗਇਓ' ਤੁਕ ਵਿਚ ਉਸ ਰਾਮਚੰਦਰ ਦੀ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੈ। ੪. ਬੁਝਾਰਤ, ਮੋਹਰ ਛਾਪ। ੫. ਆਪ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਉਪਕਾਰ ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੋਗ=ਲਾਇਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। ੬. ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਮੇਹਰ ਹੋਈ ਜਾਂ ਮੇਹਰਬਾਨੀ। ੭. ਉਹ।

ਰਾਗਮਾਲਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ		ਪੰਜ ਪੰਜ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਪੁਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ
ਭੈਰਉ	ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ	। ਭੈਰਵੀ । ਬਿਲਾਵਲੀ । ਪੁਨਿਆਕੀ । ਬੰਗਲੀ । ਅਸਲੇਖੀ । ।
	ਪੁਤਰਾ ਦੇ ਨਾਮ	ਪੰਚਮ । ਹਰਖ । ਦਿਸਾਖ । ਬੰਗਾਲਮ । ਮਧੁ । ਮਾਧਵ । ਲਲਤ । ਬਿਲਾਵਲ
ਮਾਲ-ਕਉਸਕ	ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਦੇ ਨਾਮ	। ਗੌਂਡਕਰੀ । ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ । ਗੰਧਾਰੀ । ਸੀਹੁਤੀ । ਧਨਾਸਰੀ । ।
	ਪੁਤਰਾ ਦੇ ਨਾਮ	ਮਾਰੂ ।ਮਸਤਅੰਗ । *ਮੇਵਾਰਾ ।ਪ੍ਰਬਲਚੰਡ। ਕਉਸਕ । ਉਭਾਰਾ ।ਖਉਖਟ।ਭਉਰਾਨਦ
ਹਿੰਡੋਲ	ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਦੇ ਨਾਮ	। ਤੇਲੰਗੀ । ਦੇਵਕਰੀ । ਬਸੰਤੀ । ਸੰਦੂਰ । ਅਹੀਰੀ । ।
	ਪੁਤਰਾ ਦੇ ਨਾਮ	ਸੁਰਮਾਨੰਦ। ਭਾਸਕਰ। ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਬ ।()ਮੰਗਲਨ।ਸਰਸਬਾਨ।ਬਿਨੋਦਾ। ਬਸੰਤ । ਕਮੋਦਾ
ਦੀਪਕ	ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਦੇ ਨਾਮ	। ਕਛੇਲੀ । ਪਟਮੰਜਰੀ । ਟੋਡੀ । ਕਾਮੋਦੀ । ਗੂਜਰੀ । ।
	ਪੁਤਰਾ ਦੇ ਨਾਮ	ਕਾਲੰਕਾ । ਕੁੰਤਲ । ਰਾਮਾ । ਕਮਲਕੁਸਮ । ਚੰਪਕ । ਗਉਰਾ । ਕਾਨਰਾ । ਕਲ੍ਯਾਨਾ
ਸ੍ਰੀਰਾਗੁ	ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਦੇ ਨਾਮ	। ਬੈਰਾਗੀ । ਕਰਨਾਟੀ । ਗਵਰੀ । ਆਸਾਵਰੀ । ਸਿੰਧਵੀ । ।
	ਪੁਤਰਾ ਦੇ ਨਾਮ	ਸਾਲੂ । ਸਾਰਗ । ਸਾਗਰਾ । ਗੌਂਡ । ਗੰਭੀਰ । ਗੁੰਡ । ਕੁੰਭ । ਹਮੀਰ
ਮੇਘ ਰਾਗ	ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਦੇ ਨਾਮ	। ਸੋਰਠਿ । ਗੌਂਡ । ਮਲਾਰੀ । ਆਸਾ । ਸੂਹਉ । ।
	ਪੁਤਰਾ ਦੇ ਨਾਮ	ਬੈਰਾਧਰ । ਗਜਧਰ । ਕੇਦਾਰਾ । ਜਬਲੀਧਰ । ਨਟ । ਜਲਧਾਰਾ । ਸੰਕਰ । ਸਿਆਮਾ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮਾਰੂ ਮਸਤ, ਅੰਗ ਮੇਵਾਰਾ, ਪ੍ਰਬਲ ਚੰਡ । ()ਮੰਗਲਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕਈ ਗਿਆਨੀ 'ਸਰਸ' ਨੂੰ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ *

ਇਹ ਚੁਰਾਸੀ; ੬ ਰਾਗ, ੩੦ ਰਾਗਣੀਆਂ ੪੮ ਪੁਤ੍ਰ, ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਆਪ ਗਾਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪੂਰਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਜੋ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੋਗ ਪਾਵੇਗਾ ਉਹ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨ ਦੇ ਗੇੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ੴ ਤੋਂ ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ ਤਕ ਆਪ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸੰਗਤ ਬਣਾਈ । ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ।

—ਉਥਾਨਕਾ—

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ. ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਲਿਖਵਾਈ । ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਸਾਨੂੰ ਪਰੇਮ ਰੂਪੀ ਮਾਲਾ ਬਖਸ਼ੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚਉਰਾਸੀਹ ਦੇ ਚੱਕ੍ਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਈਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਰਚੀ ।

ਨੋਟ—ਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤ੍ਰ ਹਨ—

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਰਥ—੧—ਅਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ੳ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਉਚਾਰਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਸੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਸਤਿ=ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ਗੁਰ=ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ । ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਾਇ ।

—ਰਾਗ ਮਾਲਾ—

ਰਾਗ = ਪ੍ਰੇਮ । ਮਾਲਾ = ਪੰਗਤੀ । ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਮਾਲਾ । ਜਿਸਦੀ ਪੰਗਤੀ ਪੰਗਤੀ ਰੂਪ ਮਣਕੇ ਹੈਂ, ਪਰੇਮ ਰੂਪੀ ਸੂਤ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਰੂਪ ਫੇਰਨੀ ਹੈ । ਜੋ ਭਾਵਨਾ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹਦਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਚਉਰਾਸੀਹ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਆਉਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਮਹਾਰਾਜ ! ਪੰਜੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਿਵੇਂ ਹੋਣ ?

ਉਤ੍ਰ–ਰਾਗ ਏਕ ਸੰਗਿ, ਪੰਚ ਬਰੰਗਨ ॥

ਰਾਗ–ਪ੍ਰੇਮ । ਏਕ–ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਸੰਗਿ–ਨਾਲ ਪੰਚ–ਪੰਜ । ਬਰੰਗਨ–(ਬਰਅੰਗਨ) ਸਰੇਸ਼ਟ ਨਾਰੀਆਂ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਇਦ੍ਰੀਆਂ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਲਾਉਣ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਰਸਨਾ, ਨੇਤ੍ਰ, ਤੁਚਾ, ਨੱਕ, ਕੰਨ) ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਲੋਇਣ ਰਤੇ ਲੋਇਣੀ ਕੰਨੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ ਚੂਨੜੀ ਰਤੀ ਲਾਲ ਲਵਾਇ ॥ ਅੰਦਰੁ ਮੁਸਕਿ ਝਕੋਲਿਆ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥

(ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਸਲੋਕ ੧੫)

੨. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਆਖਦਾ ਹੈ ?

ਉਤ੍ਰ–ਸੰਗਿ ਅਲਾਪਹਿ; ਆਠਉ ਨੰਦਨ ॥

ਸੰਗਿ–ਸੰਗਤਿ । ਅਲਾਪਹਿ–ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ । ਆਠਉ–ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ । ਨੰਦਨ–ਪੁਤ੍ਰ (ਜਗਤ) ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਅਠੇ ਪਹਿਰ (ਉਸ ਅਕਾਲ ਨੂੰ) ਜਿਸਦਾ ਜਗਤ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਸੰਤ ਅਰਾਧਨਿ ਸਦ ਸਦਾ ਸਭਨਾ ਕਾ ਬਖਸਿੰਦੁ ॥ (ਮਾਝ ਦਿਨ ਰੈਣਿ ਮਹਲਾ ੫)

੩. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਪਹਿਲੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ?

ਉਤ੍ਰ–ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਗ, ਭੈਰਉ ਵੈ ਕਰਹੀ ॥

ਪ੍ਰਥਮ–ਪਹਿਲੇ । ਭੈਰਉ (ਭੈ-ਰਉ) ਡਰ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਵੈ–ਓਸ । ਕਰਹੀ–ਕਰੀਏ । ਪਹਿਲਾਂ ਭੈ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਓਸ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰੀਏ । ਪ੍ਰਮਾਣ–ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਮਨ ਭਉ ਤਿਨਾ ਮਨਿ ਭਾਉ । (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੪੬੫)

੪. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਹਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਚਾਰੀਏ ?

ਉਤ੍ਰ–ਪੰਚ ਰਾਗਨੀ; ਸੰਗਿ ਉਚਰਹੀ ॥ (ਉਚੱਰਹੀ ਬੋਲੋ)

ਪੰਚ–ਸਰੇਸ਼ਟ । ਰਾਗਨੀ–ਪ੍ਰੀਤੀ । ਸੰਗਿ–ਨਾਲ । ਸਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਉਚਾਰੀਏ । ਪ੍ਰਮਾਣ–ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ॥ (ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫)

੫. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਅਨੰਦ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਉਤ੍ਰ–ਪ੍ਰਥਮ; ਭੈਰਵੀ, ਬਿਲਾਵਲੀ

ਪ੍ਰਥਮ–ਆਦਿ । ਭੈਰਵੀ–(ਭੈ-ਰਵੀ) ਭੈ ਵਿਚ ਰਚੀਏ । ਬਿਲਾਵਲੀ–ਆਨੰਦ ਆਦਿ (ਜਨਮ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭੈ ਵਿਚ ਰਚੀਏ ਤਾਂ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ) ਆਨੰਦ ਵਾਲੇ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ॥

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਿਲਵਿਖ ਕਟੇ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਸਾਰਿਆ ॥

ਵਾ–ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥ (ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ)

੬. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਦ੍ਵੈਤ ਕਿਵੇਂ ਗਲਦੀ ਹੈ ?

ਉਤ੍ਰ–ਪੁਨਿਆਕੀ ਗਾਵਹਿ; ਬੰਗਲੀ ॥ ['ਗਾਵਹਿ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ]

ਪੁਨਿਆਕੀ–ਪੁੰਨਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬੁਧੀ । ਬੰਗਲੀ–(ਬੰ–ਗਲੀ) ਦ੍ਵੈਤ ਗਲ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁੰਨਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬੁਧੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਵੈਤ ਗਲ ਗਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਬਿਨਸੈ ਦੂਜਾ ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਹਲਾ ੫ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ, ਪਹਿਲੀ ਅਸਟਪਦੀ)

੭. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਿਵੇਂ ਪਵੇ ?

ਉਤ੍ਰ–ਪੁਨਿ੍ਅਸਲੇਖੀ ਕੀ; ਭਈ ਬਾਰੀ ॥

ਪੁਨਿ–ਪਵਿਤ੍ਰ । ਅਸਲੇਖੀ–(ਅਸ ਲੇਖੀ) ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ, ਲਿਖਿਆ । ਬਾਰੀ–ਨਦੀ। ਕੀ–ਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਦੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਲੇਖਾ ਲਿਖੀਐ ਮਨ ਕੈ ਭਾਇ ॥ (ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪)

੮. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਮਨ ਦੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਧੀਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਣ ?

ਉਤ੍ਰ–ਏ ਭੈਰਉ ਕੀ; ਪਾਚਉ ਨਾਰੀ ॥

ਏ–ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਪਾਚਉ–ਪੰਜੇ । ਨਾਰੀ–ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੈ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ (ਪ੍ਰਮਾਣ, ਵਿਪਰਜੇ, ਨਿੰਦ੍ਰਾ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਵਿਕਲਪ)। ੧. ਪ੍ਰਮਾਣ–ਦਿਸਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਲਗਣਾ। ੨. ਵਿਪਰਜੇ–ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਸੁਭਾਉ। ੩. ਨਿੰਦ੍ਰਾ–ਨੀਂਦ ਸੁਖੋਪਤ ਅਵਸਥਾ। ੪. ਸਿਮ੍ਰਤੀ–ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ। ੫. ਵਿਕਲਪ–ਦੂਜੀ ਕਲਪਨਾ । ਕਮਾਈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬਹੁਤੀ। ਏਹ ਮਨ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨਾਰੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਭਉ ਪਇਆ ਵਡਭਾਗਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਭੈ ਪਇਐ ਮਨੁ ਵਸਿ ਹੋਆ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥

(ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ੬)

੯. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕਹੋ ?

ਉਤ੍ਰ–ਪੰਚਮ ਹਰਖ; ਦਿਸਾਖ ਸੁਨਾਵਹਿ ॥

ਪੰਚਮ–(ਪੰਚ–ਮ) ਪੰਜ ਤੱਤ ਮੈ । ਹਰਖਦਿ–ਅਨੰਦਾਇਕ । ਸਾਖ–ਸਾਖੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ (ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿਰਮਲ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਮਾਂ, ਪਉਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਅਗਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ, ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿਰਖੋਭਤਾ ਅਵੁਰ) ਮੈਂ ਅਨੰਦਾਇਕ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਕੋ ਸੁਣਾਂਵਦੇ ਹੈਂ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਸਹਨ ਸੀਲ ਪਵਨ ਅਰ ਪਾਣੀ, ਬਸੁਧਾ ਖਿਮਾ ਨਿਰਭਰਾਤੇ ॥ (ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ੪)

ਵਾ-ਸਸਤ੍ਰਿ ਤੀਖਣਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਓ ਮਨਿ ਨ ਕੀਨੋ ਰੋਸੁ ॥ ਕਾਜੁ ਉਆ ਕੋ ਲੇ ਸਵਾਰਿਓ ਤਿਲੁ ਨ ਦੀਨੋ ਦੋਸੁ ॥੧॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਉ ਨਿਤ ਨੀਤਿ ॥ ਦਇਆਲ ਦੇਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਸੁਨਿ ਸੰਤਨਾ ਕੀ ਰੀਤਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਣ ਤਲੈ ਉਗਾਹਿ ਬੈਸਿਓ ਸ੍ਰਮੁ ਨ ਰਹਿਓ ਸਰੀਰਿ ॥ ਮਹਾ ਸਾਗਰੁ ਨਹ ਵਿਆਪੈ ਖਿਨਹਿ ਉਤਰਿਓ ਤੀਰ ॥੨॥ ਚੰਦਨ ਅਗਰ ਕਪੂਰ ਲੇਪਨ ਤਿਸੁ ਸੰਗੇ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਬਿਸਟਾ ਮੂਤ੍ਰ ਖੋਦਿ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਮਨਿ ਨ ਮਨੀ ਬਿਪਰੀਤਿ ॥੩॥ ਊਚ ਨੀਚ ਬਿਕਾਰ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸੰਲਗਨ ਸਭ ਸੁਖ ਛਤ੍ਰ ॥ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁ ਨ ਕਛੂ ਜਾਨੈ ਸਰਬ ਜੀਅ ਸਮਤ ॥੪॥ ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਨਾਸ ॥ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਪਵਿਤ੍ਰਹ ਕਿਰਣ ਲਾਗੇ ਮਨਿ ਨ ਭਇਓ ਬਿਖਾਦੁ ॥੫॥ ਸੀਤ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧ ਚਲਿਓ ਸਰਬ ਥਾਨ ਸਮਾਨ ॥ ਜਹਾ ਸਾ ਕਿਛੁ ਤਹਾ ਲਾਗਿਓ ਤਿਲੁ ਨ ਸੰਕਾ ਮਾਨ ॥੬॥ ਸੁਭਾਇ ਅਭਾਇ ਜੁ ਨਿਕਟਿ ਆਵੈ ਸੀਤੁ ਤਾ ਕਾ ਜਾਇ । ਆਪ ਪਰ ਕਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਣੈ ਸਦਾ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥੭॥ ਚਰਣ ਸਰਣ ਸਨਾਥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਲਾਲ ॥ ਗੋਪਾਲ ਗੁਣ ਨਿਤ ਗਾਉ ਨਾਨਕ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾਲ ॥੮॥੩॥ (ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)

੧੦. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਗਾਵੇ ?

ਉਤ੍ਰ–ਬੰਗਾਲਮ ਮਧੁ ਮਾਧਵ; ਗਾਵਹਿ ॥

ਬੰਗਾਲਮ–(ਬੰ-ਗਾਲ) ਬੰ–ਦ੍ਵੈਤ ਗਾਲ–ਗਾਲ ਕੇ । ਮ–ਵਿਚ । ਮਧੁ–ਹਿਰਦੇ । ਮਾਧਵ–ਮਇਆ ਦਾ ਪਤੀ । ਗੁਰਮੁਖ ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਗਾਲ ਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਾਈ ॥ (ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੩ ਸ਼ਬਦ ੧)

੧੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਫਲ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣੀਏ ?

ਉਤ੍ਰ–ਲਲਤ ਬਿਲਾਵਲ ਗਾਵਹੀ; ਅਪੁਨੀ ਅਪੁਨੀ ਭਾਂਤਿ ॥

ਲਲਤ–ਸੁੰਦਰ । ਬਿਲਾਵਲ–ਅਨੰਦ । ਅਪੁਨੀ ਅਪੁਨੀ–ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪੂਰਬਕ । ਭਾਂਤ–ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਜ੍ਹਾ । ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਗਾਂਵਦੇ ਹੈਂ । ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਫਲ ਦਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਰੂਪ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇ । ਭਗਤ ਭਗਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਜਾਣ ਕੇ ਇਉਂ ਜਾਣੀਏ । ਪ੍ਰਮਾਣ–ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਜਾਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਧੇਨਾ ॥ (ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਸ਼ਬਦ ੧੨)

੧੨. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਉਤ੍ਰ–ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਭੈਰਵ ਕੇ; ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨ ਪਾਤ੍ਰ ॥

ਅਸਟ–ਅੱਠ । ਪੁਤ੍ਰ–ਅਧੀਨ । ਭੈਰਵ (ਭੈ–ਰਵ)–ਭੈ ਵਿਚ ਰਚ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਦੇ ਇਹ ਅੱਠੋ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ, ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ) ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ

ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਏ, ਓਹ ਭੈ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਗਾਉਣ ਯੋਗ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਏ ਹੈਂ।

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪਾਚਉ ਲਰਿਕਾ ਜਾਰਿ ਕੈ ਰਹੈ ਰਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ॥ (ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ ੪੨)
ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਤੀਨੇ ਸਮ ਕਰਿ ਲਿਆਵੈ ॥ (ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ)

੧੩. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਸ਼ੰਕਾ ਕਿਵੇਂ ਮਿਟੇ ?

ਉਤ੍ਰ–ਦੁਤੀਆ; ਮਾਲਕਉਸਕ ਅਲਾਪਹਿ ॥

ਦੁਤੀਆ-ਦ੍ਵੈਤ । ਮਾਲ-ਮਲਕੇ । ਕਉਸਕ-(ਕਉ ਸਕ) ਕਉ-ਕਿਉਂ । ਸਕ-ਸ਼ੰਕਾ । ਜੋ ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਮਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਉਚਾਰਨ ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪ੍ਰਮਾਣ-ਦੁਬਿਧਾ ਮੇਟਿ ਖਿਮਾ ਗਹਿ ਰਹਹੁ ॥ (ਗਉੜੀ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ)

੧੪. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਰੁਕਣ ?

ਉਤ੍ਰ–ਸੰਗਿ ਰਾਗਨੀ; ਪਾਚਉ ਥਾਪੇ ॥

ਸੰਗਿ–ਨਾਲ । ਰਾਗਨੀ-ਪ੍ਰੀਤੀ । ਪਾਚਉ-ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ । ਥਾਪੇ-ਰੋਕਣਾ ਇਸਥਿਤ । ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ (ਗੁਰਮੁਖ) ਰੋਕਦੇ ਹੈਂ।

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪਾਂਚਉ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਈ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੋਊ ਨਿਰਵਰਈ ॥
(ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ)

੧੫. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ ?

ਉਤ੍ਰ–ਗੌਂਡਕਰੀ; ਅਰੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥

ਗੌਂਡ–ਵਿਚਾਰ । ਕਰੀ–ਕਰਦੇ । ਦੇਵ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੰਧਾਰੀ–ਸੁਗੰਧੀ । ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਬਹੁੜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦੀ (ਭਗਤੀ ਰੂਪ) ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਸਹਜੇ ਹੀ ਭਗਤਿ ਊਪਜੈ ਸਹਜਿ ਪਿਆਰਿ ਬੈਰਾਗਿ ॥ [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮ; ੩ ਛੇਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ] ਨਾਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਜੀ ਹੈ ਦਹਦਿਸਿ ਹਰਿ ਮੁਸਕੀ ਮੁਸਕ ਗੰਧਾਰੇ ॥
(ਨਟ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮ: ੪ ਦੂਜੀ ਅਸਟਪਦੀ)

੧੬. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕਹੋ ?

ਉਤ੍ਰ–ਗੰਧਾਰੀ ਸੀਹੁਤੀ ਉਚਾਰੀ ॥

ਗੰਧਾਰੀ-(ਗੰਧ-ਆਰੀ) ਦੁਰਗੰਧ ਵੈਰੀ । ਸੀਹੁਤੀ (ਸੀ–ਹੁਤੀ) ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਜੋ [ਗਿਆਨ] ਵਿਸ਼ੇ ਦੁਰਗੰਧ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ (ਬੁਧੀ) ਤਿਸ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਚਾਰੇਗੀ। ਪ੍ਰਮਾਣ–ਕਥੀਐ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਗਿਆਨੁ ॥

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ॥ ੨੩ਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ

੧੭. ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਬੁਧੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ?

ਉਤਰ--ਧਨਾਸਰੀ; ਏ ਪਾਚਉ ਗਾਈ ॥

ਧਨਾਸਰੀ—[ਧਨ ਆਸਰੀ] ਧਨ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ । ਪਾਚਉ—ਪਚਾਇ, ਨਾਸ । ਗਾਈ—ਗਾ ਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ (ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ ਬੁਧੀ ਸਤਿਨਾਮੁ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ॥ (ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੨੦)

੧੮. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਹੋ ?

ਉਤਰ--ਮਾਲ ਰਾਗ; ਕਉਸਕ ਸੰਗ ਲਾਈ ॥

ਮਾਲ—ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਆਦਿ । ਰਾਗ—ਮੋਹ । ਲਾਈ—ਲਾਹ ਦਿਤੀ । ਸੰਗ—ਸਾਥ । ਕਉਸਕ—(ਕਉ—ਸਕ) ਕਉ—ਕੀ । ਸਕ—ਸ਼ੰਕਾ । (ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਾਲ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਸਾਥ ਹੀ ਲਾਹ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਭਾਵ ਪਦਾਰਥ ਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪ੍ਰਮਾਣ—ਮਿਥਿਆ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਤਜੀ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਬੀਚਾਰਿ ॥ (ਬਿਲਾਵਲ ਕਬੀਰ ਜੀ ੧੦ ਸ਼ਬਦ ੩)

੧੯. ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਮਨ ਮਸਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਉਤਰ--ਮਾਰੂ ਮਸਤਅੰਗ: ਮੇਵਾਰਾ॥

ਮਾਰੂ—ਮਾਰ ਕੇ । ਮਸਤ—ਬੇਪਰਵਾਹ । ਅੰਗ—ਪਿਆਰਾ । ਮੇ—ਵਿਚ, ਰਿਦਾ । ਵਾਰਾ—ਵਰਜ ਕੇ । ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵਰਜ ਕੇ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ—ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਪ੍ਰਮਾਣ—ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਅਲਮਸਤੁ ਮਤਵਾਰਾ ॥

(ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ੨੭)

੨੦. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਅਪੋਖ ਗਿਆਨ ਦਾ ਫਲ ਕਥਨ ਕਰੋ ?

ਉਤਰ--ਪ੍ਰਬਲਚੰਡ; ਕਉਸਕ ਉਭਾਰਾ ॥

ਪ੍ਰਬਲ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਲ ਵਾਲੇ । ਚੰਡ—ਤਿੱਖੇ । ਕਉ—ਕਉਣ । ਸਕ—ਸ਼ੰਕਾ । ਉਭਾਰਾ—ਉਠਾਲਣਾ । ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਲ ਵਾਲੇ ਤਿੱਖੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਣ ਸੰਕਾ ਨੂੰ ਉਠਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਥਨ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ । ਪ੍ਰਮਾਣ—ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਚੰਡੁ ॥ ਤਿਥੈ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋਡ ਅਨੰਦੁ ॥ (ਜਪੁਜੀ)

ਮੋਲੁ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਕਰਨੈ ਜੋਗਾ ਕਿਆ ਕੋ ਕਹੈ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਕਥਨ ਕਹਣ ਕਉ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਜੋ ਪੇਖੈ ਤਿਸੁ ਬਣਿ ਆਵੈ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੪)

੨੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਿਸ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਖਉਖਟ; ਅਉ ਭਉਰਾਨਦ ਗਾਏ ॥

ਖਉ—ਨਾਸ । ਖਟ—ਛੇ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ,

ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਮਨ। ਭਉਰਾ ਆਨਦ-(ਭਉਰ-ਜਗਜਾਸੂ) (-ਅਨੰਦ) । ਅਉ-ਫੇਰ। ਗਾਏ-ਕਥਨ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਮਨ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਮਾਣ-ਲੋਭ ਮੋਹ ਏਹ ਪਰਸਿ ਨ ਸਾਕੈ ਗਹੀ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ॥

(ਬਸੰਤ ਮ: ੯ ਸ਼ਬਦ ੩)

੨੨. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਉਤਰ--ਅਸਟ; ਮਾਲਕਉਸਕ ਸੰਗਿ ਲਾਏ ॥

(ਅਸ਼ਟ-ਅਠ-ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਵਿਚਾਰ (ਅਸਤੀ) ਸਤਿ, (ਭਾਤੀ) ਚੇਤਨ (ਪ੍ਰੇਅਤਾ) ਆਨੰਦ । ਕਉ-ਸਕ-ਕਉ-ਕਿਉਂ । ਸਕ-ਸ਼ੰਕਾ । ਲਾਏ-ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕਿਉਂ ਸ਼ੰਕਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਭਾਵ ਸ਼ੰਕਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲੇ।

ਪਮਾਣ-ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਹੋਏ ਆਪਿ ਸਹਾਇ ॥
ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਨਿਤਿ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕੁ ਸਹਸਾ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਇ ॥ (ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ੩੧)

੨੩. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਹਉਮੈ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਟਦੀ ਹੈ ?

ਉਤਰ–ਪੁਨਿ ਆਇਅਉ ਹਿੰਡੋਲੁ;ਪੰਚਿ ਨਾਰਿ,ਸੰਗਿ ਅਸਟਸੁਤ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ (ਪੁੰਨ) ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮ (ਆਇਓ) ਆਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਹਿੰ) ਹੰਗਤਾ ਡੋਲ-ਡੋਲ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜੋ (ਸੰਗਿ) ਸੰਗੀ ਸਰੀਰ ਮੰਨਿਆਂ ਸੀ ਅੱਠਾਂ ਧਾਤਾਂ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਭੀ ਮਾਣ ਸੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜ ਕੋਸ਼

੧. ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼-ਅੰਨ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ (ਕੋਸ਼) ਪੜਦਾ, ਮਿਆਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕੋਸ਼ ਹਨ।

੨. ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼-ਪੰਜੇ ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ-ਪ੍ਰਾਣ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਬਿਆਨ, ਉਦਿਆਨ।

੩. ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼-ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ ਛੇਵਾਂ ਮਨ।

੪. ਵਿਗਯਾਨਮਯ ਕੋਸ਼-ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਛੇਵੀਂ ਬੁਧੀ।

੫. ਅਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼-ਸਖੋਪਤ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜੋ ਅਨੰਦ ਹੈ ਏਹ ਅਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਦੇਹ ਮੇਂ।

ਅਸ਼ਟ ਧਾਤ

(੧) ਅਸਤ। (੨) ਮਿੱਝ। (੩) ਲਹੂ। (੪) ਚਮੜੀ। (੫) ਮਾਸ। (੬) ਰਸ। (੭) ਬੀਰਜ। (੮) ਬਲ ਵਾ ਨਾੜੀਆਂ।

ਪੰਚ ਨਾਰਿ ਸੰਗਿ-ਵਾ ਏਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਆਰਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਸੰਗੀ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ਅੱਠਾਂ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਸੂਤਕੇ (ਵਾ) ਪੰਚ ਨਾਰਿ-

ਪੰਜ ਨਾਰੀਆਂ-ਪੰਜ ਅਵਸਥਾ । ਖੇਚਰੀ, ਭੂਚਰੀ, ਚਾਚਰੀ, ਅਗੋਚਰੀ, ਉਨਮਨੀ । ਅਸਟ ਸੁਤ-ਪ੍ਰਾਣ, ਬਿਆਨ, ਸਮਾਨ, ਅਪਾਨ, ਉਦਿਆਨ, ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਇਹ ਅੱਠੇ ਸੁਤ-(ਸੂਤ) ਠੀਕ, ਵਸਿ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਪੰਜੇ ਅਵਸਥਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ । ਅਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣ ਆਦਿਕ ਵਸ ਹੋ ਗਏ ਹੈਂ ਅਤੇ ਹੰਗਤਾ ਡੋਲ ਗਈ ਹੈ ।

ਜੋਗ ਮਤ ਦੁਆਰਾ (੧) ਖੇਚਰੀ-ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਲਾਉਣੀ ਵਾ ਸਿੱਧੀ ਬਲ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ 'ਚ ਵਿਚਰਨਾ । (੨) ਭੂਚਰੀ-ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਟਿਕਾਉਣੀ ਵਾ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ (੩) ਚਾਚਰੀ-ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਵਿਚ ਟਿਕਣਾ ਵਾ ਹਵਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ । (੪) ਅਗੋਚਰੀ-ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਸਹੰਸਰ ਦਲ ਕਵਲ ਦੇਖਣਾ ਵਾ ਪਾਣੀ 'ਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਾ । (੫) ਉਨਮਨੀ-ਬ੍ਰਹਮ ਰੰਧ੍ਰ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਦਾ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਾਲੂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਾਸਣ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੋਣਾ ਵਾ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਬਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤੱਤ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ ਪਰ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਸਹਿਤ ਕਾਰਨ ਅਵਿਦਿਆ ਦੇਹ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਏਹ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਹ ਪਲਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਜੋਗ ਮਾਰਗ ਹੈ । (੧) ਪ੍ਰਾਣ-ਜੋ ਰਿਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੈਂ । (੨) ਬਿਆਨ-ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਖੇ । (੩) ਸਮਾਨ-ਨਾਭੀ ਵਿਚ । (੪) ਅਪਾਨ-ਗੁਦਾ ਮੇਂ । (੫) ਉਦਿਆਨ-ਜੋ ਕੰਠ ਮੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੈਂ । (੬) ਇੜਾ-ਖੱਬੀ ਸੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ । (੭) ਪਿੰਗਲਾ-ਸੱਜੀ ਸੁਰ ਸੂਰਜ ਦੀ । (੮) ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨਾ ਦੀ ਏਕਤਾ । ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨਾ ਹੈ । ਇਹ ਜੋਗ ਮਾਰਗ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮਿਟਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੰਜ ਤੇ ਅੱਠ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮਤ ਦਵਾਰਾ-੧. ਖੇਚਰੀ-(ਖੇ) ਚਿਦਾਕਾਸ 'ਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣਾ । ੨. ਭੂਚਰੀ-ਭੂਮਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਵਿਚਰਨਾ । ੩. ਚਾਚਰੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ [ਚਾ] ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿਣੀ । ੪. ਅਗੋਚਰੀ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ । ੫. ਉਨਮਨੀ—ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ । ਵਾ ਖੇਚਰੀ-ਸਤਸੰਗੀ, ਧਰਮਖੰਡ । ਭੂਚਰੀ-ਸੇਵਕ, ਗਿਆਨ ਖੰਡ । ਚਾਚਰੀ-ਸਿਖ, ਸਰਮ (ਸੁਖ) ਖੰਡ । ਅਗੋਚਰੀ-ਸਨਮੁਖ-ਕਰਮ (**ਬਖਸ਼ਸ਼**) ਖੰਡ । ਉਨਮਨੀ-ਗੁਰਮੁਖ-ਸੱਚਖੰਡ ਏਹ ਅਵਸਥਾ (ਨਾਰਿ) ਨਾਲ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਾਨ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਾ । ਅਪਾਨ-ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ । ਬਿਆਨ-ਦ੍ਵੈਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣਾ । ਸਮਾਨ-ਬਿਆਪਕ ਸਮਝਣਾ । ਉਦਿਆਨ-ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾ, ਇੜਾ-ਜੋ ਅੜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ (ਪਿੰਗਲਾ) ਪਿੰਗਲਾ ਕਰਨਾ । ਸੁਖਮਨਾ-ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ । ਅਥਵਾ ਇੜਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨਾ ਭਾਵ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਰੇਚਨ (ਤਿਆਗ) ਕਰਨਾ । ਪਿੰਗਲਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਭਾਵ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਸੁਖਮਨਾ ਵਿਖੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਕੁੰਭਕ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਠਹਿਰਾਉਣਾ, ਮਨ ਦਾ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣਾ ਇਹ ਠੀਕ ਵਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ੭)

੨੪. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਕਿਸ ਦੇ ਮਿਟਦੇ ਹੈਂ ?

ਉਤ੍ਰ–ਉਠਹਿ ਤਾਨ ਕਲੋਲ; ਗਾਇਨ ਤਾਰ ਮਿਲਾਵਹੀ ॥

ਤਾਨ–ਤਨ, ਸਰੀਰ । ਕਲੋਲ–ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ, ਲਹਿਰ । ਤਾਰ–ਬ੍ਰਿਤੀ । ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਮੇਲਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥
ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਧਾਵਨ ਤੇ ਛੂਟਿਓ ਕਰਿ ਬੈਠੋ ਬਿਸਰਾਮੁ ॥ (ਬਸੰਤ ਮ: ੯ ਸ਼ਬਦ ੩)

੨੫. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਈ ਹੈ?

ਉਤ੍ਰ–ਤੇਲੰਗੀ ਦੇਵਕਰੀ; ਆਈ ॥

ਤੇ–ਤਿੰਨ । ਲੰਗੀ–ਲੰਘਕੇ । ਦੇਵ–ਪੂਜਾ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਆਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਰਹਤ ਰਹੈ ਨਿਰਾਰੀ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਨ ਜਾਨੈ ॥
ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਖਜਾਨੈ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੪)
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਪੂਜਾ ਜਾਣੈ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀ ੩)

੨੬. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਬਸੰਤੀ ਸੰਦੂਰ ਸੁਹਾਈ ॥

ਬਸੰ–ਤੀ–ਬਸੰ–ਬਸ । ਤੀ–ਇਸਤ੍ਰੀ । ਸੰ–ਦੂਰ–ਸੰ–ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ । ਸੁਹਾਈ–ਸੋਭਨੀਕ । ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਸ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਜੋ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਸੋ ਵੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸੋ ਮਿਲੈ ਤੁਧੁ ਆਏ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ ਸੋ ਤੁਝਹਿ ਸਮਾਏ ॥
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ਸ਼ਬਦ ੨੦)
ਵਾ–ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਠਗਾਨਾ ਸੋ ਮਾਇਆ ਹਰਿ ਜਨ ਠਾਗੀ ॥
(ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੬੭)

੨੭. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੈਸੇ ਹੋਵੇ ?

ਉਤਰ–ਸਰਸ ਅਹੀਰੀ; ਲੈ ਭਾਰਜਾ ॥

ਸਰਸ–ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ । ਅਹੀ-ਰੀ–ਅਹੀ-ਸੱਪਣੀਆਂ । ਰੀ–ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ । ਲੈ–ਨਾਸ । ਭਾ–ਰਜਾ–ਭਾ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ । ਰਜਾ-ਤ੍ਰਿਪਤ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸਹਿਤ ਪਰੇਮ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ

ਰੂਪ ਸੱਪਣੀਆਂ ਨਾਸ ਕੀਤੀਆਂ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹੈਂ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਸਾਚੁ ਕਹੌਂ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥
(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਵਈਏ ੯)

੨੮. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਨਾਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਾਈ ਹੈ ?

ਉਤਰ–ਸੰਗ ਲਾਈ; ਪਾਂਚਉ ਆਰਜਾ ॥

ਪਾਂਚਉ–ਚੇਤਨ । ਆਰਜਾ–ਸਰੇਸ਼ਟ । ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਜੋ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਤਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਾਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਰਹੇ ਲਿਵ ਏਕੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮਾਨੀ ॥ (ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ੧)

੨੯. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ?

ਉਤਰ–ਸੁਰਮਾ ਨੰਦ; ਭਾਸਕਰ ਆਏ ॥

ਸੁਰਮਾ–ਕਾਲਾ, ਕਾਲੀ ਮਾਇਆ । ਨੰਦ—ਪੁਤਰ, ਮਨ । ਭਾਸ–ਕਰ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ । ਮਾਇਆ ਦਾ ਪੁਤਰ ਜੋ ਮਨ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਮਾਣ–ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਹਿ ॥ (ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅ: ੧੨ ਵੀਂ ਪਉੜੀ ੭) ਵਾ-ਮਨ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਮਨੂਆ ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਭਾਈ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਸ਼ਬਦ ੯)

੩੦. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਬ, ਮੰਗਲਨ ਸੁਹਾਏ ॥

ਚੰਦ੍–ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ । ਬਿੰਬ–ਅਕਾਸ਼ । ਮੰਗਲਨ–ਅਨੰਦਦਾਇਕ । ਜੈਸੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਘੜਿਆਂ ਵਿਖੇ ਸੁਹਾਂਵਦਾ ਹੈ ਐਸੇ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਜੋਤਿ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਸੁਹਾਂਵਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਹਭ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਜਿਉ ਜਲ ਘਟਾਊ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ॥
(ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਡਖਣੇ ਮਹਲਾ ੫ ਸਲੋਕ ੧੪)

ਅਥਵਾ–ਜਿਉ ਪਸਰੀ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਜੋਤਿ ॥
ਤਿਉ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥ (ਬਸੰਤ ਮ: ੪ ਸ਼ਬਦ ੧)

੩੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਫਲ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਸਰਸਬਾਨ; ਅਉ ਆਹਿ ਬਿਨੋਦਾ ॥

ਸਰਸ–ਸਹਿਤ ਪਰੇਮ । ਬਾਨ–ਤੀਰ । ਅਉ–ਬਹੁੜੋ, ਫੇਰ । ਆਹਿ–ਹੈ । ਬਿਨੋਦਾ–ਅਨੰਦ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਪਰੇਮ ਰੂਪੀ ਤੀਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੈਂ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਫੇਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭ੍ਰਮ ਰਹਿਤ ਨ੍ਰਿ-ਉਪਾਧ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ । ਮਾਣ–ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਭ੍ਰਮੁ ਕਾਟਿਆ ਜਾਈ ॥ (ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ੯)

੩੨. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਗਾਵਣ ਦਾ ਕੀ ਫਲ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਗਾਵਹਿ ਸਰਸ; ਬੰਸਤ ਕਮੋਦਾ।

ਬਸੰਤ–ਅਨੰਦ। ਕਮੋਦਾ–ਕਵੀਆਂ। ਜੋ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦੇ ਹੈਂ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਦਾ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਸਭੇ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੜੇ ਥੀਏ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਠਾ॥

(ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਦੂਜੀ ਮ: ੫ ਸਲੋਕ ੧੭)

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ਰਾਮ॥

(ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਛੰਤ ਮ: ੫ ਛੰਤ ੬)

੩੩. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਵੈਰਾਗ ਬਿਬੇਕਾਦਿਕ ਸਾਧਨ ਕਹੋ ?

ਉਤਰ--ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ; ਮੈ ਕਹੇ ਸਵਾਰੀ॥

ਅਸ਼ਟ–ਅਠ। ਪੁਤਰ–ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਮੈ–ਮੇਰੇ। ਸਵਾਰੀ–ਸਵਾਰ ੨ ਕੇ ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠ *ਵੈਰਾਗ, ਬਿਬੇਕ, ਖਟ ਸੰਪਤੀ, ਮੁਕਤੀ ਇੱਛਾ, ਸ੍ਰਵਨ, ਮੰਨਨ, ਨਿਦਿਆਸਣ। (੮) ਤੱਤ ਤ੍ਵੰ

੧ *ਵੈਰਾਗ-ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਤਕ ਜਿੰਨੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਿਆਗ ਕਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

੨. ਬਿਬੇਕ–ਬ੍ਰਹਮ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਸਰੂਪ ਹੈ, ਜਗਤ ਸਰੀਰ ਸਹਿਤ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ।

੩. ਖਟ ਸੰਪਤੀ–ਛੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ (੧) ਸਮ-ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ। (੨) ਦਮ-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ। (੩) ਸਰਧਾ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਚੇ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਐਸਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ। (੪) ਸਾਮਧਾਨ-ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਾਨਾ ਪੁਣੇ ਦੀ ਹਿਲ–ਜੁਲੀ ਰੂਪ ਵਿਖੇਪ ਨਾ ਹੋਣਾ। (੫) ਉਪ੍ਰਾਮ–ਵਿਸ਼ੇ ਸਾਧਨਾਂ ਸਮੇਤ ਸਭ ਕਰਮ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਵਿਹੁ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਭੱਜਣਾ। ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਜੇ ਵਿਕਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗਲਿਆਨੀ ਮੰਨਣੀ। (੬) ਤਤਿਛਿਆ–ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਧੁਪ, ਪਾਲਾ, ਭੁਖ, ਤੇਹ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਉ ਸਹਾਰ ਲੈਣਾ, ਏਹ ਖਟ ਸੰਪਤੀ ਤੀਜਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਛੇ ਨਹੀਂ।

੪. ਮੁਕਤੀ ਇੱਛਾ–ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਰ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਮਮੋਖ੍ਹ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਏਸ ਇੱਛਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਮੁਖਤਾ ਹੈ।

੫. ਸ੍ਰਵਨ–ਖਟ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨਾ, ਚਿਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸੁਣਨਾ।

ਖਟ ਚਿੰਨ੍ਹ–੧. ਉਪਕਰਮ–ਜਿਸ਼ ਪ੍ਰਕਰਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ (ਉਪਸਹਾਰ) ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤੀ (ਆਦਿ ਵਿਚ ਭੀ ਅਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਕਥਨ ਔਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਭੀ ਅਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਾ।

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੦੯ ਉਪਰ ਫੁਟ ਨੋਟ)

ਦਾ ਸੋਧਨ ਸਾਧਨਾ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਮੇਰੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਸਵਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਣ–ਮਨ ਤਨ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਰੰਗ ਏਕੈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਬਿਰਤਿ ਬਿਬੇਕੈ ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀ ੨ ਪਉੜੀ ੫)

੩੪. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਦੀ ਵਾਰੀ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਪੁਨਿ ਆਈ; ਦੀਪਕ ਕੀ ਬਾਰੀ ॥

ਪੁਨਿ- ਫੇਰ। ਦੀਪਕ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ । ਬਾਰੀ–ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ । ਚਉਰਾਸੀ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਵਾਰੀ ਆਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ (ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ)

੩੫. ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕਬੁੱਧੀ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ?

ਉਤ੍ਰ—ਕਛੇਲੀ ਪਟਮੰਜਰੀ ਟੋਡੀ ਕਹੀ ਅਲਾਪਿ ॥

ਕਛੇਲੀ–ਕ-ਛੇਲੀ–ਕ–ਖੁਟਿਆਈ, ਕਰੂਪ । ਛੇਲੀ–ਛਲ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ । ਪਟ-ਪਟ ਦੇਣਾ। ਮੰ–ਜਰੀ–ਮੰ–ਰਿਦੇ ਵਿਚ । ਜਰੀ–ਜੜੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਟੋਡੀ–ਦੇਸੀ–ਸਾਖੀ । ਖੁਟਿਆਈ ਛਲ ਵਾਲੀ ਜੋ ਕਰੂਪ ਕਬੁਧੀ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਸੋ ਪੁਟ ਦਿਤੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ ਸ੍ਰੋ ਦੇਸੀ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਨੂੰ ਆਪਿ (ਅਲਾਪਿ) ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗਾਵੋ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਕਬੁਧਿ ਮਿਟੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ ਪਉੜੀ ੫੬)

੩੬. ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਸਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੈਸੇ ਹੋਵੇ ?

ਉਤ੍ਰ—ਕਾਮੋਦੀ ਅਉ ਗੂਜਰੀ; ਸੰਗ ਦੀਪਕ ਕੇ, ਥਾਪਿ ॥

ਕਾਮੋਦੀ-ਕਾਮ ਨੂੰ ਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਬੁਧੀ ਵਾ ਕਵੀਆਂ । ਗੂਜਰੀ–ਗੁਜਰ ਗਈ। ਦੀਪਕ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ। ਥਾਪਿ-ਇਸਥਿਤ। ਅਉ–ਪੁਨਾਂ–ਫੇਰ।

(੬੦੮ ਪੰਨੇ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੀ ਬਾਕੀ)

੨. ਅਭਿਆਸ–ਪੁਨਾਂ ਪੁਨਾਂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਸਤੂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ। ੩. ਅਪੂਰਬਤਾ–ਗੁਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀਂ। ੪. ਪੂਰਬਤਾ–ਫਲ–ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ। ੫. ਅਰਥਾਵਾਦ–ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ। ੬. ਉਤਪਤੀ–ਜੁਗਤੀ ਬੇਮੁਖਤਾ ਦਾ ਖੰਡਨ। ੬. ਮੰਨਣ–ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਅਭੇਦ ਦੀ ਸਾਧਕ ਅਰ ਭੇਦ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ।

੭. ਨਿਦਿਆਸਣ–ਅਨਾਤਮਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਇਸਥਤੀ ਕਰਨੀ।

੮. ਤੱਤ ਤ੍ਵੰ ਦਾਂ ਸੋਧਨ–ਤੱਤ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਈਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਖੀ, ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਜੀਵ ਦਾ ਸਾਖੀ, ਇਕੋ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਜੋ ਕੁਬੁਧੀ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ ਵਿਚ ਕਵੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਖਿੜੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਪੁਨਾ ਉਹ ਹੁਣ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੁਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਸੁਕਰਣੀ ਕਾਮਣ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹਮ ਪਾਈ ॥ (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੩)
ਵਾ–ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਹੈ ਦੇ ਮਤਿ ਸਮਝਾਏ ॥ (ਆਸਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ ੧੭)

੩੭. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਕੀ ਔਗੁਣ ਮਿਟ ਗਏ ?

ਉਤਰ--ਕਾਲੰਕਾ ਕੁੰਤਲ; ਅਉ ਰਾਮਾ ॥

ਕਾਲੰਕਾ–ਕਲੰਕ, ਪਾਪ । ਕੁੰਤਲ–ਕਾਲੇ । ਅਉ–ਪੁਨਾ । ਰਾਮਾ–ਰਮ ਗਏ, ਚਲੇ ਗਏ ਭਾਵ ਕਾਲੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਜੋ ਕਲੰਕ ਸਨ ਫੇਰ ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਬਿਨਸੇ ਪਾਪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਨਾਹੀ ਸੰਤਾਪ ॥
(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੪੬)

੩੮. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਚਿਤ ਉਜਲ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਕਮਲਕੁਸਮ; ਚੰਪਕ ਕੇ ਨਾਮਾ ॥

ਚੰਪਕ–ਚੰਬਾ । ਕੁਸਮ–ਫੁਲ । ਕਮਲ–ਕੌਲ । ਕੇ—ਕਰਕੇ । ਨਾਮਾ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਕਵਲ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਰਲੇਪ ਅਤੇ ਚੰਬੇ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉਜਲ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ) ਹੋ ਗਏ । ਪ੍ਰਮਾਣ–ਨਾਮਿ ਜਿਸੈ ਕੈ ਊਜਲੀ ਤਿਸੁ ਦਾਸੀ ਗਨੀਆ ॥
(ਆਸਾ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੧੧੭)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ--੩੯.ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਵੱਡੀ ਲਗਦੀ ਹੈ?

ਉਤਰ--ਗਉਰਾ; ਅਉ ਕਾਨਰਾ ਕਲ੍ਹਾਨਾ ॥

ਗਉਰਾ–ਗੌਰਵਤਾ, ਵਡਿਆਈ । ਕਾਨਰਾ--ਕਾ–ਸੁਖ ਸਰੂਪ । ਨਰਾ–ਨਿਅੰਤਾ ਰੂਪ । ਕਲ੍ਹਾਨਾ–ਕਲਿਆਨ ਸਰੂਪ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ, ਪਰੇਰਕ ਅਤੇ ਨਿਅੰਤਾ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਕਲਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਸਭ ਵਡਿਆਈਆ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਈਐ ॥
(ਬਿਲਾਵਲ ਕੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ੩)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ–੪੦. ਨਾਮੀ ਕਿਸ ਮੁਲ ਕਰਕੇ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ-- ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ;ਦੀਪਕ ਕੇ ਜਾਨਾ ॥

ਅਸਟ–ਅ–ਬਿਨਾਂ । ਸਟ–ਸਟੇ, ਮੁਲ ਤੋਂ ਅਮੋਲਕ । ਪੁਤ੍ਰ–ਪਵਿੱਤ੍ਰ । ਦੀਪਕ–ਗਿਆਨ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸਟੇ (ਵੱਟੇ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਮਾਣ–ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੋਲਿ ॥ ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਮ ਲੀਆ ਹੈ ਮੋਲਿ ॥ (ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ੧੯)

੪੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਿਵੇਂ ਗਉਂਦੇ ਹੈਂ ?

ਉਤਰ--ਸਭ ਮਿਲਿ; ਸਿਰੀਰਾਗ ਵੈ ਗਾਵਹਿ ॥

ਸ੍ਰੀ—ਸ਼ਰੋਮਣੀ। ਰਾਗ-ਪਰੇਮ। ਵੈ—ਓਸ ਹਰੀ ਤਾਈਂ। ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦੀ ਜੈ ਦੇਉ ਨਾਮਾ ॥ ਭਗਤਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਇਨਹੀ ਹੈ ਜਾਨਾ ॥

(ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ੩੭)

੪੨. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਹਰੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ ?

ਉਤਰ--ਪਾਚਉ ਸੰਗ; ਬਰੰਗਨ ਲਾਵਹਿ ॥

ਪਾਚਉ—ਚੇਤਨ, ਹਰੀ। ਬਰ-ਅੰਗਨ—ਬਰ—ਸਰੇਸ਼ਟ। ਅੰਗਨ—ਰਿਦੇ ਵਾਲਾ। ਸਰੇਸ਼ਟ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਹਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਏਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਸੰਤ ਪਹਿ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇਇ ਮਿਲਾਇ ॥

(ਆਸਾ ਮ: ੫ ਬਿਰਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ੧)

੪੩. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਪੂਰਨ ਫਲ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਬੈਰਾਗੀ; ਕਰਨਾਟੀ ਧਰੀ ॥

ਬੈਰਾਗੀ—(ਬੈਰ-ਅਰ) ਬੈਰ ਦੀ ਨਾਸ਼ਕ ਗਰੀਬੀ। (ਕਰਨ-ਅਟੀ) ਕ੍ਰਿਪਾ, ਪੂਰੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਸਹਜ ਸੁਹੇਲਾ ਫਲੁ ਮਸਕੀਨੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੈ ਮੋਹਿ ਦਾਨੁ ਦੀਨੀ ॥

(ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀ ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀ ੧)

੪੪. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਸ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਗਵਰੀ ਗਾਵਹਿ; ਆਸਾਵਰੀ ॥

ਗਵਰੀ—ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਵਾ ਪਾਰਬਤੀ। (ਆਸਾ-ਵਰੀ) ਆਸਾ ਵਰਜੀ।

ਜੋ ਗੰਭੀਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੁਧੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਾ ਨੂੰ ਵਰਜਿਆ ਹੈ; ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਪਾਰਬਤੀ ਆਦਿਕ ਦੇਵੀਆਂ ਭੀ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਣ—ਮਮਤਾ ਜਾਲ ਤੇ ਰਹੈ ਉਦਾਸਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤਾਕੇ ਦਾਸਾ ॥ (ਬਿਲਾਵਲ ਥਿਤੀ ਮਹਲਾ ੧)

੪੫. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਮਰੀ ?

ਉਤਰ--ਤਿਹ ਪਾਛੈ; ਸਿੰਧਵੀ ਅਲਾਪੀ ॥

ਤਿਹ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਪਾਛੈ—ਪਿਛੇ ਹਟੇ। ਸਿੰਧ ਵੀ—ਸਮੁੰਦਰ। ਵੀ-ਨਿਆਈਂ। ਅਲਾਪੀ—ਜਸ। ਜੋ ਸੰਤ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਟੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ

ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵਡਾ ਜਾਣ ਕੇ ਅਲਾਪਦੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹਟ ਗਈ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥
(ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੫੫)

ਵਾ—ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ॥ (ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੫੧)

੪੬. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਕਲੇਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਮਿਟੇ ?

ਉਤਰ--ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਸਿਉ ਪਾਂਚਉ ਥਾਪੀ ॥

ਸ੍ਰੀ—ਸ਼ਰੋਮਣੀ। ਰਾਗ-ਪਰੇਮ। ਪਾਂਚਉ-ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ (*੧ ਅਵਿਦਿਆ, ੨ ਅਸਿਮਤਾ, ੩ ਰਾਗ, ੪ ਦ੍ਵੈਖ, ੫ ਅਭੀਨਵੇਸ) ਥਾਪੀ-ਰੋਕੀ।

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਰੇਮ ਸਾਥ ਪੰਜਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੋਕੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸਾ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਮਨ ਮਹਿ ਪਰਵੇਸਾ ॥
(ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੩੭)

੪੭. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਬ੍ਰਹਮ ਕਿਵੇਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਸਾਲੂ ਸਾਰਗ ਸਾਗਰਾ; ਅਉਰ ਗੋਡ ਗੰਭੀਰ ॥

ਸਾਲੂ-ਘਰ। ਸਾਰ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ। ਗ-ਗ੍ਰਹਿਣ। ਸਾਗਰਾ-ਸਮੁੰਦਰ। ਗੋਂਡ-ਵਿਚਾਰ। ਗੰਭੀਰ—ਡੂੰਘਾ। ਅਉਰ-ਬਹੁੜੋ। ਸਰੇਸ਼ਟਤਾਈ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਬਹੁੜੋ ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਗੰਭੀਰ ਜਾਣ ਕੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ ਘਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਸਾਰ—ਸਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦਾ (ਗ) ਗਿਆਤਾ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਅਗੰਮ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਤੀ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ, ਅਉਰ ਸਭ ਵਿਚ (ਗੋਂਡ) ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਉਦਕ ਸਮੁਦ ਸਲਲ ਕੀ ਸਾਖਿਆ ਨਦੀ ਤਰੰਗ ਸਮਾਵਹਿਗੇ ॥
ਸੁੰਨਹਿ ਸੁੰਨ ਮਿਲਿਆ ਸਮਦਰਸੀ ਪਵਣ ਰੂਪ ਹੋਇ ਜਾਵਹਿਗੇ ॥
(ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ੪)

੪੮. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਸੂਰਮਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਉਤਰ--ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਕੇ ਗੁੰਡ ਕੁੰਭ ਹਮੀਰ ॥

ਅਸਟ-ਅੱਠ (ਯਮ, ਨੇਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤਿਆਹਾਰ, ਧਾਰਨਾ, ਧਿਆਨ, ਸਮਾਧੀ) ਪੁਤ੍ਰ-ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ—ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰੇਮ। ਗੁੰਡ-ਮਿਲਿਆ। ਕੁੰਭ-ਸਰੀਰ। ਹ੍ਮੀਰ-ਸੂਰਮਾ। ਇਹ ਅੱਠੇ ਜੋਗ ਦੇ ਅੰਗ ਜੋ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਰੇਮੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

---

੧. *ਅਵਿਦਿਆ-ਸਰੂਪ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੨. ਅਸਿਮਤਾ-ਸਮਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾ ਹੋਣੀ। ੩. ਰਾਗ-ਮੋਹ। ੪. ਦ੍ਵੈਖ—ਵੈਰ। ੫. ਅਭੀਨਵੇਸ-ਉਲਟਾ ਹਨ। ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟੀ ਬਾਤ ਦਾ ਹਠ ਕਰਨਾ।

ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਏਸ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਉਹ ਸੂਰਮੇ ਬਣੇ ਹਨ ਵਾ (ਗੁੰਡ) ਮਿਲਿਆ ਜੋ (ਕੁੰਭ) ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਹੋ ਗਏ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਰਾ ਵਰੀਆਮੁ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਦੁਸਟੁ ਅਹੰਕਰਣੁ ਮਾਰਿਆ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿਆ ॥ (ਸਿਰੀਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ੧੧)

(੧) ਯਮ–ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ--

(੧) ਅਹਿੰਸਾ-ਇਹ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ–੧. ਮਨ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ਨਾ ਚਿਤਵਨਾ। ੨. ਜ਼ਬਾਨ ਤੂੰ ਫਿੱਕਾ ਨਾ ਬੋਲਣਾ। ੩. ਦੇਹ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਨਾ।

(੨) ਸੱਚ–ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲੇ। (੩) ਚੋਰੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ–ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਚੁਕੇ, ਮਨ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾ ਲੁਕੋਵੇ ਇਉਂ ਚੋਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਵੇ।

(੪) ਜਤ ਰਖੇ=ਇਹ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕਾਮ ਦਾ ਤਿਆਗਨ ਕਰੇ। ੧. ਬਾਤ ਕਰਨੀ। ੨. ਸੁਨਣੀ। ੩. ਇਕਾਂਤ ਮਿਲਣਾ। ੪. ਅੰਗ ਪਰਸਣੇ। ੫. ਹਿਤ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ। ੬. ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ। ੭. ਮਨ ਵਿਚ ਚਿਤਵਨੀ। ੮. ਭੋਗ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਇਉਂ ਜਤ ਰਖੇ।

(੫) ਧੀਰਜ–ਸੁਖ ਦੁਖ ਵਿਚ ਸਮ। (੬) ਖਿਮਾ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਉਗਣ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਆਫ ਕਰਨੇ, ਖੋਭ ਨਾ ਕਰਨਾ। (੭) ਦਇਆ–ਦੁਖੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ। (੮) ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ–ਚੰਗਾ ਉਪਦੇਸ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਣਾ। (੯) ਮ੍ਰਯਾਦਾ ਦਾ ਭੋਜਨ ਛਕਣਾ–ਭੁਖ ਤੋਂ ਚੋਥਾ ਹਿਸਾ ਘਟ ਖਾਣਾ। (੧੦) ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਲ ਨਾਲ, ਮਨ ਦਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਦਾ ਤਿਆਗ। ਇਹ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਮ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ।

(੨) ਨੇਮ--ਇਹ ਭੀ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ--

੧. ਤਪ–ਇਹ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ –(੧) ਤਾਮਸੀ ਤਪ–ਭੁਖੇ ਤਿਹਾਏ ਰਹਿਣਾ, ਅਗਨ ਤਾਵਣੀ, ਜਲ ਧਾਰਾ, ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਤਪ ਹੈ। (੨) ਰਾਜਸੀ ਤਪ–ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਲੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੋਕਣੀਆਂ, ਸਰੇਸ਼ਟ ਸੇਵਾ ਆਦਿਕ ਕਰਨੀ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਹੈ। (੩) ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣਾ।

੨. ਸੰਤੋਖ–ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜਾਇ ਵਿਚ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲੇ ਦੁਖ ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਸੱਚਾ ਸੰਤੋਖ ਹੈ।

ਕੱਚਾ ਸੰਤੋਖ–ਪਦਾਰਥ ਹੱਥ ਨਾ ਆਉਣਾ ਕਹਿਣਾ ਮੈਂ ਸੰਤੋਖੀ ਹਾਂ ਐਸੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਭੁਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੩. ਆਤਸਕ-ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਬੁਧੀ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸਚਾ ਹੋਣਾ।

੪. ਦਾਨ–ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਬਿਨਾਂ ਚੰਗੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਤਾਮਸੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜਸ ਵਾਸਤੇ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਰਾਜਸੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ

ਭੀ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਏਹ ਸਾਤਕੀ ਉਤਮ (ਗੁਰਮਤਿ) ਦਾਨ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਵਿਦਿਆ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਧਨ ਹੋਵੇ, ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਕੇ ਦੇਵੇ ਬੇਅੰਤ ਫਲ ਹੈ। ੫. ਪੂਜਾ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਧਰਕੇ ਮਨ ਨਾਲ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ । ੬. ਪਾਠ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਨਣਾ ।ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕੰਨੀ ਨਾ ਪਾਉਣੀ ਨਾ ਕਹਿਣੀ। ੭. ਬਿਨਾਂ ਦੰਭ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੇ ਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹੇ। ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤੇ ਪਖੰਡ ਨਾ ਕਰੇ। ੮. ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਬ੍ਰਿਤ-ਨੀਵਾਂ ਚਲੇ ਮੀਠਾ ਬੋਲੇ। ੯. ਅਬੋਲ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਨਿਤਨੇਮ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਓਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾ ਬੋਲੇ। ੧੦. ਹੋਮ-ਭੁਖੇ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਅੰਨ ਜਲ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ ਹੈ. ਅਗਨ ਹੋਮ ਕੇਵਲ ਅਗਨ ਅਹੂਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨੇਮ ਹੈ।

(੩) ਆਸਨ-ਪਦਮ ਆਸਨ, ਸਿਧ ਆਸਨ ਆਦਿ।

(੪) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ-ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਅਹਿਰਾਉਣਾ, ਉਤਰਾਉਣਾ।

(੫) ਪ੍ਰਤਿਆਹਾਰ-ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਬੇਗ ਨੂੰ ਵਰਜ ਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਮੇਟਕੇ ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ । ਅਥਵਾ ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ ਇਸ ਅੰਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਸੁਣੇ ਤਿਥੇ ਰਹਿਣਾ।

(੬) ਧਾਰਨਾ-ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਸਥਾਨ ਅਰ ਸੱਚੀ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ।

(੭) ਧਿਆਨ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਚਿਤ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਧੇ ਅਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਮਨ ਨੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਾ ਜਾਣਾ ।

(੮) ਸਮਾਧਿ-ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਰਹਿਤ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸਹਿਤ, ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਯ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤ ਜੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ--

(੧) ਯਮ-ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖਣਾ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਰਹਿਣਾ।

(੨) ਨੇਮ-ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਣਾ । ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਸੁਣਨਾ । ਜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਸੁਣਨਾ।

(੩) ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ-ਸਭ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਦਿਸਣਾ ਹੀ ਨਾ ਇਕੋ ਵਿਆਪਕ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਵਾ ਪ੍ਰਤਿਆਹਾਰ-ਮਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸੂਖਮ ਕਰਨੀਆਂ, ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ।

(੪) ਆਸਨ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਕਰਨਾ, ਚਿਤ ਹੀ ਤਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਸਤੇ ਆਸਨ ਹੈ।

੫. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ- (ੳ) ਪੂਰਕ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਲੈਣੇ। (ਅ) ਕੁੰਭਕ-ਜੋ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਸਮਝੀ ਹੈ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਕਰਨਾ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤਿਆਗਣਾ ਨਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਉਣਾ। (ੲ) ਰੇਚਕ-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਤਿਆਗਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਵੱਡਾ ਸੁਖ ਮੰਨਣਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ।

੬. ਧਿਆਨ-ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਨਣ ਬੈਠੇ ਓਦੋਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰਖੇ। ਹੋਰ ਫੁਰਨਾ ਸੰਕਲਪ ਨਾ ਫੁਰਨ ਦੇਵੇ।

੭. ਧਾਰਨਾ-ਮਨ ਜਦੋਂ ਸੰਕਲਪ ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੀ ਲਾਵੇ।

੮. ਸਮਾਧਿ-ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੋ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਟਿਕਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰਸ ਲਵੇ, ਹਉਮੈ ਮੇਟ ਕੇ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਵੇ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸਮਾਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਅੱਠ ਅੰਗ ਭਗਤ ਜੋਗ ਦੇ ਹਨ।

੪੯. ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਕੌਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ?

ਉਤਰ--ਖਸਟਮ; ਮੇਘਰਾਗ ਵੈ ਗਾਵਹਿ॥

ਖਸਟਮ-ਛੇ ਜਤੀ (੧ ਗੋਰਖ ੨ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ੩ ਲਛਮਣ ੪ ਭੈਰਉ ੫ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇ ੬ ਹਨੂਮਾਨ।) ਮੇਘ-ਬੱਦਲ-ਲੈ ਉਸ ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਛੇ ਜਤੀ ਭੀ ਗੁਰੂ ਬੱਦਲ ਨਾਲ਼ ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ ਮਨ ਬਾਨੀ ਸਰੀਰ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਕਾਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਤਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗਾਈਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਗਾਵਹਿ ਜਨਕਾਦਿ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗੇਸੁਰ, ਹਰਿ ਰਸ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਕਲਾ॥
ਗਾਵਹਿ ਸਨਕਾਦਿ ਸਾਧ ਸਿਧਾਦਿਕ, ਮੁਨਿ ਜਨ ਗਾਵਹਿ ਅਛਲ ਛਲਾ॥
ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਧੋਮੁ ਅਟਲ ਮੰਡਲਵੈ, ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਰਸੁ ਜਾਣਿਓ॥
ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ॥੩॥
(ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ)

੫੦. ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ?

ਉਤਰ-ਪਾਚਉ ਸੰਗ; ਬਰੰਗਨ ਲਾਵਹਿ॥

ਪਾਚਉ-ਪੰਚ ਤੱਤ। (੧. ਧਰਤੀ ੨. ਪਾਣੀ ੩. ਪੌਣ ੪. ਅਗਨੀ ੫. ਅਕਾਸ਼) ਬਰ-ਸ਼੍ਰੇਸਟਤਾਈ। ਅੰਗਨ-ਰਿਦੇ ਵਿਚ।

ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸਤੋ ਮਯ ਰੂਪ ਜੋ ਮਨ ਹੈ, ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਰੇਸ਼ਟ-ਤਾਈ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਨਿਰਮਲ ਹੰਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਿ ॥ ਹਰਿ ਸਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥
(ਮਾਝ ਮ: ੩ ਅਸਟਪਦੀ ੩੧-੩੨)

੫੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਵੈਰਾਗ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਉਤਰ–ਸੋਰਠਿ ਗੋਡ; ਮਲਾਰੀ ਧੁਨੀ ॥

ਸੋਰਠਿ-ਬੁਧੀ। ਗੋਂਡ-ਮਿਲ ਕੇ। ਮਲਾਰੀ-ਮਲ ਦਾ ਅਰੀ-ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਲ ਦਾ ਅਰੀ-ਵੈਰਾਗ। ਧੁਨੀ-ਉਚਾਰਨਾ। ਸਬੁਧੀ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੇ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਹਜ ਬੈਰਾਗੁ ॥ (ਵਡਹੰਸ ਮ: ੩ ਸ਼ਬਦ ੭)

੫੨. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੌਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ?

ਉਤਰ–ਪੁਨਿ ਗਾਵਹਿ ਆਸਾ; ਗੁਨ ਗੁਨੀ ॥

ਪੁਨਿ-ਵਾਰ ਵਾਰ। ਗੁਨੀ-ਗਿਆਨੀ। ਗੁਣੁ-ਵਿਚਾਰ-ਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਸਾ ਰੂਪ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਗਿਆਨੀਆਂ ਅੰਦਰਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਨਿਤ ਹਰਿ ਲਿਵ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
(ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮ: ੩, ਪਉੜੀ ੨੧

੫੩. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਕੀ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ?

ਉਤਰ--ਊਚੈ ਸੁਰਿ; ਸੂਹਉ ਪੁਨਿ ਕੀਨੀ ॥

ਸੁਰਿ–ਦੇਵਤੇ। ਸੂਹਉ-ਸੋਭਾ। ਪੁਨਿ-ਵਾਰ ਵਾਰ।

ਉਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਵ ਛੰਦ ਮੁਨੀਸੁਰ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਠਾਕੁਰ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ॥
(ਸਵਈਏ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫ ਦੂਜੀ ਤਖਤੀ ਪਉੜੀ ੭)

੫੪. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇ ਜਾਣਿਆਂ ?

ਉਤ੍ਰ–ਮੇਘਰਾਗ ਸਿਉ; ਪਾਚਉ ਚੀਨੀ ॥

ਮੇਘ--ਬੱਦਲ। ਰਾਗ-ਪਰੇਮ। ਸਿਉ–ਨਾਲ। ਪਾਚਉ-ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਪਰੇਮ ਦੇ ਬਦਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੁਖੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਮੋਲਿ ਅਮੋਲੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਈ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੂ ਦਿਵਾਇਆ ਥਾ।
(ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ੧੨)

੫੫. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਪਕੜਿਆ ?

ਉਤਰ–ਬੈਰਾਧਰ ਗਜਧਰ; ਕੇਦਾਰਾ ॥

ਬੈਰਾ–ਧਰ–ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ । ਗਜਧਰ–ਮਨ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ । ਕੇ–ਕੀ । ਦਾਰਾ–ਡਰ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਜਦੋਂ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਫੇਰ ਕਾਲ ਦਾ ਕੀ ਡਰ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਬਾਣੀ ਰੋਕਿਆ ਰਹੈ ਦੁਆਰ ॥ ਤਉ ਮਨੁ ਮਤਵਾਰੋ ਪੀਵਨਹਾਰ ॥

(ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਕਬੀਰ ਕੇ)

੫੬. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਜੀਵ ਈਸ, ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿਖ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ?
ਉਤਰ–ਜਬਲੀਧਰ ਨਟ; ਅਉਜਲ ਧਾਰਾ ॥

(ਜਬ-ਲੀ-ਧਰ) ਜਬ–ਜਦੋਂ [ਬ੍ਰਿਤੀ) ਧਰ–ਪਕੜਕੇ । ਲੀ–ਲੈ ਕਰ ਲਈ । ਨਟ–ਈਸ਼ਰ । ਅਉ–ਫੇਰ । ਜਲਧਾਰਾ–ਬੱਦਲ (ਗੁਰੂ) ਵਾ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਬੀਹਾ (ਸਿਖ] ਵਾ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ ਪਾਣੀ (ਉਪਦੇਸ਼) । ਜਦ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਲੈ ਕਰਕੇ ਪਕੜ ਲਈ ਤਦ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਿਖ ਇਹ ਇਕ ਸਰੂਪ ਹੀ ਵੇਖੇ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ—ਏਕਲ ਚਿੰਤਾ ਰਾਖੁ ਅਨੰਤਾ ਅਉਰ ਤਜਹੁ ਸਭ ਆਸਾ ਰੇ ॥
ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ ਭਏ ਨਿਹਕਾਮਾ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਕੋ ਦਾਸਾ ਰੇ ॥

(ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਸਬਦ ੩)

੫੭. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਸ਼ਿਵ ਬਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਕਿਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ?
ਉਤਰ–ਪੁਨਿ ਗਾਵਹਿ; ਸੰਕਰ ਅਉ ਸਿਆਮਾ ॥

ਪੁਨਿ–ਵਾਰ ਵਾਰ । ਸੰਕਰ–ਸ਼ਿਵਜੀ, ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਮ ਵਾ ਸੁੰਦਰ ।

ਵਾਰ ਵਾਰ ਐਸੇ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਅਨੰਦਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਭੀ ਸੁੰਦਰ ਕਲਿਆਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਸੰਕਰੁ ਇੰਦੁ ਤਪੈ ਭੇਖਾਰੀ ॥
ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸੋਹੈ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਆਕੀ ਮਰਹਿ ਅਫਾਰੀ ॥ (ਮਾਰੂ ਮ. ੧ ਸ਼ਬਦ ੧੦)

੫੮. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ?
ਉਤਰ–ਮੇਘਰਾਗ; ਪੁਤ੍ਰਨ ਕੇ ਨਾਮਾ ॥

ਮੇਘ–ਬੱਦਲ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) । ਪ੍ਰਮਾਣ–ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਘ ਪਠਾਇਆ ॥ (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਰਾਗ–ਪ੍ਰੇਮ । ਪੁਤ੍ਰਨ–ਪਵਿੱਤ੍ਰ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬੱਦਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਅਨੰਤ ਜੀਵ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬੇਅੰਤ ਉਧਾਰਨ ਹਾਰਿਆ ॥
ਤੇਰੀ ਸੋਭਾ ਤੁਧੁ ਸਚੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਵਾਰ ਦੂਜੀ ਸਲੋਕ ੧੨)

ਵਾ–ਅਨਿਕ ਭਗਤ ਅਨਿਕ ਜਨ ਤਾਰੇ ਸਿਮਰਹਿ ਅਨਿਕ ਮੁਨੀ ॥

(ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੧੨੭)

੫੯. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕਹੋ?
ਉਤਰ–ਖਸਟ ਰਾਗ ਉਨਿ ਗਾਏ; ਸੰਗ ਰਾਗਨੀ ਤੀਸ॥

ਖਸਟ–ਪੰਜ ਸੂਖਮ ਤੱਤ (੧ ਸ਼ਬਦ ੨ ਸਪਰਸ਼ ੩ ਰੂਪ ੪ ਰਸ ੫ ਗੰਧ) ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਚਿਤ। ਰਾਗਨੀ-ਪ੍ਰੀਤੀ। ਤੀਸ ੨੭ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ* ਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਇਹ ਤੀਹ। ਉਨਿ–ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ।

ਪੰਜ ਸੂਖਮ ਤੱਤ ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਚਿਤ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਈਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਹਿਤ ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਖਟ ਭੀ ਏਕਾ ਬਾਤ ਬਖਾਨੈ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫)

ਵਾ–ਪ੍ਰਮਾਣ–ਰਾਗ ਰਤਨ ਪਰਵਾਰ ਪਰੀਆ ਸਬਦ ਗਾਵਣਿ ਆਈਆ॥
(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩ ਅਨੰਦ ਪਉੜੀ ੧)

ਵਾ–ਸਿਮਰੈ ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਆਕਾਸਾ॥ ਸਿਮਰਹਿ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਗੁਨ ਤਾਸਾ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਸਿਮਰਹਿ ਸਿਮਰੈ ਸਗਲ ਉਪਾਰਜਨਾ॥
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ੮)

੬੦. ਪ੍ਰਸ਼ਨ–ਸਭ ਵਾਸ਼ਨਾ ਮਿਟਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ?
ਉਤਰ–ਸਭੈ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਗੰਨ ਕੇ; ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ॥

ਸਭੈ–ਸਾਰੇ ਭਗਤ। ਰਾਗੰਨ–ਪ੍ਰੇਮ। ਅਠਾਰਹ–ਅਠਾਰਾਂ ਗੋਤ ਵਾ () ਪੁਰਾਣ। ਪੁਤ੍ਰ–

---

*੨੭ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ—੧ ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ। ੨ ਯਾਗਵਾਲਕਯ। ੩ ਲਘੂਅਤ੍ਰਿ। ੪ ਅਤ੍ਰੀ। ੫ ਵ੍ਰਿਧ ਅਤ੍ਰਿ। ੬ ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ੭ ਲਘੂਹਾਰੀਤ। ੮ ਵ੍ਰਿਧਹਾਰੀਤ। ੯ ਔਸਨਸ। ੧੦ ਆਂਗਿਰਧ। ੧੧ ਯਮ। ੧੨ ਆਪ ਸਤੰਬ। ੧੩ ਸੰਵਰਤ। ੧੪ ਕਾਤਜਾਯਨ। ੧੫ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤ। ੧੬ ਪਾਰਾਸੁਰ। ੧੭ ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਰਾਸੁਰੀ। ੧੮ ਬਿਆਸ। ੧੯ ਲਘੂ ਵਾਸੁਕ। ੨੦ ਸ਼ੰਖ। ੨੧ ਲਿਖਤ। ੨੨ ਦੱਖ। ੨੩ ਗੋਤਮ। ੨੪ ਵਿਵਧ ਗੋਤਮ। ੨੫ ਸੰਤਾਤਪ। ੨੬ ਵਸਿਸ਼ਟ। ੨੭ ਪੁਲਸਤ।

੦— ਇਹ ਚਾਰੇ ਵਖਰੀਆਂ ਹਨ —੦

੨੮ ਬੁਧ। ੨੯ ਕਸ਼ਪ। ੩੦ ਨਾਰਦ। ੩੧ ਔਸ਼ਨਸ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ।

()ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ–੧ ਮੱਤਸ ਪੁਰਾਣ। ੨ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ। ੩ ਭਵਿਖਤ ਪੁਰਾਣ। ੪ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ। ੫ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰਾਣ। ੬ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਪੁਰਾਣ। ੭ ਬ੍ਰਹਮ ਵਰਤ। ੮ ਵਾਮਣ ਪੁਰਾਣ। ੯ ਵਾਯੂ। ੧੦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ੧੧ ਵਰਾਹ। ੧੨ ਅਗਨਿ। ੧੩ ਨਾਰਦ ਪੁਰਾਣ। ੧੪ ਪਦਮ। ੧੫ ਲਿੰਗ। ੧੬ ਗਰੜ। ੧੭ ਕੂਰਮ। ੧੮ ਸਕੰਧ ਪੁਰਾਣ।

ਪਵਿਤ੍ਰ ॥ ਦਸ–ਦਸ਼* ਅਵਤਾਰ ਵਾ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਚਾਰ ਬੇਦ । ਬੀਸ਼–ਬੀਸ਼ । ਬਿਸਵੇ–ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ।

ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਠਾਰਾਂ ਗੋਤ ਵਾ ਪੁਰਾਨ; ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਵਾ ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਏਹ ਦਸ ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਵਾ (ਖਸਟ) ਮਿਲਕੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਥ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ ਸਾਥ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਹਿਤ ਭੈ ਦੇ ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹੈਂ, (ਅ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ (ਠਾਰਹ) ਠੰਢੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹੈਂ, ਰਿਦੇ (ਦਸ) ਦਸਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ (ਬੀਸ) ਨਿਸਚੇ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਗਿਆਨ ਤਾਈਂ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥ (ਸੁਖਮਨੀ ਅਸਟਪਦੀ ੧੮)

ਪੁਨਾ–ਬੀਸ ਸਪਤਾ ਹਰੇ ਬਾਸਰੋ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਤੀਨਿ ਖੋੜਾ ਨਿਤ ਕਾਲੁ ਸਾਰੈ ॥
ਦਸ ਅਠਾਰ ਮੈ ਅਪਰੰਪਰੋ ਚੀਨੈ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਇਵ ਏਕੁ ਤਾਰੈ ॥
(ਸ਼ਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧ ਸ਼ਬਦ ੨੯)

ਨੋਟ–ਏਹ ਸੱਠ (੬੦) ਪ੍ਰਕਰਣ ਜੋ ਹਨ "ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤਨੁ ਮਨੁ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ" (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜਿਊਂਦੇ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹਰਿਆ ਹੋ ਆਂਵਦਾ ਹੈ) ਏਸਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਵੇਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਾਲੀ ਇਉਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਮਾਣ–ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ਹਰਿ ਆਸ ਪੁਜਾਵਹੁ ਹਰਿ ਦਰਸਨਿ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥
[ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ ੪ ਸ਼ਬਦ ੬]

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ

ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਰਥ ਹੈ ।

ਦਾਸਨਿਦਾਸ :—

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ "ਖਾਲਸਾ"

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

*੧੦ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ-(੧) ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ, (੨) ਕੱਛ, (੩) ਬੈਰਾਹ, (੪) ਨਰਸਿੰਘ, (੫) ਬਾਵਨ, (੬) ਪਰਸਰਾਮ, (੭) ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ, (੮) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, (੯) ਬੁਧ, (੧੦) ਕਲਕੀ ।